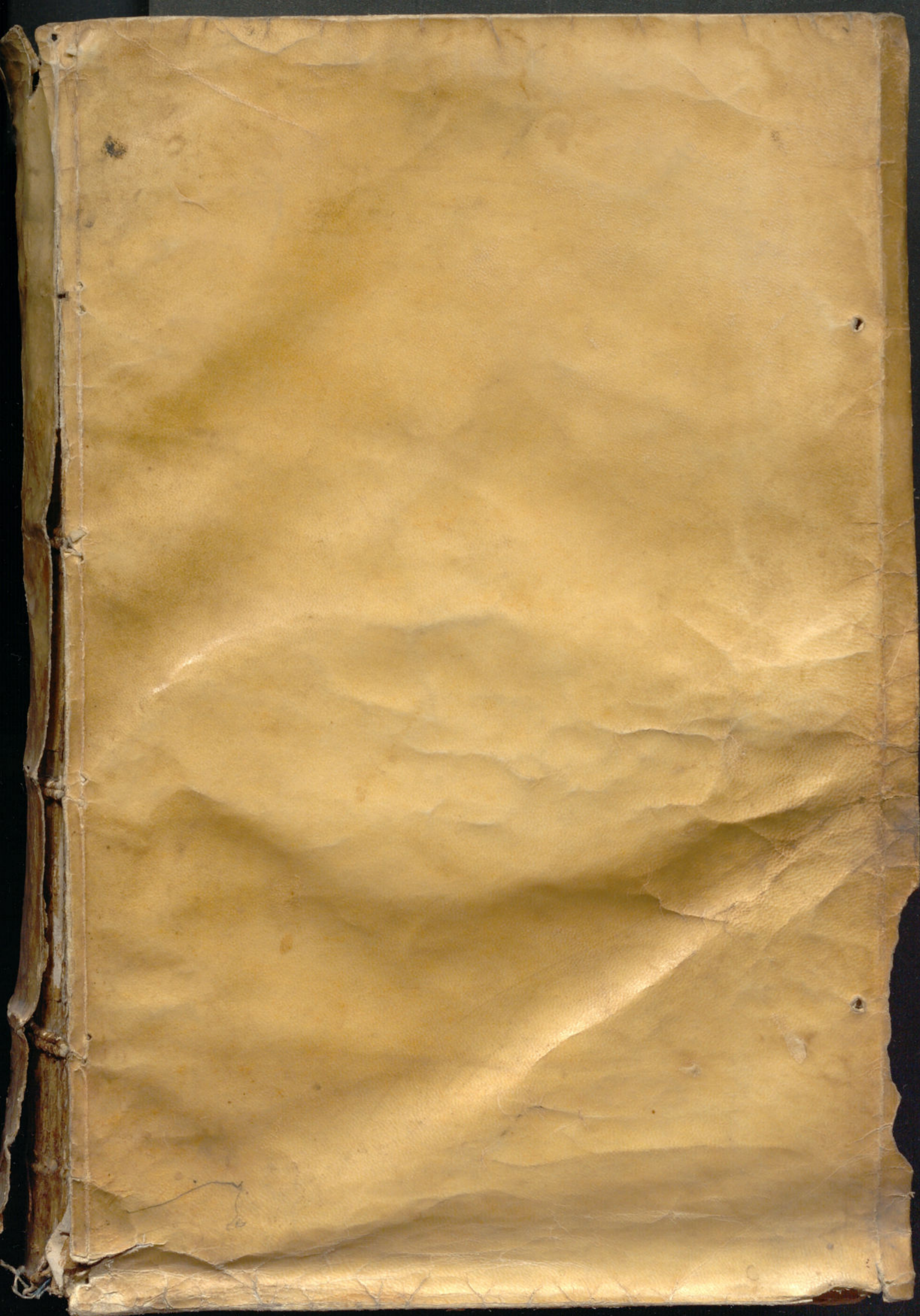

A
14-68

197

C. a. 1. 9.

x 1182752 x

15-68

R. P.

MARTINI BECANI SOCIETATIS IESV THEOLOGI.

OPVSCVLORVM THEOLOGICORVM
TOMI QVINQVE, HAC EDITIONE
ab Authore recogniti.

QVÆ OPVSCVLA QVOLIBET TOMO CONTINEANTVR,
ipforum initio Index singularis præpositus
demonstrabit.

TOMVS QVARTVS.

PARISIIS,

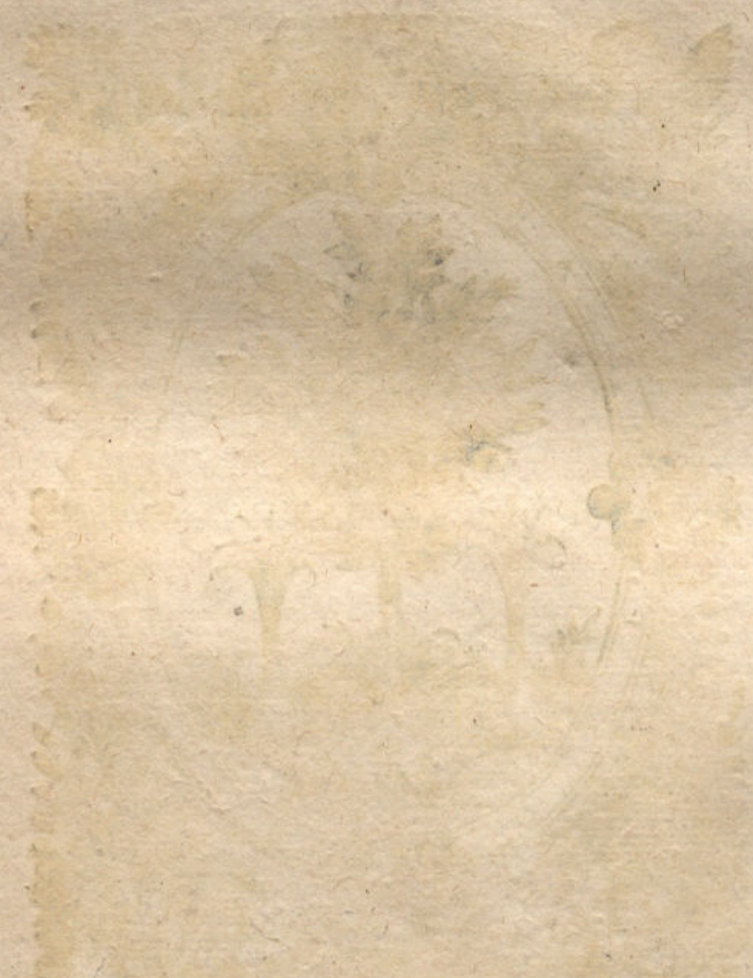
Apud Viduam MATTHÆI GVILLEMOT, in Palatio. Et
MATTHÆVM GVILLEMOT, via Iacobæa.

M. DC. XXXIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

MARTELL
B E C A N I

COGNAC
J. B. LAPOSTOLLE

PARIS 1889

41229171

INDEX
OPUSCULORVM
QVÆ HOC VOLV MINE
QVARTO CONTINENTVR.

- I. **T**ITVLI Calvinista-
rum. pag. 1
II. De primatu Ecclesie
Regio, Examen con-
cordie Anglicane. p. 56
III. Epistola ad Joannem Sartorium
Ministram Lutheranum, De
Institutione & vsu Sacro-
sanctæ Eucharistie. 86
IV. Ad D. Georgium N. nuper ex Cal-
uiniano factum Catholicum,
De comparatione Ecclesie &
Synagoge, Epist. 94
V. Ad Illustrem virum, De oratio-
ne pro defunctis Epistola.
361

INDEX
OPUSCULORVM QVÆ
HOC QVINTO TOMO
continentur.

- I. **D**E inuocatione Sanctorum.
pag. 106
II. De vocatione Ministrorum
veteris & noui Testamenti. 68
III. De Iudice controuersiarum fidei. 130
IV. Apologia pro Iudice controuersia-
rum, contra Gardium. 154
V. De fide hæreticis seruanda tracta-
tus. 210
VI. De Ecclesia Christi. 213

Subnectebatur septimus tractatus de Rep. Ecclesiastica contra Marcum Anto-
nium de Dominis. Sed quia tam in aliis Opusculis de eadem re satis abundè tracta-
um est, ad iam dicta superaddere plerisque viris doctis, superuacaneum visum est.

I N D E X

C A P I T V M ,
Q V Æ S T I O N V M

O B I E C T I O N V M , E T C Æ T E R O R V M ,

Quæ Opusculis quarti Voluminis
continentur.

O P V S C V L V M I .

ITVLI Calvinistarum.	Euangelij.	pag. 9
p. 1	Quæst. 7. Quomodo Euangelici argumententur	
Titulus primus Euangelici.	ex Euangelio.	p. 11
p. 1.	De traditionibus.	ibid.
Quæstio 1. quare Euangelici	De fide iustificante.	p. 12
vocent se Euangelicos.	De libero arbitrio.	p. 13
pag. 1	De communionem sub vtraque specie.	ibi-
Quæstio 2. An soli Calvinistæ sint Euangelici.	dem.	
pag. 2	De inuocatione Sanctorum.	p. 14
Quæst. 3. Vnde Euangelici acceperint Euange-	De Antichristo.	ibid.
lium.	De Ecclesia.	p. 15
Quæstio 4. An Euangelici habeant integrum	Decapite Ecclesiæ.	ibid.
Euangelium.	De Primatu Ecclesiæ Regio.	p. 16
Quæstio 5. An Euangelici habeant legitimam	De fide paruulorum.	p. 17
Euangelij versionem.	De esu carniū.	ibid.
1. Vitium nouarum versionum.	De matrimonio.	ibid.
dem.	Quæstio 8. An Euangelici ex solo Euangelio	
2. Vitium	possint suam doctrinam confirmare.	
3. Vitium	pag. 18	
4. Vitium	Quæst. 9. An Euangelici ex solo Euangelio pos-	
5. Vitium	sint suas controuersias dirimere.	
6. Vitium	p. 19	
7. Vitium	Quæstio. 10. An Euangelici in vita & moribus	
8. Vitium	sint conformes Euangelio.	ibidem
9. Vitium	Secundus Titulus. Reformatio proponitur.	
Quæst. 6. An Euangelici habeant verum sensum	pag. 21	

& Summariorum.

Quaestio 1. An Calvinistae reformarint Ecclesiam.	ibid.	Atheismus tertius.	p. 43
Quaestio 2. Qua auctoritate Calvinistae reformarint Ecclesiam.	p. 22	Atheismus quartus.	p. 44
Quaest. 3. Quam regulam seruent Calvinistae in reformatione Ecclesiae.	p. 23	Atheismus quintus.	p. 45
Quaest. 4. Quomodo Calvinistae reformarint sacram Scripturam.	ibid.	<i>Titulus quintus Zuingliani ponitur.</i>	
Quaest. 5. Quomodo Calvinistae reformarint Symbolum fidei.	p. 24	<i>pag. 45.</i>	
Quaest. 6. Quomodo Calvinistae reformarint doctrinam Sanctissimorum Patrum.	p. 24	Quaestio 1. Qualis fuerit Zuinglius.	p. 45
Quaest. 7. Quomodo Calvinistae reformarint Sacramenta.	p. 25	Quaest. 2. Quo praecipite usus sit Zuinglius.	p. 46
Quaest. 8. Quomodo Calvinistae reformarint ceremonias Sacramentorum.	p. 26	Quaestio 3. Quomodo Zuinglius mortuus sit.	p. 47
Quaest. 9. Quomodo Calvinistae reformarint ministros Ecclesiae.	p. 27	<i>Titulus sextus Sacramentarij proponitur.</i>	
Quaestio 10. quomodo Calvinistae reformarint Tempia & Monasteria.	p. 30	<i>pag. 48</i>	
Quaest. 11. Quomodo Calvinistae reformarint festa.	p. 32	Quaestio 1. Vnde orti sint primi Sacramentarij.	ibid.
Quaestio 12. Quomodo Calvinistae reformarint ieiunia.	p. 32	Quaest. 2. Quales fuerint primi Sacramentarij	p. 48
<i>Tertius Titulus Orthodoxi id est. A Deo Doctri proponitur.</i>	p. 32	Quaest. 3. A quo Sacramentarij hauserint suam doctrinam.	p. 49
Quaestio 1. Qualis sit Spiritus Calvinistarum.	ibid.	Quaest. 4. Quomodo Sacramentarij conati sint suam sectam prorogare.	p. 50
Quaest. 2. An Calvinistae per priuatum Spiritum certi sint de sua iusticia, & praedestinatione	p. 34	<i>Titulus septimus Calvinista.</i>	p. 51
Quaest. 3. An Calvinistae per priuatum Spiritum norint discernere inter Scripturas canonicas, & non canonicas.	p. 35	<i>Titulus octauus Gensij.</i>	p. 52
Quaest. 4. An Calvinistae per priuatum Spiritum possint dirimere omnes controuersias fidei ac religionis.	p. 36	<i>Titulus nonus Hugonotae.</i>	p. 53
<i>Quartus Titulus Orthodoxi, proponitur.</i>	p. 36	<i>Titulus decimus Puritani.</i>	p. 54
1. Paradoxum Calvinisticum.	ibidem	<i>Titulus undecimus Picarditae.</i>	p. 55
2. Paradoxum.	p. 37		
3. Paradoxum.	ibidem		
4. Paradoxum.	p. 38		
5. Paradoxum.	ibidem		
6. Paradoxum.	p. 38		
7. Paradoxum.	ibidem		
8. Paradoxum.	ibidem		
9. Paradoxum.	ibidem		
10. Paradoxum.	p. 39		
11. Paradoxum.	p. 39		
12. Paradoxum.	ibidem		
13. Paradoxum.	ibidem		
14. Paradoxum.	p. 40		
15. Paradoxum.	ibidem		
16. Paradoxum.	p. 41		
Atheismus Calvinistarum primus.	ibid.		
Atheismus secundus.	p. 42		

OPVS CVLVM II.

D E Primatu Ecclesiae Regio, examen concordiae Anglicanae in Richardum Harris praedicanter Anglicanum, & eiusdem concordiae Architectum.	p. 56
Examen inscriptionis.	p. 56
Examen epistolae dedicatoriae.	p. 56
De Principe Aurasco.	ibid.
De Stephano Botskay.	58
De Henrico III.	ibid.
De Henrico IV.	p. 59
De Sebastiano Lusitaniae Rege.	p. 60
De Sigismundo Poloniae Rege.	ibid.
De Ferdinando Archiduce Austriae.	ibid.
De Guillielmo Bauariae duce.	p. 61
De Venetis.	p. 62
De Anglis.	ibid.
Noua accusationis capita	p. 63
Primum accusationis caput	ibid.
Secundum accusationis caput.	p. 64
Tertium accusationis caput.	ibid.
Quartum accusationis caput.	p. 65
Obiectiones in P. Becanum.	ibid.
Obiectio prima.	ibid.
Obiectio secunda.	ibid.
Obiectio tertia.	p. 66
Obiectio quarta.	ibid.

Index Quest. Cap.

Obiectio quinta.	ibid.	Status controuersiae inter Sartorium & Becanum.	ibid.
Epilogus epistolae Richardi.	ibid.	Argumentum Sartorii contra Becanum.	p. 87
Examen praefationis ad Catholicos in Anglia.		Primum vitium argumenti Sartoriani.	ibid.
p. 67		Secundum vitium.	ibidem
Examen responsionis ad diffidium Anglicanum.		Tertium vitium.	p. 88
ibid.		Sartorius mendacio se defendit.	p. 88
Falsa Richardi citationes.	p. 63	Sartorius litigat de nomine.	ibid.
Diffidium.	p. 69	Sartorius mala fide agit.	p. 88
1. cap. diffidii. An Rex Angliae habeat aliquem Primatum Ecclesiae.	p. 69	Sartorius in authoribus quos citat, peregrinus est.	p. 88
Responsio Richardi examinatur.	p. 70	Sartorius oppugnat Ecclesiam Catholicam, seu Romanam.	p. 89
2. cap. diffidij. An Primatus ille quem Rex habet in Ecclesia, sit Ecclesiasticus, & spiritualis.	p. 70	Sartorius laudat Ecclesiam Lutheranam.	ibid.
Responsio Richardi examinatur.	ibid.	Sartorius contemnit Iesuitas tanquam nouos homines, cum potius Lutherani sint noui.	p. 90
3. cap. diffidii. An Rex a suo Primatu possit vocari Primas Ecclesiae.	p. 71	Sartorius duo alia obiicit Iesuitis, quae potius conueniunt Lutheranis.	p. 90
Responsio Richardi examinatur.	p. 71	Sartorius in Becanum contumeliosus est, & seipsum commendat.	ibid.
4. cap. diffidij. An Rex a suo Primatu possit vocari supremum caput Ecclesiae.	p. 72	Sartorius ridiculam quaestionem proponit de Alphonso Salmerone.	p. 92
Responsio Richardi examinatur.	ibid.	Sartorius a Balduino subsidium petit.	ibidem
5. cap. diffidij. An Primatus Regis consistat in aliqua potestate, vel iurisdictione Ecclesiastica.	p. 73	Sartorius promittit sibi victoriam ex Scriptura.	p. 93
Responsio Richardi examinatur.	p. 74	Sartorius magni se facit.	ibid.
6. cap. diffidij. An Rex propria autoritate possit Synodos indicere.	p. 75		
Responsio Richardi examinatur.	p. 76		
7. cap. diffidij. An Rex possit leges Ecclesiasticas condere.	pag. 77		
Responsio Richardi examinatur.	ibid.		
8. cap. diffidij. An Rex propria autoritate possit conferre beneficia Ecclesiastica.	p. 78		
Respondeo Richardi examinatur.	p. 79		
9. cap. diffidij. An Rex possit Episcopos creare & deponere.	p. 79		
Responsio Richardi examinatur.	p. 80		
10. cap. diffidij. An Rex possit subditos contumaces excommunicare.	p. 80		
Responsio Richardi examinatur.	p. 81		
11. cap. diffidij. An Rex sit iudex omnium controuersiarum in Ecclesia.	p. 81		
Responsio Richardi examinatur.	p. 82		
12. cap. diffidij. Vnde, & quo titulo Rex habeat Primatum in Ecclesia.	p. 84		
Responsio Richardi examinatur.	p. 84		
Epilogus.	p. 85		

OPVSCVLVM III.

AD Ioannem Sartorium ministrum Lutheranum de institutione & usu sacrosanctae Eucharistiae. Epist. p. 86

OPVSCVLVM IV.

DE comparatione Ecclesiae & Synagoga.			
Epistola.			p. 94
Quaestio 1. An Scriptura praeferat Synagoram Ecclesiae.			p. 94
Quaest. 2. An Synagoga habuerit plures & excellentiores promissiones, quam habeat Ecclesia.			p. 95
Prima promissio Ecclesiae facta in veteri Testamento.			p. 96
Secunda promissio Ecclesiae facta in veteri Testamento.			p. 97
Tertia promissio Ecclesiae facta in veteri Testamento.			p. 98
Tres aliae promissiones ex nouo Testamento.			ibid.
Quaest. 3. An Synagoga fuerit Deo coniunctior, quam sit Ecclesia.			p. 100
Epilogus.			ibid.
Appendix.			ibid.

& Summariorum.

OPUSCULUM V.

DE oratione pro defunctis. Epistola.
p. 101
Bonum ac utile est, orare pro defunctis.

ibid.
Argumentum quod contra adfertur, nititur
infirmis & falsis principiis. p. 102
Alterum principium discutitur. p. 103
Tertium principium discutitur. p. 104
Argumentum aduersarii retorquetur in ipsum
aduersarium. ibid.
Epilogus. p. 105

I N D E X

S I N G V L O R V M

C A P I T V M , A X I O M A T V M ,

Q V Æ S T I O N V M , A R G V M E N T O R V M ,

& Conclusionum quæ hoc quinto tomo
singulis Opusculis tractantur ,
proponuntur, diluuntur.

O P V S C V L V M I .

*De inuocatione Sanctorum , propositio.
pagina 1.*

- V Æ S T. 1. An Sancti in veteri Testamento fuerint in cælo. pag. 107
- Quæst. 2. An sancti in veteri Testamento fuerint in statu beatitudinis. p. 108
3. In quo loco & statu fuerint Sancti veteris Testamenti ante Christi mortem. p. 109
4. An Sancti noui Testamenti sint in cælo & statu beatitudinis. p. 111
5. An Sancti in cælo sciant quæ apud nos geruntur. p. 112
- Argumentum ex Apocalypsi quo probatur, Sanctos scire in cælo quæ hic apud nos aguntur. p. 113
2. Argumentum ab exemplo Sanctorum in hac vita degentium. p. 113
3. Argumentum, ab exemplo Angelorum. p. 114
4. Ex natura & lege amicitia. p. 115
5. Ex authoritate Patrum. p. 115
- Quæstio 6. An Sancti intercedant pro nobis. p. 117
7. An liceat inuocare Sanctos in cælo existentes. p. 118
8. An inuocatio Sanctorum fiat sine iniuria Dei. p. 118
9. An inuocatio Sanctorum fiat sine iniuria Christi. p. 118
10. An inuocatio Sanctorum sit signum diffidentia. p. 119
11. An ideo non liceat inuocare Sanctos, quia non habemus de hac re præceptum diuinum. p. 119
12. An inuocatio Sanctorum fuerit vsurpata in primitiua Ecclesia. p. 119
13. An S. Georgius, S. Chrystophorus, S. Hippolytus, S. Catharina (qui inuocantur à Catholicis) extiterint aliquando in rerum natura. p. 120
- De S. Georgio. p. 121
- De S. Chrystophoro. p. 121
- De S. Hippolyto. p. 122
- De S. Catharina. p. 122

Index.

OPUSCULUM I I.

*Affertiones de vocatione Ministrorum
Ecclesie veteris, & noui Testamenti.*
pag. 123

DE ordinaria vocatione Ministrorum veteris Testamenti.	p. 123
De extraordinaria Vocatione Ministrorum veteris Testamenti.	p. 123
De vocatione Ministrorum Ecclesie noui Testamenti; ac primum de ordinaria.	pag. 126
De extraordinaria vocatione Ministrorum noui Testamenti.	p. 127
Quod Lutherani & Calviniani Ministri non sint legitime à Deo vocati.	pag. 128
Non esse immediate missos prima ratio.	p. 129
Secunda ratio.	p. 129
Alia rationes.	p. 129
Alia theses Miscellaneæ.	p. 130

OPUSCULUM III.

De Iudice Controuersiarum. pag. 130

SOLAM Scripturam non esse iudicem. Primum argumentum ex officio Iudicis.	pag. 131
Secundum argumentum ex parte Scripturæ.	p. 131
Posterior pars argumenti de scriptura, quoad sensum.	p. 132
Quod scriptura quoad sensum sæpe sit obscura, & difficilis intellectu.	p. 132
Causæ obscuritatis scripturæ.	p. 134
Cur Deus voluerit, scripturam esse obscuram.	p. 138
Ex scripturæ obscuritate necesse est oriri multas controuersias apud Christianos.	p. 139
Iudex harum controuersiarum non potest esse scriptura.	p. 139
3. Argumentum ex parte controuersiarum.	p. 141
4. Argumentum ex usu & praxi veteris Testam. vbi non scriptura, sed Pontifex pro Iudice agnoscebatur.	p. 142
Obiectio.	p. 143
5. Argumentum. Ex usu & praxi noui Testam.	p. 144

6. Argumentum. Ex analogia Iudicis controuersiarum ciuilium.	p. 146
Examinantur testimonia scripturæ contra nos allata. Ex Deut.	p. 147. 148
2. Testimonium Isai. 8. 20. Ad legem magis, & ad testimonium.	p. 148
3. Testim. Matth. 15. 6. Coloss. 2. 8. & 1. Petr. 1. 18.	p. 149
4. Testim. Ioan. 5. v. 39. Scrutamini scripturas.	p. 150
5. Testim. Act. 17. 11. quotidie scrutantes scripturas, si hæc ita se haberent.	p. 150
6. Testim. Galat. 14. Si quis euangelizauerit vobis præter id quod accepistis anathema sit.	p. 151
7. Testim. 2. Timoth. 3. 16. Omnis scriptura diuinitus inspirata, &c.	p. 151
8. Testim. Apocalip. 22. 18. Contestor omni audienti verba prophetiæ libri huius, &c.	p. 152
Epilogus eorum quæ hætenus dicta sunt.	p. 152
Obiectio popularis contra ea quæ hætenus dicta sunt.	p. 152

OPUSCULUM IV.

Apologia pro Iudice controuersiarum contra Gardium. pag. 153

Cap. 1. DETEGUNTUR vitia à Gardio commissa.	pag. 153
1 Vitium Gardij.	p. 154
2 Vitium Gardij.	p. 154
3 Vitium Gardij.	p. 155
4 Vitium Gardij.	p. 157
5 Vitium Gardij.	p. 158
6 Vitium Gardij.	p. 160
7 Vitium Gardij.	p. 162
8. Vitium Gardij.	p. 163
9 Vitium Gardij.	p. 163
10 Vitium Gardij.	p. 164
11 Vitium Gardij.	p. 166
Cap. 2. Defensio argumentorum Becani contra Gardium.	p. 166
1 Argumentum Becani. Ex officio Iudicis.	p. 166
2 Argumentum Becani. Ex parte Scripturæ.	p. 168
3. Argumentum Becani. Ex parte controuersiarum.	p. 171
1 Controuersia, an libri Tobie, Iudith, Sapientia, Ecclesiastici, & Machabæorum sint canonici, necne.	p. 172
2. Controuersia. Quot sint sacramenta nouæ le.	p. 172

Index

gis. p. 174 3 Controversia. An exorcismus, & similes ceremoniæ possunt adhiberi in Baptismo. p. 174 4. Controversia. An baptizati ab Hæreticis, sint rebaptizandi. p. 175 5 Controversia. An baptismus vna merfione conferri debeat. p. 177 6 Controversia. An Christiani loco Sabbati debeant colere diem Dominicum. pag. 177 7 Controversia. An B. Maria manserit virgo post partum. p. 178 8 Controversia. An Petrus Apostolus fuerit Romanæ Ecclesiæ Episcopus. pagina. 178 9 Controversia. An symbolum fidei sit verè Canonicum & Apostolicum. pagina. 178 10 Controversia. An in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro foeminis contra peccatum originale. p. 179 Alia duæ controversiæ. pagina. 179 Quartum argumentum Becani. Ex vsu & praxi veteris Testamenti. pagina. 180 Quintum argumentum Becani. Ex vsu & praxi noui Testamenti. pagina. 182 De Controversia in Concilio Apostolorum decisa. p. 183 De aliis controversiis quæ postea decisa sunt. p. 184 Digressio Gardij circa infallibilitatem Ecclesiæ. p. 186 Sextum argumentum Becani. Ex analogia Iudicis controversiarum ciuilium. p. 187 Disoluuntur argumenta Gardij. p. 189 1 Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 189 Responsio. ibid. 2 Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 190 Responsio. ibidem 3 Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 191 Responsio. ibid. 4. Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 191 Responsio. ibid. 5 Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 192 Responsio. ibid. 6. & 7. Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 193	Responsio. ibidem 8 Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 194 Responsio. ibidem 9. Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 194 Responsio. ibid. 10 Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 195 Responsio. ibid. 11 Argumentum Gardij pro Scriptura. ibid. Responsio. ibidem 12. Argumentum Gardij pro Scriptura. p. 196 Responsio. ibid. Argumenta Gardij contra Pontificem. ibid. 1 Argumentum Gardij contra Pontificem. ibidem Responsio. p. 197 2. Argumentum Gardij contra Pontificem. ibid. Responsio. p. 198 3 Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 199 Responsio. p. 199 4. Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 199 Responsio. ibidem 5 Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 203 Responsio. ibid. 6 Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 204 Responsio. ibidem 7 Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 205 Responsio. ibid. 8. Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 206 Responsio. ibid. 9 Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 207 Responsio. ibid. 10 Argumentum Gardij contra Pontificem. ibidem Responsio. ibidem 11. Argumentum Gardij contra Pontificem. p. 208 Responsio. ibidem 12 Argumentum Gardij contra Pontificem. ibidem Responsio. p. 209 Epilogus. ibidem

Index.

OPVSCVLVM V.

*De posteriori parte epistolæ, siue tractatus
de fide hæreticis seruanda.* p. 209

Posterior pars eius epistolæ ad Paræum.
pag. 209

Primum Becani principium. In promissis, pactis, & conuentis seruanda est fides Manichæis & Donatistis, etiam si verè hæretici sint, modo promissa pacta & conuenta sint aliàs licita & honesta. p. 210

Secundum Becani principium. Libertas fidei ac religionis planè illicita est, & Christianæ doctrinæ contraria, & Reip. noxia ac perniciosa. ibid.

Tertium Becani principium, Princeps Catholicus non potest præcipere, approbare, aut introducere libertatem religionis, sed omnibus modis quantum fieri potest impedire. Si tamen sine maiori detrimento boni publici impedire nequeat, potest eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius malum, quod alioqui sequeretur, Et si paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, fides pacti seruanda est. p. 211

4 Becani principium. Promissum vel pactum per vim aut metum iniuste exortum, rescindi potest, si is velit. qui iniuste vim aut metum passus est. ibid.

Conclusio. p. 212

OPVSCVLVM VI.

*De Ecclesia Christi; itemque de Ecclesia
Romana quæ est Catholicorum, & de
Reformata, quæ est Lutheranorum,
& Calvinistarum.* p. 112

Index. ibid.

Conclusiones primæ quæstionis. ibid.

Conclusiones secundæ quæstionis. p. 213

Conclusiones tertiæ quæstionis. ibid.

De Ecclesia Christi. ibidem

quæstio 1. An vera Christi Ecclesia possit deficere, vel errare in fide. ibidem

Prima conclusio. Vera Christi Ecclesia in terris, visibilis est. ibidem

Secunda conclusio. Hæc visibilis Ecclesia est

vna, Sancta, Catholica, Apostolica, Sponsa Christi, Domus Dei, Columna & firmamentum Veritatis p. 215

Tertia conclusio. Extra hanc visibilem Ecclesiam nemo potest saluari. pag. 216

Quarta conclusio. Hæc visibilis Ecclesia non potest deficere, vel errare in fide. ibidem

Aliud argumentum ex Scripturis. p. 217

Aliud Argumentum ex consensu Patrum. ibidem

Aliud argumentum ex hæresi Donatistarum. p. 219

Prima obiectio aduersariorum. p. 221

Secunda obiectio. p. 222

Tertia obiectio. p. 223

Quarta obiectio. ibid.

Quinta conclusio. Magna omnium debet esse Ecclesiæ authoritas in negotio fidei ac religionis. p. 224

II Quæst. De Ecclesia Romana. ibidem

1 Conclusio. Romana Ecclesia priori modo sumpta, quatenus significat particularem Ecclesiam quæ Romæ est, fuit olim mater & caput omnium aliarum Ecclesiarum, quæ toto Orbe erant dispersæ. Et omnes aliæ, nisi errare vellent, debebant se illi conformare in fide, de Religione. ibid.

2 Conclusio. Romana Ecclesia posteriori modo sumpta, quatenus significat vniuersalem Ecclesiam Christianorum toto Orbe diffusam, fuit olim S. Petro commissæ his verbis *Pasce oves meas*, Itaque Petrus fuit Vicarius Christi, caput, Pastor, & rector totius Ecclesiæ Catholicæ; cui postea cum pari potestate successerunt Pontifices Romani. p. 215

3 Conclusio. Hæc Romæna, Pontificia, Catholica seu vniuersalis Ecclesia toto Orbe diffusa, quam dixi, Petro & successoribus eius fuisse commissam, nunquam defecit ab ea fide quam primis quingentis annis publicè professæ est: ac proinde sicut tunc erat vera Christi Ecclesia, ita & nunc est. p. 226

III. Quæst. De Ecclesia quæ præsumitur Reformata. p. 229

1 Conclusio. Ecclesia Reformata, in qua Lutherani & Calvinistæ sunt, non est vna. ibid.

2 Conclusio. Ecclesia Reformata non est sancta. p. 230

3 Conclusio. Ecclesia Reformata non est Catholica. ibidem

4 Conclusio. Ecclesia Reformata non est Apostolica. p. 232

Index.

5 Conclusio. Ecclesia Reformata non est Sponsa Christi.	p. 233	9 Conclusio. Ecclesia Reformata non habet doctrinam constantem, sed multis contradictionibus obnoxiam.	p. 239
6 Conclusio. Ecclesia Reformata non est domus Dei.	ibidem	10 Conclusio. Ecclesia Reformata non habet Ministros bonæ famæ.	p. 240
7 Conclusio. Ecclesia Reformata non est columna & firmamentum Veritatis.	p. 236	11 Conclusio. Ministri Ecclesiæ Reformata non sunt legitimè missi, & vocati.	p. 242
8 Conclusio. Ecclesia Reformata dissentit in doctrina ab Antiquis Patribus, qui vixerint in primitiua Ecclesia.	p. 237	12 Conclusio. Ecclesia Lutheranorum & Calvinistarum non est hæctenus legitimè propagata.	p. 244

TITVLI

TITVLI CALVINISTARVM.

OMNES Sectarij, quotquot hactenus extiterunt, aliquo peculiari titulo vsi sunt, quo à Catholicis discernentur. Et alij quidem ab authoribus suarum sectarum; alij à doctrina & professione; alij aliunde suos titulos mutuati sunt. Primi generis sunt Simoniani, Menandriani, Nicolaitæ, Cerinthiani, Marcionitæ, Taciani, Noëtiani, Sabelliani, Ariani, Donatistæ, Pelagiani, Manichæi. Secundi, Gnostici, Nazaræi, Encratitæ, Alogiani, Ophitæ, Cathari, Apostolici, Ascitæ, Antropomorphitæ. Tertij, Cataphryges, Pepuziani, & similes. De his omnibus agit Augustinus in libro de hæresibus, & alij, qui catalogum Hæreticorum scripserunt, vt Irenæus, Philastrius, Epiphanius, Theodoretus, Euthymius, Damascenus, Isidorus, Rabanus, Honorius, Gratianus.

At nulli vnquam vsurparunt tot titulos, quot nunc Calvinistæ. Vocant se generatim Euangelicos, reformatos, *ἑσθιδάκτες*, Orthodoxos: & speciatim in Heluetia appellantur Zuingliani & Sacramentarij: in Germania, Calvinistæ: in Belgio Geusij: in Gallia, Hugonotti: in Anglia, Puritani: in Bohemia, Picarditæ. De singulis aliquid dicendum est, ne posterius nesciant, fuisse aliquando homines, qui ex singulari priuilegio, tot tamque speciosos titulos adepti sint.

TITVLVS I.

Euangelici.

1. **D**E hoc titulo multa disputari possunt. 1. quare Calvinistæ vocent se Euangelicos. 2. an soli ipsi, an etiam Lutherani sint Euangelici. 3. vnde acceperint Euangelium. 4. an habeant Euangelium integrum. 5. an habeant legitimam Euangelij versionem. 6. an legitimum sensum. 7. quomodo argumententur ex Euangelio. 8. an ex solo Euangelio possint suam doctrinam confirmare. 9. an ex solo Euangelio suas controuersias dirimere. 10. an in vita & moribus sint conformes Euangelio.

QVÆSTIO I.

Quare Euangelici vocent se Euangelicos?

2. **D**icam, quod ipsi dicunt. Vocant se Euangelicos duplici de causa. Primò, quia reiecta Traditione, solo Euangelio contenti sunt. Secundò, quia firmiter apprehendunt promissiones Euangelij. In vtroque aiunt se differre à Catholicis. Nam hi, præter Euangelium, admittunt etiam Traditionem; neque promissiones Euangelij firmiter apprehendunt, vt Calvinistæ, sed dubiè. Vtrumque seorsim examinandum est.

3. Primò igitur vocant se Euangelicos, quia solo Euangelio contenti sunt. Sed quomodo solo Euangelio? An ergo reiiciunt Acta Apostolorum, Epi-

Opuscul. Bæc. Tom. II.

Astolas Pauli, Apocalypsin Ioannis, vaticinia Prophetarum, & reliquum Bibliorum codicem? Nullo modo. Omnia ista recipiunt. Cur igitur, sicut vocant se Euangelicos, non similiter vocant se Apostolicos, Epistolares, Apocalypticos, Propheticos, Bibliacos? Facilis responsio. Volunt in omnibus, quantum fieri potest, dissentire à Catholicis. At Catholici, vt sunt recti & simplices, planè ac propriè loqui solent. Calvinistæ figuratam locutionem amant. Itaque per synecdochen vsurpant partem pro toto, id est, Euangelium pro Scriptura: Et cum dicunt Euangelio contentos se esse, nihil aliud volunt, quàm sola Scriptura contentos se esse, quia Catholici contenti non sunt.

B 4. *Dices; Neque Calvinistæ sola Scriptura contenti sunt, quia præter Scripturam, admittunt etiam Catechismum Heidelbergensem. Et quod amplius est, parem aut maiorem auctoritatem illi tribuunt, quàm Scripturæ. Hoc fatetur Vorstius Calvinista in Pleniori Responsione ad postremam admonitionem Ministrorum Leuardensium, pag. 17. his verbis; Multi ex nostris nullum planè discrimen inter Catechismum & ipsum Dei verbum amplius agnoscunt: & isto ferè præterito, in illo solo simpliciter acquiescunt. Et iterum pag. 20. Non desunt ex Calvinistis, qui Idolum ex Catechismo faciant, dum purè diuinum scripturæ esse putant, aut pari cum sacris literis fide dignum.*

C 5. Sunt & alij, qui non modo Catechismum, sed etiam confessionem Belgicam eodem loco habent, quo Scripturam; adèd vt integram totius fidei ac religionis normam ex tribus conflaram esse statuunt, *Scripturâ, Catechismo, Confessione*: Et hæreticus apud eos censetur, qui aliquid istorum neget; Euangelicus, qui illis per omnia conformis sit. Exemplum

A

vidimus in Iacobo Arminio, Professore Leidensi. Nam primò, vir ille, tametsi Calvinianus esset, tamen apud Ministros Calvinianos suspectus fuit de hæresi, quòd dixisset *Catechismum Heidelbergensem & Confessionem Belgicam in Synodo nationali, examini subiiciendam esse*, ut ipsemet totidem verbis refert in Apologia, seu in Responsione ad 31. articulos in vulgus sparsos. (pag. 310.) Idem Arminius, quotiescunque probare volebat, suos articulos, qui hæretici habebantur, hæreticos non esse, utebatur apud Ordines patriæ hoc argumento; Nihil continent contrarium Scripturæ, Catechismo, Confessionibus: Ergo hæretici non sunt. Sic enim scribit in Declaratione sententiæ suæ, pag. 154. *Quippe qui mihi conficius non essent ullius doctrinæ, sine Leida, sine Amstredami à me proposita, quæ Verbo Dei, Confessionibus aut Catechismo contraria esset, &c.* Et pag. 160. *Nihil unquam docui, quòd cum Verbo Dei, cum Confessione Ecclesiarum Belgicarum, aut Catechismo pugnaret.* Et alibi sæpius.

6. Denique alij sunt ex eodem Calvinistarum numero, qui quasi repudiato Verbo Dei solùm Catechismum & Confessionem, tãquam perfectissimam Normã ac Regulam fidei amplectuntur, ut patet ex Adolpho Venatore, Ministro Alcmariensi, in tractatu de præcipuis doctrinæ controuersis Nam pag. 174. ponit hunc illorũ articulum; *Vera, optima, certissima & perfectissima Norma totius fidei Christiana est, Confessio Belgica & Catechismus Heidelbergensis.* Item hunc, pag. sequenti, *Ex verbo Dei non potest pura doctrina clarè intelligi, sed solùm ex Confessione & Catechismo.* Item, *Verbum Dei non est Christianis tam necessarium ac utile, quàm Confessio & Catechismus.* Item, *ubi Confessio & Catechismus est, nõ egemus Verbo Dei.* Item, *Authores Confessionis & Catechismi fuerunt prudentiores & fideliores pro Ecclesia, quàm Apostoli & Euangelistæ.*

7. Ex his omnibus videtur manifestè intelligi, Calvinistas solo Euangelio contentos non esse, ac proinde, ex hac quidem parte, Euangelicos vocari non posse. Fateor. Nec habeo, quo illos excusum. Hoc solum dico, eos in hoc puncto, sicut etiam in alijs, uti suo priuilegio, id est, varios ac inter se dissectos esse. Nam, ut rectè ostensum est, aliqui affirmant, se admittere solùm Euangelium: alij cum Euangelio Catechismum & Confessionem: alij hæc duo sine Euangelio. Diuisi ergo sunt. Addo, & atheos esse. An non athei, qui repudiato Dei verbo, humana scripta ac placita, tanquam Idola venerantur? Hoc, teste Vorstio Calvinista, faciunt Calvinistæ. Quid porrò sentiant de Traditione, incertum ferè est. Verbo negant; re ipsa concedunt, ut in progressu videbimus. Atque hæc de priori causa sufficiant.

8. Altera causa, cur se vocent Euangelicos, hæc est, quia firmiter apprehendunt promissiones Euangelij, id est, certò sibi persuadent, promissiones Euangelij ad se pertinere. Vel, ut clarius dicam, Vnusquisque certus est, vtramque promissionem, tam remissionis peccatorum, quàm vitæ æternæ, sibi in particulari applicari, ac proinde se sanctum, iustum, prædestinatum, filium ac hæredem Dei esse, nec vllò modo perire se posse. De qua certitudine scribit Calvinus in Antidoto Concilij Trident. sess. 6. can. 15. his verbis; *Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Et alibi non semel. Sed hæc ipsa certitudo incerta est apud Calvinistas, ut fateatur Arminius. Nam inter articulos, quos tanquam dubios & incertos obtulit Legato Palatino, sunt etiam hi duo. 1. *An quis fidelis certus esse possit, se à fide non defecturum?* 2. *An fideles credere teneantur, se à fide non defecturos?* Si hi duo articuli apud Calvinistas incerti sunt, ergo in-

certum est, an Calvinistæ sint certi de perseverantia & vita æterna: Ergo incertum, an firmiter apprehendant promissiones Euangelij de vita æterna: Ergo incertum, ex ipsorum quidem opinione, an sint veri Euangelici. De hac re plura Titulo 3. quæst. 2.

QVÆSTIO II.

An soli Calvinistæ sint Euangelici.

9. **A** iunt ipsi, non se solos, sed etiam Lutheranos esse Euangelicos. Imò, se & Lutheranos in Euangelio fratres esse. At Lutherani, tametsi non negent se Euangelicos, negant tamen Calvinistarum fratres esse. Hostes, quàm fratres haberi malunt. Nec vllam pacem inter se, & Calvinistas constare volunt. Certè Lutherus in colloquijs mensalibus, cum de concordia inter Lutheranos & Calvinistas sermo incidisset, ingenuè confessus est, non aliam quàm quæ inter Christum & Iudam intercessit, sperari posse. Et, si quæ tandem ineunda esset, non in Dei, sed omnium diabolorum nomine, iniri oportere. Ibidem disertè dixit, Calvinistas esse *diabolos incorporatos*, quorum studium ac conatus eò potissimum spectet, ut alijs nocere possint.

10. Scimus, quæ postea secuta sunt. In conuentu Maulbrunensi, anno 1564. auctæ sunt inimicitie. Claudiopoli, anno 1586. in mutua odia iuratum est. In celeberrimo Mompelgardensi Colloquio, cui Principes sectarum, Iacobus Andreæ Lutheranus, & Theodorus Beza Calvinista interfuerunt, penitus de concordia desperatum. Nec quicquam crebrius ibi, quàm hæc, & similes voces audita: *Perturbentur conscientia nostra, si verbis assentiremur.* Item, *Pacem non possumus cum perturbatione conscientiarum redimere.* Item, *Inter partes conueniri non potest.* Item, *Tam acerbè hæcenus vtrique pugnatum est, ut facile appareat, animos ex vtraque parte valde exulceratos esse.* Item, *Non possumus per omnia consentire.* Denique, ut multa talia præteream, finis colloquij fuit hic: *Quis, inquit Beza, dexteras fraternitatis nobis porrigere recusatis, & nos pro fratribus agnoscere non vultis; amicitia dexteras etiam nolo.* Cui Iacobus; *Ergo intermittatur.* Et sanè intermissum est. Imò creuerunt odia. Nam interea Philippus Nicolai, Tilmannus Heshufius, Conradus Schlussenburgius, & multi alij Lutherani, præsertim Giesenses & Tubingenses, palam scriptis suis testati sunt, Calvinistas esse hæreticos, & illorum doctrinam, tanquam *sacrilegam, execrandam, abominandam & diabolicam* oppugnarunt.

11. Vnde apparet, antiquum & pertinax odium esse inter Lutheranos & Calvinistas. Quod quidem Lutherani non dissimulant. At Calvinistæ, nescio quo occulto prætextu (si tamen occultus est) fingunt se amicitiam colere cum Lutheranis, & eorum in Euangelio fratres esse: Nec in vllò ferè puncto gratiori, quod ad fidem pertineat, ab illis dissidere. Faciamus sic esse, ac deinceps, virosque Euangelicos, virosque in Euangelio concordare esse supponamus: Hac tamen cõditione, ut ea res non sit fraudi Lutheranis, qui hanc concordiam penitus respuunt, sed solis Calvinistis, qui eam subdolè mentiuntur.

QVÆSTIO III.

Vnde Euangelici acceperint Euangelium?

12. **A** B Apostolis & Prophetis aiunt se accepisse. Audio. Sed, an proximè & immediatè ab illis

lis acceperunt? Non opinor. Nam inter Apostolos & Euangelicos multa sæcula intercesserunt. A quibus ergo proximè & immediatè? Non aliunde, quam à Catholicis. Nam codex Euangelij, quo primum vsus est Lutherus, Euangelicorum parens, non alibi, quàm in loco Catholico; nec ab alio, quàm à typographo Catholico excusus est. Igitur à Catholicis habent Euangelium, si quod habent.

13. Porrò Catholicis à suis maioribus eundem codicem naçti sunt; & illi rursus à suis maioribus, atque ita deinceps, vsque ad tempora Apostolorum ascendendo. Nam Apostoli, quasi per manus, tradiderunt illum suis Discipulis, Ignatio, Polycarpo, Dionysio, Papiæ Clementi: Hi deinde Iustino, Ireneo, Tertulliano, Origeni, Cypriano: Hi rursus Athanasio, Hilario, Oprato, Basilio, Nazianzeno, Ambrosio, Hieronymo, Chryostomo, Epiphanio: Et isti postea Augustino, Paulino, Orosio, Prospero, Fulgentio: qui & ipsi suis successoribus per eandem traditionem reliquerunt.

14. Nunc quæro, an Euangelici admittant hanc traditionem, necne? Si admittunt, salua res est. Nec iam amplius Euangelici sunt, quia solo Euangelio contenti non sunt. Si rejciunt, Euangelium quoque rejciunt, necesse est. Nam Euangelium, non nisi per traditionem, ab Apostolis accepimus. Si respuit traditionem, unde astruent Euangelium? Rectè Augustinus lib. 28. contra Faustum, cap. 2. *Sicut ego credo, inquit, illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore, quo Manichæus vivebat in carne, per Discipulos eius certa successione præpositorum vestrorum ad nostra vsque tempora custoditus atque per ductus est: sic & tu istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione vsque ad tempora ista perduxit.*

15. Iterum quæro, an maiores nostri, qui proximè vixerunt ante Lutherum, tradiderint nobis verum & sincerum Euangelium, an corruptum & deprauatum? Si verum, laudanda est traditio, per quam verum Euangelium accepimus: laudandi Catholicis, qui sacrum illum thesaurum ab omni corruptione purum & illibatum conseruarunt. Si corruptum, quis postea correxit & emendauit? An Euangelici? Sed ex quo codice? Nam omnes Bibliorum codices, qui tunc exstabant, à Catholicis erant editi & conseruati. An fortè ex antiquis Patribus? Sed & Patrum illorum libri, non nisi apud Catholicos reperiabantur. Si ergo Catholicis codicem Euangelij deprauassent, quomodo constabit, non similiter codices Patrum deprauasse? Aut si hic bona fide egerunt, & illic bona fide egisse credendum est. Concludo, aut Euangelicos non habere verum Euangelium; aut per traditionem à Catholicis habere. Si verum non habent, veri Euangelici non sunt. Si à Catholicis per traditionem habent, agnoscant beneficium, & quod Euangelici sint, Catholicis & traditioni acceptum ferant.

Q V Æ S T I O. IV.

An Euangelici habeant integrum Euangelium?

16. **I**ntegrum quidem acceperunt à Catholicis, sed bonam illius partem decoxerunt. Nam in Catholico Bibliorum codice, quem Lutherus primum à Catholicis naçtus est, erant multæ partes, quæ nunc à bonis illis viris excisæ & reiectæ sunt; vt Esther, Iudith, Tobias, Sapientia, Ecclesiasticus,

Machabæi. Habent ergo mutilum & delubarum Euangelium, non integrum. Nec deinceps Euangelici, sed Decoçtores Euangelij appellari debent.

17. Dicent sine dubio, quod solent, eas partes, quæ ab ipsis excisæ sunt, non fuisse canonicas Euangelij partes, sed accessorias. At vnde hoc ipsis constat? An ex Patrum & Ecclesiæ traditione? Imò contrarium ex ea constat. Nam Catholicis, quidquid habent in suo Bibliorum codice, non aliunde, quàm à suis maioribus per traditionem acceperunt. Si hanc traditionem admittunt Euangelici, totum Bibliorum codicem admittant necesse est. Si respunt, totum codicem respuere necesse est.

18. Vel sic apertius. Traditio illa, per quam nos Catholicis Bibliorum codicem à maioribus nostris accepimus, vel certa & infallibilis, vel incerta & fallax est. Si certa & infallibilis, cur Euangelici tergiversantur? cur totum codicem non admittunt, quem certa & infallibili traditione accepimus? Si incerta & fallax, quomodo certo & infallibiliter ipsis constat, exstare legitimum Bibliorum codicem? An ex incerta & fallaci traditione? miseri sunt, si hoc sentiunt.

19. Occurrent fortè, traditionem illam, partim infallibilem, partim fallacem esse: Infallibilem, respectu eorum librorum, quos ipsi admittunt: fallacem, respectu aliorum, quos non admittunt. An ergo vna eademque traditio, in vno verax, in altero fallax est? an in vno nos rectè dirigit, in altero decipit? Vnde hoc probant Euangelici? An ex eo præcisè, quia ipsis sic visum est? Nimis frigide. An ex alia traditione? Sed de illa redibit similis quæstio. An ex antiquis Patribus? Sed & illi, vel infallibiles in hoc puncto, vel fallaces sunt. Si fallaces, cur eorum testimonium admittitur? Si infallibiles, victoria nostra est. Nam illi planè conspirant cum Traditione, quam nos vrgemus. Quod sic ostendo.

20. Traditio, quam vrgemus, exhibet nobis illos scripturæ libros, qui in Concilio Tridentino fess. 4. recensentur, hoc ordine. Ex veteri Testamento,

- 1 Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium.
- 2 Iosue, Iudicum, Ruth.
- 3 Libri quatuor Regum, & duo Paralipomenon,
- 4 Duo Esdræ.
- 5 Tobias, Iudith, Esther.
- 6 Iob, Psalterium.
- 7 Parabola, Ecclesiastes, Cantica,
- 8 Sapientia, Ecclesiasticus.
- 9 Prophetæ maiores quatuor, minores duodecim,
- 10 Duo libri Machabæorum.

Ex Nouo Testamento.

- 1 Quatuor Euangelia.
 - 2 Actus Apostolorum.
 - 3 Quatuordecim Epistolæ Pauli.
 - 4 Duæ Petri, Tres Ioannis.
 - 5 Vna Iacobi, Vna Iudæ.
 - 6 Apocalypsis Ioannis.
21. Hos libros acceperunt Patres Concilij Tridentini per traditionem à Concil. Florentino, quod plusquam centum annis præcessit. Nam in illo Concilio recensentur ijdem planè libri, qui in Tridentino, Rursus, Patres Conc. Florentini acceperunt eisdem per continuatam traditionem à Gelasio Papa in Conc. Romano, vt patet ex cap. *Sancta Romana*, dist. 18. Iterum Gelas. ab August. lib. 2. de doctr. Christiana, cap. 8. vbi sic scribit.

22. *Totus Canon Scripturarum his libris continetur: quinque Moseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio: & vno libro Iesu Naue, vno Iudicum*

uno libello, qui appellatur *Ruth*, qui magis ad regnorum principia videtur pertinere. Deinde, quatuor Regum, & duobus Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi à latere adiunctis, simulque pergentibus. Hæc est historia, qua sibi annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt alia; tanquam ex diverso ordine, que neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est *Iob*, & *Tobias*, & *Esther*, & *Iudith*, & *Machabeorum libri duo*, & *Esdra duo*, qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam, usque ad regnorum, vel Paralipomenon terminatam.

23. Deinde Propheta, in quibus *David vnus liber Psalmorum*, & *Salomonis tres, Prouerborum, Cantica Cantorum & Ecclesiastes*. Nam illi duo libri vnus, qui *Sapientia*, & alius, qui *Ecclesiasticus* inscribitur, de quadam similitudine, *Salomonis esse dicuntur*. Nam *Iesus filius Sirach* eos scripsisse constantissime perhibetur. Qui tamen, quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui propriè Propheta appellati sunt: *Duodecim Prophetarum libri singuli, qui annexi sibi sunt, quoniam nunquam se iuncti sunt, pro vno habentur: quorum Prophetarum nomina sunt hæc; Osea, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias*. Deinde quatuor Propheta sunt maiorum voluminum, *Isaias, Ieremias, Daniel, Ezechiel*. His quadragesima quatuor libris, veteris Testamenti terminatur auctoritas.

24. Non autem, quatuor libris Euangelij, secundum *Mattheum, Marcum, Lucam, Ioannem: quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli: Petri duabus: tribus Ioannis: vna Iudæ & vna Iacobi: Actibus Apostolorum libro vno: & Apocalypsis Ioannis libro vno*. Hactenus Augustini verba.

25. Hinc perspicuè patet, eosdem planè libros, tam veteris, quam noui Testamenti, fuisse olim in canone receptos ab Augustino, qui postea à Gelasio, ac deinde à Concilio Florentino & Tridentino recepti sunt, & nunc etiam à Catholicis recipiuntur: Et Traditionem, quam vrgemus; à nostro tempore usque ad Augustini ætatem deduci posse. Sed & longius progredimur. Nam Augustinus eundem canonem, per eandem Traditionem accepit à Concilio Carthaginensi tertio, quod alij quintum aut sextum vocant: Et Patres huius Concilij ab Innocentio primo, epist. 3. ad Exuperiū, c. 7. Vixit autem Innocentius anno Domini 402. Igitur ab illo tempore primitiue Ecclesie ad nos usque per continuam Traditionem perseverauit idem ille Scripturarum Canon, quem nos Catholici nunc tenemus & amplectimur. Ex illo autem canone, vt initio dixi, non paucas partes pro suo arbitrio Euangelici exciderunt. In quos optimè quadrat, quod de Manichæis scripsit Augustinus in lib. de bono perseverantiæ c. 11. *Scripturas sic accipiunt, vt suo quodam priuilegio, imo sacrilegio, quod volunt, sumant; quod nolunt, reiciant*.

26. Hoc clariùs ostendi potest ex eo canone, quem ipsi nunc habent. Quanquam is, non vnus, sed duplex est. Nam alium habent Lutherani, alium Calvinistæ. Lutherani ex suo Canone excludunt hos libros veteris Testamenti, *Esther, Iudith, Tobiam, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabeos*: Hos item noui Testamenti, *Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi, Epistolam Iudæ & Apocalypsin*. Calvinistæ, hos in nouo Testamento admittunt; illos è veteri excludunt. Igitur triplex hoc tempore est Canon Scripturarum 1. Catholicus. 2. Lutheranus. 3. Calvinianus. Nos Catholicum, vt ostendi, per continuatam Traditionem deducimus usque ad tempora primitiue Ecclesie; cumque auctoritate Gelasij, Augustini,

A Innocentij, & omnium aliorum Patrum, qui interea in Ecclesia floruerunt, solidè confirmamus. Quod nec Lutherani, nec Calvinistæ præstare possunt. Nam Canon Lutheranorum, nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus & Conciliis citatis, nec ab ipsis Calvinistis, qui Lutheranorum fratres esse volunt, vnquam admissus aut confirmatus est. Idem dico de Canone Calvinistarum. Neque enim Catholici, neque Patres & Concilia citata, neque Lutherani illum recipiunt.

27. Scio, quid dicturi sunt. Dicent, alios esse Patres Augustino antiquiores, qui cum ipsis sentiant. Sunt autem hi ferè decem: *Melito Sardinensis apud Eusebium li. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 26. Origenes apud eundem, lib. 6. cap. 18. Eusebius ipse, lib. 3. cap. 25. Athanasius in Synopsi, Hilarius præfatione in Psalmos, Epiphanius hæresi 8. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. Nazianzenus in carmine de veris & germanis Scripturæ libris, Hieronymus in Prologo Galeato, & in Epist. 103. ad Paulinum, Rufinus in expositione Symboli*. Hi omnes consignarunt Canonem Scripturarum. Et quidem Melito, Hilarius, Epiphanius, Canonem veteris Testamenti: Eusebius, noui: reliqui, vtriusque, Omnes autem in suo Canone videntur dissentire à Catholicis, & fauere Lutheranis ac Calvinistis. Sic enim passim hi iactant. Sed falsò. Nam neque dissentiunt à Catholicis, neque fauent Lutheranis & Calvinistis. Vtrumque perspicuè demonstrabo.

28. Ac primò, non dissentire à Catholicis, certū est: quod ex duplici principio ostendi potest. *Vnum est*; Quandiu quæstio aliqua Ecclesiastica in vtramque partem manet dubia, ita vt nihil adhuc certi in alteram partem ab Ecclesia definitum sit; tamdiu liberum est, hanc vel illam partem probabiliter amplecti. Quando autem in alteram legitime definita est, tunc illi parti adhærere omnes debent. *Alterum*; Qui ante definitionem Ecclesie, re adhuc dubia existente, vnam partem probabiliter amplectuntur, non censentur propriè dissentire ab illis, qui post definitionem Ecclesie, alteri adhærere. Nam sicut hi adhærere definitioni Ecclesie, sic etiam alij fecissent, si res fuisset tunc definita. Et sicut alij ante definitionem Ecclesie, probabilem partem amplexi sunt, sic etiam hi facerent, si Ecclesia nihil definiuisset. Non ergo propriè, hi illis contrarij sunt.

E 29. At sic fit in proposito. Nam ante Innocentium primum, nondum erat certò definitum ab Ecclesia, qui libri essent Canonici, qui non essent; ac proinde Melito, Origenes, Eusebius, Athanasius, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Nazianzenus, Hieronymus, Rufinus, alterutram partem probabiliter amplecti poterant. At post definitionem Ecclesie (quæ primò ab Innocentio facta, & postea in variis Conciliis confirmata est) Augustinus & reliqui Patres, definitioni Ecclesie adhæserunt. Ergo propriè non censentur dissensisse ab iis, qui ante definitionem Ecclesie, alterutram partem probabiliter secuti sunt.

30. Hic discursus, generatim loquendo, per se clarus est. Indiget tamen aliqua declaratione in particulari. Igitur ante definitionem Ecclesie, tametsi certò apud omnes constaret, quosdam libros, tam veteris, quam noui Testamenti, canonicos esse; de nonnullis tamen erat dubium, præsertim de his, *Esther, Iudith, Tobia, Sapientia, Ecclesiastico, Machabeis, Epistola ad Hebræos, Epistola Iacobi & Iudæ, posteriore Petri, secunda & tertia Ioannis, Apocalypsi, libello Pastoris, Reuelatione Petri, Actibus Pauli, &c*.

31. Hoc patet ex authoribus citatis. Nam Origenes, Hilarius,

Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Rufinus posuerunt librum Esther in Canone: Melito & Nazianzenus excluderunt: Athanasius nihil certi determinauit. De Tobia & Iudith, dubie loquitur Hilarius: de Sapientia & Ecclesiastico, Epiphanius. Similiter, de Epistola ad Hebræos, de posteriore Petri, de secunda & tertia Ioannis, dubitatum est apud Origenem. Apocalypsis posita fuit in Canone ab Athanasio, Rufino, Hieronymo, Origene: omissa à Cyrillo & Nazianzeno: in dubium vocata ab Eusebio. Denique de his & similibus, idem Euseb. li. 1. c. 25. sic scribit; *Vt omnem noui Testamenti Canonem designemus, primò nobis omnium Euangeliorum celestis quadriga iungatur: his Actus Apostolorum copulentur: post hos, Pauli epistole socientur: consequatur verò has, prima Joannis epistola, similiter & Petri prima. Hæc sunt, de quibus nulla unquam prorsus existit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa, de quibus à nonnullis dubitatum est, Reuelatio Joannis, Epistola Iacobi & Iudæ: Petri quoque secunda, & item Ioannis secunda & tertia. Post has iam Scriptura est, quæ dicitur Actus Pauli; sed & libellus, qui appellatur Pastoris, & Reuelatio Petri, de quibus quàm maximè dubitatur. Fertur etiam Barnaba Epistola, & Doctrina, quæ dicitur Apostolorum. Quidam autem his sociant etiam Euangelium, quod dicitur secundum Hebræos, quo præcipuè utuntur illi Hebræi, qui Christum suscipere videntur, sed in Ecclesia ei contradicitur, &c.*

31. Hæc omnis dubitatio per Innocentium Papam sublata est, qui rogatus ab Exuperio, Episcopo Tolosano, quid de his dubiis libris statuendum esset, Apostolica autoritate definiuit, in Canone ponendos esse, quos iam nos ponimus; excludendos alios. Quæ definitionem secutus est Augustinus cum aliis Episcopis Africæ, in Concilio Carthaginensi: Exuperius cum Episcopis Gallie: Gelasius in Concilio Romano: D totus denique orbis Christianus, vsque ad hæc nostra tempora. Soli ferè Lutherani & Calvinistæ, qui se Euangelicos vocant, sine causa tergiuerantur; & à consensu tot Patrum & Conciliorum, ad paucos illos Patres, qui ante definitionem Innocentij scripserunt, importunè prouocant. Sed frustra. Nam Patres illi nullo modo ipsis patrocinantur. Quod ex dictis facile probari potest.

32. Primò, quia Patres illi inter se non conueniunt in Canone. Nec mirum. Nam cum res nondum esset definita ab Ecclesia, alij hanc, alij illam partem probabiliter sequebantur. Ergo non omnes saltem possunt allegari pro Lutheranis & Calvinistis, nisi Lutherani & Calvinistæ velint discrepantes eorum sententias sequi. Secundò, nec Lutherani & Calvinistæ inter se conueniunt in Canone. Nam Calvinistæ admittunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi & Iudæ, & Apocalypsin Ioannis, quas reijciunt Lutherani. Ergo, si qui Patres fauent Calvinistis, non fauent Lutheranis: & vicissim, si qui his fauent, illis non fauent. Tertio, plerique ex illis Patribus ingenuè fatentur, de quibusdam libris dubium esse, an sint Canonici, nec ne. At Lutherani & Calvinistæ non volunt esse dubium, sed certum: Ergo aliunde, quàm ex illis Patribus, debent ostendere certitudinem, quod tamen non faciunt. Atque hæc generalia sunt argumenta.

33. Adde hæc specialia. Primò, Origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Rufinus admittunt librum Esther, quem Lutherani & Calvinistæ reijciunt. Ergo saltem illi sex non fauent Lutheranis & Calvinistis. Secundò, Origenes, Athanasius, Hieronymus, Rufinus admittunt Apocalypsin, quam Lutherani reijciunt: Et è contrario, Cyrillus

A & Nazianzenus reijciunt Apocalypsin, quam Calvinistæ admittunt. Ergo priores Patres repugnant Lutheranis; posteriores Calvinistis. Tertio; Aliqui ex illis Patribus dubitant de Tobia, Iudith, Ecclesiastico, Sapientia, an pertineant ad Canonem, nec ne. At Lutherani & Calvinistæ certò affirmant esse extra Canonem: ergo hæc certitudinem non habent ab illis Patribus. Vnde ergo

34. Concludo, nihil præsidij ex tora antiquitate pro se habere Euangelicos: nullum Concilium, nullos Patres posse adduci, qui per omnia probent ipsorum Canonem. Nam Patres, qui scripserunt ante Innocentium, in multis ab illis discrepant, vt iam ostensum est. Qui autem secuti sunt Innocentium, nostrum Canonem consignarunt, & per continuatam multorum sæculorum Traditionem, nobis reliquerunt. Hoc nuper in familiari congressu, modestè ac amicè obieci quibusdam Euangelicis: Qui primò quidem non credebant rem ita habere, vt dixi; sed, cum allatis in medium Augustini & aliorum Patrum libris, apertè rem totam demonstrassem, falsi sunt se hoc præsidio destitutos, iam non alio, quàm ad Iudæorum autoritatem posse confugere, & eorum Canonem sequi ac venerari. Sed, ô miserum perfrugium! An putant, omnes Christianos errasse hæctenus in Canone; solos Iudæos non errasse? Cur igitur non respuunt Canonem noui Testamenti, quem Iudæi respuunt? An etiam Christum negaturi sunt, quia Iudæi illum negant?

35. Sed tamen, quia Iudæorum Canonem pro se allegant, dicam quod res est. Fateor, in Canone Iudæorum, qui tempore Esdræ consignatus est, non fuisse Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos. At inde non sequitur, excludendos esse ex Canone, quem Christiani nunc habent. Primò, quia grauissimi Authores scribunt, præter Canonem, qui tempore Esdræ consignatus est, fuisse alium Canonem, qui multò post fuerit consignatus. Itaque libros illos, tametsi in priori Canone non fuerint, fuisse tamen in posteriori, & ex illo translatos in Canonem Christianorum. De qua re videri potest Genebrardus li. 2. Chronologia & Serarius in prolegomenis Bibliacis c. 8. q. 16.

36. Secundò, vt hoc non sit minimè necesse est, vt illi soli habeantur Canonici apud Christianos; qui tales habiti sunt apud Iudæos, vt rectè notat Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei cap. 36. cum ait; *Machabæorum libros, non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet.* Et ratio manifesta est, quia libri Machabæorum nondum erant scripti tempore Esdræ quando Canon Iudæorum consignatus est. Quid ergo mirum si in illum Canonem relati non fuerint? Idem post Augustinū notauit Isidorus in libro Prolegomenorum, de libris veteris ac noui Testamenti, *Hebræi, inquit, non recipiunt libros Tobia, Iudith & Machabæorum; Ecclesia tamen eosdem inter Canonicas Scripturas enumerat.* Et ibidem; *Sapientia & Ecclesiasticus parum cum reliquis Canonicis libris tenere noscuntur auctoritatem.*

F 37. Et lib. 6. Etymolog. cap. 1. scribit, Hebræos facere tres ordines librorum veteris Testamenti: Primum legis; secundum Prophetarum; tertium Hagiographorum: Et in primo ordine ponere quinque libros Moysi. In secundo librum Iosue, Iudicum, primum & secundum Regum, Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, & duodecim minores Prophetas. In tertio, Iob, Psalterium, Prouerbia, Ecclesiasten, Cantica canticorum, Daniele, duos libros Paralipomenon, Esdras, Esther. Præter hos tres ordines, ait quartum à Christianis additum esse. *Quartus,*

inquit, est apud nos ordo veteris Testamenti eorum librorum, qui in Canone Hebraico non sunt. Quorum primus Sapientia libri est: secundus, Ecclesiasticus: tertius, Tobias: quartus Iudith: quintus & sextus, Machabaeorum.

38. Atque hæc sufficiant de Canone scripturarum. Vnde summam colligo, Canonem quem noui Evangelici nunc habent, non esse sincerum ac legitimum; quia nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus, qui Innocentium præcesserunt, nec ab aliis, qui illum secuti sunt, receptus aut confirmatus est. Nec ex Iudæorum Canone confirmari potest, ut iam proximè ex Augustino & Isidoro demonstravi. Maneat ergo, quod initio dixi, Evangelicos accepisse quidem integram Evangelium à Catholicis, sed multas inde partes exemisse & decoxisse; ideòque non Evangelicos, sed Decoctores Evangelij vocandos esse.

QVÆSTIO V.

An Evangelici habeant legitimam Evangelij versionem?

39. **M**ira res. Evangelici admittunt sacra Biblia (tametsi sædè mutilata,) quæ à nostris maioribus tradita ipsis sunt: non admittunt versionem, quæ similiter à nostris maioribus tradita ipsis est. Non, inquam, admittunt veterem & vulgatam Editionem, quæ tot sæculis in Ecclesia viguit, & communi Christianorum consensu recepta, & à Concilio Tridentino confirmata est. Nouas versiones quotidie moluntur, latinas & vernaculas omnis generis.

40. Latine sunt hæc. Prima Sebastiani Munsteri, Anno 1534. & 1546. quæ est omnium celeberrima. Secunda Oecolampadij, Anno 1535. Tertia Leonis Iudæ, & Theodori Bibliandri, quam Leo, ex Iudæo Zuinglianus factus, inchoavit; Bibliander, adiuantibus Conrado Pelicano & Petro Cholino perfecit anno 1544. Et solent vocari Biblia Tigurina, quòd Tiguri edita sint Quarta Sebastiani Castalionis, anno 1556. Basileæ. Quinta Iunij & Tremellij, primum Genevæ edita anno 1590. & postea Hanouiz anno 1602. Sexta Theodori Beza, Elisabethæ Regina Angliæ dedicata. Septima Geneuensis, quæ teste Genebrardo præfatione in Origenem, est *rhapsodia ex variis Munsteri, & aliorum pannis ac centonibus confuta.*

41. Vernaculæ sunt plures. Prima Germanica Lutheri, sæpius ab ipso recognita. Secunda, Germanica Tigurina in Heluetia. Tertia, Belgica. Quarta, Polonica. Quinta, Danica. Sexta, Gallica Geneuensis. Septima, Gallica Castalionis. Octaua, Anglica Londinensis. Nona, Italica sine loci & authoris nomine, quæ Genevæ putatur edita, anno 1562. ut ex typo colligitur. Decima, Hispanica, etiam sine loci & authoris nomine, quæ apud Bernates in Heluetia videri enulgata, quia præfixum habet Vrsum, vastantem ac vorantem mel. Præter has generales, vel vtriusque, vel alterius testamenti versiones, sunt aliæ speciales propè infinitæ. Nam aliqui ex Evangelicis Psalterium, ut Bucerus, Caluinus, Musculus, alij alias partes transtulerunt.

42. Quid porrò de hac tanta versionum varietate sentiant, tum ipsi Evangelici, qui earum authores sunt, tum etiam Catholici, paucis explicandum est. Evangelici sic sentiunt. Lutherus in comment. de nouissimis Dauidis verbis, in præfatione; *Omnino,*

A inquit, melius esset, omisso studio Hebraica lingua, simpliciter retinere illam hæcenus receptam & vsuam versionem Bibliorum, quàm tot nouas versiones cumulari, quibus nihil proficitur, nisi quod dissimilitudo & discrepantia lectionum, memoriam legentium turbat, & studium remoratur, ac in multis locis incertior, quàm fuerat, dimittit. Et in libro prophetiarum suarum, qui à Georgio Valdero, Hallensi Prædicante collectus est; *Tam multa, inquit, nostro tempore sunt versiones Bibliorum, ut paulatim tam multa futura sint Biblia, quàm multi scoli in Hebraica lingua magistros sese profitebuntur.*

43. Et Rheuclinus (alias Capnion) in Hebræas concordantias Rabbi Nathan, *multa translationes Bibliorum in lucem prodeunt, quas melius fuisset non natas esse, vel statim interisse.* Addit Kemnitius in prima parte Examinis, sess. 4. *Vtile est, exstare certam aliquam versionem, quæ in citationibus allegetur.* Et V Vickerus controuersia 1. q. 2. cap. 7. *Consiliè factura esset Ecclesia, si non cuius pro arbitratu suo permitteret nouam versionem edere.*

44. Similiter Robertus Stephanus initio suorum Bibliorum anno 1557. *Nullum vertendorum Bibliorum finem fieri, & non minus varias eorum interpretationes, quàm varios interpretes hodie existere, iam pridem multi queruntur, qui ex re Ecclesie esse existimant, certam aliquam ex tanto numero eligere, &c. In hac cum & nos opinione essemus, &c.*

45. Denique, ut alios omittam Theodorus Beza in cap. 10. Actuum Apostolorum, in digressione, de dono linguarum; *Eò res iam deuenit, ut qui scripturam ex Græco conuertunt in latinum, aut aliud aliquod idioma, quiduis sibi in interpretando licere putent. Quos si reprehendas, statim audies, interpretis officio fungi, non qui verbum conuertat è verbo, sed qui sententiam exprimat. Ita fit ut dum quisque iudicium suum liberè sequi mauult, quàm religiosè Spiritus sancti interpretem agere, plurima non tam conuertat, quàm peruertat. Cui libidini & audacie nisi occurratur, na aut ego vehementer fallor, aut intra paucos annos, paulatim ipsarum quoque rerum possessione depellemur.*

46. Nec dissimilis est censura de singulis versionibus in particulari. Lutheri versionem carpunt Tigurini, Osiandri, Bucerus, Munsterus, Lutherus ipse. Nam Tigurini multis sæculis illam excipiunt, ut conqueritur Stoltzius in defensione Lutheri. Osiandri obiiciunt illi *dolum & falsitatem*: Bucerus, *manifestos & non paucos lapsus*: Munsterus, *multorum versuum omissionem*. Denique Lutherus ipse post 20. annos factus est, se crebrius errasse, eò quòd Rabbinorum glossis nimium credidisset, ut restatur Cochleus in Actis Lutheri, Lindanus in Dubitatio, & alij.

47. Versionem Beza damnat Castalio in præfatione ad Anglam, Samuel Huberus in libro de vltimæ tubæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Vicissim versionem Castalionis reprehendit Beza in suis annotationibus, tanquam falsam, inepitam, imperitam, audacem, blasphemam, vitiosam, ridiculam, execrandam, erroneam, impiam, peruersam. Et in responsione ad defensiones Castalionis, de eadem sic loquitur; *Translationem noui Testamenti, tum Latinam, tum Gallicam, à Sebastiano Castalione istic scriptam & excusam, optimo iure reprehensam fuisse in meis annotationibus, non solum ut indoctam, sed etiam ut multis locis impiam, & à sancti Spiritus sententia prorsus discrepantem, vobis, ut existimo, non constabat, cum edenda sua defensionis potestatem illi faceretis; sed nunc tandem, ut spera, conspicuè intelligetis.*

48. Munsteri versionem perstringunt Tigurini & Pelicanus

Pelicanus in suis præfationibus. Denique cum Tigurinatorum Biblia à Typographo oblata essent Luthero, hoc responsum ab eo accepit: *Ne post hæc mihi aliquid mitas, quod à ministris Tigurina Ecclesie profectum sit. Nullum enim cum eis posthac commercium habere, nec eorum libros recipere aut legere volo, quandoquidem ipsi iam damnati sunt, & alios quoque miseros homines secum ad inferos abducunt, &c.* Ita refert Hospinianus Calvinista in historia Sacramentaria, anno 1544.

49. Hæc Euangelici de Euangelicis. Venio ad Catholicos. Ex iis multi accuratè de hac re scripserunt, præsertim Cochleus in Actis Lutheri, & in libello de nouis translationibus, Genebrardus præfatione in Origenem, Serarius in Prolegomenis Bibliacis, c. 20. Gretserus in primo tomo defensionis Bellarminianæ, & alij. Omnes sentiunt, nouas illas Euangelicorum versiones, nullo modo tolerari posse ac debere. Et meritò. 1. quia à malis authoribus prodierunt. 2. quia eò spectant, vt veterem ac vulgatam editionem penitus aboleant. 3. quia corruptæ ac vitiosæ sunt. 4. quia Iudaismum introducunt. 5. quia planè ridiculæ sunt. 6. quia Grammaticam potius, quàm Theologiam sapiunt. 7. quia sunt aridæ, inspidæ & sine Spiritu 8. quia inter se pugnant. 9. quia variabiles & inconstantes. De singulis dicam aliquid.

I. Vitium nouarum versionum.

40. Primò igitur, versionum istarum non boni authores sunt. Nam aliqui ex illis fuerunt Monachi apostatæ, vt Lutherus, Munsterus, Oecolampadius, Pelicanus, Bucerus. Alij, primùm Iudæi, mox Zuingliani, vt Leo Iuda, minister Tigurinus. Alij, primùm Iudæi, deinde Monachi, tum apostatæ, demùm Calvinistæ, vt Tremellius. Alij primùm Christiani, tum athei, dehinc Calvinistæ, vt Franciscus Iunius, qui per integrum biennium fuit atheus, vt ipsemet scribit in vita sua. Alij denique lasciuia & luxuria diffuentes, vt Calvinus, Beza, & plerique iam nominati. Quid boni in re sacra ac diuina ab his sperare possis? *Malum corui, malum ouum.*

41. Certè Lutherus, vt alios præteream, ita scribit de hac materia, partim in colloquiis mensalibus, partim in præfationibus librorum noui Testamenti, vt meritò suspectus esse debeat. Sunt autem hæc ipsius placita. 1. Argumentum libri est ferè, vt argumentum fabulæ. 2. Scriptor illius libri scripsit eo modo, quo Terentius scripsit suas comædias. 3. Non credo omnia facta esse eo modo, quo in libro Iob referuntur. 4. Odi librum Esther, & cuperem non exstare. 5. Liber Tobie est poëma in quo de mulieribus agitur, & exemplar administrandæ familiaris. 6. Multa in hoc libro ridicula & stulta continentur. 7. Liber Iudith non est historia, sed figmentum, compositum ad imitationem Virgilianæ Aeneidos & Homericæ Iliados. 8. Author libri, qui Ecclesiastes inscribitur, videtur ocreis & calcaribus destitutus, equitare tantum in soccis, sicut ego soleo, cum adhuc essem in cænobio. 9. Ecclesiasticus, qui hunc librum composuit, est concionator legalis & Iurista: docet, quomodo vita hæc externa & ciuilibenè sit instituenda; sed non est Propheta; nihil docet de Christo. Est liber, sicut Thalmuth, ex variis libris collectus. 10. Libri Regum præcedent centum & mille cubitos scripto Paralipomenon. Idèd libris Regum plus credendum, quàm libris Paralipomenon. 11. Multa in libro Apocalypsis desidero, vt neque Apostolicum, neque Propheticum

A iudicem. 12. Nullo modo aduertere queo à Spiritu sancto compositum esse. 13. Spiritus meus non potest cum hoc libro concordare. 14. Epistola Iacobi, comparatione Euangelij, straminea est, & Apostolico Spiritu destituta. 15. Ioannis Euangelium est vnicum, tenerum, verum, genuinum & principale Euangelium, & tribus reliquis longè, longè præferendum & anteponendum. Hæc Lutherus. Quis credat hunc hominem in vertendis Bibliis à Spiritu sancto fuisse illuminatum? Eadem est ratio de aliis, quos recensui.

II. Vitium.

B 42. Secundò, Hoc potissimùm agunt noui isti verfores, vt suis versionibus veterem ac vulgatam Editionem penitus obscurant & aboleant. In quare imitantur Aquilam, Symmachum & Theodotionem, qui & ipsi nouas versiones olim moliti sunt, in eum finem, vt abolerent versionem. Lxx. Interpretum, quæ tunc erat celeberrima: Et vt omnia oracula & vaticinia de Christo, quæ à Lxx. Interpretibus clarè erant expressa, in gratiam Iudæorum redderent obscuriora, vt testatur D. Hieronymus prologo in Iob à se versum, Epiphanius in libro de ponderibus & mensuris, & alij plures. Hos, inquam, imitantur nostri Euangelici. Volunt vulgatam Editionem suppressere, & clariora quædam illius testimonia, quæ ipsorum hæresibus contraria sunt, penitus obscurare. Exempla obuia sunt, vt iam videbimus.

III. Vitium.

D 43. Tertiò, Versiones Euangelicorum, tum aliis, tum his potissimùm modis corruptæ ac deprauatæ sunt. 1. adiectione. 2. detractio. 3. mutatione, Adiectione. Nam 1. Cor. 9. 5. vbi Apostolus dicit; *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi?* Lutherus de suo adiecit; *in uxorem.* Similiter Rom. 3. 28. vbi Apostolus dicit; *Arbitramur iustificari hominem per fidem;* Lutherus adiecit, *solum.* Et rogatus ab amico, cur id fecisset, respondit his verbis; *Si tuus Papista morosus & difficilem præbere se voler de voce, (Sola) statim dic; Papista, & a sinu eadem resest: Sic volo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas, Nolumus enim Papistarum esse discipuli, sed præceptores.* Et infra; *Rogo te, ne quid aliud huiusmodi asellis respondeas de voce (Sola) sed tantum dicas; Lutherus vult: ille Doctor est omnium Doctorum in Papatu, &c.* (In epistola ad amicum de voce, Sola.)

E 44. Detractione. Nam Act. 15. 41. Beza & alij Euangelici omittunt totum illum versiculum; *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.* Et 2. Pet. 1. 10. vbi Apostolus ait; *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: omittunt tres illas voculas, per bona opera.* Nimirum, oderunt bona opera, contenti suo sterquilinio; nec volunt Apostolis & senioribus subiecti esse.

F 45. Mutatione. Nam Luca 22. 20. vbi Græcus textus habet: *τὸν τὸ ποτήριον ἠγάπησεν ἐν τῷ αἵματι μου; τὸ καὶ ὑμῶν ἐκχοῦμα;* id est, *hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis effunditur.* Beza sic mutauit, *ἐν τῷ αἵματι μου, τὸ καὶ ὑμῶν ἐκχοῦμα;* id est, *in meo sanguine, qui pro vobis effunditur.* Ne scilicet cogere fateri, quod Catholici vident, in illo poculo, quod Christus in vltima cæna dedit Apostolis, fuisse sanguinem Christi. Quæ hæc impostura est?

IV. Vitium.

46. Quartò, Verfores illi nihil aliud ferè spirant, quàm Rabinismum; vt Iudæos potius dixeris, quàm Christianos. Eminent in hoc genere Munsterus, qui in suis Notationibus ad nauſeam repetit has voculas, *Rabi Salomon, Dauid Kimbi, Aben Ezra, Rabi Menabom, Rabi Moſes de Cozi, Moſes Gerundensis, Arba Tura, Rabi Calonymus, Rabi Jacob, Abraham de palmis, &c.* Vix vnquam inuenies nomen Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Gregorij, Chryſoſtomi, Baſilij, Cyrilli, Nazianzeni. Omnia Rabinis plena ſunt. Putant enim boni iſti Euangelici, latentem theſaurum reperiri poſſe in libris Rabinorum, qui apud Chriſtianos reperiri non poſſit. In quo magno pere falluntur, teſte Luthero, in præfatione ſuper Pfalterium, vbi ait; *ſe ſperaffe recentiores Hebraiſtas adducturos eximium quid & pretioſum; ſed ſibi idem enenire, quod olim Salomoni, qui cum ſperaret pretioſiſſima quæque ex India ſe accepturum, nihil aliud acceperit, quàm ſimias & pauones. Plerosque verfores ſimias imitari, & vel Rabinos, vel veterem translationem referre; vel interpretationes ſuas pauonum quaſi ornamentis inſignire, immixtis Hebraicis vocabulis, &c.* Vide Matthæſium concione 12. de vita & actis Lutheri.

V. Vitium.

47. Quintò, Planè ridiculi ſunt in nouandis hominum & locorum propriis nominibus: Nec ridiculi modo, ſed etiam obſcuri, vt à paucis intelligi vix poſſint. Nam vbi nos in vulgata editione habemus, *Iſaias, Hieremias, Ezechiel, Oſee, Abdias, Michaas, Habacuc, Sophonias;* Iunius & Tremellius vertunt; *Ieſchabiah, Firmeia, Iechezkel, Hoſcheah, Hobadia, Mica, Chabakkuk, Tzephaniah.* Et vbi nos legimus: *Viſio Iſaia filij Amos, quam vidit ſuper Iudam & Ieruſalem in diebus Ozia, Ioathan, Achaz, & Ezechiah Regum Iuda;* Oecolampadius vertit, *Viſio Ieſaiah filij Amos quam vidit ſuper Iehudah & Ieruſalem, in diebus Tziabn, Iothan, Abba, Iebbizkiahn Regum Iehudah.*

48. Similiter, vbi nos legimus: *Verba Jeremia filij Helcia, de ſacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Benjamin;* Iunius & Tremellius legunt; *Verba Iirmeia filij Chilkiah, de ſacerdotibus, qui erant in Anathoth; in terra Benjaminis.* Munſterus vero; *Verba Iirmeiahn filij Hilkyahn, de ſacerdotibus, qui erant in Anathoth in terra Biniamin.*

49. Item, vbi nos legimus: *Verbum Domini, quod factum eſt ad Sophoniam filium Chui, filij Godolia, filij Amaria, filij Ezechia, &c.* Illi ſic vertunt; *Verbum Iehoua, quod fuit ad Gzephaniam filiam Cuſchi, filij Gedalia, filij Amaria, filij Chizkiah.* Et rurſum, vbi nos; *Nonne frater erat Eſau Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob, Eſau autem odio habui?* Illi ſic; *Nonne frater fuit Heſau Iabakob? dictum Iehoua: Dilexi autem Iabakobum, Heſaum verò odio habui.* Quæ hæc nominum portenta ſunt? Si reuiuifcerent maiores noſtri, putarent noſtra Biblia interiſſe, & alia in illorum locum ſubrogata.

V. Vitium.

50. Sextò, Grammaticam magis olent, quàm Theologiam. De qua re conqueritur Genebrardus, præfatione in Origenem, his verbis; *Caſtalionis verſio eſt affectata, plus habens pompe & phalararum, quàm rei & firmitatis: plus oſtentationis, quàm ſubſtantia: plus*

A *fuci, quàm ſucci: plus hominis, quàm Spiritus: plus fumis, quàm flammæ: plus humanarum cogitationum, quàm diuinorum ſenſuum: plus filiorum, quàm fructuum.* Tot verbis vix adhuc explico hominis vanitatem. Elegantiſſimè à Ciceronis puritate. Præterea ex inferis ſuſcitatur Genios, pollubra, & ſimilia pagana vocabula, qua pridem ſepulta oportuit, redum in Scriptura contextum illata. *Mysteria ex oculis ſubducit, ſubmutatis verbis.* Vbi dixit Deus, *Fiat firmamentum;* ille, *Iuſſit Deus, ne vllum diuini verbi, per quod omnia facta ſunt, veſtigium in prima rerum conditione appareat.*

B 51. Et Beza in Caſtalionem; *De Latino ſermone, quantum ipſe ſibi placeat, nemo non videt.* Et paulò poſt: *Arbitror intolerandam eſſe audaciam, ſi quis ab illa nuda quidem & ſimplici, ſed verè tamen diuina & plena maieſtatis elocutione diſcedens, Prophetici & Apoſtoliſti ſermonis puritatem, quaſi ſuco quodam orationis inſiciat.* Et infra; *Miror te vetera & omnibus trita vocabula expunxiſſe, vt noua & plerique obſcura ſubſtitueres.* Et iterum: *cum de re conſtat, & vocabula longiſſimo uſu trita ſunt omnibus, unde tandem hoc nouandi ſtudium, niſi ex ſtulto & ambitioſo ingenio?*

VII. Vitium.

52. Septimò, Hinc fit, vt arida, inſipida, & ſine Spiritu ſint huiusmodi verſiones, quod vnico exemplo facile oſtendam. In vulgata Editione ſic legimus: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Quæ verba cum ſequentibus, non modo clara ſunt, ſed etiam mellita, ſuauiſſima, & plena Spiritu ac conſolatione. Iunius & Tremellius ſic vertunt: *Dixit Iehoua Domino meo, ſede ad dextram meam, donec diſpoſero inimicos tuos in ſcabellum pedum tuorum.* Scipionem robuſtum tuum emiſſurus eſt Iehoua, Tziione, dicens, Dominare in medio inimicorum tuorum. Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum in decoris locis ſanctitatis: Inde ab utero ſibi aderit ros inuenta tue accuratiſſimè. Caſtalion ſic vertit; *Ait Iona Domino meo ſede ad meam dextram, donec inos hoſtes effecero ſcabellum pedum tuorum.* Sceptrum tue potentie mittet ex Sione Iona ad dominandum inter hoſtes tuos. Tue copie voluntarie erunt, qua die expeditionem cum ſacra maieſtate facies: ex utero aurora habebis rorem tue inuentutis. Quam hæc ficca, arida, ſpinofa, & tetrica ſunt! Apertiſſima tamen ad cantum è choro eliminandum. Non enim video, quis contentus ex huiusmodi verbis, vel ad aures fidelium oblectandas, vel ad animos in Deum erigendos, oriri poſſit.

VII. Vitium.

F 53. Octauò, Mirè inter ſe diſſentiunt verfores Euangelici, vt ex Cochleò & Gretſero oſtendi poſteſt hoc exemplo. Nos in citato Pfalmo ſic legimus; *Tecum principium in die virtutis tue in ſplendoribus ſanctorum;* ex utero ante Luciferum genui te. Euangelici, quiſque pro ſuo ſpiritu ac cerebro, ſic vertunt. 1. Lutherus; *Post victoriam tuam offeret tibi ſpontaneè populus tuus in ſancto docere: filij tui naſcentur tibi, ſicut ros ex aurora.* 2. Pelicanus: *Populus tuus oblationes liberales in die virtutis tue, in decoribus ſanctitatis ex utero aurora tibi ros generationis tue.* 3. Felinus, vel potius Bucerus: *Populus tuus aderit ſpontaneus in die, quo virtutem tuam declarabis, in vrbe ſancto ſplendore inſignis, vt ros matutinus aderit ab utero inuentutis tue.* 4. Munſterus: *Populus tuus ſpontaneus eſt (voluntatum) in die exercitus tui, in magnificentis ſanctitatis, ab utero aurora*

aurora est tibi ros natiuitatis. 5. Iunius & Tremellius: *Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum, in decoris locis sanctitatis: inde ab utero tibi aderit ros iuuentu tua accuratissime.* 6. Castalio. *Tua copia voluntaria erunt, qua die expeditionem cum sacra maiestate facies. Ex utero aurora habebis rorem tua iuuentutis.* 7. Zuinglius in suo Psalterio: *Populus autem tuus in die triumphi tui vota offeret cum sancta pompa.* 8. Leo Iuda in Bibliis Tigurinis: *Habes promptissimum populum, cum educes tuas copias: tibi etiam est ros generationis tua in summo decore & sanctitate ex utero aurora.* Alij aliter.

54. Hinc constat, verissimum esse, quod supra ex Luthero, Beza, & alijs Euangelicis dixi, hanc variam & multiplicem Bibliorum versionem adferre multa incommoda. Nam 1. parit confusionem. 2. turbat memoriam. 3. remoratur studium Lectoris. 4. eundem dubium ac perplexum à se dimittit. Denique sub tanta verborum ac phrasium diuersitate, rem ipsam facillimè prodigit. Quanto feliciores Catholici, qui vnam, certam, constantem ac vniformem sequuntur Editionem: Et tamen toto orbe diffusi sint, vna tamen loquuntur lingua, & iisdem Spiritus sancti verbis ac formulis assueti sunt. His rectè accommodari potest illud Genes. 11. 1. *Erat autem terra labij vnius, & sermonum eorundem.* Et paulò post; *Ecce, vnus est populus & vnum labium omnibus.* Euangelicis verò, quod sequitur: *Confundamus linguam eorum, ut non audiat vnusquisque vocem proximi sui.* Et rursum: *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terre.* Vno verbo, Catholici & Euangelici representant duas familias, in quarum altera, pater & mater, filij & filia, serui & ancilla, eodem loquuntur idiomate, & singuli singulos probè intelligunt: in altera, totidem idiomata sunt, quot capita, vbi præter Gallicè, mater Hispanicè, filij Latinè, filia Belgicè, serui Italicè, ancilla Germanicè loquuntur; vbi poscenti panem, porrigitur lapis; volenti bibere, miscetur pharmacum; & sic deinceps.

IX. Vitium.

55. Nondè, Magna inconstantia est in versionibus Euangelicorum. Quod hodie placet, cras displicet: quod prius conforme Græco vel Hebraico textui, nunc difforme: quod antea ad mentem Spiritus sancti, postea secus. Certè, prima Lutheri versio, quantis lætitijs inchoata, deducta, perfecta; quanto plausu accepta & confirmata est? Nam primò, aliquot verueces mactati sunt. 2. immane quoddam vitium, in quo totus Catechismus depictus & descriptus videbatur, à Luthero exhaustus. 3. iucundè ac hilariter decantari versus ex Virgilio de Didone, *Dulces exunia, &c.* 4. Festum translationis Bibliorum institutum. (Testis est Matthæus Lutheri discipulus, & ex illo Gretserus & alij.) At non multò post, eadem Versio ab omnibus repudiata, & non semel ab ipso autore recognita est. Nec mirum. Nam supra mille errores, & quidem non exigui, in ea sunt deprehensi. Atque hæc sufficiant de nouis Bibliorum versionibus, quas Euangelici hætenus moliti sunt. Sequitur nunc

QVÆSTIO VI.

An Euangelici habeant verum sensum Euangelij?

56. **S**olet distingui duplex Scripturæ sensus. Alter litteralis seu historicus, alter spiritualis, seu

A mysticus. Litteralis est, quem verba Scripturæ proximè & immediatè significant, siue sint verba propria, siue figurata. Mysticus est, quem verba Scripturæ remotè, & mediante sensu litterali significant: vel, quem sensus litteralis proximè significat: vel, quod eodem recidit, quem res proximè significata per verba, significat.

57. Vtrumque insinuat Apostolus, 1. Corinth. 10. 1. cum ait; *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, &c.* Nam in his & sequentibus verbis latet duplex sensus. Vnus litteralis, qui proximè & immediatè significatur per illa verba, nempe, filios Israël, quando ex Ægypto egressi sunt, transiuisse mare rubrū, ambulasse sub nube, comedisse manna in deserto, bibisse aquam de petra manantem. Alter mysticus, quem res ipsa proximè significata per verba, significat. Nam exitus Israëlitarum ex Ægypto per Mosen, significat exitum nostrum ex seruitute peccati per Christum: mare rubrum, significat Baptismum: manna corpus Christi in Eucharistia: aqua, sanguinem Christi.

58. Mysticus à Theologis subdiuiditur in allegoricum, anagogicum, & moralem seu tropologicum. Sicut enim tres sunt virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas; ita tres sensus mystici. Allegoricus respondet fidei, anagogicus spei, moralis charitati. Nam allegoricus est, quando verba Scripturæ mediante sensu litterali, significant res credendas: anagogicus, quando res sperandas: moralis, quando res agendas.

59. Alij sic definiunt. Sensus allegoricus est, quando verba scripturæ, præter sensum litteralem, quem habent, significant aliquid pertinens ad fidem vel Ecclesiam militantem: quo pacto, Abraham, qui secundum sensum litteralem habuit duos filios, vnum ex ancilla, alterum ex libera; allegoricè significat Deum qui habet duos populos, vnum Iudæorum ex Synagoga, alterum Christianorum ex Ecclesia: hunc sub libertate gratiæ Christi, illum sub seruitute legis

D Mosaicæ. (ad Gal. 4. 22.)

60. Anagogicus est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significat aliquid pertinens ad vitam æternam vel Ecclesiam triumphantem, quam speramus: quo pacto illud Psalm. 94. 11. *Quibus iurani in ira mea, si introibunt in requiem meam;* secundum litteram intelligitur de terra promissionis in Palæstina; at anagogicè, de vita æterna, vbi est vera requies (Hebr. 4. 3.)

61. Moraliter est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad instructionem morum, vel ad officia charitatis: quo pacto illud Deut. 25. 4. *Non alligabis os boui trituranti;* secundum litteram intelligendum est de veris bouibus: at moraliter de concionatoribus, qui non debent impediri, quò minus petant sustentationem à populo. (1. Cor. 9. 9.)

62. Est ergo quadruplex Scripturæ sensus. 1. Litteralis. 2. Allegoricus. 3. Anagogicus. 4. Moraliter. Qui omnes ostendi solent in voce Hierusalem. Nam vox illa significat litteraliter, urbem Palæstina; Allegoricè, Ecclesiam militantem: Anagogicè Ecclesiam triumphantem: moraliter Animam hominis in hac vita. Omnes item notari solent in Epistola ad Galatas, cap. 4. Nam litteralis est in illis verbis; *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera.* Allegoricus in illis; *Hæc sunt duo testamenta, &c.* Anagogicus in illis; *Illa autem, qua sursum est Hierusalem.* Moraliter in illis; *Quomodo tunc is, qui secundum carnem fuerat, persequobatur eum, qui secundum spiritum; ita & nunc.*

63. Notandum est à viris doctis, iuxta hos quatuor sensus Scripturæ, quatuor esse Doctores Ecclesiæ, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium: Et singulos in singulis sensibus explicandis excelluisse: Hieronymum in litterali; Ambrosium in allegorico; Augustinum in anagogico, Gregorium in morali.

64. Nos hic agimus de sensu litterali, qui præcipuus est, & quasi fundamentum aliorum. Et quia verba Scripturæ torqueri possunt ad varios sensus litterales, quæstio est, an Evangelici habeant verum & legitimum sensum litteralem, necne? Aiunt se habere. At vnde habent? An à Catholicis? Negant. An ab antiquis Patribus? Et hoc negant. An ex aliqua certa traditione, quæ per singulas ætates deduci ad eos possit? Ne hoc quidem. Vnde ergo? Immediatè, inquit, à Deo. Hinc se *hæretici* id est, à Deo doctos appellare solent.

65. Hic vide obsecro, quàm varias origines fingant sibi isti Nouatores. Codicem Bibliorum, ut fatentur à Catholicis habent per Traditionem: Versionem, è suo quisque capite ac cerebro, sensum & interpretationem, immediatè à Deo. Si Catholicis credunt in vno, cur non in reliquis? Si ab illis accipiunt Codicem, cur non versionem & sensum? An putant eos errare in versione & sensu, non errare in Codice? Sed relicto Codice & versione, de quibus actum est, agamus nunc de sensu. Hunc aiunt se immediatè habere à Deo. Quod merito mirum videri potest. Nam primò, cui non mirum sit, solos Lutheranos & Calvinistas, non item antiquos Patres aut modernos Catholicos habere legitimum Scripturæ sensum à Deo? Cui non mirum sit, cum Lutherani & Calvinistæ sint fratres Evangelici, alios ab aliis in Scripturæ sensu dissentire? An Deus, qui illos fratres esse voluit in Euangelio, non voluit esse fratres, sed hostes in sensu Euangelij? Non capio hoc mysterium. Cui non mirum sit, ipsos Calvinistas inter se de vero sensu disceptare? An Deus qui immediatè illos docet diuersos ac discrepantes sensus eorum animis inspirat? Non est verisimile. *Non enim dissensionis est Deus, sed pacis.* Denique cui non mirum, nullum hætenus Evangelicum extitisse, præter vnum Graferum, qui verum sensum Apocalypsis à Deo assecutus sit? quod tamen Graferus in sua *Plaga Regia* profiteretur. Nam disertè scribit, Apocalypsin aliis omnibus obscuram; soli sibi claram & peruiam esse. Distinguit autem tria genera aliorum hominum. 1. *fanaticos.* 2. *probos auctores.* 3. *præceptores suos.* Primos ait *latibula querere:* Secundos, *nemini satisfacere:* Tertios, *duri nimis iudicij esse.* Addit, sibi præ illis omnibus obortam esse lucem, quæ profundissima quæque scrutatus sit, ac intimè penetrarit. Cui, inquam, hoc mirum non sit.

66. Sed omittere hæc mira: Et rem ipsam propius inspiciamus. Aiunt igitur boni isti viri, se verum & legitimum Scripturæ sensum à Deo habere. Ego contra contendo, non à Deo, sed aliunde: non verum & legitimum, sed corruptum & adulterinum habere. Quod sic probo. Sensus Scripturæ quatuor modis corrumpi potest. 1. adiectione. 2. detractio-
ne. 3. mutatione. 4. falsa interpretatione. His omnibus modis ab Evangelicis corruptus est. Tria priora membra superius probata sunt. Quartum facile probari potest. Extant enim infinita propè Scripturæ testimonia, quæ Evangelici falsò interpretantur. Ex iis aliqua recensere.

67. Legimus Matt. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Hoc Calvinus, non seridè, sed ironicè à Christo dictum esse interpretatur, ut sensus sit: *Ne serues mandata,* quia illorum observatio nec

prodest, nec possibilis est, Impium dogma. Quamquam Calvinus tam impius est, ut fidenter asserat, Christum in omnibus fere rebus, quæ ad salutem animæ spectant ironicè nobiscum agere, & contra mentem loqui. Sic enim scribit lib. 3. Inst. c. 24. §. 13. *Ecce, vocem ad eos dirigit, sed ut magis obsurdescant: lumen accendit, sed ut reddantur cæciores: doctrinam profert, sed qua magis obstupescant: remedium adhibet, sed ne sanentur.* Sanè, si ita est, quis credat illi dicenti & inuitanti, *Venite, ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos?* Quis non statim excipiat; Tu quidem vocem ad me dirigis, sed ut magis obsurdescam: lumen accendis, sed ut fiam cæcior: doctrinam profers, sed qua magis obstupescam: remedium offers, sed ne sanus efficiar. Quid ergo te audiam?

68. Item legimus Matth. 3. 1. *Venit Ioannes Baptista prædicans in deserto, & habebat vestimentum de pilis camelorum, & Zonam pelliceam circa lumbos suos: Escæ autem erat locustæ & mel siluestre.* Et Marci 1. 6. *Erat Ioannes vestitus pilis camelis, & locustas edebat & mel siluestre.* Evangelici, quia metunt, ne Eremitarum aut Monachorum viuendi ratio ex hoc loco confirmetur, omnia secus, quàm Catholici interpretantur. Nam per desertum, non intelligunt solitudinem, sed urbem aut vicum in montanis situm; per pilos Camelis, non rudem aut hispidam vestem ex pilis contextam, sed præriosam & undulatam, quæ Regem deceat: per locustas, non animal insectum, sed caneros marinos, qui à piscatoribus capi, in ripam Iordanis eiciebantur, eo quòd lege Mosaica immundi, & prohibiti essent. (Leuitic. 11) Ioannem tamen non curasse legem Mosaicam, sed secutum esse libertatem Evangelicam, quæ in eo consistit, ut quouis ciborum genere pro arbitrio vescamur. Vide Maldonatum in capite tertio Matthæi, vbi fusiùs hanc Evangelicorum interpretationem proponit ac refutat.

69. Item Lucæ 22. 20. *Hic est calix nouum Testamentum in meo sanguine.* Et Matth. 26. 28. *Hic est sanguis meus noui Testamenti.* Lutherani sic interpretantur; Hoc vinum est meus sanguis. Calvinistæ plerique sic; Hoc vinum significat meum sanguinem. Plessæus lib. 4. de Eucharistia, cap. 2. pag. 600 sic; Hæc est acerba illa mors & passio, quam paulò post sustinebo. Quæ hæc licentia & peruersitas est?

70. Item Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Calvinus per aquam intelligit Spiritum sanctum. (lib. 4. Inst. cap. 16. §. 25.) Hinc consequenter affirmat, Christum non loqui de Baptismo aquæ, sed de interna hominis renouatione. Si ita est, non poterit ex Scriptura probari, aquam esse necessariam ad Baptismum: ac proinde, si quis diceret, infantes posse baptizari in vino vel ceruisia, non posset à Caluino ex scriptura refutari. Tamen enim ex aliis scripturæ testimoniis constat, quosdam in aqua baptizatos esse, non tamen ex illis constat, necessariò id factum esse. Aut ergo Baptismus aquæ non est necessarius, aut necessitas illius, non aliunde, quàm ex citato loco probari potest. Eligant Calvinistæ.

71. Item, Ioan. 20. 26. *Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio eorum,* id est, intrauit per fenestram, ut Oecolampadius vult: Vel, Non expectauit, donec Apostoli aperirent, sed ipse aperuit ianuas, & intrauit, ut exponit Calvinus in vltima admonitione ad Vvestphalum, & lib. 4. Inst. c. 17. §. 29. ne cogatur penetrationem corporum admittere. *Nec ianuis, inquit, clausis intrare, tantumdem valet, ac penetrare per solidam materiam, sed sibi aditum patefacere diuina virtute,*

virtute, ut repente steterit inter discipulos, planè admirabili modo, cum obserata essent fores.

72. Item, Act. 2. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Beza sic explicat; *Non derelinques cadaver meum in sepulchro.* Quæ hæc metamorphosis est? Ex anima fit cadaver; ex inferno sepulchrum? Vix similem inuenies in Ouidio. Sed, quid non facit desperatio? Non potuit alio modo eludere argumentum Catholicorum, quo ipsi probant Christum secundum animam descendisse ad inferos.

73. Item Hebr. 13. 4. *Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus: fornicatores enim & adulteros indicabit Deus.* Planus sensus est; Honorate connubium in omnibus suis partibus, ita ut in nulla re illud violetis, & præsertim ut torus vester sit immaculatus, quia adulteri à Deo punientur. At Calvinus & Beza in suis annotationibus aliter explicant, hoc sensu; Matrimonium est honoratum & licitum in omnibus, id est, inter quosuis homines, seu inter cuiusuis ordinis homines. Nimirum, ut hinc probent, etiam inter Monachos & Moniales honoratum & licitum esse matrimonium. An etiam inter fratres & sorores?

74. Item, Apocal. 11. 3. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.* Hinc Euangelici per duos testes, intelligunt Lutherum & Calvinum, ut Bibliander in suo chronico: vel vetus & nouum Testamentum, ut Rex Angliæ in monitoria præfatione. Neuter rectè. Nam multa dicuntur de illis duobus testibus, quæ nullo modo conueniunt Lutheri & Caluini, vel nouo & veteri Testamento. Sunt autem hæc. 1. quòd sint amicti saccis. 2. quòd habeant potestatem claudendi caelum, ne pluat, & conuertendi aquas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga, quotiescunque voluerint. 3. quòd corpora eorum iacebunt Hierosolymæ inssepulta per tres dies & dimidium. 4. quòd postea reuiuiscant. 5. quòd audient hanc vocem de caelo, *Ascende huc.* 6. quòd tunc magnus terra motus futurus sit. 7. quòd decima pars ciuitatis corruet. 8. quòd septem millia hominum occidentur. Quid hæc ad Lutherum & Calvinum? Quid ad vetus & nouum Testamentum?

75. Item, Apocal. 15. 13. *Et fecit (Antichristus) signa magna, ut etiam ignem faceret de caelo descendere.* Hic per ignem de caelo descendentem intelligunt Euangelici excommunicationem Papæ, ut Pouellus Calvinista lib. 1. de Antichristo, cap. 26. & Balduinus Lutheranus in disputatione de Antichristo, cap. 6. Ut hoc modo probent Papam esse Antichristum. Sed omnino ridiculè. Primò, quia eodem sensu explicari possent sequentia loca. Lucæ 9. 54. *Domine, vis dicimus, ut ignis de caelo descendat?* id est, ut descendat excommunicatio Papæ? Et 4. Reg. 1. 10. *Helias dixit; Si homo Dei sum, descendat ignis de caelo, ut deuoret te & quinquaginta tuos,* id est, descendat excommunicatio Papæ, ut deuoret vos. Secundò, quia cum dicit Ioannes: *Et fecit signa magna, ut etiam faceret ignem de caelo descendere,* planè significat, magnum signum seu miraculum fore, cum Antichristus faciet ignem de caelo descendere: imo tale miraculum, quo decipiat homines, ut credant esse opus diuinitatis. At quæso, quod aut quale miraculum est, excommunicare hominem? Nullum penitus.

76. Hæc pauca exempla (ut sexcenta alia omittam) manifestè conuincunt, Euangelicos non habere verum Euangelij sensum à Deo; sed vnumquomque ex suo cerebro fingere sibi sensum, quem vult: atque adeo verum Euangelij sensum, multis modis, præsertim adiectione, detractione, muta-

tionem, & falsa interpretatione, ab iis corruptum esse ac deprauatum. In quos optimè quadrat illud Tertulliani in libro de præscriptionibus, cap. 17. *Ista heresis non recipit quasdam Scripturas: & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit: Et si recipit, non recipit integras: Et si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata peruertit. Tantum veritati obstruit adulter sensus, quantum & corruptor stylus.*

QVÆSTIO VII.

Quomodo Euangelici argumententur ex Euangelio?

77. Idem est argumentandi modus, qui interpretandi. Hoc aliquot exemplis demonstrabo: Et quidem in iis punctis, quæ inter nos & ipsos controuertuntur, cuiusmodi sunt hæc. 1. de traditionibus. 2. de fide iustificante. 3. de libero arbitrio. 4. de communionem sub vtraque specie. 5. de inuocatione Sanctorum. 6. de Antichristo. 7. de Ecclesia. 8. de capite Ecclesiæ. 9. de Primatu Ecclesiæ Regio. 10. de fide paruulorum. 11. de esu carniuum. 12. de matrimonio. Ex his paucis erit facilis coniectura de aliis.

De traditionibus.

78. Igitur Euangelici contra traditiones sic disputant ex Scriptura; Deus non vult, ut aliquid addamus ad verbum Dei scriptum: Ergo Catholici peccant, qui addunt traditiones non scriptas. Antecedens patet ex illo Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor.* Et cap. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam nec minuas.* Respondeo. Hæc duo testimonia ineptissimè citantur contra traditiones. Non enim intelligenda sunt de verbo Dei scripto quatenus opponitur traditioni non scriptæ, ut malè interpretantur Euangelici: sed prius intelligendum est generatim de præceptis iudicialibus & ceremonialibus, quæ tunc nondum erant scripta, sed tantum viua voce à Deo per Moysen tradita: posterius speciatim de vno præcepto ceremoniali, nempe de præcepto sacrificandi. Hoc patet ex ipso contextu, qui posteriori loco sic habet; *Quando disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaueris in terra earum; caue, ne imiteris eas, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ Deos suos, ita & ego colam. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auersatur Dominus, fecerunt Diis suis, offerentes filios & filias, & conaburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.* Sensus est, Quando veneris in terram Palestinam, ad quam tendis, & obtuleris Domino Deo tuo sacrificium, non imitaberis gentiles, qui falsis diis offerunt suos filios & filias per ignem; sed hoc tantum offeres, quod ego tibi præcipio, nempe ex animalibus oues, capras, hædos, boues, vitulos, columbas, passeres, turtures: ex fructibus terræ; panem, similam; sale, thus, manipulum spicarum viuentium, & triticum: ex liquoribus, sanguinem, vinum, oleum, aquam. *Hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.*

79. Hinc, seruata proportione, facilè colligitur, quis sit sensus prioris testimonij, nempe hic: Ego dedi vobis præcepta ceremonialia, quæ præscribunt ritum colendi Deum; & præcepta iudicialia, quæ præscribunt ritum seruandi iusticiam in rebus

politicis ac temporalibus. Vtraque debetis integra seruare, sicut à me tradita sunt, non addendo quicquam ex ritu gentilium, inter quos victuri estis, nec etiam aliquid detrahendo, verbi gratia. Dedi vobis præceptum ceremoniale de sacrificio, & prohibui ne offeratis ea, quæ à gentilibus offerri solent, sed ea tantum, quæ à me speciatim determinata sunt, quibus nec addere, nec detrahere quicquam debetis. Similiter dedi vobis præceptum iudiciale de puniendis maleficis. Hoc etiam seruate. Nec licebit vobis, vel grauiorem, vel mitiorem pœnam in illos statuere pro vestro arbitrio; sed simpliciter id facere, quod ego faciendum esse statui. Idem est de cæteris præceptis in particulari.

80. Hic est legitimus sensus vtriusque testimonij, vt ex contextu patet. Quem sensum alibi aliis verbis explicat Scriptura. Nam quod hic dicit. *Non addetis quicquam ad præcepta mea, quæ dedi vobis, nec minuetis*: hoc alibi dicit, *Non declinabitis ab eis, vel ad dextram, vel ad sinistram*. Deut. 17. 20. *Discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, neque declinet in partem dextram vel sinistram*. Et cap. 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui: quæ ego præcipio tibi hodie, & non declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad sinistram, &c.* Et c. 31. 29. *Non enim, quod post mortem meam iniquè ageris, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis*. Et Iosue 1. 7. *Confortare igitur, & esto robustus valdè, vt custodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moses seruus meus, ne declines ab ea ad dextram vel ad sinistram*.

81. Igitur vis argumenti Euangelicorum, ex priori testimonio, est hæc: Iudæi debebant integrè seruare præcepta ceremonialia & iudicialia, quæ à Deo erant ipsis præscripta, nec poterant vel ad dextram vel ad sinistram ab eis declinare, id est, non poterant aliquid eorum, quæ præscripta erant, omittere, nec etiam ex ritibus gentilium aliquid addere: Ergo nos Christiani, præter Scripturam, non debemus admittere Traditiones, quas à Christo & Apostolis accepimus. Ex posteriori, hæc Iudæi debebant ea tantum offerre in sacrificium, quæ à Deo erant determinata, nec poterant omittere aliquid eorum, quæ Deus fieri mandauerat, nec aliquid ex sacrificijs gentilium adicere: Ergo nos Christiani non possumus seruare Traditiones, quæ ab Apostolis ad nos peruenerunt. *Spectatum admissi, risum teneatis amici*.

82. Eiusdem farinae argumentum est, quod sumunt ex illo 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*. Ex quo loco dupliciter argumentantur Euangelici. Aliqui sic; Omnis Scriptura est utilis ad docendum & arguendum: Ergo superuacaneæ sunt Traditiones. Perinde, ac si dicas; Omnis cibus est utilis ad nutriendum: Ergo superuacaneus est potus. Vel, Omnis elemosyna est utilis ad salutem; Lucæ 11. 41. & Dan. 4. 24. Ergo superuacanea oratio, superuacanea fides, superuacanea Sacramenta. Miseret me horum hominum.

83. Alij sic; Omnis Scriptura est utilis, id est, sufficiens; Ergo superuacaneæ Traditiones. Sed quæ hæc interpretatio est? An idem sunt, vtilem esse, & sufficientem esse? Si idem sunt, iam illud 1. Timoth. 4. 8. *Pietas ad omnia utilis est, licebit sic interpretari, Pietas ad omnia sufficiens est*: Ergo reliqua omnia superuacanea sunt: superuacaneus cibus & potus, superuacaneæ conciones, Sacramenta, suspiria. Quare? quia pietas ad omnia utilis, id est, sufficiens est. Et similiter illud 2. Timoth. 4. 11. *Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium, id est, suf-*

ficiens: Ergo Timotheus, Tirus, Onesimus, & alij superuacanei sunt. Quis non videt, si hæc licentia interpretandi Scripturam semel admittatur, totam corrumpi & adulterari posse?

84. Sed vt clarius agnoscant Euangelici suam inepriam, textus Apostoli considerandus est. Igitur Apostolus in citato capite hortatur Timotheum Episcopum, vt suos subditos instruat in fide & bonis operibus, & redarguat aduersarios, qui *corrupti mente, & reprobi circa fidem, resistunt veritati*. Et, vt ostendat eum id posse præstare, subdit; *Tu verò permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris: & quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo IESU, Omnis enim Scriptura utilis est, &c.* Vbi, per sacras literas, quas ait Timotheum ab infantia nouisse, intelligit Scripturam veteris Testamenti. Nam eo tempore, cum Timotheus erat infans, nondum extabat Scriptura noui Testamenti.

85. Igitur Apostolus in illo textu sic argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendos subditos & redarguendos aduersarios: At Scriptura veteris Testamenti, quam ab infantia nosti, est diuinitus inspirata: Ergo Scriptura veteris Testamenti utilis est ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios. Cum ergo cognitione Scripturæ veteris Testamenti instructus sis, magnum ex ea præsidium habes ad præstandum quod dixi.

86. Ex eodem principio licebit sic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum & arguendum: At Scriptura noui Testamenti est diuinitus inspirata: Ergo est utilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ instructus est, magnum ex ea præsidium habet ad vtrunque præstandum.

87. Porro, ex vtroque discursu patet, has tres propositiones veras esse secundum Apostolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Testamenti utilis est ad docendum & arguendum. 3. Scriptura noui Testamenti utilis est ad docendum & arguendum. Sicut ergo non sequitur; Scriptura veteris Testamenti est utilis: Ergo Scriptura noui Testamenti est superuacanea: Nec contra; Scriptura noui Testamenti est utilis: Ergo Scriptura noui Testamenti est superuacanea: Ita etiam non sequitur; Vtraque Scriptura, tam veteris, quam noui Testamenti est utilis: Ergo Traditio est superuacanea.

88. Si Euangelici hoc non aduertunt, cæci sunt. Si aduertunt, reuocent errorem, nec deinceps Traditionibus tam infesti sint, præsertim cum Apostolus alibi eas commendat. Nam 2. Thess. 2. 14. sic scribit; *Itaque fratres stete, & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram*. Cur ex hoc loco, tam claro & perspicuo, non confirmant Traditiones, sicut nos facimus? Cur ex alio, perperam intellecto, reiiciunt Traditiones, quas Apostolus Thessalonicensibus tantopere commendat? Non video aliam causam, quam quia hæretici & pertinaces sunt.

De fide iustificante.

89. Euangelici docent, solam fidem iustificare, & sufficere ad salutem: quod probant ex illo Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per solam fidem*. Et Lucæ 7. 50. *Fides tua te saluam fecit*. Et Lucæ 8. 50. *Crede tantum, & salua eris*. Sed absurdè: ne quid dicam grauius. Nam primum locum manifestè corrumperunt, vt supra monui. Apostolus enim sic habet; *Arbitramur iustificari hominem per fidem, sine operibus*

legis, id est, Arbitramur opera legis Mosaicæ, seu ceremonias legales iam mortuas & abrogatas esse post aduentum Christi: & quamuis in veteri Testamento profuerint ad iustitiam quandam legalem & externam; nunc tamen nihil prodesse ad iustitiam fidei, quæ consistit in interna renouatione animi. Euangelici cum Luthero sic vertunt; *Arbitramur iustificari hominem per solam fidem*. Magna peruersitas. Nam constat ex aliis Scripturæ locis, hominem non sola fide, sed etiam spe, dilectione, oratione, Baptismo, Euangelio saluari & iustificari Rom. 8. 24. *Spe salui facti sumus*. Et 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte*. Et Philip. 1. 19. *Scio, quia hoc proueniet mihi ad salutem per vestram orationem*. Et ad Titum 3. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*. Et 1. Cor. 15. 1. *Notum facio vobis Euangelium, per quod saluamini*.

90. Si in his singulis testimoniis adderemus particulam, *Sola*, sicut fecit Lutherus in testimonio Apostoli ad Romanos; emergerent hæc propositiones. 1. Iustificamur per solam spem 2. per solam dilectionem. 3. per solam orationem. 4. per solum Baptismum. 5. per solum Euangelium. Quid absurdius? Sed, an etiã Euangelici hanc glossam addituri sunt ad illum locum, 1. Timoth. 2. 15. *Mulier saluabitur per filiorum generationem*, id est, per solam filiorum generationem? Si faciant, magnum erit priuilegium pro vxoribus Prædicantiũ. Et deinceps impunè erunt adulteræ, impunè criminatrices, modo filios generent.

91. Alter locus est, Lucæ 7. 50. *Fides tua te saluam fecit*. Hinc etiam colligunt Euangelici, solam fidem sufficere ad salutem. Sed eodem euentu, quo ante. Nam Christus, qui ibi dixit Magdalenæ, *Fides tua te saluam fecit*; dixit etiam Simoni de Magdalena, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Vtrunque ergo verum est, *Fides tua te saluam fecit*, & *Dilectio tua te saluam fecit*. Et sicut hinc non licet inferre, solam dilectionem sufficere; ita nec inde, solam fidem sufficere. Vtraque necessaria est, & fides, & dilectio: magis tamen dilectio, iuxta illud 1. Corinth. 13. 13. *Nunc autem manent, Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior autem horum est Charitas*, Et paulo ante; *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil sum*. Vnde Augustinus lib. 15. de Trinitate c. 18. *Ipsam fidem non facit vtilem, nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non est prodesse*. Quod confirmat ex illo Apostoli ad Galat. 5. 6. *In Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur*. Nam fides non est efficax ad iustificandum sine charitate, iuxta illud Iacobi 2. 26. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus charitatis mortua est*.

92. Tertius locus est, Lucæ 8. 30. *Crede tantum, & salua eris*. Verba sunt Christi. Ex quibus concludunt Euangelici, solam fidem ad salutem efficere. Sed multò absurdius, quàm ante, (quãquam omnia absurdissimè) Nam Christus non loquitur ibi de iustificatione, seu remissione peccati, sed de resuscitatione puellæ mortuæ. Loquitur enim Iairo Principi Synagogæ, cuius filia moriebatur: Et dicit illi; *Noli timere, etiam si mortua sit filia tua: crede tantum, me posse illam resuscitare, & salua eris*. Quid hoc ad fidem iustificantem, de qua agimus? Nihil penitus. 1. quia fides iustificans respicit salutem animi, non corporis, vt Euangelici farentur 2. respicit salutem illius, qui habet fidem, non alterius. Non enim Petrus iustificatur per fidem Pauli, nec Paulus per fidem Petri, sed quisque per fidem, quæ in ipso est.

De libero Arbitrio.

93. Euangelici docent, nos in hoc statu naturæ lapsum non habere liberum arbitrium, sed amissum esse per peccatum primi parentis. Quod sic probat, Scriptura dicit, nos non posse benè aut malè agere pro arbitrio, iuxta illud Isaiæ 41. 23. *Bene aut malè, si potestis, facite*. Ergo non habemus libertatem arbitrij. Est argumentum Lutheri. Sed valde crassum. Nam Isaias non loquitur de hominibus, sed de idolis gentium. Et sicut Dauid irridet idola gentium, Psal. 113. 12. cum ait; *Simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: nares habent, & non odorabunt*; sic Isaias exprobrat illis imbecillitatem, quod cum Dij habeantur à stultis hominibus, non possint tamen benè aut malè facere, id est, non possint cultoribus suis prodesse, nec contemptoribus nocere. 94. Itaque vis argumenti Lutherani est hæc: Idola, vel statua ex auro & argento facta, non possunt suis cultoribus prodesse, nec aliis nocere: Ergo nos non habemus liberum arbitrium. Perinde ac si ita ratiocineris; Idola non possunt ambulare: ergo nos non habemus pedes. Cur non etiam sic? Idola non habent cerebrum: Ergo Euangelici non sapiunt. Vel sic; Idola habent dura capita: Ergo Euangelici sunt pertinaces.

De Communionem sub vtraque specie.

95. Euangelici docent, Christum non solum instituisse, sed etiam præcepisse communionem sub specie vini; ac proinde Catholicos, qui communicant tantum sub specie panis, peccare contra præceptum Christi. Hoc autem præceptum contineri illis verbis, Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes*. Vrgit hunc locum Calvinus lib. 4. Inst. cap. 17. §. 47. *Edictum*, inquit, *aterni Dei est, vt omnes bibant*. Et §. 48. *Præcipientis verba sunt, Bibite ex hoc calice omnes*. Sed Calvinus spectat nuda verba, non sensum; ideoque simplici lectori fucum facit. Non enim voluit Christus, vt omnes absolutè biberent ex eo calice, sed vt omnes Apostoli, qui præsentibus erant. Hoc patet ex ipso contextu. Cum enim diuisisset panem Eucharisticum in multas partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset, calix autem eo modo diuidi non posset: vni ex Apostolis integrum porrexit, cum hac cautione, vt non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendũ. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, idem valent, atque illa, Lucæ 22. 7. *Accipite & diuidite inter vos*, id est, vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibant. Quod & factum est, vt testatur Marcus cap. 14. 24. *Et biberunt ex eo omnes*. Vtrique illi omnes ex eo biberunt quibus dictum erat à Christo, *Bibite ex hoc omnes*.

96. Quid quæso hic difficultatis est? Non plus, quàm si pater familias, arrepto calice recentis musti, porri-geret eum filiis degustandum, cum hac formula, *Bibite ex hoc omnes*, id est, singuli modicum inde capiant: nemo solus totum exhauriat. An propterea, quotquot extra familiam illam essent, putarent se cogi præcepto, vt ex eodem calice mustum gustarent? Ridiculum sanè.

97. Sed instant Euangelici, hoc modo: Illis dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *manducate*: at hoc dictum est omnibus: ergo & illud. *Respondeo*. Vel stupidi, vel importuni sunt, qui sic agunt. Iam ostendi, solis Apostolis præsentibus dictum esse, *Bibite*.

Iidem dictum est, *manducate*. Et quid opus est noua probatione? Persistam in exemplo allato. Si paterfamilias tempore cœnæ, diceret famulis & ancillis presentibus, *manducate & bibite*, an ideò censeretur omnes alios præcepto cogere ad manducandum & bibendum? Non opinor Eodem modo fecit Christus. Dixit Apostolis in vltima cœna presentibus, *manducate & bibite*. An illis verbis præceptum dedit generale; quo omnes Christianos obligaret? Nihil minus. Vbi ergo, inquires, præceptum dedit, si ibi non dedit? Responso in promptu est. Si quæritur præceptum de vtraque specie, nusquam dedit. Si de Eucharistia, abstrahendo ab vna vel vtraque specie, dedit illis verbis, Ioan. 6, 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Possumus autem carnem Christi manducare, & sanguinem eius bibere sub altera tantum specie, quia sub altera specie est totus Christus secundum carnem & sanguinem. Vbi iterum notanda est insignis Euangelicorum impudentia. Nam in his ipsis verbis, *Nisi manducaueritis, &c.* vbi reuera præceptum est, præceptum non agnoscunt, in illis autem, *Bibite ex hoc omnes*, vbi præceptum non est, præceptum esse contendunt.

98. Iterum instant; Ipsemet Christus alibi faterur, se omnibus dicere, quidquid dicit Apostolis, iuxta illud Marci 13, 37. *Quod vobis dico, omnibus dico*. Atqui Apostolis dicit, *Bibite*: Ergo omnibus dixit. Omnes ergo tenentur bibere calicem. *Respondeo*. Et hic aperte fucum faciunt Euangelici, truncando verba Christi. Ipse enim sic dixit: *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate*. Hanc particulam, *Vigilate*, omittunt boni illi viri, ex qua tamen sensus totius sententiæ penderet. Non enim est hic sensus; *Quidquid simpliciter vobis dico, hoc omnibus dico*. Nam multa dixit Apostolis, quæ omnibus non dixit, vt Matth. 26, 31. *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte*. Et Ioan. 6, 70. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est?* Igitur hic est sensus. *Quod dico vobis, vt vigiletis, omnibus dictum volo*. Omnes enim debent vigilare, ne mors imparatos inueniat.

De Inuocatione Sanctorum.

99. Euangelici contendunt, sanctos non esse inuocandos. Primò, quia est iniuriosum Deo, qui solus vult inuocari, Matth. 4, 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias*. Secundo, est etiam iniuriosum Christo, qui solus est mediator & intercessor pro nobis apud Deum, 1. Timoth. 2, 5. *Vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus*.

110. Hæc argumenta magni ab ipsis fiunt. Sed reuera nullius sunt momenti: Et facile retorqueri possunt. Nam primo, quæro ex Euangelicis, an liceat inuocare Sanctos, qui nobiscum in hac vita degunt? Omnino, inquirunt. Et rectè. Omnes enim Christiani id faciunt, quando petunt à se mutuo suffragia. Et Paulus suo exemplo eos id facere docuit. Coloss. 4, 2. *Orationi instate, orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi*. Et 1. Thess. 5, 25. *Fratres orate pro nobis*. Et 2. Thess. 3, 1. *De cætero fratres, orate pro nobis, vt sermo Dei currat*. Et Iacobi 5, 16. *Orate pro inuicem, vt saluemini*.

101. Iterum quæro, an inuocare Sanctos in hac vita degentes, sit iniuriosum Deo & Christo? Minimè. Alioqui nec pij Christiani id facerent, nec Apostolus suo exemplo id facere docuisset. Cur ergo inuocare Sanctos in cælo existentes sit iniuriosum Deo & Christo? Hic hærent Euangelici, & latibula quærent.

A Sed in lucem educendi sunt, quod fiet, si legitime explicentur loca Scripturæ, quæ ab ipsis adferuntur.

102. Igitur prior locus est, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias*. Sensus est; Non adorabis falsos Deos, sicut gentiles faciunt, sed vnum verum Deum, cui soli, tanquam vero Deo, diuinum cultum exhibebis. Qui sensus exprimitur Exodi 20, 3. *Non habebis Deos alienos coram me; Non adorabis eos neque coles: Ego sum Dominus Deus tuus*. Sicut ergo contra hæc præcepta non peccant illi, qui petunt suffragia viuentium in terra; ita nec illi, qui petunt suffragia viuentium in cælo. Et ratio est, quia neutri adorant illos, tanquam Deos, sed petunt intercessionem eorum apud verum Deum. At petere aliorum intercessionem apud verum Deum, non est colere aut adorare falsos Deos. Nihil certius.

103. Alter est, *Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus*, id est. Solus Christus est primus ac principalis mediator inter Deum & homines, quia cum omnes essemus inimici Dei, ipse primus ac solus, ex propriis meritis, per condignam satisfactionem nos Deo reconciliauit. Nullus sanctorum hoc fecit, aut facere potuit. Possunt quidem esse secundarij mediatores, quia per virtutem meritorum Christi possunt pro nobis apud Deum intercedere, & aliquid ab eo impetrare. Hoc fecit Moses & Prophetæ in veteri, hoc in nouo Testamento fecerunt alij, quorum suffragia implorauit Apostolus cum dixit, *Fratres, orate pro nobis*. Idem faciunt Sancti in cælo. Neutri tamen derogant aut obscurant officium Christi, qui est principalis mediator. Nam quidquid faciunt, hoc virtute meritorum Christi faciunt; ac proinde quidquid faciunt, cedit in maiorem ipsius laudem & excellentiam.

De Antichristo.

104. Euangelici conantur simplici populo persuadere, Papam esse Antichristum: Et hoc probant ex Apostolo, 2. Thessal. 2, 4. vbi de Antichristo sic loquitur; *Extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei se aseat, ostendens se, tanquam sit Deus*. Quem locum Iconius Caluinita in duplici Elencho, sic interpretatur: *Extollitur supra omne, quod dicitur Deus aut sebasma*, id est supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum. *Ostendens se, tanquam sit Deus*; id est exhibens se pro visibili Ecclesiæ Catholicæ capite. Hinc conficit tale argumentum; Ille est verus Antichristus, qui extollitur supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum, & exhibet se pro visibili capite Ecclesiæ: Hoc facit Papa: Igitur Papa est Antichristus.

105. Hoc argumentum dupliciter peccat. Primò, quia retorqueri potest in Euangelicos, hoc modo. Ille est Antichristus, qui extollitur supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum, & exhibet se pro visibili capite Ecclesiæ. Vtrumque facit Rex Angliæ, quem Euangelici suæ fidei defensorem appellant: Ergo Rex Angliæ est Antichristus. Maior ponitur ab aduersario. Minor nota est, quia Euangelici in Anglia disertè scribunt, Regem in suo regno habere supremam gubernationem & potestatem supra omnes personas vtriusque ordinis, tam Ecclesiastici, quam politici; & esse supremum caput ac Primate[m] Ecclesiæ Anglicanæ, vt alibi à me ostensum est.

106. Deinde, nititur noua & falsa interpretatione. Non enim Apostolus per *omne id, quod dicitur Deus, aut quod colitur*, intelligit omnem ordinem ecclesiasticum & politicum; sed omnem Deum, siue verum, siue falsum, vt apertè constat ex Daniele, cap. 11, 36. vbi

36. vbi eandem Apostoli sententiam expressit his verbis; *Eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica. Et Deum patrum suorum non reputabit, nec quenquam Deorum curabit.* Certè, aliud est extolli supra omnem Deum, etiam Deum Deorum, aliud extolli supra omnem Deum, etiam Deum Deorum, aliud, extolli supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum. Illud prius conuenit Antichristo: hoc posterius potest etiam bonis viris conuenire. An non Moses, antequam Aaron consecraretur, erat supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum apud Iudæos? An non Constantinus Imperator (ex sententia Euangelicorum) erat supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum in generali Concilio Nicæno? An idèd Antichristus? Videant Euangelici.

107. *Equè noua & falsa explicatio est hæc; Ostendens se tanquam sit Deus, id est, Exhibens se pro visibili capite Ecclesiæ. Nam ostendere se, tanquam Deum ponitur ab Apostolo, tanquam nota quædam Antichristi, quæ sine dubio culpanda est. Exhibere autem se pro visibili capite Ecclesiæ, non est nota Antichristi, sed priuilegium Petri & successorum eius. An non Petrus cõstitutus fuit visibilis Pastor ouium Ecclesiæ, quando dixit illi Christus, *Pasce oues meas?* Omnino. At Pastor respectu sui gregis, non est brachium aut tibia, sed caput, & quidem caput visibile: Ergo Petrus fuit visibile caput sui gregis, id est, omnium Christianorum, seu totius Ecclesiæ Christi. An idèd Antichristus? Absit.*

De Ecclesiâ.

108. Euangelici docent, Ecclesiam posse deficere & errare: imò iam pridem defecisse & errasse: Et hoc prædictum esse à Daniele, cap. 9. 27. *Deficiet hostia & sacrificium.* Mira res. Existant clarissima testimonia in contrarium, vt Matth. 16. 18. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Et Matth. 28. 20. *Ece ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* Et 1. Timoth. 3. 15. *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Et Psal. 47. 9. *Deus fundauit eam in æternum.* Et Dan. 2. 44. *Suscitabit Deus regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Omitto reliqua.

109. Cur Euangelici tam multis & claris testimoniis fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obscurum est, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatistas, qui dicebant Ecclesiam in sola Africa remansisse: & citabant illud ex Canticis, cap. 1. 6. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Vnde sic ratiocinabantur; Ecclesia cubat in meridie: sed Africa est in meridie: Ergo cubat in Africa: Igitur extra Africam non est. Quos refellit Augustinus in lib. de vnitæte Ecclesiæ, cap. 16. hoc potissimum argumento: Multa sunt clara Scripturæ testimonia, quæ docent Ecclesiam toto orbe diffusam esse: Ergo Donatistæ perperam faciunt, cum ex vno obscuro conantur probare, Ecclesiam in sola Africa remansisse.

110. Verba Augustini sunt hæc; *Scrutamini scripturas canonicas, & eruite aliquid manifestum, quo demonstratis Ecclesiam in sola Africa remansisse, &c. Aliquid proferte, quod non eget interprete nec vnde conuincamini, quod de aliare dictum sit, & vos illud ad vestrum sensum detorqueere conemini. Videtis enim nunc illud vnicum, quod proferte consueuistis. Vbi pascis, vbi cubas in meridie, quemadmodum excussis omnibus eiusdem loci verbis, longè aliud indicat, quam vos putatis. Et si hoc sonaret, quod vultis, Maximianista vos in eo vince-*

rent. Magis enim meridies prouincia, Byzantium, Tripolis, vbi illi sunt, quicunque sunt, quam Numidia, vbi vos præpelleris. Ita ergo ipsi possunt germanius & distinctius gloriari de meridie, vt eos excludere ab hac sententia non possitis, nisi in illis verbis verum sensum & Catholicum teneatis. Aliquid ergo proferte, quod non contra vos verius interpretetur, sed quod interprete omnino non eget. Sicut non eget interprete; Tu enim vocaberis voluntas mea, & terra tua orbis terrarum, &c. Sicut non eget interprete; Eritis mihi testes in Ierusalem, & in tota Iudæa & Samaria, & vsque in totam terram. Sicut non eget interprete; Predicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, &c.

111. Simili modo refellendi sunt Euangelici. Scrutentur Scripturas canonicas, & eruant aliquid manifestum, quo demonstrant Ecclesiam errasse vel defecisse. Aliquid proferant, quod non eget interprete. Sicut non eget interprete: *Porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Sicut non eget interprete: *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, &c.* Nam illud, quod proferunt ex Daniele, *Deficiet hostia & sacrificium*, nihil ipsis patrocinatur, nisi ipsi sint interpretes. Nam alij non interpretantur de defectu Ecclesiæ Christianæ, sicut ipsi, sed de defectu Synagogæ Iudæorum. Ex eo autem, quod Synagoga defecerit, non sequitur, Ecclesiam defecturam esse. Hæc enim promissionem habet de sua firmitate & stabilitate, quam illa non habuit. Hæc designatur per Sarã, quæ semper mansit cum Abrahamo: Illa per Agar, quæ repudiata est. Deinde et si daremus Daniele vaticinari de defectu Ecclesiæ, quomodo probarent Euangelici, vaticinium iam impletum esse? Non enim sequitur; Daniel prædixit defecturam hostiam & sacrificium: Ergo iam defecit. Imò in Ecclesia non defecit. Adhuc quotidie offertur sacrificium corporis & sanguinis Domini apud Catholicos. Tertio, si hoc etiam demus, Ecclesiam defecisse, quid aliud sequitur, quam Euangelicos non esse in Ecclesia? Nam si Ecclesia non est, in Ecclesia esse non possunt. Igitur extra Ecclesiam sunt. At extra Ecclesiam non est salus, vt fatetur Caluinus lib. 4. Instit. c. 1. §. 4. his verbis; *Extra eius gremium nulla est speranda peccatorum remissio, nec vlla salus.* Loquitur autem de Ecclesia visibili, qua hic agimus. Denique si Ecclesia potest deficere & errare (huic id iam factum sit, siue non sit) poterit etiam errare Ecclesia, in qua Euangelici fingunt se esse. Si potest errare, quomodo cõtabit non errare? Aut quis fidem ei habebit, si dicat se non errare, sed tamen errare posse? Quid si erret, hoc asserendo? Nihil igitur certum apud Euangelicos.

De capite Ecclesiæ.

112. Euangelici rident nos, quod dicamus Pontificem, Petri successorem esse caput Ecclesiæ. Et obiciunt nobis Apostolum, Eph. 1. 22. asserentem, *Ecclesiam esse corpus Christi.* Vnde sic ratiocinantur; Vnum corpus, nisi monstruosum sit, habet vnum tantum caput: At Ecclesia est vnum corpus: Ergo, nisi monstruosa sit, habet vnum tantum caput. At caput illius est Christus (Ephes. 4. 15.) Ergo Papa non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita, & sic esset monstruosa.

113. Sed ipsi potius ridendi sunt. Primò, quia sicut nos dicimus, Pontificem esse caput Ecclesiæ Romanæ seu vniuersitatis, ita ipsi dicunt, Regem Angliæ esse caput Ecclesiæ Anglicanæ: Ergo argumentum, quo nos oppugnant, in ipsos retorqueri potest, hoc modo; Vnum corpus, nisi monstruosum sit, habet vnum tantum caput: At Ecclesia Angli-

cana est vnum corpus: Ergo, nisi monstrosa sit, habet vnum tantum caput. At caput illius est Christus: Ergo Rex Angliæ non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita; & sic esset monstrosa. Quid hinc dicent?

114. Secundò, non intelligunt distinctionem inter corpus naturale, & mysticum. Putant eandem esse vtriusque rationem; ac proinde sicut in corpore naturali est vnum tantum caput, vna lingua, vnum pedus, vnum cor, vnus stomachus, duo oculi, duo brachia, duo pedes, & sic deinceps, ita putant fieri debere in corpore mystico, quod est Ecclesia. Sed valde errant. Nam tot sunt membra Ecclesiæ, quot veri Christiani: At plures sunt Christiani, quam membra humani corporis: Ergo etiam plura sunt membra Ecclesiæ, quàm humani corporis. Non igitur est eadem vtriusque ratio. Vnde nec valet hæc consequentia, In corpore naturali est vnum tantum caput, duo pedes, duæ manus: Ergo similiter sit in corpore mystico, id est, in Ecclesia. Faciamus tamen valere, vt Evangelici stultè opinantur. Faciamus in Ecclesia ipsorum, esse vnum tantum caput, nempe Christum, duos tantum oculos, Paræum & Oecolampadium: duo brachia, Zuinglium & Bucerum: duas manus, Iunium & Tremellium, duos pedes Bezam & Smidelinum: vnum stomachum, Lutherum: vnum cor, Calvinum: vnam linguam, Melancthonem. Quid fiet de reliquis Prædicantibus? Nullus illorum poterit esse caput, aut lingua, aut cor, aut stomachus, aut oculus, aut brachium, aut manus? Quid de illorum vxoribus & liberis? Quid de ciuibus, rusticis, militibus? quid de nobilibus, Baronibus, Comitibus, Principibus, Regibus? An erunt tantum capilli & excrementa illius corporis? Respondete Evangelici.

115. Nos Catholici aliter edocti sumus. Agnoscimus in corpore Ecclesiæ tot oculos, quot Prælatos, qui vigilat pro grege sibi commisso: tot linguas, quot Prophetas & Concionatores: tot brachia, quot protectores: tot manus, quot dispensatores mysteriorum Dei: tot pedes, quot Apostolos discurrerentes per orbem vniuersum, & Euangelium pacis annunciantes: tot stomachos, quot operarios, & sic deinceps. Igitur ex nostra sententia, sicut corpus Ecclesiæ non est monstrosus, si habeat mille oculos, mille manus, mille brachia; sic monstrum non est, si habeat duo capita: Vnum primum in cælo, quod est Christus; alterum secundarium seu vicarium in terra, quod est Pontifex. Et vicissim, sicut ex sententia Evangelicorum monstrosus est, si habeat duo capita; sic etiam monstrosus est, si habeat plures oculos, quàm duos; plura brachia, quàm duo; plures pedes, quàm duos. Nullus ergo apud illos vigilat, nisi Paræus & Oecolampadius: nullus protector Ecclesiæ est, nisi Bucerus & Zuinglius: nullus annunciat orbi Euangelium, nisi Beza & Smidelinus. Quid ergo Ostander, Bibliander, Sneppius, Musculus, Capnion, Selneccerus, Pelicanus, Kemnitius, Ochinus, Brentius, Bullingerus, & similia propudia? An tantum feces & excrementa sunt Ecclesiæ Evangelicorum? Doleo ad eam miseriam redactos esse.

De primatu Ecclesiæ Regio.

116. Evangelici in Anglia docent, Regem habere Primatum Ecclesiæ Anglicanæ. Id Sacellanus in Responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, conatur probare ex illis verbis Moysi, Num. 27. 16. *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc, & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere, ne sit*

populus Domini, sicut oues sine pastore. Dixitque Dominus ad eum: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum. Ex quibus sic argumentatur: Qui à Deo Spirituum præficiuntur aliis, sciunt ad se pertinere curam spirituum: At Iosue, & alij Reges ac Principes, à Deo spirituum præficiuntur aliis: Ergo sciunt ad se pertinere curam spirituum: Ergo habent Primatum spirituum seu Ecclesiasticum.

117. Mira subtilitas in hoc homine. Et quia spiritus, ubi vult, spirat, poterit hoc modo formare argumentum: Qui à Deo spirituum *omnis carnis*, præficiuntur aliis, sciunt ad se pertinere curam spirituum *omnis carnis*: At Rex Angliæ à Deo spirituum *omnis carnis* præficitur aliis: Ergo scit ad se pertinere curam spirituum *omnis carnis*. Non ergo debet se continere intra suam insulam, sed etiam ad externos, præfertim ad Imperatorem, Reges, Principes, dirigere Monitorias præfationes, eosque in religione instruere. Scit enim ad se pertinere curam spirituum *omnis carnis*, id est, omnium hominum. *Omnis quippe caro corruperat viam suam.* (Genes. 6. 12.) Vel certe hoc modo: Qui à Deo cæli & terræ præficitur aliis, scit ad se pertinere curam cæli & terræ: Rex Angliæ à Deo cæli & terræ præficitur aliis: Ergo scit ad se pertinere curam cæli & terræ. Nimirum, *magnus Dominus, & laudabilis nimis.*

118. Quis non videt hunc Evangelicum ineptire, nec ad Scripturæ sensum aduertere? Ineptiam iam ostendi. Et sensus verborum Moysi est alius, quàm ipse putat. Est autem hic: Ego quidem iam morti vicinus sum, & alius in hoc officio temporali subrogandus mihi est, qui sit Dux exercitus: sed quis potissimum idoneus sit, omnino me latet. *Dominus Deus spirituum omnis carnis*, id est, cognitor & inspector cogitationum omnium hominum, facile prouidebit vitum bonum, qui ad gubernandum aptus sit.

119. Itaque quod dixit Moyses, *Dominus Deus spirituum omnis carnis*, hoc dixit Apostolus Hebr. 4. 12. *Discrator cogitationum & intentionum cordis.* Et similiter quod pleno sensu dictum est à Mose, *Dominus Deus spirituum omnis carnis prouideat hominem, qui sit super hanc multitudinem*; hoc simili sententia dictum est à Petro, Act. 1. 24. *Tu Domine, qui nosti corda omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum.*

120. Eodem sensu intelligendum est illud Nu. 16. 22. *Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desuet?* id est, Domine Deus, qui es cognitor & inspector omnium, tu scis, quis peccauerit ex tanta multitudine, & qui innocentes sint. Puniatur ille, non isti. Non enim æquum est, vt vno peccante puniantur omnes.

121. Hinc apparet, quæ sit vis argumenti Sacellani. Est autem hæc; Dominus Deus, qui est inspector cordium, designat Reges & Principes: Ergo Reges & Principes habent Primatum Ecclesiæ. Itane verò? Cur non etiam sic? Dominus Deus, qui est inspector cordium, designat Apostolos & Episcopos: Ergo Apostoli & Episcopi habent primatum Ecclesiæ. Vel sic denique: Dominus Deus, qui est inspector cordium, designauit Sacellanum Episcopum Eliensem: Ergo Sacellanus habet Primatum Ecclesiasticum & secularem. Tam enim secularis, quàm Ecclesiasticus Primatus deduci potest ex illo antecedente.

122. Sacellano similis est Tookerus, qui in Duello suo ad eundem scopum ita ratiocinatur: *Dictum est de Tiberio, Date Casari, quæ Casari sunt. Dictum est de Herode. Dicite illi vulpecula. Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas. Quid infer? Nimirum, quod Sacellanus; Ergo Reges habent Primatum Ecclesiæ.*
Ingeniosa

Ingeniosa connexio: sed quæ in Insula fortunata, non alibi, locum habet.

123. Iam facillè credam, quod aliàs audiui, Euangelicos in Anglia, quidlibet ex quolibet probare posse. Nec opus est multis exemplis. Ex vno discere reliqua. Si quæras ex illis, quare Lutherus & Henricus VIII. à raptu virginum & generationibus exorsi sint suum Euangelium? mox respondent, quia scriptum est; *Initium Euangelij Iesu Christi: Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob: Iacob autem genuit Iudam & fratres eius, &c. Omnes itaque generationes, &c.* De hac Euangelicorum subtilitate in Anglia, extat libellus cum hac inscriptione, *Prurit-anus.*

De fide paruulorum.

124. Euangelici cum Luthero docent, infantes habere actum fidei, cum baptizantur. Quod confirmant ex illo Lucæ 1. 44. *Exultavit in gaudio infans in utero meo.* Vnde sic colligunt: Ioannes habuit actum fidei, cum adhuc infans in utero materno sanctificaretur: Ergo etiam reliqui infantes, habent actum fidei, cum in baptismo sanctificantur. Perinde, ac si dicas; A sina Balaam locuta est cum à domino suo percuteretur, (Nu. 22. 28.) Ergo etiam reliquæ asinæ loquuntur, cum vapulant, præsertim in Silesia.

125. Vel sic: Elisabertha repleta est Spiritu sancto, quando gestavit infantem in utero: Ergo omnes mulieres replentur Spiritu sancto, quando vterum gestant. O igitur beatas vxores Prædicantium. Vel sic: Iacob in utero matris suæ supplantavit fratrem suum Esau (Gen. 25. 26) Ergo, quoties nascuntur gemelli, idem fit.

De esu carniū.

126. Euangelici, quia non libenter agunt pœnitentiam, conantur populo persuadere, licitum esse carnis vesci in Quadragesima, & aliis diebus, quibus Ecclesia prohibet illarum vsum. Et probant ex illo, Matt. 15. 11. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.* At carnes, quando comeduntur, intrant in os: Ergo non coinquinant hominem: Ergo licitum esse carnes comedere, non obstante Ecclesiæ prohibitione. Ineprissimè quidem; sed tamen, vt suo ventri & abdomini satisfaciant, populariter.

127. Sanè, si Adam & Eua in paradiso sciuisent hunc modum argumentandi, potuissent contra Deum sic disputare; Quod intrat in os, non coinquinat hominem: sed fructus arboris, à quo iussisti nos abstinere, intrauit in os nostrum: Ergo non potuit nos coinquinare. Cur igitur nobis irasceris? Cur, quasi reos, de Paradiso eiicis? Possent & ebriosi contra Apostolum similiter argumentari; Quod intrat in os, non coinquinat hominem. Cur ergo scribis: 1. Cor. 6. 10. *Ebriosi regnum Dei non possidebunt?*

128. Dicam, quod res est. In cibo & potu sumendo, duo spectari possunt. 1. Ipse cibus & potus secundum naturam & substantiam suam. 2. animus sumendi cibum & potum. Igitur cibus & potus, qui intrat in os, ex natura & substantia sua non coinquinat hominem, cum sit creatura Dei. *Omnis enim creatura Dei bona est* (1. Tim. 4. 4) At animus sumendi cibum & potum, potest coinquinare hominem dupliciter. Primò, si sit animus intemperans, qui desiderat plus cibi & potus, quàm ratio præscribit. Sic coinquinantur ebriosi. Secundò, si sit animus inobediens, qui contra Dei vel Ecclesiæ præceptum, desiderat cibum & potum. Sic Adam & Eua coinquinati sunt in Paradiso, quia Deus præceperat

A illis, vt abstinerent à fructu arboris scientiæ boni & mali. Sic coinquinantur Euangelici, quia Ecclesia illis præcipit, vt certis anni temporibus abstineant ab esu carniū, & tamen non volunt obtemperare.

129. Dicent, Ecclesiam non posse prohibere cibos, qui natura boni sunt. At cur obsecro non possit? An non sanguis, & pullus columbinus suffocatus, natura sua, bonus est? Nemo dubitat. Et tamen Ecclesia, tempore Apostolorum, prohibuit illius vsum, (Act. 15. 20.) An non caro, natura sua, bonus cibus est? An non vinum, bonus potus? Omnino. Et tamen medici, in certo morborum genere, prohibet illorum vsum. B Et nisi medicorum præcepto obsequaris, grauius peccas, quia tibi ipsi causa mortis es. Liceat hoc medicis, & non liceat Prælati Ecclesiæ? Liceat illis, pro sanitate corporis; non liceat his, pro sanitate animæ?

De Matrimonio.

130. Euangelici, sicut pugnant pro esu carniū, sic etiam pro vxoribus. Aiunt matrimonium singulis à Deo præceptum esse, illis verbis, Genes. 1. 28. *Crescite & multiplicamini.* Et quamuis asserant, alia Dei præcepta esse impossibilia, hoc tamen accuratè seruandum esse censent. At ego nullum hic video præceptum. Nam illa verba, *Crescite & multiplicamini*, bis à Deo prolata sunt: semel primis parentibus in Paradiso; & semel Noë & filiis eius post diluuium, cura ex arca egressi essent. At vtrouque post matrimonium iam contractum prolata sunt. Non ergo continent præceptum matrimonij contrahendi, sed benedictionem pro matrimonio iam ante contracto.

131. Hoc constat ex ipso textu. Nam primò certum est, Noë & filios eius, antequam arcam ingrederentur, habuisse suas vxores, Gen. 7. 7. *Ingressus est Noë & filij eius, vxor eius & vxores filiorum eius, cum eo in arcam, propter aquas diluuij.* Deinde, certum est eundem Noë & filios eius cum suis vxoribus, peracto diluuiio, egressos esse ex arca, Gen. 8. 18. *Egressus est ergo Noë & filij eius, vxor illius & vxores filiorum eius cum eo.* Tertio certum est, postquam cum suis vxoribus egressi sunt ex arca, tunc illis dictum esse à Deo, *Crescite & multiplicamini.* Hoc enim disertè habet historia. Vnde euidenter sequitur, his verbis non contineri præceptum de matrimonio ineundo, quia iam ante erat initum, sed benedictionem in propaganda posteritate. Et hoc significat textus, cum ait, *Benedixit Deus Noë & filiis eius, & dixit ad eos, Crescite & multiplicamini, & replete terram.*

E 132. Idem dico de primis parentibus. Nam matrimonium inter illos tunc contractum est, quando Deus ex costa Adæ dormientis formauit Eua. Tunc enim Adam euigilans ex sopore dixit; *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hac vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suæ.* Quibus verbis tria indicat. 1. Eua esse vxorem suam. 2. maius esse vinculum inter virum & vxorem, quam inter parentes & filios. 3. coniunctionem coniugalem, quæ tunc inter ipsum & Eua erat facta, figuram fuisse futuræ coniunctionis Christi cum Ecclesia. Sic enim verba Adami interpretatur Apostolus Ephes. 5. 32. cum ait; *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico, in Christo & Ecclesia.* Igitur quod postea dictum est primis parentibus, *Crescite & multiplicamini*, non continet præceptum de contrahendo matrimonio quia iam erat contractum, sed solennem benedictionem ad propagandum genus humanum.

QVÆSTIO VIII.

An Evangelici ex solo Evangelio possint suam doctrinam confirmare?

133. **H**Oc quidem iactant se posse facere: sed frustra. De qua re audi, quod nuper contigit. Habitum fuit colloquium inter duos Principes de fide & religione: quorum alter erat Serenissimus Vaudimontius Catholicus; alter Illustrissimus Marchio Durlacensis Evangelicus. Vaudimontius, ut exploraret, an Evangelici possint præstare, quod præ se ferunt, id est, an ex sola, nuda, ac simplici Scriptura, reiectis Traditionibus & autoritate Patrum, possint suam doctrinam confirmare; obtulit Marchioni quosdam articulos Evangelicorum in scripto, præsertim hos. 1. *Missa non esse sacrificium propitiatorium.* 2. *Matrimonium non esse Sacramentum.* 3. *Duo tantum esse Sacramenta.* 4. *Non esse Purgatorium.* 5. *Nos sola fide iustificari.* 6. *Sanctos non esse inuocandos.* Hos, inquit, articulos vestri Prædicantes probent mihi ex sola, nuda, ac simplici scriptura: nihil addant de suo, nihil de alieno: solis scripturæ verbis utantur. Si desperent posse se id consequi, ingenuè fateantur. Quid sit? Marchio, conuocatis lex Prædicantibus, rem totam illis exponit. Conferunt illi inter se capita; & tandem facta consultatione, respondent Peti à se rem impossibilem. Non posse se illos articulos ex solis scripturæ verbis confirmare, sed aliis etiam prædiis, præsertim interpretatione & consequentiis opus esse. Sic Christum fecisse, quando Saducæos refellebat. Non nudis scripturæ verbis, in asserenda mortuorum resurrectione, sed argumentis & consequentiis vsum esse.

134. Tum Vaudimontius; Si, inquit, non aliter quam vestra interpretatione, & vestris consequentiis pugnare vultis, quid futurum est, si vestram interpretationem non admitamus? Et certè non admitimus. Quid si vestræ consequentiæ sint dubiæ ac incertæ? Quis tunc erit Index? An Plato, vel Aristoteles aliquis accersendus? Quid, si Catholici tam probi sint Dialectici, quàm vos estis? Quid, si vim & naturam consequentiarum tam bene perspectam habeant, quàm vos habetis? Quid si etiam ingenio, arte, subtilitate & exercitatione longè vos superent, quod non raro fit? Certè, cum in Colloquio Rationem formam argumentandi vrgerent, non ausi fuistis eam admittere, rati, quod res erat, longè, vos illis in hac palæstra inferiores esse. Nec est quod ad Christi exemplum prouocetis. Ausim dicere, neminem inter vos esse, qui vim & efficaciam illius consequentiæ, qua Christus contra Saducæos vsum est, suo Marte penetrare & explicare possit. Tentate, si vultis. Est autem hæc consequentia: *In libro Moysi scriptum est, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: Ergo mortui resurgent.* (Matth. 22, 31.) Huius vim explicare, si potestis; sed seclusa Traditione & expositione Patrum, quam contemnitis.

135. Hæc & his similia, non minus verè, quam ingeniosè Vaudimontius. Cuius exemplo ut insistam, peto ab Evangelicis, ut ex sola & simplici Scriptura ostendant duo tantum esse Sacramenta nouæ legis, Baptismum & Eucharistiam: reliqua, quæ Catholici adiciunt, non esse Sacramenta. Vel, ut speciatim præstent tria. Primò, ostendant ex sola & simplici Scriptura, nomen Sacramenti tribui Baptismo & Eucharistia; non item Confirmationi, Ordini, Pœnitentiæ, Matrimonio, Extremæ vnctioni. Secundò, ex eadem Scriptura definiant Sacramentum. Tertiò,

demonstrent definitionem continere Baptismo & Eucharistia; non autem reliquis. Hæc si præstiterint, salua res est. At nunquam præstabunt.

136. Ac primò, vbi inuenient locum Scripturæ, in quo nomen Sacramenti tribuitur Baptismo & Eucharistia? Nusquam. At ego inueniam, vbi tribuitur matrimonio. Sic enim scribit Apostolus, Eph. 5, 31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia,* quasi dicat. Quod homo relinquat parentes suos, & adhaereat uxori, hoc est magnum Sacramentum, quia est signum coniunctionis Christi cū Ecclesia, id est, repræsentat coniugium Christi & Ecclesie. Secundò, vbi inuenient definitionem Sacramenti in Scriptura? Lutherus quidem in lib. de capt. Babylonica cap. vltimo, sic definit; *Sacramentum est promissio signo externo annexa.* Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ, artic. 3. sic; *Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio gratia & remissionis peccatorum.* Calvinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 1. sic; *Sacramentum est symbolum externum, quo benevolentia erga nos sua promissionem conscientia nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidem nostram, tam coram eo & Angelis, quam apud homines testamur.* Plessæus li. 4. de Eucharistia, cap. 1. pag. 648. sic; *Sacramentum est sacer ritus à Deo institutus, promissioni gratia in Christo facta adiunctus, quo tanquam arrhabone & testimonio, fidelis quisque certus sit, promissionem illam gratia, que in verbo diuino explicatur, sibi particulatim exhiberi, ratificari, applicari.*

138. At hæc definitiones non habentur in Scriptura. Imo, nec inter se conueniunt: Nam Lutherus in sua definitione supponit, promissionem esse de essentia Sacramenti: Melanchthon, annexam esse Sacramenti: Calvinus & Plessæus, non esse annexam Sacramenti, sed potius, Sacramentum annexum seu additum esse promissioni. Non enim esse promissionem de effectu & efficacia Sacramenti, sed de effectu & efficacia diuinæ erga nos benevolentia, & meritum Christi. Itaque secundum Melanchthonem, sic exprimenda esset promissio; Si quis Sacramentum Baptismi aut Eucharistia; suscepit, promitto illi remissionem peccatorum. At secundum Calvinum & Plessæum, hoc modo; Promisi vobis remissionem peccatorum & vitam æternam; & hanc ipsam promissionem declaro & ob signo per Sacramenta.

139. Tertiò, quidquid sit de definitionibus iam allatis, quas Evangelici commenti sunt, quomodo ex sola & simplici Scriptura poterunt demonstrare, eas continere Baptismo & Eucharistia; Non video. Experiatur tamen. Vna definitio est hæc; *Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio remissionis peccatorum.* Proben Evangelici ex Evangelio, hanc definitionem continere Eucharistia; Proben, inquam, ex Evangelio Eucharistiam, habere annexam promissionem remissionis peccatorum. Vel, quod idem est, Evangelium promittere nobis remissionem peccatorum, si ad hoc Sacramentum accedamus. Nunquam poterunt. Non enim hoc Sacramentum à Deo institutum est, ut homini remittat peccata, vel ut ex impio & peccatore faciat iustum & sanctum; sed ut iustitiam & sanctitatem, quæ in illo est, foueat, conseruet & augeat. Imò, tantum abest, ut remittat peccata, ut etiam obsit peccatori, si cum conscientia peccati accedat. Hinc Apostolus 1. Corint. 11, 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.* Et Christus

stus in vltima cœna non voluit Apostolis porrigere Eucharistiam nisi præmissa pedum lotionem. Nimirum vt significaret, neminem, nisi lotum, purum & immaculatum, ad mensam Christi admittendum esse. Et ratio sumitur ex ipsa natura huius Sacramenti. Quid enim aliud est Eucharistia, quàm cibus & potus spiritualis, quo anima reficitur, & vegetatur? (Ioan. 6. 55.) Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodest corpori mortuo, sed vitam habenti; sic etiam seruata proportione de Eucharistia dicendum est.

140. Non dicam hic plura de Sacramentis. Sufficiat insinuasse, Euangelicos non posse ex sola & simplici Scriptura probare, duo tantum esse Sacramenta. An aliunde possint, ipsi videant. Nunc pergerem ad alios ipsorum articulos, quos similiter ex Scriptura probare non possunt: sed vereor, ne nimia prolixitate, lectori molestus sim. Hoc solum addo, in aliis articulis eodem ferè modo procedendum esse, quo in isto de Sacramentis processimus.

Q V Æ S T I O IX.

An Euangelici ex solo Euangelio possint suas controuersias dirimere?

141. **E**uangelici habent varias controuersias de rebus ad fidem & religionem pertinentibus: alias inter se, alias cum Anabaptistis; alias cum Catholicis. Nullas ex sola & simplici Scriptura finire possunt. Hoc vno aut altero exemplo ostendam. Est inter ipsos controuersia de sensu verborum Christi; *Hoc est corpus meum*. Lutherani dicunt propriè; Calvinistæ, figuratè intelligenda esse. Vtrique prouocant ad solam Scripturam. Lis tamen finire non potest. Quid causæ? quia Scriptura nihil aliud pronunciat, quàm hæc nuda & simplicia verba, *Hoc est corpus meum*. An autem hæc verba propriè, an figuratè intelligi debeant, non definit Scriptura. Vnde ergo probant Calvinistæ figuratè intelligi oportere? An ex antecedentibus & consequentibus? Sed Lutherani dicunt, se ex antecedentibus & consequentibus contrarium colligere. An ex collatione aliorum Scripturæ locorum? Sed Lutherani pro se vrgent hanc collationem. An ex interno & priuato spiritu? Sed & hunc Lutherani non minus sibi arrogant, quàm Calvinistæ. Quomodo ergo finire hæc lis poterit? Non aliter, quàm si vtrique prouocent ad traditionem & auctoritatem Ecclesiæ: Hoc olim Augustinus in disputatione contra Donatistas & Pelagianos facere solitus est. Nam quando non poterat eos ex simplici & nuda Scriptura confutare, ad Patrum & Ecclesiæ auctoritatem confugebat. Nos Catholici idem facimus.

142. Est & alia inter Euangelicos controuersia de exorcismo & similibus ceremoniis, quæ in Baptismo adhiberi solent. Lutherani eas admittunt; Calvinistæ reiciunt. Neutri tamen ex sola Scriptura suam sententiam possunt confirmare. Non quidem Lutherani, quia Scriptura nusquam dicit eiusmodi ceremonias vsurpandas esse; sed ex sola traditione Ecclesiæ id habemus. Nec Calvinistæ, quia ipsi non alio argumento eas oppugnant, quàm quod ex Scripturis probari non possint. At hoc argumentum contra ipsos est. Nam & ipsi præscribunt varios ritus in Baptismo, quos ex Scriptura probare non possunt. Sunt autem hi. 1. vt infans in Ecclesia coram vniuerso populo baptizetur; idque vel die Dominico, vel aliquo alio, quo populus ad concionem ve-

nire solitus est. 2. vt illi, qui adferunt infantem ad Baptismum, interrogentur, an spondeant, se infantem, cum adoleuerit, in fide & moribus instructuros. 3. vt nomen imponatur infanti baptizando. 4. vt formula Baptismi pronuncietur lingua patria. 5. vt recitetur symbolum, oratio Dominica, & aliarum preces. Hos ritus præscribit Calvinus in libello *de formula Sacramentorum ministrandorum*. At quomodo hi ritus ex Scriptura probari possunt? Si ergo Calvinistæ reiciunt omnes ceremonias, quæ ex Scriptura probari non possunt, has etiam reici necesse est, propter eandem rationem.

143. Iam verò inter Euangelicos & Anabaptistas, non de ritibus & ceremoniis, quibus infantes baptizantur, sed de ipso Baptismo controuersia est. Anabaptistæ negant infantes baptizandos esse: Lutherani & Calvinistæ affirmant. Nec tamen ex Scriptura possunt conuincere Anabaptistas, sed ex sola traditione & praxi Ecclesiæ. Hanc enim præterdit Melancthon in locis, titulo *de Baptismo paruulorum*. Sed meritò ridetur ab Anabaptistis. Nam si in aliis controuersis reicit traditionem, & ad solam Scripturam prouocat, cur hic contrarium facit? Omitto similes controuersias, quæ hoc tempore apud ipsos vigent. Nulla hæcenus finiri potuit. Quid deinceps futurum sit, nescio. Hoc autem polliceri, quamdiu relicta traditione & auctoritate Ecclesiæ, solam Scripturam pro se vrgent, nullam concordiam sperari posse. Nam apud ipsos, quisque pro suo cerebro interpretabitur Scripturam, vt volet: Et cum omnes superbi & arrogantes sint, nullus alteri, vel in minimo, cessurus est.

Q V Æ S T I O X.

An Euangelici in vita & moribus sint conformes Euangelio?

144. **E**X triplici capite ostendam non esse. 1. ex propria ipsorum confessione. 2. ex propriis illorum factis. 3. ex propria doctrina. Et ex hoc tertio capite patebit, magnum esse discrimen inter Euangelicos & Catholicos. Nam Euangelici, secundum suam doctrinam non possunt bene viuere; Catholici, secundum suam, non possunt malè.

145. Quodd ergo ad primum caput attinet, ipsi Euangelici, tam Lutherani, quàm Calvinistæ, ingenuè fatentur, quod res est. Et quidem Lutherus in Postilla domestica lenæ impressa, conc. 2. primæ Dominicæ Aduentus, sic scribit; *Mundus ex hac doctrina (Euangelicorum) quotidie redditur deterior. Iam homines singuli septenis diabolis obsidentur, cum antea (in Papatu) vnicuique tantum obsessi fuissent. Diabolus iam caternatim in homines ingreditur, vt nunc in tam splendida Euangelij luce sint auariores, callidiores, inuisiores, crudeliores, proteruiore, multo denique deteriores, quàm prius in Papatu fuerant.*

146. Calvinus verò in cap. 11. Daniel. v. 34. *In exiguo illorum numero, qui sese ab idololatriis Papatu subduxerunt, maior pars plena est perfidia & dolis. Praclarum quidem zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus.* Et in commentario 2. Pet. 1. 2. *Vix eorum decimus quisque est, qui alio sine Euangelio nomen dederit, quàm vt solutiùs in omnem lasciuam diffunderet.*

147. Et Andreas Musculus in lib. de nouissimo die; *Quod si fateri veritatem velimus, cum hoc de nobis Euangelicis testari cogimur, magis quàm nos, scortationibus, vsurijs, circumuersionibus fraudibusque deditos, in toto iam*

mundo nusquam inueniri. Et infra ibidem; Res ipsa loquitur, & nobis licet inuitis confessionem veritas extorqueat, quod iam peiores, irreligiosiores, ingratiore, infideliores, petulantiores homines, maioraque scelera & peccata in vniuerso orbe, ne inter Turcas quidem, aut Iudeos, aut Paganos inueniantur, quam in iis locis, ubi verbum Dei quam diligentissime predicatur.

148. Idem author in lib. de Prophetia Christi, *Ite- rum cogor dicere, quia verum est, contumaciores homines, in quorum animis, omnes omnis virtutis & honestatis scintille sunt extinctae, & apud quos nihil iam pro peccato habetur, nusquam nec apud Ethnicos, Iudeos, Turcas inueniri, quam inter Evangelicos, apud quos omnino vinculis solutus ac liber viget diabolus. Vtque paucis rem omnem eloquar, illud nunc est, eoque nostra Lutherianorum res redit, ut si quis videre cupiat magnam turbam nebulonum, atheorum, usurariorum & deceptorum, ei adenda sit ciuitas aliqua, in qua Euangelium predicatur. Ibi cateruatim id genus hominum inueniet.*

149. Porro serenissimus Britanniae Rex Iacobus, in sua praefatione monitoria ad Imperatorem, Reges & Principes, de suis Evangelicis, praesertim Puritanis seu Calvinisticis, ita sentit. Primo, esse homines furiosos & incendiarios. 2. plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quam in Calvinisticis. 3. se non solum a natiuitate continuo vexatum fuisse a Calvinisticis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequam nasceretur. 4. se in suo libro ad filium, multo acrius in Calvinistas, quam in Pontificios inuectum esse. 5. se eodem libro prolixam in odium Calvinistarum praefationem Apologeticam praefixisse.

150. Haec de primo capite. Sequitur alterum, in quo facta Evangelicorum expendenda sunt. Ex quibus constabit. 1. Evangelicos esse superbos & arrogantes. 2. impudicos. 3. mendaces. 4. calumniatores. 5. conuitiatores. 6. perfidos. Quae omnia Euangelio contraria sunt. Superbia eorum in eo maxime elucet, quod omnes alios praese contemnant. Lutherus in libro contra Henricum VIII. Regem Angliae, scribit indignos esse Principes, Reges & Pontifices, qui sibi in detrahendis calceis ministerium exhibeant. Et, *si nihil curare, si mille Augustini, & mille Cypriani contra se stent* Et Calvinus lib. 3. Instit. cap. 4 §. 38. *Parum me mouent, quae in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes ferre, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè ac durè locutos.* Et Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa tertium librum Bellarmini de Pontifice, *Patres a vero ut plurimum aberrarunt.*

151. De impudicitia & scurrilitate, quid necesse est dicere? Habemus viua exempla in Luthero, Beza, Batauo & similibus. Pudet referre, quae impurissime ab illis facta & scripta sunt. Legantur colloquia melsalia Lutheri, versiculi Bezae, Apologia pro Christiano Batauo, Flores Calvinistici. Nihil aliud penè occurret, quam Lupanaria, lenones, meretrices, scortatores, spurij, stupra, adulteria, incestus. Rectè de illis scripsit Erasmus in Epistola ad fratres inferioris Germaniae: *Quis non inre admiretur, hos nonos Evangelistas non posse viuere sine vxoribus?* Et infra: *Quae, malum, est ista salacitas? Vnde tanta carnis rebellio in iis, qui se iactant agi spiritu Christi?*

152. Mendacia passim obuia sunt. In quibus maxime excellit Calvinus, qui lib. 4. Instit. c. 7. §. 27. scribit, Pontifices cum Cardinalibus docere, nullum esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem. Quid hoc mendacio potest esse mendacius? Praeceptorem imitantur discipuli. Gabriel Pouellus in libro de Antichristo, scribit Catholicos docere haec

A puncta. 1. quod Papa possit dispensare contra vetus ac nouum Testamentum. 2. quod possit creare, seu aliquid ex nihilo producere. 3. quod possit Sacramenta a Christo instituta mutare quoad eorum substantiam. 4. quod maius peccatum sit, comedere carnes die prohibito, quam adulterium committere. Quis non stupeat ad haec portenta? Et tamen Calvinisticis familiaria sunt.

153. Audiamus calumnias, Sparserunt Evangelici annis superioribus, Iesuitas in Belgio machinatos esse mortem Mauritio Comiti Nassouio. Calumnia haec, publica Magistratum ac Rerum publicarum autoritate, refutata est. Sparserunt, Antuerpiae infami supplicio affectum fuisse Iesuita propter enorme crimen. Vniuersa Antuerpia reclamauit. Sparserunt, Iesuitas Monachienles in Bauaria, non modo stuprum virgini obtulisse, sed atrox etiam homicidium patrasse. Serenissimi Ducis imperio, calumnia haec solenni diplomate detecta & dissipata est. Sparserunt, quatuor Iesuitas, propter enormia facinora, Cracouiae in Polonia, mandato Serenissimi Regis Stephani, morti destinatos esse. Hanc fabulam ipsemet Stephanus Rex, urgente Reuerendissimo & Illustrissimo Principe Vvolfgango, Archiepiscopo Moguntino, regis litteris ac sigillo confutauit. Sparserunt non ita pridem, Christianissimum Galliae ac Nauarrae Regem Henricum, instinctu ac consilio Iesuitarum, a sicario occisum esse. Sed fatentur ipsi, calumniam esse. Et quid dicam caetera? Vno verbo, Evangelici Praedicatores, renitente etiam conscientia, passim clamant, in suis cathedris, Iesuitas omnium fraudum ac malorum, quae in mundo fiunt, auctores & architectos esse. Nec dubito, si ita pergant, breui futurum, ut a sint populo persuadere, Iesuitas peccatum originale in hunc mundum induxisse: Et in auriculari confessione consilium dedisse Caino, ut fratrem Abelem interficeret; & Absaloni, ut Dauidem parentem suum bello persequeretur.

D 154. Venio ad conuitia & maledicta, quibus non modo Catholicos, sed etiam se mutuo insectantur Evangelici. Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini, Catholicos passim vocat *stupidos, quisquilias, asinos, porcos, pecudes, crassos boves, otiosos ventres, mendicabula, purrida cadauera, silicernia, blaterones, Patres cornutos, Tridentinam colluuiem, exiti alia monstra, spurios, degeneres, meretricis filios, Christi hostes: Antichristi legatos, & quae similia sunt.* 155. Gabriel Pouellus in libro de Antichristo, ait Pontificem Romanum esse *Dei hostem, Christi perduellem, religionis aduersarium, haereses antichristi, Ecclesiae parricidam, pacis turbatorem, sentinam impietatis, mancipium diaboli.* Cardinales esse *locustas vastatrices: Canonicos, mendaces & homicidas: Catholicos omnes, quotquot sunt, Satanae mancipia, & Antichristi satellites.*

156. Batauus Calvinista in tertia Defensione Foederatorum inferioris Germaniae, Regem Hispaniae Philippum vocat *Raptorem & notorium haeticum*, Archiduces Austriae, *perfidios: Ducem Sabaudiae, crudelem & perfidum: Sigismundum Poloniae Regem, non dissimilem: Serenissimos Principes, Albertum & Claram Eugeniam, verae pacis impedimentum: Catholicos omnes, Turcis deteriores.*

F 157. Iosephus Scaliger in quadam Praefatione ad Ioannem Drusium, appellat Martinum Delrium, *lutum stercore maceratum, demoniacum, recrementum inscitiae, sterquilinum, stercus diaboli, scarabeum, laruam, Antichristum, pecus, postremam bestiarum, infame propudium, asinum;* καὶ δεινὰ.

158. Nec benigniores sunt in suos fratres. Nam idem Scaliger, quem Calvinista tanquam Deum quendam

quendam terrestrem venerantur, in Elencho vtriusque Orationis chronologica, pulcherrimis epithetis ornat Dauidem Paræum, eiusdem sectæ Calvinicæ professorem Heidelbergensem. Ait esse hominem insanum, arrogantem, idiotam, stercorea colligentem, prophanitatum buccinatorem, asinum, sycophantam, helleborismo egentem, mendacem, communi sensu destitutum.

159. Sed neque Paræus illi parcat. Nam in quadam Epistola ad amicum anonymum, *De Iosephi Scaligeri chronologicis*, asserit Elenchos illos esse insanos, *Verrinos, maledicos, fuites, dicaces, impios, vanos, ridiculos, spurcos, oletis, stercoreibus, sterquilinis, latrinis, cloacis lutulentis, oletis, plenos disteriorum, probrorum, sarcasmorum, scommatum, aculeorum, corybantismorum, helleborismorum, & similibus gryphorum*. Sic mulus mulum scabit.

160. De perfidia, verum est illud Calvinii testimonium, quod supra citavi; *Maior pars Calvinistarum plena est perfidia & dolis. Praclarum quidem zelum simulans, sitamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus*. Eius rei multa extant exempla, quæ partim in Examine concordiæ Anglicanæ, partim alibi à me proposita sunt. Summa ferè hæc est; Calvinistas in Hollandia fide publica interposita promississe multis ciuitatibus liberum Catholicæ religionis exercitiû; & tamen postea, contra fidem datam, idem exercitium prohibuisse & exterminasse. Vt meritò dicant Catholici; *En hæc promissa fides est*.

161. Superest tertium caput, in quo demonstrandum est, Euangelicos, si suam doctrinam sequantur, bonos viros esse non posse; Catholicos autem, si suæ doctrinæ conformes sint, malos esse non posse. Nam doctrina Euangelicorû nititur his principiis, 1. præcepta Decalogi esse impossibilia. 2. Bona opera nullius esse meriti aut valoris apud Deum. Imò, nihil

A aliud esse, quàm sordes, inquinamenta, metam iniquitatem. 3. Electos necessariò saluari, quidquid agant: reprobos necessariò perire, quocunque se vertant. 4. Electis nec imputari, nec obesse furta, homicidia, adulteria: reprobis nihil prodesse bona opera aut desideria. Quid hinc aliud sequitur, quàm vt nemini curæ sit, aut benè agere, aut peccata vitare? Nam 1. si præcepta Decalogi impossibilia sunt, quis potest euitare furta, homicidia, adulteria? 2. Si bona opera nullius valoris ac meriti sunt apud Deum, quid necesse est de iis sollicitos nos esse? Imò, si nihil aliud, quàm sordes & inquinamenta, vitanda potius, quàm accumulanda sunt. 3. Si electi necessariò saluantur, quidquid agant, cur non liberimè indulgeant suis cupiditatibus: cur ventri & veneri impunè non seruiant? Et è contrario, si reprobis bona opera non profunt, quorsum iis præstandis operam dent? Longè aliter sentiunt Catholici. Longè alia habent principia, quæ si sequantur, mali esse non possunt. Sed de his alibi.

162. Concludo, Euangelicos in vita & moribus, non Euangelio, sed suæ sectæ conformes esse; nec, quamdiu Euangelici sunt, quales nunc sunt, Euangelio conformes esse posse. Quod tamen limitandum est. Nam, quando legunt in Euangelio, Christum iuisse ad nuptias, & bibisse vinum; Iudam habuisse loculos, & Dominum suum prodidisse, mulierem in adulterio deprehensam, impunè dimissam esse; Herodis filiam saltasse in conuiuio; filium prodigum cum meretricibus luxuriosè vixisse, & nihilominus lauto prandio à parente exceptum esse: tunc omnimodo Euangelici sunt. At contra, cum legunt in Euangelio, Christum ieiunasse 40. diebus; lauisse pedes Apostolorum; pernoctasse in oratione, flexis genibus precatum esse; crucem & passionem sustinuisse: tunc non Euangelici, sed Libertini sunt.

TITVLVS SECVNDVS. REFORMATI.

VNC Titulum duplici sensu vsurpant sibi Calvinistæ. 1. quia ipsi Ecclesiam reformarunt. 2. quia sunt membra Ecclesiæ reformatæ. Priori sensu, Reformatores potius appellandi sunt: posteriori, Reformati. Porro, circa priorem sensum, ex quo posterior dependet, multa disputari possunt. 1. an Calvinistæ reuera reformarint Ecclesiam. 2. qua auctoritate id fecerint, sæculari, an Ecclesiastica. 3. iuxta quam normam & regulam fecerint. 4. quid potissimum in Ecclesia reformauerint, & quomodo. Vbi speciatim disquiri potest, quomodo reformauerint Euangelium, Symbolum fidei, doctrinam Patrum, Sacramenta, Ceremonias Sacramentorum, Ministros Ecclesiæ, Tempia & Monasteria, Festa & ieiunia. De singulis dicam ordine.

QVÆSTIO I.

An Calvinistæ reformarint Ecclesiam?

1. Calvinistæ cum suo Præceptore, lib. 4. Inst. c. 1. agnoscunt duplicem Ecclesiam: vnâ occultam & inuisibilem, quæ soli Deo cognita est: alteram perspicuam & visibilem, quæ etiam homini-

D bus cognita est. Prior, sicut soli Deo cognita est, ita à solo Deo reformari potest. Igitur de posteriori quæstio est, an Calvinistæ visibilem Christi Ecclesiam reformarint, nec ne? Aiunt se reformasse. Ego tamen non satis assequor, quid velint. Quæ enim est illa visibilis Christi Ecclesia, quam ipsi reformarunt? An non Catholica, quam Papistam vocant? an aliqua alia distincta? Certè nostra non est. 1. quia ipsi negant nostram esse reformatam. 2. negant se esse

in nostra Ecclesia, cum tamen non negent se esse in reformatam. 3. hortantur alios, ut nostram deserant, & ad suam transeant, inculcantes identidem illud Isaie 52. 11. *Recedite, recedite: exite inde, exite de medio eius.* 4. nostram vocant Ecclesiam idololatricam & Antichristianam. Denique contra nostram libellum sparserunt cum hac inscriptione, *cacitas Ecclesie* Nostram igitur non reformatam. Quam ergo? Aut nullam, aut aliquam distinctam à nostra. Si nullam, cur usurpant titulum sine re? Si distinctam, quanam illa est?

2. Fortè hunc scrupulum eximet nobis Calvinus ipse. Nam in libro *de necessitate reformanda Ecclesie*, quem anno 1544. obtulit Carolo V. Imperatori in Comitibus Spirensibus, duas habet propositiones, ex quibus res tota perspici potest. Vna est, Catholicam seu Romanam Ecclesiam, propter varios abusus, qui in eam irrepserunt, necessariò reformatam esse. Altera, se nihil melius posse præstare, quàm si virgeant hanc reformationem, eò quod sit Ecclesia Christi, de qua reformata agitur. *Vbi, inquit, melius aut honestius, ubi etiam hoc quidem tempore, in re magis necessaria, operam mihi collocare liceat, quam si Christi Ecclesie, laboranti nunc graviter, & extremo in discrimine agenti pro mea virili adesse coner?* Hinc tria infero. 1. Catholicam seu Romanam Ecclesiam, quam Calvinus ait graviter laborare, esse Christi Ecclesiam. 2. Calvinum & alios Nouatores, qui deseruerunt Catholicam seu Romanam Ecclesiam, deseruisse Christi Ecclesiam, & formasse sibi nouam, quæ Christi esse non potest. Itaque non posse vocari Reformatores, sed Formatores; nec ipsorum Ecclesiam esse Reformatam, sed recens Formatam & fictam. 3. Calvinum & alios nouatores, in hac quidem re, eò modo se habere respectu Catholicorum, quo olim Samaritani se habebant respectu Iudæorum.

Nam illi, sub Rege Ieroboam, non reformabant Ecclesiam Iudæorum, sed nouam formabant, erigentes *altare contra altare*, & constituentes *novos Sacerdotes, qui non erant de filiis Levi* (3. Reg. 12. 31.) Plane sic faciunt Calvinistæ.

3. An igitur, inquit, nullo modo Ecclesiam Christi reformasse censendi sunt? Facilis responsio. Suam, quæ Christi non est, propriè formatunt: nostram, quæ Christi est, impropiè reformatunt. Et quidem duplici sensu. Primò, quia cum ipsi fuerint aliquando in nostra Ecclesia, tanquam paleæ inter triticum, aut lolia inter herbas; & postea eandem egressi sint, sanè suo egressu, à multis paleis & loliis eam liberarunt: quæ non parua reformatio est. Secundò, quia nobis, qui manemus in Ecclesia Catholica, dederunt occasionem reformandi nos ipsos in bonis moribus, & tollendi omnes abusus ac scandala, quantum in nobis est. Hinc in Concilio Tridentino, tot canones, tot decreta, tot reformationes. Quæ omnia eò spectant, ut Ecclesia nostra in puriorem statum restituatur; nec Adversarij habeant, quod meritiò calumniari possint. Hoc modo omnes hæretici quotquot unquam extiterunt, Ecclesiam reformasse censendi sunt. De qua re videri potest Augustinus in libro de vera religione.

Q V Æ S T I O II.

Qua auctoritate Calvinistæ reformatunt Ecclesiam?

4. **D**E hac ipsa re contendunt inter se Calvinistæ. Aliqui volunt ius ac potestatem refor-

mandi pertinere ad Consistorium & Ministros Ecclesie: alij ad Reges & Principes sæculares: Et quidem Genevæ in Gallia, Tiguri in Heluetia, Basileæ in Germania, Ministri cum Consistorio usurpant sibi hoc ius: At in Anglia, Hollandia, Zelandia, Frisia, Reges & Magistratus sæculares.

5. Priorem sententiam tuetur Calvinus lib. 4. Inst. c. 11. §. 15. vbi expressè ait, causas ecclesiasticas olim in Ecclesia non spectasse ad Reges & sæcularia tribunalia, sed ad Episcopos & Ministros Ecclesie. Verba eius sunt hæc: *Ecclesiastica causa ad Episcopale iudicium referebantur. Quemadmodum, si quis Clericus nihil in leges deliquisset, canonibus tantum reus agebatur, non citabatur ad commune tribunal, sed Episcopum habebat in ea causa Iudicem. Similiter, si fidei questio agitabatur, aut qua ad Ecclesiam propriè pertineret, cognitio deferrebat Ecclesie.* In eandem sententiam citat ex Ambrosio hæc verba, *Si Scripturas aut vetera exempla intuemur, quis est, qui abnuat, in causa fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare?*

6. Posteriorem defendit Serenissimus Angliæ Rex Iacobus, in Apologia pro Iuramento fidelitatis, vbi eam confirmat hoc argumento; Quidquid iuris ac potestatis habuerunt Reges in veteri Testamento, hoc etiam habent in nouo: *At Reges in veteri Testamento, corruptelas purgare, abusus sustulere, reformationes publicas instituere, & cuncta moderati sunt, quæ ad ecclesiasticum regimen quoquo modo pertinuerunt.* Ergo eadem potestas concessa est Regibus in nouo Testamento. Hoc sensu affirmat se habere primatum Ecclesie Anglicanæ, quem etiam subditi ipsius tenentur iuramento confirmare sub hac formula; *Ego A. B. palam testor, & ex conscientia mea declaro, quod maiestas Regia, vnicus est supremus Gubernator huius regni, tam in omnibus spiritualibus siue Ecclesiasticis rebus & causis, quam in temporalibus, &c.* Et hoc iuramentum præstant Calvinistæ in Anglia. Seridò, an fide, ipsi viderint.

7. Exemplum huius Regis imitantur nobiles ac potentes DD. Status in Hollandia, qui & ipsi arrogant sibi ius reformandi Ecclesiam, conuocandi Synodos, præscribendi leges ecclesiasticas, ut nuper visum est in Synodo Ultraiectina, cuius decreta in lucem edita sunt ab ipsis DD. Statibus, sub hoc titulo; *Christiana Ecclesiarum Ordinationes ciuitatis, oppidorum, & Prouincie Ultraiectinae, conclusa Ultraiecti, die 24 Augusti, Anno 1612. & edita à Nobilibus & Potentibus DD. Statibus eiusdem Prouincie.* Porro, capita Reformationum seu ordinationum, quæ in hac Synodo Præsidentibus DD. Statibus tractata sunt, recensentur hoc ordine. 1. de vocatione Prædicantium. 2. de officio eorundem. 3. de publicis precibus. 4. de Baptismo. 5. de cæna. 6. de feriis & festis. 7. de ieiuniis & diebus Rogationum. 8. de cantu Ecclesiastico. 9. de Senioribus. 10. de Diaconis seu Eleemosynariis. 11. de ecclesiasticis congregationibus. 12. de disciplina cleri. 13. de disciplina plebis. 14. de scholis, Ludimagistris & custodibus.

8. Hinc patet, controuersum adhuc esse apud Calvinistas, quinam debeant Ecclesiam reformare, laici an Ecclesiastici? Principes, an Prædicantes? Vtrique sibi vendicant hoc ius. Vtrique pro se Calvinum habent, qui in hac re varius est. Nam loco supra citato, satis significat, ad Episcopos hanc curam pertinere. At alibi contrarium sentit. Nam in libro de necessitate reformandæ Ecclesie, expressè vult, Imperatoris ac Principum officium esse, Ecclesiam purgare & reformare. Similiter in epist. 87. valde commendat Protectorem Angliæ, quòd Ecclesiam Anglicanam

Anglicanam reformare aggressus sit. Sic enim scribit; *Est sane de quo gratias agamus Deo & Patri nostro, quod operatus est ut voluerit ad tantum opus, ut per te imprimis purum & sincerum suum cultum in regno Angliæ restitueret.* Et ibidem hortatur illum, ut Catholicos, qui reformationem non admittunt, gladio coerceret. *Hi, inquit, merentur gladio ultore coerceri, quem tibi tradidit Dominus.* Et paulo post, *Ut illud assequaris, nunquam manum remittas ab incepta plena & integra Ecclesiæ reformatione proseguenda.* Et iterum, *Da operam obsecro, ut veri Templi ipsius Reformatoris nomen referas.* Et circa finem; *Tu igitur amplissime Domine, ut feliciter illum Christianissimi restitutionem integram in regno Angliæ institueris, sic pergendum tibi esse existima.*

9. Rursum in Epistola 286. ex professo disputat cum quodam Comite vel Principe Poloniæ, quis ex officio debeat Ecclesiam Polonicam reformare. Calvinus contendit Comiti & aliis Principibus hanc curam incumbere. Comes reiicit eam à se, & ad Episcopos spectare asserit. Verba Caluini, Comitem alloquentis, sunt hæc; *In hoc porro cardine vertitur, quid quid mihi est cum tua Excellentia disceptationis, quod partium tuarum non esse existimas, quicquam tentare vel aggredi, ut repurgetur à sordibus Papatus Ecclesia Polonica, &c.*

10. Igitur Calvinus, ut in plerisque aliis, sic etiam in hoc puncto bilinguis est. Nam aliquando Regibus & Principibus sæcularibus, aliquando Episcopis Ecclesiæ curam & reformationem commissam esse disputat. Hinc fit, ut eandem rem inter se agitent Calvinistæ. Miror autem rem istam apud eos non finiri. Præsertim cum aliàs iactare soliti sint, omnes omnino lites, quotquot in Ecclesia excitantur, ex solo Dei Verbo decidi ac finiri posse. Confulant verbum Dei, & litigare desinant.

QVÆSTIO III.

Quam regulam seruent Calvinistæ in reformatione Ecclesiæ?

11. Calvinus præscribit hanc regulam, ut nulla fiat reformatio in Ecclesia, nisi iuxta expressum Dei verbum. Itaque vult hoc solum credendum aut faciendum esse, quod expressè credi aut fieri præcipitur in Scriptura. Cætera omnia, quæ vel traditione, vel autoritate hominum introducta sunt, penitus esse respuenda. Sic enim scribit in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ; *Porrò, vniuersalis est regula, qua purum Dei cultum à vitioso discernit, ne comminiscamur ipsi, quod nobis visum fuerit, sed quid præscribat is, qui solus iubendi potestatem habet, spectemus.* Et ibidem; *Deus non modo irritum habet, quidquid colendi sui studio, præter mandatum suum suscipimus, sed palam quoque abominatur.* Et infra; *Cum verbum Dei notam esse dixerimus, qua verum eius cultum à vitioso prauoque discernat, inde colligere promptum est, totam colendi Dei formam, qua hodie mundo est usitata, nihil quàm meram esse corruptionem.* Et rursus; *Satis hoc valere debet ad repudiandum quemcumque cultum, si nullo Dei mandato approbetur.* Et epist. 87. ad Protectorem Angliæ; *Cum de legitima reformatione, & qua Deo accepta sit, agitur, ad ipsum purum Dei verbum redeundum nobis est.* Et epist. 123. *Simul etiam euincimus, controuersias omnes de Dei cultu, ex verbo ipsius esse dirimendas: Et cultus Dei ex mandato ipsius instituendum.* Et epist. 395. ad quendam Curatum; *Palam est, nostram à nobis Ecclesiam reformatam esse ex meo ipsius verbo, quod vnum est pro regula, ad quam & instituenda illa sit & tuenda*

A legitime. Et lib. 4. Instit. cap. 1. §. 19. *Respuere mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.*

12. Eandem regulam tradit Sacellanus Regis Angliæ in responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 37. his verbis; *Non audeamus vota nostra præcõsque ad Sanctos dirigere, cum præceptum ea de re nullum acceperimus. Præceptum autem acceperimus in lege, disertis verbis; Quod tibi præcepero, hoc tantum facies. (Deuteron. 12. 39.) Inde, id tantum audeamus, de quo præceptum habemus.*

13. Et DD. Status Hollandiæ, in Synodo Vltraiektina, in prologo suarum ordinationum, §. *Obstringimus nos in forma iuramenti & obligationis, quod in hac prouincia non aliam velimus amplecti & sequi doctrinam, regulam, Mensuram & amussim fidei & vite Christiana, quam solum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Testamenti expressum est.*

14. Nullus tamen illorum seruat hanc regulam, quod dupliciter ostendi potest. Primò, quia nusquam in verbo Dei præceptum est, quod sæculares in Angliæ & Hollandiæ; Prædicantes in Gallia & Heluetia debeant reformare Ecclesiam. Hoc tamen fit in praxi. Igitur contra assignatam regulam fit. Secundò, quia, vtrique, tam sæculares in Angliæ & Hollandiæ, quàm Prædicantes in Gallia & Heluetia, multas leges pro reformatione condiderunt, quæ in verbo Dei scriptæ non sunt, sed ab ipsis excogitatae. Quod variis exemplis in progressu demonstrabitur.

QVÆSTIO IV.

Quomodo Calvinistæ reformatint sacram Scripturam?

15. Multis modis illam reformatunt, vel ut verius dicam, deformarunt. Primò, quia spoliarunt illam traditione, quæ germana illi soror est. Nam sicut Scriptura est verbum Dei scriptum; ita traditio est verbum Dei non scriptum, sed traditum. Secundò, aliquot partibus seu membris illam mutilarunt; non secus, quàm scilicet nares & aures abscidissent. Tertio, reliquum corpus tot versionibus & sectionibus transmutarunt, ut vix amplius sibi ipsi sit simile. Hæc tria superius explicata sunt. Quarto, cum antea esset norma seu regula, nõ solum fidei, sed etiam vitæ ac morum; hoc posterius officium illi suffurati sunt. Non amplius agnoscunt illam, ut regulam practicam, quæ dirigat in ipsos agendo; sed tantum, ut speculatiuam, quæ dirigat in credendo.

16. Quares; Quam ergo regulam & normam sequuntur Calvinistæ in vita & moribus? Respondet. Non verbum Dei, sed Lutheri & Caluini. Itaque respuunt illud Christi, Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et in eius locum substituant, quod Calvinus ait; *Si vis ad vitam ingredi, ne serues mandata;* quia nec necesse, nec possibile est ea seruare: *Tantum crede, & sufficit.* Similiter respuunt illud Matth. 19. 29. *Omnis, qui reliquerit uxorem propter nomen meum, vitam æternam possidebit;* & arripiunt illud Lutheri; *Si non vult vxor, veniat ancilla.*

QVÆSTIO V.

Quomodo Calvinista reformatint Symbolum fidei?

17. **S**ymbolum fidei duobus modis reformatur, explicatione & additione. Nam primò, aliter explicant articulos Symboli, quàm hæcenus fuerint explicati. Hoc pridem multis exemplis à nostris ostensum est: Ego vnico ostendam. Decimus Symboli articulus habet; *Descendit ad inferos*. Nos Catholici interpretamur, Christum verè descendisse ad inferiores terra partes, vt loquitur Apostolus, (ad Ephes. 4.9.) Et ita nobiscum interpretati sunt sancti Patres, tam Latini, quàm Græci, apud Bellarminum lib. 4. de Christo cap. 14. Calvinista, reiecta hac interpretatione, nouam commenti sunt, hoc sensu; *Christus descendit ad inferos*, id est, *per tulit in cruce diros cruciatus damnati ac perditii hominis, vt coactus fuerit, urgente angustia exclamare, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* (Verba sūt Caluini. lib. 2. Instit. cap. 16. §. 10. & 11.) Et hanc expositionem confirmat Catechismus Heidelbergensis, qui apud plerosque Calvinistas parem cum Scriptura autoritatem habet. Nam quæst. 44. dicit Christum descendisse ad inferos, id est, *in enarrabilibus animi angustis, cruciatibus & terroribus in cruce demersum fuisse*. Itaque secundum Calvinistas, hæc est connexio Symboli; *Crucifixus, mortuus & sepultus est; descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis*, id est, primò cruci affixus est: deinde, mortuus in cruce: mox positus in sepulchro: postea rediens ad crucem, diros cruciatus passus est: denique resurrexit à mortuis. Ordo præposternus.

18. Altera pars reformationis consistit in additione. Nam Calvinista addiderunt vnum articulum ad Symbolum fidei, nempe hunc, *Credo Papam esse Antichristum*: quem tanta firmitate credunt, quanta istū: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cali & terre*. Sic enim Pouellus Calvinista, in præfatione libri de Antichristo scribit; *Deum sancto testor, me tam cerè scire, Pontificem Romanum esse magnum illum Antichristum, quam Deum esse in celo, creatorem visibilium & inuisibilium, & Iesum Christum esse verum Messiam*.

19. Itaque apud Calvinistas sunt tredecim articuli fidei: & de decimoquarto adiciendo, nunc seriò agitur, qui est huiusmodi: *Credo Regem Angliæ habere Primatum Ecclesiæ*. Nam hunc articulum iuramento confirmant Calvinista in Angliā: Et quàmuis in Catechismo Heidelbergensi aut cōfessione Belgica, nondum definitum sit, an debeat censerī articulus fidei: tamen Sacellanus Regis valde inclinatur in partē affirmantem. Nam in responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 25. ponit hanc quæstionem Bellarmini: *Quomodo fides Anglorum de Principatu Regis, potest dici Catholica, id est, semper credita, cum ante Henricum VIII. audita non sit?* Cui respondent his verbis: *Respondeo, creditam eam semper, vel ante annum ter millesimum*. Et paulò post; *Quomodo ergo Catholica non est?* Vnde sic concludo: *Quidquid creditur fide Catholica, vocari potest articulus fidei: At Primatus Regis Angliæ creditur fide Catholica, iuxta Sacellanum: Ergo vocari potest articulus fidei*. Sed præstat hanc litem suspendere, donec Catechismus Heidelbergensis aut confessio Belgica (quæ est norma & regula Christianæ fidei in Batavia) suam sententiam interponat. Cui fortè acquiescet Sacellanus.

A

QVÆSTIO VI.

Quomodo Calvinista reformatint doctrinam Sanctissimorum Patrum?

20. **C**alvinista post reformationem Scripturæ ac Symboli, ad reformandos Sanctissimos Patres animam adiecerunt, quos in plerisque punctis errasse & hallucinatos esse contendunt. Et quidem Caluinus in sequentibus punctis, de illis sic loquitur.

21. Primò, De libero arbitrio. lib. 2. Inst. cap. 2. §. 4. *Certè, quas retulimus Patrum sententias esse falsissimas paulò post constabit*. Et infra: *Tametsi Græci præ aliis in extollenda humana voluntatis facultate modum excesserunt, veteres tamen omnes, excepto Augustino, in hac re vacillant*. Et iterum: *Qui postea secuti sunt, sensim alij post alios in deterius continuo delapsi sunt*.

23. Secundo, De cooperatione liberi arbitrii cum gratia. lib. 2. Inst. c. 3. §. 7. *Non rectè à Chrysostomo scriptum est, nec gratiam sine voluntate, nec voluntatem sine gratia quicquam posse operari*. Et infra. §. 10. *Illud ergo toties à Chrysostomo repetitum repudiari necesse est. Quem trahit, volentem trahit*.

23. Tertio, De persona mediatoris, lib. 2. cap. 14. §. 3. *Atque hic excusari non potest veterum error, qui dum ad mediatoris personam non attendunt, totius fere doctrine, quæ in Euangelio Ioannis legitur, genuinum obscurant sensum, seque implicant multis laqueis*.

24. Quarto, De Iustificatione, lib. 3. cap. 11. §. 15. *Quod ad vulgares Papias pertinet vel Scholasticos, dupliciter hic falluntur*. Et paulò infra; *At nec Augustini quidem sententia per omnia recipienda est. Tametsi enim egregiè hominem omni iustitia laude spoliatur, ac totam Dei gratie transcribit, gratiam tamen ad sanctificationem refert, qua in vita nouitatem per Spiritum regeneramur*.

25. Quintò, De satisfactione, lib. 3. c. 4. §. 38. *Parum autem me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes ferè, quorum libri extant, hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè ac durè locutos*.

26. Sextò, De oratione pro defunctis lib. 3. cap. 5. §. 10. *Cum ergo mihi obiiciunt aduersarij, ante mille & trecentos annos usu receptum fuisse, vt preces fierent pro defunctis, eos vicissim interrogo, quo Dei verbo, qua reuelatione, quo exemplo factum sit. Et infra: Ipsi etiam veteres, qui preces fundebant pro mortuis, & mandato Dei, & legitimo exemplo hic se destitui videbant. Cur ergo audebant? In eo dico aliquid humani passos esse, ideoque ad imitationem trahendum non esse contendo, quod fecerunt*.

27. Septimò, De merito, lib. 3. cap. 15. §. 2. *Primum de meriti nomine id mihi præfari necesse est, quicumque primus illud operibus humanis ad Dei iudicium comparatis aptauit, eum fidei sinceritati pessimè consuluisse*. Et paulò post; *Vt si sunt fateor, passim vetusti Ecclesiæ Scriptores hoc nomine, atque vitinam vocula vniuersi abusu, erroris materiam posterioris non præbuisse*.

28. Octauò, de solenni pœnitentia, lib. 4. cap. 12. §. 8. *Qua in parte excusari nullo modo potest immodica veterum austeritas, quæ & prorsus à Domini præscripto distabat, & erat mirum in modum periculosa. Et mox ibidem; Quicumque igitur sano iudicio rem aestimabit, desiderabit hic eorum prudentiam*.

29. Nondò, De quadragesima, libro 4. capite 12. §. 20. *Tunc passim inualuerat supersticiosa Quadragesima observatio, quia & vulgus eximium aliquod obsequium Deo se in ea præstare existimabat, & Pastores eam commendabant, &c. Ac mirum est, tam crassam hallucinationem*

inationem hominibus acuti iudicii obrepere potuisse.
30. Decimò, de Laicis baptizantibus in necessitate, lib. 4. c. 15. §. 20. Quod autem multis ab hinc seculis adeoque ab ipso fere Ecclesia exordio, usu receptum fuit, ut in periculo mortis laici baptizarent, non video, quam firma ratione defendi queat.

31. Hæc Calvinus contra venerandam Ecclesie & Patrum antiquitatem. Calvinum sequuntur Calvinistæ. Ut alios omittam, Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa 3. librum Cardinalis Bellarmini de Pontifice, sic passim loquitur. 1. Patres à vero ut plurimum aberrarunt. 2. Hæc non testimonia sunt veritatis, sed suspiciones vane, quibus boni Patres plus satis indulserunt. 3. In hoc argumento communem errorem minimè stabilis Sæctorum Patrum autoritas. 4. Hæc non diuinorum Prophetarum effata sunt, sed diuinationes false errantium. 5. Patrum testimonia in hoc casu fidem non obligant. 6. Negamus horum autoritatem in hoc genere magnam esse cum bona Patrum ipsorum venia. 7. Quam infirma sit Patrum autoritas, aliquoties ostendimus. 8. De interpretationibus Patrum in obscuro hic palpatium iam satis dictum. 9. Nos autoritati diuinae, ac non opinionibus humanis credimus, &c.

32. Eodem modo loquuntur alij Calvinistæ. Omnes in eadem schola edocti sunt. Omnes contempta Patrum antiquorum autoritate, suo iudicio stare & sapere volunt: immemores illius Ecclesiast. 8. 11. Non te pretereant narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à Patribus suis; quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.

QVÆSTIO VII.

Quomodo Calvinistæ reformarint Sacramenta?

33. Tribus potissimum modis. Nam primò, sustulerunt quinque Sacramenta, & duo tantum retinuerunt, Baptismum & Eucharistiam. Secundò, dicunt Baptismum non esse necessarium ad salutem, sed infantes sine baptismo saluari posse. Tertio, negant Christum in Eucharistia realiter præsentem esse. In hac tamen triplici reformatione, nec cum antiquis Patribus, nec inter se conueniunt: aded vt opus sit noua reformatione, qua ad concordiam reuocentur. Quod facile ostendam.

34. Primò ergo dicunt, duo tantum esse Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam; & Augustinum illa duo tantum agnoscere. Ita Plessæus lib. 4. de Eucharistia, cap. 1. p. 648. & 614. De August. falsum est. Nam præter illa duo, agnoscit etiam Confirmationem, lib. 2. contra litteras Petiliani, c. 104. cum ait; Sacramentum Chrismatis est in genere visibilibus signorum: Sacramentum est sacrosanctum, sicut ipse Baptismus. Agnoscit Ordinem, lib. 2. contra Epistol. Parmeniani, c. 13. vbi confert illum cum Baptismo, his verbis, Vtrunque Sacramentum est, & quadam consecratione utrunque homini datur: illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur; ideoque in Ecclesia Catholica utrunque non licet iterare. Agnoscit Pœnitentiam, lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 26. & 28. Eadem est, inquit, causa Baptismi & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore. Agnoscit matrimonium, lib. 1. de nuptiis & concupiscentiis, cap. 10. Huius Sacramenti res est, vt mas & femina connubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent. Agnoscit extremam vnctionem, serm. 215. de tempore; Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi, ille, qui aegrotat, accipiat; Et inde corpusculum suum tngat, vt illud, quod scriptum est, impleat. Opusc. Bec. Tom. I V.

A tur in eo; Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c.

25. Hinc iam apparet, Plessæum Augustino iniuriam facere, & ab illo plurimum dissentire. Sed etiam à suis Euangelicis dissentit. Et primò quidem à Caluino, qui agnoscit tria Sacramenta, Baptismum, Cœnam & Ordinationem. Secundò, à Zuinglio, qui etiam agnoscit tria, Baptismum, Cœnam, Matrimonium. Tertio, à multis Lutheranis, qui & ipsi agnoscunt tria, Baptismum, Cœnam, & Pœnitentiam. Quarto, à communi Regula Calvinistarum, superius assignata. Non enim potest Plessæus ex verbo Dei scripto, quæ est vnica reformationis regula, planum facere, duo tantum esse Sacramenta. Potest tamen ex Catechismo Heidelbergensi (quem alij voluit esse regulam & mensuram fidei, morum, ac reformationis) cui vel maior, vel certè par autoritas debeat cum verbo Dei scripto, vt supra visum est. Nam Catechismus, sicut & Plessæus, agnoscit duo tantum Sacramenta, Baptismum & Cœnam. Et hic iubet Plato quiescere.

36. Secundò dicunt, Baptismum non esse necessarium ad salutem, sed infantes sine Baptismo saluari posse. Ita Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. & lib. 4. Instit. c. 16. §. 24. & alij. Hic etiam dissentiant ab Augustino, & inter se. Nam Augustinus libro 3. de anima & eius origine, c. 9. ait; Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus. Et epist. 28. ad Hieronymum; Quisquis dixerit, quod in Christo uiuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto, & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam: vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo uiuificari non posse.

37. Quod etiam inter se dissentiant, certum est. Nam Calvinus lib. 4. Inst. cap. 16. §. 24. sic loquitur; Infans hereditario iure, secundum promissionis formulam, iam à matris utero in fœdere continetur. Et in Antidoto, loco citato; Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imò quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sint heredes? Nisi enim iam ante ad eos pertineret vite promissio, Baptismum prophauaret, quisquis illis daret. Et infra; Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed qua iam in verbo fundata erat, ob signatur.

E 38. Contrarium scribit Plessæus lib. 4. de Eucharistia cap. 1. pag. 648. his verbis; Baptismus circumcissionis vicarius, nos in Dei fœdus admittit: sacra Cœna, qua Paschati successit, nos in eodem confouet & confirmat. Vnde illi propriè Regeneratio nomen, huic Communio corporis & sanguinis Domini. Quis non aduertat dissidium? Plessæus dicit, per Baptismum nos admitti in fœdus Dei. Calvinus contra, non admitti per baptismum, sed iam ante, ex utero matris admissos, & comprehensos esse.

F 39. Sed & Plessæus secum ipse pugnat. Cum enim loco citato scripsisset hæc verba; Baptismus admittit nos in fœdus Dei: Cœna in eodem confouet & conseruat; post aliquot pagellas sic scribit; Sacramenta sunt fidelibus data, non vt in fœdere comprehendantur, sed vt eo signo comprehensi significentur. Hinc colligo has duas contradictorias. 1. Baptismus admittit nos in fœdus Dei. 2. Baptismus non admittit nos in fœdus Dei, sed tantum significat nos iam ante admissos & comprehensos esse. Item has duas. 1. Baptismus & Cœna differunt, quod Baptismus admittat nos in fœdus Dei; Cœna in eodem foueat & conseruet. 2. Non diffe-

runt in eo, quia nec Baptismus nec Cæna admittit nos in fœdus, sed admissos esse significat.

40. Tertio dicunt, Christum in Eucharistia non esse realiter præsentem. Vbi rursus inter se dissentiunt. Nam Plessæus l. 4. cap. 3. pag. 675. disertè scribit, hæc duo aduerbia, *Verè*, & *realiter*, distingui: hæc autem duo, *Verè*, & *Spiritualiter*, simul posse consistere. Denique hæc duo, *Realiter*, & *Carnaliter*, pro eodem usurpari. Itaque Christum in Eucharistia verè & spiritualiter, non tamen realiter aut carnaliter à fidelibus accipi. At contrarium asserit c. 2. pag. 660. his verbis; *Dum sacra cæna ex præscripto Christi celebratur, Christum realiter & substantialiter accipimus*. Manifesta contradictio. Priori loco negat, posteriori affirmat Christum in sacra Cæna realiter accipi. Priori admittit, verè quidem & spiritualiter, non tamen realiter; posteriori, etiam realiter & substantialiter.

41. In hac re Calvinum imitatus est, qui & ipse nunc asserit, nunc negat realem corporis Christi in Eucharistia præsentiam. Asserit in c. 11. prioris ad Corinthios, cum ait; *Concludo realiter, ut vulgò loquuntur, nobis in cæna dari corpus Christi*. Negat in confessione de re Sacramentaria, prope finem; *Christus, inquit, quatenus homo, non alibi, quam in celo quærendus est*. Et ibidem; *Quia tamen corpus Christi finitum est, & celo, ut loco continetur, necesse est à nobis tanto locorum intervallo distare, quanto celum abest à terra*.

42. Hinc duo colligimus. Vnum Catholicos merito confirmari posse ac debere in sua sententia, cum in Concilio Trident. sess. 13. can. 1. definiunt, Christum in Eucharistia, verè, realiter & substantialiter contineri. Nam etiam ab aduersariis suffragium habent. Ipsi enim easdem particulas, verè, realiter & substantialiter, vi veritatis coacti admittunt & usurpant, ut iam ostensum est. Alterum, Calvinistas in hoc puncto dubios & perplexos esse; quia nunc cum Catholicis fatentur veram realem & substantialem Christi præsentiam in Eucharistia; nunc cum Zuinglianis eandem negant ac respuunt. Definant esse dubij & perplexi. Nam Catholici habent suam doctrinam à Christo, qui planissimis verbis dixit, *Hoc est corpus meum* Zuinglius à nocturno Spiritu aliter persuasus est. Qui quidem Spiritus albus an ater fuerit, ipsi Zuinglio non constat. Nobis autem constat Christum esse lucem, viam, veritatem & vitam.

QVÆSTIO VIII.

Quomodo Calvinistæ reformarint ceremonias Sacramentorum.

43. Incipiam à ceremoniis Baptismi. Ac primò, Calvinistæ rejiciunt Exorcismum, & alias ceremonias, quas Catholici adhibent in hoc Sacramento. Ratio ipsorum est, quia nullæ ceremoniæ usurpandæ sunt, nisi de quibus extat expressum mandatum in Evangelio: At nullum extat mandatum de ceremoniis, quas Catholici usurpant in Baptismo: Ergo tales ceremoniæ nullo modo sunt usurpandæ. Hæc ratio fundatur in regula superius assignata.

44. Igitur his ceremoniis relictis, Calvinistæ alias præscribunt. Et quidem DD. Status in Synodo Ultraiectina præscribunt has, 1. ut Baptismus publicè conferatur in Ecclesia, quando fit concio, præsentè populo. 2. ut in iis locis vbi rarò fit concio, designentur duo alij dies per septimanam, quibus Baptismus conferri possit. 3. ut infantes, qui propter infirmitatem ad Ecclesiam sine periculo portati non pos-

sunt, domi quocunq; tempore baptizari liceant. 4. ut ipsimet parentes offerant suos infantes ad Baptismum, & pro iis respondeant. 5. ut nomina infantium baptizatorum, & similiter parentum, ac præterea tempus accepti Baptismi ab Aedituo in quodam registro consignentur. 45. At hi boni viri, quod pace ipsorum dixerim, parum sui memores sunt: Primò, quia violant regulam à se assignatam, & faciunt contra iuramentum ac obligationem, qua se obstrinxerunt. Nam, ut supra vitum est, obstrinxerunt se in forma iuramenti & obligationis, quod in sua Provincia, non aliam velint amplecti & sequi regulam, normam, & mensuram cultus diuini & ceremoniarum Ecclesiasticarum, quàm solum verbum Dei scriptum. At in verbo Dei scripto non habetur quòd infantes debeant publicè baptizari in Ecclesia, quando fit concio; aut quod in iis locis, vbi rarò fit concio debeant assignari duo dies, quibus baptizentur; aut quod parentes debeant eos portare ad Baptismum, &c. Ergo DD. Status non præstant suum iuramentum.

46. Secundò, repugnant etiam Caluino, qui tamen si aliqua eorum prober, quæ à DD. Statibus præscripta sunt, non tamen omnia. Non enim permittit, ut infantes domi, seu priuatim baptizentur, etiam si adsit periculum vitæ. Vult potius omitti Baptismum, & infantes sine Baptismo decedere. Sic enim scribit Epist. 185. *Fas non est administrare Baptismum, nisi in cœtu fidelium*. Et paulò post; *Si enim infans clam baptizetur, & nullis adhibitis testibus, illud neque responderet ordini à Domino posito, neque Apostolorum exemplo*. Et epist. 302. *Infantes non baptizamus, nisi pro publica concione, quia absurdum videtur, ut solennis illa receptio paucos tantum habeat testes*. Et Epist. 326. *Adulterium ergo Baptismum censemus, qui administratus est à priuato homine*. Et lib. 4. Instit. c. 15. §. 20. sic obliquit; *At periculum est, ne is, qui aegrotat, si absque Baptismo decesserit, regenerationis gratia priuetur*. Et mox respondet; *At inimè verò. Infantes nostros, antequam nascantur, se adoptare in suos pronuntiat Deus*.

47. Tertio, repugnant Augustino & aliis antiquis Patribus, qui Exorcismum & alias Catholicorum ceremonias approbarunt. Sic enim scribit Augustinus in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus c. 31. *Illud etiam, quod circa baptizandos in uniuerso mundo Sancta Ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplatur intuitu. Cum siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vita adeant, quàm exorcismis & exsufflationibus Clericorum, spiritus ab eis immundus abigatur: ut tunc verè appareat, quomodo Princeps huius mundi mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiuntur, in possessionem translata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem & dat dona hominibus*. Et li. 2. de gratia Christi, & peccato originali, cõtra Pelagium, c. 40. *Ipsa Sancta Ecclesia Sacramenta satis indicant, paruulos à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de diaboli seruitio liberari. Excepto enim, quod in peccatorum remissionem non fallaci sed fideli mysterio baptizantur, etiã prius exorcizantur in eis, & exsufflatur potestas contraria, cui etiam verbis eorum, à quibus portantur, sese renunciare respondent*. Et lib. 2. de nuptiis & concupiscentiis c. 18. *In Ecclesia toto orbe diffusa, vbiq; omnes baptizandè infantuli non ob aliud exsufflantur nisi ut ab eis Princeps mundi mittatur foras*. Et infra cap. 19. *Antiquissima Ecclesia Traditione, exorcizantur, & exsufflantur paruuli, ut in regnum Christi à potestate tenebrarum transferantur. Nos paratiores sumus cum Ecclesia Christi in huius fidei antiquitate firmata, qualibet maledicta, & contumelias perpeti, quàm Pelagiani cuiuslibet eloquij prædicatione laudari*. Similia habent alij Patres.

48. Venio ad ceremonias Sacramenti Eucharistiae, Iidem DD. Status in Synodo Ultraiectina praescribunt tria puncta circa usum Eucharistiae, his verbis.

1. *Cœna Domini, iuxta institutionem Christi, saltem quater per annum in urbibus, nempe die Natiuitatis Christi, Paschatis, Pentecostes, & semel in mense Septembri celebrabitur. In pagis vero, saltem bis, in Natali scilicet & Paschate.* 2. *Auditores serio ad illam inuocabuntur, ut quo sese bene probent, admonebuntur: & qui omnium primum ad mensam Domini sunt accessuri, alicui suorum Praedicantium, cui confessionem fidei sua edent, sese insinuabunt.* 3. *Qui veniunt ex locis peregrinis, cupientes de mensa Domini participare, ante omnia testimoniales prioris conuersationis suae literas Praedicantibus locorum, ubi admitti petunt, exhibebunt.*

49. Etiam hic parum sui memores sunt DD. Reformatores. Violant iterum Regulam à se assignatam, & contra iuramentum ac obligationem suam, praescribunt ordinationes, quae expressè in scriptura non habentur. Vbi enim in Euangelio scriptum est, quod Cœna Domini, singulis quater in urbibus, & bis in pagis celebrari debeat: Aut ex qua parte Euangelij demonstrari potest, Rusticos ad hoc Sacramentum rariùs quàm ciues obligari? An non legerunt apud Apostolum, Rom. 10. 12. *Non est distinctio Iudaei & Graeci: Nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum?* Cur ergo introducitur distinctio rusticorum & ciuium? Rursus ubi in Euangelio scriptum est, quod fideles debeant se insinuare praedicanti, & fidem suam coram illo profiteri? aut, quod peregrini debeant prioris suae conuersationis literas testimoniales exhibere? Nusquam.

50. Si DD. Status volebant ex sola Scriptura Reformationem instituire, cur non praescriperunt suis Praedicantibus ac subditis, ut ea seruaent ad amussim, quae in scriptura expressa sunt? Ibi legimus 1. Christum lauasse pedes Apostolorum, & sic Eucharistiam illis distribuisse. 2. Monuisse Apostolos, ut ipsi deinceps idem facerent. *Si ego, inquit, laui pedes vestros, & vos debetis alter alterius pedes lauare.* 3. Non solum alios Apostolos, sed etiam Iudam proditorem ad hoc mysterium fuisse admissum. 4. Haec omnia vesperi post Cœnam legalem contigisse. Cur haec negliguntur à Reformatore? Cur mane, & non potius vesperi, sumunt Eucharistiam? Cur illotis pedibus accedunt? Cur non promiscuè bonos & malos admittunt? Nec est quod vicissim haec nobis obiciant. Non obstrinximus nos iuramento ad nudam solum scripturae litteram. Etiam Traditio & auctoritas Ecclesiae apud nos valet. Illam sequimur: Ex illa, Scripturae sensum ac mentem accipimus.

51. Relinquamus Scripturam. Cur saltem DD. Status Caluinum suum non audiunt? Is in libello de formula Sacramentorum administrandorum, ponit etiam has duas ordinationes. 1. *Vt Ministri verbi, panem; Seniores vero calicem populo distribuant.* 2. *ut canatur Psalmus aliquis aut locus Scripturae, rei, quae Sacramento designatur, congruens atque conueniens, clara & magna voce recitetur.* Cur has non praescribunt & usurpant Reformatores Ultraiectini? An ideò, quia in Euangelio praescriptae non sunt? & quia iuramento se obstrinxerunt, nihil, nisi quod in Euangelio expressum est, se praescripturos? Sed iam pridem, violato hoc iuramento transgressores sunt.

52. Vnum hic occurrit admiratione dignum: Caluinus tametsi duo tantum, vel ad summum tria sacramenta agnoscat, Baptismum, Cœnam & Ordinationem; tamen cum agit de caeremoniis & ritibus, quibus Sacramenta administranda sunt, simul

A agit de ritu, quo Matrimonium celebrari debet. Quorsum hoc, si Matrimonium Sacramentum non est? Tria autem praescribit, quae seruari vult. 1. *Vt palam in Ecclesia, tribus diebus dominicis continuis publicetur Matrimonium, antequam contrahatur.* 2. *ut post trinam publicationem, in exorsu concionis sponsus ac sponsa sistant se in Ecclesia.* 3. *ut Minister publicus initium dicendi sic faciat; Auditorium nostrum in nomine Domini, qui fecit caelum & terram. Amen, &c.* Quid his opus est si Matrimonium, non Sacramentum, sed contractus tantum civilis est? Certè, contractus merè ciuiles ad Curiam potius, quàm ad Ecclesiam pertinent: & à saeculari Magistratu, non à Ministro verbi Dei, promulgandi & confirmandi sunt. Sed latet mysterium. Nam ad ministros verbi spectat Euangelium Christi praedicare. Euangelium autem Christi incipit à matrimonio & generatione. Sic enim legimus, *Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob, &c.*

Q V A E S T I O IX.

Quomodo Calvinistae reformati ministros Ecclesiae?

53. **T**Ribus potissimum modis. 1. tollendo ordinem & hierarchiam Ecclesiasticam, quae viget apud Catholicos inter ministros Ecclesiae. 2. liberando eos à cœlibatu, & vxores concedendo. 3. nouas leges Ecclesiasticas praescribendo. De singulis dicam aliquid.

54. Primò igitur Calvinistae in sua reformatione, sustulerunt ordinem & hierarchiam Ecclesiasticam, quae apud nos est. Haec autem in eo consistit, ut supremus omnium sit Pontifex: hunc proximè sequuntur Episcopi: Episcopis inferiores sint Presbyteri; Presbyteris Diaconi; Diaconis Subdiaconi, & sic deinceps. Hanc hierarchiam ex parte retinent Calvinistae in Anglia, in gratiam sui Regis: extra Angliam, penitus reiciunt. Quo nomine malè audiunt ab eodem Rege, qui in Monitoria praefatione ad Imperatorem, Reges & Principes, de hac re ita scribit: *Quo studio in Episcoporum & Ecclesiasticae Hierarchiae defensionem semper incubui, eodem in confusam illam Anarchiam & parilitatem Puritanorum inuectus sum.* Et infra, *Mihi praecipuus labor fuit, deiectos Episcopos restituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare.* Et rationem addit, quia cum in ceteris rebus ordo quidam ac dispositio sit, etiam in Ecclesia esse necesse est.

55. Secundò, liberarunt Ministros à cœlibatu, & singulari priuilegio cum illis dispensarunt, ut possint vxores ducere. Quae quidem dispensatio sortitur apud illos effectum. Nam omnes passim, tam Superintendentes, quàm simplices Praedicantes, vxoribus associati sunt. Huic dispensationi occasionem dedit Lutherus, de quo Erasmus in epistola ad Danielelem Mauchium Vlmanum, ita scribit: *Montini lepidissimis literis, nescio, an vacet nunc respondere. Nunciabitis illi rem letam. Lutherus, quod felix faustumque sit, deposito Philosophi pallio, duxit vxorem, ex clara familia Bornae, puellam elegantis formae, natam annos 26. sed indotatam, & quae pridem desiderat esse vestalis. Atque ut scias auspiciatas fuisse nuptias, pauculis diebus post decantatum hymenaeum, noua nupta peperit.* Huic affine est, quod scribit Iustus Baronijs in suo opere de praescriptionibus; *Lutherus, inquit, heri Monachus, hodie sponsus, cras maritus, perendae pater.* Ab eo tempore, omnes Ministri, apud Lutheranos & Calvinistas, spòsi, mari-

ti & patres esse coeperunt. Et tamen si dicant se Euangelicos, & spiritu Christi afflatos esse, tamen ita procliuues sunt ad carnis voluptates, quasi spiritus Christi nihil aliud sit, quam spiritus carnis. Quam rem vehementer admiratur idem Erasmus in epistola ad fratres inferioris Germaniæ, cum ait; *Quis non iure admiretur hos novos Euangelistas non posse viuere sine vxoribus?* Et infra; *Quæ malum est ista tanta salacitas? Unde tanta carnis rebellio in iis, qui se iactant agi spiritus Christi?*

56. Quamquam, si ipsis Prædicantibus credendum est, aliquo modo excusandi sunt. Aiunt enim se vxores accipere, non solum eo fine, vt lasciuia & libidini satisfaciunt (qui tamen præcipuus est) sed etiam, vt in administrandis Ecclesiæ Sacramentis habeant aliquid subsidij à Prædicantissis, ne si soli sint, oneri succumbant. Huius rei luculenta extant exempla. Vnum referam, quod hoc anno 1613, contigit in Paschate, & à viro fide digno, Constantia ad nos per scriptum est, his verbis; *Abest hinc horis quinque oppidum in Heluetia, vbi pauci Catholici, heretici verò plurimi. Hos cum vellet in festo Paschatis suam cœnam sumere Prædicans, promulgauit publicè, præmittendam esse ab omnibus confessionem, quod hætenus non fuit in usu; ita tamen, vt non nummos, more Papistarum, sed oua secum ferrent. Venerunt illi diligenter: sed cum tanta multitudini consentium simul, & oua offerentium satisfacere non posset, iubet adesse, & venire in partem laboris Prædicantissam. Venit illa, & consentium peccata excepit, & onorum oblationes. Verum & huic labor cum videretur nimius, ancillam vocat, quæ suam pariter operam fideliter præstitit retro altare. Iam vide, quam huic Prædicanti necessaria fuerit, non modo Prædicantissa, sed etiam ancilla in tam sacro opere peragendo. Quod si anno sequenti, pro singulis ouis singulæ gallinæ à consententibus exigentur (iuxta illud, *Ibunt de virtute in virtutem*) non sufficeret hic Ternarius, sed etiam filij & filia illius Triadis in partem laboris vocandi essent.*

57. Venio ad leges Ecclesiasticas, quæ à reformatoribus circa Ministrorum vocationem & officium constitutæ sunt. Et quidem DD. Status in Synodo Ultraiectina, præter alias, quæ plurimæ sunt, etiam has condiderunt. 1. vt nullus eligatur Minister verbi ante expletum 25. ætatis annum, nisi habeat dispensationem à DD. Statibus. 2. vt non admittatur ad officium Ministerij, nisi prius examinatus ab iisdem Statibus 3. vt præstet iuramentum, quod velit solam Scripturam sequi, & politia subiectus esse. 4. vt in officij sui introitu stipuletur, se omnes Ecclesiasticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ sunt, grauius seruaturum. 5. vt in concione abstinere à quibusdam subtilioribus materiis. 6. vt post prandium explicet Catechismum Heidelbergensem. 7. vt omnes controuersias, quæ à Prædicantibus aut Superintendentibus dirimi non possunt ad DD. Status deferantur. Hæ leges seorsim examinandæ sunt.

58. Igitur prima lex est, vt nullus eligatur minister Verbi ante expletum 25. ætatis annum, nisi graui urgente necessitate, & cum dispensatione DD. Statuum (cap. 1. de vocatione Prædicantium, §. 21.) Hanc legem, quod valde mirum est, videntur DD. Status desumpsisse ex Concilio Tridentino, sess. 23. cap. 12. de Reformatione, vbi sic legimus; *Nullus in posterum ad presbyteratus ordinem, ante 25. ætatis suæ annum promoueat.* Magis mirum est, DD. Status reseruare sibi potestatem dispensandi in hac ætate. Vel enim hæc ætas iure diuino, vel tantum humano constituta est. Si diuino, quomodo DD. Status possunt in eo dispensare? Si tantum humano, quid opus est

dispensatione? præsertim cum DD. Status non semel professi sint se non admittere vllum ius aut constitutionem humanam, nec aliam in reformatione sequi velle regulam, quam solum verbum Dei. Si ergo in verbo Dei non præscribitur ætas 25. annorum, cur eam urgent DD. Status? Si autem præscribitur, cur in ea dispensant?

59. Secunda lex est, vt nullus admittatur ad officium Ministerij, nisi prius examinatus à DD. Statibus (cap. 1. §. 7. & sequentibus) Vbi etiam determinantur puncta, in quibus debeat fieri examen. Sunt autem hæc. 1. De Deo, essentia diuina, & attributis diuinis. 2. De Scriptura, eiusque perfectione, perspicuitate, autoritate & certitudine. 3. De mundi creatione & gubernatione. 4. De peccato; eiusque origine, & efficacia. 5. De lege & Euangelio, necnon vtriusque discrimine & vsu. 6. de Christi persona, officio, & beneficiis. 7. De fide & pœnitentia. 8. De iustificatione. 9. De obedientia fidei, charitate, & bonis operibus, & eorum meritis. 10. De Ecclesia. 11. De officiis & ministerio à Christo in eadem instituto. 12. De administratione Euangelij. 13. De Baptismo & Cœna. Ad hæc puncta debet is, qui examini subijcitur, ex claris scripturæ testimoniis respondere, & suam responsonem confirmare, & aduersariorum obiectiones diluere.

60. Ex hac lege duo colligimus. Vnum est DD. Status vel eximie doctos & exercitatos esse oportere, qui in his subtilissimis & difficillimis materiis possint præesse examini, & solide iudicare, quid rectè aut perperam responsum sit: vel certè non satis prudentes, qui arrogant sibi officium examinandi in iis rebus, quas ipsi non intelligunt. Et quomodo intelligant, si verum est, quod audio, plerisque eorum, vel in mercatura, vel in re nautica, vel in coquenda ceruisia potius, quam in scholis, ætatem triuisse. Alterum est, aut frustra hoc examen institui, aut vix illum admitti posse ad ministerium. Nam quotus quisque est inter Prædicantes, qui supra dicta puncta ex claris Scripturæ testimoniis explicare, confirmare ac tueri possit? Rara avis in terris. Vel ergo paucissimi admittuntur ad ministerium: vel si promiscuè admittuntur, quid isto examine opus est?

61. Addo, multa esse puncta ex iis, quæ posita sunt, in quibus inter se pugnant Calvinistæ. Ex quo alterutrum sequi necesse est, vel eiusmodi puncta non posse ex claris Scripturæ testimoniis confirmari; vel certè Calvinistas non acquiescere claris Scripturæ testimoniis. Si prius datur, cur DD. Status tam imprudenter agunt, vt velint ea confirmari ex claris Scripturæ testimoniis, quæ ex iis confirmari non possunt? Si posterius, cur Calvinistæ tam pertinaces sũt, vt claris Scripturæ testimoniis non acquiescant? Cur in tot sectas distracti sunt? cur aliud Arminiani, aliud Gummaristæ sentiunt? Cur plerique opponunt se Vorstio? Cur alij Piscatorem, alij Venatorem insectantur? Sane DD. Status qui volunt ad se deferri controuersias de fide & religione, deberent componere hæc dissidia, & mandare singulis ac omnibus, vt ibi clara Scripturæ testimonia suppetunt, simpliciter acquiescant.

62. Tertia lex est, vt is, qui ad Ministerium examinatus est præstet iuramentum, quod velit solam Scripturam sequi (c. 1. §. 17.) Non satis intelligo, quid velint DD. Status. Nam & ipsi iurant se nihil velle ordinare, nisi cum verbo Dei scripto; & cogunt alios iurare, nihil docturos, nisi ex verbo Dei scripto. At vbi in verbo Dei scriptum est, quod magistratus politicus debet exigere huiusmodi iuramentum à Ministris Ecclesiæ? Nusquam vbi scriptum est,

est, quod Ministri debeant huiusmodi iuramentum præstare? Nusquam. Contrarium inuenio apud Apostolum, 2. Thess. 2. 14. *Tenete Traditiones, quas didicistis, & non tantum verbum scriptum.* Denique ubi scriptum est, quod liceat multa iuramento promittere, & tamen nihil eorum præstare, quæ promiseris? Nusquam, nisi in practica Calvinistarum. 63. Accedit, legem hanc contrariam esse legi sextæ. Nam in lege sexta volunt DD. Status, vt ministri Ecclesiæ post prandium explicent Catechismum Heidelbergensem. At in hac lege decernunt, vt solam Scripturam doceant ac sequantur. Hæc autem duo non coherent. Nam multa sunt in Catechismo Heidelbergensi, quæ non sunt in Scriptura. Si ergo solam Scripturam docere debent, non possunt Catechismum Heidelbergensem explicare. Aut si hunc etiam explicant, certè solam Scripturam non docent.

64. Quarta lex est, vt Minister in officij sui introitu stipuletur, se omnes Ecclesiasticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ sunt, gnauiter seruaturum (c. 1. §. 16. cap. 9. §. 3.) Hæc lex destruit omnia ferè, quæ hæctenus ædificata sunt. Ac primò destruit regulam, quæ in Reformatione seruanda est. Nam in illa regula obstringunt se DD. Status, *in forma iuramenti & obligationis, quod in sua pronincia non aliam velint amplecti & sequi doctrinam, regulam, mensuram, & amissim fidei ac morum, quam solum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Testamenti expressum est.* At ordinationes Ecclesiasticæ DD. Statuum, non sunt verbum Dei, expressum in libris veteris ac noui Testamenti: Ergo, si DD. Status velint hæc ordinationes seruari, faciunt contra suum iuramentum & obligationem. In eadem regula dicit Calvinus, *Deum non modo irritum habere, quidquid volendi sui studio, præter mandatum suum suscipimus, sed palam quoque abominari.* At hæc ordinationes Batauicæ sunt præter mandatum Dei: Ergo Deus non modo irritas habet, sed etiam palam abominatur. Iterum dicit Calvinus, *Respuere piis omnibus fas esse, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* At Bataui, (homines, sine dubio) ausi sunt ad Christi institutionem addere nouas ordinationes Ecclesiasticas: Ergo piis omnibus fas est eas respuere. Quomodo ergo coguntur iurare miseri Prædicantes se eas gnauiter seruaturus?

65. Quinta lex est, vt Ministri in concionibus abstineant à quibusdam materiis: Et nominatim, vt nihil dicant, ex quo sequi possit, Deum quenquam ad condemnationem creasse, vel ad peccandum cogere; vel ad salutem vocare, cui eam absolute decreuerit non dare; vel quicquam facere, quod iniustitiæ speciem habeat. c. 2. §. 4. Hic DD. Status reformant suam, id est, Calvinianam Ecclesiam. Nam Calvinus docuit hæc puncta. 1. quod Deus quosdam homines prædestinauerit & creauerit ad æternam condemnationem, sine vlla ipsorum culpa. 2. quod sit author peccati, & quotidie impellat homines ad peccandum. 3. quod aliquos externo signo vocet ad salutem, quos tamen non vult saluos esse, sed perire. Hæc & similia docuit Calvinus; vt infra, Titulo quarto, ostendam. Igitur Caluini doctrina, iuxta hanc legem, non debet amplius, à Ministris Calvinianis pro concione promulgari. Est enim falsa & impia. Vtinam DD. Status vbique saperant, vt hic sapiunt.

66. Sexta lex est, vt Ministri diebus dominicis post prandium explicent Catechismum Heidelbergensem in iis locis, vbi ea consuetudo iam inualuit. (cap. 2. §. 6.) Hæc lex iam ante refutata est, quia repugnat legi tertie, in qua præcipitur, vt Ministri iurent,

se in sua doctrina & concione, non aliud, quàm solam Scripturam secuturos. Nisi id fortè sic accipiendum sit, quod ante prandium, quando sobrij sunt, debeant explicare solam Scripturam: post prandium, quando lautè conuicati, Catechismum Heidelbergensem. Non video alium modum conciliandi istas leges. Nam certum est multa haberi in Catechismo, quæ non habentur in Scriptura.

67. Septima lex est, vt omnes controuersie de fide & religione, quæ à Prædicantibus & Superintendentibus dirimi non possunt, deferantur ad DD. Status, & eorum iudicio dirimantur, (cap. 12. §. 20. & 21.)

Et vt hoc commodius fiat, volunt DD. Status, vt *Biblia semper in Synodis ad manus sint, vt omnes deliberationes, & resolutiones secundum ea dirigantur.* (cap. 11. §. 16.) Hæc lex omnium ineptissima est. 1. quia homines laicos, quales sunt DD. Status, constituit supremos indices controuersiarum fidei. 2. quia Prædicantes & Superintendentes, secundum hanc legem, debent esse subiecti laicis in controuersis fidei: Et consequenter, Pastores debent esse subiecti omnibus, Episcopi subditis, Doctores discipulis. 3. Hæc lex destruit secundam. Nam in secunda decernitur, vt nullus admittatur ad officium Ministri, nisi præmissò examine, ex claris Scripturæ testimoniis responderit ad omnia interrogata: At si omnes Ministri, quotquot post examen ad ministerium admissi sunt, id præstiterunt, iam nulla potest esse inter eos controuersia. Nam omnes controuersie ex claris Scripturæ testimoniis sublatae sunt. Aut, si adhuc aliquæ restant, quæ à Ministris dirimi non possunt, iam Ministri non sunt legitime examinati, ac proinde à Ministerio repellendi essent. Denique, si aliquæ sunt controuersie, quæ ab ipsis dirimi non possunt, quomodo dirimi poterunt à militibus, mercatoribus, nautis & ceratis doctores, qui nomine DD. Statuum intelliguntur? Aut quomodo verum erit, quod Ministri & Prædicantes iactare solent, Scripturam esse facilem, & ab omnibus intelligi posse? quomodo verum erit Calvinistas esse *Prodi doctores*: id est, immediate à Deo docti, & non ab hominibus?

68. Sed, vt hæc omnia dissimulem, non video, quis effectus sit huius legis. Nam tantum abest, vt per hanc legem sopiantur controuersie in Hollandia, quæ inter Prædicantes pridem excitatae sunt, vt etiam nouæ quotidie accumulentur. Nullus apud illos litium finis est. Quotidie volitant libelli, quibus se mutuo lacerant Vorstiani, Arminiani, Gummaristæ, Venatoriani, Bertiani. Si viget lex, cur Scriptores hi non rediguntur ad concordiam? Si non viget, vt quid etiam chartam occupat?

69. Laudo nihilominus studium & industriam DD. Statuum, qui per suas leges & ordinationes hoc efficere conati sunt, vt Ministri & Prædicantes, qui hæctenus apud suos, mortalium omnium vilissimi & abiectissimi habiti sunt, deinceps aliquo saltem loco habeantur, si non summo. Quanquam difficile erit hoc obtinere. Nam ab initio Reformationis notatum est, tria potissimum genera ad ministerium fuisse admissa. 1. Monachos libidinosos & apostatas. 2. circumforaneos, sartores, coriarios. 3. qui aliquâ publicâ infamiâ notati erant. Per hos si Diis placer, Ecclesiæ Reformatio inchoata est. Quis horum velit esse successor, nisi qui simillimus sit? Plura de hac re dixi in Examine concordie Anglicanæ. Hoc solum nunc addo, plerisque illorum accommodari posse, quod de vno per anagrammatismum iocose scriptum est: *Nomine quem signas, IN RESTIM, vade Minister.*

QVÆSTIO X.

Quomodo Calvinista reformarint Tempia & Monasteria?

70. **T**emplorum & Monasteriorum reformatio, primùm à Luthero inchoata, deinde à Calvinistis perfecta est. Sunt autem multi effectus huius Reformationis. 1. quorundam templorum ac Monasteriorum auersio. 2. aliorum profanatio. 3. direptio bonorum ecclesiasticorum. 4. incestæ nuptiæ Monachorum & Monialium. 5. supra per vim oblata monialibus. 6. crucis Christi & aliarum imaginum contemptus & eliminatio. 7. defraudatio pauperum & peregrinorum. 8. Egestas & punitio eorum, qui templa & Monasteria expilarunt.

71. Scribit Nicolaus Sanderus lib. 1. de Schismate Anglicano, in sola Anglia, intra vnus anni spacium (qui fuit annus 1535.) trecenta septuaginta sex Monasteria à nouis Reformatoribus, sub Henrico octauo, occupata & vastata esse. Quam multa porrò in Gallia per Hugonotas, in Belgio per Geusios, in Germania per Albertum Brandeburgicum, & in bello rusticano, partim ferro, partim incendio perierunt? Res nota est. Alia non quidem euerfa, sed tamen per summum sacrilegium, vel in horrea, vel in stabula equorum, vel in armamentaria, vel in prophanas officinas conuersa & mutata sunt. Cuiusmodi vidi non pauca.

72. Iam, quot thesauri Ecclesiæ direpti & exportati sunt? De qua re audi Sanderum, qui loco citato sic scribit; *Oppressit hoc primo impetu Henricus, monasteria trecenta septuaginta sex, ex quorum spoliis cesserunt in fiscum Regium, annui census ad centum & viginti milia aureorum: in suppellectili verò bonisque mobilibus ad quadraginta ferè millia; præter ea, quæ ministri Regis sibi quique rapuerant. Ex quo conijci potest, quid triennio post acciderit, cum vniuersa simul monasteria totius regni euerit.*

73. Quod Sanderus scribit de Anglia, hoc etiam in Germania & alibi factum est, vt non modo fatentur, sed etiam conqueruntur ipsi aduersarij, præsertim Lutherus in cap. 49. Genesios, Riuius in lib. de scientia, Sarcerus, in lib. de ratione conseruandi veram religionem, Hadrianus Sarauia in lib. de diuersis gradibus Ministrorum Ecclesiæ. Hi omnes mirè conqueruntur, quod Principes sæculares diripiant, & abliguriant bona Ecclesiastica, & patiantur suos Prædicantes fame contabescere. Lutheri verba sunt hæc, *Nisi superesset spoliū Egypti, quod rapimus Papa, omnibus fame pereundum esset, &c. Alimur ergo de spoliis Egypti, collectis sub Papatu, & hoc ipsum tamen, quod reliquum est, etiam diripitur à magistratu. Spoliantur Parochia, non aliter, ac si fame necare nos velint, &c. Pharaonem Egypti consurget in iudicio proximo, & condemnabit Principes & magistratus Germania, propterea quod illa suos sacerdotes coluit, aluit, & abstulit à bonis eorum, &c. Nostri Principes rapiunt & compilant omnia, quæ inueniunt in Monasteriis & Parochiis, &c. Similia habent alij.*

74. Et tamen, quæ Dei vindicta est, nihilo ditiores facti sunt huiusmodi direptores, sed potius ad egestatem redacti, quod testantur iidem authores. Nam Lutherus in colloquijs Symplicis sic habet, *Experientia constat eos qui in bona Ecclesiastica inuolarunt, tandem ad mendicitatem redactos esse. Quod etiam declarat festina similitudine. Nam idem ait illis contingere, quod aquilæ illi, quæ ex sacrificio, quod Ioui*

A paratum erat, partem carnis assatæ furtim abripiens, simul quoque carbonem ignitum tulit, & in nidum intulit, ex quo natum incendium, non modo nidum, sed & pullos adhuc implumes absumpsit.

75. Et Sanderus loco citato; *Illud etiam non minus est memorabile, quod statim post has primas Monasteriorum rapinas, tam vehementer Henricus egere cepit, vt octauo deinde mense nonnullas provincias ad arma vsque compulerit, ob grauissimas nouorum tributorum exactiones. Sed multo magis id postea contigit, cum vniuersorum cœnobiorum bona rapuisset, vt suo loco dicitur. Nempe pag. 168. vbi sic pergit Sanderus; Subsecutus est annus Domini 1544. & trigessimus sextus Henrici regni, quo ostendere voluit misericors & iustus Deus, quàm iniusta sibi fuerint, & quàm ipsi Regi in hoc etiam mundo inuitiles, omnes illarapine, quas de Ecclesia Christi fecerat. Cum enim tot ac tanti monasteriorum in Anglia thesauri essent, vt eorum vel decima pars, etiam auarissimi Regis mentem explere potuisset: tamen Henricus cum thesauros ubique omnes cum crucis argenteas, aureas omniæque sacra vasa, cum altarium ornamenta, cum omnem suppellectilem penè mille monasteriorum, cum omnia prædia, fundos, fructus, iura & actiones in suam potestatem redegit, cum præterea decimas & annatas omnium beneficiorum per vniuersam Angliam exigeret; & adeo, cum ipsum plumbum, ligna atque lapides monasteriorum ubique venderet, ex eoque debuisset in æternum omnia ciuibus suis tributa & veltigalia remisisse (id quod se facturum simulabat vt ciues eo libentius in monasteriis euertendis, ipsius libidini assensum præberent) imò cum deberet quocunque Christiani orbis Rege, argenti præsertim & aurum ditior extitisse, tamen adeò in contrarium ea res ex Dei iustissima voluntate cecidit, vt multo pauperior intra paucos annos post expilationem istam fuerit, quàm unquam ante, aut ipse, aut maiores eius fuerunt. Quin ille solus, vt ex actis Regum Angliæ, annalibusque constat, plura tributa & veltigalia ciuibus suis imposuit, quàm omnes simul Reges per quingentos ante annos fecerant, &c.*

B *ostendere voluit misericors & iustus Deus, quàm iniusta sibi fuerint, & quàm ipsi Regi in hoc etiam mundo inuitiles, omnes illarapine, quas de Ecclesia Christi fecerat. Cum enim tot ac tanti monasteriorum in Anglia thesauri essent, vt eorum vel decima pars, etiam auarissimi Regis mentem explere potuisset: tamen Henricus cum thesauros ubique omnes cum crucis argenteas, aureas omniæque sacra vasa, cum altarium ornamenta, cum omnem suppellectilem penè mille monasteriorum, cum omnia prædia, fundos, fructus, iura & actiones in suam potestatem redegit, cum præterea decimas & annatas omnium beneficiorum per vniuersam Angliam exigeret; & adeo, cum ipsum plumbum, ligna atque lapides monasteriorum ubique venderet, ex eoque debuisset in æternum omnia ciuibus suis tributa & veltigalia remisisse (id quod se facturum simulabat vt ciues eo libentius in monasteriis euertendis, ipsius libidini assensum præberent) imò cum deberet quocunque Christiani orbis Rege, argenti præsertim & aurum ditior extitisse, tamen adeò in contrarium ea res ex Dei iustissima voluntate cecidit, vt multo pauperior intra paucos annos post expilationem istam fuerit, quàm unquam ante, aut ipse, aut maiores eius fuerunt. Quin ille solus, vt ex actis Regum Angliæ, annalibusque constat, plura tributa & veltigalia ciuibus suis imposuit, quàm omnes simul Reges per quingentos ante annos fecerant, &c.*

C *um enim tot ac tanti monasteriorum in Anglia thesauri essent, vt eorum vel decima pars, etiam auarissimi Regis mentem explere potuisset: tamen Henricus cum thesauros ubique omnes cum crucis argenteas, aureas omniæque sacra vasa, cum altarium ornamenta, cum omnem suppellectilem penè mille monasteriorum, cum omnia prædia, fundos, fructus, iura & actiones in suam potestatem redegit, cum præterea decimas & annatas omnium beneficiorum per vniuersam Angliam exigeret; & adeo, cum ipsum plumbum, ligna atque lapides monasteriorum ubique venderet, ex eoque debuisset in æternum omnia ciuibus suis tributa & veltigalia remisisse (id quod se facturum simulabat vt ciues eo libentius in monasteriis euertendis, ipsius libidini assensum præberent) imò cum deberet quocunque Christiani orbis Rege, argenti præsertim & aurum ditior extitisse, tamen adeò in contrarium ea res ex Dei iustissima voluntate cecidit, vt multo pauperior intra paucos annos post expilationem istam fuerit, quàm unquam ante, aut ipse, aut maiores eius fuerunt. Quin ille solus, vt ex actis Regum Angliæ, annalibusque constat, plura tributa & veltigalia ciuibus suis imposuit, quàm omnes simul Reges per quingentos ante annos fecerant, &c.*

D *actus Regum Angliæ, annalibusque constat, plura tributa & veltigalia ciuibus suis imposuit, quàm omnes simul Reges per quingentos ante annos fecerant, &c.*

76. Nec solis direptoribus obfuit hæc direptio, sed etiam, quod maximè deplorandum est, pauperibus & peregrinis longè perniciosissima. Multa enim fuerunt monasteria, quæ iam extincta sunt, in quibus pauperes & peregrini liberalem eleemosynam accipiebant, & aliquando hospitio etiam suscipiebantur. Quid dico de pauperibus? Etiam Principes, Comites, Barones, Nobiles, si quando cum apparatu curruum & equorum iter facerent, non rarò ad Abbatias, vel prandendi vel cœnandi causa, diuertebant, & magno charitatis affectu tractabantur. Hæc omnis hospitalitas per novos Reformatores in plerisque locis, cum magno multorum damno, sublata est. Possem id multis exemplis demonstrare; nisi passim obuia essent. Vnum adferam, quòd à viro fide digno accepi in Germania, fuit Monasterium Monialium, in quo pia consuetudine receptum erat, vt pauperes eleemosynam petaturi, magna voce inclamarent nomen IESVS. Audito hoc nomine, mox aderat, qui eleemosynam petenti largiretur. Accidit postea, cum hoc ipsum Monasterium in prophanos vsus verfum esset à Calvinistis, vt quidam pauperculus, memor antiquæ consuetudinis, occineret hoc nomen, IESVS. Cui mox per fenestram responsum est; *Iesus non amplius hic habitat. Verissimè dictum. Non habitat apud Calvinistas.*

E *quis per fenestram responsum est; Iesus non amplius hic habitat. Verissimè dictum. Non habitat apud Calvinistas.*

77. Quid dicam de incestis nuptiis Monachorum & Monialium? quid de stupris per vim oblatis? Nam & hic nouæ Reformationis effectus est: sed pudendus. Si tamen pudor est in huiusmodi Reformatorebus, quales Lutherani & Calvinista sunt. In Anglia, vt testatur Sanderus, vno anno, plusquam decem millia

millia Monachorum & Monialium ad sæculum redire compulsi sunt, & vqrum castitatis cum incestis nuptiis permutare. Notum est, quid antea in Saxonia in hoc genere contigerit: quorū curus Monialibus onusti, ex diuersis Monasteriis, aurigante Luthero, V Vittembergam adducti sunt. Omitto cætera, quæ castæ aures non ferunt.

78. Illud extremæ impietatis est, quod nec ipsi Saluatoris cruci vel imagini à Reformatoribus parsum sit. Alij verbis, alij factis in eam sæuierunt. Audiamus verba. Beza in Colloq. Mompelgardensi sic habet; *Fateor me ex animo Crucifixi imaginem detestari.* Paræus in cap. 1. Epistolæ ad Rom. dub. 18. *Idololatriæ sunt qui imaginem Christi Crucifixi in templis ad representandum Christum, & ad docendum rudiores de Christo tuentur.* Carolostadius apud Lutherum, tomo 2. V Vittemberg. fol. 4. *Si Crucifixi imaginem videris, expue in faciem eius.* Lutherus ipse apud Gretserum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. *Si miles essem, mihi que in acie vel Sacerdos, vel vexillum cruce insignitum, vel etiam ipsa Crucifixi imago occurreret, non aliter me inde proriperem, quam si ipse cacodæmon telis ardentibus me insequeretur.*

79. Veniamus ad facta. Refert Reginaldus lib. 2. Caluinoturcismi cap. 18. Caluinum prohibuisse ne imago Christi Crucifixi collo gestaretur. Obtemperatum est. Non amplius imago Christi, sed eius loco aurea vel argentea Caluini imago gestari cœpit.

Qua de re monitus Caluinus à modestioribus, respondit; *Si quis hoc spectaculo offenditur, eruat sibi oculos, vel abeat citò, & suspendat se.* Hoc leue Diriora sunt quæ sequuntur. Scribit Petrus Hansonius in admonitione ad Germanos contra Caluinistas, novos Reformatores Varadini in Hungaria, *imaginem Crucifixi primo in aquas abiecisse, extractamque rota comminuisse, eò modo, quo latronibus brachia & crura, impulsu rota confringantur; his adiunctis blasphemis: Latro es, non Deus: Latronis tibi premia ferenda sunt.*

80. In Anglia, sub Edouardo Rege (vt scribit Sanderus lib. 2. de schismate Anglicano) demoliti sunt imaginem Crucifixi, & in eius locum subrogarunt insignia Regis Angliæ, nempe tres Leopardos, & tria lilia: hinc serpentis, inde canis pedibus expansis sustentata. Quod perinde erat, ac se dixissent, se non Christum, cuius imaginem contumeliosè deiecerant, sed Regem terrenum, cuius insignia eodem loco erexerant, colere & adorare.

81. In Gallia, atrociora patrata sunt, teste Rossæo, qui in libro de iusta Reipub. in Regem autoritate, sic scribit; *Aurangi in Prouincia, post ordinaria illa Caluiniani Euangelismi facinora, disturbatas Ecclesias, euerfa Sanctorum monumenta, exusta corpora, & inter alia patronum & primum Apostolum suum sanctum Eutropium, & huiusmodi cætera, ad extremum scitè formatam Christi crucifixi imaginem templo educunt, funibusque alligatam imponunt asino, & per omnes plateas & compita, perpetuis eam maledictis, & vna continuis flagellis & verberibus afficientes circumducunt, & deinde in ignem projiciunt.* Et ibidem: *In diocesi Carnotensi, longè ultra hanc diritatem progressi sunt, qui in Ecclesiam quandam, ubi Sacerdos diuinum illud Christianorum sacrificium peragebat, irrumpentes, proculcata suis pedibus sacra Hostia, & effuso sanguine, calice loco matula abutentes, & Sacerdotem ad urinam ebibendam compellentes, mox eundem cum crucifixi Christi imagine altè colligarunt, & Christum cum Sacerdote plurimorum sclopetorum glandibus transfixerunt.*

82. In Hollandia, nouum contumeliæ genus commenti sunt Geusij. Nam statuam Christi Crucifixi, quæ in templo Gorcomensi viscebatur, infami patibulo affixerunt, vt refertur in theatro crudelitaris

hereticorum, f. 81. Plura videri possunt apud Iacobū Gretserum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. & alibi 83. In hoc tamen genere Lutherani Caluinistis moderatiores sunt. Tolerant illi sacras imagines, saltem aliquas in suis templis: Hi nullas penitus. Nullas, inquam, sacras: at profanas plurimas. Audio in quibusdam Caluinistarum Ecclesiis, pro columba, quæ Spiritum sanctum representat, Bubonem substitui: pro statuis Apostolorum, statuas nobilium collocari: pro historia passionis Christi, syluas & venationes in parietibus depingi. Quæ res valdè affligit subditos: aded, vt illi etiam, qui hæctenus fuerunt Lutherani, & nunc à suis Principibus ad Caluinismum compelluntur; hæc vna potissimum de causa vehementer à Caluinismo abhorreant, & eorum in templis communionem subterfugiant. Referam quod ante hos annos contigit. Non longè à Moguntia pagus est, vbi antea Lutherani, nunc Caluinistæ sunt. Cum fieret mutatio, nouus Prædicans à Caluiniano Principe submissus est, qui sublatis à templo imaginibus, nihil aliud, præter mensam & suggestum reliquit integrum. Tum rusticos die dominica ad communionem venire iussit. Illi, quod penam metuerent, si non parerent, venerunt quidem cæteruatim ad ostium templi, sed cum nullas ante alios ingredi veller, foris omnes substiterunt. Prædicans qui ad mensam pane ac vino instructam eos expectabat, alta voce hortatus est, vt accederent. Nemo voluit. Nec tamen recessit quisquam ab ostio, sed simul omnes quasi attoniti & offensi, persistebant. Vidit hoc quidam aulicus, qui accinctus gladio, & grandi Molosso comitante, iter isthac faciebat. Et propius accedens sciscitatus est à Rusticis, quid tergiuersarentur in limine? Cur templum non ingrederentur? cur à Prædicante cõmunionem non acciperent? Responderunt illi, se hæctenus Lutheranos fuisse, nec posse bona conscientia Caluinisticam cœnam manducare. Tum ille; Nihil, inquit, periculi est: Accedite, præibo vos exemplo: Quod me videtis facere, & vos facite. Et mox templum ingressus, ad mensam accessit cum cane (rusticis interim ad ostium expectantibus) & arreptam e mensa buccellam panis, cani deuorandam obiecit, & abscessit. Hoc spectaculo offensus est Prædicans, recreati Rustici: Ille murmurare; hi ridere & cachinnos tollere. Narro rem, vt ab ipsis rusticis accepi.

84. Ex iis, quæ hæctenus dicta sunt, facile constat, quid de huiusmodi reformatoribus sentiendum sit. *Ex fructibus eorum,* inquit Christus, *cognoscetis eos.* Fructus eorum iam enumerati sunt; sed planè diuersi ab illorum fructibus, qui olim templa & monasteria fundarunt. Horum fructus erant hi. 1. Pietas erga Deum. 2. quotidianus Dei cultus. 3. perpetua continentia & castitas. 4. studium abstinentiæ. 5. hospitalitas & largæ eleemolynæ. 6. doctrina cum sanctitate coniuncta. Hos fructus non tolerant noui reformatores: Et tamen, quasi boni viri essent, externam quandam modestiæ speciem præ se ferunt. Quo in genere illud occurrit memorabile, quod initio Caluinismi fertur in Germania contigisse. Erant in conuiuio illustres aliquot viri ac femina. Quidam ex illis, calicem vini obtulit Capitaneo Caluiniano, ea conditione, vt porrectum vno haustu ebiberet. Hic statim excepit, se salua conscientia id facere non posse. Tum matrona Catholica, quæ assidebat, subridens; Bone Deus, inquit, mi cognate, tam angusta conscientia tibi nunc est, vt vnum calicem transmittere non possis, qui hæctenus tot templa & monasteria transmisisisti sine scrupulo? Aptissime.

QVÆSTIO XI.

Quomodo Calvinista reformarint festa?

85. **I**nitio suæ reformationis sustulerunt omnia festa, præter diem dominicum, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, Psal. 73. 8. *Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul; Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.* Hoc fatetur Calvinus epist. 128. ad Ministrum Burensem, his verbis; *Antequam urbem hanc primo aduentu ingressus essem, abrogati erant dies festi omnes, præter dominicum. Farallo & Pireto hoc vile visum fuerat. Ego recepte consuetudini libenter acquiesci. Eandem quoque rationem noua hac Bernatium Provincia secuta in initio fuerat.* Et alibi hortatur alios ut in eadem consuetudine persistant. Nam epist. 51 ad Mompelg. Ministros sic scribit; *In festis non recipiendis cuperem vos esse constantiores.* Et paulò post; *In Papatu magna celebritate Conceptionem & Assumptionem Virginis coluerunt. Quid habebat seruus Christi quod dicat, si suggestum conscenderit illis diebus, nisi ut eorum stultitiam rideat, qui tales ferias excogitarunt?*

86. Non diu durauit hæc reformatio. Nam progressu temporis, alij præter diem dominicum, noua festa instituerunt: alij vetera, quæ semel repudiauerant, resumpserunt. Et quidem in Palatinatu, feria quarta cuiuscunque hebdomadis, iam pridem sacra esse cœpit. Occasio fuit hæc. Quærebantur famuli & ancillæ, deteriori conditione se esse apud Calvinistas, quam apud Catholicos: Hic multa esse festa, quibus respirare liceat; ibi assiduo labore se opprimi: neque tantillum temporis permitti, quo vel laceras vestes reficere fas sit. Visa est legitima querela. Igitur à magistratu, feria quarta assignata ipsis est, qua ab herili opere aliquantulum cessare possint, & consuendis aut reficiendis vestibus operam dare. Quo etiam factum est, ut hoc festum patris sermone à quibusdam vocetur, *Das sticht fest.*

87. In Hollandia, noua constitutio à DD. Statibus facta est, qua præter diem dominicum, septem festa, quæ nobis cum ipsis communia sunt, permittuntur. Verba constitutionis sunt hæc; *Præter Dominicam, quæ antiqua consuetudine, cultu diuino sacraui & sanctificari solet, nulla alia festa celebrabuntur, quam dies prima & secunda natiuitatis Domini, dies Circumcisionis, feria sexta Parasceues tempore solum antemeridiano, dies secunda Paschatis & Pentecostes, ac denique dies Ascensionis Domini. Ad quæ festa populus, ut sese ad concionem pareat ac recipiat, dominica proximè antecedente commonebitur, & interdicitur omnibus cauponibus & Tavernariis ne durante prædicatione, hospitibus promant: aliis etiam, ne pila ludant, aut ullam insolentiam, qua cultus diuinus perturbari possit, exercent, sub certa pœna à nobis statuenda.*

88. In hac constitutione aliqua notanda sunt. Primum est, quod DD. Status, non aliter, quam antiqua consuetudine, seu traditione Ecclesie probare possint, diem dominicum diuino cultu celebrandum esse. Gaudeo, quod tamen agnoscant vim traditionis, quæ toties oppugnarunt. Sed doleo, quod iterum sui oblitii sint. Obligarunt enim se sub forma iuramenti, quod non aliam regulam, normam & amulsum sequi velint, quam solam Scripturam. Nunc etiam consuetudinem & traditionem Ecclesie sequuntur.

89. Alterum est, quod obligent suos subditos, ut præter dominicam, colant alia septem festa, quæ iam enumerata sunt. In quo sæpius peccant, 1. contra iu-

amentum à se præstitum. 2. contra consilium Caluini; *In festis non recipiendis cuperem vos esse constantiores.* 3. contra consuetudinem Calvinistarum, cui Calvinus libenter acquiescit. 4. contra regulam Caluini; *Deus non irritum habet, quidquid colendi sui studio, præter mādaturum suum suscipimus, sed palam quoque abominatur.* 5. contra libertatem Caluini & piorum omnium; *Respuere mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* Nisi fortè DD. Status Catholicis in hoc puncto adherere malint, quam Caluino. Rectè. Vtinam etiam in aliis.

90. Tertium est, quod non velint alia festa coli, præter illa septem assignata. Iuxta quam regulam? Nimirum; *Sic volo, sic iubeo: si pro ratione voluntas.* Alioqui, si liceat illa septem colere, cur alia non liceat? Cur non festum dedicationis Templi? Præsertim cum Christus suo exemplo id approbauerit. Cur non festum sanctissimæ Trinitatis? Cur non Transfigurationis? Cur non similia?

91. Quartum est, quod sub pœna à se facta tuenda, prohibeant usum hospitij & lusum pilæ, durante prædicatione. Quid ergo futurum est, si peregrini ad hospitium diuertant, & propter urgentem necessitatem non possunt expectare finem prædicationis? A deone barbari & inhumani erunt Bataui, ut ieiunos abire iubeant? Absit.

92. Quintum est, quod hæc constitutio contraria sit alteri constitutioni, quæ proximè antecedit. Nam in proximè antecedenti capite; De sacra Cœna habetur hæc constitutio; *Cœna Domini, iuxta institutionem Christi, saltem quater per annum in urbibus, nempe die natiuitatis Christi, Paschatis, Pentecostes, & semel in mense Septembri celebrabitur.* Ergo in mense Septembri debet esse festum aliquod, distinctum ab illis septem, quæ in altera constitutione recensita sunt. Ergo præter illa septem adhuc vnum est, quod coli necesse sit.

QVÆSTIO XII.

Quomodo Calvinista reformarint ieiunia?

93. **C**irca ieiunia eodem ferè modo, quo circa festa, progressi sunt. Nam primò sustulerunt omnia ieiunia, quæ à Catholicis seruari solent, præsertim ieiunium Quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, & abstinentiam à carnibus feria sexta & sabbato. Moti sunt hoc potissimum fundamento, quod ieiunia debeant esse libera, non coacta. Nam libertas Christiana (inquit Calvinus lib. 3. Instit. c. 19. §. 2.) in eo consistit, ut nulla rerum externarum, qua per se sunt adiaphora, religione coram Deo teneamur, quin eas nunc usurpare, nunc omittere indifferenter liceat.

94. Hæc reformatio carè stetit Caluinis. Nam propter violatum Quadragesimæ ieiunium, aliquot ipsorum millia perierunt. Historiam rei gestæ narrat Bredenbachius lib. 7. collationum cap. 38. his verbis; *Anno 1575. in septimana sancta, milites comitis Ludonici à Nassau, contempta religione veteri, carnibus passim vescabantur, & immodica lætitia efferebantur. Quocirca D. Philippus Olmenus, vir multa experientia, magna pietatis, animi sagacis, Parocum id temporis agens in loco non valde à castris militum istorum remoto, suos confortabat, ut sacrum Quadragesimæ tempus pergerent religiosè peragere: Illos quidem, diuinis humanisque sanctionibus contemptis, nunc strenuè comestari, carnibus vitare & lacari, sed lugubre & funestum Pascha habituros.*

mos: Se verò, ad suos fausto ac felici Paschate gauisuros. Quod est factum. Nam Catholicis post expletos sancta Quadragesima labores, Paschalem solennitatem festiuis gaudiis celebrantibus ecce subito feria quarta Pascha, vniuersis illi Ludonici exercitus cum ipso Comite Ludonico, omnibusque Antesignanis, casus est interfectus est, paucissimis fuga saluatis. Adhuc escaerant in ore eorum (inquit Psalmista) ira Dei ascendit super eos, et gladius Catholicorum deuorauit carniuoros. Hæc strages contigit in Ericeto Mokenfi, vulgò, anff der Møtter bähnen, & à multis authoribus in lucem edita est.

95. Fortè hoc exemplo permoti sunt DD. Status Hollandiæ, vt in Synodo Ultraiectina; non quidem approbarent Catholicorum ieiunia, sed tamen vt noua instituerent. Nam in cap. de ieiuniorum & rogationum diebus, sic decernunt; *Præter extraordinarios ieiuniorum et orationum dies, quos communes habemus cum vniuersis Prouinciis, volumus vt deinceps semel ordinariè in anno, nempe post Pascha, vnum aut alterum generale ieiunium seruetur per hanc totam prouinciã, &c.*

96. Ego tamen vehementer miror hoc ipsorum decretum. Nolunt seruari antiquum Ecclesiæ præceptum de ieiunio; volunt suum nouum seruari. Nolunt cum Catholicis in Quadragesima ieiunare; volunt soli ieiunare post Pascha. Et cur præcisè post Pascha? Duplex occurrit ratio. Vna, quia tunc haberi possunt reliquiæ seu fragmenta piscium, quæ ex

A Catholicorū Quadragesima supersunt. Valdè enim recreantur nostris reliquiis. Altera, quia, vt iam dixi, post Pascha cæsus est exercitus Calvinistarum. Sicut ergo Catholici ieiunant in Quadragesima in honorem mortis & passionis Christi; ita Calvinistæ post Pascha, in memoriam illius cladis, quam ab Hispanis passi sunt.

97. Fundamentum illorum, quod initio allatum est, nihil euincit. Primò, quia in ipsos retorqueri potest. Nam si libera sunt ieiunia, cur nouo decreto ab ipsis imperantur? Deinde, non expedit esse libera. Nam si essent, à paucis seruarentur. Hoc docet experientia apud Lutheranos & Calvinistas, qui liberas esse volunt. Attexam, quid D. Pistorio contigerit. Habebat is parentem grandævum in Hassia, quem orabat Catholicum esse. Multis vtrinque actum est. Tandem respondit senex, sibi omnia probari, quæ apud Catholicos fiunt, hoc vno excepto, quòd nimis seuerè imperent ieiunia. Hæc liberè, non coactè suscipi oportere. Cui filius: Mihi pater inquit, cum apud vos libera sint, quotusquisque vestrum ea seruat? Quis liberè abstinet à carnibus, cum habere eas possit? De te loquar. Quoties obsecro, ab adolescentia tua ad hanc usque ætatem, quæ iam decrepita est, liberè ieiunasti? Hic hæsit senex attonitus, & paulisper se colligens, *Nunquam, per Deum,* inquit Germanicè, *Niemal by Godt.* Testimonium hoc verum est.

B

TITVLVS TERTIVS.

Θεοδιδάκτοι,

Id est,

A Deo docti.

ALVINISTÆ vocant se *θεοδιδάκτοι*, id est, à Deo doctos. Et in eare dicunt se esse similes Apostolo scribenti ad Galatas, *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi.* Et de se interpretantur prædictum esse per Isaiam Prophetam, c. 54. 13. *Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino.* Et per Ieremiam, c. 31. 34. *Non docebit ultra vir proximum suum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum.* Quibus adiungunt illud Ioan. 6. 45. *Erunt omnes docibiles Dei.*

Et I. Ioan. 2. 27. *Non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: vnctio eius docet vos de omnibus.*

2. Hoc titulo defendunt omnia sua facta: Et quidquid illis obiici potest, sub prætextu huius tituli euanescit. Nam si dicas; Cur Calvinistæ recipiunt codicem Bibliorum, quem nos habemus? Respondent; sic à Deo docti sumus. Cur non recipiunt omnes Bibliorum partes, quas Catholici recipiunt? Sic Deus inspirauit. Cur versionem, quam Catholici sequuntur, repudiant, & nouas quotidie moluntur? Ex instinctu Spiritus sancti id fit. Cur sensum Scripturæ, quem Patres secuti sunt, ipsi non sequuntur? Non ab hominibus, sed à Deo illum accipimus. Et sic deinceps.

3. A iunt autem se à Deo doceri, per priuatum spiritum, id est, per internam testificationem Spiritus sancti, qui vnicuique priuatim suggerit omnem veritatem. Hic autem priuatus Spiritus tria potissimum in ipsis operatur. Primò, facit eos certos de sua iustitia, perseuerantia, prædestinatione & vita æterna. Secundò, per eum norunt discernere, quæ Scripturæ sint diuinæ & Canonice, quæ non sint. Vel, quod idem est, quæ vox sit diuina, quæ non sit, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Tertio, per eius instinctum discunt verum sensum & interpretationem Scripturæ: ac proinde possunt omnes controuersias fidei ac religionis, quæ fundantur in Scriptura, per veram Scripturæ

interpretationem dirimere & componere. Hæc omnia paucis examinanda sunt, hoc ordine. 1. qualis sit priuatus ille Spiritus, quem Calvinistæ dicunt se habere. 2. an per illum Spiritum certi sint de præsentis sua iustitia, & de futura perseuerantia & vita æterna. 3. an per eundem Spiritum norint discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas. 4. an per illum possint dirimere controuersias fidei ac religionis.

QVÆSTIO I.

Qualis sit Spiritus Calvinistarum.

4. **H**Oc meritò disputari potest. Non enim frustra monet nos Apostolus, 1. Ioan. 4. 1. *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Causam addit, *quia multi pseudo prophete exierunt in mundum.* Multi iactant se habere spiritum Dei, qui tamen agitantur spiritu vertiginis & mendacij. Igitur opus est discretionem spirituum, quam non omnes habent. Habuerunt illam Apostoli & Prophetæ, qui sciebant se scribere, dictante Spiritu sancto, quæ scribebant. Habuit Lutherus, qui sciebat à diabolo suggeri sibi argumenta contra sacrificium Missæ. At non habuit Zuinglius, qui dubitabat, ater an albus esset Spiritus, qui illa verba, *Hoc est corpus meum*, metaphoricè intelligenda esse inspirauit?

5. Quid dicemus de Spiritu Calvinistarum? albus, an ater est? bonus an malus? Nihil ex me dicam; sed tantum quid alij sentiant. Igitur Smidelinus contra Grynæum, sic scribit; *Spiritus Calvinisticus mendax est, homicida, ater, pessimus, fugitiuus, lubricus, diabolicus, falsus, furiosus, verbosus, crassus, cæcus, Calvinismus, Arianismus, & Mahometismus, fratres sunt & sorores: tres caliga eiusdem panni. Camarina, in quam multa hereses confluxerunt; vltima Satana ira.*

6. Et Lutherus apud Gretserum, lib. 1. contra Goldastum c. 12. *spiritus, inquit, Calvinistarum, est diabolicus spiritus, mendax spiritus, rebellionis & dissensionis spiritus; fugitiuus, inconstans & vertiginosus spiritus.* Et ibidem; *Calvinista sunt fanatici, progenies viperina, homicida, impij blasphemj, deceptores, sanguinary, infernales molossi, Germanici, Turce, à Sathana missi & obsessi, Mahometani baptizati, perdiabolati, transdiabolati, superdiabolati.*

7. Et Serenissimus Angliæ Rex Iacobus in Basilico suo Doro, dicit esse *Spiritus fanaticos, periuros, perfidos, nihil nisi seditionem & calumniam spirare, sine ratione maledicta ingerere.* Et in fine Monitoriæ Præfationis, esse homines *peruicaces, obstinatos, & legum imperijs reluctantes.* Et Thomsonius in Elencho refutationis Torturæ Torti, esse *factiosos, puros putos Pharisæos, antiquitatis oses.*

8. Non habeo, quod addam. Et malim aliorum testimonia, quàm mea, hoc loco adducere. Nec Calvinistæ repudiare illa possunt, quia partim sunt testimonia Lutheranorum, quos ipsi agnoscunt pro fratribus; partim Serenissimi Regis Angliæ, quem Christianæ fidei Propagatorem & Defensorem profitentur. Hoc solum addi potest, non miram esse, si tales sint Calvinistæ, quales esse descripsimus. Nam, vt supra ostendi, non possunt esse alij, si sequantur suæ sectæ, ac religionis principia, de quibus plura in sequenti titulo.

A

QVÆSTIO II.

An Calvinistæ per priuatum Spiritum certi sint de sua iustitia & prædestinatione.

9. **A**ffirmat Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. c. 10. his verbis; *Certitudinimus, nobis remissa esse peccata, in eaque certitudine acquiescimus.* Et ibidem; *Non mirum est, si hæc, quam spiritus Dei, piorum cordibus obsignat, certitudo Sophistis ignota est.* Et c. 13. *quicumque sunt filij Dei, inter media pericula tutos se esse non dubitent: imò: periculis infinitis obsessi, suam salutem extra periculum esse confidant.* Et can. 15. *Suæ electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Et lib. 3. Inst. c. 2. §. 16. *Vere fidelis non est, nisi qui confidenter se regni celestis heredem gloriatur.* Et Dauid Patrus in Prolegomenis ad Oseam prophetam; *Spiritus sanctus intus contestatur Spiritui nostro, de nostra ipsorum conuersione, iustificatione, electione.*

10. Magnum hoc Calvinistarum priuilegium est. Nec intelligitur de certitudine morali, quam etiam nos sine priuilegio habere possumus de nostra iustitia & sanctitate, sed de certitudine fidei, quam Calvinistæ præ nobis gloriantur se habere, vt ex verbis Caluini perspicuum est. Habet autem tres partes. Prima est, quod Calvinistæ habeant certitudinem fidei de sua iustitia, sanctitate & remissione peccatorum. Altera, quod habeant certitudinem fidei de sua perseuerantia. Tertia, quod eandem habeant de sua prædestinatione & vita æterna.

11. Nititur autem quatuor fundamentis. Primum est, fidem non dari, nisi solis prædestinatis (Caluin. li. 3. Inst. cap. 22 §. 10.) Alterum, fidem semel habitam nunquam amitti (lib. 3. c. 2. §. 12. & c. 21. §. 6.) Tertium, sola fide hominem iustificari (lib. 3. capite 11. §. 19.) Quartum, qui fidem habet, certum esse de sua fide, iuxta illud 2. Corinth. 1. 3. 5. *Vosmetipsos tentate, si estis in fide.* Hinc sequitur, si is, qui fidem habet, certus est de sua fide, certum quoque esse de sua iustitia, quia sola fides iustificat: certum de sua perseuerantia, quia fides non amittitur: certum de sua prædestinatione, quia fides non datur, fide prædestinatis.

12. Hoc Priuilegium, nec in veteri, nec in nouo Testamento nec in Augustino potui inuenire. Tametsi enim ex iis facillè intelligam, nos habere posse certitudinem quandam moralem de nostra iustitia & prædestinatione; non tamen quicquam reperio de certitudine fidei, cui nullus error aut fallitas subesse potest. Nam in veteri Testamento sic legimus, Ecclesiastæ 9. 1. *Nescit homo, vtrum odio, an amore dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta.* Et Ecclesiastici. 5. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Et Psalm. 2. 11. *Servite Domino in timore.* Causam addit; *Ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iustæ.* In nouo sic, Rom. 11. 20. *Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.* Et ad Philipp. 2. 12. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini.* Et Apoc. 3. 11. *Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

13. His consentit Augustinus in lib. de correptione & gratia, c. 13. cum ait; *Omnes, etiam qui bene currunt, timeant, dum occultum est, quo perueniant.* Et ibidem, *Quis enim ex multitudine fidelium, quandiu in hac mortalitate*

talitate uiuitur, in numero predestinatorum se esse presumat. Et homil. 35. *Quandiu uiuimus hic, de nobis ipsis nos ipsi iudicare non possumus: non dico: quid cras erimus, sed quid hodie sumus.* Et ser. 16. de uerbis Apostoli; *Et erit quisquam nostrum, qui audeat dicere, iustus sum? Notent hoc Calvinista.*

14. Et ratio est efficax. Nam inter certitudinem fidei & moralem hoc interest, quod moralis nitatur quibusdam signis & coniecturis, aut argumētis, quæ quidem efficiant hominem ita certum, ut moraliter putet se non errare, tamen re ipsa aliquando erret. Potest enim huic certitudini aliquando subesse falsum, ut fatetur Calvinus lib. 3. Inst. cap. 2. §. 10. *Tot, inquit, uanitatis recessus habet, tot mendaciy latebris scattet cor humanum, tam fraudulentum hypocrisis, tectum est, ut seipsum saepe fallat.* Et §. 11. *Experientia ostendit, reprobos interdum simili fere sensu, atque electos affici, ut ne suo, quidem iudicio, quicquam ab electis differant.* At certitudo fidei omnino est infallibilis; quia nititur diuina ueritate, cui falsum subesse non potest. Tunc ergo dicitur aliquis habere certitudinem fidei de aliqua re, quando rem illam immediatè cognoscit per reuelationem Dei; quo pacto cognoscimus omnia, quæ in Scripturis à Deo reuelata sunt. At non singuli fideles habent reuelationem Dei de sua iustitia, perseuerantia & uita æterna. Non enim singulis dicitur, quod dictum est Magdalena, Luca 7. 48. *Remittuntur tibi peccata tua:* aut quod dictum est Latroni, Luca 23. 43. *Hodie mecum eris in Paradiso.* Non ergo singuli habent certitudinem fidei, quam Magdalena & Latro habuerunt.

15. Porro fundamenta, quibus nititur Calvinistarum priuilegium, ficticia sunt. Primum est, fidem non dari, nisi predestinatis. Falsum est. Iudas proditor, Simon Magus, & Nicolaus Antiochenus, non fuerunt predestinati, sed reprobi, & tamen fidem habuerunt. De Iuda testatur D. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos, & probat ex illis Christi uerbis. Ioan. 17. 12. *Pater, quos dedisti mihi, custodi, & nemo ex eis perit, nisi filius perditionis.* Nam si Pater dedit illum filio, certè bonus tunc erat: Et si postea periit ex grege, certè antequam periret, in Christi grege numerabatur. De Simone Mago testatur S. Lucas, Act. 8. 2. *Cum uerò credidissent Philippo euangelizanti, tunc Simon & ipse credidit; & cum baptizatus esset, adhaerebat Philippo.* De Nicolao Antiocheno scribit idem Lucas, Act. 6. 3. *Considerate ergo fratres, uiros ex uobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia.* Ex iis autem septem, vnus erat Nicol. Antiochenus.

16. Alterum est, fidem nunquam amitti. Et hoc falsum. Nam Apostolus disertè ait, 1. Tim. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus est Hymeneus & Alexander.* Et cap. 4. 1. *In nouissimis temporibus discedent quidam à fide.* Et sanè si fides amitti non potest, unde tot sunt in mundo hæretici? Cur dixit Apostolus, Rom. 11. 20. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time.*

17. Tertium est, sola fide hominem iustificari. Non ita est. Scriptura non minus requirit timorem, spem, charitatem & pœnitentiam ab eo, qui uult iustificari, quam fidem, Eccles. 1. 28. *Qui sine timore est non poterit iustificari.* Prouerb. 28. 25. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Act. 3. 19. *Pœnitimini & conuertimini, ut deleantur peccata uestra.*

18. Quartum est, qui fidem habet, certum esse de sua fide. Hoc, siue uerum, siue falsum sit nihil patrociniatur Calvinistis. Nam et si is, qui fidem habet, certus esset de sua fide, non ideo quoque certus esset de sua iustitia, si sola fides non iustificat: nec certus

A de perseuerantia, si fides amitti potest: nec certus de predestinatione, si fides communis est predestinatis & reprobis. At iam ostensum est, solam fidem non iustificare. fidem amitti posse; nec solis predestinatis, sed etiam reprobis conuenire. Addo, falsum esse, vnumquemque fidelem habere certitudinem fidei de sua fide. Non enim dicitur vnicuique à Deo, quod dictum est mulieri in Euangelio, *O mulier, magna est fides tua.* Negandum tamen non est, posse nos habere certitudinem quandam moralem de nostra fide, fundatam in experientia vitali. Sicut enim is, qui gaudet vel tristatur, vitaliter experitur se gaudere vel tritari; sic etiam is qui credit, experitur se credere. Hoc sensu dixit Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 1. *Fidem porro ipsam, quam uidet quisque in corde suo esse, si credit, vel non esse, si non credit, aliter nouimus.* Et D. Thomas 1. p. quæst. 87. art. 2. ad 1. *Fides percipitur ab eo, in quo est, per interiorum actuum cordis. Nullus enim fidem se habere scit, nisi per hos, quod se credere percipit.*

Q V Æ S T I O III.

An Calvinista per priuatum spiritum norint discernere inter Scripturas Canonicas & non Canonicas?

19. **A**ffirmat Dauid Paræus in disputatione de authoritate Scripturarum, ubi proponit & discutit hanc quæstionem; *Vnde constat, doctrinam Prophetarum & Apostolorum esse diuinam & Canonicam* & reiectis aliorum opinionibus, dicit id constare ex interna testificatione Spiritus sancti. Sic enim habet, *Spiritus sanctus testificatur in cordibus electorum de huius doctrine ueritate & certitudine. Filij siquidem Dei, legentes vel audientes libros Prophetarum vel Apostolorum, audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & discernunt eam ab aliis.*

20. Hoc enim magnum Priuilegium est: & debet sic explicari. Primò, omnes Calvinista sunt certi de sua iustitia, perseuerantia & predestinatione, ut patet ex præcedenti priuilegio: Omnes igitur sunt filij Dei. Secundò, filij Dei audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & eam discernunt ab aliorum loquela; sicut oues agnoscunt uocem Pastoris sui, & eam discernunt à uocibus aliorum, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues mea uocem meam audiunt.* Tertio, in Scripturis canonicis auditur uox & loquela Dei Patris, in aliis non item. Igitur filij Dei qui agnoscunt loquelam sui Patris, eamque ab aliorum loquela norunt: discernere, norunt etiam discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas. At Calvinista sunt filij Dei, de quo nemo dubitat: Ergo discernunt inter Scripturas canonicas & non canonicas.

21. Sed meritò suspectum mihi est hoc priuilegium. Primò, quia fundatur in præcedenti priuilegio, quod subreptitium est, ut dixi. Non enim certi sunt Calvinista, se esse filios Dei, & oues ueri Pastoris. Secundò quia malè interpretantur illud Christi, *Oues mea uocem meam audiunt.* Non enim est hic sensus, quem ipsi comminiscuntur, *Oues mea uocem meam audiunt,* id est, discernunt inter Scripturas canonicas & non canonicas (nam Pharisaei, qui non erant oues Christi, optimè discernebant inter Scripturas canonicas ueteris Testamenti, & non canonicas: & multi alij, qui erant oues, non discernebant) sed hic potius est sensus; *Oues mea uocem meam audiunt,* id est, auditis meis concionibus, & uisis tot miraculis à me patrat, credunt me esse filium Dei, quod Pharisaei credere non uolunt. Tertio, quia Calvinista negant;

Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum & Machabæos pertinere ad Scripturas canonicas, quod tamen affirmant Augustinus, & alij Patres titulo primo citati. Ergo necesse est, vel hos, vel Calvinistas errare in discernendis Scripturis canonicis à non canonicis. Si ergo filij Dei in eo puncto non errant, iterum necesse est, vel hos Patres, vel certè Calvinistas non esse filios Dei. Quis autem negat Augustinum, & similes viros sanctissimos, fuisse filios Dei? Si ergo hoc negari non potest, alterutrum è duobus dicendum est, vel Calvinistas non esse filios Dei; vel falsum esse, quod omnes filij Dei norint discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas.

22. Idem argumentum fieri potest de ipsis Calvinistis inter se collatis. Nam Beza, qui est vnus ex Patriarchis Calvinistarum, putat caput octauum Ioannis, in quo agitur de adultera, non esse Scripturam canonicam. Alij Calvinistæ contra sentiunt. Si ergo omnes filij Dei norunt discernere inter canonicas, & non canonicas Scripturas, planè sequitur, vel Bezam non esse filium Dei, vel certè alios Calvinistas non esse. Hanc litem inter se componant. Et quid quæso dicent de Lutheranis, quos appellant suos fratres? Norunt illi discernere, an non: Si norunt, cur rejiciunt Epistolam Iacobi, vt stramineam, quam admittunt Calvinistæ, vt canonicam? Si non norunt, iam non sunt oues, sed hirci. An ergo Calvinistæ agnoscunt hircos pro suis fratribus?

23. Accedit postremò, quod non possunt tueri suum priuilegium sine circulo. Hoc alibi prolixè ostendi contra Paræum. Nunc breuiter sic repeto. Vnde constat tibi, Paræe, Scripturam Euangelij esse diuinam, & loquelam Dei Patris? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Sed vnde constat illam testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura Euangelij, *Oues meæ vocem meam audiunt*. At vnde scis hanc Scripturam esse diuinam? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Et vnde scis, hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura diuina, *Oues meæ vocem meam audiunt*. Et quis tibi dixit, hanc Scripturam esse diuinam? Interna testificatio Spiritus sancti. Et quis dicit hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Scriptura diuina iam sæpe citata: Et puras hanc Scripturam diuinam esse? Omnino. Sed vnde scis? Iam sæpe dixi: quid mihi molestus es? Dixisti

quidem, sed in circulo. Nec inde exhibis, nisi restituas priuilegium.

QVÆSTIO IV.

An Calvinista per priuatum spiritum possint dirimere omnes controuersias fidei ac religionis?

24. **H**Æc quæstio necessariò connexa est cum præcedentibus. Nam si Calvinistæ sunt filij Dei, & norunt discernere Scripturas canonicas & non canonicas, seu inter vocem Dei & hominum, necesse est, vt etiam norint, quid significet vox Dei, vel quo sensu prolata sit. Vt enim aliquis dicatur audire vocem Dei, non satis est, vt externum sonum percipiat, sed vterius requiritur, vt sensum illius assequatur. Alioqui externa vox, quæ sono tantum, & non sensu percipitur, parum prodest. Cum ergo Calvinistæ affirmant, se per internam testificationem Spiritus sancti discernere inter Scripturam diuinam & non diuinam, consequenter etiam asserunt, se nosse sensum & interpretationem Scripturæ diuinæ. Ex quo deinde sequitur, omnes controuersias, quæ fundantur in Scriptura diuina, dirimi ab ipsis posse, quia dirimi possunt ex vero sensu & interpretatione Scripturæ diuinæ.

25. Sed hoc iam satis refutatum est titul. 2. quæst. 6. & 9. Nam quæst. 6. ostendi, Calvinistas non habere verum & legitimum Scripturæ sensum. Et quæst. 9. non posse eos ex sola Scriptura dirimere omnes controuersias, quæ de fide inter nos & ipsos oriuntur. Nec opus est hic repetere, quæ ibi dicta sunt. Hoc solum ab ipsis nunc peto, cur DD. Status Holiandiarum mandauerint, vt omnes controuersie, quæ à Prædicantibus dirimi non possunt, ad ipsos, tanquam ad supremos Iudices deferantur? Vel enim Prædicantes habent priuatum spiritum, quem Calvinistæ sibi vendicant, vel non habent. Si habent, cur ipsi non dirimunt controuersias? quid opus est ad DD. Statuum tribunal confugere? Si non habent, cur asserunt se habere? aut quomodo certi sunt de sua iustitia, perseverantia, & prædestinatione? Non capio hæc mysteria.

TITVLVS QVARTVS. ORTHODOXI.

CALVINISTÆ vocant se Orthodoxos, id est, *rectè sentientes*. Nam ipsorum iudicio, Catholici cum antiquis Patribus malè sentiunt de rebus fidei & religionis; ipsi rectè. Quod ex dictis confirmari potest hoc modo; Illi rectè sentiunt, qui sunt veri Euangelici, Reformati, & à Deo docti; Calvinistæ sunt tales, vt probatum est: Ergo rectè sentiunt. Merito igitur Orthodoxi appellantur.

2. Ego contra sentio, non Orthodoxos, sed Cacodoxos, id est, *malè sentientes*, rectius appellari posse, quod facile ostendo. Nam Calvinistæ docuerunt hæc paradoxa. 1. Deus prædestinat homines ad æterna supplicia, sine vlla ipsorum culpa. 2. Eosdem occulta vi impellit & necessitat ad omnia flagitiorum genera perpetranda, vt habeat occasionem eos damnandi & puniendi. 3. Insuper mādāt, vrget ac incitat Satanam, vt eos

vt eos ad peccandum inducat. 4. Meritò igitur omnium peccatorum author dicendus est. 5. Nec tamen hac libidine ac crudelitate sanari potest. Quin miris modis illudit miseris, simulans se velle eos iuuare, cum nihil minus habeat in animo. 6. Christus non est mortuus pro omnibus. 7. Imago Christi crucifixi nullo modo toleranda est, omnesque Catholici & Lutherani, qui eam tolerant, sunt veri idololatræ, sicut gentiles, qui imagines bestiarum colunt. 8. Sancti, qui dicuntur cum Christo regnare, sunt larvæ, bestia, carnifices. 9. Peccatum originale non tollitur per Baptismum, sed manet in nobis, quandiu vivimus. 10. Nec reliqua peccata tolluntur in iustificatione, sed tantum teguntur & occultantur. 11. Omnia iustorum opera sunt sordes, inquinamenta & peccata mortalia. 12. Gratia Dei non sufficit ad benè agendum. 13. Lex Dei est impossibilis. 14. Omnes filij fidelium sunt sancti ab utero materno, ac proinde non egent Baptismo. 15. Qui autem ex thoro illegitimo nascuntur, æternæ damnationi obnoxij sunt, nec ad Baptismum admittendi. 16. Peccata prædestinatorum, quantumvis enormia, nunquam illis imputantur; reprobatorum nunquam remittuntur.

3. Præter hæc & similia paradoxa, adiungunt hos Atheismos. 1. Deus non est infinitus. 2. Deus secundum substantiam non est alibi præsens, quàm in cælo: Et quod inde sequitur, Christus, cum in terris versatus est, non fuit verus Deus. 3. In Deo sunt vera accidentia, realiter distincta à substantia Dei. 4. Decreta Dei, cuiusmodi est decretum prædestinationis aut reprobationis, non sunt ab æterno. 5. Æternitas Dei non est indiuisibilis & tota simul, sed successiua. Hæc singula ex illorum scriptis ostendam.

I. Paradoxum Calvinisticum.

A

Paradoxum II.

4. Deus ab æterno prædestinauit plerosque homines ad æternam mortem & damnationem, sine vlla ipsorum culpa aut merito; solum quia ipsi ita placuit.

Ita Calvinus lib. 3. Instit. c. 21. §. 1. his verbis; *Palam est, Dei nutu fieri, vt alijs vltro offeratur salus; alij ab eius aditu arceantur.* Et cap. 23. §. 1. *Minimè consentaneum est, præparationem ad interitum aliò transferre, quàm ad arcanum consiliu Dei.* Et ibid. §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinantur.* Et §. 5. *Dico esse à Deo creatos, quos ad exitium ituros sine dubitatione præsciebat, idque ita factum, quia sic voluit.* Et plura deinceps in eandem sententiam.

5. Certè, hæc tam atrocia sunt, vt hominem propè ad desperationem adigant. Nam quo animo sis, si ex Caluino audias, homines nudo Dei arbitrio in æternam mortem prædestinari: Nihil prodesse bona opera, nihil obesse peccata: solo Dei nutu omnia fieri. Aliter antiqui Patres. Tertullianus in lib. de resurrectione carnis; *Deus, inquit, de suo optimus, de nostro iustus.* Itaque de suo, *vult omnes homines saluos fieri, & neminem perire.* De nostro, *reddit vniscuique secundum opera eius.* Et Aug. lib. 3. contra Iulianum cap. 18. *Bonus est Deus, iustus est Deus: potest sine bonis operibus liberare, quia bonus est: non potest sine malis operibus damnare, quia iustus est.*

6. Ipsi Calvinistæ execrantur hanc Caluini doctrinam. Nam Iacobus Arminius in Articulis, quos obtulit Legato Palarino, sic disertè scribit; *Horrendum est, homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinari.* Item; *Horrendum est, hominum alios ad æternam vitam, alios ad æternam mortem creatos esse.* Item; *Non benè dictum, præparationem ad interitum non aliò transferendam, quàm ad arcanum consiliu Dei.*

Opusc. Bec. Tom. IV.

7. Deus occulta quadam vi mouet, impellit & necessitat homines ad omnia flagitiorum genera perpetranda.

Ita Calvinus lib. 1. Instit. c. 18. §. 2. his verbis; *Quantum ad arcanos motus spectat, quod de corde Regis predicat Salomon flecti huc illuc, prout Deo visum est, ad totum certè genus humanum extenditur; tantundemque valet, ac si dixisset, quidquid animis concipimus, arcana Dei inspiratione ad suum finem dirigi.* Et certè, nisi Deus intus operaretur in mentibus hominum, non rectè dictum esset, *auferre labium à veracibus, & à senibus prudentiam; auferre cor Principibus terra, vt errent per devia.* Et infra loquens de Assyriis; *Vnde apparet, certa destinatione Dei fuisse impulsos.* Et ibidem §. 4. *Homo iusto Dei impulsu agit, quod sibi non licet.* Quid est, quod homini agere non licet? Nimirum, non licet adulterari, furari, occidere. Et tamen impulsu Dei hoc agit, id est, adulteratur, furatur, occidit, si Caluino credimus. An verò, quia impulsu Dei id facit, excusatur: Minimè, inquit Calvinus. Sic enim habet lib. 3. Instit. c. 23. §. 9. *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeant peccandi necessitatem, præsertim cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur eiusmodi necessitas.* Nos verò inde negamus ritè excusari, &c.

8. Vides, ex Caluini sententia, hominem à Deo impelli ad peccandum necessitate quadam à Deo iniecta, quam euadere non potest, & tamen non ided excusari à peccato. O dura necessitas! Non sic sacra Scriptura loquitur, Ecclesiast. 15. 21. *Nemini mandauit Deus impiè agere.* Et Sapient. 14. 9. *Odio est Deus impius & impietas eius.* Et Iacob. 1. 13. *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intertator malorum est: ipse autem neminem tentat.*

Paradoxum III.

9. Deus mandat, vrget & incitat Saram, vt miseros homines ad peccandum inducat.

D

Ita Caluinus lib. 1. Instit. cap. 18. §. 1. *Scimus Satanam se coram Deo sistere ad excipienda iussa, non minus, quam Angelos, qui sponte obediunt, diuerso quidem modo & sine, sed tamen, ne quid aggredi possit, nisi volente Deo.* Et infra; *Ergo quidquid agitent homines, vel Satan ipse, Deus tamen clauum tenet, ut ad exequenda sua iudicia conuertat eorum conatus. Vult Deus perfidum Regem Achab decipi: operam suam offert diabolus ad eam rem: mittitur cum certo mandato, ut sit spiritus mendax in ore omnium Prophetarum.* Et ibidem §. 2. *Dei impulsu, Satan suas partes agit & perficit.* Et infra; *Dicitur Satan excacare infidelium mentes: sed unde hoc? nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris?* Et l. 2. c. 4. §. 2. *Satan cum sit instrumentum iræ Dei pro eius nutu ac imperio huc atque illuc se inflectit, ad exequenda eius iudicia.* Et §. 5. *Porro Satana ministerium intercedere ad reprobos instigandos, quoties huc atque illuc Dominus providentia sua eos destinat, vel ex uno loco satis constiterit.* Et infra; *Spiritus ergo imparus, Dei spiritus vocatur, quia ad eius nutum potentiamque respondet, instrumentum magis ipsius in agendo, quam à seipso author.*

10. Quo iam se vertat miser homo (si hæc doctrina vera est) quando à Deo, ut principali agente; & à diabolo, tanquam Dei instrumento, ad peccatum & sempiternum exitium pertrahitur?

Paradoxum IV.

Deus simpliciter dicendus est author omnium peccatorum, quæ ab hominibus committuntur.

Ita Caluinus lib. 1. Inst. c. 18. §. 3. *Iam satis aperte ostendit, Deum vocari eorum omnium authorem, quasi censores volunt otioso tantum eius permisso contingere.* Loquitur de peccatis, de quibus disputare cœperat, nominatim de cæcitate & tyrannide Achabi; de incestu Absalonis; de conuitio Semei; de apostasia decem tribuum; de cædibus, rapinis, & incendiis Chaldæorum in Iudæa; de rabie furentium Iudæorum in Christum; de iniquissimo Pilati iudicio, & de aliis similibus. Horum omnium ait authorem esse Deum, ridetque Catholicos, qui hæc sola Dei permissione putant euenire. Eodem sensu dixerat §. 1. *Absalon incestu coitu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat. Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat.*

12. Ex hoc paradoxo sic concludo; Qui dicit Deum esse authorem peccati, transformat Deum in diabolum, (teste Caluino, in Instructione contra Libertinos, cap. 14.) Sed Caluinus dicit Deum esse authorem peccati, ut iam ostensum est: Ergo Caluinus transformat Deum in diabolum. Nos Catholici rectius affirmamus cum Prospero in responsione ad capitula Gallorum, cap. 14. *Bonorum Deus author est, non malorum.* Et cum Fulgentio lib. 1. ad Monimum cap. 19. *Deus non est ultor, cuius est author.*

Paradoxum V.

13. Deus non solum prædestinat homines ad æternam damnationem, & ad peccandum impellit; sed etiam miris modis illud miserris, simulans se velle eos iuuare, cum tamen nihil minus velit.

Ita Caluinus lib. 3. cap. 24. §. 13. his verbis; *Ecce vocem ad eos dirigit, sed ut magis obsurdescant; lumen accendit, sed ut reddantur cæciores; doctrinam profert, sed qua magis obstupescant; remedium adhibet, sed ne sanentur.*

14. Certè si ita nobiscum agit Deus (ut describit hic Caluinus) quis ab eo remedium petat? Nemo, nisi qui sanari non velit. Videtur Caluinus Deum facere similem illi medico, qui dicebat:

*Si vis sanari de morbo, nescio, quali,
Accipias herbam, qualem sed nescio, vel quam,
Ponas, nescio quo; sanabere, nescio quando.*

Et quis Caluini doctrina imbutus, credat Christo vocanti & dicenti, *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos?* Quis non statim excipiat? Tu quidem vocem ad me dirigis, sed ut magis obsurdescam; lumen accendis, sed ut cæcior eundam; doctrinam profers, sed qua magis obstupescam; remedium offers, sed ne sanari possim. Quid ergo te audiam?

Paradoxum VI.

15. Christus non est mortuus pro omnibus, sed tantum pro paucis.

Ita Caluinus lib. 3. Inst. cap. 22. §. 10. his verbis; *Sic omnes vellet saluos, custodem illis præficeret Filium, & omnes in eius corpus sacro fidei vinculo insereret. Nunc constat singulare esse paterni amoris pignus, filiis quos adoptauit, reconditum.* Sensus est, Deum non velle omnes homines saluos esse, quia non vult Christum omnibus prædesse, sed tantum prædestinatis.

16. Aliter loquitur Scriptura, 2. Corinth. 5. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus,* Et 1. Timoth. 2. 6. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Et 1. Ioan. 2. 2. *Ipsè est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Et sanè, nisi ita esset, cur instituisset pro omnibus Sacramenta? cur imposuisset omnibus præceptum fidei & Baptismi? cur misisset Apostolos ad omnes gentes? Nisi hæc omnia fictè & simulatè à Deo facta esse interpretentur Caluinistæ.

Paradoxum VII.

17. Imago Christi crucifixi nullo modo toleranda est, omnèsque Catholici & Lutherani, qui eam tolerant, sunt idololatræ, sicut gentiles, qui imagines bestiarum colunt.

Ita David Paræus Caluinista in cap. 1. Epist. ad Romanos, dub. 18. his verbis; *Mutant gloriam Dei, & idololatra sunt, non soli gentiles, qui vel homines, boues, volucres, serpentes, solem, lunam, stellas, herbas, fortunam, vel harum rerum imagines pro Deo colunt; sed etiam inter Christianos, omnes illi, qui imaginem Christi crucifixi in templis ad representandum Christum, & ad docendum rudiores de Christo tuentur.* Et ante illum Beza in colloquio Mompelgartenfi; *Fateor me ex animo crucifixæ imaginem detestari.*

18. O tempora! ô mores! Qui Christi Domini ac Saluatoris nostri imaginem tuentur, tum ad representandum beneficium passionis eius, tum ad docendum rudiores de hoc ipso beneficio in nos collato, vocantur Idololatræ. At Caluinistæ, qui eam execrantur, conspuunt & eliminant, censeantur (si Diis placent) Orthodoxi, sancti, prædestinati, oues veri & sancti, Reformati. Quis hoc credat, nisi Iudæus aut Gentilis?

Paradoxum VIII.

19. Sancti, qui dicuntur cum Christo regnare, sunt larvæ, bestię, carnifices.

Ita Calvinus lib. 3. Institut. cap. 20. §. 27. his verbis; *Inde colligimus, nihil eos Christo reliquum facere, qui pro nihilo ducunt eius intercessionem, nisi accedant Georgius, & Hippolytus, aut similes larvæ. Et in libro de ratione reformanda Ecclesiæ; Omitto Dominicum & similes carnifices: Omitto Medardum, Lubinum & similes bestias.*

20. His Caluini verbis oppono illud Augusti, Serm. 26. de Sanctis; *Quisquis honorat martyres, honorat & Christum: & qui spernit Sanctos, spernit & Christum. An non spernit Sanctos, qui eos appellat larvas, bestias, & carnifices? Ergo & Christum spernit.*

Paradoxum IX.

21. Peccatum originale non tollitur per Baptismum, sed manet in nobis, quandiu vivimus.

Ita Calvinus lib. 4. Instit. cap. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quàm falsum sit, per Baptismum solui nos & eximi ab originali peccato. Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 5. *M anet verè peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguitur. Hoc autem peccatum nihil aliud est, teste Caluino & Paræo, quàm pravitatis natura, cæcitas mentis, & aversio voluntatis à Deo, cum reatu pœnæ æternæ.**

22. Hinc sequitur primò, Calvinistas, quamdiu in hac vita sunt, esse depravatos, cæcos, aversos à Deo, & reos pœnæ æternæ. Secundò, eosdem Calvinistas post hanc vitam, vel habere Purgatorium, in quo purgentur ab hoc peccato; vel si non habent, manere depravatos, cæcos, aversos à Deo, & reos pœnæ æternæ. Si hoc posterius dent, miseri sunt: si illud prius, mutati sunt, quia agnoscunt iam Purgatorium, quod hæcenus oppugnarunt. Quamquam hoc Purgatorium diuersum à nostro sit, vt alibi dixi.

Paradoxum X.

23. Reliqua peccata non tolluntur iniustificatione, sed tantum teguntur & occultantur. Teguntur autem per iustitiam Christi, fide à nobis apprehensam.

24. Ita Calvinus lib. 3. Instit. c. 11. §. 2. *Iustificabitur ille fide, qui Christi iustitiam per fidem apprehendit, qua vestitus, in conspectu Dei, non vt peccator, sed tanquam iustus apparet. Et VVitakerus ad rationem 8. Campiani; *Neque nos illius verbi pudet; quando iustitiam, dilecti occultationem esse dicimus. Et Catechismus Heidelbergensis 4. 36. *Christus mediator sua innocentia ac perfecta sanctitate, mea peccata tegit, ne in conspectum Dei veniant. Et Paræus in suis thesibus de peccato; *Peccata in nobis non tolluntur, sed in iudicio Dei, id est, non imputantur.****

25. Oppono verba Scripturæ, Ioan. 1. 29. *Eccce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Act. 3. 19. *Pœnitimini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* Hebr. 9. 28. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Michæ 7. 19. *Proiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Vnde sic concludo: Id, quod tollitur, deletur, exhauritur & longissimè proijcitur ab homine, certè non manet in homine: sed in Iustificatione, peccatum tollitur, deletur, exhauritur & longissimè proijcitur ab homine, vt testatur Scriptura: Ergo non manet in homine post iustificationem. Et sanè, si maneret, homo iustificatus nihil aliud esset, quàm sepulchrum dealbatum, quod intus plenum est ossibus mortuorum & omni spurcitia.

Paradoxum XI.

26. Omnia iustorum opera sunt fordes, inquinamenta, & peccata mortalia, neque vitam, sed damnationem æternam promerentur.

Ita Calvinus libro secundo Institut. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & fordes: Et qua iustitia vulgò habetur, ea apud Deum mera est iniquitas. Et c. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à Sanctis exire opus, quod non mereatur iustam opprobrii mercedem. Et §. 11. *Diobus his fortiter insistendum, nullum unquam extitisse pij hominis opus, quod si seuro Dei iudicio examinetur, non esset damnabile, & c. Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quantumuis perfectò, quod non sit aliqua macula inquinatum. Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. can. 22. *Inde conficitur, non esse tantopere exagitantos, qui dixerunt, qualibet bona opera, si exacto rigore censeantur, æterna potius damnatione, quàm vita premia digna esse.*****

27. Contrarium docet Christus, Matth. 5. 17. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. At quomodo videbunt homines Apostolorum opera bona, si omnia sunt damnabilia? Aut quomodo glorificabunt Patrem cælestem, si sunt inquinamenta & mera iniquitas? Et Apostolus 2. Petri 1. 10. *Sategite, vt per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Vbi hortatur nos ad bona opera. At si nulla sunt bona, sed omnia mortifera & damnabilia, quomodo ad ea hortari potest? Et alius Apostolus 1. Cor. 44. *Nihil mihi conscius sum. Secundum Calvinum debebat dixisse; *M alè mihi conscius sum, quia omnia mea opera scio esse damnabilia & meram iniquitatem. Hoc potius dixit; *Bonum certamen certavi, & c.*****

Paradoxum XII.

28. Gratia Dei non sufficit ad bene agendum, seu ad præcepta diuina obseruanda.

Ita Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. c. 12. vbi expressè ait, *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, vtcunque Spiritu Dei adiuantur, ferenda legis iugo pares non fuisse: id est, non potuisse seruare legem diuinam, etiamsi auxilio gratiæ diuinæ adiuantur. Impia vox.*

29. At ipsi Prophetæ, Patriarchæ & pij Reges aliter loquuntur. Psal. 18. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* Et Ezech. 36. 27. *Spiritus meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.* Et Apostolus ad Philipp. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et Rom. 8. 26. *Spiritus adiuvat infirmitatem nostram: Et 2. Corinth. 12. 7. *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Satana, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, vt diceret à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea,**

Paradoxum XIII.

30. Lex Dei est impossibilis, nec ab vllò quantumuis sancto hæcenus seruata est, aut deinceps seruari poterit.

Ita Calvinus, loco citato his verbis; *Mihi abundè sufficit, neminem extitisse unquam, qui legi Dei satisfecerit nec vllum posse inueniri. Et postea subdit, quòd dixi, nec Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, seruasse legem, etiamsi gratia Dei adiuantur.*

Et lib. 2. Institut. c. 7. §. 5. *Quod autem, inquit, impossibile legis observationem diximus, id explicandum & confirmandum est, &c.*

31. Felices Calvinistæ, qui quoties homicidia, furta, adulteria, aut similia flagitia commiserunt, vno Caluini verbo excusantur, *Lex Dei est impossibilis*. Feliciores vtique essent, si lectori aut carnifici persuadere id possent, repugnat illis Christus, Matth. 11. 30. *Fugum meum suauis est, & onus meum leue*. Et Apostolus 1. Ioan. 5. 3. *Hæc est Charitas Dei vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauiam non sunt*. Et Augustinus lib. de natura & gratia, c. 43. *Deus impossibilia non iubet*.

Paradoxum XIV.

32. Omnes filij fidelium ab vtero materno nascuntur sancti & hæredes vitæ æternæ, ac proinde saluari possunt sine Baptismo.

Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini scilicet, 6. cap. 5. *Vtrum infantes à regno Dei arcerentur libuit, qui ante erepti sunt in hac vita, quam offerri ad Baptismum potuerunt. Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imò quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sunt hæredes? Nisi enim ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum profanaret, quisquis illi daret. Quod si Deus in regnum suum eos adoptauit, quanta iniuria sit promissioni, quasi per se ad eorum salutem non sufficiat? Et infra; *Inclusa est infantium salus in promissione, qua Deus fidelibus testatur, se fore illis & semini eorum in Deum. Hac ratione sibi nasci pronuntiabat, qui ex Abraham ducerebantur originem. Huius promissionis beneficio recipiuntur ad Baptismum, quia censentur Ecclesie membra. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed quæ iam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur*. Et lib. 2. Inst. cap. 6. §. 24. *Infans à matris vtero, in fœdere, id est, in promissione vitæ æternæ, continetur. Et ibidem; *Filiorum, haud dubiè, loco habet eorum filios, quorum semini in patrem se fore pollicitus est.***

33. Ex his, & aliis Caluini verbis, quæ ibidem habentur colligi possunt hæc puncta. 1. Illam promissionem, quæ Abraham facta est, Genes. 17. 7. *Ero Deus tuus, & seminis tui post te*, pertinere ad omnes parentes fideles & eorum filios. 2. Itaque omnes filios fidelium, vi illius promissionis, esse sanctos, & hæredes vitæ æternæ, nec posse vnquam perire. 3. Quamuis ergo moriantur sine Baptismo, nihilominus seruari vi promissionis. 4. Non enim Baptismum institutum esse, vt infantes per illum efficiantur sancti; sed vt eorum sanctitas obsignetur; cum Baptismum nihil aliud sit, quàm publicum sigillum, quo Ecclesia testatur, filios fidelium sanctos esse, & in fœdere promissionis contineri. 5. Vnde sicut olim filij Abraham obsignabantur sigillo Circumcisionis, ita nunc filios fidelium sigillo Baptismi obsignari. 6. Et sicut olim non circumcidebantur filij infidelium, eo quod in fœdere promissionis non continerentur; ita nunc filios infidelium non debere admitti ad Baptismum, quia à promissionis fœdere exclusi sunt. Denique sicut sigillum Regis censetur profanari, quando falsæ scripturæ vel epistolæ appenditur; ita merito profanari Baptismum, quando confertur iis, qui promissionem Dei non habent, cuiusmodi sunt infideles.

34. Hæc Caluini sententia manifestè falsa est, & ex Scripturis refelli potest. Hoc probo ex tribus principis. Primum est, quod omnes infantes, tam fidelium, quàm infidelium, nascuntur in peccato originali (Roman. 5. 12. & Eph. 2. 3.) Alterum quod

A ratione peccati originalis, sint filij mortis, iræ & damnationis. (ibidem) Tertium, quod non possint effici filij Dei, nisi renascantur in Deo per Baptismum, iuxta illud Ioan. 3. 3. *Nisi quis renatus fuerit de nouo, non potest videre regnum Dei*. Et infra; *Oportet vos nasci de nouo*. Causam addit, *quia quod natum est ex carne caro est*, quasi dicat, *Qui nascuntur ex parentibus per carnalem generationem, nascuntur filij iræ, & corruptionis, nec possunt saluari, nisi renascantur ex Deo per Baptismum*. Hinc D. Aug. lib. 3. de anima & eius origine c. 9. *Noli, inquit, credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus*. Et epist. 28. ad Hieronymum; *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alius in Christo viuificari non posse*. Iam subsumo. Atqui Caluinus dicit paruulos in Christo viuificari, qui sine Baptismo de vita exeunt; Ergo Caluinus, teste Augustino, contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam.

C 35. Nec obstat promissio Abraham facta. Imò, ex illa ipsa promissione, sumo tria argumenta contra Calvinistas. Primum est tale; Promissio, quæ Abraham facta est, dupliciter potest explicari. 1. in sensu literali. 2. in sensu mystico. Si explicetur in literali, nihil ad rem Caluini facit. Non enim Deus, secundum litteram, promisit Abraham & semini eius vitam æternam, sed possessionem terræ Chanaan. Verba promissionis sunt hæc; *Dabo tibi & semini tuo terram peregrinationis tue, omnem terram Chanaan in possessionem æternam*. Si autem explicetur in sensu mystico, tunc quidem potest intelligi de vita æterna, non tamen descendit ad filios per carnalem generationem ex parentibus fidelibus, vt falso interpretatur Caluinus; sed per fidem in Christum. Hoc docet Apostolus ad Rom. 4. & 9. & ad Galat. 3. & 4. vbi disertè explicat, eos esse filios Abraham secundum promissionem vitæ æternæ, non qui sunt filij carnis, sed qui sunt filij fidei, id est, qui imitantur fidem Abraham. Sic enim loquitur ad Galat. 3. 7. *Cognoscite, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abraham*. Et ibid. v. 9. *Qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham*. Tunc ergo secundum Apostolum, incipimus esse filij Abraham, vi promissionis, cum incipimus esse fideles. At infantes non incipiunt esse fideles ab vtero materno, sed in Baptismo: *Illis enim baptizari, est credere*, vt loquitur Augustinus lib. 1. De peccatorum meritis, & remiss. cap. 27. Ergo infantes non nascuntur sancti ab vtero materno, sed efficiuntur sancti, quando per Baptismum regenerantur, vt supra ex Euangelio dictum est.

36. Alterum argumentum; Post promissionem Abraham factam, Iacob & Esau ex parentibus fidelibus nati sunt: Et tamen Esau ab vtero materno non fuit sanctus & hæres vitæ æternæ, vt patet ex illo Rom. 9. 13. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*. Ergo non omnes filij fidelium, vi illius promissionis, ab vtero materno nascuntur sancti, & hæredes vitæ æternæ.

37. Tertium; Si omnes nascuntur sancti, planè sequitur, omnes Iudæos nasci sanctos. Omnes enim nascuntur ex duodecim Patriarchis, filiis Iacob: At duodecim Patriarchæ fuerunt fideles; Ergo proximi illorum filij fuerunt sancti ab vtero materno: Ergo & horum filij, & sic deinceps. Quomodo ergo reprobatii sunt? quomodo exclusi ab Euangelio?

quomodo excisi à radice? quomodo gentiles in eorum locum suffecti?

Paradoxum XV.

Qui autem ex thoro illegitimo nascuntur, æternæ damnationi & perditioni obnoxij sunt, nec ad Baptismum admittendi.

38. Ita Calvinista in Synodo Vilenfi, anno 1589. die 11. Martij, vbi publicè decretum est, ne quis paruulos illegitimè natos baptizare audeat, vt refert Adrianus Iunius lib. 3. de doctrina & moribus Evangelicorum, cap. 17. Et in Palatinatu, anno 1587. articuli quidam Calvinisticæ reformationis disseminati sunt, quorum secundus habebat hæc verba; *Infantes, qui ex illegitimo thoro nascuntur, æterna perditioni ac damnationi obnoxij sunt, nec per Baptismum iuuari possunt.* Scio, hos articulos à quibusdam Calvinistis reijci, tanquam supposititios. Sed quidquid sit, videtur hæc sententia apertè sequi ex principiis Caluini. Ipse enim docet, promissionem Abrahamæ & aliis fidelibus parentibus factam, *iure hereditario* descendere ad filios per carnalem propagationem, eo modo, quo ciuilia pacta, feuda, & bona hereditaria parentum ad filios deriuantur: Atqui omni iure, tam diuino, quàm humano, pacta & bona paterna deriuantur ad filios legitimos, non autem ad illegitimos: Ergo illegitimi non cõtinentur in promissione Abrahamæ facta: Ergo sigillo Baptismi obliuari non debent, Itaque ad illos spectat illud Saræ, Genes. 21. 10. *Eiice ancillam hanc & filium eius. Non enim erit hæres, filius ancillæ cum filio meo Isaac.*

39. Hæc doctrina, cuius Calvinistas meritò iam pudet, falsa est. An non Christus pro omnibus mori voluit, tam legitimis, quam illegitimis? Hos enim nunquam legitur exclusisse. An non pro omnibus Baptismum instituit? *In Christo*, inquit Apostolus ad Galat. 3. 28. *non est Iudæus neque Græcus; non est seruus, neque liber, non est masculus, neque fœmina.* Et Petrus Act. 10. 34. *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus.* Et sanè habemus clarum exemplum in Scriptura. Iephte, qui fuit fortissimus Iudex Israëliitarum, ex muliere meretrice natus est, vt legimus in libro Iudicum, cap. 11. An propterea æternæ damnationi fuit obnoxius? Minimè profectò. Nam Apostolus Hebr. 11. 32. inter Sanctos veteris Testamenti illum recenset, *qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, &c.*

40. Accedit testimonium Augustini lib. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 6. & 7. vbi proponit hanc quæstionem; An infantes propter merita, vel demerita parentum, prædestinentur vel reproben- tur? Et respondet negatiuè, quia sæpè fit, inquit, vt infans natus ex parentibus optimis & sanctissimis, sine Baptismo moriatur & pereat. Natus verò ex parente fornicatore & matre meretrice, per Baptismum regeneretur & saluetur.

Paradoxum XVI.

41. Peccata prædestinatorum, quantumuis enormia, nunquam imputantur; reproborum, nunquam remittuntur.

Ita Calvinus, partim lib. 3. Institut. cap. 4. §. 28 his verbis; *Ceterum fidelium peccata venialia esse, non quia non mortem mereantur, sed quia non imputantur, &c.* partim lib. 4. cap. 1. §. 20. & 21. vbi docet, nullum peccatum remitti, nisi in Ecclesia. At re-

probi in Ecclesia non sunt, teste Caluino! Ergo reprobis nullum peccatum remittitur. Et lib. 3. cap. 11. §. 19. vbi ait, sola fide hominem iustificari: At fides nunquam datur reprobis, teste eodem Caluino, lib. 3. cap. 22. §. 10. Ergo reprobi nunquam iustificantur, ac proinde nunquam remittitur illis vllum peccatum.

42. Hæc doctrina, vel omnibus sceleribus ianuam aperit, vel desperationem ingerit. Nam qui cogitat, nulla fidelium peccata impurari, liberrimè ac impudè in omnia flagitia se præcipitabit. Contra, qui in aliam cogitationem se vertit, quid aliud persuadere sibi poterit, quàm nullam esse spem veniæ & condonationis? Sic quisque aut in Scyllam, aut in Charybdim incidat, necesse est. Et hæc quidem dicta sint de Paradoxis Calvinistarum: si non de omnibus, cum multò plura sint, saltem de aliquibus. Dicendum aliquid est de ipsorum Atheismis.

Atheismus Calvinistarum I.

43. Deus secundum essentiam, aut essentialem perfectionem non est simpliciter infinitus, sed finitus.

Ita Conradus Vorstius Calvinista in suo Tractatu de Deo & Attributis diuinis, pag. 234. his verbis; *Deus non est actu simpliciter infinitus, neque essendo, neque operando.* Et pag. 235. *Est quidem Deus purus actus, sed hoc non vetat, quin simul in sese sit finitus.* Hunc Atheismum conatur probare his quinque argumentis. 1. quia Scriptura non vocat Deum infinitum: Ergo infinitus non est. 2. Substantia Dei videtur ab Angelis: Ergo infinita non est. 3. Nec materia, nec vllus numerus, nec vlla magnitudo, nec vlla alia creatura est infinita: Ergo nec Deus. 4. Potentia Dei non est infinita, quia non extenditur ad impossibilia: Ergo nec essentia. 5. Esse actu infinitum, & esse actu hoc aliquid, sunt contradictoria: sed Deus esse actu hoc aliquid, Ergo non est actu infinitus. Hæc singula discutienda sunt.

44. Primum ergo ait, *Scripturam non vocare Deum infinitum.* Falsum est. Nam Scriptura sic habet, Psalm. 144. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Et Baruch. 3. 25. *Magnus est, & non habet finem, excelsus & immensus.* Quæ testimonia nō possunt intelligi de magnitudine molis seu quantitatatis, quæ in Deo non est; sed de magnitudine virtutis seu perfectionis. Est ergo hic sensus: Deus ita magnus est in virtute & perfectione, vt non habeat finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis. Vnde sic argumentor: Sicut illud est finitum in virtute & perfectione, quod habet finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis: ita è contrario, illud est infinitum in virtute & perfectione, quod non habet finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis: At Deus non habet: Ergo infinitus est, &c.

45. Secundò ait, *substantiam Dei videri ab Angelis, & idè infinitam non esse.* Hic planè ostendit, se timidum & imbellem disputatorem esse, qui vt subterfugiat communem difficultatem, quæ oritur ex clara & intuitiua Dei visione, infinitatem Dei tueri non audet. Est autem hæc difficultas; *Substantia Dei est infinita: Ergo ab intellectu finito, qualis est hominum & Angelorum, clarè & intuitiue videri non potest.* Omnes alij authores, tam Latini, quàm Græci, concedunt antecedens; & de sola consequentia solliciti sunt, quam Catholici negant. Armeni concedunt. Putant enim Catholici, rectè coherere hæc duo, Dei

substantiam infinitam esse, & tamen videri posse ab intellectu finito, non quidem per solas naturæ vires, sed accedente auxilio Dei supernaturali. Armeni, tamen negent coherere, ac proinde alterum negandum esse censeant; non tamen negant Deum infinitum esse, sed potius, cum infinitus sit, à finito intellectu videri non posse. Omnium stupidissimus & timidissimus est Vorstius Calvinista, qui nec coherentiam, quam Catholici statuunt, potest intelligere; nec infinitatem Dei, quam omnes alij defendunt, tueri ac defendere ausus est.

46. Tertio sic ratiocinatur: *Nulla creatura est infinita: Ergo nec Deus.* Ineptissime profectò. Perinde est, ac si dicam; *Nulla creatura est omnipotens: Ergo nec Deus.* Alij authores multò rectius colligunt contrarium ex creaturis, in hunc modum, Ideò creaturæ finitæ sunt in genere Entis, quia deest illis aliqua perfectio, vel gradus perfectionis, in genere Entis. Nulla enim est, quæ contineat in se omnes perfectiones, & omnes gradus perfectionis, qui sunt possibiles in latitudine Entis. Ergo è contrario, idè Deus est infinitus in genere Entis, quia nulla deest illi perfectio vel gradus perfectionis in toto complexu Entis. Hæc ratio optima est, & potest explicari hoc duplici syllogismo.

47. Prior est. Cui deest aliqua perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis, eo potest dari aliquid perfectius in genere Entis: Ergo non est infinite perfectum. Atqui singulis & omnibus creaturis deest aliqua perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis. Nam elementis deest vita: plantis, & brutis animantibus, intelligentia: Angelis & hominibus, vis creandi. Vno verbo, singulis deest independentia ab alio. Omnes enim creaturæ dependent à Deo in esse & conservari. Nulla independens, nulla sibi sufficiens est. Omnes ergo finitæ ac limitatæ sunt in perfectione.

48. Posterior est. Cui nulla deest perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis, eo nihil potest dari perfectius in genere Entis: Ergo est infinite perfectum in genere Entis: Atqui Deo nulla deest perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis: Nulla enim concipi aut cogitari potest, quæ in Deo non sit, vel formaliter, vel eminenter. Formaliter, si est increata: Eminenter, si creata, vel creabilis. Hæc tota ratio procedit à priori. Ostendit enim radicem infinitatis in Deo, & finitatis in creatura. Idè enim Deus infinitus est in perfectione, quia nihil perfectionis illi deest, idè creaturæ finitæ, quia aliquid illis deest.

49. Quarto, sic pergit Vorstius; *Potentia Dei non extenditur ad impossibilia: Ergo non est infinita: Ergo nec essentia infinita est.* Non minus ineptè quàm antè. An putat Novator infinitam fore potentiam, si ad impossibilia se extenderet? Imò potentia non esset, si id fieret. Sicut enim scientia non dicitur, nisi respectu scibilium; sic neque potentia, nisi respectu possibilium. Ex eo ergo censeari debet maior vel minor potentia, quò ad plura vel pauciora possibilia extenditur. Impossibilia enim non cadunt sub potentiam. Et, si caderent, impossibilia non essent.

50. Quintò, sic concludit; *Esse infinitum actum, & esse hoc aliquid, sunt contradictoria: Deus est actus hoc aliquid: Non ergo actus infinitus est.* Iam dixi, id actum infinitum esse in genere Entis, quod actum inter se continet omnes perfectiones possibiles in genere Entis. Deus, tamen sit actus hoc aliquid, simul tamen actum continet in se omnes perfectiones possibiles in genere Entis: Ergo, tamen sit actus hoc aliquid, simul tamen actum infinitus est. Non ergo sunt con-

A tradictoria hæc duo, *Esse actum infinitum, & Esse actus hoc aliquid.* Addo, neque hæc duo pugnare inter se. *Deus est actus hoc aliquid, & Deus est actus omnia.* Nam formaliter, est hoc aliquid: Eminenter, est omnia.

Atheismus II.

51. Deus secundum substantiam suam non est ubique præsens in hoc mundo, sed tantum in cælo.

Ita Vorstius loco citato, pag. 235. his verbis; *In Scripturis affirmari omnino videtur, Deum ratione substantiæ suæ tantum esse in cælo.* Et post citata aliquot Scripturæ testimonia, sic concludit pag. 237. *Simpli- citer igitur credamus, quòd sacra Scriptura toties incul- cant, Deus sua substantia in cælo habitare: in terra verò, virtute & sapientia sua nobis adesse.* Citat autem hæc testimonia, Psalm. 113. 16. *Cælum cæli Domino; terram autem dedit filiis hominum.* Et Psalm. 122. 1. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis.* Et quæ similia sunt.

52. Iam pridem ostendi, hoc temerè & impiè dici à Vorstio. Temerè, quia contra Scripturam & Patres. Nam Scriptura sic loquitur, Ierem. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.* Cyprianus autem in lib. de vanitate idolorum; *Dei templum, totus est mundus.* Et infra; *Deus est totus ubique diffusus.* Et August. Epist. 57. ad Dardanum; *Est ergo Deus per cuncta diffusus. Ipse quippe ait per Prophetam, Cælum & terram ego impleo. Itemque scriptum est; Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Eique dicitur in quodam Psalmo; Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades; quia substantialiter Deus ubique diffusus.*

D Et lib. 7. de Civ. Dei, c. 30. *Deus ubique totus, implet cælum & terram præsentè potentia, non absente natura.*

53. Impiè, quia Arianismum introducit. Nam si Deus secundum substantiam non est alibi, quàm in cælo, planè sequitur, Christum, cum in terris versaretur, non fuisse verum Deum secundum substantiam. At hoc impium est: Ergo & illud, ex quo sequitur. Mirum est, quas ambages hic querant Vorstiani. Non audent palam negare diuinitatem Christi; & tamen, stante hac assertione, non possunt eam tueri.

E 54. Aliqui igitur dicunt, Christum, cum in terris esset, fuisse verum Deum, non ratione substantiæ Deitatis, sed ratione personæ Verbi. Non enim humanitatem Christi immediatè vnitam fuisse Deitati vel essentiæ Diuinæ, sed personalitati. Itaque personalitatem Verbi fuisse in terris, cum Christus in terris esset, non substantiam Deitatis aut essentiæ. Nouus hic error est, qui planè destruit diuinitatem. Primò, quia supponit personam diuinam posse existere in terris sine deitate, seu essentiæ diuinæ, quod falsum est. Non enim persona & essentia sunt duæ res distinctæ, quæ loco seiungi possint, sed vna res simplicissima, in qua nulla est compositio aut distinctio actualis ex parte rei. Imò non minor identitas est inter personam & essentiam, quàm inter Petrum & eundem Petrum. At impossibile est, vt Petrus sit in terra, sine seipso: Ergo etiam impossibile est, vt persona diuina sit in terra sine essentiæ. Secundò, si persona Verbi fuisset in terra sine diuinitate & essentiæ, falsum esset illud Apostoli, ad Col. 2. 9. *In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Tertio, vel persona Verbi fuisset simul in cælo & in terra, vel tantum in terra. Si prius, sequitur vnã eandemque rem posse simul esse in distinctis locis, quod

quod negant Calvinistæ. Si posterius, sequitur personam Verbi realiter separatam fuisse ab essentia: ac proinde essentiam tunc temporis non fuisse in tribus personis, sed tantum in duabus. Ex quo ulterius sequitur, omnes personas realiter ab essentia separari posse; ideoque, quod Deus sit trinus & vnus, rem esse contingentem, & non necessariam, quod est absurdissimum.

55. Alij dicunt, Christum, cum in terris esset, fuisse verum Deum ratione subsistentiæ diuinæ; non quod subsistentia Verbi sine diuinitate & essentia fuerit in terra, quod iam refutatum est: sed quod subsistentia Verbi, manens in cælo, potuerit efficere, vt humanitas Christi, quæ erat in terra, diuinitus subsisteret sine humana subsistentia. Et hic nouus error est, ex quo sequuntur tria absurda. 1. Christum non fuisse verum Deum, cum in terris esset. Nam si nec deitas, nec persona seu subsistentia diuina in illo fuit, iam nihil in illo fuit, à quo intrinsecè & propriè esset Deus. 2. vnumquemque nostrum fore Deum, eo modo, quo Christus fuit, si Deus vellet nos miraculosè sustentare sine propria subsistentia humana. 3. Christum, non magis fuisse filium, quàm Patrem aut Spiritum Sanctum. Nam illa sustentatio, qua fingitur Christus subsistisse sine persona Verbi presente, debuit esse opus Dei ad extra, vt loquuntur Scholastici: Ergo debuit esse opus totius Trinitatis: Ergo non magis sustentatus fuit à Filio, quàm à Patre & Spiritu sancto: Ergo tam potuit vocari Pater & Spiritus sanctus, quàm Filius. Quæ omnia absurda sunt.

56. Denique alij dicunt, substantiam Dei, tamen ordinariè sit tantum in cælo, tamen eo tempore, quo Christus in terra vixit, fuisse in carne Christi, & non alibi. Quod quidam amicus Vorstij, in literis ad me datis, conatus est confirmare ex Apostolo. Sic enim scribit; *Equidem non satis video, quomodo omnis plenitudo diuinitatis in carne Christi habitet corporaliter, si Deus per subsistentiam totus habitat non tantum in carne, sed etiam extra carnem in aliis locis mundi.* Igitur ex huius hominis sententia, Deus secundum substantiam non est alibi, quàm in carne Christi; ac proinde cum caro Christi esset in terra, Deus secundum substantiam non erat in cælo, sed tantum in terra: nec vbique in terra, sed in sola Christi carne. Quæ quidem sententia, non solum noua & inaudita, sed etiam absurdissima est. Primò, quia concedit Deum substantialiter de loco in locum moueri, sicut caro Christi mouetur, quod est contra Augustinum libro 16. de ciuitate Dei, capite 5. Chrysostomum Homil. 17. in Genesim, & alios Patres. Secundò, quia si Deus secundum substantiam, eo tempore, quo Christus in terra vixit, non fuit in cælo, sed tantum in terra, necesse est, tres personas diuinas non fuisse tunc in cælo, sed tantum in terra, quia personæ diuinæ non possunt separari à substantia diuina, vt dictum est. Ac consequens est absurdum. Ergo & illud, ex quo sequitur. Minor pater ex Euangelio, vbi Christus, cum in terris viveret, dixit Discipulis; *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* (Matth. 18. 10.) Ergo Deus Pater tunc erat in cælo: Ergo & substantia Dei Patris: Ergo Deus secundum substantiam non erat in sola Christi carne.

57. Dices, Quomodo ergo verum est, quod dicit Apostolus, plenitudinem diuinitatis habitare in Christo? Respondeo. Non pugnant, sed optimè coherent hæc duo inter se. 1. Deum secundum substantiam vbique esse in hoc mundo. 2. Deum speciali modo, nempe per vnionem hypostaticam, habitare in Christo, & non alibi. Hoc posterius asserit Apostolus: illud prius Scriptura & Patres supra citati.

Atheismus III.

58. In Deo sunt vera accidentia, realiter distincta à substantia Dei.

Ita Vorstius pag. 207. vbi de decretis diuinis sic loquitur; *Quæ certè accidentia quedam sunt, ab ipsius substantia longè diuersa.* Et hoc probat tribus argumentis. Primò, quia decreta Dei sunt multa, cum aliud sit decretum creandi homines, aliud prædestinandi, aliud reprobandi: At substantia Dei est vnica: Ergo decreta non sunt substantia, sed accidentia. Secundò, decreta Dei sunt libera, quia possunt esse & non esse: Substantia Dei est necessaria, quia non potest non esse: Ergo decreta non sunt substantia. Tertiò, decreta Dei non sunt ab æterno: Substantia Dei est ab æterno: Ergo, &c.

59. Hic Atheismus tribus rationibus refelli potest, quarum prima sumitur ex infinitate substantiæ diuinæ. Altera ex concessione Vorstij. Tertia ex fundamentis illius. Prima est hæc: Quod in se infinitè perfectum est, non potest ulterius in seipso perfici: At substantia diuina in se infinitè perfecta est, vt paulo ante probaui: Ergo non potest ulterius in se perfici. At perficeretur in se, si reciperet in se accidentia realia, quæ sunt perfectiones quedam reales. Maior pater, quia quod in se infinitè perfectum est, hoc in se continet perfectiones possibili, vel formaliter, vel eminenter: Ergo ulterius perfici non potest. Deinde excludit à se omnem defectum & imperfectionem: Ergo etiam omnem potentiam passiuam seu receptiuam, cum talis potentia supponat earentiam seu defectum: Ergo non potest in se recipere ulteriorem perfectionem: Ergo nec accidentia.

60. Altera ratio. Quidquid bonitatis & perfectionis est in creaturis, hoc totum est in Deo per modum simplicis formæ, vt disertè & verè concedit Vorstius (tamen imprudenter) At in creaturis est aliquid perfectionis substantialis, & aliquid accidentalis: Ergo hoc totum est in Deo per modum simplicis formæ. Porro simplex illa forma non potest esse composita ex substantia & accidente; alioqui simplex non esset. Nec est simplex forma accidentalis; alioqui Deus non esset substantia: Ergo est simplex forma substantialis. Nullum ergo accidens in Deo est.

61. Tertia ratio. Argumenta Vorstij, quibus nititur, infirma sunt. Nam primò sic argumentatur; *Decreta Dei sunt multa: substantia Dei est vnica: Ergo decreta Dei non sunt substantia, sed accidentia.* Duplíciter peccat hic syllogismus. 1. in forma. 2. in materia. In forma peccat, quia conclusio non legitimè infertur. Quod patet in hoc simili syllogismo; *Persona diuinae sunt multa; substantia Dei est vnica: Ergo persona diuinae non sunt substantia, sed accidentia.* Quis non videt, negandam esse consequentiam? In materia peccat, quia maior propositio apertè falsa est. Non enim in Deo sunt multa Decreta, eo sensu quo id asserit Vorstius, id est, non sunt multi actus voluntatis, quorum vno decernat Deus creare mundum; alio, prædestinare quosdam ad vitam; alio reprobare ad mortem: sed est vnus simplex actus, quo hæc omnia decernit. Simile est in scientia Dei. Non enim sunt multæ scientiæ in Deo, id est, non sunt multi actus intellectus, quorum vno cognoscat Petrum, alio Paulum, alio Ioannem: sed est vna simplex scientia, seu vnus simplex actus intellectus, quo omnia, tam creaturas quàm seipsum intelligit. Et ratio est, quia actus intelligendi & volendi in Deo, nihil

est aliud, quàm ipsa essentia, seu substantia Dei, quatenus per modum actus significatur. Hoc sensu dicunt Patres & Scholastici, non differre in Deo hæc tria, *Esse, posse, operari*, seu, Essentiam, potentiam actiuam & operationem. Vnde sicut essentia Dei est vna & simplex, sic etiam vna & simplex scientia; vnum & simplex decretum. Et hæc omnia simul sumpta, vna & simplex Deitas. Vel, vt rectè loquitur Vorstius, hæc omnia sunt in Deo *per modum simplicis formæ*. 62. Hinc facilè intelliguntur hæc duo consecraria. Vnum, sicut essentia Dei, licet in se vna & simplex sit, potest tamen esse in tribus distinctis personis: sic scientia Dei, licet in se vna & simplex sit, potest versari circa distincta obiecta scibilia; Et similiter decretum circa distincta obiecta decernibilia. Alterum, sicut multitudo personarum non obstat quo minus essentia Dei sit vna, sic multitudo obiectorum non obstat, quo minus scientia & decretum sit vnicum. Hoc interest, quod essentia Dei, quæ in se vnica est, non possit ratione trium personarum, in quibus est, vocari triplex essentia: cum tamen scientia Dei, quæ similiter in se vnica est, possit ratione diuersorum obiectorum, vocari multiplex scientia: Et eodem modo decretum. Ratio discriminis est, quia aliter se habet essentia Dei ad distinctas personas; aliter scientia & decretum Dei ad distincta obiecta. Nam essentia Dei, tamen si sit in tribus personis realiter inter se distinctis, ipsa tamen est realiter idem cum singulis personis: & singulæ personæ, quæ inter se realiter distinguuntur, sunt realiter idem cum essentia. Non sic res habet in scientia & decreto Dei. Nam neque scientia Dei, quæ versatur circa distincta obiecta intelligibilia, est realiter idem cum singulis; neque etiam decretum Dei, quod versatur circa distincta obiecta decernibilia, est realiter idem cum singulis. 63. Alterum Vorstij argumentum est hoc: *Decreta Dei sunt libera, quia possunt esse & non esse: substantia Dei est necessaria: Ergo decreta Dei non sunt substantia Dei*. Sed maior propositio, iuxta eum sensum, quem intendit Vorstius, apertè falsà est. Non enim decreta Dei secundum existentiam sunt libera, sed quoad terminationem, quia liberè terminantur ad sua obiecta, vt in prima parte Theologiæ Scholasticæ explicatum est. Simile est de persona Verbi, quæ necessariò quidem existit, sed tamen liberè terminatur ad humanitatem Christi. De tertio argumento, in quo quæritur, an decreta Dei sint ab æterno, separatim agendum est.

Atheismus IV.

64. Decreta Dei, cuiusmodi est decretum prædestinationis, aut reprobationis, non sunt ab æterno, vel quod idem est, non sunt Deo coæterna.

Ita Vorstius loco citato, pag. 27. his verbis; *Libera Dei decreta ante mundi creationem producta sunt*. Et pag. 207. *Hæc eadem decreta non sunt simpliciter æterna*. Quod sic probat. Omnis causa libera antecedit suum effectum ordine temporis seu durationis. Nam libera actio voluntatis necessariò supponit deliberationem in intellectu. Qui enim liberè decernit aliquid facere, prius deliberat, antequam decernat. At Deus est causa libera respectu liberorum decretorum: Ergo tempore seu duratione antecedit sua decreta. Non ergo decreta Dei possunt esse Deo coæterna.

65. Ex his tria colligo. 1. Decreta Dei esse producta. 2. Non esse æterna. 3. non posse esse æterna, quia

A causa libera necessariò præcedit suum actum ordine durationis. Singula discutiamus. Primùm ait, decreta Dei producta esse. An putat Deum more hominum & Angelorum producere in se nouas actiones intellectus & voluntatis, quæ sint accidentia distincta ab ipsius substantia? Non ita est. In Deo nulla sunt accidentia, vt supra probatum est. Immediatè intelligit, amat & decernit per suam substantiam, quæ simul est intellectio, amor & decretum: Et sine vlla sui mutatione terminari potest ad varia obiecta. Solùm accedit externa quædam denominatio, & respectus rationis, quæ substantia Dei, per modum intelligentis, amantis & decernentis, refertur ad rem intellectam, amatam & decretam. simile est in persona Verbi, quæ sine vlla sui mutatione, terminata est ad humanitatem Christi: Nec aliud ex illa terminatione secutum est in persona, quàm respectus terminantis ad humanitatem terminatam. Hoc interest, quod hæc terminatio facta sit in tempore; altera ab æterno.

66. Secundò ait, Decreta Dei non esse ab æterno. Sed se ipsum iugulat. Nam p. 66. sic scribit; *Certum est, decretum Dei de omnibus rebus ad finem suum ordinandis, deque bonis efficiendis, malis autem permittendis, iam inde ab æterno factum esse, idemque in æternum permanere: Et hoc sensu, nec originem vllam habere, nec finem vnquam inuenire*. Non poterat sibi apertius contradicere, quàm hic facit. Nunc quæro, an hoc decretum, quod Vorstius fatetur ab æterno esse, liberè à Deo productum sit, necne? Si liberè productum est, & quidem ab æterno, certè non omnis causa libera antecedit suum effectum ordine durationis. Si productum non est, cur ait, omnia decreta Dei producta esse ante mundi creationem? Hic Nouatorum mos est. Quod vno loco affirmant, alio negant.

67. Tertio ait, Deum non posse ab æterno habere liberum decretum. Quare? quia causa libera necessariò præcedit suum effectum ordine durationis. Falsum est. An nescit Vorstius, actiones intellectus & voluntatis spirituales ac indiuisibiles esse, & in instanti produci posse? An nescit Angelos habuisse liberum actum dilectionis Dei in primo instanti suæ creationis? An nescit Christum, secundùm humanitatem, in instanti conceptionis, liberè mortem accepisse pro humani generis redemptione? Hoc docet D. Thom. & alij graues Theologi. Si ergo Christus & Angeli possunt habere liberam actionem sibi coætuam; non poterit Deus habere liberum decretum sibi coæternum? Quæ hæc philosophia est? At Vorstius hoc negat de Christo & Angelis. Quare? quia putat eos ante liberum actum voluntatis indigere præuia deliberatione; nec fieri posse, vt eodem instanti simul deliberent & decernant. Sed cur quæso id fieri non potest, si duo isti actus sunt spirituales ac indiuisibiles, sicut reuera sunt? Et, si singuli in instanti produci possunt separatim, cur non simul in eodem instanti? Nihil hic video difficultatis. Nec vidit D. Tho. & alij Theologi. Demus tamen Vorstio, quod vult, Christum & Angelos nihil posse decernere, nisi præuia deliberatione secundùm ordinem temporis. An ideo Deus ad has angustias redigendus est? Absit.

68. Addam duo dilemmata pro Vorstio. Vnum est; Si decreta Dei sunt posteriora ipso Deo, vel ergo Deus finito, vel infinito tempore antecessit sua decreta. Si finito, æternus non est. Si infinito, miser est, qui nihil potest decernere, nisi post infiniti temporis durationem. Alterum; Vel Deus ab æterno sciuit, creationem mundi esse possibilem, & sapienter à se fieri posse; vel ignorauit. Si sciuit, non

non eguit deliberatione. Si ignorauit, à quo postea didicit?

Atheismus V.

69. *Æternitas Dei non est indiuisibilis, & tota simul, sed diuisibilis & successiua.*

Ita Vorstius, pag. 226. his verbis; *Vulgo putant, æternitatem totam simul existere, & omnibus temporum differentiis coexistere: quæ sententia omnino falsa est, & aliquot rationibus hic obiter refutanda.* Summa autem rationū ipsius est hæc; Si æternitas coexistit omnibus temporum differentiis, seu partibus, sequitur primò, omnes partes temporis, id est, præteritum, præsens & futurum, simul inter se coexistere, respectu æternitatis. Secundò, Deum posse efficere, ut præteritum non sit verè præteritum, & futurum non sit verè futurum, quia vtrumque in æternitate præsens est. Tertio, primum annum mundi conditi, esse hunc ipsum annum præsentem. Quarto, res in æternitate nunquam oriri aut interire, quia semper æternitati præsentis sunt.

70. Propter hæc friuola argumenta ausus est Vorstius communem Patrum ac Theologorum sententiam deserere, & ipsam æternitatis naturam penitus euerrere. Quod sic ostendo; *Æternitas Dei non est accidens, sed substantia Dei, ut concedit Vorstius, p. 27. At substantia Dei est indiuisibilis, & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicem succedentes, alioqui esset mutabilis & corruptibilis: Ergo etiam æternitas Dei est indiuisibilis, & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicem succedentes: Ergo tota coexistit omnibus temporum differentiis. Non quidem eo sensu, quem imaginatur Vorstius, quasi omnes partes seu differentia temporis simul inter se*

existant (hoc enim falsum est, quia præteritum, præsens & futurum, nunquam sunt simul) sed quod singulæ partes temporis, dum actu sunt, coexistant æternitati. Nam pars temporis præterita, cum adhuc præsens esset, coexistebat æternitati: Et quæ nunc præsens est, coexistit æternitati: & futura, cum erit præsens, coexistet æternitati.

71. Hinc facillè soluuntur argumenta contraria; Nam prima consequentia, à qua cætera dependent, neganda est. Non enim sequitur, si tota æternitas coexistit omnibus partibus temporis, ipsas etiam partes simul inter se coexistere. Nam tota æternitas non coexistit omnibus partibus simul sumptis & existentibus, ut supponit Vorstius, sed singulis diuisim sumptis, & sibi mutuo succedentibus, v.g. Hodie tota æternitas coexistit hodierno diei; cras tota coexistet crastino diei; & perendie perendino; & sic deinceps. Hinc autem non sequitur, hodiernum, crastinum & perendinum diem, simul inter se existere, sed potius vnum alteri succedere. Hoc ostendo in simili exemplo. Totum cælum, quantum quantum est, hodie coexistit Vorstio; & post aliquot annos, eo mortuo, coexistet filio Vorstij; & eo etiam mortuo, coexistet nepoti Vorstij, & sic deinceps per singulas generationes. Hinc non sequitur, Vorstium, filium, nepotem, & reliquos posteros, quotquot erunt, simul inter se existere. Hæc solutio facillè accommodabitur ad reliquas consequentias, quæ ex Vorstio allatæ sunt.

72. Concludo, Caluinistas, qui huiusmodi Atheismos & paradoxa suis auditoribus obtrudunt, non posse vocari Orthodoxos, sed Cacodoxos. Non enim rectè, sed perperam sentiunt, qui negant Deum infinitum, nobis præsentem, indiuisum, & quæ similia sunt.

TITVLVS QVINTVS. ZVINGLIANI.

CALVINISTÆ vocantur Zuingliani, quia sequuntur dogma Zuinglij de Sacramento Eucharistiæ, nempe, Christum in Eucharistia non esse realiter præsentem. Et illa Christi verba, *Hoc est corpus meum*, explicant cum Zuinglio, in hunc sensum; *Hic panis significat corpus meum.* Hoc patet ex libello Caluini, qui inscribitur; *Consensio mutua, in re Sacramentaria, Ministrorum Tigurina & Geneuensis Ecclesie.* In quo libello ostendit; se in Sacramento Eucharistiæ planè consentire cum Zuinglio, & aliis Ministris Ecclesie Tigurinae in Heluetia. Porro ut constet, quam speciosus ac honorificus sit hic titulus, qui ex nomine Zuinglij desumptus est, tria breuiter explicanda sunt. 1. qualis fuerit Zuinglius, quem alij Zvinglium, alij Cinglium appellare solent. 2. quò præceptore vsus sit. 3. quomodo ex hac vita decesserit.

QVÆSTIO I.

Qualis fuerit Zuinglius.

1. **H**ereticus Zuinglius, præter alia vitia, quibus erat obnoxius, fuit homo valde inconstans. Ex Catholico factus est Lutheranus; ex Lutherano, Carolstadianus; ex Carolstadiano, nouus hæresiar-

Acha. Nam primò credidit cum Catholicis, Christum esse verè præsentem in Eucharistia sub specie panis & vini. Deinde cum Lutero docuit, Christum esse quidem verè præsentem, non tamen sub specie panis & vini, sed simul cum ipso pane & vino. Postea cum Carolstadio negauit esse præsentem; & illa verba, *Hoc est corpus meum*, explicauit cum eodem Carolstadio, hoc sensu; *Hic sedet corpus meum: vel, Hoc est corpus meum, quod hic mensa assidet.* Denique, reiecta hac explicatione, nouam excogitauit, nempe

hanc, *Hoc est corpus meum*, id est, *Hoc significat corpus meum*: vel, *Hic panis significat corpus meum*, quam nunc sequuntur Calvinistæ.

2. Hanc tamen inconstantiam ex parte conatus est excusare, in libro de vera & falsa religione. Nam ibi disertè fatetur, se quidem multo ante in animo sensit, Christum non esse præsentem in Eucharistia; noluisse tamen id palam profiteri, sed tempori servire. Itaque publicè quidem docuisse sententiam Lutheri; occultè tamen eam damnasse, & alteri adhæsisse. Et in eo similem fuisse Dispensatori Euangelico, de quo Christus, Luc. 12. 42. *Quis putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?* Nam sicut hic dispensator, non quovis, sed certo tempore, nec in quavis, sed in certa mensura, distribuit triticum in familiam Domini sui (in quo consistit ipsius prudentia & fidelitas) ita se, non quolibet, sed certo tempore, & in certa mensura, suam doctrinam in familiam Christi distribuisse.

3. Verùm hæc, non tam excusatio, quàm accusatio quædam est. Nam si Zuinglius iam ante credebat, sententiam Lutheri falsam esse, & tamen, ut tempori serviret, publicè eam profitebatur; ceterè duplici scelere se obstringebat, mendacio & hæresi. Mendacio, quia loquebatur contra mentem: Hæresi, quia, docebat sententiam, quam iudicabat hæreticam. Non ergo similis fuit dispensatori Euangelico. Nam is, tamen si non quovis, sed suo tempore, distribuat triticum in familiam; nunquam tamen falsum & fictitium distribuit, ut Zuinglius fecit. Fuit nihilominus similis illis, qui in re mala serviunt tempori, cuiusmodi sunt multi politici, qui apud Turcas sequuntur Mahometum, apud Iudæos, Moysen; apud Christianos, Euangelium. Multi item Prædicantes, qui accommodant se suis Principibus: Et sub Principe Lutheranum Lutherum; sub Calviniano, Calvinum profitentur. Exempla quotidie obvia sunt.

4. Referam, quod mihi accidit. Ante annos quatuordecim cum in quodam itinere essem, diverti ad rusticum hospitem, ex quo amicè sciscitatus sum, quam religionem profiteretur. Respondit, toties eo loco mutari religionem, ut vix sciret, quam sequi vellet aut deberet. Et vester, inquam, Prædicans quam sequitur? Annis, ait, superioribus Lutheranam secutus est: nunc Zuinglianam profiteri cœpit. Quid causa? Quia Dominus loci, qui Lutheranus erat, mortuus est: Nunc Zuinglianus successit. Prædicans ergo, ne cogatur solum vertere, tempori se accommodat. Tum ego: Non possem hominem convenire? Omnino, ait hospes. Bacchus est: si haustum vini promiseris, mox aduolabit. Et sic factum est. Cum iam adesset; Audio, inquam, mi Domine, Parochum te esse, & hoc anno religionem mutasse. Ita est, ait: Mutavi religionem, & pro falsa veram amplexus sum, quam nunc publicè profiteor. Ergone, dixi, hætenus mentitus es? Obmutuit homo, & proripuit se foras, hospite suavissimè arridente. Ex vno disce omnes.

Q V Æ S T I O I I.

Quo præceptore usus sit Zuinglius?

5. Sicut varius & inconstans fuit in doctrina, sic varius usus est præceptoribus. Catholicam doctrinam didicit à suis maioribus, qui Catholici erant; Lutheranam, à Luthero, Carolstadianam à Carolstadio; suam, id est, Zuinglianam, à nocturno Spiritu.

A Hoc ipsemet fatetur in libello, quem inscripsit, *Subsidium de Eucharistia*. Ibi enim refert, se coram Senatu Tigurino conatum fuisse probare, hæc verba Christi, *Hoc est corpus meum*, habere hunc sensum, *Hoc significat corpus meum*. Nam particulam, *Est*, sæpè accipi pro *Significat*. Sicut Luca 8. 12. *Semen est verbum Dei*. Et Math. 13. 38. *Ager est mundus*: Restitisse autem sibi quemdam Scribam, qui contēdebat, verba Christi Catholico sensu intelligenda esse, nec à propria significatione recedendum. Exempla autem, quæ ex Luca & Matthæo allata sunt, esse valde dissimilia. In illis enim contineri parabolas, quod non fit in verbis cœnæ. Tandem in somno astitisse sibi monitorem, qui suggererit alium Scripturæ locum, in quo, sine vlla parabola, verbum, *est*, sumitur pro *significat*. Et se huic monitori acquievisse.

B 6. Verba Zuinglij, inter alia, sunt hæc; *Cum è Senatu nos recepissemus, cœpimus cogitare omnia, omnia revolvere, quo scilicet proderemus exempla, quæ nulla cum parabola coniuncta forent. Attamen aliud nihil exemplorum occurrebat, quàm quòd, in commentario (de vera & falsa religione) proditum est, aut quòd occurrebat, erat illorum simile. Cum verò tredecima Aprilis lux appeteret, visus sum mihi in somno, multo cum tædio, denuo contendere cum adversario Scriba, sicque obmutuisse, ut quòd verum scirem, negante lingua beneficium suum, proloqui non possem. Qui me angor, ut solent nonnunquam somnia fallaci ludere nocte (nihil enim altius, quam somnium narramus, quòd ad nos attinet: tamen si leve non sit, quòd per somnium didicimus) vehementer turbare videbatur. Ibi è nocturno visus est monitor adesse (ater fuerit, an albus, nihil memini) qui diceret; *Quin ignave respondes ei, quòd Exodi 12. dicitur; Est enim phasè, hoc est, transitus Domini. Protinus ut hoc phasma visum est, simul expergesio, & è lecto exilio: locum apud Septuag. primum undique circumspicio, ac de eo coram tota concione pro virili dissero, &c.**

C 7. Hinc duo colligimus, quæ ad rem faciunt. Vnum est, Zuinglium à nocturno monitore didicisse sensum verborum Christi. Hunc enim monitorem dixisse, sicut in illis verbis Exodi, *Est enim phasè, id est, transitus Domini*, particula, *est*, sumitur pro *significat*. sic etiam in verbis Christi, *Hoc est corpus meum*, sumi posse ac debere. Alterum, eundem monitorem ex machina apparuisse; non tamen meminisse Zuinglium, albus an ater esset. Hinc apud alios lis orta. Zuingliani contendunt, fuisse album; Lutherani atrum. De qua re eleganter disputat Greterus in libello, qui inscribitur, *Disceptatio de somnio Zuinglij*. Et multis argumentis conuincit, atrum fuisse, non album, id est, malum spiritum, non bonum.

D 8. Hoc pro certo statuendum est, si bonus fuit Spiritus, veram doctrinam inspirasse: si malus, falsam. Nam de bono Spiritu scriptum est, Ioan. 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & dabit vobis Spiritum veritatis*. De malo, 3. Reg. 22. 22. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*. Hinc deduco tria consectaria. 1. Qui certò scit, suam doctrinam à bono spiritu inspiratam esse, certò etiam scit veram esse. 2. Qui certò scit à malo spiritu inspiratam esse, certò scit falsam esse. 3. Qui dubitat, à bono an malo spiritu inspirata sit, etiam dubitat vera an falsa sit. Iam subsumo. At Zuinglius dubitat, an sua doctrina à bono, an malo spiritu inspirata sit: Ergo etiam dubitat vera an falsa sit. Cur ergo, ut veram amplectitur: cur auditoribus, ut veram proponit? In hoc, alios; in illo, seipsum decipit.

E 9. Iam, si Zuinglius de sua doctrina dubitat, etiam Zuinglianos dubitare necesse est. Nam hi, quidquid habent in hoc genere, à Zuinglio habent. Vel ergo credunt

credunt Zuinglio, vel non credunt. Si credunt, fateri debent incertum esse, albus an ater fuerit spiritus, à quo Zuinglius edoctus est. Hoc enim asserit Zuinglius. Si non credunt, cur doctrinam eius amplectuntur? Videant, ne ex eorum numero sint, de quibus prædictum est ab Apostolo 1. Tim. 4.1. *In novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Demoniorum.*

QVÆSTIO III.

Quomodo Zuinglius mortuus sit?

10. **Q**uod aliis Hæresiarchis, hoc etiam Zuinglio accidit. Plerique malè perierunt. Ut alios omittam, Ebion in balneo oppressus est. Montanus & Maximilla, laqueo iniecto, sibi ipsi mortem conscuerunt. Arius intestina effudit. Nestorio linguam vermes exederunt. Lutherus, Oecolampadius, Osiander, Carolstadius, Bucerus, Calvinus, similem ferè exitum sortiti sunt. Zuinglius, de quo agimus, in eodem numero censi debet. Sed malim aliorum, quàm meis verbis, hæc omnia demonstrare.

11. Igitur de Ebione, qui tempore S. Ioannis Apostoli & Evangelistæ, negavit Christi diuinitatem, sic scribit Epiphanius, hæresi 30. *Sanctus Ioannes prædicans in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad veritatis delineationem. Cum enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipsius decentem, & penitus non lauaretur, coactus est à Spiritu S. progredi usque ab balneum, dixitque: Accipite mihi qua pertinent ad balneum. Et cum comites ipsum sequentes mirarentur, venit ad ipsum balneum: & ubi peruenisset ad eum, qui lauantium vestes suscipere solet, interrogauit, Quis est intus in balneo? At olearius, seruandis vestibus inseruens, ad Ioannem dixit: Ebion intus est. Ioannes verò, statim intelligens Spiritus S. ductum, ob quam causam impulisset ipsum usque ad balneum venire, velut dixi, memoria videlicet gratia, ut relinqueret nobis veritatis argumentum, qui sint serui Christi, qui verò vasa diaboli, statim ubi seipsum turbasset, & leniter stenuisset, ut omnes audirent, in testimonium ac declarationem impolluta veritatis doctrine; Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione, qui est in balneo, propter ipsius impietatem, &c.*

12. De Montano & Maximilla, qui iactabant Spiritum sanctum à Christo promissum, sibi potius, quàm Apostolis datum esse (teste Augustino in libro de hæresibus) sic scribit Eusebius lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 16. *Montanus & Maximilla alio mortis genere interiisse dicuntur. Aiunt enim plurimi, istos utroque ab insano spiritu motos, se ipsos, non quidem simul, sed quemque sua mortis tempore, laqueo suspendisse, atque ita in moerem Iudæ proditoris, vitam terminasse.*

13. De Ario hæresiarcha, sic scribit Epiphanius, hæresi 68. *Arius ad sellam progressus, necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam: atque sic finem adeptus est in loco immundo & graueolenti. Et multo accuratius Socrates lib. 1. historiæ Ecclesiasticæ c. 38. Cum Arius egressus esset palatium, stipatus satellitibus illis, qui cum Eusebio erant, per mediam urbem (Constantinopolim) celebris ingrediebatur: Et cum proximè ad forum, quod Constantinum dicitur, venisset, ubi purpurea posita est columna, metus conscientie illum apprehendit, ac simul una cum metu, mota est alui laxitas. Percutatus, num in propinquo alicubi secessus esset, ac cognito esse retrò forum Constantinum, ilico secessit: ubi hominem animi defectio corripuit, & una cum excrementis, ipse quoque anus confestim excidit, ac copia sanguinis con-*

A secuta est, & simul reliqua intestina una cum splene ac iccore coniunctim sunt prolapsa. Protinus itaque mortuus est. Secessus ille ad hunc usque diem Constantinopoli retrò forum Constantini ostenditur, & cunctis presentibus ac digito illum notantibus, modum mortis Arii perpetuo memorabilem reddit.

14. De Nestorio scribit Euagrius lib. 1. hist. Ecclesiasticæ. 7. fuisse à Theodosio Imperatore in exiliū missum propter blasphemam doctrinam de Christo. Et postea subiungit; *Quin & de morte illius quendam scripserit perceptor, qui dixerit eum, cum primum lingua ipsius à vermibus depasta esset, ad maiora & perpetua, ipsoque condigna migrasse tormenta.*

B 15. Venio ad recentiores. De Luthero scribit Cochleus in li. de actis & scriptis Lutheri, hoc modo; *Lutherus anno 1546. die 16. Februarij, peracta in publico cum aliis cœna, eaque largiter sumpta, & facietis hilariter extracta eadem nocte interiit. Et Thomas Bozius, tomo 2. de signis Ecclesiæ, lib. 23. cap. 3. Lutherus cum vesperè lautè cœnasset, ac letus somno se dedisset, ea nocte suffocatus interiit. Audiri haud ita pridem compertum testimonio sui familiaris, qui tum puer illi seruiebat, & superioribus annis ad nostros se recepit, Lutherum sibimet ipsi, laqueo iniecto, necem miserrimam attulisse, sed datum protinus cunctis domesticis rei consciis iusurandum, ne factum diuulgarent, ob honorem Euangelij.*

C 16. De Oecolampadio sic pergit idem author; *Oecolampadius ante Lutheri interiitum nocte dum dormiret, improvisa morte est strangulatus. Id cum percepisset Lutherus, Oecolampadio insensissimus, quod ab ipso secessisset, editis scriptis enclamabat, sibi esse exploratissimum, Oecolampadium igneis diaboli telis confossum. Et Lindanus in Dubitantio, Dialogo 3. pag. 310. Nunc de Oecolampadij subitanea morte quid attinet commemorare? quem aiunt ad uxoris latus in lectulo deprehensum mortuum, siue sub vita finem desperasse, & ignitis Satana telis & hastis confossum (uti Lutherus ait in libro de priuata Missa) subito periisse. Alij suis ipsius manibus clam esse peremptum animamque effudisse scribunt.*

D 17. De Osiandro idem Lindanus eodem loco sic subdit; *Certe de Osiandro narrat Palladius, quod planè mortuus, ut bestia, horribiliter extinctus est, anno 1525. die 17. Octobris.*

18. De Carolstadio scribit Bozius loco citato, his verbis; *Eundem casum, quem Oecolampadius, subiit Carolstadius, ut affirmat Minister quidam Lutheranus in epistola typis excusa. Et Lutherani in Historia Confessionis Augustanæ, Lipsiæ edita, pag. 40. Diffiteri nemo potest, Carolstadium tandem ab ipso Satana suffocatum interiisse.*

E 19. De Bucero idem Bozius ibidem: *Bucero dicunt animam penè agenti astitisse horrendum demonem, qui cunctos astantes timore exanimavit, à quo, ut animam auheret secum, fuerit percussus. Nam lecto deturbatus, effusus per cubiculum passim huc illuc visceribus, multisque cruciatibus exanimatus expirauit.*

20. De Caluino multi multa. Bozius sic; *Calvinus totos 4. annos, nouem morbis dirissimis (id Beza discipulus eius primarius scriptum reliquit) miserrimè excruciatuus interiit: cholica, dolore articulorum, calculo, hæmorrhoidibus, febris, asthmate, hemicranio, pituita, sanguinis vomitione. Demum pediculis undique scandentibus (ut testatur qui ipsius vitam Gallico sermone scripsit) exesus, infelicissimè ac turpissimè obiit.*

F 21. Denique de Zuinglio sic scribit Cochleus in libro de actis Lutheri, circa annum Christi 1531. *Reperitus in ea strage Zuinglius, omnis perfidie discordiaque inter Heluetios author, à duobus Catholicis, pronus in facie adhuc spirans, quem illi non cognoscentes interrogarunt, an vellet confiteri. At ille tacuit, velut mortuus. Superue-*

niens autem alius, qui eum cognovit, lethale infixit vulnus, Capitaneisque protinus indicavit. Qui iusserunt eum sisti publico iudicio, in quo sanè iudicatus est, ut proditor, atque combustus ut hæreticus. Et Surius in commentario rerum in orbe gestarum, anno 1531. *Casi sunt ex Tigurinis 1500. & in iis omnium malorum inventor & caput Zuinglius, qui inuentus à duobus Catholicis adhuc sperans, interrogatusque an confessione expiare se vellet, mortuum se simulans, nihil respondit, &c.* Hæc omnia ex aliorum fide.

22. Concludo; Calvinistas, qui à Zuinglio Zuingliani appellantur, non posse merito de hoc titulo gloriari. 1. quia Zuinglius fuit homo inconstans. 2. qui suam doctrinam à diabolo accepit, ut contendunt Catholici & Lutherani: vel certè dubium est, à diabolo an à bono Angelo acceperit, ut ipsemet fatetur. Iure igitur suspectus est. 3. quia tanquam proditor, & author seditionis miserè interfectus est. Videant Calvinistæ qualem suæ sectæ ducem habeant.

TITVLVS SEXTVS. SACRAMENTARIII.

ALVINISTÆ dicti sunt Sacramentarij, quia sequuntur nouum dogma de Sacramento Eucharistiæ, in quo dissentiunt à Catholicis & Lutheranis. Hi enim affirmant, Christum realiter in hoc Sacramento præsentem esse, quod Sacramentarij negant. Porro primus illorum author fuit Andreas Carolstadius, de quo supra dictum est. Nam is anno 1524. primus cœpit docere, nihil esse in cœna præter panem. Eum secuti sunt Zuinglius, Oecolampadius, Bullingerus, Ochinus, Petrus Martyr, Calvinus, Beza, Boquinus, Klebitius, & alij. De quibus hæc disputari possunt. 1. Vnde orti sint primi Sacramentarij. 2. quales fuerint. 3. à quo hauserint suam doctrinam. 4. quomodo eam conati sint propagare.

QVÆSTIO I.

Vnde orti sint primi Sacramentarij?

1. **P**rimi Sacramentarij, ut Carolstadius, Oecolampadius, ex Lutheranis orti sunt. Cum enim antea Luthero adhærent, postea ab eo defecerunt, & ex Lutheranis facti sunt Sacramentarij. Quod ægerrimè tulit Lutherus. Vnde perpetuum odium inter Lutheranos & Sacramentarios natum est, quod ab anno Christi 3524. (quo primùm cœpit hæc secta) hucusque pertinacissimè perseverat. De quo videri potest Historia Confessionis Augustanæ, quæ à Lutheranis ab anno 1521. vsque ad annum 1561. continuè deducta est, & Lipsiæ anno 1585. latinè impressa. Ex ea constabit, quid vtrinque per singulos annos tentatum sit: quàm infestis animis inter se decertarint: quoties de concordia inter ipsos ineunda frustra actum & tandem etiam desperatum sit. Attingi hoc in primo titulo, quæst. 2.

2. Porro præcipui ex Sacramentariis, qui de re Sacramentaria scripserunt sunt hi. 1. Carolstadius, primus eorum author. 2. Zuinglius, Pastor Tigurinus. 3. Ioannes Oecolampadius, antea professor Heidelbergensis. 4. Martinus Bucerus. 5. Vvolfgangus Capito, Minister Ecclesiæ Argentinenensis. 6. Bernardinus Ochinus. 7. Ioannes Calvinus. 8. Petrus Martyr. 9. Vvilhelmus Klebitius. 10. Petrus Boquinus. 11. Theodorus Beza. 12. David Paræus. Ex Lutheranis hi. 1. Lutherus ipse. 2. Theobaldus Billicanus, Pastor Nordlingenensis. 3. Vrbanus Regius, Minister Augustanus. 4. Pomeranus, Minister Vittembergensis. 5. Ministri Suenici, quorum libellus inscribitur, *Syngramma Suenicum*. 6. Andreas Osiander, Prædicans

A Noribergensis, Ioachimus Vvestphalus, Minister Hamburgensis. 8. Tilmannus Heshusius. 9. Lutherani, qui Historiam Confessionis Augustanæ de cœna Domini conscripserunt, quorum vltima verba in fine Historiæ sunt hæc; *Deo soli gloria, diabolo & squamis ipsius Sacramentariis, Zuinglianis & Calvinianis perpetua ignominia & confusio, Amen.* Omitto recentiores, qui quotidie adhuc altercantur, cuiusmodi sunt Giesenses, Tubingenses, Lenenses & alij.

QVÆSTIO II.

Quales fuerint primi Sacramentarij.

3. **L**ongum esset de singulis seorsim dicere. Dicam potissimùm de Carolstadio, qui fuit primus eorum author. Multa autem occurrunt quæ de eo dici possunt. 1. quomodo vxorem duxerit. 2. Quid passus sit cum à Luthero defecisset. 3. quos socios habuerit quando Sacramentarius factus est. 4. quos libros scripserit. 5. Quid Lutherani de eo sentiant. 4. Igitur, ut à primo incipiam, Carolstadius inter omnes Nouatores primus fuit, qui contra solenne votum castitatis, quod sacerdotio annexum est, incestas nuptias contraxit, etiam ante Lutherum. Et ut maior esset solennitas huius sacrilegij, aliud sacrilegium accessit. Nam nouis nuptiis noua Missa celebrata est. Quibus porro verbis ea peracta sit, adscribam ex Cochleæ in libro de Actis Lutheri, anno 1525. 5. Ad introitum Missæ cantatum est; *Dixit Dominus Deus, Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sui.* Versus; *Adhærebit homo vxorì suæ, & erunt duo in carne vna.* Oratio; *Deus, qui post longam & impiam Sacerdotum tuorum cecitatem, beatum Andreæm Carolstadium ea gratia donare dignatus es, ut primus,*

primus, nulla habita papistici iuris ratione, uxorem ducere ausus fuerit: da quasumus, ut omnes Sacerdotes, recepta sana mente, eius vestigia sequentes, eiectionis concubinis aut eisdem ductis, ad legitimum consortium thori conuertantur. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c.

6. Secreta; Sacrificium nostrum quasumus Domine benignus suscipias, ut quod tua maiestati in Andrea Carolstadij nuptialibus primitiis deuote offerimus, eius efficacia, à cunctis scortationis defendamur periculis. Per Dominum nostrum, &c.

7. Complenda; Sint nobis Domine auxilio sumpti Sacramenti mysteria, & sicut Andrea Carolstadij conubiali celebritate letamur, ita fac quasumus, Sacerdotum coniugia toto orbe feliciter auspicientur, felicitius succedant, & quam felicissimè finiantur. Per Dominum nostrum, &c. Vide plura apud Cochlaem, & alios.

8. Idem Carolstadius, cum iam defecisset à Luthero, & ex Lutherano Sacramentarius factus esset (quod contigit anno 1524.) multa passus est. Nam primò, urgente apud Electorem Saxoniae Luthero, compulsus est egredi ex Saxonia. Deinde, impetrato reditu, cum videret se ab omnibus contemni, vitam rusticanam professus est, & simul institorem egit. De qua re ita scribunt Lutherani in historia confessionis Augustanae, anno 1524. pag. 38. *Et quia propter ea, que proteruè ac male multis in locis egerat, in summo fuit apud omnes contemptu, neque ullam vocationis alicuius recuperande spem concipere facile potuit, rei domestica sese dedens, primò in exiguo quodam pago, postea in oppidulo Kemberga, quod vno tantum milliari Vvittembergae abest, sedem locauit. Vtque esset, vnde familiam aleret, rusticum simul & institorem egit; vinum adustum, placentas, specula, ligulas, & similes merces venum exponens. Interdum etiam lignatum egressus, aliquot ligni plaustra ex sylua Loberina in urbem Vvittembergensem importauit. Eundem quoque cum reliquis rusticis cultum sumens, tunica incesit rustica crassioris sili, ense accinctus vetere & ferruginoso, ex obsoleta & lacera vagina promicante: pileo etiam opertus simpliciore ac rustico. Simili quoque cum reliquis rusticis nomine appellari gaudebat (Neiber Andres) idque eam ob causam, ut singularem aliquam sanctimoniam speciem hac ratione sibi conciliaret.*

9. Præcipui socij, quibus intimè se coniunxit Carolstadius, fuerunt hi tres. 1. Nicolaus Pelargus, homo planè rudis & illiteratus. 2. Marcus Stubnerus. 3. Thomas Muncerus. Hi simulabant se habere frequentes visiones & colloquia cum Deo, & nosse futura, & secreta cordium: ideòque à Luthero, per ironiam, caelestes Prophetæ appellati sunt. Nam Lutherus, anno 1525. volens refutare Carolstadium, à quo sæpè laceffitus erat, scripsit tractatum, cum hoc titulo, *Aduersus caelestes Prophetas*. Porro, axioma horum Prophetarum erat; *Non omnia ea, qua credi oporteat, ex scripto Dei verbo petenda, sed longè excellentius ac fide dignius esse, si quis peculiarem aliquam reuelationem per insomnium aut visionem sibi factam, proferre possit. Hanc enim, non mortua litera, sed viua Dei vocis manifestationem esse aiebant, eoque prætextu multos è simplicibus miserè seducebant*. Ita, præter alios, referunt Lutherani in historia citata, pag. 46. & alibi.

10. Quòd ad scripta Carolstadij attinet, anno 1524. scripsit librum, in quo negat veram & substantialem Christi in cæna præsentiam; & illa verba, *Hoc est corpus meum*, sic explicat, *Hic sedet corpus meum*. In illo libro, ut postea referam, disertè scribit, virum quandam sibi apparuisse, qui illam explicationem ipsi reuelauerit. Eum autem virum fuisse Patrem

caelestem. De aliis ipsius libellis videri potest historia citata.

11. Quid porrò Lutherani sentiant de Carolstadio, faciliè constabit ex eorum scriptis. Philippus Melancthon in epistola quadam ad Fridericum Myconium, libello de sententiis veterum in articulo cænae præfixa, sic scribit, *Carolstadius primum excitaui hunc tumultum, homo ferus, sine ingenio, sine doctrina, sine sensu communi, quem nullum vnquam humanitatis officium aut intelligere aut facere animaduertimus: tantum abest, ut in eo significatio aliqua Spiritus sancti animaduersa sit. Imo extant manifesta signa impietatis*. Et quæ sequuntur in eadem sententiam. Omitto aliorum iudicia.

Q V Æ S T I O III.

A quo Sacramentarij hauserint suam doctrinam?

12. Sacramentarij partim inter se conueniunt, partim discrepant. In eo conueniunt, quòd negent Christum realiter in cæna præsentem esse. Discrepant autem in sensu, quo verba Christi, *Hoc est corpus meum*, explicanda sint. Nam aliter à Carolstadio; aliter à Zuinglio explicata sunt.

13. Quòd ergo ad priorem doctrinae partem attinet, in qua conueniunt, videntur eam sumpsisse ex Luthero, ut notat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Eucharistia, cap. 1. Nam Lutherus multa scripsit, ex quibus ea doctrina deduci poterat. Certè in epistola ad Argentoratenses sic habet; *Ingenue hoc fateor, si Carolstadius vel alius quispiam ante quinquennium docere me potuisset, in cæna nihil adesse præter panem & vinum, officium admodum gratum is mihi prestuisset*. Et paulo post; *Imò si quis hodierno die solidis fundamentis demonstrare posset, nudum tantum panem & vinum ibi adesse; nimium in eam sententiam me propendere anima duerto*. Deinde in libro de captiuitate Babylonica capite de Eucharistia scribit verba Christi, *Hoc est corpus meum*, habere hunc sensum, *Hic panis est corpus meum*. Quæ sententia non potest proprie accipi; quia impossibile est ut panis proprie sit corpus Christi. Vnde poterant discipuli Lutheri colligere, panem non proprie, sed figuratè, seu significatiuè esse corpus Christi.

14. De altera doctrinae parte, in qua dissentiunt Sacramentarij, iam ante insinuatum est. Nam Carolstadius explicat verba Christi, hoc modo, *Hoc est corpus meum*, id est, hic sedet corpus meum ad mensam. Zuinglius hoc modo; *Hoc est corpus meum*, id est, hic panis significat corpus meum. Et quidem Carolstadius addit, se suam explicationem didicisse à caelesti Patre: Zuinglius, à nocturno monitore. At Lutherani, sicut hunc monitorem, ita illum caelestem Patrem, non alium, quam diabolum aut eius matrem fuisse interpretantur. Sic enim scribit Egidius Hunnius Lutheranus, libro de cæna Domini, cap. 14. *Gloriatus est Carolstadius, venisse ad se quendam virum, qui admonuerit de explicatione verborum cænae, quod vocula, Hoc, eum in modum, quem ipse tradebat, esset accipienda: Et hunc virum fuisse Patrem caelestem. Respondit autem Lutherus, virum illum non Patrem caelestem, sed aut diabolum ipsum, aut certè huius fuisse matrem*. Similia scribunt auctores historiae confessionis Augustanae, anno 1524. pag. 37.

15. Illud obiter hic addendum est, tres illos Nouatores, Lutherum, Carolstadium Zuinglium, sicut

singuli nouum dogma de Eucharistia sectati sunt, ita singulos scripto testatos esse, à quo spiritu suum dogma acceperint. Et quidem Lutherus rotundè dixit, quod res erat se à diabolo accepisse. Carolstadius mēdacio vsus est, asserens, à cælesti Patre edoctum se esse. Zuinglius, qui vtriusque discipulus fuit, nec apertè voluit fateri cum Luthero, diaboli discipulum se esse; nec apertè mentiri cum Carolstadio. Patrem cælestem ad se venisse: sed rem in medio reliquit, simulans se non meminisse, albus an ater fuerit monitor, à quo instructus est. Soli Luthero in hoc puncto creditur. De Luthero dici potest; *Confessus est, & non negauit.* De Carolstadio; *mentitus es in caput tuum.* De Zuinglio: *Quousque claudicas in utramque partem? Et, utinam calidus esses, aut frigidus.*

QVÆSTIO IV.

Quomodo Sacramentarij conati sint suam sectam propagare?

16. **V**Arij variis modis id facere conati sunt. 1. Carolstadius per visiones & reuelationes Patris cælestis. 2. Zuinglius per monitorem nocturnum. 3. Bucerus & Leo Iudæ per fraudes. 4. Calvinus per miraculum. 5. Beza per æquiuocationem. De his tribus vltimis aliquid dicendum est. Nam de Carolstadio & Zuinglio iam ante dixi.

17. Igitur prima fraus fuit hæc. Bucerus per literas & internuncios passim apud Theologos, & præsertim apud Lutheranos, sub specioso pacis & consensionis prætextu; diligenter agebat, ne quis publicis scriptis, Zuinglio & aliis Sacramentariis se opponeret: sperans hac ratione fore, vt Sacramentarij, si neminem haberent aduersarium, faciliùs in sua secta progredierentur. Refert Historia confess. August. pag. 83. 18. Secunda fraus. Leo Iudæ, Ecclesiæ Tigurinae Pastor, sub ficto nomine Ludouici Leopoldi libellum scripsit anno 1526. cum hoc titulo; *Doctissimi Erasmi Rotterodami ac Lutheri opinio de cæna Domini nostri Iesu Christi.* In quo libello affirmat, Erasmi & Lutherum, non aliam, quàm spirituale Christi præsentiam, in cæna agnoscere; vt horum autoritate, reliquos in eandem sententiam protraheret. Sed ab ipso Erasmo refutatus est. Scripsit enim acrem Epistolam ad Legatos Helueticorum (qui tunc Badenæ in negotio cænae congregati erant,) in qua sunt hæc verba; *Sparsus est ante paucos dies libellus cui titulus; Erasmi & Lutheri opinio de cæna Domini, in quo difficile sit pronunciare, utrum plus habeat stultitiæ, an malitiæ. Cum in singulis paginis nomen iteretur Erasmi, ipse qui scripsit, nusquam est ausus apponere suum nomen, nisi quod in calce subiicit nomen fictitium, quod ipsum statim argumentum est mala conscientia, &c.*

19. Tertia fraus, Bucerus anno 1525. Latinum Pomerani in Psalmos commentarium, vertit Germanicè, & Basileæ excudi curauit. Huius versionis occasione, Sacramentarium dogma callidè & insidiosè Pomerani commentario inferuit, vt Lectores putarent Pomeranum, qui alioqui Lutheranus erat, in hoc puncto consentire Sacramentariis. Sed Pomeranus, fraude intellecta, eodem anno de illa falsitate publico scripto conquestus est, in quo sic habet; *Non feram, quod meis sententiis, & sub nomine meo admixta sunt, quæ ego sane non possum (ita me amet Christus) non impia iudicare, nempe quæ vel in 3. Psalmo, cuius initium est, Consuebor tibi, &c. de Eucharistia inserta sunt, quasi ego sim assertor illius opinionis, quæ, con-*

Atra manifesta verba institutionis Christi negatur à fidelibus in Eucharistia verum corpus Christi edi, & verum eius sanguinem bibi, &c.

20. Quarta fraus. Idem Bucerus eodem anno 1526. Ecclesiasticam Lutheri Postillam latinitate donauit, opere in certos tomos distributo. In Præfatione autem & in Annotationibus quarti tomi, eodem quo ante in Psalterio Pomerani vsus artificio, virus suum Sacramentarium, sub Lutheri nomine, incautus Lutheranis instillare conatus est. De qua item falsitate conquestus est Lutherus in Epistola ad Secerium, anno 1527. his verbis; *In quarto tomo temperare sibi non potuit anhelus ille, & sui sensus propagandi incredibili favore cupidus spiritus, quin præfatione dira & sacrilegatum annotationibus virulentis, meum opus crucifigeret: ita vt non fuerint contenti miseri homines suum virus propriis & tam infinitis libris sparsisse, nisi & alienos libros eo veneno illitos perdāt, &c.* Extat hæc Epistola tomo 2. Epistolarum Lutheri, pag. 349. Vide plura in Historia confess. August. pag. 90. & 91.

21. Hæc de fraudibus. Venio ad miraculum Caluini, quod Geneuæ contigit. Res sic habet. Cum veller suam doctrinam, & vitæ scilicet sanctimoniam miraculo confirmare, pretio conduxit quendam Brulleum nomine, vt simularet se mortuum esse. Factum est. Interea vxor Brullei, totius rei conscia, plorabat apud mariti lectulum. Accessit Calvinus, quasi aliud acturus, cum magno comitatu; & sciscitatus est, quid veller sibi fletus & eiulatus scemine? Responsum est, afflictam esse propter mortem mariti, qui iam iam extinctus esset, magno rei familiaris incommodo. Tum Calvinus, Bono, inquit, animo estote. Et mox, flexis genibus, aliquantisper orans, ac deinde lectulum accedens, apprehensa manu iacētis, sic eum affatus est; *Impero tibi in nomine Iesu, vt surgas & ambules. Nihil sit. Repetit iterū & tertio. Sed frustra.* Nam qui se fraudulenter mortuū simulabat, Deo sic disponente, reuera mortuus inuentus est. Nec alia fuit vis miraculi Caluini, quàm vt sanus moreretur. Quale miraculum, talis doctrina. Rem gestam prolixè describit Hieronymus Bolsecus, Medicus Lugdunensis, in vita Ioannis Caluini, cap. 13. & alij plures.

22. Beza hoc miraculo territus, aliam viam ingressus est. Scripsit confessionem, in qua asseruit, corpus Christi verè & realiter esse præsens in cæna. Addebat in eam confessionem consentire Ecclesias Helueticorum & Geneuensium. Hoc idè fecit, vt Lutheranos, qui agnoscunt veram & realem Christi præsentiam in cæna, dolo ad Sacramentarios pertraheret, quasi eadem esset illorum, quæ Lutheranorum sententia. Sed quo euentu? Lutheranis cæperunt triumphare de Sacramentariis, & palam clamare, ipsos, Beza teste, suam sectam deseruisse, & cum Lutheranis sentire. Tum Helueticj, qui Sacramentarij erant, grauius in Bezam inuecti sunt, quod de ipsorum mutata sententiâ falso id sparsisset. Beza ad æquiuocationis asylum confugiens, respondit, se quidem vera scripsisse, sed à Lutheranis malè fuisse intellecta. Non enim locutum se esse de cæna Domini, quæ celebratur in terris (de qua tamen erat quæstio) sed de cæna, quæ celebratur in cælo, vbi Christus verè & realiter præsens est. En candorem Sacramentarium. Refert hanc historiam Claudius Sanctes in Responione ad Apologiam Bezæ, & Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Eucharistia cap. 2.

23. Ex dictis colligi potest, quid de Sacramentariis sentiendum sit. Nam primus illorum auctor fuit Carolstadius, qui per falsas visiones & reuelationes populum seducebat. Propagator fuit Zuinglius, qui à

qui à nocturno monitore edoctus est. Successores fuerunt Bucerus, Leo Iudæ, Caluinus, Beza: & similes, qui vel fraudibus & imposturis, vel fictis miraculis; vel æquiuocationibus, eandem sectam astruere

conati sunt. De toto genere repeto, quod supra ex Lutheranis posui; *Deo soli gloria: diabolo & squamis ipsius Sacramentarii. Zuingliani & Caluiniani perpetua ignominia & confusio, Amen.*

TITVLVS SEPTIMVS. CALVINISTÆ.

Hic Titulus notissimus est. Dicti sunt Caluinistæ à Ioanne Caluino Noiodunensi, qui sectam hanc plurimum promouit. Qualis autem fuerit Caluinus in moribus & doctrina, iam pridem à multis proditum est.

Ego obiter tantum attingam. In moribus fuit superbus, arrogans, crudelis, vindictæ cupidus, spurcus, infamis, & propter præposteram libidinem ac Sodomiam, candenti lilio inustus. Videri potest Hieronymus Bolsecus, qui accuratè & authenticè hæc omnia præscripsit.

2. In doctrina fuit pestilentissimus, ex duplici capite. Primò, propter blasphemias de Deo sententias. Secundò, propter inconstantiam & perpetuas contradictiones, quibus omnia ipsius scripta plena sunt. De priori capite dictum est Titulo quarto. Nam ibi commemorauimus quædam ipsius paradoxa, quæ de Prædestinatione & authore peccati disseminauit. De quibus ipsi quoque Caluinistæ conqueruntur. Certè Iacobus Arminius, celebris Caluinianæ Doctrinæ Professor, in *Declaratione sententiæ suæ*, ad Nobiles & Præpotentes DD. Ordines Hollandiæ, disertè scribit, doctrinam Caluini de Prædestinatione, multis nominibus sibi non probari. 1. Quia non est fundamentum salutis. 2. Nullam Euangelij partem in se comprehendit. 3. In nullo antiquo Concilio, siue generali, siue particulari, est approbata. 4. Nec ab ullis antiquis Patribus. 5. Non congruit cum Harmonia Confessionum Ecclesiarum reformatarum. 6. Nec cum Confessione Belgica aut Catechismo Heidelbergensi. 7. Pagnat cum sapientia, iustitia & bonitate Dei. 8. Cum libertate hominis. 9. Cum actu creationis. 10. Cum natura & titulis mortis æternæ. 12. Cum natura peccati. 13. Cum natura gratiæ. 14. Iniuriam Deo facit & ignominiam Christo. 15. Obest saluti hominum multis modis. 1. Quia impedit dolorem de peccatis. 2. Aufert sollicitudinem conuersionis. 3. Inhibet studium bonorum operum. 4. Extinguit ardorem orandi. 5. Ingenerat desperationem. Hæc singula fusè ibidem persequitur.

3. Et in Epistola Dedicatoria, quæ præfixa est Collationi Arminij cum Francisco Iunio, valdè exagitur eadem Caluini doctrina. 1. Quia est caput & fons omnium errorum. 2. Aliena est à Scriptura, refectione & bonis moribus. 3. Nemo potest saluari, qui ex ipsius tenore vitam suam instituit. 4. Ex illa necessariò sequitur, Deum esse authorem peccati. 5. facit Deum crudelem. Quod ibidem declaratur exemplo Tiberij, his verbis; *Fertur quondam*

Tiberius Cesar Virginem quandam strangulæri voluisse. Cur? Quia ita libebat. Sed cum vetaret id patria mos, quo non licebat intemeratam occidere, misit Virginem ad Lenonem, & decreto suo viam ipse sternens, stupratam occidi iussit. Ignosce, ô bone Christe, Ecclesiæ Doctrinam, Caluino, Piscatori, & similibus, qui de Deo ad exemplum Tiberij docere, scribere non verentur. Hæc Caluinianus de Caluini dogmate.

4. Venio ad contradictiones Caluini, quæ plurimæ sunt. Ex iis aliquot recensebo. Prima est de authore peccati. Nam lib. 1. Instit. cap. 18. §. 3. docet Deum esse authorem peccati. Verba ipsius supra citata sunt. Contrarium docet in Instructione contra Libertinos, cap. 14. cum ait; *Temulenti isti, à Deo omnia fieri perstreptentes, eum mali authorem constituunt.* Et infra; *cum Deo nihil magis proprium sit, quam sua bonitas, ipsum à se abnegari oporteret, & in diabolum transmutari, ut malum efficeret, quod ei ab illis tribuitur.* Ex hac contradictione oritur alia inter asseclas Caluini. Nam aliqui negant illum sensisse, Deum esse authorem peccati, vt Iunius & Gomarus: Alij affirmant, vt Arminius & Venator: Alij, nunc hoc, nunc illud asserunt, vt David Paræus.

5. Secunda, de Ecclesia. Nam in paruo Catechismo docet, hunc articulum Symboli, *Credo Ecclesiam*, debere intelligi de sola Ecclesia inuisibili, quæ est prædestinatorum. Sic enim habet; *Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere vnâ sanctam Ecclesiam Catholicam.* Et statim explicans, de qua Ecclesia loquatur, sic addit; *Quid est Ecclesia? Corpus ac societas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædestinavit.* Contrarium docet lib. 4. Instit. cap. 1. §. 2. asserens non tantum de inuisibili, sed etiam de visibili intelligendum esse, in qua permixti sunt reprobi & prædestinati. *In Symbolo, inquit, ubi confitemur nos credere Ecclesiam, id non solum ad visibilem, de qua nunc agimus, refertur, sed ad omnes quoque electos Dei, &c.*

6. Tertia, de Ecclesia visibili. Nam lib. 4. cap. 1. §. 4. docet, neminem saluari posse extra Ecclesiam visibilem, cum ait; *Verum, quia nunc de visibili Ecclesia disserere propositum est, discamus vel uno *à* atris elogio, quam utilis sit nobis eius cognitio, imò necessaria: quando non alius est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in vtero, nisi pariat, nisi nos alat suis vberibus, &c. Adde, quod extra eius gremium, nulla speranda est peccatorum remissio, nec vlla salus.* Contrarium docet libro quarto capite primo §. 7. & cap. 16 §. 24. & 25. Nam priori loco asserit neminem admitti in Ecclesiam visibilem, nisi per Baptismum: posteriori, filios

fideliū saluari sine Baptismo. Vnde sequitur, aliquos saluari extra Ecclesiam visibilem.

7. Quarta, de certitudine iustitiæ. Nam lib. 3. cap. 2. §. 16. docet omnes fideles certos esse de sua iustitia & remissione peccatorum. *Verè, inquit, fidelis non est, nisi qui confidenter se regni cœlestis heredem gloriatur.* Et in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 10. *Certò statuimus, nobis remissa esse peccata.* Et can. 15. *Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Contrarium docet lib. 3. Institut. cap. 2. §. 10. *Tor, inquit, vanitatis recessus habet, tot mendacij latebris scatet cor humanum, tam si audulenta hypocrisis tectum est, ut seipsum sepe fallat.* Et §. 11. *Experientia ostendit, reprobos interdum simili fere sensu, atque electos affici, ut ne suo quidem iudicio quicquam ab electis differant.*

8. Quinta, de fide iustificante. Nam in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. can. 9. docet fidem esse causam iustificationis, his verbis; *Solam fidem iustificationis causam esse intelligimus.* Et can. 11. *Vim iustificandi fidei in solidum vindicemus.* Contrarium docet lib. 3. Institut. cap. 13. §. 1. cum ait; *Quoad iustificationem, res est merè passiva fides.*

9. Sexta, de libero arbitrio. Nam lib. 1. cap. 15. §. 8. docet hominem in statu innocentie habuisse liberum arbitrium. *In hac, inquit, integritate libero arbitrio pollebat homo, quo si vellet, adipisci posset vitam æternam.* Et infra; *Potuit Adam stare, si vellet, quando non nisi propria voluntate cecidit.* Contrarium docet lib. 3. cap. 23. §. 8. *Non dubitabo, inquit, simpliciter fateri, voluntatem Dei esse rerum necessitatem, atque id necessario futurum esse, quod ille voluerit.* Et paulo ante, §. 6. in fine; *Constat ordinatione & nutu Dei omnia cœnirè.* Omnia igitur necessitati cœnirunt, si voluntas Dei est necessitas rerum.

10. Septima, de iustitia inhærente. Nam in Antidoto Concilij Trident. sess. 6. cap. 8. docet, iustitiam inhærentem quam Catholici admittunt, non esse admittendam. *Falsum, inquit, esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate sitam esse, vel habitu, qui in nobis resideat.* Et lib. 3. Institut. cap. 11. §. 23. *Vides, non in nobis, sed in Christo esse iustitiam nostram.* Contrarium docet in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ, his verbis; *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur iustitia inhærente.*

11. Octaua, de Sanctis. Nam in Psychopannychia docet, Sanctos post hanc vitam statim esse in cœlesti beatitudine. *Verba, inquit, Apostoli sine interprete hoc loquuntur, nos sensuros Dei præsentiam, cum ab hoc corpo-*

re separabimur. Jam non per fidem ambulabimus, sed per speciem: quoniam hoc terra pondus, quo premimur, nos à Deo, quasi maceries, longo intervallo separat. Contrarium docet in eodem libello, his verbis; *Semper in cursu est eorum desiderium.* Et infra; *Expectant quod nondum habent, & suam mercedem eminus vident.* Et lib. 3. Institut. cap. 25. §. 6. *Valde se torquent multi disputando, an Sancti cœlesti gloria fruantur, necne.* Et paulo post; *Omnia tenentur suspensa, donec Christus appareat Redemptor.*

12. Nona de Eucharistia. Nam in cap. 11. prioris ad Corinthios docet Corpus Christi esse præsens in Eucharistia. *Christus, inquit, visibile illud Symbolum nobis porrigendo unà dat etiam nobis suum corpus.* Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos ludat. Contrarium docet in consensione de re Sacramentaria: *Cum signa hic in mundo sint, oculis cernantur, palpantur manibus; Christus non alibi quàm in cœlo quaerendus est.* Et ibidem; *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cœlo ut loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum intervallo distare, quanto cœlum abest à terra.*

13. Hæc breuiter de Caluino. Eum strenuè imitantur Caluinistæ, si non superant. Et, vt compendio dicam, triplici potissimum spiritu pleni sunt. 1. Spiritu contradictionis, dissensionis & disidij. 2. Spiritu impietatis & atheismi. 3. Spiritu perfidiæ, rebellionis & crudelitatis. De primo spiritu legi potest D. Petrus Cudsemius in libello, qui inscribitur, *De desperata Caluini causa.* Ibi ostendit, in quot sectas & factiones diuisi ac distracti sint Caluinistæ. Et res ipsa loquitur. Ausim dicere, vix duos esse, qui consentiant. De secundo spiritu fusè scripserunt duo doctissimi viri, Franciscus Feuardentius in *Theomachia Caluinistica*, & Guilielmus Reginaldus in *Caluinoturcismo*. Prior recenset & refutat multas impias & blasphemias opiniones, quibus Caluinistæ imbuti sunt. Idem nos supra fecimus Posterior ostendit, Caluinismum parum distare à Turcismo vel Atheismo: & qui verè Caluinista est, vix abesse, quin Turca vel Atheus sit. Cui astipulatur Godefridus à Valle, qui Lutetia anno 1572. publicè exustus est. Hic libellum scripsit *de arte nihil credendi*, in quo, inter cætera omnia falsa, hoc vnum verum dixit oportere prius Caluinistam fieri, qui atheus esse volet. Quod & ipsi contigit. De tertio spiritu, qui est perfidiæ, rebellionis & crudelitatis, multa à multis scripta sunt. Et si scripta non essent, sufficeret vox populi & quotidiana experientia. Nihil addam.

TITVLVS OCTAVVS.

G E V S I I.

ALVINISTÆ dicti sunt Geusij, id est, mendici. Quem titulum adepti sunt in Belgio, anno 1566. Occasio fuit hæc. Philippus Rex, cum aduertet nouas hæreses paulatim in Belgio pullulare, scripsit litteras ad Illustrissimam Belgij Gubernatricem Margaretam, Principem Parmensem, quibus ad fidei Catholicæ conseruationem promouendam, seriò mandabat, vt Edicta Caroli V. Imperatoris & Decreta Concilij Tridentini exactè seruariantur. Hoc aliqui sinistra interpretati sunt quasi Rex, sub hoc prætextu, Inqui-

sitionem Hispanicam vellet in Belgium introducere. Itaque anno 1566. Die 5. Aprilis Brederodius & quidam alij ex Nobilibus fœderatis Illustrissimæ Gubernatrici, quæ tunc Bruxellæ erat, libellum supplicem exhibuerunt, quo postulabant Edictorum executionem prorogari. Mirabatur Gubernatrix. Cui Barlemontius Eques aurei velleris; *Ma Dame, ne craignez ces hommes: car ce ne sont que des Geux*, id est, Mea Domina, ne timeas ab istis hominibus: nõ enim sunt, nisi Geusij seu mendici. Volebat per contemptum dicere, non esse magni momenti. Hinc factum est, vt primum Brederodius cum suis asseclis, postea omnes

omnes Calvinistæ, appellarent se *Geux*, seu *Geusios*. Et publicè ab ipsis clamatum est, *Vive les Geux*, id est, vivant & proficiant Geusij. Quin etiam, ut aliquam speciem mendicorum præ se ferrent, vti sunt veste cinericia, & ad latus appenderunt lignea vascula, quibus mendici vti solent. Ita referunt Scriptores illius temporis, præsertim Petrus Opmeerus Amstelrodamus in opere Chronologico orbis uniuersi, Surius in Commentario rerum in orbe gestarum, Aubertus Miræus in Chronico, & alij.

2. Quid porro deinceps factum aut tentatum sit à Geusis non est huius loci sigillatim commemorare. Quædam tantum capita attingam. Ac primum eodem anno, quo titulum illum acceperunt, sparsæ ab ipsis sunt chartæ minaces, & libelli factiosi. 2. Ha-

A bira conuenticula in agris. 3. Cum armis itum ad hæreticas conciones. 4. Excitati tumultus in ciuitatibus: & identidem repetitum, *Ad cedes, ad cedes*. 5. Gandavi, Antuerpiæ, Busciducis, Tornaci, Valencis, item in Hollandia, Zelandia, Frisia, imagines fractæ ac disturbatæ. 6. Tempa & Monasteria passim vastata. 7. Gandavi celeberrima & instructissima Bibliotheca Abbatia Blandiniensis perdita ac dissipata. 8. Iniuria venerabili Eucharistia Sacramento irrogata. 9. Franciscani & Carthusiani è suis Monasteriis expulsi. 10. Moniales ludibrio & alienæ libidini expositæ. Hæc omnia, vno isto anno. Sequentibus, funestiora patrata sunt. Legantur auctores citati, & Theatrum crudelitatis Calvinistarum.

TITVLVS NONVS.

HUGONOTÆ.

ALVINISTÆ in Gallia vocantur Hugonotæ vel Hugonoti. Vnde acceperint hunc titulum, non certò constat. Aliqui putant accepisse ab Hugone Comite: alij, quod verisimilius est, ex alia occasione, quam refert Florimundus Remundus in libro de Antichristo cap. 3. Ait milites Calvinianos, qui in coniuratione Ambianensi, in mortem Regis totiusque familiae Regiæ conspirauerant, habuisse hanc tesseram, ut obuios quosque alloquerentur his verbis; *Allez vous à Nantes*? Et si rogati responderent, *Huc nos*, intelligerentur esse conscij & socij conspirationis. Hinc factum esse, ut ex illa voce *Huc nos*, frequenter repetita & vsurpata, socij omnes *Hugonote* appellati sint. Ut vt sit, Calvinistæ de hoc titulo gloriari non possunt. Nam si illum ab Hugone Comite acceperunt, meminerint à factioso & rebeli homine se accepisse, quales & ipsi sunt. Si autem à tessera scdissima conspirationis, quid aliud cogitare debent, quam quod res est, suo scelere se hunc titulum comparasse?

2. Potrò, Hugonotarum in Gallia mores & ingenium aptissime depinxit Ludonicus Richeomus in doctissimo opere, quod *Idololatriam Hugonoticam* inscripsit, & Henrico Quarto Francorum & Navarrae Regi Christianissimo dedicauit. Ibi distinguit duplicem idololatriam: vnam materialem & externam, qualis fuit olim Gentilium & Samaritanorum, qui Solem, Lunam, Venerem, Iouem, Martem, Vitulos, & similia idola adorabant: Alteram spiritualem & internam, cuius Notæ ac qualitates Anthæ. 1. Fastus & superbia. 2. Luxuria. 3. Mendacium. 4. Calumnia. 5. Vana Scripturarum ostentatio. 6. Fraus & crudelitas. 7. Odium Sedis Apostolicæ. 8. Discordia. 9. Pertinacia. Has omnes Notas ostendit Hugonotis perfectissime conuenire. Et vt raceam de alijs, triplici argumento confirmat, crudelitatem maximè domesticam ac familiarè ipsis esse. 3. Primò, quia crudeles sunt in animas infantium, qui sine Baptismo ex hac vita decedunt. Persuadent enim populo hæc duo falsa principia. 1. Filios fidelium sine Baptismo saluari posse. 2. Filijs infidelium non prodesse baptismum. Et, quod ex vtroque se-

quitur, parentes de baptizandis infantibus minimè sollicitos esse oportere. Ex qua persuasione fit, vt plurimi infantes moriantur sine Baptismo, & æternæ damnationi sint obnoxij. Certè immanis hæc crudelitas est: Et maior sine dubio, quam olim crudelitas Herodis, qui in corpora duntaxat, non autem in animas infantium à se occisorum sæuiebat.

4. Secundo, Etiam in animas aliorum fidelium, qui post Baptismum, adulta ætate, migrant ex hoc mundo, crudelitatem exercent. Nam constantissime vrgent non esse orandum pro fidelibus defunctis, nec in altera vita vllas Purgatorij pœnas superesse, quæ ab ipsis subeundæ sint. Ex quo similiter fit, vt animæ fidelium defunctorum priuentur multis precibus ac suffragiis, eoque diutius cogantur Purgatorij flammam sustinere.

5. Tertio, Nec minus in corpora Catholicorum desæuiunt. Hoc ostendit varijs exemplis, quæ in Gallia contigere. Nam primò, in Delphinatu, Rupellæ & alibi, multos Catholicos propter fidem & religionem ex altissimis rupibus & editissimis turribus, in saxa præcipitarunt. Secundo, multos item, præter omnem misericordiam & legem, in Bazatenses & Nemausenses puteos acruatim contruserunt. Tertio, Engolismæ corpora Sanctorum Eutropij & Benigni effossa, flammis concremarunt. Quarto, Similiter, capite sancti Eparchi, tanquam globo missili, ad metas petulantissime colluserunt. Quinto, Vrestæ in agro Bazatensi, corpus Clementis V. extractum è tumulo, eadè barbarie tractarunt. Sexto, Alibi etiam varijs in locis, incredibili cum impietate, capiti S. Matthiæ Apostoli, Barberiaci: parti cranij S. Ioannis Baptistæ, in oppido, cui à sanctis Angelis nomen est: portioni sanguinis eiusdem Præcursoris, quæ Vasati asseruabatur: reliquijs etiam S. Hilarij, Pictauis; S. Martini, Turonis; S. Aniani, Aureliæ; S. Irenæi, Lugduni; S. Iuliani, Cenomanis, S. Eutropij, Stausticæ, infinitas contumelias intulerunt. Septimo, Induti sacris vestibus & portantes sacra Sanctorum corpora, per iocum cantilarunt, *Requiem æternam dona eis Domine*. Postremò, ne quid crudelitati deesset, in sepulchra Regum ac Principum, immanissime debacchari sunt. Quæ omnia fusè prosequitur citatus auctor lib. 2. Idololatriæ Hugonoticæ, cap. 26. & sequentibus.

TITVLVS DECIMVS.

PVRITANI.

ALVINISTÆ in Scotia & Anglia vocantur Puritani, quia puram Caluini doctrinam per omnia sequuntur. Hic titulus non tantum à vulgo, sed ab ipso quoque Serenissimo Rege Iacobo illis tribuitur, vt patet ex monitoria ipsius præfatione. Porro, quid lateat sub hoc titulo, vel potius, qui & quales sint, qui passim Puritani appellantur, ex eodem serenissimo Rege, cuius ipsi auctoritatem respuere non audent, clarissimè intelligi potest. Is igitur in citata præfatione, ita de illis sentit, *Primò*, esse homines furiosos & incendiarios. *Secundò*, plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quam in Puritanis. *Tertiò*, se non solum à natiuitate continuò vexatum fuisse à Puritanis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequam nasceretur. *Quartò*, se in suo libro ad filium, multo acrius ac vehementius in Puritanos, quàm in Pontificios inuectum esse. Denique se eodem libro prolixam in odium Puritanorum præfationem Apologeticam præfixisse.

2. Hæc & similia habet Rex de Puritanis. Qui tamen alibi monet, se loqui de Puritanis sibi subiectis, non de extraneis. Sic enim scribit in Appendice ad Monitoriam præfationem; *Puritanorum nomine non alios intelligo, quam subditos, qui sub imperio meo degentes legum imperiis reluctari, animis obstinauerunt. Et infra; Quidquid inibi de Puritanis dixi, de iis solis accipiendum, qui intra ditionis meae fines peruicaci huic discipline se tradiderunt. Mihi enim alio qui est discretissimum, rebus alienis me non immiscere, sed alias reformata religionis Ecclesias Christianæ suae libertati committere. Et ibidem; Absit itaque à me, vt eos iudicem, quos Deus à iurisdictione mea voluit esse immunes.*

3. Itaque ex sententia Regis, Puritani, qui in Anglia & Scotia degunt, sunt incendiarij, regicidæ, perfidi, peruicaces, obstinati, legum imperiis reluctantes. De alijs Puritanis (id est Calvinistis) qui extra Angliam & Scotiam sunt, non vult Rex iudicare, an sint similes illis, necne; quia non sunt ipsius iurisdictioni subiecti. Quod si essent, etiam de illis sententiam ferret.

4. Sacellanus videtur aliter sentire, quàm Rex. Nam in Tortura sic loquitur de Puritanis; *Quos verò Puritanos appellat, si Regium Primatum detestentur detestandi ipsi. Prostantur enim, subscribunt, iurant in dies. Sed & illi, quod faciunt, ingenuè faciunt, id est, ingenuè protestantur Primatum Regis, ingenuè subscribunt, ingenuè iurant. Itane verò? At Rex dicit esse homines peruicaces, obstinatos, legum imperiis reluctantes, in quibus minus fidei ac fidelitatis sit, quàm in latronibus.*

5. Hanc disensionem inter Regem & Sacellanium memini me alias notasse & obiecisse. Sed eam conantur excusare Burhillus & Thomsonius. Et quidem Burhillus in responsione pro Tortura Torti, dicit Regem loqui de Puritanis in Scotia; Sacellanium de Puritanis in Anglia. Hos ingenuos, illos per-

fidios esse: non vitio religionis, cum eandem vtrique sectentur religionem; sed quia alios mores hi, alios illi. Multo aliter Thomsonius in Elencho. Distinguit enim duo genera Puritanorum in Anglia, qui non moribus tantum, sed etiam religione inter se distent. Alios vocat *factiosos homines, puros puros Phariseos, antiquitatis esores*. Alios, *bonos quidem & probos viros, qui summam doctrinam Anglicana probant, sed tamen in disciplina & praxi Ecclesie quædam desiderant, quæ dicere non possunt*. Addit, Regem loqui de prioribus, Sacellanum de posterioribus.

6. Vtri credam, Burhillo an Thomsonio? Neutri potius. Vtrumque enim refellit Rex. Nam, vt paulò ante notauimus, disertè dicit, se loqui de Puritanis suæ ditioni ac imperio subiectis, & eos solos excludere, qui ab ipsius iurisdictione immunes sunt. Nec eorum, qui in Anglia sunt, distinguit duo genera; alterum roborum, alterum factiosorum hominum: sed simpliciter affirmat, quosquos intra ditionis suæ terminos, peruicaci Puritanorum disciplinæ se tradiderunt, esse homines perfidos, incendiarios, legum imperiis reluctantes, ac efferis latronibus deteriores.

7. Et tanè, res ipsa loquitur ita esse. Primò, quia conati sunt hunc ipsum Regem in vtero materno extinguere, antequam lucem aspiceret. Secundò, quia serenissimam matrem eius Mariam, primùm quidem diuturno carcere, deinde etiam capitis supplicio mulctarunt. An non vtrunque extremæ perfidiæ & crudelitatis exemplum est? An plus à latronibus sperare possis? Tertio, infinitos prope Catholicos, cuiuscunque sexus aut conditionis, vario tormentorum genere persecuti sunt. *Non ignota loquor*. Extant tabulæ & testes. Ex his vnum producam, qui quatuor annis, & eo amplius, in Turri Londinensi, propter fidem Catholicam detentus fuit, & Diarium seu Indicium earum rerum, quæ tunc contigerunt, posteritati reliquit. Nomen illi est, Edouardus Rishtonus. Diarium eius habetur ad finem operis Nicolai Sanderi de *Schismate Anglicano*, his ferè verbis.

8. Anno 1580. die 15. Iunij, Guilielmus Tiruitus, clarissimi viri Roberti Tiruiti, Equitis Aurati filius primogenitus, religionis Catholicæ causa comprehensus, quod in Sororis nuptiis Missam auduisse diceretur, in turrim coniectus est. Die 18. Robertus Tiruitus, Guilielmi frater, eadem de causa captus: Et licet vehementer ægrotaret, nulla tamen intercessione aut fidei sponcione obtinere potuit, vt in turrim non coniceretur, vnde paulò post mortuus est. Erant hoc ipso tempore, in hoc eodem carcere Hiberni Proceres Catholici, Archiepiscopus Armacanus, Comites Kildarenis & Claudiacensis, Baro Deluinus, Nugentus item Menusque Nobiles.

9. Die 5. Decembris, Rodolphus Ceruinus, Thomas Cotamus, Robertus Ionsonus, Lucas Kirbaus presbyteri, Nicolaus etiam Roscarocus, & Henricus Ortonus

Ortonus laici Nobiles, ex aliis carceribus in Turrim perducti. Die 10. eiusdem, Thomas Cotamus, & Lucas Kirbæus torturam passi: Rodolphus Ceruinus & Robertus Ionsonus equuleo tormento grauissimè vexati. Die 19. Ceruinus iterum equuleo subiicitur.

10. Anno 1581. In Ianuario, Christophorus Thomasonus, & Nicolaus Roscarocus, equuleo torti. In Martio, Alexander Briantus, acutissimis aciculis sub yngues immisissis, iubetur confiteri quo in loco P. Personium vidisset, quod tamen fateri constantissimè recusauit. Postea in lacum conicitur, ac deinde grauissimo subiectus equuleo, martyrium passus est.

11. In Iulio, P. Edmundus Campianus, cum multis aliis in carcerem tractus, & ter postea equuleo tortus, ac tandem in Decembri, patibulo affixus, martyrium consummauit.

12. Anno 1582. Ioannes Hartus & Arturus Pittus Presbyteri, ad aliquot dies in lacum dimissi Antonius Fugatus, post duorum annorum incarcerationio-

nem, & grauissimos equulei cruciatus, extinctus est. Ioannes Paynus martyrio coronatus. Eum secuti Thomas Fordus, Ioannes Shirtus, Robertus Ionsonus, Guilielmus Filhæus, Lucas Kirbæus, Laurentius Richardsonus, Thomas Cotamus.

13. Anno 1583. in carcerem compinguntur Ioannes Mondinus, Ioannes Hartus, Stephanus Brincklaus, Ioannes Someruilus, Hugo Hallus, Franciscus Trogmortonus, D. Ioannis Trogmortoni, Equitis Aurati primogenitus & multi alij, quorum plerique etiam equuleo subiecti sunt. D. Edouardus Ardenus suspendio interemptus.

14. Anno 1584. Guilielmus Carterus, Georgius Haddocus, Ioannes Mondenus, Iacobus Fennus, Thomas Hemerfordus, Ioannes Nutterus, Franciscus Trogmortonus, martyrium passi: pluri alij capti & crudelissimè torti. Vide plura apud eundem authorem, & apud Sanderum de schismate Anglicano: itemque in concertatione Ecclesie Catholice in Anglia, & in Theatro crudelitatis Caluinistarum.

TITVLVS VNDECIMVS: PICARDITÆ.

ALVINISTÆ in Bohemia vocantur Picarditæ. De origine huius Tituli non satis mihi constat. Probabilis coniectura est, ex Picardia sumptum esse, eo quod Caluinus, Caluinistarum parens, Nouioduni in Picardia natus sit. Sed nolim de re incerta temerè quicquam affirmare. Si tamen ita est, rari exempli est. Nam apud Augustinum in libro de hæresibus, vix ullos reperias hæreticos, qui à loco vel Prouincia nomen sortiti sunt, nisi Cataphryges & Pepuzianos. De quibus sic scribit; *Cataphryges sunt, quorum auctores fuerunt, Montanus tanquam paracletus, & dua Prophetisse ipsius, Prisca & Maximilla. His nomen prouincia Phrygia dedit, quia ibi existerunt, ibique vixerunt.* Et paulò post; *Pepuziani à loco quodam nominati sunt, quam ciuitatem desertam dicit Epiphanius. Hanc autem isti diuinum aliquid esse arbitantes, Hierusalem vocant: tantum dantes mulieribus principatum, ut sacerdotio quoque apud eos honorentur. Dicunt enim Quintilla & Priscilla in eadem ciuitate Pepuzia, Christum specie femina reuelatum.* His igitur annumerati possunt Picarditæ, si à Picardia nomen hoc mutuati sunt.

2. Vnum superest, vt quæ hæcenus fusè explicata

sunt, compendio reperamus. Igitur Caluinistarum tituli sunt hi 1. Euangelici, quia solo Euangelio contenti sunt: vel potius, quia repudiato Euangelio, Confessionem Belgicam, & Catechismum Heidelbergensem pro Idolo habent. 2. Reformati, quia Ecclesiam Catholicam reformarunt: vel potius, quia nouam Ecclesiam formarunt & finxerunt, erigentes altare contra altare; sicut olim Samaritani. 3. A Deo docti, quia à Deo suam doctrinam acceperunt: vel potius à nocturno monitore, qui ater an albus fuerit; non audent affirmare. 4. Orthodoxi, quia de fide ac religione rectè sentiunt: vel potius, quia non rectè sentiunt, sed multa paradoxa & atheismos introducunt. 5. Zuingliani, quia à Zuinglio, sicut Ariani ab Ario, originem trahunt. 6. Sacramentarij, quia de Sacramento Eucharistie nouum dogmā excogitarunt. 7. Caluinistæ, quia Caluinus eorum Sectam propagauit. 8. Geusij, quia in Belgio pro mendicis & abiectis hominibus habiti sunt. 9. Hugonotæ, quia in Gallia, pro tessera proditoris vsurparunt illam vocem, *Huc nos*. 10. Puritani, quia in Anglia puram Caluini doctrinam profitentur. 11. Picarditæ, quia ipsorum propagator Caluinus in Picardia natus est.

OPUSCULUM SECUNDUM
DE
PRIMATU ECCLESIAE REGIO.
EXAMEN
CONCORDIAE
ANGLICANAE, IN RICHARDUM
HARRIS, PRÆDICANTEM ANGLICANVM,
Et eiusdem Concordiæ Architectum.

LE G I libellum tuum, Richarde, de Concordia Anglicana, quem nuper in me scripsisti. Eum nouem dierum spatio abs te confectum esse, affirmas Serenissimo Regi in Epistola dedicatoria. Nimum festinasti. Debebas meminisse illius adagij: *Sat cito, si sat bene*. Itemque illius; *Canis festinans cecos parit catulos*. Nam certè, partus ille tuus, quem tam subito effudisti, nihil aliud, quàm cæcum, informe, & sine omni sensu ac mente, monstrum est. Quo magis miror, ausum te fuisse Serenissimo Regi illam exhibere, dicam, an obtrudere? Non metuebas, ne Rex, qui & ipse literarum gnarus est, & in scribendo, multò, quàm tu, exercitior, non modo aduerteret tuam præcipitiam & ignauiam, sed etiam aspectum illius deformis ac monstrosi fœtus fastidiret? Sed nimirum, qui tuus stupor est, ne cogitasse quidem de hac re visus es. Et tamen interest, te scire ne deinceps impingas grauius. Monebo ergo te, & sigillatim significabo, in quibus potissimum putem te deliquisse. Attende, si iuuari vis.

3. In libello tuo, de quo agimus, hæc sunt. Primum, Inscriptio libelli. Secundum, Epistola dedicatoria ad Serenissimum Britanniae Regem. Tertium, Præfatio ad Catholicos in Anglia. Quartum, Responso ad dissidium Anglicanum de primatu Regis, quod nuper à me scriptum est. In qua quidem responsione, dissidium in concordiam transformare conatus es. De his ordine dicam quod sentio.

Examen inscriptionis.

3. **I**gitur inscriptio libelli tui, est hæc; *Concordia Anglicana, de primatu Ecclesia Regio, aduersus Becanum de Dissidio Anglicano*. Multo aptior fuisset hæc; *Concordia vulpium Anglicanarum de Primatu Ecclesia Regio*. Scis, quid velim. Talis nimirum est Anglorum concordia de primatu Regio, qualis olim fuit in vulpeculis Samsonis, si meministi. Vulpecula illæ caudis iungebantur; capitibus dissident. In caudis erat concordia; in capitibus dissidium. Sic in Anglia fit circa primatum Regium. Academicis & Prædicantes, quorum tu vnus es, caudis colligati sunt; capitibus dissident. Concordia est

A in adulatione; dissidium in te ipsa. Omnes blandiuntur Regi, & mollissimis verbis speciosos titulos illi tribuunt. At cum quaeritur, quid lateat sub illis titulis, aut quam potestatem & iurisdictionem in Ecclesia Anglicana exercere possit Serenissimus Rex; omnes abeunt in diuersas partes: Et quot capita, tot dissidia. De quo alibi latius.

Examen Epistola Dedicatoriae.

B 4. **I**N Epistola dedicatoria, de solis Iesuitis sermo tibi est. Eorum originem, progressum, studium ac conatum, non aliter narras, quàm si iuramento te obstrinxisses, mentiando & calumniando velle ipsis nocere, si posses. Quod facillè ostendam, percurrèdo singula

lingulas epistolae periodos. Sic ergo incipis, *anno Christi circiter 1526. n. e. l. a. m. x. e. i. a. s.* Ignatius Loyola *ai. o. v. u. a.*, ex qua noni cuiusdam, & ceteris inusitati nominis Societas, uniuersa (si Diis placet & Deabus n. e. a. d. n. e.) Iesuitarum natio est prognata, qua quidem infinitis exemplis intelligimus, nihil turbulentius, nihil furiosius, nihil in omni genere, Regibus, rebusque publicis Christianis perniciosius existere.

5. Nimirum, haec tam grandis calumnia, captanda apud Regem beneuolentia loco, a te posita est. Sed primum, unde habes, Ignatium anno 1526. exortum esse, vel ut tu loqueris, regerminasse? Vir iste, si primum eius ortum spectes, anno Christi 1491. in hunc mundum natus est. In adolescentia, militiae ac uanitati se dedit. Anno deinde 1521. accepto luculento vulnere ad Deum conuersus est; & relicto militari baltheo, uirtuti ac pietati se mancipauit. Postea, anno 1528. Lutetiam Parisiorum ad grauiora studia se conulit. Denique anno 1534. aliquot Socios, qui eiusdem propositi erant, arctiori foedere coniunctos sibi esse uoluit. Et tandem ea ipsorum Societas a Pontifice approbata & confirmata est. Haec omnia in publicis historiis consignata sunt. Et tu ista nescis? Sed tam praecipuus fuisti in scribendo, ut parum curae tibi esset quid scriberes. Putasti satis esse, si nouem dierum spatio, rem totam, quantumuis mala fide, expedites.

6. Sed hoc relinquo. Ad calumniam venio, quam subdis. Ea triplex est. Prima, quod Ignatium uocas *e. l. a. r. m. x. e. i. a. s.*, id est, radicem amaritudinis. Malitiose quidem; sed, quod mirum est, uerissimè. Si nescis, audi. Ignatius eo sensu, radix amaritudinis est, quo Christus lapis offensionis & petra scandali, quo Apostolus odor mortis in mortem. Iam intelligis, opinor. Sin minus, explicabo, Christus, respectu credentium, fuit lapis angularis, electus, preciosus: respectu non credentium, lapis offensionis & petra scandali. (1. Petr. 2. 8.) Similiter Apostolus, respectu eorum, qui salui fiebant, odor uitae in uitam: respectu aliorum, qui periebant, odor mortis in mortem. (2. Corinth. 2. 15.) Parimodo dicendum de Ignatio. Radix suauitatis est iis, qui Pontificem agnoscunt: aliis qui illum aspernantur, radix amaritudinis. Hoc experientia uos docet.

7. Altera calumnia est, quod nationem Iesuitarum quae ex Ignatio originem trahit, noni cuiusdam & inusitati nominis Societatem appellas. Et ut manifestè significes, calumniosè te id facere, addis, *Si Diis placet, & Deabus n. e. a. d. n. e.* Sine dubio, displicet tibi nomen Iesuitarum, & Societatis Iesu. Malles, non à Iesu, sed à Diis & Deabus infernalibus (quibus uideris esse familiarior) nomen desumptum esse. Ac per me quidem licet, ut tibi tuaeque Societati indas nomen quod uelis. Nec inuideo, uocari uos Puritanos, Calvinistas, Picarditas, Geusios, Hugonotos, & si quid simile apud Nouatores uisatum est. Saltem nobis per te, liceat uti nomine, quo haecenus uisumus. Vocemur Iesuitae; uocemur Socii Iesu; uocemur de Societate Iesu. Nihil hic mali, nihil pudendi est: Iesum, ut animo, ita uoce libenter agnoscimus & profite-mur. Et in hac te imitamur fideles primitiuae Ecclesiae, qui se Christianos appellabant. (Act. 11. 26.) Quid enim interest inter nomen Christianorum & Iesuitarum? Idem qui est Christus, est & Iesus. Si à Christo Christianos, cur non à Iesu Iesuitas appellari fas sit? Sed uobis non sapiunt haec nomina. In Lutherum, Calvinum, Zuinglium propensiores estis. Ab illis titulum accipere, summum apud uos decus est. Credo tamen, qui prudentiores sunt, nobis potius, quam uobis astipulari. Audi si lubet, Magnum illum Galliarum Regem, Henricum Quartum, de hac re dis-

serentem in Oratione, quam habuit pro defensione Iesuitarum, coram Senatu Parisiensi, anno 1603. Sic enim loquitur: *At displicet nomen Iesuitarum. Cur igitur non displicent, qui se Religiosos Trinitatis nominant? Cur non filia uestra, quae filiae Dei nominantur? Cur non Equites mei, qui se Ordinis Spiritus sancti uocant? Sanè malim dici Iesuita, quam alio nomine Religiosus.* Aptissime ad tuam criminationem retundendam.

8. Tertia & praecipua calumnia est, quod dicis, *Iesuitis nihil turbulentius, nihil furiosius, nihil in omni genere, Regibus rebusque publicis Christianis perniciosius existere.* Et quomodo hoc probas? Multis mendacijs, quae tuis uerbis hic reponam. Sic igitur scribis, *Iesuitarum consilio, suasu, instinctu, sapientis impulsu, 1. animus est additus sceleroso Balbasaro, ut Auaricum Principem Guilielmum proditoriè interficeret. 2. Insignis patriae vindex Stephanus Botskay ueneno extinctus est. 3. Quorum scilicet in officina est cusus culter, quo interfectus est Henricus Valesius tertius, Rex Galliae, & sic, qua periit Henricus Quartus. 4. Funestam sibi expeditionem Africanam suscepit Sebastianus Lusitaniae Rex ultimus. 5. Turbus interpestiuus excitauit Sigismundus Poloniae Rex, unde autum regnum amisit. 6. Subditos suos in exilium pepulit Ferdinandus Archidux Austriae, unde postea profugus, ditionem suam Turcis denastandam reliquit. 7. Adeo demeratus est Guilielmus Banariae Princeps, ut uitam monarchicam Reipublica gubernaculo, eum magno Reipublicae detrimento praetulerit. 8. Iesuitarum auaritia & ambitione celeberrima Reipublica Veneta ad extremas nuper redacta est difficultates. unde tamen prudenter & animosè se expeditit. 9. Iesuitarum denique consilio & sacramento nefandissimi proditores obfirmati, puluere suo pyrro abstruse recondito, magno Britanniae Monarcha Serenissimo, Regina, Principi, totique regno (nisi gratia id auertisset, & diuina, & summa) exitium ac vastitatem attulissent.* Haec tua uerba.

9. Dum haec legerem, occurrebat illud ex Psalmista *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes.* (Psal. 118. 85.) Nam certè, praeter fabulas, nihil narraſti. Et miror, te uo quasi spiritu, tam multa, tam crassa & putida mendacia efflare potuisse. Nisi fortè, quod probabile est, priuatim in hac maledicendi palestra, aliquot annis te exercueris, antequam publicè specimen dares. Sed poteras eadem facilitate, & eodem mentendi aestu narrare etiam haec, quae sequuntur. Iesuitarum consilio, suasu, instinctu, 1. Serenissimus Rex Iacobus in utero materno penè extinctus est, antequam in lucem editus. 2. Serenissima eius mater Maria, capite plexa. 3. Primogenitus eius filius Henricus, ueneno sublatus. 4. In Gallijs conspiratio Hugonotorum in eadem totius familiae regiae occultè conciliata. 5. Inter Reges Daniae & Sueciae cruentissimum bellum nuper excitatum. Cur ab his, & similibus abstinuit? Nam si mentiri uolebas, eadem fronte poteras haec in chartam conicere, qua illa superiora. Sed uidebas, in te tuique, similes quadrare ea potius quam in Iesuitas. Cur haec saltem, quae remotiora sunt, non attigisti? Iesuitarum consilio & suasu, Adam & Eua, in Paradiso legem Dei transgressi sunt: Cain fratrem suum Abelem interfecit: Absalon contra parentem conspirauit: Achitophel laqueo se suspendit: Dauid adulterium commisit: Salomon idololatra factus est: Ieroboam subditos à cultu ueri Dei abstraxit: Iudas Christum prodidit. An nimis antiqua haec sunt? Sic suspicor. Uobis Nouatoribus noua placent.

A abstineres ab hac calumnia. Et quia non es, ne mo-
dem tibi habet.

De Principe Auaico.

10. Sed tamen videamus, quid garriendo profeceris. Primò ais, *Iesuitarum consilio & instinctu, animum esse additum Balthasaro, ut Auaicum Principem Guilielmum proditoriè interficeret.* Quis tibi hoc dixit? An tu primus es, qui de hoc crimine reos agis Iesuitas? Si primus es, ubi sunt testes, ubi tabulae, quibus id probas? Nihil horum adducis. Et tamen accusatori non creditur, nisi vel testibus crimen probet, vel certè confitentem habeat reum. Neutrum hic fit. An fortè alius ante te, accusatoris officio perfunctus est? Sed quis ille? coram quo Iudice? quo euentu? An rei condemnati, an liberè abire permitti sunt? Nihil respondes ad hæc omnia? Sine dubio impostores.

11. Et sanè, tantùm abest ut Iesuitarum consilio Princeps ille interfectus sit, ut nulla vnquam ea de re fuerit suspicio: ne tunc quidem, quando interfectus est. Imò, si historiã rei gestæ expendamus (quod tu, quia semper festinas, facere non soles) omnia alia potius suspicari fas erit. Historia sic habet. 1. Balthasar Gerartus Burgundus, anno 1584. à Regina Galliarum missus est ad Principem Auaicum, qui tunc Delphis in Hollandia erat, ut eum de morte Alenconij certiorerem redderet. 2. Hoc officio perfunctus est Balthasar. 3. Et quia sciebat, Principem Auaicum à Philippo Hispaniarum Rege, tanquam perduellem & patriæ hostem, proscriptum esse; putabat se gratum Regi & patriæ facturum, si illum è medio tolleret. 4. Itaque data opportunitate, aggreditur accubantem ad mensam, & sclopo traicit. 5. Et cum fugam pararet, comprehenditur, torquetur, & examinatur accuratissimè. 6. Porro, toto illo examine & cruciatu, qui plures sanè dies durauit, nec ipse dixit verbum de Iesuitis, nec ab aliis de ipsis interrogatus est. Nulla enim erat de Iesuitis suspicio. Solum percunctati sunt, an ab Hispaniarum Rege, vel alio quopiam, mercede ad hanc cædem perpetrandam conductus esset. Negauit factum; & constanter asseruit, se nec prece nec pretio, sed solo conscientie instinctu, & desiderio liberandi patriam à tyranno oppressam, hoc facinus aggressum esse. Nec dolere de successu, nec ullum mortis aut tormenti genus extimescere. Facerent illi secum quod vellent, se constanter omnia perpeffurum. Hæc historia rei gestæ est, quam & viri fide digni, qui interfuere, testantur veram esse; & iam pridem typis diuulgata est. Vide, si lubet, Michaëlem ab Isselt in *Commentario rerum in orbe gestarum*, circa annum Christi 1584. Laurentium Beyerlinck in *Opere Chronologico vniuersi orbis*, & alios eiusdem temporis scriptores.

12. An tu Richarde, ex hac historia colligis, Iesuitarum consilio cædem illam perpetratam esse? Nec inde, nec ex circumstantiis illius id colligi potest. Circumstantiæ sunt hæc. 1. Nulli tunc erant Iesuitæ in eo loco, ubi cædes facta est. 2. Nulla erat suspicio de Iesuitis. 3. Nunquam auditum est Reginam Galliarum, aut Balthasarum ab ea missum, cum Iesuitis de interfectione Principis egisse. 4. Filius Principis, Comes Mauritius, nunquam Iesuitis obiecit hoc crimen. 5. Imò cum ipsi Mauritio, aliquot annis post, fida intentata esset, nec deessent, qui Iesuitarum consilio intentatam calumniarentur, nihil tamen à Mauritio contra ipsos tentatum est. 6. Neque iam suspectos habet Iesuitas de hoc crimine. Quid tu ergo, mi homo, in suspensionem eos vocas? Si vir bonus esses,

De Stephano Botskay.

13. Sectundò ais, *Iesuitarum consilio & instinctu, insignem patriæ vindicem, Stephanum Botskay, veneno extinctum esse.* Et hoc, quomodo probas? Nec vilo teste, nec signo, nec apice. Solùm ab eo persuasus es, qui dicebat, 3. Reg. 21. 22. *Ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*, id est, Prædicantium. Loquitur enim de talibus Prophetis, quales vos estis. Cur verò Stephanum Botskay appelles *insignem patriæ vindicem*, non satis intelligo. Hoc constar, rebellem fuisse Imperatori, & cum Turcis conspirasse. An tu eos igitur patriæ vindices interpretaris, qui in maiestatem Regiam aut Imperatoriam contumaces, à Christiani nominis & sanguinis infensissimis hostibus subsidium perunt? Sic apparet. Sed caue, ne Rex tuus id resciscat. Quanquam tam stupidus es, ut non aduertas, ubi, & quando linguam frænare necesse sit. Porro de veneno ut scias, si adhuc nescis, audi quod res est. Ab eo datum est, qui non Catholicus, sed Calvinista, aut certè Lutheranus erat. Nunc conclude quod vis. Addo, in tota Transyluania, ubi res contigit, nullum fuisse tunc Iesuitam. Vestri Prædicantes dominabantur.

14. Si nimis pauca dixi, lege historiam huius temporis, & plura inuenies; sed parùm ad tuum stomachum. Quod si tibi, qui omnia festinanter facis, non lubet tantillum otij in historiæ lectionem impendere; ego laborem hunc subibo, & suggeram quid auctores de hac re scribant. Sic igitur Ianfonius in Mercurio Gallobelgico, circa annum Christi 1606. *Sed ecce, vix hoc motu represso, alius exoritur, Botskayo quodam Istuano duce, qui vel odio Belgiosæ Comitissæ, vel rerum nouandarum studio, vel ambitionis estu percitus, huius tragedia (cuius iam epitaphia sanè cruentam & funestam videmus) telam exorsus est. Constatat is ex Turcis, Tartaris, Hungaris & Transyluanis magnum exercitum, iamque palam Transyluania Principatum, cuius à Turcis facta ipsi spes erat, affectabat. Et paulò post; Hac victoria, quamuis perfidè parta, elatus Botskayus, magnam rerum gerendarum spem animo concepit, Sultano maximè hominis ambitionem & vanitatem promissis aleute. Monitus, ut tormenta in tutum locum deduceret, arroganter respondit, aliam restare prædam, ad quam extorquendam his vti vellet. Posthac, accepta à Sultano magna vi auri, publicè proclamari iussit, nullam aliam ob causam bellum à se susceptum, quam religionis. Ita sanctissimo nomine, etiam maximè nefarij conatus itantur. Et infra, circa annum 1605. Georgius Basta Botskayum rebellium Ducem literis admonuit, ut mutaret animum, arma poneret, seditionum mentes ad obedientiam Cesaris debitam reuocaret. Hæc & similia Ianfonius de Botskayo.*

15. Iam tu vide, mi Richarde, qualis fuerit vir ille, quem insignem patriæ vindicem appellasti. Nimirum, homo odio, ambitione, & rerum nouandarum studio æstuans; cruentæ & funestæ tragediæ auctor; Turcarum stipatus præsidio; Principatum Transyluania à Turcis promissum, palam affectans; perfidus, elatus, vanus, arrogans, nefarius, & contra Imperatorem rebellium Dux. Taceo cætera.

De Henrico III.

16. Tertidò ais, *In officina Iesuitarum cusum esse cultrum, quo interfectus est Henricus III. Galliarum*

rum Rex. Miror te ex Gallia exemplum petere. Nescis, qui in Gallia, initio barbarum, conspirant in necem Regis & totius familiae Regiae? Loquor de Ambanienſi Hugonotorum conſpiratione. Nescis, qui anno 1562. in aede S. Crucis, Franciſci II. Regis corpus flammis tradiderunt? Nescis, qui eodem anno, Ludouici XI. Regis ſtatuaſ ludificati ſunt, & abſiſſis cruribus, brachiis ac capite, reliquum truncum in cloacas abiecerunt? Nescis, qui anno ſequenti, Franciſcū Guifiſum, ad Ligerim, tribus ſclopeti globis traiecerunt? Interroga fratres tuos, & dicent tibi. Nihil tale vnquam aggreſſi Ieſuitae: Fratrum tuorum hæc prærogatiua eſt.

17. Quod de Henrico III. adfers, more tuo facis. Vis dicā planius? Mentiris, Henricus ille, anno 1589. à Iacobo Clemente, monacho Dominicanò interfectus eſt. An tu monachum Dominicanum, & Ieſuitam pro eodem accipis? Aut, ſi diſtinguis, an monachum iſtum à Ieſuitis ad interuentionem Regis inductū eſſe affirmas? At nemo vir bonus, ante te, hoc affirmavit. An alij fortè ignorarunt? Mirum eſt omnes ignoraffe. Magis mirum eſt, Henricum IV. ſucceſſorem eius, in oratione ſua pro defenſione Ieſuitarum, dixiſſe hæc verba; *Nec vnquam inuentus eſt, qui ab iſis (Ieſuitis) necem Regum didicerit. Quare totum hoc, quod illis obicitur, nihil eſt.* Audis, Richarde? Nihil eſt, inquit magnus ille Rex, quod obiciis. Nullus vnquam, velante, vel poſt Iacobum Clementem inuentus eſt, qui à Ieſuitis necem Regum didicerit. Si credis Regi, mendax es: ſi non credis, mendacem facis. Vtrumque alienum à bono viro. Interim remitto te ad Ianſonnum, qui totam rem geſtam luculentè deſcribit in Mercurio Gallo-belgico, ad annum Chriſti 1589. Vide, an aliquid ibi contra Ieſuitas reperire poſſis.

De Henrico IV.

18. **Q**uartò ais, etiam ſicam, qua periit Henricus IV. in officina Ieſuitarum cuſam eſſe. Hic vel maximè miror tuam impudentiam. Collige te, quaſo, & aduerte, quæ in Gallia poſt mortem illius Regis facta ſunt. Omnia teſtantur Ieſuitarum innocentiam. Sunt autem hæc ferè. 1. Ieſuita Cotonus, qui ante eadē erat in aula Regia, poſt etiam manſit; & adhuc manet. 2. Cor Regis traditum eſt Ieſuitis, & ſolenni pompa apud ipſos in collegio Flexienſi ſepultum. 3. Ludouicus, filius & hæres, regio diplomate, Ieſuitarū ſtudia, labores & induſtiam approbavit. 4. Epicoſopus Pariſienſis, conſiliarius Regius, de illorum innocentia præclare teſtatus eſt. Denique, Ioannes Antonius Ionilianus, Bibliopola Calvinianus, eo quòd libellum famoſum in Ieſuitas ſparſiſſet, publicè comprehenſus, & exilij damnatus eſt. Hæc ſunt clariffima teſtimonia pro innocentia Ieſuitarum. Et ne dubites, planius ea confirmabo.

19. Igitur Ludouici Regis diploma ſic habet; *Cum Henricum Magnus dominus & pater noſter, in obſequij ſui bonum, ſubditorūq; ſuorum commodum, vtile ac valdè neceſſarium iudicaſſet, Ieſuitas in regnum ſuum introducere ac ſtatueret, habito cum Principibus conſanguineis noſtris, præcipuiſque regni miniſtris maturo conſilio; ex ipſorum iudicio, ac ſuo motu proprio, certa ſcientia, plena poteſtate, & authoritate Regia, eiſdem Ieſuitis, Edicto lato menſe Septembri anni 1603. facultatem conceſſit redeundi & habitandi in locis ac partibus præfato Edicto contentis, aliſque poſtmodum, literis ſuis, concedendis. Quo Edicto in Regio noſtro Parlamento Pariſienſi regiſtrato 2. Ianuarij, anni 1604. præfatus Dominus & pater noſter eiſdem*

A Ieſuitis, plurimas regni huius ciuitates inhabitandi poteſtatem fecit: quod quidem ſumma cum ſubditorum noſtrorum voluptate factum, & executioni mandatum eſt; qui in educatione filiorum ſuorum ad pietatem; iuncto bonarum literarum ſtudio, quidquid optare potuiſſent, aſſecti ſunt; ac dicto Domino ac Patri noſtro adeò probati ſunt, vt in ipſorum manus proprium cor deponere ſtatuerit. Quod quidem poſt eius obitum ipſis traditum, & in Flexianum Templum delatum fuit. Idè, ne quis voluntatem noſtram in dubium reuocare poſſit, ex certa ſcientiâ noſtra, plena poteſtate, proprio motu, & authoritate Regia, ob eaſdem rationes, quæ prædictum Dominum & Patrem noſtrum permouerunt, quæque adhuc perſeuerant, præſentibus manu noſtra ſubſcriptis, ex iudicio dilectiſſimæ & honoratiſſimæ Regina Regentiſ Matris noſtræ, conſanguineorum noſtrorum Principum, ac præcipuorum regni noſtri Miniſtrorum laudauimus, confirmauimus, & ratam habuimus, laudamus, confirmamus & ratam habemus præfatorum Ieſuitarum in hoc regnum noſtrum partes, terras, ac dominiâ nobis ſubdita admiſſionem. Ac quòd opus eſt, aut foret, denudè conceſſimus ac permiſimus, concedimus & permiſimus ipſis poſſe degere ac inhabitare, in quibus admiſſi ſunt, aut in poſterum admittentur, obſeruando ea, quæ in præhabito menſis Septembris Edicto, anni 1603. continentur, aliſque literis ac ordinationibus à prædicto Domino ac Patre noſtro factis: quibus placeat nobis, ac volumus eos vti & gaudere, eadem ratione, qua antehac uſi ſunt, ac modo vtuntur & gaudent. Præcipimus Conſiliariis noſtris in Curia Parlamenti, Senefchalchis, cateriſque Iuſtitiis adminiſtris, quorum opera requiritur, quatenus has literas noſtras, ac Ieſuitas integri, paciſicè, ac perpetuò vti & gaudere curent, &c.

20. Hactenus Ludouici Regis diploma. Sequitur teſtimonium Henrici Gondij, Pariſienſis Epicoſopi, & Conſiliarij Regij, in hæc verba; *Cum poſt crudeleſſimè deſuncti Regis perſonam, quem Deus abſoluat, perpetratum parricidium, plurimi rumores in hac ciuitate Pariſienſi, in ſummum Patrum Societatis Ieſu damnū diſſeminati ſint; nos eiſdem ſocietatis honori ac fama prouidere optantes, animaduerſo, quod non aliunde, quam ex peruerſo atque inſano aduerſus dictos Patres animo huiſmodi rumores proceſſerint, omnibus, quorum intererit, præſentibus maniſeſtamus, præfatos rumores meras eſſe calumnias & impoſturas, maliſiõe contra ipſos conquiſitas & inuentas, in Catholica, Apoſtolica & Romana religioſis damnū. Atque prædictos Patres, non modo penitus ab eiſmodi calumniis immunes eſſe; verum etiam ipſorum Societatem, tum propter doctrinam, tum propter piam vitam, Eccleſiæ Dei maximè vtilem, & huic Regno valdè proficiuam. In quorum fidem, &c.*

21. Addam etiam publicam Concilij ſententiam de Iouiliano, qui libellum, Anticottonum nomine, (in quo Ieſuitæ à Calviniſtis accuſabatur de Regicidio) in vulgus ſparſerat. Ea ſic habet; *Dictum habebitur ex Concilij ſententia, audito ſuper hac cauſa Procuratore Regio, quod ad reparationem eorum caſum, qui fuſus in ipſo litis inſtrumento continentur, Ioannes Antonius Ionilianus damnatus eſt, ipſumque damnamus ad multam honorariam forofaciendam, ipſo die ſori, cum ſorum ageretur, vbi nudato præter induſium corpore, apertoque capite, fleſſis genibus, ſuſpenſa à collo reſte, ac facem pondo duarum librarum manu geſtans, alta voce vt exaudiri poſſit, renitiabit, quod ſceleſte & maliſiõe per diuerſa huius urbis loca protecerit & ſparſerit folia, ſeu chartas impreſſas, extra-Elas ex libro quodâ pernicioſo & maligno, qui Anticottonus inſcribitur ad turbandam quietem publicam, excitandas turbas, & ſeditionem in hac vrbe mouendam compoſito; quod fuſus habetur in inſtrumento litis. Cuius facti peccet à Deo, Rege & Juſtitiâ veniam. In ipſius autem præſentia prædicta folia ſeu charta frangentur & dilacera-*

buntur. *Jubibemus autem illi, & interdiciamus sub pœna capitis, ne simile quid committat in posterum. Ceterum ad quinque integros annos Regni Gallia exilio illum multatumus & multamus.*

22. Quid iam dicis, Richarde? Adhuc clamas, more Prædicantium, Henricum Quartum, consilio Iesuitarum interfectum esse? At Ludouicus, filius & hæres illius, in suo diplomate longè aliter de ipsis sentit. Et Henricus Gondius, Consiliarius Regius, ait meram calumniam & imposturam esse, malitiosè & peruerso animo, à te actui similibus confictam. Et Consilium Prætoris Parisiensis grauissimè punit Iouilianum, quod eandem calumniam spargere & propagare ausus sit. Caue, ne simile quid tibi eueniat.

De Sebastiano Lusitaniae Rege.

23. **Q**uintò ais, *Sebastianum Lusitaniae Regem, Iesuitarum consilio & instinctu, funestam sibi expeditionem Africanam suscepisse.* Quid obsecro, hic capis? An, quòd Rex ille expeditionem Africanam contra Mauros suscepit? Nihil hoc mali est. An, quòd ipsi funesta fuerit hæc expeditio? At etiam funesta fuit expeditio, quam olim filij Israël contra tribum Benjamin susceperunt. Nam 40. millia ex illis interfecta sunt. An igitur accusabis Deum, cuius consilio & instinctu, expeditio illa suscepta est? Non opinor. Neque tamen verum est, quòd obiicis, Iesuitarum consilio fecisse Regem Lusitaniæ, quòd fecit. Lege bonos authores, qui initiũ, progressum & exitum Africanæ illius expeditionis descripserunt, præsertim Michaelē ab Isselt in Commentario rerum in orbe gestarum, circa annum 1578. Aubertum Myræum in Chronico, & Genebrardum in Chronologia eiusdem anni. Hi in tota narratione, nullam Iesuitarum mentionem faciunt. At sine dubio fecissent, si Iesuitarum consilio & instinctu cepta fuisset expeditio.

24. Si hoc parum tibi est, lege Hieronymum Mendozam Lusitanum, qui peculiari libello de hac re edito, luculentissimè redarguit eos, qui Iesuitas in hoc negotio suspectos habent. Lege testem omnium exceptione maiorem, Fernandum Rebellum, & ipsum Lusitanum, qui in doctissimo suo opere, quòd scripsit de *Obligationibus Iustitiæ & Religionis*, disertè profitetur, se coram adfuisse, & oculatum inspectorem fuisse earum rerum, quæ tunc gerebantur, certòque sibi constare, Iesuitas, & nominatim P. Ludouicum Gonsaluum, qui tunc Sebastiani Præceptor & Confessarius erat, omnibus modis egisse, ut Rex in Africam non transiret, nisi prius Principem aliquam feminam, siue Hispaniarum, siue Galliarum Regis filiam, matrimonio sibi coniungeret, & ex ea aliquot regni hæredes in Lusitania relinqueret. Si id nolle, saltem nulla ratione, nisi ex consilio Pontificis & Episcoporum Lusitaniæ, de Africana profectio cogitaret. Cùm nihilominus Sebastianus propositi sui tenax, nolle à cæpto desistere, eundē P. Gonsaluum mox ab aula Regia ad Collegium Conimbricense, quòd plusquam centum & triginta miliaria ab aula distabat, profectum esse; indeque epistolam ad Sebastianum iam in Africa existentem dedisse, qua ipsum ex Africa in Lusitaniã reuocabat. Et verò, tunc rediisse Regem in Lusitaniã: At postea, mortuo P. Gonsaluo, in Africam reuersum esse, ibique in bello contra Mauros periisse. Hæc, Richarde, si vir bonus es, negare non potes: Et, si neges, omnem historiæ fidem negare & labefactare necesse est. Quòd, an prudentis sit, tu ipse videris.

De Sigismundo Poloniae Rege.

25. **S**extò ais, *Sigismundum Poloniae Regem, consilio Iesuitarum, excitasse intempestiuas turbas, unde auium regnum amisit.* Audi Richarde, Rex ille in viuus est, domi militiæque fortunatissimus: Iesuitas amore ac beneficiis prosequitur; numquam de iis quæstus est. Quid tu ergo quæreris? Cur, ut Iesuitis obtrectes, etiam Serenissimo & potentissimo Regi iniuriam facis? Cur obiicis, intempestiuas turbas ab eo excitatas? Cur auitũ regnum, culpa ipsius, amisit? Vbi que calumniandi occasionem quæris. Et hic quidem præposterè. Nam cùm alij hunc ipsum Regem, ut pientissimum & catholicissimum Principem meritò venerentur, tu inter intempestiuos turbatores accenseri vis. Sicut paulo ante, è contrario, cùm alij Stephanum Botskayum, ut perfidum & Rebelliũ Ducem aspernati sint, tu insignem patriæ vindicem interpretatus es. Nimirum ex illis produisti, quibus dictum est, *Isaia 5. 20. Vae, qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucẽ tenebras.*

26. Quòd addis de amisso regno Sueciæ, quòd iure illi debetur, utinam dolentis ea vox esset, non insultantis. Et valdè credibile est, optare te potius quemlibet rebellium Ducem, quàm optimum & moderatissimum Regem; ad Sueciæ coronam reuocari. Causa in promptu est. Nam ipse Catholicus, ut hæreticus es. Et tam arctè Catholicus, ut ne puer quidem, cùm septennis adhuc esset, à fide Catholica dimoueri vnquam potuerit, cùm non deessent, qui & minis, & blanditiis ad defectionem instigaret. Hinc tot victoriæ diuinitus illi concessæ.

De Ferdinando Archiduce Austriae.

27. **S**eptimò ais, *Ferdinandum Austriae Archiducem, consilio & instinctu Iesuitarum, subditos suos in exilium pepulisse.* Esto, pepulerit in exiliũ aliquot subditos, qui ab illo in fide & religione pertinaciter dissidebant. Esto, fecerit hoc consilio Iesuitarum, quòd tu dicis, sed non probas. An apud vos non idem fit? An non Reges & Regina vestra in exilium pellunt subditos, qui Catholicam & auitam religionem profitentur? Et quòd crudelius est, an non bonorum priuatione, carceribus, squaloribus, ferro, laqueo, & equuleo in eos animaduertunt? An non Prædicantium consilio & instinctu hoc faciunt? Nega, si audes. Exempla publica & quotidiana sunt. Scio, qui hanc pœnam apud vos sustineant: nec alia, quam religionis causa, licet alio prætextu. Et fratres vestri in Hollandia, quid faciunt? An non publico edicto prohibent exercitium Catholicorum? An non Catholicos Sacerdotes & Parochos extra patriam facessere iubent? Res nota est.

28. Et tamen inter vos & nos magna distantia est, Vos iniquè; nos iustè facimus, quòd facimus. Vos enim expellitis Catholicos ex iis locis, vbi ab antiquis temporibus floruit & viguit Catholica religio; & submittitis Nouatores, qui in iisdem locis peregrini & incogniti sunt. Sic facitis in Anglia, Hollandia, alibi. Olim soli Catholici ibi vixerunt. Nunc iis in exilium actis, ingrediuntur Lutherani, Calvinistæ, Mennonistæ, & nescio quæ monstra Prædicantium; de quorum doctrina & Euangelio nihil scitum fuit à nostris maioribus. At nos eam ipsam fidem ac religionem, quam maiores nostri professi sunt, & ab antiquis Patribus per traditionem acceperunt, vbi que fartam

fartam rectam conseruare cupimus; & nouas nouorum Prædicantium sectas ac diffensiones, tanquam pernicioſa lolia, iure merito eradicaemus. Sic facimus in Austria, Bauaria, Franconia, Vestphalia.

29. Accedit, quod vos in vestro negotio promouendo non modo iniqui sitis, vt iam dixi, sed etiam perfidi. Extant pacta conuenta, quæ quotidie à vobis violantur. Et ne longè abeam, in Belgio, publica fide pacti estis, non impedituros exercitium Catholicorum Harlemij, Goësæ, Amsterdami, Ultraiecti, Grauiæ. Quotidie impeditis; quotidie proſcribitis, arceatis, comprehenditis Sacerdotes, qui huic exercitio destinati sunt. O perfidiam! O fidem punicam!

30. Vis, proferam pacta, quæ extant? Accipe. Ex pactis in deditioe Harlemensi, anno 1577. articulus secundus sic habet; *Ad religionem quod attinet, functiones Romana religionis in vrbe Harlemensi exercendas, tam inter Ecclesiasticos & religiosos, quam inter seculares, inter viros æquè ac feminas, quibus illa placebunt: Et quidem detrimento, iniuria omni semota ita seruetur, vt promulgandum sit & seruandum Edictum, quo mandabitur, eos omnes, qui Romana religionis sectatoribus iniuriam vllam, impedimentum, aut detrimento intulerint, velut perturbatores publica tranquillitatis sine conuenientia aut indulgentia acerbè castigandos.*

31. Ex pacto conuento cum Goëſanis & Suiſtbeuerlandis initio anno 1577. articulus I. sic habet; *Quandoquidem vrbs Goëſanorum & Insula Suiſtbeuerlandia, præteritis bellis magna ex parte non conspirauerunt cum aliis Insulis & vrribus Zelandia, adhaeserunt etiam exercitio Catholice Romana religionis, non aliter, quam illi, qui in Brabantia, Flandria, aliisque prouinciis viuunt; Placet dicto Principi, vt in dicta vrbe & Insula, eadem religio continuetur: promittendo rata fore, quacunque in hanc rem articulo IV. pacificationis concessa & decreta sunt; & proinde non permittendum vlla ratione vt vllus, quicumque ille fuerit, in dicta vrbe & insula quidquam molitur aduersus pacem tranquillitatem & pacem nominatim vero aduersus dictam Catholicam Romanam religionem, & illius exercitia: non etiam permittendum, vt vllus, religionis illius causa, iniuriam, vexationem, molestiamve vllam subeat.*

32. Et satisfactione data Amsterodamensibus anno 1578. articulus I. sic habet; *Nec in vrbe Amsterodamensi, nec in toto dominio illius ac territorio, vllam aliam licebit promulgare, docere, vel exercere religionem, præterquam antiquam, Catholicam Romanam. Et nulli licebit quicumque qualiscunque fuerit, quicquam agere aut moliri contra publicam tranquillitatem, præsertim contra Catholicam Romanam religionem, aut functiones illius, aut illius causa, quencquam dicto factòve vexare aut ledere, aut scandalum adferre. Qui id egerint, plectuntur velut perturbatores publica tranquillitatis ac pacis.*

33. Ex fædere pacto cum Vitra:æſtensibus, anno 1579. articulus V. sic habet; *Qui Romane sunt religionis, pro parochiali templo retinebunt sibi Ecclesiam S. Gertrudis, cui annectentur ij, qui in Paracia sunt S. Nicolai. Qui verò suberant Paracia Burckercke & Paracia S. Iacobi, adoptent sibi, velut Parochiale templum, Ecclesiam Prædicatorum, ibique liberè suas functiones omnes obseruent & peragant.*

34. Ex reconciliatione vrbs Grauiæ, anno 1602. articulus IV. sic habet; *Veteribus & nouis Beginis & fratribus cruciferis Monasterij S. Agathe potestas fiet manendi in suis Monasterijs, & ibidem tranquille agendi, absque vllius infestatione. Placet quoque, vt ydem fruatur utantur suis redditibus, tam patrimonialibus, quam monasterialibus, nec liceat census eorum aut conscribere, aut suspendere, quocumque demum prætextu. Idem eodem modo concedetur omnibus alijs Ecclesiasticis personis*

Opuse. Bec. Tom. IV.

A *vtiusque capituli in hac vrbe, quibuscunque placebit isti seruare residentiam: quibus etiam pastorem huius vrbs nuper huc adductum connumerari & eodem nostro statuto gaudere volumus. Articulus verò III. sic habet; Omnes Ecclesiastici, seu viri, seu femina, nullo dempto, Catholici etiam ciues & inquilini manebunt in exercitio Catholice religionis, sine cuiusquam contumelia, viuentes in omni tranquillitate. Quam adrem concedetur iis Ecclesia noui Beginarij, vt in illa & Matrimonium & Baptismus Catholicorum perseueret, non vlllo vnquam tempore è medio tollatur.*

35. Hæc omnia pacta à vobis violantur. Ite nunc, & persuadete populo, Catholicos fidem datam non seruare; vos illibatam tenere. Contra fit: Catholici seruant; vos minimè. De quo argumento plura dicere, nisi iam pridem contra Batauum quendam, aliquot libellis, satis prolixè id pertractassem. Eò te remitto. Et quod Batauo dictum est, tibi dictum pura. Estis enim eiusdem farinae homines.

De Guilielmo Bauariae Duce.

C **O** *taudais, Guilielmum Bauariae Ducem, concilio Iesuitarum adeò dementatum esse, vt vitam Monachicam Reipublicæ gubernaculo, cum magno Reipublicæ detrimento prætulit. Quid audio: Serenissimus Bauariæ Dux Guilielmus, qui in Germania prudentissimus semper habitus est, te iudice dementatus est? Nescio, maiori impudentia, an calumnia hoc dicas. Non legisti illud in Euangelio; Qui dixerit fratrisuo, Fatue, reus erit gehenna ignis? Et tu tanto Principi probrum hoc obicis? Sed cur obsecro, dementatum putas? Quia, inquis, Monachicam vitam Reipublicæ gubernaculo prætulit. At, mi homo, etiam Angliæ Reges id fecerunt, Sigebertus, Elteredus, Cheneredus, Offa, Inas, Ceolulphus: Etiam alij Reges, Rachiſius & Pipinus in Italia, Bamba in Hispania, Veremundus in Castella, Ramirus in Aragonia, Carolomannus in Aufrasia, Trebellius in Bulgaria, Ioannes in Armenia: Etiam Imperatores, Lotharius & Hugo: nec pauci Duces, Algerius Aquitanæ, Anselmus Mutinæ, Vigefius Spoleti, Guilielmus Burgundiæ, Dietlandus Sueuiæ, Franciscus Gandiæ. Hi omnes deposito sceptro ac diademate priuatam ac religiosam vitam amplexi sunt, vt videre est apud Hieronymum Platum lib. 2. de bono status religiosi cap. 26. & alios Scriptores. An tu idè dementatos fuisse dixeris? Non sapiſ ea, quæ Dei, sed quæ mundi sunt, Et quæ coram Deo summa sapientia est, tu, qui carnalis es, dementiam interpretaris. Longè aliter res habet, quàm tu putas, Status religiosus sceptro ac diademati præferendus est. Audi Chrysoſtomum de hac re differentem in sermone de comparatione Regis & Monachi, vbi inter cætera sic ait; Rex vrribus, prouincijs, populisque multis præſidet: at Monachus ira, inuidia, auaritia, voluptati cæterisque animi morbis imperat, & cogitatione supra res omnes humanas erecta tenet. Atque hunc quidem Regem verius, quàm illum dixerimus, quippe qui, si libidini, si timori seruiat, non ipse populis imperat, sed ea quibus ipse parat, & quorum ex præſcriptione mouetur. At Rex quidem cum Barbaris bellum gerit, idque pro terrarum finibus, pro opibus, pro auro: At Monachus cum demonibus depugnat, quorum & impetus acriores, & natura excellentior est, atque idè victoria præclarior: finis autem pro pietate, pro Dei cultu. Qualis autem vtiusque vita consuetudo? Hunc videas cum Prophetis versantè, Pauli sapientiam haurientem à Mose ad Eliam, ab Elia ad Ioannem, à Ioanne ad alium quempiam tranſeuntem. Itaque vt fieri solet, eorum*

quibuscumque versatur, similis efficiatur. Rex vero cum paratis, cum adulatoribus, cum militibus gloriosis vitam traducit: Vigilat ille de nocte, ut cum Deo colloquatur, ut cum angelis vivat, ut celestibus bonis fruatur. Hunc autem, qui gentibus & populis dominatur, videas eo tempore in lecto distentum & stertentem, parum à mortuo differentem. Rex, ut valde sit beneficus, aurum tamen largitur: ille vero spiritum gratia atque ipsorum etiam corporum beneficia à Domino impetrat precibus suis: & nihil aequè oderunt, fugiuntque demones, ut Monachi preces, ad quas leges ipsi non raro compulsi confugiunt, ut Achab ad Eliam, Ezechias ad Isaiam. Denique mors Regi horribilis est; Monacho etiam grata: Et ille mortem semper timet, eamque ob causam milites semper adhibet sui corporis custodes: Hic autem non modo neminem timet, sed etiam alios urbèque totas precibus suis, tanquam muro communit. Hæc & similia Chrylostomus.

37. Quæ tamen non idè adduxi, quasi verum sit Serenissimum Bauariæ Ducem Guilielmum Monachicam aut religiosam vivendi disciplinam amplectum esse, quod tu falsè comminisceris, sed potius ut ostenderem, quàm inanis sit hæc tua ratiocinatio; Monachicam vitam prætulit Reipublicæ gubernaculo: Ergo dementatus est. In qua quidem ratiocinatione, & antecedens falsum est, & inepta consequentia.

38. Quòd porrò addis, magno Reipublicæ detrimento id factum esse, grandis in Serenissimi Principis filium calumnia est. Nam perinde est ac si dicas, Maximilianum Guilielmi filium, non tam bene administrare Reipublicam, quàm Guilielmus ante eum fecit; ideòque magnum Reipublicæ detrimentum esse, quod parens filio administrationem commiserit. Nec alio fundamento nititur hæc calumnia, quàm mera incititia & impudentia, quæ summa in te est. Unde enim tibi constat de illo Reipublicæ Bauarorum detrimento? An subditi Bauariæ apud te questi sunt? Ne notus quidem in Bauaria es Nemo scit, tale portentum, quale tu es, in Anglia inclusum esse. An Prædicantes tibi narrarunt? At fabulas illi narrant, sicut & tu soles. Sed tamen, si narrantur, quod illud Reipublicæ detrimentum est? An fides Catholica labefactata? An opes patriæ exhaustæ? An pax Reipublicæ perturbata? Nihil horum. Floret nunc Bauaria sub Serenissimo Maximiliano filio, sicut floruit sub Serenissimo Guilielmo parente. Vterque prudentissimus est: vterque populo suo charissimus: vterque in gubernatione felicissimus. Hoc interest, quod alter alteri, filius parenti, iunior seniori, hæreditario iure in officio subrogatus sit. Nec sine exemplo hoc factum. An nescis Carolum V. superiori sæculo, sponte cessisse Imperio, & fratri Ferdinando, qui ipso iunior erat, regendum commisisse? Cur, quod licuit in Imperio, non liceat in Bauaria? Sed video quid te premat. Serenissimus Maximilianus, superioribus annis, Donauerdam occupavit; Catholicæ religionis exercitum restituit; Prædicantes vestros abire iussit. Hoc te malè habet. Hoc magnum scilicet Reipublicæ detrimentum est.

De Venetis.

39. Nonò ais, Reipublicam Venetorum, ambitione & auaritia Iesuitarum, ad extremas difficultates nuper redactam esse. Mirus homo es. Videris mihi, paucis illis diebus, quibus libellum tuum effudisti, totum orbem Christianum obiuisse. Nam primum, ex insula vestra in vicinam Hollandiam deportatus

A es. Mox in Galliam excurristi. Inde in Lusitaniam & Africam delatus. Repentè in Poloniam, Sueciam, Austriam & Bauariam deuectus. Denique, transmissò mari, Venetias appulisti. Quæso te, quomodo id factum est? An idem tibi euenit, quod olim Heliae contigit, qui à spiritu Dei arreptus, in remotissimæ loca, quasi momento temporis, deferri solitus est? Credat hoc tuus Helisæus: ego certè persuaderi non possum. An fortè per somnium hæc omnis tua peregrinatio peracta est? Hoc verisimilius. Nisi (quod aliquis suspicari possit) is, qui apud Iob loquitur; *Circuiui terram, & perambulauit eam*, te comitem itineris sui esse voluerit. Nolim hoc asserere.

B 40. Sed ad rem. Ais Venetos, Ambitione & auaritia Iesuitarum, ad extremas difficultates fuisse nuper redactos. Et sine dubio, loqueris de lire, quæ inter Venetos & Pontificem fuit orta. Sed bis peccas. Primum, quia cum lis illa sopita sit, tu illam tuo flabello resuscitare non debes. Hoc seditiosorum hominum est; & ab illo spiritu solet inspirari, qui dormientibus aliis, in medio tritici superfeminat zizania. Nosti quem dicam. Secundò, falsum est litem illam Iesuitarum ambitione & auaritia fuisse excitatam. Extant acta vtriusque partis: Volue & reuolue quoties lubet: Non inuenies culpam apud Iesuitas nisi in tuo cerebello.

De Anglis.

41. Decimò ais, Proditores in Anglia, consilio & sacramento Iesuitarum, conatos esse Regem cum tota familia è medio tollere. Proditionem non probo. At Iesuitarum consilio subornatam esse, fabula est, quam multi refellerunt. Tu nondum refellisti quod fratribus tuis Calvinistis obiicitur, conatos fuisse Serenissimum Regem vestrum in vtero materno extinguere, antequam lucem aspexisset. Nec unquam refelles, nisi Regem ipsum mendacij arguas. Ipse enim de hoc crimine pridem eos accensauit. Si oblitus es, audi. In præfatione Monitoria sic scribit; *Ego à Puritanis (id est, Calvinistis) non solum à natiuitate continuo vexatus fui; verum etiam in ipso matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus essem.*

E 42. Hæc non libenter audis. Malles de Iesuitis, quibus proditione obiicitur, audire aliquid. Sed quorsum? Si negem factum, non poteris probare. Et verò à Catholicis negatum hæc tenus est: à vobis probatum nunquam. Quid frustra tecum litigabo? Remitto te ad bonos authores, qui nullo sinistro affectu, sed solo veritatis studio, rem totam publici iuris esse voluerunt. Eorum vox hæc est, totam accusationem, ex odio Iesuitarum, à vobis confictam esse.

43. Et vide, quàm parùm legitima sit accusatio. Plerique vestrum sic eam instituunt; Garnetus Iesuita audiuit confessiones eorum, qui fuerunt authores conspirationis in Regem: Ergo in confessionibus factus est certior de eorum conspiratione. Ergo debuit monere Regem de hac re: Non monuit. Dignus igitur suspensio est: Et verò suspendatur. Tu sic instituis; Garnetus Iesuita audiuit confessiones eorum, qui fuerunt authores conspirationis: Ergo sciuit aliquid de conspiratione: Ergo consilio ipsius conspiratio facta est. Nam hanc particulam, *consilio Iesuitarum*, tu addis, quam alij prætermittunt.

F 44. Nectua, nec aliorum valet consequentia. Tua hæc est; Garnetus sciuit aliquid de conspiratione proditorum: Ergo consilium dedit vt conspirarent. Ineptissimè,

Ineptissimè. Perinde est, ac si dicas; Deus sciuit aliquid de conspiratione proditorum: Ergo consilium dedit, vt conspirarent. Sic ex Caluini schola didicisti. Aliorum hæc est, Garnetus in sacramentali confessione intellexit factam esse conspirationem: Ergo debuit Regi significare. Quin potius sic inferendum erat; Garnetus in sacramentali confessione intellexit factam esse conspirationem: Ergo non debuit significare, sed secretò apud se seruare. Nescitis, quæ in confessione dicta sunt, sub sigillo dicta esse, & nullo modo (citra voluntatem pœnitentis) prodi aut manifestari posse? Nescitis, Deo potius, quàm homini dicta esse? Nisi etiam in Deum accusationem institui posse arbitramini.

Noua accusationis capita.

45. **N**ondum est finis mendaciorum ac calumniarum tuarum. Pergis eodem itinere, eadem fronte, qua cœpisti. Quid ergo restat? Adducis noua accusationis capita. Sed antequam illa persequamur, quid hæctenus à te effectum sit, obiter commemorabo Summa eorum, quæ calumniosè effudisti, hæc est. Primò, Iesuitas esse homines turbulentos, furiosos, Reipublicæ noxios. Secundò, eosdem à Regibus & Principibus in consilium adhiberi, & adhibitos esse, præsertim à Sebastiano in Lusitania, Sigismundo in Polonia, Ferdinando in Austria, Guilielmo in Bauaria. Tertio, hos ipsos Reges ac Principes, esse homines intempestiuos, dementatos, sibimet ipsis funestos, Reipublicæ detrimentosos. Est hoc, mi Richarde, Regum ac Principum patrociniū suscipere, quod tu facere videri vis? Nemini persuaseris. Porius est, per latera Iesuitarum, Reges ipsos ac Principes confodere. Si id negas, adigam te, vt reuoces quod dixisti: Et quidem hoc dilemmate; Reges illi ac Principes quos nominasti, vel, te Iudice, probi & prudentes sunt, vel improbi & imprudentes. Si hoc posterius asseris, non patronus, sed accusator eorum es. Si illud prius, etiam Iesuitas probos ac prudentes esse affirmare debes, quod tamen negasti. Nam certè Reges & Principes, qui probi ac prudentes sunt, improborum ac imprudentium hominum consiliis vti non solent. Hic vide quid respondeas.

46. An dicturus es, Reges illos ac Principes, de quibus sermo tibi est, probos quidem esse, sed non satis nosse malitiam & flagitia Iesuitarum? Audio. Sed si illi non norunt, qui ipsi familiares sunt, quomodo tu nosti, qui vix vnquam eos saluastis? Et obsecro te, cur illi eos, quos tu nosti, non norint? An non chartæ Prædicantium, quæ clamant noxios esse Iesuitas, æquè ad Regum & Principum, quam ad tuas aures deferri possunt? Ne dubita. Sed narrabo tibi quiddam res est. Norunt viri Principes, quotidie famosos libellos à vobis Prædicantibus spargi & eructari in Iesuitas, sed non credunt vobis. Sciunt, mentiri ac calumniandi studio vos id facere. Sciunt, alios esse Iesuitarum mores; alios à vobis fingi & promulgari. Ex quo collige, quod opportunum hoc loco est, nullius fidei homines vos esse apud Magnates: Quia quantumuis clamorè vociferemini, Iesuitas esse improbos ac furiosos, illi vobis etiam iuramento astruentibus, fidem non habent. Et quod mirum est, quod maximè vos vultis perditos & exterminatos, omni ope tuentur illi ac defendunt. Hæc vobis radix amaritudinis est, de qua supra querebatis: *Hic lapis offensionis & petra scandali.*

A 47. Si nescis, & hoc accipe. Intuitissimus Imperator Matthias; Potentissimi Reges Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ; Reuerendissimi & Illustrissimi Principes Electores, Suichardus Moguntinus, Lotharius Treuirensis, Ferdinandus Colonienfis; Serenissimi Archiduces Austriæ, Duces Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantiæ; Reuerendiss. & Illustriss. Principes Imperij, Bambergensis, Herbipolensis, Paderbornensis, Monasteriensis, Hildesienfis, Spirensis, Vvormatiensis, Argentinensis, Constatiensis, Augustanus, & quorquor præterea in Italia Principes sunt: Hi omnes, inquam, in suis Imperiis, regnis ac prouinciis, non modo admittunt Iesuitas, sed etiam fauore ac liberalitate prolixè eos prosequuntur. Nec curant vestras calumnias & mendacia, quibus obruere eos vultis. Imò cum necesse est, publicis testimoniis, edictis ac diplomatibus, illorum innocentiam tuentur, & vestras criminationes retundunt; quod non semel factum est.

I. ACCUSATIONIS

CAPIT.

C) 48. **S**ed videamus nunc reliqua accusationis tuæ capita. Primum est, *Iesuitis in Gallia & in omni regno propositum esse, vt Academicos omnes, vel maximè Sorbonicos, possessionibus suis iniuria pellant, atque in eorum omnium fortunas longè latèque ac impunè dominantur.* Vnde hoc scis? An ipsi suum propositum tibi aperuerunt? Non credam. An ex rumore Prædicantium audiisti? Sic opinor. Nam illorum calumnia est, Iesuitas auaros ac ambitiosos esse. Sed sepius refutata. Et quidem luculentissimè ab Henrico IV. Galliarum Rege, qui in oratione sæpe citata sic habet; *Quod Iesuita sint ad rem attentiores, calumnia est.* (Aduerte calumniator.) Et rursum; *Sane obstupesco, vnde nam illis vitium ambitionis assignis.* Meritò obstupescit Rex. Et tu, mi homo, obstupesceres, si ratione vti velles. Nam Iesuitæ, quod non ignoras, plerique honesto loco nati sunt: nec pauci inter illos, ex nobilissimis Baronum, Comitum ac Principum familiis oriundi. Quæ porrò insania esset, huiusmodi homines, cum sponte deseruerint opes ac dignitates, quibus in domo paterna augeri & cumulari poterant; nunc in statu religioso, vbi pauperatis & modestiæ schola est, in alienas opes ac dignitates velle grassari? Absit hoc à liberali indole, quæ in tali hominum genere esse solet. Sed vos, vestro pede vultis metiri alios. Vos, inquam, Prædicantes, qui domi pauperes & famelici, in Ecclesiasticorum bona & possessiones inuaditis; Monasteriorum redditus ac fundos deprædamini, Sacerdotia, Prioratus & Abbatias, in vxorum & liberorum vestrorum vsum conuertitis. Nosti cetera.

E 49. Et verò, ne hoc præteream, quis vnquam ex familia Baronum, vel Comitum, vel Principum repertus est, qui in vestram Prædicanticam tribum transferri aut transire dignatus sit? Nemo, opinor: Aut, si aliquis, quis ille est? At plurimi tales, inter Iesuitas sunt. Ex iis aliquos recensabo. Ac primùm occurrit Pater Ignatius, è præcipua Cantabriæ nobilitate, Loiolani Comitum filius. Secundò, P. Franciscus Borgia, Dux Candiensis. Tertio, Pater Claudius Aquaniua, Adriensis Ducis filius. Quarto, Pater Rudolphus Aquaniua, eiusdem nepos, & duorum Cardinalium frater. Quintò, Pater Antonius de Padilla, Adelantadus Castellæ. Sextò, Pater Innicus de

Guevara, Bouini Dux. Septimò, P. Antonius Cordubensis, Ducis Feriæ filius. Omitto infinitos propè alios, qui ex nobilissimis Italia, Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, Scotiæ, Belgij, Germaniæ, Poloniæ familiis oriundi, Iesuitarum Societatem amplexi sunt, & quoridie amplectuntur.

50. Audi rem lepidam, quæ in Polonia contigit, & nostro huic instituto accommodatam. Accepi ab homine, qui interfuit. Instructum erat solenne prandium, ad quod vocati viri Principes, tum Catholici, tum alterius religionis, non pauci. Ibi, vt fieri solet, disceptatio de fide orta est. Qui doctiores habebantur, sua quisque proferebat. Astabat miles Catholicus, qui quoddam literis operam non dedisset, audiebat quidem, sed tacebat. Rogatus à quodam, festiuè magis, quam serio, quid ipsi de tota re videretur; respondit sine fuco, Catholicis se adhærere. Et quo argumento, inquit alter, probas te rectè id facere? Tum ille; Ego quidem, ait, literarum rudis sum, sed tamen, si bona vestra venia liceat, dicam pro me, quod occurrit. Annuit iste, sicut & cæteri, qui assidebant. Hortantur hominem vt pro se loquatur. Nec mora: Conuertit se primùm ad virum Principem alterius religionis, & sic eum affatur. Domine mi, habes filios tres aut quatuor. Si vnus ex illis Prædicantis officium obire vellet, quid facturus esses? Ille, præ indignatione, stomachabundus respondit, malle se, vt quotquot haberet filios, in malam crucem irent potius, quàm vt quisquam tam infami nota familiam suam funestaret. Siluit aliquântisper miles, & mox ad alium Principem, qui Catholicus erat, conuersus; Quid tu, inquit, de hac quæstione sentis? Si filius tuus Iesuitarum familiæ se adiungeret, quo animo tu id ferres? Equissimo, inquit ille: Et vtinam Deus hanc mentem illi inspiret, vt tam laudabili Societati se adiungat. Tum miles; Nihil iam opus est, inquit, de religione amplius disputare. Audistis, qui Catholicam docent, in pretio esse; qui alteram, infames cenferi. Secutus est risus & applausus: Et magno ludibrio, qui Prædicantibus fauebant, sublata mensa, discesserunt.

51. Huc etiam spectat, quod memini, cum in Belgio adhuc adolescens essem, Virum nobilem solitum esse per iocum dicere, duo mala per nouam religionem sublata esse, *morbos & flagitia*. Nam neque circumforaneos amplius, neque carnifices vsquam apparere: vtrosque noui Euangelij præcones factos esse. Intelligis mysterium. Quàm verè id dixerit non disputo. Hoc scio, sæpe locum habere, quod in Proverbio dicitur; *focantem vera dicere quid vetat?* Sed quia hæc bilem tibi mouent, ad tuas calumnias & mendacia, quorum odore vehementer video te oblectari, redcamus.

II. ACCVSATIONIS

CAPVT.

62. **I**gitur secundum accusationis tuæ caput est, *Iesuitas acriter persequi Sacerdotes Pontificios; & putare, suam salutem in sacerdotum ruina, suam gloriam in sacerdotum infamia, suam felicitatem in sacerdotum calamitate positam esse*. Hic videris puerili quadam loquentia calumniam exornare voluisse. Sed frustra. Nam hoc quidem fuco, præsertim apud homines cordatos, nihil efficias. Aliis argumentis opus est, si persuadere vis. Et sane, nunquam persuadebis. Nam aliter res ipsa loquitur. An non Iesuitæ palam tum editis libris, tum publicis concionibus, acerrime

A defendunt auctoritatem Episcoporum, & totius ordinis Ecclesiastici immunitatem tuentur? An non Parochis aliisque sacerdotibus prolixè offerunt suam operam in excipiendis subditorum confessionibus, in habendis ad populum exhortationibus, in instruenda per catechesin iuuentute? An non erudiunt & promouent alumnos Principum, qui ad functiones Ecclesiasticas deputati sunt? An non vteriorum ordinum religiosos, qui ad ipsorum scholas mittuntur, omni studio ac conatu, quo par est, iuuant, excitant, & ad maiora quotidie pietatis ac doctrinæ incrementa cohortantur? Nihil certius. **B** Et extant passim exempla in Germania, Bauaria, Austria, Franconia, Belgio, alibi. Tu nihilominus tam maleuolus es, vt hoc interpreteris, quasi Iesuitæ nihil aliud, quàm Sacerdotum ruinam, infamiam, & calamitatem in votis habeant? Abi vpera. Nihil antiquius habent, quàm illorum salutem, gloriam & felicitatem. Ac omninò dant operam, vt dignitas, splendor, & maiestas Ecclesiastica, quæ per hæreses collapsa videri poterat, pristino nitore restituatur.

53. Sed quid moror in accusatione hac depellenda? In vestrum caput illa redundat. Vos hic rei ac nocentes estis. Vos, inquam, Prædicantes, qui ne nomen quidem Sacerdotis ad aures, sine stomacho, admittitis: qui in Anglia, Scotia, Hollandia, seuerissimis edictis, sacerdotes omnes proscribitis: qui illorum sacerdotia & prouentus Ecclesiasticos in spuria vitulamina absumitis. Et tamen, quasi viri boni essetis, totam hanc inuidiam in Iesuitas, qui innocentes sunt, detorquere, & vestram impudentiam quasi velo quodam obtegere satagitis. Sed nemo, vt supra dixi, vobis credit.

III. ACCVSATIONIS

CAPVT.

54. **T**ertium accusationis caput est, *Iesuitas summum dignitatis suæ splendorem constituere in Regum coronis vel illudendis, vel labefactandis, vel transferendis, vel funditus delendis*. Iterum narras tua somnia, Richarde. Sed tamen, de quibus Regibus hoc intelligis? An de Rege Hispaniæ? At vos infensissimi illi estis, non Iesuitæ. Vos vt verbis vestris vtat, omnibus omnium Euangelicorum armis, ex regno suo expellendum esse decernitis. Vos coronam eius in Indiis illusam & labefactatam videre optatis. Vos in Hollandia, Phrysiæ, legitimam eius iurisdictionem excluditis. Vos denique passim conquerimini, potentiam illius, Iesuitarum studio ac industria, plus æquo quotidie excrecere.

55. An de Rege Galliæ? At iam supra monui, Regem Galliæ Henricum IV. cor suum Iesuitis tradi, & in illorum templo sepeliri voluisse, quod & factum est: An hoc voluisset, si suam coronam per Iesuitas illusam, deletam aut labefactatam aduertisset? Nihil minus. At cur vobis sectæ Caluinianæ Prædicantibus cor suum non credidit? Nimirum, vt apud Æsopum est, *terrebant illum vestigia*. Sciebat, quàm crudeliter, quàm ignominiosè, in corpus Francisci, & statuum Ludouici Vndecimi, essetis olim in Gallia debacchati.

56. An de Rege Poloniæ? At ipsius corona quotidie crescit, magno Iesuitarum applausu; non minore Prædicantium lætæ. An de Regibus Daniæ & Sueciæ? At illi ipsi inter se nuper contenderunt; & alter alterius coronam labefactare conatus est.

est. Nec Iesuitarum consilio id fecerunt. Utinam nec vestro.

57. An denique de Rege Britannia? Sed plus ille à vobis Prædicantibus sibi metuit, quàm à Iesuitis. Et meritò. Adhuc meminit, quid sibi in Scotia, quid Serenissimæ Matri in Anglia acciderit à vestris Calvinistis. Vis repetam? Vestri Calvinistæ conari sunt illi vitam & coronam, cum adhuc in vtero materno clauderetur, per summum scelus eripere: Matri verò reipsa eripuerunt. Certè, si de vna corona securus non fuit, quid nunc fiet, cum etiam altera insignitus est? An qui vnam illi inuidistis, alteram non inuidebitis? Caueat sibi Rex. Notæ sunt Calvinistarum fraudes.

IV. ACCUSATIONIS

CAPVT.

58. **Q**uartum accusationis tuæ caput est, *Iesuitas persuadere Regum subditis, se non tam Regum suorum, ut pote Papa Vassalorum, quàm Romani Pontificis, supremi in temporalibus Domini totius mundi subditos esse, Et iterum; Iesuitas in id iam vnicè incumbere, idenitè moliri, ut Papa sit & agnoscat totius mundi Dominus in temporalibus: Reges verò omnes non fundi Domini, sed Papa Vassalli regnis suis pro arbitratu Pontificis exuendâ.* Post hæc verba incipis exclamare in Iesuitas, & hortari Reges Christianos, ut ipsos è suis regnis expellant. Sed quid proficis? Nihil Reges Christiani, ut non semel dixi, vobis Prædicantibus non credunt. Imò hanc ipsam calumniam quam inuidiosissimè obiicis, iam pridem Christianissimus Galliarum Rex, Henricus Quartus, in sua oratione, coram Senatu Parisiensi, refutauit his verbis; *Quod Iesuite de Pontifice Maximo optime sentiant, eumque reuerentur, id quoque ipse facio. Ac tamen non sum nescius, nihil ab iis amplius de Summi Pontificis potestate dici aut doceri, quam reliqui Theologi Catholicæque docet Ecclesia. Neque verò aliquid docent, quo Ecclesiastici mihi non tribuant, quod est tribuendum. Quid clarius dici potuit? aut quid aptius ad tuam criminationem retundendam? Iesuitæ, inquit Rex, nihil amplius docent de potestate Pontificis, quàm reliqui Theologi & Ecclesia Catholica. Iam subsume quod vis, & concludes quod non vis. Si non potes iuuabo te. Quæro igitur, an reliqui Theologi & Ecclesia Catholica bene doceant de potestate Papæ, an secus? Si bene, quid peccant Iesuitæ, qui idem docent? Si malè, cur solos Iesuitas in inuidiam vocas? Cur non similiter reliquos Theologos & Ecclesiam Catholicam, cum qua Iesuitæ consentiunt, eadem accusatione perstringis? Sed nihil opus est hac dissertatione. Lege libros Iesuitarum, & vide quid doceant. Lege, inquam, Bellarminum lib. 5. de Pontifice c. 2. Ludouicum Molinam tractat. 2. de Iustitia disput. 19. concl. 1. Ioannem de Salas in tract. de legibus disp. 7. sect. 4. & alios. Nihil inuenies pro tua calumnia.*

Obiectiones in Becanum.

59. **E**T hæcenus quidem in totum Iesuitarum ordinem debaccharus es. Nunc speciatim in me calamum stringis, his verbis; *Farina istius Iesuitica vnus existit. Becanus.* Verum est. Ego Iesuitica; at tu Prædicantice farinæ vnus existis. Nec mihi hoc probro, ut tu putas, sed honori ducendum esse interpretor. Nam farina Iesuitica, si nescis, ex puro triti-

co, at Prædicantica, ex glandibus, fabis & loliis collecta est. Et hæc quidem portatur à furibus, qui post tres dies suspendendi sunt; & volucres cœli ex ea comedunt (Gen. 40. 16.) De illa verò prædictum est ab Helia 3. Reg. 17. 14. *Hydria farine non deficiet, nec lecythus olei minuetur usq; ad diem, in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.* Intelligenti pauca. 60. Sed tamen, quid habes contra Becanum? Hæc obiicis. Primò, quòd variè sentiam de primatu Regio in temporalibus. Secundò, quòd oppugnem primatum Regium in spiritualibus. Tertio, quòd eundem primatum *labe dissidii Anglicani aspergere conatus sim.* Quarto, quòd hoc *miserè, falsè, frivole, pueriliter & scurriliter fecerim.* Quintò, quòd nesciam in quo consistat primatus Regius in Spiritualibus, Singula discutiam.

OBIECTIO I.

61. **P**rimò ergo sic obiicis; *Becanus in primatu Regio in temporalibus varius est. Nam in hoc libello (id est, in dissidio Anglicano) Paulum V. Pontificem & Bellarminum commendat, qui scriptis suis Roma huc transmissis, eundem oppugnarint: In illo autem contra Regis Præfationem Monitoriam, eidem his verbis suis fuit propitius; primatum in temporalibus quisque Rex in suo regno legitime habeat.*

62. Respondeo. Scripsi varios libellos de primatu Regio. Tu duos ex iis citas: Alterum, qui inscribitur, *Dissidium Anglicanum de primatu Regio*: Alterum qui inscribitur, *Serenissimi Jacobi Anglia Regis Apologia, Monitoria Præfationis Refutatio.* In his duobus ais me varius esse, & in priori aliter sentire, quam in posteriori. Non ita est, mi homo. Ego varius non sum, sed tu ineptus es: Et quod rectè à me dictum est, tu sinistrè interpretaris. In priori libello commendaui Paulum Quintum Pontificem, & Bellarminum Cardinalem, non quòd primatum Regium in temporalibus oppugnarint, ut tu falso affirmas; sed quòd dixerint, Catholicos non posse salua conscientia præstare iuramentum fidelitatis, sub ea verborum formula, quâ illis à Rege propositum est. Et causam addidi, quia in ea formula dicitur, Pontificem in nullo casu posse Regem, quantumuis flagitiosum & Reipublicæ nocentem deponere. Hoc cum falsum sit, iuramento confirmari non potest.

63. In posteriori scripsi hæc verba; *Primatum in temporalibus quisque Rex in suo regno legitime habeat.* Tu putas hæc verba pugnare cum priori mea sententia. Non pugnant, non magis quàm hæc duo inter se; Rex habet primatum temporalem in suo regno. Et, Rex potest priuari Primatu temporali. Quis hoc negat? Ne vos quidem in Anglia. An non Serenissima Maria, Serenissimi Jacobi mater, habuit primatum temporalem in Scotia? Omnino habuit. An per vos, de facto, priuata non est? Nemo dubitat. An tunc, cum priuaretur, vestro iudicio pugnant hæc duo inter se, *Regina habet primatum temporalem.* Et, *Regina priuatur à vobis primatu temporali?* Si tunc non pugnant, quomodo nunc pugnant? Aut si vos non eratis tunc varij, quomodo in meliori causa me varius esse affirmas? Repeto quòd dixi, *Tu ineptus es; Ego varius non sum.*

OBIECTIO II.

64. **S**ecundò sic obiicis; *Becanus primatum Regio in spiritualibus & Ecclesiasticis pertinaciter infestus*

aduersarius est. Respondeo. Et tu primatu Apostolico in spiritualibus & Ecclesiasticis pertinaciter infestus es. Vter nunc rectius facit? Tu, qui aufers Apostolis & Episcopis, quod Christus illis dedit? an ego, qui non do Regibus, quod Christus illis non dedit? Audiamus argumenta vtriusque partis. Ergo pro Apostolis & Episcopis vrgeo illud, Actor. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso Gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Vos pro regibus sic argumentamini; *Dictum est de Tiberio, Date Casari, quae Casaris sunt. Dictum est de Herode, Dicite illi vulpecula. Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas.* Quid concluditis? Hoc scilicet, Ergo Reges habent primatum Ecclesiae. Pudeat vanitatis & inscitiae. Et tamen Tookerus vester in duello sic concludit.

OBIECTIO III.

65. **T**ertio sic obiicis, *Becanus cum primatum Regium in spiritualibus, suis scriptiunculis concutere non potuerit (neque enim ipsa inferorum porta eundem possunt euertere) Dissidiū eum Anglicani labe aspergere, & tenebris offusis, quo minus appareat, obscurare conatus est.* Respondeo. An meis scriptiunculis Primatum Regium in spiritualibus concusserim, iudicent illi, qui ab assentandi studio alieni sunt. Tu certe, qui Regis assentator es, iudex esse non potes. Dissidium Anglicanum de primatu Regis, quod nuper euulgauit, nondum à te sublatum est. Scripsisti quidem Concordiam Anglicanam de eodem Primatu, sed quae solo nomine Concordia est. Nam certe, tantum abest, vt sub prætenu concordiae sustuleris Dissidium Anglicanum, vt potius à te auctum & confirmatum sit. Hoc infra ostendam. Quod addis, *Portas inferorum non posse primatum Regium in spiritualibus euertere; non prudenter facis.* Nam illa sententia de primatu Apostolico, non de Regio, à Christo prolata est. Nec vllus tunc erat Primatus Regius in spiritualibus. Iam primatum in Anglia nouum illud monstrum orbi Christiano, infelici portu natum est.

OBIECTIO IV.

66. **Q**uarto sic obiicis; *Sed quam id miserè, falsè, friuolè, pueriliter, scurriliterq; quasi fecit, Tractatus iste meus de concordia in primatu Ecclesiae Regio Anglicana, facis manifestum.* Respondeo. Non possum aliam laudem à Prædicante expectare. Et vitio mihi vertendum esset, si à te laudari vellem. Sed tamen quam vera sint, quae obiicis, examinandum est. Primo ais, me miserè, friuolè & pueriliter scripsisse, quod scripsi. Si ita est, cur paulò post (nimirum in Præfatione ad Catholicos in Anglia) disertè fateris, me pulchrè, astutè, & scienter id fecisse? Hæc non coharerent. Aut quid opus erat tanto Heroe, quantus scilicet tu es, qui miseram, friuolam & puerilem scripturam refutaret? Addis, etiam falsè & scurriliter me scripsisse. An putas me vnum esse ex grege Caluinistarum, inter quos tu vnus es? Caluinistarum priuilegium est, mentiri & scurras agere. In meis libellis, quotquot scripsi, nulla scurrilitas, vt opinor, nullum mendacium demonstrari potest. In Caluino, Beza, Paræo, Grafero, Batauo, & similibus Nouatoribus, ista propudia quaerenda sunt. Nec diu, & laboriosè quaerenda, vbique obuia sunt.

OBIECTIO V.

67. **Q**uinto sic obiicis; *Becanus, leuis armaturæ vix miles gregarius, hæret in ipso limine, ne negotiorum lateat. Primatum siquidem Ecclesiae Regiū ponit in potestate excommunicandi, beneficia conferendi, & supremum fidei controuersiarum Iudicem agendi.* Respondeo. Si me conferam cum Scriptoribus Catholicis, qui hæctenus vestros errores ac hæreses refellerunt, fateor me esse leuis armaturæ gregarium militem. Et hoc nomine, quam maximè gaudeo, quod Ecclesia nostra Catholica tam instructum ac ordinatum habeat exercitum in quo alij sunt cataphracti, alij leuis armaturæ milites: alij Duces seu Imperatores belli, alij in communem gregem redacti. Hic ordo apud vos non est. Singuli volunt esse militiae Principes: nemo putat se aliis inferiorem esse. Nimirum hoc facit hæresis & superbia.

68. Sed tamen aduerto, nostros gregarios milites plus negotij vobis facessere, quam velletis. Et qui Duces belli apud vos sunt (quales omnes esse vultis) vix vni ex nostris gregariis pares esse posse. Quanti Duces apud vos sunt, Episcopus Eliensis, Decanus Lichfeldensis, Richardus Thomsonius, Robertus Burhillus, Henricus Salcobrigiensis, & similes? Et tamen hi omnes, quantis possunt viribus, in me vnum, qui gregarius tantum miles sum, vt tu affirmas, impetum faciunt. Nec fugio ex acie. Sto, staboque, *quamdiu spiritus hos reget aris.*

69. Porro, si tuo iudicio, gregarius miles ego sum, non video, quid sibi velint illa tua verba, quae ibidem scribis; *Primatum Regium in temporalibus, Bellarminus, in spiritualibus, Becanus, ad conuellendum, Primarij à Papa designati & constituti sunt Emissarij.* Nam si ego cum Bellarmino Primarius sum, quomodo vix gregarium appellas? Aut, si vix gregarius sum, quomodo primarius esse possum? Mendacem oportet sui memorem esse, vt est in prouerbio.

70. Quod audis, *hæere me in ipso limine,* vide, quam verum sit. Potius dicam, mentiri te in ipso limine. Non enim, vt tu falsè mihi imponis, pono Primatum Ecclesiae Regium in potestate excommunicandi, beneficia conferendi, controuersias fidei dirimendi. Nullum enim agnosco Primatum Ecclesiae Regiū. Mera chimera est. Hoc solum dico, inter vos Anglos dissidium esse, an illa potestas, quam recensui, pertineat ad Primatum Ecclesiae Regium, quem vos fingitis, nos repudiamus. Et ita res habet. I. Verè in hoc puncto dissidetis inter vos, vt ostendi in *dissidio Anglicano*, & alibi ostensus sum.

Epilogus epistolæ Richardi.

71. **A**tque hic est finis obiectionum tuarum contra Becanum. Deinceps, Epilogi loco, conuertis te ad Serenissimum Regem, his verbis; *Iam verò, tractatus hic meus, licet minutus, vt pote nouem dierum labore confectus, sub ala Maiestatis vestrae, Regio nomine, velut numine relictus, gestit prodire; suppliciter ac demissè rogans Maiestatem vestram, vt primatum Ecclesiae Regium, quem nos arctè accuratèque defendimus calamo, vos dignemini scepro propugnare, v. g. Aduersarios illi omnes perditè rebelles virga ferrea comminueret, in primis verò Iesuitas, qui huc haud pauci è transmarinis regionibus clanculum repentes, subditos vestros quam plurimos, venenato illius exotici ac hæretici dogmatis poculo, de Primatu Papali, infecerunt; utque latius ser-*
pani,

pant, & per omnes venas, nervos, arterias regnorum vestrorum, sensim sine sensu disseminentur, novam hanc, callidissimam, periculosissimam, & maxime compendiarium rationem, antiquus ille serpens, eorum mentibus iniecit, ut novum erigerent sodalitiū, quod Diva Maria vocant, constans ex viris & mulierculis laicis, non tantum plebeis, sed etiam primariis nonnullis viris, etiam in Magistratu constitutis, quibus imponitur frequens confessio, quæ secreta rerum publicarum & regnorum expiscantur. Quod quidem novum ac nuper institutum, in secta Iesuitica propagationem, in temporale totius mundi & absolutum Papæ dominium, in Regum denique ruinam verè Christianorum, affabre concinnatum, Pontifex confirmavit, & plenaria indulgentia adornavit.

72. Hic est Epilogus epistolæ tuæ Dedicatoriæ ad serenissimum Regem, in quo tot vitia sunt, quot in malo scriptore esse possunt. Sunt autem hæc præcipua. 1. Rusticitas. 2. iactantia. 3. crudelitas. 4. calumnia. 5. mendacium. Rusticitas est, quod cum tota epistola sit dedicatoria ad serenissimum, ne semel quidem, nec in principio, nec in progressu, honoris causa, Regem compellaveris; sed iam demum in Epilogo id facias. In exordio factum oportuit. Ibi aut salutandus Rex erat, aut captandæ benevolentiae loco, aliquid illi insinuandum. Tu tam præposterus fuisti, ut nulla vel reuerentiæ, vel obsequij præmissa significatione, epistolam tuam à mendaciis & calumniis ordiri volueris; & tandem in fine, omnem illam mendaciorum & calumniarum cloacam, in sinum Regiæ maiestatis effundere. Parum urbanè.

73. Iactantia est, cum addis; *Nos Primatum Ecclesiæ Regium arte accuratèque defendimus calamo.* Sine dubio, alludis ad illud ex Fabulis; *Nos poma natamus.* Nam fabulis video te oblectari. Ad marginem notari poterat; *Hic auctor commendat seipsum.* Sed tamen, quam tu accuratè id feceris, postea videbimus. Nunc solum moneo, prodigiosa cuiusdam iactantiæ signum esse, cum ita loqueris. *Becanus miserè, falsè, frivole, pueriliter, scurriliter scribit. Ergo arte & accuratè.*

74. Illud porò crudelitatis argumentum est, quod tam ferè hortaris serenissimum Regem, ut omnes, quotquot non agnoscunt Primatum Ecclesiæ Regium, id est, omnes Catholicos, *virga ferrea comminuat.* Itane, mi Richarde, qui Euangelij Christi præco esse vis, optas omnes Catholicos ferro trucidari? Agnosco spiritum Caluinisticum, sanguinarium, virulentum. Similem notavi in Tookero vestro, qui & ipse florentissimum Principem Henricum, serenissimi Regis primogenitum, in suo Duello, ad similem carnificinam cohortatus est.

75. Calumnia duplex est. Vna, quod doctrinam de Primatu Pontificis, *venenatum exotici & hæretici dogmatis poculum* appellas. Altera, quod asseris Sodalitium B. Mariæ Virginis ex instinctu diaboli erectū, in eoque primarios viros, & qui in Magistratu sunt, adscriptos esse. Ex priori sequitur, invidiosissimum Imperatorem Matthiam, potentissimos Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, Bohemiæ, & Hungariæ, Reges, serenissimos Austriæ, Bavariæ, Lotharingiæ, Brabantiarum Archiduces & Principes, & quotquot præterea Primatum Pontificis agnoscunt, hæreticos esse, & ex venenato poculo exoticum spiritum bibisse. Ex posteriori, Viros primarios, qui in Magistratu sunt, diabolico sodalitiō mancipatos esse. Satin sobriè hæc scripsisti, mi homo?

76. Mendacium triplex. Primum, Sodalitium B. Mariæ Virginis novum esse, ac nuper à Iesuitis institutum. Alterum, Iesuitas per illud Sodalitium moliri, ut Papa in totum orbem habeat absolutum domi-

nium temporale. Tertium, Iesuitas in excipiendis confessionibus, scrutari secreta regnorum & rerum publicarum. Hoc triplici mendacio obfignas epistolam tuam ad serenissimum Regem. Sed Rex facile advertet signaturæ falsitatem. Et quis non advertat? Ego memini, Sodalitatem B. Virginis ante annos 34. floruisse Busciducis in Brabantia, cum nulli essent ibi Iesuitæ. Nam hi ante biennium istam urbem primum ingressi sunt. Nec tunc illius Sodalitij scopus erat, ut Papa haberet absolutum dominium temporale in totum mundum, ut tu invidiosè comminiferis; sed ut civis probi essent, & in vera fide ac religione constanter perseverarent, quod etiam, magno vestro luctu & squalore, factum est. Porò, in confessionibus audiendis hoc agitur, ut conscientia ab omni scelere purgata, facilius divino seruitio mancipentur, & æterna felicitàte post hanc vitam frui possint. Secreta regnorum & rerum publicarum ad illud tribunal non spectant.

EXAMEN

Præfationis ad Catholicos in Anglia.

HActenus discussi Epistolam tuam Dedicatoriæ ad Serenissimum Regem, & nullam ferè eius partem prætergressus sum. Nunc vno tantum verbo, Præfatio tua ad Catholicos discutienda est. Igitur in ea Præfatione præter alia, hoc vnum præcipuè occurrit notatu dignum, quod per calumniam & mendacium scribis, me de proditoribus vsurpasse illud Apostoli, *Speclaculum facti estis Deo, & Angelis & hominibus.* Non vsurpavi de Proditoribus, sed de iis Catholicis, qui propter fidem & religionem, vel in carceribus apud vos detinentur, vel in exilium missi sunt, vel bonis omnibus ac fortunis spoliati, vel etiam martyrio affecti. Nosti qui sint.

EXAMEN

Responsionis ad dissidium Anglicanum.

1. HActenus Epistola tua Dedicatoria cum Præfatione examinata est, in qua nihil præter mendacia & calumnias reperire potui. Venio nunc ad id, quod controversiæ inter nos caput est, nimirum, ad concordiam tuam Anglicanam, vel potius ad Responsionem, qua conaris dissidium Anglicanum, quod vobis obieci, ad concordiam reuocare. In qua quidem responsione, ut candidè dicam quod sentio, plus etiam, quam in Epistola Dedicatoria, videris festinasse. Quo factum est, ut duo gravissimi errores à te commissi sint. Vnus in citandis auctoribus. Alter in augendo potius, quam tollendo dissidio. De utroque dicam.

Falsæ Richardi citationes.

2. ET quidem auctores, qui à te citati sunt, adeò mala fide citati sunt, ut facile appareat, nunquam te ipsos inspexisse. Citasti Concilia, Patres, Ius canonicum, Historicos, omne genus testium, sed ut plurimum, prauè, oscitanter, distortè, ridiculè Et quod mirum est, in solis quinque pagellis, plusquam viginti falsæ citationes notatæ à me sunt. Aliquot earum recensebo, ex quibus, quid de cæteris sentendum sit, facilis erit coniectura.

3. Igitur pag. 4. ex Gratiano dist. 9. cap. *Innocent. ci-
tas Pontificem asserentem: Sibi datam esse omnem po-
testatem, tam in calo, quam in terra.* Sed falsò Nam dist.
9. nullus extat eiusmodi canon. Imò, percurrere om-
nes distinctiones, quotquot apud Gratianum sunt,
non inuenies. Extat quidem vnus in secunda parte
Decreti 22. quæst. 4. cuius initium est, *Innocens:* sed
ibi nulla fit mentio eorum verborum, quæ à te ci-
tata sunt.
4. Ibidem ex Chrysostomo hom. 35. in Matthæum,
citas hæc verba; *Quicumque desiderat Primatum in ter-
ra, inueniet confusionem in calo.* Iterum falsò. Nam ver-
ba illa non habentur in Chrysostomo, sed in alio au-
thore, qui Chrysostomo coniunctus est. Nec pru-
denter à te citata sunt. Nam si nudè ea spectes, non
minus contra Regem Angliæ, quam contra Pontifi-
cem citari poterant. Nam sicut tu subsumis; *Pontifex
desiderat Primatum in terra: Ergo inueniet confusionem
in calo;* Sic ego subsumam; *Rex Angliæ desiderat Pri-
matum in terra: Ergo inueniet confusionem in calo.* Si au-
tem sensum spectes, qui reuera spectari debet, non
faciunt contra Primatum, sed contra ambitionem.
Nam author distinguit hæc duo; Desiderare hono-
rem Primatus, & consequi Primatum. De priori sic
loquitur; *Primatum honoris concupiscere, vanitas est.* De
posteriori sic; *Primatum autem consequi, iudicij Dei est.*
Loquitur autem promiscuè de vtroque Primatu, tam
seculari, quàm Ecclesiastico, vt ex textu patet. Igitur
sensus est, vanitatis arguendos esse qui ambiunt Pri-
matum honoris. Qui verò legitimè & sine ambitu
consequuntur Primatum, diuino iudicio consequi.
Quis hoc neget?
5. Pag. 5. citas ex vita Bonifacij VIII. quæ habetur
in sexto Decretalium hæc verba: *Bonifacius VIII.
per supplicationum solennia, Imperatoris habitu ornatus
incessit Corona aurea, Caesaris in modum, redimitus, toga
picta fulgens striciloque, iussu ipsius, prelatogladio.* Etiam
falsò. Nihil tale ibi est. Sed nec in Platina, à quo con-
stat totam vitam Bonifacij accuratè scriptam esse.
Fortè, in fabulis Anglicanis simile aliquid reperisti.
Sed illæ fidem extra Insulam non habeat.
6. Pag. 7. citas ex c. *Cum inter nonnullos,* in Extrauag.
pag. 22 hæc verba; *Reges & Imperatores, de iussu & vo-
luntate Christi, à Papa accipiunt potestatem.* Nescio,
magis falsò, an ridiculè. Falsò quidem, quia in illo
capite nihil tale habetur. Ridiculè verò, quia pro
Extrauagante Ioannis 22. posuisti Extrauagantem
pag. 22. Et cum in sexto Decretalium habeantur hæc
verba. *Extrauag. Cum inter, Joann. 22. de verborum
significatione:* tu ex mera inscitia & ignauia, suppo-
sisti hæc; *Extrauag. Cum inter, pag. 22.* An idem tibi
est, *Ioannes, & pagina?* Certè pueri in citando ine-
piores esse non possunt. Nisi aliter proficias, Docto-
res Canonici iuris ad Baccalaureatum nunquam te
admissuri sunt.
7. Pag. 8. citas ex Concilio Africano c. 92. hæc ver-
ba; *Ad transmarina iudicia qui putauerit appellandum,
à nullo intra Africam in communionem suscipiatur.* Vn-
de colligis, non licuisse tunc appellare ad Pontifi-
cem Romanum? At hæctenus nullum vidi Conci-
lium Africanum quod cap. 92. habeat huiusmodi
verba. Et constat ex optimis authoribus, semper lici-
tam & vsitatam fuisse appellationem ad sedem Apo-
stolicam. Vide Concilium Sardicense cap. 3. 4. & 7.
& Honorium Imper. in Epist. ad Arcadium, quæ re-
fertur in tomo primo Conciliorum, inter Epistolas
Innocentij primi.
8. Ibidem ex Concilio Constantinop. 2. can. 36. ci-
tas hæc verba Cypriani; *Nemo nostrum Episcopum se
esse Episcoporum constituit.* At nec illa verba ibi repe-
riuntur; nec Cyprianus vnquam interfuit vlli Con-
cil. Constantin. Vbique rudis & peregrinus es. Nul-
lam temporum aut locorum cognitionem habes. Et
repentè Magister esse vis?
9. Ibidem adducis hæc verba; *Plenitudo potestatis
Papa superat omnem legem positiuam: Et sufficit, quod in
Papa sit prouisione voluntas;* cum hac citatione; *Ex-
tra de constitut. Ecclesiast. Sanctæ Mariæ, n. 9.* Iterum
falsò & ridiculè. Nam neque illa verba habentur ibi;
neque locum legitimè citasti. Sic oportuit citare;
Extra, de Constitutionibus, c. Eccl. sanctæ Mariæ, Sal-
tem nunc aliquid addisce, ne semper in citando
puer ac ignauus videaris.
10. Ibidem ex Gratiano, 9 qu. 3. *Neque ab Augusto,
citas hæc verba; Et si totus mundus sententiaret in ali-
quo negotio contra Papam, standum esset sententiæ Pa-
pe. Iura enim omnia in scrinio pectoris sui habere vide-
tur.* Nihil proficis, Richarde. Adhuc semel docebo
te. Debebas hoc modo citare; *Cap. Nemo iudicabit,
9. quæst. 3.* Nam initium capituli non incipit ab his
verbis, *Neque ab Augusto,* vt tu somnias; sed ab his,
Nemo iudicabit. Nec tamen ibi reperiuntur verba
à te citata.
11. Pag. 9. citas ex glossa dist. 19. cap. *Si Romanorum.*
hæc verba; *Quod Papa approbat vel reprobat, & nos ap-
probare vel reprobare debemus. Quisquis ergo non obedit
statutis Romanæ Ecclesiæ, hereticus est censendus.* At
glossa non habet hæc posteriora verba. A te, nouo
Glossatore, addita sunt. Quanti autem momenti sint
huiusmodi noui Glossatores in Anglia, non satis scio.
Certè, extra Angliam nullius sunt.
12. Pag. eadem, citas ex alia glossa, dist. 40. c. *Si Papa.*
hæc verba; *Sacrilegij instar esset, disputare de facto Papa.*
Sed eadem fide, qua ante. Glossa non habet huius-
modi verba sed potius contraria. Sic enim disertè lo-
quitur; *Si notorium est crimen Papa, & inde scandaliza-
tur Ecclesiæ, & incorrigibilis sit, credo quod inde possit
accusari.* Facile apparet te nec Canones, nec Glossas
vidisse vnquam. In fabulis melius versatus es.
13. Pag. 10. Ex beato Rhenano, qui scripsit anno-
tationes in librum Tertulliani aduersus Praxeam, ci-
tas hæc verba; *Episcopus Romanus montanizat,* id est,
sequitur hæresin Montani. Iam toties te monti de
mala fide. Sed videor oleum & operam in te per-
dere. Beatus Rhenanus in suis Annotationibus non
habet illa verba, sed hæc; *Reclissime egit Romanus Pon-
tifex, qui illam consuetudinem Montani prophetiam damna-
uit.* Quæ planè repugnant istis prioribus; nisi in tua
Grammatica idem valeant hæc duo, *Montanizare,
& Montanum damnare.* Sed scio, quæ erroris tui cau-
sa sit. Typographus, vel alius quispiam (præter An-
notationes Rhenani) posuit ad marginem libri Ter-
tulliani quasdam notulas, quæ Lectori indicant ma-
teriam, de qua agitur. Itaque quodam loco posuit
has duas voces, *Episcopus Romanus,* quia ibi sermo
erat de Episc. Romano. Et paulò post, posuit separa-
tim hanc, *Montanizat,* quia scilicet Tertullianus de-
fendebat ibi Prophetiam Montani, quam Pontifex
damnauerat. Tu, nulla habita ratione veritatis ac fi-
dei, coniunxisti illas voces, hoc modo; *Episcopus Ro-
manus montanizat.* Pudeat impostura.
14. Pag. 11. ex Concil. Constantinop. act. 6. 13. citas
hæc verba; *Anathematizari curauimus Honorium, qui
fuerat Papa antiquæ Romæ, quia in omnibus mentem
Sergij secutus est, & impia dogmata confirmauit.* Nec
dum rectè citare didicisti. Sic oportuit, *Concil. 6. Ge-
nerali, Act. 13.* Deinde sequeris fraudem & versu-
tiam Græcorum, qui ex inuidia inferuerunt nomen
Honorij, cum constet Honorium non fuisse ibi dam-
natum, vt ex Athanas. Bibliothecario & aliunde
probat

probat Bellar. lib. 4. de Rom. Pont. c. 11.

15. Pag. 12. ex Gratiano, dist 81. ca. *Si quis*, citas hæc verba Pontificis; *Qui præcepto nostro obedire noluerit (scilicet ad necandum Dominum suum Regemque nativum) idololatria peccatum & paganitatis incurrit.* Non legisti hoc caput. Nec initium eius est, *Si quis*, sed. *Si quis*. Nec Pontifex ibi decernit, eum incurrit peccatum idololatriæ, qui non voluerit ipsi obedire in necando nativo Rege, ut tu nequiter calumniaris; sed presbyteros & diaconos, qui moniti non voluerint abstinere à crimine fornicationis; itémque eos, qui huiusmodi presbyterorum & diaconorum, postquam Ecclesiæ introitus interdictus ipsis est, officium audire præsumperint. Consule canonem & inuenies.

16. Ibidem ex Bellarmino lib. 4. de Roman. Pont. cap. 5. §. ultimo, citas hæc verba: *Si Papa præciperet vitium, aut prohiberet virtutem, Ecclesia teneretur credere, virtutem esse malam, & vitium esse bonum.* Pessima fide, Bellarmin. sic habet; *Non potest fieri, ut Pontifex erret, præcipiendo aliquod vitium, vel prohibendo virtutem; quia tunc erraret etiam circa fidem: Nam fides Catholica docet, omnem virtutem esse bonam, omne vitium esse malum. Si autem Papa erraret, præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere vitia esse bona, & virtutes malas, nisi vellet contra conscientiam peccare.*

Ex hoc discursu patet, Bellarminum absolutè non affirmare id, quod tu illi affingis, sed sub conditione argumentari hoc modo: Dato vno absurdo, sequitur aliud. Si ergo demus vnum absurdum, nempe, Pontificem posse errare in necessariis præceptis morum, sequitur alterum absurdum, nempe, subditos debere credere erranti.

17. Omitto reliquos auctores, qui in iisdem pagellis, & alibi falsè à te citati sunt, præsertim Cyprianum, Martinum Polonum, Aneam Syluium, Concilium Carthaginense, Hostiensem, Panormitanum, Clementem, plures alios, quos certum est, nunquam te legisse. Quid putas dicturum Serenissimum Regem, quando hæc intelligit? Qua fronte, quibus oculis aspecturus est tuum libellum, quem tot falsitatum criminibus infamem, ipsius Regiæ Maiestati, nullo veri aut honesti respectu, dedicasti? Meminisses saltem quid in simili casu Philippo Plessæo contigisset. Nosti, opinor, historiam. Aut si nescis, sicut pleraque alia nescis, verbo reperam. Plessæus superioribus annis scripsit Tractatum de Eucharistia. In eo plura quam 400. falsæ citationes ab Episcopo Ebrouicensi, qui nunc Cardinalis est, notatæ sunt. Et cum Plessæus tergiuersaretur coram Christianissimo Rege, Henrico Quarto, publice de hoc crimine conuictus est. Sape alterius malo. Et certè si tuus libellus ad eam molem, qua Plessæi Tractatus est, seruata proportione excresceret, non 400. tantum, sed 800. aut mille falsitates in eo reperiri possent. Nisi fortè aliter rem institueres, quàm hæc tunc cœpisti.

DISSIDIUM.

Qvam ignauus & improbus fuisti in citandis auctoribus, tam infelix es in componendo Dissidio, & asserenda Concordia Anglicana. Nec mirum. Non enim potest esse stabilis ac vera concordia, quæ non nisi falsis tabulis ac testibus probari potest. Nec dissidium tolli, sed augeri necesse est, cum à veritate receditur. Quod sanè tibi accidit. Non sustulisti dissidium, sed auxisti. Id facillè ostendam repetendo singula Dissidij capita, quæ aliàs à me posita sunt, & simul discutiendo, quid tu ad singula respondeas? Sunt autem hæc capita.

- A 1. An Rex Angliæ habeat aliquem primatum in Ecclesia?
2. An Primatus ille sit Ecclesiasticus & spiritualis?
3. An Rex ab eo primatu vocari possit Primas Ecclesiæ?
4. An ab eodem vocari possit supremum caput Ecclesiæ?
5. An Primatus ille consistat in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica?
6. An Rex, ratione sui Primatus, possit indicere Concilia, & in iis præsidere?
7. An possit leges Ecclesiasticas condere?
8. An beneficia Ecclesiastica conferre?
- B 9. An Episcopos creare & deponere?
10. An contumaces excommunicare?
11. An iudicem controuersiarum agere?
12. Vnde Rex habeat suum Primatum?

In his capitibus, ut aliàs ostendi, extremè dissident Scriptores Anglicani, præsertim hi. 1. Sacellanus in Tortura Torti. 2. Guilielmus Toocker in Duello. 3. Richardus Thomsonius in Elencho refutationis Torturæ Torti. 4. Robertus Burhillus in responsione pro Tortura Torti. 5. Henricus Solcolbrigienis in refutatione examinis Becanici. An tu eos ad concordiam redegeris, breuiter inquirendum est.

I. CAPVT DISSIDII.

An Rex Angliæ habeat aliquem Primatum Ecclesiæ?

1. **P**rimum dissidium est de nomine *Primatus*. Plerique admittunt hoc nomen. At Richardus Thomsonius malit *Suprematum*, quam *Primatum* appellare. Ratio ipsius est, quia *Primatus* significat potestatem eiusdem ordinis. At Rex in Ecclesia Anglicana non habet potestatem eiusdem ordinis cum Episcopis & Pastoribus, sed altioris ac diuersi ordinis. Ergo non habet *Primatum*, sed *Suprematum*. Verba Thomsonij, pag. 33. sunt hæc: *Nos in Anglico nostro idiomate belliores longè sumus, quàm per inopiam Latini sermonis, nobis Latine esse licuit. Non enim dicimus, The Kings Primacie, Regis Primatum, sed, The Kings Supremacie Regis Suprematum. Quo vocabulo nos quoque deinceps utemur. Multum enim differunt Primatus & Suprematus. Illud enim potestatem eiusdem ordinis videtur significare, hoc non item.*

2. Hinc duo colligimus. Vnum est, omnes Anglos, qui vtuntur nomine *Primatus*, vel errate, vel improprie loqui, si Thomsonio credimus. Nam si proprie loquatur, cum *Primatus* proprie significet potestatem eiusdem ordinis, planè sentiunt Regem habere potestatem eiusdem ordinis cum Episcopis & Prælatibus Ecclesiæ. At hinc, iuxta Thomsonium, error est. Vel igitur errant, vel improprie loquuntur.

3. Alterum est, de te significata coniecturam sumi posse ex voce significante. Vox *Suprematus*, noua & nuper inuenta est, incognita antiquis Patribus; inusitata in Scripturis; orbi Christiano inaudita. Quid porro significat? Supremam potestatem Regis in Ecclesia. Et hæc igitur noua est. Sanè, si antiqui Patres, tam Latini, quàm Græci agnouissent hanc potestatem, reperissent aliquod saltem vocabulum, quo eam proprie expressissent. Id verò à nemine factum est.

Responsio Richardi examinatur.

4. **D**Vo hinc obiicis, Richarde. Primò, hanc litem esse de nomine. Ita est. Nec aliud vigeo. Nisi quod ego Dissidium; tu litem appelles. Igitur ex mea sententia, Angli dissident, ex tua litigant de nomine Primatus. At si dissident & litigant, vbi Concordia est, quam promittis? Nimirum, in ipso ingressu de concordia desperas. Et, si litem de nomine dirimere non potes, quid de re ipsa futurum est?

5. Sed tamen, si Thomsonium audis, hæc lis de nomine contemnenda non est. Nam qui aiunt Regem habere Primatum Ecclesiæ, significant habere Potestatem eiusdem ordinis cum Episcopis & Pastoribus. At hic magnus, non modo in voce sed in re ipsa error est: Igitur non modo in voce, sed in re ipsa errant qui ita loquuntur; quid respondes ad hoc? Planè dissimulas.

6. Secundò obiicis hanc meam consequentiam non valere: Thomsonius nouam vocem *Suprematus* excogitauit. Ergo res ipsa noua est. Et similiter esse huic: Patres in Concilio Nicæno nouam vocem *ὁμοῖος* excogitarunt: Ergo res ipsa noua est. Hanc potius admitti posse: Vox *Iesuitarum* nuper inuenta est. Ergo Iesuitæ sunt nouitij. Vbi que erras, Primò quia falsò imponis mihi illam consequentiam. Non dixi esse consequentiam, sed coniecturam. Secundò, quia tibi ipsi contrarius es. Nam ex vna parte negas hanc consequentiam: *Vox Suprematus noua est: Ergo res noua est.* Ex altera, admittis hanc; *Vox Iesuitarum noua est: Ergo res noua est.* Si hæc valer, cur illa nõ valeat? Aut contra, si illam negas, cur hanc admittis? Tertio, falsum est, vocem Iesuitarum nouam esse. Tam antiqua est, quàm vox Christianorum. Et vtraque voce, idem significatur. Hoc supra monui. At Caluinistarum, Puritanorum, Geusiorum, Hugonotorum vox noua est. Quarto, ridiculum est, vnum Thomsonium conferte cum tot Patribus Concilij Nicæni, & quod his licuit, etiam illi licitum esse, affirmare. Esto, Patres illi, qui totam Ecclesiam representabant, vnanimi consensu, & ex instinctu Spiritus sancti, excogitarint nouam vocem in negotio fidei ac religionis; an idèò quilibet priuatus homo, ex priuato cerebro, præsertim aliis aliter sentientibus, legitime facere id potest? Nisi fortè in eo sit apta comparatio, quod sicut Patres illi excogitarunt nouam vocem *ὁμοῖος*, ad abolendam vocem *ὁμοῖος*, quã Ariani utebantur; sic Thomsonius excogitarit nouam vocem *Suprematus*, ad abolendam vocem *Primatus*, qua Rex, Sacellanus, Burhillus & alij Academicij vtuntur. Et rursum, sicut Patres Nicæni habebant omnes pro hæreticis, qui utebantur voce *ὁμοῖος*, sic Thomsonius habeat pro hæreticis, qui vtuntur nomine *Primatus*. At, quæ hæc concordia est? Immane potius dissidium.

II. CAPVT DISSIDII.

An Primatus ille, quem rex habet in Ecclesia, sit Ecclesiasticus & spiritualis?

1. **S**Vb Henrico & Edouardo, semper appellatus est Primatus Ecclesiasticus & spiritualis, vt patet ex Sanderò de Schismate Anglicano, vbi sic habet; *Caluinus Henrici Primatum Ecclesiasticum oppugnavit.* Item. *Episcopus Rossensis, quod Henrici Primatum Ecclesiasticum nollet confiteri, ad mortem producitur.* Itè,

A *Multi in custodiis propter negatum Ecclesiasticum Regis Primatum detenti.* Item, *Henricus mandauit, vt filius in fide Catholica educaretur, excepto Primatus Ecclesiastici titulo, quem ei reliquit.* Item, *Stephanus Vintonensis, Edmundus Londinensis Cuthbertus Dunelmensis, Nicolaus Vigorniensis, & Darius Ciocestrensis Episcopi, timide restiterunt pueri Regis Primati spirituali: Imò simpliciter subscripserunt.*

2. Sub Maria, quæ Edouardo fratri succedit, sublatu est hic titulus in Comitibus Londinensibus, vt testatur Iacobus Thuanus lib. 9. Historiarum sui temporis his verbis; *Antiquatus in eisdem Comitibus, Primatus Ecclesiastici titulus.* At sub Elisabetha iterum restitutus est, vt refert idem author lib. 15.

3. Hoc tempore, sub Iacobo, in controuersiam vocatur. Aliqui non audent appellare Primatum Ecclesiasticum & spiritualem, sed Primatum quoad Ecclesiasticam & spiritualia. Inter quos est Sacellanus Regis in Tortura Torti, pag. 90. Vbi sic habet; *Neque verò quoad spiritualia, alium nos Regi Primatum tribuimus, neque quoad temporalia, alium Pontifici detrahimus, quam debemus.* Priorille, *Regibus omni iure posterior hic, Pontifici nullo iure debetur.* Ego, cum primò legem hæc verba Sacellani, putabam illum pro eodem vsurpare hæc duo, *Primatus spiritualis, & Primatus*

C *quoad spiritualia.* Et similiter hæc duo, *Primatus temporalis, & Primatus quoad temporalia.* At defensores & interpretes Sacellani, Thomsonius & Burhillus, aliter sentiunt. Sic enim de hac re scribit Burhillus, pag. 55. *Non dicit (Sacellanus) Primatum spiritualem, sed Primatum quoad spiritualia, debere Regibus omni iure.* Et pag. 133. in fine; *Etsi enim Regi tribuimus Primatum in Ecclesiam, non tamen Primatum spiritualem aut Ecclesiasticum ei tribuimus, sed potius Primatum quoad res & personas spirituales & Ecclesiasticas.* Et Thomsonius pag. 31. *Non dixit (Sacellanus) Primatum Ecclesiasticum aut spiritualem, quasi formaliter intelligat; sed quoad spiritualia, id est, obiectiue & materialiter.* Quo sensu idem author pag. 95. ait; *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiasticam, sed non Ecclesiasticè.*

4. Igitur, si quæras in Anglia, an Rex habeat Primatum Ecclesiasticum, necne? Respondebitur hoc modo: Henricus, Edouardus & Henricus habuerunt Primatum Ecclesiasticum; Iacobus autem habet Ecclesiasticum, sed solùm, quoad Ecclesiasticam. Ergone minus hic habet, quàm illi habuerunt? Sic apparet. Ergone tam breui interuallo accisus & imminutus est Primatus Regis in Anglia? Ita aiunt. Ergone prope interitum est? Non dubito. Quid causa? Audi ex triuio; *Quod citò fit, citò perit.* Audi ex sacro Codice, *Si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissoluitur.* Act. 5. 38.).

Responsio Richardi examinatur.

5. **H**ic tria respondes. Primò, *Primatum Regium sub Henrico, Edouardo, Elisabetha, Iacobo, vnum, & eundem semper fuisse, esse, & fore.* Secundò, ab hoc Primatu posse Regem, iure diuino, *vocari supremum caput Ecclesie, indicare Concilia, leges Ecclesiasticas condere, Pontifices etiam summos constituere & deponere.* Tertio, eos qui negant hunc Primatum Regis esse Ecclesiasticum & spiritualem, hoc tantum velle, quod Rex non possit ea exequi, *qua propriè sunt Sacerdotum, sed ea tantum, qua Regum.* Singula discutiam.

6. Igitur primò dicis, Primatum Regium sub illis Regibus, vnum & eundem semper fuisse, esse, & fore. At contrarium ego ostendi. Nam sub Henrico, Edouardo,

Edouardo & Elisabetha, fuit spiritualis & Ecclesiasticus; iam sub Iacobo non est. Qualis post Iacobum futurus sit, non possum augurari. Tu quidem affirmas, vnum & eundem fore, qui nunc est, & haecenus fuit; sed de futuris contingentibus, vt Philosophi loquuntur, non est determinata apud nos veritas. Nec vaticinium tuum fidem apud nos meretur. Valeat apud Prædicantes Angliæ, quantum potest; extra Angliam, fabula est.

7. Secundò dicis, Regem Angliæ, ratione sui Primatus, vocari posse supremum caput Ecclesiæ, indicare Concilia, leges Ecclesiasticas condere, Pontifices etiam summos constituere & deponere. At hæc partim negantur ab Anglis scriptoribus, quos ad concordiam reuocare vis, partim noua signa sunt. Certè Tookerus & Burhillus, nullo modo admittunt Regem vestrum appellari posse caput Ecclesiæ, vt infra ostendam. Igitur ab illis aperte dissides in hoc puncto. Vbi ergo Concordia? Larua duntaxat est. Quod addis, eundem Regem posse etiam summos Pontifices constituere & deponere, signum simile est. Nemo ante hoc dixit. Nec ipse Rex ausit sibi hoc arrogare. Quid enim iuris aut potestatis habet Rex Angliæ extra suum regnum, vt Romæ vel alibi constituat summum Pontificem, qui præ sit toti orbi Christiano? aut, posteaquam constitutus est, ab officio iterum deponat? Audi, quid ipse de hac re sentiat, post finem præfationis Monitoriæ, vbi ad Lectorem ita scribit: *Mihi decretissimum est, rebus alienis me non immiscere.* Et paulò post; *Absit à me, eos vt iudicem, quos Deus à iurisdictione mea voluit esse immunes.* Eos autem censet immunes, qui extra ditionem ipsius sunt.

8. Tertiò dicis, eos qui negant Primatum Regis esse spirituale & Ecclesiasticum, hoc tantum velle, quod Rex non possit ea exequi, quæ propriè Sacerdotum, sed quæ Regum sunt. At sic non tollis dissidium, sed auges. Nam si hæc duo idem valent, *Rex non habet Primatum Ecclesiasticum, & Rex non potest exequi, quæ propriè Sacerdotum sunt*, vt tu supponis; necesse est, eos qui vnum concedunt, etiam alterum concedere; & qui vnum negant, etiam alterum negare. At aliqui concesserunt Henricum & Edouardum habuisse Primatum Ecclesiasticum, vt supra ostendi. Ergo etiam concesserunt, potuisse ea exequi, quæ propriè sunt Sacerdotum. Et nunc aliqui negant, Iacobum habere Primatum Ecclesiasticum: Ergo etiam negant, posse ea exequi, quæ propriè sunt Sacerdotum. Ergo manet dissidium. Si autem illa duo non idem valent, falsa est tua concordia. Si denique tibi idem valent, alii diuersa sunt; iam inter te & alios dissidium est. Quocunque te vertas, non apparet concordia.

9. Sed esto; Consentiant Angli in eo, quod Rex non possit exequi, quæ Sacerdotum, sed quæ propriè Regum sunt; adhuc lis sublata non est. Nam de hoc ipso puncto, quænam scilicet propriè Regum sunt, litigant inter se Angli. Alij affirmant hæc esse, conuocare Concilia, sancire leges Ecclesiasticas, creare Episcopos & Pontifices. Alij negant. Igitur in re ipsa manet dissidium, nec modus loquendi, in quo videtur conuenire, idem apud ipsos significat.

III. CAPVT DISSIDIÏ.

An Rex à suo Primatu possit vocari Primas Ecclesiæ?

1. **H**enricus Salcolbrigienfis simpliciter affirmat. Sic enim scribit pag. 140. *Dico Regem Angliæ, Ecclesiæ Anglicanæ Primatem esse.* Imò tam certum & indubitatum hoc esse vult, vt putet peccare contra publicam professionem Anglicanam, qui id neget. Nam pag. 177. sic habet; *Angliæ Regem, Anglicanæ Ecclesiæ Primatem esse, in professione publica Anglicanæ veritatis sacris literis nixa ponitur.*

2. Tookerus & Burhillus simpliciter negant. Sic enim habet Tookerus pag. 3. *Olere autem malitiam, & clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Ecclesiæ Primatemque coningas.* Et Burhillus pag. 133. *Nec Primatem quidem omninò Regem nostrum dicimus, multo vero minus Primatem Ecclesiasticum.*

3. Hinc formo duplex argumentum. Alterum ex Tookero, in hunc modum; *Qui dicit Regem esse Primatem Ecclesiæ, audax & malitiosus est: At Henricus Salcolbrigienfis dicit Regem esse Primatem Ecclesiæ: Ergo audax & malitiosus est.* Alterum ex Henrico, hoc modo; *Qui negat Regem esse Primatem Ecclesiæ, peccat contra publicam professionem veritatis in Anglia receptæ: At Tookerus negat Regem esse Primatem Ecclesiæ: Ergo peccat contra publicam professionem veritatis in Anglia receptæ. Nimirum, sic mulus mulum scabit.*

4. Sed quæri potest, vter rectius sentiat in hac re, Salcolbrigienfis, qui affirmat Regem esse Primatem Ecclesiæ; an Tookerus, qui negat? Hæc lis pender ex alia quæstione, an scilicet hæc duo nomina, *Primas, & Primatus*, sint necessario connexa seu coniugata? Salcolbrigienfis putat necessariò connexa esse. Igitur, quia semel dixit, Regem habere Primatum Ecclesiæ, consequenter affirmat, Regem esse Primatem Ecclesiæ. Valet enim apud ipsum hoc argumentum à coniugatis: *Rex habet Primatum: Ergo Rex Primas est.* Sicut & istud: *Sacellanus habet Episcopatum: Ergo Episcopus est.*

5. Tookerus contra sentit. Nam pag. 6. disertè ait, Regem habere quidem Primatum Ecclesiæ, non tamen esse Primatem Ecclesiæ. Et è contrario, Archiepiscopum Cantuariensem non habere Primatum Ecclesiæ, sed tamen esse Primatem Ecclesiæ. Igitur negat has duas consequentias à coniugatis. 1. *Rex habet Primatum: Ergo Primas est.* 2. *Archiepiscopus est Primas: Ergo Primatum habet.* Fortè & has negaret: 1. *Sacellanus habet Episcopatum: Ergo Episcopus est.* 2. *Tookerus Decanus est: Ergo Decanatum habet.*

Responsio Richardi examinatur.

6. **H**ic primùm duo mihi obiicis. Deinde Tookeri & Burhilli mentem ex iuramento ipsorum interpretaris. Denique, ex dissidio concordiam moliris. At nihil horum rectè. Hæc igitur mihi obiicis. Primò, asinum me esse, qui dicam Anglos in hoc puncto dissidere. Secundò, me mihi ipsi repugnare. Nam hoc loco distinguere inter Primatem & caput Ecclesiæ; alibi pro eodem sumere. Audi Richarde. Si asinus sum, quid mecum contendis? An cum solis asinis luctari didicisti? Putas, opinor, cum aliquo Prædicante negotium tibi esse. Non sum ex illa tribu. Nec repugnantia in me inuenies. Non

enim distingo inter Primatem & Caput Ecclesie, vt tu vis, sed ostendo. Anglos de vtroque inter se dissentire, quod verissimum est. Nam alij affirmant, alij negant, Regem esse vel Primatem, vel Caput Ecclesie.

7. Porro, quid Tookerus & Burhillus sentiant, aut sentire debeant de hoc puncto, colligis ex ipsorum publica professione & iuramento. Ais vtrunque *palam professos esse, subscripsisse, iurasse, Regem esse vnicum supremum Gubernatorem in rebus omnibus Ecclesiasticis, & supra omnes personas Ecclesiasticas in regno Anglia.* Sit ita. At ego non quæro quid de supremo Gubernatore professi sint, aut iurauerint; sed quid scripserint de Primatu Ecclesie, scilicet, quid scripserint de hac quæstione, An Rex possit vocari Primas Ecclesie? Vterque scripsit, non posse. Vtrique contrarius est Henricus, qui scribit, posse. Igitur inter illos dissidium est.

8. Hoc tamen dissidium sic putas componi posse: Tookerum & Burhillum, qui negant Regem esse Primatem Ecclesie, non negare eo sensu, quo id affirmat Henricus, sed sensu Papistico, id est, negare Regem esse Primatem Ecclesie sacerdotalem. Fallum est. Nam verba Burhilli sunt hæc: *Nec Primatem quidem omnino Regem nostrum dicimus; multo vero minus Primatem Ecclesiasticum.* Igitur Burhillus non tantum negat Regem esse Primatem Ecclesiasticum & sacerdotalem, sed omni modo ac sensu negat. Quod etiam aliunde poterat colligere. Nam Tookerus & Burhillus, locis citatis, contra me disputant. Igitur eo sensu negant Regem esse Primatem Ecclesie, quo ego dixeram, Regem vsurpare sibi Primatum Ecclesie. Nam si alio sensu negent, non rectè me oppugnant. At ego non dixeram, Regem vsurpare Primatum Ecclesie sacerdotalem. Imò contrarium dixeram. Verba mea, in refutatione Apologiae Serenissimi Regis, sunt hæc: *Certum est, Regem non vendicare sibi potestatem ordinis, multo minus in ea superiorem esse Episcopis & Pontifice.* Et postea subiungo, Regem vsurpare sibi Primatum Ecclesie, quoad gubernationem exteriorem. Et hoc sensu, velle esse Primatem seu Caput Ecclesie. At Tookerus & Burhillus apertè id negant. Henricus affirmat. Manet ergo dissidium, Imò auctum est. Nam antea consistebat inter Henricum, Tookerum & Burhillum; nunc etiam inter te & ipsos. Nam aliter interpretaris mentem Tookeri & Burhilli, quàm ipsi velint.

IV. CAPVT DISSIDII.

An Rex à suo Primatu possit vocari supremum caput Ecclesie.

1. **H**ic titulus primum vsurpari cæpit sub Henrico VIII. vt testantur passim authores, tam aduersarij, quàm nostri. Sic enim scribit Iacobus Thuanus, lib. 1. historiarum sui temporis; *Henricus post diuortium, se caput Ecclesie constituit.* Et Polydorus Virgilius libro 27. historiae Anglicanae; *Inter ea, post diuortium, habetur Concilium Londini, in quo Ecclesia Anglicana formam potestatis nullis ante temporibus visam induit. Henricus enim Rex, caput ipsius Ecclesie constituitur.* Et Genebrardus lib. 4. chronologiae, *Henricus anno 1534. in publicis comitiis, se caput Ecclesie Anglicanae appellauit.* Et Nicolaus Sanderus in schismate Anglicano; *Ex qua dicendi formula primam occasionem sumptam aiunt, vt Rex supremum caput Ecclesie Anglicanae diceretur.* Item, *Proponebantur eis noua Comitiarum decreta, & inbebantur iurein-*

A rando affirmare, Regem supremum Ecclesie esse caput. Et Calvinus in c. 6. Amos Propheta; *Qui tantopere extulerunt Henricum Regem Anglia, certe fuerunt homines inconsiderati. Dederunt enim illi summam rerum omnium potestatem; & hoc me grauiter semper vulnerauit. Erant enim blasphemii, cum vocarent eum summum caput Ecclesie sub Christo.*

2. Eodem titulo vsus est Edouardus, Henrici filius & successor, vt patet ex rescripto ipsius ad Thomam Crammerum, Archiepiscopum Cantuariensem, quod sic incipit; *Edouardus, Dei gratia, Anglia, Francia, & Hibernia Rex, supremum in terris Ecclesie Anglicanae & Hyberniae, tam in causis spiritualibus, quàm temporalibus, caput, Reuerendo Thome Cantuariensi Archiepiscopo salutem.* Eundem titulum tribuit illi Crammerus in Rescripto ad Episcopos sibi subiectos, vbi sic habet; *Thomas permissione diuina, Cantuariensis Archiepiscopus, per Illustrissimum in Christo Principem Edouardum Regem VI. supremum in terris caput Ecclesie Anglicanae & Hyberniae, sufficienter & legitime auctorizatus, tibi Edmundo Londinensi Episcopo, & omnibus fratribus Coepiscopis, vice & nomine Regiae Maiestatis, quibus in hac parte fungimur, mandamus, vt imagines ex Ecclesiis cuiusque Diocesis tollantur. Et Sanderus in schismate Anglicano; *Quàm primum visum est, Henrici VIII. mortem diuulgare, statim Edouardus Henrici filius, nonum ætatis annum agens, Rex Anglia proclamatur & summum Ecclesie Anglicanae in terris caput, proximè secundum Christum constituitur.**

3. Elisabetha, tametsi fœmina esset, non tamen putauit inferiorem se esse patri & fratri, in hac re. Itaque & ipsa supremum Ecclesie Anglicanae caput appellata est. Sic enim de ea scribit Iacobus Thuanus libro 15. historiarum sui temporis; *Elisabetha, recepto à patre & fratre titulo, Ecclesie caput per Angliam cepit appellari.*

4. At hoc tempore, sub Iacobo, periclitatur hic titulus. Admittit quidem illum Sacellanus in Tortura Torti; sed Tookerus & Burhillus repudiant. Verba Tookeri, quæ paulò ante citati, sunt hæc; *Olere autem malitiam & clamitare audaciam tuam videtur illud, cum Regem caput Ecclesie, Primatemque confingas.* Similiter Burhillus, pag. 133. reprehendit me, tanquam *scurram, petulcum & audaculum*, quòd dixissem, Regem Angliæ velle esse caput, pastorem & Primatem Ecclesie Anglicanae.

5. In hoc dissidio, quid agat Rex: si admittit titulum *supremi capitis Ecclesie* in Anglia, murmurabunt Tookerus & Burhillus: si respuit, quid dicet Sacellanus? Fortè sopiri hæc lis poterit, si Rex, vt Sacellano dedit Episcopatum Eliensem, ita Tookero & Burhillis duos similes largiatur. Tunc facilè, ne ingrati videantur, concedent Regi hunc titulù, & multo ampliorè.

Responsio Richardi examinatur.

6. **P**rimùm ais, hæc tria vocabula, *Caput, Primas, supremus Gubernator*, vnàm eandemque rem significare. Secundò, omnes Scriptores Anglicanos palam ac publicè profiteri, Regem esse supremum caput Ecclesie Anglicanae sub Christo. Tertio, Tookerus & Burhillum, quando id negant, non negare eo sensu, quo alij id asserunt, sed eo sensu, quo Papistæ somniant Papam esse caput Ecclesie, nempe Sacerdotale. Hoc autem caput dicis esse huiusmodi. Primò, *Cuius motione omnes subiecti sunt.* (Ex Clemente Papa.) Secundò, *A quo in consortium indiuidue unitatis assumpto, quasi quodam capite, dona sua Deus velut in corpus omne diffunderet.* (Cap. Fundamenta, de Electione)

Electioe & Electi potestate in 6.) Tertio, à quo omnes Episcopi descendunt, tanquam membra à capite. (Ex Durando, de Ministr. & ord. lib. 2.) Quarto, Quod potest omnia, quae Christus potest. (Ex Hostiensis cap. quādo.) Denique, cuius Christi quod unum est tribunal & consistorium. (Ex Abbate, de Electioe, cap. Venerabili.)

7. Accipio, quod primo loco dixisti, nomen Capituli & Primatus, eandem rem significare. At hinc concludo, falsa esse, quae addis. Nam si nomen Capituli & Primatus eandem rem significant, necesse est, Tookerum & Burhillum eodem sensu, quo negant Regem esse Primatem Ecclesiae, negare etiam esse caput Ecclesiae. An non solum negant esse Primatem Ecclesiasticum & Sacerdotalem, sed omni modo ac sensu, ut euidenter paulò ante ostendi. Ergo similiter omni modo ac sensu negant esse caput Ecclesiae. Nihil certius.

8. Et quid obsecro, dicturus es Sacellano, qui in Tortura Toti pag. 331. sic scribit; *Monstruosum verò corpus, cui plus vno su capite.* Et infra pag. 398. *Vnicum est caput vni corpori. Ecclesiae vnum corpus. Nisi bicipitem aquilam fingas, aut tricipitem Gorgonem, cui tot capita sunt, quot in mitra Pontificia corona. Christus ergo solus Ecclesiae caput, non Papa.* Ex quibus verbis sic concludo; Ecclesia Anglicana est vnum corpus: Ergo nili monstruosa sit, habet vnum tantum caput: At caput illius, sine dubio, est Christus: Ergo vel Rex non est caput illius, vel certè habet duo capita, & sic monstruosum est. Quid, inquam, huc dicturus es? An Sacellanus loqui etiam de capite tantum Sacerdotali? Sed si de illo tantum loquitur, maius monstrum cõcedit in Anglia, quàm apud nos. Nam magis monstruosum est, si vnum corpus habeat duo capita diuersi generis; quàm si duo eiusdem. Verbi gratia. Plus monstri est, si infans habeat duo capita, alterum hominis, alterum canis; quàm si vtrumque hominis. Ergo si Sacellanus putat, Ecclesiam fore monstruosam, si habeat duo capita Sacerdotalia, Christum & Pontificem; multo magis censabit monstruosam, si habeat duo capita diuersi ordinis, alterum Sacerdotale, alterum alterius formae, ac naturae. Hoc autem fieret, si non solum Christus, sed etiam Rex esset supremum Caput Ecclesiae Anglicanae. Si ergo omnes Angli palam profiterentur, ita rem habere, iam omnes profiterentur, Ecclesiam Anglicanam monstruosam ac bicipitem esse.

9. Dices fortè, Sacellanus loqui de tota Ecclesia Christiana, non de aliqua eius parte, cuiusmodi est Ecclesia Anglicana. Esto. At sic non tollitur monstrum, sed crescit. Nam si Ecclesia monstruosa esset, si ipsa tota constaret duobus capitibus totalibus: multo magis monstruosa esset, si ipsa tota constaret vno capite totali, & singulae ipsius partes constarent singulis capitibus partialibus. Hoc facile ostendi potest proportionem corporis humani. Illud enim non solum monstruosum esset si in toto trunco haberet duo capita totalia, sed multo magis, si in singulis membris præter vnum caput totale, haberet singula capita partialia, ut verbi gratia vnum caput in pectore, alterum in ventre, tertium in brachio, quartum in femore, & sic deinceps. Tale monstrum vos fingitis in Anglia.

10. Quae porrò adducis de Capite Ecclesiae Papistico, breuiter attingam. Primò citas illud ex Clemente Papa: *Cuius motioni omnes subiecti sunt.* Cur non addis locum, vbi Clemens hoc habet? Non vidisti, opinor, Clementem. Nimium festinasti. Deinde, non aduertis, in præiudicium Serenissimi Regis id citatum à te esse? Nam si Rex vester, ut tu affirmas, non est tale

Opusc. Beccan. Tom. IV.

caput, cuius motioni omnes in Anglia subiecti sunt, consequens est, ex tua quidem sententia, non omnes in Angliâ obligatos esse parere Regi. Quod caue, ne dixeris. Nam modus ille loquendi: *Omnes subiecti sunt motioni capitis,* nihil aliud significat ex communi hominum vlu, quàm omnes subiectos esse imperio sui Superioris. An tu igitur eximis aliquos ab imperio & motione vestri capitis in Anglia? Fortasse te, & tui similes Prædicantes.

11. Secundò, citas ex Iure Canonico truncata aliquot verba, quae nec legisti ibi, nec intelligis. Ut intelligas, integra citabo. Sic igitur habent; *Huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret; ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Hunc enim in consortium indiuiduae unitatis assumptum, id quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Verba sunt Nicolai Pontificis. Continent autem tria puncta. Primum, quod Christus Sacramentum prædicationis Euangelij (nam de illo expressè loquitur Pontifex) principaliter posuerit in Petro, quando per visum exhibuit illi vas quoddam *velut linteam magnum,* è caelo submissum, *In quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terra, & volatilia caeli.* Et dixit illi: *Surge Petre, occide & manduca.* Actor. 10. 11. Alterum, quod virtutem & effectum Euangelij, voluerit à Petro tanquam à capite per prædicationem diffundi in Gentiles, quod & factum est. Tertium, quod assumpserit Petrum in consortium indiuiduae unitatis, non ratione naturae & substantiae, ut tu falsò imaginaris: sed ratione nominis ac dignitatis. Nam voluit illum vocari petram & fundamentum eiusdem Ecclesiae cuius ipse petra & fundamentum est. Quid iam colligishinc contra Pontificem? Nihil penitus. Solum prodis ignauiam & ignorantiam tuam.

12. Tertio, citas ex Durando hæc verba: *A Pontifice omnes Episcopi descendunt tanquam membra à capite.* Et negas, Regem Angliæ esse tale caput. Verè id quidem: Sed contra Academicos Anglicanos. Nam Episcopos descendere à Pontifice, tanquam à capite, nihil aliud apud nos est, quàm accipere iurisdictionem fori exterioris à Pontifice. At secundum Academicos vestros, Episcopi in Anglia accipiunt huiusmodi iurisdictionem à Rege ut patet ex Duello Tookeri pag. 64. & 304. Ergo secundum vestros Academicos, Episcopi in Anglia descendunt à Rege, tanquam à capite. Ergo tu dissides ab Academicis. Et tamen concordiam, specioso titulo, polliceris? Reliqua, quae ex Hostiensis & Abbate citas, nec bene citas, nec intelligis. Piget toties monere, & nihil impetrare.

V. CAPVT DISSIDIUM.

F *An Primatus Regis consistat in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica?*

1. **H**ic magnum inter Anglos dissidium est. Nec facile intelligitur, nisi præmissa distinctione. Igitur potestas Ecclesiastica triplex est, ut docent Theologi. Vna ordinis: altera iurisdictionis interioris: tertia iurisdictionis exterioris. Ad primam spectat Sacramenta conficere & ministrare: ad secundam, regere Ecclesiam in foro conscientiae: ad tertiam regere

G

eandem in foro externo. Certum est, Regem, ratione primatus, non habere potestatem ordinis. Hoc fatetur Tookerus pag. 14. cum ait: *Reges non habent potestatem administrandi Sacramenta.* Certum quoque non habere iurisdictionem fori conscientiarum. Et hoc fatetur pag. 63. *Omnis, inquit, iurisdiclio in foro interiori, Sacerdotum est, nulla Regum.*

2. Tota controuersia est, an habeat Rex iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori. Hic litigant Angli. Aliqui affirmant; alij negant; alij distinguunt. Affirmat Tookerus pag. 305. his verbis; *Qui habet plenissimam & amplissimam iurisdictionem in foro exteriori, potest eandem dare & auferre. Totum hoc liquet ex veteri & nouo Testamento.* Et Henricus Salcolbrigienfis pag. 140. *Reges sacro oleo vncti capaces sunt iurisdictionis spiritualis.* Et ibidem ex legibus Anglicanis: *Rex est persona mixta, utpote, qui & Ecclesiasticam & temporalem iurisdictionem habet; & quidem supremam.* Et pag. 144. *Per leges Ecclesiasticas in hoc regno approbatas, vnus Sacerdos duo beneficia habere non potest, nec Bastardus sacris initiari. Verum Rex, Ecclesiastica potestate & iurisdictione, quam habet, in vtroque dispensare potest.*

3. Negant Thomsonius & Burhillus. Et quidem Thomsonius p. 80. sic scribit; *Primatus Ecclesie non est definiendus per iurisdictionem Ecclesiasticam, sed per gubernationem supremam.* Et pag. 95. *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè, quia scilicet non habet iurisdictionem Ecclesiasticam, sed dumtaxat temporalem.* Burhillus verd p. 234. concedit hanc propositionem negatiuam: *Rex nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec in exteriori.*

4. Distinguit Episcopus Eliensis apud Tookerum: pag. 305. his verbis: *Habet Rex omnem iurisdictionem spiritualem in foro exteriori, exceptis quibusdam censuris.* Igitur, ad hanc quæstionem, an Rex, quatenus est Primas seu Caput Ecclesie, habeat aliquam iurisdictionem ecclesiasticam seu spiritualem fori exterioris, sic respondendum est. Primò, cum Tookero & Salcolbrigienfi, *Habet amplissimam, plenissimam, supremam.* Secundò, cum Episcopo Eliensi: *Habet aliquam non omnem.* Tertio, cum Burhillo & Thomsonio: *Nullam, nullam penitus habet.*

Responsio Richardi examinatur.

5. **D**upliciter respondes ad hoc dissidium, generalitè & speciatim. Pro generali responsione citas legem Anglicanam, quæ iam obinet, his verbis; *Ea Ecclesiastica iurisdiclio, quæ potestate aliqua spirituali vel Ecclesiastica antea exercebatur, vel legitime exerceri poterat, ad visitandum statum & ordinem Ecclesiasticum, item ad reformandum, in ordinem redigendum, & corrigendum homines Ecclesiasticos, omnimodos errores, hereses, schismata; imperiali huius Regni corona in perpetuum vnita & annexa est; quæ Rex Angliæ, plena potestate sua per literas suas patentes, possit assignare, & auctoritate mutare à natiuis subditis eos, quos idoneos existimari ad exequendum & exercendum, sub sua Celsitudine, omnimodam iurisdictionem, priuilegia, præeminentias vllò modo spectantes ad iurisdictionem spiritualem vel ecclesiasticam infra hoc regnum?* Deinde, sic argumentaris; Omnes Angli Protestantes, in iuramento Primatus, quod iurauerunt, palam testantur, se propugnatos omnem iurisdictionem, quæ coronæ regni Anglicani annexa est: At iurisdiclio Ecclesiastica, per legem iam citatam, annexa illi est:

Ergo omnes palam testantur se iurisdictionem Regis ecclesiasticam propugnatos. Omnes ergo, sine dissidio, agnoscunt Regem habere huiusmodi iurisdictionem.

6. In hac generali responsione supponis, legem Anglicanam, quam citasti, intelligendam esse de Primatu Ecclesie, ac proinde cum dicit, *ecclesiasticam iurisdictionem annexam esse coronæ Regiæ*, nihil aliud velle, quàm Primatum Ecclesie annexum esse coronæ Regiæ. Quod etiam disertè affirmat vester Henricus Salcolbrigienfis pag. 140. vbi ex eadem lege Anglicana, quam fatetur ab Elisabetha factam esse, conatur ostendere, Regem Angliæ esse Primatem Ecclesie Anglicanæ. Accipio, quod vltro offeris. At hinc colligo varia dissidia. Primùm, inter legem iam citatam, & Thomsonium. Nam lex definit Primatum Ecclesie per iurisdictionem Ecclesiasticam, ex vestra concessione. At Thomsonius expressè dicit, non esse definiendum per iurisdictionem Ecclesiasticam, vt supra ostendi: Ergo Thomsonius dissentit à lege Anglicana, quæ iam obinet.

7. Alterum inter eandem legem & Thomsonium. Nam lex dicit, Regem habere iurisdictionem Ecclesiasticam. At qui habet iurisdictionem Ecclesiasticam, gubernat Ecclesiasticè, sicut qui habet politicam, gubernat politicè, cum sit par ratio. At hoc negat Thomsonius pag. 95. cum ait: *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè.* Ergo hinc rursus dissentunt.

8. Tertium, inter Sacellanum & Salcolbrigiensem. Nam Salcolbrigienfis ait, hanc legem ab Elisabetha factam esse. Ergo tunc primum Primatus Ecclesie vnitus est coronæ Regiæ, cum antea vnitus non esset. Ergo Primatus Ecclesie Regius, res noua est. At Sacellanus dicit esse antiquissimam, & iam inde à temporibus Moysi vsitatam. Dissident ergo hi duo inter se.

9. Dices fortè, Primatum Ecclesie iam ante sub Henrico VIII. & Edouardo vnitum fuisse coronæ Regiæ; sed cum postea sub Maria separatus esset à corona, & Pontifici ac Episcopis restitutus, tandem ab Elisabetha, per legem iam citatam, iterum coronæ fuisse annexum. Quod insinuat Salcolbrigienfis, pag. 141. Et videtur colligi posse ex ipsa lege, quæ sic habet: *Ea Ecclesiastica iurisdiclio, quæ antea (sub Maria) exercebatur vel legitime exerceri poterat, potestate aliqua spirituali vel Ecclesiastica, nempe Pontificis & Episcoporum, &c.* Hoc etiam accipio. Sed tamen, si ita est, Primatus Ecclesie Regius planè euertitur, quod sic ostendo. Si iurisdiclio Ecclesiastica, seu Primatus Ecclesie (quæ duo idem hinc valent, ex tua concessione) sub Maria exercebatur, & legitime exerceri poterat à Pontifice & Episcopis; ergo tunc legitime separatus fuit à corona Regiæ: ergo iure diuino non est vnitus coronæ Regiæ. Nam si iure diuino vnitus illi esset, non posset ab ea separari & legitime exerceri. Hæc de prima tua responsione.

10. Speciatim verd respondes pro Thomsonio, Burhillo & Eliensi. Pro Thomsonio sic: *Eam, quam leges Angliæ vocant iurisdictionem Ecclesiasticam, Thomsonius vocaret potius supremam gubernationem.* Audi Richarde. Thomsonius non dicit, Primatum Ecclesie potius vocari supremam gubernationem, quàm iurisdictionem Ecclesiasticam, quasi vtroque nomine vocari possit, vt tu interpretaris: sed simpliciter affirmat, nullo modo vocari posse iurisdictionem Ecclesiasticam. Sic enim scribit pag. 80. *Major propositio falsa est.* (Nimirum hæc: Ille non habet Primatum Ecclesie, qui nullam habet iurisdictionem Ecclesie)

Ecclesiasticam.) *Nititur enim fictitia & falsa definitione Primatus, seu Suprematus Ecclesia, qui non erat Becano per iurisdictionem Ecclesiasticam, sed per gubernationem supremam definiendus.* Igitur, ex sententia Thomsonij, falsum & fictitium est asserere Primatū Ecclesiæ consistere in iurisdictione Ecclesiastica. At hoc asserit lex Anglicana. Ergo, secundum Thomsonium, assertio illius falsa & fictitia est. Hæcine vestra est concordia?

11. Pro Burhillo sic respondes; *Burhillus Regi omnem Ecclesiasticam iurisdictionem, in foro etiam exteriori, detrahit, nimirum sacerdotalem.* Hic supponis, Sacerdotes ratione ordinis seu Sacerdotij habere aliquam iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori. At hoc negat vester Tookerus pag. 63. his verbis; *Sacerdotum omnis iurisdictione in foro exteriori.* Ergo, dum vis excusare Burhillum, dissentis à Tookero. Hoc non est componere dissidium, sed vt vnum effugias, alterum feminare.

12. Pro Eliensi non aliter respondes, quàm citando quædam ipsius verba ex Tortura Torti pag. 151. præsertim hæc: *Nos Principi censura potestatem non facimus; in eoque plus multo Abbatissæ vos, quàm nos Regina tribuimus.* At hæc verba, nec tollunt dissidium, nec vera sunt. Priorem partem dupliciter probō. Primò sic, Eliensis nullam agnoscit iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris, nisi potestatem censuræ, vt patet ex Tortura pag. 41. At Rex non habet potestatem censuræ, iuxta verba eiusdem Eliensis à te citata: Ergo Rex nullam habet iurisdictionem fori exterioris. At hoc est contra Henricum, Tookerum, legem Anglicanam, & ipsum Eliensem. Nam Henricus & Tookerus dicunt, habere supremam, amplissimam, plenissimam. Lex Anglicana dicit habere omnimodam. Eliensis apud Tookerum dicit, habere aliquam, non omnimodam. Igitur repeto hanc questionem supra propositam. An Rex habeat aliquam iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori? Et respondetur his modis. Primò, cum Henrico & Tookero; *Habet amplissimam, plenissimam, supremam.* Secundò, cum lege Anglicana; *Habet omnimodam.* Tertio, cum Eliensi; *Habet aliquam, non omnem.* Quarto, cum eodem Eliensi, Burhillo & Thomsonio: *Nullam, nullam penitus habet.*

13. Secundò sic; Scriptores Anglicani non faciunt Regi potestatem censuræ, iuxta verba Eliensis citata: At lex Anglicana facit illi potestatem censuræ: Ergo Scriptores Anglicani dissentiunt à lege Anglicana. Minor probatur, quia lex Anglicana tribuit illi omnimodam potestatem & iurisdictionem ad corrigendos homines Ecclesiasticos, vt ex verbis ipsius patet. Vnde sic concludo; *Qui habet omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos, habet etiam potestatem corrigendi illos per censuram, quia hic modus corrigendi per censuram, est præcipuus & maximè vñtatus in externo foro Ecclesiastico.* At Rex, iuxta legem Anglicanam, habet omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos: Ergo etiam habet potestatem corrigendi illos per censuram. Igitur in hoc puncto dissidium est inter Scriptores Anglicanos & legem Anglicanam.

14. Posterior pars, quòd scilicet verba Eliensis à te citata non sint vera, facile probari potest. Nam falsum est, nos plus tribuere Abbatissæ, quàm vos Reginæ. Vos omnia tribuistis Reginæ, quæ Regi. Nam sicut Henricus VIII. & Edouardus, sic Elisabetha habuit apud vos Primatum Ecclesiæ, & appellata fuit supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ. Hoc nos Abbatissæ non tribuimus. Nec verum est, Abbatissam apud nos habere potestatem censuræ, quòd Eliensis

insinuat, & tu aperte affirmas in epistola Dedicatoria ad serenissimum Regem, his verbis: *Potestas excommunicandi apud Papistas, competit Abbatissis & Priorissis.* Et pag. 41. *Apud vos femina capaces & competes sunt iurisdictionis spiritualis, Sacerdotalis, vel Episcopalis; potestatis etiam clericos excommunicandi, absoluedi, visitandi, instituendi.* Hoc, inquam, verum non est. Abbatissæ apud nos, potestatem excommunicandi non habent, sicut Elisabetha apud vos habuit. Audi quid de hac re sentiant nostri canones. Nam cap. *Mulierem*, 33. quæst. 5. sic legimus: *Mulierem constat subiectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare, nec iudicare: quanto magis non potest imperare?* Hoc apud nos seruatur. At apud vos, Elisabetha habuit omnimodam potestatem iudicandi & corrigendi Ecclesiasticos errores, hæreses, schismata: habuit imperium in clerum & populum: nulli, nulli penitus voluit esse subiecta. Rursum, cap. *De Monialibus*, De sententia excommunicationis, sic legimus; *De monialibus tua à nobis fraternitas requisit, perque eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se inuicem, vel in conuersos & conuersas suas, aut clericos etiam, manus iniecerint temerè violentas?* Super hoc igitur tua consultationi taliter respondemus, vt per Episcopum, in cuius diocesi monasteria fuerint, absoluantur. Hinc colligunt Canonistæ, moniales excommunicatas, non posse absolui ab Abbatissa, sed ab Episcopo. Si absolui non possunt ab Abbatissa: ergo nec excommunicandi, & absoluedi ab excommunicatione. Et hoc in praxi apud nos seruatur. Vide Suarez tom. 5. d. 2. sect. 2. & 3.

15. Quod tu addis, *feminas etiam sacerdotalis iurisdictionis competes apud nos esse, nouum mendacium est, quod nec Tookero placet.* Nam, vt ipse ait, omnis iurisdictione Sacerdotum est fori exterioris. At femine non habent vllam iurisdictionem fori interioris, vt etiam fatetur Eliensis loco à te citato, his verbis: *Negantur feminis, quæ ordinis sunt, vel interioris fori.* Vbi que dissensionem facis.

VI. CAPVT DISSIDII.

An Rex propria auctoritate possit Synodos indicere?

1. Sequitur dissidium de officiis Primatus Regij. Sunt autem sex officia, de quibus disputari potest. Primum, indictio Synodorum. Secundum; sanctio legum Ecclesiasticarum. Tertium, collatio beneficiorum. Quartum, creatio & depositio Episcoporum. Quintum, excommunicatio. Sextum, controuersiarum decisio. Est ergo quæstio, an hæc officia pertineant ad Primatum Regis? Dicam de singulis ordine.

2. Primò quæritur, an Rex, ratione sui Primatus, possit propria auctoritate conuocare Synodos, & in iis præsidere? Hoc certo persuasum fuit tempore Henrici, Edouardi & Elisabethæ. Nunc sub Iacobo controuertitur. Affirmat Salcolbrigiensis pag. 121. his verbis: *Christiani Principes in regnis suis cum laude, propria auctoritate Synodos conuocarunt, constitutiones condiderunt, causas audierunt & cognouerunt.* Et pag. 146. *Rex Angliæ potest Synodos indicere, & in iis præsidere.* Et pag. 155. *Reges Angliæ suprema sua auctoritate, de iure, Synodos conuocarunt.*

3. Tookerus in hoc puncto varius est, & nunc sibi ipsi, nunc aliis contradicit. Hoc patet ex variis eius testimoniis. Primum habetur pag. 37. vbi sic ait; *A quibus magis equum est indici Concilia, quam ab illis, penes quos semper fuit autoritas ea congregandi? Cum autem communiter triplex poni soleat Concilium, Generale, Prouinciale & Diocesenum; Concilium generale solum Papa iussu celebrari vultis. Sed neque illud, nisi ab Imperatoribus & Regibus simul consentientibus, hodie indici debet. Prouinciale à Metropolitano, cum suis Suffraganeis. Diocesenum ab Episcopis cum Curatis, Rectoribus & Clericis Diocesanos.* Ex hoc testimonio colligitur, Regem Angliæ, nullum Concilium, propria autoritate, posse indicere. Non Generale, quia hoc pertinet ad communem consensum Regum & Imperatorum. Nec Prouinciale, quia hoc pertinet ad Metropolitanum. Nec Diocesenum, quia hoc pertinet ad Episcopum. Quid ergo reliquum est Regi?

4. Alterum habetur pag. 41. his verbis; *Abunde liquet ex Concilijs ipsis & historia Ecclesiastica, Prouincialia Concilia & Nationalia ab Imperatoribus ac Regibus fuisse congregata.* Hoc planè pugnat cum præcedente. Ibi asseritur, Concilia Prouincialia indici à Metropolitanis: hic, à Regibus & Imperatoribus. Ibi distinguitur triplex tantum Concilium, Generale, Prouinciale, Diocesenum: hinc additur quartum, Nationale.

5. Tertium habetur pagina 42. vbi proponit hanc quæstionem; *Quo iure iure tantam sibi potestatem arrogat Pontifex solus? Num diuino?* Et paulò post subdit; *Erat Apostolorum omnium, non vnius tantummodo, & indicere Concilium, & statuere cum verborum solemnitate; Visum est Spiritui sancto, & nobis.* Quali dicat, iure diuino, non solus Petrus, sed omnes Apostoli, pari potestate, indixerunt Concilium Hierosolymitanum, & fanciuerunt legem de sanguine & suffocato. Ergo, similiter iure diuino, non solus Pontifex, sed omnes Episcopi, pari potestate, debent indicere Concilium, & sancire leges Ecclesiasticas. Sane, si ita est, omninò sequitur potestatem indicendi Concilia, non ad Reges & Principes sæculares, sed ad Apostolos & eorum successores, iure diuino pertinere.

6. Quartum habetur pag. 63. vbi ait; *Mixtum autem ius, & resultans ex utroque, & iure Regio, & Episcopali, est legum sanctio, & Synodorum indictio, & presidendi in his prærogatiua, & controuersiarum decisio, aliorumque actuum, qui his finitimi sunt, exercitium: quæ ferè ab origine Primatus Regij descendunt, & communicantur Sacerdotibus.* Hoc iterum pugnat cum præcedente. Ibi dicitur, indictionem Synodorum, iure diuino, ad Apostolos pertinere. Hic dicitur, primario pertinere ad Reges, & ab illis ad Episcopos deriuari. Hæc non coherent.

Responsio Richardi examinatur.

7. **H**ic tria præmittis, antequam componas diffidium. Ac primò dicis, *hactenus de nominibus grammaticè litigatum esse.* Sit ita. Sed qui illi sunt, qui de nominibus Grammaticè litigarunt? Non alij certè, quàm vestri Angli, quorum lites & diffidia hactenus proposita sunt. Igitur hoc asseris, Anglos vestros, qui de primatu Regio scripserunt, non nisi de vocibus, de nominibus, de titulis, more Grammaticorum, inter se disceptasse; nec aliud, præter umbras ac titulos, sub prætextu Primatus Regij, suo Regi tri-

buiffe. Ingenua confessio. Ex qua sequitur, hæc puncta esse merè nominalia: An Rex habeat Primatum Ecclesiæ? An Primatum Ecclesiasticum? an iurisdictionem Ecclesiasticam? an sit Primas, & supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ? Et sic potius dici oportere: An non Primatus Ecclesiæ, cui nihil aliud subest, honoris causa tribui possit Regi? An etiam nomen, seu titulus supremi capitis Ecclesiæ? & sic deinceps. Vno verbo: An Rex sit nominalis vel Titularis Primas, & caput Ecclesiæ Anglicanæ? Et tamen, quòd mirantur exteteri, hæc lis Grammatica de nominibus, aded incaluit in Angliā, vt capite plecterentur, qui alteri parti nolent acquiescere. Nam Rossensis Episcopus, vt supra notauimus, supplicio affectus est, quòd Henrici VIII. Primatum titulum nollet confiteri. Alij propter eandem causam, in carceribus detenti sunt. Non metuis, Richarde, ne similis pœna expectet alios, qui in hac lite nominali & Grammatica, inter se dissentiunt? Fortè, ne id accidat, maturè ad concordiam reuocare eos vis, & litem quæ tot mortibus ac supplicijs stetit, nominali concordia sopire aut extinguere. Bonam scilicet operam nauas.

8. Mox quæris, an sex illa officia, quæ initio capitis à me enumerata sunt, propriè spectent ad Primatum Petri? Et, an ex Scripturis probari possit, Petrum aliquando exercuisse huiusmodi officia? At hæc quæstiones sunt extra scopum, Richarde. Hoc solum hinc quæritur, an Angli putent hæc officia pertinere ad Primatum Ecclesiæ, quem Rex sibi vsurpat? Hinc dissentit Angli. Hinc tu illis succurre, si potes.

9. Postremò addis, Reges Christianos, ex sententia Henrici Salcolbrigienensis, posse exercere omnia ista officia, excepta excommunicatione. Scio Henricum ita sentire. Sed quæritur, an alij Angli idem sentiant? Iam ostendi Tookerum dissentire, non modo ab Henrico, sed etiam à seipso: Et vno loco asserere, indictionem Synodorum iure diuino pertinere ad Apostolos; alio, ad Reges & Imperatores. Hoc diffidium componendum tibi est. Et iam accingeris ad opus.

10. Igitur, his præmissis, pro Tookero sic scribis; *Neque in hoc puncto Tookerus ab Henrico, vel à seipso varius est. Cum Hierosolymitanum illud primum Concilium congregatum est, utrum regnarunt Principes Christiani, an Ethnici? At quæritur duntaxat de Christianis. An igitur idem hic sonant Sophista & Iesuita? Vix video, quid velis. Sed tamen respondebo ad quæstionem à te propositam. Cum Concilium Hierosolymitanum congregatum est, regnarunt Principes ethnici. Nec ab illis, sed ab Apostolis legitime congregatum est. Et quidem iure diuino, vt fatetur Tookerus, loco supra citato. Hinc infero, potestatem indicendi Concilia iure diuino pertinuisse tunc ad Apostolos & eorum successores, non ad Reges & Principes sæculares. Et hoc concedit Tookerus. Quomodo ergo verum est, quod alibi dicit, potestatem indicendi Concilia, primario conuenire Regibus, & ab illis ad Episcopos deriuari? Hoc diffidium compone, si potes. Nec poteris. Nam si Apostoli habuerunt hanc potestatem iure diuino, certè non habuerunt à Regibus. Et, si illi non habuerunt à Regibus, quomodo eorum successores habeant à Regibus? Aut vnde Reges, qui aliquot sæculis floruerunt post Apostolos, hanc potestatem consecuti sunt? Hinc Rhodus, hinc saltus.*

11. Pergis; *At si Petrus tunc vnicus ille Primas Ecclesiæ, cur solus Concilium illud non induxerit? Cur Iacobus Presidem in Concilio egerit? Si Petrus supra Concilium, quid illa sibi verba voluit, visum est nobis?* Hæc nihil ad rem præsentem. Non disputamus hinc, an Petrus fuerit vnicus Primas Ecclesiæ, aut solus Concilium indixerit:

induxerit: sed, an Rex iure diuino habeat potestatem indicendi Concilia, nec ne? Nos negamus. Et ex vestra concessione sic argumentamur; Petrus & alij Apostoli habuerunt illam potestatem iure diuino: Ergo Reges non habent. Aut si habent, necesse est, ab Apostolis, post aliquot sæcula, ad Reges iure diuino translata esse. At hæc translatio ex scripturis probari non potest.

12. Concludis: *Concilia Prouincialia à Metropolitana, Diocesana ab Episcopo, quid ni conuocentur vi legis Ecclesiasticæ Christianorum principum? præsertim eorum in dictio primario ad Reges pertineat, & ab illis ad Episcopos deriuetur.* At ex Tookero iam contrarium ostendi. Nam ipse affirmat Apostolos iure diuino habuisse potestatem indicendi Concilia, non vi legis Ecclesiasticæ Principum Christianorum, qui tum nulli erant. At Apostolis successerunt Episcopi. Igitur & hi eandem potestatem habent iure diuino, non vi legis Principum Christianorum. Quod repetis ex Tookero, indicationem Conciliorum primario pertinere ad Reges, & ab illis ad Episcopos deriuari, non cohæret cum eo, quod hæctenus à Tookero concessum est de Apostolis & eorum successoribus. Nam si hi iure diuino nacti sunt hanc potestatem, certè à Regibus nacti non sunt. Igitur Tookerus adhuc varius est, & secum ipse non sentit.

cunt, sanctionem legum Ecclesiasticarum, iure diuino, pertinere ad Episcopos: alij ad Reges & Imperatores. Priorem partem docet Tookerus, pag. 42. vbi ait, Apostolos in Cõcilio Hierosolymitano sanciuisse hæc legem ecclesiasticam: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine & suffocato.* Et hoc fecisse eos iure diuino. Posteriori docet Thomsonius, pag. 80. vbi dicit, Episcopos & Concilia non posse condere vllam legem ecclesiasticam, quæ habeat vim legis, nisi accedente auctoritate Regis vel Imperatoris. Verba eius sunt hæc: *Decreta Conciliorum & Patrum Ecclesiasticis censuris & imprius tantum steterunt, nisi legum vim Casarea aura ipsis afflasset.*

4. Hinc iam patet dissidium. Nam illa Lex Ecclesiastica, quam Apostoli condiderunt, habuit sine dubio vim legis. Hoc enim colligitur ex illis verbis; *Visum est nihil ultra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria.* Hanc autem vim non habuit ab afflatu auræ Casaræ, quia neque Tiberius, neque Pilatus, neque Herodes, neque vllus alius Princeps sæcularis, qui tunc vixerit, afflauit illi vim legis: Sed habuit ab ipsis Apostolis. Ipsi enim auctoritate & potestate Apostolica, quam à Christo acceperant, legem illam sanxerunt & promulgarunt. Eandem potestatem nunc habent Episcopi, non Reges aut Imperatores.

VII. CAPVT DISSIDII.

An rex possit leges Ecclesiasticas condere?

1. **C**onstat Henricum VIII. tum per se, tum per Vicarium suum generalem, id fecisse. De Henrico sic scribit Sanderus in Schismate Anglicano: *His diebus, vigilantissimus hic Ecclesie Pastor Henricus, quo in posterum sciratur, qua cui ritè nupta esset, legem ediderat perpetuam de nuptiis, Comitioru etiam auctoritate firmatam, qua statuebatur, vt si qua persona in Leuitico non prohibita, solo consensu, per verba de presenti, matrimonium, nulla carnis copula subsequuta, contraxerint: ea verò amba postea, vel earum altera nuptiis cum altera persona in Leuitico non prohibita contractis, carnali copula easdem consummauerint; hæc posteriores, quas firmasset copula, non priores illa, quas solus consensus statuisset, rata atque legitima haberentur; adeo vt cum olim iuris gentium fuisset regula: Nuptias non concubitus, sed consensus facit; Jam deinceps Henrici regula esse cõperit; Nuptias non consensus, sed concubitus facit. Et tamen ipse legislator, contra suam ipsius regulam, uxorem Annam Cluensem, cuius nuptias non solo consensu, sed septem etiam mensium concubitu firmauerat, eo solùm prætextu reiicit, ipsaque viuente aliam superinduxit, quod alteri, nescio cui, consensum antea præbuisse fingeretur. Huius ergo legis tantopere postea puduit ipsos Protestantes, vt mortuo Henrico, eam ipsi renouauerint, atque irritam fecerint.*

2. De Vicario autem generali sic habet; *Septembri mense auctoritate sua Vicaria, Canones quosdam Ecclesiasticos sigillo Vicariatus sui munitos, Archiepiscopis, Abbatibus, & reliquo Clero præscripsit, in quibus, præter cetera, iubebantur Parochi sub grauissimis poenis, vt orationem Dominicam cum saluatione Angelica, Symbolum item fidei, & decem Decalogi præcepta aliâque huiusmodi, Anglicè in posterum in Ecclesiis docerent.*

3. Angli, qui hoc tempore scribunt de Primatu Regio, non consentiunt in hoc puncto, Nam aliqui di-

Responsio Richardi examinatur.

1. **D**E lege Ecclesiastica, quam tulit Henricus VIII. prudenter dissimulas. Pudet te, credo, de ea mentionem facere. Circa dissidium inter Tookerum & Thomsonium, tria dicis. Primò, componi illud posse, distinctione temporum. Alia enim fuisse tempora persecutionis, sub Regibus ethnicis: alia pacis, sub Regibus Christianis. Itaque Apostolos sancisse leges Ecclesiasticas, tempore persecutionis, quod asseritur à Tookero: Reges Christianos, tempore pacis, quod asseritur à Thomsonio.

6. Sed quæro, an Apostoli, qui tempore persecutionis sanxerunt leges Ecclesiasticas, iure diuino habuerint potestatem eas sanciendo? Affirmat Tookerus. Et rectè. Nam à Christo eam acceperunt. Iterum quæro, an hæc potestas, cessante persecutione, tandem ab Apostolis ad Reges & Imperatores, iure diuino translata sit? Si non est, manet apud Apostolos & eorum successores, nec Reges eam vsurpare debent. Si est, vnde translatio hæc probari potest? Non enim temerè asserenda est. Certè ex scripturis canonicis probari non potest. Nam de illa translatione, nulla ibi fit mentio. Et tu disertè affirmas, *solis scripturis canonicis in hac re credendum esse.* Si ergo translatio probari non potest, non poterit etiam, distinctione temporum pacis & persecutionis, componi hoc dissidium. Alia ergo via insistendum tibi est.

7. Secundò ais, Thomsonium non negare, *Legem Apostolicam habuisse vim legis Ecclesiasticæ, sine afflatu auræ Casaræ, sed non habuisse vim corporali- bus censuris coactiuam.* Hoc constare ex ipsius verbis supra citatis, quæ sic habent: *Decreta Conciliorum & Patrum Ecclesiasticis censuris tantum steterunt, nisi legum vim Casarea aura ipsis afflasset.* Si ita est, iam hæc duæ propositiones, secundum Thomsonium, veræ sunt. Prior; *Decreta Conciliorum & Episcoporum, ex se habent vim legis Ecclesiasticæ; & quidem vim cogendi per censuras Ecclesiasticas.* Posterior; *Eadem decreta ex se non habent vim*

cogendi per censuras seu pœnas corporales, sed illam debent accipere à Regibus, qui gladium portant. At hinc sequitur, quod nos contendimus, Reges tantum subseruire Prælati Ecclesiæ in externa executione. Quamuis enim hi Prælati possint propria auctoritate leges ecclesiasticas condere, & subditos per censuras ecclesiasticas ad earum obseruationem compellere; non tamen possunt vrgeri executionem per pœnas corporales, sine adminiculo Principum sæcularium, præsertim vbi est effusio sanguinis. Quod verissimum est. Si ita sentit Thomsonius, nobiscum sentit. Sin aliter, concordia tua nulla est. Elige quod vis.

8. Tertio ait, stultum esse existimare, leges Episcoporum habere tantam vim & auctoritatem, quantam habuit lex Apostolica. Quod dupliciter probas. Primo, quia lex Apostolica habetur in sacris litteris: non autem leges Episcoporum. Secundo, illa fuit diuinitus inspirata; hæc non item. Hinc tacite concludis, etiam si Apostoli iure diuino habuissent potestatem condendi leges: non tamen Episcopos eam habere. Non vides, Richarde, te tuo gladio feriri posse? Nam quod obiicis, sic regeram. Lex Henrici Regis de nuptiis, de qua supra dictum est, non habetur in sacris litteris, nec à Deo inspirata est: Ergo non habet eam vim & auctoritatem, quam habuit lex Apostolica: Ergo licet Apostoli iure diuino habuerint potestatem condendi leges ecclesiasticas, non tamen Rex Angliæ eam habet. Quid hic dicturus es non video. Nam certum est, legem Henrici Regis non haberi in sacris litteris, quod non negabis. Certum quoque, à Deo inspiratam non esse. Nec dixisse illum, cum legem conderet; *Visum est Spiritui sancto & mihi, Nuptias non consensu, sed concubitu fieri & obsignari.* Non enim Spiritus sancti, sed alterius inspiratio illa est. Intelligis mysterium.

9. Sed hanc legem Henrici, vndeunque inspirata sit, tibi ac tuis Prædicantibus relinquo. Ego pro Episcopis respondebo. Ais igitur, Episcoporum leges non habere eam vim ac potestatem, quam habuit lex Apostolica, eo quod hæc scripta sit in sacris litteris; illa nõ item. Si hoc intelligis de vi ac potestate obligandi, quæ legi propria est, non rectè ratiocinaris. Alioqui, quid dicturus es de legibus Persarum, Medorum, & aliorum gentilium, quarum in sacris litteris fit mentio? An idè plus potestatis ad obligandum habent, quàm leges Principum Christianorum, quæ ibi scriptæ non sunt? Et lex vestra Anglicana, per quam Primatus Ecclesiæ vnitus est coronæ Regiæ, an minorem vim habet, quam Edictum Assueri, eo quod hoc in sacra historia scriptum sit, illa non item? Audi Richarde. Dicam, quod res est. Lex humana (qualis etiam fuit Apostolorum) non accipit maiorem vim obligandi ex eo præcisè, quod in hoc vel illo Codice scripta sit; sed ex eo potius, quia Legislatores maiori vsus est potestate, & voluit eam magis obligare. Vnde hæc duæ regulæ seruandæ sunt. Vna; Lex habet vim obligandi ex potestate & voluntate Legislatoris, iuxta illud Vlpiani; *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* Altera; Lex habet eandem vim obligandi, siue scripta sit, siue non sit, modo ex potestate & voluntate Legislatoris sufficienter sit promulgata, iuxta illud Aristotelis, lib. 10. Ethicorum, cap. 9. *Scriptane sint leges, an non scripta, interesse nihil videtur.*

10. Quod addis, legem Apostolicam diuinitus fuisse inspiratam, non nego. Sed quare tu negas, Episcoporum leges diuinitus inspirari? Non rectè id facis. Nam Episcopi sunt successores Apostolorum, ac proinde assistentia Spiritus sancti, quæ Apostolis promissa est, etiam successoribus eorum promissa censeri de-

bet, iuxta illud Ioannis 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis.* Quomodo potest in æternum manere cum Apostolis, nisi simul intelligantur successores Apostolorum? Eodem spectat illud Matth. 28. 20. *Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* Quod necesse est sic interpretari; Ego vobiscum & cum vestris successoribus sum in gubernatione Ecclesiæ, vsque ad finem mundi.

11. An etiam negabis, Regum & Principum leges à Deo inspirari? Quid ergo fiet de legibus vestris Anglicanis? Sane, si semel populo persuaseris, non esse diuinitus inspiratas, actum erit de earum auctoritate. Nemo magnopere in conscientia obligatum se arbitrat. Aut si has à Deo inspiratas concesseris, cur Episcopis tam infestus es, vt eorum existimationi detractum velis? Non intelligat hoc Archiepiscopus Cantuariensis, aut certè Episcopus Eliensis. Alioqui, non feceris impunè.

12. Hæc de dissidio, Tandem, desperata Concordia, petis à me, vt in gratiâ Thomsony reddâ solidam rationem, cur Episcopi in Concilio Constantinopolitano quinto, scripserint ad Theodosium Imperatorem hæc verba; *Rogamus Clementiam tuam, vt per litteras tue pietatis, ratum esse iubeas, confirmesque Concilij decretum.* At ego vicissim à te peto, vbi vnquam legeris, tempore Theodosij Imperatoris celebratum fuisse quintum Concilium Constantinopolitanum? Vbi que erras. Non fuit quintum, sed primum, quod inter Concilia generalia secundum locum obtinet. Illius Concilij Patres scripserunt ad seniores Theodosium verba à te citata. Cur id fecerint, quid rationem à me petis? Tu ipse iam dedisti. Hanc nimirum, quod tamen si Patres illi condidissent decretum, quod haberet vim legis Ecclesiasticæ, & vim etiam cogendi per censuras Ecclesiasticas; rogarint tamen Imperatorem, vt ipse confirmaret idem decretum, apponendo vim cogendi per pœnas temporales. Hæc tua ratio est, qua paulò ante defendebas Thomsoni. Vel igitur solida est, vel non est. Si solida est, cur illa contentus non es? cur aliam à me postulas? Si solida non est, non solidè defendisti Thomsonium. Ego igitur iure abs te aliam postulem, quâ solidè illum defendas.

VIII. CAPVT DISSIDII.

An Rex propria auctoritate possit conferre beneficia Ecclesiastica?

1. **A**ffirmat Henricus Salcolbrigienfis, pag. 121. his verbis; *Christiani Principes in suis regnis cū laude propria auctoritate, beneficia contulerunt.* Et pag. 150. *Aud in Iesuita, non modo collationes beneficiorum ad Angliæ Reges spectare, sed ad eosdem illos spectare, vti Ecclesiæ Anglicanæ Primates, vel supremos Ordinarios?* Et pag. 142. *Rex ratione suprema suæ Ecclesiasticæ iurisdictionis, presentabit ad liberæ capellæ.*

2. Negat Tookerus, pag. 36. vbi de Regibus Angliæ sic loquitur; *Beneficia autem curata vel non curata, non conferunt omninò in quempiam, maiora minoræque: multo minus dignitates Ecclesiasticas, siue Episcopatus, siue Archiepiscopatus, per vniuersum ambitum regni sui. Eorum cerè collatio vel institutio est, quorum est destitutio, id est, Episcoporum comprouincialium, qui potestatem habent personas ipsas sacrandi. Hoc habet iuris Regiæ Majestatis, quod minor & subordinata potestas habet, inquam, nominandi & presentandi apud nos.*

3. En

3. En triplex dissidium inter hos duos auctores; & quidem in re quotidiana & vulgari. Primum est; Henricus dicit collationem beneficiorum spectare ad Reges Angliæ, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ: Tookerus contra, non ad Reges, sed ad Episcopos pertinere. Alterum, Henricus dicit, Reges propria autoritate sæpe contulisse beneficia. Tookerus, nunquam conferre aut contulisse. Tertium, Henricus dicit, Reges ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, præsentare ad beneficia: Tookerus, Reges in hac re non habere plus iuris, quàm subditos & inferiores. *Hoc, inquit, iuris habet Regia maiestas, quod minor & subordinata potestas habet.* Vtri credat Rex Iacobus, si pingue beneficium, aut Archiepiscopatus conferendus sit?

Responsio Richardi examinatur.

4. **A** Is Henricum & Tookerum re ipsa non dissentire. Nam Henricum loqui de collatione, donatione, præsentatione & nominatione: Tookerum, de institutione presbyterorum aut sacratione Episcoporum. Igitur Henricum affirmare, Regem posse conferre, donare, præsentare, & nominare ad beneficia, quod non negat Tookerus: Hunc verò negare, Regem posse instituere presbyteros & sacrare Episcopos, quod non affirmat Henricus. Nullum ergo inter ipsos esse dissidium. Fateor, nullum esse, si ita sentiant, ut dicis. At aliter eos sentire, manifestè conuincitur ex eorum verbis. Nam Tookerus disertis verbis hæc duo dicit. Primum, Regem Angliæ, *per vniuersum ambitum regni sui, nulla penitus conferre beneficia, siue maiora, siue minora, siue curata, siue non curata.* Secundò, Regem hoc solum iuris circa beneficia habere, quod habent subditi & inferiores, nempe *ius nominandi & præsentandi.* Hinc formo duplex argumentum. Vnum; Conferre beneficia minora, & non curata, nõ est idem, quod instituere Presbyteros & sacrare Episcopos; quia minora & non curata beneficia, possunt conferri clericis inferioribus, antequam perueniant ad presbyterium vel Episcopatum: Ergo Tookerus, cum negat Regem conferre beneficia minora & non curata, non loquitur de institutione presbyterorum aut sacratione Episcoporum, ut tu fingis. Nisi consequenter affirmes, sola simplicis beneficii collatione, apud vos institui presbyteros & sacrari Episcopos, quod credibile non est. Alterum; Qui non habet aliud ius circa beneficia Ecclesiastica, quàm nominandi & præsentandi, non potest ea donare vel conferre, quia plus est donare vel conferre, quàm nominare & præsentare. At Rex Angliæ, iuxta Tookerum, non habet aliud ius, quàm nominandi & præsentandi: Ergo non habet ius donandi & conferendi.

5. Vides, Tookerum adhuc dissidere ab Henrico? Henricus concedit Regi ius donandi & conferendi beneficia; Tookerus præsentandi duntaxat & nominandi. Et tu ab utroque dissides. Primum, à Tookero, quia cum ille apertè loquatur de collatione beneficiorum, tu fingis illum loqui de sola institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. Deinde, ab Henrico, quia ipse dicit, collationem beneficiorum pertinere ad Regem Angliæ; *tanquam ad Primatem Ecclesiæ Anglicanæ,* quod tu negas cum Tookero. Sic enim scribis: *Ostendat Iesuita, beneficiorum collationem ad Primatem Ecclesiæ Christianæ pertinere, & victoriam reportet.* Non est meum hoc ostendere, sed Henrici, qui id affirmat. Meum est tantum ostendere, Anglos inter se dissidere de hoc puncto. Hoc iam feci. Reportem igitur victoriam.

6. Atque hæc generatim de hoc dissidio. Nunc, quia ego posui triplicem partem huius dissidij, tu similiter opponis triplicem concordiam. Quo euentu, paucis examinandum est. Prima pars dissidij est hæc: Henricus dicit, collationem beneficiorum spectare ad Reges Angliæ, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ: Tookerus contra, non ad Reges, sed ad Episcopos pertinere. Tu opponis hanc concordiam: *Henricus dicit, collationes quorundam beneficiorum spectare ad Reges Angliæ per viam lapsus, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ: Tookerus, non ad Episcopos, ob lapsum temporis plusquam sesquianni, sed ad solos Reges pertinere.* Falsum est. Tookerus, nulla facta mentione lapsu temporis, simpliciter ait, ad Episcopos, nõ ad Reges pertinere. Deinde, vel Tookerus per collationem beneficiorum idem intelligit, quod Henricus, vel diuersum. Si diuersum, non est concordia. Si idem, falsum est, quod antea dixisti, Henricum loqui de collatione seu donatione: Tookerum de sola institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. Igitur à te ipso dissides.

7. Altera pars dissidij est: Henricus dicit, Reges propria autoritate sæpe contulisse beneficia: Tookerus, nunquam conferre aut contulisse. Tu opponis hanc concordiam: *Henricus dicit, Reges propria autoritate sæpe contulisse beneficia: Tookerus quandoque 40. 50. 60. aut plura beneficia singulis annis contulisse.* Hoc affingis Tookero, qui nihil tale habet. Imò, disertè scribit, Regem nulla beneficia, siue maiora, siue minora, siue curata, siue non curata, in toto regni ambitu, vniquam contulisse. Deinde, paulò ante dixisti, Tookerum loqui tantum de institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. An ergo Rex Angliæ aliquando singulis annis instituit 40. 50. 60. aut plures presbyteros, aut totidem Episcopos sacravit: Vbi que te implicas.

8. Tertia pars dissidij est: Henricus dicit, Reges, ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, præsentare ad beneficia: Tookerus, Reges in hac re non habere plus iuris, quàm subditos & inferiores. Tu opponis hanc concordiam: *Henricus dicit, Reges, ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, præsentare ad liberis Capellas, neque Episcopos aut Archiepiscopos, easdem posse visitare: Tookerus dicit, solos Reges, non subditos & inferiores, nisi ex donatione Regis, hoc ius habere.* At vbi Tookerus hoc dicit? Tu fingis eum dicere, quod non dicit. Imò contrarium dicere, iam antea ostendi, nempe, ius præsentandi commune esse Regi & subditis. Verba eius sunt hæc; *Hoc habet iuris Regia Maiestas, quod minor & subordinata potestas habet; ius, inquam, nominandi & præsentandi apud nos.* An tu hinc colligis, solos Reges, non subditos, habere hoc ius? Nec vllam Tookerus mentionem facit de liberis capellis.

IX. CAPVT DISSIDII.

An Rex possit Episcopos creare & deponere.

F 1. **A**ffirmat Henricus Salcolbrigenis, pag. 121. his verbis; *Christiani Principes in suis regnis, cum laude propria autoritate, Episcopos crearunt & deposuerunt.* Et pag. 144. *Rex Angliæ Archidiacono Richmondi Episcopalem concessit iurisdictionem.* Et pag. 155. *Reges Angliæ suprema sua autoritate, de iure, atque cum laude omnium ordinum, Episcopos elegerunt, ac proinde deponere potuerunt.* Et pag. 167. *Constat Christianos Principes cum laude Episcopos elegisse & deposuisse, etiam Romanos.*

2. Negat Tookerus, loco citato. Ibi enim duo requiritur ad constituendum seu creandum Episcopum. 1. Cōsecrationem personæ. 2. Episcopatum. Addit, Regē neutrum præstare posse. Nec enim posse conferre vlla beneficia, multo minus Episcopatum aut Archiepiscopatum: nec habere potestatem sacrandi personas. Vnde etiam alibi fatetur, tantum abesse, vt Rex Iacobus possit Episcopos creare & deponere; vt potius agnoscat se illorum alumnum & Discipulum. Sic enim scribit pag. 311. *Serenissimus ac potentissimus Rex noster Iacobus non habet quicquam antiquius & honorificentius, quam vt cum Valentiniano filium se Ecclesia proficiatur, & cum Theodorico Italia Rege, se alumnum Ecclesia & discipulum Archiepiscoporum suorum & Episcoporum libenter recognoscat.*

3. Hoc dissidium magni momenti est. Nam si Rex non potest creare seu constituere Episcopos, vt ait Tookerus; planè sequitur, Thomam Crammerum, qui à Rege creatus est Archiepiscopus Cantuariensis, non fuisse verum, sed falsum Episcopum: non pastorem, sed prædonem: non per ostium intrasse in ouile ouium, sed aliunde ascendisse. Ex quo rursus tria sequuntur. Primò, omnes alios Episcopos, qui postea, vel à Crammero, vel à Rege creati sunt, fuisse similes Crammero. Secundò, quidquid ab iis, autoritate & iurisdictione Episcopali factum est, nullius roboris & momenti esse. Tertio, eosdem teneri ad restitutionem omnium prouentuum, quos ratione Episcopatum acceperunt. Quid hic consilij capiendum? Videant Academici.

Responsio Richardi examinatur.

4. **H**ic duo facis. Primò, confirmas sententiam Henrici, autoritate Serenissimi Regis. Secundò, contendis Tookerum idem sentire cum Henrico & Rege. Hoc posterius punctum examinandum est. De priori nihil attinet dicere. Scio sententiam Henrici ex Monitoria Serenissimi Regis Præfatione confirmari posse. Neque de hoc controuersia est.

5. Igitur Tookerum sentire cum Henrico & Serenissimo Rege, probas tribus argumentis. Primò, quia quæ solidè à Rege disputata sunt, libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxa: At solidè à Rege disputatum est, se posse creare & deponere Episcopos. Ergo hoc libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxum. Secundò, quia Tookerus, pag. 311. & 312. scribit, Reges habere Primatum Ecclesiæ: Ergo fatetur eos habere potestatem creandi & deponendi Episcopos. Tertio, quia pag. 152. scribit Salomonem Regem, propria autoritate, deposuisse summum Pontificem: Ergo sentit, Regem Angliæ idem posse facere.

6. Miseret me tui, Richarde. Magnam suscipis laborem, & nihil proficis. Verba Tookeri clarissima sunt, quæ sic habent; *Reges Angliæ non conferunt omnino in quempiam beneficia curata, vel non curata, maiora minorane: multo minus dignitates Ecclesiasticas, siue Episcopatus, siue Archiepiscopatus, per vniuersum ambitum regni sui. Eorum certè collatio vel institutio est, quorum est destitutio, id est, Episcoporum comprouincialium, qui potestatem habent personas ipsas sacrandi.* Ex quibus sumuntur hæc tres propositiones. Prima; Reges Angliæ non conferunt vlli Episcopatum, aut Archiepiscopatum. Altera; Reges Angliæ non habent potestatem sacrandi personas. Tertia; Collatio, institutio, & destitutio, non est Regum, sed Episcoporum. Quid hinc aliud colligas, quam Reges Angliæ, ex sententia Tookeri, non posse creare & deponere Episcopos?

7. Porro argumenta, quæ contra obijcis, causam

tuam non iuuant. Vel enim solida sunt, vel non sunt. Si solida sunt, solidè probant Tookerum à seipso dissentire. Et si ita est, non ostendunt concordiam, sed dissidium. Si solida non sunt, frustra à te afferuntur.

Vt quid chartam occupant? Et sanè, meo iudicio, solida non sunt. Repetam singula, & discutiam. Primum est: *Quæcumque solidè à Rege disputata sunt, libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxa: At solidè à Rege disputatum est, se posse creare & deponere Episcopos: Ergo hoc libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxum.*

Hic primum, negabitur minor propositio. Quam falsam esse, facile ostendam ex opposito discursu, in hunc modum; Quæcumque Tookerus non libenter amplectitur, vt orthodoxa, non sunt solidè à Rege disputata: sed, Regem posse creare & deponere Episcopos, non libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxum, quia in verbis supra citatis contrarium asserit: Ergo Regem posse creare & deponere Episcopos, non est solidè à Rege disputatum. Deinde, regei potest argumentum, hoc modo: Quæcumque solidè à Rege disputata sunt, libenter amplectuntur Academici Anglicani, vt orthodoxa: At à Rege in Monitoria Præfatione, solidè disputatum est de Antichristo: Ergo Academici Anglicani libenter hoc amplectuntur, vt orthodoxum. In hoc discursu consequens falsum est, quia Gabriel Pouellus, Baccalaureus Oxoniensis non sequitur doctrinam Regis de Antichristo. Nam Rex dicit, hanc propositionem, *Papa est Antichristus*, non esse certam: At Baccalaureus dicit esse articulum fidei. Sic enim scribit: *Deum testor, me tam certo scire, Pontificem Romanum esse Antichristum, quam Deum ipsum esse in celo creatorem visibilium & inuisibilium.* At si consequens falsum est, cum forma syllogismi bona sit, necesse est, alterutram præmissarum falsam esse. Vel igitur maior, vel minor falsa est. Vtra sit, perinde mihi est. Sufficit, si demonstrem, nullius momenti fuisse argumentum tuum.

8. Alterum est tale: *Tookerus scribit Regem Angliæ habere Primatum Ecclesiæ; Ergo fatetur eum posse creare & deponere Episcopos.* At hæc consequentia, apud vos, nulla est. Imò principium petit. Nam hoc ipsum controuertitur inter Anglos, an creare & deponere Episcopos, sit officium Primatus Ecclesiæ: ac proinde controuertitur, an hæc sit bona connexio: Rex habet Primatum Ecclesiæ? Ergo potest creare & deponere Episcopos. Alij affirmant apud vos, alij negant. Tu affirmantem partem, quæ probanda est, sumis pro argumento. Quid hoc aliud, quam principium petere? Eodem vitio laborat tertium argumentum, quod est huiusmodi: *Tookerus scribit Salomonem deposuisse Pontificem. Ergo sentit Regem Angliæ idem posse.* Hæc enim consequentia nulla est. Nam grauissimi authores docent, aliud de Regibus in veteri, aliud in nouo Testamento statuendum esse. Itaque constanter negant hanc & similes consequentias: Reges in veteri Testamento, hanc vel illam potestatem habuerunt: Ergo etiam Reges in nouo Testamento habent vel non habent. De qua re aliàs scripsi.

X. CAPVT DISSIDII.

An Rex possit subditos contumaces excommunicare?

1. **H**ic Angli redigunt Regem suum ad communem ordinem: Et quæ prius illi concesserant, videntur hic reuocare. Aiunt, Regem non posse quemquam suorum subditorum excommunicare; posse tamen ab

men ab iis excommunicari, & ex Ecclesia Anglicana, cuius supremum caput est, expelli. Priorem partem tradit Tookerus pag. 15. his verbis; *Rex non habet potestatem distringendi gladium spiritualem, vel quempiam excommunicandi.* Et Sacellanus pag. 151. *Nos Principi censura potestatem non facimus.* Et Thomsonius pag. 83. *Excommunicare nullo modo ad Suprematum Ecclesie pertinet.* Et pag. 84. *Omnes fatemur, Regem excommunicandi potestatem nullam habere.*

2. Posteriores tradit Burhillus pag. 137. cum ait; *Quod Ambrosio licuit in Theodosium, idem & aliis in Regem simili de causa liceat,* id est, sicut Ambrosio Episcopo licuit excommunicare Theodosium Imperatorem; ita & nostris Episcopis licet excommunicare Iacobum Regem, si similiter peccet. Et pag. 242. *Supremus Ecclesie gubernator, nempe Rex, potest eici ex Ecclesia.* Et pag. 267. *Rex et si iustissime excommunicatus, non amittit Primatum.*

3. Non video, quomodo hæc cohæreant cum iis, quæ hæctenus tributa sunt Regi. Tributum illi est, quod sit Primas & supremum Caput Ecclesie Anglicanæ, quod sit supra omnes personas, tam Ecclesiasticas, quam laicas, in suo regno, quod habeat supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam, non minus, quam politicam & temporalem. Et tamen, cum tantus sit, non potest quenquam suorum subditorum, nec laicum, nec Ecclesiasticum, quantumvis rebellem & contumacem, excommunicare. Imò, cum tantus sit, potest à suis subditis excommunicari, & eici ex Ecclesia Anglicana, cuius supremum Caput est. Non capio hoc mysterium.

4. Addam tria argumenta, quæ augebunt difficultatem. *Primum est;* Qui habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in aliquo regno, potest exercere omnes actus, qui pertinent ad iurisdictionem Ecclesiasticam illius regni: sed Rex habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in regno Angliæ, ut fatentur Tookerus & Salcolbrigienfis. Ergo potest exercere omnes actus pertinentes ad iurisdictionem Ecclesiasticam regni Angliæ. Ergo etiam potest excommunicare. Nam excommunicatio, quæ per sententiam fit, Ecclesiasticæ iurisdictionis actus est. Vel contra, si vis: Qui non potest exercere omnes actus Ecclesiasticæ iurisdictionis in aliquo regno, non habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in illo regno: sed Rex Angliæ non potest exercere omnes actus Ecclesiasticæ iurisdictionis in suo regno, quia non potest quemquam excommunicare: Ergo non habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in suo regno.

5. *Alterum est;* Qui alteri dat potestatem excommunicandi, is sine dubio habet potestatem excommunicandi, quia nemo potest alteri dare, quod ipse non habet: sed Rex Angliæ dat Episcopis potestatem excommunicandi: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi. Minor probatur ex Tookero, pag. 304. ubi fatetur, Episcopos omnem iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris accipere à Rege. At potestas excommunicandi pertinet ad iurisdictionem fori exterioris, ut expressè docet Sacellanus pag. 41. & Tookerus, pag. 305. cum ait: *Rex habet omnem iurisdictionem spiritualem in foro exteriori, exceptis quibusdam censuris.* Excipit autem excommunicationem. Vbi iterum notanda est contradictio Tookeri. Nam censuras, inter quas est excommunicatio, refert ad iurisdictionem fori exterioris. Rectè quidem. Sed duo addit, quæ pugnant. 1. Regem dare Episcopis omnem iurisdictionem fori exterioris. 2. Regem non habere

omnem iurisdictionem fori exterioris.

6. *Tertium est;* Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris: sed Rex alicui alteri, nempe Episcopo, subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, quia potest ab eo per sententiam excommunicari, & ex Ecclesia eici, ut fatetur Burhillus: Ergo non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris. Vel, si mauis, contra. Qui nulli alteri subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica, non potest ab illo per sententiam excommunicari: Sed Rex, si habet supremam iurisdictionem Ecclesiasticam, nulli alteri subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica: Ergo non potest ab illo per sententiam excommunicari. Aduertis, opinor, hæc non cohære.

Responsio Richardi examinatur.

7. **R**espondes, nullum hîc esse dissidium. Omnes scriptores Anglicanos fatentur, Regem non habere potestatem excommunicandi. Audi Richarde. Maximum hîc dissidium est. Primò, quia omnes scriptores Anglicani, qui hoc fatentur, manifestè à se ipsis dissident, ut conuincunt argumenta à me allata. Deinde, ut supra monui, dissident à lege Elisabethæ. Nam illa lege sancitum est, Regem habere omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos: At sub hac omnimoda potestate continetur etiam potestas corrigendi per censuras Ecclesiasticas, ut per excommunicationem, suspensionem & interdictum. Si ergo omnimodam habet, etiam hanc habet: aut si hanc non habet, omnimodam non habet.

8. Argumenta à me allata conaris dissoluere; sed frustra. Ad primum tria dicis. Primò, negas maiorem propositionem, quæ erat hæc; *Qui habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in aliquo regno, potest exercere omnes actus, qui pertinent ad iurisdictionem Ecclesiasticam illius regni.* Sed non video cur neges. Nam sicut hæc vera est; *Qui habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem civilem in aliquo regno, potest exercere omnes actus, qui pertinent ad iurisdictionem civilem illius regni;* sic etiam ista. Est enim par ratio.

9. Secundò dicis, potestatem excommunicandi non pertinere ad Primatum Ecclesie: Et hoc probas, quia alioqui sequeretur, omnes Episcopos & Archidiaconos habere Primatum Ecclesie, quia omnes illi possunt excommunicare. Hoc non sequeretur, quia potestas excommunicandi, tametsi pertineat ad primatum Ecclesie, potest tamen ab eo deriuari ad inferiores Prælatos, ad quos non deriuatur Primatus. Et hoc sensu, nos dicimus, Pontificè ratione sui Primatus habere potestatem excommunicandi, independentem ab illo homine; reliquos habere eandem dependentem à Pontifice, qui potest illam dare & auferre. Eodem sensu vos dicitis, Regem vestrum ratione sui Primatus, habere potestatem indicendi Concilia, independentem ab illo homine, in suo regno, Episcopos verò habere eandem dependentem à Rege, qui potest illam dare & auferre. Quæro nunc, an apud vos valeat hæc consequentia; Si potestas indicendi Concilia pertinet ad Primatum Ecclesie Anglicanæ, sequitur omnes Episcopos habere Primatum Ecclesie quia omnes possunt indicere Concilia, dependentem à Rege. Si valet, eueritis vos ipsos. Si non valet, cur eam adhibes?

10. Tertio dicis, Regem, tametsi non possit excommunicare, posse tamen *cum consensu ordinum re-*

gni vel Parlamenti, condere leges Ecclesiasticas, quarum
ubi hic aut ille excommunicari debeat. Quid hoc est, Ri-
 charde? Henricus Salcolbrigienſis iam ante dixit, Re-
 gem propria auctoritate poſſe leges Eccleſiaſticas cõ-
 dere; Et tu astringis illum ad conſenſum ordinum, vel
 Parlamenti? Nouum diſſidium hoc eſt. Quid ergo
 fiet, ſi Rex propria auctoritate, ſine conſenſu ordinũ
 vel Parlamenti, decernat aliquid circa res vel perſonas
 Eccleſiaſticas? Habebit decretum hoc vim aliquam
 & robur, an ſecus? Apud Henricum habebit, quia illi
 ſufficit ſola Regis auctoritas. Apud te vileſcet, quia
 auctoritas Regis, ſine conſenſu ordinum aut Parla-
 menti ex tua quidem ſententia, nullius momenti eſt.
 Nimium detrahis Primati & Capiti Eccleſiæ Angli-
 canæ.

11. Quod addis, leges Eccleſiaſticas à Rege latas,
 habere quidem vim excommunicandi, quam tamen
 Rex non habeat, nouum paradoxum eſt. Hæc enim
 certiffima Iureconſultorum eſt regula; Quicumque
 habet poteſtatem condendi legem pœnalem, habet
 etiam poteſtatem puniendi. Vel quod idem eſt, qui
 poteſt infligere pœnam per legem à ſe latam, poteſt
 etiam infligere per ſententiam. Quæ regula appli-
 canda eſt poteſtati civili & Eccleſiaſtica, ſeruata pro-
 portione, hoc modo: Princeps qui poteſt ferre le-
 gem civilem, prohibentem aliquid ſub pœna exilij
 aut amiſſionis bonorum, poteſt etiam per ſententiam
 infligere huiusmodi pœnam. Similiter Episcopus,
 qui poteſt ferre legem Eccleſiaſticam prohibentem
 aliquid ſub pœna excommunicationis; poteſt etiam
 per ſententiam infligere eandem pœnam excommu-
 nicationis. Cur Regem excipis ab hac communi re-
 gula? Cur illum in anguſtias redigis? Si poteſt ferre
 legem Eccleſiaſticam, quæ ſubditos obliget ſub pœna
 excommunicationis; Cur non poteſt eandem pœnam
 per ſententiam infligere in delinquentes? Nulla ratio
 eſt.

12. Hæc de primo argumento. *Alterum erat hoc,
 Rex dat alteri poteſtatem excommunicandi: Ergo ipſe
 habet poteſtatem excommunicandi. Aut ſi non habet, non
 poteſt alteri dare.* Tu negas conſequentiam: Et vt
 oſtendas non temerè te id facere, adducis ex Diuo
 Bernardo hæc verba; *Conuerte gladium tuum in vagi-
 nam. Tuus ergo eſt ipſe: tuo forſitan nutu, eſi non tua ma-
 nu euaginandus. Vterque ergo Eccleſia, eſt ſpiritalis
 ſcilicet gladius, eſt materialis: ſed is quidem pro Eccleſia;
 ille vero, eſt ab Eccleſia exercendus eſt: ille Sacerdotis, is
 militis manu, ſed janè ad nutum Sacerdotis, eſt iuſſum
 Imperatoris.* Locum in quo habeat illa verba Bernar-
 dus, non citas, quia feſtiſtaſti. Sed quidquid de loco ſit,
 qui mihi notus eſt, non rectè negas conſequentiam.
 Ego fanè ſic eam probaui; Nemo poteſt alteri dare
 quod ipſe non habet: Ergo ſi Rex dat alteri poteſta-
 tem excommunicandi, neceſſe eſt ipſum habere eam
 poteſtatem. Quid ad hoc reſpondes? Nihil. Nec Ber-
 nardus te iuuat, ſed damnat. Primò, quia diſertè con-
 firmat meam conſequentiam, quam tu negas. Nam
 lib. 2. de conſideratione, c. 5. ſic loquitur de Apoſtolo
 Petro; *Nec enim tibi ille dare, quod non habuit, potuit.
 Quod habuit, hoc dedit.* Ex quo principio ſic argumen-
 tatur; Nemo poteſt alteri dare, quod non habet: ſed
 Petrus non habuit poſſeſſiones temporales: Ergo non
 potuit eas alteri dare. Habuit autem curam totius Ec-
 cleſiæ: Eam igitur ſucceſſori dedit. Ex eodem princi-
 pio ſic ego concludo; Nemo poteſt alteri dare quod
 non habet: Sed Rex Angliæ dat Episcopis poteſtatem
 excommunicandi, ex veltra ſuppoſitione: Ergo ipſe
 habet poteſtatem excommunicandi: vel ſi non habet,
 non poteſt eam dare. Vides, mi homo, Bernardum eo-
 dem modo argumentatum eſſe, quo ego ſum? Et eam

eſſe vim in meo, quæ in ipſius argumento eſt? Igitur
 A pro me facit Bernardus, non pro te.

13. Porro ſententia Bernardi, quæ à te citata eſt, mul-
 to minus iuuare te poteſt. Primò, quia confirmat po-
 teſtatem Pontificis, quam tu negas. Secundò, quia ni-
 hil ad proſitum noſtrum facit. Nos enim diſputa-
 mus, an hæc conſequentia ſit bona; *Hic dat alteri pote-
 ſtatem excommunicandi: Ergo ipſe habet poteſtatem ex-
 communicandi.* Ego affirmo; Tu negas. Bernardus,
 quem citas, nihil de illa dicit. De alia duplici loqui-
 tur. Vna eſt, Pontifex habet gladium ſeu poteſtatem
 temporalem indirectè: Ergo per ſe poteſt omnia officia
 illius poteſtatis exequi. Hanc negat. Altera eſt hæc;
 Pontifex habet gladium ſeu poteſtatem ſpiritualem
 directè: Ergo per ſe poteſt illum exercere. Hanc con-
 cedit ſed vide, an pro tuo ſtomacho. De noſtra, ne
 meminit quidem, præfertim in verbis à te citatis. At
 alibi, non ſolum meminit, ſed etiam confirmauit, vt
 iam ante dixi.

14. Tertium meum argumentum erat huiusmodi,
*Qui alicui alteri ſubiectus eſt in iuriſdictione Eccleſiaſti-
 ca fori exterioris, non habet ſupremam, pleniffimam &
 ampliſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori exterioris:
 ſed Rex alicui alteri, nempe Episcopo, ſubiectus eſt in
 iuriſdictione Eccleſiaſtica fori exterioris, quia poteſt ab eo
 excommunicari, & ex Eccleſia eijci: Ergo Rex non habet
 ſupremam, pleniffimam & ampliſſimam iuriſdictionem
 Eccleſiaſticam fori exterioris.* Tu reſpondes, ſi hoc ar-
 gumentum obtineat, Pontificem non fore Primatem
 Eccleſiæ, quia ſubiectus eſt Sacerdoti, cui conſtitetur.
 Valdè erras, Richarde: Nec diſtinguis inter iuriſdictionem
 fori exterioris & interioris. Primatus Eccleſiæ
 non conſiſtit in iuriſdictione fori interioris, ſed exte-
 rioris. Itaque qui habet Primatum, non poteſt alteri
 eſſe ſubiectus in foro exteriori, poteſt tamen in interio-
 ri. Meum argumentum procedit de foro exteriori
 Et rectè. Si tu ſimiliter velis procedere de interiori,
 ſic concludendum tibi erit; *Qui alicui alteri ſubie-
 ctus eſt in iuriſdictione fori interioris, non habet ſupremam,
 pleniffimam & ampliſſimam iuriſdictionem fori interioris:
 At Pontifex alicui alteri, nempe confeſſario ſuo, ſubiectus
 eſt in iuriſdictione fori interioris: Ergo Pontifex non habet
 ſupremam, pleniffimam & ampliſſimam iuriſdictionem
 fori interioris.* Totum conceſſero. Nam Pontifex, ſi-
 cut in externa iuriſdictione eſt ſupra omnes Chri-
 ſtianos; ſic in interna eſt par aliis Sacerdotibus. Nam
 poteſtas abſoluendi à peccatis, ſeu interna iuriſdictione
 in habitu immediatè à Chriſto confertur omnibus
 Sacerdotibus, vi ordinis: Nec quo ad habitum eſt ma-
 ior in vno, quàm in alio, ſed in omnibus æqualis. Hoc
 intereſt, quod alij habent plures, alij pauciores ſubdi-
 tos, in quos legitimè exercere poſſunt hæc iuriſdictionem
 fori conſcientiæ.

XI. CAPVT DISSIDII.

An Rex ſit Index omnium controuerſiarum in Eccleſia?

1. **C**ontrouerſiæ, quæ oriuntur in Eccleſia, ſunt
 duplices: aliæ circa fidem & religionem; aliæ
 circa res alias Eccleſiaſticas. Eſt ergo prior quæſtio, an
 Rex, ratione ſui Primatus, ſit ſupremus Index omnium
 controuerſiarum, quæ petrinent ad fidem & religio-
 nem? Affirmat Henricus Salcolbrigienſis pag. 163. his
 verbis: *Sic luce clarus eſt, Chriſtianos Principes, cum
 laude, controuerſias fidei dijudicaſſe & diremiſſe, etiam
 in vniuerſalibus octo Concilijs, id eſt, Nicæno I. Con-
 ſtantinopo-*

stantinopolitano I. Ephesino, Chalcedonenſi, Conſtantinopolitano II. Conſtantinopolitano III. Nicæno II. Conſtantinopolitano IV. in quibus variæ controuerſiæ fidei diiudicatæ & diremptæ ſunt; præſertim de diuinitate Chriſti, contra Arium; de diuinitate Spiritus ſancti, contra Macedonium; de vna Chriſti perſona, contra Neſtorium; de duabus in Chriſto naturis contra Eutychem & Dioſcorum; & ſic deinceps. Has omnes controuerſias, ait Salcolbrigienſis, ab Imperatoribus & Principibus ſæcularibus diiudicatas ac diremptas eſſe.

2. Contrarium aſſerit Tookerus, qui nullo modo vult Reges aut Imperatores eſſe Iudices controuerſiarum fidei. Sic enim habet pag. 3. *Olere autem malitiã ac clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Eccleſiæ Primatẽque conſingas, omniumque cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Iudicem tribuas.* Et pag. 50. *Rex in ſuo regno, omnibus ſuperior ſit, nulli ſubditus, fidei Iudex ne appelletur quidem.* Et pag. 313. *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis Iudices.*

3. Igitur ſi in Anglia oriretur diſſenſio de aliquo puncto fidei ac religionis, vt v. g. de reali præſentia Chriſti in Euchariftia: quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui ſubditi? An adirent Regem, tanquam Iudicem, & ab eo ſententiam peterent? Non faceret Tookerus: An alium Iudicem poſtularent? At alium non ferret Salcolbrigienſis. Quid ergo futurum eſſet? Id planè, quod hæcenus factum eſt in diſſenſione de Primatu Regio. Semper litigant Angli de hoc Primatu: nunquam finiri liſ poteſt. Quid cauſa? quia diuerſi ſentiant, & certum Iudicem, qui litem dirimat, reperire non poſſunt: vel potius, non volunt. Hæc hæreticorum proprietatis eſt.

4. Poſterior quæſtio: An Rex ſit Iudex omnium controuerſiarum, quæ alias res Eccleſiaſticas concernunt? Aſſerit Salcolbrigienſis pag. 165. cum ait; *Audin controuerſias Episcopales ab Imperatore diremptas? Quid ſentiat Tookerus, non ſatis conſtat. Aliquando videtur aſſerere, vt pag. 24. Nemini, inquit, dubium eſt, quin in primitiua Eccleſia, de rebus & perſonis Eccleſiaſticis, ius dicerent Imperatores.* At pag. 23. videtur negare: *Non eſt princeps, inquit, ſupra res, ſed ſupra perſonas.* Et pag. 49. *Rex in ſuo regno ſupremus eſt, non ſupra res, ſed ſupra homines.* Vbi que diſſidium.

Reſponſio Richardi examinatur.

5. **A** Is nullum hæc eſſe diſſidium inter Henricum & Tookerum: Vtrumque idem negare; vtrũque idem aſſerere. Miror impudentiam tuam, Richarde. Repetantur verba vtriuſque, quæ paulo ante poſui; & apparebit diſſidium. Verba Henrici ſunt; *Luce clarus eſt, Chriſtianos Principes cum laude controuerſias fidei diiudicaffe & diremiſſe.* Verba Tookeri; *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis Iudices.* Hæc illis ex diametro repugnant. Nam ſi Reges Chriſtiani non ſunt Iudices fidei, quomodo cum laude iudicant & dirimunt controuerſias fidei? Et viciffim, ſi cum laude iudicant & dirimunt controuerſias fidei, quomodo Iudices fidei non ſunt? Nemo tam cæcus ſit, qui non videat hoc diſſidium.

6. Quod præ tendis, Henricum non loqui de ſupremo Iudice, fruſtra eſt. Nam hæc per ſupremum Iudicem non intelligimus eum, qui abſolutè & ſimpliciter ſupremus eſt, quem conſtat eſſe Deum, (neque enim diſputamus, an Rex ſit Deus) ſed ſupremum inter homines in hac vita. Iam autem certum eſt, Henricum

ſentire, Regem eſſe ſupremum fidei Iudicem inter homines in hac vita, quia nullum alium mortalium in hoc genere agnoſcit ſupra Regem. At Tookerus, nec ſupremum vult eſſe inter homines, nec vlllo modo Iudicem. *Fidei, inquit, Iudex, ne appelletur quidem Rex.*

7. Poteras hoc ex alio capite aduertere. Nam quæſtio de ſupremo Iudice controuerſiarum fidei, eo ſenſu ſolet ac debet accipi, quo quæſtio de ſupremo capite Eccleſiæ, & ſupremo Præſide Conciliorum: At hæc non intelligitur de ſupremo capite & Præſide abſolutè, qui eſt Deus, ſed de ſupremo inter homines in hac vita degentes: Ergo & illa ſimili proportione intelligi debet. Vtraque autem quæſtio inter vos & nos controuertitur. Nos dicimus, ſupremum caput, Præſidem ac Iudicem, eſſe Pontificem: Vos Regem aut Imperatorem. Inter vos tamen diſſidium eſt, dixi. Nam Henricus diſcretè aſſerit, Reges Chriſtianos in primis octo Conciliis generalibus, fuiſſe Præſides & Iudices controuerſiarum fidei: & ſine dubio, intelligit fuiſſe ſupremos, inter eos, qui Conciliis interfuerunt, id eſt, ſupra Episcopos & Pontifices. At Tookerus abſolutè, & ſine vlla diſtinctione, id negat, cum inquit: *Fidei Iudex, quo appelletur quidem Rex.* Nimirum, ſereniſſimi Regis veſtri ſententiam ſequitur, qui in controuerſiis fidei, emittit vnumquemque ad priuatam ſuam conſcientiam. Sic enim ſcribit in Monitoria ſua præfatione: *Opto, vt velitis Scripturas peruoluere, ex his credendi normam petere, neque ſuper aliorum incertis opinionibus, ſed veſtra ipſorum certa ſcientia, fidei fundamentum collocare.* Quod perinde eſt, ac ſi dicat, nullum eſſe certum Iudicem in negotio fidei, ſed vnumquemque proprio iudicio debere acquieſcere. Igitur Tookerus ſentit quidem cum ſereniſſimo Rege, ſed tamen diſſidet ab Henrico, vt oſtenſum eſt. Tu in vtramque partem claudicas.

8. Repeto ergo & illud quod ante poſui: Si in Anglia oriretur diſſenſio de aliquo puncto fidei, vt v. g. de reali præſentia Chriſti in Euchariftia, quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui ſubditi? An adirent Regem, tanquam ſupremum in Anglia Iudicem, & ab eo ſententiam peterent? Id quidem faceret Henricus. At Tookerus (ſtomachabundus diceret, Regem nec eſſe, nec vlllo modo nominari poſſe fidei Iudicem. Et ipſemet Rex, vnumquemque ad propriam conſcientiam amandaret. Quid tu faceres, Richarde? Claudicares, vt dixi, in vtramque partem.

9. Quæ adfers de controuerſiis Catholicorum inter ſe, intelligis, nec ad diſſidium Anglorum componendum faciunt. Sunt autem hæc. 1. an Pontifex ſit vniuerſalis Episcopus. 2. an fides Hæreticis ſeruanda ſit. 3. an corpus Chriſti in Euchariftia frangi poſſit. 4. an ſit ibi præſens ſine quantitate. Ais Catholicos in his punctis diſſidere, & litem finiri non poſſe. Hoc quidem falſum eſt: ſed tamen ſi gratis tibi dem, quid obſecro, efficies? An inde colliges, Anglos inter ſe non diſſidere? Nihil minus. Niſi ſic velis ratiocinari: Catholicos diſſident inter ſe in quibusdam punctis: Ergo Angli non diſſident in puncto de Primatu Eccleſiæ. Ineptiſſimè. Perinde, ac ſi ita concludas; Bataui litigant in foro: Ergo Scoti non litigant in curia.

XII. CAPVT DISSIDII.

Vnde, & quo titulo Rex habeat Primatum in Ecclesia?

1. Sensus est, an Rex ex eo præcisè, quia Rex est, an Rex eo potius, quia Rex Christianus est, habeat Primatum Ecclesiæ? Priorem partem videtur amplecti Thomsonius pag. 78. cum ait: *Omnes Principes, etiam Pagani, obiectiue habent supremam potestatem in omnes omninò personas suorum subditorum, & generatim in res ipsas; siue ciuiles sint, siue sacra, ut in cultu diuino & religione procuranda, saltem quoad modum & exercitium.* Et pag. 94. *Primatus est Regum bonum, quod censura tolli non potest. Nec est absurdum, Regem velut Ethnicum, esse Primatem Ecclesiæ.* Et ibidem; *Rex Ethnicus, cum Christo initiatur, non acquirit Primatum de nouo.* Cui consentit Burhillus pag. 251. *Rex, inquit, titulo Regis temporalis, potest sibi vendicare & assumere Primatum Ecclesiæ.* Et pag. 267. *Rex etsi iustissime excommunicatus, non amittit Primatum in rebus Ecclesiasticis.*

2. Contrarium docet Sacellanus in Tortura Torti pag. 39. ubi asserit Primatum Ecclesiæ conuenire Regi, non quia Rex, sed quia Rex Christianus est; idèque Reges ethnicos non habere Primatum Ecclesiæ, quamdiu ethnici sunt, sed eum accipere, quando fiunt Christiani; & rursus amittere, quando excommunicantur. Verba eius sunt hæc; *An non Regi ethnico prestare fidem fas? Imò nefas non prestare. In ethnico enim est vera potestas temporalis, idque sine ordine ad potestatem Ecclesiasticam.* Et paulò post; *Rex quicquid, cum de ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum. Itidem, cum de Christiano fit sicut ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius, quod acquisierat, sed retinet terrenum ius in temporalibus, quod fuerat illi proprium, priusquam Christianus fieret.*

3. Ex sententiâ Thomsonij & Burhilli sequitur, omnes Reges, siue Christiani, siue ethnici, siue cuiuscunque sectæ ac religionis sint, habere Primatum Ecclesiæ in suis regnis. Igitur omnes Anglos & Scotos, qui viuunt Constantinopoli, subiectos esse Imperatori Turcarum in rebus Ecclesiasticis; qui in Hispania subiectos esse Philippo Regi, qui Romæ, Pontifici; & sic deinceps. Quid ergo facient, si Turcarum Imperator iubeat eos Alcoranum sequi, si Rex Hispaniæ, ad Missam audiendam adigat; si Pontifex, ad orandum pro defunctis hortetur; si Rex gentilis ad idololatriam impellat? An parebunt imperio? At contra conscientiam facerent. An non parebunt? Sic actum est de Primatu Ecclesiæ. Dicent fortè, se parituros, ubi visum est. Ergo ne subditi erunt Iudices suorum Regum? Ergo ne Catholici in Anglia poterunt usurpare hanc vocem? *Audi Rex in hoc puncto visum est parere tuo imperio, in isto non est.*

Responsio Richardi examinatur.

4. Hic, quia nimis apertum dissidium est, in quo componendo videris desperare, in me impetum iracundè facis. Ac tria potissimum obiectis. 1. vel obliuionem vel insaniam. 2. malam dialecticam. 3. inscitiam. Expendamus singula.

5. Primo ergo sic obiectis: *Insistat hoc loco, vel sui obliuio cæpit, vel occupauit insaniam. Passim asserit, Regem nul-*

lum, siue Ethnicum, siue Christianum, aliquem in Ecclesia habere Primatum. Hic querit, unde & quo titulo Rex habeat Primatum in Ecclesia? Querit igitur originem eius rei, quam rem nullam esse, proinde originem nullam habere statuit. Si tollit suppositum, videlicet, Regem habere Primatum Ecclesiæ, vel ex eo præcisè, quia Rex est, vel ex eo, quia Rex Christianus est, ineptus est Sophista. Si concedit, cum hoc constet Serenissimum Iacobum, & ortu Regem esse, & religione Regem Christianum, insanus est rixator. Nam si habet Rex Primatum Ecclesiæ, quid refert utrum habeat illum ex eo præcisè, quia Rex, an quia Rex Christianus? &c.

6. Respondeo. In hoc quidem puncto, nec obliuio- sus, nec insanus sum, Richarde. Tollo quidem suppositum ex mea sententiâ, id est, nego Regem habere Primatum Ecclesiæ: sed tamen concedo ex vestra sententiâ, quia vos asseritis habere. Igitur ex mea sententiâ non disputo, unde & quo titulo Rex habeat Primatum Ecclesiæ? Nam si omninò non habet, frustra disputem unde habeat. At ex vestra sententiâ, qui dicitis habere, merito disputare potui, unde & quo titulo habeat, iuxta eandem vestram sententiâ. Et hoc ideo feci, ut ostenderem vos in hoc puncto dissidere. Nam Thomsonius & Burhillus dicunt, Regem ex eo præcisè, quia Rex est, habere Primatum Ecclesiæ: Sacellanus, non ex eo quia Rex, sed quia Rex Christianus est. Itaque ex sententiâ Thomsonij, & Burhilli, omnes Reges, tam Ethnici, quàm Christiani, sunt Primates & Capita Ecclesiæ: ex Sacellani sententiâ, soli Christiani. Magnam sanè dissidium. Hoc compone, si potes. De mea obliuione vel insaniam sollicitus ne sis.

7. Quod addis, nihil referre, quo titulo Rex habeat Primatum Ecclesiæ, modo habeat: nouum dissidium est. Imò magni refert iuxta Thomsonium & Sacellanum. Nam si habet ex eo præcisè, quia Rex est, non potest amittere, quamdiu Rex est: si ex eo, quia Christianus est, potest amittere. An tu putas nihil referre, an Primatus Ecclesiæ amitti possit, nec ne? Si amitti potest, Rex securus non est: Si non potest, dormiat in utramque aurem.

8. Secundò obiectis, quod sim malus Dialecticus. Sic enim ais me argumentari: *Omnes Reges, tam Ethnici quàm Christiani, habent Primatum Ecclesiæ in suis regnis, iuxta Thomsonium & Burhillum: Ergo omnes in illis regnis viuentes, tenentur omnia facere, quæ ab illis Regibus, etiam impie mandata sunt.* Hoc argumentum multis verbis exagitas. Nec repugno: quia non est meum, sed tuum. Hoc meum est: Omnes Reges, tam Ethnici, quàm Christiani, habent Primatum Ecclesiæ in suis regnis, iuxta Thomsonium & Burhillum: Ergo omnes Scoti & Angli viuentes in illis regnis, subiecti sunt Regibus in rebus Ecclesiasticis, tanquam Primatum in Ecclesia habentibus. Hoc rectè. Quo posito, non tam diputo, quàm quæro, quid Angli & Scoti facturi essent, si Reges mandarent ipsis aliquid pertinens ad Ecclesiam & religionem? Et quæstionis meæ tria sunt membra. 1. an semper, & in omnibus essent parituri. 2. an potius nunquam? 3. an aliquando, cum ipsis visum esset? Si semper & in omnibus parent, facerent contra conscientiam. Si nunquam, non agnoscerent Primatum. Si tunc solum, cum ipsis visum esset, constituerent se iudices sui Primatus ac Capitis. Hæc tripartita quæstio reprehendi non potest. Et merito responsum ab illis peto. Aut à te, si illi negent.

9. Tertio obiectis, me ex inscitia malè interpretari verba Sacellani. Verba eius in Tortura Torti pag. 39. sunt hæc: *Dominia non fundantur in fide: & ut in fide non fundantur, sic infidelitate non evertuntur. Quin Rex quicquid, cum de Ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed*

ius, sed acquirit ius nouum. Ais me hæc verba sic interpretari, quasi Rex quiuis, cum de Ethnico fit Christianus, acquirat nouum ius, id est, Primatum Ecclesiæ. Vnde vltimus infers, me eodem sensu interpretari verba Bellarmini lib. 5. de Pontifice, cap. 3. cum ait; *Quando Rex fit Christianus, non perdit regnum terrenum, quod in re obtinebat, sed acquirit nouum ius, id est, Primatum Ecclesiæ, me interprete.* Mox subiicit: *Habemus hic confitentem reum Cantemus triumphum. Nam planè euicimus, Christianos Principes habere Primatum in Ecclesia. Ponit enim Bellarminus dogmaticè, Reges Ethnicos cum sunt Christiani, acquirere nouum ius, hoc est, (inquit Becanus) Primatum Ecclesiæ. Reges ergo Christiani Ecclesiæ Primatum habent.* B
10. Audi Richarde. Nimis citò triumphum canis. Non interpretatus sum Bellarmini, sed Sacellani verba. Et licet vtriusque verba videantur esse eadem, præsertim hæc; *Quando Rex fit Christianus, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum,* non tamen eodem sensu prolata sunt. Quod manifestum est ex antecedentibus & consequentibus. Nam Bellarminus scribit; *Quando Rex fit Christianus, non perdit regnum terrenum, quod iure obtinet, sed acquirit nouum ius ad vitam æternam.* Quibus posterioribus verbis clarè explicat, quid intelligat per nouum ius, nempe, ius ad vitam æternam, quod non solum Reges Ethnici, sed etiam subditi eorum acquirunt, quando fiunt Christiani. At Sacellanus alio sensu intelligit, Reges acquirere nouum ius, quando fiunt Christiani, quia scilicet acquirunt Primatum Ecclesiæ. Quod apertè conuinci potest ex verbis præcedentibus. Sic enim ait; *In Ethnico Rege est vera potestas temporalis, idque sine ordine ad potestatem Ecclesiasticam.* Quid hoc aliud est, quàm in Rege Ethnico esse potestatem temporalem; non tamen Primatum Ecclesiæ, qui consistit in potestate Ecclesiastica? Cum ergo paulò post addit; *Rex quiuis, cum de Ethnico fit Christianus, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum;* vult sic intelligi, *acquirat nouum ius, id est, potestatem Ecclesiasticam, seu Primatum Ecclesiæ.* Nam antea habebat potestatem temporalem sine Ecclesiastica; postea vtramque habet. Idem constat ex verbis sequentibus, cum ait; *Cum de Christiano fit sicut Ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius, quod acquiserat.* Quod est illud nouum ius, quod amittit vigore sententiæ, seu excommunicationis? Certè non est ius ad vitam æternam, de quo loquitur Bellarminus, quia illud ius amittitur per propriam culpam, non per excommunicationem; sed est ius Pri-

matum Ecclesiastici, de quo loquitur Sacellanus. In nunc Richarde, & triumphat.

EPILOGVS.

HActenus examinaui libellum tuum, Richarde quem sub titulo *Concordiæ Anglicanæ*, Serenissimo Regi dedicaui. In eo deprehendi tria potissimum vitiorum genera. 1. calumnias & mendacia. 2. falsas, deprauatas, & pudendas citationes. 3. lites & dissidia intestina. Ex quibus colligo triplex consecrarium. Primum est, causam vestram Anglicanam, de Primatu Ecclesiæ Regio, penitus desperatam iam esse, si non aliis fundamentis, quàm tuis calumniis, imposturis & dissidiis subnixæ est. Alterum, conatum ac laborem, quem in Regis gratiam & defensionem suscepisse visus es, plus ignominia, quàm honoris, Regiæ Maiestati attulisse. Tertium, libello tuo hunc potius titulum fuisse præfigendum; *Concordiæ vulpium Anglicanarum de Primatu Ecclesiæ Regio.* Causam supra insinuauit. Nec dubito quin hæc omnia à Serenissimo etiam Rege deprehensa sint. Si deinceps scribendi animus tibi est, tollenda sunt hæc vitia, quæ ne in homine quidem ethnico, multo minus in Christiano, tolerari fas sit. Alioqui, si pergas, vt cœpisti, non te modo, sed totam Angliam ludibrio expositurus es. Et exteri credent, non iam Fortunatam Insulam, sed monstrorum parentem esse, ex qua tot portenta quotidie nasci compertum est. Quanquam ego, non tam indoli gentis quæ in plerisque bona est, quam vobis Prædicantibus, ascribendum id esse existimem. Vos mancipia ventris ac libidinis, quidquid fidei, pietatis & auitæ modestiæ in gente Anglorum est, vestris calumniis, mendaciis, fraudibus, adulationibus omninò eueritis; & contraria vitia promouetis. Similes profectò cernicibus, quæ in Anglia sunt; de quibus Gerardus Mercator in suo Atlante, sic scribit, *Nusquam gentium maior cornicum multitudo, genus auium ibi maleficum, non enim modo maturas fruges deuorat, sed, cum nascuntur, rostro semen euellit; sic vt agricolis necesse sit, per id tempus pueros locare per arua arcubus instructos, qui eas abigant.* Planè, tales vos estis. Non modo religionis, pietatis, & aliarum virtutum maturas fruges, quantum in vobis est, destruitis; sed etiam, cum alicubi nascuntur, rostro semen omne euellit, & nisi arcubus abigamini, parum bonæ frugis in tota Insula sperari potest. Ignosce, si errem.

OPVSCVLVM TERTIVM
MARTINI BECANI
SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

AD IOANNEM SARTORIVM
Ministram Lutheranum.

DE INSTITVTIONE ET VSV
SS. EVCHARISTIÆ.

EPISTOLA.

ANDEM tertia tua Epistola, quam postremam fore insinuas, ad me perlatam est: in qua quidem, desperata causa, conuitiis rem geris: ac me mendacem, virulentum, liuidum, quadrupedem, cauillatorem, sycophantam appellas. Quod facile tibi condono. Prædicantium ista disputandi ratio est. Deinde, transcriptis ex Luthero & Kemnitio aliquot pagellis, terrere me vis. Sed frustra. Poteras integros ipsorum tomos describere: Non me teruisses. Denique ad Balduinum, & nescio quos alios Ministros Lutheranos meremittis. Quasi verò, quidquid hi dixerint, oraculum mihi esse debeat. Vno verbo, nihil in tota Epistola tuum est præter conuitia. In iis robur omne, ac firmamentum collocasti. Nec aliud à te sperare possum, nisi abiecto ministerio, Catholicam & auitam religionem amplectaris. Quod sane, vt aliquando eueniat, & nuperrimè tibi precatus sum, & nunc iterum ex animo precor. Quanquam, nisi dispulsa prius cæcitate, numquam id futurum est. Ad hanc porrò dispellendam, operæpretium me facturum arbitror, si quæ hætenus inter nos acta sunt, compendio repetam, & quasi in tabella ante conspectum tibi proponam. Ex eorum quippe consideratione, nisi omninò animum obstinaueris, facile agnosces tuam tenuitatem: & quam infirma sint subsidia, quibus causa tua nititur, nullo negotio animaduertes.

*Status controuersie inter Sartorium
& Becanum.*

Igitur, vt ab initio disputationis inter nos habitæ exordiar, aliquot iam menses sunt, cum publicè in cathedra, absentem me irritasti. Interea per epistolas vtrinq; actum est: Et tu quidem accuatoris; ego rei simul ac patroni officio perfunctus

sum. Caput accusationis est quod in libello meo de communione sub vtraque specie (quem Reuerèdissimo & Illustrissimo Principi ac Domino, D. Ioanni Suicardo, Archiepiscopo & Electori Moguntino, ante quinque annos dedicaui,) scripserim hæc verba: *Christus bis instituit cœnam Encharisticã: semel Hierosolymis sub vtraq; specie: & semel in Emmaus sub altera specie. Itemque hæc: Si naturam rei spectes vna species sine altera consecrari potest: si ius Ecclesiasticum, non potest. In vtrisque dixisti noxum & absurdum dogma contineri.*

Et

Et hoc, tum publicè pro concione; tum priuatim in litteris ad me datis. Ego contra, non nouum, sed à magnis authoribus, qui ante me scripserunt, assertum fuisse contendi. Atque hic controuersia, quæ inter nos versatur, cardo est. Nunc videamus, quo argumento me oppugnaueris: & vicissim quid à me responsum sit.

Argumentum Sartorij contra Becanum.

3. **P**rimum ac principale argumentum, quo me oppugnasti in prima tua Epistola est hoc: *In omnium Pontificiorum scriptis non memini me legere dogma illud Becani: Ergo nouum & absurdum dogma est.* Iam sæpe negavi consequentiam; nec hætenus à te probata est. Multa alia sunt, quæ in scriptis Pontificiorum non legisti. An idèd noua & absurda? Quam multos nouimus Prædicantes, qui vix vllum Pontificiorum scriptum legerunt. Imò, quam multos, qui ne legere quidem norunt. An idèd noua & absurda omnia, quæ ab illis lecta non sunt?

4. Dicam clariùs. Tria supponis in hoc argumento. Primò, te omnium Pontificiorum scripta legisse. Secundò, in nullius Pontificij scripto reperiri id quod à me dictum est. Tertio, omnia noua & absurda esse, quæ in scriptis Pontificiorum non habentur. Nisi hæc tria supponas, inane est argumentum. Si autem supponis, tribus vitis laborare necesse est. Nam duo priora apertè falsa sunt: tertium, si verum est, euertit totam Lutheranorum sectam. Singula demonstrabo.

Primum vitium argumenti Sartoriani.

5. **I**gitur primò supponis, te omnia Pontificiorum scripta legisse, quod sine dubio falsum est. Vnde argumentum, quod nititur hac falsa suppositione, non modo ineptum & ridiculum, sed etiam stolidum esse conuincitur. Quod aliquot exemplis nuper à me ostensum est. Ea hic repeto.

Primò, Faciamus aliquem, qui nusquam nisi in Saxonia fuerit, Viennam venire, vbi peregrinum quæpiam Hispanicè vel Italicè loquentem audiat. Deinde, coram vitis prudentibus, qui astant, sic ratiocinetur: *In omnibus Europa prouinciis non memini me audire hoc idioma: Ergo nouum & absurdum est.* Quid illi, qui audient, dicturi sunt? Nihil aliud, quam hominem insanire. Et meritò. Nusquam fuit, nisi in Saxonia. Non fuit in Belgio, non in Anglia, non in Gallia, non in Hispania, non in Italia, non in Polonia: Et tamen fidenter asserit; *In omnibus Europe Prouinciis non memini me audire hoc idioma.* Thrasonica vox. Simulat se fuisse, vbi non fuit. Et quod deterius est, iudicat omnia idiomata noua & absurda esse, quæ ipse non audierit.

6. Accipe aliud. Sartorius Viennæ in Templo sancti Stephani videt Rectorem Vniuersitatis cum aliis Academicis sacrificio Missæ interesse. Domum reuersus conscendit cathedram, & publicè affatur auditores in hunc modum: Audite rem nouam & absurdam. Vidi Academicos Viennenses sacrificio Missæ interesse, quod in omnibus Christiani orbis Academicis non memini me videre. Quid hæc auditores? Mulierculæ, quæ ex voce & barba omnia meriuntur, accipient oraculi loco, quod dictum est: Et vxori Sartorianæ gratulabuntur, quod talem maritum nacta sit, qui tanquam ocularis testis, omnium Academicarum instituta perspecta habeat. Longè

aliter prudentiores. Quid, inquit, venit in mentem isti homini, quod tam temerè de omnium Academicarum more & consuetudine affirmare ausus sit? Nullam vidit Academiam, nisi vnam aut alteram in Saxonia. Non vidit Louaniensem in Belgio, non Parisiensem in Gallia, non Salmanticensem in Hispania, non Bononiensem in Italia, non Moguntinam in Germania, non Herpibolensem in Franconia, non Ingolstadiensem in Bauaria, non alias alibi: Et tamen, quasi omnes vidisset, audacter pronunciat: *In omnibus Christiani orbis Academicis non memini me videre Academicos sacrificio Missæ interesse.* Homo sine dubio, stolidus, qui nihil, nisi inanem gloriam aucupatur. Hæc illi.

7. Eodem modo tu agis, mi homo. *In omnibus, inquit, Pontificiorum scriptis non memini me legere dogma illud Becani: Ergo nouum & absurdum est.* Mirantur simpliciores & putant te omnia legisse. Rident alij, qui te meliùs norunt. Et sic taciti apud se: Cerrè, homo ille mirè stolidus ac temerarius est. Non aliter scribit ac loquitur, quam si omnia Pontificiorum scripta peruolulasset. Et tamen constat, pleraque ne quidem visa ab eo esse. Legerit fortasse Bellarminum, aut Stapletonum, aut Pistorium: At alios sexcentos nec legit, nec vidit. Non legit Alexandrum Alensem, non Bonauenturam, non Egidium, non Gandauensem; Scorum, Richardum, Marsilium, Paludanum, Ariminensem, Almainum, Baconium, Aureolum, Capreolum, Ferrariensem, non similes alios: qui tamen inter Pontificios celeberrimi sunt. Vix nomina eorum illi nota sunt. Quæ ergo insania est, cum istos non legerit, ausum esse scribere, *In omnibus Pontificiorum scriptis non memini me hoc legere?* Hæc non ego; sed tui auditores.

Secundum vitium.

8. **S**ecundò supponis, in nullo Pontificiorum scripto meum dogma contineri. Hoc etiam falsum est. Nam multos citavi Pontificios, qui mecum sentiunt. Et quidem pro priori parte dogmatis (quod scilicet Christus semel sub vtraque, & semel sub vna specie instituerit cœnam Eucharisticam) citavi Alphonsum Salmeronem tomo 9. tract. 35. Maldonatum in cap. 24. Lucæ, Gregorium de Valentia tom. 4. disput. 6. quæst. 8. puncto 5. §. 7. Henricum Henriquez lib. 8 de Eucharistia cap. 13. num. 2. & cap. 44. num. 3. Toletum in cap. 6. Ioannis, notat. 27. Heissium in castigatione voluminis A catholicæ, art. 18. §. 3. Ioannem Hesselium, Cardinalem Hofium, Rupertum Linconiensis, Balduinum Cantuariensem, Gilbertum Abbatem, & alios allegatos ab Henriquez lib. 8. cap. 16. in glossa marginali.

9. Pro posteriori (quod scilicet, si spectemus naturam rei, vna species sine altera consecrari possit) citavi eundem Salmeronem, & alios ab eo allegatos, vt duos Innocentios Pontifices, Albertum Magnum, Alexandrum Alensem, Ioannem de Turrecremata, Angelum, Gabrielem Biel, Adrianum Pappam, & authorem Summæ Pisanæ. Item Antoninum 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 1. circa finem, Genebrardum in Chronico, Claudium rep. 10. de Eucharistia, c. 3. & 4. Tapperum artic. 14. Henriquez lib. 8. cap. 13. num. 1. Hi omnes docent, quod ego. Falsum igitur est, quod supponis in tuo argumento, in nullo Pontificiorum scripto meum dogma reperiri. Hic, quia constrictum te aduertis, variis modis conaris eluctari. 1. per inconstantiam & mendacium. 2. per

malam fidem. 3. per meram contentionem de vocibus & vocabulis. 4. per temeritatem. Quæ omnia in progressu ostendam, præsertim §. 13. & sequentibus.

Tertium vitium.

10. **T**ertid supponis, omnia dogmata, quæ in scriptis Pontificiorum non habentur, noua & absurda esse. Quod si falsum est, ruit argumentum tuum. Si verum, tota Lutherianorum secta eueritur. Sic enim licebit ratiocinari: In omnium Pontificiorum scriptis non habentur hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Christi est vbique. 2. Sancti non sunt inuocandi. 3. Non est orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motum fidei. 5. Duo tantum sunt Sacramenta. 6. Matrimonium non est Sacramentum. Ergo hæc dogmata Lutherana noua & absurda sunt. Quid hinc respondes, mi Sartori? Alterutrum fatearis necesse est, vel legitimam esse consequentiam, vel illegitimam; Si legitima est, ruit Lutheranismus. Si illegitima, tua est.

11. Iam vides, opinor, triplici vitio laborare argumentum, quod à te factum est. Nititur enim tribus principiis, quorum duo priora manifestè falsa sunt: tertium, tuæ sectæ, quam defendis, penitus contrarium. Disce deinceps melius argumentari; nec temerè aliquid affirmes de scriptis aliorum, quæ non legitur. Alioqui, si semel hæc argumentandi forma admittatur, actum erit de tuo capite. Nam rustici, qui te audient concionantem, statim hoc enthymemate te inuadent: *In omnium Lutherianorum scriptis non meminimus nos legere, quod tu hodie in cathedra affirmasti: Ergo nouus & absurdus homo es.* Et quid, obsecro, responderes, si sic tecum agerent? Remitteres eos, sine dubio, ad agros & vineas, in quibus melius, quàm in libris versati essent. Rectè. Et ego ad nuptias rusticorum, vel ad Lutheri colloquia mensalia te remitto, in quibus melius, quàm in scriptis Pontificiorum, versatus es. Ex eorum officina poteris sic rectè argumentari: In omnibus Lutheri colloquiis mensalibus, quæ diligenter euolui, non memini me quidquam legere pium aut honestum, sed omnia scurrilitate plena sunt: Ergo Lutherus in Colloquiis parum pius & honestus, sed insigniter scurrilis est. Vel sic: In omnibus nuptiis, quæ hoc anno in mea parochia celebratæ sunt, non memini me tam suauiter bibere & saltare, quam heri in nuptiis Melibæi: Ergo Melibæus optimè de me meritus est. Hoc facile credent, qui te norunt.

12. Et hæc hæctenus de primario argumento, quo me oppugnasti. Quod quàm debile ac inualidum sit, facile iam perspicias, si cerebrum habes. Igitur si in hoc certamine, cuius tu auctor es, perstare vis, aut fateri, quod res est, nihil te hæctenus effecisse: aut si tam obstinato es animo, vt fateri nolis, responde figillatim ad singula vitia, quæ iam obiecta sunt. Nec putes satis esse, si conuictis me obruas, vt in postrema epistola à te factum est. Nam illa quidem minime me lædunt: & tibi apud viros prudentes parum gratiæ conciliant.

Sartorius mendacio se defendit.

13. **I**N prima epistola absolutè dixeras, in nullo penitus Pontificiorum scripto meum dogma reperiri posse. Mox produxi aliquot recentiores

A Pontificios, in quibus reperitur. Non poteris negare. Igitur vt laqueum, quo te tenebam, exueres, mendacio vsuses, & in altera epistola asseruisti, non de omnibus, sed de veteribus Pontificiis, qui ante ortum Iesuitarum scripserunt, locutum te esse. Quod manifestè falsum est. Nam speciatim etiam, & quidem maximè locutus es de iis, qui fuerunt in Concilio Tridentino. Consule epistolam tuam, & inuenies. At Pontificij, qui fuerunt in Concilio Tridentino, non sunt antiquiores Iesuitis. Imò inter illos fuerunt aliqui Iesuitæ, vt Iacobus Laynes, Alphonsus Salmeron, & Ioannes Cuuillonius.

B 14. Hoc mendacium, si meministi, nuper tibi obieci. Nec in tertia epistola, quæ interea à te scripta est, potuisti te purgare, sed silentio dissimulasti. Qua in re laudo candorem tuum. Putabas satius esse nihil dicere, quàm apertum mendacium negare aut excusare. Et sic est. Sed tamen, quid mentiendo profecisti? Nihil penitus. Nam esto, de solis veteribus Pontificiis locutus fueris. Manebit nihilominus inepta hæc consequentia: *In omnibus veteribus Pontificiis non memini me legere hoc dogma: Ergo nouum & absurdum est.* Nam hinc etiam supponis, omnes veteres Pontificios à te lectos esse, & in nullo illorum meum dogma reperiri posse: quæ ambo falsa sunt. Vix vtilos legisti: & iam ante multos citari, qui mecum sentiunt.

Sartorius litigat de nomine.

15. **Q**uia mendacium non successit, cœpisti litigare de nomine: Et importunè vsisti, vt producerem aliquem Pontificium, qui vteretur his ipsis verbis, quibus ego vsus sum, *Christus bis instituit cœnam, semel sub vtraque, semel sub vna specie.* Produxi Alphonsum Salmeronem. Iterum vsisti, vt aliquem ex veteribus producerem. Respondi, de vocibus non esse litigandum, si de sensu constaret. Veteres non quidem iisdem vocibus, sed tamen eodem sensu scripsisse, quo ego scripsi. Scripsisse, inquam, Christum Hierosolymis sub vtraque, & in Emaus sub vna specie consecrassè & porrexissè Eucharistiam. Nihil aliud me velle. Nec modum loquendi, quo vsus sum, (tame si fortè à paucis, in hac quidem materia, vsitatus sit) absurdum videri oportere. Sicut enim rectè ac Latine dicimus, Imperatorem bis diuerso tempore instituisse solenne prandium; aut Sartorium bis diuersis diebus instituisse lautam cœnam: Ita rectè ac Latine dici posse, Christum bis instituisse Eucharisticam cœnam. Idque confirmauit ex communi sensu & consensu Ecclesiæ, quæ in festo Corporis Christi (vt patet ex Missali Romano) sic publicè legit: *Dies enim solennis agitur, in qua mensa prima recolitur huius institutio.* Cur dicitur prima, nisi quia datur secunda? Prima facta est Hierosolymis sub vtraque; secunda in Emaus sub vna specie.

16. Sed nondum acquiescis. Iterum in postrema epistola vrges, vt producam aliquem ex veteribus, qui vtatur his verbis *Christus bis instituit cœnam.* At ego vicissim te vrgeo, vt producas aliquem ex veteribus, qui vtatur his vocibus, quibus tu vteris, *Christus semel tantum instituit cœnam: vel, Christus non instituit bis cœnam.* Quid si id præstare non possis? An non tuo te gladio iugulaueris? Nihil certius. Nam si mecum contendas hoc modo; (Hæ voces, Christus bis instituit cœnam, non habentur in antiquis Scriptoribus: Ergo dogma, quod his vocibus significatur, nouum & absurdum est.) Ego vicissim regeram hoc modo; Hæ voces, Christus non instituit bis cœnam, non habentur

bentur in antiquis Scriptoribus; Ergo dogma, quod his vocibus significatur, nouum & absurdum est.)
 17. At obiicis auctoritatem Lutheri & Kemnitij, qui asserunt hoc interesse inter institutionem & consecrationem, quod institutio includat mandatum, non item consecratio. Vnde videris sic velle concludere; Institutio includit mandatum: at Christus semel tantum dedit mandatum de sumenda cœna, nempe Hierosolymis (nam in Emaus non dedit.) Ergo semel tantum instituit cœnam, non bis; etiam si daremus bis consecr. use. Miror te, Sartori Primò, quia legem quã mihi præscribis, tu ipse non seruas. Præscribis, vt producam veteres authores; & reicis Alphonsum Salmeronem, Maldonatum, Tolerum & alios Iesuitas, tanquã nouitios. At Lutherus & Kemnitius æquẽ nouitij sunt. Cur igitur eos adducis? Cur non veteres Scriptores, quos à me citari postulas, citas ipsos pro te? In promptu causa est, quia non potes. Secundò, quo argumento probant Lutherus & Kemnitius, institutionem Hierosolymis factam includere mandatum de porrigenda & sumenda vtraque specie? Hoc enim Catholici negabunt. Et negarunt hæcenus. Vos nondum probastis. Imò in hoc omnis controuersia est, an extet aliquod mandatum Christi de vtraque specie. Tu vis, vt credam Luthero & Kemnitio, qui asserunt extare. Quid si velim, vt credas melioribus auctoribus, qui negant extare? Tertio, syllogismus, quem sumis ex Luthero & Kemnitio, vitiosus est. Nam maior propositio, si est vniuersalis, falsa est. Non enim omnis institutio includit mandatum. Nam multa sunt à Deo instituta, quæ non sunt mandata, vt matrimonium, ordo Ecclesiasticus, lotio pedum ante communionem. Si est particularis, frustra est. Nam ex puris particularibus nihil concluditur. Igitur si sic formes syllogismũ (Omnis institutio includit mandatum: At Christus non dedit bis mandatum de cœna: Ergo non instituit bis cœnam) neganda est maior propositio. Si autem sic: (Aliqua institutio includit mandatum: Christus non dedit bis mandatum de cœna: Ergo non instituit bis cœnam) neganda est consequentia. Si hoc capis, benè est: sin minus, Dialecticos consule.

Sartorius mala fide agit.

18. **I**N prima Epistola, mala fide citasti mea verba, & in altera negasti te id fecisse. Sed interea conuici te de hoc crimine. Nam verba mea sunt hæc: *Si spectes naturam rei, vna species sine altera consecrari potest: si ius Ecclesiasticum, non potest.* Tu, omisis quatuor primis vocabulis, citasti hoc modo: *Vna species sine altera consecrari potest.* Quid hoc aliud est, quàm rollere distinctionem, in qua sensus totius sententiæ fundatus est? Nam si quærat, an liceat vnam speciem sine altera consecrare? optimè respondebitur cum hac distinctione: licet, si spectes naturam rei: non licet, si ius Ecclesiasticum. Hanc distinctionem tu omisisti. Estnè hoc bona fide agere? Simili exemplo rem declarabo, Si apud Catholicos quærat, an die Veneris sacro, quo Christus mortuus est, liceat carnes comedere? prudenter respondetur; Si spectes naturam rei, licet: si ius Ecclesiasticum, non licet. At imprudenter, si absolutè dixeris; Licet. Item, si quæstio sit apud Iureconsultos, an possessiones bonorum temporalium diuisæ, & suæ vnicuique propriæ sint? Vel, an liceat dicere, Hic ager meus, ille tuus est? Cõmunis responsio est: Si præcisè spectes ius naturæ, omnia communia & indiuisa sunt: si ius gentium, suæ cuique propria & diuisa. An hîc bona fide actu-

Arum te putas, si neglecta hac distinctione, absolutè dixeris, hoc modo; Omnia communia & indiuisa sunt: Nihil minus. Peruerter sensum, si sic agas; & furibus occasionem dabis aliena rapiendi.
 19. Hoc crimen malæ fidei, quod tibi nuper obieceram, non potuisti diluere in vltima tua Epistola, & ideo cautè dissimulasti. Est autem Prædicantibus valde familiare ac domesticum. Et vt alia sexcenta exēpla præteream, vnum adferam, quod lepidum simul ac memorabile est. Iacobus Hailbrunnerus, Lutheranus Superintendens, scripsit annis superioribus ingens Volumen, cui titulus est: *Encatholisch Dabstumb.* Id suo calculo approbarunt Theologi & Prædicantes Lipsienses, Vittembergenses, Dresdenses, Tubingenses & Stulgardenses. Inter, quos etiam tuus Balduinus. In eo volumine, inter cætera conatus est author probare, Ecclesiam Romanam non esse veram Ecclesiam, hoc argumento: non potest esse vera Christi Ecclesia sine gratia: Ergo illa non est vera Ecclesia, à qua defecit gratia: sed gratia iam pridem defecit ab Ecclesia Romana, vt fatentur ipsi Pontificij, ac nominatim Nicolaus Lyranus, in 2. Thessal. 2. Ergo Ecclesia Romana non est vera Ecclesia. Hoc argumento putabat se Catholicos posse constringere. Sed detecta est impostura. Nam Catholici inspecto Lyrano, inuenerunt hæc verba; *Gratia defecit ab Ecclesia Romana.* Hailbrunnerus pro *Gratia*, posuerat, *Gratia*. Vbi fides, vbi candor? Miror autem vel maximè, tot Prædicantes, tot Confessoriales, tot Theologos & Academicos Lutheranos, qui Hailbrunneri Tractatum legerunt & approbarunt, aut non notasse hanc fraudè, aut si notarunt, dissimulasse. In altero negligètes ac supinos; in altero impostores fuisse, necesse est. Omitto similia, quæ passim obuia sunt.

Sartorius in auctoribus, quos citat, peregrinus est.

20. **H**Oc dupliciter nuper ostendi. Et nunc iterum ostèdo. Primò, quia in altera tua Epistola sic scribis: *Non possum inficiari, Alphonsum tuum allegare Gabrielem Biel, & alios ex veteribus Pontificijs, sed quibus in scriptis ita doceant, non addit.* Hic apertè ostendis, te nunquam legisse Alphonsum. Nam ille quidem non solum allegat Gabrielem, & alios ex veteribus Pontificijs, sed etiam ad marginem disertè addit libros & capita, in quibus id docet, de quo ipse agit. Hoc tu negas. Vel ergo non legisti Alphonsum, vt dixi: vel si legisti, mendax es. Si mendax es, cur deinceps tibi credam? Si non legisti, cur temerè affirmas quod nescis? Vbi que impingis.
 21. Deinde in eadem Epistola sic scribis: *Illa Concilia, Constantiense, Basileense & Tridentinum ex professo & summo conatu hoc egerunt, vt vnam speciem laicis obtunderent, & quibuscunque rationibus possent, id palliarent, propugnarent, confirmarent, vt ex Gersonis scripto liquet.* Hic etiam peregrinus es. Nam Gerson mortuus est Anno Christi 1429. At Concilium Basileense & Tridentinum postea inchoata sunt. Basileense quidem, anno 1431. Tridentinum verò, anno 1545. Quomodo ergo ex scripto Gersonis liquere potest, quid in istis Concilijs actum sit? Nisi fingas Propheciã fuisse, qui aliquot annis, antequam illa Concilia celebrarentur, vaticinatus fuerit, quid in illis futurum esset. At de hoc vaticinio nihil hæcenus Viennæ auditum. Si in tua Bibliotheca reperitur, quæso participes nos effice. Alioqui, quomodo credam, quod tam audacter pronuncias ex Gersono, Concilium Basileense & Tridentinum ex professo & summo

conatu egisse, quod scribis? Potius credam, te ex professo & summo conatu hoc agere, ut mendacio nos obruas. Quod tamen frustra est. Nouimus fraudes & imposturas Prædicantium.

22. Hæc duo puncta nuper attigi. De priori nihil respondes. Circa posterius, cum aliud non possis, sycophantam, & virulentum me appellas. Nam Gerson, inquis, interfuit Concilio Constantiensi, & quæ ibi acta sunt, posteritati reliquit. Non nego hoc. Sed disputo, verum non esse, quod tu asseris, Gersonem scripsisse, quid in tribus illi Conciliis gestum sit. Nam Gerson non vixit, quando duo posteriora celebrata sunt.

*Sartorius oppugnat Ecclesiam Catholicam,
seu Romanam.*

23. **I**N secunda Epistola, duplici argumento contendis, Ecclesiam nostram Catholicam Christo contrariam esse. Primò, quia Christus consecrauit sub vna specie in Emaus: Ecclesia prohibet vnius speciei consecrationem. Secundò, Christus Laicis concessit calicem: Ecclesia negat. Hinc infers, Ecclesiam nostram non esse sponsam Christi. Antiqua hæc cantilena est. Iam pridem vestri homines clamant, Romanam Ecclesiam à fide defecisse, apostatasse, meretricem factam esse. Quod olim etiam Donatistæ calumniati sunt. Sed audi, quid illis & vobis respondeat S. Augustinus conc. 2. in Psal. 101. *Exiistunt, inquit, qui dicant: Illa Ecclesia, quæ fuit omnium gentium, iam non est: perit. Hoc dicunt, qui in illa non sunt. O impudentem vocem, abominabilem, detestabilem, presumptionis & falsitatis plenam!* Hæc in vos quadrant. Non estis in Ecclesia Christi, qui dicitis illam periisse.

24. Addo, vos, cum hoc dicitis, repugnare Christo, Luthero, vos ipsis. Christo quidem, quia ipse dixit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porte inferi non præualebunt aduersus eam.* Vos dicitis, iam præualuisse. Luthero etiam, quia Ecclesia Romana seu Pontificia genuit Lutherum, & aliquotannis educauit. Si ergo tunc fuit meretrix, necesse est Lutherum spurium esse, & meretricis filium. Quis ergo pater illius est? Denique vobis ipsis, quia ostenditis non credere vos symbolum fidei. Nam articulus symboli est, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.* Quod de Ecclesia visibili intelligendū esse, non modo Catholici & Calvinistæ consentiunt, sed etiam Philippus Melancthon, vestræ Augustanæ Confessionis parens, in Examine ordinandorum. Vnde sic concludo: Articuli fidei semper veri sunt, nunquam falsi: Ergo semper verum est, dari Ecclesiam visibilem, quæ sancta & Catholica sit: Ergo etiam verum fuit eo tempore, quo Lutherus natus est. At tunc non alia fuit visibilis Ecclesia, quæ sancta & catholica dici potuit, quàm Romana seu Pontificia. Ergo illa sola tunc fuit sancta & Catholica. Si hoc creditis, salua res est. Si non creditis, infideles estis, & symbolo fidei iniuriam irrogatis.

25. Argumenta, quæ obiicis, in te retorqueo, hoc modo. Primò, Christus porrexit Eucharistiam vesperi post cœnam: Hoc Ecclesia Lutherana per contrariam consuetudinem abrogauit. Christo ergo contraria est. Secundò, Christus, antequam porrigeret Eucharistiam, lauit pedes discipulorum, & dixit: *Si ego laui pedes vestros, & vos debetis alter alterius lauare pedes.* Nec hoc seruat Ecclesia Lutherana: Ergo hic etiam deserit institutionem Christi. Hæc dissolue, & tua dissolueris.

A 26. Addo tamen in aliorum gratiam, qui hæc forte lecturi sunt, communem regulam, ex qua solida solutio petenda est. Hanc scilicet: *Ea, quæ Christus in vtraque parte libera nobis reliquit, in alterutram ab Ecclesia determinari possunt.* Liberum reliquit, ut Baptismus vel vna, vel trina merfione conferri possit. Ecclesia tamen primitiua imperauit trinam merfionem, ad designandam Trinitatem personarum in vna deitate propter hæreticos illius temporis, qui negantes Trinitatem, vna merfione Baptismum conferebant. (Canon. 49. Apostolorum.) Item, liberum reliquit, ut vel mane vel vespere sumatur Eucharistia. Ecclesia matutinum tempus, quia deuotioni videtur aptius, determinauit. Similiter liberum reliquit, ut laici vel sub vna, vel sub vtraque specie communicarent. Ecclesia propter legitimas causas, quæ alibi commemorauit, vult vna contentos esse.

B 27. Habemus similia exempla in aliis. Ius naturæ reliquit liberum, ut hunc vel illum agrum liceat mihi possidere, in hoc vel illo flumine piscari, has aut illas feras capere. At ius gentium, facta rerum diuisione, vnicuique proprium aliquid assignauit, & illam possidendi, piscandi, venandi libertatem sustulit. Sicut ergo in hoc casu, ius gentium non censetur esse contrarium iuri naturæ, ita seruata proportione, in altero, de quo agimus, dicendum est. Nec video, quid possis tergiuersari. Nam quod obiicis in tertia Epistola, *Ecclesiam non posse contra Christi institutionem & mandatum mutare quidquam in substantialibus;* nihil ad rem facit. Fateor Ecclesiam id non posse. Et hoc ipsum definit Concilium Tridentinum sess. 21. c. 2. Gaudeo te idem sentire. Nec nos dicimus, Ecclesiam mutasse aliquid in substantialibus contra mandatum Christi, sed solum asserimus, D ea quæ Christus in vtraque parte libera reliquit, posse ab Ecclesia in alteram partem ex legitima causa determinari.

Sartorius laudat Ecclesiam Lutheranam.

28. **I**N tertia Epistola sic scribis: *Sit tua Ecclesia Christo contraria: Nostra audit vocem Pastoris & sponsi sui, & sequitur eam, id quod vera Ecclesia nota est certissima.* Speciosum Encomium, sed ambiguum. Quis enim ille est pastor & sponsus, cuius vocem audit & sequitur Ecclesia vestra Lutherana? Certè Christus non est. Nam eius vocem non sequimini. Vox Christi est, *Pœnitentiam agite.* Vos subterfugitis. Vox Christi est, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.* Vos contra clamatis bona opera nihil prodesse, solam fidem sufficere. Vox Christi est, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Vos populo persuadetis, legem Dei impossibilem esse; mandata eius seruari non posse. Vox Christi est, *Hoc genus demoniorum non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium.* Vos pridem sustulistis omnia ieiunia. Denique vox Christi est, *Omnis qui reliquerit domum, aut uxorem propter nomen meum, vitam æternam possidebit.* Quis vnquam ex vestris Prædicantibus hanc vocem secutus est? Vix ancillæ apud vos tutæ sunt: tantum abest, ut vxores propter Christum relinquatis.

Sartorius contemnit Iesuitas, tanquam novos homines, cum potius Lutherani sint noni.

29. **I**N secunda & tertia Epistola reiciis Iesuitas, tanquam homines novos, & totam Societatem IESV per contemptum *Novam* appellas, aliaque scommata in eam coniecis. Hic si velim tecum contendere, non sum tibi par. Scio Prædicantes apprime exercitatos esse in hoc genere, vbi Pontifex & Iesuitæ exagitandi sunt. Sed tamen, si modestæ interrogationi locus est, cur obsecro, Societatem IESV nonam dicis? Sanè, si nomen spectes, non noua, sed verus est. Audi Apostolum 1. Corinth. 1. 9. *Fidelis Deus per quem vocati estis in Societatem filij eius Iesu.* Qui locus, si de omnibus Christianis intelligi potest, vt tu futeris, etiam de nobis potest intelligi. Nam & nos Christiani sumus. Igitur qui hoc nomen *Societatis IESV* vsurpat, non nouum, sed vetus & Apostolicum nomen vsurpat. Sed cur vos, inquis, præ aliis id vsurparis? Dicam. Non repugnamus, quin alij quoque vsurpēt, si velint. Sicut enim omnes, qui in Christum credunt Christiani; sic omnes, qui Iesum credunt, Iesuitæ appellari possunt. Rursum, sicut illi, qui quasi proprio ac peculiari nomine Christianos se vocant (vt aliqui Saxonie Duces) non idèd reprehendi possunt: ita nos, qui quasi peculiari nomine Iesuitæ appellamur, non idèd iustam reprehensionem incurrimus. Quod si à te reprehendimur, id studio calumniandi fieri putandum est.

30. Explicabo rem totam clariùs. Quotquot viuunt in Imperio, Imperatori subiecti sunt. Eorum tamen duplex est genus. Alij communi tantum lege illi subiecti sunt, vt rustici, ciues, mercatores, nobiles. Alij peculiari quadam ratione, vt milites, qui speciali iuramento se illi obstringunt, & hoc nomine stipendia capiunt. Hi per certa vexilla & centurias distributi sunt. Et alij quidem à suis Centurionibus vel Chiliarchis qui vnicuique centuriæ vel cohorti præfunt, sua nomina sortiuntur: alij ab ipso Imperatore, qui omnium caput est, Cæsarianos se vocant. Simile est in Ecclesia. Quotquot in ea viuunt, Iesu Christo subiecti sunt. Eorum etiam duplex est genus. Alij communi lege illi subiecti sunt, vt laici & sæculares homines: alij peculiari quadam ratione, vt Religiosi qui speciali voto se illi obligarunt. Horum varij sunt ordines ac instituta. Et alij quidem à suis Prælatibus vocant se Franciscanos, aut Dominicanos, aut Augustinianos, aut Bernardinos, aut Benedictinos: alij à Domino Iesu, qui omnium caput est, Iesuitæ appellantur. Quid hic mali est? Si milites Cæsaris, Cæsarianos; cur milites IESV, Iesuitas vocari fas non sit?

31. Igitur Iesuitarum nomen, non nouum, sed vetus & Apostolicum est. At neque doctrina eorum noua. Nam in omnibus Academiis, vbicunq; Theologiam profitentur, publicas habent prælectiones ex **D.** Thoma Aquinate, & illius doctrinam interpretantur. Hæc autem doctrina, non noua, sed vetus est. Non ergo, si doctrinam spectes, noui, sed veteres sunt Iesuitæ. Quod etiam vestro iudicio confirmari potest. Nam vos palam asseritis, Papatum cum superiori sæculo penè collapsus esset, humeris Iesuitarum fuisse sustentatum, ne penitus rueret ac periret: & nunc etiam sustentari. Quod sine dubio intelligitis de doctrina Papatu. At doctrina Papatu, non noua, te etiam fatente, sed vetus est. Si ergo hanc sustentant Iesuitæ, non nouam, sed veterem sustentant.

32. Vos potius & nomine, & doctrina noui. Nomi-

A ne quidem, quia nomen Lutheranorum nec in Scriptura, nec in vlllo antiquo authore reperiri potest. In angulo Saxonie natum est ante paucos hos annos. Doctrina verò, quia dogmata Lutherana, vel cum ipso Luthero, vel post Lutherum orta sunt. Nusquam inuenies in antiquis Patribus hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Christi est vbique. 2. Sancti non sunt inuocandi. 3. Non est orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motum fidei. 5. Duo tantum sunt Sacramenta. 6. Matrimonium tam est singulis necessarium, quàm cibus & potus. 7. Si non vult vxor, veniat ancilla. 8. Vota monastica non sunt seruanda. 9. Monachus, exemplo Lutheri, potest ducere Monialem. 10. Lutherus legitime missus est ad Ecclesiam reformandam. Hæc, si potes, ostende in antiquis Scriptõribus. Non poteris. Noua sunt. Vos igitur noui, qui ista docetis.

Sartorius duo alia obiicit Iesuitis, quæ potius conueniunt Lutheranis.

33. **N**on satis visum tibi est Iesuitas vocare novos homines, sed etiam duo alia, quæ maioris momenti sunt, illis obiicis. Vnum est, quod regantur spiritu diaboli. Alterum, quod veniant quidem in vestimentis ouium, sed tamen intrinsecus sint lupi rapaces. Vtrumque sine fundamento. Si vellem regerere, facile ostenderem, Lutheranis potius, quam Iesuitis ista conuenire. Ac de priori videtur res manifesta. Nam Lutherani habent eundem spiritum cum Luthero. At Lutherus disertè scribit, se cum diabolo disputasse, & à diabolo persuasum esse, vt Missam priuatam aboleret; quod etiam factum est. Ergo cum eam instinctu diaboli abrogauit, spiritu diaboli impulsus fuisse necesse est. Hic iam quæro, mi Sartori, verè an falsò id scripserit Lutherus? Si verè scripserit, verum est diaboli spiritu ac impulsu actum esse. Si falsò, mentitus est. An non potuit mentiri, nisi spiritu diaboli ageretur, quia diabolus est pater mendacij; Siue ergo verè, siue falsò scripserit, semper conuincitur, spiritu diaboli actum fuisse non Dei.

34. De posteriori res æquè certa est. Nam Lutherani dicunt, se reformare Ecclesiam Christi, prædicare purum ac sincerum Euangelium, abolere superstitiones & abusus Papistarum: vno verbo, nihil aliud spectare, quàm gloriam Dei. Hæc sunt vestimenta ouium, quibus se tegunt. Quid interim fit? Luporum more, in gregem dominicum deseruiunt, & omnia salutis præsidia de medio tollunt. Quod frater illorum Caluinus, in cap. 11. Danielis v. 34. testatur his verbis: *In exiguo illorum numero, qui sese ab idololatriis Papatu subdlexerunt, maior pars plena est perfidia & dolis. Præclarum quidem Zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus.* Testimonium hoc verum est. Audi ipsum Lutherum, in postilla domestica Ienæ impressa, conc. 2. primæ Dominicæ Aduentus: *Mundus ex hac nostra doctrina quotidie redidit deterior. Jam homines singuli septenis diabolis obsidentur.* &c. Vide quæ ibidem sequuntur.

Sartorius in Becanum contumeliosus est, & seipsum commendat.

35. **I**N postrema tua epistola, vt supra insinuau, multis verborum contumeliis me afficis, & inter alia probra, nominatim mihi obiicis mendacia, scommata, cõuitia, calumnias, liuorem, virus, bilem,

acerbitatem. Et quasi tu ab his omnibus immunis esses, addis te sequi præceptum illud Christi; *Nolite maledicere maledicentibus.* Non secus, ac Phariseus in Euangelio dicebat; *Non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.* (Lucæ 18. 11.) Nosti cætera.

36. Nolo pro mea defensione loqui. Loquantur alij, qui ex scriptis me norunt, non modo Catholici, sed etiam Calvinistæ & Lutherani. Ex Catholicis, Cardinalis Bellarminus in quadam epistola ad me data, sic scribit: *Locutus sum cum sanctissimo Patre nostro Papa, & cum reuerendissimo P. N. Generali: & utriusque visum est, Reu. Vest. hanc responsum (ad librum cuiusdam hæretici) delegare. Rogo igitur Reu. Vest. ut placeat hunc laborem suscipere, & solita sua perspicuitate & breuitate cum solida eruditione coniuncta, librum istum confutare. Iussit autem Dominus Papa, ut admonerem Reuerent. Vest. nomine suo, ut caueat à mordacitate, ut hætenus cauit, & hinc magnam laudem apud omnes commeruit. Decet enim Catholicos Scriptores, ac præsertim Religiosos, modestia & grauitas; ac ut relinquunt hereticis petulantiam, ut iisdem relinquunt falsitatem, &c.*

37. Ex Calvinistis, Henricus Salcolbrigienfis in refutatione Becanici examinis plagæ Regiæ, in præfatione ad Henricum Magnæ Britanniæ hæredem, serenissimi Iacobi Regis filium, sic incipit: *Ex omni illa hominum colluue, qui tractatus contra Augustissimi Monarchæ librum de Apologia Iuramenti fidelitatis scriptum, suos emisere; existit Becanus ab impudentissima illa conuitiandi rabie remotior.*

38. Denique ex vestris Lutheranis, Albertus Grauerus, Theologiæ Professor in Academia Ienensi, in disputatione Antijesuitica nona de Pontifice Romano, circa initium, §. 5. sic scribit: *Et quoniam ante sexennium Martinus Becanus, Iesuita Moguntinus, alias præter morem reliquorum plerorumque modestus, & à conuitiis maxima ex parte sibi temperans, ac de rebus ipsis, sine personarum insectatione disputans, quod in ipso, quamuis aduersario, laudandum, &c.*

39. Adhibui tres testes pro mea innocentia. Et quia in ore duorum, vel trium testium, stat omne verbum, frustra me accusas. Contra te non ego testibus. Epistola, quas scribis, testimonium contra te dicunt. Plenæ sunt conuitiis, præsertim vltima, quam tertio loco accepi. Quod nihilominus addis, te sequi præceptum illud Christi *Nolite maledicere maledicentibus;* si me spectes, facile concessero. Tametsi enim mihi maledixeris, non tamen maledicenti maledixisti.

Sartorius ridiculam questionem proponit de Alphonso Salmerone.

40. **C**um nuper tibi respondissem, in Alphonso Salmerone reperiri hanc propositionem, (*Christus bis instituit cœnam Eucharisticam*) quam tu nusquam reperiri obieceras: & simul addidissem, eundem Alphonsum magnæ authoritatis virum esse, tum quod multa opera edidisset, tum quod Concilio Tridentino interfuisset; scribebas te mirari, *cur non persuaserit Patribus illius Concilij, ut canonibus hoc etiam dogma adderent, Christus bis instituit Eucharisticam.* Vis dicam? Metuebat, ne si plures Canones scriberentur, maiorem ignem vbique excitarent Lutherani. Si hoc non capis, dicam apertius. Lutherus vester, deserto monasterio, rapuit è claustro Monialem, & incestis nuptiis sibi copulauit. Hoc,

ne fiat, prohibent Canones Iuris canonici. Ne Canonibus plecteretur, torum Codicem combussit, ex quo magna flamma excitata est. Periculum erat, ne discipuli ipsius (inter quos vnus es) eandem carnificinam exercerent in Codicem Concilij Tridentini, præsertim si plures in eo essent Canones, quàm ipsi vellent. Igitur ad pauciores contracti sunt.

41. Serio, an ioco hoc dixerim, parum interest. Tu accipe, vt vis. Si non tecum, sed cum viro docto negotium mihi esset, facile, & vno quasi verbo, illi satisfacerem. Norunt viri docti, solas controuersiarum decisiones solitas referri in Canones; non item probationes & argumenta, quibus illæ confirmantur. Controuersia tunc erat inter Catholicos & Lutheranos, an sub vna specie liceret communicare. Decisum fuit, licere. Hæc decisio relata est in Canonibus his verbis: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles vtramque speciem sanctissimi Eucharistia Sacramenti sumere debere, anathema sit.* At testimonia Scripturæ, & alia argumenta, quibus illa decisio confirmari poterat, non sunt posita in Canone. Quamuis ergo Catholici, vt confirmet illam decisionem, adducant etiam testimonium Lucæ, & inde probent Christum sub vna specie dedisse Eucharistiam in Emaus, & sub vtraque in vltima cœna; non tamen necesse est, vt hæc probatio in Canonem fuerit transcripta. Hæc tu, quia nescis, miraris. At alij, qui Ius Canonicum & Ciuile legerunt, non mirantur. Sciunt in vtroque vel nudas leges, vel nudas sæpe decisiones contineri. Et hæc quidem in Iure Canonico, *Canones:* in Ciuili, *Rescripta* appellari solent. Vel nunc saltem disce aliquid.

Sartorius à Balduino subsidium petit.

42. **B**is petis subsidium à Friderico Balduino, Lutheranico Prædicante: semel in prima tua epistola, & semel in tertia. Priori loco, vt me terreas, obiicis Balduinum ante quadriennium contra me scripsisse. Non nego. Sed nec terreor. Scripsit etiam contra Nicolaum Serarium, qui tunc mecum Moguntia erat. Sed vicissim ab vtroque refutatus est. Et publicè extant libelli nostri. De meo nihil dicam. Legant alij, & iudicent. Serarius certè tam neruose constrinxit hominem, ac tam solidè probauit, diabolus fuisse Lutheri Præceptorem, vt nemini deinceps dubium esse possit. Quod tu quidem molestè fers, & purum putum mendacium esse dicis. Sed alij, quibus plus prudentiæ est, aliter sentiunt. Nec tamen quicquam de hac re dixisset (quam scio vobis odiosam esse) nisi Balduinum mihi obiecisses. Et quorsum obiecisti? Planè extra scopum. Scripserit sanè Prædicans aliquis contra me, scripserit contra Serarium: quid hinc efficis? An idè consequentia tua, quam supra dixi vitiosam esse, salua & proba est? Tam proba, quàm quæ sequitur: *Balduinus scripsit in Becanum: Ergo Sartorius bonus Dialecticus est.* Omnino scilicet.

43. Posteriori loco, ais eundem Balduinum, sicut & alios Lutheranos, solidè respondisse ad ea, quæ de libertate Ecclesiæ à me allata sunt. Itaque non opus esse tua responsione. Breui scilicet compendio rem totam conficis. Poteris deinceps in omni controuersia, hac ratione te expedire. Et quidem facillimo negotio. Quid enim proprius est, quàm in singulis difficultatibus, quas vobis obiicimus, remittere nos ad alios, qui aliquando idem argumentum tractauerunt? At hoc non est disputare, sed fugere. Nec mihi
Viennæ

Viennæ à Balduino, sed à Sartorio bellum indictum est. Igitur Sartorius pugnet, non Balduinus. Nec tamen abnuo, ut Balduini, si lubet, opem implores: sed ita, ut tu etiam in acie stes, & ictum aduersarij excipias. Cur vltro me lacessisti? Cur absentem, & nihil de Sartorio vel scientem, vel cogitantem, in Cathedra aggressus es? Imò, si vis, omnes Prædicantes & Confistoriales, quotquot Hailbrunneri Tractatum approbarunt, in subsidium voca. Vno hoc dilemmate prosternam vniuersos: Vel Gratia & Græcia sunt diuersa, vel idem. Si diuersa, cur confunditis, & alterum pro altero ponitis? Si idem filij Dei non estis. Valebit enim hic syllogismus: Quicumque sunt extra Græciam, sunt extra Gratiâ: At vos omnes Lutherani, qui approbastis Tractatum Hailbrunneri, estis extra Græciam, quia estis in Germania: Ergo estis extra Gratiâ. Non igitur filij Dei estis. Quid tibi videtur, Sartori? Sed pergo ad alia.

Sartorius promittit sibi victoriam ex Scriptura.

44. **A**lteram tuam Epistolam sic concludis: *Sacra Scriptura ductu, ex tuo dogmate triumphum planè agere possem.* Hoc ideò facis, quia iam ante scripseram tibi his verbis: *Non successit tibi probatio ex scriptis Pontificiorum. Vide, an ex verbo Dei aliquid possis efficere.* Igitur respondes, te non modo posse aliquid efficere, sed etiam triumphum agere, si ex verbo Dei me oppugnare velles. Videris vnus esse ex illis, qui ante victoriam canunt triumphum. Experire primum quid possis; & produc aliquid ex Scriptura, quo me oppugnes. Scio te non ausurum: vel certè, si ausis eodem successu disputaturum, quo hæctenus ex scriptis Pontificiorum disputasti. Vtrobique puer es, & ne consequentiam quidem vnâ legitimè formare potes.

45. Sunt & alia duo, quæ te merito absterrere debent. Vnum est, quod vos Lutherani non habeatis legitimū Scripturæ Canonem. Nos habemus. Nam nostrum Canonem, qui in Concilio Tridentino sess. 4. consignatus est, per continuatam Traditionem accepimus à Gelasio Pontifice in Concilio Romano, ab August. lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8. ab Innocentio primo, Epist. 3. ad Exuperium cap. 7. & ab aliis Patribus, qui interea in Ecclesia floruerunt. Vestrum, vos ipsi excogitastis. Planè nouitius es. Nec reperies vel duos ex antiquis Scriptoribus, qui per omnia vobiscum in Canone consentiant.

46. Alterum est, quod nec legitimū Scripturæ sensum aut versionem habeatis. Tot Bibliorum versiones apud vos sunt, quot Magistelli, qui aliquid Græcè aut Hebraicè norunt: Tot sensus & interpretationes, quot capita. Quisque fingit sibi sensum, quem vult. Apud nos Catholicos vna versio est, quæ multis sæculis in Ecclesia viguit: vnus sensus, quem perpetua Maiorum Traditio nobis reliquit. Nobis rectè accommodari potest illud Genes. 11. *Erat terra labij vnius, & sermonum eorundem.* Et infra; *Ecce vnus est populus, & vnum labium omnibus.* Vobis, quod sequitur: *Confundamus linguam eorum, ut non audiat vnusquisque vocem proximi sui.* Et rursus: *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terre.*

47. Hæc nuper ad te scripsi. Et planè putabam te

A aliquid responsurum in tertia tua Epistola, quam interea misisti. At nihil factum est. Nihil quo me oppugnes, adduxisti ex verbo Dei. Nihil de Canone Lutheranorum, nihil de Scripturæ sensu aut versione à te responsum est. Omnia dissimulasti. Et meritò. Nam omnes versiones, quibus Lutherani vtuntur, nouitiæ sunt: nulla vetus nisi nostra. At quidquid nouum est, absurdum est, ut tu in altera Epistola, si meministi, argumentaris. Omnes igitur Lutheranorum versiones, tuo iudicio absurdæ sunt. Idem dicam de Canone. Vester nouus est: Absurdus igitur. Et hîc valet (si tamen quidquam valet) solennis illa tua consequentia: *In omnium veterum auctorum scriptis non memini me reperire vel Canonem, vel versionem, qua Lutherani vtuntur: Ergo tam Canon, quam versio noua & absurda est.* Sic iterum tuo gladio te mactas.

Sartorius magni se facit.

48. **Q**vanti te æstimes, ex triplici capite colligi potest. Primò, quia promittis tibi triumphum, si ex verbo Dei pugandum sit. Sed inanis hæc iactantia est, ut iam ostendi. Secundò, persuades Lectori, te omnium Pontificiorum scripta legisse. Vix paucorum legisti. Denique, in altera tua Epistola putas me sollicitum esse, quasi metuam à te refutari. Noli quæso hoc putare. Scio te tantum non esse, quem debeam extimescere. Et quid obsecro formidabile in te est? Legitimum Scripturæ Canonem & versionem non habes. Veteres authores ne nosti quidem. Vix Gersonem aspexisti. Totum præsidium, quo niteris, vel conuitia sunt, vel pagellæ aliquot ex Luthero & Kemnitio transcriptæ. Optimè in te quadrat illud Apocal. 3. 17. *Dicis quod diues sum & locupletatus, & nullius ego. Et nescis, quia tu es miser & miserabilis, & pauper & nudus.* Si tu aliud de te sentis non bene te nosti. Nec est quod Sculptori in hac re credas, qui nuper eximia specie effigiem tuam efformauit. Decepit te. Comam & barbam exornauit; sed cerebrum non apparet.

49. Ignosce, quod tam candidè tecum agam. Et meminere illius, quod est in Prouerbiis c. 27. v. 6. *Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.* Nec interpreteris conuitium esse quod scribo. Tunc conuitium est, quando quis ex odio personæ conicit in aliquem verba odiosa, sine sufficienti causa aut fundamento: quo pacto plerique vestrum, vocant nos Suitas aut Ranas. Non enim apparet vlla rationabilis causa, cur nos potius, quàm Prædicantes Lutherani debeant sic appellari. Quid enim turpe aut detestabile reperias in suis & ranis, quod nobis potius, quam vobis accommodari possit? Nihil penitus. Mera igitur conuitia sunt. At conuitium non est, quando quis aliquid iocosum aut asperum conicit in alterum, non ex odio personæ, sed ex merito causæ, de qua agitur: ut si dicam Sartorium non esse probum Dialecticum, quia reuera non probè argumentatur; indoctum esse, quia reuera doctus non est; mendacem, quia reuera in flagranti mendacio deprehenditur; malæ fidei, quia reuera mala fide egisse conuincitur: Et sic deinceps. Atque hæc hæctenus, mi Sartori. Si satisfactum tibi est, gaudeo: sin minus, perscribe ad me quid vltius desideres; dabo operam, ut satisfaciam. Vale, & rem totam coram Deo expende. Viennæ 8. Octobris, Anni 1614.

Tuus, si vis,

MARTINVS BECANVS Societatis
IESV Theologus.

OPVSCVLVM QVARTVM.
AD D. GEORGIVM N.
NVPER E CALVINIANO
Factum Catholicum.

DE COMPARATIONE ECCLESIAE
& Synagoga,

EPISTOLA.

1. **A**CCEPI Epistolam tuam, humanissime D. Georgi, in qua multis argumentis conaris demonstrare, Ecclesiam Christi deficere & errare posse. Non quod reuera ita sentias, cum iam Catholicam fidem, abiecta hæresi Calviniana, ut ais, sincerè complectaris: sed quòd aliter à me doceri cupias, quàm hactenus à Calvinianis Professoribus Heidelbergæ instructus es. Porro vis ac robur argumentorum omnium, quæ multis verbis & ambagibus à te allata sunt, videtur esse huiusmodi: *Synagoga Iudæorum reipsa defecit ac repudiata est: Ergo etiam Ecclesia deficere ac repudiari potest.* Sequelam probas ex variis prærogatiuis, quas Synagogam præ Ecclesia habuisse affirmas. Sunt autem hæ. Prima, quod Scriptura disertè præferat Synagogam Ecclesiæ. Altera, quod plures & excellentiores promissiones factæ sint Synagogæ, quàm Ecclesiæ. Tertia, quod Synagoga arctius cum Deo coniuncta fuerit, quam sit Ecclesia. Nam Synagoga, inquis, fuit filia Dei, cum Ecclesia non sit filia, sed sponsa. At filia quantumuis peccet, semper manet filia. Sponsa verò, si enormiter delinquat, non semper manet sponsa, quia sponsalia sæpè dissoluuntur. Si ergo Synagoga non obstantibus his prærogatiuis, à Deo repudiata est; cur Ecclesia repudiari non possit?
2. Hoc breui compendio, nisi fallor, totius Epistolæ tuæ robur complexus sum. Nunc, quia doceri à me vis, & omnes scrupulos, quibus adhuc angi & cruciari te ais, eximi vehementer optas; faciam equidem, quod & officij mei ratio exigit, & Christianæ charitatis regula faciendum esse præscribit. Nec de methodo laborandum est. Singula eodem ordine, quo iam proposita sunt, sigillatim discutiam. Ac futurum confido, ut ex eorum discussione facilè intelligas, nihil aliud apud Calvinistas, quàm meras fraudes ac imposturas te imbibisse. Sit ergo

QVÆSTIO I.

An Scriptura Præferat Synagogam Ecclesiæ?

3. **D**VPLICI testimonio probas affirmantem partem. Prius habetur Deuteron. 4. 7. *Non est alia natio tam grandis, que habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta, ut habeat ceremonias iustaque iudicia & uniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?* Posterius Psalm. 147. 8. *Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israël. Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit illis.* Ex utroque formari potest tale argumentum: Si nulla est natio tam grandis, nulla

Agens tam inclyta, quæ cum Synagoga & populo Iudæorum conferri possit; certè nec populus Christianus cum ea conferri potest: At verum est antecedens: Ergo & consequens.

4. Audi mi Georgi: Mera inscitia hæc est. Nam Scriptura non confert ibi Synagogam Iudæorum cum Ecclesia Christi, quæ tunc nondum erat in rerum natura; sed cum aliis gentibus ac nationibus, quæ tunc temporis colebant idola. Et ponit tres illius prærogatiuas. Prima est, quòd haberet apud se Tabernaculum fœderis, in quo Deus dabat certissima responsa de rebus dubiis: & orationes populi in quacunque necessitate benignè audiebat. Altera, quòd haberet legem Decalogi in tabulis lapideis à Deo scriptam. Tertia, quòd præter legem Decalogi, haberet etiam præcepta ceremonialia, quæ ad cultum

cultum veri Dei promouendum, & iudicialia, quæ ad pacem & iustitiam conseruandam erant vtilissima.

5. Hæ fuerunt prærogatiuæ Synagogæ respectu aliarum gentium, quæ tunc erant, non tamen respectu Ecclesiæ Christi, quæ nunc est. Nam aliæ gentes, quæ tunc erant, non habebant quicquam eorum, quæ iam dicta sunt. Habebant quidem responsa Dæmonum, qui in idolis loquebantur, sed sæpe falsa, incerta, ambigua. Habebant legem Decalogi scriptam in cordibus; sed propter quotidiana peccata quasi deletam & obliteratam. (Rom. 1. 21. Habebant præcepta ceremonialia, non tamen ad veri Dei cultum, sed ad idololatriam accommodata. Habebant etiam iudicialia, sed sæpe iniqua, tyrannica, inhumana.

6. At Ecclesia Christi, quæ nunc est, superat Synagogam in his omnibus. Primò, quia Synagoga nihil aliud habebat, quàm tabernaculum fœderis, in quo Deus per Angelos loquebatur Iudæis. At Ecclesia habet ipsum DEI Filium incarnatum, qui in propria persona locutus est Apostolis, Ioan. 1. 18. *Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrabit.* Et Hebr. 12. *Nonisimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem vniuersorum.*

7. Secundò, Synagoga habebat nudam legem Decalogi, quæ solum præcipiebat, quid agendum esset, nullam verò gratiam ex se præstabat: At Ecclesia præter legem præcipientem, accepit etiam gratiam, quæ præbeat vires & facultatem præstandi id, quod præcipitur, Ioannis 1. 17. *Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Vbi notanda est triplex antithesis. Prima inter legem & gratiam, quasi inter corpus & animam, inter litteram & spiritum. Nam sicut corpus per se est pondus, quod onerat, nisi vegetetur ab anima: & sicut littera occidit, nisi adsit spiritus, qui viuificet: sic lex per se molesta est, quia iubet difficilia quæ à nobis præstari non possunt, nisi gratia nos iuuet. Altera inter Moysen & Christum, quasi inter seruum & dominum, inter præconem legis & Legislatorem. Tertia inter dare & facere. Moyses non fecit legem, sed acceptam à Deo dedit populo & promulgauit, quia non legislator, sed minister legislatoris (Hebr. 3. 5.) At Christus non tantum dedit gratiam, sed etiam fecit, quia ipse est author & fons omnis gratiæ, *de cuius plenitudine nos omnes accepimus.* (Ioan. 1. 16.)

8. Tertio, Synagoga, cum esset ancilla, non domina; habebat quidem præcepta ceremonialia & iudicialia, sed quæ timorem & seruitutem spirabant. At Ecclesia, quæ non est ancilla, sed libera, non habet præcepta timoris & seruitutis, sed potius, quæ ad amorem & libertatem accommodata sunt (Rom. 8. 15. *Non enim accepimus Spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Et Gal. 4. 31. *Itaque fratres, non sumus ancilla filij, sed libera, quia libertate Christus nos liberauit.*) De prioribus præceptis dictum est Actor. 15. 10. *Quid tematis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare posuimus?* De posterioribus Matt. 11. 30. *Iugum meum suauis est, & onus meum leue.*

9. Hæc, meo iudicio, tam clara sunt, vt non egeant longiori interprete. Et omninò mihi persuadeo, in hoc quidem puncto abunde satisfactum tibi esse. Porro de Caluinianis professoribus, qui te aliter instruxerunt, quid dicturus es? Sane, si ignorant quæ iam dixi, stupidi sunt, & à cathedris amouendi. Si norunt, maleuoli & deceptores, qui aliter docent, quàm sentiunt.

QVÆSTIO II.

An Synagoga habuerit plures & excellentiores promissiones, quàm habeat Ecclesia?

10. **H**Oc tu Georgi, quanquam non tuo, sed Calvinistarum sensu ac iudicio, affirmas. Et ne temerè videaris id facere, adducis tres promissiones, quæ Synagogæ factæ sunt. Prima est 3. Regum 9. 3. *Dixit Dominus ad Salomonem: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificauit domum hanc, quam edificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum. Et erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.*

11. Secunda est Psalm. 13. 1. 13. *Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutaribus, & sancti eius exultatione exultabunt. Illuc producam cornu David, parauit lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.*

12. Tertia est Zachar. 2. 5. *Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius. Et ibidem: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei: Et iterum: Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.*

13. Ecce, inquis, quam præclaras promissiones habuit Synagoga, & quidem ab ipso Deo: cum interim Ecclesia non habeat nisi vnicam illam à Christo: *Porte inferi non preualebunt aduersus eam:* quæ nullo modo cum istis conferri potest. Miror te Georgi, Videris apud Calvinistas, eiurato Christo, Iudaismum imbibisse: quod ex duplici capite ostendi potest. Primò, quia Christum opponis Deo, quasi ipse Deus non esset. Secundò, quia nimis honorificè loqueris de Synagoga: nimis abiectè de Ecclesia; quasi illi maiores, quàm huic promissiones factæ sint. Cum tamen Apostolus Hebr. 8. 6. contrarium diserte asserat, his verbis: *Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris Testamenti Mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est. Quid apertius contra te dici potuit? Nouum, inquit, Testamentum in melioribus repromissionibus sancitum est, quàm vetus. Vel, quod in idem recidit, Ecclesia Christi meliores habet promissiones, quàm Synagoga Iudæorum. Quod manifestè apparebit, si conferamus vtriusque promissiones inter se.*

14. Igitur ex tribus illis promissionibus, quas ais Synagogæ factas esse, tertia non est facta Synagogæ, sed Ecclesiæ, vt infra ostendam. Reliquæ duæ non sunt absolutæ, sed conditionatæ. Nam priori hæc conditio annexa est: *Si autem auersione auersi fueritis vos, & filij vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & ceremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis Deos alienos; auferam Israël de superficie terra, quam dedi eis: Et templum, quod sanctificauit nomini meo, projiciam à conspectu meo; eritque Israël in proverbium: & in fabulam cunctis populis.* Posteriori hæc: *Si custodierint filij tui Testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos.*

15. Vides, opinor, quam fragili conditione fulciantur hæc promissiones. Nimirum vt tam facilè rescindi possint, quàm facilè peccare homo potest. Longè aliter res habet in promissionibus Ecclesiæ factis. Nam hæc & plures sunt, quàm duæ: & absolutæ sunt, non conditionatæ: & tanta firmitate nixæ, vt de earum affectu dubitandum non sit. Eas tibi breuiter, nec ta-

men omnes, sed quæ primum memoriæ occurrent, hoc loco proponam. Sunt autem duplices: aliæ in veteri, aliæ in nouo Testamento factæ & consignatæ. Prioris generis sunt hæc.

Prima promissio Ecclesie facta in veteri Testamento.

16. **P**rima habetur apud Isaiam cap. 54. Nam toto illo capite expresse agitur de Ecclesia Christi, quæ ex gentilibus erat colligenda, vt non solum Hieronymus & alij scriptores, sed Apostolus quoque in epistola ad Galatas capite 4. interpretatus est. Sunt autem multa, quæ ibi promittuntur Ecclesie. 1. fecunditas. 2. amplitudo. 3. firmitas, stabilitas & perpetuitas. 4. victoria contra hæreticos & alios hostes.

17. Fecunditas promittitur v. 1. his verbis: *Lauda sterilis quæ non parit: & hinni, quæ non pariebat: quoniam multi filij deserta magis, quàm eius, quæ habet virum, dicit Dominus.* Vel, vt habet Apostolus loco citato: *Latare sterilis, quæ non parit: erumpe & clama, quæ non parituris: quoniam multi filij deserta magis, &c.* quasi dicat: O Ecclesia gentilium, quæ ante aduentum Christi fuisti sterilis, & non peperisti Deo filios, propter defectum fidei (vixisti enim in idololatria) latrare nunc & exulta, quia paries plures filios, quàm peperit Synagoga. Hæc, quæ hætenus fuit fecunda, cessabit parere: Tu verò, quæ sterilis fuisti, & deserta à Deo, incipies parere, & eris longè fecundior, quàm illa fuit. Sicut prædictum est 1. Reg. 2. 5. *Sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.*

18. Amplitudo promittitur, v. 2. *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida.* 3. *Ad dextram enim & ad laeuam penetrabis, & semen tuum gentes hereditabit, & ciuitates desertas inhabitabit,* id est, propter multitudinem filiorum, quos paritura es, debetis dilatare terminos habitationis tuæ: quia Palestina, in qua sola hætenus Synagoga templum & certam sedem habuit, non sufficiet tibi ad habitandum. Opus erit maiori loco & spacio. Vno verbo, totum terrarum orbem occupabis, & omnes gentes erunt tibi in hereditatem.

19. Firmitas & perpetuitas promittitur, v. 4. *Noli timere, quia non confunderis, neque erubescas: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentie tue obliuisceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius.* 5. *Quia dominabitur tui, qui fecit te, Dominus exercituum nomen eius: & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terre vocabitur.* 6. *Quia vt mulierem derelictam & merentem spiritu vocauit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abiectam, dixit Deus tuus.* 7. *Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.* 8. *In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus Dominus,* id est: Tamen si ante Christi aduentum vixeris in confusione, mærore & opprobrio, propter idololatriam, & toto illo tempore (quod tamen modicum fuit, respectu futuri temporis) fueris à Deo quasi abiecta & derelicta; deinceps tamen non est quòd timeas vllam confusionem. Nam Deus, qui creauit te, misertus est tui & decreuit præclara beneficia in posterum tibi conferre. Ac primò, sua morte & passione te redempturus est. 2. In magnis miserationibus congregabit te. 3. Non temporaria, sed sempiterna misericordia prosequetur te. 4. Dominabitur tui, non sicut Dominus ancillæ, sed sicut maritus vxori dominari solet. Quàm verò potens maritus ille sit, ex duplici capite

A estimari potest. Primò ex nomine; quia *Deus exercituum nomen eius.* Habet enim sub se omnes Angelos, qui sunt illius milites & ministri. Secundò ex hereditate; quia quando assumeret te in sponsam, totum terrarum orbem accipiet à Patre in hereditatem, sicut promissum illi est Psalm. 2. 8. *Postula à me, & dabo tibi gentes in hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra.* Et idèd *Deus omnis terre vocabitur.* Si ergo talem sponsum habitura es, quem extimescas: Angeli, qui sunt ministri sponsi, pugnabunt pro sponsa. Et totus orbis, qui dabitur sponso, dabitur etiam sponsæ; quia vtrique erunt omnia communia.

B 20. De qua promissione vt sis securior, audi quid dicat Dominus, v. 9. *Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui iuravi, ne inducerem aquas Noë ultra supra terram: sic iuravi, vt non irascar tibi, & non increper te,* id est, sicut olim iureiurando promisi Noë, quod non amplius vellem dissipare terram diluuii (Genes. 9. 11.) Ita nunc iureiurando promitto tibi, quòd non amplius velim tibi irasci: multo minus abiicere, & abiectam deserere. Nam, vt dixi, *miseriordia sempiterna misertus sum tui.* Addo ad maiorem confirmationem, v. 10. *Ad ontes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur,* id est: Etiam si montes de loco suo mouerentur, & colles contremiscent; non tamen misericordia mea recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, sed fixum & irreuocabile mansurum est.

C 21. Sequitur v. 11. *Paupercula tempestate conuulsa, absque vlla consolatione,* id est, hætenus fuisti paupercula, quia vixisti sine cognitione veri Dei: fuisti instabilis, quia variis idolorum erroribus, quasi tempestatibus conuulsa & agitata es: fuisti sine consolatione, quia falsi dij, quos coluisti, non potuerunt te iuare. At nunc bono sis animo: *Ecce ego sternam per orbem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris.* 12. *Et ponam iaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles,* id est: Ego ita fundabo & stabiliam te, vt tempestate conuelli non possis: ita muniam te portis & propugnaculis, vt sis inexpugnabilis.

D 22. Superest promissio victoriæ contra hostes, v. 16. *Ecce ego creauit fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum. Et ego creauit interfectorem ad disperdendum,* id est, (vt interpretatur Hieronymus.) Ego creauit diabolum, qui omnium malorum artifex est. Ille suscitabit contra te ignem, & conflabit vasa iniquitatis, id est, impios homines, vt Simonem magum, Arium, Donatistas, Pelagianos, Anabaptistas, Calvinianos, & similes sectarios, qui te oppugnabunt. Sed noli timere. Nam ex altera parte, creauit etiam *interfectorem ad disperdendum,* id est, excitauit alios, qui partim externa vi (quod faciunt Catholici Reges & Imperatores) partim calamo & viva voce (quod faciunt Doctores Ecclesie) disperdent aduersarios tuos. Ver. 17. *Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigitur: Et omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis,* id est: Omnes aduersarij, quos diabolus sufflans contra te excitabit, non habebunt successum, quia non est consilium contra Deum: Et omnes hæreticos, qui tibi resistent in causa fidei ac religionis, de errore conuictos condemnabis. Quod etiam factum est. Nam Ecclesia condemnauit Arianos, & alios hæreticos, qui illam hætenus oppugnarunt. Atque hæc sufficiant de prima promissione, quæ luculentissima est.

Secunda promissio Ecclesie facta in veteri Testamento.

23. **S**ecunda promissio habetur Ierem. 31. ver. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Iuda fœdus nouum. 32. Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Egypti: pactum quod irritum fecerunt: & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. 33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel, post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. 34. Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.*

24. Hic Deus per Prophetam confert inter se duas promissiones seu pacta: vnum veteris, alterum noui Testamenti: Et ostendit nouum Testamentum meliori promissione vel pacto sancitum esse, quam vetus, vt interpretatur Apostolus Hebr. 8. 6. Primò, quia pactum veteris Testamenti irritum factum est, propter peccata Iudæorum Pactum noui Test. non irritabitur. Igitur hoc firmitus est, quam illud fuit. Secundò, Deus in veteri Testamento dominatus est Iudæorum, id est, seuerè & imperiosè egit cum illis, sicut domini solent agere cum seruis. Vel, vt explicat Apostolus, vituperauit, neglexit, & abiiecit illos, eo quod irritum fecissent pactum. At in nouo Testamento paternè, non seuerè agit cum Christianis, quia per mortem Filij sui placatus est. Tertio, in veteri Testamento dedit legem scriptam in tabulis lapideis. At in nouo dat scriptam in cordibus seu visceribus Christianorum. Vel, quod idem est, in veteri dedit solam externam legem difficilia præcipientem: non autem internas vires ad præstandum id, quod præcipiebatur. At in nouo, non solùm dat legem præcipientem, sed etiam gratiam & charitatem adiuantem. Quarto, in veteri populus facilè recedebat à Deo, & conuertebatur ad idola. Nam ex vna parte, non habebat tanta præsidia ad perseverandum in cultu veri Dei, quanta nos habemus: Et ex altera, occurrebant multa, quæ auocarent à Deo. 1. fragilitas naturæ humanæ 2. astutia diaboli. 3. onus legis Mosaicæ, quod illis erat à Deo impositum. 4. minæ & terrores, quibus quasi inuiti cogebantur portare illud onus. 5. conuersatio cum gentilibus, inter quos viuebant, & à quibus vndique cincti erant. Atque ex his causis fiebat, vt nisi alij alios assidue incitarent, ad colendum Deum, facilè illius obliuiscerentur. Aliter fit in nouo Testamento. Christiani multo maiora habent præsidia. Habent Christum pro se passum & mortuum. Habent corpus & sanguinem Christi quotidie in sacrificio Missæ. Habent Sacramenta, quæ internam gratiam & charitatem conferunt. Denique vt alia taceam, ipsum nomen, quo Christianos se appellant, tam altè infixum est eorum cordibus, vt eradi non possit.

25. Hæc obiter dicta sint de sensu verborum Ieremiæ. Ad maiorem tamen explicationem duo notanda sunt. Vnum est, legem Decalogi tripliciter spectari posse. Primò, quatenus per dictamen rectæ rationis, seu per lumen naturale, scripta & impressa est in cordibus hominum. Sic data est omnibus hominibus, etiam gentilibus. (Rom. 2. 15.) Secundò, quatenus scripta est in tabulis lapideis. Sic data fuit Iudæis, non gentilibus. Tertio, quatenus scripta est in cordibus seu visceribus hominum, non solùm per lumen naturale, sed etiam per Spiritum sanctum, qui

Opusc. Bæ. Tom. IV.

A præbet gratiam & vires ad legem perfectè implendam. Sic datur Christianis. Sicut ergo Iudæi habebant quandam prærogatiuam respectu gentilium, eo quod accepissent legem scriptam in tabulis lapideis: sic Christiani habent prærogatiuam respectu Iudæorum, eo quod acceperint eandem legem scriptam in suis cordibus, seu in tabulis cordis carnalibus, vt loquitur Apostolus 2. Corinth. 3. 3.

26. **A**lterum est, Iudæos accepisse legem à Deo, intercedente pactione inter ipsum & illos. Nam ipse obligauit se, quod vellet illos protegere, & omnium bonorum temporalium abundantiam præstare, si seruant legem, quam accepissent. Sin minus, quod vellet illos affligere bello, peste, fame, captiuitate, & abiicere à facie sua, tanquam seruos refractarios & inobedientes. Illi vicissim obligarunt se, quod vellet seruare legem à Deo acceptam, & illi obtemperare. (Exodi 19. 8. & 24. 6.) Hæc mutua obligatio confirmata fuit sanguine victimarum, quem Moses, tanquam Mediator inter partes paciscentes, respersit in populum, cum hac protestatione: *Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus suis.* (Exodi 24. 8.)

27. Quia ergo Iudæi ex sua parte non seruauerunt hoc pactum, etiam ex parte Dei rescissum est. Et hæc est causa, cur ipsi à Deo puniti, abiecti & reprobati sint. In eorum locum successerunt Christiani, cum quibus noua pactio à Deo inita est, sub hac formula: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Mediator fait, non Moses, sed Christus, qui non animalium, sed proprio sanguine confirmauit hanc promissionem his verbis: *Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* (Matth. 26. 28.) Et ita confirmauit, vt nunquam integrè rescindenda aut irritanda sit. Poterit quidem rescindi aut irritari, respectu huius aut illius hominis in particulari, qui si peccet, & non velit pœnitere de peccato, merito reuicitur à Deo: non tamen potest irritari respectu totius Ecclesie, seu populi Christiani, quia Deus absolute non vult. Hoc patet ex eodem Ieremia, capite citato, v. 35. vbi sequitur in hunc modum: *Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem luna & stellarum in lumine noctis, qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi. 36. Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc & semen Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. 37. Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cæli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiiciam vniuersum semen Israël propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus.*

E 28. Ex quibus verbis colliguntur duo argumenta, quibus Deus confirmat pactum suum fore perpetuum. Vnum est huiusmodi: Ego, qui pacifcor vobiscum sum idem ille Deus, qui naturalem legem & ordinem constitui soli, lunæ, stellis & mari: soli, vt luceret per diem: lunæ & stellis, vt lucerent per noctem: mari, vt sonaret & ageretur, ad meum imperium. Si hæc lex non deficiet, neque pactum, quod vobiscum iniui, defecturū est. Igitur quamdiu videtis solem, lunam, stellas & mare seruare legem & ordinem naturalem, quem illis præfixi: tãdiu cogitate duraturum pactum quod vobiscum ininitum est. **A**lterum: Sicut impossibile est, vt aliquis vestrum possit mensurare cælos sursum, & fundamenta terræ deorsum: ita nunquã futurum est, vt ego abiiciam vos, & non sim vester protector, iuxta pactum, quod vobiscum iniui.

Tertia promissio Ecclesie facta in veteri Testamento.

29. **T**ertia promissio habetur Zachariæ 2. 1. *Et lenani oculos meos, & vidi: Et ecce vir, & in*

manu eius funiculus mensurarum. 2. Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: ut metiar Ierusalem, & videam quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo eius. 3. Et ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius. 4. Et dixit ad eum: Circe, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem pro multitudine hominum & inmentorum in medio eius. 5. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius. Et infra v. 8. Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. Et iterum v. 10. Lauda & latere filia Sion, quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. 11. Et applicabuntur gentes multe ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui.

30. In hoc capite, nomen Ierusalem accipitur duobus modis. Primò litteraliter pro vrbe Ierusalem. Secundo, mysticè pro Ecclesia Christi, quod frequenter fit in Scriptura. Nec immeritò, quia Ecclesia habuit ortum seu initium suum in vrbe Ierusalem: Et quidem triplici titulo. Primò, quia ibi Christus crucifixus est, ex cuius latere morientis formata est Ecclesia. Secundo, quia ibi prima legis Euangelicæ promulgatio facta est in die Pentecostes. (Act. 2.) Tertio, quia ibi nouum Testamentum in vltima cœna conditum, & Christi sanguine confirmatum est (Matt. 26. 28.)

31. Porro Deus per Prophetam promittit hic Ecclesiæ, quod multis partibus superatura sit vrbe Ierusalem. Primò, magnitudine. Nam longitudo & latitudo vrbe Ierusalem erat certis terminis definita & circumdata. At Ecclesia, propter multitudinem fidelium, non poterit definiti & circumdari, sed toto orbe diffundetur.

32. Secundo, munitione & protectione. Nam vrbs Ierusalem fuit munita muris lapideis. Ecclesia pro muris lapideis, habebit Deum protectotem. Cuius protectio describitur primum his verbis: Ego ero ei murus ignis in circuitu. Id est: Non ero murus lapideus, qui transcendendi aut penetrari potest, sed murus igneus, qui transiliti non potest, & qui solo aspectu terreat hostes appropinquantes. Deinde illis verbis: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei, id est, grauissimè me offendit.

33. Tertio, maiestate & gloria. Ego, ait Dominus, in gloria ero in medio eius, quasi dicat, Non solum protegam Ecclesiam, sed etiam gloriosam reddam. Vel, vt loquitur Theodoret. Non modo ei omne robur suppeditabo, sed & illustrem & admirandam reddam, vt eius gloria per omnem orbem terrarum peruagetur. De hac gloria loquitur Isaias c. 60. 1. Surge illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum & gloria Domini super te orta est. 2. Quia ecce tenebra operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Et Baruch. cap. 5. 3. Deus ostendet splendorem suum in te, qui sub cœlo est: Vel vt Græcus textus habet: Deus ostendet omni terræ & nationi, quæ sub cœlo est, splendorem tuum.

34. Est autem notanda differentia inter gloriam Synagogæ & Ecclesiæ. Nam in Synagoga seu in veteri Testamento non erat alia gloria, quàm quòd aliquando appareret vel nubes caliginosa, vel ignis in medio nubis caliginosæ sursum ascendens: idque in signum præsentia diuinæ, vel ad puniendum, vel ad protegendum. Sic enim legimus Exodi 16. 10. Et ecce gloria Domini apparuit in nube. Et cap. 24. 15. Operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini super Sinai, regens illum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem species gloria Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in con-

specu filiorum Israël. Et cap. 40. 32. Operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud. Nec poterat Moses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante.

35. At in Ecclesia multò amplior gloria est. Primò, quia Filius Dei in propria persona apparuit nobis, qui est lux vera, non tantum illuminans aliquam nubem aut montem, sed illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. (Ioan. 19.) Secundo, quia in natiuitate ipsius, claritas Dei circumfulsit omnes, qui aderant: & Angeli apparuerunt: & audita est vox dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. (Luca 2. 14.) Tertio, quia post aliquot dies, præter communem rerum ordinem, visa est stella in Oriente, & stupendo miraculo duxit tres Magos ad locum, in quo natus erat Christus, (Matth. 2. 2.) Quarto, cum idem Christus in Iordane baptizaretur à Ioanne, aperti sunt ei cœli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se: Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. (Matth. 3. 16.) Quinto, quando cum Petro, Ioanne & Iacobo ascendit in montem Thabor, transfiguratus est coram ipsis. Et resplenduit facies eius sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moses & Helias cum eo loquentes. (Matth. 17. 2.) Sexto, in morte Christi, Velum templi scissum est, terra mota est, petra scissa sunt, monumenta aperta & multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt: insuper & tenebra facta super vniuersam terram. Septimo, in die Pentecostes, factus est repente de cœlo sonus, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum, ubi Apostoli erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersite lingue tanquam ignis, seditque supra singulos eorum: & repleti sunt omnes Spiritu sancto & cœperunt loqui variis linguis. (Act. 2. 2.) Octauo, S. Stephanus, cum lapidaretur à Iudæis Vidit cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. Nondò, Saulus in itinere versus Damascum, cœlesti luce circumfusus est, & cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? (Act. 9. 4.) Ac postea raptus in tertium cœlum, audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. (2. Corinth. 12. 4.) Denique, vt omnia alia præteream, ineffabilis gloria est, quod Christus quotidie in Eucharistia nobis appareat, sub aliena quidem specie, sed tamen in propria natura & persona, verus Deus & verus homo. Nihil simile in veteri Testamento.

Tres alie promissiones ex nouo Testamento.

36. PRÆTER eas promissiones, quas attuli ex veteri Testamento sunt alie tres luculentissimæ quæ à Christo in nouo Testamento factæ sunt. Prima habetur Matth. 16. 18. Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non praualebunt aduersus eam. Hæc vnica (quam tu more Calvinistico, parui æstimas) meritò sufficeret homini Christiano, etiamsi alia non esset. Est enim planè absoluta, & non pendet à fragili aut caduca aliqua conditione. Itaque de illius euentu dubitare non possumus. Edificabo, inquit, Ecclesiam meam, non super arenam mobilem & fluentem, sed super firmam & immobilem petram, quæ nulla tempestate concuti aut loco moueri possit. Et porta inferi non praualebunt aduersus eam. Per portas inferi intelligit potentiam diaboli. Itaque sensus est: Nulla diaboli potentia poterit vincere aut superare Ecclesiam. Vel, Etiamsi diabolus per tyrannos per

per hæreticos, per schismaticos, omni arte & machinatione oppugnet Ecclesiam, nunquam tamen expugnabit. Hæc est communis expositio interpretum, quam sequitur Augustinus lib. 1. de symbolo ad catechumenos cap. 6.

37. Alij sic explicant: Etiam si tyranni, hæretici & schismatici conentur omni ope ac præsidio se defendere contra Ecclesiam, non tamen poterunt illi resistere. Qui sensus videtur colligi ex ipsa metaphora qua usus est Christus. Nam portæ urbium solent plerunque muniri & custodiri, ut resistant hosti, sustinendo ipsius impetum ac impressionem: non autem ut vincant hostem, inuadendo illum & expugnando. Cum ergo dixit, *Porta inferi non praualebunt aduersus eam*, videtur idem esse, ac si dixisset: *Porta inferi non sustinebunt vim & impetum illius*. Quod etiam euentus docet. Nam quotquot hætenus heretici oppugnarunt Ecclesiam, ab ipsa victi & damnati sunt. Et hoc sensu dixit Isaias cap. 54. 17. *Omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis*. Vide supra §. 22.

38. Vtraque expositio bona est. Posterior tamen, quam sequitur Maldonatus, videtur plus tribuere Ecclesie, quam prior. Nam plus est, vincere & debellare hostem, quam non vinci & debellari ab hoste. Plus est Ecclesiam tam esse potentem, ut aduersarij non possint illi resistere, quam esse tam potentem, ut aduersarij non possint illam expugnare. Ad hoc enim sufficit par potentia, ad illud requiritur maior & efficacior. Igitur iuxta hanc expositionem, promissio Christi continet duas partes. Vna est: *Edificabo Ecclesiam super petram, ut non corruat, non vincatur, non expugnetur*. Altera: *Ecclesia non solum non vincetur, non expugnabitur, sed etiam vincet & expugnabit suos aduersarios: Vel aduersarij non poterunt sustinere vim & impetum Ecclesie oppugnantis*.

39. Secunda promissio habetur Matt. 28. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quaecumque mandavi vobis: Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*. quasi dicat, *Ego mitto vos in vniuersum orbem, ut apud ethnicos predicetis Euangelium, & Sacramenta administretis*. Occurrent quidem multa pericula & aduersitates, quia diabolus, qui vbique habet suos cultores & idololatrias, crudelissimè vos persequetur: Sed forti estote animo: *Ego non deseram vos: adero vobis & successoribus vestris in omni necessitate vsque ad finem mundi*. *Ego, inquam, adero, qui nuper dixi: Non relinquam vos orphanos* (Ioan. 14. 18.) *Ego qui dixi, Confidite, ego vici mundum*. (Ioan. 16. 33.) *Ego, contra quem princeps huius mundi non habet quicquam*. (Ioan. 14. 30.) *Ego cui Pater promisit, Ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. (Psal. 109. 2.) *Ego ille ipse, qui Ieremia dixi, Ne timeas à facie eorum, quia tecum ego sum, ut eruam te*. (Ierem. 1. 8.) *Ego denique, qui Ezechieli dixi, Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorum. Vt admanentem & silicem dedi faciem ne timeas eos*. (Ezech. 3. 8.) Sicut his duobus Prophetis adfui ad breue tempus, ita vobis adero omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.

40. De hac promissione scribit S. Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 2. his verbis: *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi, id est, Cum sicut oues introieritis in medium luporum, nolite de vestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite, qui vos vsque ad consummationem sæculi in omni hoc opere non derelinquam: non ad hoc, ut nihil patiamini, sed quod multò maius est, prestaturus, ut nulla sauentium crudelitate superemini. In mea enim pote-*

state predicabitis, & per me fiet, ut inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filij de lapidibus suscitantur. Ego insinuabo, quod docui, ego faciam quod promisi.

41. Et eleganter Gennadius Scholarius in oratione de azymo, lect. 9. *Christus dicit nunquam suam errare Ecclesiam, quia se semper cum ea mansurum pollicitus est. Si ergo verum est Christus, & promissionem suam veram esse oportet. Ita enim dixit: Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Nosque ita credimus, enim cum Ecclesia sua semper esse permansurum, nec eam derelicturum unquam. Si verò secundum vos, cum ea se semper mansurum pollicitus est, sed dereliquit illam, & errare permisit, ex necessitate mendax est. Si verò mendax, Deus non est. Videte in quam absurditatem incidistis. CHRISTVM vocando mendacem. Nam hoc omnem iniquitatem & blasphemiam superat*.

42. Tertia promissio habetur Lucæ 22. 31. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, Ecce Satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Hic Christus alloquitur Petrum, tanquam caput Ecclesie, & in Petro omnes successores illius. Et prioribus quidem verbis ostendit periculum, quod à diabolo imminerebat Petro & Ecclesie, posterioribus ostendit remedium. Primò igitur dicit, diabolus omni conatu moliri & moliturum esse, ut noceat Ecclesie. Mox addit, se sua oratione protegere & protecturum esse Ecclesiam, ne superetur à diabolo*.

43. Sic explicat Lucius I. Papa & Martyr in epist. 1. ad Episcopos Hispanie & Gallie, cum ait: *Ecclesia Romana Apostolica est, & mater omnium Ecclesiarum, que à tramite Apostolice traditionis nunquam errasse probatur, nec hereticis novitatibus deprauata succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem dicentis: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*.

Similia habet Agatho Papa in epist. ad Constantinum Imperatorem, quæ approbata est in sexta Synodo generali, Act. 8. Et Nicolaus primus in epistola ad Michaëlem, & Diuus Bernardus in epist. 190. ad Innocent. & plures alij.

44. Habes, mi Georgi, varias promissiones in veteri ac nouo Testamento Ecclesie factas: quarum summa hæc est. Primò, Ecclesia erit fecundior, quam Synagoga: *Multi filij deserte magis, quam eius, que habet virum*. Secundò, Erit amplior: *Dilata locum tentorii tui: ad dextram enim & laeuam penetrabis*. Tertio, Erit stabilis & perpetua: *Non confunderis neque erubesces: in misericordia sempiterna misertus sum tui*. Quarto, Erit inexpugnabilis: *Porta inferi non praualebunt aduersus eam*. Quintò, Erit victrix, & debellatrix suorum hostium: *Omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis*.

45. Neque pendet hæc promissiones ab aliqua conditione ex parte nostri, sed absoluta sūt, & in Dei bonitate ac tutela fundata. *Ego, inquit, ero ei murus ignis in circuitu*. Item, *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*. Item, *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*. Denique, *Qui tetigerit vos, tangit pupilam oculi mei*. Nec modo absoluta, sed etiam iuramento confirmata. Sicut, inquit, olim iureiurando promisi Noè, quod non amplius vellem dissipare terram diluuii: ita iureiurando promitto Ecclesie, quod non velim illi irasci. Nihil addam. Solum cupio te aduertere in quo errore hætenus versatus sis.

Q V Æ S T I O III.

An Synagoga fuerit Deo cōiunctior, quàm sit Ecclesia.

46. **I**D tu quidem astruis hoc argumento: *Filia est coniunctior patri, quam sponsa suo sponso*:

At Synagoga fuit filia Dei; Ecclesia sponsa illius est: Ergo Synagoga fuit illi coniunctior, quàm Ecclesia. Maiorem probas, quia filia, quantumvis peccet, semper manet filia. At sponsalia inter sponsum & sponsam dissolui possunt. Minorem non aliunde confirmas, quàm ex illo Zach. 2. 10. *Lauda & letare filia Sion.*

47. Vis dicam quod sentio? Sæpe hinc peccas. Primò, quia non distinguis inter filiam naturalem & adoptiuam. Synagoga, si fuit filia Dei, non fuit nisi adoptiua. At filia adoptiua, si peccet, potest priuari iure adoptionis. Nunquid non Iudas fuit filius Dei adoptiuus, cum eligeretur in Apostolum? Nemo dubitat. At per crimen prodicionis desuit esse quod erat.

Deinde ex eo, quòd scriptum est apud Prophetam: *Lauda & letare filia Sion*, non rectè probas Synagogam fuisse filiam Dei. Primò, quia Propheta per filiam Sion non intelligit Synagogam, sed Ecclesiam, ut supra ostendi. Secundò, etiamsi intelligeret Synagogam, nihil aliud inde colligi posset, quàm Synagogam fuisse filiam Sion. At esse filiam Sion, non est idem, quod esse filiam Dei. Si hoc nescis, breuiter explicabo. Hæc vocula, *Filia Sion*, tribus modis accipitur in Scriptura. Primò pro vrbe Ierusalem, quæ idèd vocata fuit filia Sion, quia erat sub tutela & protectione montis Sion. Sic accipitur Isaia 1. 8. *Derelinquetur filia Sion, ut umbraculum in vinea, & sicut ciuitas, quæ vastatur.* Et Thren. 2. 8. *Cogitauit Dominus dissipare murum filie Sion.* Et alibi sæpius. Secundò, pro sceminis habitantibus in vrbe Ierusalem. Sic accipitur Isaia 3. 16. *Pro eo, quod eleuata sunt filia Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudabant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant, decaluaabit Dominus verticem filiarum Sion.* Tertio, pro Ecclesia Christi. Sic accipitur apud Zachariam loco citato. Et ratio est, quia filia Sion significat urbem Ierusalem, iuxta primam acceptionem. At Ecclesia mysticè designatur per urbem Ierusalem, ut §. 30. explicatum est: Ergo etiam per filiam Sion. Nihil ergo præsidij habes ex Zacharia, ut iam vides.

49. Postremò peccas, quia dum attendis ad ea, quæ Caluiniani professores tibi obtrudunt, negligis ea, quæ in sacris literis de Ecclesia & Synagoga scripta sunt. Quæ ista? Ut multa alia omittam, accipe hæc pauca. Primò, Apostolus comparat Synagogam cum ancilla, Ecclesiam cum Domina: illam cum Agar, quæ fuit repudiata; hanc cum Sara, quæ fuit vxor Abrahamæ. (Ad Galat. 4.) Ex quo sequitur, quanto dignior est conditio Dominae, quàm ancillae, tanto digniorem esse Ecclesiam quàm Synagogam.

50. Deinde Christus, qui est sponsus Ecclesiae, sic illam alloquitur in Cantico Canticorum, cap. 1. ver. 7. *O pulcherrima inter mulieres, egredere.* Et ibidem v. 14. *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.* Et cap. 2. v. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Et c. 4. v. 7. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea: coronaberis de capite Amanæ, &c. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, &c.* Et cap. 5. v. 1. *Veni in hortum meum soror mea sponsa.* Et cap. 6. v. 3. *Pulchra es amica mea, suavis & decora.* Et v. 8. *Una est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ, electa genitricis suæ. Viderunt eam filia, & beatissimam predicauerunt: regina, & laudauerunt eam. Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?*

51. Vbi vnquam legisti similia de Synagoga? Hæc potius de illa legisti, Ierem. 2. 20. *In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternobaris meretrix. Et*

paulò post: *Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus tuus.* Et cap. 3. v. 1. *Tu fornicata es cum amatoribus multis.* Et ibidem: *Leua oculos tuos in directum, & vide, vbi non prostrata sis. In viis sedebas, expectans eos, quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis, &c. Frons mulieris meretricis facta est tibi: noluisti erubescere.* Et cap. 5. v. 11. *Præuaricatione præuaricata est in me domus Israël, & domus Iuda, ait Dominus.* Et Osee 2. 2. *Ipsa non vxor mea, & ego non vir eius. Auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio vberum suorum, ne forte expolliem eam nudam, & statuam eam secundum diem natiuitatis suæ.* Et alibi plura.

52. Hæc confer cum iis, quæ Ecclesiae dicta sunt. Et facilè intelliges, Ecclesiam Deo coniunctiorem esse quàm fuerit Synagoga. An non Domina coniunctior est, quàm ancilla? An non sponsa quàm adultera? An non decora, quàm fornicaria? An non pulchra, quàm maculata? An non coronata, quàm spolliata? An non amica, quàm præuaricatrix? Et quid opus est pluribus? Ipsi sponsus & sponsa testantur mutuum suum amorem, quo arctissimè inter seconiuncti sunt. Sic loquitur sponsus: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum & in vno crine collitui, &c.* Et sic sponsa vicissim: *Fulcite me floribus, & stipate me malis, quia amore langueo.*

EPILOGVS.

53. Atque hæc hæcenus mi D. Georgi. Quæ velim eo candore accipias, quo à me scripta sunt. Et tu ipse iam vide, quàm infirmum ac debile sit argumentum, quo hæcenus à Caluinianis Professoribus persuasus es, Ecclesiam Christi errare ac deficere posse. Repetam id, si non tuis verbis, saltem tuo sensu. Est autem hoc.

54. Synagoga habuit tres prærogatiuas præ Ecclesia, quia & magis commendata est in Scripturis, & excellentiores habuit promissiones, & arctius cum Deo fuit coniuncta. At, non obstantibus his prærogatiuis, potuit errare ac deficere, & reipsa errauit ac defecit: Ergo multò magis Ecclesia, quæ has prærogatiuas non habet, poterit errare ac deficere.

55. Sic tu, vel tui potius Caluinistæ. (Quamquam non amplius tui, si Catholicus es, ut te esse dicis.) At iam ostendi omnes illas prærogatiuas esse mera figmenta: Et Ecclesiam multis partibus Synagogæ præferendam esse. Quod si ita est, ruit fundamentum, quo tota argumentatio tua nixa est. Vale, & Deum pro me ora. Viennæ Austriae ex collegio Societatis Iesu, anno 1615. mense Februario.

Tuus ex animo
Martinus Becanus Societatis Iesu Theologus.

Appendix.

NE hæreas in iis, quæ dicta sunt, mi D. Georgi, distinguendæ sunt hæc tres propositiones. Primæ; *Synagoga abrogata est, Ecclesia non abrogabitur.* Hæc verissima est. Altera; *Tota Synagoga, antequam abrogaretur, errauit in fide: Tota Ecclesia nunquam errabit in fide.* Prior pars falsa, posterior vera est. Tertia; *Etiam si tota Synagoga errasset in fide, non idèd consequens est, totam Ecclesiam errasse aut erraturam in fide.* Et hæc verissima.

OPVSCVLVM QVINTVM
AD ILLVSTREM
VIRVM.

DE ORATIONE PRO DEFVNCTIS.

EPISTOLA.

NON ita pridem, illustris Domine, ab authore Calviniano schedam mihi obtulisti, in qua ille solido, ut putabat, argumento conatus est orationē pro defunctis, quam Catholici antiquo more usurpant, penitus labefactare & refellere. Quis author ille sit, nolim curiosè perscrutari, præsertim cum nec mea magnopere intersit; nec ad rem, de qua agitur, discutiendam necessarium. Hoc vnū ex te audire memini, esse hominem dignitate illustrem, & opinione virtutis ac doctrinæ apud Calvinistas celeberrimum. Porro argumentum, quo utebatur, est huiusmodi:

Quidquid non est ex fide, est peccatum:

Orare pro mortuis non est ex fide:

Ergo est peccatum.

Probatio minoris.

Quidquid fit cum dubitatione, vel hæsitatione aliqua, non est ex fide:

Orare pro mortuis, fit cum dubitatione vel hæsitatione aliqua:

Ergo non est ex fide.

Huius syllogismi maior probatur, quia fides est hypostasis rerum sperandarum. Si hypostasis, non admittit hæsitationem.

Minor probatur, quia, qui orant pro mortuis, ignorant statum mortuorum, id est, utrum mortui sint ex numero saluorum vel damnatorum, pro quibus nullis opus orationibus: an verò ex iis, qui Purgatorij pænis ad tempus addicuntur pro quibus forsàn locum haberent, aut habere possunt preces pro illorum liberatione conceptæ.

2. De hoc argumento (quod totidem verbis ab authore propositum est) quid equidem sentirem, amicè ac familiariter sciscitatus es. Dixi tunc breuiter, quod occurrebat. Nunc, quia aliquid otij à prælectionibus Academicis nactus sum, paulo fufius rem explicabo. Non quod necesse sit, te hominem Catholicum, & in similibus controuersijs probè versatum, à me instrui, sed quia mei officij est, honestæ amicorum postulationi morem gerere. Igitur de toto negotio sic sentio. Primò, Bonum ac vtile esse, orare pro defunctis. Secundò, Argumentum, quod in contrarium adfertur, niti tribus principiis, quorum primum infirmum est; reliqua apertè falsa. Tertid, idem argumentum in aduersarium retorqueri posse. Hæc tria, eo ordine quo proposita sunt, sigillatim demonstrabo.

Bonum ac vtile est orare pro defunctis.

3. **P**rimò igitur, quod bonum ac vtile est orare pro defunctis, dupliciter probari potest. 1. Ex Scriptura. 2. ex communi praxi & iudicio primitiuæ Ecclesiæ. Ex Scriptura habemus luculentum testimonium, lib. 2. Machab. cap. 12. v. 43. vbi Iudas Machabæus iussit offerri sacrificium pro defunctis. Et factum eius ibidem approbatur his verbis: *Sana et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur.* Quod autem libri Machabæorum sint verè sacri & canonici, testatur Gelasius Papa in Concilio Romano (ut habetur Tom. 2. Conciliorum.) Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8. Innocentius Primus epist. 3. ad Exuperium capite 7. & plerique alij. Nec obstat, quod in Hebræorum Canonem relati non sint. Nam Canon iste, tempore Esdræ consignatus est, cum libri Machabæorum nondum extarent. Non igitur in illum Canonem referri poterant.

4. De communi praxi & iudicio primitiuæ Ecclesiæ, scribit Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda, capite 1. his verbis: *In Machabæorum libris legitur, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed, etsi nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua tamen est vniuersa Ecclesia, que in hac consuetudine claret, auctoritas: vbi precibus Sacerdotis, que Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.* Et cap. 4. *Non sunt permittende supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendus pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis suscepit Ecclesia.*

5. Porro, quanti momenti in hoc puncto sit vniuersæ Ecclesiæ auctoritas, ex eo generatim constare potest, quòd Ecclesia in rebus ad fidem & salutem pertinentibus, errare non possit. Est enim *firmamentum & columna veritatis*; contra quam portæ inferi nunquam præualebunt. Speciatim verò ex alio triplici capite. Primò, quia Ecclesia in hoc puncto sequitur exemplum Iudæ Machabæi, quod à Scriptura approbatum est, ut paulo ante ostendi. Secundò, sequitur doctrinam & institutionem Apostolorum, ut testatur Chrysostomus homilia 69. ad populū: *Non temerè, inquit, ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysterijs defunctorum agatur cōmemoratio.* Et ante illum Tertullianus in libro de corona militis. Tertid, quia hæretici olim habiti sunt, qui in hoc puncto

ab Ecclesia dissentiebant, ut patet ex Augustino libro de haeresibus capite 53. ubi sic scribit: *Aeriani ab Aerio quondam sunt nominati, qui cum esset presbyter, doluisse fertur, quod Episcopus non potuit ordinari: & in Arianorum haeresim lapsus, propria quoque dogmata addidisse nonnulla, dicens, orare vel offerre pro mortuis obligationem non oportere.* De quo plura vide apud Epiphanium haeresi 75.

Argumentum, quod contra adfertur, nititur infirmis & falsis principiis.

6. **A**rgumentum, quo aduersarius usus est, nititur his tribus principiis. Vno quod illud Apostoli, Romanorum 14. v. 23. *Omne quod non est ex fide, peccatum est;* intelligendum sit de ea fide, quam idem Apostolus Hebraeorum 11. vers. 1. dicit esse *hypostasim seu substantiam rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* Altero, quod haec fides excludat omnem dubitationem & ignorantiam, etiam illam, qua quis ignorat statum illius, pro quo orat: adeo ut is non censeatur orare ex fide, sed contra fidem, qui dubitat aut ignorat, in quo statu alter sit, pro quo orat. Tertio, quod generatim loquendo, quicumque orat pro defunctis, ignoret statum, in quo sunt.

7. At primum principium, vel falsum, vel certe infirmum est. Nam plerique Scripturae Interpretes aperte docent, fidem, de qua Apostolus loquitur, non sumi pro hypostasi rerum sperandarum (quod tamen ut certum & indubitatum supponit auctor Caluianus) sed potius pro persuasionem seu dictamine conscientiae, quo quis iudicat, hoc vel illud sibi licitum esse, aut prohibitum. Itaque hunc esse sensum Apostoli: Tunc hominem peccare, quando agit contra dictamen vel persuasionem propriae conscientiae. Quidquid enim sit reclamante & renitente conscientia, siue alias ex se bonum, siue malum sit, peccatum est. Atque ita sentiunt Chrysostomus, Ambrosius, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & alij in Commentario illius loci. Et praeterea Innocentius Papa capite finali, de praescriptionibus. Item ex recentioribus, non modo Catholici, sed etiam Caluinus ipse: *Aerio, inquit, praenarrationis arguitur, qui contra testimonium conscientiae pergit.*

8. Et hunc esse legitimum sensum Apostoli patet ex decursu totius capituli. Instruit enim novos Christianos (qui partim ex Iudaeis, partim ex gentilibus conuersi erant ad Christum) quomodo deberent se gerere in usu ciborum. Iudaei putabant legem Moisaicam de ciborum discrimine adhuc seruandam esse: ac proinde abstinebant ab iis cibis, qui secundum legem Moisaicam erant immundi & prohibiti. Gentiles vero nullum faciebant discrimen inter cibos, sed promiscue omnibus utebantur. Hinc oriebatur contentio inter illos. Nam Iudaei iudicabant Gentiles male agere, quod a certis cibis non abstinerent. Et vicissim Gentiles iudicabant Iudaeos superstitiosos esse, quod abstinerent. Utrosque arguit & instruit Apostolus in toto capite. Ac primum sic ait: *Is, qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicat: Deus enim illum assumpsit.* quasi dicat. Gentilis, qui manducat cibos lege prohibitos non spernat Iudaeum abstinentem ab eiusmodi cibis. Et Iudaeus, qui abstinet, non iudicat Gentilem male agere, si non abstineat. *Unusquisque in suo sensu abundet,* id est, cum ista res de ciborum discrimine sit indifferens (spectando praecise legem Moisaicam, quae tunc erat abrogata) quisque

sentiatur & faciat, quod sibi videtur. Iudaeus abstineat; Gentilis manducet, si vult. Neuter tamen alterum iudicet, quasi male agat. *Nam qui manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.* Ostendit neutrum male agere, ac proinde neutrum temere iudicandum esse. Nam Gentilis, qui manducat cibos lege Moisaica prohibitos, ad Dei gloriam manducat: Et Iudaeus qui abstinet, ad Dei gloriam abstinet. Vterque enim gratias agit Deo: ille, quia promiscue vitur omnibus: hic, quia vescitur licitis, & lege Moisaica concessis. *Non ergo amplius inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum,* id est: Quandoquidem ostendi utrunque bene agere, & Iudaeum abstinentem, & Gentilem manducando cum gratiarum actione, non amplius debet alter alterum iudicare, quasi male agat. Hoc tamen cauendum est, ne alter alterum in hac parte offendant, aut scandalizet. *Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est.* Vbi commune idem est quod immundum, seu lege Moisaica prohibitum, ut patet ex alio loco, Actor. 10. 14. *Nunquam manducaui omne commune & immundum.* Est ergo sensus: Scio legem Moisaicam, quae ponit discrimen inter cibos mundos & immundos a Christo abrogatam esse, ac proinde nullam escam apud Christianos immundam esse vi legis Moisaicae, nisi ei, qui ex erronea conscientia iudicat immundam esse, eo quod putet legem Moisaicam ex ea parte adhuc obligare. De quo infra subdit: *Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est; quia non ex fide.* Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est. quasi dicat, Qui discernit inter cibos mundos & immundos, existimans non licere manducare immundos, si nihilo minus manducat, proprio iudicio damnatus est, quia facit contra persuasionem seu dictamen propriae conscientiae. Quidquid autem sit contra dictamen propriae conscientiae, peccatum est.

9. Ex quo discursu manifeste colligimus, Apostolum non loqui de ea fide, quae est substantia rerum sperandarum, & a qua proprie fideles nominantur: sed de ea, quae consistit in persuasionem conscientiae circa honestatem vel turpitudinem facti. Est autem magnum discrimen inter utramque fidem. Nam prior versatur circa mysteria a Deo reuelata: posterior circa res licite faciendas aut non faciendas. Priori credimus vera esse, quae a Deo reuelata sunt: posteriori iudicamus, licite aliquid fieri vel non fieri posse. Prior excludit omnem errorem circa suum obiectum: posterior potest esse cum errore. Nam qui credit vera esse, quae a Deo reuelata sunt, non errat. At qui iudicat hoc licitum, illud prohibitum esse, potest errare, & saepe errat. De priori loquitur Apostolus Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Et Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem.* De posteriori intelligenda est Regula iuris in 6. *Possessor male fidei non praescribit.* Et axioma iureconsultorum, *Ad praescriptionem requiritur bona fides:* ut interpretatur Innocentius in Magno Concilio Lateranensi, cum ait: *Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, synodali iudicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide praescriptio, tam canonica quam civilis; cum generaliter sit omni constitutioni, & consuetudini derogandum, quae absque mortali peccato non potest obseruari. Vnde oportet, ut qui praescribit, in nulla temporis parte habeat rei aliena conscientiam.* Quae verba referuntur in iure canonico, cap. finali, de praescriptionibus.

10. Ex dictis formo tale argumentum. Apostolus Roman. 14. agit de Iudaeis & Gentilibus ad Christum conuersis, qui habebant contrarias persuasiones, non

non circa mysteria fidei à Deo reuelata, sed circa cibos licite manducandos, vel non manducandos. Iudei putabant aliquos illicitos & immundos esse: Gentiles, nullos esse illicitos aut immundos. Neutra tamen ex parte erant culpandi; quia persuasio illorum, licet esset contraria, erat tamen de re (saltem eo tempore) indifferente. At si fuisset contraria persuasio circa mysteria fidei à Deo reuelata, non fuisset de re indifferente, nec vtrique fuissent sine culpa. Non enim licet de mysteriis à Deo reuelatis habere contrarias persuasiones: nec ibi locum habet, quod dicit Apostolus: *Vniquisque in suo sensu abundet.*

11. Hæc sufficiant de primo principio. Ex quo si aduersarius velit aliquid concludere, formandus erit hic syllogismus: Quicumque facit aliquid contra dictamen propriæ conscientiæ, peccat: At Catholici, dum orant pro defunctis, faciunt aliquid contra dictamen propriæ conscientiæ; Ergo peccant. In quo syllogismo maior vera est, sed minor falsa. Non enim Catholici iudicant in conscientia, illicitum esse orare pro defunctis, sed licitum & laudabile, Non ergo orant contra dictamen suæ conscientiæ; sed ex dictamine suæ conscientiæ.

Alterum principium discutitur.

12. **A**lterum principium aduersarij est, fidem Christianam, quæ est hypostasis rerum sperandarum, excludere omnem penitus dubitationem, etiam illam, qua quis ignorat statum illius, pro quo orat. Hoc aperte falsum est. Solum excludit dubitationem circa proprium obiectum, id est, circa articulos à Deo reuelatos, qui per fidem creduntur. Nam de illorum veritate non licet dubitare. At de aliis rebus, quæ à Deo reuelatæ non sunt, salua fide, dubitari potest, verbi gratia; non licet dubitare de Trinitate personarum in Deo, de morte & passione Christi, de eiusdem resurrectione & ascensione ad cælos, de missione Spiritus sancti, de futura mortuorum resurrectione: quia hæc omnia à Deo reuelata sunt. Potest tamen aliquis, salua fide, dubitare, an personæ diuinæ, præter tres subsistentias relatiuas, habeant aliquam subsistentiam absolutam? an Christo in sua passione dextrum, an sinistrum latus fuerit lancea perforatum? an Christum ad cælos ascendentem comitati sint Adam & Eua? an Spiritus sanctus æqualiter datus sit omnibus, quibus in Pentecoste datus est? an omnes mortui resurrecturi sint in eadem corporis quantitate? Nam hæc & similia, speciatim à Deo reuelata non sunt.

13. Idem dico in nostro casu. Nam qui orat pro se, vel pro alio, non debet dubitare de iis, quæ sub fidem cadunt: potest tamen dubitare de aliis quæ sub fidem non cadunt: verbi gratia. Non debet dubitare de his duobus. Primò quod Deus promiserit se exauditurum nostras orationes, si debito modo ab eo aliquid petamus, & aliunde nihil obstat. Secundò, quod Deus sit verax & fidelis in promissis. Nam vtrumque cadit sub fidem: vtrumque à Deo reuelatum est. Prius quidem, Ioan. 16. 23. *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Posterius verò Hebr. 10. 24. *Fidelis est, qui repromisit.* Igitur, qui orat Deum, de neutro debet dubitare, iuxta illud Iacobi cap. 1. vers. 5. *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur. Postulet autem in fide, nihil hæsitan. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumferitur. Non ergo aestimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino.*

A 14. Potest tamen, qui orat, salua fide dubitare de his tribus. Primò, an impetraturus sit, quod petit pro se. Secundò, an impetraturus sit, quod petit pro altero. Tertio, in quo statu sit alter, pro quo aliquid petit. Nam hæc tria non sunt speciatim à Deo reuelata, vt ostendam de singulis.

15. Ac primò, qui orat, salua fide dubitare potest, an sit impetraturus, quod petit pro se. Quamuis enim certa ac infallibilis sit hæc Dei promissio, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*: non tamen est absoluta, sed conditionata. Debet enim intelligi cum hac duplici conditione. Vna, *Dabitur vobis*, si piè & perseueranter petieritis. (Luc. 11. 8. & cap. 18. 5.) Altera, *Dabitur vobis*, si expediat. At nos sæpe dubitamus, an expediat, necne. Et reuera sæpe non expedit, quando putamus expedire. Habemus clarum exemplum in Apostolo Paulo, qui ter Dominum rogauit, vt auferretur ab eo stimulus carnis. Et sine dubio putabat expedire, vt id fieret. Et tamen non expediebat: ideoque quod petiuit, non impetrauit. Sic enim de seipso testatur 2. Corinth.

12. 7. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis mee, Angelum Satana, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, vt discederet à me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Vnde Augustinus tractatu 7. in Ioannem: *Novit Deus, quid nobis expediat. Id agamus tantum, vt cor nostrum sanum sit à peccatis. Et quando flagellamur forte in corpore, ipsum deprecemur. Rogauit eum Paulus Apostolus, vt auferret ab eo stimulus carnis, & noluit auferre. Nunquid perturbatus est, & nunquid contristatus dixit se desertum? Magis dixit, se non desertum quia non ablatum est, quod volebat auferri, vt illa infirmitas sanaretur.*

C 19. Secundò, potest quis salua fide dubitare, an impetraturus sit, quod petit pro alio: idque ex duplici capite. Primò, quia Deus non promissit se exauditurum orationes nostras, quas fundimus pro aliis, sed quas fundimus pro nobisipsum, vt passim docent Theologi cum Augustino tractat. 102. in Ioan. vbi explicans illam Christi promissionem: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis, vt ea beneficia significata sciantur his verbis, que ad eos, qui petunt, propriè pertinent. Exaudiuntur quippe omnes Sancti pro seipsis: non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis: quia non vtrunque dictum est, Dabit, sed, Dabit vobis.*

Secundò, quia sæpe fit, vt alius, pro quo aliquid petimus, indignus sit propter sua flagitia, vt notat D. Thomas in 2. 2. q. 83. art. 7. ad 2. his verbis: *Contingit quandoque, quod oratio pro alio facta non impetrat, etiamsi fiat piè & perseueranter propter impedimentum, quod est ex parte eius pro quo oratur.* Et hoc dupliciter confirmari potest. Primò, testimonio Dei qui apud Ieremiam cap. 7. vers. 16. ait: *Tu ergo noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam te. Causam addit: quia libant Diis alienis, & ad iracundiam me provocant.* Et cap. 15. v. 1. *Si steterit Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Secundò, exemplo Christi & Stephani protomartyris. Nam Christus orauit pro omnibus crucifigentibus se, Lucæ 23. v. 34. *Pater dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt.* Et similiter Stephanus pro omnibus lapidantibus se, Act. 7. 59. *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Et tamen neuter pro omnibus impetrauit, quia propter superbiam & duritiam cordis non erant digni.

E 17. Tertio, potest quis salua fide dubitare de statu alterius, pro quo orat. Potest enim dubitare, dignus an indignus sit: iustus an impius: prædestinatus an reprobus: viuus an mortuus: in cælo an apud

inferos. Et sic deinceps. Hæc enim sub fidem non cadunt. Cerrè Stephanus, cum oraret pro lapidantibus, non sciebat in quo statu quisque illorum esset: an scilicet ex eorum numero, quibus ad salutem profutura esset oratio, sicut profuit Saulo: an ex aliorum numero, quibus profutura non esset, cuiusmodi erant plerique Pharisei. Et tamen pro omnibus, sine exceptione, orauit: *Ne statuas illis hoc peccatum.* An ideo oratio eius non fuit ex fide? Absit. Similiter Apostolus Paulus, dum Romæ esset in vinculis, scribebat Ephesius & Colossensibus, ut instanter & omni tempore pro ipso orarent (Ephes. 6. 19. & Coloss. 4. 3.) Nec dubium est, quin id fecerint. Et tamen, dum postea, elapso temporis interuallo, pro absente orarent, merito poterant dubitare, in quo statu ipse tunc esset: an adhuc Romæ teneretur in vinculis, an capite iam plexus, an aliò ablegatus esset. An ideo non orabant ex fide? Et quid opus est antiquis exemplis? Hoc ipso tempore, non modo Catholici, sed etiam Lutherani & Calvinistæ, frequenter orant pro absentibus ægrotis: Et dum orant, sæpe nesciunt, viui an mortui sint, pro quibus orant. Nec ideo putant se peccare, quasi non orent ex fide.

Tertium principium discutitur.

18. **T**ertium aduersarij principium est, eos, qui orant pro defunctis, ignorare illorum statum. Quod etiam falsum est, si absolute & sine limitatione asseratur. Nam duobus modis potest aliquis orare pro defunctis. Primò generatim pro iis omnibus, qui sunt in Purgatorio, quicumque tandem illi sint. Et sic non ignorat statum eorum, pro quibus orat. Imò melius perspectum habet, quàm statum aliorum, qui nobiscum viuunt. Nam de illis, qui in purgatorio sunt, determinatè hæc nouit. Primò, quod habeant fidem, spem, charitatem; & consequenter, quod sint in statu gratiæ. Secundò, quod certò futuri sint hæredes vitæ æternæ. Tertio, quod antequam adeant hæreditatem vitæ æternæ, debeant prius aliquid sustinere ac pati. Quarto, quod per nostras preces & suffragia iuuari possint, ut citius ab illa pœna liberentur. At de illis, qui adhuc degunt in hac vita, tam multa in hoc genere non nouit. Si ergo, salua fide, potest orare pro degentibus in hac vita, quorum statum ignorat; multò magis pro degentibus in Purgatorio, de quorum statu non dubitat.

19. Secundò, potest speciatim orare pro aut illo defuncto in particulari, ut v. g. pro patre aut matre. Et sic, ut plurimum, verum est, quod ignoret statum illius pro quo orat. Non enim certò scit, an pater, pro quo orat, sit in Purgatorio, an alibi. Nec ideo tamen, aut malè, aut frustra orat. Non malè, quia non requiritur in orante, ut sciat statum illius, pro quo orat, ut iam ostensum est. Potest enim orare cum hac conditione: Offero tibi Domine has preces pro parente meo defuncto, si indiget. Nec frustra, quia etiamsi nihil impetret ei, pro quo orat (quod sæpe fit) non ideo vacua & infructuosa est oratio. Prodest enim ipsi oranti, iuxta illud Davidis Psalm. 34. v. 13. *Oratio mea in sinu meo conuertetur*, id est; Tametsi non proficit aliis, pro quibus orauit, (quia indigni sunt) ego tamen non sum frustratus mea mercede, ut explicat D. Thom. in 2. 2. q. 83. art. 7. ad 2. Simile est illud Matth. 10. 13. *Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et, si*

A *quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.*

20. Ut hoc melius intelligatur, notandum est, ex communi sententia Theologorum, orationem hominis iusti, præterquam quòd adferat menti consolationem spiritualem, habere triplicem vim seu efficaciam. Vnam merendi, quatenus procedit ex charitate. Alteram satisfaciendi, quatenus est pœnalis. Tertiam impetrandi, quatenus est petitio. Vide D. Thomam in 2. 2. q. 83. artic. 15. & in supplemento quæst. 15. artic. 1. Valentiam com. 3. disput. 6. quæst. 2. p. 4. Cardinalem Bellarminum lib. 1. de Indulgentiis cap.

21. Prima efficacia est illi communis cum quouis opere bono, quòd procedit ex charitate. Nam omne opus bonum hominis iusti in hac vita, quòd à charitate vel elicitur, vel impetratur, meritorium est, ut docet D. Thomas priori loco citato. Sicut è contrario, quòd procedit ab homine, qui non habet charitatem, quantumuis alioqui bonum & honestum videatur, non est meritorium, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 13. 1. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans, aut cymbalum tinniens. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

22. Altera efficacia illi communis est cum quouis opere pœnali. Nam omne opus hominis iusti, quòd in executione aliquam pœnam vel molestiam adfert operanti, satisfactorium est pro pœna temporali peccatis debita. Hinc vsitatum est in Ecclesia Catholica, ut Sacerdotes imponant pœnitentiam aliquod opus laboriosum pro satisfactione, ut v. g. ieiunium, flagellationem corporis, longam orationem, & similia pietatis exercitia. Nam sicut per confessionem & absolutionem tolluntur peccata, quoad culpam; sic per opera pœnalia tolluntur quoad pœnam. Vtrumque tamen fit ex meritis Christi, quæ nobis per eiusmodi media applicantur.

23. Tertia efficacia est illi propria ac peculiaris. Nam sicut ieiunio, præter communem vim merendi ac satisfaciendi, peculiare est corpus macerare, & spiritui subiicere: elemosynæ, proximorum miseriæ succurrere: sic orationi, aliquid à Deo impetrare. Nam ideo propriè oramus seu petimus, ut impetremus, iuxta illud Matth. 7. 7. *Petite, & dabitur vobis.*

24. Hinc infero, orationem hominis iusti in hac vita, nunquam esse sine fructu. Tametsi enim non semper impetrat, quòd petitur; nihilominus retinet efficaciam merendi & satisfaciendi. Nam homo iustus, quotiescunque legitime orat, meretur augmentum gratiæ, & satisficit Deo pro aliqua pœna temporali, cui obnoxius est.

Argumentum aduersarij retorquetur in ipsam Aduersarium.

25. **H**actenus ostendi, argumentum aduersarij nullam habere vim, ex duplici capite. Primò, quia oppugnat Scripturam, & communem Ecclesiæ consuetudinem. Secundò, quia nititur falsis principiis seu fundamentis. Nunc ex alio capite idem demonstrabo, facta prius duplici suppositione. Vna est, quòd sicut nos Catholici oramus pro defunctis; sic etiam aduersarij orant pro viuentibus. Altera, sicut nos aliquando dubitamus, in quo statu

sint

sunt defuncti, pro quibus oramus: sic etiã aduersarij sæpe dubitant, in quo statu sint illi, pro quibus ipsi orant. Nam sæpe orant pro absentibus ægrotis, aut in necessitate constitutis; & tamen eo ipso tempore, quo orant, non sciunt præsentem illorum statum. Et aliquando fit, vt quos putant ægrotos adhuc esse, iam mortui sint, aut sani.

Præmissa hac duplici suppositione retorqueo argumentum in aduersarios, hoc modo:

Quidquid non est ex fide, est peccatum:

Oratio Caluinistarum pro absentibus non est ex fide: Ergo est peccatum.

Probatio minoris.

Quidquid fit cum dubitatione, vel hæsitatione aliqua, non est ex fide:

Oratio Caluinistarum pro absentibus fit cum dubitatione, vel hæsitatione aliqua:

Ergo non est ex fide:

Huius syllogismi maior probatur, quia fides est hypostasis rerum sperandarum. Si hypostasis, non admittit hæsitationem.

Minor probatur, quia Caluinistæ, qui orant pro absentibus, ignorant statum absentium, id est, vtrum absentes sint ex numero viuentium, an mortuorum.

Quid hic dicent aduersarij? An concedent argumentum hoc esse efficax? Si efficax est, damnat ipsos aduersarios. Si non est, non obest Catholicis in simili casu. Quorsum ergo obtruditur? Sed vt clarius appareat efficax non esse, respondebo ad vtrumque syllogisum in forma ex iis, quæ dicta sunt. Igitur prior syllogismus debet formari hoc modo:

Quicquid fit contra dictamen conscientiæ, peccatum est:

Orare pro defunctis vel absentibus, fit contra dictamen conscientiæ:

Ergo peccatum est.

Maior vera est; minor falsa, vt supra insinuauimus. Nihil ergo legitime concluditur. Posterior formandus est hoc modo.

Quidquid fit cum aliqua dubitatione circa res à Deo reuelatas, non est ex fide.

Orate pro defunctis vel absentibus fit cum aliqua dubitatione circa res à Deo reuelatas:

Ergo non est ex fide.

Hic iterum maior vera, minor falsa est. Nec probatio minoris vim habet. Nam qui ignorat statum defunctorum aut absentium, non dubitat de aliqua re à Deo reuelata; sed de eo, de quo, salua fide, dubitari potest, vt supra explicatum est.

EPILOGVS.

Hæc sunt, Ornatissime Domine, quæ ad diluendum aduersarij argumentum opportuna videbantur. Si plura dixi, quam necesse est, facile, vt opinor, ignoscas. Currentem calamum cohibere quis potest? Si pauciora, paratus sum addere quæ defunt. Tantum indica, & faciam. Interea, quod initio monui, certo tibi persuadeas velim, non eo animo à me scripta hæc esse, vt te instruam (satis in simili materia instructus es) sed vt morem tibi geram. Rogasti vt facerem: feci. Amicis hoc familiare est.

27. Quod attinet ad aduersarium, tuæ discretionis ac prudentiæ est, vel exhibere illi hanc meam chartam, vel apud te seruare. Ingenium & stomachum hominis non noui. Si tu nosti (quod verisimile est) fac ex æquo & bono, quod in Domino videbitur. Ego certe (saluo meliori iudicio) non eodem modo

cum omnibus agendum censeo. Quod vt liberius explicem, sic accipe.

28. Triplex ferè aduersariorum genus est. Alij in suo errore pertinaces sunt: alij zelosi: alij dubij seu fluctuantes. Pertinaces sunt, qui agnoscunt se recedere à communi sensu Ecclesiæ, & tamen persistunt in sua opinione. Hi propriè dicuntur hæretici. Zelosi sunt, qui cum ex quadam ignorantia persuasum habeant, suam sectam esse veritati consentaneam, magno studio ac ardore illam tuentur, parati etiam vitam pro ea exponere, vt præ se ferunt. Dubij sunt, qui simplici ac recto corde quærunt veram fidem & religionem: Et quia per se non possunt eam reperire, debent ab alijs iuuari ac instrui.

29. Primi similes sunt Pharisæis: secundi, Apostolo Paulo ante conuersionem: tertij, Nicodemo in Evangelio, & Eunuchus in Actibus Apostolorum. Et primi quidem rarissimè conuertuntur, propter superbiam & duritiam cordis, iuxta illud Ioannis 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia Deus excaecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.* Secundi verò, qui non ex malitia, sed ex ignorantia errant, sæpe à Deo misericordiam consequuntur, vt Paulus de seipso testatur 1. Timoth. 1. 13. *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Tertij denique, si incidant in bonos viros, à quibus instruantur, facile iuuari solent: quo pacto Nicodemus à Christo, & Eunuchus à Philippo instructus & adiutus est.

30. Igitur, cum his omnibus, vt dixi, non eodem modo agendum est. Ac primo, pertinaces non facile admittendi sunt ad disputationem de fide & religione, quia cum sint superbi & contumaces, non volunt respicere, etiam si manifestè conuincantur. Nec inter omnes hæreticos vllum hæcenus constat respicisse, nisi Berengarium. Vnde rectè Apostolus ad Tit. 3. 10. *Hæreticum hominem post vnã & secundam correptionem deuota, quia subuersus est, & proprio iudicio condemnatus.* Et Christus Matth. 15. v. 14. *Sinite eos: cæci sunt & duces cæcorum.* Si tamen cum illis agendum est, propter fructum aliorum, tria seruari debent. Primò, coercendi sunt intra limites certæ alicuius materiæ, ne ex vna in aliam dilabantur. Hoc enim fit sine fructu. Secundò restringendi ad formam syllogisticam, vt vis argumenti appareat. Tertio, palam confundendi & increpandi. Sic Christus agebat cum Pharisæis Matthæi 23. vers. 13. *Vae vobis Scriba & Pharisei hypocrite.* Et Ioannes Baptista Matthæi 3. vers. 7. *Progenies viperarum.* Et Stephanus Actor. 7. vers. 51. *Dura ceruice & incircumcisis cordibus: vos semper Spiritui Sancto resistitis.* Hæc confusio dupliciter prodest. Primò, quia per eam minuitur authoritas hæreticorum. Secundò, alij, qui illis adhærent, incipiunt eos contemnere & detestari. Debet tamen esse confusio rationabilis, quæ non fiat per conuitia & maledicta, sed per iustam reprehensionem, aut apertam victoriam.

31. Cum zelosis, qui pertinaces non sunt, contrariò modo, id est, modestè & beneuolè agendum est. Nec tam rationibus & argumentis obruendi, quam Deo per orationem commendandi sunt. Sic Stephanus orabat pro Saulo, qui ex præpostero zelo defendebat Synagogam, & persequebatur Ecclesiam. De quo Aug. serm. 1. de Sanctis. *Si, inquit, S. Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum non haberet.* Et serm. 4. *Id eo de terra erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.*

32. Dubij denique seu fluctuantes, qui sincerè quærunt veritatem, fraternè & ad cuiusque captum accommodatè tractandi sunt: Et aliter docti & in-

geniosi; aliter rudes & idiotæ instruendi. Sumamus exemplum à Christo. Is simplicem Iudæorum turbam instruebat per parabolas & similitudines. Discipulis in Emaus euntibus, Moſen & Prophetas interpreta- batur. Nicodemo Baptismi necessitatem ex analogia humanæ generationis explicabat. Mulieri Samaritanæ se Messiam esse ex eo persuadebat, quod ostenderet se omnia scire, quæ circa illam essent. Hoc ipsa falsa est Ioan. 4. 29. *Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci. Nunquid ipse est Christus?*

33. Hæc generatim de triplici errantium genere à me dicta sunt. Nunc vide, in quo genere sit aduersarius, de quo agimus. Non credo pertinacem esse. Aut si est, ægrè sanabitur. Nihilominus experire, si vis, quid in tam clara luce dicturus sit. Facilius cum illo

transiges, si non pertinax, sed vel zelosus, vel dubius est. Zelosum precibus; dubium rei perspicuitate ad mentem reuocabis. Quod ut fiat, Deum Opt. Max. supplex oro, & te incolumem, illum Catholicum esse ex animo precor. Vale Illustris Domine, & Deum vicissim pro me ora.

Viennæ in diebus Rogationum, Anno Christi millesimo sexcentesimo decimo quinto.

Illustri. Dom. V.

Addictissimus

MARTINVS BECANVS.

D E I N V O C A T I O N E S A N C T O R V M.

I. **A**THOLICI docent, Sanctos cum Christo in cælo regnantes, pie & cum fructu à nobis inuocari posse: Aduersarij id negant. Primo, quia cedit in iniuriam Dei, qui solus vult inuocari, Deuteronomij sexto, v. decimotertio & Matthæi quarto, v. decimo. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.* Secundo, cedit in iniuriam Christi, qui solus est mediator & intercessor pro nobis apud Deum, primæ ad Timoth. 2. vers. 5. *Vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Tertio, est signum diffidentiae, quia quando confugimus ad Sanctos, videmur diffidere de bonitate Dei, quia ipse non sit paratus nos iuuare. Quarto, est inutile, quia Sancti non audiunt preces nostras, quas ad ipsos fundimus, vel ut loquitur Calvinus lib. 3. Institutionum. capite 20. paragrapho 24. non habent *tam longas aures, ut ad nostras voces porrigantur.* Quinto, nullum extat præceptum de Inuocatione Sanctorum. Nihil autem licet facere, quod præceptum non est, Deuteronomij 11. vers. quinquagesimo nono. *Quod tibi precipio, hoc tantum facito.* Sexto, hæc inuocatio noua est, nec in primitiua Ecclesia usurpata. Denique multi à Catholicis inuocantur, ut Sancti, qui nunquam in rerum natura exstiterunt; cuiusmodi sunt Sanctus Georgius, Sanctus Christophorus, Sanctus Hippolytus, Sancta Catharina, quos Calvinus *Larnas* appellat libro tertio Institutionum capite vigesimo, §. 27.

2. Hæc argumenta magni fiunt ab aduersariis. Sed reuera nullius momenti sunt. Primo, quia pugnant contra quotidianam experientiam. Quotidie experiuntur Catholici prodesse sibi inuocationem Sanctorum. Nam alij sanitatem corporis, alij donum castitatis, alij profectum in studiis, alij alia beneficia per Sanctorum intercessionem à Deo petunt & impetrant. De qua re legantur authentici Scriptores, Sanctus Ambrosius libro quarto Epistolarum, Epi-

stola trigesima quarta, quæ est de Sancta Agnete, Augustinus libro vigesimo secundo de Ciuitate Dei, capite octauo. Theodoretus libro quinto Historiæ, capite vigesimo quarto. Nilus in epistola in septima Synodo Act. quarto recitata. Gregorius Turonensis in libro de gloria Martyrum & Confessorum, Gregorius Romanus in libro tertio Dialog. capite secundo, & sequentibus, & alij quamplurimi. Atque hæc experientia efficacissimum pro nobis argumentum est.

3. Accedit, quod pleraque, quæ ab aduersariis adferuntur, in ipsos retorqueri possunt. Quæro enim, An liceat inuocare eos, qui nobiscum in hac vita degunt? Omnino inquam. Et recte. Nam Apostoli id fecerunt, Colossens. quarto, v. secundo. *Orationi instate, orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ad loquendum mysterium Christi.* Et primæ Thessalonicensium quinto, v. vigesimo quinto. *Fratres orate pro nobis.* Et secundæ Thessalonicens. tertio, v. primo, *De cætero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat.* Et Iacobi quinto, vers. decimo sexto *Orate pro inimicem, ut saluemini.*

4. Iterum quæro: An hæc inuocatio cedat in iniuriam Dei aut Christi? Itemque, an sit signum diffidentiae? Nullo modo. Alioqui Apostoli illam non usurpassent. Cur ergo inuocatio quam facimus ad Sanctos in cælo regnantes, fingitur cedere in iniuriam Dei & Christi? aut cur putatur esse signum diffidentiae? Hic hærent aduersarij, & latibula quærunt. Sed in lucem educendi sunt: quod fiet, si legitime explicentur testimonia Scripturæ, quæ ab ipsis allata sunt: Et singula ipsorum argumenta seorsim dissoluantur. Vtrumque præstabo hoc ordine.

1. An Sancti in veteri Testamento fuerint in cælo?
2. An fuerint in statu beatitudinis seu æternæ gloriæ?
3. Si nec in cælo, nec in statu beatitudinis fuerunt, in quo ergo loco & statu fuisse credendum est?

4. An

4. An sancti in nouo Testamento sint in cælo & statu beatitudinis?
5. Si ibi sunt, an sciant, quæ apud nos geruntur?
6. Et si sciunt, an pro nobis intercedant?
7. Et si intercedunt, an liceat ab illis petere, vt intercedant? Vel, quod idem est, an liceat ipsos inuocare?
8. An hæc inuocatio fieri possit sine iniuria Dei?
9. An sine iniuria Christi mediatoris?
10. An sine diffidentia?
11. An ideo omittenda sit, quia præcepta non est?
12. An in primitiua Ecclesia fuerit vsurpata?
13. An aliqui Sancti inuocentur à nobis, qui nunquam fuerunt in rerum natura?

His paucis quæstionibus res tota perspicue explicabitur: Et simul constabit, tutius ac vtilius esse, inuocare Sanctos in cælo regnantes, quam nobiscum in hac vita degentes; duplici de causa. Primo, quia non dubitamus de sanctitate eorum, qui in cælo sunt: possumus autem dubitare de sanctitate eorum, qui nobiscum sunt. Secundo, quia certum est, illos aptiores esse ad intercedendum, quam hos: tum quia arctiori vinculo cum Deo coniuncti sunt: tum quia liberi à molestiis huius vitæ, quæ nos sæpe impediunt, vt orationi vacare vel non liceat, vel non lubeat.

Q V Æ S T I O I.

An Sancti in veteri Testamento fuerint in cælo.

1. **H**æc duæ quæstiones distinguendæ sunt: Vna, an fuerint in cælo? Altera: an in statu beatitudinis, seu æternæ gloriæ? Nam prior agit de loco: posterior de statu. Constat autem, neque locum à statu, neque statum à loco necessariam habere dependentiam. Quod triplici exemplo demonstrari potest. Primo, quia Christus in hac vita mortali fuit in statu beatitudinis, non tamen in cælo. Secundo, Angeli custodes nostri, quando nobiscum versantur, non sunt in cælo, & tamen sunt in statu beatorum, quia fruuntur clara Dei visione. (Matth. 18. 10.) Tertio, Dæmones initio creationis, antequam peccarent, fuerunt in cælo; & tamen non erant beati.
2. Quod ergo ad priorem quæstionem attinet, certum est, Sanctos in veteri Testamento non fuisse in cælo, sed in aliquo alio loco; de quo dicemus q. 3. Ratio est, quia cælum, propter peccatum primi parentis, fuit clausum hominibus vsque ad mortem Christi; nec vllus ante Christum, illud ingressus est. Quod variis scripturæ testimoniis probari potest.
3. Primò, ex illo Hebr. 6. 20. *Vsque ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis introiit Iesus, secundum ordinem Melchisedech, Pontifex factus in æternum.* Vbi per interiora velaminis, quæ erant in templo Salomonis, intelligitur cælum & cælestis gloria, vt explicant interpretes illius loci. Est ergo sensus, Christum intrasse cælum tanquam præcursores reliquorum; quia scilicet primus fuit inter homines, qui post peccatum primi parentis, cælum ingressus est. Vnde sequitur Sanctos veteris Testamenti ante illum non fuisse ingressos.
4. Secundo, ex illo Hebr. 9. 8. *Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatum esse viam Sanctorum, adhuc priore Tabernaculo habente statum.* Q. D. Per hoc, quod Iudæi in veteri Testamento non poterant ingredi in Sanctum Sanctorum, sed solus Pontifex, voluit significare Spiritus sanctus, viam ad cælum non fuisse apertam, quamdiu durauit vetus Testamen-

tum; sed aperiendam per Christum, tempore passionis, quando velum templi scissum est (Matth. 27. v. 51.)

5. Tertio, ex illo Hebr. 10. 19. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam iniitauit nobis viam nouam per velamen, id est, carnem suam.* Quid clarius? Christus suo sanguine parauit nobis nouam viam ad cælum, quod antea clausum erat. Ad quod alludens D. Hieron. in Epist. ad Dardanum ait: *Sanguis Christi clavis Paradisi est.* Et D. Thom. 3. part. quæst. 49. artic. 5. *Per passionem Christi aperta est nobis ianua regni celestis.* Plura Scripturæ & Patrum testimonia citabo quæst. 3. §. 3. & 4.

6. Dices: Henoch & Helias fuerunt in cælum translati, multo ante Christi aduentum. Nam de Henoch sic legimus, Genes. 5. 24. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus, nempe ex terra in cælum.* Quod clarius exprimitur Eccl. 44. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum.* Similiter de Helia, 4. Reg. 2. 12. *Ascendit Helias per turbinem in cælum.*

7. Respondeo. Hic vnum certum est, alterum incertum. Certum est, nec Henoch, nec Heliam fuisse translatum in cælum, in quo nunc Sancti sunt, sed in aliquem alium locum. Nam cælum, in quo nunc Sancti sunt, clausum fuit hominibus per peccatum primi parentis, vsque ad mortem Christi, vt ex Apostolo demonstratum est. Neque testimonia allata contrarium conuincunt. Ex eo enim, quod legimus, Henoch translatum esse in Paradisum, non sequitur translatum esse in cælum beatorum. Nam Paradisi nomine intelligi potest, vel Paradisus terrestris, in quo Adam fuit; vel aliquid aliud. Nec Christus, cum latroni dixit: *Hodie mecum eris in Paradiso*, intellexit cælum beatorum; quia constat Christum eo die non venisse in illud cælum, sed in die Ascensionis. Similiter quod legimus, Heliam per turbinem ascendisse in cælum, nihil aliud significat, quam ex terra subleuatum esse in aërem, & aliud transportatum. Est enim frequens in Scriptura, vt per cælum intelligatur aër, vt Psal. 8. 9. *Volucres calis, & pisces maris.* Et Matth. 6. 26. *Respicite volatilia calis.* Et alibi.

8. Incertum tamen est, in quem locum translati sint Henoch & Helias. Aliqui putant, in Paradisum terrestris, ex quo Adam expulsus est, vt D. Thom. 1. p. q. 49. art. 5. ad 2. vbi ait: *Henoch raptus est in Paradisum terrestris, vbi cum Helia simul creditur viuere vsque ad aduentum Antichristi.* Alij, quia existimant Paradisum illum tempore diluuij fuisse aquis obrutum & destructum, dicunt eos in alio quodam amœno loco versari. Nihil definire possumus. Nec mirum videri debet, nos hoc ignorare. Multa alia ignoramus. Neque nos soli. Annon fatetur Apostolus de seipso, nescire se, in corpore, an extra corpus, raptus fuerit in Paradisum? (2. Cor. 12. 3.) An non testatur Scriptura, nemini vnquam constitisse, quo loco Moses sepultus sit? (Deut. 34. 6.) Et dicant, obsecro, qui omnia scire se arbitrantur, ex quo loco Helias post raptum, scripserit epistolam ad Ioram Regem Iudæ? (2. Paral. 21. 12.) Et quis epistolæ illius fuerit nuncius aut baiulus? Dicant similiter, an currus ille cum equis, quo in cælum vectus est, in cælo adhuc sit? Et quid agant ibi equi, & quo pabulo vescantur? In his & similibus præstat ignorantiam modestè fateri, quam temerè aliquid definire.

QVÆSTIO II.

An Sancti in veteri Testamento fuerint in statu beatitudinis?

1. **D**isputavi de loco. Nunc de statu inquirendum est. De quo Catholici sic sentiunt. 1. Sanctos veteris Testamenti vsque ad mortem Christi non fuisse beatos. 2. Cœpisse tamen esse beatos, statim post mortem Christi. 3. Prius igitur fuisse beatos, quam in cœlum ingresses: quia post mortem Christi expectarunt 40. dies, antequam cum Christo in cœlum ascenderent. Hæc tria per totidem conclusiones declarabo.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Sancti veteris Testamenti non fuerunt in statu beatitudinis ante mortem Christi. Ita D. Thom. 3. p. q. 49. art. 5. & q. 52. art. 5. Et probatur ex Apostolo Hebr. 11. 13. ubi ait: *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non accepit repromissionibus, sed à longè eas aspicientes.* Et infra v. 39. *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Ex quo loco manifestè constat, Noë, Abraham, & alios Sanctos veteris Testamenti, de quibus loquitur Apostolus, non statim post hæc vitam accepisse præmium æternæ beatitudinis, quod illis promissum erat, sed debuisse expectare aduentum Christi.

3. Et ratio duplex est. Vna, quia Deus non voluit quenquam admittere ad statum beatitudinis, nisi prius persolutum esset pretium, quo per Christum redempti sumus à statu seruitutis, & ad statum libertatis filiorum adoptati. Hoc autem pretium non fuit persolutum, nisi in morte Christi. Tunc enim sanguis ipsius pro nobis effusus est. (Coloss. 1. 14.) Tunc deletum est *chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & cruci affixum est*, ut loquitur Apostolus ad Coloss. 2. 14.

4. Altera, quia non decebat, ut Sancti veteris Testamenti prius adirent hæreditatem æternæ vitæ, quam Sancti noui Testamenti: præsertim cum illi fuerint filij Synagogæ; hi sint filij Ecclesiæ: Illi filij ancillæ; hi filij liberæ, (ad Galat. 4. 31.) Debebant igitur expectare, *ne sine nobis consummarentur*, ut Apostolus ait. Quod etiam spectat parabola Euangelica de denario diurno, qui non prius datus est illis operariis, qui summo mane conducti erant ad vineam, quam aliis, qui circa horam vndecimam accesserant.

5. Contra hanc Conclusionem tria obiici possunt. Primo, illud Hebr. 11. 33. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.* Vbi sermo est de Sanctis veteris Testamenti. Hi ergo, ante aduentum Christi, adepti sunt repromissionem vitæ æternæ, **R E S P O N D E O.** Iam ante contrarium ostendi ex eodem capite. Nec tamen Apostolus sibi ipsi contrarius est. Distinguit enim duplicem, promissionem, quæ antiquis Patribus à Deo facta est. Vnam vitæ æternæ, quam non sunt consecuti ante Christi aduentum, iuxta illud: *Hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem.* Alteram boni alicuius temporalis, quam per fidem consecuti sunt, iuxta illud: *Adepti sunt repromissiones.*

6. Prior promissio erat vna & eadem respectu omnium iustorum: posterior diuersa ac multiplex, & respectu paucorum. Nam Abrahamo promissus fuit filius: Dauidi regnum: Ezechiæ sanitas: aliis aliud quippiam. Illud ergo: *Adepti sunt repromissiones,*

non intelligitur de omnibus Sanctis veteris Testamenti, sed de aliquibus tantum, ut hic sit sensus: Alii qui per fidem vicerunt regna, ut Iosue: Alii adepti sunt repromissiones temporales, ut Abraham, Dauid, Ezechias: Alii obtulerunt ora Leonum, ut Sampson, Dauid, Daniel: Alii exstinxerunt impetum ignis, ut pueri in fornace Babylonica: Alii aliud fecerunt. Et mox sequitur: *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissiones.* quasi dicat: Quamuis omnes illi fuerint sancti, & singuli per fidem aliquid eximium consecuti sint in hac vita: nemo tamen accepit præmium vitæ æternæ, quod illis promissum fuit, quia Deus non prius voluit illud donare, quam venisset Christus, cuius merito & intercessione erat donandum. Hoc est, quod ante dixerat, cap. 9. v. 15. *Et morte eius intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æterna hæreditatis.*

7. Secundo obiicitur illud Ecclesiast. 11. 27. *Facile est coram Deo, in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.* Hinc enim videtur colligi, vnumquemque statim post mortem accipere præmium vel pœnam, prout meritis est. Et confirmatur exemplo Lazari & Epulonis: quorum hic cruciatum, ille consolationem statim percepisse legitur. (Luc. 16. 25.)

Respondeo. Hæc obiectio nihil aliud probat, quam iustos, qui in hac vita affliguntur, statim post hanc vitam percipere gaudium & consolationem: Impios vero, qui hinc perfruuntur voluptatibus, percipere dolorem & cruciatum. Potest autem duplex esse gaudium post hanc vitam. Vnum de superatis miseriis huius vitæ, & simul de securitate æternæ beatitudinis obtinendæ. Alterum de ipsa beatitudine iam obtenta. Igitur in veteri Testamento, Sancti statim post hanc vitam percipiebant prius gaudium: non tamen posterius, nisi post mortem Christi. Sed hinc oritur.

8. Tertia obiectio. Impij statim post mortem sunt in æterna damnatione: Ergo & iusti statim in æterna beatitudine. Sic enim seruatur debita proportio. Nam sicut iustitia exigit, ut pœna impiorum, quæ quisque meritis est, non differatur; sic etiam de præmio iustorum sentiendum est, iuxta illud Leuit. 19. 13. *Non morabimur opus mercenarij tui apud te vsque mane.*

9. Respondeo. Hæc proportio non potuit seruari in veteri Testamento. Tunc enim erat dispar ratio pœnæ ac præmij: damnationis ac beatitudinis.

Quod dupliciter ostendo. Primo, quia via ad pœnam & damnationem iam erat aperta per peccatum primi parentis. (Rom. 5. 12.) Via autem ad præmium & beatitudinem nondum erat aperta, sed aperienda per mortem & satisfactionem Christi. Secundo, quia qui tunc peccabant mortales, per se merebantur pœnam & damnationem, sine vlla dependentia ab alio. Qui autem bene agebant, non merebantur per se præmium & beatitudinem, sed dependenter à futuro merito & passione Christi. Hi ergo debebant expectare Christum, antequam acciperent perfectum præmium, quod in clara Dei visione consistit. Illi autem poterant statim puniri, quia sine vlla dependentia à futuro tempore, pœnam erant commeriti.

10. **SECUNDA CONCLUSIO.** Sancti veteris Testamenti, statim post mortem Christi, consecuti sunt statum beatitudinis, seu visionis beatificæ. Ita Dignus Thomas locis citatis. Et ratio sumitur ex dictis, quia sicut Adam suo peccato exclusit nos à beatitudine, ita Christus per suam mortem nos admisit. (Rom. 5. 18.) Huc spectat illud Hebræor. 9. 15. *Christus noni Testamenti mediator est, ut*

morte.

morte intercedente, in redemptionem earum prænarrationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æterna hereditatis.

11. Et confirmatur primo, quia Deus, cum sit optimus & liberalissimus, statim confert præmium, si nullum aliunde sit impedimentum: At post mortem Christi, nullum erat impedimentum, nec ex parte Dei, cui iam satisfactum erat à Christo per effusionem proprii sanguinis: nec ex parte Sanctorum, qui ab omni peccato erant expiati, ut suppono: Ergo post mortem Christi datum est illis præmium æternæ beatitudinis.

12. Secundo, idem colligitur ex illo Matth. 27. 51. *Velum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum.* Qui locus, tamen si admittat varias interpretationes, ut videre est apud Maldonat. non male tamen accommodari potest ad nostrum propositum. Significat enim Christo in cruce moriente, apertam esse ianuam vitæ æternæ, quæ antea per peccatum primi parentis oclusa fuerat; & licere omnibus, qui velint, ingredi. Nam velum templi Salomonis, quod prohibebat Iudæis aditum ad Sancta Sanctorum, fuit typus seu figura, quæ demonstrabat non patere accessum nobis ad æternam beatitudinem, nisi per mortem & sanguinem Christi. Quod testatur Apostolus Hebr. 10. 19. cum ait: *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam novam, & viventem, per velamen, id est, carnem suam.* Videantur Interpretes illius loci.

13. Hoc ipsum fuit significatum per Arcam Testamenti, quæ, ut aliqui norant, fuit figura crucis Christi. Nam sicut per Arcam, quam portabant Sacerdotes Aaronici, diuisæ sunt, aquæ Iordanis, & populo Hebræorum patefactus est aditus ad terram promissionis. (Iosue 3. 14.) ita per crucem Christi, quæ portabat Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, diuisum est velum templi, & populo Dei reſerata est ianua seu introitus ad æternam felicitatem, quæ fidelibus promissa est.

14. Tertia Conclusio. Sancti veteris Testamenti, de quibus dictum est, post dies 40. cum Christo in cælum ascenderunt, qui est proprius beatorum locus. Constat ex illo Ephes. 4. 8. *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem,* id est, Christus tanquam victor, & triumphator ascendens in cælum, duxit secum Patriarchas, Prophetas, aliosque Sanctos veteris Testamenti, qui antea quasi captiui detinebantur, & quos ipse post mortem, cum ad inferos descenderet, & captiuitate liberauerat. Hinc sequitur, prius fuisse beatos, quam ad cælum peruenirent. Nam statum beatitudinis adepti sunt statim post mortem Christi, ut dictum est. Deinde expectarunt per 40. dies, quibus expletis, vna cum Christo in cælum assumpti sunt.

15. Hic duo solent curiosè à nonnullis inuestigari. Alterum, vbi fuerint per illos 40. dies? Aliqui putant mansisse in Limbo Patrum, de quo paulò post in sequenti quæstione. Alij, cum Christo conuersatos esse super terram, licet ab hominibus non viderentur. Alij, denique in Paradiso terrestri cum Henoch & Helia tantisper habitasse. Nihil certi definire possumus. Hoc vnum videtur certum, vbicumque fuerint, fuisse in statu beatitudinis, antequam cum Christo in cælum ascenderent.

16. Alterum, quinam fuerint illi Sancti? Si generatim loquamur, certum est fuisse illos omnes, qui nihil habebant expiandum in Purgatorio. Si speciatim, crediderim eos fuisse, qui commendan-

Opusc. Bec. Tom. IV.

tur ab Ecclesiastico cap. 44. & sequentibus, ut sunt Noè, Abraham, Isaac, Iacob, Moses, Aaron, Phinees, Iosue, Caleb, Samuel, Nathan, Dauid, Helisæus, Ezechias, Iosias, Ezechiel. Duodecim Prophetæ, Zorobabel, Nehemias, Ioseph, Seth, Sem. His addo Latronem cum Christo crucifixum, pueros innocentes ab Herode interfectos, Ioannem Baptistam. Item Adam & Euam, Iob, Tobiam, Melchisedech, Abel, & alios. Denique quos Apostolus Hebr. 11. recenset. Excipio tamen Henoch & Heliam, qui alibi adhuc commorantur. De quibus supra quæstione prima §. 7. & 8.

QVÆSTIO III.

In quo loco & statu fuerint Sancti veteris Testamenti ante Christi mortem.

1. **D**iximus nec in cælo fuisse, nec in statu æternæ beatitudinis. In quo ergo statu & loco fuisse credendum est? Catholici sic statuunt. 1. fuisse in loco quodam subterraneo. 2. retinuisse fidem, spem, & charitatem. 3. non tamen potuisse mereri per actus fidei, spei & charitatis. 4. fuisse in gratia confirmatos, ut peccare amplius non potuerint. 5. orasse pro se, & pro viuientibus in hac mortali vita, saltem in communi; licet à viuientibus non fuerint inuocati. 6. Perſusos fuisse magno gaudio & consolatione. Singula breuiter explicabo per sequentes conclusiones.

2. Prima Conclusio. Sancti veteris Testamenti, vsque ad mortem Christi, detinebantur in quodam loco subterraneo, quem Scriptura variis nominibus appellat. Primo Infernum, ut Genes. 37. 35. *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Secundo, lacum sine aqua, ut Zach. 9. 11. *Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Tertio, Sinum Abrahæ, ut Lucæ 16. 22. *Factum est, ut moreretur Mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Quarto, Carcerem, ut 1. Petr. 3. 19. *In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus, veniens predicauit.*

3. Theologi Limbum Patrum vocare solent. Et hic ipse locus est, ad quem anima Christi descendit post mortem. De quo Ephes. 4. 9. *Descendit in inferiores partes terre.* Et in Symbolo: *Descendit ad inferos.* Et August. lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 15. *Non absurdè creditur, antiquos Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret.* Et Cyprianus in Sermone de vnctione Chrismatis in fine: *Passus est Rex illudi, & vita occidi, descendensque ad inferos captiuam ab antiquo captiuitatem reduxit.* Et Hieronymus in caput 4. ad Ephesios: *Inferiora terre infernus accipitur, ad quem Dominus noster, Saluatorque descendit, ut Sanctorum animas, quæ ibi tenebantur inclusa, secum ad cælos victor abduceret.*

4. Huc spectat, quod lib. 1. Regum capite 28. ver. 12. legimus, Samuelem visum esse de terra ascendere. Quamuis enim aliqui putent fuisse imaginem, aut phantasma Samuelis; probabilius tamen est fuisse ipsum Samuelem, qui ex loco subterraneo, seu ex Limbo Patrum ascenderit, ut annunciat Sauli quæ euentura essent in bello contra Philisthæos suscepto. Sic enim sentiunt grauissimi auctores, Basilius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, & alij apud Bellarminum lib. 4. de Christo cap. 11. Et merito; quia Ecclesiasticus cap. 46. ver. 23.

K

expressè dicit, *Samuelem post mortem prophetaffe. Post hæc, inquit, dormiuit Samuel, & nouum fecit Regi (Sauli) & ostendit illi finem uitæ suæ. Ostendit autem, ut habetur 1. Reg. 28. v. 19. his verbis: Cras tu & filij tui mecum eritis, &c.*

5. Secunda Conclusio. Sancti veteris Testamenti existentes in loco subterraneo seu Limbo Patrum, retinebant fidem, spem & charitatem, vsque ad mortem Christi: At post mortem Christi, solam charitatem. Prior pars patet, quia cum essent iusti, ut suppono, non poterant esse sine charitate: Et cum non essent otiosi, non poterant esse sine actu charitatis. Actus autem charitatis, cum sit supernaturalis, requirit aliquam cognitionem supernaturalem & sibi proportionatam. Hæc autem cognitio ante mortem Christi, non poterat esse clara visio diuinæ essentia, in qua beatitudo consistit: Ergo debuit esse obscura cognitio fidei. Porro, cum hac cognitione fidei coniuncta fuit spes futuræ beatitudinis, quam impensè expectabant.

6. Posterior similiter patet, quia post mortem Christi erant beati, ut supra ostensum est: Ergo habebant claram & intuitiuam Dei visionem, in qua consistit beatitudo. At fides cum sit obscura, non potest manere cum clara visione. Sublata autem fide, tollitur spes. Mansit igitur sola charitas, de qua Apostolus 1. Corinth. 13. 8. *Charitas nunquam excidit, &c.*

7. Tertia Conclusio. Sancti existentes in Limbo Patrum, tamen retinebant fidem, spem, & charitatem, ut dictum est; non tamen per actus illarum virtutum poterant aliquid mereri de condigno. Ratio est, quia licet illi actus essent boni, laudabiles, & Deo grati; non tamen erant meritorij propter circumstantiam status, in quo exercebantur. Deus enim voluit, ut nullus actus esset meritorius, nisi in hac vita mortali. Hic voluit esse tempus laboris & certaminis, meriti & demeriti; non post hanc vitam. Vnde frequenter hortatur nos Scriptura, ut si quid apud Deum mereri cupimus, id in hac vita faciamus. 2. Corinth. 6. 2. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Et Galat. 6. 10. *Domini tempus habemus, operemur bonum.* Et Augustinus in Enchiridio capite 110. *Hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam releuari quisquam, vel granari. Nemo autem desperet, quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deum pro mereri.*

8. Quarta Conclusio. Iidem Sancti sic erant in gratia & charitate confirmati, ut peccare amplius non possent, nec gratiam & charitatem amittere. Erant enim extra statum huius vitæ mortalis, ac proinde extra statum merendi ac demerendi, ut dictum est. Deus enim statuit, ut talis quisque maneat post hanc vitam, qualis fuit in ipsa morte, cum ex hac vita decessit, iuxta illud Ecclesiastæ 1. versu 3. *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Hic per casum significatur mors: per Austrum status gratiæ: per Aquilonem, status peccati. Sensus ergo est, omnem hominem, vel in gratia, vel in peccato mortali ex hac vita decedere: Et quantum ad hoc, in eo statu, in quo decedit, perpetuo permanere, ut exponit Hieronymus & alij. Sancti igitur veteris Testamenti, quia in statu gratiæ ex hac vita decesserunt, ut supponimus; non potuerunt gratiam peccando amittere, sed omnino impeccabiles perseverarunt.

9. Quæres, Vnde factum sit, quod essent impeccabiles? Ratio est, quia constat neminem natura sua esse impeccabilem, iuxta illud Rom. 3. 4. *Om-*

nis homo mendax. Vnde ergo impeccabilitas illa, si ex natura non est, prouenire potest?

Respondeo. Si generatim loquamur, potest prouenire ex triplici causa. Primo ex vnione hypostatica. Sic solus Christus est impeccabilis. Secundo, ex visione beatifica. Sic omnes beati sunt impeccabiles. Tertio, ex singulari Dei protectione & gubernatione. Sic Beata Virgo in hac vita, & omnes iusti in Limbo Patrum vel in Purgatorio fuerunt impeccabiles.

10. Quinta Conclusio. Iidem Sancti in Limbo existentes, non solum pro se & redemptione sua, sed etiam pro aliis in hac vita mortali degentibus, obnixè Deum orabant. Prior pars certa est, quia constat, eos pro se, & redemptione sua orasse cum adhuc essent in hac vita. Isaia 45. 8. *Rorate caeli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Et cap. 64. 1. *Vtinam dirumperes caelos, & descenderes.* Et Psalm. 78. 8. *Cito anticipent nos misericordia tua.* Ergo multo magis id fecerunt post hanc vitam, cum ad orandum liberiores & expeditiores essent, propter depositionem corporis, quod deuotionem impedire solet, præsertim cum non minus expectarent tunc Saluatorem, quam ante.

11. Posterior pars apertè colligitur ex Scriptura. Nam 1. 2. Machab. cap. 15. vers. 12. expressè dicitur, *Oniam & Ieremiam qui iam defuncti erant, visos esse orare pro omni populo Iudæorum, & vniuersa ciuitate sancta.* Eodem spectat illud Ierem. 15. 1. *Si steterint Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Q. d. Tanta est malitia & ingratitude populi Iudæorum, ut etiam si Moses & Samuel (qui tunc erant in Limbo Patrum) pro illo apud me intercederent, non exaudirent illos, cum tamen aliàs solitus sim eos exaudire, quia mihi charissimi & coniunctissimi sunt. Vide Maldonatum in illum locum.

12. Quæres, an Sancti in Limbo orauerint pro viuentibus in communi tantum, an etiam pro hoc aut illo in particulari? Respondeo. Dupliciter intelligi potest, aliquem pro hoc aut illo orare in particulari. Primo ut oret pro persona particulari, non tamen in negotio particulari, sed generatim sub hac forma: *Oro seu deprecor pro Petro, ut omnia feliciter illi succedant.* Secundo, ut oret non solum pro persona particulari, sed etiam in negotio particulari, ad hunc modum: *Oro seu deprecor pro Petro, ut ex febre, quâ affligitur, conualescat.* Igitur Sancti in Limbo poterant utroque modo pro viuentibus orare. Priori quidem, quando habebant notitiam alicuius personæ, non tamen in particulari sciebant illius statum aut necessitatem. Posteriori, quando & personam & particularem eius necessitatem cognoscebant. Poterant autem tripliciter cognoscere. Primo, ex ea notitia, quam ex hac vita secum asportauerant; quo pacto diues epulo in inferno sciebat statum & necessitatem suorum fratrum (Lucæ 16. 28.) Secundo, ex relatione aliorum hominum, qui quotidie ex hac vita ad illos commigrabant, quo pacto nos, qui Viennæ sumus, multa cognoscimus de negotiis Pragensibus, ex relatione eorum, qui Pragâ Viennam veniunt. Tertio, ex colloquio Angelorum, qui aliquando consolandi causa illos adibant; quo pacto Tobias multa cognouit ab Angelo Raphaële, cum ab illo in regionem Medorum ducebatur. (Tobiæ 6.)

13. Dices, Si Sancti in Limbo orabant pro viuentibus in particulari, sicut iam explicatum est; Ergo viuentes

viuentē poterant illos inuocare. At nunquam legimus in veteri Testamento, quod viuentē inuocauerint Sanctos in Limbo existentes. Nullus enim legitur dixisse, *Sancte Abraham ora pro nobis*: cum tamen in nouo Testamento confidenter dicamus, *Sancta Maria ora pro nobis*.

14. Respondeo. Aliud est Sanctos pro nobis orare: aliud, Sanctos à nobis inuocari. Vt ipsi orent pro nobis, non requiritur alia cognitio, quam vel solius personæ, pro qua orant; vel simuletiam particularis necessitatis, in qua persona constituta est. Vt autem à nobis inuocentur, requiritur alia cognitio, qua nimirum intelligant aut percipiant preces nostras, quas ad ipsos fundimus. Et in hac re magna est differentia inter Sanctos veteris ac noui Testamenti. Nam hi, ratione sui status, possunt infallibiliter cognoscere orationes viuentium, quæ ad ipsos diriguntur: Illi ratione sui status, non poterant. Quod fusius explicabo quæstione 5.

15. Hic tamen obiter notandum est, Sanctos dupliciter à nobis inuocari posse. Primo, directè, quod tunc fit, quando oratio nostra immediatè diriguntur ad ipsos Sanctos, vt si dicam, *Sancte Petre ora pro nobis*. Secundo, indirectè, quod tunc fit, quando oratio nostra immediatè diriguntur ad Deum, representando illi merita Sanctorum; vt si dicam, *Domine Deus adinna nos propter merita Sanctorum tuorum*. Priori modo non fuerunt inuocati Sancti in veteri Testamento, vt dictum est; sed tamen posteriori. Hoc patet exemplo Moysi & Azariæ. Nam Moyses Exodi 32. 13. sic orauit: *Recordare Domine Abraham, Isaac & Iacob seruum tuorum*. Similiter Azarias in fornace Babylonica, Dan. 3. 34. *Ne quasumus Domine tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israëlem sanctum tuum*.

16. Simile quid fit in rebus humanis. Nam duobus modis possum petere patrocinium aut subsidium alii: uiuis amici apud Imperatorem. Primo, directè, vt si dicam illi: *Obsecro mi Petre, promoue causam meam apud Cæsaream Maiestatem*. Secundo, indirectè, vt si dicam Imperatori: *Obsecro Inuictissime Imperator, præsta mihi hoc beneficium, si non mei causa, saltem in gratiam Petri, quem & scio charum tibi esse; & si coram adesset, sine dubio pro me intercederet*. In priori casu necesse est, vt Petrus cognoscat meam petitionem: in posteriori, non item.

17. Sexta Conclusio. Sancti existentes in Limbo, carebant omni pœna ignis, & magno gaudio ac consolatione afficiebantur: tum ob statum gratiæ, in quo sciebant se esse confirmatos: tum ob infallibilem spem futuræ gloriæ, quam à venturo Messia expectabant. Hoc patet exemplo Lazari, de quo dicitur Luca 16. 25. *Nunc autem hic consolatur*. Quæres, An nullam omnino pœnam habuerint? Respondeo. Habuerunt temporalem pœnam damni, vt loquuntur Theologi, id est, carentiam visionis beatificæ, vsque ad aduentum Christi. Et probabile est ex hac dilatione secutum esse aliquem animi dolorem, vt docet D. Thomas 3. p. quæst. 52. art. 2. ad 2. Et citat illud Prouerb. 13. 12. *Spes, qua differtur, affligit animam*. Vnde D. Gregorius libro 13. Moralium cap. 16. *Graue, inquit, tedium electis fuit, post solutionem carnis, adhuc speciem non videre Creatoris*. Quod tedium non immerito B. Iob tenebras vocat. Nimirum cum ait cap. 17. vers. 13. *Si sustinero, infernum domus mea est, & in tenebris strauit lectulum meum*.

18. *Si sustinero, infernum domus mea est, & in tenebris strauit lectulum meum*.

QVÆSTIO IV.

An Sancti noui Testamenti sint in celo & statu beatitudinis?

1. **D**E hac re sunt tres Caluini sententiæ inter se pugnantes. Prima, quod stultum ac temerarium sit inquirere, An Sancti sint in celo & cælesti gloria. Altera, quod omnino sint in celo & cælesti gloria. Tertia, quod expectent cælestem gloriam vsque ad diem iudicij.

2. Primam tradit lib. 3. Instit. cap. 25. §. 6. his verbis: *Valde se torquent multi disputando, quem locum occupent, & an cælesti gloria fruuntur, necne. Atqui stultum ac temerarium est, de rebus incognitis alius inquirere, quam Deus nobis scire permittat*. Et paulo post: *Omnia tenentur suspensa donec Christus appareat Redemptor*.

3. Alteram tradit in Psychopannychia, vbi inter alia sic habet: *Electi Dei, qui ex hac vita transferunt, Deo fruuntur ad satietatem, citra fastidium*. Et ibidem: *In cælesti Ierusalem Deus pacis dat se videndum suis pacificis, iuxta Christi promissum*. Et alibi, vt paulo post videbimus.

4. Terciam tradit lib. 3. Instit. c. 25. §. 6. *Scriptura, inquit, ubique iubet nos pendere ab expectatione aduentus Christi, & gloria coronam eiusque differt*. Et ibidem: *Anima piorum, militia labore persuncta, fruitionem promissæ gloriæ expectant*.

5. Catholici constanter docent cum Patribus Concilij Tridentini, Sanctos noui Testamenti, si nihil purgandum aut expiandum habeant, regnare cum Christo in celo, & frui cælesti beatitudine. Ratio est quia non debent esse deterioris conditionis, quam Sancti veteris Testamenti. At hi statim post mortem Christi admissi sunt ad cælum & cælestem gloriam, vt supra ostensum est: Ergo etiam Sancti noui Testamenti statim admittuntur.

6. Et confirmatur primo ex Apostolo 1. Cor. 5. 1. vbi ait: *Scimus, quoniam si terrestri domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod adificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, eternam in cælis, id est: Quando ex hoc mortali corpore discedimus, sumus cum Deo in cælis. An statim? Omnino. Sequitur enim: Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & presentes esse ad Dominum*. Vbi vides hæc duo connexa esse: *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Et similiter hæc duo: Dum peregrinamur à corpore, presentes sumus ad Dominum*. At Sancti, qui in nouo Testamento moriuntur, peregrinantur à corpore: Ergo presentes sunt ad Dominum.

7. Hoc testimonio conuictus est Caluinus in Psychopannychia, vbi ait: *Vt nihil addamus, verba Apostoli sine interprete hoc loquuntur, nos sensuros Dei presentiam, cum ab hoc corpore separabimur: iam non per fidem ambulaturos, sed per speciem, quoniam hoc terra pondus, quo premimur, nos à Deo, quasi maceries longo interuallo separat*.

8. Secundo confirmatur ex eodem Apostolo, Philip. 1. 23. *Coartor, inquit, è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, magis necessarium propter vos, quasi dicat: Ex vna parte cupio mori, vt possim esse cum Christo: ex altera cupio viuere, vt possim vobis prodesse. Hoc non diceret, si Sancti post hanc vitam non statim essent cum Christo,*

sed alibi delitescerent vsque ad diem iudicij. Vnde Caluinus in Commentario illius loci scribit: *Paulus aperit testatur, nos frui Christi presentia, cum dissoluimur.*

9. Idem docent Patres Græci & Latini apud Bellarminum lib. 1. de Sanctis, cap. 4. & 5. Et ratio est, quia Deus, si aliunde nihil obstat, pronior est ad miserendum & remunerandum, quam ad puniendum, Psal. 144. 9. *Suavis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.* Et hoc sensu dicunt Theologi, Deum punire impios citra condignum, & remunerari iustos ultra condignum. At impios statim punit post hanc vitam in inferno (Luc. 16. 22.) Ergo etiam iustus, si aliunde nihil obstat, statim post hanc vitam confert præmium in cælo. At certum est, nihil iam obstat: tum quia cælum per Christi sanguinè apertum est: tum etiam, quia Sancti veteris Testamenti pridem illud ingressi sunt. Cur ergo Sancti noui Testamenti non statim ingrediantur, præsertim si nihil in Purgatorio expiandum habent? Non video causam dilationis.

10. Dices, Præmia non solent distribui, nisi præmisso examine & iudicio: sed in nouissimo primo die fiet examen & iudicium (Matth. 25. 31. Ergo tunc primum distribuenda sunt præmia. Respondeo. Duplex est iudicium: Alterum particulare post hanc vitam, in quo distribuuntur præmia & pænæ animarum. Et de hoc multi interpretantur illud Hebræor. 9. 27. *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.* Alterum generale in nouissimo die, in quo distribuuntur præmia & pænæ corporum de quo Matth. 24. 30. *Tunc parebit signum Filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terre, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maiestate.* De utroque iudicio scribit Augustinus lib. 2. de anima & eius origine, cap. 4. D. Thomas 3. p. q. 59. artic. 5. & alij passim.

11. Dices 2. Anima Christi non ascendit in cælum, nisi resumpto prius corpore: Ergo nec animæ Sanctorum debent ascendere, nisi resumptis prius corporibus, quod fiet in fine mundi; alioqui discipuli essent supra Magistrum, & serui supra Dominum. Respondeo. Contrarium potius sequitur. Nam ex speciali priuilegio factum est, quod Christus ante generalem corporum resurrectionem, resumpserit corpus suum gloriosum: quod priuilegium debebatur illi, ratione vnionis hypostaticæ. Et ex ea parte superauit suos discipulos ac seruos.

QVÆSTIO V.

An Sancti in cælo sciunt quæ apud nos geruntur.

1. **N**ON est quæstio, An simpliciter & absolute sciunt omnia, quæ apud nos fiunt; sed an sciunt ea, quæ ad ipsos aliquo modo spectant? cuiusmodi, inter cætera, sunt etiam orationes nostræ, quæ ad ipsos diriguntur. Aduersarij negant. Primo, quia scriptura dicit, solum Deum nosse cogitationes nostras: mortuos verò nihil scire de nobis, vt 3. Reg. 8. 39. *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.* Et Ecclesiastæ 9. 5. *Viuentes sciunt se morituros: mortui vero nihil nouerunt amplius.* Et Iob. 14. 21. *Sive nobiles fuerint filij eius, sine ignobiles, non intelligit, nempe post mortem.* Et Isaiæ 63. 16. *Abramam nesciuit nos, & Israël ignorauit nos.*

2. Deinde, quærit Caluinus lib. 3. Instit. cap. 20.

§. 24. vnde constet nobis, Sanctos habere tam longas aures, quæ ad nostras voces porrigantur; & oculos tam perspicaces, qui necessitatibus nostris aduigilent? Quid Catholici sentiât, breuiter explicandum est per duas conclusiones; quarum prima ager de Angelis: posterior de alijs Sanctis.

3. Prima Conclusio. Angeli cognoscunt ea, quæ apud nos geruntur. Hoc concedunt aduersarij. Et probatur clarissimis Scripturæ testimonijs. Primo, quia cognoscunt nostras orationes, & illas Deo offerunt, vt de se fateatur Angelus Raphaël, Tob. 12. 12. his verbis: *Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.* (Vide Augustinum epist. 120. ad Honoratum, cap. 29.) Et de alio Angelo legimus Apocal. 8. 3. *Alius Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fœmus incensarum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.*

4. Secundo cognoscunt internam conuersionem & pœnitentiam peccatoris. Luc. 15. 7. *Dico vobis, quod ita gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super non aginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Et infra v. 10. *Ira dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.*

5. Tertio, cognoscunt omnem cultum, quem Deo exhibemus. Psal. 137. 1. *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Vñtatum est in Scripturis, facere aliquid in conspectu Dei, in conspectu Angelorum, in conspectu hominum, id est, inspiciente Deo, Angelis, hominibus. Quem modum loquendi vsurpat etiam Caluinus lib. 5. Instit. cap. 14. §. 1. cum ait, nos in vsu seu perceptione Sacramentorum, testari coram Angelis nostram erga Deum pietatem.

6. Quarto, cognoscunt habitum & honestatem mulierum in publicis conuentibus, vbi fit oratio. 1. Corinth. 11. 5. *Omnis autem mulier orans aut prophetans, non velato capite, deturpat caput suum.* Et infra v. 10. *Ideo debet mulier velamen habere supra caput propter Angelos.* Vel, vt alij legunt: *Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.* Vtriusque tamen lectionis idem est sensus, quasi dicat: Mulier cum orat, debet esse velato capite propter Angelos, vt habeat illos testes & inspectores sui pudoris & obedientiæ erga virum. Nam velamen, quod mulier gestat in capite, significat, eam subiectam esse potestati viri: Et virum quasi insidere & dominari ipsius capiti. Vide Chrysostomum, Theophylactum, Theodoretum, Anselmum, & D. Thomam in Comment. illius loci.

7. Secunda Conclusio. Non soli Angeli, sed etiam alij Sancti in cælo viuentes cognoscunt ea, quæ apud nos geruntur: præsertim nostras orationes, quas ad ipsos fundimus, & necessitates, in quibus versamur. Hoc varijs argumentis probari potest. Primum sumitur ex Apocalypsi Ioannis. Alterum ab exemplo Sanctorum in hac vita degentium. Tertium ab exemplo Angelorum. Quartum ex natura & lege amicitæ, qua Sancti in cælo, Deo intimè coniuncti sunt. Quintum ex autoritate Patrum. Singula seorsim proponam, ac deinde respondebo ad testimonia Scripturæ in contrarium allata.

ARGVM. I.

I. ARGUMENTVM.

Ex Apocalypsi Ioannis.

8. **P**rimum argumentum sic propono: Ioannes in Apocalypsi expressè tradit, Sanctos in cælo non solum cognoscere nostras orationes, sed etiã Deo offerre. Nam cap. 5. v. 1. sic habet: *Et vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum & soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in calo, neque in terra, neque subitus terram aperire librum, neque respicere illum. Et ego stebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre eum. Et unus de senioribus dixit mihi: Ne steneris: ecce vicis Leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, & soluere septem signacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum, Agnum stantem tanquam occisum, &c. Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum. Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, que sunt orationes Sanctorum.*

9. Hic describit Ioannes visionem suam, quam habuit in raptu, quæ erat huiusmodi. Deus Pater sedebat in throno cælesti, & tenebat in manu dextera librum septem sigillis signatum, quem nemo poterat aperire seu interpretari, nisi Christus, qui est Agnus pro nobis occisus. Cùm ergo is librum aperuisset, adorauerunt illum quatuor animalia, & viginti quatuor seniores, qui habebant phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.

10. Multa hîc disputari solent. 1. de libro septem sigillis signato. 2. de quatuor animalibus. 3. de viginti quatuor senioribus. 4. de phialis aureis, quæ erant plenæ odoramentorum. Sed non omnia sunt huius loci. Solum duo posteriora spectant ad nostrum propositum. Igitur per viginti quatuor seniores intelliguntur Sancti Veteris ac Noui Testamenti, qui tunc temporis cum Christo erant in cælesti gloria: non quidem omnes, sed præcipui. De quibus hæc tradit Ioannes. Primo, quod fuerint circumamicti vestimentis albis. (cap. 4. v. 4.) Secundo, quod habuerint aureas coronas in capitibus. (ibidem.) Tertio, quod fuerint redempti sanguine Christi ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. (cap. 5. v. 9.) Quarto, quod præter illos fuerint multi alij Sancti in cælo, (cap. 7. v. 13.)

11. Hi igitur seniores, id est, præcipui Sancti, qui tunc regnabant cum Christo, habebant in manibus phialas aureas plenas odoramentorum, que sunt orationes Sanctorum, id est, offerebant Deo orationes eorum, qui in hac vita mortali debebant: non secus, quam Angeli, qui idem dicuntur præstare. Tobias cap. 12. v. 12. & Apocalyp. 8. v. 3. vt supra ostensum est.

12. Vbi tria notanda sunt. Primum, Ioannem alludere ad ritum & consuetudinem templi Salomonis, in quo coram altari ponebantur phialæ aureæ & argenteæ plenæ odoramentorum. Nam Salomon curauit fieri centum phialas ex auro purissimo. (2. Paralipomenon 4. 8. & 22.) Et post captiuitatem Babylonicam, cum Cyrus restitueret Iudæis vasa aurea & argentea, quæ abstulerat Nabuchodonosor, nu-

Ameratæ sunt aureæ phialæ triginta, & argenteæ mille. (1. Esdr. 1. 9. Huc spectat illud Zachariæ 14. 20. *Et erunt lebetes in domo Domini, quasi phiala coram altari*, id est: Tam multi erunt lebetes in templo ad coquendas carnes victimarum, quàm multæ phialæ ad odorem Deo offerendum.

13. Alterum, per odoramenta, quæ erant in phialis, Ioannem aptissimè interpretatum esse orationes iustorum in hac vita: Et quidem duplici de causa. Primo, quia orationes iustorum ascendunt sursum, non secus, quàm odoramenta. Secundo, quia sunt suauissimi odoris coram Deo. Vtrunque significat Propheta, cùm ait, Psal. 140. 2. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.*

B14. Tertium, orationes iustorum fuisse à senioribus oblatas Deo in phialis aureis: idque etiã duplici de causa. Primo, quia orationes iustorum procedunt ex charitate, quæ significatur per aurum. Sicut enim aurum inter metalla, sic charitas inter virtutes præstantissima est. Secundo, orationes iustorum sunt maximi pretij apud Deum, sicut aurum apud homines.

15. Atque hæc habentur in priori parte illius quinti capituli in Apocalypsi. In posteriori, refert Ioannes triplicem gratiarum actionem fuisse oblatam Christo, eo quod librum signatum septem sigillis aperuisset. Primam à viginti quatuor senioribus. Alteram ab Angelis. Tertiam ab omni creatura, quæ est in cælo, & in terra, & sub terra. Et postea, quatuor animalia dixisse, Amen. Vbi iterum notandum est, per quatuor animalia (vt multi interpretantur) intelligi quatuor Euangelistas: vel certè aliquos alios cum Christo in cælo regnantes. Hi ergo, quicumque tandem fuerint, suo applausu approbarunt orationem & gratiarum actionem, quæ fiebat ab iis non solum, qui in cælo, sed etiã qui in terra, & sub terra erant. Vnde identidem sequitur, Sanctos in cælo non ignorare, quæ apud nos fiunt.

II. ARGUMENTVM.

Ab exemplo Sanctorum in hac vita degentium.

16. **S**ecundum argumentum est tale. Quidquid conceditur Sanctis in hac vita degentibus, hoc multo magis conceditur Sanctis in cælo regnantibus, præsertim si illorum statui non repugnet, sed potius consentaneum sit: At Sanctis in hac vita degentibus conceditur, vt cognoscant occulta aliorum desideria, machinationes, & opera, etiã absentium: Ergo multo magis id conceditur Sanctis in cælo regnantibus, cùm illorum statui non repugnet, sed consentaneum sit. Maior videtur per se nota. Minor probatur variis exemplis ex Scriptura desumptis.

17. Primo, quia Samuël cognouit omnia, quæ erant in corde Saülis. 1. Regum 9. 19. *Et respondit Samuël Sauli dicens: Omnia, que sunt in corde tuo, indicabo tibi. Et de asinis, quas nudius tertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inuenta sunt.*

F18. Secundo, Elifæus sciuit omnia, quæ à famulo absente erant perpetrata. 4. Reg. 5. 25. *Et dixit Elifæus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non iuit seruus tuus quoquam. At ille ait: Nonne cor meum in presenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tuum? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliuetam, & vineas, & oues*

& boues, & seruos, & ancillas. Sed & lepra Naaman adhaerebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum.

19. Tertio, idem Elisæus sciebat omnia secreta consilio Regis Syriæ, & reuelabat ea Regi Israël. 4. Regum 6. 8. Rex autem Syria pugnabat contra Israël, consiliumque inuit cum seruis suis, dicens: In loco illo, & illo ponamus insidias. Misit itaque vir Dei ad Regem Israël, dicens: Caue, ne transeas in locum illum, quia ibi Syri in insidiis sunt. Misit itaque Rex Israël ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi non semel, neque bis. Conturbatumque est cor Regis Syriæ pro hac re: & conuocatis seruis suis ait: Quare non indicatis mihi, quis proditor mei sit apud Regem Israël? Dixitque unus seruorum eius: Nequaquam Domine mi Rex, sed Elisæus Propheta, qui est in Israël, indicat Regi Israël omnia verba, quacunque locutus fueris in conclauis tuo.

20. Quarto, Daniel sciebat occultum somnium Nabuchodonosoris, & interpretationem illius. Dan. 2. 26. Et dixit Rex Danieli: Putasne verè potes mihi indicare somnium, quod vidi, & interpretationem eius? Et respondens Daniel coram Rege ait: *Mysterium, quod Rex interrogat, sapientes, Magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare Regi. Sed est Deus in cælo reuelans mysteria.* Qui etiam reuelauit Danieli, vt ibidem sequitur.

21. Quinto, Petrus Apostolus sciebat occultam fraudem Ananiæ & Sapphiræ circa pretium agri. Act. 5. 1. *Vir quidam nomine Ananias cum Sapphira vxore sua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri, conscia vxore sua: & adserens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentauit Saathanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Omitto similia exempla, quæ passim occurrunt.*

22. Ex quibus omnibus sic concludo: Si Samuel, Elisæus, Daniel, Petrus, & alij potuerunt in hac vita mortali cognoscere occulta consilia, conatus, & actiones aliorum, etiam absentium; certè poterunt & nunc cognoscere, cum in cælo sunt. Nec enim verisimile est, in exilio fuisse melioris conditionis, quàm nunc sint in patria: Et remotos à conspectu Dei, cognouisse multa ex Dei reuelatione, quæ nunc in aula & præsentia Dei cogantur ignorare. Absit. Reclamat bonitas Dei: reclamat recta ratio: reclamat exemplum viginti quatuor seniorum, de quibus supra dictum est.

23. Dices, Ex toto hoc discursu nihil aliud sequitur, quàm quod huiusmodi cognitio, sicut in hac vita paucis concessa est, sic etiam in cælo paucis concedi possit. Ex quo non licet inferre, quod omnibus in cælo existentibus sit communis. **R E S P O N D E O.** Hoc optimè licet inferre, si diuinum consilium & prouidentiam in hac re spectemus. Nam quod Deus in hac vita solet paucis & raro concedere, per modum priuilegij transeuntis; hoc in altera concedit omnibus per modum doni permanentis.

24. Exemplum habemus in Christo, cui speciatim in hac vita, pro breui tempore, quadam concessa sunt, quoad vsum & exercitium. Primo, vt facies eius splenderet sicut Sol. (Matth. 17. 2.) Secundo, vt ambularet super aquas. (Matth. 14. 25.) Tertio, vt clausas ianuas penetraret. (Ioan. 20. 19.) Quarto, vt subito euanesceret ex oculis hominum, & quasi inuisibilis esset. (Lucæ 24. 31.)

25. Hæc & similia concedentur omnibus Sanctis post diem iudicij. Tunc enim habebunt corpora gloriosa, cum his quatuor dotibus, claritate, subtilitate, agilitate, & impassibilitate, vt docent Theologi in 4. distinct. 44. & 49. De quibus extant expressa Scri-

pturæ testimonia. De claritate, Matthæi 13. 43. *Tunc iusti fulgebunt sicut Sol.* De impassibilitate. 1. Corinth. 15. 53. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc, immortalitatem.* De agilitate Sap. 3. 7. *Fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundinetis discurrent.*

De omnibus simul 3. Cor. 15. 44. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.*

26. Igitur sicut hæc dotes corporis, quæ in hac vita paucissimis & rarissimè conceduntur, in cælo omnibus concedentur, non ad breue tempus, sed perpetuo: sic etiam, seruata proportione de dotibus animi dicendum est. In hac vita paucis & raro conceditur, cognoscere occultas aliorum cogitationes & desideria; quod in cælo commune est omnibus. In hac vita concessum est Moysi & Paulo (vt multi putant) videre essentiam Dei, in cælo omnes vident. In hac vita Stephanus Protomartyr vidit Filium hominis stantem à dextris Dei (Act. 7. 55.) in cælo omnes fruuntur hac visione. Et sic de similibus. Rationem huius rei clariùs explicabo inferiùs in 4. Argumento.

III. ARGUMENTVM.

Ab exemplo Angelorum.

27. **T**ertium est hoc: Quidquid conuenit Angelis ratione beatitudinis, hoc etiam conuenit aliis Sanctis in cælo existentibus, qui & ipsi beati sunt: At Angeli, ratione beatitudinis, cognoscunt ea, quæ apud nos geruntur: Ergo etiam alij Sancti in cælo existentes ea cognoscunt.

28. Maior patet, quia Angeli, tametsi in natura differant ab aliis Sanctis, tamen in beatitudine non differunt, sed æquales sunt iuxta illud Christi, Lucæ 20. 25. *Illi verò, qui digni habebuntur saculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducunt uxores: neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filij sunt Dei.* Ergo quidquid competit Angelis ratione beatitudinis quatenus sunt filij Dei, hoc etiam aliis competere necesse est, qui in eodem statu sunt.

29. Minor probatur: quia quod Angeli infallibiliter cognoscant ea, quæ apud nos fiunt, præsertim internas preces, contritionem & penitentiam, hoc non habent ex solis naturæ viribus, (alioqui etiam Dæmones, qui in natura illis æquales sunt, infallibiliter ea cognoscerent, quod falsum est) sed habent ex statu beatitudinis. At in hoc statu, vt dixi, non differunt ab aliis Sanctis. Ergo & alij Sancti, ratione sui status, possunt idem præstare.

30. Simile est in Consistorio Imperatoris, in quo multi sunt Consiliarij. Tametsi enim alij ab aliis differant, quoad naturam originem & nobilitatem, cum alij nati sint Comites, alij Barones, alij plebei; omnes tamen æquales sunt, quoad statum in quo versantur, quia omnes sunt in arcano Consilio Imperatoris, & æqualem in dicenda sententia libertatem & potestatem habent. Ex quo rectè sequitur, quidquid secreti cognoscit vnus, ratione sui status, hoc etiam alios cognoscere, qui in eodem statu sunt.

31. Dices, Quod Angeli cognoscant nostras orationes & necessitates, hoc non videntur habere ratione beatitudinis, sed ratione officij. Cum enim ex officio sint custodes hominum, necesse est eos cognoscere quæ circa homines fiunt. Respondeo. Contrarium verum est. Quod ex eo patet, quia si haberent

berent notitiam illam ratione solius officij, iam soli Angeli custodes, qui nobiscum versantur, haberent illam notitiam; non item reliqui, qui in cælo sunt. Hoc autem falsum est. Nam de illis, qui in cælo sunt, dictum est Luca 15. 10. *Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.* Quod intelligendum est de Angelis in cælo existentibus, ut patet ex verbis præcedentibus, quæ hic habentur: *Gaudium erit in cælo super uno peccatore poenitentiam agente.* Hinc infero, si omnes Angeli, siue in cælo, siue in terra sint, cognoscunt internas nostras cogitationes & affectiones, quod non habeant eam notitiam ex eo præcisè, quia custodes nostri sunt, sed ex eo, quia beati sunt. Quod deinceps magis explicabo.

IV. ARGUMENTVM.

Ex natura & lege amicitie.

32. Quartum argumentum sic propono. Lex amicitie requirit, ut amicorum omnia sint communia, non solum quoad bona externa, quibus se mutuo iuuant in necessitate, sed etiam quoad interna consilia & secreta, quæ sibi inuicem, quantum exigit cuiusque status & conditio, solent communicare. Hanc legem non modo commendant Ethnici Philosophi, sed etiam Christus in Euangelio, cum ait, Ioan. 15. 15. *Iam non dico vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Cum ergo Sancti in cælo sint amici Dei, & intimè cum illo coniuncti; lex amicitie requirit, ut Deus, qui omnia nouit, non patiatur amicos suos ignorare ea, quæ apud nos fiunt, præsertim orationes nostras, quæ ad ipsos diriguntur.

33. Dices, Si hoc argumentum conuincit, planè sequitur, non solum Sanctos in cælo cognoscere nostras orationes, sed etiam Sanctos in limbo cognouisse. Nam & illi erant amici Dei, ac proinde Deus ex lege amicitie debebat illis reuelare orationes, quæ ad ipsos fundebantur.

34. Respondeo. Amicitia duplex est. Vna inter æquales, ut inter Principes, vel ciues, vel milites, vel agricolas. Altera inter inæquales, ut inter Deum & homines, inter Principem & inferiores Principe. Prior vocatur amicitia æqualitatis: posterior excellentie seu proportionis. De hac nos agimus. Igitur lex amicitie, quæ inter inæquales est, hoc requirit, ut bona amicorum sint communia, non simpliciter & absolutè, sed seruata proportione cuiusque status ac conditionis. Hoc patet primo in amicitia humana. Nam Princeps, qui habet varios amicos, quorum alij nobiles, alij plebei sunt; itémque alij domestici, alij extranei; non tenetur ex lege amicitie æqualiter omnibus sua bona communicare, sed vnique iuxta exigentiam sui status ac ordinis.

35. Idem fit in amicitia diuina. Nam & Deus habet varia amicorum genera: Alios in hac vita mortali: alios in limbo vel purgatorio: alios in cælesti beatitudine. Horum omnium status diuersus est. Nam primi sunt in statu obscuræ fidei. (1. Cor. 13. 12.) cum periculo excidendi ab amicitia, si peccent. (Rom. 11. 20.) Secundi sunt etiam in statu obscuræ fidei, sed sine periculo peccandi, ut quæst. 3. conclus. 4. explicatum est. Tertij sunt in statu claræ visionis, quia Deum præsentem contemplantur, & omnis miseria expertes sunt. Apoc. 22. 5.

36. Propter hanc statuum diuersitatem, Deus non æqualiter communicat illis sua bona, sed seruat pro-

portionem. Nam illis, qui in cælo sunt, immediatè donat seipsum per claram & intuitiuam visionem diuinæ essentia, in qua omne bonum perfectissimè continetur. Cæteris verò non communicat seipsum clarè & immediatè, sed obscurè & mediatè: idque partim per creaturas, in quibus aliquo modo relucet ipsius bonitas & sapientia (Rom. 1. 20.) partim per fidem, quam ex auditu percipiunt. (Rom. 10. 17.)

37. Hinc facile declarari iam potest, quod quærebatur, quare scilicet Sancti in cælo cognoscant nostras orationes, quas sancti in Limbo non cognoscebant, cum & illi essent amici Dei? Causa hæc est. Nam Sancti in cælo clarè & intuitiuè vident diuinam essentiam, in qua, tanquam in viuo speculo, creaturæ omnes repræsentantur. Sicut ergo is, qui speculum corporeum intuetur, clarè & distinctè videt, quæ in illo apparent; sic Sancti, qui essentiam diuinam intuentur, clarè & distinctè vident creaturas in illo apparentes. Hoc interest, quod speculum corporeum, quale apud nos est, naturaliter ac necessario ostendat ea omnia, quæ in ipso repræsentantur, quia non habet libertatem seu potestatem, ut quædam ex iis occultet, & quædam manifestet. At Deus, in quo omnes creaturæ, tanquam in viuo exemplari continentur, potest quædam nobis manifestare, quædam occultare, prout ipsi visum est. Hinc à Theologis vocatur speculum voluntarium. Omnes tamen Sancti in eo speculo clarè intuentur, quæ aliquo modo ad ipsos pertinent; ac proinde etiam orationes, quæ ad ipsos funduntur.

38. Alia fuit ratio Sanctorum in limbo existentium. Nam illi non erant in statu claræ visionis, sed in statu obscuræ fidei; ac proinde non poterant quicquam cognoscere in essentia diuina, tanquam in speculo repræsentante; sed quidquid cognoscebat, aliunde debebant accipere. Ac potissimum, ut supra dixi, ex triplici capite. Primo ex ea notitia, quam ex hac vita secum asportauerant. Secundo, ex relatione aliorum hominum, qui ex hac vita ad illos veniebant. Tertio, ex colloquio Angelorum, qui aliquando consolandi causa illos adibant. At ex nullo horum capitum poterant semper & infallibiliter cognoscere orationes viuientium. Non ex primo, quia Abraham ex ea notitia, quam secum ex hac vita in limbum asportauerat, non potuit scire, quid reliqui in hac vita degentes, post mortem ipsius essent petaturi. Nec ex secundo, quia qui ex hac vita veniebant ad limbum, non poterant Abrahamo referre, quid quisque oraret, vel oraturus esset in hac vita. Nec ex tertio, quia Angeli non semper erant in limbo: Ergo non semper poterant ibi manifestare quid fieret in terra.

39. Dices, Saltem aliquando poterant. Respondeo. Hoc concedimus: Nec est contra nos. Dices 2. Deus poterat id præstare. Respondeo. Poterat quidem, sed non constat factum esse. Si tamen aduersarij factum esse contendunt, non repugnabimus: sed sic potius ratiocinabimur: Si Sancti in limbo cognouerunt orationes viuientium ex peculiari Dei reuelatione, cur Sancti in cælo non cognoscant? Quæ hæcenus dicta sunt, deinceps auctoritate Patrum confirmabimus.

V. ARGUMENTVM.

Ex auctoritate Patrum.

40. Augustinus lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 29. de hac re ita scribit: *Si Propheta Elisæus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munus-*

que dedit illi Naaman Syrus; quanto magis Sancti videbunt omnia, etiam vnde sunt corpore absentes? Tunc enim erit perfectum illud, de quo loquens Apostolus: Ex parte, inquit, scimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.

41. Ad hoc confirmandum profert illud 1. Cor. 13. 11. Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Quando autem factus sum vir, euacuauit, que erant paruuli. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Et mox subiungit: Si ergo in hac vita, ubi hominum mirabilium propheta ita comparanda est illi vite, quasi paruuli ad iuuenem, vidit tamen Eliseus accipientem munera seruum suum, ubi ipse non erat: itane, cum venerit, quod perfectum est, illi Sancti ad ea qua videnda sunt, oculis corporis, quibus Eliseus absens ad seruum suum videndum non indiguit, indigebunt? Nam secundum Interpretes 70. ista sunt ad Giezi verba Propheta: Nonne cor meum tecum ibat, & noui quod conuersus est vir de curru suo obuiam tibi, & accepisti pecuniam? &c. Sicut autem ex Hebraeo interpretatus est presbyter Hieronymus: Nonne cor meum, inquit, in presenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Corde ergo suo se dixit hoc vidisse Propheta, adiuto quidem mirabiliter, nullo dubitante, diuinitus. Sed quanto amplius tunc omnes munere isto abundabunt, cum Deus erit omnia in omnibus?

42. Prosper Aquitanicus lib. 1. de vita contemplatiua, cap. 4. Hæc est contemplatiua vita beata, ad quam qui bonorum operum consummatione peruenerint, beatis Angelis similes erunt, & simul cum Deo sine fine regnabunt. Quod hic crediderunt, ibi videbunt, sui Creatoris substantiam mundis cordibus contemplantes, &c. Ibi eis exuberabit tanta letitia, tanta cælestium gratia gaudiorum, ut & remuneratori suo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum fastidium ex ipsa affluentium bonorum perceptione sustineant. Ibi ita patebunt singulorum singulis mentes, sicut corporalibus oculis subiacent facies corporales. Et infra: Nec latebit tam perfecte beatos aliquid secretorum, qui quod est longe præstantius, ipsum visuri sunt Deum.

43. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 33. Quia in illa æterna hereditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est, quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?

44. Beda ad cap. 16. Lucæ: Qui creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non possunt. Cui simile est illud Alcuini de diuinis officiis, cap. 39. Nec dubitandum est, fidelium petitiones à spiritibus iustorum sciri, quia qui intus claritatem Dei vident, non est credendum, quia sit aliquid foris, quod ignorent. Plura testimonia citabo quæst. 12.

Soluuntur obiectiones aduersariorum.

45. **S**uperest, ut excutiantur testimonia Scripturæ contra nos illata. Primum est 3. Reg. 8. 39. Tu nobis solus cor omnium filiorum hominum. Respondeo. Multa soli Deo tribuuntur, quæ etiam aliis conueniunt, sed diuerso sensu. v. g. Solus Deus dicitur bonus. (Matth. 19. 17.) Solus iustus. (2. Machab. 1. 25.) Solus pius. (Apocal. 15. 4.) Solus potens & immortalis. (1. Timoth. 6. 15.) Solus faciens mirabilia. (Psal. 71. 18.) Et tamen hæc omnia conueniunt etiam hominibus: non quidem per essentiam, ut Deo, sed per participationem. Nam Deus ista omnia habet à se: homines à Deo. Idem est in nostro casu. Solus Deus dicitur nosse corda hominum, quia solus ex se

nouit. Nihilominus & alij possunt nosse, non quidem ex se & virtute sua, sed accepta à Deo cognitione aut reuelatione.

46. Alterum est Ecclesiastæ 9. 5. *Viuentes sciunt se morituros: mortui vero nihil norunt amplius.* In quem locum sic scribit Lutherus: *Salomon sentire videtur, mortuos sic dormire, ut prorsus nihil sciant. Et planè credo non esse in Scriptura locum fortiosem pro mortuis dormientibus, & nihil intelligentibus rerum nostrarum, contra Sanctorum inuocationem.* Respondeo. Quid sentiat Salomon, ex pleno contextu petendum est, qui sic habet: *Nemo est, qui semper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam. Melior est canis viuus leone mortuo. Viuentes enim sciunt se esse morituros: mortui verò nihil norunt amplius, nec habent ultra mercedem.* quasi dicat: Si spectemus negotium æternæ salutis, de eo in hac vita laborandum est, non post mortem. Nam hæc vita utilior est ad merendum, quàm tempus post mortem. Quamdiu enim hic viuimus, cogitamus nos morituros, ac proinde possumus agere pœnitentiam, quod mortui non possunt. Nam mortui nullum amplius norunt remedium, quod possit illis prodesse ad vitæ emendationem, aut quo possint mereri aliquid apud Deum. Vide quæ supra dicta sunt q. 3. concl. 3.

47. Tertium est Iob. 14. 21. *Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.* Respondeo. Gregorius lib. 12. Moral. cap. 14. interpretatur hunc locum de hominibus carnalibus, qui in hac vita valde solliciti sunt de suis filiis: & post hanc vitam, quado sunt in inferno, nihil prodest illis filiorum status aut conditio, quia tunc nesciunt, an filij bene vel male se gerant in hac vita. Verba Gregorij sunt hæc: *Sicut hi, qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentium post eos qualiter disponatur, nesciunt.* Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est, quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid, quod ignorent. Sed carnales quique, quia amorem præcipuum filiis impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic vehementer amauerunt: ut, siue nobiles, siue ignobiles sint filij, nesciant, quorum eos semper cura fatigabat.

48. Quartum est Isaia 63. 16. *Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos.* Respondeo. Ex hoc loco nihil aliud possunt colligere aduersarij (quorum attinet ad præsentem quæstionem) quam quod Abraham & Iacob, tunc temporis ignorauerint, quid in hac vita gereretur. Quod etsi concedatur, non est contra nos. Nam Abraham & Iacob non erant tunc in cælesti gloria, sed in limbo. Nos autem hic disputamus de Sanctis in cælesti gloria existentibus.

49. An autem ille sit sensus istius loci, merito queri potest. Videtur alius esse, ut patet ex antecedentibus & consequentibus, quæ sic habent: *Attende de cælo, & vide de habitaculo sancto tuo, &c. Tu enim Pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos: Tu Domine Pater noster, redemptor noster, à sæculo nomen tuum.* Q. d. Merito confugimus ad te, o Pater cælestis, quia Abraham & Iacob non possunt nos liberare, sed tu solus. Vel, ut Hieronymus interpretatur. Abraham & Iacob non agnoscunt nos amplius pro suis filiis, propter peccata nostra.

50. Quod attinet ad Caluinum, ego vicissim quæro, an Paulus habuerit tam longas aures, ut ad illam Christi vocem porrigerentur: *Saule, Saule, quid me persequeris?* præsertim cum Caluinus dicat, Christum in cælo existentem hanc vocem emisisse. Item, an Stephanus habuerit oculos tam perspicaces, ut potuerit dicere: *Video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.* Adde Sanctos in cælo non indigere

digere oculis & auribus corporalibus ad cognoscendum ea, quæ apud nos geruntur, sicut nec Angeli indigent. Sufficit notitia intellectiua, quam habent ex intuitu diuinæ essentia, vt dictum est.

VI. QVÆSTIO.

An Sancti intercedant pro nobis?

Hic dissentiunt aduersarij. Nam Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ art. 21. docet hæc tria. Primo, constare ex Scripturis, quod Angeli orent pro nobis. Secundo, non constare ex Scripturis, quod alij Sancti orent pro nobis. Tertio; Si tamen orant pro nobis, non orare nisi generatim pro Ecclesia. Aliter sentiunt Rex Angliæ in Monitoria Præfatione, & Guilielmus Tookerus in Duello. Aiunt, Sanctos nec generatim, nec speciatim pro nobis orare. Ratio illorum est, quia gaudium cæleste, quo fruuntur in cælo non permittit illos cogitare de nobis, aut ad res nostras attendere. Est enim tantum gaudium, vt plane auocet mentem à rebus inferioribus, & fixam teneat in contemplatione solius diuinitatis, cuius aspectu perfuuntur.

2. Catholici sic statuunt. Primo, Angelos non solum generatim, sed etiam in causis ac necessitatibus particularibus, nostri curam gerere, & pro nobis orare. Hoc patet primo ex illo Zachariæ 1. 12. *Respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum usquequo tu non misereberis Ierusalem & urbium Iuda, quibus iratus es? iste iam septuagesimus annus est. Vbi orat Angelus pro restauratione Ierusalem & aliarum urbium, quæ tempore captiuitatis Babylonicæ fuerant à Nabuchodonosore deuastatæ.*

3. Deinde ex iis Scripturæ locis, vbi Angeli dicuntur nostras orationes Deo offerre, vt Tobia 12. 12. & Apocal. 8. 3. Nam eo ipso, quod nostras orationes Deo offerunt, censentur etiam suas adiungere, vt nostræ facilius à Deo exaudiantur.

4. Præterea ex Daniele cap. 18. vbi introducuntur quatuor Angeli, quorum vnus erat Princeps Persarum, alter Græcorum; tertius captiuorum in Perfide; quartus populi Dei. Singuli gerebant curam eorum quos habebant sibi commissos. Denique ex aliis locis, vbi agitur de custodia Angelorum.

5. Secundò statuunt, Sanctos qui olim in Limbo erant, vt minimum generatim orasse pro viuentibus. Hoc supra ostensum est exemplo Oniæ & Ieremiæ, qui orarunt pro populo & templo Iudæorum (lib. 2. Machab. c. 15. v. 12. & seqq.)

6. Tertio, Sanctos qui nunc in cælo sunt, orare pro nobis in particulari, sicut & Angeli faciunt. Nam sicut Angeli offerunt orationes nostras Deo, sic & ipsos facere, supra demonstratum est exemplo viginti quatuor seniorum. (Apoc. 5. 8.)

7. Accedit ratio, quæ sumitur ex duobus principiis. Vnum est, quod Sancti in cælo sigillatim cognoscant nostras necessitates, vt dictum est. Alterum, quod vinculo charitatis & beneuolentiæ nobis coniuncti sint. Sumus enim membra vnus Ecclesiæ Christi: Illi quidem membra Ecclesiæ triumphantis in cælo: nos autem, militantis in terra. Sicut ergo illi, qui in hac vita nobiscum agunt, & nobis charitate coniuncti sunt, libenter nos iuuant in nostris necessitatibus; sic etiam de Sanctis in cælo, & quidem potiori iure, sentiendum est. Non enim minus illi amant, quàm qui in terris sunt.

8. Et tanè, si diues Epulo in inferno fuit sollicitus pro fratribus suis, quanto magis Sancti in cælo pro

nobis? Et, si Onias & Ieremias, cum nondum essent beati, orabant pro populo Iudæorum, quanto magis nunc, cum beati sunt, pro omnibus orare putandum est?

9. Idem docent antiqui Patres. Origenes hom. 3. in Cantica: *Omnes Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis atque interuentu suo apud Deum, non erit inconueniens. Scriptum est enim in Machabaorum libris ita: Hic est Ieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo.*

10. Athanasius de interpretatione Psalmorum ad Marcellinum: *Verum cauendum, ne quis Psalmos secularibus ad loquendum verbis ornet, neue conetur dictiones immutare, aut omnino aliud pro alio substituere, sed simpliciter, vt scripta sunt, recitet & psallat, vt Sancti, qui ista verba suppeditarunt, sua esse agnoscentes, comprecentur nobiscum, vt potius Spiritus sanctus, qui ita locutus est in Sanctis, conspiciens ibi sua verba resonare, nostram operam coadiuet.*

11. Gregorius Nyssenus oratione funebri in Meletium Episcopum: *In adytis ac penetralibus sacerdos est, in interioribus veli, quo præcursor pro nobis ingressus est Christus. Reliquit carnis tegumentum: non amplius signo & umbra cælestium seruit, sed in ipsam rerum imaginem intuetur: non amplius per speculum, atque per transennam & enigma, sed ipse facie cum facie collata intercedit apud Deum. Intercedit autem pro nobis, & pro populi erratis.*

12. Cyprianus lib. 1. ad Cornelium, in fine: *Memores nostri inuicem simus, concordēs atque vnanimēs, vtrōque pro nobis semper oremus, pressuras atque angustias mutua charitate releuemus. Et si quis hinc nostrum prior diuine dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cessat oratio.*

13. Hieronymus contra Vigilantium c. 3. *Dicis in libello tuo, quod dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus; postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio; præsertim cum Martyres, vltionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare non quauerint. Si Apostoli & Martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti; quanto magis post coronas, victorias & triumphos? Vnus homo Moses sexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam: & Stephanus, imitator Domini sui, & primus Martyr in Christo, pro persecutoribus veniam deprecatur: & postquam cum Christo esse cœperint, minus valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in nauis animas condonatas: & postquam resolutus esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro iis, qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderunt, mutire non poterit.*

14. Augustinus in expositione Ps. 85. sub finem: *Dominus noster Iesus Christus adhuc interpellat pro nobis. Omnes Martyres, qui cum illo sunt, interpellant pro nobis. Non transeunt interpellationes ipsorum, nisi cum transferit gemitus noster.*

15. Nec desunt aduersarij, qui idem sentiant. Lutherus in responsione ad condemnationem doctrinalem Louaniensem: *Non negavi unquam, nos meritis & precibus Sanctorum quantumlibet imperfectis iuari, &c. (Tomo primo Ienensi, Anno 1584. pag. 472.)*

16. Ioannes Oecolampadius ad Serm. Chrysolomi de Iuuentio & Maximo Martyribus: *Sancti in cælis sua adhuc charitate flagrantēs, non desinunt pro nobis intercedere.*

17. Philippus Melanchthon in Locis communibus Manlij fol. 151. *Dicam tibi manifestum testimonium ex nouo Testamento, probans quod mortui sint solliciti de*

Ecclesia & nobis. Ita enim ait Matthæus: Helias & Moyses loquebantur cum Christo de rebus futuris. Non dubium est, quin Sancti ipsi, qui sunt in celo, nostri cura in terra uiuentium afficiantur.

18. Ioannes Brentius ad cap. 16. Lucæ; *Ergone mortui intercedunt pro uiuis? Certè negari non potest, quin hi, qui uiuunt cum Christo, bene cupiant Ecclesie & membris eius. Si enim Angeli orant pro nobis, quemadmodum Zacharias testatur, & si Christus ipse apud Patrem pro nobis intercedit, quomodo non & Sancti afficerentur erga nos in Christo & per Christum charitate, & optarent nobis à Deo felicia quæque?*

19. Ratio autem, quæ initio in contrarium allata est, in ipsos authores retorqueri potest. Nam si uisio diuinitatis, & gaudium quod ex ea sequitur, obstarèt, quo minus Sancti possint nostri curam gerere, & ad res nostras attendere; plane sequeretur, nec Christum secundum humanitatem, nec Angelos custodes, cum & ipsi uideant diuinitatem, & cælesti gaudio perfruantur, posse curam nostri gerere, nec ad res nostras attendere. Quod tamen nemo dixerit.

Q V Æ S T I O VII.

An liceat inuocare Sanctos in celo existentes.

1. **T** Amerfi aliqui ex aduersariis concedant, Sanctos pro nobis orare seu intercedere, ut iam ostensum est; negant tamen rectè à nobis inuocari posse. Quare? quia putant hanc inuocationem uel cedere in iniuriam Dei, uel in iniuriam Christi uel esse signum diffidentie, uel aliquid simile. Quæ omnia refutabimus in sequentibus quaestionibus. Nunc generatim ex dictis sic concludo: Si Sancti intelligunt nostras orationes, & pro sua charitate parati sunt nos iuuare, & apud Deum pro nobis intercedere, cur nobis non liceat ab ipsis petere, ut hoc faciant? Petierunt hoc maiores nostri ante nos, ut q. 12. demonstrabo.

2. Et habemus exemplum in Scripturis. Nam Apoc. 1. 4. sic legitur *Ioannes septem Ecclesiis, quasunt in Asia. Gratia uobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui uenturus est: & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt: & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum.* Quo loco Ioannes precatur fidelibus in Asia, & pacem & gratiam à Deo Patre à septem Angelis, & à Christo Iesu Redemptore nostro. Vnde sic argumentor: Sicut illi inuocant Deum & Christum, qui à Deo & Christo petunt aliquod bonum spirituale, siue pro se, siue pro aliis; sic etiam inuocant Angelos, qui ab Angelis petunt aliquod bonum spirituale: At Ioannes pro fidelibus in Asia petit aliquod eiusmodi bonum, nempe & pacem & gratiam, non solum à Deo & Christo, sed etiam ab Angelis: Ergo inuocat Deum, Christum, & Angelos.

3. Diuerso tamen modo ab illis petit. A Deo, tanquam authore omnium bonorum. Iacobi 1. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio.* A Christo, tanquam ab eo, qui per suam mortem meruit nobis omne bonum spirituale. Eph. 1. 3. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in Christo, id est, per merita Christi.* Ab Angelis, tanquam ab iis, qui in eiusmodi negotio curam nostri habent. Hebr. 1. 14. *Omnes sunt administratori spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis.*

4. Dices, Per septem spiritus, de quibus loquitur Ioannes, non intelliguntur Angeli, sed Spiritus sanctus septiformis, qui confert nobis septem dona: Vel certè, dona ipsa, quæ à Spiritu sancto conferuntur. Respondeo. Ita aliqui putant. Sed alij rectius intelligunt septem Angelos, quorum frequens in Scriptura mentio est. Ratio sumitur ex illis uerbis: *Qui in conspectu throni Dei sunt.* Nam ista uerba, si uisum Scripturæ spectes, conueniunt illis tantum, qui Deo assistunt & ministrant, quales sunt Angeli, ut patet Tobie 12. 15. *Ego sum Raphaël Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.* Et Apoc. 8. 2. *Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei.* Et alibi sapius.

5. At nusquam legimus, quod Spiritus sanctus aut dona Spiritus sancti dicantur esse in conspectu throni Dei. Imo absurdè loqueretur, qui diceret, Spiritum S. esse in conspectu throni Dei, cum ipse sit Deus, & sedeat in throno Dei, in cuius conspectu sunt Angeli. Equè absurdè loqueretur, qui diceret, dona Spiritus sancti esse in conspectu throni Dei, cum eiusmodi dona sint in nobis, qui in hac uita degimus, & procul absimus à conspectu throni Dei. Vide Riberam ad cap. 1. Apoc.

Q V Æ S T I O VIII.

An inuocatio Sanctorum fiat sine iniuria Dei?

1. **A** duersarij ex hoc capite sic argumentantur: Solus Deus uult inuocari, iuxta illud Deut. 6. 13 & Matth. 4. 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.* Ergo Catholici faciunt iniuriam Deo, quando inuocant Sanctos.

2. Respondeo 1. Hoc argumentum retorqueri potest in aduersarios, hoc modo. Solus Deus uult inuocari, iuxta Scripturam citatam: Ergo aduersarij faciunt iniuriam Deo, qui inuocant Sanctos in hac uita existentes. Et Apostolus fecit iniuriam Deo, cum scripsit Thessalonicensibus: *Erates orate pro nobis.* Et similiter Iacobus cum Christanos hortatus est: *Orate pro inuicem, ut saluemini.*

3. Respondeo 2. Illa uerba: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias,* sic debent intelligi: Non adorabis falsos Deos, sicut gentiles faciunt, sed unum uerum Deum, cui soli, tanquam uero Deo, diuinum cultum exhibebis. Qui sensus clarè exprimitur, Exod. 20. 3. *Non habebis Deos alienos coram me. Non adorabis eos, neque coles. Ego sum Dominus Deus tuus.*

4. Sicut ergo contra hoc præceptum non peccant illi, qui petunt suffragia uiuentium in terra: ita nec illi, qui petunt suffragia uiuentium in celo. Et ratio est, quia neutri adorant eos, tanquam Deos, sed petunt intercessionem eorum apud uerum Deum. At petere intercessionem apud uerum Deum, non est colere aut adorare falsos Deos. Sicut petere intercessionem Aulicorum apud Imperatorem, non est colere Aulicos, tanquam Imperatores, sed tanquam amicos & domesticos Imperatoris. Res uulgo nota est.

Q V Æ S T I O IX.

An inuocatio Sanctorum fiat sine iniuria Christi?

1. **N**on fieri probat aduersarij, hoc modo. Christus est unicus Mediator noster, per quem habemus accessum ad Patrem. (Ephes. 2. 18. & 1. Timoth. 2. 5.) Ergo non est recurrendum ad Sanctos. Hoc

Hoc enim cedit in iniuriam Christi, quasi ipsius intercessio non sufficiat, sed egeat auxilio Sanctorum.

2. Respondeo 1. Hoc argumentum æquè procedit de Sanctis huius vitæ, ac alterius. Si ergo propterea quia Christus est vnicus Mediator noster, non liceret recurrere ad Sanctos in cælo existentes; non liceret eadem ratione recurrere ad eos, qui nobiscum viuunt; quod tamen est contra aduersarios. Si autem sine vlla iniuria Christi Mediatoris possumus inuocare Sanctos nobiscum degentes, (vt reuera possumus) cur non similiter Sanctos in cælo triumphantes? Non enim apparet, cur hoc magis sit Christo iniuriosum, quàm illud.

3. Respondeo 2. Christus dicitur vnicus Mediator noster, non quia solus est, sed quia principalis est. Et quidem quatuor ob causas est principalis. Primo, quia non tantum officio, sed etiam natura Mediator est, seu medius inter Deum & hominem, cum vtriusque naturæ sit particeps. Secundo, quia nos Deo reconciliauit, non deprecando tantum, sed cõdignum pretium & satisfactionem exhibendo. Tertio, quia hoc fecit ex propriis. Habebat enim vim illam ex se, id est, ex natura suæ personæ. Quarto, quia est Mediator omnium, quantum est ex parte ipsius. Pro omnibus enim mortuus est.

4. At Sancti sunt tantum Mediatores secundarij, quia nec ex propriis reconciliant nos Deo: nec per modum solutionis, sed deprecationis; neque respectu omnium, sed aliquorum. Recte tamen dicuntur Mediatores, quia verè intercedunt, pro nobis deprecando, & Dei dona nobis impetrando. Sicut Moses dicitur sequester & medius inter Deum & populum. (Deut. 5. 5.) quia scilicet pro populo ad Deum locutus est, & pactum Dei ad populum detulit.

5. Neque hæc intercessio, seu mediatio, vt ita dicam, vlllo modo obscurat officium Mediatoris Christi. Primo, quia intercessio viuentium in terris non obscurat illud, vt dictum est: Ergo nec intercessio Sanctorum in cælo existentiũ. Secundo, quia sicut nos pro nobis ipsi possumus orare Deum, sine iniuria Christi: sic Sancti nobiscum possunt idem præstare. Adhibentur enim quasi comprecatores, vt nostris orationibus suas adiungant. Tertio, quia omnem vim intercedendi & impetrandi, quam habent, acceperunt ex meritis Christi. Vnde potius ad honorem ipsius cedit, quod ipse sit principalis Mediator, & alij sint secundarij, qui ab ipso in omnibus dependeant. Sicut cedit ad honorem Regis, quod alij omnes, si quid rectè faciunt in Republica, ipsius imperio & autoritate faciant.

QVÆSTIO X.

An inuocatio Sanctorum sit signum diffidentie?

1. **A**ffirmant aduersarij: Quia videmur diffidere de bonitate Dei, quando ad Sanctos confugimus, præsertim cum ipse paratus sit nos iuuare: Et hortetur nos Apostolus, vt cum fiducia ad eum accedamus (Hebr. 4. 16.)

2. Catholici contra sentiunt. Primo, quia sicut Paulus Apostolus non diffidebat de bonitate Dei, quando petebat suffragia viuentium in terra; ita neque nos, quando petimus suffragia viuentiũ in cælo. Secundo, quia licet Deus paratus sit nos audire, quando soli illum accedimus, tamen magis paratus est, quando cum amicis ipsius, illum accedimus.

3. Et fanè in hac re imitamur exempla Scripturæ. Nam Iob 42. 8. dicit Deus ad amicos Iob: *Ite ad ser-*

uum meum Iob, & offerite holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis impuetur stultitia.

4. Item, Genes. 20. 7. dicit Deus ad Abimelech Regem Geraræ: *Nunc ergo redde viro suo, (id est, Abrahamo) uxorem, quia Propheta est, & orabit pro te, & viues.*

5. Item, Act. 7. 59. Stephanus orauit pro persecutoribus suis, inter quos erat Saulus: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Et exauditus est. Vnde Augustinus serm. 1. de Sanctis: *Si Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum non haberet.* In his exemplis nullum est signum diffidentie.

QVÆSTIO XI.

An ideo non liceat inuocare Sanctos, quia non habemus de hac re præceptum diuinum?

1. **S**ic sentiunt aliqui ex aduersariis, & nominatim Sacellanus Regis Angliæ in responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini. Et probant ex illo Deut. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito.*

2. Sed errant. Nam multa sunt, quæ legitimè fieri possunt, & tamen à Deo præcepta non sunt. Cuiusmodi sunt hæc. 1. Seruare virginitatem. 2. Dare omnia pauperibus. 3. Sæpius quotidie flexis genibus orare. 4. Sacros Ordines suscipere. 5. Agros colere, aut mercaturam exercere.

3. Nec deest luculentum exemplum in Scriptura. Nam legimus apud Ieremiam, cap. 35. Rechabitas cum tota sua posteritate semper abstinuisse à vino, nunquam ædificasse domos, nec plantasse vineas; idèoque à Deo fuisse commendatos: Et tamen nullo præcepto diuino ad id præstandum erant obligati, sed tantum humano.

4. Illud porrò ex Deuter. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito*, non debet generatim accipi pro quacunque re, quam facimus; sed speciatim pro sacrificio, vt sensus sit: *Quod tibi præcipio, hoc tantum offero in sacrificium, & non aliud.* Videatur textus illius loci.

QVÆSTIO XII.

An inuocatio Sanctorum fuerit vsurpata in primitiua Ecclesia?

1. **N**egant aduersarij: Et inter se dissentiunt. Nam Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ artic. 21. dicit veteres Scriptores ante Gregorium, nullam fecisse mentionem inuocationis Sanctorum. At Kemnitius in Examine Concilij Tridentini, sess. 22. affirmat inuocationem Sanctorum cœpisse post tempora Augustini, qui vixit ducentis ferè annis ante Gregorium. Et in eodem Examine, sess. 25. ait, authorem inuocationis beatæ Mariæ fuisse Petrum Gnaphæum, circa annum Christi 480.

2. Quæ omnia apertè falsa sunt. Nam & ipse Augustinus, & alij Augustino antiquiores disertè scribunt de inuocatione Sanctorum, vt patet ex ipsorum verbis & testimoniis, quæ sequuntur.

3. Origenes in tractatu, qui inscribitur Threni seu planctus: *Faciã me genibus prosternere, & deprecari vniuersos Sanctos, vt mihi, non audenti petere Deum propter nimietatem peccati, succurrant. O Sancti Dei, vos lacrymis & fletu pleno dolore deprecor, vt precidatis misericordie eius pro me misero, &c.*

4. Nectarius Constantinopolitanus oratione de S. Theodoro Martyre: *O splendor Martyrum, & decus Sanctorum. O verè Dei donum. O custos & inuictissime defensor fidelium, ne obliuiscaris nostra paupertatis & humilitatis; sed semper pro nobis intercedere ne te pigeat, o vir imprimis admirande, &c.*

5. Ephrem Serm. de sanctis Martyribus: *Precamur beatissimi Martyres, qui pro Domino Salvatore, proque illius charitate sponte tormenta subiistis, atque adeo familiaribus Deo coniuncti estis, ut pro nobis miseris, & peccatoribus, & negligentie squalore sordentibus Dominum interpellare dignemini, ut superueniat in nos gratia Christi, qua corda nostra radio sancta charitatis illustret, &c.*

6. Gregorius Nazianzenus oratione in Cyprianum, in fine: *Tu verò nos ab alto propitius respice, nostrumque sermonem ac vitam dirige, & sanctum ouile hoc pascere, aut una rege ac reliqua, quantum possibile est, ad meliora dispone, molestosque lupos, syllabarum & verborum venatores illos abige: ac sancta Trinitatis, cui nunc astas, splendorem nobis perfectiorem & clariorem gratificare, quam adoramus, quam glorificamus &c.*

7. Item oratione in laudem Basilij Magni, in fine: *Tu autem sacrum ac diuinum caput, ex alto nos respice, & carnis stimulum, instructionem nostram à Deo nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade, totamque vitam nobis in melius permuta, &c.*

8. Gregorius Nyssenus oratione in laudem sancti Theodori Martyris, circa finem: *Multorum beneficiorum indigemus; intercede ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum, &c. Timemus afflictiones: expectamus pericula: non longè absunt scelesti Scythæ, bellum aduersum nos parturientes. Vt miles, propugna pro nobis: Vt Martyr, pro conferuis utere libertate loquendi, &c. Pete pacem, ut hi publici conuentus non desinant: ne debacchetur atque grassetur aduersus templa altaria uere rabiosus ac sceleratus barbarus: ne conculcet sancta profanus & impius. Nos enim etiam, quod incolumes & integri conseruati sumus, tibi beneficium acceptum referimus. Petimus autem etiam futuri temporis praesidium atque securitatem. Quod si maiori etiam opus fuerit aduocatione ac deprecatione, fratrum tuorum Martyrum coge chorum, & cum omnibus unà deprecare. Multorum iustorum preces, multitudinum ac populorum peccata luant. Admone Petrum, excita Paulum, &c.*

9. Ambrosius in libro de Viduis, circa medium: *Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad praesidium dati sunt: Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiam si qua habuerunt peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei Martyres, nostri praesules, speculatores vite, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostra infirmitatis adhibere, &c.*

10. Hieronymus epist. 27. ad Eustochium Virginem de Epitaphio Paulæ matris, cap. 14. *Vale, o Paula, & cultori tui ultimam seneclutem orationibus iuua. Fides & opera tua Christo te sociant: praesens facilius, quod postulas, impetrabis.*

11. Chrysostomus homil. 26. in epistolam posteriorem ad Corinthios, non longè à fine: *Quin sepulchra seruorum Crucifixi regis aulis sunt splendidiora, non adificiorum amplitudine ac splendore, sed quod multo amplius est, conuenientium studio. Nam & ipse ille purpura indutus, peregre proficiscitur, sepulchra illa complexurus, & fastu posito consistit, Sanctos rogans, ut si apud Deum patrocinentur: Et tabernaculorum artificem (id est, Paulum Apostolum) ac piscatorem (Petrum) patronos etiam mortuos precatur, ipse diadema gestans. Audebisne igitur, dic queso, horum Dominum dicere mortuum, cuius famuli etiam mortui, huius mundi Regum sunt Patroni?*

A *Atque id cernat quis non Roma tantum fieri, sed etiam Constantinopoli.*

12. Hi omnes Patres Augustino antiquiores sunt. Vnde constat aduersarios vel mentiri, vel vt minimum errare, cum aiunt, Inuocationem Sanctorum caepisse post Augustinum. Iam verò, quid ipse August. sentiat, notissimum est. Nam in lib. Meditationum c. 24. sic scribit: *Felices Sancti Dei omnes, qui iam pertransistis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruistis ad portum perpetuae quietis, securitatis & pacis: securi & tranquilli, semperque festini atque gaudentes. Obsecro vos per vestram charitatem, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis: securi estis de vestra immarcescibile gloria, solliciti estote de nostra multiplici miseria. Per ipsum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam sati amini, de cuius immortalitate iam immortales facti estis, de cuius beatissima visione semper gaudentis. Estote iugiter memores nostri, subuenite nobis miseris, qui adhuc in salo huius vite circumstantibus agitamur procellis. Et paulo post: Intercedite, orate constanter atque indefinenter pro nobis miseris, multumque negligentibus peccatoribus.*

13. Et ibidem c. 40. *Sancta & immaculata Virgo Dei genitrix Maria, & Mater Domini nostri Jesu Christi, interuenire pro me digneris apud illum, cuius meruisti effici templum. S. Michael, S. Gabriel, S. Raphael, Sancti Chori Angelorum atque Archangelorum, Patriarcharum, Apostolorum, Euangelistarum, Martyrum, Confessorum, Sacerdotum, Leuitarum, Monachorum, Virginum, omniumque iustorum: per illum qui vos elegit, & de cuius contemplatione gaudentis, vos rogare praesumo, ut pro me culpabili, ipsi Deo supplicare dignemini, &c.*

14. Et lib. 7. de Baptismo contra Donatistas cap. 1. inuocat Sanctum Cyprianum, his verbis: *Adiuuet itaque nos orationibus suis, in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, ut donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur: Et lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. refert miracula, quibus Sanctorum inuocatio confirmata est. Hæc legant aduersarij, & intelligent se in errore versari.*

QVÆSTIO XIII.

An S. Georgius, S. Christophorus, S. Hippolytus, S. Catharina (qui inuocantur à Catholicis) exstiterint aliquando in rerum natura?

E 1. **A**liqui ex aduersariis negant vnquam exstisse. Et quidem Philippus Melancthon in Apologia Confessionis Augustanae art. 21. de S. Christophoro sic scribit: *Christophorum pinxit aliquis vir prudens, ut significaret per allegoriam, magnum oportere robur animi esse in his, qui ferrent Christum, id est, qui docerent Euangelium, aut confiterentur, quia necesse sit subire maxima pericula. Deinde stolidi Monachi apud populum docuerunt inuocare Christophorum, quasi talis Polyphemus aliquando exstisset.*

2. Et Calvinus lib. 3. Instit. c. 20. §. 27. Georgium & Hippolytum appellat laruas. Et Raynoldus Calvinianus lib. 1. de Roman. idol. air, illos, sicut & Christophorum ac Catharinam, vocari laruas à Caluino, eò quod nunquam exstiterint in rerum natura. Similia habent Kemnitius in parte 3. Examinis, Franciscus Gomarus, & alij recentiores.

3. Ratio ipsorum est, quia multa scribuntur de Georgio, Christophoro, Hippolyto & Catharina, quæ ficta, fabulosa & apochrypha sunt. Quæ sanè ratio nulla est. Nam multa etiam fabulosa scripta sunt

sunt de Anchise, Aenea, Hectore: Multa etiam de Luthero & Caluino, quæ Lutherani & Calvinistæ fragmenta esse contendunt. An hinc liceat inferre, Anchisem, Aeneam, Hectorem, Lutherum & Caluinum, nunquam extitisse in rerum natura? Nullo modo.

4. Aliud est non extitisse Sanctos illos, de quibus agimus: aliud, historias quasdam, quæ de ipsis scriptæ sunt, apocryphas & incertas esse. Hoc posterius concessero, non illud prius. Sicut Gelasius Papa apud Gratianum (c. Sancta Romana, distinct. 15.) concedit Librum de infantia Saluatoris, Itinerarium Petri Apostoli, Euangelium Thadæi, & similia scripta, quæ ibi recenset, esse apocrypha: non tamen concedit Saluatorem, Petrum & Thadæum, nunquam extitisse in rerum natura. Hæc generatim dicta sint. Nunc de singulis seorsim agam, cum nostro SERARIO.

De Sancto Georgio.

Sicut non aliunde probari potest, Constantinum, Arcadium & Honorium Imperatores aliquando in rerum natura fuisse, nisi ex probatis authoribus, qui id testantur, sic etiam de nostris Sanctis statuendum est. Sunt autem & plurimi, & probatissimi auctores, qui testantur S. Georgium aliquando extitisse.

1. Græci in suo Martyrologio, ubi eum *μεγαλομάρτυρα ἢ ἁγιογεωργίου*, id est, magnum Martyrem & quasi antesignanum appellant.

2. Æthiopes in Missa, ubi vocatur, *Sydus honoris*, seu *Stella splendida*.

3. Latini in Martyrologiis, Missalibus, & Ritualibus omnibus.

4. Vrbs Diospolis seu Lydda, ubi Martyrio affectus est. Nam ibi exstat Templum S. Georgij, vt constat ex Guilielmo Tyrio lib. 7. belli sacri.

5. Iustinianus Imperator, qui in honorem S. Georgij Basilicam ædificauit, teste Procopio lib. 1. ædific. Iustiniani.

6. Manuel Comnenus, qui in Orientali Ecclesia Festum S. Georgij obseruari voluit, vt patet ex quadam ipsius Constitutione, quæ sic habet, *Feriatu est 23. Aprilis, quippe quia tum magnificus Martyr Georgius honoretur.*

7. Sidonius Episcopus Moguntinus, qui eidem S. Georgio templum erexit, quod sæpe visitauit. De quo Venantius Fortunatus libro 1. Epigram. 13. sic canit:

Martyris egregij pollens micat aula Georgi,

Cuius in hunc mundum spargitur altus honor.

Carcere, caele. fame, vinclis, suis, frigore, flammis,

Confessus Christum, duxit ad astra caput.

Qui virtute potens, Orientis in arce sepultus,

Ecce sub occiduo cardine præbet opem.

Ergo memento preces & reddere dona viator:

Obtinet hic meritis quod petit alma fides.

Condidit Antistes Sidonius ista decenter,

Proficiant anima, qua noua templa, sua.

8. Gelasius Papa loco supra citato, ubi tamen narrationem quandam de S. Georgio dicat esse apocrypham & incertam; tamen ipsum Georgium recipit in numerum Martyrum.

9. S. Gregorius Magnus lib. 9. epist. 68. ad Marinianum Abbatem expressè scribit se velle, vt Ecclesia S. Georgij restauretur.

10. Gregorius Turonensis in lib. de gloria Martyrum, c. 101. agit de Reliquiis & miraculis S. Georgij.

11. Basilus Magnus in Liturgia orat Deum per intercessionem tum aliorum Sanctorum, tum etiam S.

Opusc. Bec. Tom. IV.

Georgij, vt patet ex Arabico exemplari Iosephi Scaligeri, quod à Victorio Sialach Latine conuersum est. 12. S. Germanus, Ierolimam profectus, accepit brachium S. Georgij à Iustina Imperatrice; & cum magna veneratione Parisios detulit, teste Aimoino lib. 2. de gestis Francorum, cap. 20. & libro 3. cap. 9. 13. Zacharias Pontifex inuenit caput S. Georgij cum inscriptione nominis, & in Templo eiusdem Martyris reposuit, vt patet ex vitis Pontificum.

14. S. Anno extruxit templum in honorem S. Georgij, quod adhuc Colonia Agrippinæ celeberrimum visitur.

15. Nicephorus Imperator implorauit opem S. Georgij, & victoriam in bello obtinuit, teste Cedreno in Compendio historiarum.

16. Idem fecit Chunibertus Francorum Rex, apud Paulum Diaconum lib. 6. de gestis Longobardorum, cap. 5. Et Edoiardus tertius Anglorum Rex, & alij plures. Vide Nicephorum lib. 7. cap. 15. Baronium Tom. 7. Annal. Serarium in Litaneuticis, libro secundo, quæst. 20.

De S. Christophoro.

Aduersarij tria obiiciunt contra hunc Sanctum. Primo, quod nomen Christophori non sit proprium, sed appellatiuum. Secundo, quod historia ipsius non sit certa. Tertio, quod pingatur instar alicuius Gigantis. Vnde Daniel Chaimerus Calvinista in Epistolis Iesuiticis, pag. 46. *Quis, inquit, posset Christophorum negare portentum esse?* Et Melancthon loco supra citato, itemque Chytraus in Onomastico, per ludibrium vocant illum Polyphemum.

Sed multo, & antiquiores, & meliores Authores defendunt S. Christophorum contra huiusmodi obiectantium dicacitatem.

1. Sanctus Eulogius in Martyrio alterius cuiusdam Christophori, à Saracenis interfecti.

2. Sanctus Gregorius Magnus lib. 8. Epist. 33.

3. Beda, Ado, & Vsuardus in Martyrologio, die 25. Iulij.

4. Martyrologium Romanum, in quo sic legimus, *In Lycia S. Christophori Martyris, qui sub Decio ferreis virgis attritus, & à flamma æstuantis incendio Christi virtute sanatus, ad vltimum sagittarum ictibus confossus, Martyrium capitis obruncatione compleuit.*

5. Græci in Menologio, ad diem 7. Idus Maias.

6. Ecclesia Hispanica. Nam Cordubæ fuit Templum & Monasterium S. Christophori.

7. Ruggerus Fuldenis, ex quo Vicelius scripsit Epitomen vitæ S. Christophori in suo Hagiologio.

8. Antiqua Ludouici Imperatoris Litania, quæ adhuc exstat Francofurti in Archiuo S. Bartholomæi.

9. Petrus Damianus scripsit pulchrum Sermone de sancto Christophoro, qui est serm. 34. in 2. Tom.

Nec obstant argumenta contraria. Primo, quia multa sunt nomina appellatiua, quæ tanquam propria vulgo vsurpantur, vt Christophorus, Christianus, Theophilus, Philippus, Philæmon.

Secundo, tamen quædam in historia S. Christophori sunt incerta, non ideo negandum est, S. Christophorum aliquando fuisse in rerum natura. Nam multa etiam incerta sunt in historiis aliorum Sanctorum, quos propterea tamen non reiicimus.

Tertiò, de pictura S. Christophori, itemque de statura gigantea scribunt Baronius in Martyrologio, Hieronymus Vida in Hymnis, Ioannes Molanus de picturis cap. 23. & alij. Ac certum est, multos etiam hoc tempore esse gigantes; ac proinde fieri potuisse,

vt & Sanctus Christophorus in gigantea fuerit morte ac quantitate. Incertum tamen an re ipsa fuerit.

De S. Catharina.

De S. Hippolyto.

1. **N**OS agnoscimus tres Sanctos Hippolytos. Primum Antiochenum Presbyterum, de quo in Martyrologiis die 29. Ianuarij. Alterum Portuensem Episcopum, de quo die 22. Augusti. Tertium, qui pingitur ab equis distractus, ideoque & nomine & re Hippolytus est. Hunc tertium negant aduersarij. Sed multi pro illo sunt testes.

1. Prudentius in libro de coronis, vbi inter cetera de hoc Hippolyto iam equis alligato, sic scribit:

Vltima vox audita viri venerabilis hæc est:

Hi rapiant artum, tu rape Christe animam,

2. Beda, Vsuardus, & Ado in Martyrologiis.

3. Martyrologium Romanum.

Obiiciunt aduersarij, fuisse apud Gentiles quendam Hippolytum Thesei filium, quem Ouidius in Metamorphosi, & Euripides in Phædra, scribunt ab equis dilaceratum esse. Sed hoc non obstat, quominus apud Christianos etiam fuerit alius Hippolytus, qui eodem genere mortis affectus sit. Imo gentilis ille, putatur fuisse occasio, cur noster Christianus simili carnificinæ ab Ethnico tyranno adiudicaretur, vt refert Prudentius loco citato, his versibus:

Ille supinata residens cernice, quis, inquit,

Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.

Ergo sit Hippolytus: quæritat surbetque iugales,

Intereatque feris dilaceratus equis.

ET hanc reiiciunt aduersarij. Et quidem Daniel Chamierus: *Quæ, inquit, quæso illa est Catharina, nisi idolum fictum ad instar ethnice Palladis? Sed illam agnoscunt & prædicant, qui sequuntur.*

1. Græci in Menologio, die 24. Nouemb.

2. Latini in Martyrologio Romano.

3. Euthymius in Psal. 44. Explicans illum versum: *Delectauerunt te filia Regum,* sic addit: *Qualis fuit sanctissima Catharina.*

4. Sanctus Paulus Eleanus, vt patet ex ipsius vita apud Baronium Tom. 10. Annalium.

5. S. Bonaventura in serm. de S. Catharina.

6. S. Antoninus in hist. part. 1. tit. 8. cap. 1.

7. Sepulchrum S. Catharinæ, quod etiam nunc vifitur in monte Sinaï.

8. Templum ibi constructum: sicut & alia in aliis locis, quam plurima.

9. Monachi, qui assidue in illo monte Deum laudant, & S. Catharinam colunt.

10. Dies festus qui in ipsius honorem toto Orbe celebratur.

11. Academix, quæ illam studiosorum patronam elegerunt.

12. Sigilla, quibus Academix multis in locis vtritur.

13. Reliquiæ & miracula, de quibus Thomas Cantipratensis l. 2. c. 59. Cæsarius l. 7. c. 22. & lib. 8. c. 8. & 9.

Hæc totius Christiani Orbis testimonia pluris valere debent apud prudentem Lectorem, quam paucorum hominum, qui nuper exorti sunt, contradicendi studium & arrogantia. Plura videantur apud Serarium loco citato.

ASSERTIONES!

ASSERTIONES
DE VOCATIONE
MINISTRORVM ECCLESIAE
VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Authore eodem R. P. MARTINO BECANO.

ASSERTIO I.

Opulus Dei, tam in veteri, quam in nouo Testamento, duobus modis regi ac gubernari solet. Primò, in rebus politicis quæ ad externam Reip. pacem & tranquillitatem spectant. Hoc fit per Reges, Principes, & alios Magistratus sæculares. Secundo, in rebus fidei ac religionis, quæ salutem animæ non concernunt. Hoc fit per Ministros Ecclesiæ, de quibus nunc agimus.

II.

In vtroque gubernandi genere necessaria est legitima vocatio. Nam neque Reges & Principes sæculares possunt vsũrpare regimen temporale, neque Ministri Ecclesiæ, Ecclesiasticum, nisi legitimo titulo ad hoc officium deputati & admissi sint. Et, si aliter faciant, priores quidem appellantur Tyranni: posteriores verò, fures & latrones, iuxta illud Christi, Ioann. 10. v. 1. *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.*

III.

Hoc loco, relicta Regum ac Principum sæcularium vocatione, tantum agam de Vocatione Ministrorum Ecclesiæ, de qua Scriptura sic loquitur, Hebraeor. 5. v. 4. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Et Romanorum 10. vers. 15. *Quomodo vero prædicabunt, nisi mittantur?* Et Ieremiæ 23. vers. 21. *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & prophetabant.*

IV.

Agam autem hoc ordine. 1. De ordinaria & extraordinaria Vocatione Ministrorum Ecclesiæ veteris Testamenti. 2. de ordinaria & extraordinaria Vocatione Ministrorum Ecclesiæ noui Testamenti. 3. Quod Ministri Lutherani & Calviniani, nec ordinaria, nec extraordinaria Vocatione legitime vocati sint; ac proinde quod qui illos audiunt, patiantur se decipi.

A —————
De ordinaria Vocatione Ministrorum veteris Testamenti.

V.

Dvplex solet distingui Vocatio. Vna ordinaria, quæ fit à Deo, mediante consensu & cooperatione eorum hominum, quorum interest: quo pacto Parochus vocatur ex consensu Episcopi, Episcopus ex consensu Pontificis, Pontifex ex consensu Cardinalium. Altera extraordinaria, quæ immediate fit à solo Deo: quo pacto vocati sunt Moses, Prophetæ, Apostoli.

VI.

Igitur in veteri Testamento Ministri Ecclesiæ, qui ordinariè vocabantur, erant triplices. 1. Pontifex, seu summus sacerdos. 2. Alij Sacerdotes inferiores. 3. Leuitæ. Omnes de tribu Leui, quæ speciatim cultui diuino erat destinata. Num. 3. vers. 1. & 2. cap. 8. v. 13.

VII.

In illorum Vocatione multa spectari possunt. 1. Electio seu designatio certæ personæ. 2. Purificatio præcedens consecrationem. 3. Ipsa consecratio. 4. Applicatio ad vsũ ministerij. 5. Potestas & officium ministerij.

VIII.

Electio seu designatio personæ fiebat per hæreditariam successionem. Nam filij succedebant parentibus: quo pacto Aaroni successit Eleazar; Eleazar Phinees, & sic deinceps. (Ecclesiast. 45. v. 7.)

IX.

In purificatione seruabantur ritus à Deo præscripti. Cuiusmodi erant hi. 1. Aspersio aquæ lustralis. 2. Rasio pilorum. 3. Lotio corporis & vestium. 4. oblatio sacrificij pro peccato. (Numer. 8. vers. 6. & Exod. 29. vers. 4.)

X.

Post purificationem sequebatur consecratio. Et quidem Leuitæ consecrabantur hoc modo. 1. separabantur de medio filiorum Israël. 2. Pontifex offerebat illos Deo in ministerium Tabernaculi, & pro illis orabat, vt bene fungerentur suo officio. (Numer. 8. v. 9. Cum hoc modo iam essent consecrati, applicabantur ad vsum ministerij, eo ipso, quod intramitterentur in Tabernaculum fœderis Domini. (Num. 8. vers. 22.)

XI.

Pontificis autem & Sacerdotum consecratio perficiebatur hoc modo. 1. post lotionem, Pontifex ornatu Pontificali, & Sacerdotes Sacerdotali induebantur. (Exodi 29. vers. 4.) Deinde Pontifex ungebatur oleo vntionis in capite; non item sacerdotes, (Exodi 29. vers. 7.) Tertio, tam Pontifex, quam Sacerdotes in extremo auriculæ dextræ, & similiter in pollice manus ac pedis dextri, tangebantur sanguine arietis immolati. (Exodi 29. versu 20.) Quarto, non solum Pontifex & Sacerdotes, sed etiam vestes eorum, sanguine arietis, & oleo vntionis aspergebantur. (Ibidem, ver. 21.) Denique, multa ex canistro panum, & ex ariete immolato, dabatur illis in manus, vt eleuarent coram Domino. Quo signo, non solum dabatur illis potestas sacrificandi, sed simul applicabantur ad vsum ministerij, quod potissimum consistebat in sacrificando. (Ibidem v. 22. & seq.)

XII.

Cæterum, vt maior esset solennitas huius actionis, triplex in ea sacrificium offerebatur. 1. Vitulus in hostiam pro peccato. 2. Aries in holocaustum. 3. Aries alter in hostiam pacificam. (Exodi 29. ver. 1. & Leuit. 9. ver. 2.)

XIII.

Cur vero totæ ceremoniæ adhibitæ fuerint in consecratione Pontificis & Sacerdotum, tres causæ assignari possunt. Vna ex parte officij Sacerdotalis. Altera ex parte Pontificis & sacerdotum. Tertia ex parte populi seu subditorum.

XIV.

Igitur prima causa est, quia Deus, tot ritibus ac solennitatibus, voluit ostendere præstantiam, dignitatem & sanctitatem officij Sacerdotalis. Et quod nemo ad officium tam sanctum ac diuinum deberet accedere, nisi prius speciatim à Deo electus, & publicè coram populo in hunc finem esset consecratus. Hinc grauissimè puniti sunt, qui ingesserunt se in officium Sacerdotale, cum non essent consecrati. Exemplum habemus in Chore, Ieroboam, & Ozia. Chore viuus à terra absorptus est. (Numer. 16. vers. 31.) Ieroboamo manus repente exaruit, (3. Reg. 13. vers. 4.) Ozias lepra percussus est. (2. Paralip. 26. vers. 19.)

XV.

Alterca causa est, vt ipsimet Pontifices & Sacerdotes ex illis ritibus ac ceremoniis caperent duplicem vtilitatem. Primo quidem, vt meminissent se debere esse sanctos, & puros coram Domino, qui ad tam sanctum & purum ministerium electi à Deo & consecrati essent. Deinde, vt in aduersitatibus & periculis, quæ sæpe occurrunt in tali officio, possent seipso solari & erigere. Nam sicut illi qui præsentunt aliis in rebus temporalibus, sæpe vel à suis subditis, vel ab hostibus affliguntur; sic multo magis

A contingit illis, qui in cura animarum principatum tenent.

XVI.

Hoc in veteri testamento experti sunt Aaron, Zacharias, Azarias, Et in nouo, Apostoli. Matth. 10. ver. 16. *Eccce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.* Et Ioan. 16. v. 2. *Venit hora vt omnis qui interficiet vos, arbitretur obsequium se prestare Deo.* Et nominatim sanctus Paulus. 2. Cor. 22. ver. 22. *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Ter vrgis castus sum, semel lapidatus sum ter naufragum feci, &c.*

XVII.

Cum ergo huiusmodi viri, tot miseriis expositi sint, necesse est, vt habeant aliquid, quo se solentur, ne oneri succumbant. Id in veteri Testamento factum est per solennes ritus ac ceremonias, quibus Sacerdotes & Pontifices ex mandato Dei consecrabantur. Nam inde certò illis constabat, se à Deo speciatim electos ac designatos esse, vt in tali officio Deo ministrarent, ac proinde, vt omnia aduersa, quæ tali officio annexa essent, libenti ac forti animo sustinerent. Ex quo vltèrius facile sibi persuadebant, quidquid ratione Vocationis acerbum ac molestum eueniret, non nisi in bonum exitum, diuina ordinatione, cessurum.

XVIII.

Tertia causa est, vt etiam subditi ex tali ceremoniarum solennitate fructum aliquem perciperent. Qui quidem fructus erat duplex. Alter, quod ex publica consecratione certò agnoscerent suos Pastores, quibus ipsorum salus commissa esset. Alter, quod scirent, quantum honorem & reuerentiam, propter sanctitatem officij, præstare illis oporteret.

XIX.

Nunc venio ad officium & potestatem Ministrorum. Pontifex habebat quædam officia communia cum aliis Sacerdotibus: quædam sibi propria ac peculiaria. Communia erant hæc decem.

Primum offerre victimas seu sacrificia super altare holocausti. (Leuit. 1. v. 2. & 3.)

Secundum, in eodem altari, in vsum sacrificiorum, alere seu nutrire perpetuum ignem, subiiciendo illi quotidie ligna. (Leu. 6. v. 12.)

Tertium, bis quotidie, nempe mane & vespere, ponere & adolere incensum super altare thymiamatis. (Exodi 30. ver. 1.) Erant enim duo altaria legitima: Vnum holocausti, in quo victimæ, seu sacrificia offerebantur. Alterum thymiamatis, in quo aromata suauissimi odoris incendebantur. Hoc aureum, illud æreum.

Quartum, bis quotidie, affuso oleo oliuarum, concinnare lucernas, quæ erant in candelabro aureo, iuxta altare thymiamatis. (Exodi 25. v. 27. & Leuit. 24. ver. 2.)

Quintum, singulis Sabbatis duodecim panes calidos ponere super mensam propositionis, & veteres inde remouere ac comedere. (Exodi 25. v. 23. & Leuit. 24. ver. 5.)

Sextum immolare vaccam rufam extra castra. (Nu. 19. v. 3.) Ex cineribus huius vacca fiebat aqua lustrationis, seu expiationis.

Septimum, adiurare mulieres in casu Zelotypiæ. (Nu. 5. v. 11.) vbi etiam describitur ritus adiurandi.

Octauum, discernere inter lepram & lepram. (Leuit. 13. per totum, & Deut. 17. v. 8.) Priori loco continetur modus discernendi.

Nonum, expiare seu mundare leprosos, puerperas,

menstruosas, & seminifluos. (Leuit. 12. & seq.)
Decimum, Legem Dei scire, interpretari; & alios docere. (Aggæi 2. v. 12. & Malachiæ 2. v. 6.) *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius.*

XX.

Propria erant hæc quatuor. Primum, semel in anno, nimirum in solenni die expiationis, seu propitiationis, introire in Sanctuarium, seu in Sancta Sanctorum. (Heb. 9. v. 7. Et instituere publicam expiationem totius populi ab omnibus peccatis & immunditiis toto anno contractis. (Leuitici 19. per totum.)

XXI.

Vbi notandum est, duplicem fuisse expiationem in veteri testamento. Vna priuatam & particularem, quia vel leprosi, vel puerperæ, vel alij, qui haberent aliquam immunditiam legalem, expiari solent. Alteram publicam & vniuersalem, quæ tota multitudo seu Ecclesia Israëlitarum mundabatur.

Prior fiebat sæpè in anno: posterior de qua hîc agimus, semel duntaxat. Prior à quouis sacerdote: posterior à solo Pontifice Prior extra Sanctuarium, posterior partim in Sanctuario, partim extra.

Fiebat autem hoc ritu. Primo, totus populus eo die cessabat ab omni opere seruili & ieiunabat vsque ad vesperam. 2. Pontifex lauabat se aqua, & induebat vestes Pontificales. 3. Antequam inciperet publicam expiationem, præmittebat tres alias, quæ tamen publica subseruiebant. Vnam sui ipsius & familiæ suæ, oblatione vituli pro peccato, & arietis in holocaustum. Alteram Tabernaculi & sanctuarij, partim vapore seu nebula accensorum aromaticum; partim septena asperione sanguinis ex immolato vitulo & hirco. Tertiam altaris thymiamatis, sola asperione sanguinis.

XXII.

His peractis, sequebatur publica expiatio, hoc modo: Pontifex, qui ab initio miserat sortem super duos hircos, vt alter immolaretur pro peccato, alter viuis mitteretur in desertum; hunc statuebat in conspectu multitudinis, & posita vtraque manu super caput eius, confitebatur omnes iniquitates & peccata filiorum Israël, eaque capiti astantis Hirci imprecabatur; & sic mittebat eum in desertum, quasi auferentem & portantem peccata totius populi. Vnde Hircus seu caper Emissarius dictus est. Hæc omnia prolixè habentur Leuit. 16.

Secundum officium Pontificis erat, consecrare Leuitas & Sacerdotes, iuxta eum ritum, qui describitur Exodi 29. Leuit. 8. & Num. 8. De quo ritu superius actum est.

Tertium, in controuersis legalibus agere supremum Iudicem, & pronunciare vltimam sententiam, cui omnes sub pœna mortis tenebantur obedire & acquiescere, (Deut. 17. v. 12. & 2. Paralip. 19. v. 11.)

Quartum, in rebus gerendis, quæ maioris momenti essent, consulere Deum, & ab eo responsum accipere. Hoc officium distinguitur à præcedenti. Nam aliud est, interpretari legem, & ex eius interpretatione controuersias legales dirimere: Aliud verò, sciscitari à Deo, an hoc vel illud negotium suscipiendum sit: de quo hîc agimus.

XXIII.

Igitur in V. T. si quando circa res agendas aliqua dubitatio maioris momenti oriebatur, recurrendum erat ad Pontificem, qui consulebat Deum, & accepto ab eo responso, docebat alios quid faciendum esset. Erat autem duplex obligatio in hoc officio. Vna eorum, qui volebant rem aliquam maioris momenti aggredi. Nam antequam hoc facerent, tenebantur

accedere Pontificem, & ab eo consilium petere. Altera Pontificis, qui debebat rem illam Deo proponere, & ab eo sciscitari, rectène, an secus suscipi posset. (Num. 27. v. 21.)

XXIV.

Sic Dauid Rex, cum intellexisset insidias sibi parari à Saule, accessit Abiathar Pontificem, & per eum quæsuit à Deo, an tutò posset morari in vrbe Ceila? Et. an ciues Ceilitæ essent eum tradituri Sauli? (1. Reg. 23. v. 9.)

Idem Dauid alio tempore, per eundem Pontificem consuluit Deum, an deberet persequi Amalecitas, qui spoliauerant & succenderant oppidum Siceleg. (1. Reg. 30. v. 6.)

Quod autem Dauidi familiare fuerit hoc modo Deum interrogare, patet 1. Regum 22. v. 15. vbi Achimelech Pontifex accusatus apud Saulem, quod Dauidi adhæreret, & pro eo Dominum consulisset, respondit Regi: *Num hodie capi pro eo consulere Deum? Qd. sæpe ante hæc tēpora id feci. Nihil noui facio.*

XXV.

Aliis porro, qui negligebant consulere Deum per Pontificem, male succedebat. Ac primo, Iosue & alij Principes filiorum Israël, decepti sunt à Gabaonitis, eò quod fœdus cum illis pacti essent, non consulto prius Deo. Iosue 9. v. 14.

Secundò, Saul elatus victoria, & præfusus suis viribus, cum vellet, inconsulto Deo, Philisthæos persequi, monitus à Pontifice est, ne id faceret. Et cum postea consulisset Deum, nullum responsum ab eo impetrauit. Itaque non potuit vti victoria, sicut animo destinauerat. (1. Reg. 14. v. 36.)

Tertio, filij Israël pugnaturi cum Benjamitis, consuluerunt quidem Deum per Pontificem, sed tamen, quia magis confidebant suis copiis, quam Dei oraculo, multi ex iis cæsi ac fugati sunt. (Iudicum 20. vers. 22.)

XXVI.

Quæres, quomodo vel ritu solitus sit Pontifex consulere Deum in huiusmodi casibus? Respondeo. Aliter Moses, qui erat extraordinarius Pontifex, aliter alij, qui erant ordinarij, soliti sunt id facere. Moses ingressus Tabernaculum fœderis, facie ad faciem cum Deo loquebatur, sicut solet homo cū amico loqui. (Exodi 33. v. 11.) Alij Pontifices, qui postea secuti sunt, induiti Ephod, loquebantur cum Deo, non quidem facie ad faciem, sed aliquo alio peculiari modo, qui tamen apud Scriptores & Interpretes, non satis comperitus est.

De extraordinaria Vocatione Ministrorum veteris Testamenti.

XXVII.

Extraordinariè vocabantur illi, vt dixi, qui à solo Deo, sine ministerio aliorum hominum vocabantur: quo pacto vocati sunt Moses ad officium Pontificale; Helias & alij Prophetæ ad docendum & arguendum populum.

Hæc Vocatio, quia fiebat à solo Deo, debebat ita fieri, vt populo euidenter constaret, talem vel talem Prophetam docendi causa, ad se missum à Deo esse. Ideoque; necesse erat, huiusmodi Vocationem aliquo euidenti signo, vel miraculo authenticè comprobati. Quod semper etiam factum est.

XXVIII.

Et quidem de Missionem Moysi sic loquitur Scriptura. Exodi 3. & 4. *Moses pascebat oves, & apparuit ei*

Dominus in flamma ignis, & ait: Veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educaſ filios Iſrael de Aegypto. Reſpondens autem Moſes, ait: Non credet mihi, neque audient vocem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid eſt, quod tenes in manu tua? Reſpondit: Virga: Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in Colubrum. Dixitque Dominus: Extende manum tuam & apprehende caudam eius: Extendit & tenuit, verſaque eſt in virgam. Vt credant, inquit, quod apparuit tibi Dominus Deus patrum tuorum. Dixitque Dominus rurſum: Mitte manum tuam in ſinum tuum. Quam cum miſiſſet in ſinum protulit leproſam inſtar niuis. Retrahe, ait manum tuam: Retraxit & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliqua. Si non crederint inquit tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequentis. Quod ſi nec duobus quidem hiſ ſignis crederint, neque audierint vocem tuam, ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quidquid hauſeris de flumine, vertetur in ſanguinem, &c.

XXIX.

Ex hiſ verbis perſpicuum eſt, Miſſionem quæ immediate à ſolo Deo fit, per ſe non ſufficere, nec acceptari à populo, niſi euidenti miraculo, vel etiam pluribus, ſi opus eſt, à Deo confirmata ſit.

Hæc autem confirmatio ex duplici cauſa neceſſaria eſt. Primo ex parte eius qui mittitur. Si enim aſſerat quidam, à Deo ſe miſſum eſſe, ſed tamen probare non poſſit, tanquam impoſtor repellatur. Secundo, ex parte eorum, ad quos mittitur. Nam & illi, ſi prudenter rem æſtimant, non temere credent à Deo miſſum eſſe, niſi probari id poſſit. Et, ſi deficiat probatio, non alio, quàm Seductoris loco hominem habituri ſunt. Hoc ſignificauit Moſes cum dixit: *Non credent mihi, neque audient vocem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus.*

XXX.

Idem ſolet contingere in miſſione humana. Nam ſi Imperator mittat aliquem Moguntiam aut Coloniã, vt Commiſſarium agat, non audebit comparere, nec ſi compareret, acceptabitur, niſi exhibeat authenticum teſtimonium, quo doceat, autoritate Imperatoria ſe miſſum eſſe.

XXXI.

Quod dixi de Moſe, de aliis quoque Prophetis dicendum eſt: Omnes ſuarum miſſionem miraculis apud populum confirmarunt. Et qui id facere potuerunt, pro legitimis Dei Miniſtris habitũ ſunt: qui ſecus, tanquam impoſtores reieci.

Multa eius rei extant exempla. Ex iis pauca accipe. Tempore Achab Regis, fuit diſſertatio inter Heliam & Prophetas Baal. Tam hi, quàm ille, legitime ſe miſſos affirmabant. Quo euentu? Helias, conuocato vniuerſo populo, qui in vtramque partem claudicabat, non alio argumento uſus eſt, quàm quod diceret, ſe ſuam miſſionem euidenti miraculo comprobare poſſe: Prophetas Baal non poſſe.

Quod etiam factum eſt hoc modo. Duo boues in fruſta concifi, & ſuper ligna poſiti ſunt in holocauſtum: alter pro Helia, alter pro Prophetis Baal. Hi inuocato nomine Deorum ſuorum, non potuerunt de cælo impetrare ignem, quo holocauſtum conſumeretur. Helias, inuocato Deo Iſraël, impetrauit. Itaque holocauſtum ab eo poſitum, igne de cælo miſſo, conſumptum eſt.

Quo miraculo permotus populus, interfectis Prophetis Baal, velut impoſtoribus, Heliam tanquam à Deo miſſum acceptauit. (3. Reg. 18. v. 20.) Auxerunt fidem & alia miracula, quæ ab eo patrata ſunt.

XXXII.

Heliam ſecutus eſt Helifaus: qui & ipſe variis mi-

raculis autoritatem ſibi aſtruxit. Porro reliqui Prophetæ, qui de venturo Chriſto vaticinati ſunt, ſua quoque vaticinia euidenter comprobarunt. De quibus Rupertus in Prologo in Oſeam ſic ſcribit: *Cum Propheta mitterentur ad prænunciandum de longinquo Chriſti aduentum, ſimul etiam de propinquo datum vel inunctum eſt illis, prophetare illud, in quo citius veraces comprobari poſſent, ſcilicet imminentem ab Aſſyriis Iſraeli captiuitatem: itemque inſtantem Iude quoque Babylo- nis tranſmigrationem: & præterea, nonnulla etiam minora, quæ literis eorum legimus inſerta. Cum igitur verò eueniſſet captiuitas ſe tranſmigratione illa, ſicut per illos veritas prophetica prædixerat, palam conſtitit, quod veraciter fuiſſent locuti in nomine Domini, & quod Dominus miſiſſet eos. Atque ita cõpleta prophetia pars, illud quoque quod reliquum vel maximum erat de promiſſione & aduentu Meſſie, verum fore conuincebat.*

XXXIII.

Similia habet Hieronym. in c. 37. Iſaiæ, ſuper illa verba: *Tibi autem hoc erit ſignum: vbi ſic ait: Jãcirco vel maxime Propheta apud populum, ſermonum ſuorum habebant fidem, quia non ſolum de hiſ, poſt ſecula futura erant, ſed etiam quæ incontinenti, & poſt non grande tẽporis ſpacium eſſent implenda, memorabant; vt quod intra bienniũ & Rex Aſſyrius interiret, & urbi Hieruſalem ſecuritas redderetur. Vide eundem in c. 7. Amos in principio, & Chryſoſt. hom. 11. in Matth. Atque hæc ſufficiant de Vocatione Miniſtrorum veteris Teſtamenti.*

De Vocatione Miniſtrorum Eccleſie noui Teſtamenti: Ac primum de Ordinaria.

XXXIV.

Miniſtri Eccleſie noui Teſtamenti, generali nomine vocantur Clerici. Eorum varia ſunt genera. 1. Epifcopi, inter quos eminent Pontifex. 2. Presbyteri ſeu Sacerdotes, non Epifcopi. 3. Diaconi. 4. Subdiaconi. 5. reliqui inferiores, vt Acoluthi, Exorcifte, Lectores, Oſtiarij.

Nos hinc potiffimum agimus de Epifcopis, Presbyteris & Diaconis, quorum aperta ſit mentio in ſcriptis Apoſtolorum. Igitur, quod ad Ordinariam eorum Vocationem attinet, eadem ferè ſpectari in ea poſſunt, quæ in Vocatione Miniſtrorum veteris Teſtamenti. 1. Electio, ſeu designatio certæ perſonæ. 2. purificatio. 3. conſecratio ſeu ordinatio. 4. applicatio ad uſum miniſterij, quam nos in nouo Teſtamento Miſſionem appellamus. 5. poteſtas & officium.

XXXV.

Et quidem Electio ſeu designatio certæ perſonæ ad miniſterium Eccleſiaſticum, non fit in Eccleſia Chriſti per naturalem propagationem, ſicut fiebat in Synagoga: ſed propriè ſpectat ad ipſum Clerum, cuius eſt idoneas perſonas eligere, & designare: rametiſi ex conſeſſione & conuiuentia Cleri, poſſit aliquando permitti Laicis. (Bellarmin. lib. 1. de Clericis. cap. 2. & 7.)

XXXVI.

Purificatio verò, ſi præciſe ſpectemus ius diuinum noui Teſtamenti, non neceſſario eſt externa & ceremonialis, ſicut in lege Moſaica; ſed interna & ſpiritualis, quæ potiffimum conſiſtit in pura conſcientia, & digna animi diſpoſitione ad tam ſacrum officium ſuſcipiendum & obeundum. Quam puritatem ſignificabant, non modo externa ludæorum purificationes, de quibus ſupra; ſed etiam lotio pedum, quam Chriſtus adhibuit Apoſtoliſ, antequam illis Sacerdotij dignitatem conferret.

XXXVII.

XXXVII.

Ipſa porò Ordinatio, iuxta ritum Euangelicum; fieri debet ab Epifcopo per manuum impositionem, & nullo modo ab homine laico vel ſeculari. Quod variis modis demonſtrari poteſt.

XXXVIII.

Primò, quia Miniſtri nouæ legis non ſunt inferioris conditionis, quàm Miniſtri Moſaici: At hi non poterant conſecrari à laicis, ſed à ſolis Sacerdotibus, vt ſupra oſtenſum eſt: Ergo nec illi poſſunt.

XXXIX.

Secundò, quia quotquot tempore Apoſtolorum ordinati ſunt per manuum impositionem, ſemper ab Epifcopis, nunquam à laicis ordinatos eſſe, conſtat ex Scriptura. Sic Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, & Nicolaus, ab Apoſtolis, qui Epifcopi erant, in Diaconos ordinati ſunt. (Actorum 6. v. 6.) Sic Presbyteri Lycaonia à Paulo & Barnaba ordinati ſunt Actorum 14. Sic Timotheus à cætu Epifcoporum ordinatus eſt. 1. Timoth. 4. verſu 14. *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi cum impositione manuum presbyterij.* Sicalij ab ipſo Timotheo ordinati ſunt. 1. Timoth 5. v. 22. *Manus tuo nemini impoſueris.*

XL.

Tertiò, idem poſt tempora Apoſtolorum ſeruatum eſt. Hoc conſtat ex canonibus Apoſtolorum, quorum primus ſic habet: *Epifcopus à duobus vel tribus Epifcopis ordinetur.* Secundus ſic: *Presbyter ab vno Epifcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.*

Item Ex Generali Synodo Nicæna prima, Can. 4. *Epifcopum oportet ab omnibus Epifcopis (ſi fieri poteſt) qui ſunt in prouincia eius, ordinari. Si vero hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente neceſſitate, vel itinere longum diſtante, cerè tres Epifcopi debent in vnum eſſe congregati, &c.*

Similia habentur in alijs Concilijs poſterioribus. Quod autem Epifcopus in ordinatione Miniſtrorum debeat adhibere impositionem manuum, conſtat etiam ex varijs Concilijs, Patribus, & perpetua Eccleſiæ praxi ac conſuetudine. Neque vllus id negat.

XLI.

Notandum tamen eſt, manuum impositionem in nouo Testamento, ad varios effectus ſolitam eſſe adhiberi. Primò, ad ſanandos ægrotos. Marci 16. v. 18. *Super ægros manus imponent, & bene habebunt.*

Secundò, ad impertiendam benedictionem. Matt. 19. v. 13. *Tunc oblatis ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret.* & Marci 10. v. 16. *Et complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eis.*

Tertiò, ad felicem comprecationem. Sic aliqui intelligunt illud Act. 13. v. 3. *Tunc ieiunantes, & orantes imponentesque eis manus, dimiſerunt illos,* nempe Paulum & Barnabam.

Quartò, ad Spiritum Sanctum conferendum. Act. 8. v. 17. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Et Act. 19. v. 6. *Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus ſuper eos.*

Quintò, ad conferendam gratiam in ordinatione Miniſtrorum. 2. Tim. 1. v. 6. *Admoneo te, vt reſuscites gratiam Dei, quæ eſt in te per impositionem manuum mearum.* Eodem ſpectant teſtimonia, quæ theſi 74. allata ſunt.

XLII.

Atque hæc ſufficiant de Ordinatione. Sequitur Miſſio, quæ differt ab Ordinatione. Nam in Ordinatione confertur poteſtas Ordinis: cuiusmodi eſt poteſtas Baptizandi, conſecrandi Euchariftiam, remittendi peccata. In Miſſione confertur iuriſdictio in Ordine ad executionem, id eſt, aſſignantur ſubditi, quos illi, qui dicuntur mitti, debeant docere, gubernare, Sacramenta adminiſtrare. Sic Parochi dicuntur mitti in Parochiam, quando aſſignantur illis

Parochiani: Epifcopi in Epifcopatum, quando aſſignantur Diæceſani. Sic Apoſtoli miſſi ſunt in omnem terram, quando omnes populi ac gentes à Chriſto illis aſſignabantur. De qua Miſſione loquitur Scriptura Marth. 10. v. 16. *Ego mitto vos ſicut oues in medio luporum.* Et c. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Et Marci 16. v. 15. *Euntes in mundum vniuerſum, predicare Euangelium omni creaturae.* Et Rom. 10. v. 15. *Quomodo predicabunt, niſi mittantur?*

XLIII.

Eſt autem magnum diſcrimen inter Epifcopos & Presbyteros, ex parte poteſtatis & officij. Tametsi enim pares ſint in poteſtate, conſecrandi Euchariftiam; tamen in multis Epifcopi ſunt ſuperiores. 1. quia maiorem habent iuriſdictionem 2. quia poſſunt conferre Sacramentum Confirmationis, ordinare Miniſtros, conſecrare Tempia & altaria, quæ Presbyteri non poſſunt. Vide Damafum Epif. 3. Gregorium III. in Epiftoſa ad Bonifacium, S. Leonem in Epiftoſa ad Epifcopos Germaniæ & Galliæ.

De extraordinaria Vocatione Miniſtrorum noui Testamenti.

XLIV.

Conſtat Apoſtolos extraordinariè vocatos ac miſſos eſſe ad prædicandum Chriſti Euangelium, & Sacramenta ab eo inſtituta adminiſtranda. Qui tamen, ſicut ſupra de Moſe & Prophetis dictum eſt, ſuam Vocationem & Miſſionem multis ſignis ac prodigijs, coram vniuerſo mundo debuerunt conſteſtari.

Res omnibus nota eſt. Locuti ſunt varijs linguis in die Pentecoſtes. Dæmonia expulerunt: mortuos ad vitam reuocarunt: omnia morborum genera, vel verbo, vel vmbra, vel ſemicinctio curarunt. Et vt ſemel complectar omnia: *Prædicauerunt ubique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* (Marci 16. v. 20.)

Quod etiam ſpecialim de ſe teſtatur Paulus, Rom. 15. v. 19. cum ait, ſe gentibus Euangelium perſuaſiſſe in virtute ſignorum & prodigiorum. Et 2. Corinth. 12. v. 12. *Signa, inquit, Apoſtolatus mei facta ſunt ſuper vos in ſignis, & prodigijs, & virtutibus.*

XLV.

Et quid dico de Apoſtolis? Ipſemet Chriſtus non aliter perſuadere potuit, à Deo Patre ſe miſſum eſſe, niſi per miracula. Habebat quidem ipſe pro ſe vaticinia omnium Prophetarum. (Lucæ 24. v. 27.) Habebat teſtimonium Ioannis Baptiſtæ: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Habebat teſtimonium Patris cœleſtis: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite.* Et tamen inter tot Miſſionis ſuæ præſidia adhuc opus erat miraculis. Nec alio potentiore, quàm miraculorum ſubſidio vſus eſt apud Iudæos, vt ſe Filium Dei comprobaret.

De quo ipſe ſic loquitur, Ioan. 10. v. 37. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis & credatis quia Pater in me eſt, & ego in Patre.* Et rurſum c. 14. v. 31. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Alioqui propter opera ipſa credite.* Et alibi ſæpius.

XLVI.

Dices, Etiã Ioannes Baptiſta extraordinariè miſſus eſt ad baptizandum & prædicandum; & tamen ſuam Miſſionem nullo miraculo confirmauit. Nullum enim miraculum ab eo factum legimus. Reſpondeo: Tametsi ipſe nullum miraculum fecerit: Deus tamen

multis miraculis illius sanctitatem, Vocationem & Missionem testatus est. Primò, quia natus fuit ex matre sterili. 2. quia adhuc clausus utero materno, ad præsentiam B. Virginis, præ gaudio exultavit. 3. quia mater ipsius Elisabeth Spiritu sancto repleta est. 4. quia pater, qui antea mutus erat, viua voce prophetauit. Hæc & similia, quæ circa illius natiuitatem contigerunt, manifestè portendebant quid de eo in posterum esset sentiendum. Vnde vicini præ admiratione dicebant: *Quis putas puer iste erit?* Accedebat summa vitæ austeritas, varicinium Isaia, & alia eiusdem generis.

Quod Lutherani & Calviniani Ministri non sint legitimè à Deo vocati.

XLVII.

Hoc facillè ex dictis probari potest. Nam potestas & iurisdictio, quæ confertur Ministris Ecclesiæ, vel confertur illis à Deo, mediante Episcopo, & tunc dicuntur ordinariè vocati & missi: vel immediatè à solo Deo, & tunc dicuntur extraordinariè vocati & missi. Neutro modo confertur Ministris Lutheranis & Calvinianis.

XLVIII.

Non priori modo: quod dupliciter ostendo. Primò quia Lutheri ipsi, qui est parens omnium Ministrorum Lutheranorum, non est collata potestas & iurisdictio ab Episcopo. Tametsi enim ante defectiorem (cum adhuc monachus esset) à Catholico Episcopo Sacerdos seu Presbyter ordinatus sit, ac proinde ab eo acceperit potestatem consecrandi Eucharistiam; non tamen accepit ab eo potestatem & iurisdictiorem reformandi religionem & statum Ecclesiæ in tota Saxonia & vicinis partibus; nec abroganda Festa, ieiunia, vota monastica; nec comburendi ius Canonicum: nec oppugnandi doctrinam Catholicorum. A quo ergo accepit?

XLIX.

Secundò, alij Ministri Lutherani, qui vel Lutheri posteriores sunt, vel simul cum illo vixerunt duplices. Nam aliqui ex illis, ab Episcopis Catholicis Sacerdotes ordinati sunt, & postea à fide Catholica ad Lutheranam transierunt, vt Munsterus, Oecolampadius, Pellicanus, Bucerus: alij non sunt à Catholicis ordinati. De prioribus idem dicendum est, quòd de Lutheri. Posteriores verò, à quo ordinati sunt? Non à Catholicis Episcopis, vt suppono. Nec à Lutheri, quia ipse non fuit Episcopus. Nec ab alijs Ministris Lutheranis, quia nec ipsi Episcopi sunt. Aut si sunt, à quo ordinati sunt? Nec à seculari Magistratu, quia is non habet potestatem ordinandi. Nec à communi plebe, propter eandem causam. A quo ergo?

L.

Vt magis appareat vis huius argumenti, duo quæram ex Lutheranis. Vnum est: An ipsi putent, Episcopos Catholicos habere legitimam potestatem ordinandi Sacerdotes, & alios Ecclesiæ Ministros, necne? Si habent potestatem, sequitur in Ecclesia Catholica veros esse Episcopos & Sacerdotes: Et consequenter, verum Eucharistiæ Sacramentum ab illis confici & administrari. Si non habent, sequitur Lutheri, Munsterum, Oecolampadium, Pellicanum, qui à Catholicis Episcopis ordinati sunt, non fuisse legitimè ordinatos: ac proinde non fuisse veros Sacerdotes: Nec verum Eucharistiæ Sacramentum ab iis confici potuisse. Imo sequitur, tempore defectiorem Lutheri,

nullum in Orbe Christiano fuisse legitimum Episcopum aut Sacerdotem. A quo ergo ipse ordinatus & missus est? Loquor de Missione, quæ ab homine fit. Nam de altera, quæ immediatè à solo Deo fit, paulo post dicam.

LI.

Alterum est: An putent, vltos vnquam fuisse legitimos Episcopos & Sacerdotes in Ecclesia Christi, à temporibus Apostolorum vsque ad tempora Lutheri, qui ab alio, quàm ab Episcopo ordinati sint? Si putant fuisse aliquos, quæro, qui illi fuerint quo tempore vixerint, quas Ecclesias administrauerint, à quo sacram Ordinationem acceperint? Si nullus fuit, cur ipsi, contempta Christiani Orbis perpetua consuetudine, nouitatem sectantur, & ab hominibus secularibus, vel alijs, qui Episcopi non sunt, ad Ministerium mitti se sinunt?

LII.

Pudendum est, quod dicam: sed tamen dissimulare non possum. Adeo nihil antiqui moris & pietatis est apud Lutheranos & Calvinistas in hoc Ministerio Ecclesiastico, de quo agimus, vt opifices, Ludimagistri, Aduocati, ad nutum alicuius Comitum aut Baronum, & non rarò, ad imperium alicuius sceminae, publicè cathedram ascendere, & Ministerium vsurpare non erubescant. Et rursus, si aliter Dominis visum sit, Ministerium deserere, & ad opificiũ redire cogantur.

LIII.

Noui etiam, qui in ipso Ministerij exercitio, tanta seruitute suis Dominis temporalibus obnoxij sunt, vt sine ipsorum expresso consensu, nec Ministerium suum tueri, nec Lutheranam religionem defendere, nec illius defendendæ causâ cum Catholicis, vel voce, vel calamo disputare audeant. In qua re duplex peccatum est. Alterum Dominorum secularium, qui arrogant sibi potestatem, quam non habent. Alterum Prædicantium, qui & auctoritatem Ecclesiasticam prostituunt, & homini plus tribuunt quàm Deo, cuius tamen Ministros se profitentur.

Longè aliter Apostoli, qui in simili causa dicebant: *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* (Act. 5. vers. 29.)

LIV.

Haecenus de priori Vocationis modo, qui quidem fit à Deo, sed tamen mediante consensu & cooperatione eorum hominum, ad quos spectat. Nunc probandum est, Ministros Lutheranos & Calvinianos non esse vocatos posteriori modo, id est, non esse immediatè à Deo missos ad docendum populum, reformandam Ecclesiam, Sacramenta administranda.

Quod varijs rationibus probari potest.

Prima Ratio.

LV.

Quicumque haecenus vel in veteri, vel in nouo Testamento à Deo immediatè vocati & missi sunt, debuerunt coram populo suam vocationem & missionem aliquo euidenti miraculo comprobare, & qui non potuerunt probare, pro falsis Prophetis & impostoribus habiti sunt, vt haecenus explicatũ est: At neque alij Ministri Lutherani & Calviniani possunt vltò euidenti signo vel miraculo probare, se immediatè à Deo vocatos & missos esse: Ergo pro falsis Prophetis & impostoribus habendi sunt.

LVI.

Nec enim verisimile est, plus illis, quàm Prophetis & Apostolis, priuilegij concessum esse. Si ergo Prophetis, si Apostolis, si Christo ipsi creditum non est, nisi euidenti miraculo se missos esse conuincerent, quomodo

quomodo Luthero & Caluino credam, qui nullo modo conuincere id possunt?

L VII.

Dicent forte, satis euidentis diuinæ Missionis signum esse, quod infiniti prope homines, statim à principio, doctrinā Lutheri & Caluini amplexi sint. Inde enim colligi posse, doctrinam fuisse efficacem & diuinitus inspiratam. Sed frustra. Nam etiam in veteri Testamento, infiniti prope homines adhærebant falsis Prophetis, tamen inde non poterat colligi, vel ipsos à Deo missos, vel eorum vaticinia diuinitus fuisse inspirata. Contrarium potius colligitur, quod sic ostendo. Inter veros & falsos Prophetas hoc erat discrimen. Veri prædicebant iram & vindictam Dei propter peccata hominum; euerfiones urbium, direptionem bonorum, captiuitates populorum, & similia incommoda, quæ amatoribus huius mundi ingrata sunt. Falsi omnia contraria vaticinabatur, vt pacem, victoriam, felicitatem, rerum omnium abundantiam: & ideo à plerisque libenter audiebantur.

L VIII.

De his loquitur Ieremias cap. 14. v. 13. *Et dixi, Domine Deus, Prophete dicunt eis: Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me: Falsò Prophete vaticinantur in nomine meo. Non misi eos, & non precepi eis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetat vobis. Idcirco hæc dicit Dominus de Prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes (Gladius & fames non erit in terra hac) in gladio & fame consumentur. Prophete illi. Vide plura 3. Reg. 22. & alibi.*

L IX.

Simile est de veris & falsis Apostolis. Veri Apostoli, qui à Christo missi sunt, proponunt res difficiles, arduas, carni ac sensui humano repugnantes. Et perpetuo clamant: *Pœnitentiam agite: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: Abstinetes à carnalibus desiderijs: Sobrijs estote & vigilate.* At Lutherus & Caluinus, qui veri Apostoli non sunt, cõtrario modo procedunt. Abrogant ieiunia: oderunt castitatem: concedunt libidines, & quidquid carni allubescit. Eorũ vox est: *Sola fides iustificat: Bona opera non profunt: De calogus obseruari non potest: Crescite & multiplicamini: Si non vult vxor, veniat ancilla.* Hanc vocem plerique libentius audiunt, quam vocem Christi & Apostolorum. Ad quos spectat illud Rom 8. v. 5. *Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt.*

L X.

Atque hinc apparet, omnia conuenire Luthero & Caluino, quæ de falsis Prophetis scripta sunt. Nam primo, falsi Prophetæ dicebāt se missos à Deo. Secundo, non poterant probare se missos. Tertio, semper fausta, & quæ populo grata erant, vaticinabantur. Similiter noui illi Prophetæ. Longè aliter veri Prophetæ & Apostoli. Hi non verbistantum, sed signis & virtutibus probabant se missos: Nec quæ hominibus blanda & grata, sed quæ Deo accepta erant, annuntiabant. Vnde Paulus ad Galatas 1. 10. *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.*

Secunda Ratio.

L XI.

Quicumque hætenus immediate à solo Deo missi sunt ad instruendum populũ in fide ac religione, ita fuerunt diuinitus illustrati, & à Spiritu S. directi, vt nullũ vnquam mendacium, errorẽ aut falsitatem populo proposuerint; At Lutherus & Caluinus multa mendacia, errores & falsitates populo propo-

A fuerunt: Ergo non fuerunt immediate à Deo missi ad instruendum populum in fide & religione.

Maiores propositio patet inductione, quia Moses, Prophetæ, Apostoli, Christus, nihil falsum aut erroneum docuerunt. Quod de singulis testatur Christus. De Mose Ioan. 5. v. 46. *Si crederetis Mose, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit.* De Prophetis, Luc. 24. v. 25. *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophete. Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* De seipso, Ioan. 6. v. 14. *Ego sum via, veritas & vita.*

L XII.

B Et ratio est, quia constat Deum non posse mentiri aut falsum dicere. Si ergo aliquis assereret à Deo immediate se missum esse ad docendam veritatem, & vel semel deprehenderetur mentiri, aut falsum dicere, iam tota ipsius missio merito redderetur suspecta: Et prudenter iudicaremus, si in vno puncto nos decipisset, in alijs quoque posse decipere. Quod fateatur Lutherus in assertione art. 25. cum ait: *Profus in nullo alio verbo vobis credimus, donec hoc mendacium dilueritis. Suspecti, inquam, eritis in omnibus, semel deprehensi in tam crassa temeritate, &c.*

L XIII.

C Iam verò Lutherus & Caluinus. non semel, sed sæpe in errore & falsitate deprehensi sunt. Nam, vt alia præteream, Lutherus docuit hominẽ in nulla actione, nec bona, nec mala, habere vsum liberi arbitrii; sed à Deo tam ad bene, quam ad male operandum, fatali quadam necessitate compelli. Sic enim scribit in assertione. art. 36. *Liberũ arbitriũ est figmentum in rebus, seu titulus sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare malũ aut bonũ, sed omnia sub Deo sunt, contra quæ nihil possumus. Quod & Poeta voluit, quando dixit: Certã stant omnia lege.*

L XIV.

D Similiter Caluinus docuit, Deum esse authorem peccati (lib. 1. Instir. c. 18. §. 3) Deum ab æterno prædestinasse plerisque homines ad æternam mortem & damnationem, sine vlla ipsorum culpa aut merito; solum quia ipsi ita placuit. (lib. 3. cap. 21. §. 1. & c. 23. §. 2. & alibi.) Deum mandare, vt gere & incitare Satanam, vt miseris homines ad peccatum inducat. (lib. 1. c. 18. §. 1. & 2. Item lib. 2. c. 4. §. 2. & 5.)

L XV.

E Hos Lutheri & Caluini errores merito detestamur. Primo, quia in Deum sunt impij & blasphemij. 2. quia hominibus horrorem ac desperationem incutunt. 3. quia tollunt è medio omnes consolationes, exhortationes, mandata, prohibitiones, Iudices, tribunalia, totam denique politiam. Nam hæc omnia frustra sunt, si homo non habet liberum arbitrium. Quis credat authores eiusmodi errorum immediate à Deo missos ad docendum esse?

Alie Rationes.

L XVI.

Tertia ratio. Lutherus à Diabolo accepit doctrinam suam de abroganda Missa: Ergo ad docendum non est missus à Deo. Hoc argumentum fusè prosequitur Nicolaus Serarius in libro, *De Lutheri Magistro*: Et in altero, quem opposuit Apologia: Friderici Balduini Ministri Saxonici, qui frustra conatus est Lutherum ab hac ignominia liberare.

L XVII.

Quarta, Lutherus & Caluinus affirmant, nihil credendum est, nisi quod scriptum est in Verbo Dei: At ibi non est scriptum, eos à Deo ad reformandam Ecclesiam missos esse: Ergo secundum ipsorum sententiam, hoc credendum non est.

LXVIII.

Quinta, Deus non solet homines publica infamia notatos mittere ad docendum populum: At Lutherus & Calvinus fuerunt publica infamia notati: Ergo non est verisimile, à Deo missos esse ad docendum populum. Minor patet, quia is iure Cæsareo infamis est, qui nuptias cum eo constituit, quem uxorem ducere, vel non potest, vel fas non est. (L. Quid ergo, ff. De his qui norantur infamia.) At Lutherus constituit nuptias cum Moniali, quam uxorem ducere non poterat, nec fas erat: Ergo iure Cæsareo fuit infamis. Et in ea infamia mansit vsque ad finem vitæ; quia quas nuptias Monachus cum Moniali sacrilegè contraxit, in iis postea perseueravit.

LXIX.

Idem, ex alio capite, dico de Caluino. Is enim & facto & iure infamis est, qui ob graue flagitium publico iudicio condemnatur. (L. i. ff. De his qui norantur infamia.) At Calvinus Nouioduni in Picardia propter crimen Sodomix publico iudicio condemnatus fuit ad pœnam ignis (quæ tamen pœna, per intercessionem Episcopi, in vstulationem ferri candentis mutata est.) Ergo iure & facto fuit infamis. Vide Bolssecum, Medicum Lugdunensem, in vita Caluini c. 5. & alios. LXX.

Ex dictis colligo, Ministros Lutheranos & Calu-

nianos non esse legitimos Ecclesiæ Christi Pastores, quia nec à Deo immediatè missi sunt; nec ab vllò Episcopo iurisdictionem acceperunt. Videant subditi, an illorum curæ tunc committere se possint. Nos meliori loco sumus. Nam in nostra Ecclesia, non solum nostro, sed etiam Lutheranorum iudicio, legitimi Sacerdotes & Episcopi ordinantur.

ALIÆ THESESES MISCEL-

LANEÆ.

- 1 Intellectus creatus lumine gloria eleuatus capax est visionis beatificæ.
- 2 Essentia diuina oculis corporis videri non potest.
- 3 Tres sunt persone diuine, & una natura.
- 4 Primum peccatum primi parentis, traducitur per originem in posteros.
- 5 Ex hominibus, ordinario generationis modo ab Adamo descendentibus, sola Dei Mater peccatum originale non contraxit.
- 6 Efficacitas gratiæ non est sita in Physicæ prædeterminatione.
- 7 Adamo per peccatum non lapsò, Christus non fuisse incarnatus.
- 8 In Christo sunt dua nature, & una persona.

DE IUDICE CONTROVERSIARVM.

XIMVS de Iudice Controversiarum in negotio fidei ac religionis. De quo aliter aduersarij sentiunt, aliter Catholici. Aduersarij, vt plurimum, docent, solâ Scripturam esse normam & Iudicem Controversiarum fidei ac religionis: Et ex ea sola, seclusis traditionibus & auctoritate Ecclesiæ, controversias omnes finiri ac decidi posse: Hoc probant tripliciter.

1. Primò, quia Deus in veteri Testamento remittit Iudæos ad solam Scripturam, tanquam ad Iudicem, Isaia 8. 20. *Ad legem & testimonium.* Idem facit Christus in nouo, Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas.* Et hoc Christi consilium secuti sunt Beroënnes, de quibus scriptum est, Act. 17. 11. *Quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.*

2. Secundò, Deus in V. T. mandauit vt nihil adderetur ad Scripturam, Deut. 4. 2. *Non addetis ad verbû, quod vobis loquor.* Et c. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.* Similiter Christus & Apostoli in noua lege, damnant omnes Traditiones, & sola Scriptura volunt nos esse contentos, vt Matth. 15. 6. *Frivum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram.* Et Galat. 1. 13. *Persequerbar Ecclesiam Dei, abundantius amulator existens paternarum mearum Traditionum.* Et Coloss. 2. v. 8. *Videte, ne quis vos seducat per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundum Traditionem hominum.*

3. Tertio, Paulus disertè fatetur solam Scripturam per se sufficere 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendû, ad arguendû, ad corripiendû, ad erudiendû in iustitia, vt perfectus sit homo*

A Dei, ad omne opus bonum instructus. Hinc idem Apostolus execratur illos qui aliquid putant Scripturæ addendû esse, Galat. 1. 9. *Si quis Euangelizauerit vobis præter id, quod accepistis, anathema sit.* Quod etiam facit Ioannes Apoc. 12. 18. *Contestor omni audienti verba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.* Sic Aduersarij.

4. Catholici distinguunt inter Iudicem & Normam: Iudicem vocant, qui fert sententiam inter partes litigantes. Normam, secundum quam fertur sententia à Iudice Posita hac distinctione, tria docent. 1. Ecclesiam esse Iudicem Controversiarum. 2. Normam, quod sequitur Ecclesia in ferenda sententia non esse solam Scripturam, sed Scripturam & Traditionem simul. 3. Ecclesiam iuxta hanc Normam, dupliciter sententiam pronunciare posse: vel per Pontificem, qui est Pastor Ecclesiæ: vel per Concilia à Pontifice approbata, quæ repræsentant Ecclesiam. Et vtroque modo sententiæ esse infallibilem. Nam neque Pontificè in fide errare posse, cui in Petro dictû est: *Ego pro te rogavi, vt non deficiat fides tua: Neque Concilia legitime celebrata propter illam Christi promissionem: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.*

5. Ad hanc sententiam confirmandam, & priorem refellendam, vtar sex argumentis, quibus perspicuè demonstrabo, solam Scripturam Controversiarum Iudicem esse non posse. Primum sumetur ex officio Iudicis, quod Scripturæ non competit. Secundum ex parte ipsius Scripturæ, in qua duo spectanda sunt: Litera & sensus. Litera occidit, teste Apostolo. Sensus sæpè obscurus ac intellectu difficilis est, vt alio Iudice ac interprete opus sit. Tertium ex parte Controversiarum, de quarum Iudice quæstio est. Nam aliquæ controversiæ

controuersia sunt, quæ ex Scriptura dirimi non possunt, cum nulla de iis in Scriptura fiat mentio. Quartum ex usu & praxi Veteris Test. vbi non Scriptura, sed Pontifex pro Iudice agnoscebat. Quintum ex simili usu & praxi Noui Test. Sextum ex analogia Iudicis Controuersiarum ciuiliū & politicarū. Nam Iudex eiusmodi Controuersiarum non est Lex scripta, sed Princeps, aut Consistorium Principis.

7. Deinde examinabo testimonia Scripturæ, initio contra nos allata. Ex quorum examine seu discussione, tria licebit colligere. 1. Quædam ex illis non tam aduersariis, quàm nobis patrocinari: præsertim illud, quo maximè gloriatur, *Scrutamini Scripturas*. 2. Quædam nihil ad rem facere, de qua agimus. 3. Aduersarios, qui in Scriptura victoriam quærunt, sensum & mentem Scripturæ penitus ignorare. Incipiam à nostris argumentis.

Solam Scripturam non esse Iudicem.

I. ARGUMENTVM.

Ex officio Iudicis.

8. **P**rimum argumentum, quod sumitur ab officio Iudicis, sic propono: Qui est Iudex inter duos litigantes, debet ita pronunciare sententiam, vt vterque litigantium clarè intelligat quanam sit sententia Iudicis. Et alter eorum fateatur, illam pro se, alter contra se latam esse: Alioquin nisi id fiat, non cessabunt à lite, sed vterque suam causam prosequetur. At Scriptura non potest hoc præstare. Ergo non potest esse Iudex Controuersiarum. Maior per se clara est. Minorem probo, quia Lutherani & Calvinistæ multis iam annis litigant de his punctis.

- 1 De Baptismo paruulorum.
- 2 De reali præsentia Christi in Eucharistia.
- 3 De prædestinatione.
- 4 De persona Christi.
- 5 De Exorcismo.
- 6 De numero & Canone librorum Scripturæ.

Et tamen Scriptura, quam volunt esse Iudicem, non potest dirimere aut finire has ipsas controuersias. Nec hætenus auditum est, ita pronunciaffe sententiam, vt vel Lutherani, vel Calvinistæ fassi sint contra se pronunciatam esse. Hoc constat ex euentu. Nam vtrique pergunt in studio & ardore litigandi: quod sine dubio non facerent, si putarent sententiam clarè semel esse latam. Tunc enim vel vltro cessarent à suscepta contentione, & sententiæ acquiescerent: vel certè, si existimarent iniuste secum actum esse, ad alium Iudicem prouocarent, Neutrum fit.

9. Vt magis appareat vis huius argumenti, duo consideranda sunt. Vnum, quod tam Lutherani, quàm Calvinistæ palam fateantur, se non alium Iudicem, quàm solam Scripturam agnoscere. Et hanc ipsam Scripturam esse claram, perspicuam, & ad omnes controuersias sopiendas, per se sufficientem: nec vllam falsitatem subesse illi posse. Alterum, quod nihilominus vtrique nihil aliud efficiant litigando apud hunc Iudicem, quàm vt quotidie crescant eorum lites, & ipsi erga se mutuo infestiores euadant. Ex quibus alterutrum sequi necesse est: vel Scripturam hætenus non pronunciaffe claram, perspicuam, & sufficientem sententiæ: vel certè, si pronunciauit, Lutheranos & Calvinistas pernicaces esse, qui clarè, perspicue, & sufficienti sententiæ non volūt acquiescere. Alterutrum ipsi eligat.

II. ARGUMENTVM.

Ex parte Scripturæ.

10. **I**n Scriptura duo spectanda sunt, Litera & sensus: sicut in homine corpus & anima. De

illis, vt aliqui interpretantur, locutus est Apostolus 2 Cor. 3. 6. cum ait: *Litera occidit, spiritus autem viuificat*. Q. d. Si sequaris verum Scripturæ sensum, qui est quasi spiritus & anima viuificans, proderit tibi ad salutem. Si autem neglecto vero & legitimo sensu, hæreas tantum in externa litera, & contendas illū esse sensum, quem externa litera præ se fert, sæpè errabis. Quam interpretationem sequitur Augustinus Ser. 70 de tempore: *Frequenter, inquit, admonui charitatē vestram fratres dilectissimi, quæ diebus istis in Ecclesia recitatur, non hoc tantum attendere debeamus, quod ex litera cognoscimus, sed remoto velamine literæ, viuificantē spiritum fideliter requiramus, sic enim dicit Apostolus: Litera occidit, spiritus autem viuificat. Denique infœlices Iudæi & plus infœlices heretici, qui dum solum literæ assciunt sonum, quasi corpus sine anima, ita sine viuificante spiritu mortui remanserunt.* Similia habet lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 5.

11. Hoc posito, duo probanda sunt. Vnum est, quod Scriptura, si literam spectes, non possit esse Iudex Controuersiarum. Alterum, quod neque, si sensum spectes, possit esse Iudex. Priorem partem sic probo: ille non potest esse infallibilis Iudex Controuersiarum, qui ducit homines in errorem & hæresim: At Scriptura, si nudam illius literam spectemus, ducit hominem in errorem & hæresim: Ergo non potest esse infallibilis Iudex Controuersiarum.

12. Maior per se nota est, quia propterea quærimus infallibilem Iudicem, ne erremus: Ergo qui ducit nos in errorem, non est infallibilis Iudex. Minor patet ex Apostolo, quia Scriptura secundum literam occidit, id est, in lapsum & errorem ducit.

12. Sic olim occidit Iudæos, qui omnia, quæ in Mose & Prophetis prædicta erant de Christo, intelligebant secundum externam literam, & sensum interius latentem non percipiebant. Et hoc est, quod ait Apostolus 2. Cor. 3. 15. *Vsq̄ue in hodiernum diem, cum legitur Moses, vel amen positum est super cor eorū, id est: Adhuc Iudæi non intelligunt Mosen, quem quotidie legūt, quia non penetrant internū ipsius sensum, sed externa litera contenti sunt. Vel clarius: Non agnoscunt Christū, qui in Mose, sub externis ceremoniis ac sacrificiis, tanquam sub velamine occultus est. Adhuc hærent in ipso velamine, & non considerant, quid sub illo lateat reconditum.*

13. Quod etiam obiicit illis Christus Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: Et ille sunt, quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.* Q. d. Si vultis certo cognoscere me esse Messiam à Deo promissum, de quo Moses & Prophetæ scripserunt, non tantum debetis legere Scripturas quoad externam literam, sed multò magis scrutari internum sensum & spiritum, qui sub externa litera, quasi sub vmbra aut figura delitescit. Hoc hætenus non fecistis. Tamen si enim persuasum vobis sit, in Scripturis sitam esse vitam æternam, tamen nescitis, in qua parte sita sit. Non est sita in externa litera, in externis ceremoniis & figuris, vt vos putatis; sed in spiritu, in sensu, in mystico. Ibi me quærite & inuenietis.

14. Nec solos Iudæos, sed etiam hæreticos Litera occidit. Nam multi in suis erroribus propterea perierunt, quod relicto Scripturæ sensu, quem sequitur sancta & Catholica Ecclesia, alium sensum, secundum externam literam, fuerint amplexi. Quod aliquot exemplis obiter demonstrabo.

15. Sabelliani dicebant, non esse tres personas diuinas, sed vnam tantum, quæ tamen haberet tria nomina, propter diuersa officia seu operationes. Eandem enim personam vocari Patrem, Filium, & Spiritum

Sanctum, sed diuerso respectu. Patrem, quatenus est author omnium creaturarum: Filium, quatenus assumpsit humanam naturam ex Virgine: Spiritum sanctum, quatenus sanctificat nos per suam gratiam. Ex eorum sententia sequebatur, Patrem esse mortuum & passum. Nam si vna tantum est persona, qua dicitur Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sane si illa persona mortua & passa est, necesse est, Patrem mortuum & passum esse. Hinc (teste Augustino in lib. de hæresib. c. 41.) Patri passiani appellati sunt. Vnde hic tantus error? Ex litera occidente. Nam secundum externam literam intelligebant illud Ioan. 10. 30. *Ego & Pater vnum sumus*. Ex quo inferebant, Patrem & Filium (& consequenter Spiritum Sanctum) esse vnum, quoad personam: cum tamen secundum sensum Ecclesie, sint vnum, quoad essentiam; & duo, quoad personam.

16. Ariani dicebant, Christum non esse Deum, sed inferiorē Deo. Vnde hoc: quia relicto sensu Ecclesie secundum literam explicabāt verba Christi, Ioan. 14.

28. *Pater maior me est*, id est, absolute maior. At Ecclesie sensus est, Christum secundum humanitatem, esse minorem Deo Patre: Secundum diuinitatem, æqualem. Et priori modo intelligendum esse illud, *Pater maior me est*: posteriori illud: *Ego & Pater vnum sumus*: Et sic omnia optimè coherere. Vide Athanasium oratione 2. contra Arianos, Hilarium l. 5. & 11. de Trinitate, Augustinum libro tertio contra Maximinum cap. 24. & 25. & libro de Trinitate cap. 7.

17. Macedoniani negabant Spiritum Sanctum esse Deū. Ex quo principio? Ex litera occidente. Nam secundum literam accipiebant illud Apostoli 1. Cor. 2.

10. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei*. Vnde sic concludebant: Qui scrutatur, quærit: qui quærit, dubitat: qui dubitat, ignorat: qui ignorat, Deus non est: Ergo Spiritus Sanctus non est Deus. At Ecclesia locum illū sic interpretatur: *Spiritus omnia scrutatur*, id est, omnia penetrat & comprehendit. Quo sensu dicitur etiam Deus Pater omnia scrutari, 1. Paralip. 28. 9. *Omnium corda scrutatur Deus*. Et Psal. 7. 10. *Scrutans corda & renes Deus*. Et Ierem. 17. 10. *Ego Dominus scrutans corda*. Vide Theodoretum, Theophylactum, D. Thomam, & alios in Commentario illius loci.

18. Manichæi asseriebant, vetus Testamentum nouo contrarium esse. Quare? quia rem totam æstimabant secundum externam literam; quam si spectes, alterum alteri videtur repugnare. Nam vetus dicit, Deū creasse omnia. (Genes. 1. 1.) Nouum dicit, Verbum creasse omnia. (Ioan. 1. 3.) Rursum, vetus dicit, hominem factum esse ad imaginem Dei. (Gen. 1. 27.) Nouum dicit, hominem esse ex Diabolo. (Ioan. 8. v. 44.) Item vetus dicit, Deum die septimo quiescisse ab omni opere. (Gen. 2. 2.) Nouum dicit, Deum vsque modo operari. (1. Ioan. 5. 17.) Contra hos agit D. Aug. in lib. contra Adimantum Manichæi discipulum, & ex sensu Catholice Ecclesie, conciliat inter se loca, quæ secundum literam videntur sibi aduersari. Non enim repugnat, Deum fecisse omnia, & tamen fecisse per Verbum, veluti per suam artem seu ideam. Nec repugnat, hominem factum esse ad imaginē Dei, quoad naturam: & tamen esse ex Diabolo, quoad malitiam. Denique non repugnat, Deum quiescisse die septimo ab opere creationis mundi; & tamen semper operari in gubernando & conseruando mundo.

19. Pelagiani negabant peccatum originale, asserentes peccatum Adami nocuisse ipsi soli, non autem posteris. Ex quo fundamento? Ex litera occidente; quia scriptum est, Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem Patris*. At sensus illius loci, secundum mentem Ecclesie Catholice, est hic: Filius, qui non est particeps peccati Patris, non portabit iniquitatem Patris:

A Si autem particeps est, portabit. (Vide Augustinum in lib. post collationem, c. 7.) Nunc autem constat, posteros fuisse participes peccati primi parentis, iuxta illud Rom. 5. 12. *In quo omnes peccauerunt*. Sed quomodo peccarunt omnes in Adamo? Hoc alibi explicandum est. Hic obiter dico, omnes in eo peccasse, quia Deus iniit pactum cum Adamo tanquam cum capite & communi radice seu principio totius posteritatis, vt, si ipse seruaret præceptum de non gustando fructu prohibito, tam ipse, quam posteri manerent in Paradiso: si non seruaret, tam ipse, quam posteri essent rei, ac veluti transgressores ex Paradiso eicerentur, quod & factum est.

B 20. Fuerunt etiam antiquiores hæretici, qui negabāt carnis resurrectionem, quia scriptum est, Ioan. 6. 63. *Spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quicquam*. Ex quo loco secundum externam literam intellecto, sic argumentabantur: Quorsum caro, si nihil prodest, esset resurrectura? (Retere Tertullianus in lib. de resurrectione carnis, cap. 37.) Ex eodem loco Calvinistæ faciunt hanc similem consequentiam: Quorsum Christus daret nobis suam carnem in Sacramento Eucharistie, si nihil prodest? vtrique decepti sunt ex litera occidente. Alioqui liceret etiam concludere in hunc modum: Si caro non prodest quicquam, cur Christus eam assumpsit? cur Verbum caro factum est? cur pro nobis Cruci eam affixit? Certè non fecit hæc frustra. Vide Maldonatum in caput sextum Ioannis.

Posterior pars argumenti.

De Scriptura, quoad sensum.

D 21. Atque hæc sufficiant de priori parte, in qua tum autoritate Apostoli, tum variis exemplis demonstratū est, Scripturam, si literam externam spectemus, non posse esse infallibilem Iudicem Controuersiarum, quia litera occidit, & varios errores ac hæreses parit. Altera pars est: Nec Scripturam, si sensum spectemus, posse esse Iudicem. Quam sic probō: Scriptura, quoad verum & legitimū sensum, sæpe est obscura, & difficilis intellectu: ac proinde, sæpe oritur controuersia de vero & legitimo ipsius sensu. Omnis autem controuersia requirit aliquem Iudicem. Debet ergo esse aliquis Iudex, qui definiat, hunc esse legitimum sensum, illum non esse. At hic Iudex non potest esse ipsa Scriptura, de cuius mente & sententia controuersia mouetur: Ergo aliquis alius, distinctus à Scriptura. In hoc discursu sunt aliquot principia, quæ sigillatim explicabo: Primum est.

Quod Scriptura quoad sensum, sæpe sit obscura, & difficilis intellectu.

F 22. Hoc testatur Petrus Apostolus in posteriori Epistola canonica, cap. 3. versu 16. vbi loquens de Epistolis sancti Pauli, sic ait: *In quibus sunt quadam difficilia intellectu*. Et variis modis confirmari potest. Primo, exemplo discipulorum euntium in Emaus, qui non intelligebant Scripturas, nisi Christus interpretaretur. (Lucæ 24. 27.) Secundo, exemplo Eunuchi Regine Æthiopum, qui rogatus à Philippo, an intelligeret Itaiam Prophetam, quem legebat: respondit: *Quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* (Act. 8. 31.) Tertio, exemplo Apostolorum, qui multa eorum, quæ à Christo dicebantur, non intelligebant. Matt. 13. 39. Accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: *Ediffere nobis parabolam zizaniorum agri*. Et Matt. 16. 11. *Quare non intelligitis, quia nō de pane dixi vobis?* Et Luc. 18. 14. *Et ipsi nihil ho-*

rum intellexerunt; & erat verbum istud absconditum ab eis. Quarto; Consensu omnium Interpretum. Nam si Scriptura esset facilis, quid opus esset tot interpretibus: tot Commentariis: tot quæstionibus & controuersis? Quinto, inductione. Constat obscurissimam esse prophetiam Ezechielis de visione quatuor animalium. Constat prophetiam Danielis de 70. Hebdomadibus, & de abominatione desolationis, multorum ingenia exercuisse, & adhuc exercere. De qua Christus Mat. 24. 15. *Qui legit intelligat.* Constat totam Ioannis Apocalypsim plenam esse reconditis mysteriis. Et ut loquitur D. Hieronymus in Epistola ad Paulinum, *tot habere Sacramenta, quot verba.*

23. Iam verò, quod in reliquo Bibliorum Codice, multa etiam obscura, & intricata sint, norunt illi, qui legerunt. Et ut alios omittam, loquantur illi, qui olim in assidua Scripturæ lectione diligenter occupati, fatabantur se multa ignorare, ideoque ad Augustinum, Hieronymum, & alios doctissimos Patres, discendi studio, confugiebant. Testantur hoc Epistolæ illorum Patrum, ex quibus aliqua proferam.

Damasus Papa consuluit Hieronymum super his quæstionibus.

1. Quid significet, quod in Genesi scriptum est, *omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Gen. 4. 11. (Epist. 124. 125. inter Epistolas Hieronymi.)

2. Si omnia fecit Deus bona valde, quare Noë de mundis & immundis animalibus præcepit, cum immundum nihil bonum esse possit? (ibidem.)

3. Cur Abraham fidei suæ signum in Circumcisione suscepit? Et cur Isaac vir iustus, & Deo charus, non illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore, benedixit? (ibidem.)

4. Quæ sit interpretatio visionis Isaiaæ Prophetæ de Seraphin & Trisagio? (Epist. 142.)

Euagrius eundem consuluit de hac quæstione: An Melchisedech, qui benedixit Abraham, fuerit diuinius naturæ, nec de hominibus æstimandus? (Epist. 1. 26.)

Dardanus de hac: Quænam sit illa terra promissionis, quam Iudæi redeuntes ex Ægypto dicuntur possedisse? Non enim videtur fuisse Palæstina, quia illam antea fuerat à maioribus ipsorum possessa, ac proinde non tam fuit promissa, quam reddita. (Epistola 129.)

Vitalis quæsiuit ab eodem: An pro vero credendum sit, Salomonem & Achaz, quod Scriptura commemorat, vndecimo ætatis anno filios genuisse? (Epist. 132.)

Cyprianus quæsiuit: Quæ sit vera explicatio difficillimi illius Psalmi, qui incipit: *Domine refugium factus es nobis.* (Epist. 139.)

Marcella, nobilis apud Romanos fœmina, multa illi proposuit.

1. Quid sit Ephodbad, & quid Teraphim apud Hebræos? (Epist. 130.)

2. Quid significet *Alleluia, Amen, Maranatha?* (Epist. 137.)

3. Quid sit *Diapsalma?* (Epist. 138.)

4. Quid sit *panis doloris?* quid *filij excussorum?* de quibus fit mentio in Psalm. 126. (Epistola 141.)

5. Quæ sint illa, quæ *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ Deus præparauit iis, qui diligunt eum?* Et quomodo rursum Apostolus inferat: *Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum?* Et si reuelatum est Apostolo, an ille & aliis reuelauerit? (Epistola 148.)

7. Cum dicat Apostolus 1. Thessal. 4. 16. *Deinde, nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra:* An hoc ita intelligendum sit, ut aliqui non ante moriantur, quam eant

Opusc. Bec. Tom. IV.

A cum Christo ad cælum? præsertim cum & Christus mortuus sit, Henoch atque Helias morituri esse dicantur in Apocalypsi Ioannis: Ne scilicet vllus sit, qui non gustauerit mortem. (ibidem.)

Principia, Virgo Romana, petiuit ab illo explicationem illius Psalmi: *Erucauit cor meum verbum bonum.* (Epist. 140.)

Sunia & Fretella, ex Getarum & Germanorum finibus, ab eodem per Epistolam interrogarunt: An in ea contentione, qua Latini dissentiunt à Græcis in Psalterio Dauidis, Hebræi magis cum his, quam cum illis conueniant? (Epist. 135.)

Hedibia, nobilis apud Gallos fœmina, misso in Bethlehé Apodemio, proposuit illi has difficultates:

1. Quomodo accipiendum sit illud Christi, Matth. 26. 29. *Non bibam amodo de genimine vitis, usque in diem illum, cū illud vobiscum bibam nouum in regno Patris mei.* (Epist. 150.)

2. Cur Matthæus dixerit, Christum vespere, Marcus, mane surrexisse? (ibid.)

3. Quid significet, quod in Matthæo scriptum est, *Velum templi scissum est in duas partes, à summo usque deorsum:* & quæ sequuntur. (ibid.)

4. Quomodo Christus secundum Ioannem, insufflauit Spiritum Sanctum in Apostolos, & tamen secundum Lucam, post Ascensionem se missurum Spiritum Sanctum repromisit? (ibid.)

5. Quid significet illud Apostoli, Roman. 9. 14. *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum? usque ad eum locum, Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus.* (ibid.)

6. Quid sit, quod idem Apostolus scribit, 2. Cor. 2. 16. *Aliis odor mortis in mortem: aliis odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?* (ibid.)

Algasia ex eadem Gallia, per eundem Apodemium, hæc illi proposuit

1. Cur Ioannes discipulos suos mittit ad Christum, ut interrogent eum: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* cum prius ipse de eodem dixerit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* (Epist. 151.)

2. Quid significet illud Matth. 12. 20. *Arundinem quassatum non confringet: & linum fumigans non extinguet.* (ibid.)

3. Quid item illud, Matth. 16. 24. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum.* (ibid.)

4. Et illud Matth. 24. 19. *Ua pregnantibus & nutrentibus in illis diebus.* (ibid.)

5. Quo sensu accipiendum illud Lucæ 9. 51. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmavit, ut iret in Ierusalem.* Et paulo post subditur de Samaritanis: *Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem.* (ibid.)

6. Quis sit villicus iniquitatis, qui voce Domini laudatus est. (ibid.)

7. Quid sibi velit Apostolus, Roman. 5. 7. cum ait: *Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.* (ibid.)

8. Quid item Rom. 7. 8. *Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* (ibid.)

24. Omitto similes de Scriptura quæstiones, quæ ex toto ferè Orbe Christiano ad S. Hieronymum deferbantur. Venio ad S. Augustinum, ad quem nec pauciores, nec à paucioribus delatæ sunt.

Volusianus hanc illi detulit: Quomodo Deus immensus claudi potuerit vtero Virginis? Et, an interea temporis deseruerit curam mundi? (Epist. 2. inter Epistolas S. Augustini.)

Marcellinus, cur Deus mutauerit sacrificia Mosai- ca, quæ semel instituit? præsertim cum ea, quæ semel

M

rectè instituta sunt, mutari nisi iniuste non possunt. (Epist. 4. & 5.)

Idem Marcellinus: Quomodo Magi Pharaonis poterunt inuenire aquam, quam in sanguinem mutarent, cum iam antea tota aqua Ægypti fuerit à Mose in sanguinem transmutata? (Epist. 7.)

Bonifacius Episcopus: Qui fiat, ut infantibus in Baptismo profit parentum fides, cum post Baptismum non noceat illis parentum impietas? Item: Quomodo susceutores in Baptismo respondeant, infantes credere, cum reuera non credant, & incertum sit, an aliquando sint credituri? (Epist. 23.)

Dardanus: Quomodo Christus homo credatur nunc esse in cælo, cum ipse in Cruce Latroni dixerit: *Hodie mecum eris in Paradiso*? Et, An hinc sequitur, Christum hominem, sicut Deum, ubique esse? (Epist. 57.)

Paulinus: Quid sit, quod dicitur Psalm. 15. 3. *Sanctis qui sunt in terra eius, mirificauit omnes voluntates suas inter illos.* (Epist. 58. & 59.)

Item, quid illud Psalm. 67. 22. *Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: Verticem capilli perambulantium in deliciis suis.*

Item, cum Apostolus dicit Eph. 4. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores:* quomodo distinguenda sint hæc nomina, & quæ sit cuique nomini officiorum, vel gratiarum proprietas? Quid proprium sit Apostolorum, quid Prophetarum, quid Euangelistarum, quid Pastorum, quid Doctorum? (ibid.)

Item, cum idem Apostolus scribit 1. Tim. 2. 1. *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones,* quod discrimen sit in hac verborum diuersitate. (ibid.)

Item, quid significet illud quod Apostolus dicit de Iudæis, Rom. 11. 28. *Secundum Euangelium quidem inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter Patres.* (ibid.)

Item, quid illud Colossen. 2. 18. *Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, que non vidit ambulans, frustra in flatu sensu carnis sue, & non tenens caput, &c.* (ibid.)

Euodus Episcopus: Quinam sint illi spiritus, de quibus loquitur Petrus in priori Epistola canonica, cap. 3. 19. *In quo & his qui in carcere erant, spiritibus veniens predicauit.* (Epistola 98. & 99.)

Honoratus: Quid sibi velit vox illa Domini, Psalm. 21. 2. *Deus Deus meus, quare me dereliquisti?* (Epist. 120.)

Item, quid sit, quod Apostolus ait, Ephes. 3. 17. *Ut in charitate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, que sit latitudo & longitudo, & sublimitas, & profundum.* (ibid.)

Item, quæ sint quinque Virgines stultæ, & quæ sapientes? Matth. 25. v. 2. (ibid.)

Item, quæ sint tenebræ exteriores. Matt. 12. 13.

Item quomodo intelligendum sit, *Verbum caro factum est,* Ioan. 1. 14. (ibid.)

Simplicianus: Quid velit Apostolus Rom. 7. 7. ubi ait: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit.* vsque ad eum locum: *In felix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 1.)

Item: Quid item, cum ait, Rom. 9. 10. *Sed & Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri:* vsque ad illud: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen.* (ibid. quæst. 2.)

Item quomodo dictum sit 1. Reg. 10. 10. *Et insiluit Spiritus Domini super Saul,* cum alibi dicatur: *Exaggravabat eum Spiritus nequam.* 1. Reg. 16. 14. (lib. 2. quæst. 1.)

Item: Quomodo dictum sit 1. Regum. 15. 11. *Panitet me, quod constituerim Saul Regem.* (ibid. quæst. 2.)

Item: An Spiritus immundus, qui erat in Pytho-

nissa, potuerit efficere, ut Samuel, qui erat mortuus, à Saule videretur, & loqueretur cum eo? (ibid. quæst. 3.)

Item de eo, quod dixit Helias 3. Reg. 17. 20. *Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti, ut interficeres filium eius?* (ibid. quæst. 5.)

Ex his quæstionibus manifeste apparet, Scripturam in multis locis obscuram ac intellectu difficilem esse: Et homines etiam doctissimos, quorum iam mentio facta est, palam profiteri, se non posse omnia percipere, nisi à doctioribus instruantur. Quæ porro sint causæ huius obscuritatis, iam explicandum est.

Causæ obscuritatis Scripturæ.

25. Inuenio duas potissimum causas: Vnam ex parte earum rerum, quæ tractantur in Scriptura. Alteram ex parte modi, quo tractantur. Res quæ tractantur, sunt fere quadruplices. 1. Historia, ut patet in Genesi, Exodo, Numeris, Deuteronomio, Iosue, libro Iudicum, Regum, Paralipomenon, Esdræ, Iudith, Tobitæ, Esther, Machabæorum; itemque in Euangelio & Actibus Apostolorum. 2. Vaticinia seu Prophetia, quæ in Psalmis, in maioribus & minoribus Prophetis, & in Apocalypsi Ioannis, maiori ex parte, consignatæ sunt. 3. Mysteria fidei, præsertim de Trinitate, de Incarnatione Verbi, de prædestinatione & reprobatione, de vi & efficacia Sacramentorum, de præsentia Christi in Eucharistia, de fide iustificante, de resurrectione mortuorum: & quæ similia sunt. 4. Præcepta & documenta moralia de virtutibus ac vitiis. Tametsi ergo, neque in his, neque in historiis, sit fortasse magna obscuritas ex parte rerum, summa tamen est in prophetiis & mysteriis fidei. Hæc enim superant humanum captum & intelligentiam. Et non percipiuntur à nobis, nisi in ænigmate, ut loquitur Apostolus 1. Cor. 13. 12.

26. Iam verò modus tractandi sæpe obscurus est; propter has causas. Primum, quia in Scriptura multæ sunt locutiones figuratæ. Sunt enim frequentes tropi, schemata, hyperbolæ, metaphoræ, allegoriæ, parabolæ, quibus tanquam inuolucris multæ veritates occultantur, quæ Lectoti non statim innotescunt.

Auget hanc obscuritatem, quod aliquando vnum idemque vocabulum, nunc propriè, nunc figuratè vsurpetur in eadem sententia: ut Ioan. 4. 13. *Qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Vbi bibere ex aqua, & sitire, in priori parte sententiæ sumitur corporaliter, in posteriori, spiritualiter.

Item, in eodem cap. v. 35. *Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Lenate oculos vestros, & videte regiones, quia alba sunt iam ad messem.* Hic etiam nomen *Messis*, primùm propriè; deinde figuratè accipitur.

Item, Ioan. 9. 39. Et dixit Iesus: *In iudicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.* Prior pars verborum intelligitur de visu corporali, posterior de spirituali.

Item 2. Cor. 5. 21. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Vbi peccatum priori loco sumitur propriè pro peccato, posteriori figuratè pro hostia, quæ offertur pro peccato. Nā sensus illius loci est, Deum voluisse, ut Christus, qui non peccauerat, esset hostia pro peccato totius humani generis. Vide Orig. lib. 3. comm. in Epist. ad Roman. & Augustin. li. 2. de consensu Euangelist. c. 30.

27. Secundo: Non solum occurrunt figuræ in vocibus & dictionibus, ut iam ostendi, sed etiam in rebus ipsis. Nam vna res sæpe est figura, vel typus alterius

rius rei per illam significatæ. Quo pacto Agnus Paschalis fuit figura Christi: Mare rubrum, Baptismi: Manna Eucharistiæ: Mons Sion, Ecclesiæ. Et sic de cæteris. Hinc triplex oritur obscuritas.

Vna, quia non statim constat, quæ res cuius rei figura sit v. g. Non constaret, Agar ancillam Abraham, fuisse figuram Synagogæ, & Saram uxorem Abraham, fuisse figuram Ecclesiæ, nisi Apostolus ex instinctu Spiritus sancti id explicasset. (Galat. 4. 24.) Similiter non constaret, virgam vigilantem, quam vidit Ieremias, significasse celerem executionem diuinæ sententiæ contra Iudæos & gentiles, (Ierem. 1. 11.) Et ollam succensam fuisse typum Nabuchodonosoris, (Ierem. 13.) Et per Ieremiam prohibitum ducere uxorem, præfiguratum fuisse imminensem Iudææ vastitatem. (Ierem. 16. 2.) Et per calicem furoris Domini, potentiam & furorem Regis Babyloniz, (Ierem. 25. 15.) Et per lambare computrescens, interitum populi in captiuitate, (Ierem. 13. v. 1.) Et per lagunculam implendam vino, habitatores Ierusalem inebriandos vino furoris Domini, (Ierem. 13. 12.) Et per duos calathos ficuum optimarum & pessimarum, duo genera hominum, quorum alij felices erant, qui transmigrabant cum Rege; alij miseri, qui remanebant Ierosolymis. (Ierem. 24. 2.) Et per lutum in manu figuli, populum Iudæorum in manu Dei. (Ierem. 18. 6.) Et per catenas & vincula Ieremiæ, captiuitatem variarum gentium, (Ierem. 27. 2.) Et per confractionem lagunculæ testæ, confractionem populi & ciuitatis Ierusalem. (Ierem. 19. 10.) Et per quatuor bestias, quatuor regna seu imperia. (Dan. 7. 3.) Et per arietem, Regem Medorum ac Persarum: Per hircum, Regem Græcorum, (Daniel 8. 20.) Hæc inquam, & similia non constarent, nisi sigillatim à Deo essent explicata: Et postquam explicata sunt, vix adhuc intelliguntur sine interprete.

Altera, quia vna res aliquando est figura rerum diuersarum, etiam repugnantium. Sic Ionas fuit typus Christi, Matt. 12. 40. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terra tribus diebus & tribus noctibus.* Idem Ionas fuit typus populi Iudæorum, qui Christo erant contrarij. Nam sicut Ionas dolebat de penitentia Ninuitarum, (Iona 4. 1.) ita Iudæi postea doluerunt de redemptione gentium, (Augustin. Epistol. 49. qu. 6.) Quod dixi de Iona, dicendum quoque est de Diluuiio, de Petra, de similibus. Nam diluuium fuit ex vna parte figura baptismi fidelium: ex altera, supplicij infidelium. Augustin. Epistol. 99. ad Euodium.) Et Petra, qui Christus est, fuit pereuntibus lapis offensionis & scandali: credentibus verò, in caput anguli, (1. Petri 2. 8. & Rom. 9. 32.)

Postrema, quia aliquando fit, vt res aliqua, quæ est figura alterius, representet illam in vno, & omnino dissimilis sit in alio. Quo pacto fœmina fornicaria, quam Oseas Propheta iussus est accipere in uxorem, fuit typus Synagoge: quam in eo representabat, quod sicut ipsa commiserat fornicationem carnalem, ita Synagoga spiritalem, quæ in cultu idolorum consistit. At in eo discrepabat, quod ipsa postquam Oseæ nupsit, non rediit ad carnalem fornicationem, vt multi probabiliter putant: Synagoga verò, postquam Deo fuerat reconciliata, iterum in idololatriam lapsa est.

28. Tertio, sæpe etiam in Scriptura occurrunt apparentes contradictiones, quæ Lectori magnam pariunt difficultatem. Aliquas ex iis recensibo.

1. Dicit Moses, Deum creasse cælum & terram sex diebus, & septimo die quiescisse, Genes. 1. 2. At contra, Ecclesiasticus c. 18. 1. dicit: *Qui vi-*

uit in æternum, creauit omnia simul.

2. Moses refert, filios Israël in Ægypto fuisse annis quadringentis, Genes. 15. 13. Quod etiam repetit Stephanus Act. 7. 8. At contra Apostolus ait fuisse annis quadringentis & triginta, Galat. 3. 17.

3. Genes. 32. 30. dicit Iacob Patriarcha: *Vidi Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.* At contra Exod. 33. 20. dicit Deus: *Non videbit me homo, & viuet.*

4. Exod. 20. 5. dicitur: *Ego sum Dominus Deus tuus, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem.* At contra Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris.*

Item Exod. 20. 12. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus super terram.* At contra Luca 14. 26. *Qui non odit patrem suum, & matrem, non potest esse meus discipulus.*

Item, Deuter. 6. 13. *Dominum Deum timebis, ac per nomen eius iurabis.* At contra Matth. 5. 34. *Ego autem dico vobis, non iurate omnino.*

Item, 1. Reg. 15. 11. *Pœnitet me, quod constituerim Saul Regem.* At contra Rom. 11. 29. *Sine penitentia sunt dona & vocatio Dei.*

Item, 3. Reg. 8. 9. *In arca autem non erat aliud nisi due tabule lapideæ, quas posuerat in ea Moses in Horeb.* At contra Hebr. 9. 4. *In arca erat urna habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabula testamenti.*

Item, Psalm. 1. 5. *Non resurgent impij in iudicio.* At contra 1. Corinth. 15. 51. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.*

Item, Psalm. 61. 12. *Semel locutus est Deus.* At contra Hebr. 1. 1. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio.*

Item, Psalm. 115. 2. *Omnis homo mendax.* At contra Apoc. 14. 5. *In ore eorum non est inuentum mendacium.*

Item, Prouerb. 6. 6. *Vade ad formicam, o piger, & disce sapientiam: quæ parat in aestate cibum suum; & congregat in messe, quod comedat.* At contra Matth. 6. 34. *Nolite solliciti esse in crastinum.*

Item, Prouerb. 22. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.* At contra Ezech. 20. 18. *In preceptis Patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis.*

Item Prouerb. 26. 4. *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.* At contra ibidem: *Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

Item, Sap. 1. 13. *Deus mortem non fecit.* At contra Ecclesiast. 11. 14. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.*

Item, Sapient. 11. 25. *Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* At contra Rom. 9. 13. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Item, Ecclesiast. 10. 15. *Initium omnis peccati est superbia.* At contra 1. Timoth. 6. 10. *Radix omnium malorum est cupiditas.*

Item, Ecclesiast. 12. 6. *Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari.* At contra Luca 6. 30. *Omni petenti te tribue.*

Item, Ecclesiast. 24. 28. *Qui edunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc sitient.* At contra Ioan. 4. 13. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.*

Item, Iona 3. 4. *Adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur.* At contra Iona 4. v. 11. *Ego parcam Ninive ciuitati magnæ.*

Item, Matth. 10. 8. *Gratis accepistis, gratis date.* At contra Luca 10. 7. *Dignus est operarius mercede sua.*

Item, Matth. 10. 10. *Nihil tuleritis in via, non peram, neque calceamenta, neque virgam.* At contra Marci 6. 8.

Et praecepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum.

Item, Matth. 17. 1. Post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem. At contra Luc. 9. 28. Factum est autem post haec verba fere dies octo, & assumpsit Petrum, &c.

Item, Matth. 18. 15. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum. At contra 1. Timoth. 5. 20. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.

Item, Marci 10. 19. Nemo bonus, nisi vnus Deus. At contra Lucae 6. 45. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum.

Item, Marci 16. 15. Pradicate Euangelium omni creatura. At contra Matth. 10. 5. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis; sed ite ad ones, quae perierunt domus Irael.

Item, Lucae 22. 28. Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. At contra Matth. 26. 31. Omnes vos scandalum patiemini in me.

Item, Ioan. 5. 31. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum. At contra Ioan. 8. 14. Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum.

Item, Ioan. 5. 34. Ego testimonium ab homine non accipio. At contra Ioan. 15. v. 27. Et vos testimonium perhibebitis de me.

Item, Ioan. 6. 55. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam. At contra ibidem: Spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quicquam.

Item, Ioan. 15. 15. Omnia quaecumque audiui a Patre meo, nota feci vobis. At contra Ioan. 16. 12. Adhuc multa habeo vobis dicere.

Item, Ioan. 20. 1. Maria Magdalene venit ad monumentum, cum adhuc tenebrae essent. At contra Marci 16. 2. Venit ad monumentum, orto iam Sole.

Item Rom. 2. 25. Circumcisio quidem prodest, si legem obserues. At contra Galat. 5. 2. Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

Item, Rom. 3. 28. Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus. At contra Iacob. 2. 20. Fides sine operibus mortua est. Et ibidem: Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.

Item, Rom. 9. 16. Voluntati eius quis resistit? At contra Act. 7. 51. Vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut & Patres vestri.

Item, Rom. 11. 34. Quis cognouit sensum Domini? At contra 1. Corinth. 2. 16. Nos autem sensum Christi habemus.

Item, 1. Cor. 13. 3. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. At contra Lucae 11. 41. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

Item, 1. Corinth. 15. 22. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. At contra Ioan. 5. 21. Filius, quos vult, viuificat.

Item, Galat. 1. 10. An quero hominibus placere? si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. At contra 1. Corinth. 10. 33. Sine offensione estote, sicut & ego per omnia omnibus placeo.

Item, Galat. 6. v. 2. Alter alterius onera portate. At contra ibid. v. 5. Unusquisque onus suum portabit.

Item, 1. Timoth. 6. 16. Deus habitat lucem inaccessibilem. At contra Psalm. 33. 6. Accedite ad eum, & illuminamini.

Item, 1. Ioan. 1. 8. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. At contra 1. Ioan. 3. 9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit.

Haec & similes apparentes contradictiones, quae

passim in Scripturae occurrunt, saepe remorantur Lectorem, & negotium faceffunt, etiam vitiis doctissimis. Testantur hoc antiqui Patres, qui in huiusmodi contradictionibus conciliandis multum operae posuerunt, vt Augustinus in libris de consensu Evangelistarum, & alij praeterea, qui Scripturam interpretati sunt. Quorum labores si ad nos non peruenissent, in magnis adhuc tenebris versaremur.

Atque haec sit tertia causa obscuritatis Scripturae. 29. Quarta est, quod verba Scripturae saepe efficiant ambiguum sensum, ex defectu distinctionis. Nam aliquando, vbi distinctione opus est, nulla adhibetur distinctio. Quod fit in his fere casibus. 1. Quando agitur de Deo. 2. Quando de Christo. 3. Quando de aduentu Christi. 4. Quando de Ecclesia. Nam in Deo spectari potest, vel vnitas essentiae, vel trinitas personarum. In Christo, vel humana natura, vel diuina Aduentus Christi duplex est: alter in natiuitate; alter in die iudicij. Ecclesia similiter, vel militans est in terra, vel triumphans in caelo. Cum ergo Scriptura loquitur vel de Deo, vel de Christo, vel de aduentu Christi, vel de Ecclesia; saepe dubium & obscurum est, quo sensu de illis loquatur: An scilicet de Deo, quatenus est vnus in essentia, an quatenus est trinus in personis? An de Christo, quae Deus, an quae homo est? An de primo ipsius aduentu, an de secundo? An de Ecclesia militante, an de triumphante? De singulis dabo exemplum.

30. De Deo loquitur Scriptura. Matth. 6. ver. 9. Pater noster, qui es in caelis. Dubium est, an loquatur de Deo, quoad vnitatem essentiae, an quoad distinctionem personarum? Vel, vt proponunt Scholastici: An nomen Patris sumatur ibi essentialiter, quatenus est commune tribus personis? An personaliter, quatenus conuenit soli primae personae? In vtraque partem auctores sunt. Verisimilius tamen est, sumi essentialiter. Quod ex verbis illis Christi colligi potest, Ioan. 20. 17. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. Vbi vtroque modo sumitur. Nam Pater Christi, quoad aeternam generationem, est prima persona diuina, quatenus distinguitur a Filio & Spiritu sancto. Noster autem Pater, quoad creationem, gubernationem, & adoptionem, est tota Trinitas, quatenus est vnus Deus. Itaque cum ait: Ascendo ad Patrem meum, loquitur de sola prima persona, cum addit: Et Patrem vestrum, loquitur de tribus personis, quatenus sunt vnus in essentia.

31. De Christo fit mentio, Coloss. 1. 15. Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturae: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: Et ipse caput corporis Ecclesiae, primogenitus ex mortuis, &c. Hic etiam dubium est, an haec intelligi debeant de Christo secundum diuinitatem, an secundum humanitatem? Multi volunt, aliqua priori, alia posteriori modo intelligi oportere. Quibus assentior. Nam Christus, secundum diuinitatem, est imago Dei Patris: Et per ipsum, ac in ipso creata sunt omnia. At secundum humanitatem est caput Ecclesiae, & primogenitus ex mortuis. Vtroque sensu potest dici primogenitus omnis creaturae, iuxta varias interpretum explicationes, vt videre est in Commentario illius loci.

32. De aduentu Christi sermo est, Hebr. 1. 6. Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terrae, dicit: Adorent eum omnes Angeli Dei. Et hic quaestio est, an sermo sit de priori aduentu, qui factus est in natiuitate; an de posteriori, qui fiet in die iudicij? Si spectemus particulam, Iterum, videtur esse sermo de posteriori: si alias circumstantias, de priori. Videantur interpretes.

33. De Ecclesia scribit Apostolus, Galat. 4. 26. Illa autem,

autem, qua sursum est Ierusalem, libera est, qua est mater nostra. Scriptum est enim: *Laetare sterilis, qua non parieris, erumpe & clama, qua non parturisti, quia multi filii deserta, magis quam eius, qua habet virum.* At difficultas est, an loquatur de Ecclesia militante, an triumphante? Quae difficultas habet etiam locum alibi, vt Hebr. 12. 22. *Accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei uinentis, Ierusalem caelestem, & Ecclesiam primitiuorum.* Et Eph. 5. 25. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lauacro aqua in verbo uita, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.*

34. Ad hoc genus obscuritatis potest etiam reuocari, quod quae in Scriptura dicuntur de Christo, aliquando intelligantur de capite Ecclesiae, quod est Christus; aliquando de corpore seu membris Ecclesiae; aliquando de utroque, vt notat August. lib. 3. de doctrina Christiana c. 31.

De capite Ecclesiae intelligitur illud Matth. 28. 20. *Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.* Vbi Christus tanquam caput Ecclesiae, promittit corpori & membris illius, perpetuam suam assistentiam, protectionem, & gubernationem.

De corpore seu membris Ecclesiae, intelligitur illud Actuum 9. 4. *Saule, Saule, quid me persequeris?* Non enim Saulus persequebatur personam Christi, (quia Christus iam erat in caelo, ubi eum persequi non poterat,) sed discipulos Christi, qui erant membra Ecclesiae. Item illud Zachar. 2. 8. *Post gloriam misit me ad gentes.* Vbi Christus loquitur in persona Apostolorum. *Q. D. Pater meus caelestis mittet me, id est, Apostolos ad conuersionem gentium.* Sed quando mittet? *Post gloriam,* id est, postquam in resurrectione & ascensione ostendero meam gloriam & diuinitatem. Eodem sensu, Augustinus in expositione Psal. 147. interpretatur illud Matthaei 24. v. 23. *Tunc si quis uobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.* Putat enim per Christum intelligi Ecclesiam Christi. Verba eius sunt haec: *Exurgent pseudo-Christi & pseudoprophetae, & dicent: Ecce hic, & ecce illic: Non enim de ipso capite dicent: Ecce hic, & ecce illic: (certum est enim, quod Christus in caelis est) sed de Ecclesia.* Et ex hoc loco confutat Donatistas, qui dicebant: *Ecce hic in Africa est Ecclesia, & non alibi.*

De utroque intelligitur illud Isaiae 61. 10. *Induit me uelamentis salutis, & indumento iustitiae circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam coronatam monilibus suis.* Vbi Christus nominatur sponsus & sponsa, id est, caput & corpus. Et Psalm. 2. uers. 2. *Aspiterunt Reges terra, & Principes conuenerunt aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Quod in capite impletum est, & quotidie impletur in membris.

35. Quinta causa obscuritatis est, quod saepe in Scriptura, ubi minimè putamus, subito fiat transitus de sensu litterali ad mysticum, de carnalibus ad spiritualia, de temporalibus ad aeterna, de Regibus Israël ad Regem Christum: Et è contrario. Hoc maxime fit in Psalmis & Prophetis, vt videre est cap. 7. Isaiae, ubi ab historia duorum Regum (quorum alter erat Rafin Rex Syriae; alter Phacee Rex Israël) statim fit transitus ad B. Virginem. *Ecce, inquit, Virgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuël.* Et cap. 14. ubi à Rege Babylonis fit transitus ad Luciferum. Et Psalm. 71. ubi à Salomone fit transitus ad Christum. *Adorabunt eum omnes Reges terra.* Et Ioann. 6. ubi à panibus hordeaceis fit transitus ad panem Eucharisticum seu Sacramentalem. Et alibi saepe. Vide D. Hieronymum

A lib. 5. in Isaia c. 16. & nostrum Riberam in cap. 1. Osee, v. 34.

36. Sexta est, quod in historiis Scripturae, saepe non seruetur ordo rerum gestarum. Item, quod saepe supputatio annorum non appareat liquida. Denique quod saepe citentur libri, qui quidem si exstarent, multum lucis adferrent Lectori; sed quia non exstant, relinquunt ambiguum & suspensum. Cuiusmodi libri sunt hi:

1. Liber bellorum Domini. (Num. 21. 14.)
2. Liber iustorum, Iosue 10. 13.
- B 3. Liber uerborum dierum Salomonis. 3. Reg. 11. 41.
4. Liber sermonum dierum Regum Iuda & Regum Israël. 3. Reg. 14. & deinceps.
5. Liber Samuëlis Videntis de rebus à Dauide gestis. 1. Paralip. 29. 29.
6. Liber Nathan Prophetæ de iisdem rebus. Ibid.
7. Volumen Gad Videntis. Ibidem.
8. Liber Nathan Prophetæ de rebus à Salomone gestis. 2. Paral. 9. 29.
9. Liber Ahia Silonitis de iisdem, ibidem.
10. Visio Addo Videntis, contra Ieroboam filium Nabat. ibidem.
- C 11. Historia Regum Israël, conscripta à Iehu, filio Hanani. 2. Paralip. 20. 34.
12. Historia Ozia Regis, conscripta ab Isaia filio Amos. 2. Paralip. 26. 22.
13. Sermones Hozai, de rebus Manasse. 2. Paralip. 33. 19.
14. Lamentatio Ieremiae in funere Iosia Regis. 2. 35. 25.
15. Volumen Ieremiae de euerfione urbis, & captiuitate populi. Ierem. 36. 6.
16. Liber Ieremiae de vastatione Babylonis. Ierem. 51. 60.
17. Liber dierum sacerdotij Ioannis Hyrcani. 1. Machab. 16. 24.
- D 18. Descriptiones Ieremiae Prophetæ, 2. Machab. 2. 1.
19. Liber Henoch. In epistola Iudae Apostoli.

37. Praeter has causas sunt plures aliae, quas obiter attingam. 1. Quod aliquando connectantur sententiae, inter quas vel connexio non est, vel non apparet. 2. Quod saepe occurrant Hebraismi, qui à paucis intelligi possunt. 3. Quod saepe non videatur aptè responderi ad quaestionem propositam. 4. Quod saepe uerba ambigua sint, vt aegre discerni queat, quo sensu accipi debeant. Vt 1. Corinth. 3. v. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id, quod positum est Christus Iesus: Si quis autem superadificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & uniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superadificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.*

38. Hic locus plane difficillimus est. 1. Quia non satis constat, quid intelligendum sit per aurum, argentum, fenum, stipulam. 2. Quid per diem Domini. 3. Quid per ignem. 4. Quid sit ardere & detrimentum pati. Denique, quid sit, saluum fieri quasi per ignem. Vnde Augustinus in libro de fide & operibus, c. 15. disertè scribit, hunc locum esse unum ex iis, de quibus loquitur Petrus in posteriori Epistola cap. 3. v. 16. cum ait: *In Epistolis Pauli quaedam esse difficulta intellectu.*

39. Aequè obscurum est illud 1. Corinth. 15. 29. *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Vt & quid baptizamur pro illis?*

Non enim facile est explicare, quid hoc loco significet, baptizari; Item, quid pro mortuis baptizari. De qua re extant sex diuersæ opiniones apud Bellar. l. 1. de Purgat. c. 4.

40. Similiter illud Hebr. 6. 4. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum celeste, & participes facti sunt Spiritus sancti, & c. & prolapsi sunt, rursus renouari ad penitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis Filium Dei.*

Quæ verba obscurissima sunt, & ex illis male intellectis orta est hæresis Nouatianorum, tempore Cypriani, qui dicebant, lapsis non esse dandam penitentiam, nec veniam; ideoque Catharos, id est, pueros, ac mundos se appellabant.

Atque hæc sufficient de causis, propter quas Scriptura, quoad verum & legitimum sensum, sæpe difficilis ac obscura est. At hinc oritur alia quæstio, quæ etiam paucis explicabitur.

Cur Deus voluerit Scripturam esse obscuram?

41. **H**ic merito quæri potest, cur Scriptura, quæ alioqui ex parte rerum ac mysteriorum, quæ tractat, valde obscura est, adhuc obscurior facta sit ex modo tractandi, Deo sic volente & disponente: cur non potius, eodem volente & disponente factum est, ut mysteria, quæ ipsa per se obscura sunt, tam clarè proponerentur, ut ab omnibus intelligi possint? variæ sunt rationes, ex iis aliquas attingam.

41. Prima ratio. Deus sicut in aliis rebus, ita etiam in Ecclesia, voluit seruari ordinem, ut alij essent, qui docerent: alij qui discerent. At hic ordo non seruetur, si Scriptura esset tam clara, ut ab omnibus intelligi & explanari possit. Quo spectat illud Ephes. 4. 11. *Ipsè dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in adificationem corporis Christi, id est, Ecclesiæ.* Et 1. Cor. 12. 29. *Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes interpretantur? quasi dicat: Minimè. Aliorum est docere & interpretari; aliorum discere & auscultare. Quod ibidem pulchra declaratur similitudine, quæ ab humano corpore sumpta est. Nam sicut in humano corpore multa sunt membra, & non omnia eundem actum seu officium exercent: ita in Ecclesia, quæ est corpus Christi, multi sunt fideles, & non omnes eandem à Deo gratiam & operationem habent. Nam vni datur sermo sapientiæ, alteri operatio virtutum, alij discretio spirituum, alij interpretatio sermonum. Et ut alibi loquitur idem Apostolus, *unicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.* (Rom. 12. 3.) Vnde ibidem addit. *Dico omnibus, qui sunt inter vos, non plus sapere, quàm oportet sapere. Quod perinde est, ac si dicat: sicut oculi non usurpant sibi officium audiendi; nec aures, videndi; nec brachia, ambulandi; nec pedes, comedendi; quia hoc illis à natura concessum non est: ita in Ecclesia, non omnes debent usurpare officium docendi, nec omnes Scripturam interpretandi, nec omnes miracula operandi, (quia hoc esset plus sapere, quàm oportet sapere) sed quisque facit, aut facere debet quod ipsi à Deo in diuisione gratiarum datum est.**

43. Contra hunc ordinem ac diuinam ordinationem peccant aduersarij, qui omnibus, etiam laicis & mulierculis permittunt libertatem legendi, & interpretandi Scripturam, cum ad hoc officium à Deo minime vocati, ac proinde nec idonei sint. Et eo res iam rediit, ut nullus fere sit caupo, aut sartor, aut

chirurgus (sive Lutheranus, sive Calvinista) qui non putet, suo Marte Scripturam intelligere aut interpretari se posse; ideoque alterius ope vel instructione non indigere. Audiant illud Apostoli prima Corinthiaca 12. v. 21. *Non potest oculus dicere manni: Opera tua non indigeo: Aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarij.*

44. Audiant & illud 1. Timoth. 2. 11. *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.* Et 1. Cor. 14. 34. *Mulieres in Ecclesia taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse; si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* Quare hoc? ut seruetur ordo à Deo in Ecclesia constitutus. Nunquid omnes doctores? nunquid omnes interpretantur? Non? *sed diuisiones gratiarum sunt.* Vnde consequens est, mulierculas quæ multa garriunt ex Scripturis, & suam sententiam in controuersis fidei ferre non erubescunt, stultissimè sibi arrogare quod non habent. In qua re imitantur suam Euam, quæ in Paradiso non potuit tacere, sed tacente viro, cæpit disputare eum serpente, & statim ab eo victa & decepta est. (1. Tim. 2. 14.) Atque ipsa deinde suum virum decepit. (Gen. 3. 6.) multæ hoc tempore sunt filia Eua, quæ idem faciunt.

45. Secunda ratio. Si Scriptura esset facilis, non tantum intelligeretur à fidelibus, qui sunt in Ecclesia, sed etiam ab infidelibus, qui sunt extra Ecclesiam: Et sic paulatim maiestas & autoritas ipsius labefactaretur. Hoc sensu accipi potest illud Math. 7. 6. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis: ut interpretatur D. Thomas in 1. p. q. 1. art. 9. ad 2. & Augustin. (vel quisque authorille est) hom. 7. in Apocalyp.*

46. Tertia: Si Scriptura esset facilis & perspicua, non solum apud infideles, sed etiam apud Christianos esset in minori æstimatione, quàm par est. Imo non paucis esset occasio superbiæ & arrogantia. Nam si viderent omnia, quæ de altissimis mysterijs disputantur, plana & obuia sibi esse; sine dubio magni se facerent, & suo ingenio ac industria putarent omnia comprehendere se posse. Nunc contra fit. Vident tantam esse Scripturæ obscuritatem, ut suis viribus superare eam non possint; ideoque & aliorum instructione indigere se sentiunt & ad Deum serio confugiunt, ut oculos ad videndum aperiat, & mentem illuminet, & mysteriorum arcana patefaciat. Hoc fecit Dauid Psalm. 118. 18. *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Et infr. v. 34. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Et rursus v. 135. *Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.* Et merito; quia Scripturæ sensus non potest haberi, nisi ab eo, qui Scripturæ author est: At author Scripturæ est Spiritus sanctus, & ideo Scriptura vocatur verbum Dei: Ergo non nisi à Spiritu sancto potest haberi illius sensus. Quo spectat illud 2. Petri 1. 20. *Prophetia Scriptura propria interpretatione non fit. Causam addit: Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

47. Atque hinc fit, ut homines elati ac superbi, qui suo iudicio prudentes sunt, & proprio ingenio multum tribuunt, non assequantur legitimum sensum; quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Et hoc est, quod ait Christus in Euangelio, Math. 11. v. 25. *Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Et Apostolus Roman. 1. 22. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.*

*Ex Scripturae obscuritate necesse est oriri
multas controuersias apud
Christianos.*

48. **H**oc est alterum principium ex iis, quæ supra à me posita sunt §. 21. Nec indiget alia confirmatione, quam quotidiana experientia. Constat enim omnibus sæculis, à tempore Apostolorum ad nos vsque, semper ortas fuisse aliquas controuersias de legitimo Scripturæ sensu. Et vt taceam de iis, quæ tempore Arii, Macedonij, Donati, & aliorum veterum hæreticorum excitatæ sunt, certè nostro hoc tempore propè infinitæ occurrunt, ex quibus aliquas insinuabo. Verbi gratia controuersia est

1. Quo sensu intelligenda sint Christi verba: *Hoc est corpus meum.* Lutherani sic intelligunt: Hic panis est corpus meum. Caluinistæ sic: Hic panis significat corpus meum. Catholici ab vtrisque dissentiunt.

2. Quomodo intelligendum illud Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Catholici & Lutherani intelligunt de necessitate Baptismi aquæ; & inde colligunt, infantes sine Baptismo saluari non posse. Caluinistæ hæc omnia negant.

3. Quo animo Christus locutus sit, cum adolescenti Euangelico dixit Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Caluinus ironice dictum esse interpretatur; Catholici, serid.

4. An ex verbis illis, Ioan. 20. 26. *Veni Iesus ianuis clausis, & stetit in medio eorum;* colligi possit, Christum ianuas clausas penetrasse. Affirmant Catholici. Negant alij. Et quidem Ocolampadius putat, illum, dum ianua esset clausa, per fenestram irrepsisse. Alij, nescio quas rimas comminiscuntur.

5. An Christus, Ioan. 6. 54. loquatur de Sacramento Eucharistiæ, cum ait: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Affirmant Catholici: Negant Lutherani.

6. An Christus obliget omnes Laicos ad sumptionem calicis, cum ait. Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes.* Affirmat Caluinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 47. *Edictum, inquit, æterni Dei est, vt omnes bibant.* Et §. 48. *Precipientis verba sunt, Bibite ex hoc calice omnes.* Catholici docent, ad solos Apostolos pertinere illa verba, vt declarat Marcus cap. 4. 24. cum ait: *Et biberunt ex eo omnes.*

7. An peccatum proprie sumatur apud Apostolum Rom. 6. 12. *Non regnet peccatum in corpore vestro mortali.* Affirmant Lutherani & Caluinistæ; & inde colligunt concupiscentiam, de qua ibi loquitur Apostolus, esse peccatum originale. Catholici docent, nomen peccati improprie ibi sumi, pro causa peccati; quia concupiscentia, licet proprie peccatum non sit, instigat tamen ad peccatum.

8. An ex illo loco, Rom. 3. 28. *Arbitramus iustificari hominem per fidem sine operibus legis,* colligi possit, solam fidem iustificare. Affirmant Lutherani: Negant Catholici.

9. An illud Apostoli, 1. Cor. 3. 15. *Ipsæ autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem,* intelligi possit de igne Purgatorio? Affirmant Catholici cum Augustino in Psal. 37. & aliis antiquioribus. Negant Lutherani & Caluinistæ.

10. An Apostolos habuisse vxores, colligi possit ex illo 1. Corinth. 9. 5. *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apo-*

stoli? Affirmant Lutherani ex glossa Lutheri, quæ sic habet: *mulierem circumducendi vxorem.* Sed Catholici non admittunt hanc glossam.

11. De qua fide loquatur Christus, Lucæ 8. 50. *Crede tantum, & salua eris.* Lutherani interpretantur de fide iustificante, cuius effectus est remissio peccati. Catholici de fide, quæ Iairus Princeps Synagogæ, credebat, filiam suam, quæ iam erat mortua, à Christo resuscitari posse.

12. Quis sit sensus illius loci, Isaïæ 41. 23. *Bene aut male, si potestis, facite.* Lutherus ex hoc loco probat, homines non habere libertatem arbitrij; quia non possunt bene aut male facere, pro arbitrio. Catholici rident hoc argumentum, quia non est ibi sermo de hominibus, sed de idolis gentium, quæ tametsi colantur à gentibus, quasi dii essent, non tamen sunt dii, quia non possunt suis cultoribus prodesse, nec contemptoribus nocere.

13. An ex eo, quod de Ioanne Baptista scriptum est, Luc. 1. 44. *Exultauit in gaudio infans in utero meo: conuinci possit, omnes infantes, dum baptizantur, habere fidem actualem?* Affirmant Lutherani: negant Catholici.

14. An Deus præceperit omnibus matrimonium, cum dixit, Genes. 1. 28. & Genes. 9. 1. *Crescite & multiplicamini?* Lutherani volunt illis verbis contineri præceptum de matrimonio contrahendo: Catholici verò, benedictionem pro matrimonio iam ante contracto, vt patet ex ipso contextu, Genes. 9. 1.

15. An iste locus, 1. Tim. 2. 5. *Vnus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus:* excludat inuocationem & intercessionem Sanctorum in cælo. Affirmant aduersarij: Nos negamus, quia non excludit inuocationem Sanctorum in terra. Alioquin Apostolus non dixisset, 1. Thessal. 5. 25. *Fratres, orate pro nobis.*

16. Qui sint illi duo testes, de quibus fit mentio in Apocal. cap. 11. 3. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amidi facis.* Aliqui ex aduersariis intelligunt Lutherum & Caluinum: alij, vetus & nouum Testamentum: Catholici verò, Henoch & Heliam, vel certè Moysen & Heliam.

17. Quid significet, quod de Antichristo scriptum est, Apocal. 13. 13. *Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere.* Aduersarij per ignem de cælo descendente intelligunt excommunicationem Papalem, vt Pouelus Caluinista lib. 1. de Antichristo, cap. 26. & Balduinus Lutheranus in disputatione de Antichristo, cap. 6. vt hoc modo probent Papam esse Antichristum. Catholici contemnunt has ineptias.

Iudex harum controuersiarum non potest esse Scriptura.

49. **C**ertum quidem est, in his & similibus controuersis, quæ versantur circa sensum Scripturæ, opus esse aliquo iudice, qui eas dirimat, & clarè pronunciet, hunc esse legitimum sensum, illum non esse. At hunc iudicem non posse esse Scripturam ipsam, duobus argumentis euidenter demonstrabo.

Primum sumitur ex dictis in hunc modum: Iudex debet clarè pronunciare sententiam, vt ab vtraque parte litigante intelligi possit; alioquin frustra illam promulgaret: At Scriptura, quando sensus ipsius obscurus & ambiguus est (quod sæpè fit, vt supra ostendi §. 22. & sequentibus) non potest clarè pronunciare sententiam, vt ab vtraque parte litigante intel-

ligi possit. Si enim in tali casu clarè pronuncietur sententiam, iam sensus ipsius non esset obscurus, sed clarus, quod est contra suppositionem. Ergo in tali casu non potest esse iudex.

50. Dices, Tametsi sensus Scripturæ in vno loco aliquando obscurus est, tamen in alio potest esse clarus: ac proinde Scriptura per illum locum qui clarus est, potest ferre sententiam de alio, qui obscurus est.

RESPONDEO. Hoc quidem obtendunt aduersarij: sed frustra. Nam primo, si ita est, cur ipsi per hanc viam non finiunt controuersias, quas inter se habent? cur, inquam, Lutherani & Calvinistæ, cum altercantur de aliquo Scripturæ loco, qui obscurus est, non recurrunt ad alium, qui clarus est? Aut, si id faciunt, cur nullus altercandi apud illos est finis? Hic hærent.

51. Deinde, aliud est verba Scripturæ esse clara: aliud, sensum Scripturæ esse clarum. Nam claritas verborum pendet ex cognitione Grammaticæ: claritas autem sensus, ex intentione & consilio Spiritus sancti. At sæpe fit, vt aliquis habeat sufficientem cognitionem Grammaticæ, & tamen nesciat intentionem Spiritus sancti. Ergo in tali casu, verba Scripturæ poterunt esse clara, non tamen sensus verborum, qui à Spiritu sancto intenditur, erit clarus. Hoc ostendam in exemplo. Verba Christi in Scriptura sunt hæc: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Quæ verba, si natiuam illorum significationem spectes, sunt clara & perspicua; & ab omnibus non modo Christianis, sed etiam Iudæis, Turcis, & Ethnicis intelligi possunt. At de sensu illorum, qui à Spiritu sancto intentus est, infinitæ prope apud Christianos controuersie sunt. Simile est de illis verbis apud Ioannem: *Maria Magdalene venit ad monumentum, cum adhuc tenebra essent.* Itemque de illis apud Marc. *Veni ad monumentum orto iam Sole.* Quid clarius & rotundius dici potuit? Et tamen, quia priora videntur pugnare cum posterioribus, merito dubitari solet, quis germanus illorum sensus sit, & quomodo conciliari inter se possint ac debeant.

52. Addo, non raro etiam fieri, vt idem locus Scripturæ, quem vna pars litigantium putat clarum & perspicuum esse, ab altera censeatur esse obscurus ac intricatus. Quid in tali casu, factum opus est? Aut quis iudex adhibendus? Scriptura certè pro iudice adhiberi non potest. Nam de illius sensu & sententia controuersia est; cum alij claram, alij obscuram esse contendunt: Et ab alijs in hanc, ab alijs in aliam partem distrahatur. Quid ergo consilij? sine dubio, alius iudex querendus est. Verbi gratia: Lis inter nos & Calvinistas est de vero ac locali descensu Christi ad inferos, quem illi negant, nos asserimus. Et vti-mur duplici testimonio. Altero ex Symbolo fidei; *Descendit ad inferos.* Altero ex cap. 2. Act. v. 27. *Non dereliquit animam meam in inferno.* Vtrumque dicimus clarum & perspicuum esse. Calvinistæ de vtroque negant: & obscurissima sua interpretatione, vtrumque faciunt obscurissimum. Ac prius quidem interpretantur hoc sensu: *Descendit ad inferos, id est, pertulit in cruce diros cruciatus damnati ac perditii hominis, vt coactus fuerit, urgente angustia, exclamare: Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Ita Calvinus lib. 2. Institut. cap. 16. §. 10. & 11. & Catechismus Heidelbergensis, quæst. 44. Posterius autem, hoc sensu: *Non dereliquit cadaver meum in sepulchro.* Ita Beza in Commentario. Quid hic agendum? Aut quem iudicem compellabimus? Si Scripturam consulimus, nihil aliud ipsa dicet, quàm quod antea dixit: Nul-lum iota, nullum apicem additura est. De eo autem,

quod antea dixit, controuersia est: Ergo per id, quod antea dixit, controuersia finiri non potest. Si ergo post ortam controuersiam, Scriptura nihil noui dicit, sed manet in antiquis terminis, certè per illam finiri lis non potest; sed necesse est, vel alium iudicem adire; vel alteram partem litigantium sponte cedere; vel denique vtramque in lite perseuerare.

53. Alterum argumentum. Multa sunt testimonia Scripturæ, quorum verus ac legitimus sensus haberi non potest, nisi ex traditione & autoritate Ecclesie: Ergo si oriatur controuersia circa eiusmodi testimonia, sola Scriptura non potest esse iudex, sed oportebit confugere ad traditionem & autoritatem Ecclesie. Verbi gratia. Christus dicit. Matth. 28. 19. *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.* Sensus verus & legitimus est, quod in Baptismo pronunciarum debeant hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti:* Et quod Baptismus sine tali verborum pronuntiatione non sit validus. In hoc consentiunt nobiscum aduersarij. At si aliquis negaret hunc esse sensum, & diceret, non esse opus pronuntiare hæc verba: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti;* sed sufficere, si quis inter baptizandum habeat internam voluntatem & intentionem baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis; quomodo illum confutarem? An ex solis Scripturæ verbis? Nihil minus. Nam illa verba, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* non dicunt, vocalem Trinitatis inuocationem adhiberi oportere. Vnde ergo constat oportere? Ex praxi & traditione Ecclesie. Si hanc respicis, non habebis vllum præsidium contra aduersarium, qui negaret, vocalem prolationem necessariam esse.

54. Aliud exemplum. Christus dicit, Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hic locus, secundum verum ac legitimum sensum, intelligitur de necessitate Baptismi aquæ, vt nobiscum fatentur Lutherani. At Calvinistæ hoc negant. Quomodo ergo refelli poterunt à Lutheranis? Non certè ex verbis citatis. Nam tametsi nominetur ibi aqua; non tamen additur expresse, quod debeat intelligi vera aqua. Nam & alibi nominatur ignis, vt Lucæ 3. 16. *Ipsè vos baptizabit in spiritu & igni,* & tamen non intelligitur verus ignis. Vnde ergo constat in priori loco, veram aquam intelligi oportere? Aut vnde Lutherani contra Calvinistas id probabunt? Non aliunde quam ex praxi & traditione Ecclesie.

55. Aliud: Christus in vltima cena non solum instituit Eucharistiam, sed etiam lotionem pedum adhibuit. Et quidem in institutione Eucharistie dixit: *Comedite, Bibite.* In lotionem autem pedum: *Et vos debetis alter alterius lauare pedes.* Hic aduersarij dicunt, priora verba continere præceptum; posteriora non item: Ac proinde fideles diuino præcepto obligari ad sumendam Eucharistiam sub vtraque specie; non tamen ad lotionem pedum. Nunc quæro, vnde hoc ipsis constat? aut quo prætextu existiment se teneri quidem ad sumptionem vtriusque speciei, sed tamen liberos esse à lotionem pedum? Non possunt prætexere Scripturæ verba. Nam illa contrarium potius præferunt. Hæc enim, *Comedite, & Bibite,* non plus videntur significare, quàm si Paterfamilias dicat suis hospitibus: *Comedite, bibite, lati estote.* At si Paterfamilias ita loqueretur, non censeretur illos velle sub præcepto obligare. Cum ergo Christus eodem modo locutus sit, vnde constabit, eum voluisse nouo præcepto obligare omnes fideles ad vtramque speciem? Hæc autem verba, *Vos debetis alter alterius lauare pedes,* videntur significare præceptum, non minus quàm si Dominus dicat seruo: *Tu debes mensam parare.* Vnde igitur

igitur sciunt, se his verbis non obligari ad lauandos pedes, cum tamen hæc verba obligationem præ se ferant? Ex sola praxi & traditione Ecclesiæ: Nam Ecclesia nunquam vsurpauit hanc lotionem, tanquam necessariam; quod tamen fecisset, si diuino præcepto putasset se ad illam obligari.

56. Omitto similia exempla, quæ passim occurrunt. Et ex dictis concludo in hunc modum: Scriptura potest dupliciter spectari, 1. quoad externam litteram. 2. quoad internum sensum, qui à Spiritu sancto intentus est. Neutro modo potest esse Iudex controuersiarum. Non priori, quia externa littera sæpe ducit in errorem. Nec posteriori, quia sensus Scripturæ sæpe obscurus & ambiguus est, ita ut opus sit alio Iudice, qui definiat hunc esse legitimum & à Spiritu sancto intentum; illum non esse. Atque hæc sufficiant de secundo argumento, quod ex parte Scripturæ desumptum est.

III. ARGUMENTVM.

Ex parte controuersiarum.

57. **H**oc argumentum sic propono: Multæ sunt controuersie circa fidem & religionem, quarum vel nulla sit mentio in Scriptura, vel certe non sufficiens ad hoc, ut Scriptura de illis sententiam ferre possit: Ergo in ijs dirimendis alius Iudex quærendus est. Eiusmodi autem controuersie sunt hæc.

58. Prima: An libri Tobie, Iudith, Sapientie, Ecclesiastici, & Machabeorum sint canonici & diuini, nec ne? Negant Lutherani & Calvinistæ. Nos affirmamus. At quis erit Iudex, qui litem hanc dirimat? Scriptura esse non potest. Nec Lutherani & Calvinistæ, quod bene notandum est, ad Scripturam prouocant, sed ad Canonem & Traditionem Iudæorum. Aiunt libros istos in Canone Hebræorum, qui existat apud Hieronymum, non reperiri; ideoque pro canonicis ac diuinis haberi non posse. Fatentur igitur, alium in hac causa Iudicem, quam Scripturam, esse oportere. Ut quem illum? Traditionem Iudæorum. Mira res. Pluris Iudæos, quam Christianos faciunt: Et cum ipsi Christiani esse velint, Christi & Apostolorum Traditionibus infestissimi sunt, & Iudæorum Traditionem in pretio habent. Cur non dicunt cum Augustino lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 36. *Machabeorum libros non Iudæi, sed Ecclesia pro canonicis habet?* Et cum Isidoro in lib. Proceriorum de libris veteris ac noui Testamenti. *Hebræi non recipiunt libros Tobie, Iudith, & Machabeorum; Ecclesia tamen eosdem inter canonicas Scripturas enumerat.* Et ibidem: *Sapientia & Ecclesiasticus parem cum reliquis canonicis libris tenere noscuntur auctoritatem.*

59. Secunda: Quot sint Sacramenta nouæ legis? Aduersarij dicunt esse duo, Baptismum & Eucharistiam: Catholici, septem. Quid autem Scriptura? Nihil de hoc numero definit: ac proinde Iudex in hac controuersia esse non potest. Vnde ergo Catholici habent septenarium, si ex Scriptura non habent? Ex Traditione & consensu Ecclesiæ. Vnde aduersarij binarium? Hoc ipsi viderint. Certe ex Scriptura non habent. Aut si putant se habere, speciatim præsentent hæc tria. Primo, ostendant ex Scriptura, nomen Sacramenti tribui Baptismo & Eucharistie; non item Confirmationi, Ordini, Pœnitentiæ, Matrimonio, Extremæ vntionis. Secundo, ex eadem Scriptura definiant Sacramentum. Tertio, demonstrent definitionem conuenire Baptismo & Eucharistie: non au-

tem reliquis. Hæc si præstiterint, salua res est. At nunquam præstabunt.

60. Ac primo, vbi inuenient locum Scripturæ, in quo nomen Sacramenti tribuitur Baptismo & Eucharistie? Nusquam. At ego inueniam, vbi tribuitur Matrimonio. Sic enim scribit Apostolus, Ephes. 5. 31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & Ecclesia. Q. D. Quod homo relinquat parentes suos, & adhareat uxori, hoc est magnum Sacramentum, quia est signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, id est, repræsentat coniugium Christi & Ecclesiæ.*

61. Secundo, vbi inuenient definitionem Sacramenti in Scriptura? Lutherus quidem in lib. de captiuitate Babylonica, capite vltimo, sic definit: *Sacramentum est promissio signo externo annexa*, Melancthon in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 13. sic: *Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio gratiæ, id est, gratuita reconciliationis, seu remissionis peccatorum*, ut ipse explicat in Locis communibus, Tit. de Numero Sacramentorum. Calvinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 1. sic: *Sacramentum est symbolum externum, quo beneuolentiæ erga nos suæ promissionem conscientis nostris Dominus ob signat, ad sustinendam fidem nostræ imbecillitatem.* At hæc definitiones non habentur in Scriptura; Imò nec inter se conueniunt. Nam Lutherus in sua definitione supponit, promissionem esse de essentia Sacramenti: Melancthon, annexam esse Sacramento: Calvinus, non esse annexam Sacramento, sed potius Sacramentum annexum & additum esse promissioni. Non enim esse promissionem de effectu Sacramenti, sed de effectu diuinæ erga nos beneuolentiæ. Itaque secundum Melancthonem sic exprimenda esset promissio: Si quis Sacramentum Baptismi aut Eucharistiæ susceperit, promitto illi remissionem peccatorum. At secundum Calvinum, hoc modo: Promissi vobis remissionem peccatorum & vitam æternam: & hanc ipsam promissionem declaro & ob signo per Sacramenta.

62. Tertio, quidquid sit de definitionibus iam allatis, quas aduersarij commenti sunt, quomodo ex Scriptura poterunt demonstrare, eas conuenire Baptismo & Eucharistie? Non video. Experiamur tamen. Vna definitio est hæc: *Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio remissionis peccatorum.* Probet aduersarij ex Scriptura, hanc definitionem conuenire Eucharistie. Probet, inquam, ex Scriptura, Eucharistiam habere annexam promissionem remissionis peccatorum. Vel, quod idem est, Deum in Scriptura promittere nobis remissionem peccatorum, si ad hoc Sacramentum accedamus. Nunquam poterunt. Non enim hoc Sacramentum à Deo institutum est, ut homini remittat peccata, vel ut ex impio & peccatore faciat iustum & sanctum; sed ut iustitiam & sanctitatem, quæ in illo est, foueat, conferuet & augeat. Imò, tantum abest, ut remittat peccata, ut etiam oblit peccatori si cum conscientia peccati accedat. Hinc Apostolus 1. Corinth. 11. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* Et Christus in vltima cœna non voluit Apostolis porrigere Eucharistiam, nisi præmissa pedum lotionem. Nimirum ut significaret, neminem, nisi lotum, purum, & immaculatum à culpa mortali, ad mensam CHRISTI admitendum esse. Et ratio sumitur ex ipsa natura huius Sacramenti. Quid enim aliud est Eucharistia, quam cibus & potus spiritalis, quo anima reficitur & vegetatur? (Ioann. 6. 55. *Caro mea verè est cibus, & san-*

quis meus verè est potus, &c.) Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodest corpori mortuo, sed vitam habenti; sic etiam seruata proportione, de Eucharistia dicendum est.

63. Tertia Controuersia: An exorcismus & aliæ ceremoniæ in Ecclesia Catholica v̄sitate possint adhiberi in Baptismo? Lutherani eas admittunt, Calvinistæ reiiciunt, Neutri tamen ex Scriptura suam sententiam possunt confirmare. Non quidem Lutherani, quia Scriptura nusquam dicit, Eiusmodi ceremonias vsurpandas, sed ex sola Traditione Ecclesiæ id habemus. De qua scribit August. lib. 2. de nuptiis, & concupiscentiis, cap. 19. *Antiquissima*, inquit, *Ecclesiæ Traditione exorcizantur & exsufflantur paruuli, ut in regnum Christi à potestate tenebrarum transferantur.* Nec Calvinistæ; nisi forte hoc modo: Nullæ ceremoniæ vsurpandæ sunt in Ecclesia, nisi de quibus exstat expressum mandatum in Scriptura. At nullum exstat mandatum de ceremoniis, quas Catholici vsurpant in Baptismo: Ergo tales ceremoniæ non sunt vsurpandæ. Sed maior propositio est falsa, & ipsis Calvinistis contraria est. Nam Calvinistæ vsurpant multas ceremonias in Baptismo, de quibus nullum exstat mandatum in Scriptura. Cuiusmodi sunt hæc.

1. Ut infans in Ecclesia coram vniuerso populo baptizetur; idque vel die Dominico, vel aliquo alio, quo populus ad concionem venire solitus est.
2. Ut illi, qui adferunt infantem ad Baptismum, interrogentur, an spondeant, se infantem, cum adoleuerit, in fide & moribus instructuros.
3. Ut nomen imponatur infanti baptizando.
4. Ut formula Baptismi pronuntietur linguâ patriâ.
5. Ut recitetur Symbolum, oratio Dominica, & aliæ preces. Has ceremonias præscribit Calvinus in libello: *De formula Sacramentorum ministrandorum.* At vbi, obsecro, de his exstat mandatum in Scriptura? Nusquam. Vel igitur condemnet has ceremonias, necesse est: vel fateatur, non omnes damnandas esse, quæ in Scriptura mandatum non habent.

64. Quarta Controuersia: An baptizati ab hæreticis, sint rebaptizandi? Affirmauit olim Cyprianus, Episcopus Carthaginensis, cum quibusdam aliis. Negabat Augustinus, qui veriore partem amplectebatur, nec aliunde, quàm ex Apostolica Traditione, & praxi Ecclesiæ, se tuebatur. Sic enim scribit lib. 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 7. *Quam consuetudinem, (scilicet non repetendi baptismum) credo ex Apostolica Traditione venientem.* Et lib. 5. c. 23. *Consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apostolorum Traditione exordium sumpsisse credenda est.* Huic consuetudini cessit Cyprianus, quia videbat se omni præsidio Scripturæ destitutum esse.

65. Sunt & aliæ similes controuersiæ quæ ex sola Scriptura decidi non possunt, sed alio Iudice opus habent. Eas obiter insinuabo. Sunt autem hæc.

1. An Baptismus vna merione conferri debeat?
2. An Christiani loco Sabbati debeant colere diem Dominicam?
3. An B. Maria manserit Virgo post partum?
4. An Petrus Apostolus fuerit Romanæ Ecclesiæ Episcopus?
5. An symbolum fidei sit vere canonicum & Apostolicum?
6. An in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro feminis, contra peccatum originale?

IV. ARGUMENTVM.

Ex usu & praxi veteris Testam. vbi non Scriptura, sed Pontifex pro Iudice agnoscebatur.

66. Certum est, in veteri Testamento omnes controuersias legales, quæ erant maioris momenti, à summo Sacerdote seu Pontifice, tanquam à supremo in terris Iudice, non autem à Scriptura, dirimi ac definiti debuisse. Hoc testatur Iosephus lib. 2. contra Apionem, cum ait: *Pontifex ante alios Sacerdotes Deo sacrificat, leges custodit, diiudicat controuersias, conuictos delicti puni: cui qui non obedit, is penas luit, tanquam in Deum impius.*

67. Et manifeste colligitur ex illo Deuter. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram: & iudicium intra portas videris verba variari; surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcumque dixerint, qui præsumt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum. Non declinabis ad dextram neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille.*

68. Circa hunc locum aliqua notanda sunt. Primum est, quod variæ fuerint controuersiæ in populo Iudæorum. Hic quidem duæ speciatim recententur. Vna de sanguine; altera de lepra. Alibi tamen summatim insinuantur quatuor genera, vt 2. Paralip. 19. 10. *Vbiusque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus.* Nam aliquæ, vt tibi interpretatur Lyranus, oriebantur ex lege Decalogi: aliæ ex præceptis ceremonialibus, ad diuinum cultum spectantibus; aliæ denique ex præceptis iudicialibus, quæ ad externam pacem & iusticiam conferuandam erant accommodata.

69. Alterum est, quod in singulis ciuitatibus contenti fuerint inferiores iudices, qui ex officio debebant huiusmodi controuersias dirimere, vt habetur Deut. 16. 18. *Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, quos Dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent.* Et 2. Paralip. 19. 5. *Constituit Iudices terra in cunctis ciuitatibus Iudæa munis per singula loca.*

70. Tertium est, quod quando inferiores Iudices non poterant inter se conuenire, nec controuersias ad se delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem, dirimere; necesse fuerit confugere Hierosolymam ad superiores Iudices, quibus, tanquam supremus Iudex, præsidebat Pontifex: Et illius sententiæ, sub pœna mortis, oportebat acquiescere. Hoc patet ex verbis paulo ante citatis: *Si difficile & ambiguum apud te, (id est, in ciuitate tua, in qua habitas) iudicium esse perspexeris, &c.*

71. Hinc colligimus, duplex apud Iudæos fuisse Tribunal & Concilium: Vnum maius; alterum minus. Inter ea fuit multiplex discrimen. Primo, quia maius tantum erat in Ierusalem: minus in singulis ciuitatibus. Secundo, in maiori dijudicabantur maiores controuersiæ: in minori faciliores. Tertio, in maiori præsidebat Pontifex: non item in minori. Quar-

20, à minori licebat appellare ad maius: non contra, à maiori ad minus. Quinto, in maiori erant septuaginta personæ, præter Pontificem: in minori viginti tres. Sexto, maius vocabatur Sanedrin, vel Synedron, vel Concilium Seniorum: minus non item. De maiori sæpe fit mentio in Euangelio, vt Marci 14. 55. & Luca 9. 22. & Act. 4. 5. Videantur Interpretes. 72. Vtrumque Concilium habuit suam originem sub Mose. Et minus quidem institutum est, ex consilio Iethro: maius verò ex mandato Dei. Occasio minoris instituti describitur Exodi 18. v. 13. his verbis: *Altera autem die sedit Moses, vt iudicaret populum, qui assistebat Mose à mane vsque ad vesperam. Quod cum vidisset cognatus eius, ait: Quid est hoc, quod facis in plebe: cur solus sedes, & omnis populus prestolatur de mane vsque ad vesperam: Cui respondit Moses: Venit ad me populus, quarens sententiam Dei. Cùmque acciderit eis aliqua desceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei & leges. At ille, Non bonam, inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste, qui tecum est. Vltra vires tuas est negotium: Solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea, atque consilia, & erit Deus tecum. Prouide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiã: & constituat ex iis tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quidquid autem maius fuerit, referant ad te; & ipsi minora tantummodo iudicent: leuiusque sit tibi, partio in alios onere. Quibus audiitis, Moses fecit omnia, qua ille suggererat: Et electis viris strenuis de cuncto Israël, constituit eos Principes populi, tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicabant plebem omni tempore. Quidquid autem grauius erat, referebat ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.*

73. De maioris Concilij institutione sic legimus, Numer. 11. 16. *Et dixit Dominus ad Mosē: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium Tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, vt descendam & loquar tibi: Et auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Et infra v. 24. Venit ergo Moses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israël, quos stare fecit circa Tabernaculum. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu, qui erat in Mose, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis spiritus, prophetauerunt, nec ultra cessauerunt.*

74. Porro cùm Conciliũ, progressu temporis, penè collapsum esset, iterum restitutum & renouatum fuit à Iosaphat Rege Iuda, vt habetur 2. Paral. 19. 4. his verbis: *Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursusque egressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum Patrum suorum. Constituitque iudices terram in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca. Et præcipiens iudicibus: Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: Et quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Hæc omnia intelliguntur de minori Concilio. Iam sequitur de maiori: In Ierusalem quoque constituit Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israël, vt iudicium & causam Domini indicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Sic ageris in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem causam, qua venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis, inter cognationem & cognationem, vbicunque questio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus; ostendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, qua ad Deum*

pertinent, præsidebit. Porro, Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, qua ad Regis officium pertinent. Pontificem fuisse Præsidentem, seu caput Concilij Seniorum.

75. Igitur, vt verbo repetam quæ dicta sunt, sub Mose in deserto, res ita gesta est. Primo solus Moses (qui erat Pontifex extraordinarius) iudicabat omnes omnino controuersias, quæ in populo oriebantur. Deinde vt hoc onere non nihil subleuaretur, additi sunt illi Tribuni, Centuriones, quinquagenarij, & Decani, qui minores causas iudicarent, & grauioribus ad illum remitterent. Denique ad maius solatium, septuaginta seniores electi sunt, qui etiam in causis grauioribus illi assisterent. Post mortem Moysi, cum iam filij Israël venissent in terram promissionis, duplex Tribunal ac iudicium constitutum est: Vnum Hierosolymis, pro causis difficilioribus: alterum in singulis ciuitatibus, pro facilioribus. Hoc postertius respondebat Concilio Tribunorum ac Decanorum: illud prius Concilio septuaginta seniorum.

76. Hic addi potest, aliter in deserto sub Mose, aliter in terra promissionis sub alijs Pontificibus, actum esse. Et quidem duplici discrimine: altero ex parte Pontificis; altero ex parte Concilij Seniorum. Nam Pontifex post ingressum in terram promissionis, non dirimebat controuersias, nisi ex lege scripta. At Moses, præsertim antequam lex integrè scripta esset, multas dirimebat ex viua Dei voce & oraculo. Cuiusmodi sunt illæ tres. Prima, quid faciendum esset cum iis, qui propter immunditiam legalem non poterant cum alijs celebrare Pascha? (Numer. 9. 6.) Secunda, quâ pœnâ deberet affici, qui inuentus erat colligere lignum die Sabbati? (Numer. 15. 32.) Tertia, an filij Salphaad possent habere hæreditatem inter cognatos patris sui? (Numer. 27. 1.) De his controuersijs nihil tunc erat scriptum in lege. Igitur Moses viua voce consuluit Deum, & accepto responso, voluntatem Dei executus est. Ac tunc primùm hæc omnia in legem scriptam relata sunt.

77. Ex parte Concilij Seniorum, erat hoc discrimen: Septuaginta seniores, qui à Mose electi sunt, acceperunt spiritum prophetiæ in ipsa electione. (Numer. 11. 25.) De alijs, qui postea in illorum locum, per intervalla temporis, subrogati sunt, non constat accepisse. Hoc tamen credibile est, singulari Dei assistentia vsos esse, quoties de rebus difficilioribus consultandum esset: Et maximè hanc assistentiam Pontifici, qui omnibus præsidebat, speciatim concessam fuisse, quando supremi iudicis officio, in ferenda sententia, fungebatur. De qua re dicam aliquid paulò post.

Obiectio.

78. **D**ices: Hæc omnia procedunt de controuersijs legalibus, in quibus Pontifex erat supremus Iudex, vt bene probatum est; non autem de controuersijs fidei, in quibus sola Scriptura erat iudex. **R E S P O N D E O.** Hoc sine fundamento dicitur. Nam omnes controuersiæ, siue essent de fide, siue de alijs rebus, vocabantur legales, duplici de causa. Primo, quia oriebantur ex ipsa lege non satis bene intellecta. Secundo, quia per veram legis interpretationem erant dirimendæ. (Deuteron. 17. 10.) Omnes porro, sine vlla exceptione, pertinebant ad Pontificem, tanquam ad supremum Iudicem: etiam illæ, quæ erant de fide & religione. Hoc manifestè constat ex illis verbis paulò ante citatis: *Amarias, Pontifex vester, in his, qua ad Deum pertinent, præsidebit.* At controuersiæ de fide & religione, maxime ad

Deum pertinent: Ergo Pontifex in illis controuersis præsidebat. Quid autem est, præsidere in controuersis, nisi iudicem agere? Item ex verbis præcedentibus. *Vbiunque quaestio est de lege; de mandato, de caeremoniis, de iustificationibus*, omnes hæc quaestiones deferrebantur ad Pontificem: Et præter has non erant vllæ aliæ: Ergo nulla erat exempta à iurisdictione Pontificis.

79. Et confirmatur exemplo. Nam inter controuersias fidei, (de quibus maximè nunc agimus) erat vna præcipua de Messia. At hæc ipsa, quando dubitatum fuit tempore Herodis: An Messias iam natus esset, deferrebatur ad Concilium Sacerdotum; in quo Pontifex præsidebat, vt patet ex Euangelio Matt. 2. 3. *Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iuda. Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda: Ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israhel.* Vbi tria notanda sunt. Primo, quod Rex Herodes, & totus Hebræorum populus dubitauerit de loco, in quo Messias esset nasciturus. Secundo, quod hanc dubitationem non ausi fuerint ipsi per se discutere, sed detulerint illam ad ordinarium Concilium Sacerdotum. Tertio, quod Sacerdotes, vt satisfacerent officio suo, dissoluerint hanc dubitationem ex Scriptura, tanquam ex norma & regula cui se conformabant.

80. Porro, quod Scriptura ipsa per se, nec fuerit, nec potuerit esse iudex huiusmodi controuersiarum, facile probari potest. Nam Scriptura, quæ tunc exstabat, præsertim primis aliquot sæculis, non erat ferè alia, quàm lex Mosaica, seu volumen fæderis ac Deuteronomij. De hoc autem volumine tria sunt certa. Primo, primarium ipsius Exemplar, quod Autographum vocant, fuisse conscriptum à Mose, & à Sacerdotibus positum in Arca fæderis Domini, ibique asseruatum, vt esset authenticum instrumentum ex quo certò ac legitimè constare posset, quamnam esset Dei voluntas & dispositio, (Deuteron. 31. 24.) Secundo, interpretationem illius, in re dubia commissam fuisse Sacerdotibus, ac potissimum summo Sacerdoti seu Pontifici. (Deuteronom. 17. 8. & Aggæi 2. 12. & Malachiæ 2. 7.) Tertio, hoc ipsum Exemplar authenticum, semel tantum in septennio, quando erat annus remissionis, debuisse à Sacerdotibus prælegi vniuerso populo, in solennitate Tabernaculorum (Deut. 31. 9. 10.)

81. Hinc sequitur primo, populum non habuisse primarium & authenticum Exemplar legis Mosaicæ, sed solos Sacerdotes. Si ergo, extra solennitatem Tabernaculorum, quocunque tempore septennij, orta fuisset aliqua controuersia legalis, populus non potuisset consulere authenticum Exemplar, quod non habebat, sed debuisset adire Sacerdotem, & ab eo tanquam ordinario Iudice, petere sententiam definitiuam. Secundo sequitur, etiam si populus habuisset exemplar, non tamen potuisse ex illo controuersiam vllam dirimere. Non enim populi, sed Sacerdotis, & maximè Pontificis erat, legem Mosaicam, ex qua nascebantur controuersia, interpretari.

82. Sed quæres: Quare interpretatio legis, & consequenter decisio controuersiarum legalium, pertinet potius ad Pontificem, quàm ad alios? Ratio dubitandi est, quia poterat fieri, vt non minus alij essent petiti in lege, quàm Pontifex: imo etiam magis.

RESPONDEO. Si spectemus industriam humanam, certum est, non minus alios, quàm Pontificem,

potuisse legem intelligere & interpretari. Si autem spectemus assistentiam Spiritus sancti, quæ potissimum in hoc negotio spectanda est, ea Pontifici potius, quàm alijs, fuit communicata. Exemplum habemus in Mose. Nam Deus concessit illi maiorem assistentiam, quàm septuaginta senioribus, qui illi in hoc officio subseruiebant. Hoc colligitur ex illo. Num. 11. 7. *Dixit Dominus ad Moysen: Afferam de spiritu tuo, & tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi.* Vbi per spiritum intelligi debet aliquod donum gratiæ, quod requiritur in iis, qui rectè volunt alios gubernare, & eorum controuersias dirimere. Est ergo hic sensus: *Auferam de spiritu tuo, & tradam eis, id est, dabo illis donum gratiæ, sed infra illud donum, quod tu habes. Tibi, qui supremus Iudex es, plus dari oportuit, quàm illis, qui subiecti sunt.*

V. ARGUMENTVM.

Ex usu & praxi noui Testamenti.

83. Sicut in veteri Testamento, vt iam ostendi, non Scriptura, sed Pontifex & Concilium Seniorum, fuit Iudex controuersiarum; sic etiam in nouo hæc tenus seruatum est. Hoc ostendunt breui inductione; Ac primò tempore Apostolorum fuit orta controuersia de circumcisione: An scilicet noui Christiani, qui tunc fidem Euangelij recipiebant, non possent saluari, nisi circumciderentur, & legalia seruarent? Quæ controuersia potissimum intelligebatur de gentilibus ad fidem conuersis. Erat autem duplex de hac re sententia: Vna quorundam, qui ex Iudæis facti erant Christiani; qui dicebant gentiles per fidem Christi non posse saluari, nisi circumciderentur, & caeremonias legis Mosaicæ obseruarent. Altera Pauli & Barnabæ, qui asseriebant, non opus esse circumcisione, & obseruatione legalium. (Actuum 15. 1.)

84. At quomodo decisa & finita est hæc controuersia? An ad solam Scripturam, tanquam ad communem Iudicem delata est? Nihil minus. Sed potius ex consensu vtriusque partis delecti sunt aliqui, qui Hierosolymam irent ad Apostolos, vt ipsi in solenni Concilio de tota re cognoscerent, & definitiuam sententiam pronunciarent. Quod & factum est. Nam ex vna parte designati sunt Paulus & Barnabas; ex altera, alij: qui simul Hierosolymam profecti, Apostolos & seniores adierunt. Hi coacto Concilio, & inuocato Spiritu sancto, responderunt his verbis: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria; vt abstinatis vos ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione.*

Quæ verba, per modum Epistolæ missa sunt ad gentiles Christianos, de quibus agebatur: Et sensus est: Non volumus vobis imponere onus circumcisionis & legalium, quod graue est: sed abstinere ab iis, quæ iam dicta sunt, quod graue non est.

85. Hic duo, quæ ad rem faciunt, notanda sunt. Primum est, quod hæc controuersia de circumcisione & legalibus sufficienter potuisset determinari per Paulum & Barnabam, qui & ambo erant Apostoli, & Prophetæ, & Doctores. (Act. 13. 1.) Ambo à Spiritu sancto speciatim delecti, vt Euangelium gentibus prædicarent. (Act. 13. 2.) Etiam re ipsa illud prædicauerant in multis locis ac prouincijs. (Act. 14. 26.) Neuter tamen voluit hoc officium vsurpare, vt suo exemplo docerent, huiusmodi controuersias, quæ fidem ac religionem concernunt, ad ordinarios Ecclesiæ Prælatos, vel ad Concilia Prælatorum deferri oportere.

88. Alterum

86. Alterum est, quod in Concilio Apostolorum, in quo controuersia illa proposita & definita est, nullum Scripturæ testimonium, quod directè ad circumcissionem pertineret, allatum sit; cum tamen in ytramque partem non defutura fuissent testimonia, si ex illis solis oportuisset litem finire ac terminare. Nam pro circumcissione adduci potuisset illud Genes. 17. 10. *Hoc est pactum meum, quod obseruabitur inter me & vos, & semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum: & circumcidetis carnem preputij vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos, &c. Tam vernaculus, quam emptius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra: Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.* At si pactum est æternum, ut hic dicitur, semper seruari necesse est; etiam in lege Euangelica: Nec solum à Iudæis, sed etiam ab alijs qui non sunt de stirpe Iudæorum. Contra verò occurrebat illud Deuteronom. 30. 6. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui.* Vbi insinuatur, circumcissionem carnis non duraturam in nouo Testamento, sed ei successuram circumcissionem cordis. Sicut etiam Ierem. 4. 4. *Circumcidimini Domino, & auferte preputium cordium vestrorum.* Q. d. Non requiro circumcissionem carnis, sed cordis, quæ consistit in interna contritione & dolore de peccatis. Hæc & similia vtrique adduci poterant ex Scriptura. At factum non est: sed Apostoli in Concilio congregati, ex directione & assistentia diuina, quam Christus promiserat illis, & eorum successoribus, sententiam protulerunt.

87. Post tempora Apostolorum, aliæ atque aliæ controuersiæ, diuersis locis ac ætatibus exortæ sunt, quas similiter à Pontifice Romano, vel à Concilijs ab eo approbatis, decisas ac diremptas esse, notum est ex historijs Ecclesiasticis. Et qui illorum sententia noluerunt acquiescere, pro hæreticis habiti & damnati sunt. Producam exempla aliquot illustriora, quæ primùm occurrunt.

88. Prima Controuersia fuit: An Pascha deberet celebrari cum Iudæis die decimaquarta primi mensis, ut volebant multi in Asia, qui propterea Quartodecimani appellati sunt: an verò tantum die Dominica, sicut nunc fit. Hæc tandem post multa Concilia Episcoporum decisa ac finita est à Victore Papa, Anno Christi 198. Vide Eusebium lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 23. & sequentibus.

89. Secunda: An Ecclesia possit illos absoluere à peccatis, qui post Baptismum lapsi essent? Negauit Nouatianus. Sed damnatus est in Concilio Romano, sub Cornelio Papa, Anno Christi, 255. Vide Baronium circa eundem annum.

90. Tertia: An in Deo sint tres personæ realiter distinctæ? Negauit Sabellius, asserens vnã tantum esse personam, quæ habet tria officia, creationis, redemptionis, & sanctificationis. Sed damnatus est in Concilio Alexandrino, tempore Syluestri Papæ, Anno Christi ccc. xix. iuxta Baronium.

91. Quarta: An Christus sit purus homo; sicut cæteri mortales, & nihil amplius habeat in natura & hypostasi, quàm nos habemus? Affirmauit Paulus Samosatenus: Sed damnatus est in Concilio Antiocheno, tempore Dionysij Papæ, Anno Christi 266. iuxta Baronium. Vide Euseb. lib. 7. cap. 27.

92. Quinta: An Christus sit Verbum Patris æternum, & eiusdem cum Patre substantiæ? Negauit Arius, asserens esse Verbum Verbi, non ab æterno, sed in tempore à Deo ex nihilo creatum, & alterius à Deo substantiæ: ac proinde Deum non semper Patrem fuisse, sed tempus aliquando existi-

Opusc. Bec. Tom. IV.

tisse, cum non esset Pater. Sed damnatus est in Generali Concilio Nicæno I. sub Syluestro Papa & Constantino Imperatore, Anno 325. Vide duas epistolas Alexandri Episcopi Alexandrini, quarum vna exstat apud Socratem, lib. 1. c. 3. altera, apud Theodoretum, lib. 1. cap. 4.

93. Sexta: An in Christo sint duæ personæ, sicut sunt duæ naturæ, diuina & humana? Affirmauit Nestorius Episcopus Constantinopolitanus. Sed damnatus est in Generali Concilio Ephesino, sub Cælestino Papa, & Theodosio Imperatore, Anno 434. & prius à Cyrillo in Concilio Alexandrino, Anno 431. Vide Baronium.

94. Septima: An in Christo sint duæ naturæ? Eutyches & Dioscorus dixerunt, ante vnionem hypostaticam fuisse duas naturas, diuinam & humanam: Post vnionem, duas in vnã coaluisse, & vnã factam esse. Sed damnati sunt in Generali Concilio Chalcedonenfi, sub Leone Papa, & Marciano Imperatore, Anno 454. Vide Gabrielem Vasquez, tom. 1. in 3. partem D. Thomæ. disp. 14.

95. Octaua: An in Christo sit vna tantum voluntas? Macharius Antiochenus Patriarcha, Cyrus Alexandrinus, Sergius Constantinopolitanus, & quidam alij, tametsi agnoscerent in Christo duas naturas, dixerunt tamen vnã tantum esse voluntatem, nempe diuinam, ut refert D. Thomas in 3. part. quæst. 18. art. 1. Ideoque Monothelitæ appellati sunt. Eorum sententia damnata est in Generali Concilio Constantinopolitano III. sub Agathone Papa, & Constantino IV. Imperatore, Anno 679. iuxta Baronium. An autem nomine voluntatis intellexerint potentiam, an operationem, videri potest apud Gabrielem Vasquez, Tomo citato, disp. 73 cap. 1.

96. Nona: An Spiritus sanctus sit Deus? Negarunt Macedoniani, de quibus Augustinus in lib. de hæresibus cap. 52. sic scribit *Macedoniani sunt à Macedonio Constantinopolitano Ecclesia Episcopo, quos & πνοουμανους Græci dicunt, eo quod de Spiritu sancto litigent. Nam de Patre & Filio rectè sentiunt, quod vnus sint eiusdemque substantiæ vel essentiæ: Sed de Spiritu sancto hoc nolunt credere, creaturam eum esse dicentes.* Hi damnati sunt in Generali Concilio Constantinopolitano I. sub Damaso Papa & Theodosio Imperatore, Anno 383.

97. Decima: An Baptismus repeti, seu reiterari possit? Quæ controuersia dupliciter potest intelligi. Primo, an Baptismus, si semel valide collatus sit, repeti possit? Affirmauit Marcion, teste Epiphanio hæresi 42. paulò post principium, vbi de Marcione sic scribit: *Cum corrupisset in ciuitate sua virginem, & au fugisset, atque in magno delicto inuentus esset, excoegit autem prastigiatior sibi ipsi secundum lauacrum, asserens licere vsque ad tria lauacra, hoc est, tres Baptismos dare in remissionem peccatorum: quo si quis lapsus esset post primum, penitentia acta, accipiat secundum; & tertium similiter, si in delicto post secundum comperiat.*

Secundo: An Baptismus, qui ab hæreticis collatus est, repeti possit? Affirmarunt Donatistæ, qui baptizatos à Catholicis rebaptizabant, teste Augustino in libro de hæresibus capite 69. eò quod Catholicos haberent pro hæreticis, & Baptismum ab hæreticis collatum putarent esse inualidum, ut explicat Vasquez disput. 146. capite 2. Hi damnati sunt in Concilio Romano sub Melchiade Papa, Anno trecentesimo decimotertio, apud Baronium.

98. Vndecima: An homo sine gratia Dei, per solas naturæ vires possit implere legem, si velit? Affirmarunt Pelagius & Cælestius. Sed damnati sunt in

Confilio Carthaginensi & Mileuitano, sub Innocentio I. Anno 416. iuxta computum.

99. Duodecima: An paruuli nascantur in peccato originali, & ad illud peccatum abolendum indigeant Baptismo? Negarunt iidem authores, Pelagius & Cælestius, teste Augustino in libro de hærelibus c. 88. Vbi de illis sic habet: *Paruulos etiam negant, secundum Adam carnaliter natos, contagium mortis antiquæ primæ natiuitate contrahere. Sic enim eos sine ullo peccatis originalis vinculo asserunt nasci, ut prorsus non sit, quod eis oporteat secunda natiuitate dimitti: Sed eos propterea baptizari, ut regeneratione adoptati, admittantur ad regnum Dei, de bono in melius translati, non ista renovatione ab aliquo malo obligationis veteris absoluti.* Hic error damnatus est in Concilio Mileuitano cap. 2. & postea à Zosimo Papa, ut testatur idem Augustin. in libro de peccato originali cap. 6. & sequentibus.

100. In his & similibus controuersis, quas breuitatis causa omitto, tria consideranda sunt. Primo, quod altera pars litigantium clare & perspicue damnata sit. Secundo, quod hæc condemnatio facta sit ab Ecclesia Catholica, tanquam à Iudice: quæ aliquando tulit sententiam per Pontificem, qui est caput seu Pastor Ecclesiæ: aliquando per Concilia, quæ repræsentant Ecclesiam. Tertio, quod Lutherani & Caluinistæ agnoscant hanc damnationem legitime factam esse. Fatentur enim Nouatianum, Sabelium, Samosatenum, Arium, Nestorium, Eutychem, & Dioscorum, Monothelitas, Macedonianos, Donatistas, Pelagianos, merito damnatos esse, & pro hæreticis haberi oportere. Nec aliunde, quam ex Catholice Ecclesiæ decisione. Quod si sola Scriptura esset Iudex, & Ecclesia suam sententiam non interposuisset, in hodiernum vsque diem durarent istæ controuersiæ; nec adhuc clare & palam omnibus constaret supradictos authores pro hæreticis habendos esse. Nunc cum ab Ecclesia damnati sint, res certa & indubitata est.

101. Dices, quid si Ecclesia errasset in ferenda sententia? Respondeo. Hoc tantum est, ac si dicas: Quid si Christus, Apostoli, & Propheta mentiti essent? Nam illi testati sunt, Ecclesiam errare aut deficere non posse. Est enim ut loquitur Christus, *fundata supra petram, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* (Matth. 16. 18.) Est columna & firmamentum veritatis. (1. Timoth. 3. 15.) *Nunquam confundetur neque erubescet.* (Isaia 54. 4.) *Iaspis est propugnaculum eius.* (ibidem v. 12.) *Et omnis lingua vestiens illi in iudicio, condemnabitur,* (ibidem v. 17.)

VI. ARGUMENTVM.

Ex Analogia Iudicis controuersiarum ciuilium.

102. **H**oc argumentum, quod rem maximè illustrabit, proponi potest hoc modo: Inter res fidei ac religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, potest spectari multiplex analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus sæpe oriuntur lites ac controuersiæ, quæ requirunt aliquem Iudicem, qui sententiam ferat inter partes litigantes; sic etiam fit in fide ac religione. 2. Sicut in controuersis ciuilibus distinguuntur hæc tria: Iudex, Lex scripta, & Consuetudo: sic etiam in controuersis fidei, hæc tria, Iudex, Scriptura vtriusque Testamenti, & Traditio. 3. Sicut Princeps vel Magistratus secularis fungitur officio Iudicis in decisione controuersiarum ciuilium: Sic etiam Princeps Eccle-

siæ, vel Synodus Ecclesiastica fungitur officio Iudicis in definitione controuersiarum fidei. 4. Sicut Lex scripta est quasi norma quædam seu regula, quam sequitur Iudex secularis in decidendis controuersis ciuilibus: sic etiam Scriptura vtriusque Testamenti est quasi norma quædam seu regula, quam sequitur Iudex Ecclesiasticus in decidendis controuersis fidei. 5. Sicut sola Lex scripta non est sufficiens & integra norma omnium controuersiarum ciuilium, sed Lex scripta & consuetudo simul: sic etiam sola Scriptura vtriusque Testamenti non est sufficiens & integra norma omnium controuersiarum fidei, sed Scriptura & Traditio simul.

103. Hæc clara sunt. Nihilominus ne quis dubitet, singula breuiter explicabo. Ac primo, quod Princeps vel Magistratus secularis fungatur officio Iudicis in controuersis ciuilibus, non eget longa probatione. Hoc enim testatur quotidiana experientia in omnibus regnis ac prouinciis. Nam vbique contentiones, & causæ ciuiles deferuntur ad Principem vel Magistratum sæcularem, quem partes litigantes agnoscunt pro legitimo suo Iudice. Quod etiam ex vtroque Iure, tam ciuili, quam canonico, notissimum. Nam in vtroque exstant Tituli: *De officio Iudicis ordinarij & delegati.* Nec vllus in hac re tam peregrinus aut stupidus est, ut per Iudicem ordinarium, aut delegatum intelligat legem scriptam: cum constet illum esse ordinarium, qui ordinariam habet iurisdictionem & potestatem: illum verò delegatum, qui accepta ab ordinario potestate, vicem illius gerit.

104. Deinde, quod Lex scripta non possit esse Iudex, facile probari potest. Et quidem in his tribus casibus. Primo, quando ipsa obscura aut ambigua est: Tunc enim opus est alio Iudice seu Interprete, qui mentem illius explicet. Secundo, quando vna Lex videtur alteri repugnare, quod frequentissimè contingit. Tunc etiam Iudex adhibendus est, qui eas inter se conciliet. Tertio, quando verba legis, quæ generalia sunt, restringenda essent in aliquo casu particulari, & tamen restricta non sunt. Quod tunc fit, quando occurrit aliquis casus particularis, quem legislator, cum legem conderet, non præuidit euenturum. Et, si præuidisset, non voluisset illum sub lege sua comprehendere. In tali igitur casu, contra verba legis iudicandum. Et quis erit tunc Iudex? Non Lex ista. Nam illa seipsum non destruit aut iudicat. Alius ergo distinctus à lege.

105. Postremo, quod sola Lex scripta non possit esse sufficiens norma pro decisione quarumcumque controuersiarum ciuilium, sed præter legem scriptam admittenda sit etiam Consuetudo, certissimum est apud Iureconsultos. Ac potissimum in duplici casu. Primo, quando mouetur aliqua controuersia, de qua nulla exstat Lex scripta. Tunc enim Consuetudo, si adsit, vim legis obtinet; nec minus, quam Lex ipsa, seruari debet, iuxta illud: *Ena qua longa consuetudine comprobata sunt, ac per annos plurimos obseruata, velut tacita ciuium conuentio, non minus, quam ea, qua scripta sunt iura, seruantur.* (Leg. 35. ff. De legibus.) Secundo quando extat quidem Lex scripta, sed ambigitur de sensu ac mente illius; nec aliunde quana ex consuetudine & Traditione, de ea constare potest. Tunc enim locum habet illud: *Optima legum interpretis est Consuetudo.* (Leg. 37. ff. De legibus.) Itemque illud: *Imperator noster Senecus rescripsit in ambiguitatibus, qua ex legibus proficiscuntur, Consuetudinem, aut rerum perpetuo similiter iudicatarum auctoritatem,*

horitatem, vim legis obtinere debere, (ibidem Leg. 38. 106. Dices: Quid si occurrat aliqua controuersia, quæ nec ex lege scripta, nec ex Consuetudine definiti possit, quæ tunc erit norma, quam Iudex sequi debet?

Respondeo Tunc ex naturali æquitate debet rem componere: hoc autem fit in eo potissimum casu, quando occurrit aliquis casus, qui comprehenditur quidem sub verbis legis, non tamen sub mente Legislatoris, vt supra dictum est. Tunc enim Iudex ex æquo & bono debet sententiam pronunciare. Idem fieri potest in controuersis fidei. Nam si occurreret aliqua controuersia, quæ neque apertè ex Scriptura, neque ex traditione decidi posset, recurrendum esset ad auxilium Spiritus sancti, qui tametsi in omni casu adesse solet, in hoc tamen speciatim doceret nos omnem veritatem, vt Christus promisit. Et hoc re-

A medio vsi sunt Apostoli in Concilio Hierosolymitano, vbi agebatur de circumcissione & obseruatione legalium, (supra §. 86.)

107. Atque hæc sunt argumenta, quibus hæcenus probatum est, Iudicem controuersiarum fidei non posse esse Scripturam, sed Ecclesiam. Nunc superest, vt testimonia Scripturæ, quæ initio proposita sunt, & ab aduersariis contra nostram doctrinam obijci & inculcari solent, diligenter expèdamus: non quidè eo ordine, quò proposita sūt, sed quo in Scriptura veteris ac noui Testamenti singula sigillatim occurrunt. Ex eorum autem discussione, vt supra insinuauimus, manifestè constabit, quædam eorum nihil ad rem facere: aliam nobis potius, quàm aduersariis patrocinari: Et vt liberè dicam, quam res est, aduersarios, qui perpetuo de Scriptura gloriantur, nihil minus, quàm Scripturæ sensum & intelligentiam assequi.

EXAMINANTVR TESTIMONIA SCRIPTVRÆ CONTRA NOS ALLATA.

I. TESTIMONIUM.

Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis.* Et Deuter. 12. 32. *Quod tibi precipio, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.*

108. **H**inc colligunt aduersarij generatim hæc duo. Primo, omnes traditiones, quas Catholici admittunt, repudiandas esse. Quare? Quia nihil ad verbum Dei scriptum addendum est. Secundo, omnia præcepta humana (huiusmodi est præceptum de ieiunio quadragesimali, de abstinentia à carnibus die Veneris & Sabbati, de cælibatu Sacerdotum, & quæ similia sunt) nullo modo obseruari oportere. Quare? Quia hoc tantum faciendum est, quod Deus præcipit: Ergo quod homines præcipiunt, faciendum non est. Vtrumque ineptissimè. Quod dupliciter ostendamus. Primo, refellendo falsam aduersariorum interpretationem. Secundo, veram & legitimam astruendo. 109. Ac primo, quod falsa sit aduersariorum interpretatio, ne ipsi quidè negare poterunt, nisi omnino velint esse impudentes. Nam si omnis traditio reipienda est, respuendus erit Apostolus, qui dixit 2. Thessalonicens. 2. v. 14. *Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Similiter, si omnia præcepta humana contemnenda sunt, & hoc solum faciendum, quod Deus præcipit; quid dicemus de Rechabitis, qui accuratissimè seruarunt præceptum parentis sui Ionadab? An perperam fecerunt? Hoc quidem dicendum esset iuxta aduersarios. At longè aliter res se habet. Nam ab ipso Deo, hoc nomine cõmendati sunt. Si hoc nesciunt aduersarij, audiant Ieremiam Prophetam, cap. 35. 1. vbi sic ait: *Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino in die-*

A *bus Ioakim filij Iosia Regis Juda, dicens: Vade ad domum Rechabitarum, & loquere eis, & introduce eos in domum Domini in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum, &c. Et introduxi eos in domum Domini, &c. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices, & dixi ad eos: Bibite vinum. Quæ responderunt: Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vsque in sempiternum: Et domum non edificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in Tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terra, in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita vt non biberimus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostra, filij & filia nostra: & non edificauimus domos ad habitandum & vineam & agrum, & sementem non habuimus: sed habitauimus in Tabernaculis, & obedientes fuimus iuxta omnia, quæ præcepit nobis Ionadab pater noster, &c. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade, & dic viris Iuda, & habitatoribus Ierusalem: Nunquid non recipietis disciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus? Præualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filiis suis, vt non biberent vinum: & non biberunt vsque ad diem hanc, quia obediuerunt præcepto patris sui. Ego autem locutus sum ad vos, de mane surgens & loquens, & non obedistis mihi. Misique ad vos omnes seruos meos Prophetas, surgens diluculo, & dicens: Conuertimini vnusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra, &c. Et non inclinastis aurè vestrâ, neque audistis me. Firmauerunt igitur filij Ionadab, filij Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis. Populus autè iste non obediuit mihi. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego adducam super Iudam, & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionem, quam locutus sum aduersus illos, & non audierunt: vocaui illos, & non responderunt mihi. Domus autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: pro eo, quod obedistis præcepto Ionadab patris v-*

serui, & custodistis omnia mandata eius, & fecistis uniuersa, quae praecepit vobis: propterea haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo eunctis diebus.

110. In hoc exemplo tria notanda sunt. Primo, praeceptum illud quod datum fuit Rechabitis, fuisse difficillimum. Quid enim difficilius, quam viros & uxores, filios & filias, non tantum ad breue tempus, more Nazarorum; sed in perpetuum abstinere ab omni vino, nunquam habitare in domibus, nunquam ferere agros, nunquam plantare vineas? Secundo, hoc praeceptum non fuisse diuinum, sed humanum, vt patet ex antithesi, quam Deus facit. Sic enim argumentatur: Si Rechabita seruauit praeceptum, quod ab homine acceperunt, quanto magis Iudaei habebant seruare praeceptum, quod à Deo acceperunt: Tertio, Rechabitas non solum rectè ac laudabiliter fecisse, quod obseruarint praeceptum parentis sui Ionadab, sed etiam meritos esse à Deo peculiarem benedictionem; sicut è contrario, Iudaeos meritos esse poenam & afflictionem. Nam Rechabitis dicitur: *Non deficiet vir de stirpe vestra, stans in conspectu meo eunctis diebus.* Iudaeis autem: *Ego adducam super vos afflictionem.*

111. Hinc, si sapiunt, colligant aduersarij nostri haec pauca. Primo, Catholicos non minus rectè ac laudabiliter facere, seruando praeceptum Ecclesiae, quam Rechabita fecerunt, seruando praeceptum parentis sui Ionadab. Non enim minus laudabile est, obedire communi Matri nostrae Ecclesiae, quam obedire priuato homini. Et sicut Rechabita non peccarunt contra illud, Deut. 12. 32. *Quod tibi praecipio, hoc tantum facito Domino*; ita nec Catholicos peccare. Secundo, Catholicos propterea non deficere, nec haecenus defecisse, quia diligenter seruauit praecepta Ecclesiae: Et quo quisque accuratius ea seruat, eo maioribus à Deo beneficijs cumulari. Alios verò propterea non prosperari, quia ex vna parte contemnunt praecepta Ecclesiae, in quo deficiunt à Rechabitis: Et ex altera, non seruauit praecepta Decalogi, in quo similes sunt Iudaeis. Et, vt aliquam suam ignauiam praetextant excusationem, aiunt praecepta Decalogi esse impossibilia: In quo faciunt Deum Tyrannum, quasi praecipiat homini, quod ab homine praestari non possit.

112. Atque haec sufficiant de falsa aduersariorum interpretatione. Vera interpretatio est haec. Illud Deuterom. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo*; generatim intelligendam est de praeceptis ceremonialibus & iudicialibus, quae à Deo per Moysen data sunt: Et est hic sensus: Ego dedi vobis praecepta ceremonialia, quae praescribunt ritum colendi Deum; & praecepta iudicialia, quae praescribunt ritum seruandi iustitiae in rebus politicis, ac temporalibus. Vtraque debetis integrè & perfectè seruare. Hoc enim significat illud: *Non addetis, nec auferetis.* Quod alijs quidem verbis, sed eodem sensu, explicatur alibi, cum dicitur: *Non declinabit ab eis, vel ad dextram, vel ad sinistram.* Vt Deuter. 17. ver. 20. *Discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, neque declinet in partem dextram vel sinistram.* Et cap. 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui, quae ego praecipio tibi hodie, & non declinaueris ab eis, neque ad dextram, neque ad sinistram, &c.* Et capite 31. 29. *Noni, quia post mortem meum iniquè ageris, & declinabis cito de via, quam praecipi vobis.* Et Iosue 1. 17. *Confortare igitur, & esto robustus valde, vt custodias & facias omnem legem, quam praecipit tibi Moyses seruus meus, ne declines ab ea ad dextram vel sinistram.* Igitur ex eo loco sic intellecto,

ficut reuera intelligi debet, non aliter possunt argumentari aduersarij, quam hoc modo: Iudaei debebant perfectè ac integrè seruare praecepta Dei, non declinando ab eis vel ad dextram, vel ad sinistram: Ergo nos Christiani, praeter Scripturam, non debemus admittere traditiones; quas ab Apostolis accepimus. *Speclatum admissi, risum teneatis amici.* 113. Illud verò Deuteronom. 12. 32. *Quod praecipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.* Speciatim intelligitur de vno praecepto ceremoniali, nempe de praecepto sacrificandi, vt ex contextu patet: Et est hic sensus: Quando veneris in terram Palaestinam, ad quam tendis & obtuleris Domino Deo tuo sacrificium, non imitaberis gentiles, qui falsis Dijs offerunt suos filios & filias per ignem: sed hoc tantum offeres, quod ego tibi praecipio, nempe ex animalibus oues, capras, hircos, boues, vitulos, columbas, passeris, turtures: Ex fructibus terrae, panem, similam, salem, thus, manipulum spicarum virentium, & triticum: Ex liquoribus sanguinem, vinum, oleum, aquam. *Hoc tantum facito, id est, offero Domino: nec addas quicquam ex sacrificijs gentilium; nec minuas ex iis, quae iam enumerata sunt.* Ex hoc etiam loco non aliter, quam hoc modo licebit aduersarijs concludere: Iudaei debebant ea tantum offerre in sacrificium, quae à Deo erant determinata: Ergo nos Christiani non possumus seruare praecepta Ecclesiae: Est eiusdem farinae cum praecedenti.

II. TESTIMONIUM.

Isaia 8. 20. *Ad legem magis, & ad testimonium.*

114. Hinc colligunt aduersarij, Iudaeos in veteri Testamento, quodcumque oriebatur aliqua controuersia, missos fuisse ad legem & testimonium, id est, ad Scripturam, nunquam ad Iudicem. Sed valde errat. Primo, quia iam supra ostensum est, Iudicem controuersiarum in veteri Testamento non fuisse Scripturam, sed Pontificem. Secundo, quia illa verba, *Ad legem & testimonium*, multo aliter accipienda sunt, quam putant aduersarij, vt patet ex praecedentibus, quae sic habent. *Cum dixerint ad vos: Querite à Pythonibus, & à diuinis, qui frident in incantationibus suis. Nunquid non populus à Deo suo requiret pro viuus à mortuis? Ad legem magis & ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.* Vbi disertè agitur contra illos, qui de futuris euentibus solent consulere Pythonissas, & ariolos: & remittuntur partim ad legem, quae id prohibeat, (Deuter. 18. 9.) *Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominatones illarum gentium: nec inueniatur in te, qui Pythones consulat aut diuinos, aut querat à mortuis veritatem.* Partim ad testimonium Prophetarum, qui à Deo constituti erant, vt futura praedicerent. (3. Reg. 22. v. 7.) *Dixit autem Iosaphat: Non est hic Propheta Domini quispiam, vt interrogemus per eum?*

115. Igitur sensus illorum verborum, *Ad legem magis & ad testimonium*, est hic: Si vultis fieri certiores de futuris euentibus, non debetis consulere Pythonissas, sicut fecit Saül. (1. Reg. 28. 7.) quia hoc Deus per legem suam fieri prohibuit, ad quam vos remitto: sed consulite Prophetas Domini, quorum officium est de futuris pronuntiare. Quid hoc facit ad Iudicem controuersiarum? Nihil penitus. Nisi aduersarij

velint hoc modo ratiocinari : De futuris euentibus non licet consulere Pythonyffas; Ergo sola Scriptura est Iudex controuersiarum. Ineptissimi & tamen, quod mireris, præcipui illorum Rabbini sic ineptiūt. De quibus bene præmonuit nos Christus: *Sinit illos: cæci sunt, & duces cæcorum.*

III. TESTIMONIVM.

Matth. 15. 6. *Irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram.* Et Coloss. 2. 8. *Videte; ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam secundum Traditionem hominum.* Et 1. Petri 1. 18. *Redempti estis de vana vestra conuersatione paterne Traditionis.*

116. **H**inc colligunt aduersarij, omnes Traditiones à Christo & Apostolis damnatas esse, & sola Scriptura contentos nos esse oportere. At non certè. Nam citata testimonia intelliguntur de Traditionibus Iudaicis, quæ à Phariseis obseruabantur: non autem de Traditionibus Christi & Apostolorum, quas aduersarij oppugnant, & nos defendimus. Erant autem variæ Iudæorum Traditiones, ut ex Scriptura patet.

117. Prima quod ante sumptionem cibi lauandæ essent manus. Matth. 15. 1. *Accesserunt ad eum Scriba & Pharisei, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur Traditionem seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem manducant.*

118. Secunda, quod etiam inter comedendum illa lotio sæpius esset repetenda. Marc. 7. 3. *Pharisei, & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes Traditionem seniorum.* Hinc in nuptiis Canæ Galilææ erant sex hydriæ posite secundum purificationem Iudæorum, (Ioan. 2. 6.) in quibus hydriis erat aqua ad lauandas manus inter prandendum.

119. Tertia, quod venientes è foro non deberent cibos capere, nisi loti essent. Marci 7. 4. *Et à foro nisi baptizentur, non comedunt. Et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrcorum, & eramentorum, & lectorum.*

120. Quarta, quod cum peccatoribus non esset sumendus cibus. Matth. 9. 11. *Et videntes Pharisei, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester? Et Luc. 5. 30. Et murmurabant Pharisei & Scriba eorum, dicentes ad discipulos eius. Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?*

121. Quinta, quod ne quidem permittendum esset, ut quis à peccatoribus rangeretur. Luc. 7. ver. 39. *Videns autem Phariseus, qui vocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Vbi manifestè apparet, Phariseum fuisse miratum, quod Christus à muliere peccatrice pateretur se contrectari, eò quod hoc esset contra morem & Traditionem Phariseorum, quorum vox erat hæc: *Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es.* (Isaia 65. v. 5.)

122. Sexta, quod in Sabbato non liceret ægros sanare. Luc. 6. 7. *Obseruabant autem Scriba & Pharisei, si in Sabbato curaret, ut inuenirent, unde accusarent eum.* Et Ioan. 9. v. 16. *Dicebant ergo ex Phariseis quidam: Non est hic homo à Deo, qui Sabbatum non custodit.* Loquebantur de Christo, qui cæco à natiuitate visum restituerat in Sabbato.

123. Septima, quod famelici non possent spicas vellere & comedere in Sabbato. Matth. 12. v. 1. *Abiis*

A *Iesus per sata Sabbato: discipuli autem eius esurientes coeperunt vellere spicas & manducare. Pharisei autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis.*

124. Octaua, quod frequenter esset ieiunandum & orandum. Matth. 9. v. 14. *Quare nos & Pharisei ieiunamus frequenter; discipuli autem tui non ieiunant?* Et Luc. 5. v. 33. *Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt; tui autem edunt & bibunt?*

125. Nona, quod omnium rerum, etiam minimarum, decimæ offerendæ essent Deo. Matt. 23. v. 23. *Va vobis Scriba & Pharisei, qui decimatis mentham & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Hic decimare idem est, quod decimas dare. Est ergo hic sensus: Vos Pharisei datis decimas omnium rerum, etiam minimarum, quod non facitis ex præcepto in lege Mosaica, sed ex vestra Traditione non scripta. Et interim negligitis ea, quæ vobis in lege præcepta sunt. Hæc debebatis facere, & illud non omittere. Vbi notandum est, non fuisse vllum præceptum in lege Mosaica, de dandis decimis rerum minimarum, quarum hic fit mentio: sed tantum de decimis vini, frumenti, & olei. (Deut. 14. 23.) Nihilominus Pharisei in hac re habebant peculiarem consuetudinem, & Traditionem præ aliis Iudæis, quia dabant decimas omnium olerum, quod alij non faciebant. (Luc. 11. 42.) Quo nomine gloriatur quidam ex Phariseis, Luc. 18. 11. *Non sum sicut ceteri hominum, &c. Ieiuno bis in Sabbato: decimas de omnium, quæ possideo.* Vide Iansen. in concord. Euangelica, cap. 84.

126. Decima, quod qui iuraret per templum aut altare, non esset reus criminis: qui autem iuraret per aurum templi, vel per oblationes, quæ in altari fiebant esset reus. Matth. 23. ver. 16. *Va vobis duces cæci, qui dicitis, quicumque iurauerit per Templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro Templi, debet. Stulti & cæci: Quid enim maius est, aurum an Templum, quod sanctificat aurum? Et quicumque iurauerit in altari, nihil est: quicumque autem iurauerit in dono, quod est super illud, debet. Quid enim maius est, donum, an altare, quod sanctificat donum?*

127. Vndecima, quod filij non tenerentur reipsa parètes suos honorare, aut illis benefacere; sed quod abundè sufficeret, munus aliquod Deo offerre. Mat. 15. ver. 3. *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter Traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honorate patrem & matrem. Et quicumque maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri aut matri: Minus quodcumque est ex me, tibi proderit: Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam. Et irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram.*

128. Hæ fuerunt præcipuæ Traditiones Phariseorum, quantum ex Euangelio licet colligere. Et quanquam aliquæ ex illis essent bonæ ex suo genere; aliæ malæ; aliæ dubiæ, vel inutiles: Pharisei tamen propter omnes reprehendebantur à Christo ob has causas.

129. Primò, quia ipsi ex earum obseruatione quærebant inanem gloriam, & opinionem sanctitatis apud homines, cum nihil minus, quàm sancti essent. Matth. 23. 5. *Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Hinc passim in Euangelio vocantur Hypocritæ, & sepulchra dealbata.

130. Secundo, quia ex quorundam obseruatione sectabantur etiam opes ac diuitias; præsertim ex longis orationibus, quas in eum finem recitabant. Matth. 23. 14. *Va vobis Scriba & Pharisei hypocritæ, qui*

comeditis domos viduarum, orationes longas orantes. Et Marci 12. 40. *Cauete à Scribis, qui deuorant domos viduarum sub obiectu proluxa orationis.* Vbi comedere, seu deuorare domos viduarum, nihil aliud est, quam spoliare seu exhaurire. Nam viduę veniebant ad Phariseos, tanquam ad viros sanctos (quippe qui sanctitatem simulabant) & eorum orationes pretio emebant.

131. Tertio, quia superstitiose minutiora quaedam seruabant, & alia maiora negligebant, vt paulò ante dictum est. Dabant enim decimas rerum etiam vilissimarum, & negligebant iudicium & misericordiam in diiudicandis causis, quæ ad ipsos deferbantur. Et hoc sensu accipi potest illud Matth. 23. 24. *Excilantes culicem, camelum autem glutientes.*

132. Ex dictis patet non omnes Traditiones Iudæorum à Christo fuisse reprehensas; licet Pharisei, quod male illis vterentur, merito fuerint reprehensi. Nam vna inter cæteras Traditiones erat hæc: *Decimare mentham, rutam, & omne oliu.* Quæ sanè ex se fuit bona. Nam bonum est, decimas dare Deo, non solum aliquarum, sed omnium earum rerum quas possidemus. Et hoc confirmat Christus, cum ait: *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* id est, oportuit seruare præceptum de iudicio & misericordia, & non omittere Traditionem de decimatione menthæ & omnium olerum.

133. Vnde vltius sequitur, Lutheranos & Calvinistas, dum promiscuè damnant omnes Traditiones, damnare etiam sententiam Christi, qui aliquas illarum approbavit. Nam ex Christi sententia, sunt aliquæ Traditiones, quas non oportet omittere. Ex illorum sententia, omnes repudiandæ sunt, & sola Scriptura admittenda. Hæ sententiæ inter se pugnant. Vtram vero amplectemur? Christi, si sapiamus.

134. Ex quo rursus infero, Lutheranos & Calvinistas ex hoc capite non aliter posse concludere, quam hoc modo: Aliquæ Traditiones Iudæorum erant malæ: Ergo omnes Traditiones Christianorum sunt malæ. Quæ consequentia nulla est. Hæc multo est melior: Iudæi, præter Scripturam, habuerunt aliquas Traditiones, quas non oportebat omittere; Ergo etiam Christiani possunt habere. Quanquam magna inter vtriusque differentia est. Nam Traditiones Christianorum, quas hoc loco defendimus, sunt à Christo & Apostolis acceptæ; quales non erant Iudaicæ.

IV. TESTIMONIUM.

Ioan. 5. v. 39. *Scrutamini Scripturas.*

135. **E**Cce, inquiunt aduersarij, Christus remittit nos ad Scripturam tanquam ad Iudicem controuersiarum. Hoc certè non dicerent, si intelligerent mentem Christi. Christus in illo capite disputat cum Iudæis, qui negabant ipsum esse Filium Dei: Ipse autem probat se esse, quatuor testimoniis. Primo, testimonio Ioannis Baptistæ. *Vos, inquit, misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritatis.* Erat autem hoc ipse testimonium: *Eccce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et iterum: *Ego testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* (Ioan. 1. v. 34.)

Secundo, testimonio miraculorum, quæ patrabat. *Ego, inquit, habeo testimonium maius Ioanne. Opera enim qua dedit mihi Pater, vt perficiam, ea testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.*

Tertio, Testimonio Dei Patris. *Et qui misit me Pa-*

Ater, ipse testimonium perhibuit de me. Nempe cum dixit de cælo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite.* Matth. 3. 17. & Luc. 9. 35.

Quarto, testimonio Scripturarum veteris Testamenti: *Scrutamini, ait, Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illa sunt, quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis,* quasi dicat: Si non vultis recipere tria priora testimonia, quæ tamen efficacissima sunt, (alioqui illa non produxisset) saltem non potestis reiicere testimonium Scripturarum, de quibus tantopere gloriari. Illæ ipsæ, si attente scrutemini, perhibent testimonium de me, quod sim Messias à Deo promissus. Quare ergo non creditis?

136. Hinc concludo, aduersarios ex hoc loco seipsum potius, quam nos oppugnare. Nam ipsi contendunt, solam Scripturam esse iudicem controuersiarum: Et Christum ad solam Scripturam nos remittere. At contrarium verum est. Nam Christus in controuersia, quam habebat cum Iudæis; *An ipse esset Filius Dei,* non remisit illos ad solam Scripturam, sed primo ad testimonium Ioannis Baptistæ: deinde ad testimonium miraculorum, quæ ostendebant ipsum esse Deum: postea ad testimonium Dei Patris, qui voce de cælo delapsa idem confirmabat: denique, vt omnia experiretur, ad testimonium Scripturarum.

137. Nos Catholici in hac re Christum imitamur. Nam in controuersis, quas habemus cum aduersariis, non solum vtimur testimonio Scripturæ, sed etiam sanctorum Patrum, & matris Ecclesiæ, & miraculorum, quæ sæpè sunt pro confirmatione nostræ fidei. Aduersarij autem, quasi Christo prudentiores essent, nihil volunt audire, nisi ex folis Scripturis. In quo similes sunt Iudæis, contra quos Christus agit. Nam Iudæi repudiato quocunque alio testimonio, solam Scripturam admittebant: Et hanc ipsam neque tunc intelligebant, neque adhuc intelligunt, vt testatur Apostolus secunda Corinthia. 3. v. 14. cum ait: *Obscurati sunt sensus eorum.* Et infra: *vsque in hodiernum diem, cum legitur Moses, vel amarus positum est super cor eorum.* Idem aduersariis nostris, qui in hac causa nepotes illorum sunt, accommodari potest.

V. TESTIMONIUM.

Act. 17. 11. *Quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.*

138. **H**ic iterum clamant aduersarij, Beroënse non temerè credidisse, quæ ab Apostolis dicebantur, sed omnia examinasse iuxta normam Scripturæ: Equum igitur esse, vt nos illorum exemplum imitemur, & solam Scripturam pro norma ac Iudice agnoscamus. Sed frustra. Quod facile constabit, si constet de re ipsa, de qua tunc agebatur. Ea fuit huiusmodi: Paulus Apostolus, vt expressè habetur in eodem capite, primum quidem Thessalonicæ, deinde apud Beroënse, *differabat ex Scripturis, adaperiens & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis: Et quia hic est Iesus Christus; quem ego annuncio vobis.* Quid verò Beroënse? sequitur ibidem: *susciperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.*

139. Igitur hic est sensus illius loci. Beroënse cum audirent Paulum citare quædam testimonia Scripturæ veteris Testamenti, quibus astruebat Christi mortem & resurrectionem, scrutabantur, an iis ipsis testimoniis consentanea essent, quæ à Paulo dicebantur.

bantur. Non quidem eo animo, quasi dubitarent de morte & resurrectione Christi, quippe quæ satis confirmata erat ab Apostolo per virtutem miraculorum, (1. Thessalon. 1. 5.) sed vt magis in fide confirmarentur, si viderent ea, quæ Paulus prædicabat, multo ante per Prophetas fuisse præuisa & præsignificata. 140. Ex hoc sensu, quid obsecro concludent aduersarij? Nihil ad rem, de qua agitur. Nisi forte sic velint concludere: Beroënles scrutabantur testimonia Scripturæ à Paulo citata. Ergo sola Scriptura est Iudex controuersiarum. Quod perinde est, ac si dicas. Lutherani scrutantur testimonia Augustini à Bellarmino citata: Ergo solus Augustinus est iudex controuersiarum. Vel sic: Rustici scrutantur testimonia Lutheri à Prædicante citata: Ergo solus Lutherus est iudex controuersiarum. Vel sic: Kemnitius in examine Concilij Tridentini scrutatur traditiones à Catholicis allegatas: Ergo sola traditio est iudex controuersiarum. Vel denique sic: Discipuli scrutantur testimonia Ciceronis à Præceptore citata: Ergo solus Cicero est author Latinitatis. Apage cum istis consequentijs. Et tamen apud aduersarios, quia meliores non habentur, in pretio sunt.

VI. TESTIMONIUM.

Galat. 1. 9. *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepistis, anathema sit.*

141. **E**RGO, inquit aduersarij, præter Euangelium non licetmittere traditiones. At ego contra sic infero: Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod Paulus euangelizauit, anathema sit: At Lutherani & Caluinistæ euangelizant aliqui d præter id quod Paulus euangelizauit, quia oppugnant traditiones, quas ipse commendauit, (2. Thes. 2. 14.) *Tenetis traditiones.* Ergo Lutherani & Caluinistæ anathema sunt.

142. Sed videamus scopum Apostoli. Nam inde apparebit an damnentur hoc loco traditiones, necne. Scopus Apostoli est hic. Galatæ docti erant à Paulo, ceremonias legis Mosaicæ abrogatas esse, neminem posse per huiusmodi ceremonias iustificari, sed per fidem in Christum, (cap. 2. 16.) Ab hac doctrina fuerunt postea abducti per quosdam falsos apostolos, qui docebant eos non posse saluari per fidem in Christum, nisi simul circumciderentur, & alias legis Mosaicæ ceremonias obseruarent (vt patet ex decursu totius epistolæ, præsertim cap. 1. v. 6. & cap. 3. v. 1. & cap. 4. v. 9. & cap. 5. v. 1.) contra huiusmodi falsos Apostolos agit Paulus, cum ait: *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepistis, anathema sit.* quasi dicat: Accepistis à me, hominem iustificari per fidem in Christum, non autem per obseruationem legis Mosaicæ. Si quis aliter vos instruit, asserendo non prodesse fidem in Christum, nisi accedat circumcisio & aliæ ceremoniæ legales, anathema sit. At hinc non sequitur, traditiones Apostolicas esse reiiciendas, sed potius conseruandas, quia nõ sunt præter, aut contra id, quod Paulus Euangelizauit Galatis de iustificatione, sed potius sunt id, quod ipse Thessalonicensibus euangelizauit, cum dixit: *Tenetis traditiones, quas didicistis.*

VII. TESTIMONIUM.

2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.*

143. **E**X quo loco dupliciter argumentantur aduersarij; Aliqui sic: Omnis Scriptura est utilis ad docendum & arguendum: Ergo superuacaneæ sunt traditiones. Perinde ac si dicas: Omnis cibus est utilis ad nutriendum: Ergo superuacaneus est potus. Vel, omnis elemosyna est utilis ad salutem, (Luc. 11. 41. & Dan. 4. 24.) Ergo superuacanea oratio, superuacanea Sacramenta. Miseret me horum hominum.

144. Alij sic: Omnis Scriptura est utilis, id est, sufficiens: Ergo superuacaneæ traditiones. Sed quæ hæc interpretatio est? An idem sunt, vtilem esse, & sufficientem esse? Si idem sunt, iam illud Timoth. 4. 8. *Pietas ad omnia utilis est,* licebit sic interpretari: Pietas ad omnia sufficiens est: Ergo reliqua omnia superuacanea sunt. Et similiter illud 2. Timoth. 4. 1. *M arcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium,* id est, sufficiens: Ergo Timotheus, Titus, Onesimus, & alij superuacanei sunt. Quis non videt, si hæc licentia interpretandi Scripturam semel admittatur, totam corrumpi, & adulterari posse?

145. Sed vt clarius res ipsa percipiatur, textus Apostoli considerandus est. Igitur Apostolus in citato capite hortatur Timotheum Episcopum, vt suos subditos instruat in fide & bonis operibus, & redarguat aduersarios, *qui corrupti mente, & reprobi circa fidem, resistunt veritati.* Et vt ostendat eum id posse præstare, subdit. *Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didicisti: Et quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu. Omnis enim Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, &c.* Vbi per sacras literas, quas ait Timotheum ab infantia nouisse, intelligit Scripturam veteris Testamenti. Nam eo tempore, quo Timotheus erat infans, nondum exstabat Scriptura noui Testamenti.

146. Apostolus ergo in illo textu sic argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios. At Scriptura veteris Testamenti, quam ab infantia nosti, est diuinitus inspirata: Ergo est utilis ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios: cum ergo cognitione illius Scripturæ instructus sis, magnum ex ea præsidium habes ad præstandum quod dixi.

147. Ex eodem principio licebit sic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum & arguendum: At Scriptura noui Testamenti est diuinitus inspirata: Ergo est utilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ instructus est, magnum ex ea præsidium habet ad vtrumque præstandum.

148. Porro ex vtroque discursu patet, has tres propositiones veras esse secundum Apostolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Testamenti utilis est ad docendum & arguendum; Scriptura noui Testamenti utilis est ad docendum & arguendum. Sicut ergo non sequitur: Scriptura veteris Testamenti est utilis: Ergo Scriptura noui Testamenti est super-

uacanea: Nec contra, Scriptura noui Testamenti est utilis; Ergo Scriptura veteris Testamenti est superuacanea: Sic etiam non sequitur: Vtraque Scriptura est utilis: Ergo traditio est superuacanea.

VIII. TESTIMONIUM.

Apocal. 22. 18. *Contestor omni audienti verba prophetie libri huius: Si quis apposuerit ad hec, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetie huius, auferet Deus partem eius de libro vite.*

149. **H**inc concludunt aduersarij in hunc modum: Si quis apposuerit aliquid ad verba prophetie Apocalyptica, punietur à Deo: At Catholici apponunt traditiones: Ergo punientur à Deo. Poterant etiam sic cōcludere: Si quis apposuerit aliquid ad verba prophetie Apocalyptica, punietur à Deo. At Caluinista apponunt Euangelia, Epistolas Apostolorum, Institutiones Caluini, Catechismum Heidelbergensem, Symbolum Athanasij, & prima quatuor Concilia generalia. Ergo punientur à Deo. Vel sic: Si quis diminuerit de verbis prophetie Apocalyptica, auferetur de libro vite: At Lutherani non solum diminuunt de verbis prophetie Apocalyptica, sed etiam totam prophetiam suspectam habent, nec eam pro diuina & canonica, sed pro spuria & apocrypha agnoscunt: Ergo auferentur de libro vite.

150. Sed ad rem. Ioannes nihil aliud prohibet, quam, ne verba prophetie Apocalyptica ab aliquo deprauentur, quod duobus modis fieri posse insinuat. Primo, additione, vt si quis apponat aliquid ad prophetiam Apocalypticam, quasi pars illius sit, quæ reuera non est. Secundo, diminutione, vt si aliquid detrahat, quasi ad illam non pertineat, quod reuera pertinet. Neutrum faciunt Catholici. Exemplo rem declarabo: Prædicit Ioannes cap. 11. fore aliquando, vt veniant duo Prophetæ, *amicti saccis, qui prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta: & habebunt potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetia ipsorum, & potestatem conuertendi aquas in sanguinem, &c.* Ad hanc prophetiam nihil addunt Catholici, quod ad eam non pertineat, nec auferunt aliquid, quod ad eam pertineat: sed relinquunt integram, sicut à Ioanne perscripta est. At contra faciunt aduersarij, præsertim illi, qui dicunt hos duos Prophetas fuisse Lutherum & Caluinum. Nam qui hoc dicunt, necessario diminuunt de verbis prophetie huius; cum constet Lutherum & Caluinum non fuisse amictos saccis, nec habuisse potestatem claudendi cælum, & quæ ibidem sequuntur.

EPILOGVS EORVM QUAE HACTENUS DICTA SUNT.

151. **D**vo hactenus præstare conatus sum. Alterum est, vt ostenderem Scripturam non esse Iudicem controuersiarum, sed Ecclesiam. Hoc autem ostendi sex modis. Primo ex officio Iudicis, quod non conuenit Scripturæ; quia Scriptura non potest ita pronunciare sententiam inter duas partes litigantes, vt altera pars fateatur sententiam contra se, altera pro se latam esse. Secundo ex parte ipsius Scripturæ, in qua duo spectanda sunt, Litera & sen-

sus. Litera occidit, & est causa multarum hæresum, vt variis exemplis ostensum est. Sensus sæpe est obscurus aut ambiguus, tum propter apparentes contradictiones, quæ passim occurrunt, tum ob alias causas, quæ supra enumeratae sunt; ac proinde opus est Iudice, qui clarè definiat, hunc esse legitimum sensum, illum non esse. Tertio, ex parte controuersiarum, quia multæ sunt controuersia, quarum nulla fit mentio in Scriptura, ideoque ex Scriptura decidi non possunt. Quarto ex vsu & praxi veteris Testamenti, vbi Scriptura non agebat personam Iudicis, sed Pontifex, qui erat Princeps Synagoga: Et cuius sententia, sub pœna mortis, erat obtemperandum. Quinto, ex vsu & praxi noui Testamenti, vbi omnes controuersia, vel à Prælati Ecclesiae, vel à Conciliis hæcenus decisa sunt. Sexto ex analogia Iudicis causarum ciuilium, quæ non deciduntur à lege scripta, sed à Principe communitatis: neque iuxta normam solius legis scriptæ, sed etiam consuetudinis non scriptæ.

152. Alterum est, vt demonstrarem testimonia Scripturæ, quæ contra nos obiiciuntur, vel nihil ad rem facere; vel nobis potius, quam aduersariis patrocinari: vel non rectè ab illis explicari. Verbi gratia illud Isaia 8. 20. *Ad legem & testimonium, nihil ad rem facit, quia non intelligitur de controuersis fidei, sed de futuris rerum contingentium euentibus.* Illud porrò Ioan. 5. 39 *Scrutamini Scripturas, nos potius iuuat, quam aduersarios.* Nam Christus, cum hoc diceret Iudæis, non disputabat cum illis ex sola Scriptura, (quod aduersarij faciendum esse contendunt) sed etiam ex testimonio Ioannis Baptista, ex testimonio miraculorum, & ex voce Dei Patris de cælo delapsa. Igitur non putauit solam Scripturam esse normam controuersiarum. Reliqua non bene explicantur ab aduersariis, vt sigillatim ostensum est.

D De quo æqui Lectoris sit arbitrium.

OBIECTIO POPVLARIS

Contra ea, quæ hactenus dicta sunt.

153. **P**lerique simpliciores contra ea, quæ diximus, sic obiiciunt: Iudex controuersiarum in rebus fidei debet esse infallibilis, qui errare non possit; quia si ipse erraret, reliqui etiam errarent, qui illius sententiam sequerentur. Iam verò constat ex vna parte, Scripturam esse infallibilem, cum sit verbum Dei, qui errare non potest: Et ex altera, homines non esse infallibiles, sed mendaces & errori obnoxios, iuxta illud Rom. 3. 4. *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.* Ergo Scriptura potest esse infallibilis Iudex: homines cum sint mendaces, non possunt. At Pontifex est homo; & Ecclesia nihil aliud est, quam collectio hominum: Ergo Pontifex & Ecclesia sunt mendaces, & errare possunt. Nemo igitur est tutus ac securus in negotio fidei, qui illorum sententiam sequitur.

154. Hæc obiectio, si quid roboris ac momenti habet, non minus valet contra aduersarios, quam contra nos. Nam si omnis homo mendax est, & errare potest, necessario sequitur Moysen, Prophetas, Apostolos, Euangelistas, Lutherum quoque & Caluinum, itemque omnes Prædicantes Lutheranos & Caluinianos mendaces esse, & errare posse, quia homines sunt. Nihil igitur credendum illis aut fidendum esse; sed omnia, quæ ab illis dicuntur, suspecta ac incerta haberi oportere. Vbi ergo fides? Nec refert, si dicant se non hominis, sed Dei verbum annunciare. Nam si mendaces

médaces sunt, etiam in hoc puncto mentiri possunt. Nihil ergo certi est.

155. Sed absit, ut nos ita loquamur aut sentiamus. Longe aliter res habet; At primo quidem fatemur, Scripturam certam ac infallibilem esse, quia Verbum Dei est: sed addimus, cum saepe obscura sit, non facile unicuique constare posse de legitimo illius sensu. Itaque alio Iudice opus esse, qui infallibiliter decernat, quis legitimus Scripturae sensus sit. Hic autem Iudex non potest esse quilibet homo priuatus; quia alioqui tot essent diuersi Iudices, quot diuersa capita & sententiae: Et sic nulla controuersia componi posset. Quisque enim diceret, se bene sentire, reliquos male. Necesse igitur est, ut sit aliquis publicus Iudex; qui cum auctoritate decernendi & definiendi, inter partes litigantes potestatem habeat.

156. Deinde asserimus, homines dupliciter spectari posse. Primo, quatenus sunt filij Adam, & obnoxij variis naturae corruptionibus. Sic sine dubio proni sunt ad mendacium & falsitatem. (Gene. 8. 21. & Psalm. 38. 6.) Secundo, quatenus à Spiritu sancto diriguntur & gubernantur ad aliorum instructionem. Sic infallibiles & sine mendacio sunt. Talis in veteri Testamento fuit Moses cum senatu Seniorum (Numer. 11. 17.) Tales alij Pontifices, qui deinde secuti sunt. (Deut. 17. 9. Agg. 2. 12. & Malac. 2. 7.) Tales Prophetae, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & alij. (Ier. 1. 7.) Tales in nouo Testamento Apostoli, quibus dictum est, Ioann. 15. 16. *Mittam vobis à Patre Spiritum veritatis Et c. 16. 13. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: At ubi omnis veritas, ibi nullum mendacium.*

157. Talis denique fuit, & nunc etiam est Ecclesia, quae propter perpetuam Spiritus sancti assistentiam & directionem, nunquam errauit haecenus, nec deinceps errare poterit. Est enim aedificata supra firmam petram, & portae inferi non praevalent aduersus eam. (Math. 16. 18.) Est columna & firmamentum veritatis. (1. Tim. 3. 15.) Nunquam confundetur, neque erubescet. (Isa. 54. 4.) *Faustus est propugnaculum eius. (Ibid. v. 12.) Et omnem linguam resistentem illi iudicio iudicabit. (Ibid. vers. 17.)* Est igitur infallibilis Iudex, quem quaerimus.

158. Sed, An omnes & singuli, qui in Ecclesia sunt, habeant hanc assistentiam & directionem Spiritus sancti, ut in fide errare non possint? Facilis responsio. Singuli quidem habent, sed dependenter ab ipsa Ecclesia. Quamdiu ergo manent coniuncti cum Ecclesia, errare non possunt: si dissentiant ab Ecclesia, iam errant. Quod, duplici similitudine declarari potest. Vna sumitur ex proportione humani corporis. Nam si quaras, an singula membra, quae sunt in humano corpore, habeant in se spiritus vitales & sensitiuos, quibus vita conseruatur; respondendum est, singula quidem habere, sed dependenter à capite & corde. Nam à capite & corde, tanquam à duplici principio, deriuantur huiusmodi spiritus in reliqua membra. Vnde, si intercipiantur aut occludantur meatus illi seu canales, per quos fit illa spirituum deriuatio & distributio, necesse est reliqua membra destitui spiritibus, & officium suum exercere non posse. Sin pateant, & aperti sint, res salua est, etiam in Ecclesia. Singuli fideles, qui sunt quasi membra Ecclesiae, habent quidem assistentiam & directionem Spiritus sancti, sed dependenter à Pontifice, qui est velut caput Ecclesiae; & à Conciliis, quae sunt quasi totae Ecclesiae. Quamdiu ergo singuli manent colligati cum doctrina Pontificis & Conciliorum; participant de assistentia & gubernatione Spiritus sancti, & in fide errare

non possunt. Sin per discordiam & pertinaciam, discedant à capite & corde, iam occludunt sibi omnes meatus, ut assistentia & directio diuina ad eos deriuari non possit: Et sic à veritate abducuntur, & erroribus obnoxij sunt. Quod contigit Arrio, Nestorio, Macedonio, Pelagio, & sexceteris aliis. Ne nobis contingat, audiamus consiliū Apostoli, qui vbique hortatur nos ad consensum & vnitatem doctrinae, ut Romanorum 16. v. 17. *Rogo autem vos fratres, ut obseruetis eos qui dissentiones & offendentia, praeter doctrinam, quam vos didicistis faciunt, & declinate ab illis. Et 1. Corint. 1. 10. Obsecro vos fratres, ut in idipsum discatis omnes, & non sint in vobis schismata. Et Ephel. 4. 3. Seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis. Num corpus, & vnus spiritus. Sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrae vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma. Et Heb. 13. 9. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.*

159. Altera similitudo sumi potest à grege ouium, qui optimè representat Ecclesiam (Ioan. 10.) Nam sicut totus grex in vno stabulo, vel loco collectus, habet perpetuam assistentiam Pastoris, qui furca & canibus defendit illum à ferocia luporum; sic etiam tota fidelium Ecclesia, in vna fide & spiritu collecta, habet perpetuam assistentiam diuini illius Pastoris, qui dixit: *Ego sum pastor bonus, & cognosco oves meas. Ioan. 10. 14. Et iterum: Ecce Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Matth. 28. 20.* Item sicut singula ouiculae, quamdiu manent coniunctae cum grege & Pastore, immunes ac tutae sunt à morfu luporum; sic etiam singuli Christiani, quamdiu manent coniuncti cum Ecclesia, id est, cum doctrina & consensu Ecclesiae, immunes ac tuti sunt à periculo erroris, & infidelitatis. Tandem sicut ouiculae, quae aberrant à grege, destituuntur protectione Pastoris, ac proinde luporum insidiis expositae sunt; sic Christiani, qui discedunt à communi sensu & doctrina Ecclesiae, destituuntur assistentia Spiritus sancti ideoque erroribus expositos esse necesse est.

APOLOGIA

Pro Iudice Controuersiarum, contra Gardium.

Ideo te legisse libellum meum de iudice Controuersiarum, mi Gardi. In quo quidem, sex argumentis conatus sum probare, non Scripturam, sed Ecclesiam esse Iudicem Controuersiarum fidei ac religionis. 1. Ex officio Iudicis, quod Scripturae non conuenit. 2. Ex parte Scripturae, in qua duo spectanda sunt, littera & sensus. Littera saepe ducit in errorem; ac proinde infallibilis Iudex esse non potest. Sensus saepe obscurus est, ut indigeat alio iudice & interprete. 3. Ex parte Controuersiarum, quia multa sunt, quae ex Scriptura dirimi non possunt, cum nulla de iis in Scriptura fiat mentio. 4. Ex usu & praxi veteris Testamenti, ubi non scriptura, sed Pontifex agnoscebatur pro Iudice. 5. Ex simili usu & praxi noui Testamenti. 6. Ex Analogia Iudicis Controuersiarum civilium & politicarum. Nam iudex eiusmodi Controuersiarum, non est lex scripta, sed Princeps aut Consistorium principis.

2. Hunc libellum magno Volumine aggressus es oppugnare: in quo, quidquid ex Hunny, Vitareri, & aliorum Praedicatorum scriptis corradere potuisti, contra me aggressum est. Nec agrè id fero. Quin potius id gaudeo, vltro mihi occasionem offerri & confirmandi ea quae asserni, & resellendi, quae à te obiciuntur. Sed nec terreor voluminis tui magnitudine. Mole magna est, non rabore; & plus in aui

inertantia; quam solida eruditionis in eo reperto. De quo alij sunt Iudices. Interim oppono breuem hanc Apologiam, in tria capita distributam. Quorum primo ostensus sum, multa vitia, toto volumine à te commissa esse. Altero, argumenta à me proposita, adhuc firmata esse nec à te conuelli potuisse. Tertio obiectiones, quibus me oppugnasti nullius esse ponderis ac momenti. Et sic finiam.

CAPVT I.

Deteguntur vitia à Gardio commissa.

1. **V**itia, quæ Lectori passim obuia sunt in tuo volumine, nec pauca, nec exigua sunt. Non omnia sed aliqua ex iis recensebo. Et hæc potissimū. *Primo*, in ipso operis tui ingressu, promittis magnam modestiam, in progressu, petulantissimus, & conuictiorum plenus es. *Secundo*; statum quaestionis de Iudice controuersiarum clarè ac fideliter à me propositum, falsò reprehendis; & multis ambagibus inuoluis; ac obscurum reddis. *Tertio*, Multa malitiosè mihi affingis, quæ nunquam dixi; & iis refutandis non parum temporis ac chartæ, otiosè consumis. *Quarto*, Quæ bono sensu à me dicta sunt, sinistrè accipis: non secus, quam araneus qui ex bonis floribus venenum haurit. *Quinto*, Scripturam malè interpretaris. *Sexto*, Scripturæ testimoniis, ad tuas assertiones confirmandas, non rarò abuteris. *Septimo*, Vulgatam editionem, quæ multis iam sæculis in Ecclesia viguit, temerè & imperitè accusas; ac in eius locum, vel tuam, vel alterius priuati hominis versionem substituis. *Octauo*, Libros Tobia, Iudith, Sapientia, Ecclesiastici, & Machabæorum, nunc reiecis, nunc admittis: nunc laude, nunc vituperio dignos censeres. *Nono*, ita passim te geris, quasi in Scriptura nihil difficile aut obscurum tibi sit, sed omnia plana, aperta, perspicua: quod arrogantis animi signum est. *Decimo*, Mala fide citas: Augustinum, & alios Patres; in quo meritò suspectum te reddis. *Vndecimo*, Non rarò, vbi necesse non est, longas instituis digressiones, quæ ad rem præsentem non faciunt, vt hac arte vel prætextu, tuo volumini opinionem concilies, si non apud peritos, qui ex doctrina, saltem apud mulierculas, quæ ex mole rem æstimare solent, Omitto alia similia. De istis, quæ iam recensui, dicam aliquid, sed fortè plus, quam optes.

I. VITIVM GARDII.

1. **P**rimò igitur, in ipso operis tui ingressu, promittis magnam modestiam, his verbis. *Eauit modestia, quæ nec ipsi Becano, nec magno ipsius Patrono, nec alijs, quibuscunque moderatis ingenijs displicere poterit.* Speciosa promissio, sed vanissima. Nam paulò post, quasi datæ fidei oblitus, his conuictis insectari me incipis. 1. Becanus est cæcus. 2. Impudens. 3. imprudens Iesuita. 4. Helleboro purgandus. 5. Puerilis. 6. Superstitiosus. 7. Sophista. 8. Audax & inconsideratus. 9. Entusiasta. 10. Hæreticus. 11. Pseudocatholicus. 12. Insensatus. 13. Nouus Pharisæus. 14. Absurdus disputator. 15. Hospes in codice Bibliorum. 16. Paulo Apostolo in faciem contradicit. 17. Scripturam arguit. 18. Ipsum Deum aliqua ex parte reum facit. 19. Crausè hallucinatur. 20. Omnib⁹ eruditissimis ludibrio se exponit. Sic de me. De meis dictis ita pronuncias. 1. Sunt falsissima. 2. Absurdissima. 3. Blasphema. 4. Rifu digna. 5. Fingenta putidissima. 6. Puerilia & leuicula. 7. Somnia. 8. Crausè & portentosi errores. 9. Scopæ dissolutæ. 10. Inanes coniecturæ. 11. Pueriles ineptiæ.

12. Calūniæ virulentæ. 13. Sarcasmi. 14. Crudæ voces. 15. Ne cassam quidem nucem valent. Et sic deinceps. 3. Hæc scilicet illa modestia est, quam promittis, mi Gardi: eamque & mihi, & magno meo Patrono Cardinali, & alijs moderatis ingenijs placituram interpretaris. Itanè verò? An putas nos stipites aut fungos esse, qui huiusmodi scommata, non aliter, quàm singularis cufus, lam modestiæ ac humilitatis tesseræ accepturi sumus? Ego tamen vt de me loquar, non tam succenseo tibi, quàm condoleo, quod videā te omni veritatis præsidio destitutum, non nisi morsu ac latratu pugnare posse. Nec regeram scommata, quæ in me conuicis: quia scriptum est, Prou. 26. 4. *Ne respondeas stulto iuxta stultitiā suam ne efficiaris ei similis.* Quid porrò magnus meus Patronus, quid alij moderati homines dicturi sint, facilis coniectura est. Omnes dicent, quod vnus dixit, Gardium in veste ouina ingressum esse, sed mox lupum apparuisse. Vel, quod alius, Gardium, quantumuis modestiæ pallio se obtegat, Prædicantiam naturam exuere non posse.

II. VITIVM GARDII.

4. **S**ecundò statum quaestionis de Iudice controuersiarum fideliter à me propositum, falsò reprehendis: Et quod clarè à me dictum est, multis ambagibus obscurum facis. Statum sic proposui. Agimus de Iudice controuersiarum in negotio fidei ac religionis. De quo aliter aduersarij sentiunt, aliter Catholici: aduersarij, vt plurimum docent solam Scripturam esse Normam & Iudicem controuersiarum fidei ac religionis, & ex ea sola, seclusis traditionibus & autoritate Ecclesiæ, controuersias omnes finiri ac decidi posse.

5. Catholici distinguunt inter Iudicem & Normam. Iudicem vocant, qui fert sententiam inter partes litigantes. Normam, secundum quam fertur sententia à Iudice. Posita hac distinctione, tria docent. 1. Ecclesiam esse Iudicem controuersiarum. 2. Normam, quam sequitur Ecclesia, non esse solam Scripturam, sed scripturam & Traditionem simul. 3. Ecclesiam, iuxta hanc Normam dupliciter sententiam pronunciare posse, Vel per Pontificem, qui est Pastor Ecclesiæ; Vel per Concilia à Pontifice approbata, quæ representant Ecclesiam: Et utroque modo sententiam esse infallibilem. Sic ego in meo libello §. 1. & §. 5. Ac vt opinor, satis clarè.

6. Tu multis modis hic peccas. Primò quia obiicis mihi falsitatem his verbis: *Falsò assertis Becanus, nos solam Scripturam facere Iudicem controuersiarum fidei ac religionis. Nam & Ecclesiam admittimus Iudicem diuerso tamen gradu & respectu.* At ego non falsò, sed verè id assero. Loquor enim de tali iudice, cuius sententia sit infallibilis, vt disertè explicauit. §. 5. 11. & 12. Certum autè est, vos solam Scripturam agnoscere pro infallibili Iudice, vt testati estis in vestris thesibus, quas in Colloquio Ratisbonensi de Norma & Iudice publicè disputandas exhibuistis. Et tu ipse fateris his verbis, *Nos respondemus solam Scripturam sacram esse infallibilem Iudicem controuersiarum fidei ac religionis.* Quid verò falso à me assertum est? Non video. Sed, si quid video, tu falsò arguis, quod verè à me dictum est. 7. Secundò, confundis Normam & Iudicem, quæ distinguenda sunt: & vtriusque officium tribuis Scripturæ, quam & Iudicem & Normam esse vis. Nam Iudicem appellas verbis proximè citatis. Normam verò alibi cum ais: *Index Ecclesiasticus secundum Scripturam tanquam Normam & regulam, iudicat & pronunciat.* At si Scriptura est Norma, secundum quam pronunciat sententia, certè ipsa non est Iudex, qui pronunciat.

ciat sententiam. Sicut si lex Imperatoris est Norma, secundum quam dirimuntur lites ciuiles, non potest esse iudex, qui dirimit lites ciuiles.

8. Quod sic clarius explicabo. Scriptura potest conferri vel cum Deo, tanquam authore; vel cum iudice Ecclesiastico; vel cum ipsis controuersis. Respectu Dei, nec est Iudex, ut per se constat; nec vox Iudicis, quia Deus non est author Scripturæ, ut Iudex, sed ut Legislator. Est autem diuersa vtriusque ratio. Nam Iudex (ut hoc loco sumitur) non pronunciat sententiam, nisi requisitus ab aliis, qui litem seu controuersiam dirimendam illi proponunt. At legislator ex se, & non requisitus solet legem statuere, tanquam Norma, secundum quam actiones nostras instituere debeamus. Et sic fecit Deus. Non enim requisitus à nobis, sed ex se vtrò proposuit nobis Scripturam per modum legis, Normæ, seu Regulæ, quam in doctrina & moribus sequi necesse sit.

9. Respectu Ecclesiastici, non est etiam Iudex, sed Norma. Quod sit norma concedis. Quod non sit Iudex, dupliciter probo. Primò, quia Scriptura, respectu vnus & eiusdem, non potest simul esse Iudex & Norma: At respectu Iudicis Ecclesiastici est Norma, ex concessis: Ergo respectu eiusdem non est Iudex. Secundò: quia alioqui essent duo Iudices in ferenda sententia, nempe Scriptura, & Iudex Ecclesiasticus. Et Scriptura quidem, ex tua sententia, per se infallibilis & sufficiens ad quamcumque litem dirimendam: Iudex vero Ecclesiasticus, ex se fallibilis & non sufficiens. At quid opus est, adhibere Iudicem fallibilem & non sufficientem, si in promptu habes infallibilem, & per se sufficientem? Certè, qui habet vnum pharmacum per se efficax & sufficiens ad morbum depellendum, frustra adhibet aliud, quod nec efficax nec sufficiens est.

10. Denique respectu controuersiarum, certum est, Normam esse, non Iudicem. Norma est, quia controuersia à Iudice Ecclesiastico deciduntur iuxta Scripturam, ut fateris. At Iudex non est, ob rationes iam allatas. 1. quia non potest simul esse Iudex & Norma respectu eiusdem. 2. alioqui duo essent Iudices in sententia ferenda, quod est superuacaneum. Accedit. 3. quod aliquando oriatur controuersia de ipso Scripturæ sensu quæ à iudice Ecclesiastico definiti debet, ut tu ipse testaris his verbis: *Ecclesia ex ipsa Scriptura iudicat, quis verum eius sensum teneat.* Igitur ex tua concessione, Ecclesia est Iudex, Scriptura non est, nec potest esse, quia de ipsius sensu ac sententia mouetur controuersia.

11. Tertio peccas, quia constituis te ipsum Iudicem Ecclesiæ & Conciliorum. Nam ex vna parte asseris, solam Scripturam esse infallibilem Iudicem: Ex altera Ecclesiam & Concilia, si sequantur Scripturam, falli non posse, si non sequantur, posse. At hoc asserendo, si non aperte, saltem occultè vsurpas tibi officium Iudicis supra Ecclesiam & Concilia. Quis enim in hac vita iudicabit, an Ecclesia & Concilia in decidendis controuersis sequantur legitimum Scripturæ sensum, necne? Tu solus, tuo iudicio. Nam si sequantur illum sensum, quem tu sequeris, iudicabis non falli; si non sequantur, iudicabis falli. Igitur eò res redibit, ut omnes errent, qui à te dissentiant; Non errent, qui consentiunt. Itane verò?

12. Quarto peccas, qui tibi ipsi contradicis. Nam vno loco sic ais: *Errantibus Conciliis & Pastoribus Ecclesia, tota Ecclesia nec errat, nec deficit.* Item, *concedimus Ecclesiam totam simul neque errare, neque errare posse.* Vbi agnoscis discrimen inter Ecclesiam & Concilia, quod Ecclesia non possit errare, Concilia possint. Et alibi contrarium asseris, his verbis: *Ecclesia est colum-*

na & firmamentum veritatis, superstructa super fundamentum Prophetarum & Apostolorum cui firmiter innitatur & inhereat, veritate sustentare, & conseruare potest; sin ab eo recedat, & ipsam corruere, & veritatem perdere necesse est. Hic discretè affirmas, Ecclesiam, si discedat à fundamento Scripturæ, corruere & deficere. Ergo iam nulli agnoscis discrimen inter Ecclesiam & Concilia: Ambo enim errare possunt, si discedant à Scriptura; Non possunt, si non discedant. Est ergo vtròque par ratio. Vides labyrinthum, quem ingressus es?

III. VITIUM GARDII.

13. **T**ertio, multa malitiose mihi affingis, quæ nunquam dixi; & iis refutandis multas pagellas frustra consumis. Ex illis aliqua proponam. Primo dixi, Scripturam quo ad verum & legitimum sensum, sæpè, seu multis locis obscuram esse. (§. 21. & 23. in fine) Tu, dissimulata vtraque particula, *sæpè & multis locis*, fingis me dixisse, *Totam* Scripturam esse obscuram. Et argumenta mea, quibus ostendi, sæpè, seu multis locis obscuram esse, conaris illudere hac ironica illatione, *Ergone tota obscura est?* Quasi ego uoluerim probare totam obscuram esse; quod nunquam mihi in mētem venit Hoc est fucum facere Lectori.

14. Secundo dixi, ex obscuritate Scripturæ oriri controuersias inter Christianos. (§. 48. in titulo.) Et ostendi hoc variis exemplis. Inter alia, adduxi illud Christi, *Hoc est corpus meum.* De quo inter nos & vos controuersia est. Tu fingis me dixisse, controuersias oriri ex obscuritate verborum; & obiicis illa verba, *Hoc est corpus meum*, esse clarissima, ideoque controuersiam, si quæ est, ex verborum obscuritate oriri non potuisse. At aliud est, mi Gardi, obscuritas Scripturæ; aliud obscuritas verborum. Prior latius patet, quàm posterior. Nam cum duo sint in Scriptura, verba & sensus, qui dicit ex obscuritate Scripturæ oriri controuersias: non vult significare, ex sola obscuritate verborum oriri, sed vel ex obscuritate verborum, vel ex obscuritate sensus, etiam si verba clarissima sint. Itaque controuersia circa dictum Christi, *Hoc est corpus meum*, oritur quidem ex obscuritate Scripturæ, non tamen verborum, sed sensus. Nam verba clara sunt; sensus non item.

15. Sed quæres, quomodo sensus possit esse obscurus, quando verba clara & aperta sunt? Hoc ostendam in simili exemplo. Si quis manu apprehenderet serpentem, & demonstrando serpentem diceret: *Hic est panis meus:* Verba quidem, secundum naturam significationem, clara essent, sed tamen nescires, quo sensu alter ea proferret; præsertim cum id quod manu teneret, non haberet formam panis, sed serpentis. Itaque posses existimare, vel metaphoricè illum loqui, vel iocari. Simile quid fecit Christus. Accepit panem in manus, & demonstrando dixit: *Hoc est corpus meum.* Quæ verba, si spectes naturam ipsorum significationem, non minus clara sunt, quam priora. Sed tamen posset aliquis dubitare, quomodo, cum nihil videat in manibus Christi nisi panem, dicatur nihilominus caro humana.

16. Tertio dixi, inter alias causas obscuritatis Scripturæ, quas multas recensui, etiam hanc esse, quod in historiis Scripturæ sæpè non seruetur ordo rerum gestarum; quod supputatio annorum non semper appareat liquida, quod sæpè citentur libri, qui non extant. (§. 36.) Tu fingis me sic argumentatum esse: *Scriptura in quibusdam locis est obscura, propter neglectum ordinem verum gestarum, supputationem annorum non satis liquidam, & libros quosdam citatos, sed amissos: Ergo tam obscura est, ut in controuersis fides non possit certus & per-*

spicuis sensu ex ea haberi. Non est meum hoc argumentum, sed tuum figmentum. Solum volui ostendere, Scripturam multis locis obscuram esse, quod tu non negas & inde concludere, si de iis ipsis locis, in quibus obscura est, oriatur controuersia, non posse eam decidi, nisi ab aliquo Iudice, qui definiat, quo sensu Scriptura, quando obscura est, accipienda sit. *Ex quid hic mali? An putas, Gardi, tam stupidum me esse, vt sic inferam? Scriptura est obscura in supputatione septuaginta hebdomadarum Danielis: Ergo ex Scriptura non potest haberi certus ac perspicuus sensus, in controuersia de mysterio Trinitatis? Vel sic, Propheta non semper scribunt res gestas, eo ordine, quo gesta sunt; Ergo ex Scriptura non potest certo constare, Baptismum esse necessarium. Vel sic: Liber bellorum Domini (qui citatur Nu. 21. 14.) amissus est: Ergo sola fides iustificat. Absit, vt sic ineptiam. Hanc prerogatiuam Prædicantibus relinquo.*

17. Quarto dixi, Apostolo in Concilio Hierosolymitano definitum esse controuersiam de Circumcisione, nullo Scripturæ testimonio in medium allato, quod directè ad Circumcisionem pertineret. (§. 86.) Tu fingis, me sic argumentatum esse: Apostoli definiuerunt controuersias non ex Scriptura, sed ex directione & assistentia Spiritus Sancti: Ergo etiam successores Apostolorum debent definire controuersias, non ex Scriptura, sed ex directione Spiritus Sancti. Hoc figmentum simile priori est: excogitatum, ad conciliandam mihi inuidiam apud Lectorem: quasi ego sim hostis Scripturæ. Longè alia mihi mens est. Volui ostendere non omnes controuersias, quæ hætenus in Ecclesia definitæ sunt, ex sola Scriptura definitas esse. Dedi instantiam de controuersia Circumcisionis. Quid hic mali? Nihil, nisi quod oculus tuus malus est, qui omnia sine stre aspicit.

18. Quinto dixi, post tempora Apostolorum, varias controuersias fuisse decidas vel à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis (§. 87.) Tu fingis me dixisse, Pontificem Romanum præsedisse non tantum Conciliis generalibus, sed etiam particularibus. Et hoc conaris refutare multis exemplis, quia varia Concilia particularia celebrata sunt, quibus Pontifex non præedit, sed loco eorum Episcopi. At frustra. Nam aliud est, præsidere Conciliis; aliud, approbare Concilia. Pontifex multa approbavit, quibus non præedit. Nec ego dixi, controuersias fuisse decidas in Conciliis, quibus Pontifex præedit, sed quæ Pontifex approbavit.

19. Sexto dixi, quod in hodiernum vsque diem non constaret omnibus clarè & palam, Nouatianū, Sabelium, Samosatenum, Arrium, Nestoriū pro hæreticis haberi oportere, si Ecclesia suam sententiam non interposuisset. (§. 100.) Tu fingis me dixisse, si Ecclesia per Concilia suam sententiam non interposuisset. Et hinc inferis miras consequentias. 1. ante definitionem Conciliorum, nullum palam hæreticum habendum esse. 2. male iudicasse Irenæum, Tertullianum, & alios Patres, qui hæreticos sui temporis agnouerunt pro hæreticis, antequam publico Concilio declarari essent hæretici. 3. nec hoc tempore Photianos in Polonia pro hæreticis haberi oportere, cum publico Concilio nondum damnati sint. Hæc & similia portenta quæ inferis oriuntur ex tua fictione, non ex mea assertionem. Non enim asserui Ecclesiam debere suam sententiam interponere per Concilia; sed absolute dixi, debere interponere. Potest autem variis modis id fieri. 1. per Pontificem. 2. per Concilia generalia. 3. per Concilia particularia. 4. per consensum populi Christiani.

20. Septimo dixi, legem ciuilem non posse esse Iudi-

cem controuersiarū ciuiliū, præsertim in his casibus, 1. quando ipsa obscura aut ambigua est. 2. quādo vna videtur alteri repugnare. 3. quando verba legis, quæ generalia sunt, restringenda essent in aliquo casu particulari, & tamen restricta non sunt. Quod dixi tunc fieri, quādo occurrit aliquis casus particularis, quem Legissator, cum leges cōderet, non præuidit euenturum. (§. 104.) Tu fingis, vel certe videris fingere (quia subdole & ambigue loqueris) me hoc dixisse, non solum de lege ciuili, sed etiam diuina. Ac inter alia, sic exclamas: *Nihil magis absurdum vel impium est, quàm asserere, Spiritum Sanctum non præuidisse omnes casus & controuersias particulares, quæ aliquando exortura essent.* Sed inanis est exclamatio. Nec aliud efficit, quàm quod aërem verberas, & cum tua phantasia loctaris. Non dixi hoc de Spiritu Sancto, sed de legissatore humano, iuxta illud Sap. 9. 14. *Cogitationes mortalium timide, & incerte prouidentia nostra.*

21. Octauo dixi, Lutheranos illa verba Lucæ 8. 50. *Crede tantum & salua erit*, interpretari de fide iustificante: Catholicos de fide, qua lairus Princeps Synagogæ credebatur, filiam suam à Christo resuscitari posse. (§. 48.) Tu arguis me falsitatis, his verbis: *Falso tribuitur Lutheranis talis interpretatio.* At tu merito falsitatis arguendus es. Nam Iacobus Herbrandus, inter Lutheranos sui temporis celeberrimus, in Epitome Compendij Theologiae, tit. de Iustificatione, interpretatur eo sensu, quo dixi. Proponit enim hanc quæstionem, *Vnde de sumpta est particula, Sola, cum dicitur, Sola fide homo iustificatur?* Et respondet. *Ex Lucæ 8. ubi Christus inquit ad Faarium, Solum crede.*

22. Nono dixi, Lutheranos dicere, quod infantes, dum baptizantur, habeant fidem actualem. (§. 48.) Quid tu verò? *Aut nescis, inquis, aut non intelligit Becanus, quid dicant Lutheranis de fide actuali infantium in Baptismo.* Scio quid dicant; sed nescio quid sentiant. Non enim consentiunt inter se. Omnes quidem clamant, Baptismum non prodesse infantibus, nisi fidem habeant. Sed qualis sit illa fides, & quando incipiat esse in infantibus, varia sunt inter vos dissensionem. De quibus infra cap. 2. §. 51.

23. Omitto similia, quæ falso in me dicis. Vnum addam, quod concernit omnes Catholicos. Ais illos docere, *multa esse credita ad salutem necessaria, de quibus tot in Epistolis Pauli ne vnicum quidem iota legitur: qualia sunt. 1. Iustificatio & meritum operum. 2. Sacrificium Missæ. 3. Cōmuniō sub vna specie. 4. Purgatorium. 5. Inuocatio Sanctorum. 6. Cælibatus Ministrorum Ecclesie. 7. Ieiunium in discrimine & delectu ciborum.*

24. Luculentum mendacium; & multiplex. Primo quia quædam ex illis euidenter deducuntur ex Epistolis Pauli, vt meritum operum: quædam ex Epistola Iacobi, vt iustificatio operum: quædam ex aliis Scripturæ locis, vt sacrificium Missæ, Purgatoriū, Inuocatio Sanctorū. Nec opus est, vt omnia probentur ex solo Paulo. Deinde Catholici non docent, omnia ista, quæ recensent, esse credita necessaria ad salutem. Imo docent, sufficere ad salutem, si quis expresse credat articulos fidei in Symbolo Apostolorum comprehensos; modo reliqua; quæ ab Ecclesia proponuntur, pertinaciter non neget. Vide D. Thomam in 2. 2. q. 2. artic. 5. Dominicum Bannes ibidem, artic. 7. dub. 2. Valentiam Tom. 3. disp. 1. quæst. 2. p. 3. Serarium in explicatione Symboli Athanasij, & alios; denique; vbi legitur apud Catholicos, cælibatum Sacerdotum, & delectum ciborum esse articulos fidei ad salutem necessarios: Hoc forte legisti, vtrumque ab Ecclesia præceptum esse. At aliud est, præceptum esse ab Ecclesia; aliud, esse articulum fidei. Similiter aliud est, necessarium esse ad salutem ex obligatione obedientiæ; aliud,

aliud, necessarium esse ad salutem obligatione fidei. hæc scis quare dissimulas? Si nescis disce.

IV. VITIVM GARDII.

25. **Q**uarto, quæ ego bono sensu dixi, sinistre interpretaris. Quod duplici exemplo demonstrabo. Prius est tale, dixi, Deo volente ac disponente Scripturam esse obscuram. Et assignavi tres rationes, cur Deus voluerit obscuram esse. 1. vt in Ecclesia seruetur ordo inter Doctores & discipulos, seu inter Pastores & oues, qui non seruetur, si Scriptura esset tam clara, vt promiscuè ab omnibus intelligi possit. 2. vt maior sit autoritas & maiestas Scripturæ, quæ vilesceret, si omnibus, etiam infidelibus, esset clara & obuia. 3. vt non detur nobis occasio arrogantia, quæ sine dubio daretur, si putaremus altissima fidei mysteria facillè comprehendi à nobis posse, (§. 45. & sequentibus.)

26. Tu interpretaris me hoc dixisse ad arguendam Scripturam & Deum. Sic enim scribis: *Becanus aequè ac Bellarminus Scripturam summa arguit obscuritatis. Item, Becanus non alia de causa, tot scrupulos obscuritatis in Scripturis vsque adeo superstitionè inquirat, vt vel odiosas, vel tædiosas illas reddat, & tandem nostrorū etiam hominum manibus excutiat. Item, Videat Becanus, quid Deo aliquando responderet velit, vel in agone mortis, vel in extremo die, cur Scripturam sacram, tot modis obscuritatis arguere voluerit. Item, Non satis fuit ipsi, Scripturam obscuritatis arguere, nisi Deū ipsum aliqua ex parte reum faceret. Denique sic exclamas; Certè non caret periculo, ne dicam blasphemia, cruda hæc vox Becani, Scripturam Deo volente & disponente, obscuram esse.*

27. Malitiosè hæc omnia. Ego non arguo Scripturam propter obscuritatem, sed laudo. Sicut enim laudari potest ab origine, quia diuina est: & à certitudine, quia infallibilis est: sic etiam ab obscuritate, quia reconditis mysteriis & prophetiis plena est. Quod pulchrè explicat Theoderetus præfatione in Ezechielem Prophetam, vbi variis exemplis ostendit, ea omnia, quæ pretiosa sunt, ab hominum sensibus remotiora esse. Primò, quia Margaritæ in profundo maris occultantur. Secundò, auri argentique venæ in terræ superficie non exstant, sed in intimis eiusdem partibus conteguntur. Tertiò, quæ item in domibus pretiosissima sunt, non solemus palam exponere, sed in penibus, impositis etiam vinculis & sigillis custodire. Quartò, consilia quoque earum rerum, quæ sint maioris alicuius ponderis, non omnibus temerè, sed fidelioribus tantum amicis aperta esse volumus. Hinc infert, cum his omnibus, quæ iam dixi, præstantiora sint diuina, quæ in Scripturis continentur, merito factum esse, vt ab hominum sensu & intelligentia essent remotiora.

28. Nec vllum hîc video periculum aut blasphemiam in Deum, nisi tu quoque blasphemus sis. Nam etsi omnia, quæ dixi de obscuritate Scripturæ, sinistre accipis, & variis criminationibus insectaris; idem tamen dicis, quod ego dixi. Primo dixi, Scripturam Deo volente ac disponente obscuram esse. Tu dicis, *Deum passim in Scripturis quadam intellectui nostro difficilia & obscura proponere voluisse. Item, Deum in Scripturis, passim tot verbis, tot phrasibus, tot tropis, tot prophetiis, tot mysteriis inuoluta non pauca proposuisse, &c.* Vt tuis verbis. Secundo assignavi tres rationes, cur Deus id fecerit. Tu eadem ter repetis; semel meis, semel antiquorum Patrum, semel tuis verbis. Nimirum, vt Volumen tuum, eiusmodi verborum & sententiarum repetitione, excresceret.

29. Vide nunc, mi homo, an exclamatio, quam in me facis, non æque in te quadrare possit. Sic exclamas: *Opusc. Bec. Tom. IV.*

A Certè non caret periculo, ne dicam blasphemia, cruda hæc vox Becani, Scripturam Deo volente & disponente obscuram esse liceat & mihi exclamare. Certè non caret periculo, ne dicam blasphemia, cruda hæc vox Gardij, Deum in Scripturis passim voluisse quadam difficilia & obscura intellectui nostro proponere. Eadem tua vox, quæ mea: si mea cruda & blasphema, cur non similiter tua? Hîc apparet, Gardi, te non veritatis studio, sed calumniandi libidine, ad scribendum accessisse.

30. Venio ad posterius exemplum in simili causa. Dixi in Scriptura duo spectari posse, literam & sensum; sicut in homine, corpus & animam. De illis locutum esse Apostolum 2. Corinth. 3.6. cum ait: *Litera occidit spiritus autem viuificat*, id est, nuda Scripturæ litera, neglecto sensu, ducit in errorem; sensus in veritatem & vitam. Adieci hanc esse Augustini interpretationem, serm. 70. de tempore vbi ait: *Frequenter admonui charitatem vestram, fratres dilectissimi, quæ diebus istis in Ecclesia recitantur, non hoc tantum attendere debeamus, quod ex litera sonare cognoscimus, sed remoto velamine literæ, viuificantem spiritum fideliter requiramus: si enim dicit Apostolus: Litera occidit, spiritus autem viuificat. Denique infelices Iudei, & plus infelices hæretici, quid solum litera aspiciunt sonum, quasi corpus sine anima, ita sine viuificante spiritu mortui remanserunt.* (§. 10.)

31. Hîc etiam, quod bono sensu, ex Apostolo & Augustino dixi, male reprehēdis. Ac duo obiicis. Primo, falsam esse interpretationem. Nō enim Apostolū loqui de litera & sensu Scripturæ: sed per literam intelligere legē Mosaicam; & per spiritum, Euangelium & illius gratiam. Secundò, literam Scripturæ per se non occidere, seu in errorem ducere, sed per accidens.

32. At si mihi hæc obiicis, cur non similiter Augustino & Apostolo obiicis? Augustinus interpretatur locum Apostoli de litera & sensu Scripturæ. Idem ego facio. Mihi obiicis, falsam esse interpretationem. Obiice & Augustino. Quid respondebit? Non esse falsam, per accommodationem. Idem ego respondeo. Nec tu, nisi temerè, negare id potes. Nam certum est, eundem Scripturæ locum, qui secundum sensum literalem de vna re intelligitur, posse etiam, sine falsitate, alicui alteri accommodari. Verbi gratia, legimus Deuter. 25. 4. *Non alligabis os boui trituranti.* Quod secundum sensum literalem intelligitur de veris bobus; qui in area triturant, seu grana frumenti excutiunt, Et tamen Apostolus 1. Corinth. 9. 9. per accommodationem intelligit de Prædicatoribus Euangelij, hoc sensu, *Non alligabis os boui trituranti.*, id est, non negabis alimoniam iis, qui annunciant tibi Verbum Dei. Item, legimus Cantic. 1. 4. *Nigra sum, sed formosa.* Et Cantic. 2. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic avicula mea inter filias.* Vtrumque secundum sensum literalem intelligitur de Ecclesia: Et tamen sine vlla falsitate, accommodatur B. Virgini. Omitto alia exempla. Cur non idem fieri potest circa locum Apostoli, *litera occidit, spiritus autem viuificat*? Intelligatur sanè, secundum sensum literalem, de lege Mosaicæ & Euangelio, quod non negat Augustinus. Nihilominus accommodate intelligi potest de litera & sensu Scripturæ. Neque vlla apparet hîc falsitas.

33. Hæc pro Augustino. Apostolus dixit, *Litera occidit*, id est, lex Mosaicæ occidit, seu in mortem ducit. Ego dico, *Litera occidit*, id est, litera Scripturæ occidit, seu in errorem ducit. Mihi obiicis literam Scripturæ per se non occidere. Obiice & Apostolo, legem Mosaicam per se non occidere. Quid respondebit Apostolus? Se non dicere, quod per se occidat, sed occasionaliter. (Rom. 7. 8.) Idem responsum à me accipe.

34. Explicabo hoc clarius. Lex Mosaicæ, teste Apostolo, est sancta, iusta, bona. (Rom. 7. 12.) quia res san-

Etas, iustas, & bonas percipit. Sanctas, quoad præcepta ceremonialia, quæ ad cultum Dei pertinent. Iustas, quoad iudicialia, quæ ad externam iustitiam in Republica conseruandam ordinantur. Bonas, quoad moralia, quæ in Decalogo continentur. Quomodo ergo, si sancta, iusta, & bona est, dicitur occidere, seu in mortem ducere? Non per se, quia, vt dixi, per se præcipit res sanctas, iustas, & bonas: sed per accidens, quia non præbet vires & subsidia, quibus exequamur quod præcipit. Et ex hac parte, est quasi occasio peccati. Nam si nihil præciperet, non peccarem: quia vero præcipit, & non iuuat, est occasio peccati. Vide August. lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 7.

35. Eodem modo, externa Scripturæ litera est quidem diuina, & à Deo inspirata, quatenus continet sensum diuinum, & à Deo inspiratum; sed tamen quia aliquando non accipitur in illo sensu, qui à Deo inspiratus est, sed in alio, quem nos fingimus; ideo sæpe est occasio erroris. Et hoc est, quod in libello meo dixi. Si quis, neglecto vero sensu, hæreat tantum in externa litera, sæpe erraturum. Nec tu id negabis. Fateris enim non raro contingere, vt verus sensus, qui latet sub externa litera, non possit à nobis percipi, nisi ex diligenti variorum locorum Scripturæ inter se collatione, accipiat externam literam iuxta eum sensum, qui primo occurrit, poterit à vero sensu aberrare. Quod multis exemplis veterum hæreticorum à me ostensum est. Vide Theodoretum præfatione in Cantica Canticorum.

V. VITIUM GARDII.

36. Quinto, Scripturam male interpretaris. Quod variis exemplis demonstrabo. Primum est Mat. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quod tu interpretaris hoc sensu: Frustra queris vitam æternam in operibus, seu obseruatione mandatorum legis. Est quidem necessaria obseruatio legis ad vitam æternam consequendam, sed cum ea impossibilis sit homini in hac vita, confugiendum est ad Christum, qui perfectissime legem impleuit, vt ipsius iustitia seu impletio legis imputetur tibi per fidem.

37. At hic sensus, & tibi contrarius, & à textu alienus, & simpliciter falsus est. Nam tu sæpe inculcas hanc regulam: Quando verba Scripturæ per se clara sunt, non alium sensum querendum esse, quam qui ex ipsis verbis immediate colligitur. At hæc verba. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, per se clara sunt: Ergo non alius sensus, iuxta tuam regulam, querendus est, quam qui ex ipsis immediate colligitur. At ex ipsis immediate non colligitur, obseruationem mandatorum legis impossibilem esse. Cur ergo hunc sensum, contra tuam regulam, amplexus es?

38. Est etiam alienus à textu. Nam ex eo contrarium colligitur. Cum enim Christus dixisset Adolefcenti, *Serua mandata*, respondit Adolefcentis, se à iuuentute ea obseruasse. Non igitur impossibile est ea obseruare. Nec mentitus est Adolefcentis; alioqui Christus arguisset illum de mendacio. At non arguit, sed dilexit propter candorem & simplicitatem. (Marci 10. 21.) Deinde proposuit illi aliquid, quod erat difficilius, quam obseruatio legis. *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vende qua habes, & da pauperibus, & sequere me.* At hoc non erat impossibile, quia Apostoli id iam præstiterant, vt omnium nomine testatur Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*: Ergo multo minus obseruatio legis est impossibilis.

39. Denique absolute falsus est, quia continet duas propositiones absolute falsas. Vna est, præcepta De-

calogi non posse seruari. Vbi mirari soleo Lutheranos & Calvinistas, qui cum ex vna parte id asserant, ex altera tamen gloriantur se seruare duo alia præcepta, quæ in Decalogo non sunt, nempe præceptum de matrimonio, & de calice. Hæc duo, quæ vos fingitis, accurate vrgetis. Reliqua, quæ Deus proponit, clamatis impossibilia esse. Et parui penditis eorum transgressionem modò credatis à Christo seruata esse. Breue compendium, sed ad inferos. Altera est, nos vitam æternam consequi per solam iustitiam Christi, quia ipse legem impleuit, & non per propriam, qua nos legem obseruamus, & bona opera sectamur. Et hæc falsa. Audi quid Christus diciturus sit in die iudicij: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* Causa sequitur: *Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Ex tua interpretatione deberet dicere. Nihil quidem boni fecistis, sed tamen credidistis me fecisse, quod sufficit.

40. Secundum est Matthæi 26. 26. *Hoc est corpus meum.* Quod sic interpretaris: Hoc, quod vobis porrigo, est reuera panis: & in, cum, sub pane, corpus meum. Hunc sensum ais manifestè colligi ex circumstantiis verborum Christi. Nam Christus accepit verum panem, porrexit, & demonstrando dixit. *Hoc*, id est, hic panis, quem videtis, *est corpus meum*, id est, in hoc pane, cum hoc pane, & sub hoc pane, est corpus meum. Videris nugari in re seria. Et dupliciter peccas. Primò, quia fingis nouam & absurdam interpretationem, quæ ne quidem Luthero vestro placere potuit. Nam is in libro de Captiuitate Babylonica, titulo de Cæna Domini sic explicat: *Hoc est corpus meum*, id est, hic panis est corpus meum. Et citans illud 1. Corinth. 10. 16. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* mox addit: *Non dicit Apostolus, In pane est, sed, Ipse panis est participatio Corporis Christi.* Vbi excludit tuam interpretationem, & suam astruit. Neutram tamen probo.

41. Quod autem sensum illum fictitium conaris confirmare ex circumstantiis verborum Christi, frustra est. Nam sicut Christus in vltima cæna accepit verum panem, & demonstrando dixit: *Hoc est corpus meum*: sic etiam in Cana Galilee accepit veram aquam, & demonstrando dixit, vel dicere potuit: *Hoc est vinum.* At ex tali circumstantia ridicule colligitur hic sensus: *Hoc est vinum*, id est, Hoc est aqua, & in, cum, & sub aqua, vinum. Ergo non minus ridicule colligitur hic sensus *Hoc est corpus meum*, id est, Hoc est panis, & in, cum, & sub pane, corpus meum.

42. Tertium est Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas.* Ais hoc loco contineri generale mandatum, quo omnes sine discrimine, tam Laici, quam Ecclesiastici, obligati sint ad legendam, consulendam, & scrutandam Scripturam. Deinde hinc colligi, solam Scripturam esse supremum infallibilem Iudicem controuersiarum. Denique me fateri debere, quod Christus remiserit hæc Iudæos ad Scripturam, tanquam ad infallibilem Iudicem, licet non velim fateri, quod ad eam solam remiserit, sed etiam ad testimonium Ioannis Baptiste, miraculorum, & Patris cælestis, vt dixi in libello meo §. 133.

43. Erras in his omnibus. Ac primo, nullum ibi mandatum est, quo omnes obligati sint ad legendam & scrutandam Scripturam. Non enim obligantur cæci & idiotæ, qui non possunt legere, & scrutari. Nec mulieres, quæ iubentur viros suos interrogare, non Scripturam consulere, iuxta illud 1. Corinth. 14. 35. *Si quid volumus discere, domi viros suos interrogent.* Nec passim alij Christiani, qui non sunt Pastores & Doctores Ecclesiarum, quia Scripturæ Moysi & Prophetarum, de quibus solus ibi sermo est, non sunt illis ad salutem necessariæ, cum

cum habeant sufficiens subsidium ex Euangelio & scriptis Apostolorum.

44. Deinde, perperam ex illo loco colligis, solam Scripturam esse supremam & infallibilem Iudicem controuersiarum. Primo, quia Christus non agit ibi, nisi de hac sola controuersia, An ipse sit Filius Dei? Et probat se esse, non solum ex Scriptura, sed etiam testimonio Dei patris dicentis. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* At hoc testimonium Dei Patris, non est minoris autoritatis, quam Scriptura, sed eiusdem. Si ergo Scriptura potest vocari supremus & infallibilis Iudex, ut tu eam vocas, cur non etiam testimonium Dei Patris esse deterioris conditionis, quam sit Scriptura? Absit.

45. Denique falsum est, quod ego fatear, aut fateri debeam, Scripturam esse supremam, & infallibilem Iudicem controuersiarum. Nunquam ex mea sententia hoc dixi. Fateor quidem esse supremam & infallibilem Normam, sed non Iudicem. Norma est, quia secundum illam deciduntur controuersiae fidei ac religionis. Iudex non est, quia ipsa non pronunciat executiuam sententiam inter partes litigantes, sed hoc facit Ecclesia per assistentiam Spiritus Sancti.

46. Quartum est Isaia 8. 19. *Cum dixerint ad vos: Queritis à Pythonibus & diuinis, qui strident in incantationibus suis: Nunquid non populus à Deo suo requiret, pro uinis à mortuis? Ad legem magis, & ad testimonium.* Quod ego in meo libello interpretatus sum de particulari lege scripta, quæ prohibet consulere Pythones & hariolos de futuris euentibus. (Deut. 18. 9.) Et de testimonio Prophetarum, qui à Deo constituti erant, ut futura prædicerent; Et hunc dixi esse sensum; Si uultis fieri certiores de futuris euentibus, non debetis consulere Pythones & hariolos, sicut fecit Saul; quia hoc Deus per legem suam prohibuit, ad quam vos remitto: sed consulite Prophetas Domini, quorum officium est de futuris pronunciare. (§. 114. & 115.) Tu hanc meam interpretationem uocas commentum; & ais, in tota Scriptura nullum locum monstrari posse ubi vox testimonij significet testimonium Prophetarum futura prædicentium. At ego monstrabo locum, Actor. 10. 43. *Hic omnes Prophete testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.*

47. Videamus tuam interpretationem: Ais hoc loco, legem, & testimonium pro eodem accipi, nempe pro Scriptura; & contineri generale mandatum, quo omnes, in quibuscunque rebus dubiis, obligati sint non recurrere ad Pythones & hariolos, sed ad solam Scripturam. Non ita est. Tametsi enim verum sit, legem & testimonium aliquando sumi pro eodem, quod non nego; tamen hoc loco distincta sunt. Et per legem intelligitur lex illa particularis, Deut. 18. 9. *Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari uelis abominationes illarum gentium: nec inueniatur in te qui Pythones consulat aut diuinos, aut querat à mortuis ueritatem.* Et per testimonium intelligitur responsum Sacerdotum & Prophetarum, quod uia uoce soliti erant dare, quando in rebus dubiis à populo vel Rege consulebantur.

48. Hoc dupliciter probo. Primo, quia si lex & testimonium, loco citato, sumeretur pro Scriptura; & mandatum esset, ut Iudæi, in rebus dubiis, recurrent ad solam Scripturam, ut tu interpretaris; iam omnes illi peccassent contra hoc mandatum, qui in rebus dubiis consulebant Prophetas & Sacerdotes; ut Dauid, Iosaphat, & alij plures in Scriptura laudati. Imo Deus dedisset duo contraria mandata: Vnum, quo iubebatur in rebus dubiis cōsulere solam Scripturam, ut tu vis; alterum, quo iubebantur consulere Sa-

A cerdotes & Prophetas, Deut. 17. 8. & Deut. 18. 14. & 15. Hæc absurda sunt: Ergo & illud, ex quo sequitur.

49. Secundo, quia si Iudæi de iis omnibus, de quibus gentiles consulebant Pythones & hariolos, debuissent consulere legem & testimonium, id est, solam Scripturam, ut tu contendis; debuissent etiam consulere solam Scripturam de futuris euentibus, de quibus vel maxime Gentiles consulebant Pythones & hariolos: At Scriptura nihil determinate poterat pronunciare de futuris euentibus: Ergo frustra illam consulissent. Deus autem nihil frustra mandat fieri. Dabo exemplum, quo res illustretur. Iosaphat Rex Iuda uolebat scire, quis esset futurus euentus, si obsideret Ramoth Galaad: an scilicet posset eam expugnare, nec ne? si in hoc casu consulisset Scripturam, nihil responsi accepisset. Quid ergo fecit? Consuluit Prophetam, ut uia uoce responsum ab ea acciperet. (3. Reg. 22. 5.) Idem in simili casu fecerunt Dauid, & alij. Et rectè. Frustra ergo urges, ad solam Scripturam remissos fuisse.

50. Quintum est 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata uilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne bonum opus instructus.* Hoc interpretaris de Scriptura ueteris Testamenti: Et inde colligis, Scripturam V. T. esse perfectam, sufficientem, & integram Normam fidei ac morum. Ex quo ulterius inferis, multo magis Scripturam utriusque Testamenti esse talem Normam. At ego ex tua interpretatione, sic infero contra te: Si Scriptura ueteris Testamenti est perfecta, sufficiens, & integra Norma fidei ac morum, ut concedis; iam omnes omnino controuersiae fidei ac morum, ex sola Scriptura ueteris Testamenti decidi ac finiri possunt; quia si aliqua non posset, iam non esset sufficiens & integra Norma: At consequens est falsum: Ergo & illud, ex quo sequitur. Minor patet, quia hæc controuersia ex ea sola definiri non possunt.

1. an Baptismus sit necessarius ad salutem? 2. an debeat conferri in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti? 3. an Christus sit præsens in Eucharistia, salua panis & uini substantia? 4. an communicandum sit sub utraque specie? Et sic de alijs.

51. Sextum est. Hebr. 4. 12. *Uerbum enim est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Hic per sermonem Dei intelligis uerbum Dei scriptum, id est, Scripturam. Et inde concludis, Iudicem Ecclesiasticum non debere cōscientias cogere vi externa, sed Verbo Dei scripto, propter illius efficaciam. Non rectè. Primo, quia non loquitur Apostolus de Verbo Dei scripto, sed de Verbo Dei increato, de quo Ioan.

E 1. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Hoc patet ex scopo Apostoli. Vult enim causam reddere, cur Hebræi, si deficiant à fide, & fiant increduli, merito debeant timere eandem pœnam, quam eorum maiores propter similem defectionem & incredulitatem in deserto perpeffi sunt. (1. Corinth. 10. 9.) Causa hæc est, quia Christus, qui est sermo seu Verbum Dei, iurauit se puniturum incredulitatem & obdurationem Iudæorum. (Hebr. 3. 12. & sequentibus.) At quod iurauit se facturum, sine dubio facturus est, quia non deest illi potentia, cum sit Verbum Dei efficax, & penetrabilior omni gladio.

52. Deinde, quæ sequuntur in eodem textu, non conueniunt Verbo Dei scripto, sed increato, id est, Christo Filio Dei. Cuiusmodi sunt hæc. 1. Quod sit discretor cogitationum & intentionum cordis. 2. Quod omnia nuda & aperta sint oculis eius, & quod nulla creatura sit inuisibilis in conspectu eius. Videantur Interpretes, Theodoretus, Oecumenius, D. Thomas, Lyranus, Caietanus, Vasquez, & plures alij.

53. Sed demus (quod tamen non est) Apostolum loqui de Verbo Dei scripto. Certè consequentia, quam inde colligis, non valet. Consequentia est hæc: Verbum Dei est efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti: Ergo Iudex Ecclesiasticus non debet cogere conscientias externa vi, sed Verbo Dei. Similis huic: Verbum Dei est efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti: Ergo Rex vel Imperator non debet cogere conscientias externa vi, sed verbo Dei. Cur ergo dixit Apostolus Rom. 13. 2. *Vis non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim Minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim Minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.* Sat multa de tuis interpretationibus. Videamus reliquas virtutes.

VI. VITIVM GARDII.

54. **S**exto, Scripturæ testimoniis ad tuas assertiones confirmandas non raro abuteris. Et quidem duobus potissimum modis. Primo, citando loca Scripturæ, sed non verba: ne si hæc citentur, fraus appareat. Secundo, citando quidem verba, sed quæ nihil ad rem faciunt, & aliquando etiam contrarium euincunt. Hæc omnia patebunt, partim ex iis, quæ cap. 2. & 3. dicturus sum; partim ex iis, quæ nunc sequuntur.

55. Primo igitur asseris, mulieres posse legere, docere, & interpretari Scripturam. Hoc probas exemplo Timothei, qui à matre sua & auia Scripturam didicit, 2. Timoth. 3. 15. At, mi homo, nihil tale inuenio in illis locis. Nam priori loco sic scribit Apostolus. *Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre Eunice: certum sum autem, quod & in te.* Quibus verbis solum insinuat, Timotheum habuisse sinceram fidem, sicut etiam mater & auia ipsius habuerunt. Erant enim fœminæ fideles, id est, non gentiles, sed Iudææ, quæ credebant in verum Deum: tamen si Pater Timothei esset gentilis. (Act. 17. 1.) Hinc tu, nescio qua arte, sic concludis: Timotheus habuit sinceram fidem, sicut mater & auia ipsius: Ergo à matre & auia sacram Scripturam edoctus est. Perinde ac si dicam: Gardius sequitur fidem Lutheranam, sicut mater ipsius: Ergo à matre sacram Scripturam didicit. Acute, scilicet.

56. Posteriori sic habet: *Ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instrere ad salutem.* At hinc nihil aliud colligi potest, quam Timotheum ab infantia Scripturam didicisse: A quo autem didicerit, non explicatur. Tu fingis à matre & auia didicisse, sed non probas. Cur non potius didicit ab aliquo legis Doctore, sicut Paulus fatetur se puerum didicisse à Gamaliele? (Act. 22. 3.) Cur non didicit in Synagoga, vel templo, vbi etiam pueri discendi causa, solent conuenire? (Luc. 2. 46.) De matre & auia nihil certum tibi est. At mihi certum est, ab Apostolo Paulo multa illorum didicisse. 2. Timoth. 1. 13. *Formam habes sanctorum verborum, quæ à me audiisti in fide.* Et 2. Timoth. 2. *Quæ audiisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus.* Et ibidem cap. 3. 10. *Tu autem assuetus es meam doctrinam.* Et paulo post. *Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, id est, à me.*

57. Secundo asseris, non solum Pontificem, sed etiam Regem fuisse Iudicem controuersiarum religionis in veteri Testamento. Hoc probas ex illor. Reg. 8. 1. *Constituere nobis Regem, qui iudicet nos, sicut & vniuersa habent nationes.* Et infra ibidem: *Iudicabit nos Rex noster.* At hæc testimonia nihil ad rem faciunt, quia intelliguntur de Iudice & iudicio seculari, nõ de Ecclesiastico. Erat autem magnum discrimen inter vtrumque in veteri Testamento. Nam Iudex Ecclesiasticus, qui se-

rebat sententiam in negotio Ecclesiastico, nõ poterat iudicare, nisi secundum legem scriptam, vt tu fateris. At Rex, in iudicio seculari, non astringebatur ad legem scriptam, vt patet exemplo Salomonis, qui non est vsus lege scripta, quando decedit controuersiam inter duas meretrices excitatam. 3. Reg. 3. 16.

58. Tertio asseris, exemplar Deuteronomij, seu legis, Mosaicæ, fuisse multoties descriptum, & non solum Sacerdotibus, sed etiam populo communicatum. Quod probas triplici Scripturæ testimonio. Deut. 6. 6. & 11. 18. & Act. 8. 30. Sed discutiamus hæc testimonia. Primum est Deut. 6. 6. *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea, quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.* Quæstio est, de quibus verbis hoc intelligendum sit: Tu putas, de verbis totius Deuteronomij, seu de tota lege Mosaicæ, quatenus scripto cõprehensa est, intelligi oportere; alioqui frustra pro te adduceres. Sed erras. Primum, quia solum intelligi debet de iis verbis, quæ immediate præcedunt, *Audi Israël, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Nam mox sequitur: *Eruntque verba hæc in corde, &c.* Et sic explicat Interpretes Lyranus & alij. Deinde, de illis verbis debet intelligi, quæ Iudæi iubebantur scribere in limine & ostiis domorũ suarũ, vt ex cõtextu patet: At nõ iubebantur scribere totum Deuteronomiũ, sed tantum illa verba, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, vt Rabini testantur. Frustra ex hoc loco colligis, totum Deuteronomium fuisse sæpe descriptum, & populo communicatum.

59. Alterum est Deut. 11. 18. *Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros, vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via. Scribes ea super postes & ianuas domus tuæ.* De his verbis idem dicendum est, quod de præcedentibus, nempe non alia esse, quam ista, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* An autem descriptio illorum verborum in postibus & ianuis domorum, proprie, an metaphorice intelligenda sit, disputatio est. Iudæi proprie intellexerunt, quia vere & proprie scribebant ea in postibus. Lyranus & alij metaphorice interpretantur, pro iugi recordatione mandati, & dilectione Dei super omnia. Quid tu sentias, Gardi, nescio. Si proprie intelligis cum Iudæis, non potes intelligere de toto Deuteronomio, quia illud totum non inscribebant Iudæi in postibus. Et sic nihil ex hoc loco probas. Si autem metaphorice intelligis cum Lyrano & aliis, nihil ad rem facit, quia tibi probandum est, totum Deuteronomium vere ac proprie fuisse descriptum, & populo communicatum. Vide ergo quò te vertas.

60. Tertium est Act. 8. 30. *Accurrens Philippus audiuit eum legentem Isaiam Prophetam.* Hoc etiam nihil ad institutum. Nam tu contendis probare, Deuteronomium ante tempus captiuitatis Babylonicæ fuisse multoties descriptum, & populo communicatum. Hoc ex eo loco non probas. Nam Eunuchus, de quo fit mentio, non dicitur legisse Deuteronomium, sed Isaiam Prophetam, neque ante captiuitatem Babylonicam, sed post mortem & ascensionem Christi. Quid ergo præsidij hinc habes? Nihil. Solum ostendis, quod initio dixi, vbi que te abuti Scripturis; quod hæreticorum proprium est.

61. Quarto asseris, nos non debere sequi antiquas consuetudines & traditiones Patrum, sed solum Scripturam. Hoc probas duplici testimonio. Leuit. 17. 3.

Iuxta consuetudinem Egypti, in qua habitastis, non facietis. Et Ezech. 20. 18. *In preceptis Patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiat, nec in idolis eorum polluamini.* Sed frustra. Nam illa testimonia nihil aliud prohibent, quam consuetudines & traditiones idololatriarum. Quid hoc ad traditiones & consuetudines Christianorum? Nihil penitus. Nisi sic velis ratiocinari; Deus prohibet traditiones idololatriarum: ergo etiam fidelium & Christianorum, ineptissimè. Nam hoc modo tolles non solum omnes traditiones, contra Apostolum 2. Thess. 2. 14. *tenete traditiones*: sed etiam Scripturam sacram. Nam simili modo licebit argumentari, Deus prohibet Scripturam idololatriarum: Ergo etiam fidelium seu Christianorum. Sed absit vt sic ineptiamus.

62. Quinto asseris, Pythones & hariolos in veteri Testamento non fuisse consultos de futuris tantum euentibus, sed etiam de aliis rebus. Et hoc probas exemplo Saulis, qui (vt tu loqueris) per Pythonissam consuluit spectrum Samuelis, non tantum de futuro euentu, sed etiam, quid sibi faciendum esset, vt testantur ipsius verba 1. Reg. 28. 15. *Coartor nimis: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi quid faciam.* Nescio, Gardi, an intelligas quid dicas. Nam certè, cum dixit Saul, *vocaui te, vt ostenderes mihi quid faciam*; non consuluit de praterito, vel presentis; sed de futuro. Erat enim dubius ac perplexus non quid olim fecisset, aut quid recipiam faceret, sed quid de se futurum esset. Et hoc non tantum patet ex verbis citatis, sed etià ex responso quod accepit. Nà Samuel respondit illi: *Faciet tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid.* Itè, *Cras autem tu, & filij tui mecum eritis.* Quis non videt hæc omnia intelligi de furoris euentibus? taceo, quod addis de Spectro Samuelis. Certè magni authores expresse docent non spectrum Samuelis, sed ipsum Samuelem Sauli apparuisse, vt infra dicturus sum.

63. Sexto asseris, Iudæos non audiuisse illam vocem Patris cœlestis, in Baptismo Christi Matth. 3. 17. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Et probas ex illo Ioannis 5. 37. *Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me, neque vocem eius vnquam audistis.* Hinc inferis, Christum, cum disputaret cum Iudæis de sua diuinitate, non voluisse ad hanc vocem, tanquam ad infallibilem Iudicem, sed ad Scripturam prouocare: Quia Iudæi poterant dicere, se non audiuisse huiusmodi vocem, non autem poterant obtendere, se non legisse Scripturam. Valde resolutus es, mi Gardi, sed parum circumspectus Constat enim plurimos Iudæos fuisse præsentibus, quando vox illa de cœlo audita est apud Iordanem, *Hic est filius meus dilectus.* Nam Matth. 45. sic legimus: *Tunc exibat ad eum (Ioannem) Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane.* Et mox sequitur: *Tunc venit Iesus à Galilea in Iordanem ad Joannem, vt baptizaretur ab eo.* Et Luca 3. 21. *Factum est autem, cum baptizaretur omnis populus, Et Iesus baptizato & orante, apertum est cœlum, & vox de cœlo facta est, &c.* Itaque in præsentia Iudæorum, non solum baptizatus est Christus, sed etiam vox Patris audita. Imo, non nisi in præsentia Iudæorum id fieri debuit. Quorsum enim Pater voluisset testari, Christum esse Filium suum, nisi vt Iudæis id constaret? Aut quorsum Christus adduxisset testimonium Patris, ad reuincendos Iudæos, si nemo ipsorum audiuisset?

64. Quod obiicis, dixisse Christum, *Neque vocem eius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis*; Non obiiceres, si non tuum cerebrum, sed bonorum auctorum interpretationem sequi velles. Ea duplex est, & ytraque bona, Aliqui sic interpretantur: Deum, cum

fit incorporeus, non habere propriam linguam, aut speciem corpoream, sicut nos habemus; ac proinde non habere propriam vocem, quam externo sensu audiamus; nec propriam formam, quam oculis corporeis videamus. Et hoc sensu intelligendum esse dictum Christi. Nihilominus, sicut assumere potest alienam speciem, in qua hominibus appareat; ita formare posse alienam vocem, qua à nobis audiatur. Et hoc modo apparuisse, & locutum esse cum Adamo, Abraham, Moysè, & aliis. Ita Chrysofomus, Leonorius, Cyrillus, Theophylactus, quos sequitur Maldonatus in commentario illius loci.

65. Alij sic interpretantur: Iudæos post pactum cum Deo initum in deserto, nunquam amplius audiuisse talem vocem, aut vidisse talem speciem, qualem tunc viderunt & audiuerunt, quando lex Decalogi fuit illis promulgata. Qualis autem illa vox & species fuerit, habetur Exod. 20. 18. his verbis, *Cum cœtus populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinae, montemque fumantem. Et perterriti ac pauore concussi, steterunt procul, dicentes Moysi: Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.*

66. De pacto inter Deum & populum inito sic loquitur Moyses, Deut. 18. 15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, vt petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: ultra nō audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, similem tui: Et ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quæ precepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.*

67. Itaque ex parte populi erat hoc pactum: Nos parati sumus audire illum Prophetam, qui in nomine tuo loquetur nobis: modo tu ipse, qui tam terribili voce & aspectu nos terruisti, non loquaris nobis. Ex parte autem Dei promitto me non amplius locuturum vobis cum isto terrore, si audiatis Prophetam, quem missurus sum, id est, Christum. Ex vtraque parte conditio acceptata est. Et quidem Deus seruauit quod promisit; populus non item. Vtrumque testatur Christus, cum ait: *neque vocem eius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis*: nempe ab eo tempore, quo Deus promisit se vobis non locuturum in sonitu & tremore. Et hoc ex parte Dei. Sequitur ex parte populi: *Et verbum eius non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, huic vos non creditis.* Quasi dicat, Ex vestra parte defectus est, quia nō creditis mihi, qui à Patre missus sum, cum tamen promiseritis vos credituros, & facturos, quæ mandarem. Hanc interpretationem sequitur Toletus in commentario. Sed neque hæc, neque præcedens tibi patrocinator. Tertia, quam finxisti ex tuo capite, non subsistit. Nec tuus Hunnius in commentario eam probat.

68. Septimo asseris, Christum promisisse toti Ecclesie personalem suam præsentiam, perpetuam assistentiam, protectionem, & gubernationem, cum dixit Mat. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* De perpetua assistentia, protectione & gubernatione, nemo dubitat. Sed ambiguum est, quod addis, promisisse illum personalem suam præsentiam. Potest enim tripliciter intelligi. Primò, vt Christus promiserit se perpetuo fore præsentem Ecclesie, per personalem præsentiam suæ personæ & Deitatis. Hoc sensu vana esset promissio; quia nullus potest prudenter id promittere, quod non est in potestate ipsius facere vel non facere. Quo pacto Rex non potest prudenter promittere se aliquando moriturum, nec Deus, se semper fore omnipot-

tentem. Non enim est in potestate Regis, mori vel non mori: Nec in potestate Dei; esse vel non esse omnipotentem. At similiter non est in potestate Christi, vt persona & Deitas ipsius sit præsens, vel non præsens Ecclesiæ; cum necessario vbique sit præsens: Ergo non potuit prudenter promittere præsentiā suā personæ & Deitatis.

69. Secundo potest intelligi, vt Christus promiserit se perpetuo fore præsentem Ecclesiæ, per personalem præsentiā, non solum Deitatis, sed etiam humanitatis: ita tamen, vt humanitas perpetuo futura sit præsens Ecclesiæ, non in se, sed in persona Verbi: Sicut est omnipotens, non in se, sed in persona Verbi. Hoc etiam sensu, vana esset promissio, propter rationem iam assignatam; quia non est in potestate Christi, vt humanitas ipsius sit præsens, vel non præsens Ecclesiæ vt in persona Verbi, cū hoc modo necessario sit præsens, & non possit esse non præsens, durante vnione hypostatica.

70. Tertio potest intelligi, vt promiserit se perpetuo fore præsentem Ecclesiæ, per personalem præsentiā humanitatis; ita vt humanitas perpetuo futura sit præsens Ecclesiæ, non solum in persona Verbi, sed etiam in seipsa. Hæc promissio falsa est, & à Lutheranis Vbiquitariis excogitata, qui fingunt humanitatem Christi vbique præsentem esse. Nec solum falsa, vt alibi probandum est, sed etiam vana, ex sententia Luthenarum. Nam humanitas Christi, vt plerique Lutherani docent, necessario præsens est, vbiqueque persona Verbi præsens est. At persona Verbi necessario vbique præsens est: Ergo & humanitas. Sicut ergo vanum est promittere præsentiā personæ Verbi, sic etiam præsentiā humanitatis.

71. Octauo asseris, Scripturam esse claram & perspicuam. Hoc probas ex illo 2. Petri 1. 19. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucerna lucens in loco caliginoso, donec dies clarescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris.* At potius contrarium inde colligitur. Nam hoc ipso, quod prophetia veteris Testamenti de Christo, dicitur esse lucerna lucens, non absolute, sed in loco caliginoso, satis insinuat, obscuram esse respectu nostri. Potest autem dupliciter id explicari. Primum, vt dicatur lucere in loco caliginoso, quia non aperte loquitur de Christo, sed quasi per umbras de illo vaticinatur. Et hoc sensu, magnum discrimen esse inter Prophetas V. T. & Ioannem Baptistam. Nam illi vocantur lucernæ lucentes in loco caliginoso, propter causam iam dictam. Hic vero vocatur *Lucerna ardens & lucens.* (Ioan. 5. 35.) non in loco caliginoso, id est, in umbris Mosaicarum ceremoniarum; sed in lumine & veritate, quæ clarè & aperte demonstrat Christum præsentem: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

72. Secundò, vt dicatur lucerna, propter similitudinem lucernæ domesticæ, quâ nos vtimur. Nam sicut lucerna domestica, quæ in tenebris circumfertur, non illuminat totū aërem, sed aliquam illius particulam, ita prophetia V. T. non vbique, sed in sola Iudæa vaticinabatur de Christo. Item, sicut lucerna domestica, quæ in tenebris lucet, non perfecte & distinctè, sed obscure, & quasi per caliginem exhibet nobis res spectandas, præsertim remotiores; ita prophetia V. T. non aliter, quam per umbras & inuolucra ceremoniarum exhibebat Christum; nō præsentem, sed futurum. Denique, sicut lucerna domestica prodest quidem in tenebris, sed adueniente Sole, non amplius necessaria aut utilis est; ita prophetia de Christo, proderat quidē in caligine & tenebris veteris Testamenti; sed adueniente Christo, qui est verus Sol, non amplius necessaria est, præsertim iis, quibus Sol iste perfecte illuxit

A iuxta illud Matt. 11. 13. *Lex & Propheta usque ad Ioannem, qui digito demonstrabat Christum adesse.* Tunc enim dictum est Rom. 13. 12. *Nox præcessit, dies autem appropinquauit.* Et quia Petrus Apostolus scribebat illis, quorum aliquibus nondum perfecte illuxerat Christus, hortatur illos, vt tam diu vtantur lucerna, & scrutentur prophetias V. T. *donec dies elucescat, & Lucifer oriatur in cordibus eorum,* id est, donec in hac vita perficiatur ipsorum fides in Christum, per internā mentis illustrationem. Ex hac explicatione, quam sequuntur magni auctores, nihil aliud colligi potest, quam prophetiam V. T. esse obscuram. At tu, Gardi, contendebas claram esse ac perspicuam.

VII. VITIUM GARDII.

73. **S**eptimo, vulgatam editionem Bibliorum, quæ iam multis sæculis in Ecclesia viguit, temere ac imperite reprehendis: Et in ejus locum, vel tuam, vel alterius priuati hominis versionem substituis. Hoc triplici exemplo demonstrabo.

Primum est Ecclesiast. 18. 1. *Qui viuit in aeternum, creauit omnia simul.* Tu carpis hanc versionem his verbis: *Vitium est vulgatæ versionis, aduerbium non, quod in graeco textu existat, reddentis per simul; cum tamen idem sit, quod communiter, vel in commune, sicut etiam vertit Arias Montanus.* Quid si dicam, non esse vitium vulgatæ versionis, sed imperitiā noui Prædicantis? Nam aduerbium *simul*, quo vtitur vulgata versio, solet dupliciter accipi. 1. vt sit idem, quod simul tempore. 2. vt sit idem quod simul collectione. Priori modo non sumitur loco citato, sed posteriori. Non enim sensus est, Deum creasse omnia simul, id est eodem tempore aut momento, sed creasse omnia simul, id est, pariter seu collectiue, ita vt nihil creatum sit, quod ipse non creauerit. Et hoc sensu sæpe vsurpatur hoc aduerbiū in Scriptura vt Psal. 13. 3. *Omnes declinauerunt, simul inuiles facti sunt.* Et Psal. 48. 11. *Simul insipiens & stultus peribunt.* Et 2. Mach. 11. 9. *Omnes simul benedixerunt misericordem Dominum.* Eodem sumitur apud prophanos auctores, vt apud Terent. in Eunucho: *Simul consilium cum re amisisti,* id est: vt trumque pariter seu collectiue. Hic remitto te ad Calepinum.

74. Alterum est Psal. 1. 5. *Non resurgent impij in iudicio.* Hic tu iterum; in hebraeo est, inquis, *non stabunt vel consistēt impij in iudicio.* Proinde falsa translatio, verba Psal. mi per se clara & dilucida obscurat. Non est falsa translatio, sed falsa tua accusatio. Si conferres citata verba cum sequētib; nulla esset obscuritas. Sic habet textus: *Nō resurgent impij in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum.* Vbi particula, *iustorum*, quæ exprimitur in posteriori parte versiculi debet etiam intelligi in priori, vt hic sit sensus: *impij nō resurgent in iudicio iustorum, neque peccatores resurgent in concilio iustorum.* Vel, quod idem est: *Aliud erit iustorum iudicium & concilium, aliud impiorum.* Similis loquendi modus est in principio eiusdem Psalmi, cum dicitur. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit.* Igitur in principio & fine Psalmi, potest institui hæc comparatio: sicut in hac vita, alia est via seu conuersatio iustorum, & alia impiorum; ita post hanc vitam, aliud erit iudicium iustorum, & aliud impiorum. Quæ hic obscuritas est? Certe in vulgata versione non est, sed in tuo capite.

75. Tertium est Psalmo 33. 6. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur.* Hic etiā inuenis, quod carpas. Erratū, inquis, vulgatæ versionis est. Sic enim in hebraeo habetur, vt vertit Pagninus, & Arias Montanus, *Aspexerunt ad eum, & illuminati sunt.* Grande scilicet erratum. Quasi non sit idem sensus vtriusque versionis.

versionis. Est autem hic. Quicumque estis in tribulatione, accedite ad Deum; per fidem & orationem: Et illuminamini, id est, percipite lumen consolationis & lætitiæ: & facies vestrae non confundentur. id est, non patiemini repulsam, sed exaudiet orationem vestram. Simili sensu dixit Bersabee ad Salomonem 3. Reg. 2. 20. *Petitionem vnam paruulam ego deprecor à te, non confundas faciem meam.* Quid in hoc sensu erroris est? Sed tu fingis errores, vbi non sunt.

VIII. VITIVM GARDII.

76. **O**ctavo libros Tobia, Iudith, Sapientia, Ecclesiastici, & Machabæorum, nunc reiciis, nunc admittis, nunc laude, nunc vituperio dignos censes. Sic enim scribis: *In libris illis quedam sunt falsa, dubia, & contradictoria; quod è diametro pugnat cum diuina & canonica Scripturae autoritate.* Grauis sine dubio, censura. At non multo post, quasi tui oblitus, tribuis illis triplicem laudem. 1. quod sint sacri. 2. quod communis regula vitæ ac morum. 3. quod legantur ad ædificationem plebis. Quomodo hæc cohærent cum præcedentibus? Nimirum ex vno ore calidum & frigidum efflas: quod, cuius animi signum est, nolti.

77. Magis miror, te ex iisdem libris, tuas assertiones nonnunquam confirmare. Afferis quodam loco, circumcisionem non tantum institutam fuisse pro viris, sed etiam ex parte pro sceminis. Quod sic probas: *Pie femine veteris Testamēti magnum in pacto circumcisionis contra hostes suos habuere solatium, iuxta illud Iudith. 9. 18. Memento Domine Testamenti tui.* De hac tua assertionem nihil iam dico. In probatione dupliciter peccas. Primo, quia accipis illa ex eo libro, quem falsitatis arguis. Deinde, nomine Testamenti intelligis pactum circumcisionis. Cur non potius pactum protectionis & defensionis contra hostes, quod Deus iniit cum populo in Horeb, & postea renouauit in campesribus Moab? (Deut. 29. 1.) Nam utroque loco promisit filiis Israël, quod sicut protexit eos contra Pharaonem & exercitum eius in Ægypto; sic deinceps velit eos protegere contra alios hostes, sub hac conditione, si ipsi vicissim seruent leges à Deo datas.

IX. VITIVM GARDII.

78. **N**ono, ita passim te geris, quasi in Scriptura nihil difficile aut obscurum tibi sit, sed omnia plana, aperta, perspicua: quod arrogantis animi signum est. Sic enim scribis: *Quis tam stupidus est, vt hoc non intelligat? Item, Que vero in textu tam claro ac dilucido, vel ambiguitas, vel obscuritas? Item, Litera est clarissima, quæ Pontificij deserunt. Item, Tanta est claritas horum verborum, vt mirum sit, &c.* His & similibus loquendi formulis sæpe vteris, etiam tunc, quando occurrunt eiusmodi Scripturæ loca, in quibus doctissimi quique authores agnoscunt magnam esse difficultatem. Nec vnquam, quod mirum est, fateris aliquid in Scripturis esse tam reconditum, quod te lateat. Magis mihi placet Augustini modestia, qui Epist. 119. ad Ianuarium, cap. 21. sic scribit: *Non solum in aliis innumerabilibus rebus multa me latent, sed etiam in ipsis sacris Scripturis multo nescio plura, quam scio.* Hoc est sapere ad sobrietatem. Vtinam & tu sic sapires.

79. Porro, quod ais ad faciliorem Scripturæ intelligentiam prodesse hæc quinque. 1. peritiam linguarum. 2. ingenij præstantiam. 3. studium ac diligentiam. 4. collationem locorum Scripturæ inter se. 5. orationem ad Deum: Id quidem non nego. Sed eo ipso ostendis, Scripturæ sensum sæpe tam occultum & obscurum esse, vt nisi hæc omnia præsidia præsto sint, haberi à

nemine possit. At quotusquisque est, obsecro, qui his omnibus præsiidiis instructus sit? Tu quidem præsumis, nihil horum tibi deesse. Sed hoc iactantiæ potius, quam moderati animi signum est.

80. Faciamus tamen nihil horum tibi deesse. An ideo omnia in Scripturis, clara & aperta tibi sunt? Nolim id affirmare. Quid si oratio tua à Deo non exaudiat? Et certe in tali casu non semper exaudietur. Sicut enim Deus non tribuit vnicuique virtutem miraculorum (sane, nulli hæc enus tribuit Lutherano) etiam si orando illam postulet; sic etiam non statim vnicuique largitur donum interpretationis Scripturarum, etiam si illud petat. Audi Apostolum 1. Cor. 12. 7. *Vnicuique, inquit, datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: Alij sermo scientiæ secundum eundem Spiritum: Alteri fides in eodem Spiritu: Alij gratia sanctorum: Alij operatio virtutum: Alij prophetia: Alij discretio spirituum: Alij genera linguarum: Alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, distribuens singulis, prout vult.* Non prout singuli volunt aut petunt. Vnde in fine eiusdem capituli sequitur: *Nunquid omnes à Apostolo? Nunquid omnes habent gratiam curationum? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur?* Quasi dicat, Minime.

81. Vbi notandum est, duplicia esse dona Spiritus Sancti, quæ homini in hac vita conceduntur. Alia ad propriam cuiusque salutem necessaria sunt, vt fides, spes, charitas, gratia iustificans. Et hæc ab antiquis Theologis comprehenduntur sub nomine gratiæ gratuitæ facientis. Alia non sunt necessaria ad propriam cuiusque salutem, sed conducunt ad alienam; vt donum miraculorum, prophetiæ, interpretationis, & similia, quæ ex Apostolo iam recensita sunt. Et hæc vocati solent *Gratiæ gratis datæ.* (Videatur D. Thomasi. 2. q. 117. art. 1. & in 2. 2. qu. 171. & sequentibus.) Priora dantur vnicuique, qui legitime ea petit; posteriora non semper. Et hoc declarat Apostolus pulchra similitudine humani corporis, in quo singula membra non habent quilibet functiones; sed alia ad videndum, alia ad gustandum, alia ad audiendum, alia ad alium vsu ordinata sunt. Nec est in potestate vllius membri, vt aliud officium sortiatur, quam quod illi à natura concessum est. Sic plane fit in Ecclesia. Non omnes habent donum miraculorum, non omnes donum prophetiæ, non omnes donum interpretationis. Nec est in potestate cuiusque, vt habeat quod optat.

82. Vnde ergo credam, te habere donum interpretationis à Deo, si non omnes accipiunt, qui petunt? Certe non pauca sunt, quæ contrarium suadent. Primo, quia hoc donum non datur, nisi in Catholica Christi Ecclesia, quæ toto orbe diffusa est: (1. Cor. 12. 27.) At vos Lutherani non estis in Catholica Christi Ecclesia, quæ toto orbe diffusa est, sed ab ea segregati, hæretis in angulo Europæ, sicut olim Donatista in angulo Africa, Secundo, in illa tantum Ecclesia reperitur hoc donum interpretationis, vbi reperitur donum miraculorum, vt constat ex eodem Apostolo: At in vestra Ecclesia Lutherana non reperitur donum miraculorum, vt per se notum est: Ergo nec donum interpretationis. Tertio, qui non habent authenticam Scripturam, non possunt habere donum interpretandi authenticam Scripturam: vos non habetis authenticam Scripturam; vt suo loco ostendam: ergo nec donum interpretandi eam Scripturam.

X. VITIVM GARDII.

Decimo, Mala fide citas Augustinum, & alios authores: in quo merito suspectum te reddis. Acci-

pe aliquot exempla. Primo, citas ex Augustino lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 24. hæc verba: *Tunc Sacramentum Baptismi impletur inuisibiliter, cum id ipsum non contemptu religionis, sed articulus necessitatis excludit.* Hinc probas, infantes sine Baptismo saluari posse, si moriantur antequam possint Baptizari. Sed falso. Primo, quia ista verba formalia non habentur in Augustino. Secundo, etiam si habeantur similia, non tamen intelliguntur de infantibus, sed de adultis. Nam de infantibus aliter sentit. Hoc breuiter tibi explicabo, quia video te Augustini locum, vel non legisse, vel certe non intellexisse. Tria igitur docet Augustinus B cap. 23. 24. & 25. Primo, ad salutem ordinarie concurrere hæc duo, fidem & Baptismum. Et nomine fidei comprehendit etiam conuersionem cordis ad Deum, ut paulò post videbimus. Secundo, infantes tamen saluari posse per Baptismum sine propria fide. Tertio, adultos è contrario saluari posse per fidem & conuersionem, sine Baptismo; quando non omittitur Baptismus ex contemptu, sed ex necessitate, ut contigit in Latrone.

84. Verba Augustini cap. 23. sunt hæc: *Sicut in Latrone, quia per necessitatem corporaliter defuit sanctificatio Sacramenti, perfecta salus est: quia per pietatem spiritualiter adfuit; sic & cum ipsa præsto est, si per necessitatem defuit, quod Latroni adfuit, perficitur salus. Quod traditum tenet vniuersitas Ecclesie, cum paruuli infantes Baptizantur, qui certe nondum possunt corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, quod Latro potuit.*

Et cap. 28. *Sicut in illo Latrone, quod ex Baptismi Sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia, vel contemptu, sed necessitate defuerat: sic in infantibus, qui Baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem.*

Et cap. 25. *Quibus rebus omnibus ostenditur, aliud esse Sacramentum Baptismi, aliud conuersionem cordis, sed salutem hominis ex utroque compleri. Nec si unum horum defuerit, ideo debemus putare consequens esse, ut & alterum defuit: quia & illud sine isto potest esse in infante, & hoc sine illo potuit esse in Latrone; complente Deo, siue in illo, siue in isto, quod non ex voluntate defuisset, &c.*

85. Vides iam, Gardi, (si quid vides) Augustinum, quem pro te citasti, tibi contrarium esse. Primò, quia Augustinus non dicit, quod tu dicis: Non enim dicit, infantes sine Baptismo saluari posse, quod tu fingis illum dicere; sed sine fide saluari posse, quod est contra Lutheranos, ut nosti. Secundo, Augustinus confirmat suam doctrinam ex traditione Ecclesie: tu reuicis traditionem. Quid autem sentiat ipse de infantibus, qui ante Baptismum moriuntur, (quos tu putas saluari posse in casu necessitatis) aliunde constat. Sic enim scribit Epist. 28. ad Hieronymum: *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, ubi propterea cum Baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo viuificari non posse.* Et Epist. 47. ad Valentinum: *Paruuli damnabuntur, quibus per lauacrum regenerationis non subuenit gratia Saluatoris.*

86. Secundo, citas ex August. lib. 5. contra Donatistas cap. 23. hæc verba: *Contra mandatum est, quod venientes ab hereticis; si iam illic Baptismum Christi acceperunt, Baptizantur: quia Scripturarum sanctarum testimoniis non solum ostenditur, sed plane ostenditur, multos pseudo-christianos, quamuis non habeant eandem charitatem cum sanctis, sine qua nihil prosunt, quæcunque sancta habere potuerint: Baptismura tamen communem habere cum*

sanctis. Hinc infer, Augustinum nõ decidisse quæstionem de Baptismo hæreticorum ex sola Traditione & consuetudine Ecclesie, sed etiam ex Scriptura.

Falso. Nam priora verba non sunt Augustini, sed Cypriani, cuius autoritate defendebant se Donatistæ. Posteriora sunt Augustini. Tu connectis vtraque, quasi essent eiusdem: Et mala fide connectis. Textus Augustini sic habet: *Contra mandatum Dei esse, quod venientes ab hereticis, si iam illic Baptismum Christi acceperunt, non Baptizantur,* (ut loquitur Cyprianus) *quæ Scripturarum auctoritate sanctarum ostenditur?* (q. d. Non potest hoc ostendi ex Scripturis) Pergit. *Sed plane ostenditur, multos pseudo-christianos, &c.* Igitur duo dicit August. 1. Cyprianum non posse ex Scripturis ostendere, quod assererat, Deum mandasse, ut qui ab hereticis Baptizati sunt, iterum Baptizentur, quando redeunt ad Catholicos. 2. Se autem posse probare ex Scripturis, Baptismum esse communem bonis & malis Christianis. De hoc plura dicam c. 2. in defensione tertij argumenti, & rem magis explicabo. Nunc sufficiat ostendisse te mala fide agere.

87. Tertio, citas ex Augustino lib. 3. contra Maximinum Arrianorum Episcopum, c. 14. hæc verba: *Sed nunc, nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense, tanquam præiudicaturus proferre Concilium. Nec ego huius auctoritate, nec tu illius de inuenis, Scripturarum auctoritatibus, non quorumque propriis, sed vtriusque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet.* Hinc deducis, Augustinum non voluisse niti sola auctoritate Conciliorum absque Scripturis.

Falso. Nam Augustinus cum Maximino sic agit. Inter nos disputatio est, quid sit Homouision? Ego prouocauit ad Concilium Nicænum, quod tu non admittis. Tu prouocasti ad Concilium Ariminense, quod ego non admitto. Ut ergo finiamus litem, quæ inter nos est, disputemus ex scriptura, non quacunque, sed ex illa, quam ambo admittimus.

88. Hinc nihil aliud potest colligere, quam hæc tria. Primo, Augustinum prouocasse ad Concilium Nicænum, à tota Ecclesia approbatum; tanquam ad legitimum Iudicem; quod est pro nobis. Secundo, Maximinum hæreticum non voluisse admittere hunc Iudicem, quia sciebat se ab eo damnandum; sed prouocasse ad alium, qui non erat legitimus, nempe ad Concilium Ariminense, quod ab Ecclesia fuit reiectum. Perinde ac si hoc tempore Catholicus prouocaret ad Pontificem; Lutheranus ad Principem sæcularem. Tertio, Augustinum cessasse suo iure, & paratum fuisse ex sola Scriptura cum aduersario disputare; sicut etiam Catholici in materia de libero arbitrio, vel de Ecclesia, ex sola Scriptura, tanquam ex partiali Norma, parati sunt cum Lutheranis disputare.

89. Quarto, citas Augustinum lib. 2. de Symbolo c. 9. & tractatu 9. in Ioannem asserentem duo tantum esse Sacramenta. Falso, Nam Augustinus ibi non dicit, duo tantum esse Sacramenta; sed solum dicit, per aquam & sanguinem, quæ effluerunt ex latere Christi, significata fuisse duo Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam. De particula, *tantum*, nulla est mentio in toto Augustino. Imo apertè sentit nobiscum; quia præter Baptismum & Eucharistiam, agnoscit quinque alia Sacramenta, quæ etiam nos agnoscimus.

Agnoscit Confirmationem lib. 2. contra literas Petiliani cap. 104. cum ait: *Sacramentum Chrismatum in genere visibilium signorum, Sacramentum est sacrosanctum, sicut ipse Baptismus.* Quid clarius dici potest?

Agnoscit Ordinem lib. 2. contra Epistolam Parmeniani ca. 13. vbi confert illum cum Baptismo, his verbis: *Vtrumque Sacramentum est: & quadam consecratione homini datur: illud cum Baptizatur, istud cum ordi-*

natur; ideoque in Ecclesia Catholica virumque non licet iterare.

Agnoscit Pœnitentiam lib. 1. de adulterinis coniugijs cap. 26. & 28. Eadem est, inquit, causa Baptismi, & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore. Et tu credis hoc Gardi? Si credis, bene est. Sin minus, ex mente Augustini, homo non es.

Agnoscit Matrimonium l. 1. de nuptiis & concupiscentiis cap. 10. Huius sacramentis res, ut mas & femina, coniugio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseverant.

Agnoscit extremam Vnctionem ferm. 215. de tempore: Quoties aliqua infirmitas supervenerit, Corpus & Sanguinem Christi ille, qui egrotat, accipiat: Et inde corpusculum suum unget ut illud, quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmitur aliquis? Inducat Presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c.

Vides, Gardi, Augustinum, non duo tantum, ut tu falso illi imponis, sed plura Sacramenta agnoscere. An autem ex Scriptura probare possis binarium numerum, videbimus c. 2. in defensione tertij argumenti.

90. Quinto citas ex Augustino lib. 3. de Baptismo contra Donatistas cap. 5. hæc verba, Cum Christus veritas sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus; quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit. Falso Nam illa verba non habentur c. 5. sed 8. & 9. Nec sunt Augustini, sed Felicis & Honorati, qui in Concilio Cathaginiensi adhærebant Cypriano, & volebant admittere consuetudinem seu Traditionem Ecclesiæ, recipientis eos, qui ab hæreticis erant baptizati. Contra hos agit Augustinus, & defendit consuetudinem Ecclesiæ, quæ in hodiernum vsque diem perseverat. De qua iterum dicam cap. 2. §. 82.

91. Sexto, citas ex Cypriano in Epist. ad Pompeium hæc verba: Consuetudo etiam longissima, sine veritate in Scripturis patefacta, vetustas erroris est. Falso. Nam Cyprianus non addit illam particulam, In Scriptura patefacta. Est autem magni momenti illa particula. Nam si dicas cum Cypriano, Consuetudo etiam longissima, sine veritate, vetustas erroris est, verissime dixeris. Si autem dicas, ut tu fingis Cyprianum dicere: Consuetudo etiam longissima sine veritate in Scripturis patefacta, vetustas erroris est, falso dixeris. V. G. Consuetudo longissima est, exorcismum adhibere in Baptismo. Et non est patefacta in Scripturis. An igitur vetustas erroris est? Absit.

92. Septimo, citas ex Clemente Romano (Epist. 5. ad suos discipulos, dist. 37. cap. Relatum) hæc verba: Diligenter observandum est, ut Lex Dei, cum legitur, non secundum proprium ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte præsumit; sed fieri non oportet. Non enim sensum quem extrinsecus adulteretis, alienum & extraneum debetis querere, aut quoquo modo ipsum Scripturarum auctoritate confirmare; sed ex Scripturis sensum capere veritatis. Hinc probas, quodocunque oritur controversia de sensu alicuius loci Scripturæ, Scripturam ipsam per se esse Iudicem, & clare pronunciat, quis verus ac legitimus sensus sit.

93. Falso. Nam Clemens loco citato, vult Scripturæ sensum ex Traditione Patrum accipiendum esse; & reprehendit eos, qui relicta Traditione, fingunt sibi sensum, quem ipsi volunt, sicut vos Lutherani facitis. Sic enim scribit: Relatum nobis est, quod quidam in vestris partibus commorantes, aduersantur sacris doctrinis; & prout eis videtur, non secundum Traditionem Patrum, sed iuxta suum sensum docere videntur. Et paulò post: Et ideo oportet scientiam ab eo discere Scripturarum, qui eam à Majoribus secundum veritatem sibi traditam seruat. Quæ om-

nia, quia tibi tuisque sociis odiosa sunt, omisit; & in alium sensum conatus es Clementem abducere. Quo candore, tu videris. Nec obstant verba à te citata. Nam hoc solum ex iis colligi potest, querendum ac tenendum esse genuinum sensum, qui in ipsa Scriptura fundatus est; non extraneum, quem quisque ex suo ingenio comminiscitur. At vnde constabit quis sensus genuinus sit? Ex traditione Patrum.

94. Hæc pauca exempla quæ adduxi, (nam plura adducere necesse non est) satis demonstrant mala fide te vsum esse in allegandis authorum testimonijs; quod video Lutheranis & Calvinistis familiare esse. Notati sunt de hac impostura Philippus Plessæus ab Episcopo Ebroicensi; Kemnitius à Cardinale Bellarmino; Iacobus Hailbrunnerus à nostro Iacobo Keller; & non pauci alij ab alijs. Mirum est, quod toties in hoc scelere deprehensi, non efficiamini cautiore.

XI. VITIUM GARDII.

95. Vndecimo, sæpe, vbi necesse non est, instituis longas digressiones, quæ nihil ad rem faciunt, atrepta vel minima occasione ex iis, quæ obiter à me dicta sunt. V. G. Quodam loco dixi, apud Lutheranos permissum esse omnibus, etiam mulierculis, legere, docere, & interpretari Scripturam. Hic tu, suscepto muliercularum patrocinio, tanto zelo & ardore contendis, rectè id fieri, quasi in vno puncto totius inter nos controversiæ cardo verteretur. Et per multas paginas, tum ex scripturis, tum ex patribus conaris euincere, non modo permissum mulierculis id esse, sed etiam diuino præcepto ad hoc eas obligari. Obstupui, cum legerem; & occurrebat, Gardium vel Montani vel Tertulliani spiritu imbutum esse, qui ambo, ut ex historiis constat, quarundam sceminarum, præsertim Priscillæ & Maximillæ, (quas Prophetissas appellabant) acerrimi fuerunt defensores. Semiuri potius, quam viri, & in cincinnatorum contubernium ascribendi.

96. Alibi dixi, multas ex Scriptura controversias oriri, & quasdam exempli causa, ex iis recensui. Cuiusmodi sunt hæc. 1. de verbis Christi, Hoc est corpus meum. 2. de necessitate Baptismi. 3. de obseruatione mandatorum Decalogi. 4. de communionem sub vtraque specie. 5. de concupiscentia. 6. de fide iustificante. 7. de purgatorio. 8. de cœlibatu Apostolorum. 9. de libero arbitrio. 10. de fide infantium in Baptismo. 11. de Matrimonio. 12. de inuocatione Sanctorum. 13. de duobus testibus Apocalypsis. 14. de Antichristo. In his discutiendis, plusquam triginta pagellas otiose consumis; & ex aliorum Lutheranorum locis communibus fragmenta quædam transcribis, nullo alio fructu, quam ut volumini tuo apud imperitos, qui non ex doctrina, sed ex magnitudine rem æstimant, auctoritatem concilies. Hoc plane est, extra oleas vagari. Omitto similes digressiones: Et repeto, quod initio dixi, nec pauca, nec leuia vitia, toto opere, à te commissa esse, ut hætenus explicatum est.

CAPVT II.

Defensio Argumentorum Becani.

Contra Gardium.

1. Dinceps videndum est, quid respondeas ad mea argumenta, quibus probaui, non Scripturam, sed Ecclesiam esse Iudicem controuersiarum,

Loquor autem generatim de iis omnibus controuersis, quæ vel ad fidem, vel ad religionem quocunque modo pertinent. Huiusmodi sunt controuersia. 1. de articulis fidei. 2. de Sacramentis & eorum administratione. 3. de præceptis vitæ ac morum. 4. denique de omnibus iis, quæ à Deo reuelata sunt, siue expresse scripta sint, in sacris literis, siue habeantur ex Traditione Apostolorum. Harum omnium controuersiarum Iudicem, dico esse Ecclesiam; Normam verò, Scripturam & Traditionem. Et hoc contendunt argumenta mea, quæ iam defensus sum.

I. ARGUMENTVM BECANI.

Ex officio Iudicis.

2. **H**oc argumentum sic proposui in meo libello. Qui est Iudex inter duos litigantes, debet ita pronunciare sententiam, vt vterque litigantium clare intelligat, quænam sit sententia Iudicis; & alter eorum fateatur illam pro se, alter contra se latam esse; alioqui, nisi id fiat, non cessabunt à lite, sed vterque suam causam prosequetur: At Scriptura non potest præstare: Ergo non potest esse Iudex controuersiarum.

3. In hoc syllogismo negas & maiorem & minorem propositionem. Contra maiorem, adfers triplicem instantiam. *Vnam* de Deo; qui non semper tam clare pronunciat sententiam, vt alter fateatur pro se; alter contra se latam esse. *Alteram* de Christo, qui inter se & Iudæos voluit Moysen esse Iudicem, id est, scripta Moysi. (Ioan. 5. 45.) Et tamen Moyses, id est, scripta Moysi, non tam clare pronuntiabant sententiam, vt Iudæi fatentur contra se latam esse. Imo potius sperabant in Moysen; & ad eundem in disputationibus cum Christo prouocabant, (Ioannis 9. 28.) *Tertiam* de Iudice seu Principe sæculari, V. G. de Electore Saxonie; qui publico scripto decidit varias quæstiones iuris Saxonici, & tamen subditi in causis & casibus specialibus non semper clare intelligunt, an pro se, vel contra se facta sit decisio.

4. Frustra tergiversatis, mi Gardi, in re clara. Nam ideo litigantes, qui inter se non possunt conuenire, debent adire communem Iudicem; vt ab eo clare intelligant iudicij veritatem; Et sic vel cessent à litigando, vel si boni viri esse velint, cessare debeant: Si ergo Iudex, vel tam obscure, vel tam ambigue ferat inter ipsos sententiam, vt eam clare percipere non possint, non censetur litem dirimere, quod ipsius officium est, sed differte, & in longum protrahere, quod contra ipsius officium est.

5. Nec valent instantiæ, quas adfers. Non prima, quia tripliciter possumus loqui de Deo. Primo quatenus ipse ex se, non requisitus à nobis, proponit legem Moisaicam & Euangelicam, tanquam Normam seu regulam, quam sequi debeamus. Secundo, quatenus requisitus à nobis, respondet ad controuersias, quas illi dirimendas proponimus; sicut multas proposuit illi Moyses in deserto. Tertio, quatenus in extremo die iudicij, vnumquemque secundum opera sua iudicaturus est. Primo modo, est Legislatores; secundo Iudex controuersiarum, tertio, Iudex factorum.

6. Si ergo loqueris de Deo, primo modo, quatenus est legislator, nihil ad rem dicis. Non enim disputamus de officio legislatoris, sed Iudicis. Et longe diuersa vtriusque ratio est. Nam legislator, etiamsi aliquando obscurus aut ambiguus sit in ferendis legibus, non ideo facit contra officium suum. *Quare?* Quia ex officio semper habet tribunalia, in quibus decidi possunt controuersia, quæ oriuntur ex obscuritate legum aut

constitutionum. Et sic bono publico sufficienter prospectum est. At si Iudex ipse, qui debet dirimere controuersias, in iis ipsis dirimendis tam obscurus esset, vt ab vtraque parte litigantium intelligi clare non posset? nunquam finirentur lites in Republica; quod bono communi valde esset perniciosum.

7. Si autem loqueris de Deo, secundo modo, quatenus est Iudex controuersiarum; falsum est quod asseris, eum non clare pronunciare sententiam. Hoc patet in iis controuersis, quas Moyses illi proposuit. Quarum prima fuit quid faciendum esset cum iis, qui propter immunditiam legalem, non poterant cum aliis celebrare Pascha? (Nu. 9. 6.) Altera, qua pœna deberet affici, qui inuentus erat colligere ligna in die Sabbati? (Numeror. 15. 32.) Tertia, an filia Salphaad possent habere hæreditatem inter cognatos Patris sui? (Num. 27. 1.) Ad singulas clarissime à Deo responsum est. Ad 1. qui propter immunditiam legalem non possunt celebrare Pascha die 14. mensis primi, celebrent die 14. mensis secundi. Ad 2. qui colligit ligna in Sabbato, obruatur lapidibus. Ad 3. filia Salphaad habeant hæreditatem inter cognatos patris sui: Nihil hic obscurum.

8. Si tertio modo loqueris de Deo, quatenus futurus est Iudex viuorum & mortuorum; sic etiam falsum est; cum non clare pronunciat utrum sententiam. Omnes enim in extremo die iudicij, tam boni, quam mali clarissime percipient hanc iustam Dei decisionem: *Venite benedicti, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* & è cõtrario, *Ite maledicti in ignem æternum, &c.*

9. Altera instantia de Christo, nihil pertinet ad propositum. Primo, quia ipse non voluit Moysen esse Iudicem controuersiarum inter partes litigantes (de quali Iudice hic agimus) sed accusatorem Iudæorum apud Deum Patrem, propter peccatum incredulitatis. *Nolite, inquit, putare, quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: est, qui accusat vos Moyses.* Sunt enim tres personæ hic distinctæ. 1. Moyses accusator. 2. Iudæi, rei. 3. Deus Pater, Iudex. Et tu hunc Iudicem vis esse Moysen? Erras. Deinde, cum ait Christus. *Est, qui accusat vos Moyses,* non loquitur proprie, sed Metaphorice. Non enim hic sensus est. *Accusat vos Moyses,* id est, defert peccata vestra ad Iudicem, sicut fieri solet in humano tribunali: sed hic, *Accusat vos Moyses,* id est, peccatum vestrum contra Moysen commissum (quia scilicet non voluistis illi credere) facit vos reos in iudicio Dei. Nihil ergo ex hoc loco præsidij habes. Et si alibi quæras, non inuenies.

10. Nec tertia de Electore Saxonie, te iuuat. Nam si is, tanquam legislator, proponit legem, Normam, seu Regulam iuxta quam decidi debent controuersia ciuiles, quæ in posterum orientur in Saxonia, iam non vtitur officio Iudicis, de quo hic agimus. Si autem vt Iudex, decidit controuersias, quæ à litigantibus ad ipsum deferuntur, decisio debet esse tam clara, vt ab vtraque litigantium parte intelligatur; alioqui non erit sufficiens ad finiendas controuersias; nec tam erit decisio, quam confusio. Et hoc docet praxis.

11. Hactenus de maiore propositione, quam frustra oppugnasti. Minor erat hæc: Scriptura non potest ita pronunciare sententiam, vt vterque litigantium clare intelligat, vel pro se, vel contra se latam esse. Hanc ais esse falsam & blasphemam. Ac primo oppugnasti illam ex Scriptura. Deinde adhibes distinctionem, iuxta quam explicari possit ac debeat. Ex Scriptura obiciis hæc tria.

12. Primo, quia Actor. 18. 28. legimus, quod Appollo conuicerit Iudæos. *Ostendens per Scripturas, Iesum esse Christum.* Ergo inquis, Iudæi clare intelligebant ex Scriptura,

ptura, Iesum esse Christum. At paulo ante contrarium asseruisti, nempe, tantum abesse vt Iudæi ex Scriptura clare intellexerint Christum esse Messiam, vt potius prouocarint ad Mosen, tanquam Christo contrarium. Sed, vt video, perinde tibi est, quid dicās; modo non taceas. Quod ad rem attinet, non nego fieri aliquando posse, vt aduersarij conuincantur ex Scriptura, eo quod non possint respondere ad ea quæ ex Scriptura adferuntur, (iuxta illud Actor. 6. 9. *Surrexerunt quidam de Synagoga disputantes cum Stephano, & non poterant resistere sapientia & spiritui, qui loquebatur.*) Sed nego, semper scripturam esse tam claram, vt litigantes, in quacunque controuerfia, possint clare percipere illius sententiam. Hoc clamant controuerfiarum inter vos & Calvinistas ortæ,

13. Secundo obiicit, quod Christus Ioann. 12. 48. dixerit Iudæis incredulis; *Verbum quod loquutus sum vobis iudicabit vos in nouissimo die.* At Iudæi, inquis, clare intelligent hoc Verbum. Sed quid hoc ad institutum? Nihil penitus. Primo, quia tibi probandum est, Scripturam posse in hac vita definire omnes controuerfias inter Christianos litigantes. Hoc ex eo loco non probas. Nam ibi non agitur de hac vita, sed de nouissimo die iudicij. Nisi tu velis, decisiones controuerfiarum, quæ nunc oriuntur, in illum vsque diem differre. Deinde, Verbum Christi, quod locutus est Iudæis, non iudicabit illos per modum Iudicis, sed per modum causæ. Non enim verbum illud, quod in hac vita loquutus est, pronuntiabit sententiam in die iudicij, sed ipsemet Christus, cum dicet. *Ite maledicti in ignem æternum.* Erit tamen causa damnationis Iudæorum, quia Iudæi noluerunt credere Verbo Christi, quod hinc loquutus est; & ideo damnationis sententiam audituri sunt.

14. Tertio obiicit, quia Scriptura iam iudicat incredulos, Ioan. 3. 18. *Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit, iam iudicatus est.* Et Marci. 16. 16. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Hoc autem iudicium Scripturæ tam clarum est, vt intelligi possit. Respondeo. Confundis omnia, vt Lectorem decipias. Hæc enim Scriptura, quam tu citas, non iudicat incredulos; sed tantum narrat, eos iam iudicatos esse, tanquam damnationi obnoxios. A quo autem iudicati sunt? Ab illa lege, quæ Deus ab initio mundi statuit in omnes homines, propter transgressionem primi parentis in paradiso.

15. Vt hoc melius intelligatur, explicanda sunt verba Christi, non diuisim, sed integrè, vt sensus appareat. Verba Christi sunt hæc: *Non misit Deus filium suum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei.* Vbi non loquitur de iudicio circa controuerfias fidei, de quo nos agimus; sed de iudicio circa posteros Adæ: Nec de iudicio Iudicis, sed legis. Et est hic sensus: Ego non veni ad iudicandos homines, sed ad saluandos. Vel enim credunt in me, vel non credunt. Si credunt, non iudico eos ad mortem, sed à sententia mortis, cui obnoxij sunt, transfero ad vitam. Si non credunt, ne sic quidem eos iudico, quia iam ante per legem iudicati sunt, ob legis transgressionem. Hic sensus clarissime exprimitur in fine cap. 5. 36. *Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam; sed ira Dei manet super eum.* Quæ est illa ira quæ manet super eum? Nempe quæ in principio mundi, super omnes filios Adæ denunciata est. De qua Apostolus Eph. 2. 3. *Eramus natura filij iræ, sicut & ceteri.* Idem sensus colligitur ex illo Ioann. 5. 24. *Qui credit, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transit à morte ad vitam,* id est, de sententia mortis æternæ, cui omnes propter peccatum primi parentis subiecti sunt, & à qua per fidem in Christum liberantur.

16. Hunc sensum duplici similitudine illustrat Augustinus tractat. 12. in Ioannem. Altera serpentis ænei, altera Medici. Nam serpens æneus fuit erectus & propositus iis omnibus, qui lethaliter morfi erant à serpentibus. Qui illum aspiciabant, sanabantur: qui non aspiciabant, moriebantur. Non quod serpens æneus eos occideret, sed quia iam habebant in se causam mortis, & ab æneo serpente non querebant remedium. Similiter Medicus offert se ægrotis, non vt eos occidat, sed vt sanet. Qui admittunt medicinam, sanantur: qui respuunt, moriuntur: non propter Medicum, sed propter morbum, à quo non volunt liberari per Medicum. Sicut ergo de serpente æneo & Medico dici potest eos non venisse, vt occidant, sed vt sanent: sic de Christo, non venisse, vt iudicet ad mortem, sed vt saluet in vitam æternam.

17. Neque hinc sequitur, Christum non fore Iudicem in die iudicij. Nam vt dixi, duplex est iudicium, Legis & Iudicis. Lex dicitur iudicare, quia qui peccat in legem, per ipsam legem iam morti addictus est quoad reatum seu obligationem; licet sententia Iudicis nondum sit lata. Iudex dicitur iudicare, quia in transgressores legis profert sententiam mortis, quoad executionem. Igitur, qui in Christum non credunt, sunt quidem iudicati per legem, quatenus sunt rei damnationis æternæ, propter legis transgressionem, sed nihilominus iudicabuntur à CHRISTO, qui in illos sententiam feret, quoad executionem. Hoc Chryostomus homilia 27 explicat à simili. Nam qui homicidium committit, eo ipso momento, quo illud committit, condemnatur à lege, tanquam reus mortis: Et postea condemnatur à Iudice, vt mortem re ipsa sustineat.

18. Hinc etiam explicatur alter locus, à te citatus; *Qui non credit condemnabitur.* A quo condemnabitur? A Christo Iudice in extremo die iudicij, licet iam ante condemnatus sit à lege, vt paulo ante dixi. Porro ex utroque loco nihil aliud potest colligi, quam quod lex scripta, vel Scriptura, in qua continetur lex scripta, iudicet per modum legis, de reatu filiorum Adæ, coram Deo, Christus autem in fine mundi, iudicaturus sit per modum Iudicis. Nemo hoc negat. Sed nihil facit ad propositum, de quo agimus. Nos enim disputamus de Iudice, qui inter duos litigantes de aliqua controuerfia religionis, debet in hac vita ferre sententiam, vt lis finiatur, quoad executionem.

19. Hæc ex Scriptura, Nunc audiamus distinctionem, quam adhibes. Est autem hæc. Non esse tribuendum impotentia Scripturæ, quod ipsius sententia non intelligatur ita clare, vt litigantes acquiescant; sed pertinacia & malitia litigantium. Quod dupliciter ostendis, Primo, quia Scriptura per se potest præstare, & aliquando præstat, vt litigantes clare intelligant ipsius sententiam. Nam Christus ex Scriptura tam clare demonstrauit resurrectionem mortuorum, vt Saduceis os obturauerit. (Matt. 22. 29.) Secundo, quia per accidens est, nempe ex hominum obstinatione, vel excæcatione, vel inani gloria, quod altera pars litigantium non velit fateri sententiam Scripturæ contra se latam esse. Hoc confirmas exemplo, tum Arii & Photini, tum etiam Calvinistarum & Catholicorum, qui nunquam volunt fateri, se à Lutheranis victos esse ex Scriptura, cum tamen reuera victi sint.

20. Hæc distinctio non est sufficiens; quia desunt alia duo membra, quæ tu omittis. Vnum est obscuritas Scripturæ; alterum, infirmitas humani intellectus. Itaque quod litigantes aliquando non fateantur Scripturam contra se esse, hoc non semper prouenit ex malitia hominum, vt tu dicis, sed sæpe, ex obscuritate Scripturæ, & intellectus nostri imbecillitate, seclusa omni malitia, pertinacia, & inani gloria. Accipe exem-

plum. Augustinus & Hieronymus acerrime olim litigarunt, quo sensu Apostolus Paulus Gal. 2. 13. loquatur de simulatione Petri. Erat autem duplex inter eos controuersia. Vna, an Petrus peccauerit simulando Iudaismum, & vsurpando ceremonias legales. Altera, an vere reprehensus sit à Paulo, an tantum simulate? Neutra potuit ab iis finiri ex sola Scriptura: Nec tamen id factum est ex eorum malitia, pertinacia, vel inani gloria. Nam ambo erant viri sancti, humiles, & maximo charitatis vinculo inter se connexi. Vnde ergo? Ex eo, quod Scriptura non satis clare ad vtriusque captum suam mentem proponebat.

21. Idem dico de aliis controuersis, quæ diuersis temporibus, inter homines etiam sanctissimos in Ecclesia Catholica fuerunt excitatæ. V. G. de Canone Scripturæ ante tempora Innocentij primi, de Baptismo hæreticorum, tempore Cypriani; de immaculata conceptione B. Mariæ Virginis; de efficacia gratiæ, & de aliis similibus. Quæ tamen ex sola Scriptura finite non sunt, sed vtraque pars litigantium parata fuit submittere se iudicio matris Ecclesiæ, quod etiam nunc seruant Catholici, quando inter ipsos de aliqua re oritur controuersia. Neque hîc locum habet malitia, vel pertinacia, vel inanis gloria litigantium. Alioquin non essent parati audire dicisionem Ecclesiæ, & illi sponte acquiescere, sine vlla vltiori tergiversatione.

22. Aliud est de Arrio, Photino, Caluinistis, itemque de vobis Lutheranis, apud quos valet distinctio à te allata. Nam ex mera pertinacia, & inani gloria non vultis obtemperare matri Ecclesiæ; sed eam deserentes, & quasi refractarij, importune appellatis ad alium Iudicem incompetentem, nempe ad Scripturam, non quocumque modo, sed vestro sensu intellectam; vt hæc ratione sententiam subterfugiat, & controuersia in infinitum protrahantur. Exemplum dedit vobis Lutherus, qui ne videretur victus aut damnatus esse à Cardinale Caietano, primum quidem appellauit ad Pontificem, nescio quas spe elabendi. (vt habetur Tomo 1. Ienensi latino fol. 193.) Sed paulo post, cum ab eo videret se damnari, ægrè id ferens appellauit ad Concilium. (ibidem fol. 205.) A. Concilio, ad Carolum V. Imperatorem (To. 4. fol. 191.) Denique, cum nulli horum vellet obtemperare, cõfugit ad solam Scripturam, à qua sperabat se damnari non posse, si eam suo sensu ac arbitrio interpretaretur, Vos Prophetam vestrum imitami.

23. Quod addis, Saducæos clare intellexisse sententiam Scripturæ de resurrectione mortuorum; nescio vnde habeas. Certe ex Scriptura id colligi non potest, sed potius contrarium. Primo, quia Christus expresse ipsis dixit. *Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Deinde ex Scriptura Moysis sic argumētatus est: *De resurrectione mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo dicente vobis; Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum sed viuentium.* Hoc argumento attoniti, siluerunt: non quod vim illius, aut sensum Scripturæ à Christo citatæ, clarè perciperent; sed quia non habebant ex tempore, quod responderent. Id patet ex verbis sequentibus: *Pharisæi autem audientes, quod silentium imposuisset Saducæis, conuenerunt in unum, & interrogauit vnus ex eis legis Doctor tentans eum, &c.* Constat inter Saducæos & Phariseos fuisse perpetuam litem ac æmulationem. Act. 23. 6. Itaque Pharisei, quia videbant Saducæos obmutuisse, volebant & ipsi Christum aggredi, spe felicioris successus; vt ostenderent Saducæis se esse doctiores; nec Scripturæ sensum, vt illos ignorare. Sed idem his contigit, quod illis: sequitur enim in fine eiusdem capituli: *Nemo poterat ei respondere verbum.*

24. Nec sane mirum est, Saducæos coram Christo obmutuisse; quia argumentum, quod ipse illis opponebat, erat obscurum ac intricatum, vt fatentur interpretes. Neque vos Lutherani, post tot interpretum subsidia, potuistis illud ad formam syllogisticam redigere, cum id à vobis in colloquio Turlacensi postulatum esset. Tentauit quidem vnus ex vestris. Thomas VVegeelinus, id præstare, sed irritò conatu. Nam in suo libello cui titulus est, *Iudicium de nouo Iesuitarum Amuleto*, redegit in hanc formam.

Deus est Deus viuentium, & non mortuorum.

Deus est Deus Abrahami, Isaac, & Iacobi.

Ergo Abrahamus, Isaac & Iacobus viuunt, & non sunt mortui.

At infelicitè. Primò, quia non inferitur conclusio quæ est inferenda, nempe hæc, ergo mortui resurgent. Hanc petimus inferri in forma syllogistica à Lutheranis. Secundò, quod syllogismus bonus est, quia constat quatuor aut quinque terminis, quod est vitium apud Dialecticos notissimum. Primus terminus est, *Deus qui in maiori & minori subiicitur.* 2. est, *Deus viuentium & non mortuorum*, qui in maiore prædicatur. 3. est, *Deus Abrahami, Isaac & Iacobi*, qui in minori prædicatur. 4. est, *Abrahamus, Isaac & Iacobus*, qui in conclusione subiicitur. 5. est, *viuunt & non sunt mortui*, qui in conclusione prædicatur.

25. Vt videas vitium, accipe syllogismum eiusdem formæ ac valoris: *Deus est Deus viuentium, & non mortuorum: Deus est Deus celi & terræ: Ergo cælum & terra viuunt, & non sunt mortua.* Vel hunc: *Deus est Creator Angelorum: Deus est Creator Adami & Eue: Ergo Adamus & Eua sunt Angeli.* Vel istum: *Gardius est confessarius mulierculatum: Gardius est confessarius vitorum: Ergo viri sunt mulierculæ.* Quid tibi videtur mi Gardi? Succurre VVegeleino tuo, si potes. Nos certè aliter didicimus formare syllogismos. Atque hæc dixerim pro defensione primi mei argumenti, quod hæctenus conuelli à te non potuit. Transio ad reliqua.

II. ARGUMENTVM BECANI.

Ex parte Scripturæ.

26. **H**Oc fuit huiusmodi; Scriptura nec secundum nudam externam literam, neque secundum sensum, potest esse infallibilis controuersiarum Iudex. Non priori modo, quia ille non potest esse infallibilis Iudex, qui ducit homines in errorem: At Scriptura, si nudam ipsius literam spectes, sæpe ducit homines in errorem; vt patet exemplo Iudæorum, Arrij, Sabellij, Macedonij, Manichæi, Pelagij, & aliorum. Ergo non potest esse infallibilis Iudex.

27. Nec posteriori, quia Scriptura, quoad verum & legitimum sensum, sæpe est obscura & difficilis intellectu; ac proinde sæpe oritur controuersia de vero & legitimo ipsius sensu. Omnis autem controuersia requirit Iudicem. Debet ergo aliquis esse Iudex, qui definiat, hunc esse legitimum sensum, illum non esse. At hic iudex non potest esse ipsa Scriptura, quia de ipsius sensu ac sententia mouetur controuersia: Ergo aliquis alius distinctus à Scriptura.

28. Hoc argumentum, quoad vtramque partem, fuisse in meo libello prosecutus sum; & in eo explicando multa dixi de litera & sensu Scripturæ; itaque de obscuritate, & causis obscuritatis: quæ omnia bilem tibi mouent, vt video. Tu vicissim multa obiicis, quæ ad duo capita reuocari possunt. Nam aliqua refutata sunt cap. 1. vbi de vitiis à te commissis actum est. Alia hoc loco discutiam, quæ ad vim argumenti, quod propo-

tum est, facere videbantur. Sunt autem fere hæc.

29. Primo dixi, nudam Scripturæ literam, sæpe ducere homines in errorem; ideoque infallibilem Iudicem esse non posse. Tu obiicis nudam literam per se id non facere, sed per accidens. Hoc quidem non nego, ut constat ex iis, quæ dicta sunt c. 1. §. 30. & sequentibus. Sed ex eo satis conuincitur, non posse esse infallibilem Iudicem. Quod sic ostendo. Qui est infallibilis Iudex, debet ita pronunciare & explicare suam sententiam ut litigantes, etiam si indocti sint, clare intelligant quid Iudex velit, & post auditam eius sententiam, non possint falli aut incerti esse de lata sententia; alioqui respectu eorum non erit sufficiens & infallibilis Iudex: At Scriptura quoad nudam externam literam, non potest hoc modo pronunciare & explicare suam sententiam: Ergo non potest esse infallibilis Iudex. Minor probatur, quia externa litera Scripturæ potest duobus modis spectari. 1. Quatenus significat id, ad quod significandum ex communi hominum sensu ac iudicio destinata est. 2. Quatenus significat id, ad quod significandum ex peculiari Dei inspiratione & voluntate assumitur. Et quamquam Deus sæpe assumat illam in eo sensu, quo ab hominibus usurpari solet, non tamen semper. Hoc autem discrimen, ipsa litera per se nuda sumpta non potest ita explicare, ut litigantes clare ac sine errore intelligant. Nam aliquando contingit, ut litigantes putent literam in eo sensu assumi à Deo, quo vulgo accipitur ab hominibus, quod non semper fit.

30. Dabo exemplum. Externa Scripturæ litera sic habet, Ioan. 10. 30. *Ego & Pater unum sumus.* Hæc litera, quatenus à Deo assumitur, significat Patrem & Filium esse vnus naturæ & essentia, salua personarum distinctione. At ex communi hominum iudicio (seclusa Dei reuelatione) hoc non significaret. Nam ex communi hominum iudicio, ubi est vna tantum natura & essentia, ibi est vna tantum persona: Ac proinde, qui iuxta commune hominum iudicium diceret, Marcum & Tullium esse vnus naturæ & essentia, diceret etiam esse vnâ eandemque personam. Et contra, qui diceret, Marcum & Tullium esse duas personas, negaret esse vnus naturæ & essentia.

31. Item, Externa Scripturæ litera sic habet Ioan. 14. 28. *Pater maior me est.* Hæc etiam litera, quatenus à Deo assumitur, significat Filium esse minorem Patre, secundum naturam humanam; licet æqualis sit Patri secundum diuinitatem. At hic sensus, secundum commune hominum opinionem, ex illa litera colligi non potest. Nam illa litera, *Pater maior me est*, secundum commune hominum opinionem significat, Filium vel ætate, vel autoritate, vel diuitiis, vel prudentia, vel simili qualitate, minorem esse Patre: Non tamen significabat, naturam minorem esse. Item, Externa Scripturæ litera sic habet Ioan. 3. 3. *Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.* Hæc litera, quatenus à Deo assumitur, significat spiritalem natiuitatem, quæ fit per Baptismum, necessariam esse ad salutem. At ex communi hominum sensu ac conceptu significat, hominem debere iterum nasci ex utero materno. Sic enim Nicodemus intellexit. Omitto similia exempla.

32. Dices, Quamuis illa litera, *Pater maior me est*, per se nuda sumpta, non satis explicet, filium secundum naturam humanam esse minorem Patre, licet æqualis sit illi secundum diuinitatem; tamen ex collatione illius literæ cum aliis Scripturæ locis, facile id colligi potest. Nam alibi dicitur, Filium esse Deum, & esse hominem. Ergo statim infertur, quia Deus est, æqualem esse Patri; quia homo est, minorem esse Pa-

Opusc. Bcc. Tom. IV.

tre. Idem dicendum de aliis exemplis allatis. Respondeo. Hæc collatio potest dupliciter institui. 1. Ut fiat collatio nudæ literæ cum nuda litera, neglecto sensu, quem Deus intendit & reuelat. 2. Ut fiat collatio sensus cum sensu à Deo intento & reuelato. Nos hic loquimur de litera priori modo: Et sic collatio non prodest. Imo, qui cõferret hanc literam, *Christus est Deus*, cum litera, *Christus est homo*, & nihil aliud spectaret, nisi literam, quatenus significat aliquid ex communi hominum conceptu, diceret, illas inter se pugnare. Nam ex communi hominum conceptu (seclusa reuelatione) Deus non est homo, nec homo Deus. Hinc iterum infero, nudam Scripturæ literam, neglecto sensu à Deo intento, non posse esse infallibilem controuersiarum Iudicem. An autem possit esse, si cõiungatur cum sensu à Deo intento, pertinet ad posteriorem partem argumenti, superius à me propositi.

33. Hæc doctrina potest declarari simili exemplo. Nam sicut externa litera, ut dictum est, potest dupliciter spectari, semel quatenus à Deo assumitur ad aliquid significandum, & semel, quatenus ex communi hominum consensu aliquid significat: sic etiã externa ablutio aequè potest dupliciter spectari. 1. quatenus à Deo assumitur in Baptismo, ad generationem spiritualem. 2. quatenus ex communi hominum vsu adhibetur ad abluendum corpus. Si ergo præcisè secundum se spectetur, quatenus est externa tantum actio, non potest nobis sufficienter explicare, an assumatur ad internam generationem, an ad externam abluitionem. Potest tamen id constare ex aliis circumstantiis, itemque ex intentione illius, qui usurpat talè actionem. Sic fit in nostro casu. Non negabis, si sanus es.

34. Secundo dixi, Iudæos ideo errasse, quia omnia, quæ in Mose & Prophetis prædicta erant de Christo, intelligebat secundum externam literam, & sensum interius latentem non percipiebant. Et hoc significare Apostolum 2. Cor. 3. 15. cum ait: *Vsque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum*, id est, Adhuc Iudæi non intelligunt Moysen, quem quotidie legunt, quia non penetrant internum ipsius sensum, sed externa litera contenti sunt. Vel, Non agnoscunt Christum, qui sub externis ceremoniis ac sacrificiis Moisaicis, tanquam sub velamine occultatus est. Adhuc hærent in ipso velamine, & non considerant, quid sub illo lateat reconditum. Sic ego in meo libello §. 12.

35. Tu multa obiicis, sed more tuo. Primum, me committere petitionem principij, quia externa litera per se non erat causa erroris Iudæorum, sed neglectus totus literæ, scopi, & collationis Scripturæ & Moisaicæ ac Prophetice. Nescis, quid sit petitio principij. Is dicitur committere petitionem principij, qui id, quod probandum est, assumit loco probationis. V. G. Probandum tibi est, Ecclesiam Catholicam aberrasse à vera fide. Et probas hoc modo: Quis dabitur eam aberrasse? Vel, certum est aberrasse. Hic petis principium. De me hoc dici non potest. Nam mihi probandum erat, literam Scripturæ, neglecto vero sensu, sæpe ducere homines in errorem, si non per se, saltem occasionaliter. Hoc autem probaui exemplo Iudæorum & hæreticorum. An hoc est petere principium? collige sensus tuos. Reliqua, quæ addis, iam explicata sunt.

36. Secundo obiicis, me committere fallaciam accidentis. Et probas, quia quod Iudæi non perciperent sensum Scripturæ, causa non erat externa litera Scripturæ, sed ipsorum cæcitas, stupiditas & negligentia. Videris ex Dialectica Rami aut Melancthonis transcripsisse has loquedi formulas: *Est petitio principij, est fallacia accidentis.* Sed parum feliciter. Nam & ignoras,

P.

quid sit petitio principij, vt iam ostendi: & fallaciã accidentis falso mihi attribuis. Non enim dixi; *Iudæi legebant externam Scripturã literam, & ideo non percipiebant sensum*; vt fingis me dixisse. Scio enim lectionem Scripturæ, quoad externam literam, non esse causam ignorantie sensus. Alioqui quotquot legerent externam Scripturã literam, ignorassent illius sensum; quod absit. Sed sic dixi, Iudæos propterea errasse, quia contenti externa litera, & illum solum putabãt esse sensum Moysi ac Prophetarum, quem externa litera præ se ferebat. Hic nulla est fallacia accidentis.

37. Postremo obiicis, per velamen illud, quod ait Apostolus positum fuisse super cor Iudæorum, non intelligi externam Scripturã literam, sed partim ceremonias & sacrificia Mosaica, partim stupiditatem & cæcitatem Iudæorum. Vbi quæris, quod carpas. An non clare dixi, quod dicis, externas ceremonias & sacrificia Mosaica fuisse velamen sub quo Christus erat occultatus? At, inquis, externa litera non erat velamen. Imo, erat. Nam externæ ceremoniæ & sacrificia Mosaica, per externam literam proponebantur. Itaque per velamen, tam externa litera, quæ immediate significabat externas ceremonias & sacrificia; quam ipsæ ceremoniæ & sacrificia, quæ per externam literam immediatè significabantur, intelligi debent. Notandum tamen est, duplex velamen esse distinguendum: Vnum legis Mosaicæ; Alterum Iudæorum. Velamen legis Mosaicæ iam explicatum est. Erat enim tum externa litera, tum externæ ceremoniæ & sacrificia, sub quibus abscondebatur Christus. Velamen Iudæorum, erat ignorantia & cæcitas eorum, quæ in eo consistebat, quod pertinaciter inhærent externæ literæ & ceremoniis Mosaicis, non considerando Christum qui sub ipsis erat reconditus. Vtrumque suo modo ac sensu erat positum super cor Iudæorum. Prius quidem obiectiue & extrinsecè; posterius autem subiectiue seu inhæsiue.

38. Fuit & aliud velamen, quo Moses tegebatur faciem suam, quando loquebatur Iudæis: idque propterea, quia facies Moysi, ex colloquio cum Deo, miro quodam splendore, instar lucidissimi Solis, refulgebat; quem splendorem Iudæi intueri non poterant, & ideo quoties loquebantur cum Mose, necesse erat, vt Moses obiecto velamine, splendorem illum occultaret. Exodi 34. 29. & 2. Corinth. 3. 13.

39. Hoc velamen allegorice significabat velamen legis Mosaicæ, vt ex Apostolo notant interpretes. In qua allegoria hæc cõsideranda sunt. 1. Moses, qui loquebatur populo; allegoricè significans legem Mosaicam, quæ data erat populo. 2. Velamen Moysi; significans velamen legis Mosaicæ. 3. Splendor Moysi, qui tegebatur velamine; significans Christum, qui tegebatur ceremoniis ac sacrificiis Mosaicis. 4. Iudæi loquentes Moysi habenti velamen, sub quo tegebatur splendor faciei ipsius; significantes eosdem Iudæos, legentes legem Mosaicam, habentem ceremonias & sacrificia, sub quibus tegebatur Christus. Hanc allegoriam explicat Augustin. l. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum c. 7. Theodoretus in cap. 34. Exodi, & alij.

40. Tertio dixi, non solum Iudæos, sed etiam hæreticos, vt Sabellianos, Arrianos, Macedonianos, Manichæos, Pelagianos, & plures alios errasse, quod relicto Scripturæ sensu, quem sequitur Ecclesia, amplexi sint alienum sensum, quem externa litera præ se fert (§. 14. & sequentibus) Hic vertiste in om-

nem partem. Ac primo fateris, quod res est. Et citas Augustinum, quem ego citavi, serm. 70. de tempore, vbi ait: *Infelices Iudæi, & plus infelices hæretici, quò dum solum litera aspiciunt sonum, quasi corpus sine anima, ita sine viuificante spiritu, mortui remanserunt.* Deinde, expresse addis, multos offendisse in Scriptura, eo quod neglecto Scripturæ sensu, nudo sono litera pertinaciter inhæserunt. Hæc omnia pro me.

41. At contra, hæc obiicis. Primo, quod dixerim multos errasse, eo quod relicto Scripturæ sensu, quem sequitur Ecclesia, amplexi sint alium sensum, quem externa litera præ se fert. Hoc dictum valde exagitas: sed sine causa. Res sic habet. Ecclesia Christi, ex perpetua assistentia Spiritus Sancti, sequitur eum sensum, qui à Spiritu Sancto intentus est. Hic autem sensus sæpe diuersus est ab eo, quem externa litera, ex communi hominum opinione, præ se fert, vt supra ostendi. Itaque hæretici, qui contemnunt Ecclesiam, sicut tu facis, propterea errant, quia interpretantur Scripturam eo sensu, quem ipsi humano iudicio colligunt ex litera Scripturæ; non autem eo, quem Ecclesia amplectitur, quæ errare non potest. Audi Augustinum in Psal. 57. *In ventre Ecclesie veritas manet. Quisquis ab hoc ventre Ecclesia separatus fuerit, necesse est, vt falsa loquatur.*

42. Secundo obiicis, exemplo hæreticorum, quæ attuli, à scopo quæstionis aliena esse. Causam addis, quia quod hæretici errarint, non est tribuendum literæ Scripturæ, sed prauo hæreticorum intellectui. Imo vtrique tribuendum est; sed diuerso modo. Nam litera Scripturæ fuit occasio errandi; malitia hominum, fuit causa persistendi in errore. Simile est in peccato concupiscentiæ. Multi sunt auari, luxuriosi, fornicarij. Cui id tribuendum? Partim legi diuinæ, partim ipsorum malitiæ. Lex est occasio peccati. Rom. 7. 8. At malitia est causa perseuerandi in peccato. Miror, si hoc nescis.

43. Tertio obiicis, nec Sabellianos ex illo loco, *Ego & Pater unum sumus*, necessario colligere personæ unitatem; nec Arrianos ex illo, *Pater maior me est*, Filium non esse Deum. Sed frustra hoc obiicis, quia non est contra me. Fateor; nec dogma Sabellianorum, nec Arrianorum, necessario inferri ex Scriptura; alioqui non esset dogma hæreticum. Nam quidquid necessario inferitur ex Scriptura, veritas est, non hæresis. Quæ addis de Macedonianis, Manichæis, Pelagianis, non egent noua responsione.

44. Quarto dixi, in Scriptura passim occurrere apparentes contradictiones, quæ Lectori magnam pariunt difficultatem: Et aliquas ex eis recensui. (§. 28.) Hic cum multa videaris dicere, nihil aut parum dicis. Præcipua sunt hæc. 1. Conaris ostendere, non esse veras contradictiones. Sed frustra. Non enim dixi esse veras, sed apparentes. 2. Ais me illas aliunde sumpsisse. Fateor. Non enim ex meo cerebro eas finxi, sed ex ipsa Scriptura, & illius interpretibus accepi. 3. Ais me risu dignum esse, quod quædam recensuerim, quæ non magni momenti sint. Ergone & Augustinus, & vester Althamerus risu digni, qui eandem ante me recensuerunt? 4. In iis conciliandis tantum operæ ponis, vt facile appareat subesse aliquam difficultatem, tamen verbo id neges. Quod arrogantia tua tribuendum est. Sentis difficultatem, sed ne videaris aliquid nescire, non vis agnoscere. 5. Sæpe, cum alius conciliandi modus non occurrit, reprehendis vulgatam Editionem; quod est argumentum à desperatis. De quo supra.

45. Quinto dixi, Scripturam ex eo etiam reddi obsecuram, quod aliquando, ubi minime putamus, subitro fiat transitus de sensu literalis ad mysticum, de carnalibus ad spiritualia, de Regibus Israël ad Christum. Et è contrario. Hoc ostendi quatuor exemplis. *Primo*, quia Isayæ septimo fit transitus à duobus Regibus, Syriæ & Israël, ad B. Virginem. Hoc tu negas. Sed inspicatur textus, & legantur interpretes. *Secundo*, Isayæ 14. fit transitus à Rege Babylonis ad Luciferum. Hoc vocas in dubium. Et pro parte affirmante adducis opinionem vererem, quam ego sequor: pro negante tuam coniecturam, quam tibi relinquo. *Tertio*, Psalm. 71. fit transitus à Salomone ad Christum. Hoc etiam negas. Sed affirmat August. lib. 17. de Ciuitate Dei c. 8. & alij, te doctiores. *Quarto*, Ioan. 5. fit transitus à panibus hordeaceis ad panem Eucharisticum. Et hoc negas. Sed mecum affirmant, non modo antiqui Patres, Origenes, Athanasius, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus, Theophylactus, Bernardus, Rupertus, D. T. sed etiã vestri Hussitæ, & non pauci Calviniani.

46. Hæc sufficiant pro defensione. 2. argumenti, quod nunc repeto. Scriptura nec quoad externam literam, nec quoad internum sensum, potest esse Iudex controuersiarum. Non priori modo, quia externa litera sæpe ducit in errorem. Nec posteriori, quia sensus Scripturæ sæpe tam obscurus est, vt opus sit alio Iudice, qui definiat, hunc esse legitimum sensum, illum non esse.

III. ARGUMENTVM
BECANI.

Ex parte Controuersiarum.

47. **H**Oc sic proposui. Multæ sunt controuersia circa fidem & religionem, quarum vel nulla sit mentio in Scriptura, vel certe non sufficiens ad hoc, vt Scriptura de illis sententiam ferre possit: Ergo in iis dirimendis alius Iudex quarendus est. Eiusmodi autem controuersia sunt hæc. *Prima*, an libri Tobia, Iudith, Sapientia, Ecclesiastici, & Machabæorum sint canonici, nec ne? *Secunda*, quot sint Sacramenta nouæ legis? *Tertia*, An exorcismus adhiberi possit in Baptismo? *Quarta*, an Baptizati ab hæreticis sint rebaptizandi? *Quinta*, an Baptismus vna meritione conferri debeat? *Sexta*, an Christiani loco Sabbati debeant colere diem Dominicum? *Septima*, an B. Maria manserit Virgo post partum? *Octaua*, an Petrus Apostolus fuerit Romana Ecclesiæ Episcopus? *Nona*, an symbolum fidei sit vere canonicum & Apostolicum? *Decima*, an in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro scæminis contra peccatum originale?

48. Ad hoc argumentum, quo sentis te premi, dupliciter respõdes. 1. generatim, adhibendo distinctionem. 2. speciatim, descendendo ad singulas controuersias iam enumeratas. Distinctio est hæc. Ais duplices esse controuersias. Quasdam, quæ concernunt articulos fidei, & dogmata ad salutem necessaria. Et harum Iudicem in speciali esse Scripturam. Alias, quæ concernunt ritus adiphoros, & ceremonias liberas, ab Ecclesia, ordinis ac decoris causa, institutas: Et harum Iudicem in speciali esse Ecclesiam, sed ad generale iudicium Scripturæ adstrictam.

49. His fateris, Ecclesiã esse Iudicem controuersiarum posterioris generis. Hoc accipio. Sed nihilominus duo ex te quæro, quæ alibi ex me quæris. Vnum est, quid intelligas nomine Ecclesiæ? an Pontificem, qui

A præest Ecclesiæ? an Concilia, quæ representant Ecclesiam? an totam Ecclesiam simul sumptam? Alterum, an Ecclesia sit Iudex fallibilis, an infallibilis? Si ais infallibilem esse, redit prior quæstio, an illa infallibilitas sit in Pontifice, an in Conciliis, an in tota Ecclesia simul sumpta? Item, an sit infallibilis absolute, an vero, quatenus adstricta est ad Scripturam? Et, si hoc posteriori modo, an magis infallibilis sit, quam quilibet homo priuatus? Nam etiam quilibet priuatus, quatenus adstrictus est ad Scripturam, falli non potest. Si ais fallibilem esse, bis peccas. 1. quia disputamus de infallibili Iudice, vt nosti. Infallibilem igitur oportuit assignare. 2. si fallibilis est, quis illam, dum fallitur, de errore iudicabit? An tu, Gardi? Sed & tu fallibilis es. Cui ergo credemus? Ecclesiæ, an tibi? Si neutri, assigna alium Iudicem, qui falli non possit.

B 50. Porro, distinctio bimembris, quam adfers, sufficiens non est. Nam multæ sunt controuersia, quæ ad neutrum membrum reuocari possunt. Cuiusmodi sunt hæc. 1. An Apostolus Paulus sit author Epistolæ ad Hebræos? 2. an serio Petrum reprehenderit? 3. an predestinatio ad gloriam facta sit ex præuisis operibus? 4. an Sacramenta sint instrumenta physica, an moralia? 5. an præter tres substantias relatiuas in Trinitate, sit etiam vna absoluta? 6. an beatitudo æterna formaliter consistat in clara Dei visione, an potius in amore? 7. an B. Virgo concepta sit in peccato originali, nec ne? 8. quomodo numerandæ sint 70. hebdomadæ Danielis? 9. an paradisos terrestres adhuc extet? 10. quod sit tertium illud cælum, ad quod raptus fuit? Hæc & similes controuersia non pertinent ad prius membrum distinctionis, quia non concernunt articulos seu dogmata fidei ad salutem necessaria: alioquin non liceret; salua fide & salute, alterutri parti adherere. Nec pertinent ad posterius, quia non sunt de ceremoniis adiphoris, & ab Ecclesia institutis, vt per se notum est. Debet igitur assignari tertium membrum, quod tu admisisti.

C 51. Accipiam exemplum à vobis Lutheranis. Controuersia inter vos est de actuali fide, quæ fingitis esse in infantibus. Est autem hæc; An infantes accipiãt actualem fidem in Baptismo, an vero in Exorcismo, qui præcedit Baptismo? Vel, an incipiant credere in Exorcismo, an in Baptismo? Lutherus in lib. contra armatum virum Cochleum, disertè docet, eos credere vi Exorcismi. Sic enim scribit: *Dicimus ad Baptismum eos credere per vim verbi, quo exorcizantur, & per fidem Ecclesiæ eos offerentis, & eis fidem orationibus suis impetrantis.* At Philippus in Locis, cap. de Baptismo infantium, Kemnitius in 2. parte Examinis Conc. Tridentini ad can. 13. de Baptismo, & plures alij Lutherani, tribuunt hoc Baptismo, non Exorcismo. Verba Philippi sunt hæc: *Spiritus Sanctus per Baptismum eis datur, qui efficit in eis novos motus, & novas inclinationes ad Deum.* Kemnitij hæc: *Oportet Spiritum Sanctum in infantibus, qui Baptizantur, efficacem esse, & operari.* Et paulo post: *Illam autem operationem Spiritus Sancti in infantibus vocamus fidem, & dicimus paruulos credere.*

D 52. Hæc controuersia non potest reuocari ad posterius membrum tuæ distinctionis, vt manifestum est, quia fides infantium, ex vestra opinione, non est res adiphora, sed necessaria. Vel ergo ad prius reuocatur, vel ad neutrum. Si ad neutrum, non est sufficiens distinctio. Si ad prius, iam concernit articulum seu dogma fidei ad salutem necessarium. Ergo necesse est, vel Lutherum, vel certe Philippum & Kemnitium errare in aliquo articulo seu dogmate fidei ad salutem necessario; ac proinde hæreticos esse, nec saluari posse. Quid dicis, Gardi?

53. Et, quia semel incidimus in hanc controuersiam,

iterum quero, an illa definiri possit ex sola Scriptura, nec ne? Si non potest, firmum est, quod dixi, solam Scripturam non esse Iudicem controuersiarum. Si potest, profer aliquem Scripturæ locum, ex quo eam definias, id est, ex quo clare constet, fidem actualement vel in Exorcismo dari infantibus, ut vult Lutherus; vel in Baptismo, ut volunt Lutherani. Et sane res magni momenti est. Nam ex sententia Lutheri sequuntur hæc tria. 1. Exorcismum ad salutem necessarium esse, quia per illum datur fides, sine qua salus esse non potest. 2. Infantes, qui Baptizantur sine Exorcismo, saluari non posse, quia fidem non habent. 3. Aliquid ad salutem esse necessarium, cuius nulla fiat mentio in Scriptura. Sed quia suspicor, controuersiam hanc ingrati tibi esse, non vrgebo; sed progrediar ad alias, quæ à me commemoratæ sunt.

I. CONTROVERSA.

An libri Tobia, Iudith, Sapientia, Ecclesiastici, & Machabæorum sint Canonici, nec ne?

54. **I**N hæc & sequentibus controuersis hoc præcise agitur, an ex sola Scriptura definiri possint? Vel, an sola Scriptura possit esse earum Iudex? Ego in meo libello negavi. Tu de plerisque affirmas. Videamus ergo, an alteram partem, quam tu sequeris, ex sola Scriptura probare possis. Hoc ideo volui præmonere, quia sæpe adducis alias probationes, quæ ex Scriptura non sunt. Eas omitam, quia nihil ad rem faciunt. Prima igitur controuersia est, an supradicti libri sint canonici, nec ne? Non esse canonicos, probas hoc modo: Illi libri non sunt canonici, in quibus continentur quædam falsa, dubia, & contradictoria: At in libris iam nominatis continentur quædam falsa, dubia, & contradictoria: Ergo non sunt canonici. Maiorem concedo, minorem nego. Hanc probas inductione. Ac primo.

55. Contra librum Tobia sic obiicis: *In libro Tobia multis in locis discrepat editio Græca à Latina, quemadmodum pluribus exemplis ostendi potest. Quæ igitur vera & indubitata? Respondeo. Hæc probatio, tuo iudicio, non est ex Scriptura, sed ex libro Tobia, quem negas esse partem Scripturæ. Vana igitur est. Deinde non est sufficiens. Nam ex eo, quod varia editiones alicuius libri à se inuicem discrepant, non sequitur, librum non esse canonicum. Potest enim fieri, ut vna editio sit legitima, altera vitiosa. Sicut tu ipse, non semel, sed sæpe affirmas (tamen falso) vulgaram editionem Psalmorum in multis discrepare ab Hebraica. Nec ideo tamen existimas, librum Psalmorum non esse canonicum. Denique cur illam discrepantiam in libro Tobia, vel vnico saltem exemplo non demonstrasti? Aut, quam responsionem à me postcis, si nihil adfers, quod responsionem exigat? Neque enim diuinare possum, quæ sit illa discrepantia, quam iactas, quamdiu illam non exprimis.*

56. Contra librum Iudith sic obiicis: *Primo in eo continetur talis historia, de cuius tempore nihil certi haberi potest. Secundò, dubia sunt, quæ de Nabuchodonosore & Eliakim referuntur. Tertio, in versione Latina habetur (capite 5. 22.) Iudeos tum reuersos fuisse ex dispersione, & iterum possidere Hierosolymam, ubi sint sancta sanctorum. In Græca, templum ipsorum euersum fuisse & solo æquatam, & ciuitates eorum occupatas ab hostibus. Quarto, capite 9. 2. laudat Iudith factum Simeonis, Sichemias contra datam fidem interficientis, quod pugnat cum historia canonica, Gen. 34. 13. & Gen. 49. 5.*

57. Respondeo. Hæc omnia friuola sunt. Primo,

quia etiam in libro Esther continetur talis historia, de cuius tempore nihil certi haberi potest. Nam sicut interpretes disputant, an historia Iudith contingerit ante vel post captiuitatem Babylonicam; sic etiam disputant, an historia Esther contingerit ante vel post liberationem à captiuitate Babylonica, qua Sedechias Rex captus est. At hinc non sequitur, librum Esther ex canone expungendum esse; alioqui Lutherus errasset, qui posuit illum in canone: Ergo in simili casu non sequitur, librum Iudith expungendum esse.

58. Idem dicendum est ad alteram obiectionem, quia sicut in libro Iudith dubia sunt, quæ de Nabuchodonosore & Eliakim referuntur; sic etiam in libro Esther dubia sunt, quæ de Assuero & Aman narrantur. Et quidem de Assuero septem extant opiniones. Nam aliqui putant fuisse Darium Medum: alij Astyagem, Darij patrem: alij Cambysem: alij Darium Hytaspis: alij Xerxem: alij Artaxerxem Longimanum: alij Artaxerxem Mnemonem. De Aman sunt tres opiniones. Aliqui putant fuisse Persam: alij Amalecitam: alij Macedonem. Simile dubium est de Iob, quem aliqui volunt descendisse ab Esau, & fuisse tertium ab Esau, & quintum ab Abrahamo: alij non ab Esau descendisse, sed à Nachor fratre Abrahami, & fuisse tertium à Nachor. Omitto Melchisedech, de cuius ortu, familia & cognatione nihil certi est. An ideo libri Iob & Genesis à Canone excludendi? Absit.

59. Porro discrepantia inter Latinam & Græcam versionem, quam tertio loco obiicis, nihil te iuuat. Primo, quia iam supra dixi, non ideo librum aliquem censeret Apocryphum, quod versiones inter se discrepent. Scis, quam varia & discrepantes sint versiones Bibliorum hoc tempore apud Lutheranos & Calvinistas. An ideo Biblia canonica non sunt? Deinde, non est vera, sed apparatus discrepantia, & iam pridem à bonis authoribus in concordiam redacta. Præter alios noster Serarius in Commentario, quidquid difficultatis subesse videbatur, penitus sustulit. Cur tu idem non facis? Et cum alibi in conciliandis Scripturæ locis, quæ speciem contradictionis præ se ferunt, tantum laboris ac operæ posuisti, cur hic ignauus es? Si tamen ignauus, & non potius odio ac pernicacia adscribendum id est.

60. Quod denique addis de facto Simeonis, qui contra datam fidem interfecit Sichemias propter stuprum virgini illatum: potuit illud factum, & laudari, & reprehendi, diuerso tamen respectu. Nam quatenus susceptum erat in ultionem tanti sceleris, potuit laudari, & à Iudith laudatum est: quatenus vero procedebat ex furore, & contra datam fidem, potuit reprehendi, & à Iacob Patriarcha reprehensum est. (Gen. 49. 6.) Habemus similia exempla in Scriptura, Luca 16. 8. *Laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset.* Hic vides in vno eodemque opere, & laudari prudentiam, & reprehendi iniquitatem. Quod etiam locum habet in facto Nabuchodonosoris, quando Hierosolymam cepit, templum euertit, & populum in captiuitatem abduxit. Nam illud factum, ex vna parte, erat iniquum, quia contra iustitiam & religionem: ex altera, bonum ac laudabile, quia Deus utebatur illo, tanquam instrumento, in puniendis Iudeorum peccatis. Et hoc sensu Nabuchodonosor cum suo exercitu dicitur seruiuisse Deo, ut habetur Ezech. 29. 18.

61. Contra librum Sapientia sic obiicis. *In libro Sapientia cap. 9. introducitur Salomon loquens & orans, cum tamen maxime dubium sit, an à Salomone, an vero à Philone scriptus sit. Imo non esse Salomonis, non dubitant doctiores,*

doctiores, inquit Augustinus lib. 17. de Ciuitate Dei, cap. 20. Respondeo. Dupliciter hic peccas. Primo, quia debebas ex Scriptura probare, hunc librum non esse canonicum. Id non facis. Solum probas ex ipso libro, de quo agitur, quem negas esse partem Scripturæ. Deinde, non apparet vis argumenti tui. Nec video, ad quam formam redigi possit, nisi forte ad hanc: Salomon introducit loquens & orans in libro Sapientiae, quem non scripsit: ergo liber ille non est canonicus. Perinde ac si dicas: Christus introducit loquens & orans in Euangelio Matthæi, quod non scripsit: Ergo Euangelium Matthæi non est canonicum. Si ita concludis, male: si aliter, explica te.

62. Quod ad rem attinet, liber Sapientiae potest dupliciter spectari. 1. quoad sententias, quæ in illo scriptæ sunt; & sic est Salomonis. 2. quoad dispositionem, qua sententiæ illæ collectæ & in ordinem redactæ sunt; & sic est Philonis, aut alicuius alterius. Priori modo intelligendi sunt antiqui Patres, qui expresse asserunt, illum librum esse Salomonis, vt Melito apud Eusebium lib. 4. hist. cap. 25. in fine, Tertullianus lib. de præscript. cap. 7. Cyprianus libro de Mortalitate prope finem, Ambrosius serm. 8. in Psalm. 118. Augustinus in Psalm. 63. Hilarius in Psalm. 127. Basilius lib. 5. contra Eunomium, & alij. Posteriori Hieronymus præfatione in libros Salomonis, & Augustinus lib. 2. de doct. Christiana cap. 8. qui vel Philoni Iudæo, vel alicui alteri illum tribuunt. Non quidem Philoni Iudæo, qui celebris fuit tempore Apostolorum, sed alteri antiquiori, qui vel vixerit tempore Oniæ Pontificis Iudæorum, vt nonnulli volunt; vel qui fuerit vnus ex septuaginta interpretibus, vt putat Genebrardus in Chronologia. Vide Bellarminum lib. 1. de Verbo Dei, cap. 13. & ibidem Gretserum in defensione Bellarmini. Nec est nouum, quod asserimus, de libro Sapientiae. Idem de libro Prouerborum dicendum est. Nam parabola quæ in eo continentur, sunt quidem Salomonis; sed collectio & dispositio ab alijs facta est, vt habetur Prou. 25. 1. & ibidem notat Lyranus & alij.

63. Contra librum Ecclesiastici sic obiicis. Primo, in Siracide dissentiunt editiones Græca & Latina. Hoc dicis, non probas. Vbi probaueris, responsum accepturus es. Secundo, author in prologo petit veniam. Hoc etiam obiicis contra libros Machabæorum. Ibi respondebo. Tertio, author sentit Samuelem post mortem prophetaffe, Regique interitum prænuuntiasse, c. 4. 6. 23. cum certum sit, non Samuelem, sed spectrum diabolicum fuisse 1. Reg. 28. 19. Vnde certum? Grauissimi authores contrarium tenent, vt Iosephus, Iustinus, Basilius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus & alij apud Bellarminum l. 4. de Christo c. 11. His facilius credam, quam tibi. Quarto, author cum vulgo statuit Eliam Prophetam reuersurum esse. Sed etiam antiqui Patres id statuunt. Si tu cum vulgo Prædicationum aliter sentis, per me licet.

64. Contra libros Machabæorum hæc obiicis. Primò, author veniam petit. Secundò, laudat Raziam, qui sibi ipsi manus violentas intulit. Tertio, laudat Iudam Machabæum, quod pro sacrilegia cæsis sacrificium offerri iusserit. Quarto, de morte Antiochi tres diuersas narrationes habet. Respondeo. Hic iterum bis peccas. Primò, quia transcribis hæc omnia ex Vvittakero, & Hunnio, quibus iam sæpe responsum. Deinde, quia tibi ipsi contradicis. Nam post vnâ aut alteram pagellam diserte ais, libros Machabæorum, sicut & alios iam ante recensitos, esse communem normam vitæ ac morum, & ad ædificationem fidelium legi posse. At hoc pugnat cum tua obiectione.

A 65. Nec magni momenti sunt quæ obiicis. Primo, quia ex eo, quod author alicuius libri petit veniam sibi dari de sermone non satis polito ac eleganti, non sequitur librum non esse canonicum. Nam etiam Apostolus 1. Corinth. 2. 1. de se ait: *Non veni ad vos in sublimitate sermonis.* Et infra. *Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humane sapientie verbis.* Et 2. Corinth. 11. 6. *Etsi imperitus sermone; sed non scientia.* Similiter Moses de se, Exod. 4. 10. *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nudius tertius.* Et Ieremias Propheta, Ierem. 1. 6. *Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* Si Apostolus, Moses & Ieremias, sicut palam facti sunt suam imperitiam in sermone, ita veniam deprecati essent apud Lectorem; an ideo libri illorum non censerentur canonici?

B 66. De Razia vetus quæstio est, quam diligenter excussit Augustinus lib. 1. contra Gaudentium, cap. 31. Illum consule, si vis. Res sic habet. Circumcelliones, qui erant à secta Donatistarum, putabant licitum esse seipsum interficere. Et hoc conabantur probare ex Scriptura, exemplo Razia, qui laudatus est, quod seipsum interemerit. Quid Augustinus? Si fuisset Lutheranus, negasset libros Machabæorum, in quibus exemplum illud habetur, pertinere ad Scripturam; & sic argumentum illorum eluisset. At aliter respondit. Summa responsionis est hæc. 1. Raziam male fecisse. 2. etiam si bene fecisset, non tamen eius exemplo potuisse excusari Circumcelliones; eo quod Razias non potuerit fugere & euadere mortem; illi autem potuerint. 3. Eum quidem laudari in Scriptura, non tamen ob illatam sibi mortem; sed ob alias quasdam circumstantias, quæ quidem habebant speciem boni, sed reuera, coram Deo, non proderant ad salutem. Plura videri possunt apud Serarium in Commentario.

C 67. Quod Indas Machabæus sacrificium offerri iusserit pro mortuis, laudabile est: Et Ecclesia Catholica illius exemplum imitatur. Audi Augustinum libro de cura pro mortuis, cap. 1. vbi ait: *In Machabæorum libris legimus, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua tamen est vniuersa Ecclesia, qua in hac consuetudine claret, autoritas; vbi in precibus Sacerdotis, qua Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.* Et idem cap. 4. *Non sunt præmittenda supplicationes pro Spiritibus mortuorum, quas faciendus pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis suscepit Ecclesia.* Sed vos noui homines, sicut aboleris ieiunia, festa, & alia pia opera; ita etiam orationes & sacrificia pro mortuis. De quo alius disputandi locus.

D 68. At erant sacrilegi, inquis, pro quibus sacrificium offerri iussit Machabæus. An ergo, si sacrilegi non fuissent, putares rectè fecisse Machabæum? Si rectè, non omnis oratio pro mortuis damnanda est. Cur igitur omnem damnatis? Si non rectè, quid necesse est excipere sacrilegos; cum omnes, tua opinione, excipiendi sint? Et vnde tibi constat de illorum sacrilegio? Fuerint certè avari, raptores, inobedientes, quia contra Dei præceptum abstulerunt aurum, & argentum idolorum. An ideo sacrilegi? Fuerint etiam sacrilegi. At non omne peccatum sacrilegij mortale est. Sæpe ob paruitatem materiæ, & alias causas, potest esse veniale. Sed fuerit etiam mortale: potuit tamen, quoad culpam, expiari per actum contritionis, ante mortem. Et quid si in plerisque expiatum sit? Vides, quam multa tibi probanda sint, vt vel minimum efficias.

E 69. Ad id porrò quod obiicis de morte Antio-

chi, prolixè responsum est à Gretsero in defensione Bellarmini lib. 1. de verbo Dei, cap. 15. Si acquiescis ipsius solutioni, res salua est: sin minus, explica defectum, & occurremus. Concludo; Nihil hæc tenus à te allatum esse ex Scriptura, quo conuincas, libros Tobie, Iudith, Sapientie, Ecclesiastici, Machabæorum, non esse diuinos ac canonicos: Ac proinde fixum esse, quod asserui, non omnes controuersias ex sola Scriptura definiri posse. Hoc pluribus exemplis deinceps demonstrabo.

II. CONTROVERSIA.

Quot sint Sacramenta noue legis.

70. **T**V asseris duo tantum esse, Baptismum & Eucharistiam. Hoc ex Scriptura probandum tibi est. Probas autem triplici Scripturæ testimonio Ioan. 19. 34. *Unus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiit sanguis & aqua.* Et 1. Ioan. 5. 6 *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine.* Vtroque loco, inquis, per aquam intelligitur Baptismus; & per sanguinem Eucharistia. Et 1. Ioan. 5. 8. *Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis.* Vbi similiter, inquis, per aquam & sanguinem intelliguntur duo Sacramenta: Et per Spiritum, prædicatio Euangelij. Vnde infers, præter Euangelium & duo Sacramenta, non esse alios testes in terra, ac proinde nec plura Sacramenta.

71. Respondeo. Duplex hic error est. Alter in consequentia; alter in explicatione. Nam consequentia quam necis ex primo testimonio, non est valida. Non enim sequitur: Per aquam & sanguinem mysticè intelliguntur duo Sacramenta, Baptismus & Eucharistia: Ergo non sunt plura Sacramenta, quam illa duo. Nam Augustinus, concessio antecedente, nihilominus admittit septem Sacramenta, vt supra demonstratum est. Et patet in simili exemplo. Non enim sequitur: Per arietem & hircum mysticè significantur duo Reges, alter Medorum atque Persarum, alter Græcorum, (Dan. 8. 20.) Ergo non sunt plures Reges, quam illi duo. Res elara est.

72. Erras etiam in explicatione. Nam in secundo testimonio, per aquam & sanguinem, non intelliguntur duo Sacramenta, Baptismus & Eucharistia; sed solus Baptismus Christi, quatenus opponitur Baptismo Ioannis; vt hic sit sensus: Ioannes venit baptizans in aqua, (Ioan. 1. 31.) Christus, non in aqua tantum, sed in aqua & sanguine, quasi dicat: Baptismus Christi perfectior est, quam Baptismus Ioannis; quia Baptismus Christi non tantum abluit corpus per aquam, sed etiam emundat conscientiam à peccatis per sanguinem, à quo vim & valorem suum habet (Hebr. 9. 14. & 1. Ioan. 1. 7.) Vide Lyranum.

73. Similiter in tertio testimonio, per Spiritum non intelligitur prædicatio Euangelij, vt falso interpretaris; sed anima Christi, vt ex cõtextu patet. Vult enim Apostolus ostendere, Christum esse verum Deum, & verum hominem. Quod sit verus Deus, probat testimonio Patris & Filij & Spiritus sancti. Quod sit verus homo, probat testimonio Spiritus, sanguinis & aquæ. Et per spiritum intelligit animam, quam Christus in Cruce exhalauit. Tunc enim exhalando animam, & fundendo sanguinem & aquam ex latere, ostendit se fuisse verum hominem. Sic explicat Lyranus, & ante illum, Augustin. lib. 3. contra Maximinum Arianorum Episcopum, cap. 22. his verbis: *Tria nouimus de Christi corpore exisse, cum penderet*

in ligno. Primum spiritum. Vnde scriptum est; Et inclinato capite tradidit spiritum. Deinde quando latus eius lancea perforatum est, sanguinem & aquam: Et de his tribus loqui Ioannem, cum dicit: Tres sunt qui testimonium dant in terra, &c.

74. Quod ergo ex hoc loco colligis, præter Euangelium & duo Sacramenta, non esse alios testes in terra, inane est. Primo, quia ibi, secundum sensum litteralem, nec agitur de Euangelio, nec de Sacramentis; sed de anima, sanguine & aqua, quæ tempore Passionis exierunt de corpore Christi. Secundo, nec agitur de testimonio gratiæ in Christo nobis promissæ, vt tu comminisceris; sed de testimonio humanitatis & mortalitatis Christi. Nam, vt dixi, anima, sanguis & aqua, testatur Christum esse hominem passibilem & mortalem, sicut nos sumus. Nisi aliter deinceps ex Scriptura probaueris, duo tantum esse Sacramenta, nemini persuadebis, Scripturam in hac controuersia sufficientem esse iudicem.

III. CONTROVERSIA.

An exorcismus & similes ceremonie possint adhiberi in Baptismo?

75. **D**ixi Lutheranos huiusmodi ceremonias admittere, Calvinistas reiicere. Neutros tamen ex Scriptura suam sententiam posse confirmare. Itaque Scripturam in hac controuersia iudicem esse non posse. Tu præter conuitia, quæ prætereo, duo obicis. Primo, hanc controuersiam non esse de articulis fidei & religionis, sed de adiaphoris & liberis Ecclesiæ ceremoniis. At Lutherus, vt supra dixi, non putat exorcismum esse ceremoniam adiaphorâ, sed ad salutem infantium necessariam. Sed esto; sit adiaphora. Nihilominus opus est iudice inter Lutheranos & Calvinistas. Quis ille iudex est? Ais Ecclesiam esse iudicem in specie; Scripturam in genere. Sed quam Ecclesiam intelligis? An nostram Catholicam, quam deseruistis? An reformatam, in qua vos esse fingitis? Si nostram intelligis, res salua est. Nec aliud virgeo. Si reformatam, cur illa non iudicat inter vos & Calvinistas? cur litem non dirimit?

76. Vt autem explices, quomodo Scriptura in genere sit Iudex huius controuersie, statuis hanc regulam: *Ille ceremonia tuto recipiuntur & retinentur, quæ non pugnant cum Scriptura; & absque vlla superstitione, & scandalo libere usurpantur; & ad edificationem, ordinem & decorum Ecclesiæ faciunt. Quæ vero non pugnant cum Scriptura; vel superstitionis aut idololatriæ speciem manifestam præ se ferunt; vel vi, tanquam pars cultus diuini, Ecclesiæ obtruduntur, vel in ea scandalum, turbas & confusiones excitant, merito reijciuntur.*

77. Iuxta hanc regulam, definis controuersiam de Exorcismo, his fere verbis: *Quædam Ecclesia Augustana confessionis retinet Exorcismum, tanquam vetustum ritum, non alio sensu, quam vt per illum significetur, quod infantes, qui propter peccatum originale subiecti sunt spirituali potestati Sathana, mox per Baptismum ab ea liberandi sint, Quædam vero non retinent, sed iam dudum illum abrogarunt propter superstitionem Pontificiorum, qui peculiarem illi virtutem & efficaciam tribuunt in eijciendo Damone, magno cum contemptu & detrimento Baptismi.* Hæc tu.

78. Hic primum miro, cur Lutherani inter se diuisi sint; & alij retineant Exorcismum cum Catholicis; alij reijciant cum Calvinistis. Nam si priores, qui illum retinent, bono sensu retinent; cur reliqui similiter

similiter bono sensu illum non retinent? Aut si hi, qui illum reiciunt, propter superstitionem Pontificiorum id faciunt; cur alij propter eandem causam eos non imitantur? Deinde ex tua regula pono hunc syllogismum: Illæ ceremoniæ tuto retinentur, quæ non pugnant cum Scriptura, & absque vlla superstitione, necessitate & scandalo recipiuntur. Exorcismus est talis ceremonia: Ergo tuto retinetur. Cur ergo quædam Ecclesiæ Lutheranae illum non retinent? Scio, quid te perplexum hinc faciat. Ex vna parte, vester Hunnius insensibiliter oppugnat Exorcismum, & penitus abolitum vult, cui aperte contradicere non audes. Ex altera, multi alij Lutherani, ne populum offendant, in antiqua consuetudine Ecclesiæ Catholicæ persistunt. Quid hic agas? Vtroque pede claudicandum tibi est.

79. Quod autem Catholici, quos Pontificios vocas, tribuant Exorcismo vim expellendi Dæmonem, non est superstitio, vt tu putas. Primo, quia Lutherus vester tribuit illi maiorem vim, non modo expellendi Dæmonem, sed etiam conferendi fidem actualem. Vel ergo Lutherus magis superstitiosus est, vel si ipse non est, multo minus Catholici sunt. Deinde, Catholici habent suam doctrinam ab Augustino, & aliis antiquis Patribus, quos superstitiosos fuisse credibile non est. Certe Augustin. lib. 2. de nuptiis, & concup. cap. 29. in fine, sic scribit: *Antiquissima Ecclesia Traditione exorcizantur, & exsufflantur parvuli, vt in regnum Christi à potestate tenebrarum, hoc est, Diaboli & Angelorum eius eruti transferantur.* An tu hanc antiquissimam Ecclesiæ Traditionem superstitionis accusabis? Nimis temere.

80. Nec vllus hic Baptismi contemptus est. Nam alia est Exorcismi, alia Baptismi vis & efficacia. Exorcismus, per orationes Ecclesiæ, impetrat à Deo gratiam contra insidias Dæmonum, ne legitimam baptismi administrationem & susceptionem impediatur. Baptismus confert gratiam habitualement, per quam homo liberatur à peccato, & constituitur filius Dei adoptiuus. (D. Thom. in 3. p. q. 71. art. 2. ad 2. & alij ibidem.) Apud vos Lutheranos magnus baptismi contemptus est. Nullam illi vim aut efficaciam tribuitis. Nam Lutherus in lib. de cap. Babylonica cap. de baptismo, sic ait: *Baptismus neminem iustificat, nec vlli prodest, sed fides in verbo promissionis, cui additur baptismus.* Itaque ex sententia Lutheri plus potest Exorcismus, quam baptismus. Nam ille vim habet conferendi infantibus actualem fidem, hic nullam habet: Vide quantum ille baptismi contemptus sit.

81. Et hæc sufficiant de prima tua obiectione. Secundo obiicis, neque Lutheranos, neque Calvinistas docere, nullas ceremonias vsurpandas esse in Ecclesia, nisi de quibus extat expressum præceptum in Scripturis. Falsum est, Gardi. Vtrique id docent. Agidius Hunnius, sine dubio, Lutheranus, in suis Thelibus de abrogando Exorcismo, inter alia argumenta, etiam hoc vitur: *Nullus cultus potest placere Deo, qui ab hominibus institutus est, sine expresso Dei mandato. Ergo nec Exorcismus.* Et Calvinus in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ: *Vniuersalis, inquit, est regula, que purum Dei cultum à vitioso discernit, ne comminiscamur ipsi, quod nobis visum fuerit; sed quis præscribat is, qui solus iubendi potestatem habet, spectemus.* Et ibidem: *Deus non modo irritum habet, quidquid colendi sui studio, præter mandatum suum suscipimus, sed palam quoque abominatur.* Et rursum: *Satis hoc valere debet ad repudiandum quemcumque cultum, si nullo Dei mandato approbetur.* Et libro 4. instit. cap. 15. §. 19. *Respuere mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* Si hæc legisti, mendax es, qui

A contrarium asseris, si non legisti, temerarius, qui de ignotis iudicas: Elige alterutrum.

IV. CONTROVERSIÆ.

An baptizati ab hæreticis sint rebaptizandi.

82. **D**Ixi, affirmasse olim Cyprianum, negasse Augustinum: Nec tamen ex sola Scriptura, sed ex Apostolica Traditione & Ecclesiæ consuetudine, controuersiam hanc decidi potuisse. Quod probaui clarissimis Augustini testimonijs. Tu primum multa obiicis ex Augustino. Deinde conaris ex Scriptura alteram controuersiæ partem definire. Expendamus singula.

83. Ac primo obiicis, Augustinum non prouocasse ad solam Ecclesiæ consuetudinem, sed etiam ad plenarium orbis Concilium lib. 2. contra Donatistas, cap. 7. sub finem. Respondeo: Distingueda sunt tempora. Qui enim docebant contra Cyprianum, baptizatos ab hæreticis non esse rebaptizandos (quod etiam nos docemus) partim vixerunt tempore Cypriani & antecessoris ipsius; partim post mortem Cypriani: igitur priores, qui vixerunt tempore Cypriani, prouocabant ad solam consuetudinem, vt diserte testatur Augustinus lib. 2. contra Donatistas c. 9. cum ait: *Nondum factum erat vniuersale Concilium, quia consuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponeretur inducere volentibus nouitatem, quia non poterant apprehendere veritatem.* Loquitur de Cypriano & illi adherentibus: Hi enim volebant inducere nouitatem rebaptizandi; contra consuetudinem Ecclesiæ. Qui autem vixerunt post mortem Cypriani, non solum prouocabant ad consuetudinem, sed etiam ad Concilium vniuersale, in quo consuetudo illa fuit confirmata. Vnde ibidem subdit Augustinus: *Postea tamen, dum inter multos ex vtraque parte tractatur & queritur veritas, non solum inuenta est, sed etiam ad plenarium Concilij autoritatem roburque perducta; post Cypriani quidem passionem, sed antequam nos nati essemus.*

84. Secundo obiicis hæc Augustini verba, lib. 2. contra Donatistas, cap. 7. circa finem: *In quo (plenarium Concilio) veritas post multos dubitationis fluctus diligentius inquisita, & ex ipsis Scripturis definita est.* Respondeo. Augustinus non habet illam particulam, *Ex ipsis Scripturis.* Tu illam addis. Augustini verba sunt hæc: *Hanc ergo saluberrimam consuetudinem per Agrippinum prædecessorem suum dicit Sanctus Cyprianus quasi cæpisse corrigi: Sed sicut diligentius inquisita veritas docuit, que post magnos dubitationis fluctus ad plenarium Concilij confirmationem perducta est; verius creditur per Agrippinum corrupti cæpisse, quam corrigi.*

85. Tertio obiicis ex eodem Augustino libro 4. contra Donatistas cap. 6 in fine, hæc verba: *Huc accedit, quod bene perspectis ex vtroque latere disputationis rationibus, & Scripturarum testimonijs, potest etiam dici, Quod veritas declarauit, hoc sequimur.* Resp. Loquitur primo de testimonijs Scripturarum à Cypriano contra consuetudinem Ecclesiæ allatis. Hoc colligitur ex verbis Augustini immediate præcedentibus. Sic enim scribit: *Quando robustius nunc dicimus, quod Ecclesiæ consuetudo semper tenuit, quod hæc disputatio dissuadere non potuit, & quod plenarium Concilium confirmauit, hoc sequimur. Hinc accedit, &c.* Vbi illa particula, *Quod hæc disputatio dissuadere non potuit,* intelligitur de disputatione, quæ fiebat ex Scripturis pro sententia Cypriani. Nam illa disputatio, quantumuis fieret ex Scripturarum testimonijs, non

tamen potuit persuadere, baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos, quæ erat sententia Cypriani.

Deinde, loquitur etiam de testimoniis Scripturæ, quæ ex altera parte contra Cyprianum adferebantur, sed sine effectu & robore. Hoc constat ex verbis Augustini proxime subsequentiis: *Nam reuera illud, quod quidam Cypriani disputationibus opponebant, quod Apostolus ait ad Philip. 1. 18. Verum tamen omni modo, sine per occasionem, sine per veritatem Christus annuntietur; recte Cyprianus refellit, ostendens ad causam hæreticorum non pertinere.* Ad reliqua, quæ adfers ex Augustino, responsum est cap. 1. §. 74. ubi manifeste ostendi mala fide ubique te agere; sicut ab Heilbrunnero & aliis tuæ sectæ hominibus decidisti.

Porro ex iis, quæ iam dixi, clarissime apparet, controuersiam de baptismo hæreticorum, non potuisse decidi ex sola Scriptura; quia testimonia Scripturæ, quæ utrinque adferebantur, non conuincebant; sed partim ex Traditione & consuetudine Ecclesiæ, tanquam ex norma; partim à Concilio generali, tanquam à legitimo Iudice decisam esse. Et hæc est Catholicorum sententia.

86. Videamus tamen, an tu possis ex sola Scriptura hæc controuersiam dirimere. Vel, quod idem est, an possis ex sola Scriptura probare, baptismum hæreticorum esse validum, ac proinde baptizatos ab hæreticis non esse rebaptizandos. Aiste posse. Et probas ex hoc fundamento: *Efficacia Sacramentorum nec pendet, nec enervatur à persona administrantis, siue sit hæretica, siue palam impia.* Hoc autem fundamentum confirmas variis Scripturæ testimoniis.

Primo, quia incredulitas hominum non potest euacuare fidem, id est, promissionem Dei. Rom. 3. 3.

Secundo, quia Iudæi idololatræ, circumcidentes filios suos, dicuntur eos genuisse Deo. Ezech. 16. 20.

Tertio, quia circumcisio à Sephora muliere infidelis facta, fuit valida. Exod. 4. 15.

Quarto, quia ministerium Phariseorum & Scribarum (quorum doctrinam cauere vult Christus Matt. 16. 6.) in administratione verbi & Sacramentorum fuit efficax. Ideo enim Christus dicit, *Super Cathedram Moysi, sederunt Scribae & Pharisei. Omnia ergo quaecunque dixerint vobis, seruate & facite.*

Quinto, quia Paulus sine omni respectu personarum baptizantium dicit, *Quicumque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem ipsius baptizati sumus.* Roman. 6. 3.

Sexto, quia baptismus ministri Ecclesiæ Sardicenis omnino impij apud Sardicenses suam habuit efficaciam. Apocal. 3. 1.

87. Respondeo. Hæc controuersia de baptismo hæreticorum potest esse duplex. Vna, an Catholici, qui baptizati sunt ab hæreticis, debeant iterum baptizari? Altera, an hæretici, qui baptizati sunt ab hæreticis, debeant iterum baptizari? In priori, tora difficultas est ex parte Ministri tantum: in posteriori tam ex parte Ministri, quàm ex parte suscipiētis. Priorem conaris definire ex Scriptura; posteriorem non attingis. Argumenta vero, quibus priorem definis, nullius momenti sunt. Ad singula sic respondeo.

88. Ad 1. Apostolus Roman. 3. 3. docet Iudæos in eo præferendos esse gentilibus, quod ipsis quasi depositariis seu custodibus tradita & concredita sint eloquia Dei, id est, sacræ Scripturæ, in quibus continentur eloquia Dei, nempe diuinæ promissiones & prædictiones futurorum. Mox obijcit, multos ex Iudæis non credere Deo promittenti & prædicenti. Respondet, hoc non obstare. Nam *eorum incredulitas non euacuat fidem Dei*, id est, licet ipsi non credant Deo, tamen Deus ex sua parte seruabit fidem, præ-

stando quod promisit & prædixit. V. g. promisit se missurum Messiam: promisit bene operantibus præmia; male agentibus supplicia: prædixit Christi passionem & mortem, descensum ad inferos, resurrectionem, ascensionem, missionem Spiritus sancti, extremum iudicium. Hæc omnia præstabit, etiam si multi sint increduli.

Quid hinc inferes, Gardi? Fortè conficies hunc syllogismum: Quidquid Deus promisit futurum, hoc fiet, etiam si multi non velint credere: sed promisit validum & efficacem fore baptismum ab hæretico collatum: Ergo baptismus ab hæretico collatus erit validus & efficax, etiam si multi non credant. Maior vera est; sed minorem vnde probas? In quo loco Scripturæ habetur talis promissio? Ostende, si potes. Scio Christum dixisse, *Si quis crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Sed nusquam lego dixisse; *Si quis baptizatus fuerit ab hæretico, saluus erit.* Non tamen nego, saluum esse posse: sed nego in Scriptura id haberi. Hoc tibi probandum est.

89. Ad 2. Apud Ezechielem cap. 16. 20, nulla fit mentio circumcisionis. Nec vlllo modo, quod ibi dicitur, de circumcisione intelligi potest. Nam textus sic habet: *Tulisti filios tuos & filias tuas, quas generasti mihi, & immolasti idolis ad deuorandum.* Vbi non solum loquitur de filiis, sed etiam de filiabus. At filia non circumcidebantur: Ergo non loquitur de generatione, quæ fit per circumcisionem.

90. Ad 3. Verum est, circumcisionem factam à Sephora, gentili scemina, fuisse validam. At inde non necessario infertur, etiam baptismum ab hæretico vel gentili collatum esse validum. Est quidem probabilis illatio, præsertim si accedant alia argumenta, quæ illam confirmant, sed per se non euincit. Non enim, quidquid circumcisioni conuenit, etiam baptismo competere necesse est. In multis differunt.

1. quia circumcisio pertinebat ad solos masculos, baptismus etiam ad femellas. 2. circumcisio fiebat octaua tantum die, baptismus non astringitur ad certum diem. 3. circumcisio, vt multi & magni authores docent, non erat primario instituta ad tollendum peccatum originale, sed ob alios fines, secus de baptismo. 4. circumcisio erat propria Iudæorum; baptismus, communis omnium. Simile exemplum est de Agno Paschali. Nam sicut circumcisio erat typus seu umbra baptismi; ita Agnus Paschalis Eucharistiæ. At non quidquid conuenit Agno Paschali, conuenit etiam Eucharistiæ. Nec est necessaria hæc illatio: Agnus Paschalis non poterat immolari, nisi die decimo quarto mensis primi: Ergo idem seruandum est in Eucharistia.

91. Ad 4. In hac illatione, quam facis (Ministerium Phariseorum in administratione verbi & Sacramentorum erat efficax: Ergo etiam ministerium hæreticorum in vtraque administratione est efficax) duplex committis vitium: Alterum in probatione antecedentis; alterum in consequentia. Probas enim antecedens ex illis verbis Christi: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei. Omnia ergo quaecunque dixerint vobis, seruate & facite.* At in illis nulla fit mentio administrationis Sacramentorum. Imo constat, multos fuisse Phariseos, qui non poterant administrare omnia Sacramenta veteris Testamenti. Erant enim quædam Sacramenta, quæ à solis Sacerdotibus administrabantur. At omnes Sacerdotes erant ex tribu Leui Pharisei autem non erant ex eerta tribu, sed poterant esse ex quacunque. Certe Paulus fuit ex tribu Benjamin.

Nec consequentia valet. Primo, quia Pharisei, qua Pharisei, id est, secundum sectam Pharisæicam, non

non erant hæretici, sed fideles. At non necessario sequitur: Si fideles valide administrant Sacramenta, etiam hæreticos valide administrare. Quod autem non fuerint hæretici, fatetur Paulus Apostolus Act. 26. 5. ubi de se ait: *Secundum certissimam sectam nostram religionis vixi Phariseus.* Hinc enim colligitur sectam Phariseorum per se non fuisse hæreticam, sed certissimam; licet multi ex illis in hæresim aut errorem prolapsi fuerint, quod est plene per accidens. Idem patet exemplo Nicodemi, Simeonis, Gamalielis & aliorum similium, qui quidem fuerunt Pharisei, sed hæreticos fuisse verisimile non est. Videatur Serarius in Trihæresio, cap. 5.

Deinde, fuerint hæretici Pharisei. Non tamen necessario sequitur. Si illi, cum hæretici essent, valide administrauerunt Sacramenta Mosaica, etiam hæreticos valide administrare Sacramenta Euangelica. Nam, ut dixi, magnum discrimen est inter Sacramenta veteris ac noui Testamenti. V. g. inter circumcisionem & baptismum; inter Agnum Paschalem & Eucharistiã; & sic de reliquis. Sicut aliud est umbra; aliud, corpus; aliud, figura; aliud, figuratum.

Denique quidquid sit de antecedente & consequentia; certe consequens falsum est apud vos Lutheranos. Docetis enim, sinceram prædicationem verbi, & legitimam administrationem Sacramentorum esse duas certissimas notas, quibus vera Ecclesia distinguitur à falsa; Catholica ab hæretica. Vnde, cum ex vestra sententia, apud hæreticos non sint notæ veræ Ecclesiæ, necesse est, apud illos non esse validam administrationem verbi & Sacramentorum. Vides, Gardi, quid profeceris cum tuis Phariseis: Et quam multis laqueis te implicaueris.

92. Ad 5. Illa sententia Apostoli, *Quicumque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem ipsius baptizati sumus*, intelligitur de vero Christi baptismo. An autem verus Christi baptismus debeat conferri à solis Catholicis, an etiam possit valide conferri ab hæreticis, non docet Apostolus eo loco. Nec ex verbis illius de hac re quicquam conuincipote est. Non magis, quam si dicam; Apostolus ait, *Quicumque circumcisi estis, facti estis debitores vniuersæ legis.* Ergo circumcisio valide confertur à muliere infideli. Ridicule. Tu tamen, qui quilibet ex quod libet putas te posse conficere, soles huiusmodi illationibus oblectari.

93. Ad 6. Episcopus Sardicensis, tametsi fuerit malus, non tamen hæreticus; ac proinde exemplum illius nihil facit ad rem, de qua agimus. Nam aliud est quærere, An hæreticus valide conferat baptismum? Aliud, an malus Catholicus valide conferat? Vterque valide confert: sed de hæretico non potest efficaciter probari ex sola Scriptura; de malo Catholico, potest. Vide supra cap. 1. §. 74.

V. CONTROVERSA.

An Baptismus vna mersione conferri debeat?

94. **A**Is hanc controuersiam esse de re adiaphora, nec ex Scriptura speciatim decidi posse aut debere. Recte. A quo ergo Iudice decidenda est? Ab Ecclesia, quæ pro varietate temporum, locorum ac personarum, nunc vnam, nunc trinam mersionem vsurpare solita est. Et quidem in primitiua Ecclesia, triplex mersio fuit imperata, ad designandam Trinitatem personarum in vna Deitate: idque propter hæreticos illius temporis, qui negantes Trinitatem, vna mersione Baptismum conferebant.

A Hoc patet ex 49. canone Apostolorum, qui sic habet: *Si quis Episcopus aut Presbyter non trinam mersionem vniuersi mysterij celebret, sed semel mergat in baptismo, deponatur.* Postea vero, noui hæretici orti sunt, qui putabant baptismum iterandum esse, ideoque baptizatos rebaptizabant. Ad hunc errorem corrigendum, statutum fuit in Concilio Toletano 4. can. 5. vt vna mersione baptismus conferretur, ad designandam vnitatem mortis Christi. Cum enim baptismus repræsentet nobis Christi mortem & passionem, (Rom. 6. 3.) & Christus semel tantum mortuus sit; nullo modo baptismus iterandus est, sed semel tantum conferendus. Vnde Apostolus Hebr. 6. 6. contra eos, qui putabant in noua lege baptismum repeti posse, sicut in veteri repetebantur lotiones & baptismata, sicut ait: *Rursum crucifigentes sibi mersiois Filium Dei, & offensui habentes.*

B 95. In his omnibus mecum sentis. Itaque non est, quod hinc hæream. Solum monendus es de errore in citandis authoribus. Ex Gregorio epistol. 41. ad Leandrum Hispaniæ Episcopum adducis hanc sententiam: *Cum Ariani trina mersione ad tres naturas trium personarum significandas vterentur, ad discrimen eorum, vnam mersionem in Hispania fuisse receptam.* Non inuenio hæc verba in Gregorio.

C 96. **T**ria hinc dicis. Primo, esse hoc adiaphoron, & in Ecclesiæ libertate positum. Nihilominus disertam eius fieri mentionem, Apoc. 1. 10. Hoc posterius falsum est, quia ibi nulla fit mentio celebrationis diei Dominicæ, sed tantum nominis. Textus sic habet: *Fui in spiritu in Dominica die, & audiui mecum, &c.* Si hinc aliquid vis efficere, sic inferendum est: Ioannes in die Dominica audiuit vocem: Ergo dies Dominica loco Sabbati celebranda est. Apage cum his consequentiis.

VI. CONTROVERSA.

An Christiani loco Sabbati debeant colere diem Dominicum?

97. Secundo dicis, Ecclesiam primitiuam habuisse legitimas causas, ob quas, loco Sabbati, voluerit coli feriam primam, quæ vocatur Dominica. Inter alias adfers hanc, vt publicè constaret, ceremonias Leuiticas, in quibus etiam erat Sabbatum, abrogatas esse. Sit ita. At ceremoniæ Leuiticæ, non humano seu Ecclesiastico, sed diuino iure erant abrogatæ. Quomodo ergo paulò ante dixisti, in Ecclesiæ libertate fuisse id positum? Oportebat vti distinctione. Nam duo hinc spectanda sunt. 1. abrogatio Sabbati Iudaici. Hæc iure diuino facta est. 2. institutio feriæ primæ, loco Sabbati. Hæc ab Apostolis instinctu diuino facta est.

98. Tertio dicis, hanc piam Ecclesiæ primitiuæ constitutionem à Christianis retinendam esse. Hoc ambigue dictum est. Potest enim dupliciter intelligi. 1. Vt Ecclesia Christi, quæ nunc est, nullo modo possit mutare hanc constitutionem. 2. Vt possit quidem mutare, sed non expediat. Si priori modo intelligis, iam non est positum in libertate Ecclesiæ, quod tamen asserebas. Si posteriori, iam Ecclesiam agnoscis iudicem in hac controuersia, quod nos contendimus.

VII. CONTROVERSIA.

An B. Maria manserit Virgo post partum?

99. **A** Is hanc controuersiam ex Scriptura decidi posse; & probari, B. Mariam mansisse Virginem post partum. Probas autem hoc modo: B. Maria expressè appellatur Virgo, quæ virum, ante conceptionem & partum Christi, non cognouerit. (Isaia 7. 14. & Luca 1. 27.) Nuspiam vero expressè legitur, quod post partum à Iosepho cognita sit, aut consuetudine coniugali vsa fuerit: Ergo etiam post partum mansit Virgo. Absurdè. An nescis Gardi, argumentum à negatiua autoritate non valere? Non enim sequitur, Scriptura expressè non dicit, Melchisedech habuisse patrem & matrem: Ergo non habuit patrem & matrem.

100. Ergo nec sequitur: Scriptura expressè non dicit, B. Mariam post partum fuisse cognitam à Iosepho: Ergo non fuit cognita. Consequens quidem verum est, sed non deducitur ex illo antecedente. Alioqui, quid respondebis ad hanc similem illationem? Nuspiam expressè dicitur in Scriptura, duo tantum esse Sacramenta, quod tamen docent Lutherani: Ergo non sunt duo tantum Sacramenta, quod est contra Lutheranos. Quid ad hanc? Nuspiam expressè dicitur in Scriptura, Exorcismum adhibendum esse in Baptismo: Ergo non est adhibendus.

VIII. CONTROVERSIA.

*An Petrus Apostolus fuit Romana Ecclesia
Episcopus?*

101. **T**ria asseris. Primo, hanc questionem ex Scriptura decidi non posse. Secundo, si velimus sequi iudicium Scripturæ, asserendum esse, Petrum nunquam fuisse Romæ, nedum ibidem Episcopum. Tertio; Et quamuis non pauci historici testentur, eum Romæ vixisse 25. annis; nihil tamen certi haberi posse de annorum serie, propter diuersam supputationem.

102. Hic apertè tibi ipsi contradicis. Nam prima assertio destruitur per secundam; quod sic probat. Qui sequuntur iudicium Scripturæ, debent asserere, Petrum nunquam fuisse Romæ, nedum ibidem Episcopum: At Lutherani, vt tu vis, sequuntur iudicium Scripturæ: Ergo debent asserere Petrum nunquam fuisse Romæ, nedum ibidem Episcopum. Ergo ex iudicio Scripturæ decidi potest quæstio de Romano Petri Episcopatu. Quid dicis, Gardi?

103. Quod addis de diuersa annorum supputatione, frivolum est. Non enim quæritur, quot annis Petrus Romæ vixerit, sed an omnino ibi vixerit? Nec ex eo, quod dubium sit apud historicos, quot annis ibi vixerit, necessario sequitur, dubium quoque esse, an omnino ibi vixerit. Nisi in simili causa velis hoc modo ratiocinari: Dubium est apud historicos propter diuersam supputationem, quot annis Christus vixerit in hac mortali vita: Ergo dubium est, an Christus omnino vixerit in hac mortali vita.

IX. CONTROVERSIA.

*An symbolum fidei sit verè canonicum
& Apostolicum?*

104. **A** Is duo intelligi posse per symbolum fidei. 1. articulos in symbolo Apostolico comprehensos. 2. formulam, qua articuli inter se dispositi & ordinati sunt. Posita hac distinctione tria asseris. *Primo*, articulos symboli esse verè canonicos & Apostolicos, quia singuli ex Scriptura probari possunt. *Secundo*, formulam non esse canonicam & Apostolicam, quia non habetur in Scriptura. *Tertio*, etiam si constaret formulam symboli esse traditionem Apostolicam, non ideo esse canonicam.

105. Hic aliquid verè, multa falso asseris. Verum est, articulos symboli canonicos & Apostolicos esse. Falsa sunt hæc. *Primo*, ideo canonicos & Apostolicos esse, quia ex Scriptura probari possunt. Nam antequam exstaret Scriptura noui Testamenti (ex qua probari possunt) iam erant canonici & Apostolici, id est, à Spiritu sancto per Apostolos dictati & promulgati. Hoc enim contigit statim post acceptum Spiritum sanctum, antequam Apostoli in varias mundi partes dispergerentur; & consequenter, antequam scripta essent Acta & Epistolæ Apostolorum, vt tradunt antiquissimi Patres, Clemens Rom. Epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini, Irenæus lib. 1. cap. 2. Rufinus in expositione symboli, Aug. serm. 115. de tempore, Isidorus lib. 2. de Ecclesiasticis officiis, cap. 22. & alij.

106. Secundo falsum est, formulam symboli non esse canonicam & Apostolicam, eo quod ex Scriptura probari non possit. Nam, vt dixi, formulam articulo-
rum concepta fuit ab Apostolis & promulgata, antequam Scriptura noui Testamenti exstaret. At tunc erat canonica & Apostolica: Ergo nunc etiam est talis, etiam si in Scriptura non reperiatur.

107. Tertio falsum est, etiam si constaret formulam symboli esse Traditionem Apostolicam, non tamen esse canonicam. Nam Traditio Apostolica non minorem auctoritatem habet, quam Scriptura. Si ergo Scriptura censetur canonica, seu diuina; cur non etiã Traditio Apostolica? Sic sentiunt Basilii in lib. de Spiritu sancto cap. 27. *Dogmata, quæ in Ecclesia prædicantur, quadam habemus ex doctrina scripto prodita; quadam rursus ex Apostolorum Traditione. Quorum utraque parem vim habent ad pietatem.* Et Chryllostomus in cap. 2. Epistolæ posterioris ad Thessal. homil. 4. super illa Apostoli verba. *Tenete Traditiones: Hinc patet, quod non omnia per Epistolam tradiderint, sed multa etiam sine litteris. Eadem vero fide digna sunt, tam illa, quam ista.* Et Augustinus dist. 11. c. Ecclesiast. *Ecclesiasticarum institutionum, quasdam in Scripturis, quasdam vero Apostolica Traditione per successiones in ministerio confirmatas accepimus. Quibus pariter, & idem vtrisque pietatis debetur affectus.* Et ratio est, quia sicut mandatum Principis eandem vim & auctoritatem habet apud subditos, siue scripto, siue viua voce proponatur; sic etiam verbum Dei, siue scriptum, siue traditum sit. At, inquires, traditio Apostolica non est verbum Dei. Omnino est. Nam sicut doctrina Apostolorum, quæ in illorum scriptis continetur, propterea vocatur verbum Dei, quia à Deo inspirata est, iuxta illud 2. Petri. 1. 21. *Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines:* Sic etiam de doctrina Apostolorum, quæ viua tantum voce tradita est, statuendum est. Quod sic clarius ostendo. Sicut doctrina

doctrina Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli, Petri & Iudæ, quæ ab ipsis scripta est, vocatur verbū Dei, quia Deus illius author est, sic etiam doctrina Andree, Philippi, Bartholomæi, Matthiæ, & Barnabæ, quam ipsi viua tantum voce prædicarunt, debet vocari verbum Dei, quia Deus similiter illius author est. Nec minor fides his Apostolis, qui non scripserunt, quam illis, qui scripserunt, adhibenda est.

X. CONTROVERSI A.

An in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro fœminis contra peccatum originale.

108. **A**Is, quæstionem hanc esse planè otiosam. Cur igitur tam anxie suscipis discutendam? Cur tam studiosè conquiris omnia, quæ ad illius decisionem videntur pertinere? Nec tamen obtines, quod vis. Et dum multa asseris, nihil proficis, hoc ostendo.

109. Primo asseris, Deo nihil præscribendum esse, quia ipse sine externo remedio potuit fœminas liberare à peccato originali. Ita quidem. At non est quæstio, quid Deus potuerit, sed quid voluerit facere, & re ipsa fecerit. Ad hoc respondendum est. Etiam nos in noua lege posset liberare à peccato originali, sine externo baptismo, sed non vult.

110. Secundo asseris, Lombardum in 4. dist. 1. statuere, fidem habuisse eandem vim in fœminis, quam circumcisio habuit in viris. At ex Scriptura, non ex Lombardo, decidenda tibi controuersia est. Nec Lombardus id statuit de fœminis in lege Mosæ. Verba eius sunt hæc: *Melius est dicere, illos qui de Abraham prodierunt, per circumcisionem iustificatos: mulieres vero per fidem & operationem bonam; vel suam, si adulte erant; vel parentum, si paruula.* Vbi non solum fidem nominat, vt tu fingis, sed etiam bonam operationem, de qua files.

111. Tertio asseris, neque in Scripturis, neque in aliis veterum Iudæorum aut Christianorum libris, quicquam haberi de externo remedio pro fœminis instituto. Esto. Sed inde colligitur, hanc controuersiam ex Scriptura definiri non posse. Si hoc das, sufficit.

112. Quarto asseris, circumcisionem institutam fuisse, non tantum pro viris, sed etiam pro fœminis ex parte, licet in corpore suo capaces non fuerint. Quod tripliciter probas. Primo, quia circumcisio vocatur pactum Domini cum Abrahamo & semine eius, Gen. 12. 10. At in semine Abrahæ, comprehenduntur etiam filii Abrahæ. Respondeo. Circumcisio non fuit proprie ipsum pactum, sed signum pacti seu fœderis à Deo inchoati cum Abrahamo (sicut Iris fuit signum fœderis inter Deum & Noë, Gen. 9. 12.) vt patet ex verbis sequentibus: *Circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit signum fœderis inter me & vos.* Et ex Apostolo Rom. 4. 11. vbi de Abrahamo sic loquitur. *Et signum accepit circumcisionis, signaculum fidei iustitia, que est in præputio, vt sit pater omnium præputiatorum, seu gentilium, qui in Christum credituri sunt.* Tamen si ergo pactum inter Deum & Abraham inchoatum, pertinet etiam ad filias Abrahæ; tamen Circumcisio, quæ est signum illius pacti, non pertinet ad fœminas, sed ad solos masculos.

113. Deinde sic probas: Nemini, nisi circumciso, licuit vesci de Agno Paschali, Exod. 12. 48. At fœminæ vesciebantur de Agno Paschali: Ergo, &c. Respon-

A deo. Maior vera est de masculis, non de fœminis, vt patet ex loco à te citato, qui sic habet. *Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phasè Domini, circumcidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritq; sicut indigena terra: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.* Alioqui, si maior vniuerse sumatur, tam pro fœminis, quam pro masculis (vt à te sumitur) inferenda esset hæc conclusio; Ergo fœminæ erant circumcisæ. Quæ falsa est.

114. Denique probas, hoc modo: Pia fœminæ veteris Testamenti magnum in pacto circumcisionis contra hostes suos habuere solatium, iuxta illud Iudith. 9. 18. *Memento Domine testamenti tui.* Sed iam suprâ ad hoc responsum est e. s. §. 77. vbi dixi, dupliciter in hoc argumèto te peccare. 1. quia citas librum Iudith, quem falsitatis arguis. 2. quia nomine Testamenti telligis pactum circumcisionis, cum debeat intelligi pactum protectionis.

AL IÆ DVÆ CONTROVERSIÆ.

115. **E**X his, quæ hæctenus dicta sunt, manifestum est, multas esse controuersias, quæ ex sola Scriptura decidi nõ possunt. Si vis, addâ alias duas, in tui gratiâ. Vna est, An infantes, qui moriuntur vel in utero materno, vel in ipso partu, antequam baptizari possint, saluentur sine baptismo: Tu affirmas; & excipis illos ab illa cõmuni obligatione, seu necessitate baptismi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sãcto, non potest intrare in regnum Dei.* Quæ exceptio maximi momenti est, à qua pendet salus infantium. At ex quo loco Scripturæ probas hanc exceptionem? Ex nullo. Solum producis testimonium Augustini; sed pessima fide, vt c. 1. §. 83. demonstratum est.

116. Altera, An Henoch, Moses, & Helias habeant gloriosa & immortalia corpora, ita vt mori non possint: Tu affirmas; & vocas somnium, si quis aliter sentiat. Sed ex qua Scriptura definis hanc controuersiam? Ex nulla. Nec vnquam poteris, etiam si omnes Lutherani te iuuent. Quod sic ostendo. Primo constat ex Scriptura, Mosén mortuum ac sepultum esse in terra Moab. Deuter. 34. 5. Si ergo nunc habet corpus gloriosum & immortale, vt tu ais; necesse est, nõ solum à mortuis resuscitatum esse, sed etiam in corpore glorioso resuscitatum esse. At hoc probari non potest. Legimus quidem Matthæi 17. 3. Mosén & Heliam apparuisse Apostolis, & cum Christo locutos esse in monte Thabor: Non tamen legimus, Mosén apparuisse in proprio corpore; multo minus in corpore glorioso & immortali. Potuit enim apparere vel in corpore alieno, sicut Angeli frequenter apparuerunt: vel in proprio quidem, sed mortali, sicut multi putant apparuisse illos, qui tempore Passionis Christi monumentis surrexerunt, Matth. 26. 52. Certe nunquam euinces, in proprio & glorioso apparuisse.

117. Secundo constat ex Scriptura, Henoch & Heliam, viuos à terra in alium locum translatos esse. Heb. 11. 5. *Henoch translatus est, ne videret mortem.* Et 4. Reg. 2. 11. *Ascendit Helias per turbinem in cœlum.* Vt ergo probes, habere eos gloriosa corpora, tria prius probanda sunt. Primo, postquam ex hac terra translati sunt, mortuos esse, Psal. 88. 49. *Quid est homo, qui viuit, & non videbit mortem?* Secundo, resurrexisse à mortuis. Tertio, resurrexisse in corporibus gloriosis. At hæc tria nunquam ex Scriptura probaturus es. Nec ex Patribus. Nam illi communi fere consensu docent, vt utrumque venturum tempore Antichristi,

& ab eo interficiendum. Supponunt ergo, vtrumque mortalem esse.

118. At si mortales sunt, inquires, quo cibo ac potu sustentantur? August. lib. 1. de peccatorum meritis & remis. cap. 3. insinuat tres solutiones. Prima est, si potuit Deus efficere, vt Israelitarum vestes & calceamenta per 40. annos non fuerint attrita in deserto; cur nequeat efficere, vt amici ipsius conferuentur ab interitu, sine cibo & potu? Altera, si Helias per 40. dies potuit ambulare sine nutrimento, ante raptum; cur non per totidem annos & sæcula, postquam raptus est? Tertia, sicut Adam in Paradiso fuisse conseruatus ex ligno vitæ, nisi peccasset; cur non Henoc & Helias, qui putantur esse in eodem loco, & vesci de eodem ligno?

IV. ARGUMENTVM

BECANI.

Ex usu & praxi veteris Testamenti.

119. **H**oc sic proposui. Certum est, in V. T. omnes controuersias legales, quæ erant maioris momenti, à summo Sacerdote seu Pontifice, tanquam à supremo in terris Iudice, non autem à Scriptura (tanquam Iudice) dirimi ac definiri debuisse, vt testatur Iosephus lib. 2. contra Appionem. Et manifeste colligitur ex Scriptura, Deut. 17. 8. Ex occasione huius argumenti, multa dixi de vsu & praxi, quæ in V. T. circa decisionem controuersiarum seruabatur. Quæ hîc non repeto.

120. Hîc tu aliquid concedis, aliquid negas. Concedis (vt utar tuis verbis) summum Pontificem V. T. fuisse Iudicem controuersiarum, & primum Præsidentem in Concilio Hierosolymitano. Negas fuisse infallibilem. At ego exemplo Moysi id probaui in meo libello, §. 62. Nunc iterum tripliciter probō.

Primo, ex discrimine, quod erat inter summum Pontificem, & alios inferiores Iudices. Nam quando oriebatur aliqua controuersia difficilior, in cuius decisione inferiores Iudices vel dissentiebant, vel veritatem attingere non poterant; volebat Deus, vt partes litigantes deferrent eam ad Pontificem in superiori Concilio præsidentem, cum hac promissione, quod ab eo accepturi essent iudicij veritatē. (Deut. 17. 9.) At si Pontifex in tali casu fuisset fallibilis, non accepissent ab eo iudicij veritatem, nec promissio Dei fuisset impleta: Ergo dicendum est in tali casu falli non potuisse.

Secundo, ex mandato Dei. Nam Deus sub pœna mortis mandabat omnibus, vt acquiescerent sententiæ Pontificis. (Deut. 17. 12.) At certum est, non mandasse, vt acquiescerent sententiæ falsæ, præsertim in negotio fidei ac religionis; Ergo certum est, sententiam Pontificis, præsertim in negotio fidei ac religionis, non potuisse esse falsam, sed ex peculiari Dei assistentia infallibilem.

Tertio, ex parte litigantium. Nam si Pontifex, quando publice in Concilio pronuntiabat sententiam, potuisset falli, vel à legitimo Scripturæ sensu aberrare, nunquam litigantes, qui illum consulebant, fuissent securi. Cur ergo sub pœna capitis tenebantur sequi illius decisionem? Cur altera pars, cum tanto onere, debebat subiacere sententiæ contra se latæ, quam poterat suspicari falsam & iniquam esse? Denique, cur totus populus in negotio religionis iubebatur, id sequi, quod Pontifex iudicabat sequi oportere, si Pontifex errare poterat?

121. At obijcis, Pontificem, etiam cum toto Conci-

lio, sæpe errasse in negotio religionis. Quod probas variis exemplis. *Primo*, quia Aaron Pontifex fuit author idololatriæ, quando proposuit populo vitulum adorandum. Exodi 32. 4. *Secundo*, quia Vrias contra legem Dei extruxit nouum altare in templo, ad formam altaris Damasceni, & in eo sacrificia obtulit, 4. Reg. 16. 10. *Tertio*, quia tempore Isaia, omnes speculatores populi erant cæci, Isaia 56. 10. *Quarto*, quia tempore Ieremiæ, à Propheta vsque ad Sacerdotem, omnes loquebantur mendacium. Ierem. 6. 13. *Quinto*, quia idem Ieremias, propter verbum Domini, publico decreto omnium Sacerdotum & Prophetarum fuit condemnatus ad mortem. Iere. 26. 11. *Sexto*, quia Christus à Pontificibus, Scribis, & Senioribus populi, in publico Concilio, morti adiudicatus est.

122. Respondeo. Facis, mi Gardi, tuo more. Omnia vis probare ex Scripturis, & nihil probas. Hoc euidenter ostendam in exemplis à te allatis. *Primo*, Aaron nec erat Pontifex, quando vitulum ex auro conflauit, nec fuit author idololatriæ. Nihil ergo iuuat te hoc exemplum. Quod non fuerit Pontifex, certum est. Nam à Mose consecratus est in Pontificem, anno secundo egressionis ex Ægypto, prima die mensis primi, quando Tabernaculum fuit erectum: (Exod. 40. 55.) At vitulus iam antea conflatus erat, cum adhuc Moses erat in monte Sinai cum Deo, & acceptis ab eo tabulis lapideis, iubebatur construere Tabernaculum per Beseleel filium Vriæ. (Exod. 31. & 32. 1.) Similiter, quod populus fuerit author idololatriæ, non autem Aaron, diserte habetur Exod. 32. 1. *Videns populus, quod moram faceret descendendi de monte Moses, congregatus aduersus Aaron, dixit: Surge, fac nobis Deos, qui nos præcedant.*

123. Secundo, Vrias non errauit, tanquam Iudex & Præses Concilij, in dirimendis controuersis legalibus; sed extra Concilium, errauit in facto, volens satisfacere mandato Regis Achaz, quod non negamus. Itaque nec hoc exemplum ad rem facit. Non enim est quæstio inter nos, An Pontifex nulla in re potuerit errare, aut peccare? Potuit certe in multis, non minus, quam alij. Sed quæstio est, an in sententia publice ferenda circa controuersias legales potuerit errare, vel falsam sententiam dicere? Non potuit. Nec Vrias hoc modo errauit.

124. Tertio, Isaïas per speculatores, quos ait cæcos esse, non intelligit Pontifices sui temporis, vt tu putas; sed Scribas & Phariseos, qui erant futuri tempore Apostolorum, quando Ierusalem erat vastanda à Romanis, sub Vespasiano Imperatore, vt interpretatur S. Hieronymus. Et patet ex ipso contextu, qui sic habet: *Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israël. Adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestia agrî venite ad deuorandum, vnuerse bestia saltus. Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vnuerfi, omnes muti, non valentes latrare.* Sensus est: *Ait Dominus Deus: Ego post captiuitatem Babylonicam, in qua dispergentur Iudæi, iterum congregabo illos in Ierusalem, (quod contigit sub Cyro Persarum Rege, 1. Esdra 1.) Deinde etiam gentiles eis aggregabo (quod factum est tempore Christi & Apostolorum, quando gentiles ad lucem Euangelij vocati sunt, & ex vtroque populo coaluit vna Ecclesia.) Postea, dicam Romanis, (qui propter infidelitatem vocantur bestia agrî) venite ad deuorandum, id est, ad deuastandam & euertendam civitatem Ierusalem. Sed ob quâ causam? Quia Speculatores eius, Scribæ & Pharisei, merebuntur hanc pœnam, duplici titulo. Primo, propter suam cæcitatē & incredulitatem. Nam neque ipsi volent Christum agnoscere pro*

pro Messia; neque permissuri sunt, ut Iudæi in eum credant. Et sic utriusque propter incredulitatem digni erunt, qui puniantur. Vnde Christus Matth. 15. 14. *Cæci sunt & duces caecorum.* Et cap. 23. 13. *Vobis Scribae & Pharisei hypocrite, quia clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare.* Secundo, quia erunt canes muti non valentes latrare, id est, ignavi Pastores; non defendentes gregem sibi cõcreditum, nec vitia subditorum reprehendentes. Ex hac interpretatione, quæ & textui, & Hieronymo conformis est, nihil potest colligere, quod sit contra nos. Nem nostra assertio est, Pontificem veteris Testamenti non potuisse errare in definiendis legalibus controuerfiis, quæ ad ipsum in Concilio deferebantur. Hæc non euertitur per hoc, quod Pharisei, tempore Apostolorum, fuerint cæci & increduli in Christum. Frustra ergo altercaris.

125. Quarto, Nec dictum Ieremiæ, quod citasti, tibi patrocinator: Non enim intelligendum est de errore vel mendacio Pontificis in decisione, controuerfiarum legalium; sed de dolo, seu mendacio Sacerdotum & Prophetarum in prædictione futurorum. Cum enim Ieremias, & alij Prophetae à Deo missi prædicerent fore, ut populus propter scelera sua puniretur, & in captiuitate duceretur: Sacerdotes & pseudoprophetae blandiebantur populo, & omnia prospera vaticinabantur: & sic misere illum decipiebant. Hic sensus colligitur ex ipso textu. Nam Ieremiæ prædictio erat hæc. *Vir cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. Et transibunt domus illorum ad alteros, agri & uxores pariter, quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus. A minore quippe usque ad maiorem omnes auaritia student.* Quid porro Sacerdotes & pseudoprophetae? Sequitur: *A Propheta usque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem populi mei cum ignominia dicentes: Pax, pax, & non erat pax.* Vel, ut Septuaginta vertunt. *A Sacerdote usque ad pseudopropheta mnes fecerunt mendacium. Et curabant contritionem populi mei, parui pendentes, & dicentes: Pax, & ubi est pax?* quasi dicat: Quidquid ego ædifico; hoc mali Sacerdotes & Prophetae destruunt. Ego reprehendo scelera populi, & prædico illi captiuitatem, ut hac ratione permoueam omnes ad dolorem & contritionem. Illi contra, dolo seu mendacio decipiunt populum, promittendo pacem & prosperitatem; & sic conantur abstergere, & curare contritionem, quam ex mea comminatione conceperat. Ex hoc sensu, qui legitimus est, quid inferes, mi Gardi? Vel nihil; vel hoc: Sacerdotes & Prophetae in V. T. mentiebantur in prædictione futurorum: Ergo Pontifex errabat in decisione controuerfiarum legalium. Illatio te digna.

126. Quinto, quod obiicis, Ieremiam publico decreto Sacerdotum & Prophetarum fuisse condemnatum ad mortem, non spectat ad præsentem questionem. Primo, quia tametsi Sacerdotes & Prophetae peccauerint in hoc facto, non tamen errauerunt in decisione alicuius controuerfiæ legalis (de quo errore hic disputamus) sed tantum in eo, quod dicerent falsam esse prædictionem Ieremiæ de imminente euersione Ierusalem, ut iam explicauimus. Deinde, non soli Sacerdotes & Prophetae, sed etiam populus condemnauit illum ad mortem. Cum enim dixisset Ieremias ex persona & mandato Dei: *Dabo domum istam, sicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terre;* mox sequitur: *Et audierunt Sacerdotes & Propheta, & omnis populus Ieremiam loquentem verba hæc in domo Domini.* Et paulo post, *Bec. Tom. IV.*

A post: *Apprehenderunt eum Sacerdotes & Propheta, & omnis populus dicens: Adorte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini dicens: Sicut Silo erit domus hæc, & urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator?* Igitur sententia condemnationis non fuit legitime & iudicialiter lata in Concilio seu Synedrio, in quo legales controuerfiæ decidebantur, sed in tumultuario concursu ac seditione vulgi, ut etiam ab Hieronymo notatum est. Et hoc patet ex euentu. Nam Principes Iuda, cum audissent tumultum populi, & conspirationem factam contra Ieremiam, venerunt ad introitum Templi, (ubi seditio excitabatur) & liberarunt Ieremiam à sententia mortis; quod non facile fecissent, si sententia à summo Pontifice in Concilio fuisset pronunciata. Inspeciatur textus.

127. Sexto ad id denique, quod adfers de Christo à Pontifice & Senioribus morti adiudicato, facilis responsio est. Fateor Caipham, qui tunc erat Pontifex, errasse cum Concilio, nec amplius habuisse infallibilem Dei assistentiam, quia Synagoga iam ferè expirabat. Vbi obiter notandum est, potuisse hæc quinque spectari in Synagoga. 1. Legem Mosaicam. 2. Prophetiam de Christo. 3. Sacerdotium, & sacrificia legalia. 4. Supremam potestatem iudiciariam, quæ erat in Pontifice & Concilio. 5. Infallibilem Dei assistentiam, quæ illi potestati erat annexa. Quando & quomodo singula expirauerint, dicam paucis.

128. Lex Mosaica, quoad obligationem abrogata est in morte Christi, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 103. artic. 3. ad 2. & alij passim. Tunc enim amisit vim obligandi; quia tunc *velum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum.* Matth. 27. 51. Et tunc Christus dixit in Cruce, *Consummatum est.* Vnde sequitur, ante mortem Christi, viguisse simul legem Mosaicam & Euangelicam: post mortem, solam Euangelicam.

D 129. Prophetia de Christo fuit multiplex: Alia de venturo Christo in hunc mundum; alia de eius doctrina & miraculis; alia de morte & passione; alia de descensu ad inferos; alia de resurrectione; alia de ascensione. Vnaquæque earum tunc expirauit, quando impletum fuit id, quod per eam prædicebatur. Verbi gratia. Prophetia de venturo Christo expirauit per aduentum Christi. Matth. 11. 13. *Lex & Propheta usque ad Ioannem.* Et sic deinceps.

130. Sacrificia legalia sunt etiam abrogata per mortem Christi, sicut lex Mosaica. Quod maxime verum est de cruentis sacrificiis, in quibus mactabantur animalia. Erant enim figuræ seu umbræ cruenti sacrificij, quo Christus in ara Crucis erat mactandus. Itaque adueniente hoc sacrificio, necesse fuit illa expirare: sicut adueniente Sole, factæ sunt tenebræ.

131. Suprema potestas iudiciaria, itémque diuina assistentia illi annexa, non videtur simul, seu eodem momento tota expirasse, sed successiue & quasi per partes. Nam primo certum est, Christum habuisse maiorem potestatem iudiciariam, & vberiore Dei assistentiam, quam habuerit Pontifex in veteri Testamento, iuxta illud, Matth. 28. 18. *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* Itaque Pontifex, respectu Christi, non potuit amplius habere supremam; tametsi habuerit supremam in suo ordine ac statu.

132. Deinde, Assistentia diuina paulatim subtracta est. Quod facile ostendi potest in iis Conciliis, quæ post Christi natiuitatem à Pontifice & Sacerdotibus celebrata sunt. Tria potissimum recensabo.

Q

Primum, tempore Herodis, quando tres Magi venerunt Hierosolimam. Alterum, tempore Lazari resuscitati, quando disputabatur, quid de Christo, tot miracula faciente, statuendum esset. Tertium, tempore captiuitatis Christi quando à Caipha ad mortem condemnatus est. In primo mansit integra assistentia diuina; in altero diminuta est; in tertio penitus sublata. Quod sic demonstro.

133. Primum Concilium conuocatum est propter Herodem, qui à Principibus Sacerdotum sciscitabatur, ubi Christus, iuxta Prophetarum vaticinia, esset nasciturus: Matth. 2. 4. Et responsum est: *In Bethlehem Iuda. Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda. Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël. Quæ decisio fuit vera & infallibilis; ac proinde ex vera & infallibili Dei assistentia profecta.*

134. Alterum celebratum fuit ex occasione miraculi, quo Christus Lazarum resuscitauit. Ioan. 11. 47. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisei Concilium, & dicebant: Quid facimus? quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem: Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit, quod Iesus moriturus esset pro gente, &c.* Ex his verbis manifestè constat, Caipham ex vna parte errasse; ex altera non errasse: Et partim ex odio, more humano; partim ex assistentia Spiritus sancti, more prophetico, locutum esse. In eo errabat, quod Christum innocentem morti adiudicaret: Et hoc ex inuidia & æmulatione. (Matth. 27. 18.) In eo non errabat, quod prædiceret Christum moriturum pro salute Iudæorum: Et hoc non ex semetipso, id est, ex proprio iudicio & affectu humano, sed ex diuino instinctu, qui Pontifici ratione sui officij solet assistere.

135. Tertium celebratum fuit, instante Christi passione, Matth. 26. 57. ubi Sacerdotes querebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent. Et tandem lata est hæc sententia: *Reus est mortis.* Quæ sine dubio fuit iniqua, nec vllò modo à Deo inspirata, sed potius à diabolo, ut iam antea dictum erat à Christo, Ioan. 8. 44. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis facere: Ille homicida erat ab initio.* Nec quicquam in illo Concilio gestum est, ex quo constare possit, diuinam assistentiam adfuisse.

136. Hactenus responsum est, Gardi, ad ea exempla, quibus conatus es probare, Pontificem veteris Testamenti fuisse quidem iudicem controuersiarum; sed potuisse errare, & re ipsa sæpe errasse. Ex qua responsione duo colligo. Vnum est, priora quinque exempla nihil ad rem facere. Nam Aaron non erat Pontifex, quando errauit. Vrias erat quidem Pontifex; non tamen errauit in iudicio legali, sed in facto. Isaias locutus est de Scribis & Pharisæis, qui victuri erant tempore Apostolorum. Jeremias de Sacerdotibus & Prophetis, qui errabant in prædictione futurorum. Alterum est, nostram potius sententiam ex hac obiectione confirmari. Nam ex eo, quod dictum est de Caipha. *Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit;* perspicuè constat, Pontificem habuisse hoc priuilegium, ut à semetipso non decideret controuersias, sed ex diuina potius directione, quod nos asserimus.

137. Adhuc duo obiectiones, quæ verbo expeditam, Pri-

mo, neque Pontificem, neque Concilium potuisse ferre sententiam ex suo ingenio & arbitrio, sed ex lege Dei scripta, id est, iuxta Scripturam. Hoc fateor. Nam Scriptura erat norma seu regula, iuxta quam sententia erat pronuncianda. Pontifex autem cum Concilio erat iudex, qui iuxta Scripturam, tanquam normam, pronunciabat sententiam. Sed quia sæpe oriebatur difficultas de legitimo Scripturæ sensu; idèd Pontifex indigebat diuina assistentia, ne à legitimo Scripturæ sensu aberraret.

138. Secundò obiectiones, nunquam ex Scriptura probare posse, quod quodam loco dixi, Mosen fuisse Pontificem. Te autem contrarium probare posse. Primò, quia Aaron fuit primus Pontifex: Ergo Moses esse non potuit. Secundò, Apostolus in epistola ad Hebræos confert Aaronem cum Christo, non Mosen. Tertio, si Moses fuisset Pontifex & supremus controuersiarum iudex, sequeretur Aaronem vel non fuisse iudicem, vel nunquam suo officio sanctum esse, quia ante Mosen mortuus est. Respondeo. Et ex Scriptura, & aliunde constat, Mosen fuisse Pontificem. Nam Psalm. 98. 6. dicitur: *Moses & Aaron in Sacerdotibus eius.* Deinde exercipit officium Pontificis. Nam & consecrauit Aaronem, & sacrificium obtulit. Exodi. 40. 12. & 27. Accedit consensus Rabinorum apud Genebrardum in Psal. 98. & apud Gretserum tomo 1. defensionis, lib. 3. cap. 4.

139. Nec obstant tua argumenta. Primò, quia Aaron fuit primus ordinarius Pontifex; Moses primus extraordinarius: Secundò, Apostolus non solum Aaronem, sed etiam Mosen & Melchisedech confert cum Christo, noui Testamenti Pontifice Mosen, cap. 31. Aaronem, cap. 5. 4. & cap. 7. 11. Melchisedech, cap. 5. 6. & cap. 7. 1. Tertio, non opus erat, ut Aaron fungeretur officio iudicis, viuentem Mose; sed sufficiebat, fungi eum officio Pontificis, offerendo sacrificia, & consecrando Leuitas ac Sacerdotes.

V. ARGUMENTVM BECANI.

Ex vsu & praxi noui Testamenti.

140. **H**Oc ira proposui. Sicut in veteri Testamento non Scriptura, sed Pontifex cum Concilio fuit iudex controuersiarum; sic etiam in nouo hactenus seruatum est. Omnes enim controuersiae, vel à Conciliis, vel à Pontifice decise sunt. Et quidem tempore Apostolorum, decisa est controuersia de obseruatione Circumcisionis: Postea verò subsequenter saeculis, decise sunt aliae non paucae, quas in meo libello recensui.

141. Hic fateris, Concilium Episcoporum esse iudicem controuersiarum, secundarium. Scripturam verò, esse primarium. In hoc erras. Scriptura est Norma, non Iudex. Nam, ut sæpe dixi, illa vocatur Norma seu Regula, iuxta quam fertur sententia. Ille vocatur Iudex, qui fert sententiam. Ad Concilium Episcoporum fert sententiam iuxta Scripturam, ut vltro concedis: Ergo Concilium Episcoporum est Iudex, & Scriptura est Norma. Quod si etiã Scriptura ferret sententiam per modum Iudicis primarij, ut tu fingis, quid necesse esset, Concilium ferre sententiam per modum Iudicis secundarij? Vel enim Scriptura per se est sufficiens Iudex, vel non est. Si est sufficiens, quid

quid opus est alio Iudice, cum Scriptura in promptu sit? Si non est sufficiens, quid illi deest? De hac re dixi cap. primo, §. septimo, & sequentibus. Reliqua, quæ obiciis, speciatim discutienda sunt.

DE CONTROVERSIAM IN CONCILIO APOSTOLORVM DECISA.

142. **D**ixi hanc Controuersiam non fuisse delatam ad solam Scripturam, tanquam communem Iudicem vtriusque partis, sed ad Concilium Apostolorum: Et Apostolos nullum Scripturæ testimonium produxisse, quod directe ad circumcissionem, de qua agebatur, pertineret; sed ex directione & assistentia Spiritus sancti, sententiam pronuncia-

143. Hic vertis te in omnem partem. Ac primò ais, non esse quæstionem, an illa controuersia delata fuerit ad solam Scripturam, tanquam communem Iudicem. (Neminem enim ita sentire) sed, an ita fuerit decisa à Concilio Apostolico, vt Scriptura nullo modo fuerit Iudex? Miror te, Gardi. An non diserte & sæpe dixisti, *solam Scripturam esse infallibilem Iudicem controuersiarum fidei ac religionis*? Non potes negare. Verba tua citata sunt cap. 1. §. 6. Si igitur in eo constans es, necesse est te sentire, hanc controuersiam de circumcissione, ad solam Scripturam, tanquam infallibilem & communem Iudicem, deferendam esse. Aut si ad alium iudicem infallibilem deferri potest, iam sola Scriptura non est infallibilis Iudex. Et sic euertis te ipsum.

144. Secundo ais, Non valere hanc consequentiam: Controuersia de circumcissione delata est ad Concilium, tanquam ad Iudicem: Ergo Scriptura non fuit Iudex. At certe valet vel maxime, si adicias, quod ego adieci, hoc modo: Controuersia de circumcissione delata fuit ad Concilium, tanquam ad Iudicem, & Apostoli in Concilio nullum Scripturæ testimonium produxerunt, quod directe pertineret ad circumcissionem: Ergo Scriptura non fuit Iudex.

145. Tertio ais, Spiritum sanctum in illo Concilio immediate rexisse & illuminasse Apostolos, ideoque Scripturæ iudicium non fuisse illis necessarium. Aliter rem habere in aliis Conciliis, quæ postea celebrata sunt: in quibus Spiritus sanctus non rexit & illuminauit Episcopos immediate per se, sed mediante per Scripturam; ac proinde Scripturæ iudicium necessarium illis fuisse. Hoc non cohæret cum eo, quod paulò post addis, nempe Apostolos in eodem Concilio, *Scripturam iudicium secutos esse*. Nam si illud secuti sunt, iam Spiritus sanctus non immediate illos rexit & gubernauit, eo sensu, quo ex tua sententia explicatum est; sed mediante iudicio Scripturæ, quod prius negasti.

146. Quarto ais, etsi non legimus aliquod Scripturæ testimonium ab Apostolis productum esse, quod directe ad circumcissionem pertineat; colligi tamen ex ipso textu, fuisse aliquod tale productum. Act. 15. 6. *Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos, &c.* Quis credet, inquis, in hac conquisitioe, neque Phariseorum sectatores, neque Paulum & Barnabam, testimonium aliquod Scripturæ de circumcissione in medium protulisse? Hoc est quære e, non probare. Ego vicissim quæro. Quis credet Apostolos in Concilio congregatos, aliquod Scripturæ testimonium de circumcissione in medium protulisse, cum, vt ipse fateris, nulla de eo

fiat mentio? cum immediate à Spiritu sancto fuerint illuminati? cum Scripturæ iudicium non fuerit illis necessarium? Responde ad meam quæstionem; respondebo ad tuam. Omitto conuitia, quæ hic exspuis.

247. Quintò ais, Petrum sententiam suam deduxisse ex Scripturis, & vnanimi consensu Prophetarum: Et Iacobum ex Propheta Amos, cap. 9. 11. de gratuita vocatione gentium, eandem confirmasse. Audi, mi homo. Non asserui absolute, Apostolos nullo Scripturæ testimonio vfos esse, sed, nullo vfos esse, quod directe ad circumcissionem pertineret. De hoc inter nos lis est. Si vfi non sunt, vt ego asserui, salua est mea assertio. Si autem vfi sunt, vt tu vis, ostende, & credam. Hactenus non ostendisti.

148. Deinde falsum est, Petrum suam sententiam deduxisse ex Scripturis, & vnanimi consensu Prophetarum. Verba Petri sunt hæc: *Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Euangely, & credere. Et qui nouit corda Deum, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.* Hic nullam facit mentionem Scripturæ, aut Prophetarum. Solum refert, quid sibi olim contigerit: Et est hic sensus verborum illius. Viri fratres, vos scitis, quòd ante aliquot annos (cum essem in excessu mentis, & viderem cælum apertum, & descendens vas quoddam, in quo erant omnia quadrupedia & serpentina terræ, & volatilia cæli) elegerit me Deus, vt gentibus, ac nominatim Cornelio Centurioni annunciarem Euangelium Christi, quod & feci. (Act. 10. 34.) Et quotquot ex illis fidem Euangelicam amplexi sunt, acceperunt Spiritum sanctum in visibili specie, non minus, quam nos Iudæi, qui in Christum credimus: (Act. 14. 44.) Vnde colligo, gentiles, qui non sunt circumcisi, nec seruant legem Mosaicam, non esse deterioris conditionis apud Deum, quam Iudæos, qui circumcisi, & legi Mosaicæ subiecti sunt: Ac proinde circumcissionem, & alias ceremonias Mosaicas non esse necessarias ad salutem. Quid ergo vultis tam graue onus illis imponere?

149. Hic discursus non fundatur in aliquo Scripturæ testimonio à Petro citato (quia nullam hoc loco ab eo citatum est) sed in eo, quòd Deus, ante aliquot annos, re ipsa ostendisset, tam præputiatis, quam circumcisos, accipere Spiritum sanctum, & saluari posse per fidem in Christum; nec vllum inter eos esse discrimen apud Deum. Quod alibi aliis verbis, sed eodem sensu, explicat idem Apostolus, Act. 10. 34. *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi; nullo habito respectu præputij, aut circumcissionis.* Et Paulus ad Galat. 5. 6. *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.* Non sola fides sine operibus.

150. Quod addis, Iacobum ex Propheta Amos confirmasse sententiam Petri, ex parte verum est, vt ex textu patet. *Viri fratres, inquit Iacobus, audite me. Simon narrauit, quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo: Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est: Post hæc reuertar, & reedificabo tabernaculum Dauid, quod decidit, & diruta eius reedificabo, & erigam illud; vt requirans cæteri hominum Dominum,*

& omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc: Notum à seculo est Domino opus suum. Propter quod & iudico non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum, sed scribere ad eos, ut abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicationis, & suffocatis & sanguine. Q. D. Petrus narrauit, quomodo gentiles per ipsum ad Euangelium vocati sunt. De hac vocatione multo ante prædixit Deus per Amos Prophetam, in hunc sensum: Ego, qui nunc loquor per Prophetas, reuertar ad vos in assumpta natura humana (Baruch 3. 38. *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est*) & loco Synagogæ, quæ diruetur, ædificabo Ecclesiam, ad quam non solum Iudæi, sed etiam gentiles admittentur, qui in me credituri sunt. Sic ab omni æternitate decretum & conclusum est. Hæc prophetia concordat cum eo, quod Petrus dixit de vocatione gentium. Et quia ille adiecit, gentiles sine præuia circumcissione & obseruatione legis Mosaicæ, accepisse Spiritum sanctum, non minus quam Iudæos (quod ipse oculis suis vidit) ego idem sentio, quod ipse; nimirum gentiles, qui ad Christum conuertuntur, non esse vrgendos ad circumcissionem & legem Mosaicam, sed solum monendos, ut abstineant ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

151. Hinc manifeste apparet, quid Iacobus ex Scriptura confirmauerit, quid non confirmauerit. Nam sententia Petri complectitur duo puncta. 1. quod gentiles ad Euangelium vocati sint, sicut Iudæi. 2. quod non necesse sit eos seruare legem Mosaicam. Prius confirmauit Iacobus testimonio Amos Prophetæ; non posterius. Vtrique tamen suo suffragio subscripsit.

152. Notant hîc magni authores; Petrum, Paulum, & Barnabam, nullo testimonio, sed narratione rei gestæ, confirmasse vocationem gentium; solum Iacobum, Scripturæ testimonio vsum esse. Et quidem, quid Petrus narrauerit, iam explicatum est. Quid vero Paulus & Barnabas, immediate sequitur in ipso textu: *Tacuit autem multitudo (cum Petrus absoluisset suam narrationem) & audiebant Barnabam & Paulum narrantes, quanta Deus fecisset signa, & prodigia in gentibus per eos.* Postea Iacobus, qui nullum miraculum à se factum potuit adducere, pro vocatione gentium (erat enim Episcopus Hierosolymæ, vbi non habitabant gentiles, sed Iudæi) adduxit testimonium Scripturæ: non quod necesse id esset ad decisionem controuersiæ, quæ iam erat sufficienter decisa per Petrum, sed ut satisfaceret Iudæis, qui pluris faciebant testimonia Prophetarum, quam visiones aut miracula Apostolorum (2. Petri 1. 18.)

153. Hæc sufficiant de Concilio Apostolorum, in quo controuersia decisa est. Reliqua, quæ addis, vel non egent refutatione, vel cap. 7. §. 17. refutata sunt. Porro ex iis, quæ hoc loco vel à me dicta, vel à te concessa sunt, perspicuum est, Iudicem huius controuersiæ non fuisse Scripturam, sed Concilium Apostolorum. Nunc quæro, an fuerit Iudex fallibilis, an infallibilis? Non dices fallibilem fuisse, si Christianus es. Si ergo fuit infallibilis, & non opus habuit testimonio Scripturæ, ut antea concessisti; necessario sequitur, falsum esse, quod vos Lutherani asseritis, solam Scripturam esse Iudicem infallibilem.

DE ALIIS CONTROVERSIIS,
QUÆ POSTEA DECISÆ SUNT.

154. **D**ixi, post tempora Apostolorum, varias controuersias fuisse decidas, vel à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis: Et pro hæreticis fuisse habitos, qui illorum sententiæ noluerunt acquiescere. Quod variis exemplis confirmauimus. Tu multa obiicis. Primò, Non valere hanc consequentiam. *Post tempora Apostolorum controuersia religionis decisa sunt per Concilia: Ergo tantum Concilia fuerunt Iudex, non Scriptura.* At ego non dixi hoc de solis Conciliis, sed, vel de Conciliis, vel de Pontifice. Itaque non ista, quam tu ponis, sed hæc est mea consequentia: Post tempora Apostolorum controuersia religionis decisa sunt ab Ecclesia, (quo nomine comprehendo simul Pontificem & Concilia.) Ergo Ecclesia fuit Iudex, non Scriptura. Quæ consequentia optima est, si intelligatur eo modo, quo hæcenus intellexi. Suppono enim ex dictis, itemque ex tua concessione, hæc duo. 1. Ecclesiam esse Iudicem controuersiarum. 2. Scripturam esse Normam, iuxta quam iudicat Ecclesia. His positis, sic concludo: Ecclesia decidit controuersias iuxta Scripturam, tanquam Normam: Ergo Ecclesia est Iudex, & Scriptura est Norma. At si est Norma, non est Iudex, ut cap. 1. §. 7. & sequentibus ostensum est.

155. Secundò obiicis (inuertendo id, quod dixi) Scripturam in Conciliis semper fuisse supremam & infallibilem Iudicem controuersiarum. Et hoc probas ex Bellarmino lib. 2. de Conciliis, cap. 12. vbi sic ait: *Concilia non habent, neque scribunt immediatas reuelationes, aut verba Dei, sed tantum declarant, quodnam sit verbum Dei scriptum vel traditum, & quomodo intelligi debeat, & præterea ex eo per ratiocinationem deducunt conclusiones.* Item, *Cum Nisanum Concilium definiuit, Christum esse hominison Patri, deduxit conclusionem ex Scripturis, in quibus diserte continetur, vnum esse Deum, & Patrem esse Deum, ac Filium esse Deum: ex quibus sequitur necessario, Patrem & Filium eiusdem esse substantiæ & diuinitatis.* Ex utroque testimonio sic argumentaris: Quod ex Scripturis deducitur, illud in ipsis Scripturis exstat, alioqui deduci ex iis non posset: Conclusiones Conciliorum (quæ sunt decisiones controuersiarum) deducuntur ex ipsis Scripturis, fatente Bellarmino: Ergo exstant in ipsis Scripturis. Iam pergis: Quidquid in ipsa Scriptura continetur, Verbum est & iudiciū immediatum Spiritus sancti: Verbum verò, ac iudiciū immediatū Spiritus sancti, est in Ecclesia supremum & infallibile, ut negati nequit: Ergo quod in Scriptura continetur, & ex ea postea deducitur, iudiciū est in Ecclesia supremum & infallibile, Et per consequens, Scriptura est in Conciliis supremus & infallibilis controuersiarum Iudex.

156. Frustra te fatigas, Gardi. Nam Bellarminus contra te est. Primò, quia ipse admittit Verbum Traditum, quod tu reiecis. Deinde ipse ait, Ecclesiam per Concilia definire hæc duo. 1. quodnam sit Verbum scriptum, vel traditum. 2. quis sit legitimus illius sensus & interpretatio. At vos Lutherani in utroque puncto contemnitis Ecclesiæ definitionem. 157. In priori syllogismo, quem sumis ex Bellarmino, fraudulenter agis. Nam minor propositio, nempe, *Conclusiones Conciliorum deducuntur ex ipsis Scripturis, fatente Bellarmino*, falsa est. Non enim fa-

retur,

retur hoc Bellarminus generatim de omnibus conclusionibus, sed tantum de quibusdam. Nam aliqua (ex illius sententia) deducuntur ex Verbo Dei Scripto; aliqua ex Verbo Dei Tradito, vt patet ex priori ipsius testimonio.

158. In posteriori plus doli ac fallaciæ latet. Coniungis enim hæc duo, *Verbum, & iudicium Spiritus sancti*, quasi idem valeant; cum tamen maxime distincta sint. Nam quidquid continetur in Scriptura, est quidem Verbum Spiritus sancti; non tamen proprie iudicium Spiritus sancti. V. G. in Scriptura continentur leges, promissiones, & comminationes; quæ omnia vocari possunt Verbum Dei, sed non proprie Iudicium. Non n. prolata sunt à Deo, tanquam à Iudice, qui controuersias dirimit; sed tanquam à legislatore, qui præcepta suis subditis proponit; & simul pœnas transgressoribus, præmia obedientibus pollicetur. Vide, quæ supra dixi c. 1. §. 8. & c. 2. §. 5. & 6.

159. Tertio obiicis, falsum esse Ecclesiam Catholicam in Conciliis tulisse vnquam sententiam, per Pontificem Romanum, tanquam Caput & Pastorem totius Ecclesiæ. Et hoc probas. *Primo*, quia inter Lutheranos & Catholicos controuertitur, An Pontifex sit Caput & Pastor Ecclesiæ. *Secundo*, quia Episcopi Romani solent tantum præsidere particularibus Conciliis, quæ Romæ celebrantur; non autem aliis nisi forte rogati. *Tertio*, quia tota Ecclesia non probauit sententiam Victoris in Concilio Romano, de celebratione Paschatis contra Asiaticos latam. Restiterunt enim illi Polycrates & alij Episcopi in Asia. *Quarto*, quia in præcipuis Conciliis, tam particularibus, quam generalibus, non præfederalunt Episcopi Romani. Nam in Concilio Antiocheno præfedit Malchion Presbyter Antiochenus: in Alexandrino, Athanasius: in Nicæno I. Hosius: in Constantinopolitano, Nectarius, in Ephesino, Cyrillus: & sic deinceps. *Quinto*, quia in Conciliis generalibus, non Episcopi, sed Imperatores fuerunt Præsides ac iudices cum singulari iurisdictione ac potestate: Et ex illorum consensu, Episcopi sine vlla iurisdictione, propter solum ordinem ac directionem.

160. Hæc obiectio, quam fusè prosequeris, parum ad rem facit. Non enim ex professo hæc disputamus, An Pontifex sit caput Ecclesiæ? vel, An Imperator debeat cum autoritate Conciliis præsidere? Sed hoc agimus, An Ecclesia sit infallibilis iudex controuersiarum, quod ego assero; an verò Sola Scriptura, quod vos asseritis. Tibi probandum est, solam Scripturam esse, non Ecclesiam. Hoc autem non probas ista tua obiectio. Quod si semel concederes, Ecclesiam esse infallibilem iudicem, & in eo mecum sentires; iam superesset alia inter nos quæstio, An Ecclesia debeat ferre sententiam per Imperatorem, an verò per Pontificem & Episcopos? Eo res non venit.

161. Deinde, tota obiectio, non solum nullius momenti est, sed continet etiam multa mendacia, vt iam pridem à Bellarmino, Gretsero, & aliis demonstratum est. Nec opus est hæc repetere. Solum ad singula argumenta paucis respondebo. Ad 1. Non ideo falsum est aliquod dogma, quod de illo inter aliquos sit controuersia; alioqui nullum dogma Christianæ religionis esset verum v. g. Controuersia est inter Arianos & Catholicos, An Christus sit verus Deus? Non ideo falsum est, esse verum Deum. Item, controuersia est inter vos & Caluinistas, an Christus realiter sit præsens in Eucharistia? Non ideo falsum est, realiter præsentem esse. Ergo eodem modo, tametsi inter vos & nos controuersia sit, An Pontifex sit ca-

put & pastor Ecclesiæ; non ideo falsum est, esse. Vos quidem falsum esse contenditis, quia vultis vos subtrahere ab obedientia Pontificis, sicut facere solent rebelles subditi, sed nobiscum sentiunt antiqui Patres, vt perspicuè ostendam in sequenti capite.

162. Ad 2. & 5. Negandum est, Imperatores cum autoritate & potestate præfedissee Conciliis generalibus; non autem Prælatos Ecclesiæ. Nec est huius loci id disputare. Disputaui de hæc re in libro de Primatu Regis Angliæ: itémque in Duello, de eodem Primatu. Ex iis, quæ ibi dixi, hæc accipe. Ius noui Testamenti conditum est à Christo. Si ergo Reges & Imperatores, non autem Apostoli & Episcopi, iure Testamenti haberent potestatem conuocandi Concilia, iisdem præsidendi, controuersias fidei decidendi; id deberet constare ex quadruplici hoc capite. *Primo*, ex verbis Christi, quibus suam mentem in hac re declarauit. *Secundo*, ex testimoniis Apostolorum, qui sine dubio mentem Christi assecuti sunt. *Tertio* ex praxi Ecclesiæ, quæ illo tempore in Ecclesia seruata est. *Quarto* ex aliis circumstantiis. At contrarium ex his capitibus colligitur. *Primo*, quia Christus non dixit Tiberio, Herodi, aut Pilato, *Pasce oues meas*; sed Petro. *Secundo*, quia testimonia Apostolorum confirmant Primatum Episcoporum, non Regum & Imperatorum. Actor. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* *Tertio*, accedit praxis Ecclesiæ. Nam Apostoli indixerunt primam Synodum, & litem de circumcissione diremerunt; non Rex aut Imperator. *Quarto*, si Christus voluisset Reges & Imperatores habere potestatem regendi Ecclesiam, & controuersias dirimendi, non item Episcopos; debuisset certos Reges designare, qui illam curam susciperent. At contra factum est. Designauit Apostolos, qui Ecclesiam gubernarent. Ex his ita concludo: Iure noui Testamenti gubernatio Ecclesiæ pertinuit ad Apostolos & Episcopos, non autem ad Reges & Imperatores, vt iam ostensum est: At hoc ius ab eo tempore nunquam fuit mutatum, nec ab vllò homine mutari potuit, cum sit ius diuinum: Ergo ab eo tempore gubernatio Ecclesiæ semper pertinuit ad Episcopos, & nunquam ad Imperatores. *Quo* igitur iure, vos Prædicantes vultis illam eripere Episcopis, & transferre ad Imperatores? Responde, Gardi, si potes.

163. Ad 3. Nihil obstat, quòd aliqui restiterint sententiæ Victoris Papæ, quam in Concilio Romano pronunciauit de celebratione Paschatis. In quo vnquam Concilio lata est sententia decisua inter partes, cui non aliqui, saltem initio, refragati sunt? Vix inuenias. Facit hoc superbia & contumacia hominum, vt agrè pareant iudici, contra opinionem semel conceptam & obfirmatam. Sed bene habet, quod hoc tempore, etiam vos Lutherani approbetis decisionem Victoris, & eodem die, quem ille præscripsit, Pascha celebretis. Quid ergo adhuc marmuras?

164. Ad 4. Concedo, in Conciliis particularibus, quæ extra Romanam prouinciam celebrata sunt, præfedissee Episcopos locales; non Pontificem Romanum. Sed hoc nihil ad rem. Nego in generalibus Pontificem non præfedissee. Exempla, quæ adfers in contrarium, ex Bellarmino transcripsisti. Debebas & responsum transferre, si bona fide agere voluisses. Sed quia aliter res habet, non fecisti.

165. Quarto obiicis, Non solam Ecclesiæ & Conciliorum decisionem & autoritatem esse causam, quòd agnoscamus Arium, Sabellium, & similes hæreticos, meritò damnatos esse, & pro hæreticis habendos; sed principaliter ipsius Scripturæ

supremum iudicium & auctoritatem. Hoc probas, quia decreta Ecclesie & Conciliorum non valent, nisi propter Scripturæ auctoritatem & consensum. Et pro hac re citas Hieronymum in cap. 5. Epist. ad Galatas, Athanasium epist. de synodis Arimini & Seleucie, & Augustinum lib. 3. contra Maximum Arianorum Episcopum, cap. 14.

166. Respondeo. Duplex potest assignari causa. Vna ex parte iudicis: altera ex parte normæ. Ex parte iudicis, non est alia causa legitimæ damnationis hæreticorum, quam decisio & auctoritas Ecclesie. Ex parte normæ, auctoritas verbi Dei, siue scripti, siue traditi. Quod addis, decreta Ecclesie non valere, nisi propter Scripturæ auctoritatem & consensum; distinguendum est. Non valent, si sint contra auctoritatem & consensum Scripturæ: Et hoc docet Hieronymus loco citato. Valent tamen, non solum propter auctoritatem Scripturæ, sed etiam traditionis. Nec est maior Scripturæ, quam traditionis auctoritas, sed par vtriusque, ut supra ex Patribus ostensum est. Verba Augustini, quæ adducis, alio sensu ab ipso scripta, quam à te citata sunt, ut dixi cap. 1. §. 87.

167. Quintò obiicis, Non sequi, si sola Scriptura esset iudex, & Ecclesia suam sententiam non interposuisset, in hodiernum vsque diem durarent antiquæ controuersie, nec adhuc clarè & palam omnibus constaret, Arium, Sabellium, & similes, pro hæreticis habendos esse. Et hoc probas. 1. quia multi fuerunt hæretici primis trecentis annis in Ecclesia, qui in nullo Concilio, tanquam hæretici, damnati sunt. 2. quia Ecclesia in Conciliis non solet ex priuato arbitrio damnare hæreticos, sed ex Scriptura. 3. quia falsum est, quòd palam & clarè non constaret omnibus, Arium & similes pro hæreticis habendos esse, si Ecclesia per Concilia suam sententiam non interposuisset.

168. Respondeo. Non oppugnas meam assertionem, sed tuam phantasiam. Assertio mea est hæc: Non constaret clarè & palam omnibus; eos pro hæreticis habendos esse, nisi Ecclesia suam auctoritatem interposuisset. Hanc non oppugnas, sed istam: Nisi Ecclesia per Concilia suam auctoritatem interposuisset. At ista non est mea. Non enim adieci illam particulam, *Per Concilia*. De hac tua fraude, seu mala fide, conquestus sum cap. 1. §. 19. Deinde nunquam dixi, Ecclesiam ex priuato arbitrio damnasse hæreticos, non ex Scriptura. Tuum figmentum hoc est.

DIGRESSIO GARDII CIRCA INFALLIBILITATEM ECCLESIE.

169. **P**ost obiectiones, ad quas responsum nunc est, instituis longam digressionem, in qua disputas, An Ecclesia possit errare in ferenda sententia, an vero sit infallibilis Iudex? Præmittis autem hanc distinctionem. Ecclesia potest dupliciter sumi. 1. pro tota Ecclesia collectiue sumpta, quatenus constat ex omnibus fidelibus, qui toto orbe dispersi sunt. 2. pro Concilio Episcoporum, quod repræsentat Ecclesiam. Ais igitur, Ecclesiam priori modo sumptam errare non posse; posteriori, non solum posse; sed sæpe etiam errasse. Quod probas dupliciter. 1. auctoritate Bellarmini, qui fatetur Concilia tam generalia, quam particularia errare posse, quando non accedit confirmatio Pontificis. 2. Exemplo variorum Conciliorum, quæ reipsa errarunt. Adducis autem duo genera Conciliorum: Alia, quæ

A errarunt ex concessione Catholicorum: Alia, quæ absolute errarunt. Prioris generis sunt hæc. 1. Ariminense, Seleucium, & Ephesinum secundum, fidente Bellarmino. 2. Constantinopolitanum primum, & Chalcedonense, decernendo Episcopum Constantinopolitanum debere esse parem & æqualem Romano Pontifici. 3. Constantiense & Basiliense, definiendo Concilium esse supra Papam. Posterioris sunt hæc. 1. Neocæsariense, decernendo Presbyterum non debere interesse secundis nuptiis. 2. Carthaginense quartum, statuens Episcopum non debere legere libros gentilium, nec rei familiaris curam gerere. 3. Toletanum primum, definiens eum, qui pro vxore habet concubinam, à communionem repellendum non esse. 4. Nicænum secundum, sanciens cultum & adorationem imaginum. 5. Constantiense, adimens laicis communionem calicis. 6. Tridentinum, statuens plurima decreta contra Scripturam & consensum Patrum, ut Kemnitius ad oculum demonstrat.

B 170. Oleum & operam perdis, mi Gardi. Primo, quia nos fatemur, Concilia errare posse, nisi à Pontifice sint approbata. Et hanc scis nostram esse sententiam. Cur ergo tot exempla accumulās, ut id probes, quod nos vltro damus? Duplici, ut opinor, de causa id facis. 1. Ut simpliciotes Lutherani concipiant magnam opinionem de Gardio, quasi is lastrauerit & examinauerit omnia Concilia, quæ hæcenus in Ecclesia celebrata sunt. Si scirent, te ex Bellarmino Catholico, & Hunnio Lutherano transcripsisse, non tanti te æstimarent. 2. Ut etiam Catholicis, præsertim rudioribus, possis persuadere, non temere tot Concilia à te citata esse. Sed non obtinebis quod vis. Nota sunt Prædicantium in posturæ, ut facile caueri & contemni queant.

171. Deinde, multa ex iis, quæ dixisti, falsa sunt. Ac 1. falsum est, Concilium Constantinopolitanum primum decreuisse, Episcopum Constantinopolitanum debere esse parem & æqualem Episcopo Romano. Nusquam hoc inuentio in Concilio. Inuenio quidem cap. 5 hæc verba. *Constantinopolitana ciuitatis Episcopum habere oportet Primatum honorem post Romanum Episcopum, propterea quod sit noua Roma.* Sed aliud est, esse parem & æqualem Episcopo Romano, aliud, esse proximum post Episcopum Romanum. Hoc posterius inuenio, prius non item.

D 172. Secundò falsum est, errare Concilium Carthaginense 4. statuendo, Episcopum non debere legere libros gentilium, nec rei familiaris curam gerere. Nullus hic error est; sed præceptum vel consilium Ecclesiasticum. Potest enim Ecclesia suadere, vel etiam legitimis ex causis mandare, ut Episcopi abstineant à lectione librorum gentilium, & vacent lectioni Scripturarum ac sanctorum Patrum. Similiter, ut non implicent se curis & negotiis secularibus, sed occupentur officio pastorali, quod ipsis incumbit. Et hoc est conforme Scripturæ. 1. Timothei 4. 16. *Attende tibi & doctrina: insta in illis.* Et 2. Timoth. 2. 4. *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Et Act. 6. 2. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.*

E 173. Tertio falsum est, errasse Concilium Toletanum primum, definiens eum, qui pro vxore habet concubinam, à communionem repellendum non esse. Non est error Concilij, sed imperitia Gardij. Concilium Can. 17. sic habet: *Si quis habens vxorem fidelem, & concubinam habeat, non communicet. Caterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communionem non repellatur: tantum ut vniua mulieris, aut vxoris, aut concubina (ut ei placuerit).*

fit coniunctione contentus. Aliis viuens abiiciatur, donec desinat, & ad poenitentiam reuertatur. Vbi, per concubinam, non intelligitur fornicaria, quæ extra matrimonium uiuit, ut tu putas, qui Canonem non examinasti; sed vxor, quæ sine externa solennitate viro coniuncta est, ut patet ex iure canonico, apud Grat. dist. 34. can. 3. vbi sic dicitur: *Concubina autem hic intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis, vnita est, & coniugali affectu asciscitur. Hanc coniugem facit affectus, concubinam verò lex nominat.* Et glossa ibid. *Accipitur hic concubina, quæ cognoscitur vxoris affectu, sed non fuit ducta cum solennitate. Et talem lex concubinam vocat.* Itaque is, qui non duxit vxorem cum solennitate, sed tamen habet concubinam, quam affectu maritali accepit sine solennitate; non propterea repellendus est à communione. Nihil erroris hic est. Eodem sensu loquitur Isidorus de distantia noui & veteris Testamenti, cum ait: *Christiano, non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est: nisi vniam tantum aut vxorem, aut certe loco vxoris (si coniunx deest) concubinam.* Refertur apud Gratianum loco citato, cap. 5. videri potest Aug. libro de bono coniugali, cap. 5.

174. Quarto, falsum est, errasse Concilium Nicænum 2. sanciendo cultum & adorationem imaginum: Itemque Constantiense, adimendo laicis communionem calicis. Tu quidem dicis errasse, sed non probas. Eodem iure liceat mihi dicere, te errare. Sed extant de vtroque puncto doctissimæ controuersiæ, iam pridem à nostris conscriptæ ac diuulgatæ. Eas oppugna, si vis.

175. Quinto falsum est, Concilium Tridentinum sanxisse plurima decreta contra Scripturam, & consensum Patrum. Nec aliunde hoc probas, quam auctoritate vestri Kemnitij, qui propter apertissima mendacia merito infamis est.

176. Hæc de tuis falsitatibus. Videamus nunc, quid respondeas ad testimonia Scripturæ quibus ego in meo libello probavi, Ecclesiam errare non posse. Primum est, Matth. 16. 18. *Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & porte inferi non preualebunt aduersus eam.* Tu respondes hoc intelligendum esse, non de omnibus, qui sunt in Ecclesia, sed de electis seu prædestinatis, qui constanter adhærent doctrinæ & confessioni de Christo. An igitur putas, in Concilijs, quæ in Ecclesia celebrantur, nunquam interesse huiusmodi electos, & prædestinatos? Si nunquam intersunt, necesse est, omnes reprobos fuisse, qui interfuerunt Concilio Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino, Chalcedonensi, quod est incredibile. Si aliquando intersunt, necesse est aliqua Concilia errare non posse, quod est contra te. Deinde quæro, An nobis in hac vita constare possit, quinam sint illi, qui constanter adhærent doctrinæ & confessioni de Christo: Si potest constare, poterit etiam constare, quinam sint electi seu prædestinati, quod tamen falsum est. Si non potest constare, vnde ergo constabit, Concilia Episcoporum errare, vel non errare? Et si hoc constare non potest, omnia incerta sunt. Catholici aliter rem explicant. Eos sequere, si sapias.

177. Secundum est, 1. Timoth. 3. 15. *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Tu respondes, Ecclesiam esse quidem columnam & firmamentum, non tamen fundamentum. Hoc enim esse ipsum Christum, 1. Corin. 3. 11. qui est veritas Dei, Ioann. 14. 6. Vnde sic concludis: *Sicut columna in domo non est ipsum fundamentum, sed eidem innititur: & quamdiu innititur, tamdiu reliquam structuram suffulcire potest; si ab eorecedat, structura corruit. Ita Ecclesia est columna veritatis, superstructa super fundamentum Prophetarum &*

Apostolorum, cui si firmiter innitatur & inheret, veritatem sustentare & conseruare potest: sin ab eo recedat, & ipsam corruere, & veritatem perdere, necesse est.

178. In hac responsione duplex peccatum est. Vnum, quia cum ego dixerim, Ecclesiam non posse errare, eo quod sit columna & firmamentum veritatis; tu contra vrges, posse errare, quia non est fundamentum, sed innititur fundamento: Itaque errare, si recedat à fundamento; non errare, si non recedat. Nunc quæro, an loquaris de Ecclesia collectiue sumpta; an de Concilio, quod repræsentat Ecclesiam? (vtor tua distinctione.) Si de Ecclesia collectiue, necesse est, totam Ecclesiam errare posse, quod supra negasti. Si de Concilio, quod repræsentat Ecclesiam; iam sequitur ex tua sententia, Apostolum locutum esse de Concilio, quando dixit, *Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis.* At hoc falsum est, ut patet ex contextu. *Hæc, inquit, scribo tibi, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari: quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis:* Vbi per domum Dei non intelligit Concilium Episcoporum, sed Ecclesiam; quia non instruit illum, quomodo debeat conuersari in Concilio Episcoporum, sed potius, quomodo in Ecclesia Christi; cuius gubernatio (ex parte) erat illi, tanquam Pastori & Episcopo particulari commissa. Legatur series totius capituli.

179. Alterum peccatum est contradictionis. Nam distinguis hic tria. 1. Fundamentum, quod est Christus, veritas Dei. 2. Columnam seu firmamentum, quod innititur fundamento. 3. Reliquam structuram, quæ sustentatur à columna seu firmamento. Quando ergo dicis, Ecclesiam esse columnam veritatis, per veritatem intelligis reliquam structuram, quæ à columna sustentatur. Et rursum, quando dicis, Christum esse fundamentum, necessario dicendum tibi est, veritatem esse fundamentum; quia Christus, ut fateris, est ipsa veritas, super quam Ecclesia fundata est. Aperte igitur tibi ipsi repugnans; semel asserendo veritatem esse fundamentum, cui Ecclesia tanquam columna innititur; & semel veritatem esse reliquam structuram, quæ in columna sustentatur.

180. Tertium est, Isaia 54. 17. vbi de Ecclesia dicitur: *Omnem linguam resistentem tibi in iudicio, iudicabis.* Tu respondes, inde non posse colligi infallibilitatem Ecclesiæ in iudicando; sed hoc tantum, quod omnes calumniæ & criminationes hæreticorum, & aliorum hostium Ecclesiæ, erunt irritæ & inanes. Quid si vtrumque colligatur? ut certe colligitur. Nam sicut Deus in illo capite promittit Ecclesiæ Christi sæcunditatem, amplitudinem & firmitatem; sic etiam promittit victoriam, & iudicium contra hostes. At priora infallibiliter illi promittit: Ergo & posteriora. Cum ergo dicit, *Iudicabis omnem linguam resistentem tibi in iudicio;* promittit illi infallibile iudicium contra linguas & sectas hæreticorum: Ergo iudicium Ecclesiæ circa controuersias fidei non potest errare; alioqui vana esset Dei promissio.

VI. ARGUMENTVM.
BECANI.

Ex Analogia Iudicis controuersiarum ciuilium.

Hoc argumentum sic proposui. Inter res fidei ac religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, potest spectari multiplex analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus sepe oriuntur li-

tes ac controuersie, quæ requirunt aliquem iudicem, qui sententiam ferat inter partes litigantes; Sic etiam in fide ac religione. 2. Sicut in controuersijs ciuilibus distinguuntur hæc tria, Iudex, Lex Scriptura, & consuetudo: sic etiam in controuersijs fidei, hæc tria, Iudex, Scriptura vtriusque Testamenti, & Traditio. 3. Sicut Princeps, vel Magistratus secularis fungitur officio Iudicis in decisione controuersiarum ciuilium: sic etiam Prælati Ecclesiastici, vel Synodus Ecclesiastica, fungitur officio Iudicis in decisione controuersiarum fidei. 4. Sicut lex scripta est quasi Norma quædam seu Regula, quam sequitur Iudex secularis in decidendis controuersijs ciuilibus: sic etiam Scriptura vtriusque Testamenti est quasi Norma quædam seu Regula, quam sequitur Iudex Ecclesiasticus in decidendis controuersijs fidei. 5. Sicut sola lex scripta non est sufficiens & integra Norma omnium controuersiarum ciuilium, sed lex scripta & consuetudo simul: sic etiam sola Scriptura vtriusque Testamenti, non est sufficiens & integra Norma omnium controuersiarum fidei, sed Scriptura & Traditio simul. Hæc omnia in meo libello fusius explicauit.

182. Tu obijcis, hoc argumentum non valere, eo quod non sit eadem ratio iudicij ciuilibus & Ecclesiastici; sed multum inter se differant. Assignas autem varias differentias, quæ examinandæ sunt. Prima sumitur ex his Scripturæ locis. Ioann. 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo*; quod interpretaris de Ecclesia Christi. Item Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non sic*. Item 1. Petri 5. 2. *Pascite qui in vobis est, gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè: neque ut dominantes in clericis, sed forma gregis facti ex animo*. Et 2. Corint. 1. 23. *Non quia dominamur fidei vestra, sed adiutores sumus gaudij vestri*.

183. Nescio quorsum spectent hæc testimonia. Esto, differant inter se Ecclesia & Respublica; quod hæc sit terrena, illa cælestis & spiritualis. At inde non eueritur Analogia, quam posui, sed stabilitur hoc modo: Sicut Respublica terrena in suo iudicio seu tribunali, habet Iudicem secularem, qui iudicat; & Normam proportionatam, iuxta quam iudicat: sic etiam Ecclesia, quæ est Respublica spiritualis, habet Iudicem Ecclesiasticum, qui iudicat; & Normam sibi consentaneam, iuxta quam iudicat. Et sicut in priori iudicio distinguitur Iudex à Norma, Princeps à lege; sic etiam in posteriori. Quis dubitat?

184. Illud porrò, *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*; intelligendum est hoc sensu: Vos Apostoli, qui ad Ecclesiæ gubernationem vocati estis, non debetis imitari ambitionem, fastum, & tyrannidem gentiliū Principum; sed potius debetis esse humiles, & bonis moribus populo præluere. Neque hic sensus obstat Analogiæ, quam assignaui. Nam ex eo non licebit concludere hoc modo: In iudicio gentiliū Principum distinguitur Iudex à lege scripta; Ergo in iudicio Ecclesiastico non distinguitur; quia dictum est, *Vos autem non sic*. Sed potius hoc modo: Principes gentiles solent seuerè, tyrannice, & fastuose se gerere erga subditos in suis tribunalibus ac iudicijs. Hoc non debent facere Prælati Ecclesiastici. Eodem fere sensu explicanda sunt reliqua testimonia.

185. Altera differentia, quam ponis, est hæc: Deus ab initio mundi, diuersis temporibus constituit diuersam formam regiminis & iudicij in Ecclesia; quod de forma regiminis & iudicij ciuilibus dici non potest. Nam ante diluuium, viua voce iudicauit de statu & controuersijs religionis. Quod etiam factum est post

diluuium, tempore Abraham, Isaac, Iacob. At post egressum populi ex Ægypto, non tantum viua voce, sed etiam lege scripta sententiam tulit. Postea Apostoli partim per immediatam reuelationem Spiritus sancti, partim per Scripturam, controuersias deciderunt. Successores Apostolorum, per Scripturam tantum.

186. Hanc differentiam fuscè persequeris. Sed falsa est. Nam etiam forma regiminis ac iudicij politici sæpe mutata est. Et quidem ante diluuium, sicut viua voce ferebatur sententia iudicis in iudicio Ecclesiastico, sic etiam in politico. Aut, si putas eo tempore viguisse legem scriptam, quæ fuerit Norma iudicij politici, vnde id probabis? In libro Genesis nihil inuenies, vel de lege politica, vel de Ecclesiastica, quod fuerit scripta. Si ergo neutra fuit scripta, nulla ex hac parte potest assignari differentia.

187. Rursum, sicut post egressum filiorum Israël ex Ægypto, fuit lex scripta, iuxta quam Iudex Ecclesiasticus ferebat sententiam; sic etiam fuit lex scripta, iuxta quam Iudex politicus ferebat sententiam. Hoc constat ex libris Exodi, Leuitici, Numerorum, & Deuteronomij, vbi scriptæ sunt leges, non tantum ceremoniales, quæ ad religionem spectant: sed etiam iudiciales, quæ externæ politiæ subseruiunt. Cuiusmodi sunt leges de bello, matrimonio, repudio, homicidio, testibus, seruis & ancillis, mercenarijs, peregrinis, pauperibus, pignoribus, vsuris, furtis, depolito & commodato.

188. Denique, sicut in nouo Testamento, Norma iudicij Ecclesiastici duplex est, Scriptura & Traditio; sic etiam Norma iudicij politici duplex est, lex scripta & consuetudo. Vana igitur est differentia, quam commentus es. Et tamen, si vera esset, nihil mihi obstarat. Esto enim, forma iudicij Ecclesiastici sæpe mutata sit, forma autem iudicij politici mutata non sit; an inde sequitur, Iudicem & legem scriptam differre quidem in iudicio politico, non tamen in Ecclesiastico? Nihil minus. In vtroque differunt.

189. Tertia differentia, quam assignas, sumitur ex modo iudicandi & exequendi. 1. quia Iudex politicus habet potestatem condendi leges, & iuxta eas iudicandi. Ecclesiasticus non potest leges condere, sed debet iuxta Scripturam iudicare. 2. Ille potest in aliquo casu discedere à rigore legis scriptæ, & ex æquo & bono iudicare. Hic non item. 3. Ille potest externa vi cogere contumaces ad executionem: Hic gladio tantum spirituali. Hæc omnia confirmas plurimis Scripturæ testimonijs, quæ iam sæpe ad nauicam inculcasti, & nunc iterum repetis.

190. Nec tamen efficis, quod optas. Primò, quia sicut Iudex politicus habet potestatem condendi leges in rebus adiaphoris, sic etiam Ecclesiasticus. Et sicut ille potest nunc statuere, nunc abrogare leges de rebus adiaphoris, modò salua sit lex naturalis & diuina, sic etiam hic potest in suo genere. Nullum igitur est discrimen. Secundò, sicut Iudex Ecclesiasticus veteris Testamenti in nullo casu poterat discedere à rigore legis ceremonialis; ita nec Iudex politicus à rigore legis iudicialis. Nam de vtraque lege intelligendum est illud Deut. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo*. Et ca. 5. 1. *Audi Israël ceremonias atque iudicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete*. Et Iosue 1. 7. *Custodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moses seruus meus, ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram*. Nec in nouo Testamento discrimen est. Nam sicut Iudex politicus potest discedere à rigore legis ciuilibus, quæ purè humana est; non tamen à rigore legis naturalis aut diuinæ: sic etiam Iudex Ecclesiasticus

Ecclesiasticus potest discedere à rigore legis Ecclesiasticæ, purè humanæ, modo non agat contra legem A naturalem aut diuinam. Nihil certius.

191. In executione vtriusque iudicij fateor aliquam esse differentiam; sed quæ optime cohereat cum ijs quæ à me dicta sunt. Differentia est hæc. Iudex secularis cogit contumaces externa vi ad executionem: Ecclesiasticus, excommunicatione, & alijs remedijs Ecclesiasticis. Per hanc differentiam non evertitur hæc analogia: sicut lex ciuiliis est Norma, quam sequitur Iudex secularis in controuersijs ciuilibus; ita sacra Scriptura est Norma, quam sequitur Iudex Ecclesiasticus in controuersijs fidei.

192. Quartam differentiam sumis ex parte Iudicis, hoc modo. In iudicio ciuili, supremus Iudex, à quo omnes inferiores Iudices dependent, est aliquis Rex vel Princeps, ex hominibus constitutus, qui non minus falli & errare potest, quam inferiores Iudices. At in iudicio fidei ac religionis, supremus Iudex non est homo, qui falli potest; sed Deus, qui falli non potest, & à quo alij pendunt.

193. Hic tripliciter erras. Primò, quia Deus absolute loquendo, non tantum est supremus Iudex in causis Ecclesiasticis, sed etiam in ciuilibus: Nec soli Ecclesiastici Iudices, sed etiam seculares ab eo, tanquam à supremo Iudice, dependent. Est enim *Rex Regum, Dominus Dominantium, Iudex viuorum & mortuorum.* (1. Timot. 6. 15. Act. 10. 42.) Et quilibet Iudex secularis, in hoc officio Dei minister est, vt clare explicat Apostolus Roman. 13. 4. *Non sine causa gladium portat: Dei minister est.*

194. Deinde, sicut post Deum supremus Iudex in controuersijs ciuilibus est Rex vel Imperator: ita similiter supremus post Deum, in controuersijs fidei ac religionis, est Prælatus Ecclesiæ: Quod mirum est, te hic negare, cum antea concesseris, his verbis: *Non negamus summum Pontificem veteris Testamenti fuisse iudicem controuersiarum, & quidem tanquam Præsidentem primarium in Concilio superiori.*

195. Denique falsum est, supremum iudicem in controuersijs ciuilibus non minus errare posse, quam inferiores iudices; præsertim cum sermo sit de veteri Testamento. Ibi enim inferiores errare poterant; non poterat supremus, vt §. 120. ostensum est.

196. Manet igitur salua Analogia, quam posui. Nec obstat (quod tu obiicis) eam ex Scriptura à me probatam non esse. Satis est, ita certam, claram, & perspicuam esse, vt ex Scriptura refelli à te non potuerit. Reliqua, quæ addis, partim vera, partim antea refutata sunt. Et vix aliquid superest, quod egeat noua responsione. Itaque transco ad argumenta quæ obiicis.

CAPVT III.

Dissoluuntur argumenta Gardij.

I. Duplicia sunt argumenta, quæ obiicis. Alia pugnant pro Scriptura; alia contra Pontificem. Priora contendunt, solam Scripturam esse infallibilem iudicem: posteriora, Romanum Pontificem non esse infallibilem iudicem. Si priora valerent, nihil opus esset posterioribus. Vtraque tamen examinanda sunt, eo ordine, quo à te proponuntur.

I. ARGUMENTVM
GARDII.

Pro Scriptura.

2. Hoc sic proponis. Quinque primariò & infallibiliter terminat & definit quæstionem de Ecclesia & capite eius; ille est supremus & infallibilis controuersiarum iudex.

At sola Scriptura primariò & infallibiliter terminat & definit quæstionem de Ecclesia & eius capite.

Ergo sola Scriptura est supremus & infallibilis controuersiarum iudex.

3. Minorem probas quadrupliciter. 1. Ex ipsius rei euidencia; quia ex sola Scriptura primariò & infallibiliter demonstratur, esse Ecclesiam toto orbe dispersam, & Christum esse ipsius caput. 2. Ex Augustino & Chrysostomo, qui idem sentiunt. 3. Ex praxi & concessione Catholicorum. Quando enim volunt probare, Ecclesiam esse infallibilem, & non posse deficere, & Pontificem esse caput illius, non aliunde id probant, quam ex Scriptura. 4. ratione, quia non potest alius esse iudex, quam Scriptura. Non enim potest esse vel Ecclesia, vel Pontifex, quia de utroque est quæstio. Nemo autem est iudex sui ipsius, nisi solus Deus.

RESPONSIO.

4. Respondeo cum distinctione. Nam terminare & definire quæstionem, potest dupliciter intelligi. 1. per modum iudicis. 2. per modum normæ. Vterque enim, tam iudex, quam norma dicitur terminare & definire quæstionem; sed diuerso modo. Iudex per modum causæ efficientis. Norma, per modum causæ exemplaris. Vnde sicut aliud est Architectus, qui domum ædificat; aliud Idea, secundum quam ædificat: sic etiam aliud est iudex, qui effectiue definit & terminat controuersiam; aliud norma, secundum quam definitur & terminatur controuersia.

5. Posita hac distinctione, duplex formati potest syllogismus. Prior; qui primariò & infallibiliter terminat & definit quæstionem de Ecclesia & illius capite, per modum iudicis, ille est supremus & infallibilis controuersiarum iudex: sola Scriptura primariò & infallibiliter terminat & definit quæstionem de Ecclesia & illius capite, per modum iudicis: Ergo sola Scriptura est primarius & infallibilis controuersiarum iudex. In hoc syllogismo, minor falsa est. Nam Scriptura non terminat & definit illam quæstionem per modum iudicis, sed per modum normæ.

6. Posterior; qui primariò & infallibiliter terminat & definit quæstionem de Ecclesia, per modum normæ, ille est suprema & infallibilis controuersiarum norma: sola Scriptura primariò & infallibiliter terminat & definit quæstionem de Ecclesia per modum normæ: Ergo sola Scriptura est suprema & infallibilis controuersiarum norma. In hoc syllogismo maior vera est hoc sensu, qui primariò & infallibiliter terminat controuersiam de Ecclesia per modum normæ, ille est suprema & infallibilis norma controuersie de Ecclesia. Falsa hoc sensu: qui primariò & infallibiliter terminat controuersiam de Ecclesia per modum normæ, ille est suprema & infallibilis norma omnium controuersiarum. Nam duplex est norma, vt sæpe dixi, Scriptura & traditio. Igitur aliquæ controuersie terminantur per Scripturam; aliquæ per

traditionem; aliqua per vtraque simul. Hinc patet, quid de minori & conclusione sentiendum sit. Nam si ita subsumas in minori; Sola Scriptura primario & infallibiliter terminat controuersiam de Ecclesia; inferenda erit hæc conclusio: Ergo sola Scriptura est suprema & infallibilis norma controuersia de Ecclesia. Quæ, etsi concedatur, nihil obest nostræ causæ.

7. Ad reliqua argumenta, quibus minorem propositionem probasti, sic respondeo.

Ad 1. Ex Scriptura, tanquam ex norma; primario & infallibiliter demonstratur, esse Ecclesiam toto orbe diffusam, & Christum esse illius caput.

Ad 2. Augustinus & Chrysostomus eodem sensu intelligendi sunt.

Ad 3. Catholici ex Scriptura, tanquam ex norma, probant Ecclesiam esse infallibilem. Quod autem Pontifex sit illius caput, non quidem primarium (quod est Christus) sed secundarium seu vicarium; probant partim ex Scriptura, partim ex traditione.

Ad 4. Ecclesia potest definire per modum iudicis, quis sit legitimus Scripturæ sensus, vt tu ipse fateris: Ergo potest definire per modum iudicis, quod ex legitimo Scripturæ sensu constet, non alium in hac vita, quam Ecclesiam, esse iudicem controuersiarum.

8. At nemo, inquis, potest esse iudex sui ipsius, nisi solus Deus. Respondeo, si ita est, iugulas te ipsum. Quod sic ostendo. Nemo nisi Deus potest esse iudex sui ipsius: Ergo Scriptura non potest esse iudex sui ipsius: Ergo quando oritur controuersia de Scriptura, debet esse alius iudex.

Dicendum igitur est, Ecclesiam posse esse Iudicem sui ipsius, vt aperte testatur Deus per Prophetam, Isaia 54. 17. cum ait: *Omnem linguam resistentem tibi in iudicio, indicabis.* Et patet ex praxi ipsius Ecclesiæ, quæ à tempore Apostolorum hucusque, semper declarauit pro hæreticis habendos esse, qui ipsius doctrinam oppugnarent. Hinc in Concilijs Ecclesiasticis vsitata est illa verborum formula: *qui aliter sentit, anathema sit.*

9. Obiicies, Ergo eodem modo Scriptura potest esse sui ipsius Iudex. Respondeo. Prius probandum est, esse Iudicem. Deinde videndum, an possit esse sui ipsius Iudex. Et certum est, non posse, quando oritur controuersia de ipsius sensu. Tunc enim alio Iudice opus est, qui illius sensum ac mentem infallibiliter interpretetur. De Ecclesiæ sensu, vel non solet oriri controuersia; vel si qua oritur, facile per viam ipsius vocem tolli potest. In qua re magna est differentia inter Scripturam & Ecclesiam. Nam Scriptura, quod semel dixit, non reperit. Ac proinde, quod semel obscure ab ea dictum est, manet obscure dictum, quantum est ex parte ipsius. At Ecclesia, quod semel dixit, potest repetere; ideoque, si quid semel obscure ab ea dictum esset, potest clarius ab ea postea explicari.

II. ARGUMENTVM.

GARDII.

Pro Scriptura.

10. **A**lterum sic proponis. Quidquid complectitur & explicat iudicia Domini in controuersis religionis & cultus, immediata inspiratione Spiritus sancti prolata, ideoque penitus infallibilia, illud, loco ipsius, supremi & infallibilis iudicis officio in iisdem fungitur.

Sola Scriptura complectitur & explicat iudicia

Domini in controuersis religionis & cultus, immediata inspiratione Spiritus sancti prolata, ideoque penitus infallibilia.

Ergo sola Scriptura, loco ipsius, supremi & infallibilis iudicis officio in iisdem fungitur.

Maiorem probas, quia Deus est supremus & infallibilis iudex controuersiarum. Isaia 33. 22. *Dominus iudex noster, Dominus legifer noster.* Et Iacobi 4. 12. *Vnus est legislator & iudex, qui potest perdere & liberare.* Idem verò est, siue Deus viua voce, siue scripto suam sententiam pronunciet.

Minorem probas varijs Scripturæ testimonijs, in quibus verbum Dei, & præcepta eius appellantur *iudicia Domini.*

RESPONSIO.

11. **R**espondeo. Nomen iudicij (quantum ad hunc locum attinet) duobus modis sumi potest. 1. Pro sententia iudicis, seu pro actuali decisione controuersiarum, quam iudex facit inter partes litigantes. 2. pro lege, vel Norma, vel præceptis, quæ in pronuncianda sententia seu decisione controuersiarum seruari debent.

Si igitur priori modo vsurpas nomen iudicij, neganda est minor propositio. Non enim Scriptura complectitur & explicat actualem decisionem omnium controuersiarum, quæ hoc tempore disputantur, vt cap. 2. ostensum est: sed tamen complectitur Normam seu Regulam, iuxta quam fieri debet actualis controuersiarum decisio: non totalem, sed partialem.

Testimonia vero Scripturæ, in quibus Verbum Dei Scriptum, & præcepta eius appellantur *iudicia Domini*, intelligi debent posteriori modo. Appellantur enim iudicia Dei, id est, præcepta iudicialia, quæ seruanda sunt à Iudice, quando sententiam pronunciat. Hoc patet ex iis ipsis testimonijs, quæ à te citata sunt. V. G. Exod. 24. 3. *Moses narrauit plebi omnia verba Domini atque iudicia*, id est, præcepta iudicialia, de quibus c. 21. 22. & 23. actum erat. Item Leuit. 18. 4. *Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis.* Vbi per iudicia, intelliguntur præcepta iudicialia, quæ ad iustitiam colendam spectant. Per præcepta vero, præcepta ceremonialia, quæ ad cultum Dei referuntur.

13. Alia duo testimonia, quibus probas Deum esse supremum Iudicem controuersiarum, non valent ad hoc institutum. Nam illud Isaia, *Dominus Iudex noster, Dominus Legifer noster*, intelligitur de Christo, quatenus est Iudex operum seu factorum; non autem quatenus est Iudex controuersiarum inter partes litigantes de fide ac religione.

Illud vero Iacobi: *Vnus est Legislator & Iudex, qui potest perdere & liberare*, intelligitur de Deo, quatenus est Iudex occultorum, vt patet ex contextu. Vult enim Apostolus ostendere, non conuenire homini, sed soli Deo, vt iudicet alios de occulta intentione factorum. *Vnus, inquit, est Legislator & Iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem, quis es, qui iudicas proximum? Eodem sensu dicit alius Apostolus, Rom. 14. 4. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Et 1. Cor. 4. 5. Nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Itaque hæc testimonia nihil te iuuant. Non enim agunt de Iudice controuersiarum fidei ac religionis, sed de Iudice factorum & conscientiarum.

III. ARGUMENTVM
GARDII.

Pro Scriptura.

14. **H**Oc sic proponis: Cui Spiritus sanctus tribuit officium, vim, & facultatem iudicandi in causis fidei & religionis, ille vere in iisdem Iudex est. Scripturæ sacræ Spiritus sanctus tribuit officium, vim, & facultatem iudicandi in causis fidei & religionis.

Ergo Scriptura sacra vere in iisdem Iudex est. Maiorem probas, quia cui conuenit definitio, & proprium, eidem conuenit definitum, & id cuius est proprium.

Minorem confirmas ex Scriptura. Isaia 2. 3. *De Sion exibit lex, & Verbum Domini de Ierusalem: Et iudicabit gentes, & arguet populos multos.* Et Ioann. 5. 45. *Nolite putare, quod ego sim accusaturus vos apud Patrem: Est, qui accusat vos Moses.* Accusare vero & iudicare, hoc loco sunt æquipollentia. Et Ioa. 12. 48. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum.* Sermo, quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et Rom. 2. 12. *Quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.* Et Apocal. 20. 12. *Iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris.* Et Hebr. 4. 12. *Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti, &c.*

RESPONSIO.

15. **R**espondeo cum distinctione. Nam officium, ius & facultas iudicandi non tantum conuenit Iudici, qui effectiue iudicat, & sententiam inter litigantes pronunciat; sed etiam legi seu Normæ, secundum quam sententia Iudicis pronunciat, ut sæpe dictum est. Itaque maior propositio vera est hoc sensu; Cui Spiritus sanctus tribuit officium, vim & facultatem iudicandi effectiue, per modum Iudicis, is vere Iudex est. Sed minor falsa. Non enim Scripturæ tribuit officium iudicandi effectiue per modum Iudicis, sed obiectiue, per modum Normæ.

16. Testimonia Scripturæ, quæ adducis, nihil efficiunt. Primum est. Isaia 2. 3. *Iudicabit gentes & arguet populos multos.* Hoc intelligitur de Christo, non de Scriptura.

Secundum est, Ioann. 5. 45. *Est qui accusat vos Moses.* Vbi accusare non est idem, quod iudicare, ut tu putas. Nam ut supra dixi c. 2. §. 9. Christus distinguit tres personas. 1. Mosen accusatorem. 2. Deum Patrem Iudicem. 3. Iudæos, quia accusantur à Mose, & iudicantur à Deo Patre.

Tertium est, Ioannis 12. 48. *Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.* Ad hoc responsum est c. 2. §. 3.

Quartum est, Rom. 2. 12. *Quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.* Nempe, tanquam per Normam, non tanquam per Iudicem. Iudicabuntur enim à Deo Iudice; iuxta illam legem, quam transgressi sunt.

Quintum est, Apocal. 20. 12. *Iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris.* Hoc intelligitur de extremo die iudicij, in quo iudicabuntur opera: non autem de hac vita, in qua iudicantur controuersie fidei. Est autem hic sensus, Mortui iudicabuntur à Christo Iudice secundum ea, quæ scripta sunt in libris conscientiarum.

Sextum est, Hebr. 4. 12. *Viuus est sermo Dei & efficax, &c.* Hoc non intelligitur de Verbo Deo scripto, ut tu interpretaris, sed de Verbo Dei increato, ut ostensum est c. 1. §. 51.

IV. ARGUMENTVM
GARDII.

Pro Scriptura.

17. **H**Oc est tale. Quod essentia sua est immediata & infallibilis vox & doctrina Spiritus sancti de vera religione & cultu Dei, illud, loco Spiritus sancti, est supremus, infallibilis & absolutus Iudex controuersiarum.

Sola Scriptura essentia sua est immediata & infallibilis vox & doctrina Spiritus sancti de vera religione & cultu Dei.

Ergo sola Scriptura est supremus, infallibilis & absolutus Iudex controuersiarum.

Maior, inquis, non eget probatione. Minorem probas quadruplici genere testimoniorum Scripturæ. Nam aliqua testantur, Scripturam esse vocem Dei. Alia, Scripturam esse à Deo inspiratam. Alia, Scripturam id dicere, quod Deus dicit. Alia denique Spiritum sanctum, quasi præsentem loqui ea quæ in Scriptura legimus.

RESPONSIO.

18. **R**espondeo. Et maior & minor propositio falsa est. Maior quidem, quia non quidquid est vox & doctrina Dei de vera religione & cultu, est Iudex controuersiarum. Nam Deus multa dixit & docuit de vera religione & cultu, quæ non dixit & docuit, tanquam Iudex, sed tanquam supremus Dominus & Princeps, tanquam legislator, tanquam conditor veteris ac noui Testamenti. V. g. dixit & docuit, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Item, *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Item, *Accipite Spiritum sanctum: Quorum remisistis peccata, remissa sunt eis.* Hæc non dixit & docuit, tanquam Iudex controuersiarum, quia cum illa diceret & doceret, nulla erat controuersia inter homines de Baptismo, Eucharistia, & Absolutione, cum nihil adhuc expresse de eiusmodi Sacramentis auditum esset: sed dixit & docuit, tanquam noui Testamenti conditor & legislator.

19. Minor etiam falsa est, quia non sola Scriptura, sed etiam Traditio est vox & doctrina Dei. Imo vox & doctrina Dei prius fuit tradita, quam scripta. Neque tunc minus erat vox & doctrina Dei, quando non erat scripta, quam nunc, postquam scripta est. Porro quadruplicia illa testimonia, quæ adducis ad probandam minorem, nihil omnino probant. Non enim valent hæc consequentia. 1. Scriptura est vox Dei: Ergo sola Scriptura est vox Dei. 2. Scriptura est à Deo inspirata: Ergo sola Scriptura est vox Dei. 3. Quod Scriptura dicit, hoc Deus dicit: Ergo sola Scriptura est vox Dei. Quartò, Spiritus sanctus quasi præsens loquitur ea, quæ in Scriptura legimus: Ergo sola Scriptura est vox Dei. Si apud vos valent, habetis nouam Dialecticam, sicut & nouam fidem.

V. ARGUMENTVM
GARDII.

Pro Scriptura.

20. **H**Oc est huiusmodi Quidquid ab ipso Deo ideo inspiratum & dictatum est, ut de articulis fidei & religionis Christianæ ad salutem necessarijs, certo & infallibiliter nos erudiat, veram doctrinam confirmet, falsam rejiciat & condemnet, illud loco Dei, fungitur officio supremi & infallibilis Iudicis in controuersijs fidei & religionis.

Scriptura sacra ab ipso Deo ideo inspirata & dictata est.

Ergo Scriptura sacra fungitur officio supremi & infallibilis Iudicis in controuersijs fidei & religionis.

Maiorem sic probas, quia proprium officij arguit ipsum officium: At certo & infallibiliter pronunciare de articulis fidei ad salutem necessarijs, veram doctrinam asserere, falsam damnare, proprium est officij supremi & infallibilis Iudicis controuersiarum: Ergo arguit ipsum officium supremi & infallibilis Iudicis. Minorem probas ex Scriptura. Exodi 24. 12. Et Deut. 17. 18. Et Deut. 31. 24. Et 4. Reg. 22. 13. Et Lucæ 1. 2. Et Romæ 15. 4.

RESPONSIO.

21. **R**espondeo, Illud officium, quod describitur in maiori propositione, non est proprium Iudicis, sed commune Iudicij & Normæ: sed diuerso modo, ut supra dixi. Nam Iudex per modum causæ efficiens; Norma per modum causæ exemplaris, infallibiliter nos erudit veram doctrinam confirmando, falsam rejiciendo. Vnde maior propositio debet distingui. Vera est hoc sensu. Quidquid à Deo inspiratur, ut nos infallibiliter erudiat per modum Iudicis, fungitur officio Iudicis. Falsa hoc sensu. Quidquid à Deo inspiratur, ut nos infallibiliter erudiat per modum Normæ, fungitur officio Iudicis. Similiter minor vera est, si intelligatur de Normæ: falsa, si de Iudice. Non enim Scriptura à Deo inspirata est eo fine, ut nos erudiat per modum Iudicis, sed per modum Normæ. Nec aliud probant testimonia à te citata. Singula tamen percurram.

22. Primum est, Exodi 24. 12. *Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem & mandata, que scripsi, ut doceas eos.* Sensus est, Dabo tibi decem præcepta decalogi in tabulis lapideis à me scripta, ut doceas filios Israël. Hinc tu inferis; Ergo decem præcepta decalogi ideo data sunt, ut sint Iudex controuersiarum. Ego sic infero; Ergo data sunt, ut sint Norma, secundum quam viuere debeamus. Vter rectius?

Secundum est in Deut. 17. 18. *Postquam Rex sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, legetque illud omnibus diebus vite sue: ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, que in lege præcepta sunt.* Hic etiam non agitur de Deuteron. tanquam de Iudice controuersiarum, sed tanquam de Normæ seu lege, quæ Rex in vita & moribus iubetur sequi & obseruare.

Tertium est in Deuteron. 31. 24. *Postquam scripsit Moyses verba legis huius in volumine, atque compleuit, præcepit Leuitis, qui portabant arcam fœderis Domini dicens: Tollite librum istum, & ponite eum in latere arce*

fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium. Hic tu vim ponis in illis verbis, *Ut sit ibi contra te in testimonium.* Quæ putas sic accipienda esse; Ut iudicet te, vel, ut sit Iudex controuersiarum apud te. Erras. Verus sensus colligitur ex eo, quod immediate sequitur: *Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuente me, & ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum: Quanto magis cum mortuus fuero? Sunt verba Moysi ad populum seu filios Israël. Quasi dicat; Ne post meam mortem contentiose agatis contra Deum (sicut sæpe egistis) & pertinaciter negetis, vos ab eo legem Deuteronomij accepisse; volo, ut liber iste, in quo scripta est lex Deuteronomij, recondatur in arca, & diligenter custodiatur à Leuitis; ut si aliquando contingat vos Deo rebelles esse, & malitiose obtendere, quod nihil sciatis de lege vobis data; possit ipsum exemplar vobis exhiberi, & contra vestram contumaciam in testimonium veritatis proferri. Ex quo sensu, qui verissimus est, nihil aliud sequitur, quam librum Deuteronomij positum fuisse in arca, ut esset testis contra Iudæorum contumaciam, non autem ut esset Iudex controuersiarum.*

Quartum est, 4. Reg. 22. 13. Vbi Iosias Rex loquens de volumine legis, ait: *Non audierunt Patres nostri verba libri huius, ut facerent omne, quod scriptum est nobis.* Hinc inferis; Ergo Scriptura huius libri est Iudex controuersiarum. Belle, ut soles. Sic potius; Ergo Patres nostri non secuti sunt normam vitæ ac morum, quæ illis præscripta est.

Quintum est, Lucæ 1. 2. Vbi Euangelista reddit causam, cur ad Theophilum scripserit historiam de Christo, his verbis: *Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.* Quid hinc efficias? Nimirum, solenne illud, quod soles: Ergo Euangelium Lucæ est Iudex controuersiarum. Quasi verò, quicumque liber eo fine scribitur, ut veritas innotescat, statim controuersiarum Iudex dicendus sit.

Sextum est, Romæ 15. 4. *Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.* Id est, quæcunque in Scriptura veteris Testamenti scripta sunt, præsertim de Christo (de illo enim citauerat illum versiculum ex Psalm. 68. *Impropria impropertium tibi ceciderunt super me*) ad nostram, qui Christiani sumus, instructionem & imitationem scripta sunt; ut exemplo eorum, quos Scriptura commemorat aduersas res patienter sustinuisse, & inde consolationem percepisse, discamus etiam nos aduersa patienter ferre, & firmam spem consolationis concipere, quam Deus tempore aduersitatis largiri solet. An etiam hinc concludes Scripturam esse Iudicem controuersiarum? Mirus artifex es.

Septimum est 1. Corinth. 46. *Hæc autem, fratres, transfigurauit in me & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio.* Hic maiusculis litteris notas illa verba, **NON SVpra ID, QVOD SCRIPTVM EST SAPERE.** Sed quorsum, nescio. Sensus Pauli est; Quæ hæcenus dixi contra nouam gloriationem Magistrorum, itemque contra eos, qui aiunt, Ego sum discipulus huius Magistri Ego illius, Ego istius: Hæc omnia transfigurauit in me & Apollo, id est aliorum personam in nos duos transtuli, & de ijs sub nostro nomine locutus sum, ut nostro exemplo discatis non amplius inflari, & gloriari, & contentiones serere, sed modeste de vobis loqui & sentire, sicut ego supra de me scripsi & locutus sum, c. 2. 2. *Non iudicauit me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Hinc fortasse sic concludes: Non debetis plus vobis

his arguere, quam quod ego de me supra scripsi: Ergo Scriptura ideo inspirata est, ut sit Iudex controuersiarum. Reliqua testimonia, vel eiusdem momenti sunt, vel iam sæpe explicata.

VI. & VII. ARGUMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

23. Sextum nihil differt à præcedentibus, nisi modo proponendi. Est autem tale. Quod tanquam immediatum verbum & iudicium suum in rebus diuinis ipse Deus Ecclesiæ commendauit, ut ab eo certam, perspicuam, & infallibilem sententiam & doctrinã de vera religione & cultu, fide & moribus, peteret; id ipsum, loco Dei, est supremus & infallibilis iudex controuersiarum fidei & religionis. Scripturam sacram, tanquam immediatum verbum & iudicium suum, in rebus diuinis ipse Deus Ecclesiæ commendauit, ut ab ea certam, perspicuam, & infallibilem sententiam & doctrinam de vera religione & cultu, fide & moribus peteret.

Ergo Scriptura sacra, loco Dei, est supremus & infallibilis iudex controuersiarum fidei & religionis.

Maiores autem per se claram esse. Minorem confirmas plurimis Scripturæ testimoniis, quæ nihil aliud conuincunt, quam quod à Scriptura, tanquam à norma vel regula debeamus petere doctrinam de fide & moribus. Quod non nego.

24. Septimum est eiusdem momenti, quod sic proponis. Cuius iudicium & sententiam, loco Dei, pij in veteri Testamento, in dubiis religionis & cultus principaliter secuti sunt, is fuit supremus & infallibilis iudex controuersiarum, & adhuc est.

Scripturæ iudicium & sententiam loco Dei, pij in veteri Testamento, in dubiis religionis, & cultus principaliter secuti sunt.

Ergo Scriptura fuit supremus & infallibilis iudex controuersiarum, & adhuc est.

Maiores certa est, inquis. Minorem probas diuersis exemplis.

Primo, quia Rubenitas, Gadditas, & dimidia tribus Manasse, secuti sunt iudicium & sententiam Scripturæ, in decisione illius controuersie, An ipsi rectè fecissent, extruendo altare in suis finibus? Cui decisioni non solum reliqui Israëlitas, sed etiam Phinees Sacerdos acquieuit. (Iosue 22.)

Secundo, Iosaphat securus est iudicium & sententiam Scripturæ, quando excelsa & lucos sustulit. (1. Paralip 17. 6.)

Tertio, Amasias, filius Ioas Regis Iuda, Scripturæ definitionem securus est, non interficiendo filios eorum, qui patrem suum occiderant. (4. Reg. 14. 5.)

Quarto, Ezechias per omnia securus est sententiam & præscriptum legis, celebrando Pascha mente secundo. (2. Paralip. 30. 5.) constituendo sacerdotium & sacrificia quotidiana. (2. Paralip. 31. 3.) destruendo simulachra, lucos, excelsa, & nouam reformationem instituendo. (4. Reg. 18. 4.)

Quinto, idem accidit tempore Iosue, qui etiam reformationem diuini cultus instituit iuxta sententiam & iudicium Scripturæ. (4. Reg. 23. 3.)

Sexto, utrumque imitati sunt Iosue & Zorobabel, ac fratres eorum, post reditum à captiuitate Babylonica. (1. Esdræ 3. 2.)

Septimo, iudex in illa questione, an alienigenæ uxores essent retinendæ vel dimittendæ; non fuit Esdras, nec summus Pontifex, sed Scriptura. (1. Esdræ 10. 4.)

Opusc. Bæc. Tom. IV.

Octauo, instauratio cultus diuini facta est à Machabæo & fratribus eius, iuxta legem scriptam. (1. Machab. 4. 47.)

Nono, quæstio de Messia, & de loco natiuitatis Christi, à Scriptura decisa est. (Matth. 2. 5.)

Decimo, Christus Iudæis dixit, Ioan. 5. 38. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis uitam æternam habere.*

Vndecimo, & Iudæi Ioan. 9. 28. dixerunt: *Tu discipulus illius (Christi) sis. Nos autem Moysis discipuli sumus.*

Duodecimo, Pharisei in quæstione de libello repudij ad Moysen prouocabant. (Matth. 19. 7.) Sadducæi ad eundem. (Matth. 22. 24.)

RESPONSIO.

25. Respondeo. Hæc omnia, quæ tam prolixè proponis, vnica distinctione diluuntur. Nam duplex est sententia seu iudicium. Altera iudicis, altera legis seu normæ, ut dictum est cap. 2. §. 15. & 17. Igitur pij homines in veteri Testamento secuti sunt iudicium Pontificis, tanquam ordinarij iudicis. (Deut. 17.) Et rursum, secuti sunt iudicium Scripturæ, tanquam normæ seu legis, ut probant exempla à te allata. Est autem magnum discrimen inter sententiam iudicis & legis. Nam sententia iudicis tunc solum exquiritur, quando orta est controuersia de aliqua re ad fidem vel religionem pertinente. At sententia legis seu normæ, semper necessaria est; etiam in rebus clarissimis, ubi nulla potest esse controuersia. Semper enim tenentur pij homines sequi sententiam & iudicium Scripturæ, quando ipsa, tanquam norma seu lex, præcipit aliquid vel prohibet.

26. Circa exempla à te allata notandum est, falsum esse, quod ais, Rubenitas & Gadditas, ex Scriptura definiuisse quæstionem, an bene fecissent, nouum altare apud Iordanem erigendo. Non definiuerunt ipsi quæstionem, sed cum accusarentur ab alijs Israëlitis de idololatria, quasi recessissent à vero Deo, & nouum altare falsis dijs erexissent, inuocarunt Deum iudicem, & testati sunt, se non recessisse à Deo, nec altare contra ipsius præceptum erexisse. Verba illorum sunt hæc: *Fortissimus Deus Dominus, ipse nouit, si preuaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in presenti: Et si ea mente fecimus, ut holocausta & sacrificium, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse querat & iudicet, &c.* Ex quibus verbis constat, eos tanquam reos & iniuste accusatos prouocasse ad Deum iudicem, & testatos esse conscientiam suam, se non peccasse contra mandatum Dei, quo iubebatur populus Israëliticus habere tantum vnum locum sacrificij, & vnum altare. (Leuit. 17. 8. Et Deuter. 12. 5. & sequentibus.)

Addo, Scripturam in hac quæstione non potuisse esse iudicem. Non enim erat quæstio, An absolute liceret nouum altare erigere, sed, An liceret erigere eo animo, ut ibi offerrentur sacrificia? Israëlitas putabant illos erexisse eo animo. Illi negabant. Scriptura non potuit hanc litem dirimere. Ideo non prouocarunt ad Scripturam, sed ad Deum, qui nouit internas hominum cogitationes, & dixerunt: *Si malo animo ereximus, puniat nos Deus.*

R

VIII. ARGUMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

27. **O** Crauum eiusdem farinae est, quod sic proponis. Ad cuius iudicium & sententiam infallibilem, Christus in disputationibus de vero cultu Dei, & grauissimis fidei quaestionibus, cum Satana, Iudaeis, Phariseis & Sadduceis habitis, potissimum prouocauit, is sine vlllo dubio, loco Dei & Spiritus sancti, absolute supremus & infallibilis est controuersiarum religionis iudex.

Ad iudicium & sententiam Scripturae sacrae infallibilem, Christus in disputationibus de vero cultu Dei & grauissimis fidei quaestionibus, cum Satana, Iudaeis, Phariseis, & Sadduceis habitis, potissimum prouocauit.

Ergo sola Scriptura sacra, loco Dei & Spiritus sancti, absolute supremus & infallibilis est controuersiarum religionis iudex.

Maior est manifesta, inquis, Minorem probas his exemplis.

Primò, quia Christus disputans cum Satana, prouocauit ad Scripturam, dicens: *Scriptum est*, Matt. 4. 4.

Secundò, disputans contra Iudaeos, prouocauit ad Scripturam Mosaicam, Ioan. 5. 45. *Nolite putare, quod ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui accusat vos Moses.*

Tertiò disputans contra Phariseos prouocauit ad Scripturam in his quaestionibus. 1. An conuersandum & comedendum sit cum publicanis & peccatoribus? 2. An prophanetur sabbatum à discipulis esurientibus, spicas vellicando & manducando? 3. Quid faciendo, possit quis consequi vitam aeternam? 4. An liceat homini quacunque de causa dimittere uxorem suam? 5. An iusto zelo reformauerit templum? 6. An peccent pueri, acclamantes illi, *Osanna filio David*? 7. Quod sit praecipuum in lege maximum? 8. An Christus tantum sit filius Davidis?

Quartò, disputans cum Sadduceis de resurrectione mortuorum, produxit Scripturam, & legitima consequentia ex ea demonstrauit, resurrecturos aliquando esse mortuos. *Math. 22. 29.*

RESPONSIO.

28. **E** Adem est solutio huius argumenti, quae praecedentium. Christus prouocauit ad Scripturam, tanquam ad Normam seu Regulam, quam Iudaei, Pharisei, & Sadducei admittebant. Nec aliud probant exempla, quae adfers. Aliqua tamen, vel ne hoc quidem probant; vel omnino ad rem de qua agimus, non spectant. Cuiusmodi sunt haec duo.

Vnum de Satana. Nam ille non disputauit cum Christo de fide & religione, sed tentauit illum, ut haberetur *Matt. 4. 1. Tunc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo*, non ut disputaret. Tentare autem tria significat. 1. Ad peccatum incitare. 2. Cognoscendi causas inquirere & explorare. 3. Dei potentiam experiri velle. Satan igitur tentauit Christum his tribus modis. 1. Quia incitauit illum ad peccandum, cum dixit, *Hac omnia dabo tibi, si cadens adoraueris me*. 2. Voluit inquirere & explorare, an esset Filius Dei: *Accedens tentator dixit, si Filius Dei es*. 3. Voluit experiri potentiam Dei: *Dic ut lapides isti panes fiant*. Nec obstat, quod uterque Scripturam citauerit. Hoc enim non fecerunt studio disputandi:

A sed diabolus, ut tentaret Christum; Christus, ut illura confunderet. Alterum est Ioan. 5. 45. *Nolite putare, quod ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui accusat vos Moses.*

Hoc testimonium, ut saepe dixi, nihil ad rem facit. Non enim Moses, id est, Scriptura Mosaica constituitur hoc loco Iudex inter Christum & Iudaeos, ut tu fingis, sed accusator Iudaeorum apud Deum Iudicem.

29. Porro, quod in ultimo exemplo dicis, Christum ex Scriptura per legitimam consequentiam demonstrasse; resurrecturos esse aliquando mortuos; non quidem nego, sed tamen velim ex te, vel ex aliis Lutheranis intelligere; quamnam fuerit illa legitima consequentia? Iam aliquot annos in hac quaestione desudastis, & nihil proficitis.

IX. ARGUMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

30. **N**Equè hoc differt à praecedente. Et est huiusmodi. Ad quem, loco Spiritus sancti, in doctrina vera confirmanda, & falsa confutanda, prouocarunt Apostoli, is loco Spiritus sancti, absolute supremus & infallibilis est controuersiarum religionis Christianae Iudex.

Ad solam Scripturam sacram, loco Spiritus sancti, in doctrina vera confirmanda, & falsa confutanda, prouocarunt Apostoli.

Ergo sola Scriptura sacra, loco Spiritus sancti, absolute supremus & infallibilis est controuersiarum religionis Christianae Iudex.

Maior clara est, inquis: Quia Apostoli quoque fuerunt controuersiarum Iudices. Si ergo ad alterius iudicium prouocarunt, certe eum omnium supremam & infallibilem auctoritatem in iudicando obtinere necesse est.

Minorem probas exemplo trium Apostolorum Petri, Pauli, & Iacobi, qui varia doctrinae Christianae capita ex Scripturis confirmarunt.

RESPONSIO.

31. **R**Espondeo. Non opus est noua solutione. Apostoli prouocarunt ad Scripturam, tanquam ad Normam, quam in doctrina fidei ac religionis sequi debeamus. Non tamen ad solam Scripturam, ut tu fingis. Nam Apostolus Petrus *Act. 15. 7.* disputans de circumcisione, non prouocauit ad Scripturam, sed ad historiam rei gestae, quae tunc temporis nondum erat scripta, ut cap. 2. ostensum est. Similiter in posteriori Epistola canonica cap. 1. 17. disputans de Christi diuinitate, non solum prouocauit ad prophetiam veteris Testamenti, sed etiam ad vocem Dei Patris, *Hic est Filius meus dilectus*. Item Paulus & Barnabas in Concilio Apostolorum, volentes ostendere, gentiles sine circumcisione saluari posse, prouocarunt ad miracula, quae in gentiliū conuersione per ipsos erant patrata. (*Act. 15. 12.*) Denique Paulus commendauit Traditiones, 2. *Thessalonic. 2. 14. Itaque fratres stete, & tenete Traditiones.*

X. ARGUMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

32. **H**Oc sic proponis: Cuius iudicium & definitionem, tanquam ipsius Spiritus sancti, principaliter secuti sunt Patres in Conciliis Ecclesiasticis; ille loco Spiritus sancti, absolute supremus & infallibilis est controuersiarum Iudex. Scripturae iudicium & definitionem, tanquam ipsius Spiritus sancti, principaliter secuti sunt Patres in Conciliis Ecclesiasticis.

Ergo Scriptura loco Spiritus sancti, absolute supremus & infallibilis est controuersiarum Iudex. Minorem probas variis Conciliorum exemplis.

RESPONSIO.

33. **R**espondeo. Quia semper repetis idem argumentum, accipe vicissim eandem solutionem. Tria tamen speciatim hinc notanda sunt. Vnum est, quod inconstans sis. Nam alibi fateris Pontificem in V. T. itemque Apostolos & Concilia in N. T. fuisse Iudices controuersiarum: Et Scripturam fuisse Normam, quam illi in decidendis controuersis secuti sint. Vnde concludo, si Scriptura respectu Conciliorum fuit Norma: Ergo respectu eorundem non fuit Iudex.

34. Alterum est, quod cites multa Concilia, quae vestram doctrinam oppugnant. Vel ergo citas illa, tanquam legitima, vel tanquam illegitima. Si tanquam legitima, debes agnoscere à legitimis Conciliis damnatos vos esse. Si tanquam illegitima, non potes ex illis legitime aliquid probare.

35. Tertium est, quod fraudulenter asseras Constantinum Imperatorem in Concilio Nicæno remisisse Episcopos ad iudicium & sententiam Scripturae, (ex Socrate lib. 1. hist. Ecclesiast. c. 7.) Quasi Constantinus sua auctoritate id fecerit, & Episcopis in Concilio præfuerit. At contrarium ex Socrate colligitur. Nam loco citato de Constantino sic scribit: *Cum autem iam uniuersi conuenissent, preparatus erat à Rege locus amplius in Regia, instructus subsellis, & solis, quae Episcoporum numero sufficere possent; atque ita debito ipsis honore habito, iussit introire, & consultare de re proposita. Ipse quoque cum paucis postremus omnium ingressus est, & paruo in solio posito assedit præfatus veniam prius, & petita concessione ab Episcopis.* Estne hoc præfidere in Concilio?

XI. ARGUMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

36. **H**Oc ita proponis. Cuius iudicium infallibile veteres Orthodoxi Patres in controuersis & disputationibus de religione non solum agnouerunt, sed etiam iudicio omnium Conciliorum & Patrum prætulerunt, is supremus ipsis & infallibilis fuit controuersiarum fidei & religionis Christianae Iudex.

Solius Scripturae iudicium infallibile veteres & Orthodoxi Patres in controuersis & disputationibus de religione non solum agnouerunt, sed etiam iudicio omnium Conciliorum & Patrum prætulerunt.

Ergo sola Scriptura illis supremus & infallibilis

A fuit controuersiarum fidei & religionis Christianae Iudex. Maiorem dicis euentissimam esse. Minorem probas multis Patrum testimoniis.

RESPONSIO.

37. **R**espondeo. Peccas contra doctrinam, quam defendis. Nam doctrina tua est, controuersias ad fidem & religionem pertinentes ex sola Scriptura decidendas esse. At controuersia, de qua agimus, pertinet ad fidem & religionem: Ergo, iuxta tuam doctrinam, ex sola Scriptura decidenda est.

B Quorsum ergo tot Patrum testimonia in medium adducis, & ex iis controuersiam decidis? Vel enim Patres in hac controuersia fallibiles, vel infallibiles sunt: Si fallibiles, frustra à te citantur. Si infallibiles, iam non sola Scriptura infallibilis est.

38. Deinde maior propositio argumenti tui falsa. Nam, ut sæpe dixi, duplex est iudicium. Aliud Iudicis; aliud Legis seu Normae. Patres agnouerunt infallibile iudicium Scripturae, non ut Iudicis, sed ut Normae. Ut ergo vera sit propositio, debet sic explicari: Cuius iudicium infallibile Patres agnouerunt, is fuit ipsis vel Iudex, vel Norma infallibilis. Minor etiam falsa est. Nam Patres non solum agnouerunt infallibile iudicium Scripturae, sed etiam Traditionis. Hoc supra ostendi. Taceo de mala fide, qua usus es in citandis Patrum quorundam testimoniis. Sed nihil hoc noui est.

XII. ARGUMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

39. **H**Oc est eiusmodi. Cui proprietates & conditiones supremi Iudicis Ecclesiastici competunt, is vere est supremus controuersiarum religionis Christianae Iudex.

Soli Scripturae proprietates & conditiones supremi Iudicis Ecclesiastici competunt.

Ergo sola Scriptura vere est supremus controuersiarum religionis Christianae Iudex. Minorem probas, quia proprietates & conditiones supremi Iudicis Ecclesiastici potissimum sunt quatuor.

Prima, ut exortis controuersis, ab omnibus libere semper adiri & audiri possit.

Secunda, ut superiorem, ad quem appellari possit, non habeat.

Tertia, ut absolute sit infallibilis, ita ut nullo modo errare & fallere queat.

Quarta, ut partes litigantes in conscientis suis de sententia vera & falsa conuincere; & ad hanc abiiciendam, illam amplectendam, efficaciter cogere possit. Has omnes & singulas soli Scripturae competere, probas ex Scripturis, quas paulo post examinabimus.

RESPONSIO.

F 40. **R**espondeo. Vel loqueris de supremo Iudice absolute, vel de supremo, quæ in hac vita uisibiliter presentem habemus. Si de priori, is nõ alius est, quam Deus. Sed prima proprietas à te posita illi non conuenit. Non enim ab omnibus semper adiri & audiri potest. Non quidem immediate per se, ut constat. Nec etiam mediate per Scripturam, quæ illius vox est. Primum, quia scriptura non est vox Dei, ut Iudicis, sed ut supremi Principis ac Legislatoris. Non est vox decidentis controuersias sed præscribentis Normam

R ij

quam in fide & moribus sequi debeamus. Deinde, nō semper ab omnibus adiri & audiri potest. Nam ab Adamo vsque ad Moſen nulla fuit Scriptura diuina quæ adiri vel audiri potuerit. Traditio ſufficiebat. Nulla item Scriptura Euangelica vel Apoſtolica fuit aliquot annis poſt Chriſti mortem. Nam Matthæus putatur Euangelium ſcripſiſſe anno 8. poſt Chriſti Aſcenſionē: Marcus decem poſt annis: Lucas quindecim: Ioannes triginta duobus. Igitur ſi eo tempore exorra fuiſſet aliqua controuerſia, Scriptura Euangelica ab omnibus adiri & audiri non potuiſſet. Imo nec multis annis poſtea. Nam Baronius refert ex Hilario, nullam Scripturam fuiſſe in Gallia per aliquot centenos annos.

41. Si autem loqueris de ſupremo Iudice, quem in hac vita viſibiliter præſentem habemus, dico Eccleſiam eſſe, non Scripturam. 1. Quia Eccleſia ſemper adiri & audiri potest, vt iudex. 2. Eccleſia in hac vita non habet ſuperiorem ad quem appellare poſſit. Matthæi 18. 17. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Hic non datur locus appellationi. 3. Eccleſia infallibilis eſt, & errare non potest. Eſt enim *columna veritatis, & porte inferi non praualebunt aduerſus eam.* 4. Eccleſia potest partes litigantes in conſcientiis de vera vel falſa ſententia conuincere. Nec opus eſt, vt poſſit eas efficaciter cogere ad veram amplectendam, & falſam abiiciendam. Hoc enim nec Scriptura per ſe potest facere, niſi aliunde accedat ſingularis Dei gratia, quæ non minus datur iis, qui obediunt Eccleſiæ, quam qui Scripturam legunt & interpretantur.

41. Obiicis quidem aliquot teſtimonia, quibus probas Scripturam præſtare id poſſe; ſed fruſtra. Primum eſt, Ioan. 17. 20. vbi Chriſtus ait, *Non pro eis (Apoſtoliſ) rogo tantum, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* Verbum autem Apoſtolorum, inquis, non eſt extra Scripturam. Reſpondeo. Erat tunc extra Scripturam, quando ab initio prædicabant Euangelium, & multi per prædicationem illorum credabant in Chriſtum. Deinde, non ſequitur, Chriſtus orat pro iis, qui per ſcripturam credunt in ipſum; Ergo ſcriptura per ſe efficaciter conuincit partes litigantes ad veram ſententiam amplectendam.

Secundum eſt, Rom. 1. 16. *Non erubeſco Euangelium. Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti.* Reſpondeo. Euangelium non accipitur ibi pro Scriptura vel voce Euangelij, ſed pro rebus prædicatis per Euangelium; cuiuſmodi ſunt, mors & meritum Chriſti, Sacramenta, promiſſa & præcepta Euangelica. Hæc enim habent vim ſeu potentiam ſaluandi eos, qui in Chriſtum credunt. Et illam vim non accipiunt à Scriptura Euangelica, quia antequam ſcriptum eſſet Euangelium, habebant eandem vim, quam nunc habent. Non enim minus potens erat mors & meritum Chriſti, quando viuæ tantum voce prædicabatur Euangelium, quam nunc eſt, quando etiam in Codice ſcriptum legitur.

44. Tertium eſt, 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum,* &c. Reſpondeo. Aliud eſt, vtile eſſe: Aliud, efficaciter cogere ad amplectendam veram doctrinam. Fateor, Scripturam eſſe vtilem ad ea, quæ dicta ſunt. Nego, Scripturam efficaciter cogere partes litigantes ad amplectendam veram doctrinam. Nam ſi id faceret, nemo perſisteret in falſa doctrina: Nemo in errore & hæreſi, Contrarium clamat experientia.

45. Quartum eſt, Hebr. 4. 12. *Vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiſi.* Reſpondeo. Non loquitur Apoſtolus de ſermone ſeu Verbo Dei ſcripto, ſed de ſermone ſeu Verbo Dei increato. De

A quo Ioan. 1. 1. *In principio erat Verbum.* Hoc iam ſæpe dictum eſt.

46. Quintum eſt, 2. Petri 1. 10. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucerna lucenti in caliginoso loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus noſtris.* Reſpondeo. Nihil ad rem. Non enim ſequitur: Scriptura prophetica eſt lucerna lucenti in loco caliginoso: Ergo efficaciter cogit ad veram ſententiam amplectendam. Certe non cogit Iudeos.

B ARGUMENTA GARDII

Contra Pontificem.

47. **H**actenus reſponſum eſt ad duodecim argumenta, quibus conatus es probare, ſolam Scripturam eſſe infallibilem controuerſiarum iudicem. Non probaſti hoc. Solum probaſti, eſſe infallibilem Normam, quam Iudex in deciſione controuerſiarum ſequi debet. Superſunt alia duodecim argumenta quibus contendis, Romanum Pontificem non eſſe infallibilem Iudicem. Ea quanti momenti ſunt, deinceps perpendendum eſt. Solum præmoneo, reſponſum ſuffuratum eſſe ex Bellarmino, & ſolutionem, quam Bellarminus adhibet, omiſiſſe.

I. ARGUMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

48. **P**rimum eſt tale: Cui nec à Chriſto, nec ab Apoſtoliſ in nouo Testamento vnquam tributa eſt ſumma authoritas & poteſtas iudicandi de controuerſiſ fidei, is nec ſupremus earundem Iudex eſt.

D Atqui Pontifici Romano nec à Chriſto, nec ab Apoſtoliſ in nouo Testamento, vnquam tributa eſt ſumma authoritas & poteſtas iudicandi de controuerſiſ fidei.

Ergo nec Pontifex Romanus ſupremus earundem Iudex eſt.

RESPONSIO.

49. **R**eſpondeo. Maior diſtinguenda eſt. Nam illa particula, *Tributa*, poteſt dupliciter intelligi. 1. vt tribuere idem ſit, quod reipſa dare. Et ſic ſolus Chriſtus potuit tribuere, id eſt, reipſa dare alicui ſupremam authoritatem & poteſtatem iudicandi de rebus fidei, non item Apoſtoliſ, 2. vt tribuere ſit idem, quod externa voce vel ſigno agnoſcere; quo pacto is, qui Petrum vocat Apoſtolum, cenſetur illi tribuere dignitatem Apoſtolicam: non quod reipſa donet illi dignitatem, quam antea non habuerit; ſed quod externo ſigno profiteatur, & agnoſcat illam habere dignitatem, quæ ab alio illi data eſt.

50. Si ergo maior proſcriptio ſumitur priori modo, non debent nominari Apoſtoliſ, ſed ſolus Chriſtus, hoc modo: Cui Chriſtus in N. T. non dedit ſupremam authoritatem & poteſtatem iudicandi, is eam non habet. Pontifici non dedit: Ergo Pontifex eam non habet. Iam vera eſt maior; falſa minor. Nam Chriſtus eam authoritatem & poteſtatem dedit Petro, & illius ſucceſſoribus, vt poſtea videbimus.

51. Si autem ſumitur poſteriori modo, debet eſſe hic ſenſus: Quem nec Chriſtus, nec Apoſtoliſ externo ſigno teſtati ſunt habere ſupremam authoritatem & poteſtatem iudicandi, is eam non habet: Sed nec Chri-

stus, nec Apostoli testati sunt Pontificem habere supremam potestatem iudicandi: Ergo Pontifex eam non habet. Iterum falsa est minor.

52. Sed quæris, quo verbo vel signo id testati sint? Respōdeo. Si quæris de verbo vel signo scripto, non opus est exhibere. Si de verbo vel signo Tradito, in promptu est. Verbum traditum, est Traditio, quam à maioribus accepimus. Signum traditum, est praxis Ecclesiæ, quæ tot seculis fuit vsurpata. Et quidem ex Traditione habemus hæc duo 1. Petrum fuisse Vicarium Christi, Caput, Pastorem, & Rectorem totius Ecclesiæ. 2. Pontificem Roman. cum pari potestate Petro successisse.

53. Prior pars de Petro, asseritur passim à Patribus tam Græcis, quam Latinis. Quorum aliqui expresse illum vocant *Vicarium Christi*, vt Anselmus ad c. 16. Matthæi. Alij expresse *Caput Ecclesiæ*, vt Hieronymus in Psal. 13. & Philo Carpathius in Cantica. Alij *Caput fidelium*, & *Pastorem gregis Dominici*, vt August. in libro quæstionum veteris ac noui Testamenti, quæst. 75. Alij alijs verbis eandem rem explicant, vt idē Augustinus tract. 124. in Euangelium Ioannis: *Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita arumosa: cuius Ecclesiæ Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatū gerebat figurata generalitate personam.* Et Maximus Taurinensis homil. 3. in Natali Apostolorum Petri & Pauli: *Quanti igitur meriti apud Deum suum Petrus erat, vt ei post nauicula parua remigium, totius Ecclesiæ gubernacula traderentur?* Et D. Chrysostomus hom. 80. ad populum Antiochenum *Petro per totum terrarum Orbem Ecclesiæ præsentiam tradidit.* Et Gregorius Magnus lib. 4. Epist. 32. ad Mauritiū Augustum: *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce Dominica, omnium Apostolorum Principi Petro totius Ecclesiæ cura cōmissa est,*

Apse quippe dicitur, Pasce oves meas. Similia habent alij. 54. Posterior pars, de Pontifice successore Petri æque certa est apud Patres. De qua Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum, sic scribit: *Negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primam Cathedrā Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum Caput Petrus, cui successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, post pauca, Iulio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius, cum quo totus Orbis in vna communionis societate concordat.*

55. Et August. Epist. 165. ad Generosum: *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerāndus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferorum non vincet eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, Et Philippus Presbyter in Concilio Ephesino, tom. 2. c. 16. Nulli dubium, imò seculis omnibus notum est, S. Petrum Apostolorum Principem & Caput Ecclesiæ Catholice fundamentum per successores suos hucusque semper vinere, causasque decernere, semperque victurum esse. Huius ordinarius successor Papa Cælestinus, nos ad hanc Synodum misit. Et vt alios omitatam, D. Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium Papam c. 8. Age, indagemus adhuc diligentius, qui sis, quam personam geras in Ecclesiæ Dei. Quis est? Sacerdos magnus, summus Pontifex, Princeps Episcoporum, hæres Apostolorum: Primatu Abel, gubernatu Noë, dignitate Aaron, potestate Petrus. Tu es, cui oves credita sunt. Sunt quidem & alij gregi Pastores, sed in tantò gloriosius, quanto & differentius præ cæteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniversi erediti sunt. Nec modo ouium, sed & Pastorum in vnus omnium Pastor.*

56. Habes Traditionem & consensum Sanctorum Patrum. Ex quo sic concludo. Quicumque est Vica-

rius Christi, Caput & Pastor totius Ecclesiæ, is sine dubio habet supremam post Christum auctoritatem & potestatem iudicandi: Petrus & eius successor est Vicarius Christi, Caput & Pastor totius Ecclesiæ, ergo habet supremam post Christum auctoritatem & potestatem iudicandi. Si petis alia argumenta ex Scripturis, dabo in responsione ad proximum argumentum, quod sequitur.

II. ARGUMENTVM GARDII.

Contra Pontificem.

57. **A**lterum est tale: Quod nec Petro, nec reliquis Apostolis competit, illud multo minus de Pontifice Romano affirmari debet aut potest. Supremum esse Iudicem controuerfiarum religionis Christianæ, nec Petro, nec reliquis Apostolis competit.

Ergo multo minus de Pontifice Romano affirmari debet aut potest. Minorem probas.

Primò, quia nusquam in tota Scriptura noui Testamenti legitur, vel Petrum, vel alium quemuis Apostolum à Christo constitutum esse supremum controuerfiarum Iudicem.

Secundò, omnes Apostoli æqualem acceperunt à Christo auctoritatem & potestatem, Ioan. 20. 21.

Tertiò, nec Petrus, nec Iacobus, nec alius quispiam ex Apostolis, sed Spiritus Sanctus fuit supremus controuerfiarum Iudex in Concilio Hierosolymitano, iuxta id: *Visum est Spiritui Sancto & nobis.*

Quartò, Paulus Hierosolymam profectus, contulit Euangelium suum non tantum cum Petro, sed etiam Iacobo & Ioanne. Hi enim æque, ac Petrus, videbantur esse aliquid (Gal. 2. 2.) Et tamen diserte scribit, illos nihil sibi contulisse.

Quintò, quin & Iacobum Petro præponit dicens: *Iacobus, & Cephas, & Joannes dextras dederunt mihi.* (Galat. 2. 9.)

Sextò accedit, quod Antiochiæ in faciem illi restitit, eo quod non recte incederet ad veritatem Euangelij. (Gal. 2. 11.)

Septimò, & alibi scribit, *nihil minus ab his, qui sunt supra modum Apostoli.* (2. Cor. 12. 11.)

RESPONSIO.

56. **R**espōdeo. Minor falsa est. Nam Petrus, post Ascensionem Christi, fuit supremus Iudex controuerfiarum fidei in terra. Hoc confirmat testimonia eorum Patrum, qui appellant illum Vicarium Christi, Caput & Rectorem totius Ecclesiæ; quæ paulo ante citata sunt. Nec obstant probationes, quas in contrarium adfers. Ad quas sic respondeo.

57. Ad 1. Nusquam quidem in Scriptura legimus hæc verba, Petrus est supremus Iudex controuerfiarum, sed tamen legimus alia, ex quibus illud deducitur. Primò legimus, Pontificem V. T. fuisse supremum Iudicem controuerfiarum, vt tu ipse fateris. Ac Petrus in N. T. non habuit minorem auctoritatem, quam Pontifex in veteri. Secundò legimus, Petro dictum esse à Christo, *pasce oves meas.* Ioan. 2. 17. Sicut Dauidi dictum est, *Tu pasces populum meum Israël.* 2. Reg. 5. 2. Vtroque loco, pascere idem est, quod regere & gubernare.

Sicut ergo Dauidi data est potestas gubernandi populum Israëliticū in temporalibus; ita Petro data est potestas gubernandi populum Christianum in spiritualibus. Et sicut Dauid, ratione illius potestatis, erat

Iudex in temporalibus; ita Petrus in Spiritualibus.
 58. Dices forte cum Lutero, pascere idem esse, quod pabulum præbere. Respondeo. Pascere idem est, quod officium pastorale exercere. Officium autem pastorale includit tres actus pastorales. 1. est, pabulum præbere, & ad pascua ducere, Ezech. 34. 2. *Va pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: Nonne greges a pastoribus pascentur?* 2. est, infirmas oves sanare, dispersas colligere, errantes reducere, contra lupos defendere. Ezech. 34. 5. *Dispersa sunt oves meae, eo quod non esset Pastor, & facta sunt in deuoracionem omnium bestiarum agri.* Et infra v. 15. *Ego pascam oves meas. Quod perierat, requiram, & quod abiectum erat, reducam, & quod confractum fuerat, alligabo, & quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue & forte, custodiam.* 3. est, præesse, regere, iudicare, cogere, punire. 2. Reg. 5. 2. *Tu pasces populum meum Israel,* id est, reges seu gubernabis, ut patet ex verbis sequentibus, & *tu eris Dux super Israel.* Et Psalm. 2. 9. *Reges eos in virga ferrea* Grace est *πικρῆν δούρεν*, id est, pasces eos. Et Ezech. 34. 17. *Vos autem greges mei, hac dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietum & hircorum.* Et v. 10. *Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentum.* Et v. 22. *Iudicabo inter pecus & pecus.*
 59. Vnde sic concludo: Christus cum dixit Petro, *Pasce oves meas*, commisit illi officium pastorale, respectu omnium Christianorum: (nullum enim excepit.) Ergo dedit illi potestatem exercendi officium pastorale. Officium autem Pastorale est, oves ad pascua ducere, infirmas curare, dispersas colligere, inrer probas & vitiosas iudicare, inter pabulum & pabulum discernere, contumaces cogere, & ad ouile compellere, lupos arcere. (Quæ omnia, ut patet ex Scripturis citatis, & potissimum ex Ezechiele, non tantum intelliguntur de Pastore brutarum ouium, sed etiam de Pastore Ecclesiæ.) Ergo Petrus habuit potestatem hæc omnia præstandi, respectu totius Ecclesiæ. Potuit igitur, ratione officij Pastoralis, Euangelium prædicare, Sacramenta administrare, peccantes corrigere, errantes reducere, inter veram & falsam doctrinam discernere, ad vnitatem Ecclesiæ compellere, hæreticos & alios hostes arcere. Et sic explicant antiqui scriptores. Origenes in cap. 6. ad Rom. Gregorius lib. 4. Epist. 32. Theophylactus & Euthymius ad cap. 21. Ioan. Eucherius in Vigilia S. Petri, & plures alij.

60. Ad 2. Apostoli acceperunt à Christo æqualem authoritatem & potestatem, excepto priuilegio Primatus, quod soli Petro concessum est. Ambrosius in c. 2. ad Galatas: *Soli Petro gratia Primatus inter Apostolos est concessa.* Et Augustinus tract. 56. in Ioannem. *Quis nescit primum omnium Apostolorum esse beatissimum Petrum?* Et Leo serm. 3. de anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum: *Vnus de toto mundo Petrus eligitur qui & uniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus preponatur: ut quamuis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen proprio regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* Et Basiliius orat. 3. de peccato: *Petrus omnibus aliis discipulis antepositus fuit.* Et Epiphanius hæresi 51. *Deus elegit Petrum, ut esset dux suorum discipulorum.* Et Ephrem serm. de transfiguratione Domini: *Sicut Moses veteris, sic Petrus novi Testamenti princeps est.* Vide plura Patrum testimonia apud Coccium tom. 1. lib. 7. art. 4.

61. Ad 3. Ex eo quod scriptum est, Act. 15. 28. *Visum est Spiritui sancto & nobis*, non recte inferes, nec Petrum, nec Iacobum, nec alium quempiam ex Apostolis, fuisse supremum Iudicem controuersiarum, sed Spiritum Sanctum. Nam sicut in illo Concilio Apo-

stolico, sic etiam in aliis Conciliis quæ legitime celebrantur, datur assistentia Spiritus Sancti, iuxta Christi promissionem; Matth. 18. 20. *Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, nempe per gratiam & directionem Spiritus Sancti, de quo, Ioan. 16. 13. *Ille vos docebit omnem veritatem.* Vnde sicut in illo Concilio dictum fuit, *Visum est Spiritui Sancto & nobis*, sic etiam in Niceno, Ephesino, Constantinopolitano, Chalcedonensi dictum est, vel dici potuit. Et quando vos Lutherani celebratis vestra conuenticula, non dicitis opinor, *Visum est diabolo & nobis*, sed, *Visum est Spiritui Sancto & nobis.* At licet hinc non sequitur, neminem in Concilio Niceno, Ephesino, Constantinopolitano, & Chalcedonensi fuisse Præsidem seu supremum Iudicem, nisi Spiritum Sanctum; sic etiam non sequitur, neminem in Concilio Apostolorum fuisse Præsidem seu supremum Iudicem, nisi Spiritum Sanctum.

62. Vbi notandum est, Spiritum Sanctum in Conciliis per se non proferre sententiam, per modum Iudicis, sed adesse ibi per suam gratiam, & dirigere singulos, qui interfunt, ac potissimum eos, qui præsidet cum authoritate, ne à veritate aberrent. Vnde sicut hac directione seu assistentia non obstante, vos nihilominus asseritis, Imperatores fuisse supremos Iudices in Conciliis generalibus; sic eadem non obstante, nos asserimus, Petrum in Concilio Apostolico, & successores Petri in aliis Conciliis, cum auctoritate præfuisse.

63. Ad 4. Verum est, Paulum contulisse Euangelium suum cum Petro, Iacobo & Ioanne; Et hos nihil illi contulisse. Sic enim de seipso scribit, Galatarum 2. 2. *Contuli cum illis Euangelium, quod prædico in gentibus.* Et infra, *Mihi qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.* At hinc non recte inferitur, omnes Apostolos fuisse pares: Nisi velis has duas consequentias necere. 1. Paulus non solum contulit cum Petro suam Euangelium, sed etiam cum Iacobo & Ioanne: Ergo Petrus non erat maior Iacobo & Ioanne. 2. Petrus, Iacobus, & Ioannes nihil contulerunt Paulo: Ergo Paulus erat illis æqualis. Vtraque ridicula est. Prior quidem, quia potest aliquis vel consilium, vel doctrinam suam conferre cum pluribus, qui auctoritate non sint pares. Posterior vero, quia illa verba Apostoli, *nihil mihi contulerunt*, habent hunc sensum; Euangelium meum ipsi approbarunt, nihil mutando, addendo, aut detrahendo. Hoc constat ex contextu. Nam aliqui Iudaizantes persuadebant Galatis, Euangelium Pauli non esse conforme Euangelio Petri & Iacobi, eo quod Paulus diceret, sufficere fidem in Christum sine circumcisione & lege Mosaica; cum tamen Petrus & Iacobus ceremonias legis Mosaicæ obseruarent. Igitur Paulus defendit suum Euangelium, & dicit se illud contulisse cum Petro & Iacobo, eosque illud approbasse.

64. Ad 5. Nec ex eo, quod Iacobus nominetur ante Petrum (Galat. 2. 9.) *Iacobus & Cephas, & Ioannes dextris dederunt mihi*, potes inferre, Iacobum Petro fuisse digniorem vel eminentiorem. 1. Quia diserte ais, fuisse omnes pares: quomodo ergo vis vrum alteri præferre? 2. Quia Apocalypsis 1. 4. Angeli nominantur ante Christum. *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est: Et à septem Spiritibus; qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis.* An hinc inferes, Angelos Christo præferendos esse? Denique, si Iacobus semel nominatur ante Petrum; Petrus vicissim sæpissime nominatur ante omnes Apostolos, ut Matt. 10. 2. Marc. 3. 16. Act. 1. 13.

65. Ad 6. Fateor Paulum restitisse Petro in faciem, vt ipsemet fateatur, Galat. 2. 11. *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restitit, quia reprehensibilis erat.* Non in fide, sed in facto; quia cum aliqua gentilium offensione simulabat Iudaismum. At hinc non sequitur, Petrum autoritate non fuisse superiorem Paulo. Imo multi Patres ex hoc ipso loco docent, superiores posse corrigi ab inferioribus, quando fit cum debita humilitate & charitate, vt August. Epist. 19. Cyprianus Epist. ad Quintinum de hæreticis rebaptizandis, Gregorius homil. 18. in Ezechielem, D. Thom. in 2. 2. q. 33. art. 4. ad 2.

66. Ad 7. Denique cum Paulus ait 2. Cor. 12. 11. *Nihil minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli,* non loquitur de Iurisdictione vel auctoritate, sed de laboribus, & passionibus pro Christo susceptis, vt ipsemet explicauit cap. 11. 5. *Existimo me nihil minus fecisse à magnis Apostolis,* Et infra, *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, &c.*

III. ARGUMENTVM GARDII.

Contra Pontificem.

67. **H**Oc sic proponis. Quicquid Christus Apostolis, omnibusque eorum successoribus diserte interdixit: illud Pontifici Romano concedi nec debet, nec potest.

Atqui Christus Apostolis, omnibusque eorum successoribus diserte interdixit, ne vel seipfos reliquis, quoad dominium & principatum in Ecclesia præferrent, vel supremos in quæstionibus fidei Iudices appellari paterentur.

Ergo Pontifici Romano quoque concedi nec debet, nec potest.

Minorem tu probas ex his Scripturæ testimoniis, Matth. 20. 25. *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus, sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Et Matth. 23. 8. *Vos autem nolite vocari Rabbi. Vnus est enim Magister vester: omnes autem vos fratres estis.* Et infra: *Nec vocemini Magistri, quia Magister vester vnus est, Christus. Qui maior est vestrum, erit minister vester.*

RESPONSIO.

68. **R**espondeo. Maior vera est; minor distinguenda. Nam in dominio & principatu Ecclesiastico duo spectari possunt. 1. Potestas, autoritas, & iurisdictione Ecclesiastica. Hanc Christus non interdixit, sed constituit & ordinauit. 2. Modus vtendi hac potestate, autoritate & iurisdictione. Qui duplex est: Alter coniunctus cum humilitate, charitate & modestia: Alter cum fastu, ambitione, & nimia dominandi licentia. Hunc posteriorem modum interdixit; priorem commendauit. Et hoc probant testimonia Scripturæ à te citata.

69. Nam quando Christus dixit, *Principes gentium dominantur eorum; non ita erit inter vos:* Non prohibet absolute, quin vnus possit maior esse altero; sed monet, ne is qui maior est, superbe extollat se supra alios. Et hoc confirmat suo exemplo. Nam cum ipse esset maior Apostolis, non gerebat se in moribus; tanquam superiorem, sed tanquam ministrum. Idem vult facere alios Ecclesiæ Prælatos. Vult, vt ipsius exemplo, sint humiles: non autem exemplo Principum gentilium, sint superbi, elati, dominatiui.

70. Similiter, quando dixit, *Nolite vocari Rabbi, aut Magistri,* non prohibet absolute: ne quis vocetur Rabbi aut Magister: sed prohibet: ne quis in hac re imitetur Phariseos, de quibus dixerat. *Amant primos recubitus in cænis, & primas cathedras in Synagogis; & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Mox subdit: *Vos autem nolite vocari Rabbi:* Nempe, more Phariseorum, qui propter huiusmodi titulos erant tam tumidi ac superbi, vt reliquis omnibus tam in cathedris, quam in mensis & salutationibus, præferri se vellent.

71. Quod autem non absolute prohibeat eiusmodi titulos, dupliciter confirmari potest. Primò, quia sicut prohibet vocari Rabinos & Magistros, sic etiam prohibet vocari Patres. *Et Patrem,* inquit, *nolite vocare vobis super terram, vnus est enim Pater vester, qui in cælis est.* At non prohibet, ne quis prærogatiuam illius nominis sibi vendicat, quæ soli Deo debetur, vt explicat Apostolus Ephes. 3. 14. *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur.* Secundò, quia si absolute prohiberet nomen Rabbini & Magistri, peccasset Paulus Apostolus, quando vocauit se *Doctorem gentium.* 1. Timoth. 2. 7.

IV. ARGUMENTVM GARDII.

Contra Pontificem.

72. **H**Oc sic proponis. Quibus post Apostolorum tempora in primitiua Ecclesia, suprema & vniuersalis iurisdictione in causis religionis concessa non fuit, iis etiam omnibusque eorum successoribus, titulus supremi & generalis controuersiarum, religionis Iudicis minime competit.

Episcopis Romanis post Apostolorum tempora, in primitiua Ecclesia, suprema & vniuersalis iurisdictione in causis religionis concessa non fuit.

Ergo Episcopis Romanis, omnibusque eorum successoribus titulus supremi & generalis controuersiarum religionis Iudicis minime competit.

Minorem probas variis exemplis. 1. Quia Anicetus Papa non potuit persuadere Polycarpo, vt eodem die cum ipso Pascha celebraret. 2. Quia Polycrates & Irenæus restiterunt Victori Papæ Ecclesias Asiaticas excommunicanti. 3. Cyprianus Stephanum Papam non agnouit Iudicem in controuersia de hæreticis rebaptizandis. 4. Idem Cyprianus dicit non esse minorem auctoritatem Episcoporum in Africa, quam Romani Pontificis. 5. Concilium Nicenum decernit, vt Episcopus Romanus tantum præsit Ecclesiæ Romanæ. 6. Concilium Constantinopolitanum primum, & Calcedonense parem potestatem tribuunt Episcopo Constantinopolitano & Pontifici Romano. 7. Concilium Mileuitanum decernit, vt non liceat Episcopis Africanis appellare ad Romanum Pontificem. 8. Ipsimet Pontifices Romani supremam & vniuersalem iurisdictionem Ecclesiasticam & illius titulum recusarunt.

RESPONSIO.

73. **R**espondeo. Minor propositio, quam tot exemplis confirmare frustra conatus es, falsa est. Nam certò constat ex antiquis scriptoribus, Pontificem Romanum semper habuisse supremam & vniuersalem iurisdictionem in totam Ecclesiam. Quod tripliciter confirmo.

74. Primò, Ex duplici illo principio quod supra

propofui. Vnum est, Petrum habuisse vniuerfalem iurisdictionem in totam Ecclesiam. Alterum Pontificem in illa iurisdictione Petri successorem esse. Vtrumque multis Patrum testimoniis demonstraui. 75. Secundò, ex effectu. Nam Pontifex semper exercuit potestatem & iurisdictionem in alios Episcopos, Et quidem tribus modis. 1. Eos confirmando. 2. Depo- nendo. 3. Restituendo. Leo Papa confirmauit Maximum Episcopum Antiochenum, & Anatolium Episcopum Constantinopolitanum. Agapetus Papa depofuit Anthimum Patriarcham Constantinopolitanum. Damasus Flavianum Episcopum Antiochenum: Sixtus Tertius Polychronium Episcopum Hierosolymitanum. Iulius primus restituit tres Episcopos, Athanasium, Alexandrinum, Paulum Constantinopolitanum, & Marcellum Ancyrantum. Hæc omnia inuenies apud Bellarminum lib. 2. de Pontificis cap. 18.

76. Tertio, Ex alio effectu. Nam Pontifex Romanus solet leges condere pro tota Ecclesia, dispensare in certis casibus, & contumaces excommunicare. De legibus & constitutionibus Pontificum legatur Ius Canonicum: quod tametsi à Luthero vestro combustum sit, non desunt tamen sat multa exemplaria. De dispensationibus vide Bellarminum loc. cit. cap. 19. De excommunicatione plurima exstant exempla. Innocentius primus excommunicauit Arcadium Imperatorem, & Eudoxiam, Gregorius II. Leonem Italicum. Adrianus Desiderium Longobardorum Regem. Gregorius VII. Henricum Imperatorem. Martinus Petrum Aragonie Regem. Innocentius II. Sicilie Rogerium Regem. Adrianus IV. Gulielmum Sicilie Regem. Alexander III. Fredericum Imperatorem & Henricum Anglie Regem. Hæc & similia exempla in historiis passim obuia sunt. Vide Baronium in Annalibus.

77. Exempla, quæ in contrarium obiicis, vel subdole ac fraudulenter à te citata sunt; vel mihi potius patrocinantur quam tibi. Hoc sigillatim ostendam de singulis.

Primo obiicis, *Anicetus Polycarpo persuadere non potuit, ut suam Pascha obseruandi morem deponeret, apud Euseb. lib. 5. cap. 23.* Hoc eo sensu obiicis, quasi Anicetus Papa conatus sit persuadere Polycarpo, & Polycarpus non voluerit acquiescere. Quod constat falsum esse. Nam Euseb. quem tu citas, sic habet: *Cum B. Polycarpus Rome sub Aniceto ageret, ac propter alia minuta quadam inter se discrepasset, de hoc vero capite nihil inter se contenderunt, Neque enim Anicetus Polycarpo suadere poterat, ne seruaret, qua cum Ioanne discipulo Domini nostri, ac reliquis Apostolis seruaret: nec Polycarpus Aniceto suasset, ut seruaret, qui sibi Presbyterorum, quibus successerat, consuetudinem seruandam esse dicebat. Et cum ista sic haberent communionem inter se habuerunt.* Ex quibus verbis perspicuum est, inter Anicetum & Polycarpum uullam fuisse contentionem de die Paschatis. Neuter enim volebat alterum à sententia deducere, quia videbant id commode fieri non posse. Et hoc significant illa verba, *Neque enim Anicetus Polycarpo suadere poterat, id est, non volebat, quia commode non potuisset.*

78. Secundò obiicis, Polycrates & Irenæus restiterunt Victori Papæ, Asiaticas Ecclesias excommunicanti. Respondeo. In facto Victoris duo spectari possunt. 1. Potestas excommunicandi. 2. Causa excommunicationis. Igitur Polycrates & Irenæus non negarunt Victorem habere potestatem excommunicandi Episcopos Asiæ (vt bene notat Baronius tomo 2. Annalium, Anno Christi 198.) sed negarunt causam excommunicationis fuisse sufficentem,

& ideo illi restiterunt. Causa excommunicationis erat hæc, quia non vellent celebrare Pascha eo die, quem Victor constituerat.

79. Tertio obiicis, Cyprianus Stephanum Papam non agnouit Iudicem in controuersia de hæreticis rebaptizandis. Respondeo. Tria hæc certa sunt. 1. Cyprianum errasse in illa controuersia, ac proinde auctoritatem ipsius in hac re non valere. 2. Eundem peccasse, quod non voluerit Stephano Pontifici obedire, vt scribit Augustinus l. 1. contra Donatistas c. 18. & alibi 3. Non tamen peccasse contra fidem, sed contra obedientiam. Nam Stephanus Papa non definiuerat illam controuersiam, tanquam de fide; sed solum præceperat, vt non rebaptizarentur hæretici, vt fateatur ipsemet Cyprianus in Epist. ad Pompeium.

80. Quarto obiicis. Cyprianus lib. 1. epist. 3. dicit non esse minorem auctoritatem Episcoporum Africae, quam Pontificis Romani, in iudicio Ecclesiastico. Et hoc probas ex verbis illius, quæ sequuntur. *Nam cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac iustum, vt vniuscuiusque causa illic audiat, ubi est crimen admissum, & singulis Pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat vniuscuique & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus; oportet utique eos, quibus presumus, non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem in sua subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint: nisi paucis desperatis & perditis, minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa constitutorum, qui iam de illis indicauerunt, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis vinculam, iudicij sui nuper grauitate damnarunt. Iam causa eorum cognita est: iam de eis dicta sententia est.*

81. Respondeo. Tria hæc discutienda sunt. 1. Quod sit illud statutum, de quo loquitur Cyprianus. 2. Qui sint illi pauci desperati & perditii, quos ait ab Episcopis damnatos esse. 3. Quo sensu intelligendum sit quod ait, *Nisi minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa.*

Est igitur prima quæstio, de quo statuto loquatur Cyprianus? Respondeo. Vel loquitur de statuto Fabiani Papæ, vel de aliquo simili, quod ex illo desumptum est. Statutum Fabiani habetur in Epistola ipsius tertia ad Hilarium Episcopum, his verbis: *Peregrina vero iudicia, salua in omnibus Apostolica auctoritate, generali sanctione prohibemus: quia indignum est, ab externis vt iudicetur, qui prouinciales, & à se electos debet habere Iudices, nisi fuerit appellatum. Unde patet, si aliquis Episcoporum super certis accusetur criminibus, vt ab omnibus audiat, qui sunt in Prouincia, Episcopis, quia non oportet, accusatum alicubi quam in foro suo audiri. Et paulò post: Semper ibi causa agatur, ubi crimen admittitur. Et iterum: Placuit etiam, vt si Episcopus appellauit ad Apostolicam Sedem, id statuentium, quod eiusdem Sedis Pontifex statuerit. Habetur hæc epistola tom. 1. Conciliorum, in decretis Fabiani Papæ. Ex hoc statuto colliguntur hæc duo. 1. Causam vniuscuiusque libere illic audiri & iudicari, ubi admissum crimen est. 2. Licere tamen appellare ad Pontificem Romanum, tanquam ad supremum in Ecclesia Iudicem. Quod tibi contrarium est.*

82. Altera quæstio, Qui sint illi pauci desperati & perditii quos ait Cyprianus ab Episcopis Africanis legitime damnatos esse? Respondeo. Sunt quinque, Schismatici Pseudoepiscopi, Priuatus, Felix, Iouinus, Maximus, Repostus, qui propter adulteria, stupra, & nefanda sacrificia legitime accusati, & ab Episcopis Catholicis in Africa damnati sunt. De quibus hæc scribit Cyprianus in Epistola citata. 1. quod

Fortunatum

Fortunatum creuerint Pseudoepiscopum, contra Cyprianum, qui erat legitimus Episcopus. 2. Quod Felicem Romam miserint ad Cornelium Papam: nō appellandi causa, sed fallendi & mentiendi. Dicebāt enim Fortunatum legitime electum esse Episcopum à viginti quinque Episcopis; quod erat falsum, cum non fuerit electus, nisi à quinque Pseudoepiscopis. Dicebant Cyprianum non esse legitimum Episcopū. Hæc & similia dicebant, vt à Cornelio Papa reciperentur ad communionem Sedis Apostolicæ, & Cyprianum cum aliis Episcopis facerent suspectū apud Pontificem. Sciebāt enim, se pro hæreticis vel Schismaticis habendos, si Apostolicæ Sedis communione carerent. De hac ipsorum fraude conqueritur Cyprianus. Vnde colligo hæc tria. 1. Cyprianū non negare quin liceat appellare ad Pontificē, si appellatio sit iusta & legitima. 2. Reprehendere tamen mendacem ac fraudulentam appellationem. 3. Non solum Cyprianum, sed etiam aduersarios ipsius agnoscere Pontificem esse supremum Iudicem in Ecclesia, quia certū & persuasum habent, se non habendos pro hæreticis, si cum illo ad communionem admittantur.

83. Tertia quæstio, quosensu intelligendum sit, quod Cyprianus ait, *si minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa constitutorum?* Respondeo Non debet sic intelligi, quasi non sit minor auctoritas Episcoporum Africa, quam Romani Pontificis, in iudicio Ecclesiastico, vt tu putas. Nam si ab Episcopis licet appellare ad Pontificem; necesse est, minorem esse Episcoporum, quam Romani Pontificis auctoritatem. Debet ergo sic intelligi, quod non sit minor auctoritas Episcoporum in Africa, quam in Gallia & aliis Prouinciis. Vt hic sit sensus: Fabianus Papa generatim statuit, vt si quis Episcopus accusetur super certis criminibus, audiatur ab omnibus Episcopis, qui sunt in Prouincia; vbi crimina commissa sunt. Hoc statutum tam debet intelligi de Episcopis Africa, quam aliarum Prouinciarum. Si ergo, vigore huius statuti, permissum est Episcopis aliarum Prouinciarum iudicare Episcopum de criminibus in propria Prouincia commissis; etiam Episcopis Africa id permissum est. Nam horum auctoritas non est minor, quam aliorum. Hanc explicationem confirmant illa verba Cypriani, *Nam cum statutum sit omnibus nobis*, id est, cum statutum Fabiani pertineat æque ad omnes Episcopos, &c.

84. Quinto obiicis, *Concilium Nicanum decreuit, vt Episcopus Romanus curam ageret Suburbicarium Ecclesiarum in diocesi Romana, sicut & Alexandrinus Ægyptiarum.* Et hoc probas ex Canone sexto, qui sic habet: *Mos antiquus perduret in Ægypto, vel Lybia & Pentapoli, vt Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam & Episcopo Romano parilis mos est.* Respondeo. Postrema pars huius Canonis Græce legitur, *ἐπει καὶ τὸ ἐν τῇ ῥώμῃ μακάριον ἔχει τὸ εὐμὸς*, id est, quoniam & Romano Episcopo id consultū est. Quæ verba (vt notat Bellarminus lib. 2. de Pontifice c. 18.) reddunt rationem, cur Episcopo Alexandrino debeat esse subiecta Ægyptus, Lybia & Pentapolis. Est autem hæc ratio, quia Episcopus Romanus consuevit Alexandrino Episcopo illas tres Prouincias committere gubernandas. Qui sensus, si verus est, confirmat Primatum Pontificis, non destruit.

85. Tu putas alium esse sensum, nempe hunc; Sicut Alexandrinus Episcopus gerit tantum curam Ægypti & vicinarū Ecclesiarum; ita Romanus Episcopus Romæ & vicinarum Ecclesiarum; Et hoc confirmas citando fragmentum octauū Canonis Arabici. Nam integrum Canonem citare ausus non es. Integer sic habet: *Constitutum est, vt Episcopus Ægypti,*

id est, Patriarcha Alexandrinus præsideat, & habeat potestatem totius Ægypti, & omnium locorum, Ciuitatum & castellorum, quæ sunt circa eam, quia sic conuenit. Si quidem similiter Episcopus Romæ, id est, successor Petri Apostoli potestatem habet omnium Ciuitatum ac locorum, quæ sunt circa eam. Ac similiter Episcopus Antiochie, id est, Patriarcha, potestatem habet Prouinciæ illius totius, & eorum locorum quæ circa eam sunt. Ex quo Canone duo colliguntur. Vnum est, Romanum Pontificem esse Petri Apostoli successorem. Quod quia contra te est, non citasti integrum Canonem. Quæro nunc, An Canon sit legitimus nec ne? Si sit legitimus, legitime per illum condemnantur Lutherani, qui negant Pontificem esse Petri successorem. Si non est legitimus, cur illum citasti? Alterum est, Canonem non loqui de Episcopo Romano, Antiocheno, & Alexandrino, quatenus Episcopi sunt, sed quatenus Patriarchæ sunt. Assignat enim vniciquæ suam ditionem Patriarchalem, quæ singulis debetur, ratione dignitatis Patriarchalis. In Pontifice autem distinguenda est triplex dignitas. 1. Episcopalis. 2. Patriarchalis. 3. Pontificalis. Quatenus Episcopus est, gerit curam Ecclesiæ vrbis Romæ: quatenus Patriarcha, vicinarum etiam Ecclesiarum: quatenus Pontifex, omnium Ecclesiarum totius Orbis Christiani.

86. Sexto obiicis, Concilium Constantinopolitanum primum & Calcedonense parem auctoritatē & potestatem tribuunt Episcopo Constantinopolitano & Pontifici Romano. Constantinopolitanum Canone tertio sic habet: *Constantinopolitanus Episcopus obtinet præcipuum honorem ac dignitatem post Episcopum Romanum, ideo quod Constantinopolis noua est.* In Calcedonensi vero, Actor. 15. Can. 28. iudicant Patres *Constantinopolim æquis cum Roma priuilegiis frui debere.* Respondeo, In priori Canone solum decernitur, vt Episcopus Constantinopolitanus habeat præcipuam dignitatem post Episcopum Romanum: Non autem, vt habeat parem dignitatem cum Episcopo Romano. Posterior Canon est clandestinus & subrepticus, quem Legati Pontificis nunquam approbarunt. De quo vide Baronium Tom. 6. Annalium, circa annum Christi 451. Et Bellarminum lib. 2. de Pontifice. c. 18.

87. Septimò obiicis, In Concilio Mileuitano Canone 22. decernitur, vt non liceat Clericis Africanis appellare ad Pontificem. Respondeo Hoc solum decernitur de Clericis, qui Episcopo inferiores sunt. Illi enim non possunt à suo Episcopo appellare ad Pontificem, sed ad alios Episcopos eiusdem Prouinciæ. At Episcopi possunt appellare ad Pontificem, vt definitum est in Concilio Sardicensi Canone 4. & 7. Quod etiam testatur Gelasius in Epistola ad Faustum, & Aug. in Epist. 162. Vnde sequitur Pontificem esse supremum Iudicem Episcoporum in tota Ecclesia.

88. Octauò obiicis; ipsi Pontifices Romani recusarunt supremam & vniuersalem iurisdictionem in causis & negotiis Ecclesiasticis. Quod quadruplici exemplo confirmas.

Primum est, *Cum Marcion à Patre excommunicatus ad Episcopum Romanum confugeret, & ab eo Vinculi solutionem peteret, respondit ille: Non possumus hoc absque permissione venerandi Patris tui facere. Vna enim est fides, & vna concordia, & non possumus aduersari bono Communi.* (Epiph. hæres. Marcionist.)

Respondeo. Epiphanius nullam facit mentionem Episcopi Romani. Solum ait Marcionē à Presbyteris petiuisse recipi in congregationē, & Presbyteros dixisse, *Non possumus.* &c. Sed esto: dixerit hoc Pontifex.

Non dixit ex defectu iurisdictionis ex sua parte, sed ex defectu debite dispositionis in Marcione. Nam cum Marcion ob enorme crimen excommunicatus esset à suo parente, qui erat Episcopus, non debuit absolui à vinculo excommunicationis, nisi prius de patratu crimine pœniteret, & parenti reconciliaretur. At Pontifex, aut Presbyteri Romani non poterant scire, an esset parenti reconciliatus, & ab eo delicti veniam petiisset? Merito igitur dicebant se sine parentis testimonio & consensu nihil in hac re posse facere.

86. Secundum est, *Damasus in Epist. que num. 79. exstat inter Epist. Ambrosij*, scribit: *Cum huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, ut finitimi Bonoso atque eius accusatoribus Iudices tribuerentur, aduertimus, quod nobis iudicandi forma competere non potest.* Respondeo. Non legisti illam epistolam; sed quod obiicis, ex Bellarmino transcripsisti, sicut & alia fere omnia. Debebas etiam solutionem Bellarmini ascribere: Et si vera esset, approbare, sin falsa, refellere. Sed hoc non poteris; illud nolebas. Duplex est solutio Bellarmini. Vna, non esse epistolam Damasi. Altera, etiã si Damasi esset, nihil tamen ex ea colligi posse contra nos. Non enim dixisse Damasum (si tamen ipse dixit) se non posse iudicare ex defectu iurisdictionis; sed non conuenire, sed cõgtere, ut ipse iudicet, cum iam alij competentes Iudices à Concilio designati sint. Quod perinde est, ac si dicat Imperator: Cum Respublica Colonensis designauerit certos Iudices in causa Baronis ibi habitantis, non competit, ut ego iudicem. Sic enim seruetur ordo & pax in Imperio. Nam si illi recte iudicauerint, bene quidem: Sin male, ad me potest fieri appellatio. Quid hinc colligis, Gardi? Nihil certe contra nos. Nec plus contra Pontificem, quam contra Imperatorem.

90. Tertium est, *Pelagius ait* (dist. 29. cap. Nullus) *Nullus Patriarcharum vniuersalitatibus vocabulo unquam utatur, quia si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur.* Respondeo. Hæc verba desumpta sunt ex Epistola Pelagij Papæ ad illegitimam Synodum Constantinopolitanam, & habetur tom. 2. Conciliorum in Decretis Pelagij. Scio te illam non legisse. Nam si legisse, non citares. Tota enim Catholica, & Lutheranae sectæ contraria est. Agit ibi Pelagius contra Ioannem Episcopum Constantinopolitanum, qui arrogabat sibi titulum vniuersalis Patriarchæ. Ac inter cetera sic scribit: *Relatum est ad Apostolicam Sedem, Ioannem Constantinopolitanum Episcopum, vniuersalem se scribere, vosque ex hac sua presumptione ad Synodum conuocare generalem, cum generalem Synodum conuocandi auctoritas Apostolicæ Sedi B. Petri singulari privilegio sit tradita; & nulla unquam Synodus rata legatur, quæ Apostolica auctoritate non fuerit fulta.*

Et paulò post: *Prædecessores vero Ioannis, & ipse Ioannes non semel, sed sepius epistolas & libellos propria manu subscriptos, sanctis antecessoribus nostris miserunt, quibus coram Deo protestati sunt, nihil unquam proterue contra Apostolicam Sedem agere, ne de illius privilegiis quicquam usurpare. Qui hætenus in archino sancta Romana Ecclesia sub sigillis ac Chirographis eorum roborati habentur integri.*

Et infra: *Sciat Ioannes, nisi errorem suum cito correxerit, à nobis excommunicandum fore. Vniuersalitatibus quoque nomen, quod sibi illicite usurpauit, nolite attendere: nec vocatione eius ad Synodum, absque auctoritate Sedi Apostolicæ, unquam venire.*

Et mox sequitur: *Nullus Patriarcharum hoc tam proximo vocabulo unquam utatur, quia si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur.*

A 91. Ex his verbis tria colligo. 1. Quod auctoritas conuocandi Concilia generalia soli Pontifici Romano sit concessa: Et quod huiusmodi Concilia non sint rata, nisi ab ipso approbentur. 2. Quod Romanus Pontifex possit Episcopos & Patriarchas Orientales excommunicare, nisi pareant: Et quod ipsi agnoscant hanc Pontificis prærogatiuam. 3. Quod Episcopus Constantinopolitanus, sub pœna excommunicationis, teneatur Pontifici parere, & nomen vniuersalis Patriarchæ deponere: nec deinceps vllus alius Patriarcha ausit hoc nomen usurpare. Credis hæc vera esse, Gardi? Si vera sunt, errant Lutherani, qui aliter sentiunt. Si falsa, cur ex iis patrocinium quaeris? Forte non putabas me tam rigide tecum acturum. Sed de hoc nomine iam iterum dicendum est.

B 92. Quartum, Gregorius I. sæpe reprehendit titulum vniuersalis Episcopi, ut lib. 4. Epist. 32. *Quis est iste, qui contra statuta Evangelica, contra Canonum decreta, nouum sibi nomen usurpare presumit? Sed absit à cordibus Christianorum nomen illud blasphemiam, in quo omnium Sacerdotum honor adimitur, dum ab vno sibi dementer arrogatur.* Et lib. quarto, Epist. 39. *In isto scelero vocabulo consentire, nihil aliud est, quam fidem perdere.* Et lib. 6. Epist. 30. *Ego fidenter dico, quia quisquis se vniuersalem Sacerdotem vocat; vel vocari desiderat, in relatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se ceteris præponit.*

C 93. Respondeo. Gregorius, qui fuit proximus successor Pelagij, agit cõtra eundem Ioannem Constantinopolitanum; contra quam Pelagius egerat. Et eodem sensu; quo Pelagius, reprehendit illum, quod titulum vniuersalis Episcopi, vel Patriarchæ, vel Sacerdotis, sibi arrogauerit. Vt autem constet, quo sensu id fecerit, notandum est hæc duo distingui. 1. Dicit vniuersalem Episcopum in Ecclesia. 2. Dicit Episcopum vniuersalis Ecclesiæ: Prior titulus reprehenditur in Ioanne, posterior Pontifici conceditur. Et Gregorius dicit priorem esse profanum, blasphemum, & Antichristianum; posteriorem ipse admittit.

D Est autem hoc discrimen inter vtrumque titulum. Qui dicit se esse vniuersalem Episcopum vel Sacerdotem, insinuat se solum esse Episcopum, & aliis omnibus derogat nomen & honorem Episcopalem. Et hoc fecisse Ioannem, testatur Gregorius, partim locis citatis, partim lib. 4. epist. 34. Cum ait: *Triste valde est, ut patienter feratur, quatenus despectis omnibus, prædictus frater & Coepiscopus meus, solus conetur appellari Episcopus.* Et epist. 36. ad Eulogium. *Si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur.* Et lib. 7. epist. 69. ad Eusebiũ: *Nam si vnus ut putat, vniuersalis est, restat ut vos Episcopi non sitis.*

E Qui autem dicit se esse Episcopum vel Pastorem vniuersalis Ecclesiæ, non significat se esse solum Episcopum vel Pastorem; sed se habere generalẽ curam, & gubernationem totius Ecclesiæ, licet alij Episcopi habeant specialem curam, & gubernationẽ Ecclesiarum particulariũ. Et hoc sensu Pontifex solet vocari Episcopus & Pastor vniuersalis Ecclesiæ. Quod etiã faretur Gregorius Nam lib. 6. epist. 32. ait: *Petro omnium Apostolorum Principi, totius Ecclesiæ cura commissa est.* Item. *Cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur, & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur.* Idẽ sentiunt alij Pontifices, qui Gregorium præcesserunt, ut Sixtus I. epist. 2. Victor I. epist. 1. Pontianus epist. 1. & alij, qui se vocarunt Episcopos vniuersales Ecclesiæ. Verba eorum sunt hæc. *Sixtus vniuersalis Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus, omnibus Episcopis in Domino salutem. Itẽ, Victor Romana & vniuersalis Ecclesiæ Archiepiscopus. Item, Pontianus Sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ Episcopus.* Et sic alij deinceps.

V. ARGUMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

94. **Q**uod sic proponis. Qui iudicio Concilio-
rum, tum quoad fidem, tum quoad mores
subiacet, supremus & infallibilis controuersiarum
fidei & morum Iudex nec est, nec esse potest.

Pontifex Romanus iudicio Conciliorum, tum
quoad fidem, tum quoad mores subiacet.

Ergo supremus & infallibilis controuersiarum fi-
dei ac morum Iudex nec est, nec esse potest.

Minorem probas, Primò, ex praxi, quia multi Pon-
tifices à Conciliis iudicati, aut depositi sunt, vt Mar-
cellinus, Honorius, & alij.

Secundò, ex Decretis Conciliorum. Nam Constanti-
ense & Basiliense definierunt, Concilium generale
esse Supra Papam.

Tertio, ex consensu magnorum virorum, qui idem
sentiunt, vt sunt Cardinalis Cameracensis, Nicolaus
Cusanus, Panormitanus, Abulensis, Gerson, O-
cham, itemque Academia Parisiensis, & Craco-
niensis.

Quartò, addis aliquot argumenta, partim ex
Scriptura, partim aliunde petita, de quibus paulò
pòst.

RESPONSIO.

95. **R**espondeo. Hoc argumentum, si quid va-
let, contra vos valet, non contra catholicos.
Vel enim vera sunt, quæ hîc asseris, vel falsa, nihil
concludis. Si vera, contrà te concludis Nam si vera
sunt, Sequitur vera esse, quæ de hoc puncto asse-
runt Concilia & authores à te citati. At illi asserunt,
Ecclesiam esse infallibilem Iudicem controuersia-
rum; quod etiam ego assero. In eo solum discrepa-
mus, quod illi putent Concilium esse supra Ponti-
ficem. Ego Pontificem supra Concilium. At contem-
nit inter nos, Concilium cum Pontifice, vel Pon-
tificem cum Concilio, non posse errare; quod tu
negas. In eo autem consistit punctum controuersia-
e inter te & me. Si ergo in hoc puncto mecû sen-
tiunt Authores à te citati, frustra eos contra me
citasti.

96. Ad exempla Pontificum, quos ais à Conciliis
vel iudicatos vel depositos esse, iam pridem respon-
sum est à Bellarmino. Nec est, quod exigas nouam à
me responsonem. Potius à te exigo, vt deinceps vel
abstineas à scribendo, vel si omnino scribere vis,
aliquid in medium adducas, quod noua responso-
ne indigeat.

Quod autem producis testimonium Concilij Ba-
siliensis & Constantiensis, mirum est. 1. Quia scis
vtrumque quoad præsens negotium, de quo agi-
mus, reprobatum esse in Concilio Lateranensi. 2.
Quia vos ipsi non agnoscitis esse legitima. Absur-
dum autem est producere tales testes, quia neutra li-
tigantium parte admittuntur.

Authores quos citasti, Catholici sunt, & nobiscum
consentiunt in eo, quod Concilium generale cum
Pontifice, vel Pontifex cum Concilio generali non
possit errare; quod sufficit. De qua re vide Bellarmi-
num lib. 2. de Conciliis cap. 2.

97. Argumenta, quæ partim ex Scripturis, partim
aliunde adducis, nihil efficiunt contra me. Primum
sumitur ex illo Matth. 18. 17. *Dic Ecclesie, si Ecclesiam
non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.* Ex quo

A loco sic argumentatis, *Si Petrus in offensis fratrum, quæ
tam in fide, quam in moribus fieri possunt, remittitur ad
iudicium Ecclesie, consequens est, non solum ipsum, sed etiam
successores eius, in causis fidei morum, iudicio Conciliorum,
Ecclesiam representantium, subiectum esse.* Sed quæro
quid intelligas nomine Ecclesie, cum dicitur, *Dic
Ecclesie?* Si intelligis Prælatum Ecclesie, iam Petrus,
ex tua sententia, remittitur ad iudicium sui ipsius: Et
similiter Pontifex vel Episcopus ad iudicium sui ip-
sius. Quod est plane extra propositum. Non enim
quæritur, an Pontifex sit subiectus sibi ipsi, sed an sit
subiectus Concilio generali. Deinde, si intelligis
Prælatum Ecclesie, non valet hæc tua consequentia.

B Petrus est subiectus iudicio Prælati, seu sui ipsius:
Ergo successor Petri est subiectus iudicio Concilij
generalis.

Si autem nomine Ecclesie intelligis Concilium
generale (vt apparet ex scopo, in quem collimas) iam
sequitur, Christum remisisse nos ad Concilium ge-
nerale, quotiescunque occurrunt quotidianæ offen-
siones, ac proinde hunc esse sensum Christi: *Si pecca-
uerit in te frater tuus, dic Ecclesie, id est, dic Concilio ge-
nerali.* Hoc autem absurdum est.

C 98. Secundum, Qui mittitur, non est maior eo, à
quo mittitur, Ioan. 13. 16. At Petrus cum Ioanne mis-
sus est ab Apostolis Samariam, Act. 8. 14. Ergo non
fuit maior Apostolis. Ergo nec Pontifex est maior
Concilio generali.

Respondeo. Non probas, quod probandum est.
Debeas probare, Pontificem esse subiectum Con-
cilio generali. Deinde, maior propositio distinguen-
da est. Nam qui mittitur ex imperio alterius, non est
maior eo, à quo mittitur. Qui autem mittitur ex
consilio vel consensu alterius, potest esse vel par, vel
etiam maior eo, à quo mittitur. Et hoc posteriori
modo missus est Petrus ab Apostolis.

D 99. Tertium, Petrus coactus est rationem reddere
Ecclesie de Euangelio gentibus à se prædicato, Act.
11. 2. Ergo subiectus fuit Ecclesie. Respondeo. Nulla
ibi fit mentio Ecclesie vel Concilij: Solum dicitur,
quod *qui erant ex circumcisione, disceptauerint contra
Petrum & dixerint, quare introisti ad viros præputium
habentes, & manducaisti cum illis?* Nesciebant enim,
Petrum per visionem à Deo monitum esse, vt an-
nunciaret gentibus Euangelium. Itaque putabant
Petrum peccasse, quod cum gentibus cibum sumpsis-
set. Hinc non sequitur, quod tu inferis, Petrum fuisse
subiectum iis, qui cum ipso disputabant. Nam & æ-
quales cum inæqualibus, & subditi cum superiori-
bus, aliquando disceptant. An non populus Israël se-
pe disputauit contra Moysen in deserto? Et tamen
Moses erat eorum dux & Iudex. An non sæpe dis-
cipuli disceptant contra præceptores? An non rusti-
ci contra Principes?

100. Quartum, Petrus passus est se publice repre-
hendi à Paulo, Gal. 2. 11. Ergo Pontifex debet idem fa-
cere: Respondeo. Hoc nihil derogat potestati Petri
vel Pontificis. Nam, vt supra dixi, superiores possunt
aliquando reprehendi ab inferioribus, quando sic
cum debita charitate & modestia. Imo in ea re supe-
riores præbent exemplum virtutis. Vnde Augustinus
Epistol. 19. ad Hieronymum c. 2. in fine: *Petrus, quod
à Paulo fiebat uisiliter libertate charitatis, sancta ac beni-
gna pietate humilitatis accepit. Atque ita rarius & san-
ctius exemplum posteris præbuit, quo non dedignarentur
etiam à posterioribus corrigi, quam Paulus, quo confideter
auderent minores maioribus, pro defendenda Euangelica
ueritate, salua fraterna charitate, resistere.* Et Gregorius
homil. 18. in Ezech. *Tæcuit Petrus vt qui primus erat in
Apostolatus culmine, primus esset in humilitate.*

101. Quintum; Hieronymus in Epistola ad Eua-
grium sic scribit: *Quid mihi profers vniuersi Orbis (Ro-
mæ) consuetudinem? Si auctoritas queritur, Orbis maior
est Vrbe. Quid hinc inferes, Gardi? Si vis inferre, quod
probandum suscepisti, sic inferendum est: Consue-
tudo solius Vrbe Romæ minorem habet auctori-
tatem, quam consuetudo totius Orbis: Ergo Ponti-
fex Romanus subiectus est Concilio generali. Mire
subtilis es. Sed si ita pergis, inferes etiam Imperato-
rem esse subiectum Concilio generali; quod tu, ta-
meti verum sit, falsum esse contendis Nam, vt supra
dixi, asseris Imperatorem cum auctoritate & iuris-
dictione præesse Concilio generali, & habere pote-
statem in omnes, in Concilio cōgregatos. Hoc tuum
dogma destruitur hac simili illatione: Consuetudo
solius Vrbe Imperatoriæ minorem habet auctori-
tatem, quam consuetudo totius Orbis: Ergo Impe-
rator subiectus est Concilio generali. Si hoc sequi-
tur, contra te valet. Si non sequitur, nec in simili ca-
su contra me valet.*

102. Sextum, Augustinus libro 2. de Baptismo capi-
te primo ait: *Quapropter cum Petrus illud faciens à Pau-
lo posteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo cu-
stoditus, ad martyrium prouehitur: Quando facilius &
fortius, quod per vniuersa Ecclesie statuta firmatum est,
vel vniuersi Episcopi auctoritati, vel vniuersi Prouincia Con-
cilio preferendum est?* Respondeo. Augustinus in illo
capite est tibi contrarius. Confert enim Apostolum
Petrum cum Cypriano Episcopo. 1. In martyrio, in
quo ait pares esse. 2. In dignitate, in qua ait Petrum
superiorem esse. *Quis nescit, inquit, illum Apostolatus
Principatum cuiuslibet Episcopatus preferendum?* 3. In er-
rore. Nam Petrus in eo errauit, quod cogeret gentes
Iudaizare: Cyprianus in eo, quod cogeret hæreticos
denuo baptizari. Et hunc errorem secuti sunt Epif-
copi in Concilio Carthaginensi, quod Cyprianus
indixerat. His positus, sic argumentatur Augustinus:
Si Petrus, qui primatum tenuit, potuit corrigi à Pau-
lo, multo magis sententia Cypriani & Concilij Car-
thaginensis, potuit corrigi per statutum totius Ec-
clesiæ; præsertim cum auctoritas totius Ecclesiæ
præferenda sit auctoritati vniuersi Episcopi vel Con-
cilij particularis. Vbi notandum est (quod tu vel non
aduertis, vel dissimulas) Augustinum, per vnum Epif-
copum, intelligere Cyprianum, non autem Pontifi-
cem. Imo Pontificem opponit Cypriano. Nam Pon-
tifex cum tota Ecclesia statuebat, hæreticos non esse
rebaptizandos: Cyprianus cum Concilio particulari
contrarium profitebatur Nihil igitur præsidij habes
ex Augustino. Ad reliqua quæ addis, paulò post res-
pondendum est.

VI. ARGUMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

103. **H**oc ita proponis. A quo, tanquam ab ini-
mico, iniusto, & suspecto Iudice ad aliū,
tanquam superiorem & minus suspectū, appellatio
fieri consuevit, is nec est, nec esse potest supremus &
infallibilis controuersiarum Ecclesiasticarum Index.

A Pontifice Romano, tanquam ab inimico, iniu-
sto, & suspecto Iudice, ad aliū, tanquam superio-
rem & minus suspectum, appellatio fieri consuevit.

Ergo Pontifex Romanus nec est, nec esse potest
supremus & infallibilis controuersiarum Ecclesi-
asticarum Index.

Minorem probas variis exemplis. 1. Donatistæ à
Melchiade Papa appellarunt. 2. Episcopi Orientales

excommunicarunt Iulium Papam. 3. Philippus Pal-
cher appellauit à Bonifacio VIII. Fridericus ab In-
nocentio IV. & sic deinceps.

RESPONSIO.

104. **R**espondeo. Aliud est, appellationem fieri
solere: aliud, appellationem legitime fieri.
Tu quidem ostendis, à Pontifice Romano solere fie-
ri appellationem ad aliū Iudicem: sed non osten-
dis, appellationem illam fuisse legitimam. An autem
legitima fuerit, facile apparebit ex iis ipsis exemplis
quæ à te allata sunt.

105. Primum est, *Donatistæ appellarunt à Melchia-
de Episcopo Romano, consentiente Imperatore Constanti-
no, vt testatur Augustinus in Epist. 162.* Respondeo.
Quid sentiat Augustinus de hac appellatione, patet
ex Epistola citata. Nam sententia Melchiadis Papæ,
quam pronunciauit in controuersia, quæ erat inter
Donatistas & Cæcilianum, vocat *innocentem, integrā,
prouidam, pacificam.* De Donatistis autem, qui ab hac
sententia appellarunt, scribit hæc tria. Primum, quod
dixerint, *malos Iudices se esse perpeffos. Quæ vox* (ait
Augustinus) *est omnium malorum litigatorum, cum fue-
rint etiam manifestissima veritate superati.* Secundò,
quod non appellauerint ad plenarium Ecclesiæ Con-
cilium, sed quod *Iudices Ecclesiasticos, tantæ auctori-
tatis Episcopos, quorum iudicio & Cæcilianus innocentiā,
& eorum improbitas declarata est, non apud alios Colle-
gas, sed apud Imperatorem accusare ausi sint, quod male
iudicauerint.* Tertiò, quod Imperator dederit aliud *Are-
latense iudicium, aliorum scilicet Episcoporum, non quia
iam necesse erat, sed eorum peruersitatibus cedens, & om-
nimodo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque
enim* (adhuc verba Augustini sunt) *ausus est Christianus
Imperator sic eorum tumultuosos & fallaces querelas susci-
pere, vt de iudicio Episcoporum, qui Romæ sederunt, ipse
iudicaret; sed alios, vt dixi, Episcopos dedit, à quibus
tamen illi ad ipsum rursus Imperatorem prouocare ma-
luerunt. Quæ in re illos quemadmodum detestetur, audistis.*

106. Ex his collige hæc puncta, mi Gardi. 1. Senten-
tia Pontificis & Episcoporum illi assistentium, fuit
innocens, integra, prouida, pacifica. 2. Donatistæ, qui
appellarunt ab hac sententia, fuerunt homines per-
uersi, impudentes, tumultuosi, fallaces. Et nihil aliud
prætenderunt appellando, quam quod omnes mali
litigatores prætereunt solent, *malos Iudices se esse per-
peffos.* (Quæ etiam tua præsentio est.) 3. Imperator
non voluit esse Index in illa causa, quia non voluit
alienum officium sibi arrogare. 4. Ne tamen Do-
natistæ conqueri possent, se ab Imperatore con-
temptos esse, dedit illis alios Iudices, nempe Epif-
copos Arelatenses: non quod necesse id esset, sed vt
hominum factiosorum impudentiam & tumultum
cohiberet. 5. Donatistæ non contenti his iudiciis,
iterum ad Imperatorem appellarunt. 6. Imperator
hoc eorum factum detestatus est. Vide, an hæc pun-
cta tibi seruiant.

107. Secundum exemplum, *Iulium Episcopum Ro-
manum in causa Athanasij & aliorum, Episcopi Orientales non solum suspectum habuerunt, sed in publica etiam
Synodo excommunicarunt. Sozom lib. 3. cap. 10.*

Respondeo. Mirum est te hoc exemplum in me-
dium adducere. 1. Quia illi Episcopi Orientales erant
hæretici, id est, Arriani. Excommunicatio ab illis la-
ta, non fuit legitima. Quod non negabis. Quæro
enim, an habuerint iurisdictionem in Pontificem,
& alios à se excommunicatos, necne? Si non habue-
runt, non valuit excommunicatio ab iis lata. Cur
ergo illam allegas? Si habuerunt, sequitur primo,
ex tua

ex tua sententia, hæreticos habere iurisdictionem Ecclesiasticam in Catholicos. Deinde Episcopos Orientales superiores Episcopis Occidentalibus. At tu alibi vis, omnes æquales esse.

108. Tertium exemplum. Multi alij à Pontifice appellarunt ad Concilium generale, vt Philippus Pulcher Rex Gallia appellauit à Bonifacio VIII. Fricus secundus ab Innocentio IV. Ludouicus Bauarus à Ioanne XXII. Sigismundus à Pio II. Ioannes Hus à Ioanne XXIII. Vniuersitas Parisiensis à Leone X. Lutherus ab eodem, Protestantes à Concilio Tridentino ad Concilium liberum.

Respondeo. Vt hoc exemplum te inuet, duo tibi probanda sunt. 1. Omnes has appellationes fuisse legitimas. 2. Omnes factas fuisse in negotio fidei ac religionis. Si alterutrum desit, nihil efficit. Nam si appellatio non sit legitima, non obstat iurisdictioni Pontificis. Si non sit in causa fidei ac religionis, non obstat Iudici controuersiarum fidei ac religionis.

109. Quartum exemplum. Nos etiam Lutherani, inquis, appellamus à Pontifice Romano ad liberum Concilium generale, & ad Scripturam. Respondeo. Parum interest, quid faciatis vos Lutherani, noui homines, Facitis, quod illi, de quibus Augustinus, *Omniū malorum litigatorum vox est, malos Iudices se esse perpeffos.* Deinde ex te quæro:

Primò, Quid intelligas per liberum Concilium generale? An illud, in quo Lutherani definiunt quod volunt? An illud, in quo quisque sentit quod vult? Sic nunquam definiuntur controuersia inter partes litigantes.

Secundò, An putes huiusmodi Concilium esse fallibile, an infallibile? Si fallibile est, cur ad illud appellatis? Si infallibile, iam non sola Scriptura infallibilis est, quod tamen sæpe asseruisti.

Tertiò, Quo exemplo vos appelletis à Pontifice ad Scripturam, tanquam ad Iudicem? Produxisti hætenus exempla Donatistarum, Arrianorum, Regum, Imperatorum, & aliorum, qui omnes à Pontifice appellarunt. At nemo illorum appellauit ad Scripturam. An vos primi id facitis?

Quartò, si contingat patres litigantes appellare ad Scripturam, tanquam ad supremum, & infallibilem Iudicem, & de sensu Scripturae inter se dissentiant, vtri parti credendum sit? Et quis litem inter illos dirimere debeat?

Quintò, Cur in hac appellatione nullam facias mentionem Imperatoris, quem alioqui puras esse legitimum Præfidem & Iudicem in Conciliis generalibus, vt sæpe dixisti?

Sextò, Si Imperator esset Catholicus, vt nunc est, an ad eum valeret appellatio, nec ne? Si valeret, an ipsius iudicio secure acquiesceres? Si non valeret, ad quem alium deberet fieri appellatio? Ad hæc responde, si potes.

VII. ARGUMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

110. **H**oc sic proponis. De quo dubium est, An in controuersis fidei & morum diiudicandis perpetuam & infallibilem habeat assistentiam & directionem Spiritus Sancti, is supremus & infallibilis earundem Iudex esse non potest.

De Pontifice Romano dubium est, an in controuersis fidei & morum diiudicandis habeat talem assistentiam. Ergo, &c. Minorem probas. Primò, Ex concessione Bellarmini & Stapletoni.

Opusc. Bæ. Tom. IV.

A Secundò, Quia aliqui Pontifices fuerunt rudes & indocti; alij lreconsulti quidem, sed non Theologi, alij in armis potius exercitati, quam in studiis; alij Osores scientia ac literarum. Quomodo igitur in controuersis fidei per infallibilem Spiritus Sancti assistentiam iudicare potuerunt?

Tertiò, multi fuerunt Apostatae, Nicromantici, Simoniaci, Seditiosi, Crudeles, Luxuriosi, Scortatores, Sodomitæ, Auari, Rapaces, Periuri. Quibus Spiritum perpetuo & infallibiliter assistere, ne probabiliter quidem demonstrari potest.

Quartò, Constat nos paucos fuisse hæreticos, & nunc etiam hæreticos fieri posse. Vbi igitur perpetua & infallibilis assistentia Spiritus Sancti? Nec valet responsio Catholicorum, infallibilem assistentiam illis adesse, quatenus Pontifices sunt, non autem quatenus priuati Doctores. Nemo enim sani cerebri id capere potest.

RESPONSIO.

111. **R**espondeo. Nos non dubitamus, quin Pontifex, quatenus est Pastor vniuersalis Ecclesie, habeat perpetuam & infallibilem assistentiam & directionem Spiritus Sancti in his rebus, quæ directe spectant ad publicam doctrinam fidei ac religionis. Habuit illam Pontifex veteris Testamenti, vt supra demonstratum est. Habuit Petrus Apostolus, cui dictum est à Christo, *Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Cur non habeant successores Petri?

Certe antiqui Patres libenter agnoscunt Ecclesiam Romanam, cui Pontifex præest, esse Matrem & Caput omnium Ecclesiarum: Et omnes alias, ne errent, debere illi coniunctas esse, & in doctrina coherere. Ergo agnoscunt Romanæ Ecclesie Pontificem non posse errare in fide. Audi illorum verba. Cyprianus lib. 4. Epist. 8. ad Cornelium Papam: *Nos, inquit, singulis nauigantibus, ne cum scandalo nauigarent, rationem reddidisse nos scimus, & hortatos esse, vt Ecclesie Catholicae Matricem & Radicem agnoscerent ac tenerent.*

Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 3. de eadem Ecclesia Romana sic scribit: *Ad hanc Ecclesiam, propter potentiorē principalitatem, necesse est, omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his qui sunt undique, conseruata est ea, qua est ab Apostolis Traditio.*

Hieronymus Epist. 8. ad Demetriadem cap. 9. *Illud te pio charitatis affectu præmonendum puto, vt Sancti Innocentij, qui Apostolica Cathedra successor est, teneas fidem: Nec peregrinam, quamuis tibi prudens calibdaque videaris, doctrinam recipias.*

August. Epist. 162. ad Episcopos Donatistarum de Cæciliano Episcopo: *Erat magna auctoritatis, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret Romana Ecclesia, in qua semper Apostolica Cathedra viguit Principatus, per communicatorias literas esse coniunctum.*

Optatus lib. 2. contra Parmenianum: *Negare non potes scire te, in Urbe Roma primam Cathedram Episcopalem Petro collatam esse, cum qua totus Orbis in vna communionis societate concordat.*

Bernardus Epist. 131. ad Mediolanenses: *Romana Ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens, &c. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas Orbis Ecclesias, singulari prerogatiua. Apostolica Sedi donata est.*

112. Quæ tu contra obiicis, nullius momenti sunt. Ac primò falsum est, Bellarminum & Stapletonum dubitare, An Pontifex, vt est Pastor Ecclesie, ha-

beat perpetuam & infallibilem assistentiam Spiritus Sancti in controuersis fidei ac religionis. Diserte affirmant habere. Tu tamen, nescio per quas consequentias Gardianas, conaris clarissimam illorum sententiam in aliam partem traducere; quæ sine dubio magna impostura est.

113. Nec obstat, quod aliqui Pontifices fuerint indocti aut flagitiosi. Hoc enim non impedit assistentiam & directionem Spiritus Sancti in iis, quæ ad officium Pontificis in decisione controuersiarum necessaria sunt. Certe, Apostoli fuerunt rudes & indocti. Et tamen à Spiritu Sancto infallibiliter instructos fuisse, negare non potes. Multi item, per assistentiam Spiritus Sancti faciunt miracula, expellunt demones, de futuris infallibiliter vaticinantur, & tamen non ideo sancti sunt.

An non Balaam Propheta fuit flagitiosus? Cerrum est. An non flagitiosi, de quibus Christus in Euangelio, Matth. 7. 22. *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: quia nunquam noui vos: Discedite à me, qui operamini iniquitatem.*

114. Iam supra monui, duplicia esse dona Spiritus Sancti. Alia, quæ dantur homini ad propriam salutem & sanctitatem, vt fides, spes, charitas, iustitia. Et hæc non consistunt cum oppositis peccatis & flagitiis. Alia, quæ dantur homini ad aliorum salutem & sanctitatem promouendam, vt donum miraculorum, sanitatum, prophetiæ, interpretationis, discretionis. Et hæc communia sunt bonis & malis. Ad hoc genus donorum pertinet illud, quod agnoscimus in Pontifice. Quod addis de hæresi, spectat ad sequens argumentum.

VIII. ARGUMENTVM GARDII.

Contra Pontificem.

115. **H**Oc sic proponis, Supremus & infallibilis Iudex controuersiarum fidei ac religionis Christianæ non debet esse fallibilis.

Pontifex Romanus est fallibilis. Ergo, &c.

Minorem probas. Primò, Ex concessione Catholicorum, qui fatentur hæc tria. 1. Pontificem, vt priuatum Doctorem, posse errare. 2. Pontificem, vt Pontificem, posse errare in controuersia facti, quæ pendet ex informatione & testimonio hominum. 3. Pontificem, vt Pontificem, posse errare in fide, si definiat aliquid absque generali Concilio.

Secundò exemplis. Nam aliqui Pontifices errarunt personaliter, vt Zepherinus, Marcellinus, Liberius, Felix, Innocentius I. Cælestinus, Anastasius II. Gregorius VII. Ioannes XXII. Eugenius IV. Alij iudicialiter, vt Clemens I. Liberius, Vigilus, Honorius, Pelagius II. Gregorius II. &c.

Tertio, Ex contrariis Pontificum Decretis. Nam sæpe fit, vt quæ vnus Pontifex decernit, alius reuocet, aut contrarium decernat. Ergo alterutrum errare necesse est.

Quartò, Ratione Erasmi Roterodami. Nam si Pontifex non potest errare, quid opus est Conciliis generalibus?

RESPONSIO.

116. **R**espondeo. Negandum est, Pontificem, vt Pontifex est, fallibilem esse in doctrina fidei; licet fallibilis sit, vt homo priuatus est. Nec ali-

ter docent Catholici, exceptis illis, qui putant illum falli posse, si aliquid definiat sine generali Concilio; non posse, si cum generali Concilio. Hoc tamen contra te est. Cur igitur pro te citasti?

117. Exempla eorum Pontificum, qui putantur errasse in fide, sumpsisti ex Bellarmino. Accipe ex illo & responsionem. Si bona est, quid aliam exis? Si mala, ostende vitium, & occurram. Alioqui, si quoties nouellus aliquis Prædicans suffuratur argumenta ex Bellarmino, & solutionem dissimulat, toties noua solutio adhibenda esset, quis foret fructus aut finis litigandi?

118. Quod obicitis, Decreta Pontificum sæpe esse contraria, distinguendum est. Sunt enim triplicia eorum decreta. Quædam spectant ad fidem & religionem: Alia ad virtutes & vitia: Alia ad res indifferentes, quæ nunc præcipi, nunc prohiberi possunt, pro diuersa locorum, temporum & hominum qualitate ac conditione. Igitur Decreta primi & secundi generis nunquam sunt contraria. Decreta tertij generis possunt esse contraria, quia fieri potest, & quidem legitime, vt quod vnus Pontifex statuit fieri propter causam rationabilem, alius reuocet ex simili causa rationabili; cum res ex se alioqui sit indifferens, vt suppono.

119. Ratio, quam adducis ex Erasmo, potest retorqueri. Nam sicut tu cum Erasmo argumentaris: Si Pontifex non potest errare, quid opus est Conciliis generalibus? Sic ego argumentabor: Si Apostoli non poterant errare, quid opus erat Concilio Hierosolymitano? Item, Si Scriptura, quam tu Iudicem esse vis, non potest errare, quid opus est Conciliis generalibus vel particularibus?

120. Dicam quod res est. Pontifex non propterea dicitur infallibilis, quasi per se sit sufficienter doctus, & per se possit omnes controuersias fidei ac religionis sine errore dirimere; quia hoc constat falsum esse: sed ideo dicitur infallibilis, quia Deus non patitur, vt is, quem constituit Pastorem suæ Ecclesie, decipiat suas oues in fide & religione: sed ita eum dirigit, vt nunquam falsam doctrinam suis subditis possit proponere & instillare. Et aliquando dirigit illum, vt sine Concilio, aliquando vt cum Concilio decidat controuersias. Et in eo consistit assistentia seu directio Spiritus Sancti, quam Pontifici tribuimus.

121. Cur autem expediat controuersias decidi in Conciliis generalibus, causa duplex est. Vna, quia partes litigantes facilius acquiescunt, quando constat controuersiam ex communi totius Ecclesie consensu decisam esse. Altera, quia facilius innotescit Orbi Christiano, quæ sit vera, quæ falsa sententia, quando ex toto Orbe Christiano conueniunt Episcopi, & publico suffragio litem definiunt.

IX. ARGUMENTVM GARDII.

Contra Pontificem.

122. **H**Oc sic proponis. Quicumque Scripturas sacras falso, absurde, & inepte interpretari & applicare potest, supremus & infallibilis controuersiarum fidei Iudex esse nequit.

Pontifex Romanus Scripturas sacras falso, absurde, & inepte interpretari & applicare potest, Ergo, &c.

Minorem probas, citando aliquot Scripturæ testimonia, quæ Pontifices male interpretati sunt.

Primum est, Luca 22. 38. *Ecce duo gladij hic.* Hoc Bonifacius Octauus falso interpretatur de duplici potestate

potestate Ecclesiastica, spirituali & temporali.
 Secundum, Gen. 1. 16. *Fecit Deus duo luminaria magna.* Hoc Gregorius interpretatur de duplici potestate, Pontificali & Imperiali.

Tertium, Leuit. 11. 44. *Sancti estote, quia & ego sanctus sum.* Hinc colligunt Syricius & Innocentius, Sacerdotes debere abstinere ab vxoribus.

Quartum, Isaia 10. 3. *Si hac humiliatur, ad cuius confugietis auxilium?* Hoc Symmachus Papa putat dictum esse de Sede Romana, & illius præeminentia.

Quintum, Matth. 19. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Hinc Innocentius III. colligit, neminem propria autoritate posse ab vna Ecclesia ad aliam se transferre.

Sextum, Gen. 19. 9. *Ingressus es, vt aduena, nunquid vt iudices?* Hinc probat Anacletus, peregrina iudicia in Ecclesia submouenda esse.

Septimum, Lucæ 6. 40. *Non est discipulus supra Magistrum.* Hinc Telephorus, Sacerdotes non esse corripiendos à populo.

Octauum, Exodi 22. 28. *Diis non detrahes.* Hic Innocentius III. per Deos, intelligit Sacerdotes, propter dignitatem Sacerdotalem.

Nonum, Gal. 6. 16. *De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Iesu in Corpore meo porto.* Hoc Nicolaus III. applicat ad Ordinem Franciscanorum.

Decimum, Rom. 10. 10. *Corde creditur ad iustitiam; ore autem fit confessio ad salutem.* Hinc Benedictus XI. probat confessionem auricularem.

RESPONSIO.

123. **R**espondeo. Tu ipse, mi Gardi, qui aliorum interpretationes temere reprehendis, omnia sinistre interpretaris. Constat duplicem esse Scripturæ sensum: Alterum literalem, qui vt plurimum, vnicus, certus, ac determinatus est. Alterum mysticum, qui varius est, & ad varias res applicari & accommodari potest. Is igitur dicitur falso Scripturam interpretari, qui literalem illius sensum vel deprauat, vel non assequitur. Qui autem sensum mysticum ad res alias accommodat, nõ tam censetur Scripturam interpretari, quã ad aliud applicare. Et quidem, si ita applicet, vt nulla interueniat falsitas, vel repugnantia, vel absurditas, censetur bene applicare: Sin secus male.

124. Pontifices, quos citasti, non voluerunt proprie interpretari Scripturam secundum sensum literalem; sed illius testimonia mystice ad suum institutum accommodarunt sine omni falsitate & repugnantia. Hoc patet in exemplis allatis. Nam duo gladij, quos Apostoli exhibebant Christo, secundum sensum literalem significant veros & materiales gladios. At mystice possunt accommodari ad significandum duplicem potestatem, spiritualement & temporalem. Nulla hinc falsitas.

Imo, cum gladius sit signum potestatis (Rom. 13. 4) potest figurate sumi pro ipsa potestate, quam significat Sicut circumcisio, quæ est signum pacti inter Deum & Abrahamum inchoati, solet sumi pro ipso pacto, vt manifestum est Gen. 17. Rursum, cum nomen gladij in Scriptura sumatur dupliciter, vel pro gladio corporali, vt Lucæ 22. 38. vel pro gladio spirituali, vt Ephes. 6. 17. quid mirum, si per duos gladios intelligamus duplicem potestatem, temporalem scilicet & spiritualement? An non similiter Christus per duas clauces intellexit duplicem potestatem, claudendi & aperiendi? seu soluendi & ligandi? Nemo dubitat.

225. Eodem modo, Duo luminaria, quorum men-

tio fit Genesis 1. 16. secundum literam significant Solem & Lunam: quorum alterum præest diei, alterum nocti. At secundum sensum mysticum, optime accommodantur ad significandos duos Principes Orbis Christiani, Pontificem & Imperatorem: quorum alter præest rebus spiritualibus, quæ sunt instar diei, alter temporalibus, quæ sunt instar noctis. Habemus similia in Scripturis, Nam Christus vocatur Sol: Ecclesia, Luna: Sancti stellæ. Item Henoch & Helias vocantur *dua oliua*, Apocal. 11. 4. Apostoli *sal terra*, Matth. 5. 13. Nota sunt hæc. De aliis exemplis à te allatis est idem iudicium.

126. Vos Lutherani potius accusandi estis de falsa Scripturæ interpretatione. Quid tu in hoc negotio præstiteris, satis ostensum est cap. 1. §. 36. & sequentibus. Quid porro Lutherus effecerit, vnico exemplo demonstrabo. Legimus Isaia 41. 13. *Bene aut male si potestis, facite.* Quod secundum literam intelligitur de idolis gentium, quæ non possunt bene aut male facere, id est non possunt cultoribus suis prodesse, nec contemptoribus nocere. At Lutherus interpretatur de hominibus, vt inde probet, homines non habere liberum arbitrium. Huius interpretationis adeo te pudet, vt aperte fatearis Lutherum hallucinatum esse. Sed de hoc alibi.

X. ARGUMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

127. **H**oc sic proponis. Quicumque ita quandoque dubius & incertus est, vt certo cognosci & adiri non possit, is supremus & infallibilis controuersiarum religionis Christianæ Iudex esse non potest.

D Pontifex Romanus ita quandoque dubius & incertus est, vt certo cognosci & adiri non possit, Ergo, &c.

Minorem probas ex variis schismatibus, quæ fuerunt in Ecclesia. Nam aliquando duo, aliquando tres fuerunt Pontifices simul electi, ita non potuerit certo constare, quis esset legitimus, quis intrusus. Si ergo Pontifex est Iudex controuersiarum, quid in hoc casu faciendum?

RESPONSIO.

128. **R**espondeo. In hoc casu faciendum est, quod solet fieri in simili casu, quando Rex aut Imperator est mortuus: vel etiam, quando duo Reges aut Imperatores à diuersis factionibus eliguntur. Tunc enim, si aliqua lis oriatur, vel defertur ad Cameram Regiam aut Imperatoriam; vel certe, tamdiu suspenditur, donec constet de legitimo Rege aut Imperatore, vt ad illum deferri possit. Eodem ergo modo, quando vel Pontifex moritur, vel duo in schismate eliguntur; si tunc oriatur aliqua controuersia de fide; vel potest deferri ad proximum Concilium generale; vel certe tamdiu suspendi, donec legitimus Pontifex designetur.

129. Deinde retorqueo argumentum. Nam sicut ego assero, Pontificem esse supra Concilium generale; ita tu asseris, Concilium generale esse supra Pontificem. At tu contra me sic disputas: Pontifex tempore Schismatis, quia certus non est, adiri non potest. Ergo & ego vicissim contra te disputo: Concilium generale tam raro celebratur, vt sæpe multis annis adiri non possit. Si aliquid euinco, captus es: Si nihil, nec tu conuincis.

XI. ARGUMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

130. **H**Oc sic proponis. Iudex supremus & infallibilis cōtrouersiarum religionis Christianæ, in iisdem nec debet, nec potest esse partialis accusator & reus.

Pontifex Romanus in cōtrouersis religionis Christianæ est partialis, accusator & reus. Ergo, &c.

Minorem probas. 1. Est partialis, quia est Caput Ecclesiæ Romanæ, quæ est pars litigans cum Lutheranis. 2. Est accusator, quia grauius accusat Ecclesiæ Augustinæ Confessionis de hæresi. 3. Est reus, quia vicissim accusatur à Lutheranis de Apostasia.

RESPONSIO.

131. **R**espondeo. Si sic velis ratiocinari, concludes, nec Concilium generale, nec Imperatorem, nec Scripturam posse esse iudicem, quos tu tamen Iudices agnoscis. Nam Lutherus vester habuit illos omnes, vt partiales, vt accusatores, vt reos. Cum enim damnatus esset à Pontifice, appellauit ab illo, tanquam à partiali & accusatore, ad Concilium generale. A Concilio ad Imperatorem. Ab Imperatore ad Scripturam. Denique à Scriptura, quam à Catholicis acceperat, ad Scripturam, quam ipse sibi fingebat, id est, ad nouum Scripturæ Canonem, ad nouam versionem, ad nouam interpretationem. Vos Lutherani idem facitis. Pontificem Romanum, Concilium Tridentinum, Imperatorem Catholicum, & Scripturam vulgatæ editionis, habetis pro parte litigante, pro accusatore, pro reo. Nullū admittitis iudicem infallibilem, nisi Scripturam, nouo Canone, noua versione, noua interpretatione reformatam, vt vos putatis: deformatam & viciatam, vt nos merito conquerimur.

XII. ARGUMENTVM GARDII.

Contra Pontificem.

132. **H**Oc est huiusmodi. Quicumque non habet spirituales auctoritatem & potestatem coactiuam, qua conscientias hominum in iudicio fidei & morum per omnia satisfacere, partesque litigantes ad obedientiam fidei efficaciter cogere & flectere possit; is supremus & infallibilis cōtrouersiarum fidei & religionis Christianæ iudex esse non potest.

Pontifex Romanus non habet huiusmodi auctoritatem & potestatem. Ergo, &c.

Maiorem probas, quia si supremus iudex non haberet talem potestatem efficaciter cogendi conscientias, iam frustra & sine omni fructu atque effectu de cōtrouersis fidei pronunciaret.

Minor, inquis, est manifesta: quia nec in Apostolorum, nec ullius alterius hominis potestate est, conscientias hominum efficaciter cogere ad obedientiam fidei, sed solius Dei & Scripturæ. Quod probas his testimoniis.

Deut. 29. 4. *Dominus dat cor intelligens, & oculos videntes, & aures, que audiant.*

Jeremias 31. 33. *dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.*

A Act. 16. 14. *Dominus aperuit cor Lydiæ, intendera hie, qua dicebantur à Paulo.*

1. Cor. 3. 7. *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.*

2. Cor. 1. 24. *Non dominamur fidei vestra.*

Eph. 1. 17. *Deus det nobis Spiritum Sapiensia & reuelationis.*

1. Ioan. 2. 27. *Unctio docet vos in omnibus.*

RESPONSIO.

133. **R**espondeo. Si loquamur de supremo Iudice absolute, qui est solus Deus, tunc maior propositio vera est. Si autem loquamur de supremo Iudice in hac vita, falsa est. Nam neque Scriptura, neque Pontifex, neque Concilium potest efficaciter cogere conscientias ad obedientiam fidei. Et tamen ex tua sententia, Scriptura est supremus iudex in hac vita: Ex mea, Pontifex & Concilium.

134. Quod autem Scriptura per se non possit efficaciter cogere partes litigantes ad obedientiam fidei, docet quotidiana experientia. Nam Lutherani & Calvinistæ quotidie prouocant ad Scripturam, tanquam ad supremum Iudicem, vt fateris. Vel ergo Scriptura pronunciat inter illos sententiam, vel non. Si non pronunciat, non est Iudex. Si pronunciat, vel efficaciter cogit partes litigantes ad obedientiam fidei, vel non cogit. Si efficaciter cogit, cur manet dissentio inter Lutheranos & Calvinistas? Si non cogit efficaciter, iam alterutrum sequi necesse est, vel non esse supremum Iudicem, vel non requiri, vt supremus Iudex efficaciter cogat ad obedientiam fidei. Vtrumque est contra te.

135. Quod autem obiicis, Iudicem frustra, & absque omni fructu & effectu pronunciare sententiam, si non potest efficaciter cogere conscientias, falsum est. Alioquin Apostoli in Concilio Hierosolymitano frustra, & sine vlllo fructu pronunciaissent sententiam; quia non potuerunt efficaciter cogere partes litigantes ad obedientiam fidei. Nam multi ex litigantibus noluerunt illorum sententiæ acquiescere. Frustra Concilium Nicenum pronunciaisset sententiam contra Arrianos: Frustra Constantinopolitanum contra Macedonium: Frustra Ephesinum contra Nestorium: Frustra Chalcedonense contra Eutychen & Dioscorum. Non enim potuerunt efficaciter cogere conscientias vtriusque partis ad obedientiam fidei. Sed absit, vt hoc sentiamus. Habent Concilia suas utilitates, etiamsi multi maneant in sua pertinacia. Quid? quod idem dicendum esset de iis, qui Euangelium prædicant. Nec enim Apostoli, nec eorum successores, neque vos Lutherani potestis efficaciter cogere conscientias ad amplectendam fidei veritatem. An ideo prædicatio Euangelij frustra & sine fructu est?

136. Testimonia Scripturæ, quæ obiicis, intelliguntur de Deo, non de Scriptura. Itaque ex illis non potes probare, Scripturam efficaciter cogere conscientias ad obedientiam fidei. Ego cōtrarium ex illis ostendam. Ac 1. Ex illo Act. 16. 14. *Dominus aperuit cor Lydiæ.* Unde sic cōcludo. Non sola Lydia, sed multi alij audiebant Scripturam prophetica ex prædicatione Pauli Apostoli. Lydia conuertebatur, multi alij non conuertebantur. An hoc Scripturæ tribuendum? Non. Quia Scriptura respectu omnium erat eadem, & ex sua parte æqualiter omnibus proponebatur. Cui ergo? Partim Deo, qui mouebat corda per internam gratiam, partim hominibus, qui vel acceptabant gratiam, vel respuebant. Lydia acceptabat. Respuebant illi, de quibus Act. 7. 51. *Vos semper Spiritui S. resististis.*

177. Deinde,

137. Deinde, ex illo 1. Cor. 3. 7. *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Quis est, qui plantat & rigat? Apostoli, per prædicationem Euangelij. Quis est, qui dat incrementum? Deus, per internam gratiam. Sub priori membro continetur Scriptura: sub posteriori gratia. Igitur Scriptura per se nihil est, nisi accedat gratia. Non igitur per se efficaciter cogit conscientias hominum ad obedientiam fidei. Quod pulchre ex hoc ipso loco ostendit Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 6.

EPILOGVS.

HAbes, Gardi, Apologiam meam pro Iudice controuersiarum, quam per amicos extolisti. Intelligis quid dicam. Si deinceps dissertare vis, hæc tria vt serues, merito exigere à te possum.

Primo, vt abstineas à conuitiis, mendaciis, falsis citationibus, & similibus vitiis, quæ tibi familiaria sunt, vt initio Apologiæ demonstratum est. Nam neque decent hominem Christianum: neque causam tuam promouent, sed potius suspectam faciunt. Scio, me ægrè hoc obtenturum; aut si obtineam, obtenturum etiam, vt non amplius sis Lutheranus, sed Catholicus. Quod faxit Deus, qui potest ex lapidibus suscitare filios Abrahamæ.

Secundo, vt disertè pronuncies, quem Scripturæ Canonem, quam editionem, quam interpretationem sequi velis, si ex Scriptura disputandum est. Ego disertè pronuncio, me sequi illum canonem, qui in Concilio Tridentino consignatus est, & quem maiores nostri cum Gelasio, Augustino, Innocentio, sequuti sunt: illam vulgatam editionem, quæ iam multis sæculis in Ecclesia viguit: illam interpretationem, quæ antiquis Patribus & communi Ecclesiæ Catholicæ consensui conformis est. Similem protestationem à te exigò. Designa certum Canonem, certam editionem, certam interpretationem, quam secutus es. Hactenus non fecisti.

Tertio, vt satisfacias de tua vocatione, quæ nuper in dubium vocata est, & à te probari non potuit. (Scis quo loco, quo tempore, & quibus presentibus.) Nam si legitime ad Ministerium vocatus non es, condemnauit te Christus, cum dixit 1. Ioan. 10. 1. *Amen, amen, dico vobis: qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Si autem à Christo condemnatus es, quid opus est disputatione? Aut igitur probandum tibi est, legitime vocatum te esse, aut si id præstare non potes, omnis controuersia, quæ inter nos intercedit, decisa est. Hic finio; & ex animo precor, vt bene tibi sit.

DE POSTERIORI PARTE EPISTOLÆ.

AD LECTOREM.

NTetiam hanc partem intelligas, sic accipe. Ante annos duodecim scripsi tractatum de fide hæreticis seruanda. Bis illum oppugnauit Baranius Calvinista, amicus Paræi: bis repulsus est. Et iam silet toto decennio. Paræus, quandiu Moguntia fui, nihil vnquam tentauit. Nunc demum ante annum,

A quod sciret me Vienna in Austria commorari, absentem verbo & calamo debacchatus est: confidens, ex tam longa locorum distantia, nullam se plagam à me accepturum. Et forte securus fuisset, si Vienna mansissem. Ibi enim de Paræo, vel Paræi libellis, vix aliquid in publico auditur. Verum aliter res accidit. Superiori mense ex Austria Moguntiam redij. Ibi libellus, quem in me scripsit, mihi oblatu est. Inspeci, legi, refutauit: vt iam videbis.

B

POSTERIOR PARS

EPISTOLÆ.

DE FIDE HÆRETICIS SERUANDA.

1. **N**on ægrè feras, D. Paræe, si diutius te interpellem, quam velis. Occurrat aliud, quod suggeram. Cum istis diebus discuterem Acta Colloquiorum Svyalbacensium à te conscripta, accessit Canonicus Moguntinus, amicus meus, & ecce alterum tuum Libellum exhibuit, cum hac inscriptione: *Oratio inauguralis de fide hæreticis seruanda.* Ac simul insinuauit, in eo diserte me perstringi, & perfidiæ Magistrum appellari. Facile id credebam; præsertim quod ex priori tuo libello probe iam nossem; familiare tibi esse, conuitiis ac maledictis aduersarium impetere. De quibus nihil dicam vterius. Maneant tibi tua conuicia. De re ipsa, quæ in controuersiam venit tecum agam.

2. Igitur ex meo Tractatu de fide hæreticis seruanda, transcribis & exagitas hæc principia à me posita. Primum: In promissis, pactis, & conuentis seruanda est fides hæreticis: modo promissa, pacta, & conuenta sint aliàs licita & honesta.

Secundum: Libertas fidei ac religionis illicita est; & Doctrinæ Christianæ contraria; & Reipublicæ noxia ac perniciosa.

Tertium: Princeps Catholicus, non potest præcipere, approbare, aut introducere libertatem religionis; sed omnibus modis, quantum fieri potest, impedire. Si tamen impedire non possit sine maiori incommodo boni publici; potest eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius malum, quod alioqui sequeretur. Et, si paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, quam sine maiori detrimento impedire non potest, fides pacti seruanda est.

Quartum: Promissum vel pactum per vim aut metum iniuste extortum, rescindi potest; si is, qui iniuste vim aut metum passus est, id postulet.

3. Agnosco hæc principia à me posita. Quid tu vero, D. Paræe? Ais primum principium destrui per annexam hanc clausulam: *Ad modo promissa, pacta & conuenta sint aliàs licita & honesta.* Vnde & apparet, clausulam illam, ex tua quidem sententia, tollendam esse: Et absolute asserendum, in quibuscunque pactis ac promissis, etiam illicitis & inhonestis, fidem seruandam esse. Quod nescio, an aperte ausis profiteri. Tertium principium nihil aliud esse affirmas, quam *vasfrum perfidiæ tegumentum ac lidibrium.* De reliquis, vera an falsa sint, disertè non dicis. Omnia tamen vellicas, arrodas, & miras consequentias

F

inde deducis. Vno verbo: Iracunde & fastidiose des-
spuis quicquid à me positum est. Sed obsecro, se-
pone aliquantulum istam animi tui turbationem, &
pacatè audi, quæ pro me allaturus sum. Fortè aliter
senties, quam hæcenus.

4. Ac initio quidem postulo, quod negare non po-
tes, vt remotis controuersis domesticis, quæ inter
Pontificios & Caluinistas consistunt, hoc vnum præ-
cisè nunc agamus: An hæreticis, qui verè hæretici
sunt, seruanda sit fides, necne? Neque misceamus
odiosas illas & particulares quæstiones: An Ponti-
ficij, an Lutherani, an Caluinistæ verè hæretici sint?
Mancamus in thesi generali, De hæreticis, qui verè
sunt hæretici. Aut si lubet speciatim descendere ad
hos vel illos in particulari; descendamus ad eos, qui
& vestra, & nostra opinione, verè hæretici sunt, vt
Donatistæ, Manichæi, Atriani. Sic enim futurum
est, vt de fide hæreticis seruanda, maiori fide ac can-
dore inter nos agatur. Hoc iacto fundamento, accu-
ratè examinemus, an principia à me posita, vera sint,
necne. Neque vel tu cogites, Caluinistas à Ponti-
ficiis: velego cogitem, Pontificios à Caluinistis, pro
hæreticis haberi. Hæc enim cogitatio solet turbare
animum, vt sincerè iudicare vel non velit, vel ægrè
possit, est igitur

PRIMUM BECANI PRINCIPIVM.

5. *In promissis, pactis, & conuentis, seruanda est fides
Manichæis & Donatistis, etiamsi verè hæretici
sint: modo promissa, pacta, & conuenta
sint aliàs licita & honesta.*

Huius principij duæ sunt partes. Vna, in promif-
sis, pactis, & conuentis, fidem hæreticis ser-
uandam esse: Adde nec minus hæreticis, quam Catho-
licis. Ratio est, quia obligatio seruandæ fidei in
promissis & pactis oritur ex virtute veritatis, fide-
litatis, & iustitiæ, vt fuse in supradicto meo Tractatu
demonstratum est. Neque tu id negas, sed approbas.
Iam vero virtutes illæ æquè nos obligant, siue pacif-
camur cum hæreticis, siue cum Catholicis. Sicut
enim veritas me obligat, vt non mentiar Catholico;
fidelitas, vt non sim perfidus Catholico; iustitia, vt
non faciam iniuriam Catholico: ita etiam me obli-
gant, vt non mentiar, non sim perfidus, non sim ini-
urius hæretico.

6. Hinc sequitur, si Catholicus paciscatur cum hæ-
retico de commutatione aut venditione fundi, de
feudo, emphyteusi, piscatione, venatione, de saluo
conductu, de dote matrimoniali, de subsidio in iu-
stum bellum conferendo, & de aliis similibus, quæ
iure gentium concessa sunt; pacti fidem seruandam
esse. Nunquid idem sentis, D. Paræ? Si sic, mecum
sentis. Sin aliter, iam tuo ipsius iudicio perfidiæ Ma-
gister es. Hunc enim titulum tribuis illis, qui vel ne-
gant, vel tua opinione videntur negare, fidem hæ-
reticis seruandam esse.

7. Altera pars continet hanc clausulam: *Modo pro-
missa, pacta & conuenta sint aliàs licita & honesta.* Quid
censes, Paræ? Rectè ne posita est hæc clausula, an
tollenda? Si ais rectè positam esse, mecum sentis. Ne-
que verum est, primum principium per appositio-
nem illius clausulæ destrui ac euerti. Si ais tollen-
dam esse (sicut præ te fers) quid respondebis vtrius-
que Iuris Doctoribus, qui mecum docent, promif-
siones etiam iuramento confirmatas, si sint de re il-
licita vel turpi, seruandas non esse? Audi ipsorum
verba. In iure civili sic habes: *Legibus expressum est,*

illicita rei insurandum seruari non oportere. (L. Imperia-
lis, §. quod eis permittitur, Cod. de Nuptiis.) In iure
autem Canonico, præsertim apud Gratianum, causa
22. q. 4. hæc passim obuia sunt. Primo: In malis
promissis rescinde fidem. 2. Non est obseruandum
Sacramentum, quo malum incautè promittitur. 4.
Magne sapientiæ est, reuocare hominem, quod male
locutus est. 4. Si aliquid forte incautius nos iurasse
contigerit, quod obseruatum in peiorem vergat exi-
tum, illud salubriori consilio mutandum noueri-
mus. 5. Iuramenta illicita laudabiliter soluuntur,
damnabiliter obseruantur. 6. Iuramentum non est
vinculum iniquitatis.

8. Quod etiam variis exemplis in vtroque iure con-
firmatur. Primo, exemplo Herodis, qui peccauit ser-
uando illicitam promissionem ac iuramentum. (can.
Est etiam, 22. q. 4.) Secundo, exemplo Dauidis, qui
laudatur, quod non seruauerit iuramentum, quo pro-
miserat se interfectorum Nabal (can. si aliquid. ibidè)
Tertio, exemplo mulieris adulteræ, quæ iurauerat se
adultero adhæsuram. Et quia hoc nõ fecit, non cen-
setur violasse iuramentum, sed prudenter omisisse.
(can. Mulier, ibidem.) Quarto, exemplo cuiusdam
Hubaldi, qui iurauerat, se concubinam suam velle
accipere in vxorem, & propriam matrem cum fratri-
bus è domo expellere, nec vllam eis alimoniam præ-
stare. Cui suatum fuit, vt posteriorem partem iura-
menti, vt pote illicitam, non seruaret (can. inter cæte-
ra, ibidem.) Quinto, exemplo mulierum scenicarum,
quæ iuramento promiserant, se permansuras in suo
peccato, & libidinis infamia. Quibus responsum est
ab Imperatore, tali iuramento ac promissione eas
non obligari. (L. citata, C. de Nuptiis.)

9. Si hæc vera sunt (de quo nec Theologos, nec Iu-
re consultos vestros Heidelbergenses dubitare, certo
mihi persuasum est) necessario sequitur, clausulam
illam, quam addidi: *Modo promissa, pacta & con-
uenta sint aliàs licita & honesta;* omnino addendam
esse. Et, si illorum iudicio, addenda est, non rectè à te
dictum, primum principium per illam clausulam de-
strui ac euerti. Hic velim, sincere tuam mentem ape-
rias. Quod si contempta viriusque iuris & Interpre-
tum autoritate, putes te plus sapere, quam illi sa-
pian; & pertinaciter asseras, supradictam clausu-
lam submouendam esse, responde ad hunc casum,
quem propono. Paræus cum Catharina pactus est de
adulterio, & de veneno marito ipsius porrigendo.
Quæstio est, an teneatur seruare fidem; & vi illius
pacti, adulterium committere, & venenum porrige-
re? Vide, quid respondeas. Si putas te non teneri,
hoc ideo est, quia pactum est turpe & illicitum. Et
sic, tua opinione, clausula illa, quam addidi: *Modo
pacta sint aliàs licita & honesta;* addenda est. Si autem
putas te teneri, putas etiam teneri te ad peccatum.
At nulla est obligatio, quæ hominem constringat ad
peccatum. Nec ex vlla virtute oriri potest talis obli-
gatio. Alioqui virtus non esset virtus, sed vitium.
Quo nihil absurdius.

SECUNDVM BECANI PRINCIPIVM.

10. *Libertas fidei ac religionis planè illicita est, &
Christiana doctrina contraria, & Reipublica
noxia ac perniciofa.*

Hoc principium continet tres partes. Prima est,
libertatem fidei ac religionis plane illicitam
esse. Quam sic probo. Libertas religionis, de qua
hic loquimur, in eo consistit, vt quilibet possit
habere liberum exercitium hæreticæ religionis, id
est,

est, libere profiteri hæresis Donatistarum, & eorum Sacramenta usurpare. Hoc sine dubio illicitum est. Nam, vt rectè docent Theologi, grauius peccatum est hæresis, quam adulterium, homicidium, furtum. Si ergo liberum exercitium adulterij, homicidij, & furci planè illicitum est; multo magis liberum exercitium hæresis. Nemo sanæ mentis id negat.

11. Secunda est, liberum exercitium hæreticæ religionis contrarium esse doctrinæ Christianæ. Nihil certius. Nam doctrina Christiana est vera; hæretica religio, falsa. At verum falso contrarium est. Quo spectat illud 2. Cor. 6.15. *Qua societas luci ad tenebras?* Rursum, doctrina Christiana est vna, Ephes. 4.5. *Unus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* Doctrina hæretica est multiplex ac varia, Hebr. 13.9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* At vnum & multiplex, in hoc genere, non aliter opponuntur, quam vnus & plures Dij. Vel, quam vnus verus Deus, & multi falsi Dij.

12. Tertia est, liberum exercitium hæreticæ religionis, Reipublicæ noxium ac perniciosum esse. Et quidem dupliciter. Primo, quoad salutem animarum. Quod insinuat Apóstolus 2. Tim. 2.17. vbi de hæreticis sic scribit: *Sermo eorum, vt cancer, serpit.* Quasi dicat: Sicut cancer est morbus contagiosus, qui vbi vnam corporis partem occupauerit, sensim peruat & corrumpit totum corpus: sic hæresis est contagiosa doctrina, quæ vbi vnum aut alterum hominem in aliqua communitate possederit, paulatim inuadit & peruertit totam communitatem, nisi mature occurratur. Secundo, quoad externam pacem & tranquillitatem. Hæc enim sine vnitæ fidei conseruari non potest. Vbi ergo diuersitas fidei est, ibi dissensiones & factiones esse, necesse est. Hoc testatur Christus, cum ait: *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Hoc testantur omnium pene sæculorum exempla. Arriani turbauerunt totum Orientem, Macedoniani Græciam: Donatistæ Africam. Taceo cætera. Et quid hoc tempore turbat Hollandiam, nisi dissensiones vestrorum hominum, id est, Caluinistarum? Gommaristæ vi & ferro persequuntur Armenianos. Nimirum Caluinistæ Caluinistas. Malim de hac resilere, quam loqui, quia odij ac inuidiæ plena est. Sed tamen, vt videas Parææ, quam verum sit, quod asserui de exercitio hæreticæ religionis; volui potius insinuare, quam penitus dissimulare.

TERTIVM BECANI PRINCIPIVM. E

13. *Princeps Catholicus non potest præcipere, approbare, aut introducere libertatem religionis; sed omnibus modis, quantum fieri potest, impedire. Si tamen sine maiori detrimento boni publici impedire nequeat, potest eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius malum, quod alioqui sequeretur. Et, si paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, fides pacti seruanda est.*

Huius principij sunt etiam tres partes. Prima Principem Catholicum nõ debere præcipere, approbare, aut introducere, sed omnibus modis, quantum fieri potest, impedire liberum exercitium hereticæ religionis. Sequitur ex dictis. 1. Quia huiusmodi exercitium est illicitum. 2. Est doctrinæ Christianæ contrarium. 3. Est Reipublicæ perniciosum. 4. Est magis detestabile, quam exercitium adulterij, homicidij, furci. Quis autem neget, Principem in sua Republica debere omnibus modis, quantum fieri potest, impedire liberum exercitium adulterij, homicidij, furci? Quanto magis liberum exercitium hæresis? Hinc il-

la sanctio Imperatoria, L. Nullus, Cod. De summa Trinitate & fide Catholica: *Nullus hæreticis ministeriorum pateat locus. Item, Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis cõgregationibus turbæ. Item, Si quid eruptio factiosa tentauerit, ab ipsis etiam vrbiu manibus propelli iubemus.* Et L. Cuncti, Cod. de hæreticis & Manichæis: *Cuncti hæretici proculdubio nouerint, omnia sibi loca adimenda esse.* Vide plures leges ibidem.

14. Altera est, Si Princeps Catholicus, sine maiori incommodo boni publici, non possit impedire exercitium hæreticæ religionis, posse tunc illud tolerare seu permittere, ad maius illud incommodum euitandum. Ita sentiunt grauissimi Authores, qui passim docent: Ex duobus malis, si ambo simul euitari nequeant, minus malum eligendum esse. Et ratio est, quia in tali casu non eligitur minus malum, quatenus malum est, sed quatenus conducit ad euitandum maius malum, quod aliter euitari non potest. Ac proinde eligitur sub ratione boni vtilis seu conducibilis. Deinde, ipsa natura hoc dicit. Quis enim ex instinctu naturæ non agnoscit; stultum esse, ex duobus malis occurrentibus eligere id, quod maius est? Tu ipse dic Parææ; si latro alterutrum è duobus, vel pecuniam, vel vitam tibi vellet auferre; malle sive vitam, quam pecuniam amittere? Non opinor. Accõmodemus ad rem, de qua agitur. Donatistæ petunt a Catholico Principe, vt permittat ipsis exercitium suæ hæresis in vno templo: Et simul minantur, nisi annuat, se omnia Catholicorum templa occupaturos, & Catholicorum exercitium abolituros. Quid faciet Princeps? Si potest vtrunque euitare, tenetur. Si alterutrum eligendum est, eliget quod minus est. Minus malum est, permittere hæreticis vnum templum pro exercitio; quam permittere, vt omnia deuastentur, & fides Catholica penitus extirpetur. Nemo dubitat. Si tu aliter sentis, parum sanus es.

15. Tertia est, Si Princeps Catholicus paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, quam sine maiori incommodo boni publici impedire non potest, fidem pacti seruandam esse. Ratio patet ex dictis, quia fides seruari debet in omni pacto licito & honesto: atqui licitum & honestum est, tolerare libertatem religionis ad maius malum euitandum; & de ea toleranda licite & honeste pacisci potest Princeps Catholicus, in tali necessitate: Ergo, si paciscitur, fides seruanda est: repetam exemplum, quod posui: Princeps paciscitur cum Donatistis de tolerando exercitio religionis ipsorum in vno templo, ad euitandum huiusmodi exercitium in reliquis templis, id est, paciscitur de tolerando minori malo ad euitandum maius malum: teneturne seruare fidem, nec ne? Si ais seruandam esse, cur me perstringis, qui idem doceo? Si negas seruandam esse, cur seruanda non est? An quia pactum, vt tu putas fortasse, illicitum est? Concedis ergo fidem seruandam esse, cum hac clausula, modo pactum sit aliàs licitum. At hoc supra negasti, vel visus es negare. Dic rotunde & sine ambagibus, quid sentias.

QUARTVM BECANI PRINCIPIVM. F

16. *Promissum vel pactum, per vim aut metum iniuste extortum, rescindi potest, si is velit, qui iniuste vim aut metum passus est.*

Propter hoc principium, quod etiam posui in supradicto meo Tractatu, vocas me perfidiæ Magistrum. Sed audi, mi homo. Non sum perfidiæ Magister, sed doceo, quod docent vtriusque Iuris Doctores ac Interpretes. Illorũ doctrina hæc est. Si quis vi vel graui

metu iniuste coactus est contrahere vel pacisci; huiusmodi contractus vel pactum non est quidem plane irritum; potest tamen à Iudice rescindi & in irritum reuocari, si is, qui iniuriam passus est, id postulet à Iudice. Hanc posteriorem partem, quam tu carpis, reperies in utroque iure. Et quidem in iure canonico, cap. 2. De his, quæ vi, sic legimus: *Vnde, quia quæ metu & vi fiunt, debet iure in irritum reuocari; mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate restituas omnia.* Et ibidem cap. 4. *Qua vi metusue causa fiunt, carere debent robore firmitatis.* Et in iure civili, L. vltima, C. de his, quæ vi: *venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari.* Et ratio est, quia qui alteri vim, aut grauem metum iniuste incussit, iniuriam illi intulit, Ergo tenetur illum in priorem statum restituere; & alter habet ius exigendi hanc restitutionem. Quo spectat illud, L. si mulier, ff. quod metus causa: *Si metu coactus adini hereditatem, puto me heredem effici; quia quamuis, si liberum esset, noluissem; tamen coactus volui: sed per Prætores restituendus sum, ut abstinendi mihi potest attribuat.* Si hæc, Paræc, tibi omnia desipiunt, transige cum Iureconsultis Heidelbergensibus. Sed caue, ne & ipsos, si aliter quam tu sentiant, perfidiæ Magistros appellaueris. Alioqui vapulabis.

CONCLUSIO.

17. **H**actenus repetiui principia à me posita. Nunc, diserte ex te quæro, vera an falsa sint, tuo iudicio? Si falsa, ostende falsitatem: Et sigillatim explica quid vitij in singulis lateat: Et quomodo occurrendum sit autoritatibus & rationibus, quibus ea confirmantur. Idque præstari à te velim, vel publico scripto, vel coram Discipulis Heidelbergensibus, qui forte ad te accessuri sunt, & determinatam à te sententiam rogaturi.

18. Si vera sunt (quod puto te concessurum) carpi non debent. Nec vlla ex iis consequentia, nisi quæ vera sit, legitime deduci potest. Nam regula Dialecticorum est: Ex vero non nisi verum. Vnde sequitur, me innocentem hinc esse, tenocentem. Nam & principia à me posita, vera sunt: Et similiter omnes conclusiones, quæ legitime ex illis deducuntur, veræ. At tu nocens es. Nam multa concludis ex meis principiis, quæ ais absurda esse. Vel ergo absurda sunt, vel non. Si absurda sunt, tu culpandus es, qui ex veris principiis illegitime colligis absurdas consequentias. Si absurda non sunt, iterum culpandus es, qui inuidiose fingis absurda esse, quæ non sunt. Quidquid hinc dixeris, captus es.

19. Sed vt clare appareat, quæ & quales sint consequentia, quas inferis & ex meis principiis, ostendam hoc vno aut altero exemplo. Igitur ex vltimo principio sic concludis. Becanus docet, pacta rescindi posse: quomodo ergo Evangelici possunt tuto pacisci cum Pontificiis, si Pontificiis licitum est, pacta semel inita, pro suo arbitrio rescindere, & in irritum reuocare? Respondeo. Ego doceo, quod Iureconsulti docent, pacta per vim aut metum iniuste extorta rescindi posse; quod est verissimum: Non autem absolute, pacta quocumque modo inita, rescindi posse. Itaque iniuriam mihi facis. An autem Evangelici (sic vocas Calvinistas) per vim & metum iniuste extorqueant pacta à Pontificiis, de eo nihil dixi. Si tu supponis, iniuste eos extorquere, iam fratrum tuorum accusator es. Vide, vt legitime probes crimen, quod obiicis. Si autem id non supponis, quid mecum litigas? Certe meum principium quod abuteris, æque pertinet ad omnes, qui iniuste per vim aut metum extorqueant aliquod pactum, siue sint Pontificij, siue Evangelici, siue Ca-

tholici, siue Hæretici. Possum enim legitime sic argumentari: Pactum, quod quis per vim aut metum iniuste extorquet, rescindi potest: At, verbi gratia, hoc pactum detradendo fendo per vim & metum iniuste extorsit Petrus Catholicus aut Donatus Hæreticus: Ergo hoc pactum rescindi potest. In quo syllogismo maior vera est. De minori quæritur vera sit, necne. Si vera est conclusionem veram esse necesse est. Si falsa, nihil efficitur, Simile est hoc argumentum ex Apostolo: Ebriosi, vt docet Apostolus, regnum Dei non possidebunt: At hic Catholicus, aut ille Hæreticus est ebriosus: Ergo hic Catholicus, aut ille Hæreticus regnum Dei non possidebit. Puto te agnoscere tuas iactantias & impossuras.

20. Aliud addo exemplum. Ex secundo meo principio sic concludis: Libertas religionis, vt docet Becanus, est plane illicita: Ergo ex sententia Becani, non licet pacisci de libertate religionis, quod repugnat tertio ipsius principio. Respondeo. Tu omnia confundis. Aliud est libertas religionis, seu liberum exercitium hæreticæ religionis, aliud tolerantia illius exercitij: Liberum exercitium hæreticæ religionis semper est illicitum, & de eo pacisci non licet. At tolerantia illius exercitij potest esse licita, ac proinde de tolerantia licite pacisci quis potest. Omitto reliquas nugas, quibus Lectori conatus es imponere. Et serio rogatum te volo, vt in hac tua senectute magis sollicitus sis, quomodo per charitatem Deo placere, & saluari possis quam quomodo per fraudes & calumnias proximo nocere. Hoc fac & viues.

DE ECCLESIA
CHRISTI,

ITEM QVE DE ECCLESIA
Romana, quæ est Catholicorum; & de
Reformata, quæ est Lutheranorum
& Calvinistarum.

INDEX.

HVI vs Libelli tres sunt quæstiones præcipuæ. Prima, de Ecclesia Christi generatim. Altera, de Ecclesia Romana, quæ est Catholicorum. Tertia, de Ecclesia Reformata, quæ est Lutheranorum & Calvinistarum. Singulæ habet suas conclusiones, hoc ordine.

CONCLUSIONES

I. QUÆSTIONIS.

- 1 *Vera Christi Ecclesia in terris, visibilis est.*
- 2 *Hæc visibilis Ecclesia est vna, sancta, Catholica, Apostolica, Sponsa Christi, Domus Dei, Columna & Firmamentum veritatis.*
- 3 *Extra hanc Visibilem Ecclesiam nemo potest saluari.*
- 4 *Hæc visibilis Ecclesia non potest deficere vel errare in fide.*
- 5 *Ideoque magna debet esse ipsius authoritas in negotio fidei.*

CON;

CONCLVSIONES

II. QVÆSTIONIS.

1. Romana Ecclesia, si sumatur pro Particulari Ecclesia, qua Roma est, fuit olim Mater & Caput omnium aliarum Ecclesiarum, quæ toto Orbe erant dispersa. Et omnes alia, nisi errare vellent, debebant illi esse conformes in fide & religione.
2. Romana Ecclesia, si sumatur pro vniuersali Ecclesia toto Orbe diffusa, fuit olim S. Petro commissa, his verbis, *Pasce oues meas*. Itaque Petrus fuit Vicarius Christi, Caput & Pastor totius Ecclesie; cui postea cum pari potestate successerunt Pontifices Romani.
3. Ecclesia Romana, hoc posteriori modo sumpta, nunquam defecit ab ea fide, quam primis 500. Annis publicè professæ est: ac proinde, sicut tunc erat vera Christi Ecclesia, ita & nunc est.

CONCLVSIONES

III. QVÆSTIONIS.

1. Ecclesia Reformata, in qua Lutherani & Calvinista sunt, non est vna.
2. Non est Sancta.
3. Non Catholica.
4. Non Apostolica.
5. Non Sponsa Christi.
6. Non Domus Dei.
7. Non columna & firmamentum veritatis.
8. Non habet sanam doctrinam, sed dissentientem, à doctrina antiquorum Patrum.
9. Non habet constantem doctrinam, sed perpetuis contradictionibus obnoxiam.
10. Non habet Ministros bonæ fame.
11. Nec legitimè vocatos.
12. Malis artibus propagata est.

DE ECCLESIA
CHRISTI.

Vplex hoc tempore Ecclesia est apud Christianos. Vna, quæ dicitur Catholica, Romana, Pontificia, in qua Catholici sunt. Altera, quæ dicitur Reformata, in qua Lutherani & Calvinista sunt cum suis affectis. Vtra illarum sit vera Christi Ecclesia, inquirendum est. Nam cum inter se discrepent in fide & religione, ambæ veræ esse non possunt. Non enim sunt duæ Christi Ecclesie, sed vna: sicut *Vnus est Deus, vna Fides, vnum Baptisma*, teste Apostolo, Eph. 4. 5.

2. Lutherani & Calvinista sic fere sentiunt Primo, Ecclesiam Romanam seu Pontificiam, quæ vulgo Catholica appellatur, fuisse olim veram Christi Ecclesiam, præsertim primis quingentis annis. Secundo, eandem post primos quingentos annos cepisse paulatim deficere à vera fide & religione, ac tandè penitus defecisse, apostatasse, adulteram factam esse. Tertio, in eius locum, tempore Lutheri & Caluini, successisse Ecclesiam Reformatam, quæ sublati Papi- statum superstitionibus ac corruptelis, pura, integra, & incorrupta sit.

3. Catholici contra sic ratiocinantur: Vera Christi Ecclesia non potest deficere vel errare in fide: At Ecclesia Romana seu Pontificia, primis quingentis annis fuit vera Christi Ecclesia, vt fatentur aduersarij, Ergo non potuit deficere vel errare in fide: Ergo adhuc manet vera Christi Ecclesia. Et consequenter, Ecclesia Reformata, quæ illi contraria est in fide & religione, non potest esse vera Christi Ecclesia.

4. In hoc discursu sunt tres potissimum partes. Prima, veram Christi Ecclesiam non posse deficere vel errare in fide: altera, Romanam seu Pontificiam fuisse olim veram Christi Ecclesiam. Tertia, Reformata non esse veram Christi Ecclesiam. Singulæ seorsim, per singulas quæstiones, explicandæ sunt.

I. QVÆSTIO.

An vera Christi Ecclesia possit deficere, vel errare in Fide?

1. **C**ertum est, aliquam Ecclesie partem, id est, aliquos Christianos errare posse, & re ipsa errasse Errauit Arrius, negans Christi diuinitatem. Errauit Macedonius, negans Spiritus Sancti diuinitatem. Errauit Nestorius, asserens duas in Christo personas. Errarunt Eutyches & Dioscorus, asserentes vnam in Christo naturam: Errarunt Pelagiani, negantes peccatum originale, & necessitatem gratiæ. Errarunt Donatista, & alij plures. Qui omnes propter suos errores, ab Ecclesia damnati, & tanquam putida membra abscissi sunt.

2. At quæstio est, an tota Ecclesia Christi seu tota multitudo Christianorum, quatenus ex Pastoribus & ouibus cõflata est, possit errare in aliquo pũcto vel articulo fidei? Vel, vt clarius dicam, an Christus, qui Ecclesiam suam gubernat, permittitur sit, vt ipsa tota, quatenus toto Orbe diffusa est, publice profiteatur aliquod dogma, quod sit contra fidem vel Euangelium? Aduersarij videntur affirmare. Nos negamus. Ex illorum sententia sequitur, neminem securum ac tutum esse in fide & religione, etiamsi sequatur id quod tota Ecclesia docet. Totam enim errare posse. Ex nostra sequitur, omnes securos ac tutos esse, qui totius Ecclesie iudicio ac sententiæ acquiescunt. Non enim mendacem esse Christum, qui dixit, *Porta inferi non praualebunt aduersus eam*. Nostra sententia deduci & explicari potest per sequentes conclusiones.

PRIMA CONCLVSIO.

Vera Christi Ecclesia in terris, visibilis est.

3. **H**anc concedunt aduersarij, præsertim Calvinus lib. 4. Institut. cap. 1. §. 4. vbi ex professo disputat de Ecclesia visibili, & Philippus Melancthon in Examine ordinandorum, titulo de Ecclesia, vbi ficat: *Ecclesia visibilis in hac vita, est cætu visibilis amplectentium incorruptam Euangelij doctrinam, & recte utentium Sacramentis, in quo cætu Filius Dei efficax est, & multos regenerat ad vitam æternam.*

4. Et res certa est. Primo, quia Christus in Euangelio comparat Ecclesiam suam saganæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: comparat conuiniõ nuptiali, ad quod boni & mali vocati sunt: comparat decem Virginibus, quarum quinque prudentes sunt, totidem fatuæ: comparat ouili, in quo reperiuntur oues & hædi. Denique Apostolus comparat illam magnæ domui, in qua sunt vasa omnis ge-

neris alia in honorem, alia in contumeliam. Hæc non possunt intelligi, nisi de Ecclesia visibili. Nam aduersarij, qui agnoscunt duas Ecclesias, vnam visibilem & alteram inuisibilem, sic eas inter se distinguunt, quod in hac sint soli prædestinati, in illa boni & mali permixti. At in Ecclesia, de qua CHRISTVS & Apostolus loquuntur in supradictis parabolis, sunt boni & mali permixti: Ergo loquuntur de Ecclesia visibili. Loquuntur autem de vera Ecclesia. Vera igitur Ecclesia est visibilis. Et hoc fatetur Calvinus loc. cit. §. 13. cum de visibili Ecclesia sic scribit: *Allegant Ecclesiam Christi sanctam esse: Verum ut similiter intelligant, esse ex bonis & malis permixtam, illam ex ore Christi parabolam audiant in qua reti comparatur, quo pisces omne genus colliguntur, neque seliguntur, donec in listore sint expositi.* Et Melanchthon post definitionem Ecclesiæ visibilis paulo ante traditam, sic subiungit: *Sunt tamen in eo cæci multi non sancti, sed tamen de doctrina consentientes.* Idem docet Augustinus tract. 6. in Ioannem: *Nos fatemur, inquit, in Ecclesia Catholica bonos & malos esse: sed tanquam grana & paleas.* Igitur Catholica & sancta Christi Ecclesia, visibilis est.

5. Secundo, Illa Ecclesia necessario visibilis est, in qua Episcopi & Pastores visibiliter debent gubernare suos subditos, visibiliter docere, hortari, sacramenta administrare, peccantes corripere, contumaces ab aliorum communione separare: vicissim, vbi subditi debent agnoscere suos Pastores, eorum monitis obtemperare, instructionem & Sacramenta ab eis petere. At hæc omnia fiunt in vera Christi Ecclesia: Ergo vera Christi Ecclesia necessario visibilis est. Minor patet ex Scriptura, Matth. 18. 17. *Dic Ecclesie. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et Act. 20. 28. *Attendite vobis & uniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Et Hebr. 13. 17. *Obedite Præpositis vestris & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

6. Tertio, Illa Ecclesia necessario est visibilis, in qua publicè inducuntur & celebrantur Concilia, sanciantur Canones, dirimuntur controuersie de fide ac religione. Hæc omnia fiunt in vera Christi Ecclesia. Nam Apostoli indixerunt Concilium Hierosolymitanum, in quo hæc constitutio facta est, *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineteis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato.* (Act. 15. 28.) Et post tempora Apostolorum celebrata sunt Concilia generalia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Chalcedonense, quæ ab aduersariis, tanquam legitima admittuntur. Sic enim de iis scribit Serenissimus Rex Angliæ in Monitoria Præfatione: *Prima quatuor Generalia Concilia, tanquam Catholica & orthodoxa venerantur atque recipiunt: quæ & publica ordinum nostrorum sanctione recepta sunt, & ab Ecclesia nostra pro orthodoxis habentur.*

7. Quarto, idem à Deo prædictum est per Prophetas, vt Psal. 18. 6. *In sole posuit tabernaculum suum.* Quod de Ecclesia Christi intelligendum est, vt pulchre explicat Augustinus in Enarratione illius Psalmi, his verbis: *In manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto: non quæ lateat, velint operta, ne forte fiat sicut operta super greges hereticorum.* Et Epist. 166. ad Donatistas: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est, in manifestatione, omnibus nota usque ad terminos terræ.* Omitto similes prophetias.

8. Quinto idem patet ex verbis Christi, Matth. 5. 15. *Non potest ciuitas abscondi super montem posita: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.* Vbi per ciuitatem, quæ abscondi non potest, & per lucernam quæ omnibus lucet, intelligitur Ecclesia Christi. Vnde idem

Augustinus in libro de vnitare Ecclesiæ, cap. 16. *Non est, inquit, operta Ecclesia, quia non est sub modio, sed super candelabrum. Et de illa dictum est: non potest ciuitas abscondi super montem constituta. Sed Donatistas velut operta est qui audiunt tam lucida & manifesta testimonia, quæ illam toto Orbe demonstrat: & malis clausis oculis offendere in montem, quam in eum ascendere.* Et Epist. 170. ad Seuerinum: *Facile tibi est attendere & videre ciuitatem super montem constitutam.*

9. Sexto idem constat ex Symbolo fidei, vbi sic dicimus, *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam*: quod de visibili Ecclesia intelligendum esse, non solum docent Catholici, sed etiam multi ex aduersariis, præsertim Calvinus lib. 4. cap. 1. §. 2. & Melanchthon loco supra citato. Itaque dari Ecclesiam visibilem, est articulus fidei secundum aduersarios. Et recte. Nam licet externis oculis videamus multitudinem eorum hominum, ex quibus conflata est Ecclesia visibilis tamen quod in ea multitudine sit vera doctrina Christi & Apostolorum, hoc non videmus, sed credimus. Vnde visibilis Ecclesia partim cadit sub externos oculos, partim sub internam fidem. Externis oculis videmus homines, qui in Ecclesia sunt, interna fide credimus, veram Christi doctrinam apud eos tradi & conseruari.

10. Hinc soluitur vulgare illud sophisma: *Quod fide credimus, non est visibile: Ecclesiam fide credimus: Ecclesia ergo visibilis non est.* Nam maior propositio sic debet intelligi. Quod fide credimus, non est visibile ex ea parte, qua sub fidem cadit: tamen si possit esse visibile ex alia parte, qua sub fidem non cadit. Huius rei varia exstant exempla. Apostoli in Christo videbant humanitatem; credebant diuinitatem. In Baptismo videmus externam aquam & abluitionem; credimus internam vim regenerandi, & peccata abluendi. In Codice Bibliorum videmus chartam, scripturam, Codicem ipsum, credimus, quod in eo continetur, esse verbum Dei. Idem dico de Ecclesia. Est aliquid in ea, quod credimus; est aliquid, quod videmus. Credimus veram esse doctrinam, quæ in Ecclesia traditur: Videmus homines, externos ritus & Sacramenta, quæ in Ecclesia sunt.

11. Accedit consensus Patrum. Omnes, qui de hac re ex professo scribunt, Ecclesiam visibilem affirmant. Augustinus (vt omittam testimonia ipsius supra citata) epist. 166. ad Donatistas sic habet: *In Scripturis didicimus Christum: in Scripturis didicimus Ecclesiam. Hæc Scripturas communiter habemus. quare non in eis Christum & Ecclesiam communiter retinemus?* Et post multa: *Ecce, Scripturæ communes: Ecce, vbi nouimus Christum, ibi nouimus Ecclesiam. Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum, quem legitis & non videtis, tamen propter Scripturarum veritatem creditis, quare Ecclesiam negatis, quam & legitis & videtis?*

12. Et ne longus sim in enumerandis aliis Patribus, omnes illi supponunt Ecclesiam esse visibilem, qui recensent ordine Successores Petri in gubernatione Ecclesiæ, vt Irenæus, Optatus, Augustinus, Epiphanius, & Eusebius Cæsariensis. Omnes item, qui fatentur ex Euangelio, bonos & malos in Ecclesia permixtos esse: qui agnoscunt potestatem soluendi, ligandi, excommunicandi, quæ nisi in Ecclesia visibili exerceri non potest. Denique qui asserunt Ecclesiam sine prædicatione Euangelij & Sacramentorum administratione, consistere non posse. Nec puto quenquam esse, qui hæc neget, si intelligat.

SECUNDA CONCLUSIO.

Hæc Visibilis Ecclesia est Vna, Sancta, Catholica, Apostolica, Sponsa Christi, Domus Dei, Columna & firmamentum Veritatis.

13. **H**anc etiam admittit Calvinus loco citato. Et merito. Nam Scripturæ, Symbola fidei, & Patres passim ita docent. Dicitur autem Ecclesia *Vna*, propter vnionem & consensum eorum, qui in Ecclesia sunt. Omnes enim vnã eandemque fidem profitentur, iuxta illud Apostoli. Eph. 4. 5. *Unus Dominus, vna Fides, vnum Baptisma.* Et qui recedunt ab hac fidei vnitæ, propriè Sectarij & Hæretici appellantur. Itaque ad eam conferuendam sæpè hortatur nos idem Apostolus, præsertim Rom. 16. 17. *Rogo vos fratres, ut obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt: & declinate ab illis.* Et 1. Cor. 1. 10. *Obsecro vos fratres, ut id ipsum dicatis omnes & non sint in vobis schismata.* Et Hebr. 13. 9. *Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci.*

14. Dicitur *Sancta*, ob has causas. Primo, quia nemo in eam ingreditur, nisi per Baptismum ablutus & sanctificatus. 1. Cor. 6. 11. *Hæc quidem fuistis, sed abluti & sanctificati estis.* Secundo, quia omnia ipsius instituta, ceremoniæ, Sacramenta, & doctrina ad sanctitatem ordinantur. Eò enim spectant, vt vel sancti efficiamur, vel in sanctitate crescamus & conseruemur. Tertio, quia extra illam nulla potest esse sanctitas. Quarto, quia Christus, qui est Caput & Sponsus Ecclesiæ, est Sanctus sanctorum. Addit Calvinus lib. 4. cap. 1. §. 17. vocari sanctam, quia quotidie proficit in sanctitate, & ad metam sanctitatis aspirat. Nec obstat, quod multi mali sint in Ecclesia. Potest nihilominus vocari sancta, tum propter rationes allatas; tum etiam, quia multi in ea sancti sunt.

15. Dicitur *Catholica*, seu vniuersalis, tribus de causis. Primo, ratione loci, quia per vniuersum Orbem diffusa est, Marci 16. 15. *Euntes in mundum vniuersum predicate Euangelium: omni creatura.* Secundo, ratione temporis, quia sæpè durabit. Dan. 2. 44. *Suscitabit Dominus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Tertio, ratione hominum saluandorum, quia quotquot saluantur, in visibili Ecclesia saluantur, & nullus extra eam saluari potest. (infra, concl. sequenti.) Hinc patet discrimen inter Ecclesiam Christi & Synagogam Iudeorum. Hæc enim nullo istorum modorum fuit Catholica seu vniuersalis. Non primo, quia non fuit diffusa per totum Orbem, sed per solam Palæstinam. Nec secundo, quia non durauit, nisi certo tempore, nempe vsque ad mortem Christi. Nec tertio, quia poterant saluari homines extra Synagogam, vt Ninuitæ & alij.

16. Dicitur *Apostolica*, primo, quia in Apostolis initiũ habuit. Secundo, quia ab Apostolis per Orbem terrarũ propagata est. Rom. 10. 18. *In omnem terram exiit sonus eorum.* Tertio, quia sequitur doctrinam Apostolorum ad Gal. 1. 8. *Licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Denique, quia retinet successionem Episcoporum ab Apostolis. Vide Tertullianum lib. de Præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 20. & duobus sequentibus.

17. Dicitur *Sponsa Christi*, quia Christus indissolubili vinculo eam sibi coniunxit. Osee 2. 19. *Sponsabo te mihi in sempiternum.* Et Eph. 5. 31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhæbit*

uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & Ecclesia. Habet autem hæc Sponsa tria priuilegia. 1. quod sit fecunda. 2. quod semper virgo. 3. quod ex latere Sponsi progenita. Quæ tria simul sumpta, nulli vnquam Sponsæ obtigerunt. Beata Maria, Iosephi sponsa, fuit quidem fecunda & semper Virgo; non tamen ex latere sui sponsi progenita. Eua è contrario fuit ex latere Adami procreata, & fecunda; non tamen semper Virgo. At Ecclesia, Christi sponsa, omnia simul nacta est. Ac primo, quod fecunda sit, patet ex illo Gal. 5. 31. *Non sumus ancilla filij, sed libera.* Quod Virgo, ex illo 2. Cor. 11. 2. *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo.* Quod ex latere Christi, colligunt plerique ex illo Ioan. 19. 34. *Unus militũ lancea latus eius aperuit, & continuo exiit sanguis & aqua.* Vnde Augustinus in expositione Psalmi 116. *Cum, inquit, dormiret Adam, costa illi detracta est, & Eua facta est. Sic & Dominus, cum dormiret in cruce, latus eius lancea percussus est, & Sacramenta effluxerunt, vnde facta Ecclesia. Ecclesia enim coniux Domini facta est de latere, quomodo Eua facta est de latere. Sed quomodo illa non est facta, nisi de latere dormientis, sic ista non est facta, nisi de latere dormientis.* Et lib. 2. de Symbolo ad Catechumenos cap. 2. *Agite Iudei nescientes nuptias agni, dare premium pecunie malo nebuloni Iude. Agite, vt ille qui natus est de Virgine, à Pontio Pilato suspendatur in cruce. Ascendat sponsus noster in alami sui lectum. Dormiat moriendo, aperiat latus, & Ecclesia prodeat Virgo: Vt quomodo Eua facta est ex latere Adæ dormientis, ita & Ecclesia formetur ex latere Christi in cruce pendens. Percussus est enim eius latus, vt Euangelium loquitur, & statim manauit sanguis & aqua, quæ sunt Ecclesia gemina Sacramenta. Aqua, in qua est sponsa purificata: sanguis, ex quo inuenitur esse dotata.* Vide eundem Augustinum lib. 12. contra Faustum cap. 8. & lib. 22. de ciuitate Dei cap. 17.

18. Dicitur *Domus Dei*, quia tametsi Deus vbique sit, vt ipsemet fatetur apud Ieremiam cap. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo:* tamen peculiari modo habitat in Ecclesia, tanquam in domo sua propter specialem assistentiam & gubernationem, vt concl. 4. explicandum est. Hanc domum ipse sibi ædificauit supra firmam petram, vt nunquam ruitura sit, Matth. 16. 18. In hac habet dispensatorem familiæ suæ, Lucæ 12. 42. In hac generat filios per Baptismum, instruit per prædicationem Euangelij, nutrit per Eucharistiam, sanat per Pœnitentiam & Vnctionem. In hac habet vasa omnis generis, aurea & argentea, lignea & fictilia. 2. Timoth. 2. 20. In hac celebrat conuiuium nuptiale, Matth. 22. 2. Denique extra hanc, neminem saluum esse vult, vt paulò post videbimus.

19. Dicitur *Columna & firmamentum veritatis*, quia est columna firma & stabilis, quæ à veritate deflectere non potest: & sua firmitate ac stabilitate sustentat suos filios ne à veritate aberrant. Aduersarij paulo aliter explicant. Aiunt Ecclesiam dici columnam & firmamentum veritatis: Vel quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, quam in Ecclesia, vt vult Beza in Commentario: Vel, quia Ecclesia est fides custos veritatis Dei, vt interpretatur Calvinus lib. 4. instit. cap. 1. §. 10. Vel, vt loquitur in Commentario, *quia veritatem præconis suo celebrat, quia puram & sinceram retinet, quia ad posteros transmittit:* Vel denique vt loquitur in cap. 43. Isaie. v. 10. *quia veritatem tuetur & propagat, vt à posteris in omne æuum colatur.* Hæc omnia seruient nobis pro 4. conclusionem.

III. CONCLUSIO.

Extra hanc visibilem Ecclesiam nemo potest saluari.

- 20 **I**ta passim docent Patres, Augustinus lib. de Unitate Ecclesiae cap. 19. *Ad ipsam vero salutem, inquit, ac vitam eternam nemo peruenit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia. Et epist. 40. ad Bonifacium Comitem, sub finem: Ecclesia Catholica sola est corpus Christi, cuius ille caput est, saluator corporis sui. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus sanctus. Et paulò post: Non habent itaque Spiritum sanctum, qui sunt extra Ecclesiam. Et epist. 152. ad Donatistas: Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi unitate dissumtus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Et Sanctus Gregorius lib. 14. moralium cap. 2. Sancta vniuersalis Ecclesia pradicat, saluari veraciter, nisi intra se, non posse: asserens, quod omnes, qui extra ipsa sunt, minime saluabuntur.*
21. Consentunt aduersarij Calvinus lib. 4. cap. 1. §. 4. *Verum, inquit, quia nunc de visibili Ecclesia differere propositum est, discamus vel vno Matris elogio, quam uilia sit nobis eius cognitio, imo necessaria: quando non alius est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in uero, nisi pariat, nisi nos al at suis uerbis, demique sub custodia & gubernatione sua nos tueatur, donec exuti carne mortali, similes erimus Angelis. Et paulò post: Extra eius gremium nulla est speranda peccatorum remissio, nulla salus. Et rursus §. 22. Tria, inquit, hic nobis obseruanda sunt. Primum, quantumlibet sanctitate polleant filij Dei, hac tamen conditione semper esse, quamdiu in mortali corpore habitant, ut sine peccatorum remissione consistere nequeant coram Deo. Deinde, hoc beneficium sic esse Ecclesiae proprium, ut non aliter eo fruamur, quam si permancamus in illius communionem. Tertio per Ecclesiam Ministris & Pastores nobis dispensari, vel Euangelij pradicacione, vel Sacramentorum administratione.*
22. Et Philippus Melanchthon in Examine ordinandorum, titulo de Ecclesia: Non loquimur, inquit, de Ecclesia, ut de Idea Platonica, sed monstramus Ecclesiam, iuxta dictum, Dic Ecclesia. Hic necesse est intelligi visibilem Ecclesiam. Et mox quærit, An necesse sit, singulos homines saluandos fieri ciues huius Ecclesiae visibilis: Et respondet his uerbis: Prorsus necesse est, &c.
23. Eius rei uaria assignantur causæ ab Augustino fermone 181. de tempore. Prima, quia in sola Ecclesia immolatur hostia Redemptoris. Altera in sola uinea laborantes, mercedem denarij accipiunt. Tertia, omnes qui extra arcam Noe fuerunt, diluuiò extincti sunt. Quarta, membrum quod non manet in corpore, uitam habere non potest. Quinta, ramus præcisus ab arbore, non potest germinare. Sexta, riuus à fonte separatus arefcit. Alij hanc addunt, Christus est sponsus Ecclesiae: At Christus non est adulter, nec generat filios ex adultera: Ergo non generat filios, nisi ex sponsa sua Ecclesia. Nemo ergo filius Christi est, nisi matrem agnoscat Ecclesiam. Huc spectat Cyprianus in lib. de Unitate Ecclesiae, cum ait: Non habet Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem. Et Augustinus lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 13. Si quis absque Ecclesia inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum. Nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem.
24. Eodem pertinet uaticinium Isaia cap. 60. 11. *Aperientur porta tua in giter: die ac nocte non claudentur,*

ut adferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim & regnum, quod non seruerit tibi, peribit. Quibus uerbis duo prædicit. Vnum, quod Ecclesia Christi futura sit uisibilis, quæ pateat omnibus gentibus, si uelint intrare. Alterum quod omnes sint perituri, qui eam ingressi non fuerint.

III. CONCLUSIO.

Hec uisibilis Ecclesia non potest deficere uel errare in fide.

- 25 **H**actenus habuimus aduersarios consentientes. Nunc incipiunt tergiuersari. Aiunt totam Ecclesiam uisibilem, quæ primis quingentis annis habuit ueram fidem & religionem, postea errasse, & multis sæculis, usque ad tempora Lutheri, in errore perstitisse: Vel, ut alij loquuntur, totam periisse & defecisse: non quod perierint aut defecerint homines, ex quibus conflata est Ecclesia uisibilis, sed quod defecerit eorum fides & sincera religio. Ita passim Lutherani & Calvinistæ.
26. Sed manifestè refelluntur ex concessis. Primo, quia ipsi concedunt, esse articulum fidei, dari Ecclesiam Christi uisibilem, quæ sancta & Catholica sit: & hoc sensu interpretantur illud, quod in Symbolo profiteremur, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, ut conclusionem prima ostensum est. At articuli fidei semper sunt ueri, nunquam falsi: Ergo semper uerum est, dari Ecclesiam Christi uisibilem, quæ sancta & Catholica sit. Ergo falsum est, totam Christi Ecclesiam uisibilem post primos quingentos annos defecisse, & multis sæculis nullam fuisse uisibilem Christi Ecclesiam. Nam si ita esset, non licuisset tunc dicere, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*.
27. Secundo, concedunt etiam aduersarij Ecclesiam uisibilem esse Sponsam Christi ut conclusionem 2. dictum est. Hinc formo duplex argumentum. Vnum ex parte Sponsi qui indissolubili uinculo coniunxit sibi Ecclesiam uisibilem, tanquam Sponsam perpetuam, ut explicat Apostolus Eph. 5. 31. Et prædictum est ab Osea c. 2. 19. *Sponsabo te mihi in sempiternum*. Ergo nunquam ab ea separari potest. Alterum ex parte sponsæ, quæ ad perpetuam subiectionem & fidem coniugalem obligauit se suo sponso, ut insinuat idem Apostolus, cum ait: *Sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres uiris suis subditæ sunt in omnibus*. q. d. Ecclesia est norma seu exemplar subiectionis & fidelitatis, cui mulieres conformare se debent. At non esset norma fidelitatis, si post aliquot annos deficeret à suo sponso, & fieret adultera. Vnde Cyprianus lib. de Unitate Ecclesiae: *Adulteri non potest Sponsa Christi: incorrupta est & pudica*.
28. Tertio, Ecclesia uisibilis est Domus Dei, de qua Christus in Euangelio, Matth. 16. 18. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non preualebunt aduersus eam*. Vbi duo promittit. Primo, quod uelit Ecclesiam suam ædificare super petram. Secundo, quod portæ inferi non sint eam expugnaturæ. In utroque alludit ad id, quod Matth. 7. 24. dixerat, sapientem architectum esse, qui ædificat domum super petram, stultum, qui super arenam. Causam addit, quia quando oritur aliqua uehemens tempestas, mox corruiat illa, quæ super arenam: non altera, quæ super petram fundata est. Christus ergo uoluit imitari sapientem architectum, & ædificare Ecclesiam suam super petram, ut nulla uentorum aut imbrium ui possit disturbari. Hinc patet, eos magnam iniuriam irrogare Christo, qui asserunt Ecclesiam

ab ipso ædificatam posse deficere, & re ipsa defecisse. Nam inde sequitur, non super petram, sed super arenam fuisse ædificatam, ac proinde Christum fuisse stultum, non sapientem architectum. Imo, fuisse mendacem, quod promiserit se super petram ædificaturum & non fecerit: quod dixerit portas inferi non prævalituras, & prævaluerint. Hoc argumento vti sunt plerique Patres, ut postea videbimus.

29. Quarto, Ecclesia visibilis dicitur columna & firmamentum veritatis, triplici sensu, ut supra dixi. Primo, quia est columna firma & stabilis, quæ à veritate deflectere non potest, ut explicant Catholici. Secundo, quia est fida custos veritatis, eamque puram & sinceram ad posterum transmittit, ut vult Calvinus. Tertio, quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, nisi in Ecclesia, ut interpretatur Beza. Hinc sumo triplex argumentum. 1. Si Ecclesia visibilis est columna firma & stabilis, quæ à veritate deflectere non potest, certum est non posse errare in fide. 2. Si est fida custos veritatis, nunquam sua culpa amittit veritatem: aut si illam amittit, non est fida illius custos. 3. Si veritas non alibi habitat, quam in Ecclesia visibili; vel ergo superioribus sæculis non habitavit veritas in hoc mundo; vel si habitavit, non alibi, quam in Ecclesia visibili habitavit. Necesse ergo est, fuisse Ecclesiam visibilem.

30. Quinto, Nemo potest saluari extra Ecclesiam visibilem, ut cum Catholicis diserte fatetur Calvinus: At semper aliqui saluantur: Ergo semper durat Ecclesia visibilis. Falsum ergo est, Ecclesiam visibilem multis sæculis non extitisse. Nam si non extitisset, multis sæculis nemo fuisset saluatus. Perissent igitur omnes maiores nostri, quotquot ante Lutherum per aliquot sæcula, toto Orbe vixerunt. Quis hoc credat?

Aliud argumentum ex Scripturis.

31. Atque hæc argumenta sumpta sunt ex concessione aduersariorum. Accedunt tria alia. Vnum ex Scripturis. Alterum ex consensu Patrum. Tertium ex hæresi Donatistarum. Ex Scripturis habemus varia testimonia.

32. Primum, Matth. 16. 18. *Porta inferi non prævalent aduersus eam.* Hoc iam explicatum est. Et eo vtitur Augustinus lib. 1. de Symbolo ad catechumenos cap. 6. cum ait: *Ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans. Pugnare potest, expugnari tamen non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inuisa vite præcisæ. Ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua. Porta inferorum non vincit eam.* Vbi manifestè loquitur de Ecclesia visibili, ex qua exeunt hæretici. Non enim exeunt ex inuisibili, in qua soli prædestinati sunt, quia in ea nunquam fuerunt. Igitur ex sententia Augustini, Ecclesia visibilis est una, vera, sancta, Catholica, quæ à portis inferorum vinci aut expugnari non potest.

33. Secundum, Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Vbi Christus promittit Ecclesie, se semper & sine intermissione illi adfuturum per directionem & gubernationem. Hoc etiam testimonio vtitur Augustinus contra Donatistas conc. 2. in Psalm. 101. vbi introducit Ecclesiam ita loquentem cum Christo: *Quid est, quod nescio qui recedentes à me, murmurant contra me? Quid est, quod perdit me periisse contendunt? Certè enim hoc dicunt, qui a fui, & non sum. Annuncia mihi exiguitatem dierum meorum. Quamdiu ero in isto sæculo? Annuncia mihi propter illos, qui dicunt, Fuit, & iam non est: apostatauit & periit Ecclesia de omnibus gentibus. Et annunciauit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad con-*

Opusc. Bec. Tom. V.

summationem sæculi. Hic aduerte, quomodo Augustinus per latera Donatistarum confodiat Lutheranos & Calvinistas, qui etiam dicunt, quod illi dicebant; Ecclesia Catholica iam non est, sed fuit: apostatauit & periit. Contra quos similiter licebit exclamare: *Quid est, quod nescio qui recedentes à me, murmurant contra me? Quid est, quod perdit me periisse contendunt? Nonne tu Domine dixisti, Ecce ego tecum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi? Non dixisti, Ego tecum sum quingentis annis, & postea per aliquot sæcula te deseram, usque ad tempora Lutheri & Caluini; sed diserte, omnibus diebus usque ad finem mundi.*

34. Tertium Ioan. 16. 33. *In mundo pressuram habebitis: sed confidite, Ego vici mundum.* Quo vsus est Alexander Alexandrinus Episcopus in Epistola ad Alexandrinum Constantinopolitanum, his verbis: *Ecclesiam unam solam Catholicam & Apostolicam agnoscimus, quæ sicut nunquam expugnari potest, etiam si totus mundus eam oppugnare insituat, sic omnem impiam hæreticorum incursionem euincit, ac profligat; quandoquidem eius Dominus nos efficit satis animosos, dum clamat; Confidite, Ego vici mundum.* Vixit hic author tempore Concilij Nicæni, in quo Arrius damnatus est. De eo Athanasius orat. 1. contra Arrianos sic scribit: *Quod si res quoque nostri temporis complere sunt, nos is quomodo Beatus Alexander usque ad mortem contra hanc hæresin depugnavit, & quot tribulationes quantosque labores, quamquam iam senex, in decrepita ætate sustinuerit, &c.*

35. Quartum, Eph. 4. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei.* Hic per corpus Christi intelligitur Ecclesia. Igitur sensus est, Christum in visibili Ecclesia constituisse varios ministros seu operarios, qui illam ædificent & perficiant, non ad certum aliquod tempus, sed usque ad finem mundi. Hoc enim significant illa verba: *Donec occurramus omnes in unitatem fidei.* Quod videtur etiam Calvinus fateri in commentario illius loci, cum ait: *Quod dixerat, hominibus ministerio gubernari Ecclesiam & ordinari, ut sit numeris omnibus absoluta, ne quis putet unius solum diei esse illam necessitatem, docet usque ad finem oportere ita fieri.* Quintum, Isaïæ 61. 9. *Fædus perpetuum feriam eis. Et scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum. Omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Hic duo notanda sunt. Primo, quod Isaïas dicat Ecclesiam Christi fore perpetuam, ut patet ex illis verbis, *Fædus perpetuum feriam eis.* Secundo, quod loquatur de Ecclesia Christi visibili, ut colligitur ex sequentibus, *Omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, &c.* Vnde idem Calvinus in commentario: *Differit Prophetæ, inquit, de propagatione Ecclesie, quæ tunc velut in angusto terra angulo conclusa erat, & postea propaganda per totum Orbem, ita ut conspicua sit omnibus gentibus. Nihil apertius dici potuit.*

Aliud argumentum ex consensu Patrum.

37. Accedit consensus Patrum. Omnes, qui de hære scripserunt, aiunt Ecclesiam non posse perire, deficere, aut errare in fide; sed stabilem, firmam, perpetuam ac immobilem esse. Aliquot eorum testimonia iam citavi. Nonnulla deinceps citanda sunt.

38. Eusebius Cæsariensis l. 1. de preparatione Evangelica c. 3. *Certum est, inquit, Saluatorem nostrum prædicasse, doctrinam suam, in testimonium omnium gentium, per*

vniversum terrarum orbem predicatum iri, & Ecclesiam, que postea virtute sua constituta est, inuictam atque inexpugnabilem fore: nec vnquam futurum, ut à morte superaretur: sed firmam fore semper & immobilem, tanquam in lapide stabilitam atque fundatam.

39. Athanasius in Oratione, qua docet vnum esse Christum, citat illud ex Euangelio, Tu es Petrus & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porte inferi non preualebunt aduersus eam: & mox addit: Fidelis sermo, & non vacillans promissio: Ecclesia inuictares, etiamsi infernus ipse commoueatur: etiamsi, qui in inferno sunt, mundi Principes tenebrarum, tumultum faciant.

40. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. Dialogorum de Trinitate, non longe post initium: Petram opinor, per agnominacionem aliud nihil quam inconcussam & firmam Discipuli fidem vocauit, in qua Ecclesia Christi ita fundata & firmata esset, ut non laberetur, & esset inexpugnabilis inferorum portis in perpetuum manens.

41. Chrysostomus serm. 26. qui est de Pentecoste: Hic Sanguis Christi irrigat Ecclesiam: & ideo plantaria eius marcescere non possunt, nec amittunt folia arbuta eius. Non subiacet necessitati temporis, nec est conditioni obnoxia, ut per aestatem coma foliorum tegatur, hyeme amittatur. Non tenetur temporum qualitate, sed Spiritus eam Sancti gubernat gratia, & ideo non senescit, nec contrahitur: & multis impugnantibus, non opprimitur.

42. Et paulo post: Quando nouella erat, in nullo potuit ladi: & nunc, quando usque ad cœlum peruenit, existimas eam posse superari? Et nunc quidem, cum undecim essent Apostoli nullus eos superare potuit, sed pauci homines totum ceperunt mundum: Et nunc, quando omnes fines terre pietate repleti sunt, putas eam te posse ledere? sed non poteris. Christus enim propter eam passus est: porte inferi non preualebunt aduersus eam.

43. Ambrosius lib. 4. Hexameron cap. 2. circa illud Psalm 103. 19. Fecit Lunam in tempora, Sol cognouit occasum suum, sic scribit: Plerique hunc locum mysticè de Christo & Ecclesia videntur accipere, quod agnouerit Christus propriam corporis passionem, qui ait: Pater, venit hora, clarifica filium tuum; ut ille occasu suo omnibus donaret vitam aeternam, qui perpetue mortis urgebantur occasu: Et Ecclesia tempora sua habeat persecutionis & pacis. Nam videtur sicut Luna deficere, sed non deficit. Obumbrari potest, deficere non potest.

44. Et in libro de Salomone cap. 4. explicans illud Prouerb. 30. 18. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: Viam aquila in cœlo: viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia: sic habet: Nam adque Ecclesiam debemus accipere, in salo mundi istius constitutam, qua crebris ventorum fluctibus, id est, temptationum plagis & verberibus fatigatur: quam turbidi fluctus, id est huius seculi potestas conatur ad saxa perducere. Quae etsi vndarum fluctibus aut procellis saepe vexatur, tamen nunquam potest sustinere naufragium, quia in arbore eius, id est, in cruce Christus erigitur: in puppi Pater residet, gubernator proram, paraclitus seruat Spiritus.

45. Hieronymus in cap. 4. Isayæ, ad illa verba: Et tabernaculum erit in umbraculo diei ab aestu, & in securitatem & absconsonem à turbine & pluuia: sic ait: Hunc locum Iudei ad Antichristum referunt, quem per turbinem & tempestatem significari existimant, quando eos Dominus à potentissimo aduersario defensurus sit. Nos autem omnia referamus ad primum aduentum Christi, de quo & in Psalmis legimus: Protexit me in abscondito tabernaculi sui in petra exaltauit me, super quam fundata Ecclesia, nulla tempestate concutitur, nullo turbine ventisque subuertitur.

46. Et in cap. 48. Ezechielis, confert Ecclesiam Christi cum Synagoga Iudeorum, his verbis: Nomen quoque ipsius ciuitatis nequaquam erit, ut prius, Hierosolyma,

que interpretatur visio pacis; sed Adonai-sama quod in Latinum sermonem vertitur, Dominus ibidem, qui recedat nunquam ab ea, ut à priori populo ante discessit (dicens ad Discipulos: Surgite, abeamus hinc. Et ad Iudeos: Relinquetur vobis domus vestra deserta) sed aeternam habeat possessionem, & sic ei ipse possessio, iisdem Discipulis repromittens: Ecce, Ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.

47. Et in cap. 9. Amos, circa vltima verba capituli, Non euellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus: sic scribit: Ex quo intelligimus, Ecclesiam usque ad finem mundi, concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam posse subuerti: tentari, non superari. Et hoc fiet, quia Dominus Deus omnipotens, siue Dominus Deus eius, id est, Ecclesia, se facturum esse pollicitus est: cuius promissio, lex nature est.

48. Augustinus in enarratione Psalm. 47. circa illum versiculum, In ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri (id est, in Ecclesia Christi), sic habet: Sed forte ista ciuitas, que mundum tenuit, aliquando euertetur. Absit. Deus fundauit eam in aeternum. Si ergo eam Deus fundauit in aeternum, quid times ne cadat firmamentum? Plura Augustini testimonia citabo paulò post, cum agam de hæresi Donatistarum.

49. Gregorius Magnus in explanatione Psalmi 5. pœnitentialis, ad illum versiculum, In initio tu Domine terram fundasti, dicit per initium intelligi filium Dei, qui est initium omnis creaturæ. Et mox addit: In hoc initio fundata est terra, quia in ipso fundata est Ecclesia. Et post pauca: Terra autem dicta est Ecclesia, tum quia in messe fidelium populorum spiritali fecunditate exuberat: tum quia in soliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perseverat. Unde per Salomonem dicitur: Terra in aeternum stat. Terra quippe in aeternum stare dicitur, quia sancta Ecclesia in hoc seculo à Catholica fide nequaquam deficiet, & in futuro cum Deo aeterna stabilitate permanebit, Nam quod in hac vita nullis aduersitatibus frangenda sit, nullis persecutionibus superanda, ipse super quem edificata est, euidenter ostendit, cum ait: Porte inferi non preualebunt aduersus eam.

50. Beda lib. 1. in Prouerbia Salomonis cap. 15. Domus Christi, id est, Ecclesia plurimam habet fortitudinem, ut pluuia, ventis, fluminibus tentationum frequentiorum nequaquam possit dirui. Et postea ibidem: Conuenticula hereticorum ceterorumque Ecclesia persecutorum demolitur Dominus: & firmos facit in Orbem vniversum terminos eiusdem Ecclesia, Sponsa videlicet sua, pro cuius vita mori dignatus est.

51. Paulinus Aquileiensis Episcopus aduersus Fellicem Vrgelitanum, statim post initium: Sancta & vniversalis Ecclesia super firmam petram immobiliter fundata est, & porte inferi nequeunt preualere aduersus eam. Veruntamen quia in mari huius seculi constituta persistit, aduersis hereticorum flauibus, violentis perfidorum procellis, spumantibusque maledicorum vndis illisa concutitur, licet quassari possit, & mergi nequeat, Christi firmata dextera, & Apostolico gubernaculo moderata; necessarium tamen existimo, contra hostes eius, fidei armis dimicare. Vide Tom. 3. Sacrae Bibliothecæ veterum Patrum, ex tertia editione Parisiensis.

52. Author operis imperfecti. hom. 20. in Matthæum: Ecclesiam ergo quam Christus vir sapiens super petram edificauit, neque pluuia mendacis doctrina corrumpit, neque diabolicus ventus impellit, neque violentorum fluminum impetus mouet. Nam etsi humiliatur Ecclesia propter tentationem, tamen perire non potest propter fidem Christi.

53. Et hom. 23. Ecclesia nanis est, quia nauigantibus Apostolis gubernante Domino, flate Spiritu Sancto, predicationis verbo ubique discurrit, portans secum magnam & inestimabile pretium, quo totum mundum sanguine Christi mercata est. Et infra: Unde, quibusuis tentationum fluctibus pulsatur, naufragium

mausfragium facere non potest, quia Filium Dei habet gubernatorem.

54. Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, in defensione quinque capitum Decreti Synodi Florentinz, cap. 2. De mystico & sancto sacrificio, sect. 9. *Christus dicit nunquam suam errare Ecclesiam, quia se semper cum ea mansurum pollicitus est. Si ergo verus est Christus, & promissionem suam veram esse oportet. Ita enim dixit, Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, Nosque ita credimus, cum cum Ecclesia sua semper esse permansurum, nec eam derelicturum unquam. Si vero, secundum vos, cum ea se semper mansurum pollicitus est, sed dereliquit illam & errare permisit, ex necessitate mendax est. Si vero mendax, Deus non est. Videte, in quam absurditatem incidistis, Christum vocando mendacem. Nam hoc omnino iniquitatem & blasphemiam superat. Sed cum ea fuit, & est, & erit, & manebit in secula, quamuis disrumpantur, qui contra, quam Ecclesia sentit, sentiunt & faciunt. Nos vero eam sequimur & observamus, perinde ac impossibile sit, ut ea errorem predicet, sed magis veritatem & rectam fidem, cum ea secum habeat sponsum suum Christum. Vide Tom. 4. Bibliothecæ sacræ.*

Aliud argumentum ex heresi Donatistarum.

55. Denique omnia argumenta, quibus olim Augustinus & alij Patres contra Donatistas vsi sunt, valent, etiam contra Lutheranos & Calvinistas. Et quidem potiori iure. Ut hoc melius intelligatur, prius explicandum est, quid olim Donatistæ docuerint de Ecclesia: quid nunc Lutherani & Calvinistæ doceant. Donatistæ docuerunt, Ecclesiam Catholicam, quæ antea toto Orbe fuerat dispersa, postea toto Orbe petiisse, propter crimina Cæcilianus Episcopi, & solum remansisse in ea parte Africa, quæ Donato adhererat, ut testatur Augustinus in lib. de hæresibus, cap. 69. his verbis: *Donatiani vel Donatistæ sunt, qui primum propter Cæcilianum contra suam voluntatem ordinatum Ecclesie Carthagenensis Episcopum, schisma fecerunt: obicietes ei crimina non probata, & maxime quod à traditoribus diuinarum Scripturarum fuerit ordinatus. Sed post causam cum eo dictam atque finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata in heresim schisma verterunt: tanquam Ecclesia Christi propter crimina Cæcilianus de toto terrarum Orbe perierit, ubi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit: in aliis terrarum partibus quasi contagione communionis extincta.*

56. Idem fere docent Lutherani & Calvinistæ. Nam primo asserunt, Ecclesiam Catholicam, quæ primis quingentis annis toto Orbe fuerat diffusa, postea propter crimina Pontificis (quem Antichristum vocant) toto Orbe petiisse. Secundo, Ita penitus periisse, ut nusquam, nec in Europa, nec in Asia, nec in Africa, salua & incolumis permaneret: sed vbique adultera & apostatica fuerit deprehensa. Tertio, postea nihilominus in ea parte Europæ quæ Luthero adhererat, reuixisse. In primo & tertio puncto similes sunt Donatistæ, in secundo, deteriores.

57. Igitur quidquid Augustinus & alij Patres contra Donatistas olim scripserunt, id vel pari, vel potiori ratione contra Lutheranos & Calvinistas scripsisse putandi sunt. Et quidem Augustinus duplici potissimum argumento solitus fuit eos refellere. Vno, quia Ecclesia Christi vocatur Catholica: Esse autem Catholicam idem est, ac esse toto Orbe diffusam. Non igitur perit toto Orbe: alioqui Catholica non esset. Altero, quia Deus, tam in veteri, quam in nouo Testamento sæpe prædixit, Ecclesiam Christi futuram

A in toto Orbe: Ergo non debet concludi in sola Africa; alioqui prædictio Dei non esset impleta.

58. Priori argumento vitur epist. 170 ad Seuerinum: *Facile, inquit, tibi est videre ciuitatem super montem constitutam, de qua Dominus ait in Euangelio, quod abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica. Unde Καθολικὴ Græcè appellatur, quod per totum Orbem terrarum diffunditur.* Et l. de Vnitate Ecclesiæ, c. 2. *Questio inter nos versatur ubi sit Ecclesia, utrum apud nos, an apud illos. Quæ utique vna est, quam maiores nostri Catholicam nominarunt, ut ex ipso nomine ostenderent, quia per totum est. Et alibi sæpe.*

B 59. Pro posteriori notandum est, dupliciter intelligi posse prædictionem Dei. Primo, quod prædixerit fore, ut Ecclesia Christi diffunderetur per totum Orbem: non tamen prædixerit fore, ut perpetuo maneret diffusa per totum Orbem. Hoc sensu admittebant illam Donatistæ, & ferebantur impletam esse, ut refert Augustinus lib. de Vnitate Ecclesiæ, c. 13, ubi ponit hanc eorum confessionem: *Et ista credimus, & completa esse confitemur: sed postea Orbis terrarum apostatauit, & sola remansit Donati communitio.* Secundo, quod utrumque simul prædixerit, nempe Ecclesiam Christi, & diffundendam toto Orbe, & perpetuo mansuram in toto Orbe, nec unquam constringendam ad vnâ aliquam partem aut nationem. Hunc sensum vrget Augustinus: Et sic testimonia ipsius, quæ iam allaturus sum, accipi debent.

C 60. Igitur epist. 50. ad Bonifacium Comitæ, de Donatistis sic scribit: *Agnoscent nobiscum Christum in eo quod legitur, Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt omnia ossa mea: Et nolunt agnoscere Ecclesiam in eo, quod sequitur, Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersa patria gentium. Agnoscent nobiscum Christum in eo, quod legitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Et nolunt agnoscere Ecclesiam in eo, quod sequitur, Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Agnoscent nobiscum Christum in eo, quod ipse Dominus in Euangelio loquitur, Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: Et nolunt agnoscere Ecclesiam in eo, quod sequitur, Et predicari in nomine eius penitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, &c.*

D 61. Et Epist. 166. ad Donatistas: *In Scripturis didicimus Christum, in Scripturis didicimus Ecclesiam. Has Scripturas communiter habemus: quare non in eis & Christum & Ecclesiam communiter retinemus? Nos ubi agnouimus eum, de quo dicit Apostolus, Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, quod est Christus: ibi agnouimus Ecclesiam, de qua dicit Deus ad Abraham, Gen. 12. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Ubi agnouimus Christum in Psalmo de se Prophetantem, Psalm. 2. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod sequitur, Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Ubi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Psalm. 49. Deus Deorum Dominus locutus est: ibi agnouimus & Ecclesiam in eo, quod sequitur, Et vocauit terram à solis Ortum usque ad Occasum. Ubi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Psalm. 18. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod paulo superius dicitur, In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines terræ verba eorum: in sole posuit tabernaculum suum. Ipsa est Ecclesia in sole posita hoc est, in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ. Ubi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Psalm. 56. Exaltare super celos Deus: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod sequitur, Et super omnem terram gloria tua. Ubi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Psalm.*

71. Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis: ibi agnouimus & Ecclesiam in eo, quod de ipsa in Psalmo ipso dicitur: Et dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos Orbis terrarum. Ubi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Dan. 2. Lapidem de monte sine manibus præcisum fregisse omniaregna terrarum, utique illa, quæ de culturis Demonum præsumebant: ibi agnouimus & Ecclesiam in eo, quod dictum est, Lapidem ipsum crenisse, & factum montem magnum, & repleuisse omnem terram. Vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Soph. 2. Preualebit Dominus aduersus eos, & exterminabit omnes Deos gentium terre: ibi agnouimus & Ecclesiam in eo, quod sequitur, Et adorabunt in conspectu eius, unusquisque de loco suo, omnes insula gentium. Vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Abacuc. 3. Deus ab Africo veniet, & sanctus de monte umbroso: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod sequitur, & laudis eius plena est terra, &c. Vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, II. 53. Sicut onis ad immolandum ductus est: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod illic dicitur Isaia 54. Letare sterilis quæ non parit, erumpe & exclama quæ non parturit, quoniam multi filii deserta, magis quæ eius quæ habet virum. Dixit enim Dominus, dilata locum tabernaculi tui, & auleas tuas confice, nõ est quod parcas, porrige longius funiculos, & palos validos confirma, etiam atque etiam in dexteram atque in sinistram extende, &c.

62. Et in lib. de agone Christiano cap. 29. Nec eos audiamus, qui sanctam Ecclesiam, quæ una Catholica est, negant per Orbem esse diffusam, sed in sola Africa, hoc est, in parte Donati pollere arbitrantur. Ita surdi sunt aduersus Prophetam dicentem: Filius meus es tu, ego hodie genui te: postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra. Et alia multa, siue in veteris, siue in noui Testamenti libris, quæ scripta sunt, ut apertissime declarent Ecclesiam Christi per Orbem terræ esse diffusam. Quod cum eis obiicimus: dicunt iam ista omnia fuisse completa, antequam esset pars Donati, sed postea totam Ecclesiam perisse, & in sola Donati parte reliquias eius remansisse contendunt. O linguam superbam & nefariam! &c.

63. Et lib. 1. contra Epistolam Parmeniani c. 14. Noluit Dominus ante tempus eradicare zizania, & a frumentorum permixtione separare. Sinite, inquit, utraque crescere usque ad messem. Et cum inuolucrum eiusdem similitudinis querentibus discipulis explicaret, non ait: Ager est Africa, sed ait, Ager est hic mundus. Per totum ergo mundum seges seminata est, per totum superfeminata zizania, per totum crescit utrumque usque ad messem. Nunquid aut Donatus fuit maior messor aut eo tempore, quo se isti (Donatistæ) a terrarum Orbe separarunt, tempus messis aduenerat? cum idem Dominus, ne alicui liceret interpretari, quod vellet apertissime dixerit, Messis est finis seculi, messor autem Angeli sunt. Tales enim messorum errare non possunt, ut vel frumenta pro zizaniis colligant, vel pro frumentis zizania religant. Isti autem, cum quasi zizania germinata fugiunt, se ipsos esse zizania demonstrarunt, in manifestissimo sacrilegio contra sententiã Domini prædicantes, ut cum ille dicat, Sinite utraque crescere usque ad messem; isti per tam magnum agrum, id est, per totum mundum zizania crescere, frumenta vero diminuta, & in sola Africa remansisse contendunt, Christo Principi & Regi nostro sacrilegam facientes iniuriam. Scriptum est enim, In lata gente gloria Regis: in diminutione autem populi contritio Principis. Prouerb. 13. 28.

64. In eundem sensum scribit serm. 18. de verbis Domini, c. 19. Per totum, inquit, mundum seminatum est bonum semen. Bonus ille seminator filius hominis, non in Africa sola, sed ubique sparsit semen bonum. Inimicus autem superfeminauit zizania. Sed tamen quid ait paterfamilias? Sinite utraque crescere usque ad messem. Per

quid crescere? Utrique per agrum. Quis est ager? Nunquidnam Africa? Non. Quis est ergo? Non interpretemur nos. Dominus dicat. Ager est, inquit, hic mundus. Quæ est messis? Messis est, ait, finis seculi. Qui sunt messorum? Messorum, inquit, Angeli sunt. Nunquid Africa est mundus? Nunquid messis hoc tempus? Nunquid messor Donatus? Per totum Orbem terrarum expectate messem, per totum Orbem terrarum zizania tolerate usque ad messem, per totum Orbem terrarum crescite in messem, per totum Orbem terrarum zizania tolerate usque ad messem. Non vos seducant peruersa palca nimis leues, quæ enolant ante aduentum ventilatoris ex area. Non vos seducant.

65. Et paulo post: Sinite utraque crescere usque ad messem. Per quid crescere? Per agrum. Quid est, per agrum? Per mundum. Hic illi (Donatistæ) dicunt: Creuerat quidem utrumque per mundum, sed iam iam frumenta diminuta sunt & in istam nostram regionem paucitatemque reuocata. Non te permittit Dominus interpretari, quod vis. Ipse, qui exponit hanc parabolam, claudit ostium, os sacrilegum, os impium, os prophanum, os tibi contrarium. Qui a contradicis Testatori, etiam te ad hereditatem uocanti? Quomodo claudit ostium? Dicendo, Sinite utraque crescere usque ad messem.

66. Et in lib. de Unitate Ecclesiæ cap. 12. in fine, &c. 13. in principio: Si quis uobis euangelizauerit, præterquam quod accepistis, anathema sit. Euangelizata est nobis Ecclesia per totum Orbem terrarum futura. Hoc in lege, & Prophetis, & Psalmis esse prænunciatum, ipse Dominus testificatus est, qui eam cepturam ab Hierusalem, & per omnes gentes permanaturam esse prædixit, &c. Alind autem euangelizat, qui perisse dicit de cetero mundo Ecclesiam, & in parte Donati, in sola Africa remansisse. Ergo anathema sit.

67. Et præfatione in 2. expositionem Psalmi 21. Christus pendens in ligno irrisus est, sedens in caelo adoratur. An forte adhuc irridetur? & iam non irascendum Iudeis, qui morientem deriserunt, non regnantem? Et quis est, qui Christum adhuc irrideat? Vtinam unus esset, uisnam duo, utinam numerari possent. Et paulo post subiungit de Donatistis: Irrident Christum in re aperta, in eare, ubi nemo potest dicere, Non intellexi. Possidenti enim uniuersum Orbem terrarum, pars offertur: & dicitur sedenti ad dexteram Patris, Ecce, quid hic habes? & pro tota terra ostenditur illi sola Africa.

68. Et infra ibidem: Quæ fuit mulier, quæ intravit cum unguento? Cuius typum gerebat? Nonne Ecclesia? Cuius figura erat illud unguentum? Nonne odoris boni, de quo dicit Apostolus, Christi bonus odor sumus in omni loco? Ipsius enim Ecclesia insinabat personam & Apostolus. Et quod dixit, Sumus, fidelibus dixit. Et quid dixit? Christi bonus odor sumus in omni loco. In omni loco dixit Paulus Christi bonum odorem esse omnes fideles. Et contradicuntur & dicitur: Africa sola bene olei, totus mundus putet.

69. Et concione 2. in Psalm. 101. Sed existunt, qui dicant: Iam hoc factum est: respondit ei in omnibus gentibus Ecclesia, pariens filios plures, quam illa quæ habebat uirum. Respondit ei in uia fortitudinis sue Credidit enim Christum resurrexisse, crediderunt in eum omnes gentes. Sed illa Ecclesia quæ fuit omnium gentium, iam non est, perit. Hoc dicunt, qui in illa non sunt. O impudentem uocem! Illa non est, quia tu in illa non es? Uide, ne & tu ideo non sis. Nam illa erit, etsi tu non sis. Hanc uocem abominabilem & detestabilem præsumptionis & falsitatis plenam, nulla ueritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, uanam, temerariam, præcipitem, perniciosam, præuidit Spiritus Dei, & tanquam contra illos, cum annuntiaret unitatem. In conueniendo populos in unum, & reges, ut seruiant Domino.

70. Et paulo post introducit Ecclesiam ita loquentem cum Christo: Quid est, quod nescio qui recedentes à me murmurant contra me? Quid est, quod perdit me perisse contendunt?

contendunt: Certe enim hoc dicunt, quia fui, & non sum. Annuncia mihi exiguitatem dierum meorum. Quamdiu ero in isto saeculo? Annuncia mihi propter illos, qui dicunt, Fuit, & iam non est: propter illos, qui dicunt, Impleta sunt Scriptura, crediderunt omnes gentes, sed apostatauit & perit Ecclesia de omnibus gentibus. Et annunciauit: Ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Sed hic existunt & dicunt: Vobiscum sum, inquit, usque ad consummationem saeculi, quia nos prouidebat, quia pars Donati erat in terra. Nunquid ipsa est, quae dixit, Exiguitatem dierum meorum annuncia mihi, ac non illa potius, quae superius loquebatur, In conueniendo populos in unum, & Reges, ut seruiant Domino?

71. Et in expositione Psalmi 147. Sed nescio, qui existunt & dicunt nobis: Ipse est quidem sponsus, quem creditis, quem & nos credimus: sed sponsa non est ipsa Ecclesia, quam tenetis. Et quae illa est? Pars Donati. Quibus praeter alia Scripturae testimonia, opponit etiam illud ex Euangelio, Oportebat Christum pati & resurgere a mortuis, & predicari in nomine eius paenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Et postea subiungit: Nihil verius, quam predicari in nomine eius paenitentiam & remissionem peccatorum. Sed hoc ubi? Alij enim dicunt, Ecce hic: alij, ecce illic. Et quid ipse? Nolite credere. Exurgit pseudochristi & pseudopropheta, & dicent: Ecce hic, & ecce illic. Non enim de ipso capite dicunt, Ecce hic & ecce illic (notum est enim, quod Christus in caelis est) sed de Ecclesia, ubi Christus est, qui ait, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Sed ait Dominus, Nolite credere. Qui dicit, Ecce hic & ecce illic, partes ostendit: Ego totum emi.

72. Et tract. 3. in primam epistolam Ioannis, circa illum versiculum, Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, sic scribit: Aut Donatista a nobis exierunt, aut nos ab ipsis. Absit, ut nos ab illis. Habemus enim testamentum dominicae hereditatis, recitamus, & ibi nos inuenimus, Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra. Tenemus hereditatem Christi: Illi eam non tenent, non communicant Orbi terrarum, non communicant vniuersitati redempte sanguine Domini. Habemus ipsum Dominum resurgentem a mortuis, qui ait, Oportebat Christum pati, & resurgere tertia die, & predicari in nomine eius paenitentiam & remissionem peccatorum. Vbi? quae? quibus? Per omnes gentes. Securi sumus de vnitatem hereditatis. Quisquis huic hereditati non communicat, foras exiit. Sed non contristemur. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.

73. Et lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos cap. 13. Ecclesia sponsa Christi est gratia eius dealbata, pretiosa sanguine dotata. Totum possidet, quod a viro suo accepit in dote. Lego tabulas matrimoniales eius, recitabo. Audite heretici, quid scriptum sit, Oportebat Christum pati & predicari in nomine eius paenitentiam per omnes gentes. Omnes gentes totus mundus est. Ecclesia totum possidet, quod a viro suo accepit in dote. Quaecumque congregatio cuiuslibet heresis in angulis sedet: concubina est, non matrona.

74. His & similibus Scripturae testimoniis vsus est olim Augustinus contra Donatistas, quae tam clara & efficacia sunt, ut Ticonius, qui tunc erat inter doctiores Donatistas, eorum vi ac pondere conuictus, sententiam mutauit, ut testatur idem Augustinus lib. 1. contra epistolam Parmeniani, cap. 1. Ticonius, inquit, omnium sanctorum paginarum vocibus circumtusus euigilauit, & vidit Ecclesiam Dei toto Orbe diffusam, sicut de illa multo ante per corda & ora sanctorum praenitum atque praedictum est. Utinam euigilent etiam nostri aduersarij: Et nobiscum fateantur, quod res est, Ecclesiam Christi neque superioribus saeculis fuisse toto Orbe extinctam, sed diffusam: neque hoc tem-

pore in sola parte Lutheri aut Caluini, sed vbiq; terrarum, ut multo ante praedictum est, agnosci & honorari. Hoc enim conuincunt testimonia Augustini, quae iam allata sunt. Ex quibus desumi possunt haec argumenta.

75. Primo, Ecclesia Christi est Catholica, ut quotidie profitemur in Symbolo fidei: At non esset Catholica, nisi per totum Orbem esset diffusa. Quo etiam argumento vsus est Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum, cum ait: Ecclesia vna est. Eam tu apud vos solos esse dixisti. Ergo, ut in particula Africa, in angulo paruae regionis, apud vos esse possit, apud nos in alia parte Africa non erit: in Hispaniis, in Italia, in Gallia, ubi vos non estis, non erit, &c. Et per tot innumerabiles insulas, & ceteras prouincias, ubi vos non estis, non erit. Vbi ergo erit proprietates Catholici nominis, cum inde dicta sit Catholica quod sit vbiq; diffusa?

76. Secundo, Christus praedixit venturos homines, qui dicturi sint, Ecce in Africa est Ecclesia Christi, Ecce in Saxonia est, Ecce in Geneua est: Et premonuit nos, Nolite credere. Quare? Quia nunquam futurum est, ut Ecclesia sit in hac vel illa parte, sed perpetuo mansura est in toto Orbe vsque ad finem mundi. Quod ipse ibidem insinuat, cum ait: Predicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso Orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Vide Augustinum in Psal. 101. conc. 2. & lib. 1. quaestionum Euangelicarum, q. 38.

77. Tertio, Christus dixit suam Ecclesiam similem esse agro, in quo simul crescunt frumenta & zizania vsque ad messem. At ager, totus mundus est: & messis, finis saeculi, ut ipsemet interpretatur. Ergo voluit significare, visibilem suam Ecclesiam, in qua boni & mali permixti sunt, duraturam in toto mundo vsque ad finem saeculi.

78. Quarto, Totus mundus, vel, quod idem est, gentes toto orbe dispersae sunt haereditas Christi, quam Deus Pater illi promisit per prophetam dicentem, Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra: At haereditas, quae semel legitime adita & possessa est, manet perpetua & irreuocabilis. Cum ergo Christus, ut fatentur aduersarij, semel legitime adierit & possederit hanc haereditatem, necesse est ut perpetuo & irreuocabiliter eam retineat: nisi vel sponte alteri det, quod non facit (cui enim dare?) vel per vim cogatur cedere, quod nullo modo cogitandum est, cum ipse dixerit, Ego vici mundum. Et iterum, Porta inferi non preualebunt aduersus eam. Et haec sufficiant ex Augustino.

Prima Obiectio aduersariorum.

79. Haecenus 4. modis demonstratum est contra aduersarios visibilem Christi Ecclesiam non posse deficere vel errare in fide. 1. ex propria ipsorum concessione. 2. ex sacra Scriptura. 3. ex consensu Patrum. 4. ex haeresi Donatistarum. Nunc videamus, quid contra tam claram & luculentam veritatem ipsi obiciant.

80. Primo igitur sic obiciunt: Synagoga Iudaeorum saepe defecit a fide: Ergo etiam Ecclesia Christi potest deficere, cum sit par ratio. Antecedens probatur, quia primo defecit tempore Moysi, quando Aaron cum toto populo adorauit vitulum, Exodi 32. Secundo, tempore Heliae, quando nullus mansit fidelis, nisi solus Helias, ut ipsemet conqueritur, 3. Reg. 19. 14. Derelictus sum ego solus, & quaerunt animam meam, ut auferant eam. Tertio tempore Isaiae & Ieremiae, quando omnes recesserunt a Deo, Isaia 1. 3. Cognouit bos possessorem suum & asinus praesepe Domini sui: Israel autem me non cognouit. Et Ierem. 2. 13. Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aqua viva, & fo-

derunt sibi cisternas dissipatas, qua continere non valent aquas. Et 2. Paralipom. 15. 3. *Transibunt multi dies in Israel absque Deo vero, & absque Sacerdote doctore, & absque lege.* Quarto, tempore mortis Christi, quando tota Synagoga cum omnibus ceremoniis suis exspiravit.

81. Respondeo. Quidquid sit de antecedente (de quo paulò post) neganda est cõsequentia. Non enim sequitur, *Synagoga defecit: Ergo Ecclesia deficiet.* Primo, quia Ecclesia habet promissionem de sua firmitate ac stabilitate, quam Synagoga non habuit. Non enim de Synagoga, sed de Ecclesia dictum est, *Porta inferi non praualebunt aduersus eam.* Secundo, Ecclesia est libera; Synagoga fuit ancilla: Et illa designatur per Saram, quæ fuit vxor Abraham; hæc per Agar, quæ fuit ancilla, (Galat. 4. 24.) At Agar fuit dimissa & repudiata, non item Sara: Ergo similiter Synagoga debuit repudiari, non item Ecclesia. Tertio Ecclesia est Catholica seu vniuersalis, non solum ratione loci, sed etiam ratione hominum saluandorũ. Quotquot enim saluantur, in Ecclesia saluantur: Et extra illam saluari nemo potest. (supr. concl. 3.) Igitur, si deficeret tota Ecclesia, nullus omnino saluaretur. At Synagoga non erat Catholica seu vniuersalis, quia extra illam poterant homines saluari, vt Niniuitæ & alij. Tamen si ergo defecisset tota Synagoga, adhuc tamen potuissent homines saluari.

82. Hæc de consequentia. In probatione antecedentis multa assumuntur, quæ examinanda sunt. Primum est, Synagogam tempore Moïsis, in adorando vitulo, defecisse à fide. Fallum est. Non defecit tota Synagoga, sed pars eius. Non enim defecit Moïses, nec Leuitæ & Sacerdotes, vt patet ex illo, Exod. 32. 36. *Videns ergo Moïses populum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filij Leui.* Erant autem filij Leui viginti duo millia, vt habetur Num. 3. 39.

83. Alterum est, Synagogam tempore Helix, Isayæ & Ieremiæ defecisse à fide. Hic opus est distinctione. Nam duo regna pertinebant ad Synagogam, alterum Iuda, quod constabat duabus; alterum Israel, quod constabat decem tribubus. Hoc posterius statim à principio, sub primo Rege Ieroboam, defecit à vera fide, & publice cœpit idola adorare. (3. Reg. 12. 28.) Et in eo statu permansit vsque ad captiuitatem, iuxta illud 4. Reg. 17. 22. *Ambulauerunt filij Israel in vniuersis peccatis Ieroboam, quæ fecerat, & non recesserunt ab eis vsquequo Dominus auferret Israel à facie sua in Assyrios.* Nihilominus semper aliqui fuerunt in illo regno, qui abstinerent ab idololatria, & verum Deum agnoscerent, etiam tempore Helix. Nam cum ipse putaret se solum relictum esse, audiuit responsam à Deo, 3. Reg. 19. 18. *Dereliqui mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal.* Et similiter de Tobia legimus, Tob. 1. 5. *Cum irent omnes ad vitulos aureos quos Ieroboam fecerat Rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium: sed pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel.*

84. In regno Iuda aliter res habuit. Nam aliqui Reges fuerunt boni, & cultores veri Dei, vt Ala, Iosaphat, Azarias, Ioathan, Ezechias, & Iosias, sub quibus vera religio vel restaurata vel conseruata est. Alij mali & idololatræ, vt Achaz, Manasses, Amon. Alij denique, non quidem idololatræ, sed tamen mali. Semper tamen in templo Salomonis videtur mansisse vsus sacrificiorum secundum legem Mosaicam, vsque ad captiuitatem Babylonicam, vt colligitur ex illis verbis 2. Machab. 1. 19. *Cum in Persidem ducebentur Patres nostri, Sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle,*

A *ubi erat puteus altus & siccus.* Loquitur de igne cælitus à Deo misso, quo utebantur Sacerdotes in quotidianis sacrificiis. (Leuit. 9. & 10.) Igitur ignis ille fuit conseruatus in templo vsque ad illud tempus, quo Iudæi in Persidem captiui abducebantur.

85. Tertium est, Synagogam tempore Christi defecisse. Hoc verum est. Non quod tunc defecerit à vera fide, quam antea profitebatur, sed quia tunc repudiata est cum suis ceremoniis & sacrificiis, & in eius locum successit Ecclesia Christi. At non sequitur, hanc similiter repudiandam. Imo contrarium sequitur. Primo, quia, vt ante dixi, Synagogam representabat Agar, ancilla Abraham, quæ fuit repudiata: Ecclesiam representat Sara, vxor Abraham, quæ non fuit repudiata. Secundo, Synagoga propterea fuit repudiata, quod neque perfecta esset, neque sufficiens ad salutem, iuxta illud Hebr. 7. 19. *Nihil ad perfectum adducit lex.* Et hoc sensu, ceremoniæ & Sacramenta Synagogæ, vocantur ab Apostolo *infirma & egena elementa* (Galat. 4. 9.) At Ecclesia Christi est perfecta & sufficiens ad salutem, quia Sacramenta ipsius, quæ à Christo instituta sunt, habent vim iustificandi & tollendi peccata. Vnde Augustinus in Psalm 73. *Sacramenta, inquit, noui testamenti dant salutem: Sacramenta veteris testamenti promiserunt Saluatorem.* Tertio Synagoga continebat vmbra futurorum. (Hebr. 10. 1.) Ecclesia continet lucem, qui est Christus. (Ioan. 1. 9.) At vmbra necessario deficit, accedente luce. Debit igitur cessare Synagoga cum sacrificiis Mosaicis, quando venit Ecclesia cum Christo. Quarto, Synagoga erat instituta pro seruis; Ecclesia pro filiis. At serui accipiunt temporalem mercedem à suis Dominis, & si dimittuntur: filij autem succedunt in perpetuam hereditatem. Quod insinuat Apostolus ad Galatas. 4. 30. *Eiue ancillam & filium eius. Non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*

Secunda Obiectio.

D 86. Secundo obiiciunt: Ecclesia deficiet à fide tempore Antichristi, vt prædixit Apostolus, 2. Thess. 2. 3. *Nisi venerit discessio primum, (id est, defectio à fide) & reuelatus fuerit homo peccati (id est, Antichristus, &c.)* At iam pridem reuelatus est Antichristus, quem constat esse Pontificem Romanum: Ergo iam pridem Ecclesia defecit à fide. Respondeo. Minor aperte falsa est. Maior dupliciter potest intelligi. Primo, de defectione omnium fidelium. Secundo, de defectione aliquorum. Priori modo falsa est, non solum ex nostra, sed etiam aduersariorum sententia. Nam ipsi dicunt Antichristum iam venisse, & tamen negant omnes fideles defecisse à fide: alioqui faterentur se quoque defecisse, cum & ipsi, suo iudicio, fideles sint. Posteriori modo vera est, quia aliqui fideles deficient à fide, tempore Antichristi. Quod tamen mirum non est. Nam à tempore Apostolorum, singulis ætatibus aliqui defecerunt, vt Nicolaitæ, Marcionistæ, Nouatiani, Arriani, Donatistæ, Pelagiani, Seueriani, Iconomachi, Cathari, Valdenses, Anabaptistæ & plures alij. An vero Apostolus, qui adducitur ad probationem maioris, loquatur de defectione à fide, certum non est. Multi putant illum loqui de defectione ab Imperio Romano, vt D. Hieronymus epist. 151. ad Algasia, quæst. 11. *Nisi, inquit, venerit discessio primum, quod Græce dicitur apostasia, vt omnes gentes, quæ Romano Imperio subiacent, recedant ab eo, &c. Et nisi fuerit Romanum Imperium antea desolatum, & Antichristus præcesserit, Christus non veniet: qui ideo venturus est, vt Antichristum destruat.* Idem sentiunt Tertullianus lib. de resurrectione carnis, cap. 24.

cap. 24. & multi in commentario illius loci. Sed quidquid sit de sensu verborum Apostoli, certum est, non totam Ecclesiam, sed aliquos de Ecclesia defecturos à fide, tempore Antichristi: quod non est contra nos.

Tertia Obiectio.

87. Tertio obiiciunt illud Dan. 9. 27. *Deficiet hostia & sacrificium*, quod interpretantur de defectione Ecclesie. Respondeo. Extant clarissima testimonia in contrarium, quæ hætenus citata sunt. Cur illis aduersarij fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obscurum est, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatistas, qui vt ostenderent Ecclesiam in sola Africa remansisse, citabant illud Cant. 1. 6. *Indica mihi, vbi pascas, vbi cubas in meridie*. Vnde sic ratiocinabantur: Ecclesia cubat in meridie: sed Africa est in meridie: Ergo Ecclesia cubat in Africa: Extra Africam ergo non est. Quos refellit Augustinus in lib. de Vnitate Ecclesie cap. 16. hoc potissimum argumento: Multa sunt clara Scripturæ testimonia, quæ docent Ecclesiam toto orbe diffusam esse: Ergo perperam faciunt Donatistæ, cum ex vno obscuro loco conentur probare, Ecclesiam esse in sola Africa.

88. Verba Augustini sunt hæc: *Scrutamini Scripturas canonicas, eruite aliquid manifestum, quo demonstretis Ecclesiam in sola Africa remansisse, &c. Aliquid proferite, quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini, quod de aliare dictum sit, & vos illud ad vestrum sensum detorqueere conemini. Videtis enim nunc illud vnicum, quod proferre consueuistis, Vbi pascis, vbi cubas in meridie, quemadmodum excusis omnibus eiusdem loci verbis, longe aliud indicat, quam vos putatis. Et, si hoc sonaret, quod vultis, Maxima ista vos in eo vincerent. Magis enim merides Prouincia, Byzantium, Tripolis, vbi illi sunt, quicunque sunt, quam Numidia, vbi vos præpolletis. Ita ergo ipsi possunt germanius & distinctius gloriari de meridie: vt eos excludere ab hac sententia non possitis, nisi in illis verbis verum sensum & Catholicum teneatis. Aliquid ergo proferite, quod non contra vos verius interpretetur, sed quod interprete omnino non egeat. Sicut non eget interprete, Terra tua orbis terrarum, &c. Sicut non eget interprete, Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, &c. Sicut non eget interprete, Eritis mihi testes in Ierusalem, & in tota Iudæa & Samaria, vsque in totam terram, &c.*

89. Simili modo refellendi sunt nostri aduersarij. Scrutentur Scripturas canonicas, & eruant aliquid manifestum, quo demonstrent Ecclesiam à fide defecisse. Aliquid proferant, quod non egeat interprete. Sicut non eget interprete, *Porta inferi non præualebunt aduersus eam*. Sicut non eget interprete, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*. Sicut non eget interprete, *Confidite, Ego vici mundum*. Sicut non eget interprete, *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis*. Et quæ similia sunt. Nam illud, quod proferunt ex Daniele, *Deficiet hostia & sacrificium*, nihil ipsis patrocinator, nisi ipsi sint interpretes. Nam alij non interpretantur de defectione Ecclesie Christianæ, vt ipsi, sed de defectione Synagoge Iudæorum. Ex eo autem quod Synagoga defecit, non sequitur, Ecclesiam quoque defecisse, aut defecturam esse. Imo contrariū, vt supra, ostendi.

Quarta Obiectio.

90. Quarto sic obiiciunt: Ecclesia comparatur Lunæ, vt patet ex Scriptura & Patribus: At Luna aliquando deficit: Ergo etiam Ecclesia aliquando deficit. Respondeo. Hic iterum apparet, qui hoc obi-

ciunt, degeneres esse filios Ecclesie. Habent clara & aperta testimonia pro innocentia & integritate sue Matris, vt iam ostensum est. Cur sine causa quærent occasionem calumniandi? Cur, quæ à Scriptura & Patribus optimo sensu dicta sunt, sinistrè interpretantur? Esto sane: Ecclesia sit similis Lunæ. Sed in quo illi similis est? An in eo, quod sicut Luna sæpe deficit, sic etiam Ecclesia sæpe deficiat? Hoc dicunt, qui oderunt Ecclesiam. In quo ergo? In his potissimum. 91. Primo, Sicut Luna in principio mensis exigua est, ac deinde paulatim crescit, donec plena & perfecta sit: ita Ecclesia, in principio sui ortus, exiguum terræ locum occupabat, ac postea ita creuit, vt tandem toto terrarum orbe diffunderetur. Sic Augustinus in Psalm. 103. circa illum versiculum, *Fecit Lunam in tempora*, cum ait: *Intelligimus spiritualiter Ecclesiam crescentem de minimo, &c. Quando obscura erat Ecclesia: quando nondum apparebat, &c. modo, quam cæcus est, qui plena Luna errat?*

92. Secundo, Sicut Luna accipit lumen corporale à sole: ita Ecclesia accipit lumen fidei ac sanctitatis à Christo. Sic idem Augustinus in Psalm. 10. *Luna*, inquit, *intelligitur Ecclesia, quod suum lumen non habeat, sed ab vnigenito Dei Filio, qui multis locis in sanctis Scripturis allegorice Sol appellatus est, illustratur*. Et Philo Episcopus Carpathius in Cantica Canticorum. *Luna comparatur Ecclesia, propterea quod quidquid habet diuini luminis, id à iustitia Sole illo immobili atque diuino accipit*.

93. Tertio, Sicut Luna mutationi obnoxia est; ita etiam Ecclesia in hac vita. Nam aliquando fruitur pace, aliquando patitur persecutiones: Nunquam tamen deficit. Sic Ambrosius lib. 4. Hexameron cap. 2. *Ecclesia*, inquit, *tempora sua habet persecutionis & pacis. Nam videtur sicut Luna deficere, sed non deficit. Obumbrari potest, deficere non potest*.

94. In his ergo consistit similitudo inter Lunam & Ecclesiam; non item in defectione. Nam Ecclesia nunquam deficit in fide: semper firma, stabilis ac immobilis est. Et ex hac parte, non Lunam, sed terram imitatur, iuxta illud, quod superius ex Gregorio Magno adduxi: *Ecclesia dicta est terra, quia in soliditate fidei, perpetua firmitate immobiliter perseverat*.

95. Miror vero aduersarios, cur hanc vnam similitudinem allegent in præiudicium Ecclesie, cum sint multæ aliæ, quæ in fauorem & commendationem illius allegari poterant. Nam in Scripturis & Patribus, Ecclesia non solum Luna per allegoriam vocata est, sed etiam Sol, hortus conclusus, fons signatus, paradus, columba speciosa, ciuitas Dei, terra viuentium, mulier amicta sole, Regina in vestitu deaurato. Quæ omnia honorifica sunt. Si essent veri Ecclesie filij, merito hos titulos suæ Matri tribuerent, & ab omni calumniandi studio abstererent. Nunc quia fecus faciunt, inter eos computari debent, de quibus scriptum est, *Filios enutriui: ipsi autem spreuerunt me*, (Isaia 1. 2.)

QVINTA CONCLUSIO.

Cum Ecclesia Christi, vt hætenus ostensum est, non possit deficere vel errare in fide, propter peculiarem Spiritus sancti assistentiam, quam Christus illi promissit; magna omnium debet esse eius auctoritas in negotio fidei ac religionis.

96. **H**anc auctoritatem sæpe commendat August. vt lib. contra epistolam Manichæi,

c. 5. cum ait: *Ego vero Euangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoueret auctoritas.* Et lib. de utilitate credendi ad Honorat. c. 17. *Cum igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesia condere gremio, que ab Apostolica sede per successiones Episcoporum, frustra hæreticis circumlatrantibus, culmen auctoritatis obtinuit? Cui molle primas dare, vel summa profecto impietatis est, vel precipitis arrogantia.* Notent hoc aduersarij.

97. Porro in hac Ecclesiæ auctoritate fundatur communis hæc regula, quam Catholici perpetuo vrgent: *Nemo potest errare in fide & religione, qui sentit, quod tota Ecclesia sentit.* Vel quod idem est: *Vnufquifque tuto ac secure potest id amplecti aut respuere, quod tota Ecclesia amplectitur aut respuit.* Hanc regulam ubique tenuit Augustinus, & ex ea definiuit hæc puncta. Primo, *Orandum esse pro mortuis.* Lib. de cura pro mortuis, cap. 1. *In Machabeorum libris legitur, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed, etsi nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parua tamen est vniuersa Ecclesia, que in hac consuetudine claret, auctoritas: ubi in precibus Sacerdotis, que Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.*

98. Secundo paruulos esse baptizandos. Epist. 28. ad Hieronymum: *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exennt, hic profecto totam condemnat Ecclesiam, ubi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo viuificare non posse.* Et lib. 10. de Genesi ad litteram cap. 23. *Consuetudo Matris Ecclesiæ in baptizandis paruulis nequaquam spernenda est.*

99. Tertio paruulis prodesse fidem eorum, à quibus ad Baptismum offeruntur. Lib. 3. de libero arb. c. 23. *Etiam illud perquirari homines solent, Sacramentum baptismi Christi quid paruulis proffit, cum eo accepto plerumque moriantur, priusquam ex eo quicquam cognoscere potuerunt. Quam in re satis pie recteque creditur, prodesse paruulo eorum fidem, à quibus consecrandus offertur. Et hoc Ecclesia commendat saluberrima auctoritas, &c.*

100. Quarto, hæreticos non esse rebaptizandos. Lib. 1. contra Cresconium Grammaticum, cap. 33. *Quamuis huius rei certe de Scripturis canonicis non proferratur exemplum, earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas; ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate questionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.*

101. Quinto, Librum Matthæi Euangelistæ canonicum esse, non Librum Manichæi, qui illi contrarius est. Lib. 28. contra Faustum cap. 2. *Cum ergo necesse sit, alterum horum librorum esse mendacem, cui nos potius censet fidem accommodare debere? Eius, quem Ecclesia ab ipso Christo inchoata, & per Apostolos proneta, certa successione serie usque ad hæc tempora toto terrarum orbe dilatata, ab initio traditum & conseruatum agnoscit atque approbat? an ei, quem eadem Ecclesia incognitum reprobat? Et generatim, illos libros esse canonicos, quos habemus in canone.* Sermon. 191. de tempore: *Novum & vetus Testamentum recipimus in illo librorum numero, quem sancta Ecclesia Catholica tradit auctoritas.*

102. Sexto, hæreticis & schismaticis non esse præcisam spem salutis, si resipiscant. Libro inchoata expositionis epistolæ ad Romanos, post medium: *Ipsa denique Catholica Ecclesia tam insignis auctoritas, que in eodem dono Spiritus sancti, omnium Sanctorum mater*

totofecunda orbe diffunditur, cui vnquam hæretico vel schismatico spem liberationis, si se corrigat, amputauit? Cui placandi Dei aditum clausit? Nonne omnes ad vbera sua, qui eam superbo fastidio reliquerunt, cum lachrymis reuocant?

103. Denique, vt vno verbo dicam, in omnibus sequendum esse iudicium Ecclesiæ. Epist. 118. ad Ianuarium, cap. 5. *Ad hæc ita respondeo, vt quid horum sit faciendum, si diuina Scriptura præscribit auctoritas, non sit dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus: vt iam non quomodo faciendum, sed quomodo Sacramentum intelligendum sit, disputemus. Similiter etiam, si quid horum tota per orbem frequentet Ecclesia. Nam & hinc, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissima insania est.*

104. Hæc Augustinus. Nos cum Augustino eandem regulam amplectimur. Et ex ea speciatim deducimus, eos non errare, qui defendunt Purgatorium, sacrificium Missæ, inuocationem Sanctorum, Exorcismum, & similia, quæ consensu totius Ecclesiæ recepta sunt. Aduersarij, si hanc regulam respuant, nihil certi habere possunt in rebus fidei, vt quæst. 3. concl. fusius explicabo.

II. QVÆSTIO.

De Ecclesia Romana.

Initio præcedentis quæstionis formauimus hunc syllogismum contra aduersarios: *Vera Christi Ecclesia non potest deficere vel errare in fide: At Ecclesia Romana seu Pontificia, primis quingentis annis fuit vera Christi Ecclesia: Ergo non potuit deficere vel errare in fide.* Manet ergo vera Christi Ecclesia, vt olim fuit. Major propositio hæctenus probata est. Minorem concedunt aduersarij. Quæ tamen hoc loco, præmissa distinctione, explicanda est. Nam Romana Ecclesia dupliciter sumi potest. Primo, pro illa sola Ecclesia particulari, quæ olim Romæ fuit, & nunc est. Secundo, pro collectione omnium fidelium, qui toto orbe dispersi, adhærebant olim Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent. Et hoc posteriori sensu habet varia nomina. 1. dicitur Catholica seu vniuersalis, quia toto orbe diffusa. 2. Pontificia, quia Pontifici subiecta. 3. Romana, à nobiliori sui parte. Hoc posito, subiiciam aliquot conclusiones, quibus res tota breuiter explicabitur.

PRIMA CONCLUSIO.

Romana Ecclesia priori modo sumpta, quatenus significat particularem Ecclesiam, quæ Romæ est, fuit olim mater & caput omnium aliarum Ecclesiarum, quæ toto orbe erant dispersæ: Et omnes aliæ, nisi errare vellent, debebant se illi conformare in fide, & religione.

1. **P**riorem partem huius conclusionis expressè tradit Athanasius in epist. ad Marcum Papam, his verbis: *Nunc ergo, quia præfata septuaginta Nicænæ Concilij Capiula ab Ariam sunt igne combusta; optamus, vt à vestra sancta sedis Ecclesiæ auctoritate, quæ est mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correctionem & recreationem fidelium orthodoxorum, percipere per presentes Legatos mereamur.*

2. Et Cyprianus lib. 4. epist. 8. quæ est ad Cornelium Papam: *Nos enim singulis nauigantibus, ne curio scandalo nauigarent, rationem reddidisse nos scimus, & hortatos*

hortatos esse, ut Ecclesia Catholica matricem & radicem agnoscerent ac tenerent. Et S. Bernardus epist. 131. ad Mediolanenses: Romana Ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens, &c. Plenitudo siquidem potestatis super uniuersis orbis Ecclesias, singularis prerogativa, Apostolica sedi donata est. Idem fatetur Calvinus lib. 4. Instit. cap. 7 §. 24. cum ait: Fuerit sanè olim Roma omnium Ecclesiarum mater: verum ex quo Antichristi sedes fieri cœpit, desit esse quod erat.

3. Posteriores tradit Irenæus lib. 3. contra hæreses, c. 3. ubi rationem reddens, cur potius describat successionem Episcoporum Ecclesie Romanæ, quam aliarum Ecclesiarum particularium, sic habet: Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentioris principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.

4. Et D. Hieronymus epist. 8. ad Demetriadem, cap. 9. Illud te pio charitatis affectu pramonendam puto, ut sancti Innocentij, qui Apostolica cathedra successor est, teneas fidem: nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidæque videaris, doctrinam recipias. Et epist. 57. ad Damasum Papam: Quoniam venusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frustra discerpit; & Christi vineam exterminant vulpes, ut inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam, censui consulendam, inde nunc mea anima postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta suscepi. Et infra ibidem: Ego beatitudini tue, id est, cathedre Petri, communionem confocior: super illam petram adificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuiio, &c. Quicumque tecum non colligit, spargit.

5. Et S. Augustinus epist. 162. ad Episcopos Donatistarum de Cæciliano Episcopo: Erat magna auctoritatis, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret Romana Ecclesia, in qua semper Apostolica cathedra viguit principatus, per communicatorias litteras esse coniunctum. Et Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum: Negare non potes scire te, in urbe Roma primam cathedram Episcopalem Petro collatam esse, cum qua totus orbis in una communionis societate concordat.

SECUNDA CONCLUSIO.

Romana Ecclesia posteriori modo sumpta, quatenus significat vniuersalem Ecclesiam Christianorum, toto orbe diffusam, fuit olim S. Petro commissa, his verbis, *Pasce oues meas*. Itaque Petrus fuit Vicarius Christi, Caput, Pastor & Rector totius Ecclesie Catholice: cui postea cum pari potestate successerunt Pontifices Romani.

6. Prior pars de Petro, asseritur passim à Patribus, tam Græcis, quam Latinis. Quorum aliqui expresse illum vocant *Vicarium Christi*, ut Anselmus ad cap. 16. Matth. Alij expresse *Caput Ecclesie*, ut Hieronymus in Psal. 13. & Philo Carpathius in Cantica. Alij *Vniuersalis Ecclesie Papam*, ut Athanasius in Epistola ad Marcum. Alij *Caput fidelium & Pastorem gregis dominici*, ut Augustin. in lib. Quæst. veteris ac noui Testamenti, q. 75. Alij alijs verbis eandem rem explicant, ut idem August. tract. 124. in Euangelium Ioannis: *Hoc agit Ecclesia spe beata in hac*

A vita ærumnosa: cuius Ecclesia Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatum gerebat figurata generalitate personam. Et Maximus Taurinensis hom. 3. in Natali Apostolorum Petri & Pauli: *Quanti igitur meriti apud Deum suum Petrus erat, ut ei post nauicula parua remigium, totius Ecclesie gubernacula traderentur?* Et D. Chrysoft. hom. 80. ad populum Antiochenum: *Petro per totum terrarum orbem Ecclesie presidentiam tradidit.* Et Gregorius Magnus lib. 4. Epist. 32. ad Mauritium Augustum: *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce Dominica, omnium Apostolorum Principi Petro Apostolo totius Ecclesie cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Pasce oues meas.* Similia habent alij.

7. Posterior pars, de Pontifice, successore Petri, æquæ certa est apud Patres. De qua Optatus libro 2. contra Parmenianum sic scribit: *Petro successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anaæletus, &c.* Et Augustinus epistol. 167. ad Generosum: *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesie figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, & porte inferorum non vincunt eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anaæletus, Anaæleto Euaristus.*

8. Et Philippus Presbyter in Concilio Ephesino, tomo 2. capite 16. *Nulli dubium, imo sæculis omnibus notum est, sanctum Petrum Apostolorum Principem & caput, Ecclesie Catholice fundamentum, per successores suos hucusque semper viuere, causæque decernere, semperque victurum esse. Huius itaque ordinarius successor Papa Cælestinus, nos ad hanc Synodum misit.*

9. Et, ut alios omittam, D. Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium Papam, cap. 8. *Age, indagemus adhuc diligentius, qui sis, quam personam geras in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus Pontifex, Princeps Episcoporum, hæres Apostolorum, Primatu Abel, gubernatu Noë, dignitate Aaron, potestate Petrus. Tu es, cui oues credita sunt. Sunt quidem & alij gregum Pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius præ ceteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi uniuersi crediti sunt. Nec modo ouium, sed & Pastorum tu vnus omnium Pastor.*

10. Ex dictis patet, quare sancti Patres, qui scribunt successionem Episcoporum Ecclesie, non alterius ferè, quam Romanæ Ecclesie Episcopos recensent. Nimirum duas ob causas, quas hæcenus explicauimus, id faciunt. Primo, quia Ecclesia Romana est Mater aliarum Ecclesiarum. Secundo, quia quicumque est Episcopus Ecclesie Romanæ, simul est Episcopus vniuersalis Ecclesie, quæ toto orbe diffusa est. Omnes vbiq; oues, omnes ouium Pastores illi commissi sunt. Porro Patres, qui scribunt successionem Pontificum Romanorum, quisque ad sua vsque tempora, sunt potissimum hi: Irenæus libro 3. contra hæreses, capite 3. Optatus lib. 2. contra Parmenianum, Aug. epist. 165. ad Generosum, Epiphanius hæresi 27. Eusebius Cæsariensis in historia & chronico.

III. CONCLUSIO.

Hæc Romana, Pontificia, Catholica seu vniuersalis Ecclesia, toto orbe diffusa, quam dixi Petro & successoribus eius fuisse commissam, nunquam defecit ab ea fide, quam primis quingentis annis publice professæ est: ac proinde sicut tunc erat vera Christi Ecclesia, ita & nunc est.

11. **H**æc conclusio manifeste sequitur ex dictis, hoc modo: Vera Christi Ecclesia non potest deficere vel errare in fide, vt quæst. 1. concl. 4. variis argumentis ac testimoniis probatum est. At Ecclesia Romana, Pontificia, Catholica seu vniuersalis, fuit aliquando vera Christi Ecclesia, quod non negant aduersarij: Ergo non potuit deficere vel errare in fide. Manet igitur adhuc vera Christi Ecclesia.
12. Ad maiorem huius doctrinæ confirmationem, tria quæro ab aduersarijs, qui dicunt eam defecisse. Primo, quo tempore defecerit? Secundo, cum sint multi articuli fidei, in quo vel quibus articulis defecerit? Tertio, an post defectionem Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ, fuerit aliqua alia visibilis Ecclesia in terris, an nulla? Ad hæc tria paucis velim mihi responderi ab iis, qui defectionem obijciunt.
13. Sit ergo prima quæstio, quo tempore Ecclesia Romana seu Catholica defecerit à vera fide? Hic prope quot capita, tot responsa. Aliqui conantur certum defectionis tempus definire: alij fatentur se id ignorare. Rursum, priores illi in varias sectas distracti sunt. Nam alij volunt defectionem contigisse tempore Gregorij Magni, circa annum Christi sexcentisimum, vt David Chytræus in cap. 9. Apocalypsis. Alij, tempore Phocæ Imperatoris, anno Christi 606. vt Lutherus in supputatione temporum, & Raphael Eglinus in duplici Elencho. Alij, tempore Pipini Regis, anno 763. vt Henricus Bullingerus præfatione in Apocalypsin. Alij, post tempora S. Bernardi, circa annum 1200. vt Vvolfgangus Musculus in Locis, titulo, De Ecclesia. Alij aliud tempus definiunt, quisque pro suo capite. Videntur boni isti viri similes esse senibus, qui Susannam de patrato adulterio accusabant. Nam rogati à Daniele de loco flagitij, vnus hoc, alius alio loco patratum esse comminisceratur. Plane sic faciunt nostri aduersarij. Accusant Ecclesiam de Apostasia. Rogati de tempore, alius sub Gregorio Pontifice, alius sub Phoca Imperatore, alius sub Pipino Rege, alius sub alio factam esse contendit. *Et non sunt conuenientia eorum testimonia*, Marc. 14. 51.
14. Posteriores vero, qui fatentur se ignorare tempus defectionis, non minus inter se dissentiunt. Nam alij obtendunt defuisse Scriptores, qui defectionis initium notarent. Alij, fuisse quidem viros pios ac doctos, qui facere id potuissent, sed non fecisse propter grauissimam temporis illius persecutionem. Alij, defectionem fuisse latentem & occultam, quæ notari non potuerit. Alij denique, non magnopere laborandum esse de tempore, cum de re ipsa constet. Quid enim, inquit, necesse est curiose scrutari tempus defectionis, cum ex euentu manifestum sit, defectionem iam factam esse? Aut quid prodest indagare, quo momento pestem contraxeris, si sentias cum ipsa morte te confictari?
15. Quidam ex recentioribus Lutheranis, Alber-

Atus Gravverus, Professor Ienensis, in Disputatione de Antichristo, §. 139. & sequentibus, conatur has dissensiones suorum hominum inter se conciliare. Et quidem ex duplici fundamento. Vnum est, quædam mutationes fieri cum aliquo tumultu, vel publica vi aut solemnitate; Et harum tempus facile obseruari ac demonstrari posse. Alias occulte, & hominibus non aduertentibus, quarum tempus notari non possit: Et talem fuisse defectionem Ecclesiæ Romanæ à fide. Alterum est, hanc defectionem non vno tempore factam esse in omnibus fidei articulis, in quibus facta est, sed successiue, & per temporum interualla; ita vt sub vno Pontifice facta sit in vno articulo, sub alio Pontifice in alio articulo, & sic deinceps. Ex priori infert, non mirum esse, si alij dicant se ignorare tempus defectionis, cum occulte facta sit, nemine aduertente. Ex posteriori, non dissentire eos, qui definiunt diuersa defectionis tempora, cum sint diuersi articuli, in quibus defectio diuersis temporibus facta est. Ab vno igitur definiti tempus, quo in hoc articulo; ab alio, quo in illo; à tertio, quo in isto defectio facta est. Itaque nullam esse inter illos dissensionem.

16. Sed, vt verum fatear, hic author, dum vult aliorum dissensiones componere, secum ipse dissentit. Nam prius ipsius fundamentum repugnat posteriori. Si enim defectio occulte facta est, nullo hominum aduertente, vnde ipsi constat, non vno tempore, sed successiue factam esse? Vnde constat, sub hoc Pontifice factam esse in hoc articulo, & sub alio in isto? Vnde constat, eos non errare, qui diuersa defectionis tempora definiunt? Quis hæc omnia, si occulte facta sunt, ipsi manifestauit? Dicit fortasse, occulte quidem facta esse, sed postea ex ipso euentu manifeste fuisse deprehensa. Non secus, quam si alicui in tenebris infligantur aliquot vulnera, & interdum deprehendatur vulneratus esse. At hoc ipso exemplo refelli potest. Tamen si enim de eo, qui noctu vulneratus est, interdum affirmare possis, vulneratum esse; non tamen, nisi temere affirmaueris, per interualla vulneratum esse, & hora prima noctis accepisse vnum vulnus à Petro, & hora secunda alterum à Paulo, & tertia tertium à Michæle. Idem est in proposito. Demus aduersario, quod non damus, Ecclesiam Catholicam variis erroribus occulte vulneratam esse: demus errores illos patefactos iam esse. At vnde constat, non vno tempore, sed successiue errores illos irrepisse? Vnde constat, vnum sub Gregorio Papa, alterum sub Phoca Imperatore, tertium sub Pipino, quartum post tempora Bernardi ortum esse? Aut, si hæc omnia constant, quomodo occulte, & nemine aduertente facta sunt? Hic non euadet Gravverus.

17. Hæc de prima quæstione. Altera est, in quo vel quibus fidei articulis defecerit Ecclesia Romana, Calvinus lib. 4. Inst. cap. 7. §. 27. ait in tribus defecisse, nempe asserendo, nullam esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem aut vitam æternam. Verba Caluini sunt hæc: *Quasi vero dubium sit, qualem religionem professi sint iam pridem Pontifices cum toto Cardinalium Collegio, & hodie profestantur. Primum enim arcana illius Theologia, quæ inter eos regnat, caput est, nullum esse Deum. Alterum, quæcumque de Christo scripta sunt ac docentur, mendacia esse & imposturas. Tertium, doctrinam de vita futura & ultima resurrectione, meras esse fabulas. Iam pridem hæc ordinaria caput esse Pontificum religio.* Sed hoc Caluini mendacium tam crassum est, vt non egeat refutatione.

18. Alij ergo, qui modestiores sunt, putant Ecclesiam nostram defecisse in his articulis, 1. de Purgato-

rio. 2. de Inuocatione Sanctorum. 3. de Sacrificio Missæ 4. de Transubstantiatione. 5. de libero arbitrio. 6. de merito bonorum operum. 7. de Traditionibus. Et si quæ similia sunt. Igitur ex eorum sententia sic ratiocinandum est: Quicumque admittit Purgatorium & reliqua iam enumerata, deficit à fide: At Ecclesia Romana iam pridem admittit ista omnia: Ergo iam pridem defecit à fide. Sed, quid si reponam similem syllogismum hoc modo? Quicumque negat Purgatorium & reliqua iam enumerata, deficit à fide: Aduersarij iam pridem negarunt hæc omnia: Ergo iam pridem defecerunt à fide. Minor propositio utriusque syllogismi, utrinque conceditur. In maiori tota controuersa est. Illi nostram; nos illorum falsam esse contendimus. Vtri rectius? Hic iudice opus est. Et quidem, si antiqui Patres pro Iudice admittantur, nostra est victoria. Nam illi in supra dictis articulis sentiunt, quod nos sentimus. Hoc sic ostendo.

19. Purgatorium, seu orationem pro defunctis agnoscit Augustinus in lib. de cura pro mortuis cap. 4. *Non sunt*, inquit, *pretermittende supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis, suscepit Ecclesia.* Et Cyprianus lib. 1. Epist. 9. *Quod Episcopi antecessores nostri religiose considerantes, consuerunt ne quis frater excedens, ad tuellam vel curam clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur.* Et Chrysostomus hom. 69. ad populum Antiochenum: *Non temere ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio.* Et alij passim.

20. Inuocationem Sanctorum suo exemplo nos docet Athanasius serm. in Euangelium de sanctissima Deipara, cum ait: *Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo.* Et infra: *Intercede hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.* Et Augustinus in lib. meditationum, cap. 40. *Sancta & immaculata Virgo Dei genitrix Maria, interuenire pro me digneris apud illum, cuius memisti effici templum. Sancte Michael, Sancte Gabriel, Sancte Raphael, Sancti chori Angelorum atque Archangelorum, Patriarcharum atque Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, vos rogare presumo, ut pro me Deo supplicare dignemini.* Et serm. 18. de Sanctis: *Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto femineo sexu.* Porro, non frustra inuocari Sanctos, testatur idem author 22. de ciuitate Dei, cap. 8. circa medium his verbis. *Erat quidam senex Florentinus Hipponensis noster, homo religiosus & pauper, qui sartoris se arte pascebat, casulam perdidit, & unde sibi emeret, non habebat: Ad viginti Martyres, quorum memoria apud nos est celeberrima, clara voce, ut vestiretur, orauit. Audierunt eum adolescentes, qui forte aderant irrisores, eumque discedentem exagitantem prosequerantur, quasi à Martyribus quinquagenos pholles, (id est nummos vel denarios) unde in vestimentum emeret, petiisset. At ille tacitus ambulans, eiecit grandem piscem palpitantem vidit in littore, eumque illis fauentibus atque adiuuantibus apprehendit, & quidam coquo Carchoso nomine, bene Christiano, ad coquinam conditariam, indicans quid gestum sit, trecentis phollibus vendidit, lanam comparare inde disponens, ut uxor eius, quomodo posset, ei quo indueretur, efficeret. Sed coquus concidens piscem, anulum aureum in ventriculo eius inuenit, moxque miseratione flexus, & religione perterritus, homini eum reddidit, dicens: Ecce, quomodo viginti Martyres te vestierunt.*

21. De sacrificio Missæ clarissime scribit Augustinus libro 20. contra Faustum Manichæum, capite 18. *Hebraei, inquit, in victimis pecorum, qua offerbant Deo, multis & variis modis, sicut re tanta dignum erat, prophetiam celebrabant future victimæ, quam Christus obtulit. Unde iam Christiani, per acti eiusdem sacrificij memoriam celebrant, sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi.* Et libro 1. de anima & eius origine, cap. 11. *Sed etiam si hoc ipsi concedatur, quod salua fide Catholica, Ecclesiastica regula, nulla ratione conceditur, ut pro non baptizatis cuiuslibet ætatis hominibus offeratur sacrificium corporis & sanguinis Christi, &c.* Quod repetit lib. 3. capite 12. *Noli credere, noli dicere, nec docere sacrificium Christianorum pro iis, qui non baptizati de corpore exierint, offerendum, si vis esse Catholicus.* Et sanctus Fulgentius in lib. de fide ad Petrum Diaconum, capite 19. *Firmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum unigenitum Deum, Verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium & hostiam Deo in odorem suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto, à Patriarchis & Prophetis & Sacerdotibus, tempore veteris Testamenti, animalia sacrificabantur: Et cui nunc, id est, tempore noui Testamenti, cum Patre & Spiritu sancto, cum quibus illis est una diuinitas, sacrificium panis & vini in fide & charitate, sancta Ecclesia Catholica per uniuersum orbem terra offerre non cessat.*

22. De transubstantiatione diserte loquitur Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. mystagoga: *Aquam mutauit in vinum in Cana Galilæa sola voluntate; & non erit dignus, cui credatur, quod vinum in sanguinem transmutari? Si enim ad nuptias corporis inuitatus stupendum miraculum operatus est, cur non multo magis corpus & sanguinem suum, filius sponsi dedisse confitebimur? Nempe sub specie panis datur tibi corpus: sub specie vini, sanguis Christi. Etiam si sensus tibi aliter renunciet, fides tamen te confirmet.* Et Gregorius Nyssenus in oratione catechetica cap. 37. *Recte nunc quoque credo, Deo verbo sacrificatum panem in Dei Verbi corpus transmutari.* Et Cyprianus serm. de Cæna Domini: *Panis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro.* Vide plura apud Ambrosium lib. de iis, qui mysteriis inicianur, cap. 9. vbi eleganter & ex professo de hac re disputat.

23. Pro libero Arbitrio ubique pugnat Augustinus, præsertim in libro de quantitate animæ, capite 36. *Datum est, inquit, anima liberum arbitrium, quod qui nugatoriis ratiocinationibus labefactare conantur, usque adeo cæci sunt, ut ne ista ipsa quidem vana atque sacrilega, propria voluntate se dicere intelligant.* Et in libro contra Fortunatum, disput. 2. *Si Deus non dedisset liberum arbitrium, iudicium puniendi nullum iustum esse posset, nec meritum rectè faciendi, nec præceptum diuinum ut ageretur penitentia de peccatis.* Et lib. de gratia & libero arb. capite 2. adducit multa scripturæ testimonia, quibus confirmat liberum voluntatis arbitrium, ut Eccles. 15. 14. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Ad diei mandata & præcepta sua. Si volueris mandata seruare, conseruabunt te. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.* Et 1. Cor. 7. 36. *Quod vult faciat: non peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potest atem autem habens sua voluntatis, & hoc indicant in corde suo, seruare virginem suam, bene facit.* Et plura alia ibidem.

24. Meritum bonorum operum agnoscit idem Augustinus epist. 105. ad Sixtum: *Nullane sunt igitur merita iustorum? Sunt plane, quia iusti sunt. Sed ut iusti*

fierent, merita non fuerunt. Et in lib. de perfectione iustitia, contra Celestium, cap. 8. Post hanc vitam merces redditur, sed eis tantum, à quibus in hac vita eiusdem mercedis meritum comparatur. Et lib. 1. de moribus Ecclesie Catholicae, cap. 25. *Vita aeterna est totum premium, cuius promissione gaudemus: nec premium potest precedere merita, & prius homini dari, quam dignus est. Non ergo debemus poscere premium, antequam mereamur accipere.* Similiter Cyprianus tract. 3. de Simplicitate Praeceptorum post medium: *Iustitia opus est, ut promereri quis possit Deum Iudicem, praeceptis eius & monitis obtemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem.* Et alij eodem modo.

25. De traditionibus sic scribit Augustinus epist. 118. ad Ianuarium, c. 1. *Illae autem, quae non scriptae, sed traditae custodimus, quae quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicuti quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in caelum, & aduentus de caelo Spiritus sancti, anniuersaria sollemnitate celebrantur.* Et libro 4. de Baptismo contra Donatistas, cap. 24. *Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilium instituit, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum relictissime creditur.* Et ferm. 191. de tempore, qui est sermo tertius de sancta Trinitate, hortatur populum, ut perpetuo orent Deum: *Primo, ut sancta Domini & Catholica Ecclesia dissensionibus omnibus & haeresibus carens, unitatem spiritus in vinculo charitatis ubique conseruet. Secundo, ut Ecclesiae regula, sanctaeque Patrum traditio atque iudicia in perpetuum firma solidaque permaneant.* Et ex hac regula ac traditione oppugnat ibidem Arianos, Sabellianos, & alios haereticos.

26. Ecce, quam disertè antiqui Patres, in supradictis articulis, idem sentiunt, quod nos sentimus. Si ergo illorum iudicio standum est, vicimus. Verum aduersarij non admittunt hos iudices. Aiunt Patres errasse: ad Scripturam nos vocant. Audiamus illorum verba. Lutherus in libro de abroganda Missa priuata, sic habet: *Protestor aduersus eos, qui infantis vocibus in me sunt clamaturi, quod contra ritum Ecclesiae, contra statuta Patrum docuerim, horum nihil me auditorum.* Et paulò post: *An obscurum est, sanctos Patres, & peccasse in vita, & errasse in doctrina sepiissime? Et in libro contra Regem Angliae: Quidquid ultra verbum Dei producit, hoc nostri sit arbitrij credere, non credere: damnare, probare.* Et ibidem post multa. *Ultimo, dicta Patrum inducit pro sacrificio Missae statuendo, & ridet meam stultitiam, qui solus velim sapere pra omnibus. Hoc est, quod dixi, Thomistas a sinos nihil habere quod producant, nisi multitudinem hominum, & antiquum usum, &c. Ego vero, aduersus dicta Patrum, hominum, Angelorum, demonum, pono Euangelium, &c. Hic sto, hic sedeo, hic triumpho, hic insulto Papistis, &c. Dei verbum est super omnia. Diuina maiestas mecum facit, ut nihil curem, si mille Augustini, mille Cypriani contra me starent. Deus errare & fallere non potest: Augustinus & Cyprianus, sicut omnes electi, errare posuerunt & errauerunt.*

27. Et Caluinus lib. 14. Instit. cap. 18. §. 12. *Nihil tuius, inquit, quam ut ablegata omni humani sensus audacia, in eo solo, quod Scriptura tradit, haereamus.* Et certè, si cogitamus Domini non hominum cenam esse, non est cur vlla hominum auctoritate vel annorum praescriptione patiamur nos ab illa, vel latum unguem dimoueri. Et Kemnitius in Examine Concilij Tridentini: *Neque veterum qualescunque sententiae, sed Scriptura Canonica regula est in hac controuersia.* Et Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa libr. 3. Cardinalis Bel-

larmini de Pontifice: *Patres à vero ut plurimum aberrauerunt.* Denique, ut alios omittam, Albertus Grauerus in disputatione de Antichristo, §. 140. *Patres iudices esse nequeunt, cum multis erroribus fuerint obnoxij.*

28. Sic illi. Sed parum prudenter. Nam solent nos accusare, quod deferamus doctrinam antiquorum Patrum, & quod Ecclesia Romana, quae modo est, pridem defecerit ab ea, quae fuit tempore Augustini & aliorum Patrum, quos citauimus. Nunc, cum manifestè contrarium ostenderit, nempe nihil aliud docere nos, quam quod antiqui Patres docuerunt, incipiunt ipsos quoque Patres erroris accusare. In quo, triplici crimine se obstringunt. Primo inconstantia: altero superbia: tertio desperationis. Inconstantia est, quod nunc afferant nos deferere veram antiquorum Patrum doctrinam; nunc affirmant antiquos Patres nobiscum errare. Superbia, quod de se magnificè, de aliis contemptim loquantur: quasi omnes alij errarent, ipsi soli non errarent. Desperatio, quod subterfugiant sententiam iudicis, neque velint finiri litem, quae inter ipsos & nos controuertitur. Per quem enim finiatur, si Patres exclusi sint? Per Scripturam, inquit. At Scriptura saepe indiget interprete. Quis ergo erit interpretis? An Augustinus & alij Patres? Eos non admittunt aduersarij. An nos, qui contendimus cum aduersariis? Nec hoc volunt. An ipsimet aduersarij? Sed quo iure magis illi, quam nos?

29. Ab his criminibus immunis sunt Catholici. Constanter retinent doctrinam, quam à maioribus suis acceperunt. Bene de illis loquuntur. Et, si in supradictis punctis, de quibus accusantur, lis decidenda esset, libenter acquiescerent iudicio antiquorum Patrum. In quo imitantur exemplum Augustini, qui in controuersis contra Pelagianos, non alios quarebat iudices, quam Patres, qui ante illa tempora vixissent. Producam aliquot ipsius de hac re testimonia libro 1. contra Iulianum Pelagianum, capite 2. & sequentibus, prouocat ad sententiam Irenaei, Cypriani, Reticii, Olympij, Hilarij, Ambrosij: ac tandem adductis eorum testimoniis, sic concludit: *In nunc, & sancta Ecclesia tot tantisque Doctores, qui vita optime gesta, debellatisque suorum temporum erroribus, gloriosissime de hoc saeculo, antequam vos ebulliretis, exierunt, tanquam securus insulta.* Et paulò post: *Cernis, cum quibus mihi sit causa communis. Si cernis, cernis, & tandem tace, Pelagianam linguam tot linguis Catholicis deprime, tot venerandis oribus proterua ora submitte.* Et ibidem: *Iterum te admonero, iterum rogo, aspice tot ac tales Ecclesiae Catholicae defensores, &c. Istis cede, & me non cades: acquiesce istis, & quiescis à me.*

30. Et capite 7. post medium: *Itane tuum sic amabis errorem, in quem iuuenili confidentia & humano lapsu incautus decidisti, ut ab istis Catholicae unitatis & veritatis Sacerdotibus, ex diuersis orbis terrarum partibus tanta inter se fidei concordia congruentibus, in tam magna causa, ubi Christianae religionis summa consistit, dissentire audeas?* Et libro 2. capite 10. Propter quam Catholicam veritatem sancti ac beati, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clarissimi Sacerdotes, Irenaeus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Innocentius, Ioannes, Basilus, aduersus vos proferunt de omnium hominum peccato originali obnoxia successione sententiam. Et infra: *Ego ante istos iudices te constituo, quos non amicos meos & inimicos tuos, aliqua in meam partem gratia propendentes, aliquo abs te merito tuae offensionis auersos, & ob hoc tibi aduersos, in hac nostra disceptatione constituis cognis-*

tores. Nec eos, qui nunquam fuerunt, aut non sunt, aut quorum sententia, de hoc, quod inter nos disputatur, incerta sunt, inani cogitatione confixi: sed sanctos, & in sancta Ecclesia illustres Antistes Dei, omnes sacris litteris eruditos, nominatim expressi, &c. Neque nobis, neque vobis irati sunt: neque nos, neque vos miserati sunt. Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos indices agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latus contra vos sententias recitamus. Nondum vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vincimus.

31. Et rursum, circa finem eiusdem capituli: **Q**uanto tibi essent isti indices optabiliores, si teneres Catholicam fidem, tanto tibi sunt terribiliores, quia oppugnas Catholicam fidem, quam in lacte suxerant, quam in cibo sumpserunt: quam contra inimicos, etiam vos tunc nondum natos, fortissime defenderunt. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, edificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit. Ideo prophanas voces vestra nouitatis expauit: Et cauta ac sobria ex admonitione Apostolica, Catholica fidei virginitati insidias vestri dogmatis subrepentis exhorruit, & anquam caput colubri calcavit, obtruit, abiicit. Vide similia lib. 3. cap. 17. & alibi. Quæ omnia diligenter expendant nostri aduersarij & discant ab Augustino, antiquorum Patrum fidem & auctoritatem reuereri, non petulanter contemnere.

32. Hæc sufficiant de secunda quæstione; in qua ostensum est, Ecclesiam Romanam non defecisse à fide, in iis articulis, in quibus ab aduersariis accusatur de defectione. Superest tertia quæstio, An post defectionem Ecclesie Romanæ, quam aduersarij fingunt, remanserit aliqua alia Ecclesia visibilis in terris, necne? Si remansit, quæ illa fuit? quo nomine appellata? quo tempore orta? quas mundi partes occupauit? quos Pastores & Episcopos habuit? quos item Martyres & Confessores? qui Reges & Imperatores illi adhæserunt? qui hæretici ab ea damnati sunt? quæ Academiæ confirmata? quæ templa erecta? Si non remansit, quomodo Christus fuit sine sponsa? quomodo saluati sunt homines, cum extra Ecclesiam visibilem saluari nemo possit? quomodo verum est, quod Christus dixit, *Porta inferi non præualebunt aduersus eam*? Ad hæc omnia nihil aliud fere respondent, quam se mirari, quod ista quæramus. Quæ quidem responsio non satisfacit homini prudenti. Et tamen aliam, præter conuitia, non facile extorqueas.

TERTIA QUÆSTIO.

De Ecclesia quæ præsumitur Reformata.

Dvo hætenus explicata sunt. Primo, Visibilem Christi Ecclesiam, quæ est vna, sancta, Catholica, Apostolica, non posse deficere vel errare in fide. Secundo, hanc ipsam non esse aliam, quam Ecclesiam Romanam seu Pontificiam, quæ toto orbe diffusa, Romano Pontifici subiecta est. Nunc, quia aduersarij fingunt sibi nouam Ecclesiam, quam Reformatam vocant, de ea etiam aliquid dicendum est: Et hæc pauca per sequentes conclusiones demonstranda. 1. Hanc Ecclesiam non esse vnam. 2. non esse sanctam. 3. non Catholicam. 4. non Apostolicam. 5. non sponsam Christi. 6. non domum

Opusc. Bec. Tom. V.

A Dei. 7. non columnam veritatis. 8. non habere sanam doctrinam, sed dissentientem à doctrina antiquorum Patrum. 9. non habere constantem doctrinam, sed multis contradictionibus obnoxiam. 10. non habere Ministros bonæ famæ. 11. Nec legitime vocatos. 12. non esse legitime propagatam.

PRIMA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata, in qua Lutherani & Calvinistæ sunt, non est vna.

1. **H**oc sic probo. Illi non pertinent ad vnam Ecclesiam, qui dissentiant in fide, in canone Scripturæ, & in ritibus Sacramentorum: At Lutherani & Calvinistæ in his omnibus dissentiant: Ergo non pertinent ad vnam Ecclesiam: Ergo Ecclesia Reformata, in qua sunt Lutherani & Calvinistæ, non est vna, sed diuisa. Minor propositio continet tria puncta dissensionis, quæ sigillatim explicanda sunt.

2. Primo igitur dissentiant in fide: quod vltro fatentur Lutherani. Et quidem Matthias Hde, Minister Lutheranus, in libello suo, quem nuper Lipsiæ edidit, enumerat septemdecim articulos, in quibus ait Lutheranos dissentire à Calvinistis. Sunt autem histor. 1. de Verbo Dei. 2. de ipso Deo. 3. de persona Christi. 4. de Spiritu sancto. 5. de officio Christi. 6. de peccato. 7. de libero arbitrio. 8. de lege. 9. de Euangelio. 10. de iustificatione. 11. de fide iustificante. 12. de Ministerio Verbi. 13. de pœnitentia & contritione. 14. de Sacramentis in genere. 15. de Baptismo. 16. de Cœna Domini. 17. de prædestinatione. Quæ omnia confirmat ex ipsis Calvinistarum verbis ac sententiis.

3. Secundo dissentiant in Canone Scripturæ. Nam Calvinistæ in suo Canone ponunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi, Epistolam Iudæ, & Apocalypsin Ioannis. At Lutherus hæc omnia excludit. Epistolam ad Hebræos ait in multis contrariam esse doctrinæ Apostolorum & Euangelistarum. Epistolam Iacobi vere stramineam appellat. Epistolam Iudæ, non ab Apostolo, sed aliquo alio, longe post tempora Apostolorum, conscriptam esse contendit. De Apocalypsi sic scribit: *Quæ ego in hoc libello desidero, non sunt vnius generis, ut nec Apostolicum, nec Propheticum esse putem.* Et paulo post: *Sentiat de hoc libro qui libet, quicquid ipsi spiritus suus ingerit: meus spiritus ad eum se accommodare nequit.* Vtrique tamen, tam Lutherani, quam Calvinistæ habent nouum Canonem, quem ex antiquis Scriptoribus probare non possunt. In quo dissentiant à Catholicis, quorum Canon antiquissimus est. Nam Catholici per Traditionem acceperunt suum Canonem ab Eugenio in Concilio Florentino, vt videre est apud Bartholomæum Carranzam in Summa Conciliorum. Eugenius à Gelasio in Concilio Romano. Gelasius ab August. lib. 2. de doctrina Christiana, c. 8. Aug. à Concilio Carthagenensi tertio, quod alij quintum, alij sextum vocant. Denique Patres huius Concilij ab Innocentio primo, epist. 3. ad Exuperium c. 7.

4. Tertio dissentiant in ritibus Sacramentorum. Nam Lutherani in administratione Baptismi adhibent Exorcismum & quasdam alias ceremonias, quæ apud Catholicos vtitæ sunt: quas tamen Calvinistæ, tanquam ridiculas & supersticiosas

V

contemnunt. De quibus sic scribit Calvinus lib. 4. Instit. cap. 15. §. 19. *Quod ad externum symbolum pertinet, vniuersam genuinam Christi insistentiam valuisse, quantum par erat, ad cohibendam hominum audaciam. Quasi enim res esset contemptibilis, ex Christi praecepto, aqua baptizari, inuenta est benedictio, vel potius incantatio, qua veram aquae consecrationem pollueret. Additus postea cereus cum chrismate: exsufflatio vero ianuam ad baptismum aperire visa est. Etsi autem me non lateat, quam vetusta sit aduenientia huius farraginis origo, respicere tamen mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines, &c.*

5. Ex hoc triplici capite dissensionis satis apparet, Lutheranos & Calvinistas non esse membra vnius Ecclesiae, sed diuersa. Quod quidem, ut supra insinuaui, non dissimulant Lutherani, qui nullam volunt admittere societatem cum Calvinistis, sed eos tanquam haereticos & diabolos incorporatos, publicis scriptis execrantur. At Calvinistae, nescio qua occulta fraude (si tamen occulta est) fingunt se esse fratres Lutheranorum, & eandem cum illis fidem ac religionem amplecti. Nec in vlllo puncto (excepto vnico de caena Domini) ab illis dissentire. Itaque Ecclesiam Reformatam, in qua vtrique sunt, vnam ac indiuisam esse. Sed boni isti viri dum insidiosae volunt illudere Lutheranis, incaute sibi laqueum parant. Nam Lutherani, ex hac ipsorum confessione, possunt eos oppugnare in hunc modum: Calvinistae palam profitentur, se in omnibus sentire, quod nos sentimus, vnico puncto de Caena Domini excepto: At nos sentimus, eos esse haereticos: Ergo ipsi idem sentiunt. Suo igitur iudicio haeretici sunt.

SECUNDA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformatata non est Sancta.

6. **H**oc sic ostendo. Illa Ecclesia non est sancta, quae tradit doctrinam sanctitati repugnantem: Ecclesia Reformatata tradit doctrinam sanctitati repugnantem: Ergo non est sancta. Maior per se nota est. Minorem probo, quia doctrina, quam tradit Ecclesia Reformatata, est haec. Primo, Deum esse auctorem peccati, nec vllum peccatum patrari ab hominibus, nisi Deo instigante & impellente. Secundo, Praecepta Decalogi esse impossibilia, nec ab vlllo, quantumuis iusto, seruari haecenus potuisse, nec deinceps seruari posse. Tertio, Bona opera nullius esse meriti aut valoris apud Deum: Imo, ut Calvinus loquitur, nihil aliud esse, nisi sordes, inquinamenta, meram iniquitatem. Quarto, Praedestinos necessario saluari, quidquid tandem agant. Reprobos necessario damnari, quocumque se vertant.

7. At haec doctrina repugnat sanctitati, & praebet occasionem libere peccandi. Nam qui sibi persuadet hanc doctrinam veram esse, sic apud se ratiocinabitur. Primo, si Deus instigat & impellit me ad peccatum, cur illi resistam? peccem potius & ipsi impellenti ac instiganti obtemperem. Secundo, si praecepta Decalogi impossibilia sunt, frustra de eorum obseruatione sollicitus sum: frustra caueam à furtis, homicidiis, adulteriis. Tertio, si bona opera nihil valent coram Deo, quid necesse est bene agere? Imo, si nihil aliud sunt, quam sordes & inquinamenta, vitari potius, quam accumulari fas est. Quarto, si praedestinati necessario saluantur, quidquid agant, cur non libere indulgeant suis

A cupiditatibus? cur ventri ac Veneri impune non seruiant? Et similiter, si reprobi bene agendo nihil proficiunt, quid frustra bene agendo operam perdunt?

8. Quis iam locus sanctitati sit, si hanc doctrinam amplectamur? Omnino nullus. Quod ipsi quoque aduersarij de se fatentur. Audiamus ipsorum testimonia. Lutherus in Postilla domestica Ienae impressa, concion. 2. Dominicae 1. Aduentus: *Mundus: inquit, ex hac doctrina quotidie redditur deterior. Iam homines singulis septenis diabolis obsidentur, cum antea tantum vnico obsessi fuissent. Diabolus iam cateruatim in homines ingreditur, ut nunc in tam splendida Euangelij luce sint auariores, callidiores, iniustiores, crudeliores, proteruiiores, quam prius in Papatu fuerant. Nimirum, is noui Euangelij fructus est.*

9. Similiter Calvinus in cap. 11. Danielis, v. 34. *In exiguo illorum numero, qui se ab idololatriis Papatus subdlexerunt, maior pars plena est perfidia & dolis. Praclarum quidem Zelum simulant: sit tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus. Et in Commentario. 2. Petri 1. 2. Vix eorum decimus quisque est, qui alio sine Euangelio nomen dederit, quam ut solutus in omnem lasciuiam diffunderet. Hoc enim permittit Euangelium Caluini.*

10. Et Andreas Musculus in libro de nouissimo die: *Quod si fateri veritatem volumus, tum hoc de nobis Euangelicis testari cogimur, magis quam nos, scortationibus, usuris, circumventionibus fraudibusque deditos, in toto iam modo nusquam inueniri. Et in lib. de Prophetia Christi: Iterum cogor dicere, quia verum est, contumaciores homines, in quorum animis omnes omnis virtutis & honestatis scintillae sunt extinctae, & apud quos nihil iam pro peccato habetur; nusquam nec apud Ethnicos, Iudeos, Turcas inueniri, quam inter Euangelicos, apud quos omnino vinculis solutus ac liber viget Diabolus. Vtque*

D paucis rem omnem eloquar, eò nostra Lutheranorum res rediit, ut si quis videre cupiat magnam turbam nebulozum, atheorum, usurariorum & deceptorum, ei aduenda sit ciuitas aliqua, in qua Euangelium (nouum) predicatur. Ibi cateruatim id genus hominum inueniet. Testimonia haec vera sunt.

TERTIA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformatata non est Catholica.

11. **S**upra dixi, Ecclesiam Christi dici Catholicam seu vniuersalem, triplici titulo. Primo, quia toto orbe diffusa est. Secundo, quia semper durabit vsque ad finem mundi. Tertio, quia nullus extra illam saluari potest; sed quotquot saluantur, in illa saluantur. At Ecclesia Reformatata nullo horum modorum est Catholica seu vniuersalis.

12. Primo, quia non est toto orbe diffusa. Non enim est in Asia, Africa, India. Nec item in Hispania, Lusitania, Lotharingia. Nec in melioribus partibus Italiae, Galliae, Poloniae. Nec deinde in omnibus prouincijs Germaniae aut Belgij. Et verisimile est, nunquam futurum, ut per totum orbem diffundatur. Nam Ministri Ecclesiae Reformatae vix abeunt in exteras nationes, plantandi Euangelij causa, sed haerent dum in suis angulis, ut olim Donatistae. Vnde apparet non esse afflatus illo spiritu, quo olim erant Apostoli, quibus dictum est: *Accipite Spiritum sanctum. Et, Euntes in mundum vniuersum, predicate Euangelium omni creaturae. Hunc spiritum retinent Catholici. Nullum regnum, nulla prouincia, nulla gens tam remota aut barbara est,*

ad

ad quam ipsi non penetrant, non alio quam Evangelij promulgandi studio ac ardore excitati.

13. Solent respondere aduersarij, se id in Italia & Hispania præstare non posse, eo quod grauis ibi fiat inquisitio in eos, qui alienam religionem profitentur. Esto. Sed etiam in Anglia, Scotia, Hollandia, itemque apud gentiles fit similis inquisitio in Catholicos: & tamen Catholici propterea non terrentur. Quin potius pro sua fide parati sunt mori, quod de Ministris Reformatis affirmare non aulim. Atque hinc iterum patet non esse afflatus illo spiritu, quo erant Apostoli. Nam hi certe, cum à Christo mittebantur cum hac protestatione: *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum*: non horrebant persecutiones, quas passuri erant in prædicatione Evangelij, sed alacri & constanti animo eas optabant ac sustinebant, iuxta illud Act. 5. 41. *Stabant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Quid vnquam simile auditum de nouis Prædicantibus?

14. Iterum excipiant, se quidem, cum sint alligati vxoribus, legitime excusari ac impediri à tam longis itineribus: At Catholicos Sacerdotes, cum cælibes sint, nec vilo domesticæ curæ impedimento implicati, expeditos esse ad huiusmodi profectioes obeundas. Recte hoc. Sed cur Prædicantes sponte se implicant huiusmodi impedimentis? Cur non manent cælibes & expediti, vt ministerio suo apud gentiles vacare possint? Aut si vxores iam habent, cur earum consensu, non sequuntur consilium Christi in Evangelio: *Omnis qui reliquerit domum, aut vxorem, aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit?* Cur non imitantur Apostolos, qui relictis omnibus, per vniuersum orbem profecti sunt, & vbique Evangelium prædicarunt? Nimirum ostendunt vxorios se esse, non Evangelicos: & magis propriæ voluptati, quàm aliorum saluti operam dare.

15. Hæc de primo puncto. Alterum est, Ecclesiam Reformatam non esse Catholicam ratione temporis, id est, non semper duraturam. Quod ex triplici capite colligi potest. Primo ex testimonio Christi, Matth. 12. 29. *Omne regnum diuisum contra se, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit.* At Ecclesia Reformata est contra se diuisa, vt conclus. 1. ostensum est: Ergo dissipabitur & non stabit. Secundo, ex responso Gamalielis, Act. 5. 36. *Ante hos dies exstitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est, & omnes qui credebant ei, dissipati sunt & redacti ad nihilum. Post hunc exstitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum post se, & ipse perijt: & omnes, quotquot consenserunt ei dispersi sunt.* Vnde hoc? causam addit, quia omne consilium aut opus, quod non est ex Deo, sed ex hominibus, dissoluetur. At consilium & opus Ecclesiæ Reformatæ non est ex Deo, sed ex hominibus, cum Deus non sit author dissensionis, sed pacis: Ergo dissoluetur. Et tunc dici poterit: *Ante hos dies exstitit Lutherus dicens se esse aliquem, cui consenserunt multi in Germania: qui mortuus est, & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt & redacti in nihilum. Post hunc exstitit Calvinus, & auertit populum post se, & ipse perijt, & quotquot consenserunt ei dispersi sunt.* Tertio, idem confirmat quotidiana experientia. Videmus Lutheranos paulatim minui ac perire: Et alios quidem ad auitam Catholicorum fidem reuerti: alios vero ad Calvinismum tendere: paucos restare, qui puriputi Lutherani sint. Calvinistas porro, vt plurimum, nomine tantum Christianos, re ipsa atheos esse.

16. Tertium est, Ecclesiam Reformatam non esse Catholicam ratione saluandorum id est, non omnes, quotquot saluantur, in Ecclesia Reformata saluari. Ratio manifesta est, quia Ecclesia Reformata cæpit primum tempore Lutheri & Caluini: Ergo quotquot ante illud tempus per mille quingentos annos saluati sunt, extra Ecclesiam Reformatam saluatos esse necesse est. An vero interea, vel vnus aliquis in ea saluatus sit, merito dubitari potest. Et multa occurrunt argumenta in negantem partem. Primo, quia ipsi Lutherani & Calvinistæ de nullo, nisi temere, affirmare id possunt. Nec vllus apud eos fecit miracula, quibus persuaderet sanctum se esse. Secundo, si aliquis in ea saluatus esset, vel sola fide sine operibus saluatus esset, vel fide & operibus simul. Non sola fide, quia fides sine operibus mortua est (Iacobi 2. 17.) At mortua fide nemo saluari potest. Nec fide & operibus simul, quia qui ita saluantur, non Lutherani aut Calvinistæ, sed Catholici sunt. Tertio, nullus saluatur, nisi in Ecclesia sancta: At iam probatum est, Ecclesiam Reformatam non esse sanctam. Nemo igitur in ea saluari potest. Imo, si Luthero credimus, quotquot viuunt in Ecclesia Reformata, *septenis Diabolis obsidentur: Vel vt Calvinus loquitur, plenis fraudibus ac perfidia sunt.* Quomodo igitur saluari possunt?

QVARTA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata non est Apostolica.

17. Ecclesia Christi quadruplici de causa appellatur Apostolica, vt supra dixi. Primo, quia in Apostolis initium habuit. Secundo, quia ab Apostolis per totum orbem fuit propagata. Tertio, quia sequitur doctrinam Apostolorum. Quarto, quia retinet successionem Episcoporum ab Apostolis, nunquam interruptam. At hæc causæ non possunt accommodari Ecclesiæ Reformatæ. Et quidem de duabus prioribus certum est. Nam Ecclesia Reformatata nec in Apostolis initium habuit, sed in Luthero & Caluino: nec ab Apostolis sed à Discipulis Lutheri & Caluini propagata est. Reliquæ duæ explicandæ sunt.

18. Igitur, quod Ecclesia Reformatata non sequatur doctrinam Apostolorum, variis exemplis demonstrari potest. Primo, quia Apostoli docent, sacram Scripturam in multis difficilem esse intellectu, 2. Petri 3. 14. *Propter quod satagite immaculati & inuolati inueniri in pace: & Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, in quibus sunt quedam difficilia intellectu, que indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Contrarium docet Lutherus in præfatione assertionis omnium articulorum à Leone X. damnatorum, cum ait; *Scriptura ipsa per se est certissima, facillima, apertissima, sui ipsius interpres.*

19. Secundo, Apostoli docent, Deum non incitare quenquam ad peccatum. Iacob. 1. *Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.* Calvinus contrarium docet lib. 1. Instit. cap. 18. §. 2. *Vnde apparet, inquit, certa destinatione Dei fuisse impulsos.* Loquitur de Assyriis, quos ait à Deo fuisse impulsos ad prædicandum & similia flagitia militaria. Et ibidem §. 4. *Homo iusto Dei impulsu agit, quod*

sibi non licet, id est, homo iusto Dei impulsu peccat. Vide plura Caluini & Lutheri testimonia §. sequenti.

20. Tertio, Apostoli docent, hominem in multis actionibus habere usum liberi arbitrij, ita ut liberum ei sit, V. G. vel matrimonium contrahere, vel continentiam seruare, 1. Cor. 7. 36. *Quod vult, faciat: non peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potest atem autem habens sua voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, benefacit.* Contrarium docent Lutherus & Caluinus, asserentes hominem in nulla actione, nec bona, nec mala, habere usum libertatis; sed à Deo, tum ad bene, tum ad male operandum, necessitate quadam compelli. Sic enim scribit Lutherus in assertione art. 36. *Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare mali aut boni, sed omnia sub Deo sunt, contra quem nihil possumus. Quod & Poëta voluit, quando dixit: Certa stant omnia lege.* Et Caluinus lib. 3. Instit. cap. 23. §. 6. & 8. ponit duo principia, cum quibus libertas arbitrij consistere non potest. Vnum est, omnia quaecunque fiunt in hoc mundo, fieri Deo volente & ordinante. Alterum, voluntatem Dei esse necessitatem rerum. Ex utroque euidenter sequitur, quaecunque fiunt ab hominibus, siue bona, siue mala, ex necessitate fieri. Hinc diserte affirmat §. 9. *reprobos non posse euadere peccandi necessitatem, praesertim, inquit, cum ipsis ex Dei ordinatione iniiciatur huiusmodi necessitas.*

21. Quarto, Apostoli docent, Deum optare & velle, quantum in ipso est, ut omnes salui fiant, & nemo pereat 1. Timoth. 2. 1. *Obsecro primum omnium fieri orationes pro omnibus hominibus. Hoc enim acceptum est coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Et 2. Petri 3. 9. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti.* Contrarium docet Caluinus lib. 3. Instit. cap. 21. §. 1. *Palam est, Dei nutu fieri ut aliis vltro offeratur salus: alij ab eius aditu arceantur.* Et §. 5. *Non enim pari conditione creantur omnes, sed aliis vita aeterna, aliis damnatio aeterna praordinatur.* Et cap. 23. §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in aeternam mortem praedestinantur.* Et ibidem §. 5. *Dico esse à Deo creatos, quos ad exitum ituros sine dubitatione praesciebat, idque ita factum, quia sic voluit.*

22. Quinto, Apostoli hortantur nos ad bona opera 2. Petri 1. 10. *Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis,* Lutherus & Caluinus damnant bona opera. Imo asserunt omnia opera iustorum esse peccata, sordes, inquinamenta. Sic enim scribit Lutherus in assertione artic. 31. *In omni opere bono iustus peccat.* Et Caluinus lib. 2. Instit. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes: & quae iustitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas.* Et cap. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à sanctis exire opus, quod non mereatur iustam opprobrij mercedem.* Et §. 11. *Duobus his fortiter insistendum, nullum unquam existisse piij hominis opus, quod si seuerò Dei iudicio examinatur, non esset damnabile, &c.*

23. Sexto, Apostoli docent, fidem sine operibus mortuam esse. Iacob. 2. 20. *Vis autem scire, o homo inanimè, quoniam fides sine operibus mortua est?* Lutherus & Caluinus docent solam fidem sine operibus sufficere ad salutem. Verba Lutheri in libro de captiuit. Babylonica cap. de Baptismo sunt haec: *Vides, quam diues sit homo Christianus sine baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam quantiscunque pecca-*

tis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata possunt eum damnare, nisi sola incredulitas. Et in lib. de libertate Christiana, non longè ab initio: *Anima sola fide, & nullis operibus iustificatur.* Et Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 28. *Fidelium peccata venialia sunt, non quia mortem non merentur, sed quia non imputantur.* Ex quo sequitur, fideles ex eo praecise, quia fideles sunt, posse saluari, etiam si peccent.

24. Septimo, Apostoli docent, mandata Dei ab homine iusto facile seruari posse. Philip. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et 1. Ioan. 5. 3. *Hæc est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus, & mandata eius graua non sunt.* Caluinus docet contrarium, lib. 2. Instit. cap. 7. §. 5. *Quod autem impossibile legis obseruationem diximus, id explicandum & confirmandum est, &c.* Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. cap. 12. *Mihi abunde sufficit, neminem existisse unquam, qui legi Dei satisfecerit, nec vllum posse inueniri.* Et ibidem: *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, utique spiritu Dei adiuantur, ferendo legis iugo pares non fuisse.*

25. Octauo, Apostoli docent, peccata tolli per Baptismum. Act. 2. 38. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Contrarium docet Caluinus lib. 4. Instit. cap. 15 §. 10. *Iam perspicuum est, quam falsum sit, per Baptismum solui nos & eximi ab originali peccato.* Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 5. *Manet verè peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguatur.*

26. Nono, Apostoli in Symbolo docent, Christum descendisse ad inferos. Quod confirmat Petrus, Act. 2. ex illo Davidis vaticinio: *Non derelinques animam meam in inferno.* Calvinistæ negant descensum Christi ad inferos, & vaticinium Davidis sic interpretantur: *Non derelinques cadaver meum in sepulchro.* Vide Theodorum Bezam in Commentario illius loci.

27. Decimo, Apostoli præter verbum Dei scriptum, admittunt etiam traditiones non scriptas. 2. Thess. 2. 14. *Itaque fratres stete & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Lutherus & Caluinus non admittunt. Sola Scriptura contentos esse nos iubent. *Quidquid ultra verbum Dei producit, inquit Lutherus contra Regem Angliæ, hoc nostri sit arbitrij damnare, probare.* Similia habet Caluinus.

28. Ex his perspicuum est, Ecclesiam reformatam non esse Apostolicam, ratione doctrinæ. Sed neque ratione successionis Apostolica est. Nam ministri Lutherani & Calviniani non possunt suam successionem deducere vsque ad Apostolos, sed vt summum vsque ad Lutherum & Caluinum. Lutherus enim nemini alteri immediatè successit. Neque hoc ipsi negant. Solum dicunt, hanc successionem Ministrorum non esse necessariam, sed sufficere successionem doctrinæ. In quo dupliciter peccant. Primo, quia iam ostendi, nec successionem doctrinæ apud eos esse. Deficiunt enim à doctrina Apostolorum, vt ex allatis exemplis manifestum est. Secundo, falsum est, successionem ministrorum, seu potius Episcoporum & Pastorum Ecclesiæ, necessariam non esse. Nam sine hac successione non potest consistere successio doctrinæ. Quomodo enim doctrina Apostolica potest per continuatam temporum successionem ad nos peruenire, nisi semper in Ecclesia sint Episcopi & Pastores, qui illam quasi per manus tradant suis proximis successoribus, & hi similiter aliis immediatè subsequenteribus? Et hæc est causa, cur antiqui Patres tantopere

tantopere urgeant hanc successionem, & conuincant eos defecisse à doctrina, qui hac successione defecituti sunt. Vt alios omittam, Tertullianus in lib. de Præscriptionibus aduersus hæreticos, cap. 32. de hæretibus sic loquitur: *Edant origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseverauerint, habuerit authorem & antecessorem. Hoc enim modo, Ecclesia Apostolica census suos deserunt: sicut Smyrnonum Ecclesia habens Polycarpum ab Ioanne collocatum refert: sicut Romanorum, Clementem à Petro ordinatum edit. Proinde utique & cetera exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos: Apostolici seminis traduces habeant. Confringant tale aliquid heretici.*

29. Porro, hæc Episcoporum successio tanti momenti est, ut Augustinus non dubitauerit eam numerate inter præcipua motiua, quibus ait se permotum esse, ut in Ecclesia Catholica permaneret. Sic enim scribit in libro contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, cap. 4. *Multa sunt, quæ in Ecclesia Catholica gremio in iustissime teneant. Tenet consensus populorum atque gentium; tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, usque ad presentem Episcopatum, successio Sacerdotum: tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hereses, sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes heretici se Catholicos dici velint; quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conueniatur, nullus hereticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Ista ergo tot & tanta Christiani nominis charissima vincula recte hominem tenent credentem in Catholica Ecclesia, etiamsi propter nostræ intelligentiæ tarditatem, vel vitæ meritum, veritas nondum se aperitissime ostendat. Apud vos autem, ubi nihil horum est, quod innitet ac teneat, sola personæ veritatis pollicitatio, &c. Expendant hæc nostri aduersarij.*

QUINTA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata non est sponsa Christi.

30. **H**oc dupliciter probo. Primo ex dictis, quia illa sola Ecclesia est sponsa Christi, quæ est vna, sancta, Catholica, Apostolica: At talis non est Ecclesia Reformata, ut hæcenus ostendi: Ergo non est sponsa Christi. Secundo ex absurdis, quæ sequuntur ex sententia aduersariorum. Aduersarij sic sentiunt. Primò, Romanam seu Pontificiam Ecclesiam, primis quingentis annis, fuisse veram & legitimam Christi sponsam. Secundo, eandem post illud tempus cœpisse paulatim prostitui & corrumpi, ac eò tandem deuenisse, ut tempore Lutheri & Caluini, publica meretrix & adultera deprehensa sit, ideoque à Christo repudiata. Tertio, in eius locum successisse Ecclesiam Reformata, in qua Lutherani & Calvinistæ sunt.

31. At hinc sequuntur multa absurda. Primo, omnia falsa esse, quæ de perpetua & indissolubili conjunctione Christi cum Ecclesia à Prophetis & Apostolis prædicta sunt. Secundo, nullum ex hac parte discrimen esse inter Ecclesiam Christi & Synagogam Iudeorum. Vtramque enim, propter adulterium, fuisse repudiatam. Tertio, Christum aliquot sæculis non habuisse sponsam, sed adul-

teram. Quarto, ex hac adultera natos esse Lutherum & Caluinum. Itaque spurios esse, non legitimos Ecclesiæ filios. Quinto, Ecclesiam reformatam esse illorum nouercam, non matrem. Videant ipsi, an hæc vera sint.

32. Nos certè aliter sentimus de nostra matre. Non duas, sed vnã agnoscimus: non adulteram, sed castam: non repudiatam, sed sponso suo vnice charam, & perpetuo illi adhaerentem. Nobiscum sentiunt, quotquot veri & genuini Ecclesiæ filij sunt. Ac in primis D. Augustinus sermone 12. de tempore (qui est serm. 7. de Natali Domini) ubi de Christo & eius sponsa sic habet: *Hic est speciosus forma præ filiis hominum, sancta filius Mariæ, sancta sponsus Ecclesiæ, quam sua genitrici similem reddidit. Nam & nobis eam matrem fecit, & virginem sibi custodiuit. Ad hæc quippe dicit Apostolus: Optauit vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. De qua rursus dicit, Matrem nostram non ancillam, sed liberam, cuius multi filij deserta magis, quam eius, quæ habet virum. Est ergo Ecclesiæ, sicut Mariæ perpetua virginitas, & incorrupta fecunditas. Et serm. 10. de verbis Domini: Christus Ecclesiæ concessit in spiritu, quod Mater eius habet in corpore, ut & Mater & Virgo sit. Et rursus serm. 119. de tempore: Virgo est Ecclesiæ. Dicitur enim es mihi forte: Si Virgo est, quomodo parit filios? Respondeo: & Virgo est, & parit. Mariam imitatur, quæ Dominum peperit. Nunquid non Virgo sancta Maria & peperit, & Virgo permansit? Sic & Ecclesiæ, & parit, & Virgo est.*

33. Ex quibus Augustini verbis tria colligo. Primo, Ecclesiam esse nostram Matrem. Secundo, esse simul virginem, castam, incorruptam: non ad breue tempus, sed perpetuo. Tertio, in vtroque similem esse Mariæ Dei genitrici, quæ & ipsa Mater, & nihilominus semper Virgo, & incorrupta fuit. Hinc sumo duplex argumentum contra aduersarios. Vnum; Sicut olim habiti sunt hæretici, qui dicebant B. Mariam non semper mansisse virginem; ita nunc habendi hæretici, qui dicunt Ecclesiam non semper mansisse virginem. Est enim eadem ratio vtriusque, secundum Augustinum. Alterum; Ideo Ecclesiæ dicitur Mater, quia nos gignit in spiritu: ideo Virgo, quia seruat incorruptam fidem. At semper manet Virgo, secundum Augustinum. Ergo semper seruat incorruptam fidem. Facessant igitur, qui illam meretricem, adulteram, idololatricam contumeliose appellant.

SEXTA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata non est Domus Dei.

34. **I**am supra insinuauimus, Ecclesiam fidelium vocari Domum Dei, quia Deus peculiari modo in ea habitat per suam assistentiam & gubernationem. Et quidem Deus Pater, per miracula: Filius, per Sacramenta: Spiritus sanctus, per dona gratiæ. Igitur ex triplici capite æstimari potest, quænam sit Ecclesiæ fidelium, quæ non sit.

35. Primo, ex miraculis. Nam in Ecclesia fidelium solent duplicia potissimum fieri miracula. Quædam ad demonstrandam aut illustrandam alicuius sanctitatem: alia ad confirmationem vel promissionis Dei, vel fidei aut doctrinæ, quam quis profiteretur. Priora, ut plurimum, contingunt apud sepulchra & reliquias mortuorum. Exemplum ex veteri Testamento habemus in Helisæo, ad cuius ossium contactum mortuus suscitatus est.

(4. Reg. 13. 21.) In nouo sunt similia exempla apud August. lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. Posteriora in utroque Testamento frequentissima sunt. In veteri, Noë cum familia sua miraculose conseruatus est tempore diluuij, Sara sterilis & nonagenaria peperit filium. Rubus in monte Oreb arsit, & non est combustus. Virga Moysi in serpentem mutata est. Aquæ Egypti in sanguinem conuersæ. Mare rubrum diuisum. Manna de cælo delapsum. Morti à serpentibus, aspectu ænei serpentis sanati. Duo filij Aaronis, igne de cælo misso combusti. Core, Dathan & Abiron, uiui à terra absorpti, & ad inferos missi. Vestes & calceamenta populi Israël nuncquam attrita. Sol stetit ad imperium Iosue. Helias à Deo impetrauit, vt tribus annis & sex mensibus non plueret: aliquot diebus à coruo pastus est: puerum mortuum excitauit: quinquagenarios Principes igne cælesti consumpsit: aquas Iordanis pallio diuisit, & per turbinem in cælum raptus est. Nec pauciora patrauit Helisæus. Infectas aquas sanauit in Hiericho: quadraginta duobus pueris propter conuiuium maledixit, qui mox ab vrsis deuorati sunt: modico oleo, diuinitus multiplicato, multa vasa impleuit: mulieri Sunamitidi filium impetrauit: eundem, cum mortuus esset, ad vitam reuocauit: paucis panibus centum viros saturauit, ita vt reliquæ adhuc superessent: Naaman Principem militiæ Regis Syriæ à lepra liberauit: famulo suo Giezi, quid in absentia contigisset, aperuit: ferrum super aquam natate fecit: occultas Regis Syriæ insidias Regi Israël manifestauit: hostes cæcitate percussit: multa futura prædixit, vt victoriam contra Moabitas, vilitatem annonæ in porta Samariæ, mortem vnius Principis, famem septem annorum, mortem Regis Syriæ, mala ab Hazaele perpetranda.

36. In nouo Testamento, nota sunt miracula Christi & Apostolorum. Nota, quæ postea ab Apostolicis viris in Ecclesia Catholica, per singulas ætates patrata: quorum meminit Tertullianus in libro ad Scapulam, & in Apologetico cap. 5. Eusebius libro 5. historiæ cap. 5. Orosius lib. 7. hist. c. 15. Basilus lib. de Spiritu sancto cap. 29. Hieronymus lib. de viris illustribus, Augustinus l. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8. Gregorius in Dialogis, Beda in historia Anglicana, Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, & alij passim. Denique nota sunt, quæ nostra memoria, Laureti in Italia, Schemij & Halleti in Brabantia, Dittelbachij in Franconia, & alibi pene innumera contigerunt. De quibus videri potest Horatius Tursellinus in Historia Lauretana, Iustus Lipsius in Virgine Hallensi & Aspiccolli, Petrus Massæus in historia Indica, Bredenbachius, Surius, alij plures.

37. At apud Lutheranos & Calvinistas, in Ecclesia ipsorum Reformata, nullum vnquam simile patratum est. Vt verissime de illis scripserit Erasmus in Diatriba de libero arbitrio; Nullum eorum adhuc existisse, qui vel equum claudum sanare posuerit. Tentauit quidem Lutherus aliquando expellere Diabolum, sed non successit. De qua re ita scribit Fridericus Staphylus, qui interfuit, in absoluta responsione contra Iacobum Smidelinum: *Possim ego redigere tibi in memoriam, anno 1545. demoniacam quandam puellam, à Misnia ditone adductam Vvittembergam ad Lutherum, ea spe, quod Lutherus, ceu tertius Helias, puellam istam à malo Damone liberaturus esset. Quamuis autem Lutherus ad hoc admirandum & magni momenti opus, initio non parum difficilem se ostenderet: at tandem tamen iussit puellam duci in parochiana Ecclesia Vvittembergensis Sacramentum, illisq; coram alijs ple-*

risque Doctoribus & eruditissimis viris (inter quos ego tunc quoque iuuenis & Magister aderam) Demonem capere ad iurare & exorcizare: sed id tamen more suo, non eo, qui aqua Catholicos receptus & vsitatus est. Cum autem ille diu multumque coniuisset Demonem, cedere ille noluit, sed eas in angustias (si venia verbo) Lutheri caligas redegit, vt is quam primum è Sacramentum se proripere veller. At quid accidit? Malignus ille Damon vsque adeo fores Sacramenti obstruxerat, vt neque forinsecus, neque intrinsecus aperiri possent. Quares Lutherum in maiores etiam angustias adduxit, ita vt iam ad fenestram properaret, sperans se per eam posse effugere atque exilire. Verum obstabant illi cancelli ferrei, sicque compulsus est vna nobiscum tandem inclusus herere, donec per cancellos ferreos ab Ediuo nobis esset oblata securis, mihiq; ceu iuniori viro tradita, vt ea fores effringerem. Quod equidem tum conatus sum, & ad effectum perduxit. Interea vero, visu admirandum erat, vt Lutherus angoribus correptus, sursum deorsum cursitaret, atque instar ouis parturientis huc illucque se inuerteter. Hæc Staphylus. An porro alia miracula à Lutheri vel Caluino patrata sint, dicam in 12. conclusione, vbi agendum erit de variis modis, quibus suam Ecclesiam propagare conati sunt.

38. Secundo, æstimari potest Ecclesia fidelium ex numero & administratione Sacramentorum, quæ à Christo instituta sunt. Nos in Ecclesia Catholica habemus septem Sacramenta, quæ per Traditionem accepimus ab antiquis Patribus. De quibus luculenta mentio est apud Augustinum. Nam de Baptismo & Eucharistia sic scribit Epist. 118. ad Ianuarium cap. 1. *Christus Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, Societatem populi noui colligauit: sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus: Communicatio Corporis & Sanguinis ipsius; & si quid aliud in Canonicis Scripturis commendatur. De Confirmatione, lib. 2. contra literas Petilianæ, cap. 104. Sacramentum christianitatis in genere visibilibus signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus. De Ordine libro. 2. contra Epistolam Parmeniani, cap. 13. Vtrumque Sacramentum est (nempe Baptismus & Ordo, quæ duo inter se confert) & quadam consecratione vtrumque homini datur, illud, cum baptizatur; istud, cum ordinatur: ideoque in Ecclesia Catholica vtrumque non licet iterare. De Pœnitentia lib. 1. de adulterinis coniugijs, cap. 26 & 28. Eadem est causa Baptismi & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore. De Matrimonio, lib. 1. de nuptiis & concupiscentiis, cap. 10. Huius Sacramenti res est, vt mas & femina connubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent. De Extrema Vnctione serm. 215. de tempore: Quoties aliqua infirmitas supervenerit, Corpus & Sanguinem Christi ille, qui agrotat, accipiat, & inde corpusculum suum unget, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur aliquis? inducat Presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c.*

39. At Lutherani & Calvinista in Ecclesia Reformata reiciunt multa Sacramenta, & duo fere retinent Baptismum & Eucharistiam. Quamquam hæc quidem illorum sunt. Nam legitimum Eucharistiæ Sacramentum, propter defectum legitime consecrationis, non habent. Baptismum si habent, à nobis mutuati sunt: quod negare non possunt. Fautent enim Baptismum, qui apud nos confertur, legitimum esse. Vel ergo eundem habent, quem nos habemus, vel diuersum, Si eundem, à nobis habent. Si diuersum, legitimum non habent. Non enim nisi vnus legitimus est, iuxta illud Apostoli, Eph. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.*

40. Tertio æstimari potest Ecclesia fidelium ex do-

nis gratiæ, quæ à Spiritu S. conferuntur. Quæ tamen si plurima sunt, potissimum tamen hæc tria. Primo, donum pacis, concordiæ, & vnionis, quia omnes domestici inter se colligati sunt. Actor. 32. *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una.* Et Ephes. 4.3. *Solliciti seruire unitatem Spiritu in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestra.* Secundo, donum continentia & virginitatis. Mat. 19.11. *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum caelorum.* Et 1. Corinth. 7.7. *Volo omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo.* Tertio donum voluntariæ paupertatis, & abdicacionis omnium rerum in hoc mundo. Mat. 19.21. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni, sequere me.*

41. At hæc dona non reperiuntur in Ecclesia Reformata. Ac primo, de dono pacis ac vnionis certum est. Nam inter Lutheranos & Calvinistas intercedit perpetua dissensio, quæ tempore Lutheri orta est. Et eo ipso tempore tam erat pertinax, vt Lutherus in Colloquiis mensalibus, cum de concordia inter Lutheranos & Calvinistas sermo incidisset, diserte affirmavit non aliam, quam quæ inter Christum & Iudam intercessit, sperari posse. Nec errat. Nam postea in Conuentu Maulbrunnensi actæ sunt inimicitia. Deinde Claudiopoli, Anno 1586. in mutua odia iuratum est. Denique in celeberrimo Colloquio Mompelgardensi, cui capita vtriusque sectæ, Iacobus Andrea Lutheranus, & Theodorus Beza Calvinianus interfuerunt, penitus de Concordia desperatum. Nec quicquam ibi crebrius, quam hæc, & similes voces audita: *Perturbarentur conscientia nostra, si vobis assentiremur, Item, Pacem non possumus cum perturbatione conscientiarum redimere. Item, Inter partes conuenire non potest.* Denique finis Colloquij fuit hic: *Quia, inquit Beza, dextras fraternitatis nobis porrigere recusatis, & nos pro fratribus agnoscere non vultis, amicitia dextras etiam nolo.* Cui Iacobus Ergo intermittatur. Et sane intermissum est. Imo creuerunt odia. Nam interea Philippus Nicolai, Tilmannus Heshusius, Conradus Schlussenburgius, & multi alij Lutherani, præsertim Gifensæ & Tubingenses publicis scriptis professi sunt, Calvinistas esse detestabiles & execrandos hæreticos.

42. Nec modo inter Lutheranos & Calvinistas hæc dissensio est, sed ipsi quoque Calvinistæ inter se disiecti sunt. Nam aliud sentiunt Arminiani, aliud Gommaristæ, aliud Vorstiani, aliud Venatoriani, aliud Anglicani. Nec de rebus adiaphoris, sed de præcipuis fidei Christianæ capitibus inter se contendunt, vt de infinitate & immensitate Dei, de diuinitate Christi, de prædestinatione, de gratia & libero arbitrio; de authore peccati, & quæ similia sunt. Addo, quod verissimum est, vix duos reperiri posse Calvinistas, qui in his articularis per omnia consentiant. Vt recte dixerit, quisquis id dixit, tot prope Ecclesias esse Calvinistarum, quot capita. Vix aliquis est, qui in Ecclesia sua confortem habeat in fide. Et quis credat in tanta animorum ac fidei dissensione, Spiritum Sanctum præsentem esse?

43. Neque est, quod obiciant, etiam Catholicos inter se dissentire: & aliam Thomistarum, aliam Scotistarum, aliam Nominalium doctrinam esse. Primo, quia Catholici, vt plurimum non dissentiant, nisi in quibusdam subtilitatibus, quæ salua fide in vtramque partem disputari solent. Secundo, etiam si aliquando dissentiant in rebus fidei, habent tamen præsentissimum remedium, quo omnis ipsorum

dissensio componi possit. Habent enim Pontificem & generalia Concilia, quorum iudicio libenter acquiescunt. Hoc remedio semper in Ecclesia Catholica vsi sunt fideles. Tempore Apostolorum erat dissensio de circuncisione & lege Mosæica. Quid factum? Apostoli, indicto Hierosolymis Concilio, litem deciderunt. Exortæ postea sunt nouæ quæstiones de die Paschatis, de libris Canonicis, de Baptismo ab hæreticis collato, aliæque complures singulis ætatibus, quæ omnes vel à Pontifice, vel à Conciliis à Pontifice approbatis sopitæ aut extinctæ sunt. Nec ideo pax in Ecclesia turbata, aut charitas diminuta.

B 44. De qua re Augustinus lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 18. *Restat, inquit, vt hoc de Baptismo pie credamus, quod vniuersa Ecclesia à sacrilegio schismatis remota custodit. In qua tamen, si aliud alij adhuc de ista quæstione, salua pace, sentirent, donec vniuersali Concilio vnum aliquid eliquatum sincerumque placuisset, humana infirmitatis errorem cooperiret charitas unitatis, sicut scriptum est, quia charitas cooperit multitudinem peccatorum.* Vide plura ibidem.

45. Hoc remedio destituti sunt nostri aduersarij. Primo, quia nullum agnoscunt Pontificem, cuius sententiæ velint acquiescere. Secundo, quia Concilia, seu potius Conuenticula, quæ hæctenus apud eos celebrata sunt, non sustulerunt ipsorum dissensiones & odia, sed auxerunt. Tertio, nec vllum deinceps celebrari ab iis poterit, in quo dissidia eorum componantur. Vel enim esset prouinciale, vel generale. Si prouinciale, non acceptaretur ab aliis extra prouinciam. Si generale, quis illi præesset? vel aliquis certe, vel nullus. Si nullus, quis ferret sententiam? Si aliquis, quis ille tandem? An princeps vel prædicator Lutheranus? Non vellent Calvinistæ. An Calvinianus? Non ferrent Lutherani. An aliquis alius, qui nec Lutheranus, nec Calvinianus sit? Non reperirent, cui velint parere. Vno verbo, quidquid agant, nisi ad Ecclesiam Catholicam, ex qua exierunt, reuertantur, pacem & vnionem sperare non possunt.

46. Alterum Donum, quod Spiritus Sanctus in Ecclesia Catholica, non quidem omnibus, sed tamen nec paucis communicare solitus est, vt commodius vacent Deo & pietati, est donum perpetua continentia & castitatis. De quo, vt supra insinuaui, loquitur Christus, cum ait: *Qui potest capere, capiat. Item Sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum caelorum.* Et Paulus. 1. Corinth. 7.7. *Volo omnes vos esse, sicut meipsum. id est, cælibes. Quare hoc? Causam addit: Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Propter hanc causam, multi singulis ætatibus reperiuntur, & nunc etiam reperiuntur in Ecclesia Catholica, qui perpetuam seruarent continentiam, vt eo commodius diuinæ vacarent contemplationi. De quibus prædixit Ioannes, Apoc. 14.4. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coniugati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocumque ierit.*

F 47. Nec hoc donum Spiritus Sancti reperitur in Ecclesia Reformata. Nulli sunt ibi prædicantes, qui se castrant propter regnum caelorum: nulli, qui solliciti sunt quomodo placeant Deo, sed quomodo placeant vxoribus. Omnes matrimonio ligati, & diuisi. Imo præcipuam fœlicitatem ponunt in vxoribus: Vt recte de eis scripserit Erasmus in Epistola ad fratres inferioris Germaniæ: *Vbi contigit vxor, occiditur, Valete & plaudite.* Et ibidem, *Quis non iure admiretur, hos novos Euangelistas non posse viuere sine vxoribus?* Et iterum: *Quæ malum, est ista tanta sala-*

clias? Unde tanta carnis rebellio in iis, qui se iactant agi spiritu Christi?

48. Et ut habeant velamen suae turpitudinis, conantur ex Scripturis ostendere, Matrimonium esse in praecepto: nec se posse salua conscientia, transgredi hoc praeceptum. Allegant autem duo potissimum testimonia. Vnum, Genes. 1. 28. *Crescite & multiplicamini.* De quo Lutherus in libro de Vita coniugali: *Hoc non est praeceptum, inquit, sed plusquam praeceptum, quod non possumus impedire vel praetermittere: sed perinde necessarium est, quam edere, bibere, exspuere, purgare & euigilare. Sicut enim in mea manu non est ut sim mas, ita minime situm est in me, ut sine muliere.* Et ibidem: *Si non vult vxor, veniat ancilla.* Refert enim Erasmus in Epistola ad Stibarum, Basileae quendam in publica professione dixisse: *Testamentum Christi est, Crescite & multiplicamini.* Alterum, 1. Timoth. 3. 2. *Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse,* id est, oportet Praedicantem esse coniugatum, ut discrete interpretatur Salomon Gesnerus, Minister Lutheranus, in oratione funebri, quam Vvintembergæ habuit in funere Aegidij Hunnij. Videntur hi boni viri esse ex illo hominum genere, qui ut loquitur Apostolus, *deprauant Scripturas ad suam ipsorum perditionem.* (2. Petri 3. 16.) Imo videntur ex professo velle accusare Christum & Apostolum, quod hortentur nos ad continentiam, quasi hortentur ad id, quod praecepto Dei repugnet. Nam si matrimonium praeceptum est, continentia suaderi non potest. Facessant igitur, qui illam suadent. Facessant Spiritus Sanctus, qui ad illam seruandam interna motione nos allicit. Ita ne vero?

49. Quidam ex recentioribus Lutheranis putat corrigi posse hunc errorem adhibita distinctione. Ait matrimonium praeceptum esse, non quidem omnibus (in quo dissentit à Lutherò & Gesnero,) sed iis tantum, qui non habent donum continentiae, iuxta illud Apostoli: *Quod si non se continent, nubant: Melius enim est nubere, quam vri.* Eos vero, qui habent donum continentiae, non obligari hoc praecepto; sed posse iuxta consilium Christi & Apostoli, perpetuam seruare continentiam. Sed hæc distinctio penitus euertit causam aduersariorum. Vel enim donum continentiae datur aliquibus Ministris in Ecclesia Reformata, vel nulli. Si aliquibus datur, cur eo non vtuntur? cur non seruant continentiam, cuius seruandae causa, tam magnificum donum à Spiritu Sancto consecuti sunt? cur Christi & Apostoli consilio non parent? Si nulli datur, iam Spiritus Sanctus non habitat in Ecclesia Reformata per sua dona, sicut habitat in Ecclesia Catholica. Si hoc posterius concesserint, in vera Ecclesia non sunt: si illud prius, in Spiritum Sanctum ingrati sunt. Eligant alterutrum.

50. Venio ad tertium donum, quod Spiritus Sanctus in Ecclesia Catholica vult esse peculiare, nempe donum Euangelicæ paupertatis, quod præcedenti affine est. Nam sicut donum continentiae liberat hominem à cura matrimonij; ita donum paupertatis à cura rerum temporalium. Hoc dono excelluit Christus, de quo scriptum est, Matth. 8. 20. *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Christum imitati sunt Apostoli, ut omnium nomine faretur Petrus, Mat. 19. 27. *Eccc nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Deinde alij ab Apostolis conuersi, de quibus Act. 2. 45. *Possessiones & substantias vendebat, & diuidabant illa omnibus, prout cuique opus erat.* Et cap. 4. 32. *Nec quisquam eorum, qui possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erat illis omnia communia.* Quod etiam nunc seruatur in Ecclesia Catholica apud Religiosos. At minime in Ecclesia Reformata. Nam Praedicantes, sicut vxoribus alligati sunt,

ita perpetuo solliciti de corradendis pecuniis, quibus & se, & suas vxores ac filios alant. Quod eleganter expressit Erasmus in Epistola ad Vvilbaldum. cum ait: *Dno tantum querunt noui Euangelici, censum & vxorem: cetera prestat illis Euangelium, hoc est, potestatem viuendi, ut volunt.*

51. Ex dictis sic concludo: Illa non est vera Christi Ecclesia, in qua nec Deus Pater habitat per miracula, nec Filius per Sacramenta, nec Spiritus Sanctus per dona gratiæ: At in Ecclesia reformata non habitat Pater per miracula, quia nullum hactenus miraculum ibi factum est: Nec Filius per Sacramenta, quia nullum ibi Sacramentum est, excepto Baptismo, qui pertinet ad Ecclesiam Catholicam: Nec Spiritus Sanctus per dona gratiæ, quia præcipua dona gratiæ sunt hæc tria, concordia, continentia, voluntaria paupertas, quæ in Ecclesia Reformata locum non habent. Non igitur est vera Christi Ecclesia.

SEPTIMA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata non est columna & firmamentum Veritatis.

52. **H**Oc sic probo: Illa Ecclesia non est columna & firmamentum veritatis, quæ potest errare in veritate fidei: At Ecclesia Reformata potest errare: Ergo non est columna & firmamentum veritatis. Minorem coguntur aduersarij concedere. Aiunt enim, ut sæpe dictum est, totam Christi Ecclesiam errare posse; & Pontificiam, quæ olim fuit Christi Ecclesia, de facto errasse. Ex quo sequitur, totam quoque ipsorum Ecclesiam, quam Reformatam vocant, similiter errare posse. Vnde vterius infero; omnia apud ipsos incerta esse, ac proinde stulte facere, quod de certitudine fidei ac salutis sibi blandiantur.

53. Quod quidem clare ostendo ex duobus principiis, quæ ipsi statuunt. Vnum est, Pontificiam Ecclesiam non subito, sed sensim defecisse à fide, ac tandem omni fide abiecta adulteram factam esse. Alterum, defectionem illam initio fuisse latentem & occultam, adeo, ut nec locus, nec tempus, nec alia circumstantiæ illius certo designari potuerint. Tandem tamen post aliquot sæcula, à Lutherò & Caluino publice fuisse notatam & deprehensam. Ex utroque sic concludo. Quod contigit Ecclesiæ Pontificiæ, potest etiam contingere Ecclesiæ reformatæ: At Pontificia, ut aduersarij dicunt, sensim, latenter & occulte defecit à fide, nobis non aduertentibus: Ergo etiam reformata potest sensim, latenter & occulte deficere. ipsis non aduertentibus. Quid si ergo iam defecerit, & ipsi non aduerterint? Imo, quomodo possunt advertere, si defectio latens & occulta est? Manent ergo incerti de sua fide & Ecclesia.

54. Hic plane constricti sunt. Nec video, quid possint respondere. Nam quod aliqui dicunt, Ecclesiam non posse errare vel deficere à fide, quamdiu sequitur Verbum Dei, frustra est. Primo, quia argumentum, quod iam posui, repetam hoc modo: Quidquid contigit Ecclesiæ Pontificiæ, potest etiam contingere Ecclesiæ Reformatæ: At Pontificia, ut ipsi volunt, sensim, latenter, & occulte deseruit Verbum Dei, nobis non aduertentibus: Ergo etiam Reformata potest sensim, latenter & occulte deserere Verbum Dei, ipsis non aduertentibus. Quid si ergo iam deseruerint, & ipsi non aduerterint? Nunquam elabentur ex hoc labyrintho. Semper manebunt dubij & incerti de sua fide, nisi nobiscum asserant, totam Ecclesiam errare aut deficere non posse.

55. Deinde,

55. Deinde, Vnde constabit aduersariis, an nostra vel ipsorum Ecclesia sequatur Verbum Dei, nec ne? Nos nostram defendimus: illi suam. Quis decidet hanc litem? Designent ipsi infallibilem Iudicem, qui sententiam ferat. Non possunt. Vel enim designabunt ipsum Verbum Dei, vel Ecclesiam, vel singulos qui sunt in Ecclesia, vel aliquos ex illis. Ac primo, si designent Verbum Dei, nos vicimus. Nam verbum Dei expresse asserit, Ecclesiam esse columnam veritatis, quam nullae inferorum vires euerfuræ sint. Idem nos asserimus. Si ergo hoc iudice causa definienda est, victoria nostra est. Si autem designent Ecclesiam, contra se faciunt. Vel enim sententia Ecclesiae infallibilis est, vel falli potest. Si infallibilis est, errant ipsi, qui dicunt errare posse. Si falli potest, iterum errant, quia cum debeant assignare Iudicem infallibilem, designant Ecclesiam, quam aiunt falli & errare posse. Denique si designent vel singulos, vel aliquos eorum, qui in Ecclesia sunt, magis desipiunt. Si enim tota Ecclesia errare potest, quanto magis singuli, qui in Ecclesia sunt, errare possunt?

56. Forte dicturi sunt, duplicem esse Ecclesiam: Vnam visibilem, in qua boni & mali permixti: alteram inuisibilem, in qua soli prædestinati sunt. Totam visibilem errare posse; non item inuisibilem. Sed hoc etiam frustra. Imo, qui hoc dicunt, secum ipsi pugnant. Nam omnes prædestinati, quos aiunt esse in Ecclesia inuisibili, sunt etiam in Ecclesia visibili: Ergo si tota visibilis errare potest; omnes etiam prædestinati errare possunt: Aut, si hi non possunt, nec tota Ecclesia visibilis potest. Quod autem prædestinati omnes sint in Ecclesia visibili, ne aduersarij quidem negare possunt. Et ratio manifesta est, quia nullus saluatur extra Ecclesiam visibilem, vt quæst. 1. conclus. 3. ex illorum concessione probatum est: At omnes prædestinati saluantur: Ergo nullus prædestinatus est extra Ecclesiam visibilem.

57. Ex dictis colligo duplex Dilemma in aduersarios. Vnum est: Vel tota Ecclesia visibilis errauit in fide ante ortum Lutheri, vel non errauit. Si tota errauit, omnes & singulos Christianos errasse necesse est, etiam prædestinatos. Nulla igitur tunc erat fides in terra. Vnde igitur Lutherus eam accepit? Si non errauit, cur aduersarij fingunt errasse, cur eam, vt errantem, deserunt?

58. Alterum: Vel tota Ecclesia Reformata, in qua Lutherani & Calvinistæ sunt, potest errare in fide, ipsis non aduertentibus, vel non potest. Si non potest, quomodo Pontificia potuit? Si non potest, quid si iam erret, & ipsi non aduertant? Repeto, quod supra dixi, semper dubios ac incertos fore, quamdiu sentiant Ecclesiam errare posse. Deponant hunc errorem, & id sentiant de Matre Ecclesia, quod maiores nostri senserunt. Sic futurum est, vt amplius non errent.

OCTAVA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata dissentit in doctrina ab antiquis Patribus, qui vixerunt in primitiua Ecclesia.

59. **H**oc probo ex concessione aduersariorum. Nam Lutherus fateatur se contemnere doctrinam antiquorum Patrum. Sic enim scribit in Colloquijs mentalibus cap. 57. de Patribus Ecclesiae: Hieronymum legere licet propter historiam. Nam de fide & vera religione ac doctrina ne verbum quidem in ipsis scriptis extat. Origenem iam admodum diuis deuouit. Chrysostomum nullo loco habeo: non est nisi loquaculus. Basilium nihil

vales: totus est Monachus: ne pilo quidem illum redimerem. Apologia Philippi Melancthonis superat omnes Ecclesiae Doctores, etiam Augustinum. Et ibidem: Terullianus inter Ecclesiae Doctores merus est Carolstadius. Cyprianus Martyr infirmus est Theologus. Et infra: Videte, quales de fide tenebrae sint in Patrum scriptis. Nam quando articulus ille de hominis iustificatione tenebris obductus est, fieri omnino nequit, vt maiores errores vitentur. S. Hieronymus scripsit in Mattheum, & Epistolam ad Galatas & ad Titum, sed quam frigide? Ambrosius sex libros super Genesim Moysi, sed quam ieiunos? Augustinus nihil singulare habet de fide. Et iterum: Nulla est expositio Patrum in Epistolam ad Romanos vel Galatas, in qua aliquid purum & sincerum reperiatur.

60. Et ca. sequenti, de Scholasticis Theologis: Hieronymus inter Ecclesiae Doctores numerari non debet, quia fuit hereticus. Puto tamen, quod per fidem in Christum saluatus sit. Nihil de Christo loquitur, nisi quod nomen illius aliquando in ore habeat. Nullum scio ex Doctoribus, cui aequie infestus sim, ac Hieronymo, qui tantum scribit de ieiunio, de delectu ciborum, de virginitate, &c.

61. Lutherum imitatur Calvinus, qui & ipse diserte affirmat se dissentire à primitiua Ecclesia, in his punctis sequentibus. Primo, de persona Christi mediatoris. (l. 2. Instit. c. 14. §. 3.) Atque hic excusari non potest veterum error, qui dum ad Mediatoris personam non attendunt, eius fere doctrina, qua in Euangelio Ioannis legitur, genuinum obscurant sensum, seque implicant multis laqueis. Vbi nota Calvinum sentire, Christum Mediatorem subiectum esse Patri non solum ratione humanitatis, sed etiam ratione Deitatis; quod omnes antiqui Patres negant. In quo Calvinus putat eos errare, cum ipse potius erret. Nam ex ipsius sententia sequitur, Christum non esse Patri consubstantialem, quod est contra Symbolum fidei.

62. Secundo, de cooperatione liberi arbitrij cum gratia (lib. 2. Inst. c. 3. §. 7.) Non recte à Chrysostomo scriptum est, nec gratiam sine voluntate, nec voluntatem sine gratia, quicquam posse operari. Et §. 10. Ac voluntatem mouet, non qualiter multis seculis traditum est & creditum, vt nostra postea sit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari, sed illam efficaciter efficiendo. Hic duplici nomine reprehendit Chrysostomum, & alios Patres, qui ante multa saecula vixerunt. Primo, quod dicant voluntatem hominis posse resistere actuali gratiae Dei. Secundo, quod dicant non solum gratiam, sed etiam voluntatem actiue concurrere cum gratia ad consensum boni operis. Vtrumque ipse negat. Primo, quia putat non esse in potestate voluntatis resistere motioni diuinæ, contra illud Actor. 7. 51. Vos semper spiritui Sancto resististis. Secundo, quia putat voluntatem non concurrere actiue, sed tantum passiuè se habere, contra illud 1. Corinth. 15. 10. Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Non ego autem, sed gratia Dei mecum, id est, vt interpretatur Augustinus in libro de gratia & libero arbitrio cap. 5. Non solus ego sed gratia Dei mecum: ac per hoc, nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo.

63. Tertio, de descensu animæ Christi ad Limbum Patrum lib. 2. Institut. c. 16. §. 9. Haec fabula tamen magnos auctores habet, & hodie quoque à multis serio pro veritate defenditur, nihil tamen, quam fabula est. Nam concludere in carcere mortuorum animas, puerile est: Christi autem animam illuc descendere, vt eas manu mitteret, quid opus fuit? Hic manifeste reicit omnes antiquos Patres, Ignatium, Iustinum, Irenæum, Origenem, Eusebium, Cyrillum, Athanasium, Basilium, Gregorium Nisenum, Nazianzenum, Epiphanium, Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, & alios,

qui diserte affirmant Christum ad inferos descendisse, ut inde animas iustorum veteris Testamenti liberaret, ut videre est apud Cardinal. Bellarminum libro 4. de Christo cap. 14.

64. Quarto, de oratione pro defunctis. (lib. 3. Inst. cap. 5. §. 10.) Cum mihi obiiciunt aduersarij, ante mille & trecentos annos usu receptum fuisse, ut preces fierent pro defunctis, eos vicissim interrogo, quo Dei verbo, qua reuelatione, quo exemplo factum sit. Et ibidem: Atque ipsi etiam veteres, qui preces fundebant pro mortuis, legitimo exemplo hic se destitui videbant. Hoc falsum est. Nam Augustinus in libro de cura pro mortuis cap. 1. allegat exemplum ex Scriptura cum ait: In Machabeorum libris legitur, oblatum pro mortuis sacrificium. Quo exemplo videtur etiam D. Prosper in li de promissionibus & predictionibus Dei, parte 2. cap. 40. & alij.

65. Quinto, de Satisfactione. (lib. 3. Inst. cap. 4.) §. 38. Parum autem me mouent, qua in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Vnde omnes fere, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperere ac dure locutos.

66. Sexto, de solenni pœnitentia (lib. 4. Inst. cap. 12. §. 8.) Qua in parte excusari nullo modo potest immodica Veterum austeritas, qua & prorsus à Domini præscripto diffidebat, & erat mirum in modum periculosa. Et paulò post: Quicumque igitur sano iudicio rem aestimabit, desiderabit hic eorum prudentiam.

67. Septimo de ieiunio Quadragesimali. (lib. 4. cap. 12. §. 20.) Et tunc, nempe in primitiua Ecclesia, passim inualuerat superstitiosa Quadragesima obseruatio, quia & vulgus eximium aliquod obsequium Deo se in ea præstare existimabat, & Pastores eam commendabant pro sancta Christi imitatione, cum planum sit, non iaco ieiunasse Christum, ut alijs exemplum præscriberet, &c.

68. Octauo, de Laicis baptizantibus. (libro 4. cap. 15. §. 20.) Quod autem multis abhinc sæculis, adeoque ab ipso fere Ecclesia exordio usu receptum fuit, ut in periculo mortis Laici baptizarent si Minister in tempore non adesset, non video, quam firma ratione defendi queat. Ne ipsis quidem veteribus, qui hunc morem vel tenebant, vel patiebantur, constabat, an recte id fieret. Hoc falsum est, quia constabat omnibus, id recte fieri à Laicis Christianis, fuit tamen aliquando dubitatum de Laicis infidelibus, aut nondum baptizatis. Vide Bellarminum libro de Baptismo, cap. 7.

69. Nono, de Sacrificio Missæ. (lib. 4. cap. 18. §. 11.) Sed quia veteres quoque illos video alià hanc memoriam detorsisse, quam institutioni Domini conueniebat, &c. excusari non posse arbitror, quin aliquid in alitionis modo peccauerint. Imitati sunt enim propius Iudæicum sacrificandi morem quam aut ordinauerat Christus, aut Euangelij ratio ferebat.

70. Decimo, de Exorcismo & alijs Baptismi ceremonijs & ritibus. (lib. 4. c. 15. §. 19.) Quasi res esset contemptibilis, ex Christi præcepto aqua baptizari, inuenta est benedictio, vel potius incantatio, qua veram aquæ consecrationem pollueret. Additus postea cereus cum chrismate: ex sufflatio vero ianuam ad Baptismum aperire visa est. Etsi autem me non laet, quam vetusta sit aduentitia huius farraginis origo: respicere tamen mihi & pijs omnibus fas est, qui dquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines. Hinc Calvinus ridet ceremonias Baptismi in primitiua Ecclesia usurpatas, & per contemptum vocat aduentitiam farraginem.

71. Vndecimo, de concupiscentia in renatis (lib. 1. cap. 3. §. 10.) Neque opus est multum inuestigando laborare, quid hic veteres senserint, quando vnus Augustinus sufficere ad id potest, qui fideliter omnium sententias collegit. Porro inter illum & nos hoc interest, quod ipse quidem, cum fideles concedat sic illigatos teneri concupiscentiis,

ut non possint non concupiscere; cum tamen morbum peccatum vocare non audeat, sed ad illud designandum infirmitatis nomine contentus, tunc demum fieri peccatum docet, ubi vel opus vel consensus ad conceptionem vel apprehensionem accedit. Nos autem illud ipsum pro peccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate contra legem Dei homo titillatur. Imo ipsam prauitatem, qua eiusmodi cupiditates nobis generat, asserimus esse peccatum.

72. Hic tria asserit Calvinus contra Augustinum & alios antiquiores ab Augustino citatos. Primo, concupiscentiam in actu primo, quatenus significat pronitatem ad concupiscendum, esse peccatum originale.

Secundo, motus concupiscentiæ, qui procedunt ab illa pronitate, esse peccata mortalia, etiam ante consensum voluntatis. Tertio, eosdem motus, tamen si inuoluntarios, prohiberi ista lege Decalogi. Non concupisces. Quæ omnia clarius alibi proponit. Porro, ex his tribus principiis multa alia sequuntur in sententia Caluini. Primo, peccatum originale non tolli per Baptismum, quia concupiscentia non tollitur. (lib. 2. Instit. capite 1. §. 8. & lib. 4. cap. 15. §. 10.)

Secundo, omnia opera iustorum esse immunda & inquinata, quia contaminantur ex contagione peccati originalis, quod semper manet in iustis. (lib. 3. cap. 12. §. 4. & 11.) Tertio, legem Decalogi esse impossibilem, quia nemo potest seruare hoc præceptum, Non concupisces. Nec reliqua seruari possunt per opera immunda & inquinata. (lib. 2. cap. 7. §. 5.) Quarto, hominem non esse iustum per iustitiam inhaerentem, sed per extrinsecam & imputatiuam; quia iustitia inhaerens non potest consistere cum originali peccato inhaerente. (lib. 3. cap. 11. §. 4. & 23.) In his ergo omnibus necesse est Calvinum dissentire ab Augustino & alijs Patribus.

73. Ex dictis summam hæc colligo. Primo, Lutherum & Calvinum maxime detestari doctrinam eorum Patrum, qui commendant ieiunium, delectum ciborum, quadragesimam, pœnitentiam, satisfactionem, virginitatem. Vtrumque igitur osorem ac hostem esse ieiunij, pœnitentiæ, & virginitatis. Quid ergo respondiissent Christo, cum dixit, Matth. 17. 20. Hoc genus demoniorum non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium?

74. Secundo, Lutherum dissentire ab antiquis Patribus in articulo de fide & iustificatione. Nec mirum, quia fingit fidem iustificantem in eo consistere, ut quis certo sibi persuadeat, nulla peccata, quantumuis enormia, sibi nocere aut imputari: Nec se posse damnari propter peccata, nisi nolit credere. (supra §. 23.) Hanc fidem, sine dubio non agnouerunt antiqui Patres.

75. Tertio, Calvinum dissentire ab antiquis Patribus in articulo de persona Mediatoris, de cooperatione liberi arbitrij cum gratia, de descensu Christi ad inferos, de oratione pro defunctis, de Ministro & ceremonijs Baptismi, de Sacrificio Missæ, de concupiscentia in renatis, de peccato originali, de operibus iustorum, de obseruatione Decalogi, de iustitia inhaerente, de similibus. Et hæc omnia ex confessione Caluini. Taceo interim alios articulos, in quibus ab iisdem dissentit, ut de authore peccati, de prædestinatione ad mortem, de reali præsentia corporis Christi in Eucharistia, de necessitate Baptismi, &c.

76. Quarto, Lutherum & Calvinum parum modestos esse erga antiquos Patres. Nam Lutherus ait verosatos fuisse in tenebris: nihil purum aut sincerum scripsisse: multa frigide & icuine ab iis dicta esse: non fuisse, nisi loquaculos monachos, infirmos Theologos, hæreticos, qui ne pilo quidem fuerint redimendi. Similiter Calvinus, lapsos esse, ab errore non posse excusari,

causari, sensum Evangelij obscurasse, multis sese laqueis implicasse: nihil præter fabulas scripsisse: immodice autem, parum prudentes fuisse: Iudæorum morem imitatos esse. Summa est, Lutherum & Calvinum, suo iudicio, solos sapere; reliquos omnes, qui antegressi sunt, errare & desipuisse.

77. Eant nunc, & persuadeant populos scilicet, doctrinam suam conformem esse doctrinæ antiquorum Patrum: nostram difforem. Contra res habet. Quidquid Catholici nunc docent de Purgatorio, de Inuocatione Sanctorum, & Sacrificio Missæ, de transsubstantiatione, de libero arbitrio, de merito bonorum operum, de Traditionibus; hoc antiqui Patres docuerunt, ut quæst. 2. concl. 3. ostensum est. Et vicissim, quidquid Lutherani & Calvinistæ nunc docent de iisdem aut similibus articulis; antiqui Patres detestati sunt, ut ex dictis patet.

NONA CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata non habet doctrinam constantem, sed multis contradictionibus obnoxiam.

78. **H**oc tripliciter ostendi potest. Primo ex contradictionibus Lutheri. Secundo ex contradictionibus Caluini. Tertio ex contradictionibus aliorum, siue Lutheranorum, siue Calvinistarum. Ac primo de contradictionibus Lutheri, quæ prope infinitæ sunt, nihil dicam hoc loco, quia iam pridem fideliter & accurate collectæ sunt partim à Ioanne Cochleæ in libello, qui inscribitur *Lutherus septiceps*: partim ab authore vulgatissimi illius libelli, qui anno 1587. germanico idiomate editus est cum hac inscriptione; *Der Evangelische Vetterhan*. At Caluini contradictiones, nescio, an hæcenus ab vno aliquo pari fide ac diligentia notatæ sint. Eas igitur, non quidem omnes, sed tamen præcipuas hæc recensere, ut inde appareat, nullum prope esse articulum fidei, de quo aliquid certi apud Calvinistas statui possit.

79. Prima est de authore peccati. Nam. lib. 1. Inst. cap. 18 §. 3. docet Deum esse authorem peccati, his verbis: *Iam satis aperit ostendi, Deum vocari eorum omnium authorem, quæ isti censores volunt otioso tantum eius permissu contingere.* Loquitur de peccatis, de quibus disputate cæperat, nominatim de cæcitate & tyrannide Achabi, de incestu Absalonis, de conuicio Semei, de apostasia decem tribuum, de cædibus & rapinis Chaldæorum, de rabie & furore Iudæorum in Christum, de iniquissimo Pilati iudicio. Horum omnium ait authorem esse Deum: riderque Catholicos, qui hæc sola Dei permissione putant euenire. Eodem sensu dixerat, §. 1. *Absalon incesto coitu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat. Deus tamē hoc opus suum esse pronunciat:* Et §. 4. *Homo iusto Dei impulsu agit, quod sibi non licet, id est, homo peccat, Deo impellente.*

80. Contrarium docet in Instructione contra Libertinos cap. 14. cum ait; *Temulenti isti, à Deo omnia fieri perstreperantes, eum mali authorem constituunt.* Et infra: *Cum Deo nihil magis proprium sit, quam sua bonitas, ipsum à se abnegari oporteret, & in Diabolum transmutari, ut malum efficeret, quod ei ab illis tribuitur.* Et in præfatione libri de æterna prædestinatione: *Inter omnes pios fixum hoc esse debet, non esse, cur suis peccatis socium homines Deum adscribant.* Et in fine eiusdem libri: *Etiamsi verum omnium prima causa sit Dei voluntas, peccati tamen eum esse authorem nego.*

81. Secunda est de diuinitate & essentia Christi. Nam

ad c. 1. Ioan. v. 1. docet Christum esse verum Deum, & eiusdem essentia cum Patre. Sic enim scribit: *Hoc exordio æternam Christi diuinitatem predicat, ut sciamus æternum esse Deum, qui manifestatus est in carne.* Et infra: *Ne quis de diuina Christi essentia scrupulus maneat, clare asserit esse Deum. Iam cum vnicus sit Deus, Christum eiusdem esse cum Patre essentia, & tamen in aliquo differre sequitur. Sed de hoc secundo membro iam dictum est. Quod ad essentia unitatem spectat, nimia fuit Arrii improbitas, qui ne æternam Christi diuinitatem fateri cogeretur, fictitium nescio quem Deum esse garriebat.*

82. Contrarium alibi insinuat. Nam in libro contra Valentinum Gentilem, hæc tria asserit. 1. Nomen Dei per excellentiam ad solum Patrem pertinere. 2. Solum Patrem propriè dici Creatorem cæli & terræ, Filium improprie. 3. Improprie ac duram esse locutionem symboli Nicæni, *Deum de Deo, lumen de lumine* Ex quibus omnibus sequitur, Patrem Filio maiorem & excellentiorem esse: ac proinde Filium non esse verum Deum, nec Patri consubstantialem.

83. Similiter lib. 2. Inst. cap. 14. §. 3. in eadem sententiam sic scribit: *Sed omnium clarissime veram Christi substantiam enarrant loci, qui vtrunque simul naturam comprehendunt, quales in Evangelio Ioannis extant quamplurimi. Siquidem nec deitatis singulare, nec humanitatis fuit, sed vtriusque simul, quod illic legitur, potestatem accepisse à Patre remittendi peccata, suscitandi quos vellet, iustitiam & sanctitatem largiendi.* Addit eodem sensu intelligi, quod Apostolus scribit, 1. Cor. 15. 28. *Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia.* Et tandem concludit his verbis: *Sic igitur nobis hæc recta intelligentia clauis, neque de natura diuina, neque de humana simpliciter dici, quæ ad Mediatoris officium spectant.* Ex his verbis ita concludo: *Qui alteri subiectus est, & ab eo potestatem accipit, necessario debet esse minor seu inferior: At Christus secundum vtramque naturam Deo Patri subiectus est, & ab eo potestatem remittendi peccata accipit, ut fatetur hic Calvinus: Ergo Christus secundum vtramque naturam est minor seu inferior Patre: Ergo secundum neutram naturam est illi æqualis & consubstantialis.*

84. Denique illud Ioan. 10. 30. *Ego & Pater vnum sumus* eodem sensu interpretatur, quo Arriani. Sic enim scribit in commentario: *Abusi sunt hoc loco veteres, ut probarent Christum esse Patri æqualem. Neque enim Christus de unitate substantia disputat, sed de consensu, quem cum Patre habet.* Hoc Caluini testimonio vsus est Georgius Blandrata in Albana disputatione, ad confirmandam Arrianorum expositionem, ut referunt Cardinalis Bellarminus præfatione in libros de Christo & Gregorius de Valentia lib. 1. de Trinitate cap. 9.

85. Tertia Contradictio est de Persona Christi. Nam ad cap. 1. Ioannis, v. 14. rectè docet cum Catholicis, vnam in Christo personam, & duas naturas esse. *In hoc fidei capite, inquit, duo præcipue tenenda sunt: sic in vnam personam coaluisse duas in Christo naturas, ut vnus atq; idem Christus verus sit Deus & homo. Alterum vero, non obstare personæ unitatem, quin distincta natura maneat, ita ut diuinitas, quidquid sibi proprium est retineat, humanitas etiam seorsim habeat, quod in eam competit.*

86. Alibi contrariam docet cum Nestorio, asserens duas esse personas in Christo, sicut sunt duæ naturæ: Vnam Verbi, alteram Mediatoris: hanc humanam, illam diuinam. Sic enim scribit lib. 1. Inst. cap. 13. §. 9. *Est autem Mediatoris personam nondum attingo, sed differo in eum locum, ubi de redemptione ageitur, &c.* Et §. 23. *Excipiunt, si vere est Dei Filius, absurdum esse, censeri personam Filium, Ego vtrumque verum esse respondo, Dei nempe esse Filium quia Sermo est à Patre ante sæcula genitus (non*

dum enim de Mediatoris persona nobis sermo est) & tamen explicandi causa habendam esse rationem persona, ut nomen Dei non simpliciter sumatur, sed pro Patre. Et §. 24. Nam ex quo manifestatus est in carne Christus, Filium Dei vocatur, non tantum quatenus ante secula genitus ex Patre fuit æternus Sermo, sed quia Mediatoris suscepit personam. Et lib. 2. cap. 14. §. 3. Hic excusari non potest veterum error, qui dum ad Mediatoris personam non attendunt, &c. In his omnibus testimoniis distinguit personam Mediatoris à Verbo seu Sermonem; & ait personam Verbi esse in æterno, non item personam Mediatoris.

87. Caluinus secutus est Beza, qui in libro contra Brentium de omnipotentia carnis Christi, ait: In Christo due sunt uniones hypostaticæ: una inter corpus & animam, dum sibi personaliter iunguntur: altera inter Verbum & hominem, ut simul conueniant ad unum constituendum Christum. Quem errorem, tamen monitus à Iacobo Smidelino Lutherano, non correxit, sed magis explicauit in libro contra Smidelinum de vnione hypostatica, asserendo, vere corpus & animam personaliter coniungi, & personam constituere humanam.

88. Quarta Caluini contradictio est de Limbo Patrum in quo iusti veteris Testamenti, tanquam in carcere tenebantur ante aduentum Christi. Nam hunc carcerem admittit cum Catholicis contra Anabaptistas in Psychopannichia, cum ait: Nec vero miretur quisquam includi carcere sanctos Patres, qui redemptionem Christi expectabant. Eundem negat lib. 2. Inst. cap. 16. §. 9. his verbis: Nescio, qui factum ut sit, posteritas locum putaret esse subterraneum, cui assignit nomen Limbi, Sed hac fabula, tametsi magnos authores habet, nihil tamen quam fabula est. Nam concludere in carcere mortuorum animas, puerile est: Christi autem animam illuc descendere, ut eas manu mitteret, quid opus fuit?

89. Quinta est de Ecclesia. Nam in paruo Catechismo docet, hunc symboli articulum, Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, debere intelligi de sola Ecclesia inuisibili, quæ est prædestinatorum. Sic enim habet: Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere unam sanctam Ecclesiam Catholicam. Et statim explicans, de qua Ecclesia loquatur, sic addit: Quid est Ecclesia? Est corpus ac societas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædestinauit. Contrarium docet lib. 4. Inst. cap. 1. §. 2. asserens non tantum de inuisibili, sed etiam de visibili, in qua reprobi & prædestinati permixti sunt, intelligendum esse. In Symbolo; inquit, ubi confitemur nos credere Ecclesiam, id non solum ad visibilem, de qua nunc agimus, refertur, sed ad omnes quoque electos Dei, in quorum numero comprehenduntur etiam, qui morte defuncti sunt.

90. Sexta est de Ecclesia visibili. Nam lib. 4. Inst. cap. 1. §. 4. docet, neminem saluari posse extra Ecclesiam visibilem. Verum, inquit, quia nunc de Ecclesia visibili differere propositum est, discamus vel vno Matris elogio, quam utilis sit nobis eius cognitio, imo necessaria, quando non alius est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in utero, nisi pariat, nisi nos aliat suis uerbis, denique sub custodia & gubernatione sua nos tueatur, donec exiit carne mortali, similes erimus Angelis. Et ibidem: Adde, quod extra eius gremium, nulla est speranda peccatorum remissio, nec ulla salus. Contrarium docet eodem cap. §. 7. & c. 16. §. 24. & 25. Nam priori loco asserit, neminem admitti in Ecclesiam visibilem, nisi per Baptismum: posteriori, filios fidelium saluari sine Baptismo. Vnde sequitur, aliquos saluari extra Ecclesiam visibilem.

91. Septima est de beatitudine Sanctorum. Nam aliquando affirmat Sanctos post hanc vitam statim esse in cælesti beatitudine: aliquando negat, asserens eos expectare usque ad extremum diem iudicij; aliquan-

do dicit stultum ac temerarium esse de hac re disputare, eo quod penitus incerta sit. Primam partem tradit in Psychopannichia, ubi explicans illa verba Apostoli 2. Corinth. 5. 1. Scimus, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod adificationem ex Deo habemus in cælis, &c. sic habet: Hac verba sine interprete loquuntur, nos sensuros Dei presentiam, cum ab hoc corpore separabimur. Et ibidem: Electi Dei, qui ex hac vita transferunt, Deo fruuntur ad satietatem: citra fastidium. Et in cap. 1. Epistolæ ad Philipenses, v. 23. Paulus aperte testatur, nos frui Christi presentia, cum dissoluimur. Et in cap. 5. posterioris ad Corinth. v. 8. Nihil melius, quam migrare à corpore, ut perueniamus ad Dei contubernium, & illius presentia vere palamque fruamur.

92. Alteram, quæ huic plane contraria est, tradit lib. 3. Inst. cap. 25. §. 6. his verbis. Scriptura ubique iubet pendere ab expectatione aduentus Christi, & gloria coronam eoisque differt. Et ibidem: Anime piorum, militie labore perfunctæ, fruitionem promissæ gloriæ expectant. Et in Psychopannichia: Expectant quod nondum habent, & suam mercedem eminus vident.

93. Tertiam tradit lib. 3. Inst. cap. 25. §. 6. Valde, inquit, se torquent multi disputando, quem locum occupent, & an cælesti gloria fruantur, nec ne. Atqui stultum & temerarium est de rebus incognitis altius inquirere, quam Deus nobis scire permittat. Et paulo post: Omnia tenentur suspensa, donec Christus appareat Redemptor.

94. Octaua contradictio est de Prædestinatione. Nam sæpe asserit, electionem ad vitam & prædestinationem ad mortem factam esse ex mero Dei benedictio, nullo respectu bonorum aut malorum operum, vel ut alij loquuntur, ante præuisionem cuiuscunque boni aut mali operis, & peccati primi parentis. Sic enim loquitur lib. 3. Inst. cap. 22. §. 3. Vbiunque vero regnat hoc Dei placitum, nulla in considerationem veniunt opera. Et cap. 23. 2. Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum in æternam mortem prædestinantur. Et plura ibidem in eandem sententiam.

95. At contrarium sequitur ex duobus principiis, quæ alibi tradit. Vnum est, quod electio ad vitam facta sit in Christo, & fundata in meritis Christi. (lib. 3. cap. 24. §. 5.) Alterum quod Christus non fuisset venturus in carne, si Adam non peccasset. (lib. 2. c. 12. §. 4.) Vnde sequitur, prius præuisum fuisse peccatum Adam, quam decretam Christi incarnationem. Si ergo electio ad vitam facta est ante præuisum peccatum, ut vult Caluinus, multo magis ante decretam Christi incarnationem. Quomodo ergo fieri potuit in Christo, & in meritis Christi fundari? Hæc non coherent.

96. Nona est de libero arbitrio. Nam lib. 1. Inst. c. 15. §. 8. docet cum Catholicis, hominem in statu innocentie habuisse liberum arbitrium, atque adeo libere, non necessario peccasse. In hac, inquit, integritate libero arbitrio pollebat homo, quo si vellet, adipisci posset vitam æternam. Et infra: Potuit igitur Adam stare, si vellet, quando non nisi propria voluntate cecidit. Et iterum: Libera fuit electio boni & mali.

97. Contrarium docet lib. 3. cap. 23. §. 6. & 8. Nam priori ait, omnia fieri Deo volente & ordinante, posteriori, voluntatem Dei esse rerum necessitatem. Vnde sequitur, omnia fieri necessario, quæcunque fiunt. Necessario igitur peccasse Adamum, non libere. Quod etiam diserte fatetur Caluinus eodem cap. §. 4. cum ait: Fateor sane in hanc, qua nunc illigati sunt conditionis miseriam, Dei voluntate decidisse vniuersos filios Adæ. Et §. 7. Diseris verbis: oc extare negant, decretum fuisse à Deo, ut sua defectione periret Adam. Et infra: Decretum quidem horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præsciuerit Deus, quem exiit esset habiturus homo: & ideo præsciuerit,

præsciuerit, quia decreto suo sic ordinauerat. Et iterum: Nec absurdum videri debet, quod dico, Deum non modo primi hominis casum præuidisse, sed arbitrio quoque suo dispensasse.

98. Decima est de fide iustificante. Nam in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. can. 9. docet fidem esse causam iustificationis. Solam, inquit, fidem iustificationis causam esse intelligimus. Et can. 11. *Vim iustificationis ac facultatem, fidei in solidum vindicamus.* Contrarium docet lib. 3. Inst. cap. 13. §. 5. cum ait: *Quoad iustificationem, res est mere passiva fides, nihil adferens nostrum ad conciliandam Dei gratiam.*

99. Undecima est de certitudine iustitiæ. Nam lib. 3. c. 2. §. 16. docet omnes fideles certos esse de sua iustitia & remissione peccatorum. Vere, inquit, fidelis non est, nisi qui confidenter se regni cælestis heredem gloriatur. Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. capite 10. Certo statimur, nobis remissa esse peccata. Et can. 15. Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles. Contrarium docet lib. 3. Inst. cap. 2. §. 10. *Tor, inquit, vanitatis recessus habet, tot mendacii latebris scætet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisis tectum est, ut seipsum sapere fallat.* Et §. sequenti: *Experientia ostendit, reprobos interdum simili fere sensu, atque electos affici, ut ne suo quidem iudicio quicquam ab electis differant.*

100. Duodecima est de iustitia inhærente. Nam in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. c. 8. docet, iustitiam inhærentem, quam Catholici admittunt, non esse admittendam. Falsum, inquit, esse contendendo, vllam iustitiam partem in qualitate sitam esse vel habitu, qui in nobis resideat. Et lib. 3. Inst. cap. 11. §. 23. *Vides, non in nobis, sed in Christo esse iustitiam nostram.* Contrarium docet in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ, his verbis: *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur iustitia inhærente.*

101. Decimatertia de necessitate Baptismi aquæ. Nam lib. 4. Inst. c. 15. §. 19. fatetur extare præceptum Christi de Baptismo aquæ. Quasi, inquit, esset res contemptibilis, ex Christi præcepto, aqua baptizari, &c. Quod quidem præceptum non aliunde potest colligi, quam ex illo, Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* At Calvinus in Commentario illius loci, negat ibi fieri mentionem Baptismi aquæ. Nullo modo adducor, inquit, vi Christum de Baptismo verba facere credam. Et ibidem: *Spiritus & aqua pro eodem posuit.* Vbi obiter notandum est, contradictionem Caluini non consistere in his duabus propositionibus; Baptismus est necessarius ex præcepto Christi: Baptismus non est necessarius ex præcepto Christi: sed in his; Baptismus aqua est necessarius ex præcepto Christi; Baptismus aqua non est necessarius ex præcepto Christi.

102. Decimaquarta de Eucharistia. Nam in cap. 11. prioris ad Corinthios docet, corpus Christi esse præiens in Eucharistia, Christus, inquit, visibile illud signum nobis porrigendo, vna dat etiam nobis suum corpus. Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos ludat. Proinde illud mihi est extra controuersiam, veritatem hic cum suo signo coniunctam esse, id est, corpus Christi cum symbolo panis coniunctum esse. Et l. 4. Inst. cap. 17. §. 10. *Omnino isthæc piis tenenda est regula, ut quoties symbola vident à Deo instituta, illic rei signata veritatem adesse certo cogitent, ac sibi persuadeant.* Et §. 32. *In sacra cæna iubet me sub symbolis panis ac vini corpus & sanguinem suum sumere, manducare ac bibere. Nihil dubito quin & ipse verè porrigat, & ego recipiam.* Et in libello de Cæna Domini, *Necesse est, nos in cæna vere corpus & sanguinem Christi recipere.* Et ibidem: *Intelligimus Christum nobis in cæna veram propriamque Corporis & Sanguinis sui substantiam donare.*

Opusc. Bec. Tom. V.

103. Contrarium docet in consensione de re Sacramentaria, vbi in fine sic ait: *Cum signa hic in mundo sint, oculis cernantur, palpantur manibus, Christus quatenus homo est, non alibi, quam in cælo querendus est.* Et ibidem: *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cælo vel loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum intervallo distare, quanto cælum abest à terra.*

104. Omitto alias contradictiones, quæ passim in Caluini scriptis occurrunt. Nam ex iis, quæ iam allata sunt, satis constat, in præcipuis fidei Christianæ articulis nihil certi statui posse ex doctrina Caluini, sed omnia in vtramque partem dubia esse ac perplexa. De qua re, vt intelligo, ex professo scripturus est R. P. Andreas Eudæmon Ioannes, in Refutatione Institutionum Caluini, quam præ manibus habet. Nec minor contradictionum licentia est apud eos, qui Caluinianam sectam publicè profitentur: adeo, vt vix paucos inuenias, qui vel in articulo de Deo, vel de Christo, vel de iustificatione, vel de libero arbitrio, vel de prædestinatione, vel de aliis similibus inter se conueniant. Omnia dissidiis & contentionibus plena sunt.

X. CONCLUSIO.

Ecclesia Reformata non habet Ministros bonæ famæ.

105. **D**Vos enim habet præcipuos, Lutherum & Caluinum. Vterque fuit infamis. Et quidem de Luthero certum est. Nam constat illum multis annis fuisse Monachum & Sacerdotem; ac proinde duplici castitatis voto obligatum. Constat violasse vtrumque votum, & relicto Monasterio, sacrilegas nuptias cum Moniali contraxisse; ac reliquo vitæ cursu, in damnato concubitu perseverasse. Quæ sine dubio magna infamia est: quod sic ostendo.

106. Primo, quia is iure Cæsareo infamis est, qui nuptias cum ea constituit, quam uxorem ducere vel non potest, vel fas non est. (L. Quid ergo, ff. De his, qui notantur infamia) At Lutherus constituit nuptias cum Moniali, quam uxorem ducere nec poterat, nec fas erat: Ergo iure Cæsareo fuit infamis.

107. Secundo, simplex adulterium, in quo quis deprehenditur, patit infamiam personæ (L. Palam, ff. De ritu nuptiarum) Ergo multo magis adulterium cum sacrilegio coniunctum, quale committitur à Monacho & Moniali. Hoc enim simplici adulterio deterius est, iuxta illud Augustini, lib. de bono viduitatis c. 11. *Plane non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteris esse peiores.* Quod sic probat: *Si enim ad offensionem Christi pertinet, cum membrum eius fidem non seruat marito; quanto grauius offenditur, cum illi ipsi non seruetur fides, in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? q. d. si femina Christiana offendit Christum, quando non seruat fidem marito, cui promisit matrimonium; quanto magis offendit, si non seruat fidem ipsi Christo, cui continentiam promisit?*

108. Et hoc alibi confirmat exemplo Romanorum, qui grauius puniebant Vestales virgines in stupro deprehensas, quam alias mulieres adulteras. Sic enim scribit l. 3. de ciuitate Dei c. 5. *Nam & ipsi Romani antiqui in stupro detectas Vestales Sacerdotes, viuas etiã defodiebant: adulteras autem feminas, quamuis aliqua dånatione, nulla tamen morte plelebant: vsque adeo grauius, quo putabant adyta diuina, quã humana cubilia vindicabant.* Et hinc sumitur tertium argumentum: Si enim virgines, quæ Vestæ promiserant castitatē, non modo infames erant, si castitatē violatēt, sed etiam, quæ sum-

X

ma infamia est, vitæ in terram defodiabantur; quid statuendum est de Monachis & Monialibus, qui Christo castitatem promiserunt, & promissam violarunt? Hoc fecit Lutherus cum sua Moniali. Igitur plusquam infamis censeretur debet.

109. Venio ad Caluinum, quem similiter infamem fuisse, sic ostendo. Is iure & facto infamis est, qui ob graue flagitium publico iudicio condemnatur (l. 1. ff. De his, qui notantur infamia) At Caluinus Nouioduni in Picardia, propter crimen Sodomiae, publico iudicio condemnatus fuit ad poenam ignis, quæ tamen poena, per intercessionem Episcopi, in vstulationem ferri candentis mutata est. Ergo iure & facto fuit infamis.

110. Historiam rei gestæ describit Hieronymus Bolfecus Medicus Lugdunensis, in vita Caluini, c. 5. his verbis: *Nihil iam de nativitate dicam, qua in annum 1509. incidit, quo Nouioduxi Picardie in lucem editus est. Neque etiam commemorabo de patre eius Gerardo Caluino aliud nisi impium hominem fuisse, & in Deum maxime blasphemum, quod de illo testimonium præcipui aliquot ciues Nouiodunenses interrogati perhibuerunt: Notariusque Legalis in publicas tabellas retulit, quarum exemplum cuidam Bartelier, Domini Senatusque Geneuensis Secretario, Nouiodunum huiusce rei gratia, ut in vitam atque mores Caluini inquireret, & qualis adolescens fuisset, exploraret, præcipue misso, est impertitus. Quod ego testimonium publicum apud hunc vidi, & in ipsiusmet manibus inspexi, & idcirco, ut rem verissimam commemorare possim. In quo quidem testimonio etiam hoc erat adiectum, Caluinum cum curatum illic beneficium, & aliud Sacelli cuiusdam Sacerdotium obtineret, Sodomitici sceleris conuictum in vita discrimen venisse, ut igni, quæ huiusmodi sceleris ordinaria & legitima est poena, concremaretur, Caterum Episcopi urbis commiseratione poenam moderatam, ut cauterio candens eius humero lilium inureretur. Quo probro confusus, neque talem ignominiam ferens, utrunque Ecclesiasticum beneficium in Pastorem Nouiodunensem transtulit, & ab eo certa pecunia summa accepta, in Germaniam, deinde in Italiam profectus est, fortune, si quam sibi propitiam inuenire posset, se permittens. Caterum silentio præterire nolo, Nouioduno discedentem, cognomina immutato, Caluinum se pro Cauuino vocitasse, &c.*

111. De eodem sic scribit Thomas Stapletonus in prompruario Catholico, sabbato hebdomadæ. 3. in Quadragesima: *Inspiciantur etiam adhuc hodie Civitatis Nouiodunensis in Picardia scrinia, & rerum gestarum monumenta. In illis adhuc hodie legitur, Joannem Caluinum Sodomie conuictum, ex Episcopi & Magistratus indulgentia, solo stigmate in tergo notatum, urbe excessisse. Nec eius familia honestissimi viri adhuc superstites impetrare hæc potuerunt, ut huius facti memoria, qua toti familia notam aliquam inurit, è civibus illis monumentis ac scriniis eraderetur. Videri etiam potest Iulius Brigerus in Floribus Caluinistarum, Edmundus Campianus in Rationibus quas Academicis in Anglia obtulit, Laurentius Surius ad Annum Christi 1538. Reginaldus lib. 2. Caluinorurcismi cap. 11. & alij.*

112. Taceo de infamia aliorum Prædicantium, qui Lutherum & Caluinum imitati sunt. Nec enim necesse est, eiusmodi sordes ac spurcicias ad nauseam inculcare Hoc solum nunc moneo, quod sequenti conclusionem fufius explicandum est, nullo modo verisimile videri, huiusmodi homines ad Ecclesiam Reformandam à Deo missos ac destinatos esse. Non enim adulteri, sacrilegi, stigmatici, sed viri Apostolici ad tam sacram functionem adhibendi sunt: de quibus intelligi possit, quod Christus in Euangelio ait: *Vos estis lux mundi: vos estis sal terra.*

XI. CONCLUSIO.

Ministri Ecclesie Reformatæ non sunt legitime missi & vocati.

113. **C**erte Lutherus & Caluinus, qui inter illos Primatum tenent, non sunt legitime vocati, sed seipfos intruserunt Quod sic ostendo. Sicut in Republica civili nemo pro suo arbitrio potest sibi arrogare potestatem gubernandi populum, abrogandi veteres leges & consuetudines, totum politiam statum mutandi ac reformandi: sed necesse est, ut legitimo titulo eam potestatem accipiat: sic etiam in Ecclesia seruata proportione, faciendum est. Rursum, sicut illi, qui absque legitimo titulo arrogant sibi potestatem regiminis politici, merito appellari solent tyranni: sic etiam illi, qui absque legitimo titulo vsurpant potestatem docendi & dirigendi populum in fide ac religione, vocantur fures & latrones, iuxta illud Ioan. 10. 1. *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.* At Lutherus & Caluinus, absque legitimo titulo arrogarunt sibi potestatem docendi populum in fide & religione, veteres canones & consuetudines abrogandi, atque adeo totum Ecclesie statum ac ordinem mutandi & reformandi: Ergo non fuerunt legitime missi & vocati, sed seipfos intruserunt: nec per ostium in ouile ingressi sunt, sicut boni Pastores; sed aliunde ascenderunt, sicut fures & latrones.

114. Maior propositio manifesta est. Minore probo, quia duo tantum sunt tituli legitimi, quibus in Ecclesia Christi confertur alicui potestas docendi & reformandi populum in religione: vnus ordinarius; alter extraordinarius. Ordinarius est, quando confertur alicui talis potestas à Deo, mediante electione, vel concessione eorum hominum, quorum interest: quo pacto confertur Parocho ex concessione Episcopi; Episcopo ex concessione Pontificis; Pontifici, mediante electione Cardinalium. Extraordinarius est, quando à solo Deo immediate confertur, quo pacto collata est Moysi, Prophetis, Apostolis. At Lutherus & Caluino neutro modo collata est. Non priori, quia quando Lutherus cepit primum oppugnare Indulgentias & orationem pro defunctis (quod erat initium Reformationis Lutheranae) omnes Prælati & Principes, tam sæculares, quam Ecclesiastici, erant Catholici. Nullus autem Catholicus dedit illi potestatem oppugnandi Indulgentias, & orationem pro defunctis: Ergo neque inchoandi Reformationem religionis. Nec posteriori, quia Deus immediate non misit Lutherum & Caluinum ad hoc opus suscipiendum. Quod variis rationibus confirmari potest.

115. Prima Ratio. Nemo hæcenus immediate à Deo missus est ad docendum aut reformandum populum in religione, cuius missio non aliquo euidenti miraculo authentice comprobata sit; nec populus tenetur alicui credere, asserenti à Deo se missum esse, nisi authentice probet se missum esse. At Lutherus & Caluinus nullo vnquam euidenti miraculo authentice probarunt se missos esse: Ergo reuera missi non sunt, nec populus tenetur credere, se missos esse. Maior propositio patet inductione, quia Moses, Propheta, Apostoli, Christus ipse, suam missionem miraculis ac prodigiis confirmarunt.

116. Et quidem de missione Moysi sic loquitur Scriptura, Exodi 3. 1. *Moses pascebat oves, & apparuit ei Dominus in flamma ignis, & ait: Veni, & mittam te ad Pharaonem,*

rationem, ut educas filios Israel de Aegypto, &c. Respondens autem Moyses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid est, quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, & versa est in Colubrum. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit & tenuit, versaque est in virgam. Ut credant, inquit: quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum. Dixitque Dominus rursus: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum protulit leprosam instar niuis. Retrahe, ait manum tuam. Retraxit & protulit iterum, & erat similis carni reliqua. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis. Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam, sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid haueris de fluuio, vertetur in sanguinem, &c.

117. Ex his verbis perspicuum est, missionem, quae immediate à solo Deo fit, per se non sufficere, nec acceptari à populo, nisi evidenti miraculo, vel etiam pluribus, si opus est, à Deo confirmata sit. Haec autem confirmatio ex duplici causa necessaria est. Primo ex parte eius, qui mittitur. Si enim asserat quidem à Deo se missum esse, sed tamen probare non possit, tanquam impostor repellatur. Secundo, ex parte eorum, ad quos mittitur. Nam & illi, si prudenter rem aestimant, non temere credent à Deo missum esse, nisi probari id possit: Et, si deficiat probatio, non alio, quam seductoris loco, hominem habituri sunt. Hoc significavit Moyses, cum dixit: *Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent, non apparuit tibi Dominus.* Idem solet contingere in missione humana. Nam si Imperator mittat aliquem Moguntiam aut Coloniam, ut Commissarium agat, non audebit comparere, nec si comparer, acceptabitur, nisi exhibeat authenticum testimonium, quo doceat, autoritate Imperatoria se missum esse.

118. Quod dixi de Mose, de aliis quoque Prophetis dicendum est. Omnes suam missionem miraculis apud populum confirmarunt. Et qui id facere potuerunt, pro legitimis Dei Ministris habiti sunt: qui secus, tanquam impostores reiecti. Multa eius rei extant exempla. Ex iis pauca accipe. Tempore Achab Regis, fuit dissertatio inter Heliam & Prophetas Baal. Tam hi, quam ille, legitime se missos affirmabant. Quo euentu? Helias conuocato vniuerso populo, qui in vtramque partem claudicabat, non alio argumento usus est, quam quod diceret, se suam missionem evidenti miraculo confirmare posse: Prophetas Baal non posse. Quod etiam factum est hoc modo. Duo boues in frustra concisi, & supra ligna positi sunt in holocaustum: alter pro Helia, alter pro Prophetis Baal. Hi inuocato nomine Deorum suorum, non potuerunt de caelo impetrare ignem, quo holocaustum consumeretur. Helias, inuocato Deo Israel, impetrauit. Itaque holocaustum ab eo positum, igne de caelo misso, consumptum est. Quo miraculo permotus populus, interfectis Prophetis Baal, velut impostoribus, Heliam tanquam à Deo missum acceptauit. (3 Reg. 18) Auxerunt fidem & alia miracula, quae ab eo patrata sunt.

119. Heliam imitatus est Helisaeus, qui & ipse variis miraculis autoritatem sibi astruxit. Porro reliqui Prophetae, qui de vetero Christo vaticinati sunt, sua quoque vaticinia euidenter comprobarunt. De quibus Rupertus in Prologo in Oseam: *Cum, inquit, Propheta mitterentur ad praeannunciandum de longinquo Christi aduentum, simul etiam de propinquo datum vel innunciatum est illis, prophetae illud, in quo citius veraces*

A comprobati possent, scilicet imminentem ab Assyriis Israeli captiuitatem, itemque instantem Iudae quoque Babyloniis transmigrationem, & praeterea nonnulla etiam minora, quae literis eorum legimus inserta. Cum igitur cito euisset captiuitas seu transmigratione illa, sicut per illos veritas prophetica praedixerat, palam constitit, quod veraciter fuissent locuti in nomine Domini, & quod Dominus misisset eos. Atque ita completa prophetae pars, illud quoque quod reliquum vel maximum erat de promissione & aduentu Messiae, verum fore conuincebat.

120. Similia habet Hieronymus in c. 37. Isaya, super illa verba, *Tibi autem hoc erit signum: vbi sic scribit: Idcirco vel maxime Prophetae apud populum sermonum suorum habebant fidem, quia non solum de his, quae multa post secula futura erant, sed etiam quae in contemtu, & post non grande temporis spaciū essent implenda, memorabant; ut quod intra biennium & Rex Assyrius interiret, & urbi Hierusalem securitas redderetur. Vide eundem in c. 7. Amos, in principio, & Chrysostomum hom. 11. in Matthaeum.*

121. Idem est de Apostolis. Nam & illi suam missionem multis signis & prodigiis coram vniuerso mundo contestati sunt. Res omnibus nota est. Locuti sunt variis linguis in die Pentecostes: daemones expulerunt, mortuos ad vitam reuocarunt: omnia morborum genera vel verbo, vel umbra, vel semicinctio curarunt. Et ut semel complectar omnia, *Predicauerunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* (Marci 16. 20.) Quod etiam speciatim de se testatur Paulus, Rom. 15. 19. cum ait, *se gentibus Euangelium persuasisse in virtute signorum & prodigiorum.* Et 2. Cor. 12. 12. *Signa, inquit, Apostolatus mei facta sunt super vos in signis, & prodigiis, & virtutibus.*

122. Et quid dico de Apostolis? Ipsemet Christus non aliter persuadere potuit; à Deo Patre se missum esse, nisi per miracula. Habebat quidem ipse pro se vaticinia omnium Prophetarum. (Luca 24. 27.) Habebat testimonium Ioannis Baptistae: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Habebat testimonium Patris caelestis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite.* Et tamen inter tot missionis suae praesidia, adhuc opus erat miraculis. Nec alio potentiori, quam miraculorum subsidio usus est apud Iudaeos, ut se filium Dei comprobaret. De quo ipse sic loquitur, Ioan. 10. 37. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.* cap. 14. 11. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioqui propter opera ipsa credite.*

123. Venio nunc ad Lutherum & Calvinum. Hi tanquam noui Prophetae & Apostoli à Deo missi, nouam doctrinam populo obtulerunt, ac totius Ecclesiae Reformatores se esse professi sunt. At quo miraculo id comprobatur? Nullo, nullo penitus. Quae ergo infamia, quis stupor est, id credere, quod probari non potest? Certe, qui prudenter rem aestimat, sic tacitus apud se ratiocinabitur: Magna omnino res est affirmare, quod Lutherus & Calvinus affirmant, Ecclesiam Christi multis iam saeculis in fide errasse: Maiores nostros quotquot in ea vixerunt, damnatos esse: nos omnes, qui in ea iam viuimus, in tenebris & errore versari: neminem, qui in ea maneat, saluari posse. Haec sine dubio leuia non sunt. Et quia noua, non temere credenda. Haec tamen creditum est, Ecclesiam à Christo fundatam esse supra firmam petram: esse columnam & firmamentum veritatis: habet infallibilem Spiritus Sancti assistentiam: portas inferni aduersus eam non praualituras. Et sic docuerunt antiqui Patres: sic ma-

iores nostri ab illis acceperunt : sic communi fidelium sensu ac consensu approbatum est. Quomodo ergo contrarium credi nunc potest ? Quomodo Lutherus & Calvinus, qui contrarium credi oportere affirmant, vniuerso Orbi id persuadebunt ? Nullo miraculo, nullo diuino testimonio, nullo euidenti signo id hactenus præstiterunt. Fatuus ergo sum, si temere illis assentiar. Nec verisimile est, plus illis, quam Prophetis & Apostolis, privilegij concessum esse. Si Prophetis, si Apostolis, si Christo ipsi creditum non est, nisi euidenti miraculo se missos esse conuincerent : quomodo Luthero & Caluino credam, qui nullo modo conuincere id possunt ?

124. Dicent forte aduersarij, satis euidentis diuinæ missionis signum esse, quod infiniti prope homines, statim à principio, doctrinam Lutheri & Caluini amplexi sint. Inde enim colligi posse, doctrinam fuisse efficacem, & non nisi diuinitus inspiratam. Sed frustra. Nam etiam in veteri Testamento, infiniti prope homines adhærebant falsis Prophetis : Et tamen inde non poterat colligi, vel ipsos à Deo missos, vel eorum vaticinia diuinitus fuisse inspirata. Contrarium potius colligitur, quod sic ostendo. Inter veros & falsos Prophetas hoc erat discrimen. Veri prædicebant iram & vindictam Dei propter peccata hominum, euerfiones urbium, direptionem bonorum, captiuitates populorum, & similia incommoda, quæ amatoribus huius mundi ingrata sunt. Falsi omnia contraria vaticinabantur, vt pacem, victoriam, felicitatem, rerum omnium abundantiam, & ideo à plerisque libenter audiebantur. De his loquitur Ieremias c. 14. v. 13. *Et dixi, Domine Deus : Propheta dicunt eis, Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me: Falso Propheta vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non precepi eis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. Idcirco hæc dicit Dominus de Prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes, Gladius & fames non erit in terra hac: in gladio & fame consumentur Propheta illi. Vide plura, tum alibi, tum 3. Reg. 22.*

125. Simile est de veris & falsis Apostolis. Veri Apostoli, qui à Christo missi sunt, proponunt res difficiles, arduas, carni ac sensui humano repugnantes. Et perpetuo clamant : *Penitentiam agite : Mortificate membra vestra quæ sunt super terram: Abstinete à carnalibus desideriis: Sobrii estote & vigilate.* At Lutherus & Calvinus, qui veri Apostoli non sunt, contrario modo procedunt, Abrogant ieiunia, oderunt castitatem, concedunt libidines, & quidquid carni allubescit. Eorum vox est, *Sola fides iustificat : Bona opera non profunt: Decalogus obseruari non potest: Crescite & multiplicamini: Si non vult vxor, veniat ancilla* Hanc vocem plerique libentius audiunt, quam vocem Christi & Apostolorum. Ad quos spectat illud Rom. 8. 5. *Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt.*

126. Atque hinc apparet, omnia conuenire Luthero & Caluino, quæ de falsis Prophetis scripta sunt. Nam primo, falsi Prophetæ dicebant se missos à Deo. Secundo, non poterant probare se missos. Tertio, semper fausta, & quæ populo grata erant, vaticinabantur. Similiter noui illi Prophetæ. Longe aliter veri Prophetæ & Apostoli. Hi non verbis tantum, sed signis & virtutibus probabant se missos : Nec quæ hominibus blanda & grata, sed quæ Deo accepta erant, annuntiabant. Vnde Paulus ad Galatas 1. 10. *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.*

127. Secunda Ratio. Quicumque hactenus immediate à solo Deo missi sunt ad instruendum populum

A in fide & religione, ita fuerunt diuinitus illustrati, & à Spiritu Sancto directi, vt nullum vnquam mendacium, errorem aut falsitatem populo proposuerint. At Lutherus & Calvinus multa mendacia, errores & falsitates populo proposuerunt: Ergo non fuerunt immediate à Deo missi ad instruendum populum in fide & religione. Maior propositio patet inductione, quia Moyses, Prophetæ, Apostoli, Christus nihil falsum aut erroneum docuerunt. Quod de singulis testatur Christus De Mose, Ioan. 5. 46. *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit.* De Prophetis, Luca 24. 25. *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Propheta.* De Apostolis, Ioan. 16. 13. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* De seipso, Ioan. 14. 6. *Ego sum via, veritas, & vita.* Et ratio est, quia constat Deum non posse mentiri aut falsum dicere. Si ergo aliquis assereret à Deo se missum esse immediate, ad docendam veritatem, & vel semel deprehenderent mentiri aut falsum dicere, iam tota ipsius missio merito redderetur suspecta: Et prudenter iudicaremus, si in vno puncto nos decepisset, in aliis quoque posse decipere. Quod fatetur Lutherus in assertionem art. 25. cum ait: *Propterea in nullo alio verbo vobis credimus, donec hoc mendacium dilueritis. Suspecti, inquam, eritis in omnibus aliis, semel deprehensi in tam crassa temeritate, &c.*

128. Iam vero Lutherus & Calvinus non semel, sed sæpius mentiti sunt, & falsum docuerunt. De mendaciis eorum dicam sequenti conclusione. Falsitates seu errores plurimi sunt. Hi potissimum, Primo, hominem non habere vsum liberi arbitrij, nec in bonis, nec in malis operibus; sed omnia, quæ fiunt ab homine necessario fieri. Secundo, Deum esse auctorem peccati. Tertio, Deum absolute velle, vt maior pars hominum pereat. Hos & similes errores merito detestamur. 1. quia in Deum sunt impij & blasphemij. 2. quia hominibus hortorem ac desperationem incutiunt. 3. quia tollunt è medio omnes consultationes, exhortationes, mandata, prohibitiones, Iudices, Tribunalia, toram denique politiam. Nam hæc omnia frustra sunt, si nulla est libertas arbitrij in homine. Quis credat auctores eiusmodi errorum à Deo ad docendum missos esse?

129. Accedunt alia rationes, quas obiter attingam. Prima: Lutherus à Diabolo accepit doctrinam suam de abroganda Missa: Ergo non est missus à Deo. Altera: Lutherus & Calvinus sunt inconstantes in doctrina, & multis contradictionibus obnoxij, vt supra ostensum est. Tertia: Vterque affirmat, nihil credendum esse, nisi quod scriptum est in Verbo Dei: At ibi non est scriptum, eos à Deo missos esse: Ergo hoc credendum non est. Quarta: Qui malis artibus conantur suam Ecclesiam propagare, non sunt missi à Deo: Hoc faciunt Lutherani & Calvinistæ, vt ex sequentibus constabit: Ergo non sunt missi à Deo.

XII. CONCLUSIO.

Ecclesia Lutheranorum & Calvinistarum non est hactenus legitime propagata.

130. **A**dversarij variis modis conati sunt hactenus, & adhuc conantur suam Ecclesiam propagare, & nostram euertere. Primo, mendaciis. 2. calumniis. 3. fictis visionibus & reuelationibus. 4. fictis miraculis. 5. æquiocationibus. 6. fraudibus & imposturis. 7. falsis citationibus. 8. corruptela sacræ Scripturæ. De singulis dicam aliquando.

131. Primo

131. Primo igitur, vt nostram doctrinam ac religionem reddant populo suspectam & odiosam; falso nobis hæc affingunt. *Primo*, quod doceamus nullum esse Deum; nullum Christum, nullam resurrectionem. (Calvinus lib. 4. Institut. cap. 7. §. 27.) *Secundo*, quod habeamus Christum pro fabula, vel pro ficto aliquo numine gentilium. (Lutherus in præfatione commentariorum Epistolæ ad Galatas, Anno 1538.) *Tertio*, quod relicto Christo Mediatore, quaeramus alium Mediatorem, nempe Traditiones humanas. (Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ, capite de Traditionibus humanis in Ecclesia.) *Quarto*, quod dicamus fidem non requiri ad Sacramentum Pœnitentiæ. Imo, quod definiamus esse hæresim asserere fidem esse necessariam. (Lutherus de captiuitate Babylonica, cap. de Sacramento Pœnitentiæ.) *Quinto*, quod doceamus cum Pelagianis hominem solis naturæ viribus sine gratia Dei, posse præcepta Dei seruare, & mereri gratiam & iustificationem. (Philippus loco citato) *Sexto*, quod dicamus Papam posse dispensare contra vetus ac nouum Testamentum: posse mutare substantiam Sacramentorum: posse creare, seu aliquid ex nihilo producere. (Gabriel Pouelus in libro de Antichristo) *Septimo*, quod negemus animam esse immortalem. (Lutherus contra Ambrosium Catharinum.) Omitto similia mendacia, quæ prope infinita sunt.

132. Secundo, variis calumniis conantur inuidiam nobis creare. Sparserunt annis superioribus, Iesuitas in Belgio machinatos esse mortem Mauritio Comiti Nassouio. Calumnia hæc, publica Magistratum & Rerum publicarum autoritate, refutata est. Sparserunt, Antuerpiæ infami supplicio affectum fuisse Iesuitam propter enorme flagitium. Vniuersa Antuerpia reclamauit, Sparserunt Iesuitas Monachienfes in Bavaria, non modo stuprum virgini obtulisse, sed atrox etiam homicidium patrassè Serenissimi Ducis Imperio, calumnia hæc solenni diplomate dissipata est Sparserunt, quatuor Iesuitas propter enormia facinora, Cracouia in Polonia, mandato Serenissimi Regis Stephani, morti destinatos esse. Hanc fabulam ipse Stephanus Rex, vrgente Reuerendiss. & Illust. Principe Vvolffgango, Archiepiscopo & Electore Moguntino, Regis literis ac sigillo confutauit. Sparserunt non ita pridem, Christianissimum Gallia ac Nauarra Regem Henricum Quartum, instinctu & consilio Iesuitarum, à Siciatio occisum esse. Sed fatentur ipsi, calumniam esse. Et quid dicam cætera?

133. Tertio, fictis visionibus & reuelationibus tumentur. Exemplo sint Sacramentarii, præsertim Andreas Carolstadius, Nicolaus Pelargus, Marcus Stuberus, & Thomas Muncerus, qui vt suam sectam de Sacramento Eucharistiæ facilius persuaderent populo, simulabat se habere frequentes visiones & colloquia cum Deo; & nosse futura & secreta cordium: ideoque à Luthero per ironiam, cœlestes Prophetæ appellati sunt. Extat liber Lutheri, cum hac inscriptione, *Aduersus cœlestes Prophetas*. Porro axioma horum Prophetarum erat, *Non omnia ea, qua credi oporteat, ex scripto Dei Verbo petenda, sed longe excellentius ac fide dignius esse, si quis peculiarem aliquam reuelationem per insomnium aut visionem sibi factam profertur possit. Hanc enim non mortua litera, sed viuæ Dei vocis manifestationem esse aiebant, eoque prætextu multos & simplicioribus misere seducebant*. Ita referunt Lutherani in Historia Cōfessionis Augustanæ, pag. 46. & alibi.

134. Quarto, fictis etiam miraculis putant se doctrinam suam persuadere posse. Vt alia præteream, illustre est, quod Calvinus Genevæ patrare voluit. Res

sic habet. Pretio conduxit quendam Brulleum nomine, vt simularet se mortuum esse. Factum est. Interea vxor Brullei, torius rei conscia, plorat apud mariti lectulum. Accessit Calvinus, quasi aliud acturus, cum magno comitatu; & à femina sciscitatus est, cur eiularet. Respondit afflictam se esse propter mortem mariti, qui iam extinctus esset, magno rei familiaris incommodo. Cui Calvinus: Bono, inquit animo esto. Et mox, flexis genibus simulat se orare, ac deinde lectulum accedens, apprehensa manu iacentis, sic eum affatus est: Impero tibi in nomine Iesu, vt surgas & ambules. Nihil fit. Repetit iterum & tertio. Sed frustra. Nam qui se fraudulenter mortuum simulabat, Deo sic disponente, reuera mortuus inuentus est. Nec alia fuit vis miraculi Caluini, quam vt sanus moreretur. Quale miraculum, talis doctrina. Rem gestam copiose describit Hieronymus Bolsecus in vita Caluini cap. 13.

135. Quinto. Utuntur etiam Equiuocationibus ad sectam suam stabiliendâ. Ex vno disce omnes. Theodorus Beza scripsit quandam Confessionem, in qua asseruit, Christum vere ac realiter presentem esse in Cœna. Addebat in eam Confessionem consentire Helueticos & Geneuenses Sacramentarios. Hoc ideo fecit, vt Lutheranos, qui agnoscunt veram ac realem Christi præsentiam in Eucharistia, dolo pertraheret ad sectam Sacramentariorum, quasi eadem esset horum & illorum sententia. Placuit ea res Lutheranis, & publice ceperunt promulgare, ac sibi gratulari, quod Sacramentarij, mutata sententia, Lutheranam doctrinam amplexi essent. Egre hoc tulerunt Helueticj, & grauius in Bezam inuicti sunt, quod de ipsorum mutata sententiâ falso id sperasset. Beza ad Equiuocationis asylum confugiens respondit, se quidem vera scripsisse, sed à Lutheranis male fuisse intellecta. Non enim locutû se esse de Cœna Domini, quæ celebratur in terris, (de qua tamen erat quæstio) sed de Cœna, quæ celebratur in cœlo, vbi Christus vere & realiter præsens est. Quis deinceps credat his omnibus, qui in te seria ira ludunt & decipiunt? Refert hanc historiam Claudius Sanctes in responsione ad Apologiam Bezæ, & Cardinalis Belarmin. lib. 1. de Eucharistia cap. 2.

136. Sexto, vt plurimum fraudibus & imposturis rem gerunt. Extant infinita exempla Vnum, quod lepidum simul ac memorabile est, attexam. Lutherani nuper ediderunt Tractatum, cui titulus est, *A Catholicis Papas*. Eum scripsit Iacobus Hailbrunnerus, & approbarunt Ministri ac Theologi Lipsienses, Vvitembergenses, Dresdenses, Tubingenses, Sturgardienses. In eo tractatu, inter cætera, conati sunt probare, Ecclesiam Romanam non esse veram Ecclesiam: idque argumento ex concessione Catholicorum desumpto, in hunc modum: non potest esse vera Ecclesia sine gratia Dei: At gratia Dei iam pridè recessit ab Ecclesia Romana, vt fatetur Nicolaus Lyranus in Epist. 2. ad Thessalonicenses, c. 2. Ergo Ecclesia Romana non est vera Ecclesia. Hoc argumento putabant se Catholicos posse constringere. Sed detecta est impostura. Nam Catholici, inspecto Lyrano, inuenerunt hæc verba: *Gracia iam dudum recessit ab Ecclesia Romana*. Boni isti viri, pro *Gracia*, posuerunt, *Gratia*. Vbi fides, vbi candor? Miror autem vel maxime, tot Prædicâtes, tot Consistoriales, tot Theologos & Academicos Lutheranos, qui Hailbrunneri Tractatum legerant & approbarunt, vel non norasse hanc fraudem; vel si notarunt, dissimulasse. In altero ignauos; in altero impostores fuisse, necesse est.

137. Septimo, in falsis citationibus assidui sunt: quod ex duplici causa solet euenire. 1. ex inscitia, 2. ex

nocendi libidine. Priori modo peccant illi, qui nec legunt authores, quos citant; nec sciunt modum, quo citare eos debeant. In quorum numero est Richardus Harris, qui in libello suo de Concordia Anglicana, inter ceteros errores (quos notavi in Examine Concordiæ Anglicanæ) habet etiã hunc. Volebat ex iure Canonico citare Extravagantem Ioan. 22. Et cum in Sexto Decretalium habeatur huiusmodi citandi formula, *Extravag. Cum inter, Joan. 22. De Verborum significatione*: Ipse ex mera ignorantia sic citavit: *Extravag. Cum inter, pag. 22. Quasi idem esset, pag. 22 & Ioan. 22.* Similem errorem commisit quidam Batauus Calvinista in libello contra me scripto, De Aphorismis Calvinistarum, in quo citat Petrum de Aliaco, & Cameracensem, tanquam duos authores distinctos, cum sit vnus idemque author, qui habet duo nomina. Dicitur enim Cameracensis, quia fuit Archiepiscopus Cameraci in Belgio. Hoc Batauus nesciuit. Posteriori modo peccant alij, qui diffusi de bonitate causa, mala fide rem gerunt. Sic fecit Pleſſæus Calvinista in Tractatu de Eucharistia, in quo plusquam quadringentæ falsæ citationes deprehensæ sunt. Notavit illas Episcopus Ebroicensis (nunc Cardinalis) & coram Christianissimo Rege Henrico IV. authorem conuicit. Res Orbi nota est. Simili modo peccat Hailbrunnerus, qui à nostro Iacobo Kellero de eodem crimine reus agitur.

138. Octauo, Vbiq; corrumpunt & deprauant Scripturam ad suas hæreses stabilendas. Et potissimum quatuor modis. 1. adiectione. 2. detractione. 3. mutatione. 4. falsâ interpretatione. Exempla obuia sunt. Rom. 3. 28. sic legimus. *Arbitramur hominem iustificari per fidem.* Lutherus de suo adiecit, *per solam fidem.* Itẽ 1. Corinth. 9. 5. legimus: *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli?* Lutherus adiecit: *Mulierem circumducendi in uxorem.* Cui consentit Beza, qui sic habet: *An non habemus potestatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli?* Nimirum noui isti Prophetæ, ut suã intemperantiam aliquo modo tegant, conantur populo persuadere, etiam Paulum & alios Apostolos habuisse uxores, easque, quocunq; irent, circumduxisse. Cum tamen Paulus c. 7. v. 8. satis clare insinuet, se coluisse virginitatem, ut etiam notauit Augustinus lib. de opere Monachorum cap. 4. & plerique alij.

139. Detractionis exempla sunt hæc. Beza & plures alij omittunt totum illum versiculum, Act. 15. 41. *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.* Ne cogantur fareri, quod Catholici docent, Prælatos Ecclesiæ habere potestatem condendi leges aut imponendi præcepta, quibus subditi teneantur parere. Similiter 2. Petri 1. 10. vbi Apostolus ait: *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis:* omittunt tres illas voculas, *Per bona opera.* Sunt enim osiores bonorũ operum, ut supra ostendi.

140. De mutatione habemus memorabile exemplum in Theodoro Beza. Nam Luca 22. 20. vbi Græcus textus habet, *τὸ ποτήριον τὸ καινὸν ἐστὶν ἐν τῷ αἵματι μου,* id est, *Hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis effunditur:* ipse sic mutauit: *ἐν τῷ αἵματι μου, τὸ ποτήριον τὸ καινὸν ἐστὶν ἐν τῷ αἵματι μου,* id est, *Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis effunditur.* Quare hoc? Nimirum videbat Catholicos ex illo loco sic argumentari: In illo poculo quod Christus tradidit Apostolis bibendum in cœna Eucharistica, vel erat proprie & vere

A vinum, vel proprie & vere sanguis Christi. Non potuit proprie & vere esse vinum, quia poculum vini non est effusum pro nostra salute. Christus autẽ loquitur de poculo, quod pro salute nostra effusum est. *Hoc, inquit, est poculum in meo sanguine,* (vel poculum mei sanguinis quod pro vobis effunditur.) Necesse ergo est in illo poculo fuisse vere & proprie sanguinem Christi. Ita Catholici. Beza præ desperatione, cum aliud non posset, maluit textum mutare & corrumpere, quam Catholicis cõsentire. Itaque pro eo, quod textus habet, *Poculum sanguinis quod effunditur,* reposuit, *Poculum sanguinis, qui effunditur.* Audax facinus.

141. Denique quod falso interpretentur Scripturam, infinitis exemplis probari posset. Vnum aut alterum accipe. Legimus Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Hoc Calvinus non serio, sed, ironicè à Christo dictum esse vult: quasi impossibile sit seruare mandata Decalogi. Item legimus. Matth. 26. 28. *Hic est sanguis meus.* Multi Calvinistæ sic explicant: Hoc vinum significat sanguinem meum. At Pleſſæus sic: Hæc est acerbã mors, quam pro vobis sustinebo. Vtrumque prauè. Denique Act. 2. 27. legimus: *Non derelinques animam meam in inferno.* Quod Beza sic interpretatur: Non derelinques cadauer meum in sepulchro. Omitto similia.

C 142. Ex dictis colligitur discrimen inter Apostolos ex vna parte, & inter Lutheranos, & Calvinistas ex altera. Nam Apostoli, ut supra ostensum est, propagarunt suam doctrinam virtutibus, signis & miraculis. Et in eo imitati sunt exemplum Christi, qui similiter fecit. At Lutherani & Calvinistæ propagant suam doctrinam mendaciis, calumniis, fictis visionibus & miraculis, æquiuocationibus, fraudibus & imposturis, falsis citationibus, corruptelis Scripturæ. In quo non imitantur exemplum Christi, sed Diaboli, qui omnium mendaciorum, calumniarum, & similiarum malarum artium author est.

EPILOGVS.

EX hoc Tractatu de Ecclesia percipient Catholici magnam consolationem & securitatem in negotio religionis: Aduersarij è contrario, confusionem & diffidentiam. Nam Catholici cum Augustino sequuntur hanc certam & fixam regulam: *Tota Ecclesia non potest errare in fide.* Vnde inferunt, securos esse, qui publice profitentur id, quod tota Ecclesia profitetur. Aduersarij tenent contrariam hanc regulam: *Tota Ecclesia potest errare in fide.* Ex qua sequitur, totam ipsorum Ecclesiam errare posse; ac proinde etiam Lutherum, Calvinum, & alios Ministros, qui sunt in ipsorum Ecclesia. Neminem igitur tutum ac securum esse de sua fide, qui illos sequitur. Sequitur enim eos, qui in fide errare possunt.

Videat nunc prudens Lector, vtra regula plus momenti habeat. Regula Catholicorum habet pro se testes omni exceptione maiores. Habet promissionem Christi, *Porta inferi non proualebunt aduersus eam.* Habet testimonium Apostoli, *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Habet consensum Orbis Christiani. Habet quotidiana miracula. Habet viros sanctitate, continentia, autoritate conspicuos. His omnibus destituti sunt aduersarij. Nulla apud eos miracula: nulla sanctitatis effigies. Vigiliæ & ieiunia exulant, Castitas probro est. Malæ artes dominantur.

DE
REPVBLICA
ECCLESIASTICA
 LIBRI QVATVOR

CONTRA MARCVM ANTONIVM DE
 DOMINIS.

INDEX CAPITVM MATERIAM
 HORVM LIBRORVM COMPLECTENTIVM.

LIBRI PRIMI

De Christo supremo Ecclesiæ Ca-
 pite seu Monarcha.

- Cap. 1. *An Ecclesia Christi, ab ipso Christo
 fundata & edificata sit?*
 Cap. 2. *Quomodo Christus caperit esse Ca-
 put Ecclesiæ?*
 Cap. 3. *An Christus sit Caput Ecclesiæ vi-
 sibile?*
 Cap. 4. *Quod sit officium Christi quatenus
 est Caput Ecclesiæ?*
 Cap. 5. *An non sit aliud Caput Ecclesiæ præ-
 ter Christum?*

LIBRI SECVNDI

De Primatu Petri

- Cap. 1. *Quod Spiritus Sanctus proprie non
 sit Vicarius Christi.*
 Cap. 2. *Refellitur Primatus Petri à Marco
 Antonio confictus.*
 De Primatu vocationis.
 De Primatu Charitatis.

Cap. 3. *Verus Petri Primatus probatur ex
 Scriptura.*

Cap. 4. *Primatus Petri probatur ex Patri-
 bus.*

Cap. 5. *Primatus Petri probatur ex Augu-
 stino.*

Cap. 6. *Primatus Petri probatur ex Præro-
 gatiuis Petri.*

Prima Prærogatiua Petri.

Secunda Prærogatiua.

Tertia Prærogatiua.

Quarta Prærogatiua.

Quinta Prærogatiua.

Sexta Prærogatiua.

Septima Prærogatiua.

Octaua Prærogatiua.

Reliquæ Prærogatiuæ.

Nona Prærogatiua.

Decima Prærogatiua.

Vndecima Prærogatiua.

Duodecima Prærogatiua.

Decimatertia Prærogatiua.

Cap. 7. *Diluuntur obiectiones Marci An-
 tonij contra Primatum Petri.*

*Prima Ecclesia Apostolis omnibus æque fuit
 commendata.*

*Secunda. Euangelium reprobat Primatum
 inter Apostolos.*

Tertia. Ipsi Apostoli in Petro non agnouerunt Primatum.

Quarta. Petrus nunquam exercuit Primatum.

Quinta. Pauli reprehensio destruit Primatum Petri.

Sexta. Pauli scripta destruunt Primatum Petri.

Septima. Ex comparatione Petri & Pauli destruitur Primatus Petri.

LIBRI TERTII.

De Primatu Romani Pontificis.

Cap. 1. An Ecclesia Romana à Petro fundata sit?

Cap. 2. An Petrus fuerit Episcopus Romanae Ecclesiae?

Cap. 3. An Pontifex sit successor Petri?

Cap. 4. An Pontifex sit Caput seu Pastor uniuersalis Ecclesiae?

Priuilegia Pontificis.

Primum. Tota Ecclesia Pontifici gubernanda commissa est.

Secundum. Appellatio ad Pontificem.

Tertium. Qui in fide non uult errare, debet adherere Ecclesiae, & Pontifici Romano.

Quartum. Nullum Decretum statui potest pro tota Ecclesia, nisi Pontifice consentiente.

Quintum. Pontifex potest sancire leges Ecclesiasticas, quae obligent uniuersam Ecclesiam.

Sextum. Pontifex potest excommunicare Episcopos, Reges, & Principes grauius delinquentes, si contumaces sint.

Cap. 5. Diluuntur Obiectiones Marci Antonij contra Primatum Pontificis.

Prima. Ex Principijs Marci Antonij.

Secunda. Ex doctrina Parisiensium.

Tertia. Ex eo, quod in Ecclesia nulla sit iurisdictio.

Quarta ex dictis Pelagij & Gregorij Pontificum.

Quinta. Ex Concilijs Oecumenicis.

Sexta. Ex Episcopis Asianis.

Septima. Ex Cypriano.

Octaua. Ex Firmiliano Episcopo.

Nona. Ex Episcopis Orientalibus in Concilio Antiocheno.

Decima. Ex Athanasio.

Vndecima. Ex Basilio.

Duodecima. Ex Nazianzeno.

Decimatertia. Ex Hieronymo & Damasc.

Decimaquarta. Ex Socrate.

Decimaquinta. Ex Ambrosio.

Decimasexta. Ex Augustino.

Decimasextima. Ex Concilio Africano.

LIBRI QUARTI.

De Rectoribus & Ministris Ecclesiae.

Cap. 1. An singuli Episcopi cum plena potestate in solidum regant Ecclesiam?

Cap. 2. An Ministri iure teneantur ad Celibatum?

Cap. 3. An uotum continentiae sit annexum sacro ordini?

Cap. 4. An uotum continentiae quod sacris ordinibus annexum est, dirimat matrimonium?

Cap. 5. An sacer ordo sit Sacramentum?

Cap. 6. An Augustinus duo tantum agnoscat Sacramenta?

Cap. 7. De Monachis Apostatis.

MARTINI BECANI
 DE REPUBLICA
 ECCLESIASTICA
 LIBRI QVATVOR,
 Contra Marcum Antonium de Dominis.

*L*ibellus tuus, Marce Antoni, quem scripsisti de consilio profectiois tue in Angliam, diebus superioribus, Viennam Austriae ad me perlatus est. In quo promittis decem libros de Republica Ecclesiastica, magno multorum annorum studio abs te elaboratos. 1. De Monarchia Ecclesiae, & Primatu Petri. 2. De Ministris & Rectoribus Ecclesiae. 3. De Hierarchia Ecclesiastica. 4. De privilegiis & praecellentia Romana Ecclesiae, pra alijs Ecclesijs particularibus. 5. De potestate & iurisdictione Ecclesiae. 6. De potestate & iurisdictione Regum ac Principum in Ecclesiam. 7. De interna Ecclesiae directione, quae fit per fidem. 8. De externo Ecclesiae regimine per leges, canones & iudicia. 9. De temporalibus Ecclesiae bonis. 10. De libertate Ecclesiastica.

2. Priores quatuor iam exstant, Londini in Anglia nuper excusi. Quid de posterioribus futurum, nescio. Porro primaria puncta, quae in prioribus à te pertractantur, sunt ferè haec: 1. Ecclesiam Christi, non ab ipso Christo in hac vita, sed ab Apostolis post Christi ascensionem, edificatam esse. 2. Christum quidem esse caput Ecclesiae invisibile; nunquam tamen fuisse caput visibile. 3. Vicarium Christi in regimine totius Ecclesiae, nec Petrum, nec Pontificem esse, sed Spirit. S. Petrum reliquis Apostolis, Pontificem reliquis Episcopis parem esse, non superiorem. 4. Episcopos tamen iure diuino eminentiores esse presbyteris. 5. Sacrum ordinem, quo Episcopi & presbyteri initiantur, non esse proprie Sacramentum. 6. Ministros Ecclesiae ad caelibatum iure non teneri. 7. Votum continentiae non esse annexum sacro Ordini: nec villo tali voto dirimi matrimonium. 8. Monachos non esse ministros Ecclesiae, nec fieri Apostatas, si post votum solenne, relinquunt monasterium, & redeant ad vitam secularem. Omitto alia minoris momenti.

3. Ex his duo colliguntur: Vnum est, te neque Catholicum esse, neque Lutheranum, neque Calvinistam; sed ab omnibus dissentire, & nouum doctrinae symbolum partim ex aliorum scriptis, partim ex tuo cerebro confarcinasse. Alterum, duplici spiritu ad scribendum impulsus te esse: altero odij in Pontificem; altero amoris propriae excellentiae & cupiditatis. Et quidem in Pontificem, ut passim in tuis libris apparet, amaro & iracundo es animo. Itaque vlciscendi studio, conaris illum de Primatu Ecclesiae deturbare, negando Christi Vicarium, & visibile Ecclesiae caput esse. Hoc non potes, nisi idem neges de Petro, cuius ille successor est. Et hoc ergo negas. Sed si Petrus non fuit visibile caput Ecclesiae, necesse est, vel neque Christum fuisse, vel Ecclesiae statum mutatum esse: quippe quae prius habuerit visibile caput Christum; postea nullum habuerit. Posterius membrum, de facta mutatione, non audes asserere. Afferis igitur, Christum non fuisse visibile caput Ecclesiae. Quo posito, rursus sequitur, vel Ecclesiam à Christo in hac vita visibiliter existente fundatam non esse: vel si fundata est, sine visibili capite fundatam esse. Priori parti insistis. Ecce quod impellit te odium.

4. De altero spiritu, qui est amoris propriae excellentiae & cupiditatis, nemo dubitat, qui te nouit. Nullis impar, paucis par, plerisque superior esse vis. Deiecto Pontifice, nulli impar es: Episcopis par manes. Vt reliquis omnibus superior sis; verè quidem, sed ambitiosè contendis, Episcopos presbyteris, iure diuino, eminentiores esse. Ex quo futurum speras, ut in Anglia, non nisi cum Episcopis pari passu ambules; Cateri, quicumque illi sint, honorem & obsequium tibi deferant. Et, ne quis audeat apostasiam tibi obicere, quod deserto statu religioso, ad saeculum rediisti: huic quoque obiectioni putas abunde satisfieri, si neges Apostatas esse,

qui ruptis votorum vinculis, quibus erant ascripti, ad secularem vitam profugiunt. In quo magnum patronum habes, Lutherum: qui & calamo & exemplo id te docuit. A quo etiam persuasus es, neque ministros Ecclesia ad cælibatum obligari, neque votum continentia, quod sacris Ordinibus annexum est, matrimonij contractum dirimere villo modo posse. Quo concessio, licebit tibi iam prope sexagenario, uxorem ducere, voluptati speram dare, & novos, ne progenies intereat, Marcos Antonios, procreare. Et tunc, cantabitur canticum canticorum, quod Apostata occinunt: *Valete & plaudite: Crescite & multiplicamini.*

5. Ex hoc duplici spiritu, nisi fallor, promanavit doctrina, quam prioribus quatuor libris complexus es. Ceterum, quia præuidens futurum, ut ex Catholicis, vel vnum aliquem, vel etiam plures Antagonistas, qui te oppugnent, nactus sis, offers te quidem, ne ignavus videaris, ad certamen: sed tamen frigidè, & cum his tantum conditionibus: 1. Ut non quiuis Rhetorculus aut Magistellus de trivio, sed vel Episcopus aliquis, vel certè antiquus Theologus, qui tibi par sit, tecum congregiatur. 2. Ut non agat conuitiis, aut confictis in te mendaciis, aut verborum quisquiliis, sed ratione & autoritate. 3. Ut non paucula quadam dinerticula, quæ parùm ad rem faciunt, hinc inde arrodant aut vellicent: sed totius doctrinæ tuæ fundamenta, si potest, concutiat. Si hæ conditiones seruentur, ais te non solum optare Antagonistam: sed etiam percipere, ut quisquis ille futurus est, severo & exacto examine discutiatur, quæ à te dicta sunt. Imo etiam, ut verbis tuis utar, humilibus precibus contendere ab ipso sanctissimo Romano Pontifice, ut non impediatur, sed potius urgeatur hoc examen: Neque libros tuos igni addicat aut exterminet, sed censura doctorum hominum, præsertim Parisiensium & Patavinorum, subiiciat. Parisiensium acumen, soliditatem, constantiam & libertatem, semper admiratum te esse: eo quod soliti sint, non temporibus famulari, non ad oculum seruire, sed veritatem ipsam omnibus præiudiciis ac perturbationibus humanis anteferre.

6. Bonofis autmo, Marce Antoni, Censura Theologorum Parisiensium, quam tantopere urges, iam palam promulgata est. Audi, si lubet. Aiunt doctrinam tuam esse hereticam, schismaticam, erroneam, falsam, periculosam, temerariam, scandalosam, seditiosam, pacis Ecclesia perturbativam, statui Sacerdotali & Episcopali contumeliosam, totius Ordinis Hierarchici subuersivam, piarum aurium offensivam. Sic illi pro sua libertate & constantia, quam laudas. Satin seuerè? Tu ipse iudex esto. Sed, nec desunt alij Antagonista, qui instructo agmine te inuadent. Ego, quia arbitror magno apparatu opus non esse, solus cum solo ingredi paratus sum. Neque de conditionibus sollicitum aut perplexum te esse velim. Seruabo, quas exigis. Ac primo, tametsi Episcopus non sim, sed Religiosus Societatis Iesu, qui eiusmodi dignitates, ratione instituti mei, non ambio (utinam nec tu, cum in eodem statu mecum eras, importunè ambiuisses) sum tamen Theologus, non planè novitius, & cum multis hostibus, etiam in Anglia, depugnaui. Nec pugnabo conuitiis, aut confictis in te mendaciis, aut inanibus verborum quisquiliis, à quibus merito semper abhorruim: sed ex Codice Bibliorum, ex antiquis Patribus, ex Canonibus & Conciliis, ex tuis ipsis verbis, tecum dissertabo. Et, quod caput est, ipsa doctrinæ tuæ fundamenta, quantum in me erit, conabor concutere & labefactare. Idque faciam quatuor libris sequentibus, hoc ordine:

1. De Christo, supremo Ecclesiæ capite ac Monarcha.
2. De Primatu Petri, Vicarij Christi.
3. De Primatu Pontificis, successoris Petri.
4. De Episcopis, Presbyteris, Monachis & Apostatis.

7. Non defugies, opinor, hoc certamen. Erunt fortasse alij, qui strictiori iure tecum acturi sunt: Nec admissuri, ut vel ipsis, vel Romano Pontifici conditiones, in hac causa, à te prescribantur: sed in faciem tibi obiecturi (quod iam passim obiciunt) nec debere Apostatas (qualem te esse aiunt) pro suo arbitrio legem statuere illis, qui in Catholica fide ac religione firmi persistunt. Nec æquum esse affirmant, ut qui ipse conditiones à se positas non seruat, ab aliis, quibus tamen imperare non potest, seruari velit. Tu vis, ut à conuitiis absterneatur. Rectè. At tu ipse, quod pace tua dixerim, non absterne. Quin imò, tam petulanter, proteruè ac contumeliosè, in Romanum Pontificem debaccharis, ut nulli heretico, in hoc calumniandi ac maledicendi studio cedere, sed omnibus palmam præripere velle videri possis.

8. Similiter vis, ut procul faceffant mendacia. At tu, ut alij loquuntur, mendacissimus es. Certe in exiguo libello tuo, quem de consilio fuge in Angliam scripsisti, decem luculentia mendacia, ab Annofo Verimentano deprehensa ac notata sunt. Taceo de reliquis. Nec paucis suspectum est, quod speciatim excipis de confictis in te mendaciis. Nimirum, ut ipsi interpretantur, ex vna parte pertimescis, ne tibi obiecturi sint prodicionem, & nescio quæ alia facinora, quorum te reum esse, fama est. Ex altera, ne id faciant, conaris ab hoc proposito eos absterre, insinuando te omnia pro confictis mendaciis habiturum, quæcunque in hoc genere obiecturi sunt. Verum ista, cum nihil ad me spectent, aliis relinquo. De doctrina agam, non de moribus. Et iam aggredior.

DE REPUBLICA ECCLESIASTICA.

LIBER PRIMVS.

De Christo supremo Ecclesia capite seu Monarcha.

Mic partim conuenimus, Marce Antoni, partim discrepamus. In eo conuenimus, quod Christus sit caput seu Monarcha Ecclesie. Hoc enim diserte docet Apostolus Eph. 1. 12. *Omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quae est corpus ipsius.* Et cap. 4. 15. *Crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.* Et c. 5. 23. *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesia.* Et Coloss. 1. 18. *Et caput ipse est corporis Ecclesia.* In his vero discrepamus: 1. An Christus aedificauerit Ecclesiam, cuius ipse caput est. 2. Quando ceperit illius esse caput. 3. An sit caput visibile. 4. Quod sit officium ipsius, quatenus caput Ecclesiae est. 5. An solus Christus sit caput Ecclesiae. De quibus tu ita statuis: 1. Ecclesiam non esse aedificatam a Christo, sed ab Apostolis. 2. Christum cepisse esse caput Ecclesiae post ascensionem. 3. Esse caput inuisibile. 4. Habere vnum officium inuisibile: nullum visibile. 5. Nec aliud esse caput Ecclesiae, praeter Christum. Itaque regimen Ecclesiae esse quidem Monarchicum, respectu Christi: non tamen respectu Petri aut Pontificis. Quae omnia seorsum discutienda sunt.

CAPVT PRIMVM.

An Ecclesia Christi ab ipso Christo fundata & aedificata sit.

1. **T**W negas, M. Antoni, I. 1. cap. 1. n. 22. his verbis: *Non est difficile in doctrina Catholica defendere, Ecclesiam veram primitiuam, post Christi ascensum proprie suum ortum habuisse.* Et ibidem n. 23. *Ecclesia Christi reuera per Apostolos fuit aedificata, post Christi ascensionem.* Vnde consequenter dicis, vt postea videbimus, Christum nunquam fuisse visibile caput Ecclesiae, sed inuisibile. Nam cum in terra visibilis apparuit, nondum erat Ecclesia aedificata, ex tua opinione. Ergo tunc non potuit esse visibile illius caput. Postea, quando cepit esse caput Ecclesiae: non amplius visibilis apparebat.

2. Ego contra assero, Christum in hac vita fundasse & aedificasse suam Ecclesiam, postea Apostolos eadem auxillis & propagasse. Prior pars assertionis variis modis probari potest: 1. Quia Christus in hac vita instituit ministros Ecclesiae, nempe duodecim Apostolos, & septuaginta duos discipulos; quorum hi Presbyteri fuerint, illi Episcopi. 2. In hac vita instituit noua Sacramenta. 3. Instituit nouum Sacerdotium & Sacrificium. 4. Sanciuit nouas leges Euangelicas. 5. Condidit nouum testamentum, cuius ipse mediator est. 6. Haec omnia perfecit & confirmauit per mortem in cruce, cum dixit *consummatum est.* Deinde post resurrectionem, cum hinc discessurus esset, dixit

A Apostolis suis: *Accipite spiritum factum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et Petro seorsum: *Pasce oves meas.* Quid amplius requiri poterat ad fundandam & aedificandam Ecclesiam?

3. Accedit Auctoritas Augustini, Tract. 50. in Ioannem, prope finem, vbi sic habet: *Secundum praesentiam maiestatis semper habemus Christum: Secundum praesentiam carnis, recte dictum est Discipulis: Me autem non semper habebitis. Habuit enim illum Ecclesia, secundum praesentiam carnis paucis diebus. Modo fide tenet: oculis non videt.* Hic supponit Augustinus, Ecclesiam fundatam iam fuisse, quando Christus in hac vita secundum carnem erat praesens. Et tu ipse alibi id fateris. Nam lib. 1. c. 1. n. 16. sic scribis: *Facile admittimus necessitatem ministrorum, quibus uti voluit Christus, etiam dum ipse mortalis in terris, in sua Ecclesia versabatur.* Et infra n. 19. *Dicimus Apostolos omnes immediate a Christo assumptos esse, vt essent operarij, & ministri ipsius viuientis adhuc & regnantis: Et in fundanda Ecclesia coadiutores.* Quid clarius? Ais Ecclesiam in hac vita a Christo, tanquam principali Authore; ab Apostolis, tanquam coadiutoribus, fundatam esse. Igitur tibi ipsi contradicis: quod & saepe facturus es in sequentibus.

4. Sed tria obijcis (lib. 1. c. 1. n. 22. & 23.) Primo illud Psalm. 2. 8. *Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra.* Nimirum postquam, *astiterunt Reges terra, & Principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Quibus verbis promittitur Christo Ecclesia post mortem & passionem. Quod etiam pertinet illud Isaia 53. 11. *Pro eo, quod laborauit anima eius, videbit semen longeuum, id est, Ecclesiam suam, te interprete.*

5. Respondeo. Aliud est, Ecclesiam fundari & aedificari: aliud augeri & propagari, vt initio dixi. Fundata & aedificata est ante Ascensionem Christi, quando Ministri illius ordinati, Sacramenta instituta, & leges sancitae sunt. Aucta & propagata, post Ascensionem Christi, quando per orbem diffusa est, & gentiles ad illam admissi sunt. Et hoc significatur illis verbis, *Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra.* Simile fuit de Synagoga. Nam illa quidem fundata & aedificata est prope montem Sina, quando Aaron, & filij eius, consecrati sunt Sacerdotes, quando Sacramenta & sacrificia Mosaica instituta, quando lex data, & Testamentum effusione sanguinis confirmatum est. Aucta vero & dilatata, post ingressum in terram promissionis, quando per Iudaeam, Samariam & Galilaeam fuit dispersa, & quotidie plures in eam admissi.

6. Quod citas ex Isaia, sic legendum est: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, id est, si Christus fuerit mortuus pro peccato humani generis, videbit multos filios, quos sibi, tam ex Iudaeis, quam ex gentibus, per meritum suae passionis & mortis, acquiraturus est.* Quod etiam significatur verbis sequentibus, vbi Deus Pater de Christo lo-

quens, ait: *J deo dispersam ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo, quod tradidit in mortem animam suam, & sum sceleratis reputatus est.* Neque hinc sequitur, Ecclesiam Christi post ascensionem ab Apostolis fundatam esse. Solum sequitur, Ecclesiam sponsam Christi, quæ ab ipso fundata est, successu temporis, habituram multos filios: qui cum antea fuissent spolia Dæmonum, postea liberandi essent ab illa seruitute, & cum Christo regnaturi. (Vide Lucæ 11. 22.)

7. Secundo obiicit, passim dici à Theologis, Ecclesiam de latere Christi fluxisse, id est, post passionem Christi fuisse inchoatam, ut tu interpretaris. Respondeo. Tibi probandum est, post Ascensionem Christi fuisse inchoatam. Hoc inde non probas, sed contrarium. Deinde male interpretaris sententiã Theologorum. Nam illi nihil aliud dicunt, quam Ecclesiam Christi, non propriè, sed symbolicè & meritorie fluxisse, vel formatam esse ex latere Christi. Symbolicè quidè, quia ex latere Christi fluxerunt aqua & sanguis, quæ erant signa, vel symbola, significantia Baptismum & Eucharistiam, præcipua Ecclesiæ Sacramenta. Meritorie vero, quia Sacramenta Ecclesiæ omnem suam vim habent ex merito passionis & mortis Christi. Ita Cyrillus libro 12. in Ioannem cap. 39. Chrysostomus hom. 84. in Ioannem, Cornelius à Lapide in Commentario capituli 5. ad Ephesios ver. 20. & alij.

8. Tertio obiicit, Christum non dixisse, *super hanc petram ædifico, sed ædificabo Ecclesiam meam*, quod post ascensionem fecit per Apostolos, ut tu ais. Respondeo: Iterum tibi contradicis. Nam paulo ante dicebas, id factum esse in morte Christi, quando sanguis & aqua fluxerunt de eius latere. Nunc dicis, factum esse post ascensionem. At ego dico, tunc factum esse quando Christus ordinauit Sacerdotes, instituit Sacramenta, sancit leges, condidit testamentum, obtulit sacrificium.

9. Ad maiorem explicationem, tria tempora distinguenda sunt. Primum, ante mortem Christi. Tunc simul viguit Synagoga vetus, & Ecclesia noua simul Baptismus & circumcisio: simul sacrificium Eucharistiæ, & sacrificia Mosaica: simul lex & Euangeliũ. Alterum, in morte Christi. Tunc expirauit Synagoga cum suis ceremoniis, & sacrificiis: tunc velum Templi scissum est in duas partes: tunc lex Mosaica abrogata est. Hoc docet Augustinus Epistola 19. ad Hieronymum, & Hieronymus ipse Epistola ad Augustinum, quæ est 11. inter Epistolas Augustini. & D. Thomas in 1. 2. q. 103. art. 3. ad 2. & alij passim. Tertium, post mortem Christi. Tunc Synagoga sepulta est: Tunc ceremoniæ & sacrificia Mosaica, quæ iam ante erant mortua, ceperunt festere: vel, ut Theologi loquuntur, ceperunt esse mortifera. An autem id factum sit statim ac immediate post mortem Christi, an vero post solennem Euangelij promulgationem in die Pentecostes, vetus controuersia est. Hieronymus tenet priorem partem; Augustinus posteriorem. Itaque secundum Augustinum, à tempore mortis Christi, vsque ad diem Pentecostes erant quidem mortua sacrificia Mosaica, i. erant abrogata, non erant utilia ad salutem, non habebant vim & energiam, quam antea habuerant: Sed tamen nondum erant mortifera, id est, nondum adferebant mortem spiritualem; adhuc poterant vsurpari sine peccato mortali. At post promulgatum Euangelium, ceperunt mortiferum factorem exhalare, & qui ea tunc vsurpasset, mortali peccato se obstrinxisset.

10. Ex dictis (semota hac controuersia inter Hieronymum & Augustinum) sumo efficax argumentum contra te in hunc modum: Si Synagoga cum suis ceremoniis, sacrificiis & legibus, expirauit in morte

A Christi, ut omnes fatentur, vel tunc orta erat Ecclesia cum suis legibus & Sacramentis, vel non erat. Si erat orta, falsum est quod tu asseris, primum ortam esse post Ascensionem Christi. Si non erat orta, necesse est, Iudæos deterioris fuisse conditionis post mortem Christi, quam ante erant. Nam ante habebant Synagogam; Sacerdotes, sacrificia, quæ poterant illis prodesse. Postea, hæc omnia erant abrogata, & inutilia. Nec tamen aliunde poterant habere subsidium, & nulla erat Ecclesia noua, in qua essent noui sacerdotes, noua sacramenta, nouum sacrificium.

11. Manet igitur certum ac indubitatum, Ecclesiam à Christo ædificatam esse in hac vita. Sed tamen obiter notandum est, successiue, & non vnico quasi instanti, ædificatam esse. Nam primo electi sunt Apostoli & Discipuli, (Matth. 4. 18.) Deinde Baptismus præceptus est, Ioan. 3. 5. *Amen amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non poterit introire in regnum Dei.* Postea, idem Baptismus vsurpatus, Ioan. 4. 1. *Ut autem cognouit Iesus, quia audierunt Pharisei, quod Iesus plures Discipulos facit, & baptizat quam Ioannes (quanquam Iesus non baptizaret, sed Discipuli eius) reliquit Iudæam.* Tandem, in vltima cœna, Sacramentum, & sacrificium Eucharisticum institutum, & Apostoli Sacerdotes ordinati sunt.

C Denique cruentum noui Testamenti sacrificium in ara crucis oblatum est: quo peracto, expirauit omnia sacrificia Mosaica: quia non erant nisi vmbra cruenti sacrificij crucis. Vmbra autem, præsentem lumine, cessare necesse est. Postremo, post resurrectionem Christi, potestas absoluendi à peccatis data est omnibus Apostolis, & Petrus totius Ecclesiæ Pastor constitutus est, loco Christi (Ioan. 21. 17.) Quæ autem postea contigerunt, pertinent ad alteram partem assertionis meæ, quæ iam sequitur. Igitur

12. Altera pars assertionis meæ est, Ecclesiam Christi, quæ ab ipso Christo fundata est, postea ab Apostolis auctam & propagatã esse. Quod etiam successiue factum est tribus modis. Primo, quia Apostoli, post acceptum Spiritum sanctum, solenniter promulgarunt Euangelium in Ierusalem, Act. 2. 17. Deinde, admiserunt gentiles ad fidem, & Ecclesiam Christi, Act. 10. 34. Denique post multos annos, facta diuisione, dispersi sunt per orbem terrarum, ut impleretur, quod dictum erat per Prophetam, Pl. 18. 5. *In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Et quod tunc factum est, etiã nunc fit. Nam & hoc tempore multi Apostolorum imitatores mittuntur in Indiam, Iaponiam, & alias prouincias, ut Ecclesia Christi noua semper accessione augeatur & propagetur.

13. Iam vides, Marce Antoni, in Ecclesiam Christi primo quidem admissos esse Apostolos, Discipulos, & alios plures ex populo Iudæorum, viuente adhuc Christo in terris. Deinde etiã gentiles accessisse post Ascensionem Christi, & accessuros vsque in finem mundi. Et hoc constat ex Euangelio, vbi Christus ait, Ioan. 10. 14. *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.* Ergo iam tunc habebat oues in suo ouili, id est, in sua Ecclesia, nempe conuersos ex populo Iudæorum. Nam de illis dicebat, *cognoscunt me meæ.* Quod de Gentilibus intelligi non potest. Illi enim non cognoscebant Christum eo tempore, id est, non credebant in Christum, non erant in ouili Christi, non erant in Ecclesia. Erant tamen accessuri: quia mox sequitur: *Et alias oues habeo, quæ nõ sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere.* Q. D. Gentiles non sunt in meo ouili, sed in ouili falsorum Deorum: Ex quo tamen eos adducam in meum ouile, per prædicationem Apostolorum. Et tunc erit vnum ouile Iudæorum & Gentilium: & vnus vtrorumque Pastor.

C A P. II.

Quando Christus ceperit esse caput Ecclesiae?

1. **T**Vais cepisse post Ascensionem. Sic enim scribitur, lib. 1. cap. 1. n. 3. *Regimen super Ecclesiam videtur Christo Domino à Patre donatum post illius glorificationem, & in caelos Ascensionem.* Et hoc necessario sequitur ex illo falso principio, quod iam refutatum est, Ecclesiam Christi, post Ascensionem ipsius ab Apostolis aedificatam esse. Nam si tunc primum aedificata est, necesse est Christum tunc primum cepisse esse illius caput. Quod etiam confirmas ex Apostolo, Ephes. 1. 20. ubi de Deo Patre & Christo sic ait: *Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dextram suam in caelestibus, supra omnem principatum & potestatem. Et omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quae est corpus ipsius.* Vnde concludis, Christum factum esse caput Ecclesiae, postquam constitutus est ad dextram Dei Patris. Ego contra oppono has duas conclusiones.

2. Prima conclusio. Christus cepit esse caput Ecclesiae, cum adhuc esset in hac vita. Ratio est, quia ipse in hac vita fundavit Ecclesiam, ut iam probatum est: Ergo in hac vita cepit esse illius caput: alioquin Ecclesia fuisset sine capite, quod est absurdum. Quod obicitur ex Apostolo, intelligendum est eo sensu, quo illud, Philip. 2. 8. *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genua flectatur, caelestium, terrestrium & infernorum: Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Quasi dicat: Christus per suam humilitatem & passionem hoc obtinuit à Patre, ut ascendens in caelum, exaltaretur super omnes creaturas, & ab omnibus palam agnosceretur, quis & quantus esset. Hinc non sequitur, quod tunc primum ceperit esse caput Ecclesiae militantis, ut tu perperam contendis, sed quod ceperit ab omnibus agnosci & honorari, tanquam caput omnis Ecclesiae, caelestium, terrestrium & infernorum. Nam antea, cum versaretur in hac vita mortali, tamen si reuera esset caput & fundator Ecclesiae, habebatur tamen abiectus & contemptibilis, ut ipsemet fatetur per Prophetam, Psal. 21. 6. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* At in ipsa Ascensione cepit exaltari, & gloriosus apparere, & ab omnibus tanquam filius Dei adorari. Tunc dictum est, Psal. 23. 7. *Attollite portas principes vestras, & eleuamini portae aeternales, & introibit Rex gloria. Quis est iste Rex gloria? Dominus fortis & potens: Dominus potens in praelio.* Nimirum, qui dixit: *Ego vici mundum.*

3. Habemus simile exemplum. Nam Christus ante Ascensionem, sedebat ad dextram Patris, id est, habebat aequalem cum Patre potentiam, gloriam & maiestatem (ut explicant Athanasius, Basilius, Cyrillus, Chrysostomus, Damascenus, & alij apud Bellarminum l. 3. de Christo cap. 15.) Et tamen scriptura non aliter videtur loqui, quam si primum post Ascensionem cepisset sedere ad dextram Patris. Quare hoc? Quia in hac vita mortali latebat Christi potentia, gloria & maiestas, & sub humana carne, tanquam sub vili pallio occultabatur. At per resurrectionem & Ascensionem, cepit fieri manifesta; non solum apud homines in terra, qui videbant illum ad caelum ascendentem (Act. 1. 9.) sed etiam apud Angelos in caelo, qui venerabundi & gratulabundi illum ad se venientem excipiebant. (Isa. 63. 1. & Philip. 2. 9.)

4. Secunda conclusio, Christus in caelo nunc existens, adhuc manet caput Ecclesiae militantis, & manebit usque in finem mundi. Hoc concedis quidem, sed

Opusc. Bec. Tom. II.

non eo sensu, quo nos. Nam ex tua opinione, Christus in caelo existens, per se exercet omnia, quae pertinent ad officium capitis, nec utitur opera vllius ministri. At secundum Catholicos non exercet omnia per se, sed quaedam per se, quaedam per Vicarios & Ministros suos quod cap. 4. fufius explicandum est.

5. Disputant Scholastici: An Christus, sicut dicitur caput, sic etiam dici possit membrum Ecclesiae? Aliqui negant; quia membrum videtur includere aliquam imperfectionem, quam non includit caput, nempe participationem virtutis à toto corpore. Hoc autem non conuenit Christo, quia nullam virtutem participat à corpore Ecclesiae. Ita D. Thomas in 3. dist. 13. q. 2. art. 1. ad vltimum.

6. Alij videntur hac distinctione: Ecclesia duobus modis spectari potest. 1. Pro tota congregatione fidelium, excepto capite. 2. Pro eadem congregatione cum capite. Priori modo, sicut non est pars Ecclesiae, ita nec membrum. Posteriori, & pars, & membrum, & caput. Ita Antisthodorensis & alij apud Vasquez. 3. p. tom. 1. diip. 48. cap. 1. Et colligunt ex illo 1. Corinth. 12. 27. *Vos estis corpus Christi, & membra de membro, id est, de Christo, qui est principale membrum.* Sed haec quaestio parui momenti est.

C A P. III.

An Christus sit caput Ecclesiae visibile?

1. **T**Vais inuisibile esse, non visibile, Et quidem duplici titulo. Primo, quia Christus cepit esse caput Ecclesiae post Ascensionem. At post Ascensionem, respectu nostri, inuisibilis est. Secundo, quia nullum habet actum capitis, nisi internum influxum gratiae. At hic actus est etiam inuisibilis. Verba tua paulo post citabo. Cur autem ita sentias, causa haec est. Catholici, quando probant Pontificem esse Vicarium Christi, inter cetera, vtuntur etiam hoc argumento: Christus dum esset in terris, erat visibile caput Ecclesiae: Ergo post Ascensionem, quando desit esse caput Ecclesiae visibile, debuit esse aliud caput visibile, loco Christi, alioquin forma gubernandi Ecclesiam esset mutata, quod est absurdum. Hoc argumentum te pressit. Itaque ne cogeres admittere, Pontificem esse visibile caput Ecclesiae, negasti Christum fuisse visibile caput Ecclesiae in terris. Quid Catholici sentiant, iam dicam.

2. Prima conclusio. Christus in hac vita existens, erat visibile caput Ecclesiae. Quod fuerit caput Ecclesiae, supra demonstratum est. Quod fuerit visibile, dupliciter proba: Primo, quia visibiliter Ecclesiam aedificauit, instituendo noua Sacramenta, ordinando nouos ministros & Sacerdotes, sanciendo nouas leges, offerendo nouum sacrificium in ara crucis. Secundo, quia eandem visibiliter gubernauit, docendo, monendo, increpando, corrigendo.

3. Hanc conclusionem, ut inconstans es, vno loco negas, altero admittis. Negas L. 1. cap. 1. n. 23. his verbis: *Christus nullum caput visibile vnquam munus in sua Ecclesia exercuit:* Admittis paulo post n. 24. cum ais: *Ego sande in Christi visibili regimine ordinatio, haec tantum obseruo: Sacramenta visibilia instituere, Ministros vocare & mittere, euangelizare, Ministros suos errantes corrigere & increpare, legem explicare, eamque à corruptelis vindicare. Alterius generis officia, à capite Christo, ut visibile erat, prodeuntia, ego cerè non reperio.*

4. Si nunc quaeram ex te, Antoni, an Christus in hac vita fuerit visibile caput Ecclesiae, necne? Respondebis. Fuit, non fuit: Fuit, quia visibilia Sacramenta instituit, Ministros misit, legem explicauit. Non fuit, quia nullum visibile capitis munus exercuit. Quae est aperta

contradictio. Quo vitio laborant omnes, qui ab Ecclesie unitate recedunt. Taceo, falsum esse, quod ais, Christum non exercuisse alia officia visibilis capitis, quam quæ à te enumerata sunt. Nam non solum explicavit legem Mosaicam. (Matth. 5. 21.) sed etiam novas leges Evangelicas sancivit de Baptismo & Eucharistia. Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* & Ioan. 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

5. Secunda Conclusio: Christus in cælo nunc existens, est caput Ecclesie inuisibile, quia per se non gubernat Ecclesiam visibili modo, sicut antea fecerat; sed tantum inuisibili, per internum influxum gratiæ. Hoc concedis. Ex hac & præcedenti conclusione duo colliguntur: 1. Ecclesiam Christi eo tempore, quo Christus vixit in terris, fuisse gubernatam à visibili capite, nempe ab ipso Christo, qui tunc visibiliter præsens erat. 2. Eandem Ecclesiam nunc etiam debere gubernari à visibili capite; alioquin forma gubernationis esset mutata, & consequenter non esset nunc eadem Ecclesia, quæ tunc fuit. Sicut non censetur manere eadem Respublica, quando forma gubernandi, prius fuit Monarchica, & postea incipit esse Aristocratica. De quo plura dicà c. 5.

C A P. IV.

Quod sit officium Christi, quatenus est caput Ecclesie.

1. Certum est, Christum non propriè, sed metaphoricè esse caput Ecclesie. Itaque explicanda est metaphora seu similitudo, quæ est inter caput & corpus, itemque inter Christum & Ecclesiam.

2. Tria spectari possunt in capite naturali, (vt notat D. Thomas 3. p. q. 8. art. 1.) nempe ordo, perfectio, & virtus. Ordo quidem, quia caput est primum seu supremum inter membra humani corporis. Perfectio autem, quia in capite vigent omnes sensus, tam interni, quam externi. Virtus denique, quia caput sua virtute gubernat reliqua membra, & vim motiuam ac sensitiuam illis suppeditat.

3. Hæc tria, seruata proportione, conueniunt etiam Christo, respectu Ecclesie. 1. Quia Christus est primus & supremus inter membra Ecclesie. 2. In Christo est plenitudo gratiæ. 3. Christus gubernat Ecclesiam, & habet vim influendi gratiam in membra Ecclesie, iuxta illud Ioan. 1. 16. *De plenitudine eius nos omnes accepimus.* De duobus prioribus non est inter nos contentio. De tertio est. Nam tu aliter sentis de gubernatione, quam Catholici. Quod sic ostendo.

4. Duo sunt modi, quibus caput humanum gubernat reliqua membra. Vnus, per internum influxum; qui in eo consistit, quod ex capite, tanquam ex fonte seu principio deriuantur spiritus sensitiui in reliqua membra. Vnde fit, vt reliqua membra possint vitam conseruare, & suas functiones exercere. Alter, per externam directionem, quæ in eo consistit, quod caput per intellectum, voluntatem, visum, auditum, & alios sensus, qui in eo vigent, dirigat reliqua membra in externis actionibus, ne aberrant: quo pacto per intellectum & voluntatem dirigit manus, ne quid illicitum committant: Et per visum dirigit pedes, ne in foueam incidant, & sic deinceps.

5. Hoc posito, quæstio est, An Christus, quatenus est caput Ecclesie, imitetur hos duos modos in gubernanda Ecclesia? Tu admittis priorem tantum modum, qui est per internum influxum gratiæ: negas posteriorem, qui est per externam directionem. Sic enim scribis L. 1. c. 1. n. 3. *Hoc regimen (Christi in Ecclesiam) to-*

tum est spirituale, nec eget corporali presentia sed influxu interna gratia peragitur. Et ibidem n. 12. *Totum ipsius regimen ab eo, vt à capite, diuinis influxibus absoluitur.* Et iterum n. 16. *Christus omnia munera capitis obit per se perfectissimè, in quibus nullis indiget ministris.* Hic excludis omnia externa munera, & consequenter externam gubernationem. Et solum admittis internam, quæ est per influxum donorum gratiæ.

6. At Catholici admittunt vtrumque modum cum D. Thoma, loco citato. Et meritò. Nam vterque modus in scriptura tam clarè explicatur, vt nullus sit dubitandi locus. Prior quidem (qui est per influxum donorum gratiæ) Rom. 12. 3. *Vnicuique sicut diuisi Deus mensuram fidei.* & 1. Corinth. 12. 4. *Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.* Et Ephel. 4. 7. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Et alibi itæpissimè.

7. Posterior vero (qui est per externam gubernationem) Ephel. 5. 22. *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir est, caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesie.* Ex quo loco constat, Christum esse caput Ecclesie, non solum eo sensu, qui iam explicatus est; sed etiam eo sensu, quo vir est caput mulieris. At vir est caput mulieris per externam gubernationem. Tenetur enim mulier in externis actionibus se dirigere iuxta imperium sui viri, qui est quasi Dominus ipsius. Vnde etiã Sara, virum suum Abraham, vocauit Dominum suum, Gen. 18. 21. *Dominus, inquit, meus verulus est.* Huc spectant sequentia testimonia, Gen. 3. 16. *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Et 1. Corinth. 13. 34. *Mulieres in Ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse sicut & lex dicit.* (loquitur de Lege ex Genesi iam citata) Et 1. Tim. 2. 11. *Mulier in silentio discat cum omni subiectione.* Et 1. Petri 3. 1. *Similiter & mulieres sint subditæ viris suis.*

8. Addo, nomen capitis, quando sumitur metaphoricè pro eo, qui gubernat, vtitur in scriptura sumi pro eo, qui gubernat per externam directionem, vt 1. Reg. 15. 17. *Nõne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es?* loquitur de Saule, qui factus erat Rex. Et Isaia. 7. 8. *Caput Damasci Rafin.* Et ibid. *Caput Samariae filius Romelia.* Vbi Rafin, qui erat Rex Syriæ, vocatur caput Damasci. Et Phacee, filius Romelia, qui erat Rex Israël, vocatur caput Samariae. Vtroque autem loco sumitur nomen capitis pro Rege, seu Principe, qui in externo regimine gubernat subditos. Et Isaia. 19. 15. *Nouerit Agypto opus, quod faciat caput & caudam.* id est, Agyptij non habebunt Regem, cui subiecti sint. Et Ier. 31. 7. *Exultate in letitia Iacob, & hinnite contra caput gentium,* i. cõtra Reges & Principes gentium.

9. Igitur Christus vocatur caput Ecclesie, non tantum propter internum influxum gratiæ, sed etiam propter externam gubernationem, quo pacto vir est caput mulieris: & Saul caput populi Israel, & Rafin caput Damasci, & Phacee caput Samariae, & vno verbo, Rex caput regni. Licet Regis gubernatio sit politica, Christi Ecclesiastica. Duo tamen notanda sunt. Vnum est, Christum, cum adhuc in terris esset, per se exercuisse vtrumque officium capitis in Ecclesia. Nam & per se donabat fidelibus internam gratiam: & similiter per se dirigebat & gubernabat illos in externis actionibus, quæ ad Ecclesie statum pertinebant. At nunc cum in cælis est, per se quidem præstat prius officium: posterius vero per Vicarium. Alterum, Christum dupliciter considerari posse. 1. Quatenus est Deus. 2. Quatenus est homo, Vtroque modo, per se præstat prius officium, sed diuersa ratione. Nam quatenus est Deus, per se physicè & effectiuè producit gratiam: quatenus homo, per se moraliter & meritò illam confert. Prior modus conferendi est illi communis cum Patre & Spiritu sancto:

posterior est illi proprius.

10. Hic obiter examinandæ sunt duæ Regulæ à te positæ, Lib. 1. cap. 1. n. 23. Prior est. *Quod Christus mortalis in terra visibiliter exercuit, hoc, & non aliud mortalibus hominibus, Ministris suis exercendum commisit.* Posterior, *Et quod ipse mortalis visibiliter non exercuit, neque mortalibus commisit, imò nec committere debuit, sed sibi, ut vero capiti & Domino referuauit, internam videlicet spiritualem influxum.* In his regulis, & tibi contradicis ipsi, & quædam falso asseris. Contradicis tibi, quia in posteriori supponis, Christum in hac vita mortali fuisse verum caput Ecclesiæ, & internum gratiæ influxum sibi referuasse. At alibi dicis, ut supra notauimus, Christum post ascensionem cepisse esse caput Ecclesiæ. Quæ duo non coherant inter se. Deinde falsum est, quod ais in priori regula Christum commisisse suis Ministris, quicquid ipse visibiliter in terra exercuit. Nam ipse visibiliter instituit Sacramenta, quod ministris suis non commisit. Similiter, è contrario falsum est, Christum nihil aliud commisisse suis discipulis, quàm quod ipse visibiliter exercuit. Nam commisit illis, ut irent in vniuersum orbem, & baptizarent omnes gentes, quod ipse visibiliter non exercuit.

C A P. V.

An non sit aliud caput Ecclesiæ præter Christum?

1. **N**on disputo iam speciatim de Petro vel Pontifice, de quibus postea dicturus sum, sed generatim inquirō, an sit aliquod visibile caput Ecclesiæ in hac vita, quod Christo sit subordinatum, & illius vicem gerat? Hic in vno consentis mecum, in altero discrepas. In eo consentis, quod nullam sit tale caput, si spectemus internum influxum gratiæ. Nam nullus hominū in hac vita est, qui per modum capitis possit internam gratiam nobis communicare sicut Christus communicat. In eo autem discrepas, quod ne quidem, quoad externam gubernationem, admittas vllū caput Ecclesiæ, loco Christi. Solum Christum absolutè vis esse caput Ecclesiæ, & præter illum, nullum alium, quicumque ille sit. In quo non solum dissentis à Catholicis, qui constanter docent, Pontificem esse caput Ecclesiæ, loco Christi; Sed etiam à Serenissimo Rege Angliæ (ad quem, tanquam ad Patronum confugisti) qui asserit Imperatorē in Imperio, & vnumquemque Regem in suo regno, esse Primatem seu caput Ecclesiæ, quoad externam gubernationem.

2. Tribus argumentis te oppugnabo, quibus generatim ostendam, oportere esse aliquod caput visibile Ecclesiæ, præter Christum. Postea diluam obiectiones, quas opponis. Primum sumitur ex analogia veteris ac noui testamenti hoc modo: Figura debet correspondere figurato, & umbra, seu rudis delineatio imaginis, debet correspondere ipsi imaginis, alioquin illam non representaret. At vetus Testamentum est figura seu umbra noui Testamenti: Ergo debet illi correspondere. Nemo dubitat. Iam vero Synagoga V. T. semper fuit gubernata ab vno visibili capite, nempe à summo Pontifice, cui reliqui omnes erant subiecti: Ergo etiam Ecclesia N. T. debet hoc modo gubernari, alioqui non esset correspondentia & analogia inter hanc & illam.

3. Hic discursus nititur triplici fundamento. Primum est, quod figura debeat correspondere figurato; & delineatio imaginis, ipsi imaginis. Ad quod duo requiruntur. 1. Ut quicquid est in imagine, representetur aliquo modo per delineationem imaginis: Et quicquid est in re figurata, representetur aliquo modo per figuram, seu typum illius. 2. Ut delineatio imaginis, qua talis, sit imperfectior ipsa imagine, & figura seu typus alicuius rei, qua talis, sit imperfectior, quam res ipsa, quæ per figuram significatur. Vnde sequitur à fortiori, quod quicquid perfectionis est in figura, debeat exactiori modo

Opusc. Bec. Tom. V.

esse in re figurata. Et quicquid perfectionis est in rudi delineatione imaginis, debeat exactiori modo esse in ipsa imagine. Hoc clarum est.

4. Alterum fundamentum est, quod vetus Testamentum sit figura seu umbra Noui Testamenti. Et ea, quæ contigerunt in Veteri Testamento, sint figuræ seu umbræ eorum, quæ contingunt in Nouo Testamento. Hoc expresse docet Apostolus 1. Cor. 10. 11. & Heb. 10. 1. Vnde speciatim sequitur, Synagogam V. T. fuisse figuram seu umbram Ecclesiæ N. T. Et Moysen, Mediatorē V. T. (Gal. 3. 19.) fuisse figuram seu umbram Christi Mediatoris N. T. (Hebr. 8. 6. & 9. 15. & 12. 24.) quod frequenter docet Augustinus, præsertim l. 83. quæstionum, quæst. 61. & serm. 49. de verbis Domini, cap. 6. & serm. 86. de tempore.

5. Tertium est, quod Synagoga V. T. semper gubernata fuerit ab vno visibili capite seu Monarcha, nimirum à Pontifice, cui reliqui omnes erant subiecti. Hoc patet ex libris Exodi, Leuitici, & Deuteronomij. Ac præsertim ex illo Deut. 17. 12. *Qui autem superbiebit nolens obedire sacerdotis imperio morte morietur.* Hoc admittunt, non solum Catholici, sed etiam Lutherani & Calvinistæ. Sic enim loquuntur Magdeburgenses Centur. 1. l. 1. c. 7. *In Ecclesia populi Iudaici vnus tantum erat lege diuina Sacerdos summus, quem omnes cogebantur agnoscere, eique parere.* Vide etiam Caluini L. 4. Inst. cap. 6. §. 2.

6. Igitur ex his principiis sic concludo: Omnis perfectio, quæ est in figura vel umbra alicuius rei, debet expressius & exactius esse in re ipsa: Ergo omnis perfectio, quæ fuit in Synagoga V. T. debet expressius & exactius esse in Ecclesia N. T. At gubernari ab vno capite seu Monarcha, est quædam perfectio, & quidem maior perfectio, quam gubernari à multis. Hæc autem perfectio fuit in Synagoga, ut ex dictis patet: Ergo exactiori modo debet esse in Ecclesia.

7. Quod autem maior perfectio sit, gubernari ab vno capite, quam à multis, communis Doctorum sententia est, apud Card. Bellarminum L. 1. de Pontifice. c. 2. Et confirmatur exemplo, quia perfectius est, mundū gubernari ab vno Deo, & regnum ab vno Rege, quàm si aliter fieret. Nam vbi vnus gubernat totam communitatem, ibi facilius seruetur pax inter subditos, & maior est consensus ad resistendum hosti, & regimen est magis stabile ac diuturnum. Vbi autem duo vel plures gubernant eum pari potestate, ibi facile oritur dissensio, tum inter gubernatores ipsos, quando quisque propriū sequitur iudiciū, tum etiam inter subditos, quorum aliqui sequuntur vnā factionem, alij alteram: Ac proinde non potest esse tanta vnio & concordia ad resistendum hosti, neque regimen esse tam stabile ac diuturnum iuxta illud Christi, Lucæ 11. 17. *Omne regnum in seipso diuisum desolabitur.* Et hoc docet quotidiana experientia apud aduersarios. Nam Lutherani & Calvinistæ, quia non agnoscunt vnum caput suæ religionis, cui se subiciant, dissecti sunt in varias partes, quæ nunquam componuntur.

8. Dices, Analogia, quæ est inter Synagogam & Ecclesiam, in eo consistit, quod sicut Synagoga habuit vnum caput, nempe Pontificem; ita Ecclesia habeat vnum caput, nempe Christū. Respondeo. Duplex analogia assignanda est: Vna, quoad internum influxum gratiæ; altera, quoad externam gubernationem. Prior in eo consistit, quod sicut Christus, per sua merita præuisa, contulit Synagogæ internam gratiam; ita per sua merita iam exhibita, multo abundantior gratiam conferat Ecclesiæ. Posterior in eo, quod sicut Moyses Mediator veteris Testamenti, fuit primum caput visibile Synagogæ, quoad externum regimen, ita Christus, Mediator Noui Testamenti, fuerit primum caput visibile Ecclesiæ, in externo regimine. Rursum, sicut post

mortem Moysi, semper perseueravit visibile regimen Synagogæ, ita post Ascensionem Christi semper perseueret visibile regimen Ecclesiæ.

9. Ex vtraque analogia colliguntur hæc. 1. Inuisibile caput Synagogæ & Ecclesiæ, quoad internum influxum gratiæ, esse idem, nempe Christum. 2. Visibile caput Synagogæ & Ecclesiæ, quoad externam gubernationem, esse diuersum. Nam visibile caput Synagogæ, ab initio fuit Moyses, cui postea successerunt Pontifices legales. Visibile autem caput Ecclesiæ, ab initio fuit Christus cuius locum postea supplevit Petrus, & eius successores. 3. Mose fuisse figuram Christi, quoad externam gubernationem. Nam sicut Moses fuit Legislator, Mediator & princeps in Veteri Testamento, ita Christus in nouo. 4. Pontifices Veteris testamenti fuisse typum seu figuram Pontificum Noui Testamenti. Nam sicut illi, in externo regimine, præsidebant toti populo Iudæorum, ita hi, toti populo Christianorum.

10. Secundum Argumentum sumitur ex iis scripturæ testimoniis, vbi Ecclesia comparatur cum exercitu bene ordinato. (Cant. 6. 3. *Pulebra es amica mea, suavis & decora, sicut Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.*) Item cum regno (Dan. 2. 44. *Suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur.*) Item cum ouili (Ioan. 10. 16. *Fiet vnum ouile, & vnus pastor.*) Item cum domo (1. Timot. 3. 15. *Viscias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui.*) Item cum humano corpore (1. Cor. 12. *Sicut corpus vnum est, & multa habet membra, ita & Christus.*) Si ita est, necessario sequitur, sicut exercitus bene ordinatus regitur ab vno Imperatore, regnum ab vno Rege, ouile ab vno Pastore, domus ab vno Patrefamilias, corpus humanum ab vno capite, ita etiam Ecclesiam gubernari ab vno Rectore. Nec satis est, si dicas, hunc vnum Rectorem esse Christum. Christus quidem Rector est, quoad internum influxum gratiæ, etiam si absens sit, sed non potest esse, quoad externam gubernationem, quando absens est. Igitur alius debet esse illius loco. Quod patet ex metaphoris iam allatis. Nam sicut in exercitu, quando procedit contra hostem, necessario debet adesse vnus supremus Dux, aut in eius absentia, aliquis illius Vicarius, qui omnia dirigat, & cui omnes reliqui obediunt, sic etiam seruata proportione fieri debet in Ecclesia. Alioquin non erit vnitas, sed diuisio, schisma & dissensio.

11. Exemplo rem declarabo. Sint in vno exercitu duo vel tres Imperatores cum pari potestate: quorum vnus decernat pugnandum esse cum hoste, alter, quiescendum, tertius, fugiendum, quid putas facturos milites? Alij cum hoc, alij cum alio conspirabunt. Tolleitur vnitas, orietur schisma, exercitus dissipabitur. Vis applicem? Sint in Ecclesia Christi, quæ vnica est, plures Episcopi cum pari potestate, qui nullum in terra superiorem agnoscant, vt tu fingis. Vnus eorum decernat, Ecclesiasticos non obligari ad cælibatum, alius contrariū statuatur, tertius in dubio relinquatur, quid hic faciet populus Christianus? quid Clerici inferiores, qui Episcopis subiecti sunt? Distrahentur in varias sectas & dissidia. Quis rediget illos ad vnitatem, si non est vnus aliquis superior, cui omnes teneantur obtemperare? An tu ipse, Marce Antoni? At reliqui Episcopi non audient te vnū: nec agnoscent te iudicem, sed parem. An illi potius? At neque tu illos agnosces, vt iudices, sed vt collegas, in æquali tecum potestate constitutos. Quis ergo? An generale Episcoporum Concilium? Sed quis illud sua auctoritate indicet? Quis omnes Christiani orbis Episcopos ad concilium conuocabit? Quis, si venire abnuant, legitime compellet? Nemo, si omnes pares sunt. Sed veniant sanè. Quis concilio præsidebit? Quis sententiam, cui omnes acquiescere debeant, pronuntiabit? Certe, vel vnus aliquis, vel plures, vel omnes simul, vel nullus.

Si vnus aliquis, vel plures, non parebis: alioqui, cur Pontifici, & multis alijs Episcopis illi adhærentibus non pares: cur refractarius es: Si omnes simul, quid si dissentiant: Si nullus, controuersia non finietur. Nul- lum igitur in Ecclesia, si omnes pares sunt, remedium est. Nec tu aliud præter fugam, reperisti.

12. Tertium argumentum sumitur ex institutione Christi, hoc modo. Primum regimen, quod Christus in Ecclesia instituit, fuit visibile & Monarchicum, quoad externam gubernationem. Nam ipsemet Christus, vt supra ostensum est, etiam ex tua concessione (in qua tamen inconstans es) tanquam supremum caput & Monarcha visibiliter suam Ecclesiam fundauit & gubernauit. Vel ergo post Ascensionem Christi, mansit visibile & monarchicum regimè, vel mutatum est. Si mansit, necesse est, Ecclesiam post Christi Ascensionem, semper gubernatam fuisse ab vno visibili Capite seu Monarcha, quod nos contendimus. Si mutatum est, planè sequitur, Ecclesiam ipsam mutata esse, nec eandem nunc esse, quæ olim fuit. Sicut enim quælibet Res publica censetur mutari, teste Philosopho, quando modus, seu forma gubernandi mutatur, sic etiam de Ecclesia statuendum est. Atqui absurdum est dicere, Ecclesiam Christi mutata esse: Ergo absurdum & illud, ex quo hoc sequitur.

13. Hoc argumento, quo vsi sunt Nicolaus Sanderus, & Cardinalis Bellarminus, sentis te premi. Et conaris dupliciter occurrere. Primum ais, semper mansisse eandem Ecclesiam, & eandem gubernandi formam. Quod declaras hac similitudine. Si Rex terrenus, peregrinè proficiscens, posset suis ministris animo & consilio adesse, eosq; singulis momentis instruere ac per eos totam regni gubernationem exercere, non secus, quàm si corpore præsens esset, certè in tali casu non indigeret Vicario, sed ipse per se diceretur gubernare suum regnum, sicut prius gubernabat, cùm præsens erat. Nec villo modo celeretur facta mutatio in gubernatione. At sic fit in Ecclesia. Nam Christus, tametsi post Ascensionem corpore absens sit, animo tamen ac directione præsens est: Et non minus instruit ministros suos, quàm olim, cùm præsens esset.

14. Hæc responsio non valet. Primum, quia falsum est, in tali casu, quem tu fingis, non mutari formam gubernandi. Nā prior forma est visibilis & externa: posterior inuisibilis & interna. In priori, Rex per externam vocem & directionem gubernat Ministros & subditos: in posteriori, per internam inspirationem. Quæ duæ formæ valdè inter se discrepant. Nam subditi in priori, si oritur aliqua controuersia, possunt ad suam Regem visibiliter recurrere, & clarè ipsius sententiam audire. In posteriori tenentur manere suspensi, quia Ministri Regis nihil aliud possunt litigantibus respondere, quàm se, per internam inspirationem humanam; scire mentem Regis absentis, quod non sufficit ad tollendas controuersias. Imò, merito possent subditi dubitare, an Ministri Regis non sint malitiosi, & fingant se scire, quod nesciunt. Secundò, falsum quoq; est, Christum absentem (sublato vicario visibili, qui ipsius loco sit) non minus instruere suos ministros, quàm si præsens esset. Nam si præsens esset, clarè & rotundè diceret, vel M. Antonium errare in doctrina de cælibatu, vel certè alios Episcopos, qui ab eo dissentiant. At nunc, cùm absens est, hoc non facit. Aut, si facit, quæro ex te, an te solum instruat, an alios solum Episcopos, an vtrosq;: Si te solum, Monarcha es, quia solus. Si alios solos, teneris illos audire. Si vtrosque, cur dissentitis: *Non est, dissensionis Deus, sed pacis.*

15. Dixi, sublato Vicario visibili. Nam illo admissio (sicut nos illum admittimus) fatemur Christum absentem non minus instruere ministros suos, quàm si præsens esset. Non quidem immediate per se, sed mediante suo Vicario, quem in terris habet. Nam per illum ita dirigunt Ministros suos, vt in doctrina, errare non possint, si

ipſius ſententiam ſequantur. Hoc ſenſu ſcribit D. Hieronymus, epiſt. 8. ad Demetriadem cap. 9. *Illud te pio charitatis affectu pramonendum puto, ut ſancti Innocentii, qui Apoſtolica cathedra ſucceſſor eſt, teneas fidem, ne peregrinam, quamvis tibi prudens callidaque videaris, doctrinam recipias.*

16. Videbas hanc tuam reſponſionem non ſubſiſtere: ideoque aliam adhibes, quæ priorẽ evertit. Ais, Eccleſiam Chriſti ædificatam eſſe poſt Chriſti Aſcenſionem, & ab eo tempore, ſemper manſiſſe eandem formam gubernandi. Chriſtum ſemper fuiſſe illius Monarcham ſeu caput inviſibile, per internam directionem: nunquam viſibile, per externam gubernationem. Sed hoc figmentum c. 1. ſatis fuſe refutatum eſt. Nunc ſolum addo hoc dilemma. Vel Chriſtus ab initio rexit ſuam Eccleſiam viſibiliter, vel non. Si rexit viſibiliter, falſa eſt poſterior tua reſponſio. Si non rexit viſibiliter, inanis eſt prior.

17. Multa obiicis (lib. 1. c. 1. n. 2. & ſequentibus) quorum aliqua iam refutata ſunt; reliqua hic refutanda. Primo obiicis illud Rom. 12. 5. *Muli vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autẽ alter alterius mẽbra.* Vbi Apoſtolus (vt tu argumentaris) nullum aliud caput agnoſcit, niſi Chriſtum: Et inter membra corporis, non minus includit Petrum, quàm alios fideles. Imo omnes fideles vult eſſe membra, non ſolum reſpectu Chriſti, ſed etiam reſpectu ipſorum inter ſe. Quod probas ex illis verbis, *Singuli autẽ alter alterius mẽbra.* Igitur & Petrus, & Pontifex ſunt membra corporis Eccleſiæ, non ſolum, ſi conferantur cum Chriſto, ſed etiam ſi conferantur cum aliis fidelibus. Non ſunt ergo caput Eccleſiæ. Reſpondeo, Apoſtolus diſerte ibi loquitur de Chriſto, quatenus eſt caput Eccleſiæ per internam influxum donorum gratiæ: Et ſic verum eſt, omnes fideles, etiam Petrum & Pontificem, eſſe membra, non caput. Omnes enim accipiunt gratiam à Chriſto, tanquam à capite: nullus à Petro vel Pontifice. Si autem ſermo ſit de Chriſto, quatenus eſt caput Eccleſiæ per externam gubernationem, tunc non ſolum ipſe, ſed etiam Petrus eſt caput: ille quidem primarium, & propria virtute, hic vero ſecundarium, & virtute ab illo participata.

18. Dices, Ergo Eccleſia erit biceps, quia habebit duo capita. Reſpondeo. Nihil hic nouum. Nam & Regnum Angliæ, poſſet hoc ſenſu, eſſe biceps, ſi Rex peregrè proficiſcens, relinqueret domi Vicarium, qui tantisper Regnum administraret. Et de facto, Regnum Luſitanæ biceps eſt, quia Regem abſentem habet, & Proregem præſentem: Vtrumque, vt caput in externo regimine; ſed alterum alteri ſubordinatum. Idem dico de Eccleſia. Biceps eſt, quia habet duo capita, primarium & ſecundarium. Accipe aliud exemplum ex Apoſtolo, Ephes. 5. 23. *Vir, inquit, caput eſt mulieris.* At mulier præter virum, qui caput ipſius eſt, habet etiam naturale caput in ſuo corpore. Igitur biceps eſt. Et tu ipſe. M. Antoni, tria habes capita. Vnum in tuo corpore, naturale: alterum in directione ſpirituale, Chriſtum: tertium in directione politica, Regem Angliæ, Nec vllum horum negare audeſ. Triceps igitur es. Non miraris?

19. Secundò obiicis. Sicut caput & reliqua membra hominis conſtituunt vnum integrum corpus naturale; ita Chriſtus & Eccleſia conſtituunt vnum integrum corpus myſticum, quod conflatum eſt ex capite & membris, (Corinth. 12.) Ergo omnes, præter Chriſtum, qui caput eſt, ſunt membra corporis Eccleſiæ: Ergo nullus, præter Chriſtum, eſt caput Eccleſiæ. Reſpondeo. Hæc obiectio ſoluitur eodem modo, quo prior. Nam caput poteſt dupliciter conferri cum membris. Primo, quoad internam influxum, qui procedit à capite in reliqua membra: Et ſic vnius corporis vnum

eſt caput. Secundo, quoad externum regimen: Et ſic vnius corporis poſſunt eſſe duo capita. Quo pacto corpus mulieris habet vnum caput, à quo recipit influxum ſpirituum ſenſitiuorum: habet duo, à quibus regitur in externis actionibus. Nam & à proprio capite naturali, & à viro, qui caput ipſius mortale eſt, gubernatur. Idem eſt de Eccleſia. Habet vnum caput, quoad influxum gratiæ: habet duo, quoad externam gubernationem quorum vnum ſupplet vices alterius. Et priori modo ſolus Chriſtus eſt caput: reliqui omnes ſunt membra: poſteriori, non ſolum Chriſtus, ſed etiam Petrus eſt caput: qui tamen priori modo erat membrum, & non caput.

20. Quando ergo obiicis ex Apoſtolo, quòd Chriſtus & Eccleſia conſtituant vnum integrum corpus myſticum, quod ex capite & membris conflatum eſt: hoc intelligi debet priori ſenſu. Nam Apoſtolus loco à te citato, diſerte loquitur de Chriſto, quatenus eſt caput Eccleſiæ, quoad internam diuiſionem donorum gratiæ, vt in textu patet. Et ſic concedo, vt iam ante conceſſi, omnes, præter Chriſtum, eſſe membra Eccleſiæ: Et nullum præter Chriſtum, eſſe caput Eccleſiæ. Quod ſi ſimilem obiectionem facias de Chriſto, quatenus eſt caput Eccleſiæ per externam gubernationem: primo quidem, teipſum oppugnabis, quia tu negas Chriſtum eſſe eiufmodi caput. Deinde facillime diſſoluetur obiectio ex noſtra parte. Nam Chriſtus cum ſuo Vicario erit Caput: reliqui omnes, membra. Sicut ſit in regno Luſitanæ. Rex cum ſuo protege eſt caput regni: alii membra.

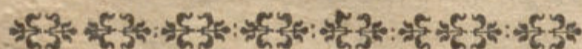
21. Tertio obiicis. Patres non agnoſcunt vllum caput Eccleſiæ, niſi Chriſtum, vt Auguſtinus lib. de Vnitæte Eccleſiæ, cap. 2. & 4. & Tract. 108. in Ioannem, & lib. de Paſſionibus, cap. 13. Gregorius in Pal. 5. pœnitentialem, & lib. 4. epiſt. 38. & Chryſoſtomus hom. 11. in Epiſt. ad Ephesios. Et probant ex illo Eph. 4. 15. *Crefcimus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubmiſtrationis, ſecundum operationem in meſuram vniuſcuſque membri, augmentum corporis facit in adificationem ſui in charitate* Reſpondeo. Eadẽ eſt ſolutio. Nam Apoſtolus loquitur de Capite Eccleſiæ, quod internam gratiam influit in alia membra. Et tale Caput eſt ſolus Chriſtus. Idem docent Patres à te citati. Non negant tamen quin præter Chriſtum ſit aliud Caput viſibile, quod in externo regimine gubernat Eccleſiam. Imò expreſſe affirmant, vt ſequenti libro cap. 4. videbimus.

22. Quarto obiicis. Chriſtus eſt ſacerdos in æternum, vt paſſim docet ſcriptura, (Pl. 109. 4. & Heb. 7. 17.) *Quid ergo neceſſe eſt, inquis, dare illi Vicarium, vel ſucceſſorem in terris? Cur ſummũ hic Pontificem querimus, ſi Chriſtus Sacerdos & Pontifex noſter ſempiternum habet ſacerdotium, & Pontificatum ſempiternum?* Reſpondeo. Si ex eo præciſe, quod Chriſtus dicatur eſſe Sacerdos in æternum, contendis probare, nullum eſſe Pontificem, niſi Chriſtum, poteris ſimiliter probare, nullum eſſe Sacerdotem, niſi Chriſtum. Vbi ergo tuum ſacerdotium? Vbi tuus Episcopatus? Sed ad rem. Apoſtolus loco citato offendit Chriſtum, qui eſt Sacerdos & Pontifex Noui Teſtamenti, dupliciter diſſerre à Sacerdote & Pontifice Veteris Teſtamenti. 1. Quia Pontifex Veteris Teſtamenti erat mortalis. Chriſtus poſt Reſurrectionẽ, immortalis. 2. Pontifex Veteris Teſtamenti, quando moriebatur, indigebat ſucceſſore: Chriſtus, quia non moritur, non indiget ſucceſſore. Neque nos Catholici, vt tu inuidioſe fingis, damus illi ſucceſſorem, ſed Vicarium & Miniſtrum, Quæ duo valde diſtinguntur. Nam ſucceſſor, ſuccedit cum pari poteſtate, vt ſucceſſor Regis in regno, ſucceſſor Imperatoris in Imperio, ſucceſſor Aaronis in ſacerdotio legali. Nemo autem ſuccedit Chriſto cum pari poteſtate. At Vicarius aut miniſter non habet

parem potestatem cum eo, cuius Vicarius aut minister est, sed delegatam. Sicut ergo non pugnat, Christum habere Sacerdotes, tanquam Ministros in oblatione sacrificii Eucharistiae: ita non pugnat, habere Ministros & Vicarios in externa Ecclesiae gubernatione. Inter hos Ministros vnus supremus est, qui dicitur Pontifex. Quid hic mali est? Nihil penitus.

23. Ex his tuis obiectionibus propono hoc dilemma: Vel aliquid probant, vel nihil. Si nihil, frustra à te adferuntur. Si aliquid, æquè procedunt de Rege, ac de Pontifice. Si ergo conuincunt Pontificem non esse caput Ecclesiae, eo quod solus Christus sit Caput Ecclesiae: etiam conuincunt Regem non esse Caput Ecclesiae, propter eandem causam. Si autem hoc conuincunt, iam iterum tibi contradicis: Vna pars contradictionis est hæc Solus Christus, & nemo præter Christum, est Caput Ecclesiae. Altera est hæc: Non solus Christus, sed etiam quilibet Rex in suo regno, est Caput Ecclesiae. Priorem habes in obiectionibus iam allatis. Posteriores lib. 1. cap. 12. n. 43. his verbis: *In quolibet regno Rex potest merito, in bono sensu Catholico, dici esse Caput, id est, supremus gubernator Ecclesie totius regni sui.* Quod tamen negant Tookerus & Burhillus Theologi Anglicani. Vide, quid illis in Anglia respondere debeas.

24. Hæc generatim dicta sint de Capite Ecclesiae. Ex quibus constat, Christum esse caput Ecclesiae, tam visibile, quam inuisibile. Visibile quidem, quia vel per se, vel per Vicarium suum visibiliter gubernat Ecclesiam. Inuisibile, quia per internum influxum fidei, spei, charitatis, & aliorum donorum spiritualium inuisibiliter viuificat & vegetat membra Ecclesiae. Deinceps speciatim quaerendum est, an Petrus fuerit visibile caput Ecclesiae, præ aliis Apostolis.

LIBER SECVNDVS.

DE PRIMATV
PETRI.

1. **H**æc tria, ut nosti, M. Antoni, pro eodem vsurpari solent: 1. Petrus est visibile caput totius Ecclesiae, loco Christi. 2. Petrus est Vicarius Christi in regimine totius Ecclesiae. 3. Petrus habet Primatum totius Ecclesiae. Quæ omnia bilem tibi mouent: & velles sublata esse, ne cogaris Pontificem, Petri Successorem, pro tali agnoscere. Itaque sic statuis. 1. Nullum esse caput Ecclesiae, præter Christum. 2. Spiritum sanctum proprie esse Vicarium Christi in regimine Ecclesiae, nõ Petrum. 3. Petrum nõ habere Primatum Ecclesiae. Ne tamè planè videaris exorbitare, tribuis illi aliquem Primatum: non illum, què nos illi tribuimus, sed alium, qui à te confictus est. Nos dicimus, Petrum habere Primatum Ecclesiasticæ potestatis & iurisdictionis. Tu dicis, habere Primatum ætatis, vocationis & feruoris. Nec aliud agnoscis. Et omnia argumenta, quæ à nostris adferuntur ex Scriptura, Patribus, Conciliis, & Canonibus, pro Primatu Petri, putas per Primatum à te confictum, dissolui, vel saltem eludi posse. Primatus autem iste, te interprete, in eo consistit, quod Petrus omnes Apostolos præcesserit ætate, vocatione ad Apostolatũ, & feruore Charitatis.

2. De primo puncto iam dictum est: & clarè de-

monstratum, aliud caput visibile, præter Christum admitti oportere. De reliquis duobus hic agendũ, hoc ordine. 1. Demonstrandum, Spiritum sanctum non esse proprie Vicarium Christi, in regimine Ecclesiae, sed Petrum cum suis successoribus. 2. Refellendus est Primatus Petri, quem tu fingis. 3. Asstruendus verus Primatus ex Scriptura, Patribus, & aliunde. 4. Diluendæ obiectiones contrariæ.

CAPVT. I.

Quod Spiritus sanctus proprie non sit Vicarius Christi.

1. **T**V quidem, lib. 1. cap. 4. numero 2. disertè asseris, non Petrum, sed Spiritum sanctum proprie esse Vicarium Christi in Regimine Ecclesiae, sed Theologi Parisienses hanc tuam assertionem censent esse erroneam, periculosam, & hæresin Macedonii expressè redolentem. Et sic est. Nam Vicarius, proprie loquendo, (sicut tu loqueris) minor seu inferior est eo, cuius est Vicarius. Si ergo asseris, Spiritum sanctum proprie esse Vicarium Christi, sicut reuera asseris, consequenter debes asserere, Spiritum sanctum esse minorem Christo. Hæc autem est hæresis Macedoniana.

2. Quod autem Vicarius, proprie loquendo, minor sit eo, cuius est Vicarius, certum est ex communi hominum vsu & conceptu: non solum apud Catholicos, sed etiam apud Aduersarios. Nam quando Calvinus ait, Christum esse Vicarium Dei Patris: Calvinistæ hoc interpretantur de Christo, secundum humanitatem, non autem secundum Diuinitatem: Ne cogantur concedere, Christum secundum Diuinitatem, minorem esse Patri, quæ est hæresis Ariana. Supponunt ergo, Vicarium proprie loquendo, minorem esse eo, cuius est Vicarius. Quod & tu expressè supponis lib. 4. cap. 1. n. 4. vbi citas testimonia quorundam Patrum, qui Pontificem appellant Vicarium Petri. Et inde concludis, Pontificem Petro inferiorem esse. Vel ergo bene concludis, vel malè. Si malè, nihil efficis. Si bene, supponis Vicarium minorem esse eo, cuius Vicarius est: & consequenter, si Spiritus sanctus proprie est Vicarius Christi, minorem esse Christo. Hic non potes euadere, nisi te ipsum neges.

3. Addam duo dilemmata. Vnum: vel Spiritus sanctus proprie est Vicarius Christi secundum humanitatem, vel secundum Diuinitatem. Si prius, sequitur Spiritum sanctum minorem esse Christo homine: Et similiter Deum esse Vicarium hominis: quod est plane absurdum. Si posterius, sequitur Christum secundum Diuinitatem, & non secundum humanitatem esse caput Ecclesiae: quod est æquè absurdum. Est enim Caput secundum eam naturam, secundum quam meritis est exaltari, & caput Ecclesiae agnosci, vt supra dictum est. At meritis est exaltari secundum humanitatem. Ergo secundum humanitatem est Caput Ecclesiae. Vnde Augustinus lib. 1. de Trinitate c. 12. ait. *Christus secundum formam Dei, primogenitus omnis creatura: secundum formam serui, caput corporis Ecclesiae.*

4. Alterum: Vel Spiritus sanctus proprie est Vicarius Christi in externo & visibili regimine Ecclesiae, vel in interno & inuisibili. Non prius, quia non gubernat Ecclesiam per se visibiliter, sicut Christus in hac vita gubernauit. Nec posterius, quia internum regimen Ecclesiae consistit in interno influxu donorum gratiæ, vt tu ipse fateris. Hunc autem influxum præstat Christus, vel meritorie, quatenus est homo: vel physice & effectiue quatenus est Deus, vt lib. 1. cap. 4. §. 9. dictũ est. At Spiritus sanctus neutro modo potest esse ipsius Vicarius.

Non priori, quia non meretur nobis gratiam. Imò, cum purus Deus sit mereri non potest. Nec posteriori, quia tamen illi effectiue producat gratiam, tamen illa productio est communis tribus personis, iuxta axioma Theologorum. *Opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa.* Ergo nulla causa est, cur in tali productione Spiritus sanctus sit potius Vicarius Filii, quam Pater, aut Filius sit Vicarius Spiritus sancti.

5. Quod sic clarius explico. Productio donorum gratia non procedit à Patre, quatenus Pater est: nec à Filio, quatenus Filius est: nec à Spiritu sancto, quatenus Spiritus sanctus est: sed procedit à Patre, Filio, & Spiritu sancto, quatenus sunt vnus Deus. Itaq; non sunt tria principia illius productionis, sed vnum. At vnum principium, quã tale, non potest dici proprie Vicarius sui ipsius. Ergo nec Spiritus sanctus, quatenus est Deus, potest proprie dici Vicarius Christi, quatenus ille similiter est Deus. Nam vterque est vnus & idem Deus.

6. Obiciis illud Ioan. 14. 46. *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecunque dixero vobis.* Et c. 16. 7. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos.* Hinc inferis, Spiritum sanctum missum esse, vt esset loco Christi, seu vt esset Vicarius Christi. Respondeo. Non rectè hoc inferis. Missus quidem est, vt doceret Apostolos: non tamen, vt proprie esset Christi Vicarius. Hoc satis clare paulo ante ostensum est. Et tu ipse, vt soles esse inconstans, idem fateris lib. 1. c. 1. n. 16. vb. de Christo, in caelo iam existente, sic scribis: *Omnia munera capitis & Regis obit per se perfectissime.* Certe, si omnia per se obit non obit, per Vicarium. Ecce in quantas angustias te coniciis.

7. Forte vtgebis illam particulam, *in nomine meo*, id est, vt sit Vicarius meus. Respondeo. Varia est explicatio illius particulæ. Prima, Pater mittet Spiritum sanctum, *in nomine meo*, id est, in gloriam nominis mei. Ita Theophylactus in illum locum. Et colligitur ex illo Ioan. 16. 14. *Ille (Spiritus sanctus) me clarificabit: quia de me accipiet, & annuntiabit vobis.* Altera, in nomine meo, id est, propter meritum meum. Ita Toletus annotat. 26. in cap. 14. Ioannis. Quo sensu etiam dictum est. Ioan. 14. 13. *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Tertia, in nomine meo, id est, ad opus vel negotium meum perficiendum. Ita Toletus ibidem. Duæ priores explanationes nihil te iuuant. Circa tertiã notandum est, Christum multa per externam vocem dixisse Apostolis de sua passione, morte, resurrectione, & aliis mysteriis, quæ ipsi tunc non intelligebant (Lucæ 18. 34. & alibi.) At postea, quando per internam vocem Spiritus sancti, illustrati sunt, ceperunt intelligere, & toti mundo promulgare. Et hoc est, quod ait Christus: *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecunque dixero vobis.* Græce est, Quaecunque dixi vobis, Sensus est: Quæ à me externa voce dicta sunt, & à vobis non intellecta, intelligetis ex interna suggestionem Spiritus sancti, qui à Patre mittendus est in nomine meo, id est, ad perficiendam doctrinam, quam ex me audistis. At hinc non sequitur, Spiritum sanctum proprie esse Vicarium Christi (non enim est minor Christo) sed perfectiori modo docuisse Apostolos per internam suggestionem, quæ ipsi audierant à Christo per externam vocem.

CAP. II.

Refellitur Primatus Petri à Marco Antonio confictus.

1. **T**V fingis, Primatum Petri in eo consistere, quod fuerit primus ætate, vocatione & feruore, inter

omnes Apostolos. Sic enim scribis li. 1. cap. 5. n. 7. *Inuenio ego Petrum Primatum aliquem, circa tamen Principatum potestatiuum, & iurisdictionalem, esse consecutum: nimirum ex ætate, ordine vocationis, amoris feruore, & propriis virtutibus.* Et n. 18. *Cur itaque Petrus multa, primaria quadam auctoritate, ageret aut diceret, in Primatum ipsius referunt Patres, quia nimirum primus erat ætate, vocatione, ac virtute.* Et n. 19. *Atque hunc solum Primatum conuincunt, & non alium maiorem, plurima diuina scriptura & sanctorum Patrum loca, quæ postea recensebimus.* Et cap. 9. num. 1. in fine. *Caput Apostolorum fuit Petrus, quia primus erat ætate, vocatione & dignitate: non auctoritate & iurisdictione.* Et n. 2. *Petrus & ætate, & vocatione, & familiaritate cum Christo, erat primus, & quasi Apostolici Collegii Decanus, Preses & caput.* Et num. 20. *Erat primus ætate, primus in ordine Apostolorum, primus feruore & zelo.*

2. Ego contra contendo. Primo, maiorem illi Primatum deberi, qui consistit in potestate, & iurisdictione, Quod sequentibus capitibus demonstrandum est. Secundo, Primatum, quem tu fingis, partim incertum, partim fallum, partim insufficientem esse. Quod sic demonstro.

3. Primo, incertum est, an Petrus fuerit ætate senior quam alii. Nam multi putant Andream fuisse seniore, vt Epiphanius hæresi 51. Baronius tomo 1. Annalium, anno 31. §. 23. Lorinus in cap. 1. Act. 5. 13. Serarius in Tractatu de Apostolis, & plures alii. Tu quidem citas pro te Cassianum & Chrysostomum, sed eos citando, non efficis rem certam, quam ego incertam dixi. Quod tu ipse fateris his verbis: *Quis enim diem Natiuitatis horum duorum fratrum notatum vidit? Quis interrogauit eorum parentes? Recte.* Si ergo incertum est, etiam te astipulante, an Petrus fuerit senior ætate, quam Andreas; certe Primatus ætatis, quem tu Petro tribuis, certus esse non potest. Et æque promptum erit mihi asserere, Andream fuisse seniore, quam tibi, Petrum fuisse seniore. Vnde sequitur, te in arena, non in petra, Primatum Petri ædificare: ac proinde, non prudentem, sed stultum architectum esse (Matth. 7. 22.)

4. Porro Cassianus, quem tu citas, tibi contrarius est. Tamen si asserat, Petrum ætate seniore esse: non tamen Primatum Petri ponit in ætate, sed Principatu. Sic enim scribit lib. 3. de Incarnatione Domini cap. 12. *Interrogemus, non incipientem aliquem puerulum, cuius institutio iudis, sed summum illum, & inter Discipulos Discipulum, & inter Magistros Magistrum, qui Romana Ecclesia gubernaculum regens, sicut fides habuit, ita & Sacerdotij Principatum.* Die nabis ergo: *Princeps Apostolorum Petrus, dic quemadmodum Ecclesie credere Deum debeant: æquum est enim, vt doceas nos doctus à Domino, & aperias nobis ianuam, cuius clauem accepisti.* In erroganti ergo Domino, quem cum crederent Discipuli, respondit primus Apostolorum Petrus, vnus vsque pro omnibus. Idem enim habuit vnus responsio, quod habebat omnium fides. Sed primum deuit respondere, vt idem esset ordo responsionis qui erat honoris: & ipse antecederet confessione, qui antecederat ætate. Hæc quidem postrema verba tu citasti, quia videbantur tibi patrociniati: Sed priora omisit, quia aperte tibi contraria sunt. Nam ex illis constat, Primatum Petri, ex sententia Cassiani, non consistere in ætate, sed in sacerdotij Principatu.

5. Nec Chrysostomus à te citatus tibi fauet. Nam & ille Primatum Petri non tribuit prærogatiuæ ætatis, sed potestatis & iurisdictionis, quod tu ipse conquereris li. 1. c. 9. n. 19. cum ais: *Chrysostomus plurimum inclinare videtur potestati supremæ Petri Principatum.* De quo plura cap. 4. & 6.

De Primatu vocationis.

6. **I**am vero de Primatu vocationis sic scribis lib. 1. c. 5. n. 10. *De ordine vocationis neminem habemas, qui sese nobis opponat. Omnes enim facile concedunt, ad Apostolatam primum omnium Petrum fuisse à Christo vocatum & admissum.* Quod confirmas ex Euangelio, Matth. 4. & Lucæ 5. sed triplex mendacium committis. Vnum in assertionem: Alterum in confirmationem: Tertium in citationem Patrum. Quæ omnia constabunt ex iis, quæ iam dicturus sum.

7. Triplex quasi vocatio distinguenda est. Prima, qua Andreas, Petrus, Philippus, & Nathanael, non quidem propriè vocati, sed tamen admissi sunt ad Christum, tanquam familiares auditores: non eo animo, vt cum ipso constanter manerent; sed visuri, vbi habitaret, & quid diceret. Et in hac vocatione, vel potius admissione, Andreas præcessit Petrum, Philippum & Nathanaelem, vt expressè habetur, Ioan. 1. 41. Et omnes Patres, te etiam consentiente, idem sentiunt.

8. Secunda, qua propriè vocati sunt à Christo, tanquam Discipuli cum illo per mansuri. Et sic Petrus & Andreas simul, seu, eodem tempore vocati sunt: Et post illos Iacobus & Ioannes simul, Matth. 4. 18. *Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piscatores) & ait illis. Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominũ. At illi continuo, relictis retibus secuti sunt eum.* Et procedens inde, vidit alios duos fratres: Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in navi cum Zebedæo Patre eorum, reficientes retia sua: & vocavit eos. Illi autem statim, relictis retibus, & patre secuti sunt eum. Ex hoc loco, quem tu citas pro Primatu vocationis Petri, aperte colligitur, Petrum & Andream simul fuisse vocatos; & non prius Petrum quam Andream. Itaque falso citas hoc testimonium pro Primatu Petri asserendo. Nec vllus Patrum in hac re tibi astipulatur.

9. Tertia, qua propriè vocati sunt, tanquam Apostoli: vel, quod idem est, qua ex numero Discipulorum electi sunt ad Apostolatam, veluti ad altiorem gradum. Sic omnes duodecim simul, seu, eodem tempore, electi sunt. Lucæ 6. 13. *Et cum dies factus esset, vocavit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit.* Sine dubio, eodem tempore illos elegit. Et hoc sensu Patres dicunt omnium Apostolorum electionem fuisse parem. Melchisedes in Epist. ad Episcopos Campaniæ: *Licet cunctorum Apostolorum par esset electio; Beato tamen Petro concessum est, vt aliis præmineret.* Et Iulius I. in Epist. ad Episcopos Orientales. *Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quedam discretio potestatis: Et cum omnium par esset electio, vnus tamẽ datum est, vt ceteris præmineret.* Certe, hi duo Patres non ponunt præminentiam Petri in vocatione, vt tu facis; sed in discretione potestatis. Nam in vocatione volunt omnes Apostolos esse æquales.

10. Vides ergo, Marce Antoni, nusquam Petrum ante omnes alios, prius tempore vocatum esse. Sed obiicis, id factum esse, Lucæ 5. 10. vbi Christus in nauicula Petri docens turbas, & faciens miraculum in captura piscium, primo vocavit Petrum, deinde Iacobum & Ioannem: Et mox addit: *Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum.* Respondeo. Hic locus nihil te iuuat. Primo, quia tu coniungis hunc locum cum loco Matth. 4. quasi eadem historia vtrouque, & apud Matthæum, & apud Lucam descripta sit. Si ita est, necessario sequitur, non Petrum solum, sed Petrum & Andream simul, eodem tempore vocatos esse. Hoc enim expressè habet Matthæus, vt iam ante ostensum est. Quæuis ergo Lucas non exprimat nomen Andream, sed solum Petri, tamen quia Matthæus expressè ponit vtriusque nomen, consequens est, vtrumque eodem

tempore vocatum esse, si eadem apud Lucam & Matthæum historia est. Si autem non est eadem (quod probabilius est) nihil penitus ex loco Lucæ conuincet. Nam ibi non legimus, à Christo vocatos, sed viso miraculo captorum piscium, sponte eum secutos esse, vt bene aduertit Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum cap. 17. circa finem, & Maldonatus in cap. 4. Matthæi. v. 18. Nec tamen secuti sunt, vt tu loqueris, cum perfecta adhesionem ad latus Christi; sed cum animo reuertendi ad piscationem, vt loquitur B. Pater Ignatius in libello exercitiorum spiritualium, (quem vtinam melius legis & obseruasses. Intelligis, quid velim. Neque obstat illa verba, *Relictis omnibus secuti sunt eum*: quia nõ significant perpetuam abdicationem rerum omnium) de qua loquitur Petrus Matth. 19. 27. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te* (sed temporariam sequelam; vt sensus sit, *relictis omnibus*, id est, desertis tantisper nauibus ac retibus, *secuti sunt eum*.) Quo sensu intelligitur etiam illud de muliere Samaritana Ioann. 4. 28. *Reliquit ergo hydriam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunque fecit: unquid ipse est Christus.* Vide Maldonatum in illum locum.

11. Quod autem Patres interdum asserant, Petrum fuisse primum in ordine Apostolorum, hoc eo sensu debet intelligi, quo illud Matth. 10. 2. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc; Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.* Vbi particula, *Primus*, non significat Petrum fuisse primum ordine vocationis, sed ordine dignitatis & eminentiæ. Sicut in simili exemplo explicat Augustinus, 10. de verbis Domini, cap. 3. circa illud Apostoli Pauli 1. Timoth. 1. 15. *Christus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere, quorum primus Ego sum.* Sic enim loquitur: *Ante Paulum non erant peccatores? Certe vel ipse Adam ante omnes: & plena peccatoribus terra deleta diluuiio. Et deinceps, quam multi? Vnde ergo verum est, Ego primus sum: Primum se dixit, non peccatorum ordine, sed peccati magnitudine. Quomodo inter Advocatos primus est iste, nõ quia plures annos habet, ex quo causas egit; sed quia, ex quo cepit, ceteros superauit.* Idem dico de Petro. Primus est Apostolorum non annorum spacio, sed officij dignitate: non quia diutius vixit in Apostolatu: sed quia, ex quo cepit ceteros superauit. Et sic sentiunt Patres.

12. Sed obiicis, quosdam Patres aliter sentire, nempe, Petrum ordine temporis fuisse vocatum ante omnes alios Apostolos. Sunt autem hi Patres, quos allegas pro hac sententia: Epiphanius, Cyprianus, Clemens, Hilarius, Gregorius, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Chrysostomus. Respondeo. Vt ostendas hos Patres pro te esse, duo tibi præstanda sunt. Primo; quod dicant Petrum, ordine temporis, ante alios vocatum esse. Secundo, quod in eo constituent Primatum Petri, vt tu facis. Si in alterutro deficiis, frustra laboras, Audiamus ergo, quid dicant Patres.

13. Ex Epiphanio, hæresi 51. citas hæc verba: *Occursus Andream primo contigit; cum minor esset Petrus tempore ætatis. Postea enim vrsus, quando perfecta renuntiatio facta est, ipse fratrem suum præcessit.* Respondeo. Vel vera sunt, quæ hic dicit Epiphanius, vel falsa. Si vera, iam verum est, Petrum ætate minorem esse, quam Andream, quod tu negas. Verũ igitur negas, Si falsa, cur adducis? Forte dicturus es, priorem partem, quæ tibi contraria est, falsam posteriorem, quæ tibi fauet, veram esse. Quid si ego è contrario dicam, hanc falsam, illam veram esse? Eodem iure hoc dixerim, quo tu illud. Sed non opus est hoc effugio. Sic potius dicam. Posterior pars, quam tu vrges, nihil te iuuat. Primo, quia non asserit expressè, quod tu asseris, Petrum vocatum fuisse ad Apostolatam, ante Andream; sed Petrum in perfecta renuntiatione præcessisse Andream. Quod commode intelligi potest hoc

sensu; Petrum externa voce, primum omnium professum esse perfectam renunciationem, cum dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Sicut etiam primus omnium, externa voce, confessus est fidem diuinitatis Christi, cum dixit: *Tu es Christus Filius Dei uiui.* Nec uidetur aliter intelligi posse. Nam illa perfecta renunciatio, de qua loquitur Epiphanius, non consistit in externa abdicatione rerum temporalium; quia in illa Petrus non praecessit, Andream, cum uterque simul ac eodem tempore reliquerit sua retia, iuxta illud, Matth. 4. 20. *At illi ceterum, relictis retibus, secuti sunt eum.* Ergo debet consistere in sincera professione perfectae renunciationis, de qua iam dictum est. At hinc non consequitur, quod tu vis. Non enim valet haec consequentia: Petrus, inter Apostolos, primus omnium professus est fidem diuinitatis Christi, & perfectam renunciationem rerum temporalium: Ergo primus omnium vocatus est ad Apostolatatum.

14. Sed, etsi darem, primum omnium vocatum esse, ex sententia Epiphanius, non ideo Epiphanius pro te esset. Nam tu contendis, Primatum Petri consistere in primatu uocationis, quod Epiphanius non uult. Si enim post uerba, a te citata, immediate loquitur: *Insuper autem & in hoc Deus est, qui nouit uocationes cordium, & scit, quis dignus sit primo loco locari; & elegit Petrum, ut dux esset suorum discipulorum.* Vbi distinguit internam uocationem ab externa: & asserit, Petrum electum esse Duce Apostolorum, non ideo, quia primus externa uocatione a Christo uocatus est, (quae est tua sententia) sed quia interna cordis uocatione, se dignum praestitit, ut primum locum obtineret, & fieret Dux Apostolorum, quod tuae sententiae contrarium est.

15. Ex eodem Epiphanius in Ancorato citas haec uerba: *Ipsa Dominus constituit Petrum primum Apostolorum.* Respondeo. Hoc ipsum est, quod nos asserimus. Sed longe diuersa sunt haec duo: Christus constituit illum primum Apostolorum; & Christus uocauit illum ad Apostolatatum, antequam alios uocaret. Prius uerum est; posterius falsum, Nam Christus uocauit omnes duodecim eodem tempore ad Apostolatatum, & postea ex ipsis elegit Petrum, ut ipse esset primus, seu Dux reliquorum.

16. Ex Cypriano, tract. ad Quirinum, citas haec: *Petrus, quem primum Dominus elegit.* Respondeo, Eodem sensu potest intelligi Cyprianus, quo Epiphanius in Ancorato. Nempe, Petrum ex duodecim Apostolis a Christo electum esse, ut esset primus, seu Princeps aliorum. Sed esto; dicat Cyprianus, Petrum esse prius tempore electum ad Apostolatatum, quam alios: non ideo dicit, Primatum Petri in eo consistere. In quo autem consistat, ex sententia Cypriani, dicendum est, c. 4.

17. Ex Clemente epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini, citas haec: *Petrus, qui fuit primitiae electionis Domini, primus Apostolorum.* Respondeo. Fuit primus Apostolorum eo sensu, quo iam saepe dictum est. Fuit primitiae electionis Domini, quia Christus Dominus primum fructum electionis suae percepit ex Apostolo Petro. Nam ille primus omnium confessus est diuinitatem Christi; primus omnium dixit: *Ecce nos reliquimus omnia*; primus omnium promulgauit Euangelium. Quae omnia fusius explicata sunt infra, ubi de praerogatiuis Petri agendum est.

18. Ex Hilario in Matth. can. 7. citas haec, *Petrus primus credidit, & Apostolatus est Princeps.* Respondeo. Nihil contra nos. Esto, primus crediderit, quia primus dixit, *Tu es Christus filius Dei uiui*; an ideo primus ad Apostolatatum uocatus est? Non sequitur. Similiter, esto, sit Princeps Apostolatus; an ideo ante alios Apostolus factus est? Nec hoc sequitur. Est quidem ante alios factus Princeps Apostolorum; sed non est factus ante alios Apostolus.

19. Ex Gregorio l. 2. super Ezechielem, homil. 8. citas haec: *Non ad memoriam reuocat, quod primus in Apostolatatum uocatus sit.* Respondeo, Gregorius ibi commendat

humilitatem Petri, quod cum ipse esset caput & Princeps Apostolorum, tamen aequo animo passus sit, reprehendi se a Paulo, qui erat illius subditus. Itaque illa uerba, *primus in Apostolatatum uocatus est*, non habent hunc sensum, *primus ad Apostolatatum uocatus est*; sed hunc potius, *in principem Apostolatatus uocatus est*: uel, ad Principatum Apostolatatus uocatus est. Quem sensum ibidem explicat his uerbis: *Quatenus, qui primus erat in Apostolatatus culmine, esset primus & in humilitate.* Et paulo post pergit: *Ecce, a minore suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam reuocat, quod primus in Apostolatatum uocatus sit.* Vbi Paulus uocat minorem, respectu Petri, Et Petrus ait, primum in Apostolatatum uocatum esse: id est, primum esse in culmine Apostolatatus, ut ante dixerat.

20. Ex Hieronymo Epist. 13. ad Paulinum, citas haec: *Paulus Apostolus nouissimus in ordine, primus in meritis est.* Hinc ita concludis: Ergo e contrario sensu, quia Petrus fuit primus in ordine uocationis, hinc Primatum hunc ordinis est consecutus. Respondeo. Prius tibi probandum est, Petrum eo sensu fuisse primum in ordine uocationis, quo Paulus fuit nouissimus. Concedo, Paulum fuisse nouissimum, ratione temporis. Nego, Petrum fuisse primum, ratione temporis. Nondum hoc probasti. Ego ex Euangelio contrarium ostendi.

21. Ex Augustino serm. 47. de SS. Petro & Paulo, citas haec: *Beatus Petrus, primus Apostolorum; Beatus Paulus, nouissimus Apostolorum.* Et mox subdit ex tuo: *in quo erga Paulus nouissimus, in eo Petrus primus: nepe in ordine uocationis.* Respondeo. Nusquam inuenio sermonem 47. de sanctis Petro & Paulo. Inuenio quidem tres sermones de festo Apostolorum Petri & Pauli, nempe serm. 106. & 107. & 108. inter sermones de diuersis: sed uerba a te citata, non inuenio inter se connexa, ut tu connectis: sed diuisa: Nam initio sermonis 106. sic habet Augustinus *Beatus Petrus Apostolorum primus.* Et postea serm. 108. circa finem, sic: *Ergo quid est Apostolus? Ipsum interroga. Ego sum, inquit, minimus Apostolorum.* At hinc non sequitur, eodem sensu Petrum esse primum, quo Paulus est minimus, aut contra. Nam constat ex ipso Paulo, quo sensu ipse sit minimus, sic enim de se loquitur 1. Corint. 15. 9. *Ego enim sum minimus Apostolorum qui non sum dignus uocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.* Vbi non uocat se minimum, id est, ultimum in ordine uocationis (de quo ordine tu loqueris) sed minimum, id est, indignissimum, propter sua peccata.

22. Ex Cyrillo lib. 4. in Ioan. c. 28. citas haec: *Responsio ei committitur, quia ordine maior erat.* Respondeo. Apertam iniuriam facis Cyrillo. Tibi probandum est, Petrum fuisse maiorem ordine temporis. Vel, prius tempore uocatum esse, quam reliquos Apostolos. Hoc non dicit Cyrillus. Non enim loquitur de ordine temporis, sed de ordine praerogationis & prudentiae. Uerba eius sunt haec: *Respondit ergo Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Per uerbum, qui praerant, omnes respondent. Et paulo post: Decet enim non omnes confite, nec praesidentes imprudenter, quasi rapti uis oratione: Sed eedere iis, qui & consilio, & ordine, praepositi sunt.* Et statim subdit: *Opus igitur est diuinitus comprobata prudentia, sola responsionem committere illi, qui ordine maior erat.* Vel, ut ante dicebat, *qui praerant.* Nam inter illos, qui praesunt, & illos, qui subditi sunt, est quidam ordo. Vnde illi superiores appellatur, hi inferiores.

23. Ex Chrysostomo homil. 2. in Epist. ad Romanos, citas haec: *Uerum, ordinis duntaxat honos est uerbum id, primus: neque enim superiores partes in hoc obtinet (Iudaeus supra Graecum) quod maiore iustitiam acceperit: sed in hoc solum honoratur, quod primus eam acceperit.* Vnde infero, quando Cyrillus dixit de Petro, *ordine maior erat*, locutum esse de ordine temporis, non de ordine potestatis aut iurisdictionis. Respondeo. Frustra est. Iam ostendi, Cyrillum loqui de ordine praerogationis & prudentiae: non de or-

dine temporis. Nec Chrysoſtomus explicat mentem Cyrilli, ſed Apoſtoli. Rom. 1. 16. *Virtus enim Dei eſt, in ſaluſ omni credenti, Iudæo primum & Græco.* Quærit enim, quid ſignificet illa particula, *Primum*? Et reſpondet, ſignificare ordinem temporis. Iam vide, M. Antoni, an valeat hæc cõſequentia, Chryſoſtomus dicit, Iudæum ordine temporis, non poteſtatis, præferri Græco, in ſuſceptione fidei Euangelicæ: Ergo Cyrillus dicit, Petrum ordine temporis, non poteſtatis, præferri aliis Apoſtolis. Miſeret me tui, ſi tam male ſani capitis es.

24. Ex eodem Chryſoſtomo hom. 9. citas hæc: *Petrum eum dico, petram nomino indebilem, crepidinem immobilem, Apoſolum magnum, primum Diſcipulorum, primum vocatũ, & primum obedientem,* Reſpondeo. Hoc teſtimonium videtur tibi aliquo modo patrocinari; reliqua nihil, vt oſtenſum eſt. Nam illæ duæ particulæ, *primum vocatum & primum obedientem,* inſinuant Petrum ante alios vocatũ fuiſſe à Chriſto, & ante alios vocanti Chriſto obtẽperaffe. Si hoc demus, illud quidẽ ſequitur, Petrũ ex ſententia Chryſoſtomi, habere prærogatiuã vocationis, ratione temporis. At non ſequitur, quod tibi probandum eſt, Primatum Petri, ex ſententia Chryſoſtomi, conſiſtere in illa prærogatiua, excludendo Primatum poteſtatis & iuriſdictionis. Imo hunc Primatum vel maxime agnoſcit Chryſoſtomus, vt cap. 4. videbimus.

25. Sed neceſſe non eſt, vt prædictas particulas accipiamus eo ſenſu, quo tu accipis. Nam idem Chryſoſtomus alibi, cum ex profeſſo agit de vocatione Petri, diſerte ait, Petrum & Andream ſimul vocatos eſſe: & illos duos fuiſſe primos ordine vocationis, reſpectu aliorum Apoſtolorum: non autem ſolum Petrum fuiſſe primum, reſpectu Andree & reliquorum. Sic enim loquitur homil. 14. in Matth. *Perpende vero & fidem & obedientiam vocatorum (Petri & Andree) & cognoſces, quã dulcis ſit piſcatio: ſi quidem in medio ipſius operis conſtitui, cum illum audiſſent iubentem, nihil diſtulerunt; nihil omnino cunctati ſunt. Non dixerunt, Reuertemur domum, loquemur propinquis: ſed cuncta illico relinquentes, ſecurrunt, quod Heliaſcus quoque ſub Helia legitur impleſſe. Hic nihil diſcernit inter vocationem ac obedientiam Petri & Andree; ſed ambos ſimul vocatos, ſimul obedientes fuiſſe oſtendit. Et merito. Nam id clare conſtat ex Euangelio Matth. 4. 18. *Ambulans Ieſus iuxta mare Galilee, vidit duos fratres Simonem & Andream: Et ait, illis, Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuo, reliſtis retibus, ſecuti ſunt eum.* Ecce ſimul viſi, ſimul vocati, ſimul ſecuti. Et cum nullus alius ante illos vocatus ſit, neceſſe eſt, illos duos primos vocatos eſſe; etiam ex ſententia Chryſoſtomi. Nec hoc pugnat eum eo, quod ante dixit, Petrum primum vocatum eſſe. Nam ſi ambo primi vocati ſunt, reſpectu reliquorum; conſequens eſt, Petrum eſſe vnum ex duobus primis, & hoc ſenſu primum appellari poſſe. Quod etiam dico de Andrea. Nihil ergo proficis ex Chryſoſtomo. Si hanc meam explicationem non admittis, cogeri ſateri, Chryſoſtomum ſibi ipſi contradicere. Si ita eſt, cur non liceat mihi vnam partem contradictionis ſequi, ſicut tu alteram ſecutus es.*

De Primatu Charitatis.

26. **H**Actenus de Primatu vocationis, quem oſtendi, fictitium eſſe. Sequitur Primatus Charitatis, de quo (lib. 1. c. 5. n. 14.) ſic ſcribis: *Petrus primus merito dicitur, quia ceteros virtute, & poſiſſimũ charitatis erga Chriſtum ſuperauit.* Hanc poſteriorẽ partem de excellentia charitatis probas dupliciter. Primo, quia Chriſtus, qui erat conſcius, dixit Petro, *Diligis me plus his?* Secundo, quia multa extant ſigna feruentis illius charitatis: vt quod Petrus ambulauerit ſuper aquas, vt citius ad

Chriſtum perueniret: quod exerto gladio conatus ſit Chriſtum defendere: quod ex eodem affectu Malchi auriculam amputauerit: quod ex feruore dixerit, *etiam ſi oportuerit me mari tecum, non te negabo*: quod etiã dixerit, *Tu mihi lauas pedes?* quod dixerit, *Abſit à te Domine: Non erit tibi hoc,* id eſt, non morieris.

27. Reſpondeo. Tu pugnas tecum ipſe, vt ſoles. Nam alibi aſſeris hæc duo. Primo, quod Petrus habuerit ſuum Primatum, antequam illi dictum eſſet à Chriſto, *Tu es Petrus, & tibi dabo clauẽs* (lib. 1. ca. 5. n. 3. in fine.) Secundo, quod reliqui Apoſtoli magnum honorem detulerint Petro, propter Primatum; & Petrus agnouerit ſe ab aliis propter Primatum honorari (cap. 9. n. 2. in fine.) Vnde ſequitur, Primatum Petri, & ipſi Petro, & aliis Apoſtolis fuiſſe cognitum. Quod certe de Primatu charitatis dici non poteſt. Vel enim loqueris de interno affectu charitatis, vel de externo ſigno, quod ſe prodit internus affectus. Si de interno affectu, is non potuit eſſe notus vel ipſi Petro, vel aliis Apoſtolis. Nam neque Petrus ſciebat, quantus affectus charitatis eſſet in Ioanne; nec Ioannes, quantus eſſet in Petro. Et ſic de cæteris. Veriſſimum enim eſt, quod Theologi dicunt: *Eccleſia non indicat de occultis.* Dices, Chriſtus manifeſtauit internum Petri affectum cum dixit, *Diligis me plus his?* Reſpondeo. Hoc factum eſt poſt Reſurrectionem: Ergo antea ſaltem non fuit manifeſtatus. Et tamẽ antea ex tua opinione, habuit Petrus ſuum Primatum. Habuit enim, vt tu aſſeris, antequam ipſi dictum eſſet, *Tu es Petrus.*

28. Si autem loqueris de externo ſigno charitatis, nec ſic quidem poterant reliqui Apoſtoli certo cognoſcere, Petrum habere Primatum charitatis. Nã illa ſigna, quæ à te allata ſunt, non erant ſufficientia ad hoc demonſtrandum. Ratio eſt, quia Chriſtus fere ſemper reprehendit Petrum, quando huiusmodi ſigna exhibuit. Quod patet inductione. Nam primo, quãdo ambulauit ſuper aquas dictum eſt illi, *Modica fidei, quare dubitaſti?* (Matth. 14. 31.) Secundo, quando exerto gladio voluit Chriſtum defendere, dictum eſt illi, *Conuertere gladium in locum ſuum. Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt* (Matth. 26. 51.) Tertio, quando dixit, *Domine, tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire:* Et, *etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo:* reſponſum eſt illi *Non cantabit hodie gallus, donec ter abneget noſſe me.* (Lucæ 22. 34.) Quarto, quando dixit, *Tu mihi lauas pedes?* Et, *non lauas mihi pedes in æternum:* reſponſum eſt illi, *Si non laueris, non habebis partem mecum.* (Ioannis 13. 8.) Quinto, quando dixit, *abſit à te Domine, non erit tibi hoc:* reſponſum eſt illi, *Vade poſt me Satana: ſcandalum eſt tibi; quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea, quæ hominum* (Matth. 16. 23.) Quomodo ergo reliqui Apoſtoli, qui hæc audiebãt, poterant certo cognoſcere, Petrum charitate alios omnes antecellere? Certe, ex huiusmodi increpationibus facilius erat ſuſpicari, Petrum habere præpoſterum zelum, quam ſyncerum charitatis affectum; & magis reprehentione quam laude, dignum eſſe.

29. Taceo, quod D. Thomas in 1. parte quæſt. 20. art. 4. ad 3. pro ſua modestia non audet definire hanc quæſtionem, an Chriſtus plus dilexerit Petrum, quam Ioannem? Item, an Petrus plus dilexerit Chriſtum, quã Ioannes? Adfert quidem varias authorum opiniones: Quorum alii aſſerunt, quod Petrus plus dilexerit Chriſtum in membris: Et ideo illi Eccleſia commiſſa ſit: Ioannes plus dilexerit Chriſtum in ſe ipſo; & ideo mater Chriſti ipſi commendata ſit. Alii, quod Petrus plus dilexerit Chriſtum, quantum ad feruorem & promptitudinem: Ioannes vero plus, quoad familiaritatem: Alii, quod incertum ſit vter plus dilexerit illum amore charitatis. Quid ipſe? *praſumptuoſum,* inquit, *videtur hoc diindicare, quia, vt dicitur Prouerb. 16. 2. Spirituum ponderator eſt Dominus, & non alius.*

30. Quid porro dicturus es ad auctoritatem Hieronymi lib. 1. contra Iovinianum, ubi asserit, & multis titulis probat, Ioannem fuisse Christo chariorem, quam Petrum? Quid ad Tertulliani lib. de præscriptionibus cap. 22. ubi volens probare, Apostolos nihil ignorasse eorum, quæ ad salutem erant necessaria, sic scribit: *Latuit aliquid Petrum, & discenda Ecclesie petra dictum, claves regni calorum consecutum, & soluendi & alligandi in cælis & in terris potestatem? Latuit aliquid Joannem, dilectissimū Dominum, peccatori eius incumbentem; quem, loco suo, filium Mariae commendavit?* Quibus verbis tribuit Petro præeminentiam potestatis; Ioanni prærogatiuam dilectionis.

31. Sed esto; Petrus plus dilexerit Christum, quam Ioannes: quod non nego. An ideo sequitur, Primatum Petri, quem scriptura & Patres illi tribuunt, in illa dilectionis eminentia consistere? Nunquam id probabis. At ego contrarium probabo, Primatum Petri consistere in prærogatiua potestatis & iurisdictionis: idque ex scriptura, Patribus, Conciliis, aliunde, ut patebit in sequentibus capitibus. Nunc concludo hoc caput hæc triplici assertionem, 1. Dubium est, an Petrus fuerit senior omnibus alijs Apostolis, & præsertim Andræa. Non igitur Primatus Petri in prærogatiua ætatis certo constitui potest. 2. Falsum est, Petrum prius tempore vocatum esse ad Apostolatam, quam cæteros. Falsus igitur Primatus, qui hoc falso fundamento nititur. 3. Incertum est apud bonos authores, an Petrus plus dilexerit Christum, quam Ioannes: Incertum igitur, an habuerit eminentiam charitatis. Et si certum id esset, quod non nego, non ideo certum, Primatum Petri in eminentia charitatis consistere.

CAPVT III.

Verus Petri Primatus probatur ex Scriptura.

Multa sunt scripturæ testimonia, quibus probari solet, Petro commissam esse totius Ecclesie gubernationem à Christo. Ego vnicum adducam, quo maxime vtuntur Patres, nimirum illud Ioan. 21. 17. *Pasce oues meas.* Vbi Christus committit Petro suas oues pascendas. Et quia video te, M. Antoni, hoc testimonio valde premi, & in varias contradictiones abire; singulariter explicanda sunt hæc quatuor: 1. An soli Petro dictum sit; *Pasce oues meas*: 2. Quænam sint illæ oues? 3. Quid significet *pascere*? 4. An aliquid peculiare hoc loco concessum sit Petro, præ alijs Apostolis? in his punctis consistit tota difficultas.

2. Prima igitur quæstio est: An soli Petro dictum sit, *pasce oues meas*? Affirmant Catholici. Et probant primo ex antiquis patribus apud Bellarminum lib. 1. de Pontifice cap. 14. Deinde ex ipso textu. Nam illi dictum est, *pasce oues meas*, à quo Christus ter quæsiuit, *Simō Ioannis diligis me plus his?* At hoc à solo Petro specialiter quæsiuit. Solum ergo Petro dictum est, *Pasce oues meas.* Nec opus est, pluribus argumentis id probare, cum tu idem sentias l. 1. c. 8. n. 1. ubi ais: *Hoc loco Christum cum ipsemet Petro loqui singulariter, & ei personaliter dicere, pasce oues meas, constituo tanquam certissimū.* Igitur in hoc puncto convenimus, etiam si postea incipias, tuo more, non nihil vacillare. Distinguendæ sunt tamen illæ duæ particulæ, quas fraudulenter connectis, singulariter, & personaliter. Priorem concedo; posteriorem nego; Tamen enim Christus, cum dixit, *pasce oues meas*, tunc Petro singulariter id dixerit, excludendo reliquos Apostolos, quibus id non dixit; non ideo concedendam esse soli Petro personaliter dixisse, excludendo successores Petri: quia id falsum est. Non enim dixit Petro, ut priuatæ personæ sed ut publicæ, sicut & illud: *ego rogavi pro te, ut non*

deficiat fides tua.

3. Secunda quæstio est. Quænam oues commissæ sint Petro ad pascendum? Catholici docent, omnes Christi oues, id est, omnes fideles totius mundi illi commissos esse. Tu idem asseris n. 5. his verbis: *Facile consentio sub verbo: Oves, fideles omnes indefinē totius mundi intelligi.* Rectè: sed minimè constans es. Nam paulo post, duo alia asseris, quæ, & cum isto, & inter se pugnant. Vnum est, omnes fideles intelligi, exceptis Apostolis. Sic enim scribis n. 6. *Illos tamen probare non possum, qui verbis illis, Pasce oues meas, Petro, etiam ipsorum Apostolorum curam consent à Christo fuisse commissam.* Alterum est, solos Iudæos seu Israelitas intelligi. Hoc tradis n. 10. his verbis. *Tertio dici potest, quod etiam paulo ante attigi, Petro singulariter Christum dicere, Pasce oues meas, id est, Israelitas, qui tunc soli erant Christi oues.*

4. Vide obsecro, M. Antoni, quàm vagus & inconstans sis. Nos constanter asserimus omnes fideles etiam Apostolos, nomine ouium significari. Quod facile probari potest. Primò, auctoritate Patrum, qui vniuersi consensu id docent. Secundò, ex verbis Christi: Nam cum dixit, *Pasce oues meas*, hoc voluit dicere, *pasce gregem meum, pasce Ecclesiam meam.* At reliqui Apostoli, sine dubio, pertinebant ad gregem & Ecclesiam Christi. Tertio, quia Christus non dixit: *Pasce has oues*, aut illas, sed sine vlla restrictione, *Pasce oues meas.* Ergo omnes suas oues illi commisit; Ergo & Apostolos. Quod eleganter expressit S. Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium c. 8. *Tu es, inquit, cui claves tradita, cui oues credita sunt. Sunt quidem & alii cæli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentiū utrumque præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniuersi crediti, vni vnus: Nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vnde id probe, quæris: Ex verbo Domini; Cui enim, non dico, Episcoporum, sed etiam Apostolorum, sic absolutè & indiscretè totæ commissæ sunt oues? Si me amas Petre, Pasce oues meas. Quas? Illius vel illius populi, ciuitatis aut regionis, aut certi regni? Oves meas, inquit, Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil. Plura Patrum testimonia citabo sequenti capite.*

5. Obiicit: Apostoli non indigebant Petro Pastore. Ad quid obsecro? Fortasse ad ipsorum confessiones audiendas? An ad ipsos docendos & instruendos? An ad corrigendos & puniendos? Respondeo. Vel ironicè hæc quæris, vel seriò. Si ironicè, non es dignus responso: Si seriò, dicam seriò quod res est. Apostoli indigebant Petro Pastore in eum finem, ob quem Christus voluit illum esse Pastorem. Nimirum ut in Ecclesia esset vnus Caput visibile, cui reliqui omnes obedirent; & sic seruata & stabilita vnitatem capitis, tolleretur occasio schismatis & dissensionis, quæ facillè oritur in communitate, in qua non est vnus caput, cui cæteri adhereant, & subiecti sint. An autem indiguerint pastore, propter confessionem, instructionem, aut punitionem, parùm ad rem facit. Non enim necesse est, omnes & singulos subditos huiusmodi præsidis indigere. Vtinam nullus indigeret. Vtinam omnes à peccato, ignorantia, & reatu immunessent. Non ideo definerent esse subditi.

6. Tertia quæstio est: Quid significet illa vox *pascere*? Hic iterum inconstans es. Nam n. 4. ais: *posset aliquis nec fortasse immeritò ad solam pasturam, i. prædicationem restringere.* Et citat illud Bernardi lib. 4. de consideratione c. 3. *Eugellizare, pascere est.* At n. 5. longè aliter: *Contineat, inquis, in se verbum pascere diuicūq; & quātūcūq; auctoritatis & potestatis, non pugno. Itē, non pugno, si verbo pascere diuicū potestas Ecclesiastica claudatur.* Nihil certum fixumq; apud te est, ni homo. Dic rotundè & sine ambagibus, quid est *pascere*? Relinque illud, fortasse: illud, non pugno illud, quāmcūque & quantūcūque.

7. Nos (sine fortasse) asserimus, *pascere, idem esse,*

quod officium pastorale exercere. Nemo ambigit. Officium autem pastorale includit tres actus principales, ut ex scriptura patet. Primus est, pabulum præbere, & ad pascua ducere, Ezech. 34. 2. *Va pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: Nonne greges à pastoribus pasceuntur?* Et Psal. 22. 1. *Dominus regit me* (Græce est, *pascit me*) & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocavit.

8. Secundus est, infirmas oves sanare, dispersas colligere, errantes reducere, contra lupos defendere, Ezech. 34. 5. *Dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Errauerunt greges mei, & non erat, qui requireret. Et infra v. 15. Ego pascam oves meas, & ego accubare faciam, dicit Dominus Deus. Quod perierat, requiram: & quod abiectum erat, redncam; & quod confractum erat, alligabo; & quod infirmum fuerat, consolidabo; & quod pingue & forte, custodiam.*

9. Tertius est, præesse, regere, gubernare, iudicare, discernere, castigare. 2. Reg. 5. 2. *Tu pasces populum meum Israel, id est, gubernabis, ut patet ex verbis sequentibus. Et tu eris Dux super Israel. Et Psal. 2. 9. Reges eos in virga ferrea.* Græcè est, *ἐπιμαρτυρῶν αὐτοῖς*, id est, pasces eos. Et Ezech. 34. 17. *Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus arietum & hircorum.* Et v. 20. *Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentum.*

10. Vnde sic concludo: Christus cum dixit Petro, *pasce oves meas* commisit illi officium pastorale, respectu omnium Christianorum (nullum enim, ut dixi, excepit.) Ergo dedit illi potestatem exercendi officium pastorale. Officium autem pastorale est, oves ad pascua ducere, infirmas curare, dispersas colligere, inter sanas & vitiosas iudicare, contumaces cogere & ad ouile compellere; lupos arcere (quæ omnia, ut patet ex scripturis citatis, & potissimum ex Ezechiele, non tantum intelliguntur de pastore brutarum ouium, sed multo magis de Pastore fidelium.) Ergo Petrus habuit potestatem hæc omnia præstandi, respectu omnium Christianorum. Potuit igitur, ratione officii pastoralis, ubique Evangelium prædicare, Sacramenta administrare, peccantes corrigere, errantes reducere, inter veram & falsam doctrinam discernere, ad unitatem Ecclesiæ compellere, hostes arcere: siue per se, siue per alios sibi subordinatos. Et sic explicant antiqui Patres, quorum verba referemus sequenti capit.

11. Quarta quaestio est: An aliquid peculiare concessum sit Petro per illa verba, *Pasce oves meas*, præ aliis Apostolis? Tu ais, nihil præ aliis concessum illi esse: Alios non minus fuisse Pastores, quam Petrum. Sic enim scribis. li. i. c. 8. n. 3. *Quamuis verissimū sit, illa verba, Pasce oves meas, scorsim soli Petro fuisse dicta, etiam aliis Apostolis presentibus, nihilominus in solo Petro ea effectū suū habuisse, dici nullo modo potest. Nonne ipsemet Christus dedit quasdam quidē Apostolos, alios Doctores & Pastores? Non ergo solus Petrus Pastor. Et rursum n. 4. Prius omnibus Apostolis simul cum Petro dictum est à Christo: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Et postea dictum est Petro Pasce oves meas. Neque video quomodo affirmari possit aliquid à plura dari Petro scorsim his verbis, quam datū fuerit ceteris omnibus illis, Et iterum n. 5. Illud contendo, nullam verbo pasceudi contineri potestatem, quæ non melius & amplius cōiuncta sit in illis Christi dictis, sicut misit me pater, & ego mitto vos. Et illis: Eūtes docete &c.*

12. Hic plane exorbitas, mi Antoni. Et pugnas non solum cum antiquis Patribus, qui docent Petro plus datum esse, quam reliquis Apostolis, sed etiam cum Evangelio & recta ratione. Nam si Petro nihil datum est amplius per illa verba, *Pasce oves meas*, quàm quod antea datum erat per illa: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: iam nihil noui accepit per illud, *Pasce*, quod antea non habuerit meliori & ampliori modo (ut tu interpretaris) per illud, *Mitto vos*. Quid ergo necesse fuit, Christū

uti tot ceremoniis circa Petrum, si nihil peculiare voluit illi dare? Quorsum illa trina interrogatio: *Simon Ioannis diligis me plus his? Simō Ioannis diligis me? Simon Ioannis amas me?* Quorsum triplex illa commissio, *Pasce agnos meos, Pasce agnos meos, Pasce oves meas?* Otiose hæc omnia facta esse necesse est, si nihil datū est Petro, quod antea datum non fuit. Imo, si quod antea meliori & ampliori potestate datum fuit, postea deteriori & restrictiori concessum est.

13. Ais, nihil otiose hic factum esse, sed multa mysteria in hoc vno facto contineri. Primum, inquis, *mysterium est unitatis collegii Apostolici, ne ipsum collegium dissolueretur.* Cū enim Petrus solus ex duodecim Apostolis negasset Christum expresse, poterant reliqui merito illum excludere, vitare, abicere, & consequenter dissoluerent unitatem illam collegii Apostolici. Igitur, ne hoc fieret, dictum est Petro, coram aliis Apostolis, *Pasce oves meas*, id est mane in collegio Apostolorum, & fac quod illi faciunt. Pro hac interpretatione citas Optatum Mileuitanum & Augustinū. Sed mala fide. Nam illi duo, sicut & alii Patres, multo aliter explicant hoc mysterium unitatis. Aiunt in eo consistere, quod Christus voluerit seruare unitatem in Ecclesia, quæ vix seruari potest, nisi constituto vno capite, cui reliqui omnes subiecti sint. Itaque Petrum à Christo constitutum esse, cum illi dictum est, *Pasce oves meas*, id est, gubernare Ecclesiam meam.

14. Audiamus Patres. Optatus lib. 2. contra Parmenianū, non longe à principio, sic scribit: *In qua (Romana cathedra) sedit omnium Apostolorum caput, Petrus. Vnde & Cephas appellatus est. In qua vna cathedra, unitas ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: Vt iā schismaticus & peccator esset, qui circa singularem cathedram, alteram collocaret. Ergo eadem vna cathedra est &c.*

15. Augustinus lib. de Pastoribus cap. 13. *Imo vero & in ipso Petro unitas commendatur. Multi erant Apostoli, & vni dicitur, Pasce oves meas. Quod clarius explicat Hieron. lib. 1. contra Iouinianum, cum ait: Propterea inter duodecim vnus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio. Et Cyprianus lib. de simplicitate Prælatorum: Petro post resurrectionem suam dicit, Pasce oves meas. Et quāuis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam, parum potestatis tribuat, & dicat: Sicut misit Pater, & ego mitto vos: Tamē unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originē ab vno incipientē, sua auctoritate disposuit. Hinc apparet, non sincere, sed fraudulenter, à te citatos esse Patres, pro mysterio unitatis, quod commentus es.*

16. Secundum mysterium sic explicas (ibidem n. 9. in fine) *Petro soli dictū est à Christo, Pasce oves meas, quia tum Petrus erat figura, & representabat omnes Ecclesiæ Prælatos; Et ut omnium procurator generalis omnium nomine acciperet curam pastorem. Et producis Augustinum, lib. de Agone Christiano cap. 30. & alibi. Sed & tibi, & Augustino contrarius es. Tibi quidem, quia paulo ante dicebas, Christum ideo dixisse Petro, coram aliis Apostolis, Pasce oves meas, ut alii non excluderent eum à suo collegio propter peccatum negationis, sed scirent restitutum esse in suum locum. Hoc dicis, ideo factum esse, quia Petrus representabat omnes Ecclesiæ Prælatos. & erat generalis Procurator, qui omnium nomine accipiebat curam pastorem. Hæc inter se pugnant. Nam si Christus loquebatur cum Petro, tanquam cum priuato reo, qui propter priuatum peccatum excludendus erat à collegio Apostolorum certe non loquebatur eum illo, tanquam cum generali Procuratore, qui omnium nomine curam pastorem accipiebat. Non enim coherent hæc duo. Petro, tanquam priuato reo dicitur, Pasce oves meas: Et Petro, tanquam generali Procuratori dicitur, Pasce oves meas. Similiter Augustino contrarius es. Nam ille, loco à te citato, asserit, Petro, ut totam Ecclesiam representanti, dictum esse, Pasce. Tu asseris lib. i. c.*

8. n. 1. Petro singulariter & personaliter dictum esse, *Pasce*. De qua repugnantia dicam iterum c. 7. §. 21.

17. Deinde quæro ex te: Si Petrus fuit generalis Procurator omnium Prælatorum, an fuerit omnium Prælatorum absolute, etiam Apostolorum; an omnium, exceptis Apostolis. Si prius, necesse est, Apostolos non per se, sed per Procuratorem accepisse curam pastorem. At hoc antea negasti, asserens, eos accepisse per se, quando ipsis dictum est, *Mitto vos*. Si posterius, sequitur Petro plus aliquid datum esse, quàm aliis Apostolis, quod antea negasti. Nam illi datum est, ut esset generalis Procurator omnium Prælatorum Ecclesiæ, quod aliis non fuit datum.

18. Tertium mysterium sic proponis: *Tertio dici potest, Petro singulariter Christum dicere. Pasce oves meas, hoc est, Israëlitas, qui tunc soli erant Christi oves. Unde & dicebat Matt. 10. 6. Ite ad oves, quæ perierunt, domus Israel. Et Matt. 15. 24. Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israel.* At ego hinc nullum video mysterium, sed mendacium & ignorantiam. Mendacium est, solos Israëlitas fuisse tunc Christi oves. Nā ipse dixit, *Io. 10. 16. Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere.* Vbi aperte loquitur de gentilibus. Igitur non solis Israëlitas, sed etiam gentiles erant ipsius oves. Et alij quidē iam cōuersi ad fidē Christi, ut tres Magi, qui illum in stabulo adorauerant: alij deinceps conuertendi. Miror ignorantiam tuam, si hæc nescis.

19. Sed esto: verum sit, quod falso asseris; Quid obsecro hinc mysterij est? Quæritur enim quod supra quæsiui, si Petro nihil noui collatum est per illud, *Pasce*, quod non prius collatum erat per illud, *Mitto vos*, &, *Euntes in mundum uniuersum*: Quid necesse fuit iterum dicere, *Pasce oves meas*? Tu respondes; quia per oves intelliguntur soli Israëlitas. Magnū scilicet mysterium. Imo magnum delirium. Nam si antea dictum est omnibus, *Ite in mundum uniuersum*, & per hoc acceperunt potestatem prædicandi Euangelium omnibus Gentibus; certè cum postea dictum est Petro, *Pasce oves meas*, id est, solos Israëlitas, necesse est, priorem potestatem, quæ erat amplissima, reuocatam esse, & ad solos Iudæos restrictam. Itane vero?

20. Testimonia scripturæ, quæ adducis, vel nō intelligis, vel malitiosè abuteris. Nam initio quidem dictum est Apostolis: *Ite ad oves, quæ perierunt domus Israel*: sed postea laxata fuit potestas, cum dictum est, *Euntes in mundum uniuersum*, & c. Illud porro, *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*, sic debet intelligi, Christum non esse missum, ut suam præsentiam corporalem, prædicationē & miracula exhiberet, nisi ad Iudæos; quia illis solis, propter fidem Abrahamæ, facta est promissio de aduentu Messia, ut rectè notat Augustinus tract. 31. in Ioannem, circa finem. Nihilominus erat etiam missus ad gentiles, ut suo sanguine illos redimeret, & per prædicationem Apostolorum ad suum ouile perduceret. *Ro. 10. 11. Nō enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium.* Et 2. *Corinth. 5. 15. Pro omnibus mortuus est Christus.* Et 1. *Timot. 2. 6. qui dedit Redemptionem semetipsū pro omnibus.*

21. Quartum mysterium est: *Christus idē seorsim dixit Petro, Pasce oves meas, ut eidem Petro & quæ satisfactionē iniungeret erroris trina negationis, & simul etiam eisdē animos adderet, ne suis scædis negationibus nimium confusus, in barathrum desperationis laboretur.* Pro hoc mysterio citas Augustinum, Cyrillum, Nazianzenū & Chrysostomum. Ineptè omnia. Primò, quia pastoralis cura ouium Christi, non est satisfactio erroris vel culpæ, sed est dignitas Prælati Ecclesiæ. Et, si verū est, quod in secundo mysterio dixisti, Petrus nominē omnium Prælatorum, tãquam generalis Procurator, accepit hanc dignitatem, seu curam pastorem. At absurdum est

Opusc. Bec. Tom. V.

A dicere, Petrum nomine omnium Prælatorū, satisfecisse pro suo errore trina negationis. Nā trina negatio erat solius Petri, non aliorū Apostolorū aut Prælatorū.

22. Deinde, nullum erat periculum desperationis, ut tu inuidiosè fingis. Nam antequam Christus diceret Petro, *Pasce oves meas*, multa alia præcesserant, quæ ad depellendam desperationem abundè sufficerent. Primò, quia Christus, statim post peccatum negationis, benignè aspexit Petrum (*Luc. 22. 61.*) Secundò, ex hoc aspectu secuta est vera contritio & pœnitentia Petri (*Matt. 26. v. 75.*) *Et egressus foras, fleuit amare.*

B Tertio, post Resurrectionem sæpè apparuit Petro: semel quidem soli, (*Luc. 24. 34.*) Deinde, Petro & aliis simul (*Ibid. v. 36.*) Quarto, ter dixit illi & aliis Apostolis, *Pax vobis* (*Ioan. 20. 19. & seqq.*) Quintò, dixit illi & aliis, *Accipite Spiritum sanctum.* Et, *Euntes docete omnes gentes.* Et, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Quibus omnibus ita confirmatus fuit Petrus, ut in p̄dicatione, quæ facta est post Resurrectionem, cum magna fiducia miserit se in mare, ut ad Christum in littore expectantem, natando citius perueniret, quàm alij nauigando. (*Ioan. 21. v. 7.*) Etno, post hæc omnia fingis barathrum desperationis? Magnam iniuriam illi facis.

C 23. Patres, quos citasti, non asserunt, quod tu asseris. Primò, quia nullam faciunt mentionem desperationis. Secundò, nec aiunt, satisfactionem seu compensationem, quæ Petro iniuncta est, propter peccatum trina negationis, consistere in eo, *Pasce oves meas*, ut tu comminisceris; sed in eo, *Diligis me plus his?* Nam quia Petrus ter Christum negauerat ex timore, vicissim exigit ab illo Christus trinam confessionem amoris. Sic enim scribit Augustinus (quem tu citas) tract. 123. in Ioannem: *Reddunt negationi trina terna confessio.* Et ser. 49. de verbis Domini: *Vt trina confessione amoris deleat trina negationem timoris.* Eodē modo

D Cyrillus (quem etiam adducis) l. 12. in Ioannem c. 64. *Quoniam Petrus, inquit, ter in tempore passionis negauit, iure nunc ab eo terna dilectionis confessio petitur, ut terna negatio aequali confessionis numero compensetur.* Igitur hæc tria hinc distinguenda sunt: 1. trina negatio, quæ est peccatum. 2. trina confessio, quæ est compensatio seu satisfactio pro peccato. 3. pastura ouium, quæ est præmium & dignitas Ecclesiastica.

24. Quintum mysterium est: *Christus idē cum solo Petro locutus est, & seorsim illi pasturam ouium commendauit, quia sicut ipse præcipuus erat ex undecim; ita præcipuam curam prædicationis ipsi commisit, qui maximè omnium, qui tunc aderant, debebat in ipsius Domini vinea laborare.* Pro hoc mysterio citas Leonem, Gelasium, Nicolaum & Lanfrancum.

25. Hinc aliquid verè asseris ex Patribus, aliquid affingis ex tuo capite. Verum est, Petrum fuisse præcipuum Apostolorum, & pasturam ouium illi commendatam: Falsum est, illam Petri eminentiam positam fuisse in eo, quod maximè omnium, qui tunc aderant, debuerit in vinea Domini laborare. Hoc enim intelligis de labore itineris, prædicationis, & aduersitatis, in quo constat Paulum præ cæteris excelluisse (*2. Corinth. 11. v. 23.*) Et ideo, ut relinqueres Paulo hanc prærogatiuam, dixisti, *Maximè omnium, qui tunc aderant.*

26. De hoc labore nihil dicunt citati à te Patres. Nam Leo Epist. 87. ad Episcopos Prouinciæ Viennensis, sic scribit: *Cui, cū præ cæteris solueretis & ligandi potestas tradita sit, ascendarū tamen ouium cura specialius mandata.* Et ser. de Ascensione: *Beato Apostolo Petro supra cæteros, post regni clauis, ouilis Dominici cura demandatur.* Hinc notandæ sunt istæ particulæ, *Præ cæteris*, &, *supra cæteros*, quæ non significant, ut tu falsò asseris, Petrum

præ cæteris vel supra cæteros debuisse laborare, excepto Paulo: Sed illi præ cæteris & supra cæteros traditam esse potestatem ligandi, & demandatam curam Ecclesiæ. Quod etiam asserunt reliqui Patres à te citari.

27. Vide nunc, Marce Antoni, quid mysterij lateat in tuis mysteriis, quæ lectori obrudis. Nihil aliud ex illis colligo, nisi tuam inconstantiam, mendacium, contradictionem. Deinceps videamus, quid antiqui Patres, quorum autoritate simul te magnificare, sentiant de Primatu Petri. Ne tamen ex iis, quæ à te allata sunt, videat aliquid præterisse, respondendum est illud, quod obiicis ex Apostolo, Eph. 4. 11. *Eripse dedit quidem quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autē Pastores.* Hinc inferis, non solum Petrum fuisse Pastorem, sed etiam alios. Facilis responsio. Plures sunt Pastores particulariū Ecclesiarum: Vnus est pastor Ecclesiæ vniuersalis, nempe Christus, & eius loco, Petrus, vel Successor Petri. Vnde vocatur Pastor pastorum, vt supra dixi ex Bernardo, & cap. sequenti iterum dicturus sum.

CAPVT IV.

Primatus Petri probatur ex Patribus.

1. Antiqui Patres tam clarè, disertè, & rotundè loquuntur de Primatu Petri, vt clariùs, disertius, & rotundiùs loqui non possint. Nam aliqui expressè vocant illum *Vicarium Christi*, vt Ambrosius ad c. 24. Lucae. Anselmus ad c. 16. Matthæi. Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium. Gennadius Scholarius, de Primatu Papæ. Scct. 2.

Alij *Caput Ecclesiæ*, vt Hieronymus in Pl. 13. Chrysostomus homil. 11. in Matthæum, Philo Carpathius in cantica.

Alij *Caput fidelium & Pastorem Gregis dominici*, vt Augustinus (vel quisquis autor est) in lib. quæstionum Veteris ac Noui Testamenti, quæst. 75.

Alij *Caput omnium Apostolorum*, vt Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum, Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Ioannem c. 64.

Alij *Principem Apostolorum*, vt Cyrillus Hierosolymitanus catech. 2. & 11. Basilius in Proæmio præceptionum latius disputatarum, Hieronymus in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Alij *Pastorem pastorum*, vt Eucherius Lugdunensis in Vigilia S. Petri, Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium.

Alij *Corypheum Apostolorum*, vt Dorotheus Tyrius in Synopsi, Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 142. Andreas Casariensis ad c. 13. Apocal.

Alij *verticem Apostolorum*, vt Origenes hom. 2. in diuersos locos Noui Testamenti, Chrysostomus in Hom. in Petrum Apostolum & Heliam Prophetam.

Alij *Apicem Apostolorum*, vt Cyrillus Alexandrinus lib. 14. thesauri c. 2.

Alij *Antesignanum Apostolorum*, vt Isidorus Pelusiota lib. 2. epist. 58.

Alij *Petram & Crepidinē Ecclesiæ Catholice, & rectæ fidei fundamentum*, vt Synodus Chalcedonensis Act. 3.

Alij *Principem Ecclesiæ Christianorum*, vt Ephrem Syrus, serm. de transfiguratione Domini.

Alij *Ducem Discipulorum Christi*, vt Epiphanius Hæresi. 51.

2. Ecce, qui & quanti tituli soli Petro præ aliis tribuuntur. Quos tu quidem l. i. c. 4. & 5. agnoscis, quia negare non potes; sed tamen respondes hoc modo: 1. Titulum Vicarij perfecte &issime conuenire Spiritui

S. quem Christus suo loco misit post Ascensionem. 2. Eundem conuenire etiam Apostolis, sed non magis Petro, quàm aliis. 3. Titulum Principis Apostolorum communem esse Petro & Paulo. 4. Reliquos titulos quorquor sunt, concessos esse Petro, propter Primatum ætatis, vocationis & charitatis; non autem propter Primatum potestatis aut iurisdictionis. Hæc tria posteriora discutienda sunt. Nam primum, de Spiritu sancto iam antè refutatum est.

3. Prima ergo quæstio est: An omnes Apostoli quæ fuerint Vicarij Christi, ita vt Petrus in hoc officio, nullam prærogatiuam habuerit præ aliis? Tu affirmas c. 4. n. 3. & seqq. At falsò. Nam etsi reliqui Apostoli fuerint etiã Vicarij Christi (quod non nego) non tamen ex officio fuerunt illius Vicarij in regimine totius Ecclesiæ, sicut Petrus. Petro tota Ecclesia, totum ouile, omnes Christi oues commissæ sunt; reliquis non item. Quod tamen si præcedenti capite satis probatum sit, hic tamen obiter probandum est ex Patribus, quorum autoritate contra nos pugnas.

4. Igitur Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis (quem Anglia meritò veneratur) ad c. 16. Matthæi, sic scribit: *Eam potestatem, id eo vni Petro concessit specialiter, vt ad vnitatem nos inuitalret. Ideo enim eum Principem Apostolorum instituit, vt Ecclesia, quasi vnum principale Vicariū Christi haberet, ad quem diuersa Ecclesiæ membra recurrerent, si forte inter se dissentirent. Quoniã si diuersa essent capita in Ecclesia, vnitatis vinculum rumpetur per diuersa schismata. Quid clarius dici poterat? aut quæ efficacior ratio ad persuadendum adhiberi?*

5. Et Sanctus Bernardus l. de consideratione ad Eugenium: *Indè est, quòd Petrus altera vice, instar Domini, gradens super aquas, vnicū se Christi Vicariū designauit, qui non vni populo sed cunctis præesse deberet. Ecce, Petrus vocat vnicum Christi Vicariū, non quòd reliqui Apostoli non fuerint Vicarij, sed quòd non fuerint generales Vicarij, respectu totius Ecclesiæ, sicut Petrus. Plura testimonia paulo post citabo.*

6. Sed obiicis alios Patres. Primo Augustinum l. 2. contra Gaudentium, c. 12. vbi citans illud Christi ad Apostolos, Act. 1. 8. *Eratis mihi testes in Ierusalē, & in totam Iudæam & Samariam, & vsque ad terminos terræ, sic scribit; Hoc tanto tenacius, quanto posterius audientium mentibus fixit, Hanc sponsā suis amicis sponsus abiens commendauit. Ex his verbis colligis primò, Christū in suo discessu ex hoc mundo, commississe Apostolis officium prædicandi Euangelium in totum mundū. Secundò, omnes & singulos Apostolos indifferenter accepisse curam totius mundi, absque vlla limitatione. Tertio, Ecclesiam, quæ Christi sponsa est, æquè omnibus Apostolis, tanquã Vicariis, à Christo commendatam. Quarto, Petro nihil amplius præ cæteris collatū esse.*

7. Respondeo. Erras primò in citatione, Augustinus non habet illa verba, loco à te citato, sed lib. 1. c. 20. Deinde erras in re ipsa: nam etsi eo loco & tēpore nihil peculiare Petro collatum sit, præ aliis Apostolis, tamen iam antea fuerat illi collata Præfectura totius ouilis Christi, per illa verba, *Pasce oues meas.* Et præterea, firmitas seu constantia fidei in ipso, & successoribus per illa. *Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Neque necesse est, omnia vno loco & tempore cōferri. Alioqui sequeretur Apostolis nihil aliud collatum esse à Christo, quàm officium prædicandi; nõ autem officium baptizandi, & remittendi peccata. Nam in suo discessu ex hoc mundo, quando dixit, *Eratis mihi testes in Ierusalē*, non fecit mentionem baptisimi aut clauis, sed tantum prædicationis Euangelii.

8. Quòd addis, Christum in discessu suo, omnibus & singulis Apostolis indifferenter dedisse curā totius mundi, absque vlla limitatione, falsum est. Nam vt dixi,

vt dixi, per illa verba, *Eritis mihi testes*, solum commisit illis officium prædicandi; non autem officium gubernandi Ecclesiam: Ergo ex illis verbis nõ potest colligi, omnes Apostolos in gubernatione Ecclesiæ fuisse æquales. Deinde sensus verborum Christi non est, vt singuli Apostoli, nullo ordine aut respectu, prædicarent Euāgelium per totum terrarum orbem (quia hoc moraliter fuisse impossibile) sed vt singuli, facta distributione, singulas partes peragraret; Et sic ab omnib⁹, non tamen à singulis, Euāgelium toto orbe promulgaretur. Idq; fieret, partim per ipsos Apostolos, partim per ipsorum successores. Quod etiam euentus docuit. Nam post aliquot annos à Christi discessu, facta est diuisio Apostolorum, & singulis certa ciuitas, vel prouincia, vel Regnum assignatum. Solus Petrus habebat generalem curam vniuersalis Ecclesiæ, vt iam sæpè ex Patribus ostendi, ac deinceps ostensurus sum.

9. Nec aliter fieri potuit. Nam sicut Christus dixit, *Eritis mihi testes, vsq; ad terminos terræ*; ita antea dixerat, *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euāgelium omni creature, baptizantes eos in nomine Patris &c.* At hoc non potuit sic intelligi, quod singuli debuerint id præstare; alioqui si vnus prædicasset Euāgelium, & baptizasset omnes in vniuerso mundo, quid reliqui eodem tempore fecissent? An eosdem iterum baptizasset? Nullo modo. Est ergo, non coniunctim, sed diuisim intelligendum, hoc modo: Ite diuisi in diuersas partes mundi, & vnus hic, alius alibi prædicet Euāgelium, baptizet, & similia officia exerceat. Nosti simile exemplum in nostra Societate. Mittimur in vniuersum orbem terrarum: non vt singuli vniuersum occupent, sed vt quisque in certo loco, sibi assignato, obeat officium hominis religiosi. Neque valet hæc consequentia: Omnes sacerdotes Societatis habent potestatem eundi in vniuersum mundum, & vbique Euāgelium prædicandi: Ergo omnes sunt inter se æquales, & Præpositus generalis nihil plus habet, quam reliqui. Similis est consequentia, quam tu facis de Apostolis.

10. Secundo obiicit Ambrosium, qui in Psal. 38. sic scribit: *Ascende ergo homo in cælum, & videbis verum illum & æternum, atque perpetuum Sacerdotem, cuius hic imagines videbas, Petrum, Paulum, Joannem, Jacobum, Mattheum, Thomam.* Hinc infers, non solum Petrum, sed omnes Apostolos æque repræsentasse Christum; ac proinde, æque fuisse Vicarios Christi. Respondeo. Verum est quod dicit Ambrosius: Falsum, quod tu infers. Nam omnes Apostoli, quatenus erant Sacerdotes, fuerunt imagines Christi, supremi & æterni Sacerdotis. Idem dici potest de omnibus aliis Sacerdotibus Noui Testamenti. Omnes ratione sacerdotij, sunt imagines Christi. An ideo omnes æquales? Ne tu quidem hoc dixeris. Nam fateris Episcopos, ex diuina Christi institutione, maiores ac eminentiores esse Presbyteris.

11. Sed vt planius constet de mente Ambrosij, ponam antecedentia ipsius verba, quæ sic habent: *Primum igitur umbra præcessit, secuta est imago, erit veritas. Umbra in lege: imago vero in Euāgelio: veritas in cælestibus. Umbra Euāgelij & Ecclesiæ in Lege: imago futura veritatis in Euāgelio: veritas in iudicio Dei.* Hæc est Thesis Ambrosij, sub qua thesi descendit ad hanc hypothesin: Sacerdotes legis Mosæicæ erant vmbra, respectu Christi: Sacerdotes Euāgelij sunt imagines, respectu eiusdem: Christus in cælo, est veritas. Nempe, in ratione sacerdotij. At, sicut hinc non sequitur, omnes Sacerdotes legis Mosæicæ fuisse inter se æquales, ita nec sequitur, omnes Sacerdotes Euāgelij inter se esse æquales. Et vicissim, sicut omnes Sacerdotes Mosæici fuerunt vmbra Christi; Et tamen, eo non obstante, Pontifex erat maior alijs; ita omnes Sacerdotes Euāgelici sunt imagi-

nes Christi; & tamen, eo non obstante, Pontifex est maior alijs. Si hæc exempla non sufficiunt, dabo aliud. Constat ex scriptura, hominem creatum esse ad imaginem Dei (Genes. 1. 26.) Et hoc sensu omnes homines appellari posse imagines Dei. An hinc inferes, omnes in potestate & iurisdictione inter se esse æquales, nec plus habere Reges & Principes, quam alios? Absit. Hæretica & scandalosa esset hæc illatio.

12. Tertio obiicit eundem Ambrosium, qui alibi omnes Apostolos expresse vocat Vicarios Christi, vt in c. 1. Epist. ad Rom. & in c. 3. prioris ad Corinth. Respondeo. Nemo hoc negat. Sed quæstio est, an omnes eodem sensu, & æquali potestate sint Vicarii Christi? Si hoc assereret Ambrosius, pro te esset. At contrarium asserit. Nam in c. 12. posterioris ad Corinth. sic scribit: *Prior secutus est Andreas Saluatorem, quam Petrus: Et tamen Primatum non accepit Andreas, sed Petrus.* Non ergo omnes Apostoli æquales, vt tu fingis: Nam Petrus accepit Primatum, quem Andreas non accepit. Et ser. 46. de penitentia Petri in fine: *Videte ergo quantum stetit profuerit Petro. Antequam steteret, lapsus est: postquam stetit, electus est. Es qui ante lacrymas prauaricator exististi, post lacrymas pastor assumptus es: Et alios regendo accepit, qui prius seipse non rexit.* Ecce, Petrus post stetit electus est. Sed ad quid electus? Non ad Apostolatam, quia iam antea erat Apostolus. Ad quid ergo? Ad officium Pastoris; ad regimen aliorum. Hoc ergo antea non habuit. Nec igitur reliqui Apostoli, quia Apostoli, id habebant. Solus igitur Petrus habuit.

13. Quarto obiicit Chrysostrum, Hom. 11. in postter. ad Corinth. vbi explicans illum versiculum Pauli, *Pro Christo legatione fungimur*, sic scribit: *Ad istud filium Pater exhortari, & legatione fungi apud humanum genus profert: Quonia autem ille occisus abiit, nos legatione suscepimus, & pro illo & Patre, exhortamur vos.* Et infra. *Igitur pro Christo legatione fungimur, id est, illius loco. Nam nos, quæ illius officij sunt, suscepimus.* Ex vtroq; testimonio sic argumētari: Legatus repræsentat suū principalem, & ab eo immediate mittitur, & vices ipsius, vbi ille abest, supplet. Omnes & singuli Apostoli sūt tales. Oēs igitur & singuli supplet vices Christi; nec magis Petr⁹, quā reliqui.

14. Respondeo. Hoc testimonium contra te ipsum profert. Primo, quia Chrysostrum supponit, Christū in hac vita per seipsum exercuisse officium Capitis, Pastoris, Monarchæ: & postea id fecisse per Vicarios. At tu negas Christum in hac vita fuisse caput Ecclesiæ, aut exercuisse vllum officium Capitis, vt lib. 1. c. 1. & seqq. ostensum est. Secundo, Chrysostrum dicit, non solum Apostolos, sed etiam Christum legatione functum esse pro Deo: & tamen agnoscit Christum esse maiorem legatum, quam Apostolos. At tu, ex eo, quia Apostoli fuerunt legati Christi, infers, omnes æquales fuisse in Legatione, quod Chrysostrum nõ infert. Alioqui etiā Christus fuisset æqualis Apostolis. Tertio, Chrysostrum dicit, Apostolos suscepisse, quæ erāt officij Christi. Vel hoc interpretaris absolute dictū esse, vel cum limitatione. Si absolute, falsū est. Nam Apostoli nõ susceperūt omnia, quæ erāt officij Christi, officium n. illius fuit, redimere genus humanū, & instituire Sacramenta. Hoc Apostoli non susceperūt. Si cū limitatione, verum quidem est, sed contra te. Nam si Apostoli non susceperunt omnia, quæ erāt officij Christi, sed aliqua tantum: non potest inferri, quod tu infers, omnes in legatione fuisse æquales. Fieri enim potuit, vt alij plura, alij pauciora susciperēt. Vel, vt alij cū maiori, alij cū minori limitatione susciperent, quæ erāt officij Christi. Habemus exēplū notissimū Legati Apostolici, qui à Pōtifice mittuntur in prouincias, vere ipsius Legati sunt: sed cum limitatione accipiunt, quæ sunt officij Pōtificis: & alius plus, alius minus accipit. Non enica

omnes æquales sunt. Idem dico de Legatis Regum & Imperatorum. Omnes quidem legati sunt, sed alius cum maiori potestate fungitur legatione; alius cum minori. Res nota est.

15. Tertia quæstio est. An titulus Principis Apostolorum communis sit Petro & Paulo? Tu affirmas lib. 7. c. 5. n. 2. Et probas ex Hieronymo & quibusdam aliis, qui Petrum & Paulum vocant Principes Apostolorum. Respondeo. Verum est: sed longè alio sensu. Nam quando Petrus seorsim vocatur Princeps Apostolorum, tunc intelligitur esse Princeps respectu omnium Apostolorum, etiam respectu Pauli, quia respectu omnium habet curam & gubernationem pastorem. Nemo enim excipitur ab eo, quod illi dictum est. *Pasce oves meas.* Quando autem Petrus & Paulus simul vocantur Principes Apostolorum, hoc intelligendum est, non de vero Principatu aut gubernatione pastorem; sed de eminentia laborum ac molestiarum, in quibus illi duo præcelluere. Itaque magna est differentia inter Petrum & Paulum. Primò, quia Petrus duplici titulo vocatur Princeps Apostolorum: tum propter eminentiam potestatis seu præfecturæ; tum propter eminentiam laborum. At Paulus, posteriori tantum. Secundò, Petrus, & seorsim solus, & coniunctim cum Paulo vocatur Princeps. At Paulus seorsim nunquam, quod benè notandum est. Vnde Hieronymus, quem tu citas, quando de utroque simul loquitur, appellat Principes Apostolorum: quando seorsim de alterutro, Petrum quidem vocat Principem Apostolorum, non tamen Paulum; ut patet in catalogo de scriptoribus Ecclesiasticis.

16. Idem confirmo ex aliis Patribus. Nam Cyrillus Hierosolymitanus catech. 11. sic habet: *Omnibus Apostolis veteribus, Petrus Princeps Apostolorum, & supremus Ecclesie Præconem dicit ad ipsum.* Vbi Petrum vocat Principem, respectu omnium Apostolorum; & ut clarius explicet, quo sensu sit Princeps, ait esse supremum Ecclesie Præconem. De Paulo id nunquam invenies.

17. Et Ephrem Syrus in serm. de transfiguratione Domini: *Sicut Moyses Societatis illius & coniunctionis Hebræorum, iussu Dei, Princeps fuit: ita Petrus Ecclesie Christianorum. Atque, ut ille Veteris, ita hic Novi Testamenti Princeps.* Pulchra collatio, & ad nostrum institutum accommodata. Constat autem Moysen fuisse Principem Hebræorum, ratione potestatis & iurisdictionis. Ergo eodem sensu, Petrus fuit Princeps Christianorum. Quis hoc unquam dixit de Paulo?

18. Et Cassianus lib. 3. de incarnatione Domini c. 12. *Interrogemus summum illum, & inter Discipulos Discipulum, & inter Magistros Magistrum, qui Romane Ecclesie gubernaculum regens, sicut fides habuit, ita & Sacerdotij Principatum.* Dic nobis ergo, dic nobis Princeps Apostolorum Petre. Hic etiam Petrus vocatur Princeps Apostolorum, quia erat summus inter Apostolos, & præ aliis habebat Sacerdotij Principatum. De Paulo, nihil eiusmodi.

19. Et Maximus Constantinopolitanus Patriarcha in Epist. ad Orientales: *Hunc enim ex ceteris mortalibus de tota orbe Conditor orbis elegit, cui cathedram Magisterij principaliter possidendam tenere, perpetuo privilegij inre concessit.* Vbi vides, Petrum ideo vocari Principem omnium Apostolorum, quia principaliter possidet cathedram Magisterij, quæ illi perpetuo privilegij iure concessa est. At nullum esset Privilegium, si non principaliter, sed æqualiter cum aliis Apostolis illam cathedram possideret.

20. Et Leo Imperator, dictus Sapiens, in serm. de Petro: *Post resurrectionem ter Petrum Dominus percursatus, an ab eo diligeretur, Principem Apostolorum*

constituit. Et paulo post: *Petrus verò, cum intelligeret, Principatum cum magnum esse, & magnis indigentem viribus, videretque Ioannem sequentem, illum dico, quem Iesus vehementer amabat: Hic, inquit, quid? Quod pervindo erat, quasi diceret: Mene præfici vis Caput Discipuli? Hunc vero à te dilectum, qui voluit sedere ad dextram, hunc, inquam, quid facere inbes? Et iterum: Tu me sequere, id est, sequere me hoc baculo pastorali: & sicut ego, cum eram vobiscum, servabam vos, ut Pater, & Caput & Magister, vigilans pro vobis: sic tu esto meo loco, & sequere me Principatu ac potestate tua fratres tuos confirmans. Te enim volo esse meo loco. Vnde manet in hodiernum usque diem Petrus sequens Christum in successore suo.* Magnum hoc testimonium.

21. Et Hugo Victorinus serm. 64. de Apostolis Petro & Paulo: *Petrus ceteris eminentia potestatis: Paulus excellentia prædicationis.* Petrus Sol: Paulus, Luna. Petrus Sol, per collatam sibi divinitus potentiam: Paulus Luna, per collatam sibi cælestis sapientiam. Et infra: *Petro soli inter ceteros, & præ ceteris, à Domino cura pastorali principaliter & specialiter iniuncta est, ubi dicitur: Pasce agnos meos.* Hæc sufficiant de titulo Principis, qui aliter Petro, aliter Paulo concessus est.

22. Quarta quæstio: An reliqui tituli (§. 1. enumerati) concessi sint Petro, propter Primatum ætatis, vocationis & charitatis; an vero propter Primatum potestatis & iurisdictionis. Tu asseris priorem partem; ego posteriorem. Nec opus est novis Argumentis iam ante ostendi, Primatum ætatis, vocationis & charitatis, vel incertum, vel fictitium esse. Primò quia incertum est, an Petrus fuerit ætate senior, quàm omnes reliqui Apostoli. Secundò, falsum est, vocatum esse ad Apostolatam, antequam reliqui vocarentur. Tertiò, de Primatu charitatis diversæ sunt authorum opiniones. Alij tribuunt illum Petro; alij Ioanni.

23. Deinde, multi ex supradictis titulis, plus aliquid significant, quàm prærogativam ætatis aut vocationis. Sunt enim duplices tituli. Aliqui tribuuntur Petro, respectu aliorum Apostolorum, Princeps, Caput, Coryphæus, Apex, Vertex, Antesignanus. Alij respectu Christi, vel totius Ecclesie, vel omnium fidelium; ut cum dicitur Vniuersalis Vicarius Christi, Caput & Princeps Ecclesie, Caput fidelium, Pastor gregis Domini. Priores fortè possent illi accommodari propter Primatum ætatis & vocationis, quem tu fingis: non tamen posteriores. Hoc ostendam in Exemplo à te allato. Dicit Petrum fuisse quasi primogenitum inter Apostolos; ac proinde, sicut quilibet alius primogenitus, ratione ætatis, potest vocari Caput aut Princeps suorum fratrum; sic etiam de Petro statuendum esse. Sit ita. At vicissim ego retorqueo: Sicut ex eo præcisè, quòd aliquis est primogenitus inter fratres, non potest vocari Caput aut Princeps Reipublicæ, Caput aut Princeps civium, Vicarius Regis aut Imperatoris: Sic in simili casu, ex eo præcisè, quòd Petrus est primogenitus inter fratres suos Apostolos, non potest vocari Caput Ecclesie, Princeps fidelium, Vicarius Christi. Alia ergo causa est horum titulorum, quàm prærogativa ætatis & vocationis.

24. Deinde falsum est, Patres non agnovisse alium Primatum in Petro, quam qui à te fingitur. Primò, quia aliqui, ut ex dictis patet, negant illum fuisse seniore ætate & vocatione. Ergo illi saltem vel agnoscunt alium Primatum, vel nullum. Vtrumque contra te est. Secundò, verba ac sententia Patrum non salvantur, per Primatum ætatis & vocationis. Audi quid scribant, & quomodo loquantur.

25. Chryostomus Hom. 80. ad populum Antiochenum,

num, ante medium: *Nōne, inquit, ter Petrus negauit? Nōne cum iuramento ter? Quid ergo? Ad ultimū tempore fuit illi necessarium ad pœnitentiā? Nequaquam. Sed eadem nocte lapsus est, & resurrexit. Post illum enim graue casum, (negationi namque nullum est malum æquale) rursū eum ad priorem honorem reduxit pœnitentiā, & ei per totum orbem terrarum Ecclesiæ pœnitentiā tradidit.*

Et orat. 5. aduersus Iudæos, longè ante medium: *Petrus post illam nefariam abiurationem, quoniam celeriter suum ipsius peccatum recordatus est, nulloque accusante dixit peccatum, stetitque amare; adeo abluit illam negationem, ut etiam Primus Apostolorum fuerit factus, ac terrarum orbem totum subiecerit.*

Hæc duo testimonia non possunt intelligi de Primatu ætatis aut vocationis; quia illum Primatum, ut tu ipse fateris, habuit Petrus ante peccatum negationis, per hoc præcisè, quod esset senior ætate, & primus à Christo ad Apostolatū vocatus: Sed debent intelligi de Primatu, qui post factam pœnitentiā Petro concessus est, ut ex verbis Chrysostomi constat. Quis autem Primatus ille sit, colligi potest ex duabus illis particulis. 1. *Ecclesiæ pœnitentiā per totum terrarum orbem.* 2. *Subiectio totius orbis terrarum.* Porro hic Primatus, qui tunc illi datus est, distingui debet ab honore, ad quem ait Petrum reductum esse per pœnitentiā.

26. Eodem modo ac sensu loquitur Maximus Taurinensis (qui vixit circa tempora Augustini) Homil. 3. in natali Apostolorum Petri & Pauli: *Quanti, inquit, meriti apud Dominum suum Petrus erat, ut ei post nauicula parua remigū, totius Ecclesiæ gubernacula traderentur? Certè, per gubernacula totius Ecclesiæ, non significatur Primatus ætatis aut vocationis, sed dignitatis & iurisdictionis. Nec video, quomodo clarius explicari possit potestas iurisdictionis, quam hic explicata est: Nā perinde est, ac si dicas in simili casu: potius Imperij gubernacula Matthiæ Austriaco tradita sūt. Vel totius regni Galliæ gubernacula Ludouico vndecimo tradita sunt. Quis hic locus dubitandi aut tergiversandi?*

27. Similiter Hieronymus l. 1. contra Iovinianum: *Inter duodecim vnus eligitur, ut Capite constituat, schismatis tolleretur occasio. Sed cur non Joannes electus est virgo ætati delatum est, quia Petrus senior erat, ne adhuc adolescens ac pene puer progressa ætate hominibus præferretur.* Hinc tria colligo. Primò, solum Petrum ex duodecim Apostolis electum esse in Caput Ecclesiæ. At si electus ex duodecim Apostolis, iam antea non erat ratione ætatis & vocationis. Aut si antea erat, electus nō est. Secūdo, ideo electum esse, ut constituto Capite, schismatis tolleretur occasio. Ergo nō est electus pro sua tantum persona, sed etiam pro Successoribus; quia si tempore Apostolorum, quando Ecclesiæ erat exigua, debuit esse vnū Caput ad vitandū schisma, multo magis post tempora Apostolorum, quando Ecclesiæ fuit diffusa per totū orbem terrarum. Tertio, ideo potius Petrum, quam Ioannem electum esse in Caput, quia non decebat Ioannem pene puerum præferri senioribus. Certè si Hieronymus putasset, quod tu fingis, Primatum Petri in eo solum consistere, quod reliquis ætate & vocatione senior esset; vel frustra, vel stultè quæsiuisset, quare Ioannes non esset electus ad Primatum? id est, quare non esset electus, ut fieret senior ætate & vocatione?

28. Item Leo Papa (qui propter doctrinam & virtutem dictus est Leo Magnus) serm. 3. de Assumptione sua ad Pontificatum: *Vnus de toto mundo Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur; ut quantum in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique Pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.*

A Et Epist. 87. ad Episcopos prouinciæ Vientensis, c. r. *Sed huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro, Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: Ut ab ipso, quasi quodam Capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, ut exortem se mysterij diuini intelligeret esse, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo, Tu es Petrus.*

B Ex hoc vtroque Leonis testimonio habemus hæc tria: Primò, quod Petrus regat omnes, quos principaliter regit Christus; etiam omnes alios Ecclesiæ Pastores & Apostolos. Secūdo, quod à Petro, tanquam à Capite diffundantur dona Dei in omnia membra Ecclesiæ. Tertio, quod Petrus à Christo in consortium indiuiduæ vnitatis assumptus sit.

29. Quid tu verò, Marce Antoni; ad hæc respondes? Primò fateris, quod res est, Leonem admittere Primatum Petri super totam Ecclesiā. Hoc accipio. Vixit autem Leo circa Annum Christi 440. Igitur ab eo tempore, id est, ab Annis mille ducentis, Primatus Petri fuit agnitus & concessus in Ecclesiā. Secūdo ais, Leonem oratorij more, voluisse Petri dignitatem amplificare, ut hac ratione suam dignitatem Pontificalem extolleret. An putas tibi similem fuisse, qui studio ambitionis, veritati à se agnitæ contradixerit? At scias in Sanctorum Catalogum ab Ecclesiā relatum esse. Tertio ais, Leonem in eo exorbitasse, quod dixerit, Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis à Christo assumptum esse. Hoc probas, quia indiuidua vnitatis in Christo erat sola cum Patre & Spiritu sancto in natura & essentia diuinitatis. *Qualem vnitatem, inquis, quis asserat in Christum & Petrum? Nisi Petrum faciamus vnum ex Trinitate, quæ est blasphemia horrendissima.* Audi; misrater. Nulla est hæc blasphemia: Sed quod bene à Leone dictum est, tu vel non intelligis, vel malè interpretaris. Non dixit Leo, Christum assumptum esse Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis, ratione naturæ aut substantiæ diuinæ, ut tu falsò imaginaris; sed ratione nominis ac dignitatis. Nam Christus voluit illum vocari Petram & fundamentum Ecclesiæ, sicut ipse vocabatur. Verba Leonis aperta sunt. Quæ etiam repetuntur à Nicolao Papa, & citantur in iure canonico, cap. *Fundamentum*, De electione & electi potestate in 6.

30. Addam adhuc vnum aut alterum è Patribus. Gregorius lib. 4. Epist. 32. ad Mauritium Augustum, sic scribit: *Cunctis Evangelium scientibus liquet, quod voce Dominica Sancto & omnium Apostolorum Principi Petro, totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Pascite oues meas.*

31. Et Arnobius Romanus (qui vixit circa tempora Augustini) ad Psal. centesimum tricentum octauum. *Eccè Apostolo Petro pœnitenti succurritur, qui est Episcopus Episcoporum, & maior gradus red dicitur ploranti, quam sublatus est deneganti. Quod ut doceam, illud ostendo, quod nullus Apostolorum nomen Pastoris accepit. Solus enim Dominus Iesus Christus dicebat: Ego sum Pastor bonus. Hoc ergo nomen Sanctum, & ipsius nominis potestatem, post Resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit, & ter negatus, negatori suo, hanc, quam solus habuit, tribuit potestatem: Ut non solum recuperasse, quod amiserat, probaretur; verum etiam & multo amplius pœnitendo, quam negando perdidderat, acquisisse.*

32. Et Eucherius Lugdunensis in vigilia sancti Petri: *Dicit ei, Pascite oues meas. Prius agnos, deinde oues comisit ei; quia non solum Pastorem, sed Pastorū Pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues: Pascit filios, pascit & matres; regit & subditos & Prælatos, Omnium*

igitur Pastor est, qui præter agnos & oves in Ecclesia nihil est.

33. Plures Patres, etiam antiquissimos, citabo postea, cum diluam obiectiones tuas. Ac simul ostendā, eos ipsos, quorum autoritatē nobis obiciis, maximē nobis patrocinari. Nunc Augustini sententia, quæ multum ponderis habet, seorsim discutienda est.

CAPUT V.

Primatus Petri probatur ex Augustino.

1. **A**ugustini sententiam conaris tua interpretatione in alium sensum detorquere. Ais, nihil eum agnoscere in Petro peculiare; præter hæc duo. Primo, quod primus fuerit admissus in Apostolatū: Et hinc habuerit aliquam præminentiam seu Primatum. Secundo, quod ex hac præminentia & Primatu (qui totus consistit in prioritate vocationis) secutum sit, ut figuram totius Ecclesiæ gestauerit. Sic tu, totidem fere verbis, lib. 1. cap. 10. n. 21. & alibi.

2. Ego contra assero, Augustinum hæc tria agnoscere in Petro. Primo, quod vere habuerit Primatum seu Principatum totius Ecclesiæ, non ratione ætatis, aut vocationis præcisæ, sed ratione potestatis à Christo ipsi concessæ. Secundo, quod propter hunc Primatum seu Principatum, sustinuerit personam totius Ecclesiæ, & consequenter etiam Apostolorum ac aliorum fidelium. Sicut Imperator, aut Rex, aut Consul, sustinet personam totius imperij, aut regni, aut ciuitatis: & consequenter omnium subditorum, qui in imperio, vel regno, vel ciuitate sunt. Tertio, quod sicut Imperator, aut Rex, aut Consul, quia sustinet personam subditorum, potest eorū nomine, vel respondere, vel pacisci, vel aliud quid facere, iuxta iuris concessionem; Sic etiam Petrus, quia sustinebat personam totius Ecclesiæ, solitus sit vnus ipse pro omnibus respondere. Hæc tria perspicue ostendam ex clarissimis Augustini testimoniis.

3. Ac primo quidem, de Primatu Petri diserte agit lib. 2. de Baptismo contra Donatistas c. 1. Vbi recenset hæc verba Cypriani: *Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem adificauit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circumcissione disceptaret, postmodum vendicauit sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumpsit, ut diceret se Primatum tenere, & obtemperari à nouellis & posteris sibi potius oportere, nec despexit Paulum, quod Ecclesia prius persecutor fuisset, sed consilium veritatis admisit, &c.* Deinde, ex sua sententia mox subiicit: *Ecce ubi commemorat Cyprianus, quos nos etiam in scripturis sanctis didicimus, Apostolum Petrum, in quo Primatus Apostolorum tam excellenti gratia præminet, aliter quam veritas postulabat, de circumcissione agere solitum, à posteriore Apostolo Paulo esse correctum.* Et infra ibidem: *Puto, quod sine ulla sui contumelia Cyprianus Episcopus Petro Apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrii coronam. Ceterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum Apostolatus Principatum cuiuslibet Episcopatus præferendum? Sed et si distat cathedrarum gratia, vna est tamen martyrii gloria.*

4. Hic duo notanda sunt: Primo, quod Cyprianus supponat, Petrum habuisse quidem Primatum supra Apostolos, qui in eo consistebat, quod omnes tenerentur ibi obtemperare: Sed tamen, nec insolenter, nec arroganter vsus fuisse illo Primatu, cum à Paulo corripere, ut daret nobis Exemplum modestiæ & humilitatis, iuxta illud Christi, Matth. 23. 28. & Luc. 22. 26. *Qui maior est in vobis fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Sicut filius hominis nõ venit ministrari, sed*

A ministrare. Secundo, quod Augustinus eundem Primatum tripliciter confirmet. Primo his verbis: *in quo Primatus Apostolorum tam excellenti gratia præminet.* Quæ est illa tam excellens gratia? Certe non sola vocationis antiquitas, ut tu vis. Quid enim excellens est, si dicam Petrum vno aut altero die citius vocatum esse ad Apostolatū, quam Andream? Quanquam, ut supra dixi, id falsum est. Deinde illis verbis: *quis nescit illum Apostolatus Primatum cuiuslibet Episcopatus præferendum?* non ergo omnes Episcopi Petro æquales sunt. Imo Augustinus ait, se vereri, ne sit contumeliosus in Petrum, si illum conferat cum Cypriano Episcopo, quoad dignitatem Ecclesiasticam. Denique illis verbis: *distat cathedrarum gratia*, id est, maior est cathedra Petri quam Cypriani: maior Pontificis, quam cuiusuis alterius Episcopi.

5. Tu respondes, per cathedram Petri, non intelligi cathedram Romanam, sed Petri Apostolatū: eumque particularium Episcoporum cathedris præstare. *Sic enim, inquis, quicumque Apostolatus excedit potestate quamcumque particularem cathedram, cum apostolus quilibet in toto mundo possit suum apostolatū exercere, quod Episcopi iam non possunt, nisi in limitatis Diocæsis, siue provincis aut regnis: quanto magis Primi & præcipui Apostoli, aliorum pluribus nominibus Principis apostolatus, singularem quamcumque cathedram excedet?* Hac responsione te ipsum iungulas. Primo, quia concedis Petrum potestate Ecclesiastica (de hac n. sermo est) excedere Cyprianum, & omnes alios Episcopos Ecclesiarum particularium. Maior igitur, ex tua concessione est potestas Ecclesiastica in Petro, quam in aliis Episcopis. At hoc est, quod nos contendimus.

6. Secundo concedis, eundem Petrum potestate Ecclesiastica excedere alios Apostolos. Sic enim argumentaris: Si alij Apostoli potestate Ecclesiastica excedunt Episcopos, Ergo multo magis Petrus. Quæ consequentia non valeret, nisi Petrus eadem potestate excederet alios Apostolos. Sicut patet in simili exemplo. Nam qui sic infert: Si aer excedit calore terram & aquam: Ergo multo magis ignis: Sine dubio supponit, ignem habere plus caloris, quam aerem. At hunc excessum potestatis in Petro nos vrgemus. Si ergo illum concedis, non nobis, sed tibi contrarius es.

7. Tertio affirmas, quemlibet Apostolum ecclesiasticam potestate excedere quemlibet Episcopum, cum quilibet Apostolus in toto mundo possit suum Apostolatū exercere, quod Episcopus non potest, nisi in limitato regno aut provincia. At alibi contrarium asseris, nempe æquales esse: & non differre, nisi accidente. Sic n. scribis l. 2. c. 1. n. 3. *Quoscumque igitur apostoli eligebant, & ad Ecclesias regendas mittebant, y proculdubio, parem cum ipsis apostolis potestatem accipiebant, si vim ipsam institutionis spectemus.* Et ibidem n. 5. *Neque ego inuenio inter verum apostolum, ac Episcopum, aliud discrimen, nisi quod apostolus sit, qui Christum prædicat, tanquam testis oculatus, ab ipso met Christo immediate missus: Episcopus vero sit, qui eundem prædicat, ut testis instructus, & fide illuminatus, ac missus à Christi ministris.* Et iterum n. 7. in fine: *Apostoli, dum alios ad fundandas vel regendas Ecclesias mittebant, eos ad Episcopatum euehebant: totumque ipsorum officium, cum tota potestate ministeriali, eis committebant: Vna illa propria personali dignitate excepta, quod essent testes oculati vitæ & Resurrectionis Christi, ab eoque immediate vocati & missi ad Euangelizandum.*

8. Vides, opinor, contradictionem in hac duplici tua assertionem. Vna, Apostoli excedunt potestate Episcopos. Altera, Episcopi ab Apostolis parem potestatem accipiebant. Vel Apostoli Episcopis à se missis committebant totū suum officium cum tota potestate. Respondetis for-

his forte, vtramque veram esse diuerso sensu. Apostolos enim & Episcopos habere parem potestatem in habitu; non tamen parem in actu. Igitur priorem assertionem veram esse de potestate in actu; posteriorem, de potestate in habitu. Sed hanc ipsam responsionem tu ipse euertis. Nam l. 2. c. 5. n. 26. sic habes. *Prædicandi potestatem in toto terrarum orbe, sicut Apostoli non habebant, nisi habitu; actu vero ibi, ubi iam inter se conuenerant, seu ubi eos Spiritus sanctus esse volebat. Ita Episcopi habitu habent eandem vniuersalem potestatem iure diuino, eo ipso, quo sunt facti ritè Episcopi. Actu tamen non sunt Episcopi, nisi suæ particularis Ecclesiæ in qua illos Spiritus sanctus posuit.* Et ibidem: *Ita & iurisdictio in habitu est vniuersalis iure diuino, in vnoquoque Episcopo: in actu vero non est, nisi particularis, sicut erat etiam in Apostolis.* Hic plane idem statuis de Episcopis & Apostolis: tum quoad potestatem & iurisditionem in habitu, quæ in vtrisque vniuersalis & illimitata est; tum quoad potestatem & iurisditionem in actu, quæ in vtrisque particularis & limitata est. Nihil ergo discernis. Manet igitur vera contradictio, quam posui.

9. Addo, ex tuis verbis manifeste colligi duo alia absurda. Vnum est, Paulum nec Apostolum fuisse; nec Episcopum. Non Apostolum, quia non fuit oculatus testis vitæ & Resurrectionis Christi. Nec Episcopum, quia non est immediate missus à ministris Christi, sed ab ipso Christo. Alterum, aliquos Episcopos habere maiorem potestatem & iurisditionem, quam Apostolos, si non in habitu, saltem in actu. Nam Apostoli, ut iam dixisti, non habebant iurisditionem in actu, nisi particularem & limitatam. At aliqui Episcopi habent indifferentem, & non limitatam, ut fateris l. 2. c. 1. n. 11. his verbis: *Quicumque ab Apostolis Episcopi fiebat, & eandem cum ipsis Apostolis in solidum auctoritatem accipiebant, & sanè vniuersalem in habitu & illimitatam: In actu vero aliqui indifferenter, quocumque eos Spiritus sanctus, aut Apostoli dirigebant, terrarum orbem circumbant: alij vero certis locis consistere iubeantur.* Hic distinguis inter Episcopos: Aliqui habent potestatem in actu, limitatam ad certum locum: alij indifferenter ad totum orbem terrarum. At Apostoli, ex tua sententia, non habebant nisi particularem. Minus igitur habebant, quam aliqui Episcopi ab ipsis ordinati & missi.

10. Ecce, Marce Anthoni, in quantas angustias te conijcis, dum sententiam Augustini, qui clare explicat Primatum Petri, conaris obscurare, & per ineptas ambages peruertere. Dic rotunde, quod dixit Augustinus, in Petro Primatum Apostolorum excellenter præminere: Hunc Primatum cuiuslibet Episcopatus præferendum esse. Sed, ne dubites, adducam alia tria Augustini testimonia pro eodem Primatu.

Primum habetur Epist. 108. ad Seleucianum, statim ab initio, ubi sic ait: *Quod autem dicitur Petrum egisse penitentiam, cauendum est, ne ita putetur egisse, quomodo agunt in Ecclesia, qui proprie penitentes vocantur. Et quis hoc fecerat, ut primum Apostolorum inter tales penitentes numerandum putemus: Quasi dicat: Qui agunt penitentiam in Ecclesia, subiecti sunt Prælati Ecclesiæ, & ex illorum arbitrio puniuntur, tanto vel tanto tempore, prout ipsis visum est. At Petrus, tametsi grauissime peccauerit, negando Christum, non tamen erat subiectus Prælati Ecclesiæ, cum ipse potius esset Caput & Princeps Ecclesiæ; & neminem haberet, excepto Christo, à quo puniretur. Non igitur debet inter penitentes Ecclesiæ numerari. Quod hic sit sensus Augustini, colligitur ex aliis ipsius libris, ubi agit de penitentia Ecclesiastica, præsertim in Enchiridio c. 65, ubi sic scribit: *Rectè constituntur ab iis, qui Ecclesiæ præsumt, tempora penitentia, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata: Extra eam quippe non remittuntur.* Et Hom. 27. de vtili-*

tate penitentia, distinguit triplicem penitentiam: Vnam accedentium ad baptismum: alteram quotidianam: tertiam Ecclesiasticam. De hac ita scribit: *Est penitentia grauior atque luctuosior, in qua proprie vocantur in Ecclesia penitentes; etiam remoti à Sacramento Altaris participandi.* Huiusmodi penitentem negat fuisse Petrum, quia non erat subiectus Ecclesiæ, ac proinde Ecclesia non poterat illum remouere à Sacramento Altaris.

11. Alterum Augustini testimoniū habetur ser. 124. de tempore, ubi agens de negatione Petri, sic scribit: *Ideo B. Petrum paululum Dominus subdeseruit, ut in illo totum genus humanū possit agnoscere nihil se sine Dei gratia præualere. Et ut Ecclesiæ Rectori futuro, ignoscendi peccatis quædam regula poneretur. Credenda enim erant Petro Apostolo clauis Ecclesiæ. Credenda erat ei populorū innumera multitudo, quæ esset pro sua natura vitiiis, passionibus, culpis, inuoluta atque peccatis. Et infra: *Totius corporis morbum in ipso Capite curat Ecclesiæ; & in ipso vertice componit membrorum omnium sanitatem, in ipsa confessionis Christi crepidine, in ipso immobilis fidei fundamento, in Petro scilicet illo, qui dixerat. Etiam si me oporteat mori tecum, non te negabo.* Et ibidem: *Quid agis, o Petre, future Receptor Ecclesiæ, quid loqueris?* Verba clara sūt. Petr⁹ vocatur Receptor Ecclesiæ, cui infinita populorū multitudo credita est. Vocatur Caput totius corporis Ecclesiæ: Vertex omnium membrorum Ecclesiæ: Immobilis fidei fundamentū. Quid quaeris amplius?*

12. Tertium testimonium habetur in Quaestionibus Veteris ac Noui Testamenti, q. 75. Quamuis enim autor fortasse non est August. est tamen autor antiquus, & ipsi Augustino æqualis, aut antiquior. *Dicunt ex aetate didrachma ad Petrum Apostolum: Magister vester non soluit didrachmam. Quo dicto, Magistri, ut pro omnibus Discipulis solueret, conuenerunt. Saluator autem cum pro se & Petro dari iubet, pro omnibus exsoluisse videtur: quia sicut in Salvatore erant omnes cause Magisterij, ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur. Ipsum enim constituit esse Caput eorum, ut Pastor esset gregis Dominici.* Et ibidem: *Manifestum est in Petro omnes contineri. Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Sæpe enim in Preposito populus, aut corripitur, aut laudatur.*

13. Iam verò (quod secundo loco probandum erat ex Augustino) Petrum ratione sui Primatus, gessisse personam totius Ecclesiæ, & omnium fidelium, docet idem Augustinus, Enarratione prima in Psal. 108. statim in principio, ubi docet, Multa in Psalmo illo dici de Iuda proditore, quæ illi conueniunt, quatenus gerit personam Iudæorum, Christi hostium: sicut etiam multa conueniunt Petro, quatenus gerit Personam Ecclesiæ. Verba Augustini sunt hæc: *Sicut enim quædam dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum proprie pertinere videantur, nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum referuntur ad Ecclesiā, cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam, propter Primatum, quem in Discipulis habuit, &c. Ita Iudas personam quodammodo sustinet inimicorum Christi Iudæorum, &c. Vbi aduerte, non eodem sensu, Petrum & Iudam sustinere personam communitatis. Nam Iudas propter nefariam prodicionem Christi, sustinet personam hostium Christi. Petrus propter Primatum Ecclesiæ, sustinet personam eiusdem Ecclesiæ.*

14. Ex tract. 124. in Ioannem, post medium, recitans illa verba ex Evangelio, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris:* mox subdit: *Hoc agit Ecclesiā, spe beata in hæc vita ærinosā: cuius Ecclesiā Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatum, gerebat figurata generalitate Personam. Quod enim ad ipsum proprie pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiore gratia vnus idēque Apostolus. Sed quando ei dictū est: *Tibi dabo clauis regni Cælorū, vniuersalē significabat Ecclesiā.* Hic quædam attribuit Petro, tanquam priuato homini; ut quod fuerit natura vnus homo; gra-*

via vnus Christianus; abundantior gratia, vnus Apostolus. Quædam verò, tanquam personæ publicæ; vt quod habuerit Primatum Ecclesiæ; quod ratione Primatus, gesserit personam Ecclesiæ, non particularis, sed generalis seu vniuersalis; quod in persona Ecclesiæ vniuersalis, acceperit clauis regni cælorum. At tu, Marce Antoni, contra Augustinum doces, Primatum Ecclesiæ, qui à te confingitur, conuenire Petro, tanquam priuato homini, ratione ætatis & vocationis.

15. Et in lib. de Agone Christiano c. 30. *Nusquam tam vigere debent viscera misericordia, quam in Catholica Ecclesia, vt tanquã vera Mater, nec peccantibus filiis superbe insultet, nec correctis difficile ignoscat. Non enim sine causa inter omnes Apostolos huius Ecclesiæ Catholica personã sustinet Petrus. Huic enim Ecclesiæ clauis regni cælorũ data sunt, cum Petro data sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas. Debet igitur Ecclesiæ Catholica correctis & pietate firmatis filiis libenter ignoscere, cum ipsi Petro personã eius gestanti, videamus veniam esse concessam. Ecce, Petrus sustinet personã Ecclesiæ Catholicæ. Et cum Petro data sunt clauis, non data sunt ipsi in priuatum vsum, sed pro bono totius Ecclesiæ. Et cū illi dictum est, Pasce oues meas, non illi soli, vt priuato homini, sed omnibus illius successoribus dictum est.*

16. Denique, quod Petrus, quia sustinebat personam totius Ecclesiæ, solitus sit pro omnibus respondere, docet idem Augustinus ser. 31. de verbis Apostoli c. 2. *Respondit, inquit, Petrus nunc pro omnibus, quia vnitas in omnibus.* Et ser. 13. de verbis Domini c. 1. *Ipsè enim Petrus, in Apostolorum ordine Primus, in Christi amore promptissimus, sæpe vnus respondit pro omnibus.* Vbi per illam particulam, In Apostolorum ordine Primus, intelligit Primatum Petri, non ratione ætatis aut vocationis, sed autoritatis & Præfecturæ, vt ipsemet ibidem explicat c. 2. cū ait: *Idem ergo Petrus à Petra cognominatus beatus, Ecclesiæ figuram portans, Apostolatus Principatum tenens.* De hac re dicam plura cap. sequenti. §. 16.

17. Ex dictis satis constat de sententia Augustini; nec quicquam video obiici posse, quàm quod l. 1. c. 5. n. 10. obiicit, illum dixisse serm. 47. de Sanctis Petro & Paulo: *Beatus Petrus Primus Apostolorum: Beatus Paulus nouissimus Apostolorum.* Ex quo infero, sicut Paulus fuit nouissimus vocatione; ita Petrum fuisse primum vocatione: Ac proinde Primatum Petri nihil aliud esse, quàm Primatum vocationis. Sed iam supra responsum est, c. 2. §. 21. Nam ibi dixi, Augustinum non connectere illa verba; sed vno loco asserere, Petrum esse Primum Apostolorum; altero, Paulum esse minimum Apostolorum. Non igitur necesse esse, vt quo sensu vnus dicitur minimus, eodem alter dicatur primus. Paulum vocari minimum, id est, indignissimum, propter sua peccata: Petrum vocari Primum, id est, Principem, ratione Primatus seu præfecturæ.

18. Sed esto, dixerit Augustinus per modum connectionis, Petrum esse Primum, Paulum nouissimũ; non sequitur, eodem sensu vtrumque dictum esse. Dabo simile exemplum. Christus Marc. 9. 34. dixit: *Si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister.* Vbi primus & nouissimus in eadem sententia connectuntur; & tamẽ non sumuntur eodẽ sensu. Nam sensus est: si quis inter vos vult esse primus in gradu vel Prælatu, fiat nouissimus, id est, humillimus in ministerio.

CAPVT VI.

Primatus Petri probatur ex prerogatiuis Petri.

1. Catholici assignant varia priuilegia seu prerogatiuas Petri, ex quibus colligunt ipsius Pri-

matum & eminentiã supra alios Apostolos: Nõ quod vnaquæque prerogatiua per se sufficiens sit, ad firmandum Primatum; sed quod omnes simul sumptæ id faciant. Sunt autem hæ præcipuè: 1. Quod Christus soli Petro inter omnes Apostolos, proprium nomen mutauerit. 2. Quod quando in Euangelio recensentur nomina Apostolorum, semper primo loco ponatur Petrus. 3. Quod scriptura loquatur de Petro, tanquam de Principe: de aliis Apostolis, tanquam de subditis. 4. Quod Petrus sæpè loquatur nomine omnium Apostolorum, tanquam illorum Antesignanus. Quod inter omnes Apostolos, soli Petro facta sit prima reuelatio diuinitatis Christi. 6. Quod soli Petro inter Apostolos promissa sit stabilitas fidei & cathedræ. 7. Quod Christus pro solo Petro & seipso voluerit tributum solui in Capharnaum. 8. Quod post Resurrectionem, inter omnes Apostolos, soli Petro primum apparuerit. 9. Quod Petrus sua autoritate vocauerit alios ad electionem noui Apostoli, in locum Iudæ proditoris. 10. Quod primus promulgauerit Iudæis Euangelium, post acceptum Spiritum sanctum. 11. Quod primum miraculum apud Iudæos fecerit, in confirmationem Euangelij. 12. Quod etiam primus prædicauerit gentibus Euangelium: & quod ipsi soli oblata sit visio cælestis de vocatione gentium. 13. Quod primus in Concilio Hierosolymitano sententiam dixerit.

2. Certè, hæ prerogatiuæ, vt alias omittam, manifestè ostendunt, aliquid peculiare fuisse in Petro, quod in aliis Apostolis non fuerit. Quid autè illud sit, in eo dissentimus. Tu nihil aliud agnoscis, quàm Primatum ætatis, vocationis & feruoris. Nec putas aliud colligi posse ex prerogatiuis iam enumeratis. Sed erras, vt sæpe dixi. Primo, quia incertũ est, an Petrus ætate omnes alios superauerit. Secundò, nec probare potes ex Euangelio, prius Petrum, quàm reliquos ad Apostolatũ vocatos esse. Tertio, nec solus feruor charitatis fuit causa omnium istarum prerogatiuarum. Quæ omnia clarius patebunt, si singulas prerogatiuas expendamus.

Prima Prerogatiua Petri.

3. Igitur prima Petri Prerogatiua est, quod Christus soli ipsi, inter omnes Apostolos, proprium nomen mutauerit. Nam cū antea vocaretur Simon, postea vocatum est Cephias, id est, Petra (Ioan. 1. 42.) quæ prerogatiua illi communis est cum Abrahamo, qui cum antea vocaretur Abrã, id est, Pater excelsus, postea vocatus est Abraham, id est, Pater multitudinis, seu multarum gentium (Gen. 17. 5.) Maior tamen est Petri prerogatiua, quàm Abrahami. Nam Petrus idẽ nomen sortitus est, quod Christus. Cephias enim, & Syriacè, & Græcè sumi potest, teste Optato l. 2. contra Parmenianum. Syriacè significat petram vel lapidem: Græcè, caput. Vtroque nomine appellatus est Christus. Petra quidem seu lapis, super quem fundata est Ecclesia (Mat. 21. 24.) Caput verò, à quo regitur Ecclesia, sicut mulier à viro (Eph. 5. 23.) Itaque per hanc nominis mutationẽ voluit Christus significare Petrum fore Caput & fundamentum Ecclesiæ, sicut ipse erat. Sed diuersimodè. Nam Christus est Caput & fundamentum primum; Petrus secundarium.

4. Tu respondes (lib. 1. c. 9. n. 1.) Ex hac nominis mutatione, non posse colligi Primatum. Primò, quia non solius Petri, sed etiam aliorum nomina mutata esse legitur. Secundò, quia alij Apostoli non minus fuerunt petræ seu fundamenta Ecclesiæ, quàm Petrus, iuxta illud Eph. 2. 20. *Superædificati super fundamentũ Apostolorum & Prophetarũ, ipso sũmo angulari lapide, Christo Iesu.* Tertio, quia quod Petrus fuerit Caput aliorũ, non arguit Primatum potestatis aut iurisdictionis, sed tantum.

tum ætatis, aut vocationis. Fuit enim Caput illorum, eo sensu, quo primogenitus est caput suorum fratrum.

5. Hæc responsio nulla est. Non enim dicimus, ex sola nominis mutatione, colligi Primatum Petri, sed ex omnibus prærogatiuis simul sumptis. Deinde falsum est, aliorum Apostolorum propria nomina à Christo mutata esse. Tamen si duo filij Zebedæi, Iacobus & Ioannes, vocati sunt à Christo Boanerges, id est, filij tonitruum, hoc tamen nomen non erat proprium, sed ambobus commune. Quod autem Matthæus vocatus sit Leui, & similiter Iudas vocatus sit Thadæus; non est factum per mutationem, sed per primam nominis impositionem.

6. Vbi obiter hæc duo distinguenda sunt: 1. Impositio vel mutatio nominis ab hominibus facta. 2. Impositio vel mutatio nominis à Deo facta. Et quidem homines ferè solent tripliciter mutare vel imponere nomina. 1. ex euentu; & sic fere factum est in lege naturæ. 2. ex nominibus parentum vel cognatorum; & sic factum fuisse in lege Mosaica, colligitur ex illo Luc. 1. 61. *Nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* 3. ex nominibus, vel parentum, vel cognatorum, vel Sanctorum in cælo existentium; & sic passim fit hoc tempore.

7. At Deus non solet alicui imponere vel dare nomen, nisi ad significandum aliquod mysterium, quod paucis contingit. In Nouo Testamento contigit Christo, Ioanni Baptistæ, & Petro. Nescio an alicui alteri. De Christo legimus Luc. 1. 30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria: inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum: Hic erit magnus.* De Ioanne Baptista ibidem vers. 13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: Et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Joannem, &c. Hic erit magnus coram Domino.* Denique de Petro, Ioan. 1. 42. *Intuitus eum Iesus dixit: Tu es Simon filius Iona: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Vbi etiam, ut in duobus præcedentibus exemplis vel addi, vel intelligi debet: *Et eris magnus.*

8. Et quidem de mysterio, quod latebat in impositione nominis Iesu & Ioannis, nihil dicam hoc loco. Res nota est, & alibi tractanda. De mysterio autem, quod Catholici agnoscunt, in mutatione nominis Petri, scribit Augustinus tract. 7. in Ioannem, post medium his verbis: *Magnum, quia mutauit ei nomen, & fecit de Simone Petrum.* Et infra: *Si hoc ante Petrus vocaretur, non ita videres mysterium Petre, & putares casu eum sic vocari, non prouidentia Dei. Ideo voluit eum aliud prius vocari, ut ex ipsa commutatione nominis, Sacramenti viuacitas commèdaretur.* Et Leo Magnus Epist. 87. ad Episcopos prouinciæ Viennensis, de Petro sic loquitur: *Hunc enim in consortium indiuidue unitatis assumptum, id quod ipsi erat, voluit nominari, dicendo, Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam (quæ verba c. 4. explicata sunt.)* Et ser. 3. de Assumptione sua ad Pontificatum, introducit Christum loquentem ad Petrum: *Sicut meus Pater tibi manifestauit diuinitatem meam; ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam, quia tu es Petrus, id est, cum ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum; ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut que mihi, potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* Et Prosper Aquitanicus lib. 2. de vocatione gentium, c. 28. *Quis ergo ambigat, quis ignoret, hanc fortissimam petram, quæ ab illa principali Petra communionem, & virtutis sumpsit, & nominis: &c.*

9. Hic vides, Marce Antoni, quid Patres sentiant: Et quam longè ab his ab illorum sententia, qui mysterium, quod illi Magnum agnoscunt, parum æstimas. Porro quod addis, alios Apostolos non minus esse petras seu fundamenta Ecclesiæ, quam Petrum, temerarium est. Au-

di. Constat ex Scriptura, & Christum, & Petrum, & reliquos Apostolos vocari fundamentum seu petram, super quam Ecclesia ædificata est; sed diuerso modo. Solus Christus est fundamentum primarium, quod sua firmitate consistit, iuxta illud 1. Cor. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Præter Christum, Prophetæ & Apostoli sunt fundamenta secundaria, Eph. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu.* Nam illi, per prædicationem fidei & doctrinæ Christianæ, sustentant Ecclesiā: Vel, quod idem est, illorum doctrinæ & prædicationi incumbit Ecclesia. Et reliqui Christiani super illorum fidem & doctrinam superædificantur. Inter secundaria verò, primum locum tenet Petrus, cui speciatim dictum est, *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Vbi aliquid peculiare illi promittitur, quod aliis Apostolis promissum non est. Nimirum firmitas, constantia, & stabilitas, quæ per petram significatur. Quæ etiam alibi aliis verbis illi promissa est, Luc. 22. 32. *Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.*

10. Igitur Christus est fundamentum Ecclesiæ primarium, & (ut loquitur Augustinus in Psalm. 86.) *fundamentum fundamentorum.* Est lapis angularis, qui connectit inter se duos parietes, id est, Iudæos & gentiles (Ephes. 2. 12. & seqq.) est ostium seu ianua, per quam ingredimur in Ecclesiam, (Ioan. 10. 9.) Apostoli & Prophetæ sunt fundamentum secundarium, quia illorum doctrina & prædicatione fundatur in Christo: quem Prophetæ futurum prædixerunt; Apostoli præsentem annunciarunt. Hoc peculiare habet Petrus, quod ipse cum suis Successoribus habeat prærogatiuam constantiæ & firmitatis in fide, quam reliqui Apostoli cum suis successoribus non habuerunt. Ipsi quidem in suis propriis personis manserunt constantes (excepto Iuda) sed in Successoribus defecerunt. Sola Cathedra Petri habet hoc priuilegium. De quo plura dicturus sum in sexta prærogatiua.

11. Tam verò, quod tertio loco obiicit, ex eo, quod Petrus fuit Caput Apostolorum, non posse colligi Primatum potestatis, sed tantum ætatis aut vocationis; & friuolum est, & sæpè refutatum. Non audes negare, quod omnes boni auctores asserunt, Petrum fuisse Caput Apostolorum. Quid ergo? Fingis ideo Caput fuisse, quia erat ætate senior, vocatione antiquior. Nimirum, ut tollas Primatum, qui certus est; excogitas alium, qui incertus est.

Secunda Prærogatiua.

12. Altera prærogatiua est, quod quando in Euangelio recensentur nomina Apostolorum, semper primo loco ponatur Petrus, tanquam Princeps & Antesignanus, ut Matt. 10. 2. *Duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, &c.* Idem fit Marc. 3. 16. & Luc. 6. 14. & Act. 1. 13. Tu respondes, ut soles, (1. 1. cap. 9. n. 2.) Petrum primo loco nominari, quia erat primus ætate & vocatione. Nondum id probasti. At ego facile probem, fuisse Primum auctoritate & iurisdictione: sic enim Patres explicant illam particulam, *Primus.* Et ratio sumitur ex ipso contextu. Nam si Petrus, in ista enumeratione Apostolorum, diceretur *Primus* ordine ætatis aut vocationis; tunc reliqui, qui ponuntur post Petrum, ponerentur etiā iuxta ordinem ætatis aut vocationis. At hoc falsum est. Imò, nullus ferè inter eos seruatur ordo. Nam apud Matthæum, post Petrum, nominatur Andreas: apud Marcum, non Andreas, sed Iacobus: apud Lucam in Actibus, Ioannes. Idem fit in reliquis Apostolis. Aliquando Matthæus præponitur

Thomæ, aliquando postponitur. Et sic deinceps. Debet ergo assignari causa, quare Petrus semper nominetur primo loco; reliqui nullo certo ordine. Nec potest alia dari, quam quod Petrus nominetur, ut superior; reliqui, ut inter se æquales, & solo Petro inferiores.

13. Et sanè, quod Petrus, ratione ætatis, non ponatur primo loco (etiam si demus fuisse seniorem omnibus, quod tamen non damus) facile conuincam ex tua ipsius concessione. Fateris, Petrum, quia Senior erat, fuisse quasi primogenitum inter Apostolos; Ac proinde, sicut primogenitus solet primo loco numerari inter fratres, ratione primogenituræ; ita de Petro statuendum esse. At contrarium ostendam ex scriptura. Nam Ruben (quo exemplo tu uteris) fuit primogenitus inter duodecim filios Iacob: Et tamen non semper nominatur primo loco, ut patet Apoc. 7. 5. ubi Iudas illi præponitur. Nec desunt similia Exempla. Inter filios Isai, primogenitus fuit Eliab, & præfertur illi Dauid (1. Reg. 16.) Rursum inter filios Dauid, Adonias fuit senior Salomone, & tamen præfertur ei Salomon (4. Reg. 2.) Ergo ex eo, quod aliquis ætate senior est, non statim sequitur, aliis præferendum esse. Vnde ergo probas, Petrum, eo titulo, quia senior erat, primum locum inter Apostolos obtinuisse: Non video.

Tertia Prærogatiua.

14. Tertia prærogatiua est, quod scriptura loquatur de Petro, tanquam de Principe; & de aliis Apostolis tanquam de subditis. Marc. 1. 36. *Et profectus est eum Simon, & qui cum ipso erant.* Et Luc. 8. 45. *Dixit Petrus, & qui cum ipso erant.* Et Luc. 9. 32. *Petrus uero, & qui cum ipso erant.* Et Act. 2. 14. *Stans Petrus cum undecim.* Et alibi sæpius. Qui modus loquendi uisus est in scriptura, & significat Principem cum suis subditis, ut manifestè constat ex sequentibus testimoniis. 1. Reg. 30. 4. *Dauid, & populus, qui erat cum eo.* Et infra v. 9. *Dauid & sexcenti uiri, qui erant cum eo.* Et 2. Mach. 8. 1. *Iudas Machabeus, & qui cum ipso erant.* Et c. 10. 1. *Machabeus autem, & qui cum eo erant.* Et c. 11. 6. *Uero autem Machabeus, & qui cum eo erant.* Et Apoc. 12. 7. *Michael & Angeli eius preliabantur.* Sicut ergo ex hac loquenda forma rectè colligimus, Dauidem, Iudam Machabeum, & Michaellem Archangelum fuisse Principes respectu eorum qui cum ipsis erant: Sic etiam colligimus ex simili loquendi forma, Petrum fuisse principem Apostolorum.

15. Hic iterum repetis tuam cantilenam, non alium Primatum ex hac prærogatiua colligi posse, quam ætatis & uocationis. At iam ostendi, ex modo loquendi scripturæ, plus colligi posse ac debere. Nisi forte existimes, etiam Michaellem, Dauidem, & Iudam Machabeum, non alio titulo, quam ætatis aut uocationis suos socios præcessisse. Quod ridiculum est. Nam inter Angelos, alius alio senior non est, nec unquam probabis ex scriptura, Michaellem ante alios ad officium Angelorum à Deo uocatum esse. Idem dico de Dauid & Machabeo. Non probabis, utrunque, & ætate, & uocatione ad militiam, suos socios superasse. Sicut nec de Petro id hæctenus probare potuisti, Merita signata sunt, quæ adfers.

Quarta Prærogatiua.

16. Quarta prærogatiua est, quod Petrus sæpè loquatur nomine omnium Apostolorum, tanquam illorum Antesignanus, ut Matt. 16. 15. *Dicit illis Iesus: vos autem, quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius Dei uiui.* Et Matt. 19. 27. *Eccce nos reliquimus omnia & secuti sumus te.* Et Luc. 12. 41. *Domine, ad nos dicitis hanc parabolam, an ad omnes? Et Ioan.*

6. 68. *Dixit ergo Iesus ad duodecim: nunquid & vos uultis abire? Respondit ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba uita æterna habes.*

17. Ex his Patres colligunt Primatum Petri. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Ioannem. c. 18. *Per unum, qui præerat, omnes respondens.* Et l. 12. c. 6. 4. *Cum Saluator à Discipulis quæreret: Vos autem, quem me esse dicitis? Petrus ut Princeps Caputque cæterorum, primus exclamauit. Tu es Christus filius Dei uiui.* Et aliter Cyrillus Hierosolymitanus, catech. 11. *Omnibus Apostolis reticentibus (supra uires enim erat hæc doctrina) Petrus Princeps Apostolorum, & supremus Ecclesia Præco, dicit ad ipsū, Tu es Christus filius Dei uiui.* Et Paulus Emissenus Hom. de Christi Natiuitate: *Nonne Petrus, Apostolorum Coryphaeus: eorundemque os respondit, Tu es Christus filius Dei uiui.* Et Cyprianus l. 1. Epist. 3. ad Cornelium, longè ante medium: *Petrus tamen, super quem edificata ab eodem Domino fuerat Ecclesia, unus pro omnibus loquens, & Ecclesia uoce respondens ait: Domine, ad quem ibimus?* Augustinus idem sentit, ut cap. præcedenti ostensum est.

18. Habemus similia exempla in scriptura. Nam Christus, quia erat supremus Princeps omnium, sæpè loquebatur pro aliis. Verbi gratia. Quando Pharisei quærebant ex Apostolis: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister uester?* Respondit Christus iporum nomine: *Non est opus ualentibus medicis, sed malè habentibus* (Matth. 9. 11.) Item cum iisdem Pharisei Apostolis spicas Sabbatho uellentibus dicerent: *Quid facitis, quod non licet in Sabbathis?* Respondit pro illis Christus: *Nec hoc legistis, quod fecit Dauid cum esuuiisset ipse, &c.* (Luc. 6. 2.) Et sic deinceps.

Quinta prærogatiua.

19. Quinta est, quod inter omnes Apostolos, soli Petro facta sit prima reuelatio Diuinitatis Christi, Matth. 16. 17. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Quare præ cæteris beatus? Quia præ cæteris, à Patre cælesti reuelatum illi erat, Tu es Christus filius Dei uiui.* Magnum sine dubio priuilegium. De quo Hilarius in Plal. 131. Athanasius serm. 4. contra Arrianos, Augustinus serm. 124. de tempore, Leo serm. 3. de Assumptione sua ad Pontificatum.

20. Tu tamen, tuo more, conaris hoc Petri Priuilegium extenuare (lib. 1. cap. 9. n. 4.) & tria obiciis. Primo, Nathanaëlem citius quam Petrum, cõfessum esse Diuinitatem Christi, cum dixit, Ioan. 1. 49. *Rabbi tu es filius Dei, tu es Rex Israel.* Secundo, Ioannem Baptistam, & citius, & melius, quam Petrum id fecisse. Ioan. 3. 30. *Illud oportet crescere, me autem minui.* Denique ipsum Petrum, antequam faceret hanc confessionem, *Tu es Christus filius Dei uiui*, iam antea cum aliis Apostolis agnouisse Christi Diuinitatem, Ioan. 6. 70. *Et nos credidimus, & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei.*

21. Nihil efficis, Marce Antoni. Nam primò, quod adfers de Nathanaële, incertum est, an ipse eodem sensu, quo Petrus, dixerit, *Tu es Christus filius Dei.* Multi negant, asserentes Petrum locutum esse de Filio Dei naturali, Nathanaëlem de Filio Dei adoptiuo. Plus igitur Petrum cõfessum esse, quam Nathanaëlem. Hunc, solam sanctitatem & iustitiam: Illum, Diuinitatem cõfessum esse. Ita Chrysostomus Homil. 20. in Ioannem, Theophylactus & Eurymius in c. 21. Ioannis. Quos sequitur Cardinalis Bellarminus. Tu contra sentis, utrumque tam Nathanaëlem, quam Petrum, cõfessum esse Christi Diuinitatem. Et probas autoritate Augustini tract. 7. in Ioannem, Chrysostomi Homil. 19. in Ioannem, & Cyrilli lib. 12. thesauri cap. 15.

22. Sed falsò. Nam Chrysostomus Homil. 19. (quam tu citas)

tu citas) nihil habet, quod iuuare te possit. At Homil. 20. (quam ego cito) planè contra te est. Verba eius sunt hæc: *Et si isdem verbis, & Petrus, & Nathanael vti sint, non tamen idem ambo senserunt. Sed Petrus Filium Dei, tanquam verum Deum, Nathanael, tanquam hominem tantum confessus est, quod ex consequentibus constat. Addit enim, Tu es Rex Israel. Filius autem Dei, non modò Israel, sed vniuersi orbis terrarum Rex est. Quod etiam inde ostenditur, quòd Petrus nihil amplius addidit Christus, sed tanquã perfectò in fide, Ecclesiam suam eius testimonio edificaturum pollicitus est. Nathanaeli autem tanquam potiori in parte deficienti subdidit, Amen amen dico vobis, amodo videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Animaduertis, quomodo eum à terra paulatim erigunt? quomodo animum excitat, ne amplius simplicem hominem coniectetur? Cui enim Angeli ministrant, & super quem ascendunt & descendunt, quonam pacto hominem esse existimabitur?*

23. Nunc vides imposturam tuam in citando Chrysofostomo. Certe Chrysofostomus non solù asserit, quod Bellarminus asserit, sed etiam validis argumentis confirmat. Quod etiam facit Theophylactus in c. 1. Ioannis, vbi sic scribit: *Nathanael igitur, auditis illis, cepit sentire magnitudinẽ Domini, quantum tunc possibile erat, & fatetur illum filium Dei. Veruntamen, quãuis filium Dei fateatur, non tamen sicut Petrus. Nam Petrus quidẽ confessus est Filium Dei: ideo & beatus predicatur, & Ecclesia ei conceditur. Nathanael verò, vt hominem nudum quidẽ eum fateatur, gratia autem propter virtutem, adoptatum in Filium Dei. Et hoc manifestũ est ex eo, quod subditur: Tu es ille Rex Israel. Vides, quòd nondum venerat ad perfectã cognitionẽ verã Deitatis Vnigeniti. Etenim quasi amicum Dei, & quasi Regem Israel, eum credit esse. Quòd si verè eum Deum esse confessus, non dixisset, eum Regẽ Israel, sed Regẽ Vniuersi. Vnde non predicatur beatus, sicut Petrus. Et Dominus corrigens eum, & inducens ad cognoscendũ quiddã dignũ sua Deitate; Videbitis, inquit, Angelos Dei ascendentes & descendentes super filiũ hominis. Ne enim, inquit, suspicaris nudũ hominẽ sed Dominum Angelorũ. Cui enim Angeli ministrant, is vtiq; nõ fuerit purò homo, sed verò Deus.*

24. Eadem fraude vsus es in citando Augustino. Nam ille quidem loco citato, sic scribit de Nathanaele: *Talem vocem protulit, Tu es Filius Dei, Tu es Rex Israel: Qualem tanto post Petrus, quando ei Dominus ait: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Hic nihil aliud dicit, quam Nathanaelem protulisse talem vocem, qualem Petrus protulit; quod etiam dicit Chrysofostomus. An autem eo sensu protulerit, non dicit ibi Augustinus. Cur ergo fingis hoc illum dicere? Audi verò quid dicat ser. 124. de tempore: Hic est Petrus, inquit, qui diuina reuelatione, prior omnium veritatem meruit confiteri, dicens: Tu es Christus Filius Dei. Vbi nota particulam illam, Prior omnium. Quam etiam ponit Athanasius serm. 4. contra Arianos.*

25. Sed esto: Demus tibi (quod necesse non est) Nathanaelem prius, quam Petrum, confessũ esse Christi Diuinitatem: demus etiam Ioannem Baptistã (de quo certius est) idem fecisse. An ideo sublaturum putas Petrus suum priuilegium? Nullo modo. Manet illi suum Priuilegium cõmune quidem cum Ioanne & Nathanaele, sed tamen proprium, respectu Apostolorum, cum quibus illũ hoc loco cõferimus. Nam ille prius quam alij Apostoli, confessus est Christi Diuinitatẽ: Ille præ alijs Apostolis meruit audire à Christo, *Beatus es Simon Bariona.* Nec obstat, quòd idem Petrus, ante illam confessionem, de se & alijs Apostolis dixerit: *Nos credidimus & cognouimus, quia Tu es Christus Filius Dei vni;* nam etiam inde colligitur, Petrum, sicut præ alijs loquebatur, ita ante alios credidisse, &

A confessum esse Christi Diuinitatem. Quod tu ipse concedis l. 1. c. 5. n. 4. vbi cum Ambrosio tribuis Petro Primatum confessionis, & Primatum fidei. Vnde etiam manifestè constat, te, studio contradicendi Catholicis, tibi ipsi contrarium esse: Nam loco citato contendis contra Catholicos, Petrum non habere Primatum potestatis aut iurisdictionis, sed fidei & confessionis. At c. 9. n. 4. vbi contra Catholicos oppugnans Priuilegia Petri, negas Petrum Primatum esse inter Apostolos, qui Christi Diuinitatem crediderit, & confessus sit. Hoc solenne tibi est.

26. Quæritur huc, non à te, sed ab alijs bonis authoribus: Cùm Petrus bis confessus fuerit Christi Diuinitatem; semel Ioan. 6. 70. *Nos credidimus; quia tu es Filius Dei;* & semel Matt. 16. 16. *Tu es Christus Filius Dei vni;* cur priori loco nullã meritis sit laudem à Christo; posteriori verò dictum illi sit, *Beatus es Simon Bariona?* Respondeo. Hoc ideo factum est, quia priori loco multi ex discipulis discedebant à Christo, & non credebant, quæ ab ipso dicebantur de manducanda sua carne, & bibendo suo sanguine. Vnde postea dicebat, *Nunquid & vos vultis abire?* Tunc respondit Petrus: *Nos credidimus & cognouimus, quia tu es Christus Filius Dei.* Ne ergo Petrus, si à Christo laudaretur, præferret se alijs, qui recesserant à Christo; & sibi de sua perseverantia blandiretur; noluit illũ Christus laudare. At posteriori loco, non erat occasio Superbiæ, ideoq; dixit illi Christus, *Beatus es Simon Bariona.* Vide Theophylactum & Toletum in c. 1. Ioannis.

Sexta Prærogatiua.

27. Sexta est: quòd soli Petro, inter omnes Apostolos promissa sit constantia fidei, & cathedræ. Et quidẽ duobus locis. Primò, Matt. 16. 18. *Tu es Petrus, & super hanc Petrã edificabo Ecclesiã meã, & porta inferi non preualebunt aduersus eam.* Deinde Luc. 22. 32. *Ego pro te rogaui Petre, vt nõ deficiat fides tua.* Quod ad priorẽ promissionem attinet, iuxta Hebraicũ textum, quo Matthæus scripsit Euangeliũ, non est illa generis differentia inter Petrum & Petram, sed vtrobiquẽ eodem genere dicitur: *Tu es Petra, & super hanc Petrã edificabo Ecclesiã meã.* Perinde ac si dicas: Tu es Petra, supra quã ædificabo Ecclesiã meam. Vnde manifestũ est, per petram non posse aliud intelligi, quàm ipsum Apostolũ Petrum, qui est quasi lapis, seu petra fundamentalis, super quam ædificata est Ecclesia. Et quamuis non solus Petrus, sed etiam reliqui Apostoli sint lapides fundamentales, ita vt simul sint Duodecim (iuxta illud Apoc. 21. 14. *Et murus ciuitatis, id est, Ecclesiæ, habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim Apostolorum Agni*) tamen reliquis Apostolis, & illorum Successoribus, non est promissa constantia & firmitas, quæ Petro & illius Successoribus promissa est. Vnde Cathedra Petri & Successorũ eius adhuc firma consistit, nec in ea hætenus defecit fides Catholica, vt benè aduertit Augustinus in Psalmo cõtra partẽ Donati, vbi ait: *Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa Petri Sede: Et in ordine illo Patrũ, quis cui successit, videte. Ipsa est Petra, quam non vincunt superba inferorum porte.* At Cathedræ aliorum Apostolorũ, quia non habuerunt hanc promissionem in Successoribus, pridem collapsæ sunt, vt Cathedra Iacobi Hierosolymitana; Cathedra Ioannis Ephesina; Cathedra Matthæi Ethiopica; Cathedra Andræ Scythica.

28. Quòd autem per petram, super quam Ecclesia ædificata est, debeat intelligi Petrus Apostolus, docent antiqui Patres. Origenes Hom. 5. in Exodum: *Vide, magno illi Ecclesiæ fundamento & Petra solidissima, super quam Christus fundauit Ecclesiã, quid dicatur à Domino. Et in Ps. 1. Petrus, super quem Christi Ecclesia*

ædificata est, contra quam inferorum porte non praevalerunt.

Et Basilii Magni ad c. 2. Isaie: *Vnus ex his montibus fuit Petrus, quem Petram appellavit, propter maximam firmitatem fidei, propter infractum animi robur ad non cedendum insidiosis plagis tentationum, super quam Petram promisit ædificare Ecclesiam suam.* Et l. 2. contra Eunomium: *statim ex hac voce, Petra, intelligimus Petrum Ione filium, qui fuit ex Bethsaida, Andrea fratrem, qui quonia fide preestabat, Ecclesia sibi commissam ædificationem suscepit.*

Et Epiphanius in Ancorato: *Ipsa Dominus constituit Petrum Primum Apostolorum, Petram firmam, super quam Ecclesia Dei ædificata est, & porta inferorum non valebunt aduersus illam.*

Et Chrysostomus Homil. in Petrum & Heliam: *Sed vide, cuiusmodi peccato permisit subijci Petrum, illum talem ac tantum virum Apostolorum verticem, fundamentum immobile, & petram stabilem, qua non posset concui.*

Et Cyrillus lib. 2. in Ioannem cap. 12. *Intuitus autem eum Iesus dixit: Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, &c. Vocabulo ipso commode significans, quod in eo, tanquam in Petra lapideque firmissimo, suam esset ædificaturus Ecclesiam.*

Et Theophylactus ad c. 16. Matthæi. *Remunerat Petrum Dominus, mercedem illi dans magnam, quod super eum ædificauit Ecclesiam.* Et ad c. 22. Lucæ. *Tu vero conuersus confirma fratres tuos. Planus huius intellectus hic est: Quia te habeo, ut Principem Discipulorum, postquam negato me fueris, & ad penitentiam veneris, confirma ceteros. Hoc enim te decet, qui post me Ecclesia Petra es, & fundamentum.*

Et Hieronymus in c. 16. Matthæi: *Secundum Metaphoram Petra, recte dicitur ei, Aedificabo Ecclesiam meam super te.*

Et Cyprianus lib. 4. Epist. 9. ad Pupianum, post medium: *Loquitur illic Petrus, super quem ædificanda fuerat Ecclesia.*

Et Augustinus ser. 15. de Sanctis. *Petrum itaque fundamentum Ecclesie Dominus nominauit, & ideo digne fundamentum hoc Ecclesia colit, supra quod Ecclesiastici ædificij altitudo confurgit.*

29. Ex horum Patrum autoritate constat, Petrum esse fundamentum Ecclesie, esse Petram solidam, firmam, stabilem, immobilem, super quam Ecclesia Christi fundata est. At obiicis, nõ deesse alios Patres, qui per petram non intelligunt ipsum Petrum, sed fidem seu confessionem Petri. Respondeo. Vtrumque intelligunt, & Petrum ipsum, & confessionem Petri. Nam cum asserunt, Ecclesiam fundatam esse super fidem & confessionem Petri, volunt significare, fundatam esse super Petrum, propter illius fidem & confessionem, vt recte notat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Pontifice c. 10. circa finem, & Maldonatus ad c. 16. Matthæi. Et modus ille loquendi vsitatus est. Vsitatè enim dicimus, in vnus hominis prudentia & fidelitate fundatam esse Rempublicam, id est, in vno homine, propter ipsius prudentiam & fidelitatem. Item, valetudinem Imperatoris pendere à peritia vnus medici, id est, ab vno Medico, propter insignem illius peritiam.

30. Sed iterum obiicis (l. 1. c. 6. n. 14. & seqq.) hanc explicationem non esse secundum mentem illorum Patrum. Nam illos loqui de fide, abstrahendo à persona Petri. Et sic omnino loquendum esse, probas hac ratione: *Fides in Petro, vel est ratio finalis, cur Petrus sit fundamentum, & sic ubique, ubi erit illa fides, erit fundamentum: vel est tantum conditio, sine qua Petrus nõ esset fundamentum, & sic locutio est valde impropria.* Respondeo. Apertè pugnas cum scriptura, quæ Christum, Apostolos, & Prophetas vocat fundamenta Ecclesie, vt dictum est. Si ergo Christus est fundamentum, si Apostoli & Prophetæ sunt, cur Petrus esse non possit? Et, si super

A Christum, Apostolos, & Prophetas ædificata est Ecclesia, cur supra Petrum ædificari non potuit? Aut à contrario, si fundamentum Ecclesie non est Petrus, sed fides separata à persona Petri, cur non simili modo dicis, nec Christum, nec Prophetas, nec Apostolos esse fundamentum Ecclesie, sed aliquid aliud separatum ab illorum persona? Hic responde, si potes.

31. Ratio, quam adfers, nihil efficit. Primum, quia non sequitur, quod inferi in priori membro; Si fides in Petro est finis, propter quem Petrus est fundamentum: Ergo vbicunq; est fides, ibi erit fundamentum. Sicut in simili non sequitur, Si sanitas est finis, propter quem sumitur medicina: Ergo vbicunq; est sanitas, ibi est medicina. Sed suspicor mendum esse in tuo exemplari, & pro illa particula, *Ratio finalis*, ponendam esse istam, *Ratio formalis*. Sed tunc, omisso priori membro, negandum est quod inferi in posteriori, de impropria locutione. Iam enim ostendi, vsitatè dici posse, Petrus est Petra Ecclesie propter confessionem fidei. Denique, præter duo membra, quæ assumis, datur tertium, nempe, confessio fidei est causa moralis, propter quam Petrus est Petra Ecclesie. Sicut virtus est causa moralis, propter quam aliquis eligitur in Episcopum. Et meritum Christi est causa moralis nõ stræ iustificationis: Et intercessio Principis est causa moralis, propter quam quis admittitur in aulam Imperatoris. Nam Petrus per confessionem fidei, quodammodo meritis est, vt fieret Petra Ecclesie. Et hoc sensu loquuntur Patres, Maximus Taurinensis Hom. 3. in natali Apostolorum Petri & Pauli: *Quantis, inquit, meritis apud Dominum suum Petrus erat, vt ei totius Ecclesie gubernacula traderentur.* Et Theophylactus ad c. 16. Matthæi: *Remunerat Petrum Dominus, mercedem illi dans magnam, quod super eum ædificauit Ecclesiam.* Et alij.

32. Sed vt magis percipias, quam inepta sit tua ratio, duo quæram ex te: Vnum, si fides, abstrahendo à Persona Petri, est fundamentum Ecclesie, vt tu vis; vel abstrahis illam à solo Petro, vel ab omnibus vniuersim. Si à solo Petro, & non ab aliis, quid causa? Si ab omnibus, non erit ratio, cur Apostoli potius dicantur fundamenta Ecclesie, quam alij Christiani. Quæ enim esse potest, si fides est fundamentum, abstrahendo ab omnibus? Alterum, quo sensu Christus dicatur esse fundamentum? An agnoscis aliquid in Christo, quod sit fundamentum Ecclesie, abstrahendo à persona Christi? An verò aliquid, quod sit ratio formalis vel conditio, sine qua Christus non esset fundamentum? Hic redit tua quæstio. Ad quam responde. Sin minus, paulo post ego respondebo.

33. Quod obiicis, Patres loqui de fide separata à Petro, partim falsum est, partim illorum sententia non assequeris. Falsum est de iis, qui apertè asserunt, Petrum esse fundamentum Ecclesie propter confessionem fidei. Reliquos non intelligis. Vt intelligas, explicandum est, quomodo Christus, quomodo Petrus, quomodo reliqui Apostoli, quomodo item fides dicatur esse fundamentum Ecclesie. Igitur hæc tria distinguenda sunt. Primum, fides in Christum, quæ in eo consistit, vt credas Christum esse filium Dei, verum Deum ac verum hominem. Secundò, confessio illius fidei, de qua Apostolus Ro. 10. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Tertio, prædicatio eiusdem fidei, de qua ibidem v. 14. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicatè? Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur?* Iuxta hæc distinctionem, hæc tres propositiones veræ sunt. Prima, Christus est primarium fundamentum Ecclesie, ratione fidei circa ipsius Diuinitatè & incarnationem. Secunda, Petrus est secundarium fundamentum Ecclesie, ratione confessionis illius fidei, quæ fecit dicendo: *Tu es Christus Filius Dei*

C
D
E

F

lius Dei viui: habens annexam promissionem stabilitatis pro se & suis Successoribus. Tertia, Apostoli sunt secundaria fundamenta Ecclesie post Petrum, ratione prædicationis eiusdem fidei in Christum: non habentes annexam promissionem stabilitatis in suis Successoribus.

4. Iuxta primam propositionem intelligendum est illud 1. Corinth. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Vbi Christus dicitur fundamentum, ratione fidei circa ipsius Diuinitatem, vt explicat Gregorius lib. 7. Epist. 47. Anselmus, Cornelius de Lapide, & alij in commentario illius loci. Quod intelligunt de fide viua, quæ per charitatem operatur, vt loquitur idem Apostolus ad Galat. 5. 6. Verba Gregorij sunt hæc: *Fundamentum aliud nemo potest ponere & c. Quisquis ergo in dilectione Dei & proximi, fidei, quæ in Christo est, firmitatem tenet, eundem Iesum Christum, Dei & hominis filium, apud se posuit fundamentum.*

35. Iuxta secundam intelligendum est illud Matth. 16. 17. *Beatus es Simon Bar-jona, propter confessionem fidei, quam Deo Patre inspirante fecisti, dicens: Tu es Christus filius Dei viui.* Propter hanc confessionem, super te, tanquam petram firmam ac stabilem, ædificabo Ecclesiam meam: Et porta inferi non præualebunt aduersus eam. Quare? quia confessio fidei, quam fecisti, nunquam defectura est in te & Successoribus tuis. Ego enim pro te rogavi, vt non deficiat fides tua.

36. Iuxta tertiam intelligendum est illud Ephes. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, id est, super Apostolos & Prophetas, qui propter prædicationem fidei in Christum sunt fundamenta Ecclesie secundaria: Et super hæc fundamenta proximè & immediatè superædificantur alij Christiani, qui per illorum prædicationem ad fidem Christi conuertuntur.* Vide Cornelium de Lapide ibidem.

37. Ex dictis facillè intelligi & conciliari possunt Patres, quos adduxisti. Nam aliqui loquuntur de fide Christi, iuxta primam propositionem. Et sic fides separari potest à Petro, non tamen à Christo, qui est principale obiectum illius fidei. Sic loquitur Bernardus Epist. 149. cum ait: *Testante Apostolo, sicut vnus Deus, vna fides esse dignoscitur, in qua, tanquam immobili fundamento, præter quod, nemo aliud potest ponere, firmitas Ecclesie Catholice inuoluta consistit.* Alij loquuntur de confessione fidei, iuxta secundam propositionem: Et sic fides non potest separari à Petro, quia solus Petrus est, qui propter hanc fidei confessionem meritus est appellari Petra seu fundamentum Ecclesie. Sic loquitur Stephanus Papa à te citatus ex Baronio: *Catholica, inquit, Christi & Dei nostri Ecclesia, fundata super firmam Petram, Apostoli videlicet Petri confessionem.* Et plures alij.

38. Maneat igitur certum fixumque, sextam Petri Prærogatiuam in eo consistere, quod ipsi soli cum suis Successoribus, non autem reliquis Apostolis cum suis Successoribus, promissa sit constantia fidei & cathedræ: Et quod ideo dicatur firma petra, super quam ædificata est Ecclesia nunquam ruitura.

Septima Prærogatiua.

39. **S**eptima est, quod Christus pro solo Petro & seipso, non pro alijs Apostolis, voluerit tributum, nempe staterem seu didrachmum solui in Capharnaum Matth. 17. 26. *Da eis pro me & te.* Nimirum, vt ostenderet, Petrum alijs præferendum esse, & ipsum solū cum Christo, tanquam Vicarium cum suo Domino sociandum, vt explicant Augustinus lib. quæstionum Veteris ac Noui Testamenti quæst. 75 Hieronymus ad cap. 18. Matthæi, circa initium, Theophylactus ibidem, Chry-

Opusc. Bec. Tom. V.

ostomus Homil. 56. in Matthæum, & alij plures. Ponam illorum verba.

40. Augustinus sic scribit: *Saluator autem, cum pro se & Petro dare iubet didrachma, pro omnibus exsoluisse videtur; quia sicut in Salvatore erant omnes cause Magisterij, ita & post Salvatorem in Petro omnes continentur. Ipsum enim constituit Caput eorum, vt esset Pastor gregis Dominici.*

Hieronymus sic: *Post inuentum staterem, post tributa reddita, quid sibi vult Apostolorum repentina interrogatio: Quis putas maior est in regno cælorum? Quia viderant pro Petro & Domino idem tributum redditum, ex æqualitate pretij arbitrati sunt, Petrum omnibus alijs Apostolis esse prælatum; qui in redditione tributi, Domino fuerat cõparatus. Ideo interrogant: Quis maior sit in Regno cælorum?*

Theophylactus sic: *Quia viderant Petrum à Christo honoratum, (honoratus enim erat hic, dando staterem pro Christo & pro se) & propterea humanum quædam passi, inuidiaque accensi, obliquè accedunt interrogantes Dominum, quis maximus esset?*

Chryostomus circa illa verba, *Da eis pro me & te*, sic subiicit. *Vidisti honoris excellentiam. Vide nunc, quanta Philosophia videtur Petrus. Hunc enim locum Marcus, quæ Petri Discipulus fuit, ideo videtur non scripsisse, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur. Sed negationem quidem ille diligentissimè scripsit: Hæc verò, quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forte ita volente, omnino siluit. Et paulò post: humanum quid passi Discipuli sunt, quod Euangelista quoque significauit dicens: In illa hora, quædo scilicet illis omnibus Petrum prætulit. Nam cū & Iacobus & Joannes primogeniti essent, nihil tamen tale pro ipsis fecisse videtur. Et paulò post: Quando certos præferri conspexerunt, (vt in transfiguratione Petrum, Iacobum & Ioannem) nihil tale passi sunt. Cum vero ad vnum delatus est honor, tunc nimirum doluerunt. Quamuis non ex hac re solum, sed ex alijs quoque multis inflammati fuerunt: tum quia dixit illi, Dabo tibi clauis regni cælorum: tum quia, Beatus es Simon Bar-jona, tum etiam hic, Da eis pro me & te: tum denique, quia liberius eum multa cum Christo colloqui conspiciebant.*

41. Quid tu verò ad hæc omnia, Marce Antoni? Primò, repetis solennem tuam responsionem, nihil aliud hinc colligi posse, quàm Petrum propter Primatum ætatis & vocationis, fuisse alijs prælatum. Agnoscis ergo prælatum esse. Erras tamen, vt sepe dixi, id factum esse propter Primatum ætatis & vocationis. Nam incertum est, an Petrus fuerit Primus omnium ætate. Et falsum est, ante alios omnes vocatum esse ad Apostolatam.

42. Deinde, sigillatim hæc dicis de Augustino, Hieronymo & Chryostomo. Primo, incertum esse, an Augustinus sit autor illius libri. Autorem verò, quisquis sit, nihil aliud voluisse, quàm Petrum fuisse Caput, id est, Primum & quasi Procuratorem cæterorum: Aut, si plus voluit, audiendum non esse. At plus voluit sine dubio. Voluit Petrum esse Caput & Pastorem gregis Dominici. Voluit omnes causas Magisterij, quæ erant in Christo, fuisse etiam in Petro. An ideo, quia hoc voluit, audiendus non est? Vide ne tu audiendus non sis.

43. Secundò ais, Hieronymum, post verba superius citata, addidisse etiam hæc: *Vidensque Iesus cogitationes eorum, & causas erroris intelligens, vult desiderium gloria, humilitatis contentione sanare.* Itaque ex Hieronymi sententia, errasse Apostolos, existimantes Petrum sibi prælatum, tanquam verè Dominum, Principem & Monarcham. Respondeo. Apostoli in vno errabant; in altero non errabant. Non errabant in eo, quod putarent Petrum sibi præferri. Hoc enim manifestè constabat ex varijs signis, quæ Chryostomus paulò ante attigit. At in eo errabant, quod putarent illum, non solum eo tempore sibi præferri, sed etiam postea in temporali Messie regno, quod somniabant, fore præferen-

dum. Atque hæc est Bellarmini sententia, quam tu frustra oppugnas.

44. Ut autem melius intelligatur, notandum est Apostolos ter, ut minimum, contendisse de Primatu. Primò, in via, quando post transfigurationem ibant Capharnaum. Secundò, postquam venissent Capharnaum. Tertiò, quando postea ibant Hierosolymam. De prima contentione scribit Marcus cap. 9. 32. *Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis? At illi tacebant. Siquidem in via inter se disputauerant, quis eorum maior esset.* Fortasse ex ea occasione, quod Petrus, Ioannes, & Iacobus, non item reliqui, fuissent cum Christo seorsim in transfiguratione. De secunda scribit Matthæus cap. 18. 1. *In illa hora (cum solutum erat tributum pro Christo & Petro) accesserunt Discipuli ad Iesum dicentes: Quis putas maior est in regno caelorum? Iam noua erat occasio, propter solutionem tributum, in qua Petrus videbatur omnibus alijs præferri.* De tertia scribit idem Matthæus cap. 20. 20. *Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? At illi: Dic ut sedeant hi duo filij mei, vnus ad dextram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Et infra: Et audietes decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum &c. Non ita erit inter vos. Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, &c.*

45. Nunc quaestio est, de quo Primatu tories contenderint Apostoli? Tu putas contendisse de Primatu Ecclesiastico, quis scilicet eorum, post mortem Christi, futurus esset ipsius Vicarius, qui omnibus alijs despotice præfesset. Et in eo ipsos errasse, & à Christo correctos esse, cum talis Primatus nulli conferendus esset, sed omnes futuri essent æquales. Hoc tuum figmētum est, mi frater, quo conatis Primatum Petri suspectum facere apud lectorem. Meliores autores, quam tu es, aliter sentiunt. Nimirum, putasse Apostolos, temporale Christi regnum, quod ipsi imaginabantur, iam appropinquare, & in eo cum ipso se regnuros: ideoq; disputasse, quis in illo regno proximus post Christum futurus esset. Et quia in eo errabant, à Christo correctos esse. Quam dixi esse Bellarmini sententiam lib. 1. de Pontifice, c. 19 in fine. Et tu ipse, vt soles esse incōstans, eandem sequeris lib. 1. cap. 11. n. 1.

46. Et probatur Primo, ex illis verbis: *Dic, ut sedeant hi duo filij mei, vnus ad dextram tuam, & vnus ad sinistram, in regno tuo.* Vel, vt Marcus habet, *in gloria tua.* Per regnum Christi intelligebant regnū huius vitæ, quo putabant Christum potiturum, vt explicat Chrysostomus Homil. 66. in Matthæum, vbi ait: *Quid porro est, quod petunt? alius te docebit Euangelista. Nam quoniam, inquit, prope Ierusalem erant, credebantque regnū Dei iam euenturum, quod huius vitæ ac seculare opinabantur; hæc postulabant, vt ob honorem facilius etiā omnia pericula possent evitare. Propterea Christus ab his eos cogitationibus abducens, pericula sanguinem, necemque ipsam expetendam esse iubet. Potestis, inquit, bibere calicem, quō ego bibo? Et infra: Volebant autem, vt ego cōiicio, quoniam super duodecim sedes sessuros Discipulos audierunt, primatū huius confessus impetrare: Et præponi quidem se cæteris, præterquam Petro, sciebant, quem formidantes, dicere ausi sunt, Dic vt vnus à dextris, alter à sinistris sedeat. Quid igitur ipse: vt significaret nihil eos petere Spirituale, sed nec scire quidem quid postulent; nescitis, ait, quid petatis.*

47. Similiter Theophylactus in cap. 20. Matthæi: *Opinabantur filij Zebedæi, quod vadens Hierosolymam Dominus regnaturus esset regno quodā temporali. Audierant enim eum sæpè dicentem: Ecce ascendimus Hierosolymam.*

Et Hieronymus (de cuius sententia disputamus) in cap. 20. Matthæi: *Vnde opinionem regni habet mater filio-*

rum Zebedæi, vt cum Dominus dixerit (Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotū & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum) & ignominiam passionis timentibus Discipulis nūciaret; illa gloriam postulet triumphantis? Hac, vt reor, ex causa. Quia post omnia dixerat Dominus (& tertia die resurget) putauit eū mulier post Resurrectionem ilico regnaturum. Vides, Marce Antoni, Hieronymum loqui de regno temporali, non secus ac Chrysostomum & Theophylactum. In eo solum ab ijs differre; quod ipsi regnum illud temporale, ex opinione Apostolorum, interpretentur ante mortem Christi: Hieronymus, post Resurrectionem.

48. At vnde conceperant Apostoli hanc opinionem de instante temporali regno Christi? Ex duplici, vt apparet, Christi testimonio. Vnū est, Matth. 16. 27. Marc. 8. 39. & Luc. 9. 27. *Amen dico vobis: sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.* Alterum, Matth. 20. 18. Marc. 10. 33. & Luc. 9. 44. *Ecce ascendimus Hierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, &c.* Ex priori colligebant, regnum Christi iam proximè instare. Et quia putabant sedem regni debere esse Hierosolymam, vbi Dauid & alij Reges habitauerant; simulatque Christus dixit; *Ecce ascendimus Hierosolymam*, persuasi sunt, iam iam regnum Hierosolymæ inchoandum esse, & in eo regno, se varia officia habituros. Contendebant igitur, quis supremum habiturus esset.

49. Dicet fortè aliquis, Apostolos ex posteriori testimonio, contrarium debuisse colligere, nempe Christum Hierosolymæ moriturum, non regnaturum, quia de morte sua clarè loquebatur, nulla facta regni temporalis mentione. Respondeo. Id quidem debuisse colligere Apostoli, si intellexissent sensum verborum Christi. At nō intellexerunt, vt fatetur Lucas loco citato, cum ait: *At illi ignorabant verbum istud, & erat velamentum ante eos.* Loquitur de illo verbo, *Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum*; vbi de morte & passione Christi agitur. Igitur ex ignoracione huius verbi, ortus est error Apostolorum, existimantium, Christum ascendere Hierosolymam ad possidendum regnum temporale, de quo putabant illum antea locutum esse, cum dixerat: *Sunt aliqui de his stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.*

50. Tertiò ais, Hieronymum, cum dixit; *Ex æqualitate pretij, arbitrati sunt Apostoli, Petrum ipsis prælatum, videri supponere, etiam pro cæteris Apostolis tributum fuisse solum, sed minus, quàm pro Christo & Petro.* Contra quod dictum tria obiicis: 1. non constare, pro cæteris solum esse. 2. Nec etiam constare, alios plus, alios minus, pro dignitate personarum, solitos esse soluere. 3. Imo constare, omnes omnino, cuiuscunque ætatis ac cōditionis essent, debuisse æquale pretium persolvere, iuxta illud præceptum Domini, Exod. 10. 5. *Diues nō addet ad medium Sicli, & pauper nihil minuet.* Nam ex hoc præcepto pendere solutionem didrachmæ, iuxta communem opinionem.

51. Similiter reprehendis Chrysostomum triplici titulo: 1. Quod vnum præceptum pro alio per errorem sumptum, nempe præceptum Siclorū pro primogenitis soluendorum, pro præcepto didrachmi. 2. Quod in sua leniuscula inaduertentiā perseverans, prælatum Petri super alios, colligat ex eo, quia tributum primogenituræ pro ipso est solum, non pro alijs. 3. Quod dixerit Iacobum & Ioannem fuisse primogenitos, cum tamen fuerint fratres, qui simul primogeniti esse non possunt.

52. Quæ hinc obiicis contra hos Patres, parum ad rem faciunt. Solum quæritur hoc loco, an Petrus in solutione didrachmi fuerit prælatus alijs Apostolis? Isti Patres nobiscum affirmant. Quid vis amplius? Ex quo autem

autem præcepto iustum sit dari didrachmum, nihil pertinet ad hanc questionem. Sed tamen, quia litem de hac re moues, dicam. Inuenio triplex tributum, quod ex præcepto debebant Iudæi persolvere. Vnum, quod tenebantur dare in usum templi. Exod. 30. 13. Alterum, quod dabant pro primogenitis, Num. 3. 46. Tertium, quod Augustus Imperator illis imposuit, cum iussit, ut vniuersus orbis describeretur. Luc. 2. 1. Igitur tu affirmas solutionem didrachmi pertinere ad primum præceptum. Ego contra assero, ad tertium pertinere. Mecum sentiunt Hieronymus, Beda, Maldonatus.

Octava Prærogatiua.

53. **O**ctava est, quod Christus post Resurrectionem inter omnes Apostolos, soli Petro primum apparuerit. Sed duo obiicis. Primum, id non aded esse certum, quin negari possit. Ego contra, aded certum esse contendo, ut negari, nisi ab Apostata, non possit. Primo, quia reliqui Apostoli id fatentur, coram Discipulis duobus redeuntibus ex Emaus, Luc. 22. 34. *Surrexisset Dominus verè, & apparuit Simonis.* Certè, si ipsis etiam apparuisset, dixissent sine dubio. *Apparuit nobis.* Et clarissime Paulus, 1. Corinth. 15. 4. *Resurrexit tertia die secundum scripturas, & visus est Cepha, & post hoc undecim.* Quasi dicat, primum visus est ipsi Cepha, & postea, alio tempore, visus est alijs. Et tu ausis hoc negare? Audi Chrysostomum in illum locum: *Itaque Petro primum apparuit. Nam qui Christum primus confessus erat, non abs re primus etiam resurgentem videt.* Et ibidem: *Itaque non omnibus initio visus est, nec pluribus simul, sed vni tantum & ei Principi, & fide maxime digno.*

54. Secundò ais, Christum duplici de causa, inter Apostolos, primum apparuisse Petro: 1. quia Petrus erat primus ordine, vocatione, & ætate, inter Apostolos. 2. Quia maxime omnium indigebat consolatione, propter ingentem dolorem ex trina negatione conceptum. Sed quæro: An quod hinc asseris, aded certum sit, ut negari non possit? Si negari potest, nihil efficit. Si negari non potest, nec illud negari potest, primam apparitionem, inter Apostolos, soli Petro factam esse. Cur ergo paulo antè dixisti, negari posse? Nihil apud te constans est. Deinde, sit ita. Christus apparuerit primum Petro propter causas à te assignatas; An ideo prærogatiua non est? At non tanta, in quies, ut ex ea Primatus Ecclesiasticus colligi possit. Neque nos ex hac sola prærogatiua Primatum colligimus, ut initio dixi, & iam clarius explicabo.

Reliquæ Prærogatiuæ.

55. **H**actenus adduxi eas prærogatiuas, quæ præcesserunt Primatum Petri: nunc reliquas adducam, quæ secutæ sunt. Priores, vel erant signa futuri Primatus, vel dispositiones præuix, vel promissiones ad eundem obtinendum. Reliquæ sunt effectus, & quasi exercitia Primatus iam obtenti. Vnde apparet, te priores non rectè oppugnare ex eo, quod ex singulis seorsim sumptis, non possit euidenter conuinci Primatus. Non necesse id est. Sufficit, si vel singulæ, vel omnes simul sumptæ, sint quædam signa, vel dispositiones ad futurum Primatum. Accipe simile exemplum. Quando Rex, vel Imperator vult alicui dare supremam Aulæ præfecturam, non solet re ipsa dare, nisi prius illum præ alijs habuerit commendatum, tum in familiari conuersatione, tum in officijs regni vel Imperij, tum in legationibus & similibus Prærogatiuis. Quare hoc? Quia per huiusmodi præambula, partim vult illum disponere ad supremam præfecturam; partim significare, se illum præ alijs magni facere, & ad supremam dignitatem promo-

A uere velle: Ne, si subito, & quasi ex abrupto id faciat, videatur temere sine consilio, & cum inuidia aliorum facere. Sic fecit Christus. Voluit Petro dare supremam Ecclesiæ præfecturam: Sed non voluit sine præuix signis & dispositionibus, ut in simili iam explicatum est.

56. Ex hac declaratione manifestè constat, quo sensu nos Catholici colligamus Primatum Petri ex prærogatiuis, quæ Primatum præcesserunt. Planè eo sensu, quo id faciunt prudètes viri in simili casu. Sic enim illi solent ratiocinari. Rex noster cogitat de supremo aulæ Præfecto constituendo. Quis ille futurus est? Certè

B non alius, ut apparet, quàm Eustachius. Nam præ reliquis, illi vni familiaris est; soli sua consilia comunicat; solum ad legationes obeundas adhibet; soli promissionem facit; denique in omnibus primum locum illi tribuit. Non possumus aliud statuere, quàm quod illum vnicum, & non alium ad supremam præfecturam destinauerit. Res vulgo nota est. Et miror, si hic velis tergiversari.

57. Sed notior fiet ex alijs prærogatiuis, quæ ex Primatu, tanquam effectus ex sua causa, vel quasi functiones consecutæ sunt. Nam Petrus, postquam suprema Ecclesiæ præfectura illi commissæ est, per illa verba,

C *Pasce oues meas,* mox cœpit illam ad praxin applicare, & varios eius actus exercere. Ac 1. conuocauit omnes Discipulos ad electionem noui Apostoli in locum Iudæ proditoris. 2. Primus promulgauit Euangelium Hierosolymis. 3. Primus fecit miraculum Hierosolymis ad confirmandum Euangelium à se promulgatum. 4. Primus etiam prædicauit gentibus Euangelium. 5. Primus sententiam dixit in concilio Hierosolymitano. Quæ omnia fecit ex autoritate sibi à Christo concessa. Et propter hanc causam Paulus Apostolus venit Hierosolymam, ut Petrum, tanquam vniuersalis Ecclesiæ Pastorem, coram videret, ut ipsemet de se fatetur in Epist. ad Galat. cap. 1. 18. De his singulis etiam aliquid dicendum est. Igitur, ut in eo, quem cœpimus, ordine, persistamus.

Nona Prærogatiua.

58. **N**ona prærogatiua est, quod Petrus conuocauerit omnes Discipulos ad electionem noui Apostoli, Act. 1. 15. *In diebus illis, exurgens Petrus in medio fratrum, dixit. Viri fratres, oportet impleri scripturam, &c.* Hic est primus actus præfecturæ Petri. De quo Chrysostomus Hom. 3. in Acta: *Quam est seruidus Petrus: Quam agnoscat credidit à Christo gregem: Quam in hoc choro Princeps est: Et ubique Primus omnium incipit loqui.* Et infra ibid: *Merito primus omnium auctoritatem usurpat in negotio, ut qui omnes habeat in manu.* Et Oecumenius ad ca. 1. Actorum: *Surgit Petrus, non Iacobus, ut is, cui præsentia Discipulorum commissæ erat. Neque vllus orationi Petri cœter adixit, sed mox ad eius præceptum constituerunt duos, quos dignissimos eo gradu existimabant, ut vnum eorum Deus ipse designaret.*

59. Hic multa obiicis contra illos duos Patres, quos vides tibi aduersari. Nam illi dicunt, Petrum fuisse Principem eorum omnium, qui aderant in electione Matthiæ; habuisse eos in manu sua; agnouisse illos tanquam gregem à Christo sibi concreditum; v surpassasse in eos auctoritatem; eos vicissim ad illius præceptum fuisse promptos & expeditos. Hæc omnia tibi desipiunt, mi Antoni. Quare? Quia astruunt Primatum Petri, quem tu ferre non potes. Quid ergò consilij, aggredieris ipsos Patres, & quos ratione superare non potes, calumnijs opprimendos censes. Igitur

60. Primum obiicis: Chrysostomum oratoricè magis, quàm Theologicè locutum esse. Sed dic obsecro, verum an falsum locutus est? Si verum, quid mormuras?

Si fallum, cur apertè non dicis: nisi fortè, quicumque oratorie loquitur, fallum: qui Theologicè, verum loqui censerì debeat.

61. Secundò obiicis, illa verba Chrystostomi, *Petrus agnoscit creditum à Christo gregem*, frustra & otiose ab eo dicta esse; quia Petrus tantum agebat ibi de adimplendo numero collegij Apostolici. Hoc autem collegium non pertinebat ad gregem Petro concreditum. Erras, mi frater. Nam sub ista voce, *Pasce oves meas*, qua Petro grex Christi concreditus est, comprehenduntur etiam Discipuli Christi. Igitur & illi Petro concrediti sunt. De qua re supra actum est: Et simul obiter notata tua leuitas ac inconstantia, qui modò omnes Christi fideles, modò omnes, exceptis Apostolis, modò solos Israelitas, ouium nomine comprehensos esse, commentus es.

62. Tertio obiicis, Actum Petri, quo conuocauit Discipulos ad electionem noui Apostoli, non fuisse Actum pasturæ; & ideo etiam ex hac parte, Chrystostomum impertinenter dixisse illa verba, *Petrus agnoscit gregem sibi creditum*. Iterum erras. Actus pasturæ varij sunt, vt cap. 3, ex Ezechiele demonstratum est. Eò te remitto.

63. Quarto obiicis, Chrystostomum sibi ipsi contradicere. Quod sic ostendis. Ex vna parte dicit, Petrum fuisse Principem in choro Discipulorum: Ex alia proponit hanc quæstionem: *Cur Petrus non postulauerit solus à Christo, vt ipsi daret aliquem in locum Iudæ substituentem?* Et eam paucis his verbis soluit: *Iã Petrus erat seipso factus melior*. Ex quibus tu, miro artificio, connectis has argutias: Ergo Petrus, ex sententia Chrystostomi, fuisse arrogans, si hoc præsuppisset. At factus melior Christi reprehensionibus, & proprio casu, noluit tantum audere. Arrogantia tamen & presumptio non fuisse; si Petrus relictus fuisset à Christo Monarcha totius Ecclesie: ad ipsu enim spectasset ministrorum ordinatio. Vnde infers, Petrum ex sententia Chrystostomi, non esse supremum totius Ecclesie Pastorem, ideoque Chrystostomum sibi ipsi contradicere. Sed, vt candidè dicam quod res est, fingis Chymæras ex tuo capite, de quibus ne quidem somniauit Chrystostomus. Quæstio Chrystostomi hæc est: Quare Petrus conuocauit omnes Discipulos, vt communi orationis suffragio postularent aliquem à Christo, in locum Iudæ substituendum: Quare non ipse solus postulauit? Responso est: *Quia Petrus erat seipso factus melior*. Quasi dicat, Quò quis melior est, eò humilior: Quò humilior, minoris aestimat: Ac proinde, si aliquid à Deo petendum est, plus fidit communi omnium orationi, quàm suæ solius priuatae. Quamuis ergo Petrus potuisset solus à Deo postulare substituendum, maluit tamen communi aliorum suffragio id facere. Quid hinc mali est? Nihil, præter tuas ineptias.

64. Quintò obiicis aliam Chrystostomi contradictionem, ex illis ipsius verbis: *Iã & illud considera, quàm Petrus agit omnia ex communi Discipulorum omnium sententia, nihil auctoritate sua, nihil cum imperio*. Vnde infers; Petrum non fuisse Principem Discipulorum, quod tamen antea dixerat Chrystostomus; ac proinde Chrystostomum sibi iterum contradicere. Rectius dicam, te iterum Chymæras fingere. Sanè ex verbis Chrystostomi apertè colligitur, Petrum fuisse Principem; sed Principem modestum, qui cum posset sua auctoritate & imperio agere, malit tamen Christi exemplum imitari. Si hoc non capis, accipe domesticum exemplum. Si quis laudaret Regem Angliæ, & diceret, omnia illum agere ex communi Episcoporum omnium sententia; nihil auctoritate sua, nihil cum imperio: an tu statim inferres: Ergo Rex non est? Caue ne feceris. Modestia Regum & Principum non obstat, quo minus possint agere ex auctoritate & imperio, si necesse sit.

65. Sextò obiicis, Oecumenium improprie locutum esse, cum dixit: *Ad ox ad eius præceptum constituerunt duos*. Odisti hanc vocem, *Præceptum*. Et paulò post addis *Oecumenius de solo Primatu personali Petri est intelligendus*, id est, de Primatu ætatis & vocationis. Non ita est. Debet intelligi de eo Primatu, quem ipsemet clarè explicat. De eo, inquam, Primatu, cui conueniunt hæc duo: *Præsidentia Discipulorum, & Præceptum*. Expresse enim asserit Petro commissam esse præsentiam Discipulorum; & Discipulos fecisse quod à Petro præceptum erat. Quòd ais, improprie locutum esse, non credimus. Omitto similes tuas nugas.

Decima Prærogatiua.

66. Decima Prærogatiua est, Quòd Petrus post acceptum Spiritum sanctum, primus omnium promulgauerit Iudæis Euangelium, Act. 2. 14. Sicut Moyses in Veteri Testamento primus omnium promulgauit legem Decalogi & Deuteronomium. Vterque Actus pertinet ad Primatū. Nam sicut Moyses habebat Primatum Synagogæ, & ideo prælatus est alijs in promulgatione legis; ita Petrus habebat Primatum Ecclesie, & ideo prælatus est alijs in promulgatione Euangelij.

Vndecima Prærogatiua.

67. Vndecima est, Quòd Petrus primum miraculum fecerit in confirmationem Euangelij à se promulgati, sanando claudum ex utero matris, Act. 3. 6. In nomine Iesu Christi Nazareni, surge & ambula. Que prærogatiua non consistit in eo, quòd Petrus miraculum fecerit in confirmationem fidei, quia hoc omnes Apostoli fecerunt, Marc. 16. 20. Illi autem profecti prædicauerunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis: sed consistit in alijs duobus. Primo in eo, quòd primum miraculum fecerit post promulgationem Euangelij. Hinc non potes confugere ad Primatū ætatis & vocationis, vt soles; quia ille Primatus nil facit ad parandum miraculum: sed necessarid id tribuendum est Primatui autoritatis & potestatis, quem Christus voluit ostendere in Petro per primi miraculi patratiorem. Sicut etiam in veteri Testamento, miraculo confirmauit Primatum Moysis (Num. 16.) Ac deinde Primatum Aaronis (Num. 17.) Secundò in eo, quòd fecerit miraculum, non qualecunque, sed quòd claudum sanauerit, pedes ipsius consolidando. Hoc enim non caret mysterio, vt notat Ambrosius ferm. 66. Nam per hoc, quòd pedes infirmi hominis firmavit ac consolidauit, significatum est, ipsum esse firmum ac solidum fundamentum Ecclesie.

Duodecima Prærogatiua.

68. Duodecima est, Quòd Petrus non solum apud Iudæos, sed etiam apud gentiles, primus omnium promulgauerit Euangelium, & baptismum administrauerit (Act. 10. 34.) Huic prærogatiuæ annexa est alia, quòd soli Petro ostensa sit visio, qua iubebatur gentilibus Christum annunciare (Act. 10. 10.) *Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus. Et vidit caelum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor iniis submitti de caelo in terram, in quo erant omnia, quadrupedia, & serpentina & volatilia caeli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.*

69. Hinc vnum dicis de priori parte prærogatiuæ: duo de posteriori, nempe de visione Petro exhibita. De priori, fateris insignem fuisse prærogatiuam Petri, quòd primus annunciuerit gentibus Euangelium: non tamen prærogatiuam Principatus, sed sollicitudinis ac diligentiz,

diligentiæ, qua cæteros omnes superauit. At alibi asseris, Paulum superasse omnes prærogatiua sollicitudinis ac diligentia: Paulus autem iam erat Apostolus eo tempore; quo Petrus prædicauit Gentibus Euangelium. Ergo si illa fuit insignis prærogatiua Petri, non fuit diligentia, sed Principatus.

70. De posteriori pronuncias hæc duo, quæ directè inter se pugnant. Primò, visionem illam fuisse priuilegium, quo Petrus, tanquam senior & feruentior inter Apostolos, meruit decorari. Secundo, non fuisse priuilegium, sed potius increpationem, quia cum Petrus esset nimirum refractarius, & vix posset adduci ad vocationem Gentium, necesse fuit, vt per visionem illam quasi compelleretur ad officium. Itane, Marce Antoni? Iam antè dixisti, Petrum omnes alios superasse sollicitudine, diligentia, & feruore. Nunc dicis, fuisse refractarium & propterea increpatum ac reprehensum à Deo. Nusquam es constans.

71. Et ne conqueraris iniuriam tibi à me factam esse, recitabo verba tua, quibus hanc contradictionem inuoluis. Sunt autem hæc: *Fuit insignis Petri sollicitudinis prærogatiua; qua sollicitudine & indefessa diligentia Petrus cæteros facile superauit.* Et mox de visione sic pergis: *Fuit priuilegium, quo primus & maximus natus ex Apostolis, & feruentissimus executor, meruit condecorari.* Deinde, facta digressionem contra Bellarminum, quasi immemor verborum tuorum, sic cõcludis: *Hæc visio plus simplicis instructionis, & quasi cuiusdã increpationis, quàm laudis & prærogatiua in Petro videtur innuere. Is enim Iudaismo addictissimus, vix poterat in Gentium vocationem ad diuinam filiationis gratiam inclinare. Aqua illi auersione, vt Christus amoueret, nimium legalibus addictum, visione hac occurrit, non sine illa redargutione: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Ac ne ipse, nimium fortasse in hoc refractarius videretur, ter visio illa, aut saltem hæc vox repetita est.* Iam vide, quomodo inter se cohæreant quæ hic asseris.

72. Taceo de iniuria, quam Petro irrogas. Ais, fuisse Iudaismo addictissimum, vix potuisse in gentium vocationem inclinare, fuisse refractarium. Vnde probas? Ex falsa scripturæ interpretatione: quasi ob hanc causam reprehensus fuerit his verbis: *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.* Nõ ita est. Nam Petrus audita hac voce: *Occide & manduca;* respõdit: *Ab sit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.* Deinde sequitur: *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.* Hoc tu interpretaris, quasi Petrus noluerit consentire in vocationem gentium, & quodammodo fuerit refractarius. Absit. Nihil adhuc cogitabat de gentilibus; Quia nondum intelligebat mysterium visionis. Solum assererat, se nunquam comedisse animalia immunda, quæ secundum legem Mosaicam, erant prohibita. Nec sciebat, per animalia immunda significari gentiles. Hoc postea intellexit: Et postquam intellexit, nunquam ostendit se refractarium circa gentium vocationem, sed promptum & expeditum.

Decimatertia Prærogatiua.

73. **D**ecima tertia est, Quod Petrus primo loco sententiam dixerit in concilio Hierosolymitano, Act. 15. 7. *Cum autem magna inquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, &c.* Et quod omnes sententiam illius secuti fuerint: De quo Diuus Hieronymus in Epistola ad Augustinum (quæ est vndecima inter Epistolas Augustini) sic scribit: *In sententiã eius Iacobus Apostolus, & omnes simul Presbyteri transferunt.* Et Theodoricus in Epistola ad Leonem. *Paulus præco veritatis, tuba sanctissimi Spiritus, ad magnum Petrum cucurrit, vt in, qui Antiochia de legalibus institutis contendebant, ab ipso*

adferret solutionem. Vtique ab ipso, tanquam controuersiarum iudice.

74. Tria obiicis. Primò, Petrum primo loco sententiam dixisse, tanquam Decanum collegij: idque ratione ætatis, non iurisdictionis. At, mi homo, Decanus collegij Canonorum (saltem in Germania) non est nomen ætatis, sed dignitatis: Et solet præsidere Capitulo, non tanquam senior ætate (cum sæpe sit iunior) sed tanquam superior iurisdictione.

75. Secundo obiicis, Iacobum in Concilio Hierosolymitano aliquid amplius decreuisse, quod Petrus non decreuerat, nempe abstinentiam à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis & sanguine. Distinguo. Nihil amplius decreuit circa questionem in concilio propositam: aliquid tamè amplius circa alia, quæ non erant proposita. Quæstio proposita erat hæc: An circumcisio esset necessaria ad salutem ijs, qui ex Gentibus conuertebantur ad fidem Christi? Respondit Petrus non esse. Nec aliud respondit; quia aliud non quærebatur. Quod etiam seruatur à iudicibus sæcularium controuersiarum. Putant se abudè satisfecisse suo officio, si clarè & directè respondeant ad id quod à litigantibus proponitur. Nihil ergo obstat, quod Iacobus aliqua adiecerit, quæ à litigantibus non erant proposita.

76. Tertio obiicis, Decretum in illo concilio factum, non produsse nomine solius Petri, sed totius concilij, vt patet ex inscriptione: *Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochia.* Respondeo. Si quæstio soli Petro fuisset proposita, prodisset decretum nomine solius Petri, sed quia toti concilio fuit proposita, debuit prodire nomine totius concilij, cui Petrus præsidebat. Idem fit in Concilijs & Parliamentis secularibus. Nam Decreta, quæ ibi fiunt, non prodeunt nomine solius Præsidis, sed nomine Concilij vel Parlamenti.

77. Hæc sufficiant de prærogatiuis Petri: quarum aliqua, vt dixi, præcesserunt ipsius Primatum, tanquam signa vel dispositiones præuiæ: aliæ secutæ sunt, tanquam effectus & executiones Primatus iam obtenti. Deinceps diluendæ sunt obiectiones, quas magno studio ex alijs aduersarijs transcripsisti, vt Petri & Pontificis autoritati derogares. Impium hoc studium est, & à rebellibus vsurpatum. Vtinam in proximorum salutem id contulisses.

CAPVT VII.

Diluuntur Obiectiones Marci Antoni contra Primatum Petri.

1. **M**ulta obiicis, Marce Antoni, contra Primatum Petri: non quidem studio veritatis, quam agnitam oppugnans, sed Spiritu ambitionis, quo video te ad scribendum impulsus esse. Sunt autem hæc porissimum obiectiones. 1. Ecclesia Apostolis omnibus æquè à Christo commendata est. 2. Euangelium reprobat Primatum inter Apostolos. 3. Ipsi Apostoli in Petro non agnouerunt Primatum. 4. Nec Petrus illum vnquam exercuit. 5. Pauli reprehensio, qua Petrum obiurgauit, destruit Primatum Petri. 6. Idem colligitur ex scriptis Pauli. 7. Et ex comparatione Petri & Pauli. Hæc est summa tuarum obiectionum, quas ferè ex Bellarmino suffuratus es. Primam proponis lib. 1. cap. 3. Reliquas c. 11. singulas eõ ordine, quo propositæ sunt, discutiam.

I. OBIECTIO.

Ecclesia Apostolis omnibus fuit æquè à Christo commendata.

2. **H**oc probas dupliciter. 1. Ex Scriptura. 2. Ex Patribus. Ex Scriptura sic: Christus dixit omnibus Apostolis: *Sicut me misit Pater, & ego mitto vos. Item, Eūtes docete omnes gentes.* Omnibus ergo suam Ecclesiam commendauit. Quod autem æquè omnibus, inde colligis, quia omnes æquè docuit & instruxit; omnibus æquè misit Spiritum sanctum in die Pentecostes. Respondeo. Prior pars argumenti vera est, quod Christus commendauerit suam Ecclesiam omnibus Apostolis: posterior falsa est, quod omnibus æquè commendauerit, nā soli Petro dixit: *Pasce oues meas.* Igitur pastura omnium ouium soli Petro, non alijs commendata est. De quo supra. Nec valet hæc tua consequentia: Omnes æquè instructi sunt, & æquè Spiritum sanctum acceperunt. Ergo vnus non habet maiorem iurisdictionem quàm alius. Nā aliud est loqui de doctrina & sanctitate; aliud de iurisdictione. Non omnes, qui pares sunt in doctrina & sanctitate, sunt etiam pares in iurisdictione. Alioqui Rex in regno, si non haberet maiorem doctrinā & sanctitatem, quàm subditi, nō haberet etiam maiorem iurisdictionem. Nec tu, Marce Antoni, si haberes Sacellanum pari doctrina & sanctitate, non esses illo superior, quoad iurisdictionem. Quæ omnia absurda sunt. Et ratio à priori est, quia iurdictio per se non pendet à maiori doctrina & sanctitate.

3. Nec fortasse verum est quod asseris de æquali instructione. Nam Paulus Apostolus fuit raptus in tertium cælum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Quid si ille magis instructus fuerit, quàm reliqui Apostoli? Certe id admodum verisimile est. An ideo maiorem habuit iurisdictionem, quàm alij Apostoli? Hactenus nemo id dixit.

4. Ex Patribus, pro æqualitate Apostolorum, adducis primo loco Cyprianum tract. de simplicitate Prælatorum, siue de vnitatem Ecclesiæ, vbi sic habet: *Hoc erant vniuersæ & ceteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Sed exordium ab vnitatem proficiscitur, ut Ecclesia vna monstraretur.* Hunc locum valde viges; in quo continentur duæ propositiones. Vna de paritate Apostolorum: Altera de vnitatem. Et putas priorem secundum litteram non posse aliter explicari, quàm quod omnes Apostoli fuerint pares in honore & potestate; ac proinde Petrus non habuerit plus potestatis, quàm ceteri. Si autem Catholici, inquis, vultunt ex posteriori contrarium probare, videant quomodo defendant Cyprianum à contradictione. Respondeo. Et prior, & posterior propositio vera est, sine vlla contradictione. Nam verum est, omnes Apostolos, antequam Petrus totius Ecclesiæ præfectus constitueretur per illa verba, *Pasce oues meas*, fuisse inter se æquales in honore & potestate. Verum quoque est, eundem Petrum, postquam præfecturam Ecclesiæ accepit, fuisse maiorem reliquis in honore & potestate. Et hoc significatur per *Exordium ab vnitatem*. Itaque hic locus Cypriani non tibi, sed nobis patrocinatur.

5. Quod vt clare percipias, scopus & intentio Cypriani explicanda est. Igitur hæc eo loco docet Cyprianus Primo, Diabolum, post idololatriam, per Christi aduentum sublatam, occulta quadam astutia circumuenire Christianos, vt possit illos in suas partes pertrahere: non iam iterum per idololatriam, sed per hæreses & schismata, quæ ab ipso in Ecclesia excitantur. *Quid*

A verò, inquit, astutius, quidue subtilius, quàm vt Christi aduentu detectus ac prostratus inimicus, &c. *Vides idola derelicta, & per nimium credentium populum, sedes suas ac templa deserta, excogitauerit nouam fraudem, vt sub isto Christiani nominis titulo fallat incantos: Hæreses inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, veritatem corrumpere, scinderet vnitatem. Quos detinere non potest in via veteris cecitate, circūscribis & decipit noui itineris errore. Raptus de ipsa Ecclesia homines, & dum sibi appropinquasse iam lumini ac euasisse noctem seculi videntur, altas nescientibus tenebras rursus infundit, vt cum Euangelio Christi & cum obseruatione eius & lege non stantes, Christianos seuocent, & ambulantes in tenebris, habere se lumen existiment, blandiente aduersario atque fallente, &c.*

B 6. Secundo docet, ideo multos per astutiam Diaboli fieri hæreticos & schismaticos, quia non coniungunt se Capiti & Pastori Ecclesiæ, à quo est origo veritatis. Relicto enim hoc Capite, necessarium esse, vt à veritate recedatur. *Hoc eo fit, inquit, fratres dilectissimi, dum ad veritatis originem non reditur, nec Caput queritur, nec Magistri cælestis doctrina seruetur.*

C 7. Tertio ait, se breui compendio velle ostendere ex doctrina cælestis Magistri, quodnam sit hoc Caput, à quo est origo veritatis. Nam ostenso & retento hoc Capite, non erit amplius periculum recedendi à veritate. Ostendit autem ex verbis Christi, Petrum cum suis Successoribus esse hoc caput. *Quæ si quis consideret, inquit, & examinet, tractatu longo atque argumento opus non est. Probatio est ad fidem facili compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super istam petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferorum non vincunt eam. Tibi dabo claves regni cælorum &c. Et eadem post Resurrectionem suam dicit: Pasce oues meas.*

D 8. Mox obiicit sibi ipsi in hunc modum: Christus omnibus Apostolis dedit æqualem potestatem; Ergo Petrus non est Caput Ecclesiæ. Et respondet, dedisse quidem omnibus æqualem potestatem, sed postea ex omnibus æquali potestate præditi, elegisse Petrum, vt esset Caput seu Monarcha Ecclesiæ; vt hac ratione cauerentur schismata, quæ facile oriri solent inter æquales; & seruetur pax & vnitatem in Ecclesia, quæ facilius seruetur, quando est vnum Caput, à quo omnes dependent. *Et quæuis, inquit, Apostolis omnibus post Resurrectionem suam; parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum sanctum &c. tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem, sua autoritate disposuit.*

E 9. Hoc ipsum magis confirmat sequentibus verbis: *Hoc erant vniuersæ & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis; sed exordium ab vnitatem proficiscitur, ut Ecclesia vna monstraretur.* Quasi dicat: Omnes Apostoli, ante electionem Capitis (quæ facta est per illa verba, *Pasce oues meas*) erant quidem æquales; sed tamen Christus, quia voluit exordium Ecclesiæ sumere ab vnitatem Capitis, & regimen Ecclesiæ esse monarchicum, ex omnibus elegit Petrum, vt ipse esset Caput Ecclesiæ. Nā si in Ecclesia non esset vnum Caput, cui reliqua membra obtemperarēt; non posset Ecclesiæ corpus esse vnum, sed membra sine Capite inter se dissiderent ac distraherentur.

F 10. Hinc infert Cyprianus, eos non habere veram fidem, sed fieri hæreticos & schismaticos, qui ab hac Capitis & corporis vnitatem recedunt. *Hanc, inquit, Ecclesiæ vnitatem, qui non tenet, tenere se fidem credit: Quis Ecclesiæ reniuitur & resistit, in Ecclesia se esse confidit?* Quod declarat per similia exempla. Nam sicut sunt multi radij solis, sed vnum lumen: multi rami arboris, sed vna radix: multi riuus fontis, sed vna origo; ita multa sunt membra Ecclesiæ, sed vnum Caput. (Intelligit Petrum,

Petrum, de quo supra) Et rursum, sicut radius solis auulsus ab unitate luminis, disparet: ramus à radice fractus, non germinat: riuus à fonte præcisus atrescit; ita schismatici & hæretici, qui se separant à Capite Ecclesiæ, id est, à Petro & illius Successoribus, non possunt retinere veram fidem & Charitatem. *Ecclesia*, inquit, *una est, que in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij, sed lumen vni: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum. Et cum de fonte vno riuus plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copia largitate, unitas tamē seruatur in origine. Anelle radium solis à corpore, diuisionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit. A fonte præcisus de riuu, præcisus atrescit: Sic & Ecclesia Domini luce perfrusa per orbem totum radios suos porrigit, vni tamen lumen est, quod ubiq; diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in vniuersam terrā copia vbertatis extendit: profuentes largiter riuos latius expandit, vnum tamen Caput est. & origo vna, & vna mater fecunditatis successibus copiosa. Illius fetu nascimur, illius lacte nutrimur, Spiritu eius animamur. Adulteriari nō potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica. Vnam domum nonit, vnius cubiculi sanctitate casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat, hæc filios regno, quos generauit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteri iugitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Nec pertinet ad Christi premia, qui relinquit Ecclesiam Christi, Alienus est, profanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.*

11. Ex hoc Cypriani discursu tria colligo: Primò, Apostolos quidem fuisse inter se æquales, antequam vnū Caput à Christo constitueretur; sed illo semel constituto, non amplius mansisse pares. Secundò, omnes recedere à veritate fidei, & fieri hæreticos ac schismaticos, qui recedunt à Capite, quod à Christo constitutum est. Tertio, nec opus esse magno tractatu ad disquirendum, quæ sit vera fides. Nam illam esse veram fidem, quæ à Capite, tanquam ab origine (ex Christi institutione) in reliqua membra deriuatur. Si hæc intelligis, Marce Antoni, redi ad unitatem capitatis, à qua recessisti; & non eris hæreticus aut schismaticus.

12. Secundo loco adducis Hieronymum lib. 1. contra Iouinianum, circa mediū, vbi de æqualitate Apostolorum sic scribit: *Ex æquo super eos Ecclesia fortitudo solidatur.* Respondeo. Hieronymus ibi confert inter se Petrum & Ioannem, & dicit Ioannem, quia virgo erat, fuisse Christo chariorem quàm Petrum, qui non erat virgo: Vt ostendat virginitatem matrimonio præferendam esse, quod negabat Iouinianus. Et postea subiungit: *Si autem obnixè contenderis (Iouinianus) Ioannem virginē non fuisse, & nos amoris præcipui causam virginitatem diximus; exponat ille si virgo nō fuit, cur ceteris Apostolis plus amatus sit? At dicit: Super Petrum fundatur Ecclesia: licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cunctis clauis regni cælorum accipiāt, & ex æquo super eos Ecclesia fortitudo solidatur: tamē propterea inter duodecim vnus eligitur, vt Capite constituto, schismatis tollatur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? Aetate delatum est, quia Petrus senior erat, ne adhuc adolescens, ac pene puer, progressu ætatis hominibus præferretur.*

13. Ex his verbis constat, Hieronymum, quem pro te citas, in multis tibi contrariū esse. Primò, Hieronymus asserit, Ioannem plus ceteris Apostolis amatū fuisse à Christo. Vnde sequitur, Ioannem vicissim plus ceteris amasse Christum. Quod sic probo: Deus plus diligit meliores, vt docet Diu. Thom. 1. part. quæst. 20. art. 4. Si ergo plus diligit Ioannem, quàm alios Apostolos, sequitur Ioannem esse meliorem, quàm alij Apostoli. Ergo etiam melior est Petro: Ergo plus diligit Deum, quam Petrus. At hoc contra te est, quia

tu asseris, Petrum habere Primatum charitatis præ alijs Apostolis.

14. Secundò, Hieronymus asserit, solum Petrum ex duodecim Apostolis electum esse, vt esset Caput Ecclesiæ, & ceteris præferretur. At si electus est, iam ætea non erat Caput, ratione ætatis aut vocationis, vt tu contendis: Aut, si antea erat, ratione ætatis aut vocationis, electus non est.

15. Tertio, Hieronymus dicit, idem electum esse, vt constituto Capite, schismatis occasio tolleretur. Ergo non est electus pro sua tantum persona, vt tu vis, sed etiam pro suis Successoribus. Nam si tempore Apostolorum, quando Ecclesia erat exigua, debuit esse vnum Caput ad cauendum schisma; multo magis post tempora Apostolorum, quando Ecclesia fuit diffusa per totum orbem terrarum.

16. Quattò, Hieronymus dicit, Petrum potius electum esse in Caput, quàm Ioannem, quia non decebat, vt Ioannes, qui penè puer erat, præferretur senioribus. Certè, si putaret Hieronymus, quod tu fingis, Petrum esse Caput propter Primatum ætatis & vocationis, stultè disputaret, quare non potius Ioannes sit electus in Caput, quàm Petrus. Nam hoc esset disputare, quare non potius Ioannes sit electus, vt fieret senior ætate & vocatione, quam Petrus. *Quæ est stulta disputatio,*

17. Sed obiicis, Hieronymum in eo nobis contrarium esse, quòd asserat æqualitatem Apostolorum. Respondeo. Si hoc darem, nihil aliud sequeretur, quàm & tibi, & nobis contrarium esse; sed tamē tibi magis nobis. Faciamus ira esse; iam quæro ex te, an sententia ipsius vera sit, an falsa? Si vera est, tuam falsam esse oportet, quæ illi contraria est. Si falsa, cur præsidium ab ea petis? Si partim vera, partim falsa, quis inter veram & falsam discernet? Non admitto te iudicem.

18. Sed non necesse est ad has angustias confugere. Nego Hieronymum nobis contrarium esse, nisi sibi ipsi contrarius sit. Quod ostendo ex ipsa disceptatione, quam habet cum Iouiniano, in hunc modum. *Hieronymus.* Ioannes plus fuit amatus à Christo propter virginitatem, quàm Petrus, qui non erat virgo. Virginitas igitur præstat matrimonio *Iouinianus.* Nego Ioannem fuisse virginem. *Hieronymus.* Si virgo non fuit, cur plus amatus fuit, quàm alij? *Iouinianus.* Petrus plus fuit amatus, quia super Petrum fundata est Ecclesia. *Hieronymus.* Si spectes doctrinam Apostolorum, super omnes æquè fundata est Ecclesia, quia vna est doctrina omnium. Si spectes iurisdictionem, fateor Petrum præ ceteris electum esse, vt esset Caput Ecclesiæ. At hinc non sequitur, plus dilectum fuisse à Christo, quia iurisdictione non necessariò supponit maiorem sanctitatem, *Iouinianus.* Cur non potius Ioannes fuit electus, si erat virgo, vt tu contendis? *Hieronymus.* Propter defectum ætatis. Erat enim adhuc adolescens, ac pene puer. Non decebat autem, vt puer, cum potestate præficeretur senioribus.

19. Si hic est discursus Hieronymi cum Iouiniano, vt esse verisimile est; nihil ex eo præsidij habes, præter confusionem. Si alius est, cur dissimulas? Sed iterum obiicis alia Hieronymi verba contra eundem Iouinianum: *Ioannes, inquit, & Iacobus, quia plus ceteris petierunt, non impetrauerunt: Et tamen non est dignitas eorum imminuta, quia reliquis Apostolis æquales fuerunt.* Respondeo. Hoc contigit ante electionem Capitatis. Tunc omnes Apostoli erant æquales. At postquam dictum est Petro, *Pasce oues meas*, desierunt esse æquales, & Petrus cæpit esse Princeps aliorum, ac vniuersalis Ecclesiæ Pastor.

20. Ex eodem Hieronymo, Epist. 58. ad Damasum

Pontificem obiicit hæc verba: *Ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito.* Non dicit, inquis, qui Petrum, sed, qui Apostolos honore sequeris; quia honor Petri & aliorum fuit æqualis. Respondeo. Hieronymus scripsit duas breues Epistolas ad Damasum ex Syria, de eodem argumento, in quibus consulit illum, tamquam iudicem omnium controuersiarum, *An salua fide, concedi possit, tres esse in Deo hypostasies?* In priori, sic alloquitur Damasum: *Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam minutim per frustra discerpit, &c. Idem mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolice ore laudatam censui consulendam.* Hic Pontificem Petri successorem, agnoscit pro iudice. Et paulo post: *Apud vos solos in corrupta Patrum seruetur hereditas, id est, apud solos Successores Petri, & qui illis adherent.* Et iterum: *Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamē humanitas. A sacerdote victimam salutis, à Pastore præsidium ouis flagito.* Agnoscit se ouem: Damasum, pastorem. At non erat ouis Damasi, ratione particularis Ecclesiæ Romanæ; sed ratione vniuersalis Ecclesiæ, quæ Damaso erat subiecta. Et rursum: *Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudinitate, id est, Cathedra Petri communionem confocior: super illam Petram ædificatam Ecclesiā scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est.* Hoc non dicit de Cathedra aliorum Apostolorum. Et infra: *Quicumque tecum nō colligit, spergit, hoc est, Qui Christi nō est, Anti Christi est.* De nullo alio Episcopo hoc dicit, sed de Petri successore. Ex quibus omnibus manifestum est, petrum ex sententia Hieronymi, non æqualem, sed superiorem fuisse aliis Apostolis. Cum ergo in altera Epistola dicit: *Ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito:* non vult significare, omnes Apostolos honore ac dignitate æquales esse, vt tu falsò interpretaris: sed rogat Damasum, vt sicut ipse est successor Apostolorum in honore, sic etiam conetur successor esse in virtute & merito. Quod potest commodè intelligi, etiamsi honor omnium Apostolorum non fuerit æqualis. Alioquin si inde conficeres, æqualem fuisse omnium honorem, conficeres etiam, æquale fuisse omnium meritum. Imo, tibi ipsi contradiceres. Nam lib. 1. cap. 5. & 9. vltro fateris, Petrum reliquos Discipulos honore ac dignitate superasse.

21. Tertio loco adducis Augustinum lib. de agone Christiano cap. 30. vbi ait: *Nō enim sine causa inter Apostolos omnes, huius Ecclesiæ Catholice personā sustinet Petrus. Huic enim Ecclesiæ, clauis regni cælorū data sunt, cum Petro data sūt. Et cū ei dicitur, ad omnes dicitur: Pasce oues meas, Ex hoc, & similibus Augustini testimoniis colligis, quæ Petro committuntur, non illi soli, sed omnibus committi, ideoque omnes æquales esse.* Respondeo. Hoc potius collige: Cum solus Petrus sustineat personam Ecclesiæ Catholice, non item reliqui Apostoli (quia de reliquis hoc nunquam affirmat Augustinus) Petrum hoc nomine reliquis Apostolis præferendum esse; ac proinde ex hac parte, non omnes esse Petro æquales. Deinde collige Augustinum tibi aduersari. Nam Augustinus ait, cum Petro dictum est, *Pasce oues meas, omnibus dictum esse,* Tu lib. 1. c. 8. n. 1. contendis, non omnibus, sed soli Petro dictum esse. Sic enim scribis: *Ac primum quidem hoc loco Christum cum ipsomet Petro loqui singulariter, & ei personaliter dici: Pasce oues meas, constituo tanquam certissimum, Si illi dicitur personaliter & singulariter, Ergo dicitur illi tanquam priuata personæ. Non igitur quatenus sustinet personam Ecclesiæ.* Hoc autem asserit Augustinus: Ergo tu aliter sentis, quam Augustinus. Quid nos de hac re sentiamus, explicatum est c. 3. §. 2. Nam hæc propositio; *Soli Petro dictum est, Pasce oues meas;* potest dupliciter intelligi: Primò, excludendo reliquos Apostolos, vt sensus sit: Nulli alteri Apostolo, sed soli Petro

dictum est, *Pasce oues meas.* Sic verum est. Secundò, excludendo successores Petri, vt sensus sit, soli Petro, & non Successoribus eius dictum est, *Pasce oues meas.* Sic falsum est.

22. Ex eodem Augustino lib. 50. Homiliarum Homil. 43. adducis hæc verba: *Sed forte Apostoli sancti, primi, summi arietes, pastoris membra, pastores ipsi, forte non habebant peccatum?* Hinc infers æqualitatem Apostolorum. Respondeo. Ex quâ particulâ infers? An ex eo, quod fuerint sancti? At tu contendis, Petrum præ aliis habuisse Primatum charitatis & aliarum virtutum. Igitur ex hac parte concedis inæqualitatem. An ex eo, quod fuerint primi? At tu similiter contendis, Petrum præ reliquis fuisse primum aetate, vocatione & multis aliis prerogatiuis. An ex eo, quod fuerint summi arietes? At sicut inter primos, sic etiam inter summos datur ordo & inæqualitas, vt Num. 23. 9. *De summis silicibus videbo eū,* At inter summos silices, alius potest esse alio altior. An ex eo, quod fuerint membra pastoris? At non omnia membra sunt æqualia, vel magnitudine, vel honore. 1. Cor. 12. 23. *Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorē circūdāmus.* An denique ex eo, quod fuerint pastores ipsi? At sicut Christus est supra alios Pastores, ita inter hos potest esse discretio honoris & potestatis. Vide quā Augustinus nihil pro te faciat.

23. Quartò, adducis Ambrosium in c. 6. Apocalypsis, vbi ait: *Primogenita gregis sunt Apostoli, quos primos genuit Ecclesia, & ex quibus Ecclesia nata est.* Respondeo. Non sunt verba Ambrosij, sed alterius, vt bene insinuas. Neque nobis officiant, sed tibi. Primò, quia alibi discretè ais, Petrum esse primogenitum inter Apostolos (lib. 1. c. 5. nu. 13. & 17.) & ideo primum locum illi deberi. Agnoscis igitur aliquam in hac parte inæqualitatem? Cum igitur hoc loco contendis, omnes simul esse primogenitos, ideoque, omnes inter se æquales; tibi ipsi contradicis. Secundò, alibi ais, Ecclesiam ædificatam esse ab Apostolis post Ascensionem Christi. Quomodo ergo verum est, quod hinc ais, Apostolos esse primogenitos Ecclesiæ? Nā si sunt primogeniti Ecclesiæ, necesse est, Ecclesiam esse illorum matrē: Si mater est, quomodo ab ipsis, qui filij sunt, ædificata?

24. Quintò adducis aliquos Patres, qui asserunt, Paulum fuisse æqualem Petro. Inter quos & Chrysostomus in cap. 1. Epist. ad Gal. vbi considerans officium Pauli in inuifendo Petro, sic scribit: *Quid hoc animo possit esse modestius? post tanta taliaq; beneficia, cū nihil opus haberet Petro, nec illius egeret voce, sed honore par esset illi (nihil enim hinc dicam amplius) tamen ascendit velut ad maiorem & seniore.* Et Ambrosius lib. 2. de Spiritu sancto: *Vna gratia fulgebat in his, quos Spiritus vnus elegerat. Nec Paulus inferior Petro. Et Leo Ser. 1. de Natali Petri & Pauli: Quos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Ecclesiæ membra prouexit, vt eos in corpore, cuius Caput est Christus, quasi geminum constitueret lumen oculorum. De quorum meritis atq; virtutibus, quæ omnem loquendi superant facultatem, nihil diuersum, nihil debemus sentire discretum, quia illos & electio pares, & labor similes, & finis fecit æquales.*

25. Respondeo, Hic multa contra te sunt; contra nos nihil. Ac primò contra te est, quod ait Chrysostomus, Paulum honore parem esse Petro. Nam tu dicis (lib. 1. c. 5. nu. 13.) Petrum, vt pote primogenitum omnium Apostolorum, honore omnes præcedere. Secundò, quod ait Ambrosius, Paulum non esse inferiorem Petro. At tu dicis (lib. 1. c. 9. per totum) Petrum habere multas prerogatiuas, quibus reliquos Apostolos excellit. Tertio, quod ait Leo, Petrum & Paulum esse pares electione: quod tu negas lib. 1. c. 5. n. 10. & seqq.

26. Quòd autem supradicti Patres nihil contra nos habeant, facile ostendam. Nam duplex potest institui

fitui comparatio inter Petrum & Paulum. Vna, quoad sapientiam, sanctitatem, laborem, zelum, & honorem qui ex illis consequitur: Et sic Paulus potuit esse par Petro. Quod manifestè significat Leo cum ait: *De quorum meritis atque virtutibus nihil debemus sentire discretum.* Altera, quoad iurisdictionem: Et sic Petrus erat maior Paulo, vt sæpè ostensum est.

II. OBIECTIO.

Euangelium reprobat Primatum inter Apostolos.

27. **H**Oc probas ex contentione Apostolorum de Primatu, & responsione Christi, (lib. 1. c. 11. n. 1. & 2.) Nam cum Apostoli contenderent, quisnam illorum esset maior: Respondit Christus: Luc. 22. 25. *Reges gentium dominantur eorū: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor.* Hinc ita concludis: Omnes Apostoli, etiam Petrus, contendeant de Primatu: At si Petro erat promissus Primatus, cur contendit? Secundo, Christus omnibus eripit cogitationem de Primatu temporali, cum ait: *Vos autem non sic.* Similiter de Primatu & iurisdictione spirituali, cum ait: *Qui maior est in vobis, fiat sicut minor.*
28. Respondeo. Hic notanda est duplex contradictio in tuis verbis. Vna est, quia hoc loco dicit, Apostolos contendisse de Primatu temporali, quis scilicet illorum futurus esset primus in regno Christi temporali, quod somniabant. Verba tua sunt hæc: *Appetit naturalis humanus propria excellentia, & in alios dominatus, Apostolorum animos adhuc imperfectos, nec parum, nec raro titillauit. Quia enim Messiam dominatione temporali Regem Israël in mundo regnaturum, ex sacris scripturis non bene intellectis, & communi Hebræorum intelligentia existimabant, magnas sibi apud Christum, quem Messiam agnouerant, dignitates pollicebantur; quippe qui ipsius primi essent assecla & familiares. Et cum duodecim essent, inter ipsos etiam unum aliquem primum locum habiturum autumabant. Et infra: Debit quidem animos eorū à temporalibus dignitatibus abducere, quas etiam sibi somniabant, &c.* At cap. 9. n. 6. planè contrarium asseris his verbis: *Respondet Bellarminus, errasse quidem Apostolos, quia temporalem principatum somniabant; & hunc errorem Dominum sæpè correxisse. De hoc tamen temporali mundi huius principatu, Apostolos in hoc nihil cogitasse, sed de sola prelatione Petri supra ipsos Apostolos, satis est apertum.* Quomodo coherent hæc duo: Apostoli nihil cogitabant de temporali principatu: Et, Apostoli existimabant Messiam dominatione temporali in mundo regnaturum, & magnas sibi apud illum dignitates pollicebantur.
29. Altera est: quia hoc loco in summa captis n. sic habes: *Christus nudum ministerium sine iurisdictione dedit Apostolis.* At cap. 3. n. 31. contrariū asseribas his verbis: *Christus immediatè concessit Apostolis potestatem ordinis, & iurisdictionem plenissimam.* Nonne hæc aperta contradictio est, Dare nudum ministerium sine iurisdictione: Et, Dare plenissimam iurisdictionem? Et quamuis in priori loco videaris loqui de iurisdictione humana, hoc tamen non obstat. Vel enim loqueris de humana, id est, à puro homine accepta; & sic nihil ad rem: Vel de humana, id est, homini à Christo concessa, & sic manet contradictio.
30. Obiectio tua, quam à Lutheranis accepisti, nullius momenti est; & iam pridem à Cardinale Bellarmi-

no & aliis Catholicis refutata. Ad illos te remitto. Obiter tamen attingam, quid respondendum sit. Apostoli cogitabant de Primatu aliquo temporali, quem apud CHRISTVM essent habituri. Hoc supra cap. 6. prærogatiua septima ostensum est. Et tu paulo antè fallus es. Christus eripit illis hanc cogitationem, his verbis: *Vos autem non sic.* Et simul suo exemplo hortatur, vt quisquis inter ipsos habiturus esset Primatum Ecclesiasticum, seuaret modestiam ac humilitatem; nec se superbè efferret super alios. *Qui, inquit, maior est in vobis, fiat sicut minor.* Similem monitionem habemus de Primatu Regis in Veteri Testamento, Deut. 17. 18. *Postquam sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomiū legis huius in volumine.* Et paulo post: *Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos.* Sicut ergo hinc non possumus inferre, Regem Veteris Testamenti non habuisse iurisdictionem in suos fratres, quia debebat seruare modestiam, & nō eleuare se super fratres suos, quod solent facere Reges gentiles: Ita in simili, non possumus inferre, Petrum non habuisse iurisdictionem Ecclesiasticam in suos fratres, quia debebat illis seruire & ministrare. Alioqui, quid dicemus de Christo? Habuit certè plenissimam iurisdictionem in Apostolos, & tamen ministrabat illis. (*Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.*) Cum ergo suo exemplo hortatur Prælatos Ecclesiæ ad simile ministerium, non tollit ab illis iurisdictionem, sed humilitatem commendat.

III. OBIECTIO.

Ipsi Apostoli in Petro non agnouerunt Primatum.

31. **H**Oc sic probas, c. 11. n. 7. Apostoli, postquam Petro dictū esset, *Tu es Petrus, & Tibi dabo claves regni cælorum;* adhuc contendeant de Primatu: Ergo non agnouerunt Petro per illa verba promissum esse Primatum; alioqui desissent contendere. Resp. Apostoli ex vna parte persuasi erant regnum Christi fore temporale: ex altera audierant Christum moriturum, & Petrum ipsius loco habiturum claves regni cælestis, id est, Primatum Ecclesiasticum. Sed prior cogitatio erat magis ipsis infixæ, quàm posterior. Imò nec Petrus, nec alij Apostoli credeant Christum moriturum, tametsi clarissimè hoc ipsis esset significatum. Matth. 16. 21. *Exinde cepit Iesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolimam, & multa pati à senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cepit increpare illum dicens: Absit à te Domine: Non erit tibi hoc.* Et Luc. 9. 44. *Filius hominis, futurum est, vt tradatur in manus hominum: At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos.* Certè, si vel non credeant, vel non intelligebant, Christum esse moriturum, quod tam clarè ipsis dicebatur; quid mirum est, si non multum solliciti fuerint de futuro Petri primatu post mortem Christi: præsertim cum altera cogitatio de regno Christi temporali præualeret.
32. Si hoc non capis, Marce Antoni, exemplum sume à teipso. Promissio tibi facta erat in statu religioso, cum abdicabas te rebus temporalibus: *Omnia, qui reliquit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrē, aut matrem, aut agros propter nomen meum, centuplū accipiet, & vitam æternam possidebit.* Quæ sanè promissio erat clarissima. Et tamè magis inleuit tibi cogitatio de Episcopatu: ideoque relicto statu religioso, & parum sollicitus de tam insigni promissione, ad seculum, cui renuncia-

veras, rediisti, & dignitatem Episcopalem importunè impetraſti. Non tam craſſè hallucinati ſunt Apoſtoli. Nunc quæro, an hæc conſequentia bona ſit? Marcus Antonius, poſtquam dictum eſt illi, *Centuplum accipies, & vitam æternam poſſidebis*, adhuc cogitauit de honore & dignitate Episcopali: Ergo nõ agnouit promiſſionem à Deo ſibi factam. At ſimilis eſt hæc, quam tu facis: Apoſtoli, poſtquam dictum eſt Petro, *tibi dabo clauis*, adhuc cogitabant de regno temporalis: Ergo non agnouerunt promiſſionem Petro factam de Primatu ipirituali.

IV. OBIECTIO.

Petrus nunquam exercuit Primatum.

33. **H**oc tripliciter probas, cap. 11. num. 10. & ſeqq. Primò, quia non ſolus Petrus, ſed alij etiam Apoſtoli inſtituerunt primos Diaconos Act. 6. 2. Secundò, quia Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem in Samariam: Ergo Petrus non erat ſupra Apoſtolos, ſed ad illorum arbitrium mittebatur. Act. 8. 14. Tertio, quia Paulus & Barnabas detulerunt quæſtionem de circumciſione, non ad ſolum Petrum, ſed ad omnes Apoſtolos ac Seniores. Deuiſſent autem ad ſolum Petrum deferre, ſi ille fuiſſet ſupremus Rector Eccleſiæ, & Iudex controuerſiarum.

34. Reſpondeo. Hæc omnia deſumpſiſti ex Lutheranis & Calviniſtis. Sed cur diſſimulas alia multa, quæ Petrus geſſit in ſuo Primatu? Solus ſua autoritate cõuocauit omnes Diſcipulos ad electionem noui Apoſtoli. Primus promulgauit Euangelium Hieroſolymæ. Primus item prædicauit gentibus Euangelium. Primus ſententiam dixit in Concilio Hieroſolymitano, Hæc omnia omittis. Quæ autem obiicis, nullius ponderis ſunt, Ad ſingula ſic reſpondeo.

35. Ad 1. non ualet hæc conſequentia: Omnes Apoſtoli inſtituerunt primos Diaconos, & nõ ſolus Petrus: Ergo Petrus non habebat Primatum. Sicut neque hæc: Omnes Principes Angliæ ſanxerunt legem de iuramento fidelitatis, & non ſolus Rex; Ergo Rex non habet Primatum. Neque item hæc: Omnes Epifcopi Dalmatiæ fecerunt hunc aut illum Actum iurisdictionis Eccleſiaſticae, & non ſolus Marcus Antonius: Ergo Marcus Antonius non fuit Primas Dalmatiæ. Non enim neceſſe eſt, ſolum Regem in ſuo regno; ſolum Imperatorem in ſuo imperio, ſolum Archiepiſcopum in ſua prouincia exercere quosuis actus iurisdictionis & poteſtatis, ſine aliorum ope & auxilio. Multo minus ualet hæc conſequentia: Petrus in illo actu, quo conſtituebantur primi Diaconi, non exercuit Primatum Eccleſiaſticum: Ergo nunquam exercuit. Et tamen mirificè tibi places in his & ſimilibus tuis argutiis. Quanquam non argutiæ, ſed ſtupiditates ſunt.

36. Ad 2. Triplex poteſt eſſe miſſio. Prima ex imperio. Sic Rex, aut Princeps, aut Dominus mittit ſubditum aut ſeruum. Secunda, ex conſenſu. Sic Deus Pater mittit Filium in hunc mundum, & Filius Spiritum S. Tertia, ex conſilio & directione. Sic conſiliarij mittunt Regem ad bellum. Igitur Petrus miſſus eſt, non ex imperio, ſed ex conſenſu & conſilio Apoſtolorum. Ex qua miſſione non ſequitur, Petrum vel æqualem vel inferiorem Apoſtoliſ fuiſſe. Nam ſuperior poteſt hoc modo mitti ab inferioribus.

37. Ad 3. Hæc illatio nulla eſt: Quæſtio de circumciſione non fuit delata ad ſolum Petrum, ſed ad conci-

lium Apoſtolorum & Seniorum: Ergo Petrus non habebat Primatum Eccleſiæ. An non plurimæ controuerſiæ ciuiles deferuntur ad Parlamentum Pariſienſe? An non plurimæ ad Senatum regium in Anglia? Nec ideo ſequitur, Regem Galliæ aut Angliæ non habere Primatum in ſuo regno. Audi Antoni, quod res eſt. Sicut in regno Angliæ poſſunt controuerſiæ ciuiles deferri, vel ad ſolum Regem, vel ad Senatum Regis, præſente Rege: Sic etiam in Eccleſia poſſunt controuerſiæ Eccleſiaſticae deferri, vel ad ipſum Pontificem, vel ad concilium, cui præſt Pontifex. Sicut ergo non deſtruitur autoritas concilij, per hoc præciſe, quòd aliqua controuerſia deferatur ad ſolum Pontificem; ita viciffim non deſtruitur autoritas Pontificis per hoc, quòd aliqua controuerſia deferatur ad concilium, cui præſt Pontifex, & non ad ſolum Pontificem. Res clara eſt. Sed cur illa controuerſia de circumciſione potius fuit delata ad concilium, quam ad ſolum Petrum? Facilis reſponſio: Ut decifio fieret cum maiori partium ſatisfactione. Nam partes litigantes facilius acquieſcunt, quando conſtat controuerſiam ex communi Eccleſiæ conſenſu decifam eſſe.

V. OBIECTIO.

Pauli reprehensio deſtruit Primatum Petri.

38. **H**oc ſic probas: Paulus in Epifto. ad Gal. cap. 2. 11. ſcribit, ſe in faciem reſtitiffe Petro, quia reprehensibilis erat: Ergo Petrus non fuit Caput Eccleſiæ? alioqui Paulus fuiſſet arrogans & procax, quod Capiti Eccleſiæ auſus eſſe reſiſtere. Hoc argumentum fuſè perſequeris, adductis multorum Patrum testimoniis, ad confirmandum Petri errorem, & iuſtam Pauli obiurgationem. Reſpondeo. Non opus eſt tot testimoniis. Fatemur Petrum erraſſe: non quidem in aliquo fidei articulo, in quo errare non poterat, iuxta illam Chriſti promiſſionem; *Regni auſi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*: ſed in facto, quia incautè ſimulabat Iudaifmum, cum aliquo ſcandalo & offentione gentilium. Fatemur etiam, Paulum apertè illi reſtitiffe, quia meritò iudicabat eiufmodi ſimulationem non eſſe tolerandam, eo quòd eſſet ſcandalofa. At tuæ conſequentiæ, quas hinc nectis, non valent. Non enim ſequitur: Petrus fuit à Paulo reprehendus: Ergo non habuit Primatum Eccleſiæ. Sicut in ſimili non ſequitur: Dauid fuit reprehendus à Ioab (2. Regum 19. 5.) Ergo non habuit Primatum regni. Imò multi Patres ex hac ipſa Petri reprehentione docent, ſuperiores poſſe corrigi ab inferioribus, quando fit cum debita humilitate & charitate, ut Auguſtinus Epifto. 19. ad Hieronymum, Cyprian. Epifto. ad Quirinum, de Hæreticis rebaptizandis, Gregor. hom. 18. In Ezechielem. Diu. Thom. in 2. 2. quæſt. 33. art. 4. ad 2.

39. Similiter non ſequitur, Paulum fuiſſe arrogantem & procacem, quòd auſus fit Capiti Eccleſiæ in faciem reſiſtere; quia fecit hoc bono zelo, ad tollendum ſcandalum, quòd ortum erat ex incauta Petri ſimulatione. Sicut nec ipſe Ioab cenſetur fuiſſe procax & arrogans, quòd auſus fit ſuum Regem ob ipſius peccatum arguere & obiurgare. Et aliunde conſtabat Paulo, Petrum propter modèſtiam & humilitatem, qua erat præditus, non agrè laturum fraternam correptionem, quam ſciebat ex bona intentione prouenire.

40. De hoc Petri & Pauli facto ſic ſcribit Auguſtinus

nus loco citato: *Ipse Petrus, quod à Paulo fiebat utiliter libertate charitatis, sancta ac benigna pietate humilitatis accipit. Atque ita variis ac sanctius Exemplum posteris praebeat, quo non dedignarentur, sicubi forte recti tramitem reliquissent, etiam à posterioribus corrigi; quam Paulus, quo confidenter auderent, etiam minores maioribus, pro defendenda Euangelica veritate, salua fraterna charitate, resistere.*

41. Et certe Paulus, non tantum suo exemplo, sed etiam scripto docuit, superiores aliquando moneri & corrigi posse ab inferioribus, seruata semper debita charitate ac subiectione. Sic enim scribit ad Colossenses cap. 4. 17. *Dicite Archippo: vide ministerium, quod accepisti à Domino ut illud impleas.* Erat Archippus ille Colossensium Episcopus, successor Epaphrae, qui tunc captiuus Romae tenebatur in vinculis, vt scribit idem Paulus in Epist. ad Philemonem vers. 23. *Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu.* Si ergo Paulus mandat Colossensibus, vt moneant Episcopum sui officij; quid mirum est, si alij quoque subditi possint aliquando suos Praelatos, vel monere, vel reprehendere, si necesse sit?

42. Et recta ratio hoc dicat. Nam laudabile est, opera misericordiae, siue corporalia, siue spiritualia, seruato debito modo ac ordine, praestare indigentibus: At peccantes corrigere, est opus misericordiae spirituale; Ergo laudabile est, seruato debito modo ac ordine, hoc opus praestare indigentibus. At non minus Praelati, quam subditi, possunt indigere correptione: & saepe magis, quia sunt in altiori & periculosiori loco, vt recte notat Augustinus in Regula ad seruos Dei circa finem, cum ait: *Non solum vestri, sed etiam Praelati miseremini: quia inter vos, quanto loco superiore, tanto in periculo maiore versatur.*

43. Hoc argumentum pulchre explicat Diuus Thomas in 2. secundae, quae. 33. art. 4. in hunc fere modum: Duplex est correctio: Vna iustitiae, quae fit per inflictionem legitimae poenae: Altera charitatis, quae fit per fraternam correptionem. Prior conuenit solis Praelatis, respectu subditorum: quia requirit iurisdictionem, quae in solis Praelatis est. Posterior conuenit tam subditis, quam Praelatis; quia est actus charitatis, quae ad omnes proximos, siue Praelatos, siue subditos, se extendit. Tenemur enim omnes ex charitate diligere: ac proinde omnes peccantes corripere, seruatis iis circumstantiis, quas charitas exigit. Non exigit autem charitas, vt eadem libertate & autoritate corripiamus Praelatos, quam subditos: sed exigit, vt Praelatos cum reuerentia & subiectione: subditos cum mansuetudine & patientia, quantum fieri potest, obiurgemus.

44. Nondum acquiescis, mi Antoni. Ais Patres sic argumentari: Paulus non reprehendisset Petrum, si agnouisset illum pro supremo Ecclesiae Capite seu Monarcha. Et citas ex Hieronymo, apud Gratianum 2. q. 7. c. Paulus haec verba: *Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.* Et ex Ambrosio, ad c. 2. Epist. ad Galat. *Quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui clauis regni caelorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiducia electionis suae sciens se non imparem, confanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat.*

45. Respondeo. Tu peruertis sensum illorum Patrum. Nam Gratianus disertè monet, Paulum dupliciter confecti posse cum Petro. Primo, quoad Ecclesiasticam dignitatem. Secundo, quoad puritatem vitae & conuersationis. Priori modo: Paulum fuisse imparem, seu inferiorem: Posteriori, non imparem. Quod declarat duplici exemplo. Vno Augustini, qui scribit, se maiorem esse Hieronymo, ratione Episcopatus: minore, ratione virtutum. Altero eiusdem, qui alibi scribit, Cyprianum fuisse aequalem Petro in martyrio: minorem in potestate. Igitur ex sententia Gratiani, sic argumentan-

dum est: Paulus non auderet Petrum reprehendere, nisi sciret se non imparem in puritate vitae & conuersationis. Non autem sic, nisi sciret se non imparem in Ecclesiastica potestate. Ratio est, quia qui alium reprehendit, debet esse immunis ab illo vitio, de quo illum reprehendit: At Paulus reprehendebat Petrum de mala conuersatione cum Iudaeis & gentibus: Ergo non ausus fuisset illum reprehendere, nisi sciuisset se esse immunem ab hoc vitio: & in puritate conuersationis Petro non imparem, sed superiorem. Iam aduertis, opinor, imposturam tuam.

46. Idem crimen committis in citando Ambrosio. Nam ille similem adhibet distinctionem. Confert Petrum cum Paulo dupliciter, 1. ratione potestatis. 2. ratione electionis. Priori modo praefert Petrum, quia vocat illum *Primum Apostolum, cui clauis regni caelorum datae sunt*, insinuas Petrum ex hoc capite reliquos omnes antecellere. Posteriori, Paulum facit Petro aequalem: quia sicut Petrus immediate à Christo electus est ad Apostolatam: ita etiam Paulus, ipso attestante Gal. 1. 1. *Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per Iesum Christum.*

47. Tandem, quia vides te argumentis nihil proficere, conuertis te ad scommata & sarcasmos: quaesita occasione ex illis Gregorij verbis, Hom. 18. in Ezechielem: *Ecce Paulus in Epistolis suis scripsit, Petrum reprehensibilem: Et ecce, Petrus in Epistolis suis asserit, Paulum in iis, quae scripserat, admirandum. Certe enim, nisi legisset Petrus Pauli Epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic esse reprehensibilis dicitur, inuenit. Amicus ergo veritatis laudauit etiam, quod reprehensus est.* Hanc Gregorij sententiam mirifice laudas. Et merito. Sed venena inde colligis, non mella: quod malum est. Sic enim subnectis: *Mirum vero, quod Petrus, hoc est, summus Ecclesiae Monarcha, & supremus Christi ac Dei Vicarius, illam Pauli Epistolam ad Galatas in Indicem expurgatorium statim non coniecerit, quippe ipsum primum & supremum Papam, a deo deprimentem, & ipsius errores exaggerantem. Certe Petri Successores tales Epistolas & libros, qui ipsorum errata & reprehensiones rationabiles continent, iam ferre nolunt, proscribunt eos & diris deuouent. Expectandum profecto, vt si plane nostri Papa viderint, ex Euangelio canonico Papatum destrui, Euangelium etiam ipsum in librorum prohibitorum Indicem detrudant.*

48. Hic appareat verum esse, quod Christus dicit in Euangelio: *Ex abundantia cordis os loquitur. Et, malus homo de malo thesauro cordis sui profert malum.* Multiplex malum ex thesauro tuo profert. Primo Petrum Apostolum, per ironiam ac derisum, vocas summum Ecclesiae Monarcham, & supremum Christi Vicarium. Si non volebas parcere Pontifici, pepercisses saltem Petro, qui in Euangelio ab ipso Christo laudatus est: *Beatus es Simon Bariona.*

Secundo; aliam iniuriam illi facis, quia insinuas, tui similem, ac vindictae appetentem esse. Tu certè, quia à Pontifice reprehensus es, vindictam paras, & de Sede Apostolica conaris illum deturbare. At Petrus meliori animo est. Reprehensus fuit à Paulo: non indignatur: non agere fert: non stringit calamum, vt tu facis.

Tertiò, etiam Paulo iniuriam irrogas, quasi ipse depresserit Petrum, & ipsius errores exaggerauerit. Inuidiosa sunt haec verba. Non voluit illum deprimere, sed à lapsu erigere: non errores exaggerare, sed errorem corrigere.

Quartò, similem labem aspergis Petri successoribus, quasi ipsi nolint sua errata corrigi: nolint moneri officij sui: sed eos, qui hoc tentauerint, proscribant ac diris deuouent. Temerarium hoc iudicium & falsum est.

Quintò, auges hanc iniuriam Antoniano præfagio; quasi Pontifices Romani eò dementia tandem sint progressuri, vt ipsum quoque Euangelium in librorum prohibitorum indicem detrudant. Vide, ne hoc præfagium in te impleatur.

49. Hæc omnia eò spectant, vt tibi, homini Apostata ac rebelli, impune liceat scribere, quod lubet: Et non liceat Pontifici facere, quod sui officij est. Nunquam hoc obrinebis. Proscriber tuas, & tuis similes calumnias, hæreses, & schismata: sicut olim, & pij Imperatores, & boni Pontifices fecerunt. Sicut etiam nuper à Theologis Parisiensibus factum est; qui graui censure tuos libros perstrinxere. Sed quia precibus illam censuram extorsisti, non est, quod ipsis succenseas.

VI. OBIECTIO.

Pauli scripta destruunt Primatum Petri.

50. **Q**uod sic probas. Primò, quia quando Paulus nominat insigniores Apostolos, Petrum aliis postponit, vt Gal. 2. 9. *Iacobus & Cephas, & Joannes.* Secundò, quia ibidem non de solo Petro, sed etiam de Iacobo & Ioanne dicit: *qui videbantur columna esse.* Ergo Iacobum & Ioannem Petro exæquat. Tertiò, quia Iacobus, Petrus, & Ioannes dederunt dextras Societatis Paulo & Barnabæ; vt hi in gentes, illi verò in circumcisionem ferrent Euangelium. (ibid.) At istæ dextræ Societatis repugnant Primatui Petri. Quartò, quia Paulus 2. Cor. 12. 11. scribit: *Nihil minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli.* Quæ verba magnum præiudicium faciunt Primatui Petri. Sic tu.

51. Respondeo. Piget in istis quisquiliis hæere. Sed tamen, vt est in Proverbiis, *respondendum est stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.* Ac primò, non est certum, Petrum medio, non primo loco, positum esse à Paulo. Nam, vt benè notatum est à Cardinale Bellarmino, multi Patres, præsertim Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, & Hieronymus, primum locum illi assignant. Esto tamen; medio loco inter Iacobum & Ioannem positus sit. Cur in eo vim facis? Cur non potius in eo, quòd non semel, sed sæpius in Euangelio positus sit primo loco, quando omnes Apostoli simul recensentur? conferamus hæc duo inter se. Tu ais, semel non esse positum primo loco: Ego, sæpè positum esse primo loco. Tu, semel positum esse post vnum: Ego, sæpè positum esse ante omnes. Tibi multi contradicunt, vt Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus: Mihi, nullus: ne tu quidem. Vter ergo melioris causæ patronus est?

52. Addo, nec Paulum, quocumque loco posuerit Petrum, tibi patrocinari. Nam in eadem Epistola ad Galat. c. 1. diseret scribit, se venisse Hierosolymam, vt videret Petrum, & quindecim diebus apud eum mansisset. Cur non venit ad Iacobum & Ioannem? Nimirum, quia pluris Petrum, quàm illos æstimabat. Vnde Ambrosius circa illum locum: *Dignum fuit, inquit, vt cuperet videre Petrum, quia Primus erat inter Apostolos, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.* Et Hieronymus in Epist. ad Augustinum (quæ est vndecima inter Epistolas Augustini) *Tanta Petrus auctoritatis fuit, vt Paulus in Epistola sua scripserit: Deinde post annos tres venit Hierosolymam videre Petrum, Et Chrysostomus Homil. 87. in Ioannem: Os erat Apostolorum & Princeps: propterea & Paulus eum præter alios visurus ascendit.* Et Theodoretus in c. 1. ad Galatas: *Et enim cum humana doctrina non indigeret, ut qui ab vniuersorum Deo eam acceperat Apostolo-*

rum Principi, quem par est, honorem detulit. Et Occumenius ibidem: *Post tot tantaque certamina abiit, vt videret Petrum, tanquam maiorem. Vt autem etiam maneret, causa honoris, quem Petro deserebat, factum est.*

53. Iam verò ex eo, quod Paulus scribit de Petro, Iacobo & Ioanne; *Qui videbantur columna esse, nõ rectè infers, duos illos Petro fuisse exæquatos.* Nam inter plures columnas vna potest esse sublimior, quàm altera. Sicut supra monui in simili casu, inter plures summos, vnum posse altiore esse, quàm reliquos. Et habemus manifestum exemplum in scriptura, Prouerb. 9. 1. *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem.* Vbi, iuxta interpretes, per septem columnas vel intelliguntur Doctores Ecclesiæ, vel Sacramenta, vel dona Spiritus S. Et tamen non sequitur, vel omnes Doctores, vel omnia Sacramenta, vel omnia dona Spiritus S. esse inter se æqualia. Imò constat, vbique esse magnam differentiam. Nam de Doctoribus legimus, Dan. 13. 3. *Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti: Et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuas eternitates.* Iam verò, vt loquitur Apostolus, 1. Cor. 15. 41. *Stella differt à stella in claritate.* Similiter certum est, inter Sacramenta, præcipuum esse Baptismum, quoad necessitatem: Eucharistiam, quoad præstantiam. Denique dona Spiritus sancti (quæ septem enumerantur ab Isaia, cap. 11. 2. nempe Sapientia, Intellectus, Consilium, fortitudo, scientia, pietas, timor Domini) non sunt omnia inter se paria. Quomodo ergo ex eo præcisè, quòd tres Apostoli vocantur columnæ, putas conuinci posse æquales inter se esse? Nihil minus.

54. Quod tertio loco obiicis, Petrum, Iacobum & Ioannem dedisse dextras Societatis Paulo & Barnabæ, verissimum quidem est; sed non rectè inde concludis, vnum alteri non esse præferendum. Quasi verò, quicumque dextras societatis sibi mutuo porrigunt, pares esse necesse sit. Non ita est. Primò, quia societas potest esse inter inæquales, vt patet ex illo, 1. Ioan. 1. 3. *Ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre & cum Filio eius Iesu Christo.* Deinde, multi porrigunt sibi inuicem dextras, qui honore & auctoritate inter se differunt. Nam Iehu Rex dicit Ionadab, filio Rechab, 4. Reg. 10. 15. *Nunquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam.* An ideo Iehu & Ionadab æquales? Nullo modo. Nam alter Rex erat; alter homo priuatus.

55. Illud denique; *Nihil minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli, nõ intelligitur de iurisdictione, quasi velit dicere, se nulli Apostolorum cedere in potestate iurisdictionis vt tu perperam contendis, sed partim de reuelationibus, partim de laboribus & miseriis pro Christo susceptis, partim de prodigiis & miraculis ab eo patrat: In quibus omnibus se ait nemini imparè esse.* Hoc patet ex ipso contextu. Nã de reuelationibus sic loquitur: *Si gloriari oportet (non expedit quidem) veniam autem ad visiones & reuelationes Domini.* Et postea pergit: *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor, tunc potens sum. Factus sum insipiens: vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: Nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli, tamen si nihil sum: Signa tamen Apostolatus mei sunt super vos in omni patientia, in signis & prodigiis & virtutibus.* Nulla hic mentio iurisdictionis. Sed tu, Marce Antoni, vt hæretici solent, detorques omnia ad tuum sensum. Pudeat imposturæ.

VII. OBIECTIO.

Ex comparatione Petri & Pauli.

56. **H**anc comparationem instituis ex scriptura, & Patribus. Ex scriptura sic. Sic Petro dictum est, *Pasce oues meas*, id est, commendo tibi ouile meum, Ecclesiam meam: ita Paulus de seipso dicit, 2. Cor. 11. 28. se premi cura & sollicitudine omnium Ecclesiarum; Ergo non minus Paulo, quam Petro totius Ecclesiae cura commissa est.

57. Respondeo. Cura & sollicitudo Ecclesiarum duplex est. Vna oritur ex iustitia: altera ex zelo & charitate. Prior debet esse in Prælati Ecclesiae, qui habent iurisdictionem Ecclesiasticam. Posterior potest esse in omnibus, qui charitate præditi sunt. Igitur Petrus habuit curam Ecclesiae ex iustitia, quia habuit iurisdictionem in totam Ecclesiam: Quæ iurisdictione significatur per verbum, *Pasce*, vt cap. 3. explicatum est. Paulus vero loquitur de posteriori cura & sollicitudine, quæ oritur ex charitate. Cum enim recessisset labores, carceres, plagas, famem, sitim, & alias miseras, quas pro Christo sustinebat; mox subiicit: *Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vrer?* His posterioribus verbis explicat, vnde oriatur illa sollicitudo. Nempe ex duobus actibus charitatis. Primo, ex dolore charitatis, quem percipiebat ex miseria proximi. *Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quasi dicat: Infirmor cum infirmantibus, doleo cum dolentibus, lugeo cum lugentibus.* Secundo, ex amore & zelo charitatis, quo accensus vrebatur. *Quis, inquit, scandalizatur, & ego non vrer? Quasi dicat: Quando aliquis patitur scandalum, tanto zelo & amore accendor ad tollendum illud scandalum, vt quodammodo vri videar.*

58. Non igitur cura Ecclesiarum, de qua Paulus loquitur, oriebatur ex obligatione iustitiæ; sed ex duplici actu charitatis, dolore scilicet & amore. Quod etiam tuo exemplo facile confirmabo. Nam in expositione consilij professionis tuæ, diserte scribis te (quasi alterum Paulum) *semper habuisse desiderium vniionis omnium Christi Ecclesiarum: & anxie perscrutasse, an possit aliqua excogitari via, omnes Christi Ecclesias ad veram antiquam vniionem componendi.* Vnde hoc tantum desiderium, mi Antonio? An ex obligatione iustitiæ? Non opinor te id dicturum. An ex zelo & feruore charitatis? Hoc dabis, sine dubio. Sed quæro, an hinc inferes, quod de Paulo inferebas, non minus tibi, quam Petro, totius Ecclesiae curam à Christo commendatam esse: Non, si sapias.

59. Nec obstat, quod Paulus de seipso scribit 1. Cor. 9. 16. *Si Euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Vt enim mihi est, si non Euangelizauero.* Non enim loquitur de necessitate iustitiæ, sed obedientiæ: Neque de regimine Ecclesiae, sed de Euangelij prædicatione. Nam ex obligatione præcepti tenebarur apud Gentiles prædicare Euangelium: sicut etiam hoc tempore tenentur Patres Societatis, quando ex virtute obedientiæ mittuntur à Romano Pontifice. At non tenebatur ex obligatione iustitiæ gubernare totam Ecclesiam, quia hoc nusquam erat illi commissum: sicut etiã hoc tempore non committitur Patribus Societatis. Vt hoc exemplo, quia tibi notum est. Si tamen vis, aliud accipe. Archiepiscopus Cantuariensis, si obedientiam illi promitteres, posset

Opus. Bec. Tom. V.

A tibi mandare, vt per totum ipsius Archiepiscopatum, conciones ad populum haberes. An ideo totius Archiepiscopatus Ecclesiarum regimen tibi committeret? Nullo modo. Et tamen non male diceret: *Vt mihi est, si non Euangelizauero: necessitas enim mihi incumbit.* Quæ necessitas? Non iustitiæ, sed obedientiæ & Præcepti. Iam capis mysterium.

60. Non successit ex scriptura comparatio Petri & Pauli, quam vrges. Videamus quid ad eandem astruendam adferas ex Patribus. Patrum testimonia, quæ adducis sunt hæc. Irenæus lib. 3. contra hæreses, c. 13. *Ipsius (Dei) Petrus erat Apostolus, cuius & Paulus.* Vbi Petrum reducit ad paritatem cum Paulo: non tamen eum præfert Paulo.

Clemens lib. 7. constit. Apost. c. 1. inducit Apostolos de Petro sic loquentes: *Ananias & Saphira Petri coapostoli nostri sententia, morte sunt affecti.* Non vocant illum Principem aut Monarcham, sed coapostolum, tanquam parem.

Gelasius in Tomo de vinculo anathematis, statim in initio, Paulus vocat *coapostolum Petri.*

Augustinus lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, cap. 4. vocat *collegam Petri.* Et lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 13. de Paulo sic loquitur: *Verum etiam in ipso Euangelio, vbi & tanti Apostolatus meruit principatum.* Et in Psalm. 130. *Paulus Apostolus, quamuis ex persecutore factus sit prædicator, abundantior gratiam consecutus est in omni labore Apostolico, quam ceteri Apostoli.*

Origenes lib. 1. contra Celsum, Paulum vocat *fundatorem Ecclesiarum, post Christum præcipuum.*

Nazianzenus in Apolog. circa medium, ait Petrum & Paulum, *Verbi & Sapientiæ & gubernationis gratiam à Christo percipere meruisse.* Et numerans eos, qui populo præfuerunt in Testamento Nouo, ponit primo Ioannem Baptistam: proxime vero duodecim Apostolos.

Cyrillus Hierosolymitanus catech. 6. *Errorum (Simonis Magi) latius se proferentem coarguerunt duo viri boni huc perlati, Petrus & Paulus, Ecclesie Præfecti.*

Ambrosius lib. 2. de Spiritu sancto in fine: *Vna enim gratia fulgebat in his, quos Spiritus vnus elegerat. Nec Paulus inferior Petro, quamuis ille Ecclesie fundamentum, & hic sapiens architectus, sciens vestigia credentium fundare populorum. Nec Paulus indignus Apostolorum collegio, cum primo facile conferendus, & nulli secundus. Nam qui se imparem nescit, facit æqualem.*

E Idem Ambrosius serm. 66. de Natali Petri & Pauli. *Beati Petrus & Paulus eminent inter vniuersos Apostolos, & peculiari quadam prerogatiua præcellunt. Verum inter ipsos, quis cui præponatur, incertum est. Pluto enim eos æquales esse meritis, qui æquales sunt passione.*

Leo Papa ser. 1. in Natali Sancti Petri & Pauli. *Quos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Ecclesie membra prouexit, vt eos in corpore, cui Caput est Christus, quasi geminum constituerit lumen oculorum.*

Chrysostomus, quicquid tribuitur Petro, tribuit etiã Paulo. Petro tribuitur, quod fuerit *petra & fundamentum Ecclesie.* At Chrysostomus Homil. 2. in Epist. ad Roman. tribuit Paulo, quod fuerit *columna Ecclesie, petra, ferro & adamante firmior.* Petro tribuitur; quod fuerit *Corypheus Apostolorum.* Chrysostomus Homil. 18. ad Roman. idem dicit de Paulo. Petro dicitur Ecclesie commissa. Chrysostomus Homil. vltima, dicit Paulum electum à Deo, *cui res orbis, mysteria cuncta, vniuersamque dispensationem concederet.*

Idem Chrysostomus plus tribuit Paulo quam Petro. Nam Homil. 12. in posteriorem ad Corinth. sic scribit de Paulo: *Ille nõ solum, quæ sua curabat cum sollicitudine, sed etiã quæ totius mudi.* Et ibidẽ: *Duplex illi cura erat pro*

orbe terrarum: & quomodo necessaria non deficerent, & quomodo spiritualia abundarent. Hæc tu hæcenus, Martice Antoni.

61. Respondeo. Vel agis de iurisdictione Petri & Pauli, vel de virtutibus, laboribus & meritis eorum. Si agis de iurisdictione (de qua inter nos disputatio est) non rectè citasti hos Patres. Nam aliqui illorum dicunt, Paulum Petro præcellere: alij æqualem esse: alij dubium esse, vter præcellat. Quod de iurisdictione intelligi non potest. Alioqui Patres inter se essent contrarij. Non enim cohærent inter se hæc tria. 1. Paulus præcellit Petro iurisdictione. 2. Paulus par est Petro iurisdictione. 3. Dubium est, vter præcellat iurisdictione. Si autem agis de eorum virtutibus, laboribus, & meritis, tunc quidem rectè citasti hos Patres; sed nihil ad rem, de qua disputamus. Non enim inter nos quæstio est de virtutibus & meritis, sed de sola iurisdictione. Igitur extra rem omnia sunt, quæ adducis. Patres tamen non pugnant inter se. Nam bene cohærent inter se hæc tria. 1. Paulus in laboribus & ærumnis præcellit Petro. 2. Paulus est par Petro, quia vterque est Apostolus Christi. 3. Incertum est nobis, vter alteri præcellat meritis apud Deum.

62. Hinc omnia testimonia, quæ adduxisti, facile conciliantur & explicantur. Nam Irenæus, Clemens, & Gelasius faciunt Paulum Petro æqualem, si præcisè spectes Apostolatam. Vterque enim fuit Apostolus Christi. Rectè igitur Paulum vocant coapostolum Petri; & Petrum coapostolum aliorum. Eodem sensu Augustinus Paulum vocat collegam Petri. Quando verò idem Augustinus præfert Paulum, loquitur de laboribus, vt ipse se explicat. *Abundantiorum, inquit, gratiam consecutus est in omni labore Apostolico, quam ceteri Apostoli.* Quod etiam Paulus de se fateatur, 2. Corinth. 11. 23. *Ministri Christi sunt: plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, &c.*

63. Origenes tibi contrarius est, non nobis. Nam cum ait: Paulum esse præcipuum fundatorem Ecclesiarum post Christum; apertè insinuat Christum esse principalem Ecclesie fundatorem, quod tu negas. Contendis enim Ecclesiam, non à Christo, sed ab Apostolis fundatam esse post Christi ascensionem, vt I. c. l. ostensum est. In eo autem quod Paulum constituit proximum post Christum, præferendo illum aliis Apostolis in fundatione Ecclesiarum; non contradicit nobis. Fatemur enim, Paulum plus laborasse, quàm Petrum; & plures Ecclesias particulares ab illo per prædicationem Euangelij fundatas esse, quàm à Petro.

64. Nazianzenus sic habet: *Hunc morbum (id est, studium inanis gloriæ) curare ac sistere Petri alicuius est aut Pauli, magnificorum Christi Discipulorum, eorum videlicet, qui vni à cum sermonis dispensatione, etiam charisma acceperunt, & omnibus omnia sunt, vt omnes lucrifaciant.* An hinc putas colligi posse, Paulum Petro fuisse æqualem in iurisdictione? Parum sanus es, si hoc putas. Addit Nazianzenus: *quoniam autem Pauli, & illi similium mentionem fecimus, relictis reliquis omnibus, qui vel secundum legislationem, vel prophetiam, vel militarem ducatum, vel aliam consimilem dispensationem populo præfuerunt, quales fuerunt Moyses, Aaron, Iosue, Helias, Heliseus, Iudices, Samuel, David, Multitudo Prophetarum, Joanes, duodecim Discipuli, & qui illos sunt subsecuti, &c. his, in quâ, relictis omnibus, solum Paulum exempli gratia proponamus.* Non video, quid ex his verbis velis extundere. Fateor, quosdam ex illis præfuisse populo secundum legislationem, quosdam secundum prophetiam; alios secundum ducatum militare; alios secundum aliam dispensationem. Sed quid tam? An ideo Petrus & Paulus æquales erant in potestate & iurisdictione? Non sequitur.

65. At, Cyrillus Petrum & Paulum præfectos Ecclesie vocat. Et hoc fateor. Addo, etiam Timotheum, Titum, Polycarpum fuisse Ecclesie præfectos. An igitur omnes in eo genere æquales? Non sequitur. Nisi valeat hæc similis consequentia: Omnes Episcopi in Anglia sunt præfecti Ecclesie: Ergo omnes sunt æquales: Ergo Archiepiscopus Cantuariensis nihil habet præ cæteris. Tu ipse vide, an hoc legitimè sequatur.

66. Ambrosius cum dicit: *Vna enim gratia fulgebat in his quos Spiritus vnus elegerat:* loquitur de Paulo & Barnaba, qui simul à Spiritu sancto electi erant ad ministerium. Act. 13. 2. *Ministrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos.* Quod testimonium explicans Ambrosius sic scribit: *Paruerunt ergo Paulus & Barnabas Spiritui sancto imperanti.* Et post pauca subdit: *Vna enim gratia fulgebat in his, quos Spiritus vnus elegerat.* Facta hac collatione inter Paulum & Barnabam, pergit conferre Paulum cum Petro, his verbis: *Nec Paulus inferior Petro, quamuis ille Ecclesia fundamentum & hic sapiens Architectus, &c. vbi Petrum & Paulum facit æquales in Apostolatu, non tamen in iurisdictione Ecclesiastica. Pergit: Nec Paulus indignus Apostolorum collegio, cum primo facile conferendus, & nulli secundus. Nam qui se imparem nescit, facit æqualem.* Loquitur de laboribus, in quibus Paulus nullo fuit inferior. 2. Corinth. 11. 13.

67. Leo Papa nihil aliud dicit, quàm Petrum & Paulum esse duo Ecclesie lumina. Quis negat? At inter lumina, vnum alio potest esse maius. Quod etiam fateatur Leo ser. 3. de Assumptione sua ad Pontificatum, vbi apertè asserit, *Petrum omnibus Apostolis, & cunctis Ecclesie Patribus præponi.*

68. Chryostomus aliqua ex iis, quæ tribuuntur Petro, tribuit etiam Paulo; sed non omnia. Nam ipsemet tribuit Petro Primatum Ecclesie, quem Paulo non tribuit. Verba eius cap. 4. citata sunt. De cura omnium Ecclesiarum, quam tribuit Paulo, dictum est ad initium huius obiectionis.

69. Ex iis, quæ hæcenus dicta sunt, duo colligo. Primo, Patres in astruendo Petri Primatu, nobis adstipulari. Secundò, te, qui oppugnas Primatum Petri cum aliis rebellibus, sæpè tibi ipsi contrarium esse: nunc hoc, nunc illud asserere, prout occasio fert; non prout veritatis studium exigit. Deinceps de Pontifice Petri Successore dicendum est.

E

LIBER TERTIVS.

DE PRIMATU ROMANI Pontificis.

Hinc Primatum magno conatu ac studio oppugnas toto libro quarto. Et in eo oppugnando, plus laboris ac opera videris suscepisse, quàm fortasse pro anima tua salute suscepturus es. Sed frustra. Nam defenso semel ac stabilito Primatu Petri, facile erit Primatum Pontificis, qui Petri successor est, defendere, ac stabilire. Sunt autè hæc potissimum, quæ oppugnas. 1. Ecclesia Romana. 2. Pontifex Romanus. 3. Cardinales. 4. Nuncij Apostolici, qui in diuersas provincias à Pontifice mittuntur. De Cardinalibus & nunciis nihil dicam. Solum de Primatu Romano Ecclesie & Pontificis agendum est, ex quo reliqua dependet: Et, quo saluo, reliqua salua sunt. Agendum autè hoc ordine. 1. An Ecclesia Romana à Petro fundata sit? 2. An Petrus fuerit

fuertit Episcopus illius Ecclesie à se fundata? 3. An Pontifex sit successor Petri in eadem Ecclesia? 4. An sit Caput seu Pastor totius Ecclesie, sicut Petrus fuit. In his ferè dissentis à Catholicis.

CAPVT I.

An Ecclesia Romana à Petro fundata sit?

1. Solent hic multa disputari de Petro. 1. An fuerit Romæ. 2. An mortuus sit Romæ. 3. An ibi Ecclesiam primus fundauerit. 4. An fuerit ibi Episcopus Ecclesie à se fundatæ. Aliqui ex Lutheranis negant hæc omnia. Tu, cum Caluino, concedis duo priora, propter consensum Patrum: Verba Caluini lib. 4. Instit. capit. 6. §. 15. sunt hæc: Propter hunc scriptorum consensum, non pugno, quin illic mortuus fuerit. Tua verò, lib. 4. capite 1. num. 2. sunt hæc: Petrum Romæ martyrio coronatum fuisse, malo assentiri, quam reluctari, ob plurimorum sanctorum Patrum consensum.

2. Reliqua duo, partim hoc capite, partim sequenti discutienda sunt. Ac primo, An Ecclesia Romana primum à Petro fundata sit? Vel quod idem est; An Petrus Romæ Euangelium primus predicauerit, & Romanos ad fidem Christi conuerterit? Tu Paulo potius hanc laudem tribuis, quam Petro. Nam loco citato num. 9. sic scribis: Si itaque fundatio Romana Ecclesie spectetur, eam aut magis, aut non minus Paulo deberi, quam Petro affirmamus. Par enim fuit, ut Ciuitas, que erat Caput Gentium, à Doctore Gentium primum institueretur.

3. Duplex hic error est. Alter Romanos à Doctore gentium, id est, à Paulo, primum institutos esse in fide Christi. Quod est contra ipsum Paulum, Rom. 1. 8. ubi ait: Fides vestra annunciat in vniuerso mundo. Et tamen, cum hoc scriberet, nondum fuerat Romæ. Nam mox subdit: Desidero videre vos. Et infra ibidem: Sape proposui venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc. Ergo Romani iam erant fideles, antequam Paulus ad eos veniret. Non igitur per illum primò facti sunt fideles, ut tu fingis in odium Petri.

4. Alter est, foundationem Romanæ Ecclesie, vel magis, vel non minus deberi Paulo, quam Petro. Quod est contra consensum Patrum, qui illam Petro potius tribuunt, quam Paulo. Theodoretus in illud Rom. 1. 11. Desidero videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratia spiritualis, ad confirmandos vos; sic scribit: Quia Petrus primus Euangelij doctrinam illis tradiderat, subiungit: ad confirmandos vos. Quod perinde est, ac si diceret: Non aliam doctrinam vobis trado, sed traditam confirmare volo. Igitur Petrus, ex sententia Theodoretus, primus fuit, qui Romanos ad fidem conuertit: Paulus verò conuersos confirmauit. Quid autem sit confirmare, dicam postea ex ipso Paulo. Et Paulus Orofius lib. 7. Histor. cap. 6. Exordio regni Claudij, Petrus Apostolus Domini nostri Jesu Christi Romam uenit, & salutarem cunctis fidem, fideli verbo docuit, potentissimisque virtutibus approbauit: Atque exinde Christiani Romæ esse cœperunt: Nota, Exinde cœperunt esse Christiani. Ergo ante Petri aduentum non erant Christiani. Falsum igitur quod asseris, à Paulo primum institutos esse; & illi potius, quam Petro conuersionem illorum deberi.

Et Leo Papa Ser. 1. de Natal. Apostolorum Petri & Pauli: cum Apostoli imbuendum Euangelio mundum, distribuitis sibi terrarum partibus, suscepissent, beatissimus

Petrus, Princeps Apostolici ordinis, ad arcem Romanam destinatur imperij. Nimirum, ut illam partem Euangelio imbueret. Et Epist. 60. ad Maximum Antiochenum Episcopum: Oportet dilectionem tuam eius meminisse doctrinæ, quam præcipuus Apostolorum omnium beatus Petrus, per totum mundum quidem, uniformi predicatione, sed speciali magisterio in Antiochena & Romana urbe fundauit. Quid est hoc, Speciali magisterio? Agnoscis, opinor, quid velim.

Et Theodosius Imperator Cod. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. Cunctos populos, quos clementie nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam Diuum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio usque adhuc ab ipso insinuata declarat.

Et Gregorius Turonensis lib. 1. Hist. Francorum, cap. 25. Beatus Petrus Apostolus sub Imperatore Claudio Romam aggreditur, ibique predicans in multis virtutibus, manifestissime Christum esse Dei filium comprobauit. Ab illis enim diebus, Christiani apud ciuitatem Romanam esse cœperunt.

5. Idem scribunt Eusebius lib. 2. Histor. capite 14. Arnobius lib. 2. cont. Gentes, & alij. Cur his omnibus contradicis? Cum antea quærebatur, An Petrus Romæ mortuus sit? dicebas: malo assentiri ob plurimorum Patrum consensum, quam reluctari. Iam vero, cum quæritur, An Petrus Romanos ad fidem primus conuertit? contrarium dicis: Malo reluctari in odium Papæ, quam ob plurimum Patrum consensum assentiri. Ne tamen temere videaris reluctari, multa obiiis sine ordine, ut lectori fucum facias: quæ breuiter perstringam.

6. Primo, obiiis illud Act. 19. 21. His autem expleis, proposuit Paulus in Spiritu, transiit Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Ex quo colligis, Paulum fuisse anxium de Romanorum conuersione, & ab eo primum conuersos esse Respondeo. Non fuit anxius de illorum conuersione, quia iam erant conuersi ad fidem, ut ex ipso Paulo ostensum est: sed de confirmatione. Sic enim de se scribit Rom. 1. 10. Obscuro, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratia spiritualis ad confirmandos vos, id est, simul consolari in vobis per eam, qua inuicem est, fidem vestram atque meam. Hic vide, cur desideret videre Romanos. Nempe, ut tam ipse, quam Romani percipiant aliquam consolationem ex mutua fidei communicatione, & sic in fide magis confirmetur. Erant ergo iam conuersi ad fidem.

7. Sed vrget: Cur Paulus tam sollicitus est de videnda Roma, si iam Romæ erat Petrus? Iam dixi: Propter consolationem, quam Romani ab ipso, & vicissim ipse à Romanis, ex mutua fide erat percepturus. Nec presentia Petri obstare potuit. Imo, si Petrus Romæ erat, maior fuit occasio, cur sollicitus esset de videnda Roma. Nempe, ut & Petrum videret. Quod debebas colligere ex illo Gal. 1. 18. Post tres annos veni Hierosolymam, videre Petrum. Cur non veniat Romam videre Petrum, si Petrus Romæ erat?

8. Secundo, obiiis illud Act. 23. 11. Sequenti nocte assistens ei Dominus ait: Constas esto: Sicut enim testificatus es de me in Hierusalē, sic te oportet & Romæ testificari. Ex quo etiam vis conuincere, Paulum propterea iuisse Romam, ut primus Euangelium ibi prædicaret. Respondeo. Non recte. Nam utrobique est eadem formula loquendi: testificari in Hierusalē, & testificari Romæ. At ex hac formula, Paulus testificatus est in Hierusalē de Christo non sequitur, Paulum fuisse primū, qui in Hierusalē prædi-

cauerit Euangelium; cum constet, Petrum fuisse primum; Ergo similiter, ex ista formula, *Paulus testificatus est Romae de Christo*, non sequitur fuisse primum, qui id fecerit. Non nego quidem, utroque loco testificatum esse, & multos ad fidem conuertisse; sed nego, primum ante alios id fecisse.

9. Tertio obiicit: Scriptura nihil dicit de Petro, quod spectet ad Romanorum conuersionem. At de Paulo legimus, Rom. 1. 14. *Gracia ac barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum. Ita (quod in me) promptum est & vobis; qui Romae estis, Euangelizare.* Respondeo. Sicut Scriptura nihil dicit de Petro, quod spectet ad primam Romanorum conuersionem; ita etiam nihil de Paulo. Igitur ex hac parte est par ratio. Rursu, sicut ex scriptura constat, Paulum fuisse Romae; sic etiam constat, Petrum fuisse Romae. Nam in 1. Epist. canonica c. 5. v. 13. scribit: *Salutat vos Ecclesia, quae est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.* Vbi, nomine Babylonis, intelligit Romam, ut interpretantur Patres, Eusebius lib. 2. Hist. c. 15. Hieronymus in catal. scrip. Eccles. in Marco, & alij passim. Et in ipse fateris, 1. 4. c. 3. n. 26. & alibi. Est igitur & hic par ratio Petri & Pauli, in eo solum est disparitas, quod scriptura expressè dicat, Paulum Romae Euangelizasse; quod de Petro expressè non dicit. Sed quid refert? Ex eo nihil conuinci potest contra nos. Non enim sequitur: Scriptura hoc non dicit de Petro: Ergo factum non est. Sicut non sequitur: Scriptura non dicit Petrum & Paulum Romae martyrium passos esse: Ergo ibi passi non sunt. Nec item: Scriptura non dicit Apostolos symbolum fidei condidisse: Ergo non condiderunt. Notum est illud apud Theologos, *Argumentum ab auctoritate negatiua non valet.* Denique, huic disparitati oppono aliam maioris momenti, quae est huiusmodi: Antiqui Patres communi consensu tradunt, Petrum Romanos primos ad fidem conuertisse; quod de Paulo non tradunt. Hanc digere, si potes.

10. Quarto obiicit: Ipsemet Paulus testatur, Romanos accepisse ab ipso fidem & Euangelium, Rom. 16. 25. *Ei autem, qui potens est vos confirmare iuxta Euangelium meum, & praedicationem Iesu Christi, &c.* Respondeo. Paulus non loquitur de Euangelio suo, quod ipse Romae viva voce praedicauerat (quia nondum fuerat Romae, cum hoc scriberet, ut supra ostendi) sed de Euangelio, quod per Epistolam ipsis tradiderat. Est igitur hic sensus: Ei autem, qui potest vos in caepo confirmare, iuxta Euangelium meum, quod in hac Epistola ad vos scripsit, sit honor in secula saeculorum. Nam in illa Epistola scripserat, omnes, etiam gentiles & paganos, iustificari ex fide Christi: Et quidem gratis, sine vllis ipsorum meritis praecedentibus. Ex qua re poterant confirmari in fide semel suscepta.

11. Sed instas: Paulus loquitur de Euangelio, quod ipse praedicauerat Romanis, non quidem per se, sed per Discipulos suos, antequam ipse personaliter veniret Romam. Et hoc probas ex eodem cap. 16. vbi multos nominatim salutat, ut Priscillam & Aquilam, Andronicum & Iuniam. Respondeo. Nec assertio tua vera est, nec probatio valet. Non enim sequitur Paulus salutat Priscillam, Aquilam, Andronicum & Iuniam, Romae existens: Ergo per Discipulos suos conuertit Romam ad fidem. Prius probanda sunt haec tria. 1. Illos fuisse Discipulos Pauli. 2. Missos esse à Paulo Romam, ut Romanos conuerterent. 3. Eos id praestitisse. Nihil istorum probas. Quid si ego contrarium probem? Quod facile est. Nam de Andronico & Iunia sic legimus Rom. 16. 7. *Salutate Andronicum & Iuniam cognatos & conceptiuos meos: qui sunt Nobiles in Apostolis: Qui & ante me fuerunt in Christo.* Certè si fuerunt Christiani, antequam Paulus fieret Christianus; & quidem praecipui inter Apostolos, id est, inter Doctores Euange-

lij (ut interpretantur Chrysostomus, Theodoretus, Cornelius à Lapide) non est probabile, fuisse Pauli Discipulos.

12. Similiter de Priscilla & Aquila sic legimus: Rom. 16. 3. *Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu.* Et Act. 18. 1. *Post haec Paulus egressus Athenis, venit Corinthum: Et inueniens quendam Iudaeum, nomine Aquila, Ponticæ genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscilla uxore eius (eod quod praecipisset Claudius decedere omnes Iudaeos à Roma) accessit ad eos. Et quia eiusdem erat artis manebat apud eos, & operabatur. Erant autem Scenofactoriae artis.* Et infra ver. 24. *Iudaeus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum potens in scripturis, &c. Hic ergo cepit fiducialiter agere in Synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.* Ex quibus haec colligo. 1. Quod Aquila & Priscilla habitauerint Romae, tempore Claudij Imperatoris. 2. Quod ab eodem Claudio cum aliis Iudaeis, Romae expulsi fuerint (Anno Christi 51. ut refert Paulus Orosius.) 3. Quod post expulsionem, venerint Corinthum, & ibi primum à Paulo visi & cogniti sint. 4. Quod postea cum Paulo profecti sint Ephesum, & ibi in Christiana fide perfectè instruxerint quendam Iudaeum, nomine Apollo. 5. Quod ob hanc instructionem, vocati sint adiutores Pauli in Christo Iesu. 6. Quod post haec omnia Romam reuersi sint, & ibi habitauerint eo tempore, quo Paulus scripsit Epistolam ad Romanos, id est, Anno Christi 58. At, quod fuerint Discipuli Pauli, ex nullo horum constare potest. Tu hoc fingis sine fundamento.

13. Quinto, obiicit illud 2. Tim. 4. 16. *In mea prima defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: Non illis imputetur. Dominus autem mihi adfuit, & confortauit me, ut per me praedicatione impleatur, & audiat omnes gentes. Et liberatus sum de ore leonis* Vbi, inquis, per leonem intelligit Neronem, à quo tantisper liberatus, Romanae Ecclesiae fundandae egregiam nauauit operam. Et haec est, inquis, illa praedicatione, ut audiant omnes gentes. Quia cum Roma esset Caput omnium gentium, inde facile fides in omnes gentes erat penetratura. Sic tu interpretaris. Respondeo. Vera interpretatio consistit in his punctis. Primò, Paulus bis fuit Romae in carcere sub Nerone. Priori vice liberatus est: posteriori, martyrio affectus. Igitur hoc loco agit de defensione sua, quam habuit in priori carcere, quando scilicet secundo anno Neronis, Hierosolymae captus, ad eundem Romam missus est, ibique per biennium mansit, (Act. 28. 30.) Secundò, in illa defensione desertus est à suis, quia non audebant illi assistere, propter crudelitatem Neronis, quam metuebant. Nihilominus Deum habuit adiutorem, qui cum corda Regum habeat in sua manu, ita promouit & flexit cor Neronis, ut Paulum è carcere dimiserit. Tertio, hoc ideo factum est à Deo, ut Paulus, qui iam Romae biennio in carcere praedicauerat Euangelium, etiam in Hispania & alibi praedicaret. Quod etiam contigit. Nam liberatus ex carcere, statim profectus est in Hispaniam, & vicinas prouincias, ibique per aliquot annos fidem Christi praedicauit. Postea Romam rediens, iterum captus est, & martyrio coronatus.

14. Haec interpretatio desumitur ex communi Patrum sententia, apud Toletum, Pererium, & Cornelium de Lapide, in c. 15. Epistolae ad Romanos, v. 24. Discrepat autem à tua interpretatione. Tu dicis, Paulum post liberationem ex carcere, Romanae Ecclesiae fundandae operam nauasse: Et praedicationem Euangelij, de qua loquitur Paulus, Romae contigisse. Nos dicimus Paulum biennio quidem in carcere praedicasse Euangelium (ut expressè habetur Act. 28. 30.) sed liberatum

liberatum ex carcere, non mansisse Romæ, sed in Hispaniam iuisse: Ac proinde prædicationem, de qua loquitur Paulus, non Romæ, sed in Hispania factam esse. Et hoc probatur ex ipso Paulo, Roman. 15. 24. *Cum, inquit, in Hispaniam proficisci cepero, spero, quod præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fruitus fuero.* Vbi fatetur, se tantum in transitu voluisse Romam videre, & rectè in Hispaniam contendere, Vt significet, Romanos non indigere prædicatione illius, quippe quibus Euangelium iam antea erat annunciatum. Hispanos autem indigere, qui vix audiuerant aliquid de Christo. Ita Tolerus in illum locum. Et consentiunt Patres ab illo citati.

15. Sexto obiicis (n. 13.) illud Roman. 15. 20. *Si autem prædicavi Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum edificarem: Sed sicut scriptum est: Quibus non annuntiatus de eo, videbunt: Et qui non audierunt, intelligent.* Ex quo loco conaris Baronium refellere, qui asserit, Petrum posuisse fundamentum Ecclesiæ Romanæ: ac deinde Paulum superædificasse. Tu contra contendis, Paulum non solere prædicare Euangelium, nisi vbi ante prædicatum non est. Respondeo. Iterum tibi contradicis. Nam antea dixisti. Discipulos Pauli posuisse fundamentum Ecclesiæ Romanæ; ac deinde Paulum perfecisse. Hic dicis Paulum non solere prædicare Euangelium, nisi vbi antea prædicatum non est. Quæ duo inter se pugnant. Deinde, falso interpretaris mentem Pauli. Non enim vniuersè asserit, nusquam se prædicasse, vel prædicare Euangelium, nisi in iis locis, vbi Christus nominatus non est: Sed se hæcenus prædicasse Euangelium apud multos gentiles, qui nihil audierat de Christo, iuxta illud vaticinium Isaiæ: *Quibus non est annuntiatus de eo, videbunt, & qui non audierunt, intelligent.* Igitur hæc est propositio Pauli: Ego prædicavi Euangelium in Arabia, Seleucia, Cypro, Pamphilia, Lycæonia, Phrygia, Galatia, Achaia, & aliis gentiliu provincis, vbi nihil antea auditum erat de Christo. Quæ verissima est, vt patet Act. 13. & seqq. Tu fingis hæc esse: Paulus nunquam prædicauit Euangelium in aliquo loco, nisi vbi antea prædicatum non est. Quæ est falsa. Nam prædicauit Hierosolymis, vbi antea prædicatum erat à Petro. Quod etiam de Roma dicendum est.

16. Septimo obiicis (n. 14.) Paulus arguit imperfectionem fidei à Romanis susceptæ, Rom. 1. 11. *Desidero videre vos, vt aliquid imperitiar vobis gratia spiritualis ad confirmandos vos.* Quod non fecisset, si à Petro fuissent edocti. Respondeo. Hoc argumentum sic retorqueo: Quod non fecisset, si à Discipulis Pauli fuissent edocti, vt tu asseris. Quid respondes, Antoni? Deinde falsum est, quod assumis. Non arguit, sed laudat illorum fidem. *Primum, inquit, gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.* Certe, non ageret Deo gratias propter corum fidem, si esset imperfecta & reprehensione digna. Nec diceret Hieronymus l. 3. contra Rufinum, c. 4. *Ad Romanos Apostolico ore laudatos perfidia non habet accessum.* Vbi, & cuius ore laudatos? Pauli, cum dixit: *Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.* Nec obstat illud, quod tu imperite adducis: *Vt aliquid imperitiar vobis gratia spiritualis ad confirmandos vos.* Nam ibi nullum est verbum, quod arguat imperfectionem fidei. Imo contrarium colligitur ex ipso textu, qui sic habet: *Ad confirmandos vos, id est, simul consolari in vobis per eam, qua inuicem est, fidem vestram atque meam.* At quæ esset consolatio ex parte Pauli, si videret Romanos habere fidem imperfectam?

17. Octauo obiicis (n. 15.) Paulus in Epistola ad Rom. non salutatur Petrum, cum tamen multos alios inferioris ordinis saluter: Ergo signum est, Petrum non fuisse tunc Romæ, alioqui & illum salutasset. Respondeo. Hoc argumentum sumpsisti ex Illyrico Luthera-

no. Et duplex in eo vitium est: Vnum, quia non sequitur: Paulus scribens ad Romanos, non salutatur Petrum: Ergo Petrus non erat tunc Romæ. Sicut non sequitur: Paulus scribens ad Ephesios, non salutatur Ioannem: Ergo Ioannes non fuit Ephesi. Item, scribens ad Hebræos, non salutatur Iacobum: Ergo Iacobus non erat Hierosolymis. Quasi necesse sit, omnes notos salutare, qui alicubi sunt. Alterum, quia multo minus sequitur: Petrus tunc non erat Romæ: Ergo antea non prædicauerat ibi Euangelium. Potest enim fieri, vt antea fuerit Romæ, & postea circa illud tempus, quo Paulus scripsit Epistolam, non fuerit. Habemus exemplum in ipso Paulo. Fuit Romæ per biennium in vinculis. Deinde profectus est in Hispaniam. Postea iterum rediit Romam. Quare similiter non potuisset Petrus, quando Romæ prædicauerat Euangelium, & Ecclesiam ibi fundauerat, parum secedere, ac deinde ad Ecclesiam, à se fundatam redire? Et ita factum esse, tradunt magni Auctores. Vide Bellarmin. lib. 2. de Pontif. cap. 7.

18. Nono obiicis (n. 15.) Romani dixerunt Paulo Romam venienti Act. 28. 21. *Nos neque literas accepimus de te à Iudea, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem à te audire, quæ sentis. Nam de secta hac notum est nobis, quia vbi que ei contradicitur.* Ex quo loco sic ratiocinaris: Si Petrum habuissent præsentem, & eius prædicationes audiissent, non essent adeo noui & rudes, neque opus haberent, vt Paulus aliquam eis pleniorum nouæ illius sectæ notitiam traderet. Respondeo. Hoc argumentum æque tibi, ac nobis, soluendum est. Nam sicut nos dicimus, Petrum, antequam Paulus Romam veniret, prædicasse Romanis Euangelium: Sic tu dicis, Discipulos Pauli id fecisse, non Petrum. Si ergo valet hæc consequentia: Romani cupiebant à Paulo audire pleniorum notitiam fidei Christianæ: Ergo non habebant Petrum præsentem, nec Petrus ipsis prædicauerat: Valebit etiam hæc: Ergo non habebant Discipulos Pauli præsentem, nec Discipuli Pauli ipsis prædicauerant. Aut si hæc non valet, cur ista valeat? Hic responde, quod vis. Nam quicquid dixeris pro te, dixeris etiam pro nobis: Et vicissim, quicquid contra nos, etiam contra te.

19. Addo, Romæ tum temporis fuisse non solum gentiles, sed etiam Iudæos: Vt utroque à Petro quidem audiuisse Euangelium, sed non omnes fuisse conuersos; Multos adhuc mansisse, vel in sua gentilitate, vel in Iudaismo: multos dubitasse; multos ex curiositate voluisse audire, quid Paulus de Euangelio sentiret. Sicut etiam contigit Christo in Iudæa prædicanti. Nam aliqui ex Iudæis credebant illi: alij non credebant; alij dubitabant. Idem factum est Iconij, cum ibi Paulus & Barnabas prædicarent Euangelium Act. 14. 1. *Factum est autem Iconij, vt simul introirent in Synagogam Iudeorum, & loquerentur, ita vt crederet Iudeorum & Græcorum copiosa multitudo. Qui vero increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, &c.* Et infra: *Diuisa est autem multitudo Cinitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis.* Similia contigerunt Thessalonicæ, Bercæ, Athenis, Corinthi, Ephesi, & alibi, Act. 17. & seqq. Cur non similiter potuit fieri Romæ: sicut reuera factum est.

20. Decimo obiicis (n. 16. & seqq.) Petrus non poterat venire Romam ante Paulum. Hoc probas ex Chronologia, quam proponis. Respondeo. Illa Chronologia à te conficta est: Et in multis discrepat à Chronologia aliorum auctorum tam veterum, quam recentiorum. Cur tibi potius credam, quam illis? Illi dicunt: Petrum venisse Romam circa Annū secundum Claudij Imperatoris, vt Irenæus, Tertullianus, Cyprianus

Arnobius, Lactantius, Opratus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, & alij quam plurimi apud Baronium Tomo I. Annalium, Anno Christi 44. At constat, Paulum venisse Romam anno tertio Neronis, vt tu ipse fateris. Igitur necesse est, Petrum, vt minimum, tredecim annis prius venisse, quam Paulum. Si tu aliter sentis, per me licet. Nunquam tamen efficies, vt relicto Christiani orbis consensu, tibi assentiar, homini nouo & inconstanti, qui non veritatis studio, sed ambitionis æstu ad scribendum, vt sæpè dixi, impulsus es.

21. Vndecimò obiicis (n. 10.) multi Patres conuersionem Romanorum æquè Petro & Paulo tribuunt, vt Irenæus, Caius, Dionysius Corinthiorum Episcopus, Lucius Papa, Tertullianus, Cyrillus Hierosolymitanus, Chrysofomus, Gregorius, Bernardus, Innocentius. Respondeo. Duo tibi probanda sunt. Primò, Paulum fuisse primum, qui Romanos ad fidem conuertit. Quod nunquam probabis. Nec vllus illorum Patrum id asserit. Secundò, Paulum vel magis, vel non minùs, quàm Petrum fundasse Ecclesiam Romanam. Neque hoc asserunt citati Patres. Quid ergo? Aliqui dicunt, Petrum & Paulum id fecisse per prædicationem Euangelij: non tamen addunt, quod tu addis, Paulum vel magis, vel non minus, quàm Petrum, id fecisse. Ita Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 1. his verbis: *Matthæus in Hebrais, ipsorum lingua scripturam edidit Euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ Euangelizarent, & fundarent Ecclesiam. Quod non est contra nos. Fatemur vtrumque fuisse Romæ, & ibi Euangelium prædicasse, sed prius Petrum, quàm Paulum, id fecisse. Alij dicunt, Petrum & Paulum reliquisse Romanis Euangelium suo sanguine signatum, vt Tertullian. l. 4. contra Marcionem c. 5. Quibus, inquit, (Romanis) Euangelium Petrus & Paulus sanguine quoque suo signatum reliquerunt. Neque hoc negamus. Alij denique, Petrum prædicasse Romæ Euangelium, antequam Paulus eò veniret, vt Chrysofom. Homil. 2. in Epist. ad Roman. post initium, cum ait: *Atqui Petrus prædicauerat Romæ. Verum, quæ ille gesserat, Paulus pro suis reputat. Hoc contra te est.**

C A P V T II.

An Petrus fuerit Episcopus Romanae Ecclesie?

1. **O**stenfum est ex communi Patrum sententia, Petrum circa annum secundum Claudij venisse Romam & ibi sua prædicatione multos conuertisse ad fidem; atque ita Romanam Ecclesiam fundasse. Nunc quæstio est: *An etiam fuerit Episcopus illius Ecclesie? vel, An sederit in cathedra Romana Ecclesie à se fundate?* Tu nihil peculiare illis tribuis in hac re, præ Paulo. Nam cap. 1. num. 8. asseris hæc tria. Primò, Petrum non aliquo peculiari titulo fuisse Episcopum Romanæ Ecclesie, sed solùm ratione sui Apostolatus. Secundò, eodem sensu Paulum fuisse ibidem Episcopum. Tertio vtrumque tam diu fuisse ibi Episcopum, quamdiu quisque actu exercuit ibi officium Apostoli, id est, officium prædicandi Euangelium. Nihiligitur in hoc negotio plus habere Petrum, quàm Paulum.

2. At Patres longè aliter sentiunt. Eusebius in Chronico, Anno 44. sic scribit: *Petrus natione Galilæus, Christianorum Pontifex Primus, cum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur, vbi Euangelium prædicans, viginti quinque annis eiusdem urbis Episcopus perseuerat.*

Hieronymus in Catal. script. Eccles. *Petrus Roma*

A *viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit. Et in Epistol. ad Damascum: cum successore Piscatoris, & Discipulo crucis loquor. Ego beatitudini tuæ, id est, Cathedrae Petri, communionem confocior.*

Seuerus Sulpitius lib. 2. Histor. *Namque eo tempore, diuina apud urbem religio inualuerat, Petro ibidem Episcopatum gerente: & Paulo, postquam ab iniusto præsidis iudicio Casarem appellauerat, Romam deducto.*

Cyprianus lib. 4. Epist. 2. ad Antonianum: *Factus est Cornelius Episcopus, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri, & gradus Cathedrae sacerdotales vocaret.*

Opratus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum: *Negare non potes, scire te in urbe Roma, Petro primo Cathedram Episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum Caput, Petrus.*

Augustinus lib. 2. contra literas Petilianæ cap. 15. *Cathedra tibi quid fecit Ecclesia Romana, in qua Petrus sedet, in qua nunc Anastasius sedet? Et in Psalmo contra partem Donati: Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede: Ipsa est petra, quam non vincunt superba inferorum porte.*

Gregorius in Psalm. 5. pœnitentialem: *In tantum autem sua temeritate extendit vesania, vt Caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendicet, & in domina gentium terra ius potestatis usurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc beato Petro Apostolo specialiter commisit.*

C 3. Ex his testimoniis (vt multa alia omittam) notanda sunt hæc. 1. Petrus primus Pontifex Christianorum. 2. Petrus viginti quinque annis Romanæ urbis Episcopus fuit. 3. Petrus Romæ viginti quinque annis Cathedram sacerdotalem tenuit. 4. Petrus Romæ Episcopatum gessit. 5. Petro cathedra Episcopalis primo Romæ omnium collocata est. 6. Petrus sedet in cathedra Romanæ Ecclesie. 7. Romana Ecclesia est Petri sedes. 8. Romana Ecclesia, Petro specialiter commissa est. Nihil horum dicitur de Paulo. Et tu tamen, Marce Antoni, contra communem horum Patrum consensum, audes asserere, Paulum æquè fuisse Romæ Episcopum, ac Petrum? Imò prius Romanam venisse, quàm Petrum? Prius Ecclesiam ibi fundasse, prius Episcopum Ecclesie fuisse?

D 4. Multa obiicis (num. 11. & 12. Primò, Linus & Clemens, qui primi successerunt Apostolis in Ecclesia Romana, fuerunt discipuli Pauli: Ergo signum est, magis Paulum, quàm Petrum, fuisse Romæ Episcopum. Respondeo. Vnde probas fuisse Pauli Discipulos: Sed fuerint: An ideo sequitur, Paulum magis, quàm Petrum fuisse Romanæ Ecclesie Episcopum? miror te sic desipere. Omnes, qui scribunt catalogum Romanorum Pontificum seu Episcoporum, incipiunt à Petro, & pergunt ad Linum, Clementem, & alios deinceps. Tu fingis nouum catalogum, in quo oporteat incipere à Paulo, & progredi ad Linum, Clementem, & alios successores. Parum prudenter.

E 5. Secundò obiicis: Multi Pontifices Romani testantur se accepisse authoritatem à Principibus Apostolorum, Petro & Paulo: Et se multa agere ex eorum authoritate: Ergo non minus Paulus, quàm Petrus, fuit Romæ Episcopus. Respondeo. Pontifices dicunt se multa facere ex authoritate Petri & Pauli, quia Petrus & Paulus sua prædicatione & sanguine fundarunt Ecclesiam Romanam. In ea tamen fundanda, Petrus Paulum antecessit, vt probatum est. Nam Romani primò conuersi sunt à Petro, ac deinde à Paulo in fide confirmati. Et vterque quidem fuit Apostolus Romanorum; Sed Petrus peculiari ratione Episcopus, cui Episcopi successerunt. Hoc patet ex Patribus iam citatis.

6. Tertio

6. Tertiò obiicis: Pontifices dicuntur Vicarij Petri & Pauli, vt patet ex quadam Synodo sub Ioanne 8. Vbi Episcopi illius Synodi ita loquuntur ad Carolum Imperatorem: *Iam quia diuina pietas vos beatorum Principum Apostolorum, Petri & Pauli interuentione, per Vicarium ipsorum, Dominum videlicet Ioannem, summum Pontificem & vniuersalem Papam, specialemque Patrem nostrum, &c. Respondeo. Vel admittis illam Synodum, vel respuis. Si admittis, necesse est te admittere, Pontificem esse vniuersalem Papam. Si respuis, nihil ex ea, tuo iudicio, potes conuincere.*

7. Quartò obiicis: Romæ in plumbeo sigillo, Paulus Petro ad dextram collocatur. Respondeo. Hæc obiectio pridem soluta est à Cardinale Bellarmino. Si solutio bona est, cur non acquiescis? Si mala, cur non refellis? Summa solutionis est hæc: Aliquando Petrus ponitur ad dextram, aliquando Paulus: Quia sicut Petrus excellit potestate in Ecclesia; ita Paulus sapientia & labore. Plus enim laborauit, quàm reliqui: plures gentiles ad fidem conuertit: plures prouincias peragravit. Sicut ergo Ecclesia plus honorat Petrum, ratione potestatis; ita plus Paulum ratione sapientia & laboris. Nec id nouum. Plus etiam honorat Diuum Thomam, Franciscum, Dominicum, Benedictum, quàm multos Pontifices & Episcopos, quia licet hi potestate excelluerint, illi tamen plus boni Ecclesie præstiterunt.

8. Quintò obiicis: Nunquam fit officium de Petro, quin fiat commemoratio de Paulo; & vice versa: Ergo pares sunt. Respondeo Mirus homo es. In præcedente obiectione contendebas, Paulum præferendum esse Petro: Nunc vis pares esse. Audi. Pares sunt in Apostolatu: impares in alijs. Nam Petrus, vt dixi, potestate excellit: Paulus labore & sapientia, Ecclesia vtrumque magnificat; & vtrique tribuit, quod ipsis debetur.

CAPVT III.

An Pontifex sit Successor Petri?

1. DE hac re disputas l. 4. c. 6. Et asseris Pontificem non esse propriè peculiarem Petri successorè. At Patres contrarium asserunt, quibus potius, quàm tibi credendum est. Sic enim scribit Opratus Mileuitanus l. 2. contra Parmenianum: *Petro successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, &c. Augustinus Epist. 165. ad Generosum: Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesie figuram gerenti, Dominus ait: Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, &c. Et Philippus Presbyter in Concilio Ephesino, Tom. 2. c. 16. Nulli dubium, imò seculis omnibus notum est, Sanctum Petrum Apostolorum Principè & Caput, Ecclesie Catholica fundamentum, per successores suos hucusque semper viuere, causasque decernere, semperque videtur esse. Huius itaque ordinarius successor Papa Celestinus nos ad hanc Synodum misit.* Omitto reliquos omnes, qui vel Chronica, vel martyrologia, vel vitas Pontificum conscripserunt. Omnes incipiunt à Petro: Et Pontifices faciunt Petri Successores. 2. Et ratio evidens sumitur ex principijs iam positjs. Primum est, Christum in hac vita fuisse visibile Caput Ecclesie in externa gubernatione, sicut vir est Caput mulieris Alterum, hanc gubernandi formam non esse mutatam post Ascensionem Christi; ac proinde etiam nunc opus esse visibili Capite Ecclesie in externa gubernatione. Tertium hoc Caput, non aliud fuis-

se post Christum, quàm Petrum, cui dictum est, *Pasce oues meas*. Cum ergo post mortem Petri non sit facta mutatio in regimine Ecclesie, necesse est, Petro successisse aliquem, qui eodem modo, quo Petrus Ecclesiam gubernauerit. Nec alius assignari potest, quàm Pontifex.

4. Secundò obiicis: Nulli Apostolo datur personaliter pro sua singularitate successio: Ergo nec Petro. Respondeo Antecedens potest dupliciter intelligi. Primò, absolutè, quòd nullus Apostolorum habuerit particularem successorem in Ecclesia aliqua particulari. Sic falsum est. Nam Iacobo in Ecclesia Hierosolymitana successit Simeon Cleopha filius (Apud Eusebium lib. 3. Hist. c. 11.) Secundò cum hac limitatione, quòd nullus Apostolorum habuerit perpetuam successionem in sua Ecclesia. Sic verum est de omnibus Apostolis, excepto Petro. Ille solus in sua Ecclesia Romana habet perpetuam successionem, & in eo impletur promissio Christi: *Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.*

5. Tertiò obiicis: Omnes Episcopi sunt omnium Apostolorum, etiam Petri in solidum successores, vt fatetur Leo ser. 3. de Assumptione sua ad Pontificat. vbi ait: *Ecclesiasticam potestatem, quam Petrus habuit, ad omnes Ecclesie Principes, id est, Episcopos commeasse.* Respondeo. Falsum est, quod assumis, omnes Episcopos in solidum esse Successores Petri. Solus Pontifex in solidum illi succedit: reliqui in partem. Nec Leo tibi, sed nobis patrocinator. Nam lo. o. à te citato, sic habet: *Unus de toto mundo Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque, Ecclesie Patribus præponatur, vt quænis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multiq; Pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus* Hæc verba omisit quia contra te sunt. Non longè post, sic pergit Leo: *Propter quod dicit beatissimo Petro: Tibi dabo claves. Transiit quidè etià in alios Apostolos vis potestatis illius, & ad omnes Ecclesie Principes decreti huius constitutio commeavit, sed non frustra vni commendatur, quod omnibus intinetur.* Hæc verba citasti, sed mala fide. Nam Leo non dicit, quod tu dicis, potestatem Ecclesiasticam à Petro in omnes Episcopos in solidum commeasse: Vel omnes Episcopos in solidum esse Successores Petri. Alioqui sibi ipsi contradiceret. Nam in priori sententia, quam citavi, contrarium asserbat. *Unus, inquit, Petrus eligitur, qui omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesie Patribus præponatur.* Hæc præpositura seu eminentia, non potuit in solidum commeare in omnes Episcopos, quia impossibile est, vt omnes & singuli Episcopi præponatur omnibus alijs Episcopis.

6. Quartò obiicis: Nulla Ecclesia, tempore Apostolorum, habuit proprium & specialem Episcopum; sed præcipue quæque Ecclesie à pluribus simul Episcopis in solidum regebantur: Ergo Romanus Episcopus non potest dicere, se alicuius certi ac specialis Apostoli successorè esse. Respondeo. Negatur Antecedens. Nam in Ecclesia Hierosolymitana, proprius & specialis Episcopus fuit Iacobus, vt omnes fatentur. In Ephesina, Timotheus, (teste Eusebio lib. 3. c. 4.) in Cretenfi, Titus, (eodem teste, ibidem.) Et quid obsecro dicetur es de septem Ecclesijs Asiae, de quibus Ioannes in Apoc. Certe singulae habuerunt proprios ac peculiare Episcopos, quorum virtutes & vitia ibi describuntur, cap. 2. & 3.

7. Quintò obiicis: Petrus eo modo fuit Episcopus Romanus, quo Antiochenus: Ergo non est ratio cur magis Romani Episcopi, quàm Antiocheni, dicantur esse Petri Successores. Respondeo. Verum est, Petrum fuisse & Antiochenum & Romanum Episcopum: Et vtrobiq; habuisse suos successores; sed diuerso modo: Nam Antiochiæ habuit Successores in Ecclesia tantum

particulari: Romæ, in Ecclesia vniuersali. Ratio est, quia ipse fuit à Christo constitutus Pastor vniuersalis Ecclesiæ, per illud, *Pasce oues meas*, vt supra dictum est. Hanc curam pastoralem vniuersalis Ecclesiæ, non amisit per mutationem loci, sed per mortem. At Romæ mortuus est, non Antiochiæ: Ergo Romæ illam amisit, ac proinde Romæ habuit Successorem in pastoralis cura vniuersalis Ecclesiæ.

8. Sexto obiicit: Si Romanus Pontifex peculiaris Petri Successor est, sequitur Petrum fuisse specialem Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & consequenter non fuisse Episcopum vniuersalem. Respondeo. Posterior consequentia neganda est. Nam Petrus non solum fuit Episcopus Romanæ Ecclesiæ particularis, sed etiam Romanæ Ecclesiæ vniuersalis. Scis quid velim. Ecclesia Romana dupliciter accipitur. Primo, pro illa sola Ecclesia particulari, quæ olim Romæ fuit, & nunc est. Secundo, pro collectione omnium fidelium, qui toto orbe dispersi, adhærebant olim Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent. Et hoc posteriori sensu habet varia nomina. 1. Dicitur Catholica seu vniuersalis, quia toto orbe diffusa. 2. Pontificia, quia Pontifici subiecta. 3. Romana, à nobiliori sui parte. Petrus ergo fuit Episcopus Ecclesiæ Romanæ vtroque modo acceptæ.

9. Septimo obiicit: Paulus non minus fundauit Ecclesiam Romanam, nec minus fuit Episcopus Ecclesiæ Romanæ, quam Petrus: Ergo non est ratio, cur Pontifex potius dicatur Successor Petri, quam Pauli. Respondeo. Antecedens falsum est, vt cap. 1. & 2. demonstraui. Nam Petrus fuit primus, qui Romanos ad fidem conuertit, & Romæ sedem ac cathedram obtinuit, vt constat ex antiqua Patrum traditione, quam negare non potes.

10. Octauo obiicit: Adhuc disputatur, an Pontifex, vt Pontifex, debeat eligi à Clero tantum Romano, an verò ab vniuersali Ecclesia, vel generali concilio, Ecclesiam vniuersalem representante. Si debet eligi à Clero tantum Romano, iam non eligitur, vt Caput vniuersalis Ecclesiæ. Si autem debet eligi ab vniuersali Ecclesia, iam non eligitur, vt Episcopus Romanus, & Successor Petri in Romana Ecclesia. Nam vniuersalis Ecclesia potest eligere quemcumque vult, non alligando illum ad hanc vel illam Ecclesiam particularem. Respondeo. Pontifex eligitur à Cardinalibus. Cardinales autem possunt dupliciter spectari. Primo, quatenus sunt clerici Ecclesiæ Romanæ particularis. Secundo, quatenus sunt Procuratores, & ministri totius Ecclesiæ. Et hoc modo eligunt Pontificem. An autem possint eligere Pontificem, qui non simul esset Episcopus Romanus, sed vel Parisiensis, vel Viennensis, vel nullius loci Episcopus particularis, alia quæstio est.

C A P V T I V.

An Pontifex sit Caput seu Pastor vniuersalis Ecclesiæ?

1. **T**vid negas, lib. 4. c. 7. & seqq. Ne tamen planè videaris omnem illi auctoritatem derogare, asseris hæc duo: Primò, Pontificem Romanum non habere vllum priuilegium iure diuino, supra alios Episcopos. Secundo, habuisse tamen aliqua priuilegia iure Ecclesiastico, quæ nunc in abusum abierunt. Nimirum hæc quinque. 1. curam quandam & superintendentiam generalem super vniuersam Ecclesiam, quæ speciali quadam ratione, præ aliis Episcopis, illi concessa fuerit. 2. Priuilegium appellationis

A in iudiciis Ecclesiasticis. Nam omnes Episcopi totius orbis, qui sentiebant se grauari ab Episcopis aut Synodis prouincialibus, poterant confugere ad Romanum Pontificem, & ibi suam causam defendere, & innocentiam demonstrare. 3. Priuilegium communionis in fide. Nam quando grassabatur aliqua hæresis, & occupabat multas Ecclesias, vt hæresis Ariana; tunc Pontifex erat quasi Dux & Arbitrator Catholice cõmunionis: Et cui ipse dabat vel adimebat suam communionem, reliqui etiam dabant vel adimebant. 4. Priuilegium definiendi ac decernendi. Nihil enim graue in Ecclesia vniuersali, nisi consulto prius & consentiente Romano Pontifice, poterat tractari, decerni, aut definiti. Non vt definitio robur haberet à Pontifice, sed vt maius robur haberet, quam aliqui habitura esset. 5. Priuilegium per fugij. Nam afflicti Episcopi, & persecutionem ab hæreticis vel tyrannis patientes, confugebant ad Pontificem, & ab eo iuuabantur. Hæc quinque priuilegia concedis, & explicas capite 9. per totum, Nec vllum aliud agnoscis.

2. Ego contra statuo, & hæc, & plura alia Priuilegia Pontifici concessa esse, non tantum iure Ecclesiastico, sed etiam diuino, & ex peculiari Christi institutione. Et quidem, omisso quinto priuilegio, quod tu proponis, reliqua proponam hoc ordine. 1. Tota Ecclesia Pontifici gubernanda concessa est. Ex hoc ferè pendent alia, quæ sequuntur. 2. Omnes Episcopi, in iudiciis Ecclesiasticis possunt appellare ad Pontificem. 3. Omnes Christiani, in controuersis fidei, debent adhærere Pontifici & Ecclesiæ Romanæ. 4. Nullum decretum potest statui pro tota Ecclesia, nisi consulto & consentiente Pontifice. 5. Pontifex potest leges Ecclesiasticas præscribere, quæ obligent vniuersam Ecclesiam. 6. Potest Episcopos, Reges & Principes, propter graue delictum & contumaciam, excommunicare, aut alia pœna Ecclesiastica punire. De his, vt alia omittam, sigillatim agendum est.

PRIMUM PRIVILEGIUM.

Tota Ecclesia Pontifici gubernanda commissa est.

3. **H**Oc probo tribus modis. 1. Ex iure institutionis. 2. Ex iure successionis. 3. Ex Conciliis & Patribus. Primò igitur, ex iure institutionis sic: Forma gubernandi Ecclesiam debet nunc esse talis, qualis ab initio fuit, ex Christi institutione: At ab initio, ex Christi institutione, gubernabatur Ecclesia ab vno visibili Capite, nempe ab ipso Christo: Ergo etiam nunc debet gubernari ab vno visibili Capite, quod non est aliud, quam Pontifex. Hoc argumentum fuscè tractatum est, lib. 2. cap. 3. 4. & 5. Hic obiter ex tua concessione confirmari potest.

4. Ac primo, quod talis nunc debeat esse forma gubernandi Ecclesiam, qualis ab initio fuit ex Christi institutione, concedis l. 1. c. 1. n. 21. his verbis: *Nam sicut Ecclesia eadè prorsus est, non alia similis: ita gubernatio eadè persuerat, non alia similis.* Itè, quod Ecclesia ab initio gubernata fuerit ab vno visibili Capite, nempe ab ipso Christo, cõcedis ibidè n. 24. his verbis: *Ego sanè in Christi visibili regimine ordinario hæc tantum obseruo: Sacramenta visibilia instituere, Ministros vocare & mittere, Euangelizare, Ministros suos errantes corripere & increpare, legem explicare, eamque à corruptelis vindicare. Alterius generis officia à Capite Christo, vt visibilis erat, prodeũtia, ego certè non reperio.* Igitur ex vtraque tua concessione, & maior & minor

& minor propositio syllogismi nostri vera est. Vera igitur conclusio.

5. Secundò, ex iure successionis sic: Pontifex succedit Petro cum pari potestate: At Petro totius Ecclesiæ gubernatio fuit commissa: Ergo etiam Pontifici committitur. Minor lib. 2. de Primatu Petri probata est. Maiorem probo autoritate Patrum, quos præcedenti capite recensui, & paulò post iterum recensibo. Deinde ratione. Nam si Pontifex non succederet Petro cum pari potestate, iam mutata esset forma gubernandi Ecclesiæ. Nam tempore Petri gubernata fuit ab vno visibili Capite: nunc non gubernaretur ab aliquo visibili Capite. Hanc mutationem non admittis. Ergo fateri debes, Pontificem habere Primatum Ecclesiæ, sicut Petrus habuit.

6. Respondes (c. 6. n. 8.) Etiam si ex diuino iure successionis deberet aliquis Petro succedere in Primatu Ecclesiæ, adhuc tamen negandum esse, Romanum Pontificem fore successorem. Mira pertinacia. Quis ergo foret? An tu, Marce Antoni? An aliquis alius? Designa si pores. Aut constringam te hoc modo: Aliquis iure diuino debet succedere Petro in Primatu, ex suppositione. Negas Pontificem esse, quod omnes antiqui Patres affirmant. Dicis, alium esse debere, quod hæcenus nemo dixit. Quis tibi crederet? Nec tu ipse tibi.

7. Sed quo iure, inquires, Romanus Pontifex potius succedit, quàm quiuis alius Episcopus? Dicam, Antoni. Iure diuino, seu ex institutione Christi. Nam quia Christus semel instituit, vt Ecclesia semper gubernetur ab vno visibili Capite, seu pastore, necesse est, ex vi illius institutionis, vt moriente vno pastore, succedat alius in eius locum, sicut in Veteri Testamento factum est. (Hebr. 7. 23.) Alioqui nisi alter alteri succederet, non seruaretur institutio Christi, qua voluit, vt Ecclesia semper haberet vnum visibilem Pastorem, cui diceret, quod Petro dixit, *Pasce oues meas*. At vnde constat, Pontificem debere esse hunc successorem? Et hoc dicam. Constat ex traditione. Scis, Antoni, quæ sunt iuris aut institutionis diuinæ, dupliciter nobis innotescere: Vel ex scriptura; vel ex traditione. Sicut ergo ex scriptura constat, Christum fuisse visibile Caput Ecclesiæ; & Petrum constitutum Christi Vicarium, per illud: *Pasce*: ita constat ex traditione, Pontificem esse Petri successorem. Hanc traditionem accepimus ab antiquis Conciliis & Patribus, de quibus iam dicendum est.

8. Tertio, accedit consensus Patrum & conciliorum. Ex quibus dupliciter probo Primatum Pontificis, respectu totius Ecclesiæ. 1. Ex titulis, quos illi tribuunt. 2. Ex aliis ipsorum sententiis. Recensibo tres titulos, & totidem sententias, ne prolixus sim. Plures videri poterant apud Bellarminum, Coccium, & alios. Igitur

Primus titulus est: *Caput vniuersalis Ecclesiæ*. Qui titulus habetur in Epistola Paschasii Episcopi, & aliorum de damnatione Dioscori, tom. 2. concil. in fine concilij Chalcedonensis, vbi leguntur hæc verba: *Vnde sanctissimus & beatissimus Papa, Caput vniuersalis Ecclesiæ Leo, per nos, vt legatos suos, sancta Synodo consentiente, Petri Apostoli præditus dignitate, qui Ecclesiæ fundamentum & petra fidei, & celestis regni ianitor nuncupatur, Episcopali cum dignitate nudauit*. Vbi tria dicuntur de Pontifice Leone. 1. Quòd sit Caput vniuersalis Ecclesiæ. 2. Quòd sit præditus dignitate Petri Apostoli. Vel, vt nos loquimur, quòd sit successor Petri cum pari potestate. 3. Quòd Dioscorum Episcopum Alexandrinum priuauerit dignitate Episcopali. Ex primo & tertio colligimus, amplitudinem potestatis ipsius. Ex secundo, quòd illam potestatem habeat iure diuino, sicut Petrus habuit.

9. Simili titulo vsi sunt Patres Concilij Chalcedonensis in Epist. ad Leonem, quæ extat in eodem concilio in fine, sub hoc titulo: *Relatio Sanctæ Synodi Chalcedonensis ad beatum Papam Leonem de omnibus gestis generaliter*. Vbi inter cætera, sic scribunt: *Si enim, vbi duo aut tres sunt congregati in nomine eius, ibi se in medio eorum fore perhibuit. Quantam circa Sacerdotes peculiaritatem potuit demonstrare, qui & patriæ & labori sua confessionis notitiam prætulere? Quibus tu quidem, sicut membrum Caput præeras*. Ecce, fatentur Episcopi in concilio congregati, Leonem Pontificem ipsis præfuisse, sicut caput præest membris: Erat autem concilium generale, quòd repræsentabat totam Ecclesiæ. Igitur agnoscunt Leonem fuisse Caput totius Ecclesiæ.

10. Secundus titulus est: *Papa vniuersalis Ecclesiæ*. Quo vtuntur Athanasius & Episcopi Aegypti in Epist. ad Marcum Papam: (si modo Athanasio ascribenda sit illa epistola) *Domino, inquit, sancto, & Apostolici culminis venerando Marco, sanctæ Romane & Apostolice Sedis, atque vniuersalis Ecclesiæ Pape, Athanasius & vniuersi Aegyptiorum Episcopi salutem*. Cui similis est hic titulus: *Pastor & custos ouilis Christi*. Quo vtuntur Ambrosius, Bassianus, & cæteri Episcopi in Epistola ad Siricium Papam. Quæ est Epist. 81. inter Epistolas Ambrosij. Item hic: *Custos vineæ Saluatoris*. Quo vtuntur concilium Chalcedonense in citata relatione ad Leonem Papam, cum ait: *Et post hæc omnia, insuper & contra ipsum, cui vineæ custodia à Saluatore commissa est, extendis insaniam, id est, contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem*. Loquitur de Dioscoro, qui primo quidem contra Flavianum & Eusebium Episcopos, deinde contra Leonem Pontificem se opposuit. Est igitur hic sensus: Postquam opposuit se Episcopis, audet etiam se opponere Pontifici, cui totius Ecclesiæ custodia commissa est. Nam per vineam Saluatoris intelligendam esse Christi Ecclesiæ, constat passim ex Euangelio.

11. Tertius titulus est: *Summus Pontifex: Summus Papa: Summus Sacerdos: Princeps Sacerdotum: Summus omnium præsulum Pontifex*, quem illi tribuunt Bernardus in suis Epistolis ad Romanos Pontifices, Hieronymus in præfat. Euangeliorum ad Damasum, Sexta Synodus Act. 18. in Sermon. acclamatorio, Valentinus in Epist. ad Theodosium, quæ habetur tom. 1. concil. Et Stephanus Archiepiscopus Carthaginensis in Epist. ad Damasum Papam, quam scripsit nomine trium conciliorum Africae, in qua sic legimus: *Beatissimo Domino & Apostolico culmine sublimato Damaso Pape, & summo omnium præsulum Pontifici*.

12. Adde trium celeberrimorum Patrum sententias, Ambrosij, Hieronymi, Augustini. Ambrosius Epist. 81. ad Siricium Papam: *Recognonimus literis sanctitatis tuæ boni pastoris excubias, qui fideliter tibi commissam ianuam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias, dignus quem oues Domini audiant, & sequantur. Et ideo, quia nosti ouiculas Christi, lupos facile deprehendes & occures quasi pronidus pastor, ne isti morsibus perfidie suæ, fer aliquo ulalatu Dominicum ouile dispergant*. Hic non aliter loquitur de Pontifice, quàm de Petro. Nam vocat illum bonum pastorem: non tantum respectu ouium, quæ tunc erant in particulari Ecclesiæ Romana, sed quæ erant in tota Christi Ecclesiæ. Hoc enim significat illæ particulæ. 1. Christi ouile. 2. Oues Domini. 3. Ouiculae Christi. 4. Dominicum ouile. Vnde constat, Pontificem ex sententia Ambrosij, eodem iure esse pastorem ouilis Christi, quo Petrus fuit; quia omnia, quæ tribui solent Petro, tribuit etiam Pontifici, tanquam legitimo Petri successori. At Petrus, iure diuino fuit pastor ouilis Christi, vt lib. 2. ostensum est; Ergo eodem iure Pontifex est pastor ouilis Christi.

13. Eodem sensu scribit Hieronymus Epist. 57. ad

Damasum Papam: *Quamquam tui me terreat magnitudo, innitat tamen humanitas. A Sacerdote victimam salutis, a pastore presidium ouis flagitato* Et infra: *Beatitudini tuae, id est, cathedrae Petri communionem confocior.* Vbi tria aperte insinuat. 1. Pontificem esse Successorem Petri, vel sedere in cathedra Petri. 2. Pontificem esse pastorem, sicut Petrus fuit. 3. Se esse ouem illius pastoris. At non erat ouis pertinens ad particulare ouile, quod Romae erat; sed pertinens ad vniuersale ouile Christi, quod toto orbe erat dispersum. Ergo Pontifex, ex sententia Hieronymi, est pastor omnium Christi ouium, eo iure, quo Petrus fuit, quia sedet in cathedra Petri.

4. Augustinus multa scribit in eandem sententiam. Et quidem in lib. cont. Epist. Manichaei, quam fundamentalem vocant, c. 4. sic habet: *Multa sunt alia, quae in Catholica Ecclesia gremio me iustissime tenent. Tenet consensus populorum atque gentium: tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post Resurrectionem suam Dominus commendauit, usque ad presentem Episcopatum successio Sacerdotum: tenet postremo ipsum Catholicam nomine, quod non sine causa, inter tam multas hereses, ista Ecclesia sola obtinuit.* Hic non loquitur Augustinus de aliqua Ecclesia particulari, quae sit Romae tantum aut Carthagine, sed de Ecclesia Catholica, quae toto orbe dispersa est: Ideoque ponit quatuor motiua, totam Ecclesiam concernentia, quae merito suadent homini Christiano ut maneat in Ecclesia Catholica, & non deficiat ad Ecclesiam Donatistarum, aut Manichaeorum. Sunt autem haec motiua: 1. Consensus omnium populorum, qui in Ecclesia Christi sunt. 2. Miracula, quae in Ecclesia Christi fiunt. 3. Constant ac perpetua successio pastorum Ecclesiae Christi. 4. Ipsum nomen Catholicae, id est, vniuersalis. Circa successio: e duo notanda sunt. Vnum est, quod Petro commissa sit pastura totius Ecclesiae. Alterum, quod Pontifex succedat Petro in pastura totius Ecclesiae. Hoc est, quod hic quaerimus.

15. Idem Augustinus Epist. 162. ad Glorium, Eleusium, Felicem, & Grammaticum, non longe post initium, loquens de Carthagine, sic scribit: *Erat etiam transmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilitas. Unde non mediocriter usque autoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem populorum, cum se videret & Romanae Ecclesiae, in qua semper Apostolica cathedra viguit principatus, per communicatoris literas esse coniunctum.* Hic per primatum Apostolicae cathedrae intelligit primatum totius Ecclesiae, quem primo quidem habuit Petrus; deinde Petri Successores, id est, Pontifices. Nam si ille Principatus non transisset a Petro in Successores illius, falsum esset, quod asserit Augustinus, principatum illum semper viguisse in Ecclesia Romana. Non enim potuit semper vigere, si in solo Petro, & non etiam in Successoribus Petri vigisset.

16. Et lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum, ad Bonifacium Papam, c. 1. *Neque enim dedignaris, qui non alia sapias, quamuis alius presideas, esse amicus humilium.* Et infra: *Cum vero non desinant heretici fremere ad Domini gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oues, aditus vnde cunq; rimari, communisque sit nobis omnibus, qui fungimur Episcopali officio, quamuis ipse in eo praemineas celsioris fastigio, specula pastoralis, facio quod possum pro mei particula muneris.* Hic duo aperte dicit de Pontifice. 1. Illum altius praesidere, quam Episcopos. 2. Illum celsioris fastigio praeminere in Episcopatu. 3. Insinuat hoc esse discrimen inter Pontificem & Episcopos, quod quilibet Episcopus habeat tantum particulam curae pastoralis: Pontifici totius Ecclesiae cura incumbat. *Specula, inquit, Pastoralis est communis omnibus Episcopis: sed tu inter Episcopos celsioris fastigio praemines, ego pro mei muneris particula facio quod possum.*

17. Dices forte, Pontificem iure tantum Ecclesiastico praeminere, non diuino. Sed hoc iam refutatum est saepius. Nam Pontifex eo iure praeminet, quo Petrus, cum sit Successor Petri: At Petrus praeminet iure diuino: Ergo & Pontifex. Vide titulos & testimonia haecenus citata. Vbi tamen notandum est, praeminentiam illam, qua pollet Pontifex praeter aliis Episcopis, & diuino & Ecclesiastico iure concessam ac stabilitam esse. Diuino quidem, quia Christus non solum Petro, sed etiam Petri Successoribus illam concessit. Et hoc sensu intelligenda sunt testimonia Conciliorum & Patrum, quae iam citauimus. Ecclesiastico vero, quia Ecclesia saepe declarauit Pontificem habere illam praeminentiam, praeter aliis Episcopis. Et sic intelligendus est Valentinianus in Epist. ad Theodosium (quae habetur Tom. 1. conciliorum, inmediate ante concilium Chalcedonense) cum ait: *Beatissimus Romanae urbis Episcopus, cui principatum Sacerdotii super omnes antiquitas contulit.* Non vult dicere, quod antiquitas contulerit illi principatum, quem a Christo non habet; sed quod agnouerit illius principatum, & declarauerit pro tali habendum & agnoscendum. Neque hoc nouum est. Nam saepe fit, ut eadem res, & diuini & humani sit iuris. Quo pacto libri Machabaeorum, & diuina & Ecclesiastica autoritate sunt canonici. Furtum, & diuina & humana lege prohibitum est. Obedientia filiorum erga parentes, & diuino & humano iure praecipitur. Ad credendam Christi Diuinitatem, & diuino & humano iure obligamur. Haec nota sunt.

SECUNDVM PRIVILEGIUM.

Appellatio ad Pontificem.

18. Secundum privilegium est, quod omnes Episcopi totius orbis, qui in iudiciis Ecclesiasticis sentiunt se grauari ab Episcopis aut Synodis prouincialibus, possint cor fugere ad Romanum Pontificem, tanquam ad iudicem superiorem, cui reliqui etiam Episcopi subiecti esse debeant, & a cuius sententia non liceat ulterius prouocare. Hoc patet ex Concilio Sardicensi, cap. 4. iuxta secundam editionem. *Osus Episcopus dixit: Quod si aliquis Episcopus iudicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterum iudicium renouetur, si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur vel ab his, qui examinauerunt, vel etiam ab aliis Episcopis, qui in propinquo morantur, Romano Episcopo. Et si iudicauerit renouandum esse iudicium, renouetur, & det indices. Si autem probauerit talem causam, ut ea non refricetur, quae acta sunt: quae decreuerit Romanus Episcopus, confirmata erunt. Si ergo omnibus placet, statuatur. Synodus respondit: Placet. Et c. eiusdem secundae editionis: *Cum aliquis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum iudicio, qui in vicinis commorantur locis, & proclamauerit agendum sibi negotium in urbe Roma, alter Episcopus in eadem cathedra (post appellationem eius, qui videtur esse depositus) omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in iudicio Episcopi Romani determinata.**

19. Hi duo canones magnam habent auctoritatem in Ecclesia, quia concilium Sardicense, in quo conditi sunt, semper ab Ecclesia fuit receptum. De quo Sulpitius lib. 2. Histor. scribit, ex toto orbe fuisse conuocatum. Et Socrates lib. 2. cap. 16. appellat concilium generale. Interfuerunt enim legati Iulij Primi Pontificis, & praeterea ex toto terrarum orbe plusquam trecenti Episcopi, nominatim ex Italia, Gallia, Hispania, Britannia, Africa, Aegypto, Syria, Thracia, Pannonia, & aliis prouinciis, ut refert Athanasius in Apologia secunda, circa initium.

20. De iisdem canonibus sic scribit Gelasius Papa in Epist. ad Faustum: *Ipsi sunt canones, qui appellationem totius Ecclesie, ad huius sedis examen voluerunt deferri. Ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt.* Et in Epistola ad Episcopos Dardaniæ: *A dillam de qualibet mundi parte canones appellari voluerunt: Ab illa autem nemo est appellare permittus.* Habentur hæc Epistolæ in tom. 2. Concil. inter Decreta Gelasij Papæ primi.

21. Tu quidem, Antoni, non negas hoc priuilegium de iure appellationis; sed dicis Ecclesiastico tantum iure, & non diuino concessum esse. Erras. Nam antequam Ecclesiastico iure statutum esset in supradicto Concilio Sardicensi, Episcopos posse appellare ad Pontificem; iam vsu recepta erat huiusmodi appellatio, vt variis Exemplis demonstrat Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Pontif. c. 21. circa finem. Vnde etiam Leo Papa Epist. 87. ad Episcopos Prouinciæ Viennensis in Gallia, fatetur antiquam esse consuetudinem appellandi ad Pontificem. Sic enim scribit: *Vestra fraternitas recognoscat, Apostolicam sedem, pro sui reuerentia, à vestra etiam prouincia Sacerdotibus, innumeris relationibus esse consultam, & pro diuersarum (quemadmodum vetus consuetudo poscebat) appellatione causarum, aut retractata, aut confirmata fuisse iudicia.*

22. Porro hæc consuetudo, quæ postea per canones concilij Sardicensis fuit confirmata, non aliunde, quam ex Apostolica traditione & autoritate orta est, vt colligitur ex Theodoro in Epist. ad Renatū Prelbyterum, vbi sic ait: *Nudarunt me Sacerdotio, eieceruntque ex ciuitatibus, nec senectutem reueriti, neque canitiem in religione & pietate nutritam. Quam ob rem deprecort, vt sanctissimo Archiepiscopo (Leoni Papæ) suadeas, vt Apostolica autoritate utatur, iubeatque ad vestrum concilium adire. Tenet enim sancta ista sedes gubernacula regendarum cuncti orbis Ecclesiarum. Quare, qua ab isto vestro tribunali proficiscuntur, qualiacunque erunt, iudicij vestri integritate, confisi amplectemur.* Vbi clarè significat, Pontificem, non solo iure Ecclesiastico, sed autoritate Apostolica, supremum esse iudicem in iudicijs Ecclesiasticis: ac proinde ad illum appellari posse. Et rationem addit, quia Pontifex Romanus gubernat omnes Ecclesias totius mundi: Ergo ab omnibus Ecclesijs totius mundi potest ad ipsum fieri appellatio. Eodem sensu scribit in Epist. ad Leonem Papam: *Ego, inquit, suffragium Sedis Apostolica expecto, & supplico atque obsecro Sanctitatem Vestram, vt ea me, tribunal vestrum iustum ac rectum appellantem defendat ac protegat, &c. Vestram sententiam expecto. Quod si sententia eorum, qui me condemnauerunt, acquiescere iusseritis, acquiescam.*

TERTIVM PRIVILEGIUM.

Qui in fide non vult errare, debet adherere Ecclesie & Pontifici Romano.

23. **T**ertium priuilegium est, quod omnes Christiani, quando oriuntur dissensiones in fide, debeant adherere illi parti, quam tenet Romanus Pontifex, & Sedes Apostolica; si non velint errare. Hoc tradunt antiqui Patres, Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 3. rationem reddens, cur potius describat successorem Episcoporum Ecclesie Romanæ, quam aliarum Ecclesiarum particularium, sic scribit: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentioris principalem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, omnes qui sunt undique fideles: in qua semper ab his, qui sunt undique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.*

A 24. Et Diuus Hieronymus Epist. 8. ad Demetriadem, cap. 9. *Et quia vereor, inò rumore cognoni, in quibusdam adhuc viuere & pullulare venenata blandaria; illud te pio charitatis affectu premonendum puto, vt Sancti Innocentij, qui Apostolica cathedra Successor est, teneas fidem: nec peregrinam, quantumvis tibi prudens callidaque videatur, doctrinam recipias.* Vbi etiam insinuat rationem, cur Pontifici in fide adherendum sit; quia nimirum Pontifex Successor Petri Apostoli. At Petro & Successoribus illius dictum est: *Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.*

B 25. Et Basilius Magnus in Epistola data Sabino Diacono ad Pontificem Romanum: *Reuera dignum est illa excellentissima voce, qua te beatum predicauit, quod pietati tue donatum à Domino est, scilicet, vt quod adulterinum est, à legitimo ac puro discernas; ac fidem Patrum sine subtractione vlla predices.* Alludit ad illud, quod Petro dictum est: *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Quod etiam Pontifici, Petri Successori, dictum esse interpretatur. Et rectè. Nam sicut ad illam fidei questionem: *Vos autem quem me esse dicis?* Petrus ex peculiari Dei reuelatione respondit: *Tu es Christus Filius Dei viuus:* ita ad similes fidei questiones, Successor Petri, ex peculiari Dei assistentia, debet respondere.

C 26. Et Cyrillus Alexandrinus in Epist. ad Cælestinum Papam: *Quoniam vero Deus hisce in rebus prudentiam à nobis exigit, longaque Ecclesiarum consuetudo suadet, vt istiusmodi sanctitati tue communicentur, non possum equidem id, quod apertum est, ad pietatem tuam non perscribere.* Et paulò post: *Quamuis hæc ita se habeant, non prius tamen Nestorij Communionem considerere ausi fuimus, quam hæc ipsa pietati tue indicauerimus. Dignaris proinde, quid hic sentias, declarare: quo liquido nobis constet, an communicare cum Nestorio nos oporteat, an verò libere ei denunciare, neminem cum eo communicare, qui eiusmodi erroneam doctrinam sonet ac predicat.* Porro tua integritatis mens, ac super hac re sententia, non modo piissimis Deoque deuotissimis Macedonia Episcopis, sed totius quoque Orientalis Antistitibus perspicue per literas exponi debet. Hic apparet, totam Ecclesiam Orientalem, tantifecisse Romanum Pontificem, vt in rebus fidei, nihil, nisi ex ipsius decisione, statuendum esse existimarent.

D 27. Et Maximianus Constantinopolitanus Episcopus in Epist. ad Orientales: *Omnes fines terre, quæ Dominum sincere receperunt, & ubique terrarum Catholici veram fidem confitentes, in potestatem Romanorum Pontificum, tanquam in Solem respiciunt, & ex ipsa lumen Catholica & Apostolica fidei recipiunt.* Nec immerito, quia Petrus legitur primo perfectam fidem esse confessus, Domino reuelante, cum dixit: *Tu es Christus filius Dei viuus.* Et infra: *Hunc enim de ceteris mortalibus ex toto terrarum orbis conditor orbis elegit, cui cathedram Magisterij principaliter possidendam tenere, perpetuo priuilegijs iure concessit: vt quisquis diuinum aliquid aut profundum nosse desiderat, ad huius præceptionis oraculum doctrinamque recurrat.* Nota, perpetuo priuilegij iure.

E 28. Et Augustinus lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium Pontificem, cap. 1. *Hæc autem, quæ duabus Epistolis eorum respondeo, ad tuam potissimum dirigere Sanctitatem, non tam discenda, quam examinanda, & ubi forsitan aliquid displicerit, emendanda constitui.* Verba clara sunt. Similia habent Theodoretus in Epistol. ad Leonem Papam, & Sozomenus lib. 6. Histor. cap. 22. & alij passim.

QUARTVM PRIVILEGIUM.

Nullum Decretum statui potest pro tota Ecclesia, nisi Pontifice consentiente.

29. **Q**uartum privilegium est, quod nihil graue in Ecclesia vniuersali, nisi consulto prius ac consentiente Pontifice, possit tractari, decerni, ac defini. Hoc quidem concedis, Antoni, sed non eo sensu, quo nos. Nam nos dicimus, huiusmodi decreta vel decisiones, quæ fiunt pro tota Ecclesia, non habere vim ac robur, nisi accedat consensus Pontificis. Tu asseris, habere quidem robur sine consensu Pontificis, sed tamen plus roboris ex consensu illius accedere. Nobiscum sentiunt antiqui Patres.

30. Socrates lib. 2. Historiæ cap. 5. *Nec Iulius Roma Episcopus in concilio adfuit, neque quenquam, qui eius locum suppleret, eo misit, cum vtrique Ecclesiasticus canon iubeat, non oportere absque Romani Pontificis sententia, Decreta Ecclesie sancire.* Loquitur de concilio Antiocheno, quod contra Athanasium celebratum est; sed sine robore & autoritate, quia defuit consensus Pontificis.

31. Et Sozomenus lib. 3. cap. 7. *Athanasius fugiens Alexandria, Romam aduentauit. Eodem tempore Paulus etiam Constantinopolitanus Episcopus forte illo accessit, & Marcellus quoque Episcopus Ancyra, & Asclepas Gaza Episcopus: qui cum doctrina Ariana aduersaretur, in crimen vocatus est ab Arianis quibusdam, quod altare euerterit, & fuerit propterea abdicatus. Cuius locum in Ecclesia Gaza administranda obtinuit Quintilianus, itemque Lucius Episcopus Adrianapolis, ab aliis accusatus, sua quam regebat Ecclesia spoliatus, Romæ aetatem degit. Quorum criminationes cum Episcopus Romanus intellexisset, & omnes fidei concilii Nicani consentientes reperisset, in cõmunionē recepit. Ac cum propter Sedis dignitatem, cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam Ecclesiam restituit, scripsitque ad Episcopos Orientis, eosque inculcauit, quod inconsulto de hisce viris iudicassent, Ecclesiasque perturbassent.*

32. Et Theodoretus lib. 2. Hist. c. 22. *Numerus Episcoporum qui erant Arimini congregati, præiudicij vim habere non debet: præsertim cum formula composita sit, neque Episcopo Romano, cuius sententia præ cæteris omnibus expectanda erat, &c.*

33. Et Concilium Chalcedonenſe act. 1. statim ab initio, post recensita nomina eorum qui interfuerunt: *Paschasius vero Reuerendissimus Episcopus, & Vicarius Sedis Apostolica, cum in medio, vna cum his viris reuerendissimis collegis suis stetisset, dixit: Beatissimi atque Apostolici viri, Papa urbis Roma, quæ est Caput omnium Ecclesiarum præcepta habemus præ manibus, quibus præcipere dignatus est eius Apostolatus, ut Dioscorus Alexandrinorum Episcopus non sedeat in concilio, sed audiendus intromittatur. Quod nos obseruare necesse est. Et infra: Quia cum personam iudicandi non haberet, præsumpsit, & Synodum ausus est facere sine autoritate Sedis Apostolica, quod nunquam licuit, nunquam factum est.*

34. Et Act. 16. in Relatione S. Synodi ad Leonem Papam, paulo post medium: *Hæc sunt, quæ tecum, qui spiritu præsens eras, effecimus. Iudicamus verò, quia & alia quedam pro rerum ipsarum ordinata quiete, & propter Ecclesiastico:um statutorum firmitatem definimus, scientes quia & Vestra Sanctitas eadem probatura & confirmatura est. Et circa finem: Rogamus igitur, & tuis Decretis nostrum honora iudicium, & sicut nos Capituli in nobis adiecimus consensuanciam, sic & Summitas tua, filiis, quod decet, adimpleat. Hic petunt Patres concilij, vt, quæ ipsi communi consensu in concilio generali stauerant, à*

A Pontifice confirmetur, & robur accipiant.

35. Et Anastasius Hierosolymitanus Patriarcha in Epist. ad Felicem Papam: *Fuit semper Apostolica Sedis vestra licentia, iniuste damnatos vel excommunicatos, potestatis suæ auctoritate restituere, & sua omnia eis redere, & eos, qui eos condemnarunt aut excommunicarunt, Apostolico punire privilegio: Sicut etiam nostris, & anterioribus nonimus factum temporibus, &c. Antiquis regulis sancitum est, vt quidquid, quamuis in remotis prouinciis super eorum querelis aut excusationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum esset, quam ad notitiam almae sedis vestrae esset deductum, vt huius auctoritate, iuxta quod fuisſet faciendum, infirmaretur, aut firmaretur.*

36. Et Augustinus cum aliis Episcopis Concilij Carthaginensis Epist. 90. ad Innocentium Papam: *Hoc itaque gestum, Domine frater sancte, charitati tue iniurandum duximus, vt statutis nostræ mediocritatis, etiam Apostolica Sedis adhibeatur autoritas pro tuenda salute multorum, & quorundam peruersitate etiam corrigenda.*

37. Et Ambrosius Epist. 78. ad Theophilum Alexandrinum (vbi agit de componenda discordia, quæ erat inter Euagrium & Flavianum.) *Sane, inquit, referendum arbitramur ad Reuerendum fratrem nostrum Romanæ Sacerdotem Ecclesie. Et ibidem: Vt nos quoque, cum id gestum esse cognouimus, quod Ecclesia Romana comprobauerit, leti huiusmodi fructum examinis adipiscamur.*

38. Et Prosper in Chronicis: *Concilio apud Carthaginem habito dicentorum septendecim Episcoporum, ad Pontificem Sozinum synodalia decreta perlata, quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.*

39. Accedit efficacissima ratio, quæ sumitur ex primo privilegio in hunc modum, Pontifex habet curam & gubernationem totius Ecclesie, sicut Rex totius regni, aut Imperator totius imperij, quisque in suo genere: At nemo potest facere efficax Decretum pro toto regno aut imperio, nisi consentiente Rege aut Imperatore: Ergo similiter nemo potest facere efficax Decretum pro tota Ecclesia, nisi consentiente Pontifice. Hæc tamen duo distinguenda sunt. Primum, facere efficax Decretum pro tota Ecclesia. Hoc nemo potest sine expresse consensu Pontificis. Secundò, facere efficax decretum pro hac aut illa particulari. Hoc potest Episcopus huius aut illius Ecclesie particularis, sine expresse consensu Pontificis, modo decretum in se bonum sit, & Pontifex rationabiliter non repugnet.

QUINTVM PRIVILEGIUM.

Pontifex potest sancire leges Ecclesiasticas, quæ obligent vniuersam Ecclesiam.

40. **H**oc sequitur ex dictis, quia cum sit Caput Ecclesie, sicut Rex est Caput regni, & Imperator imperij, non minus potest sancire leges pro tota Ecclesia, quam Rex pro toto regno, aut Imperator pro toto imperio.

41. Hoc magis explicabo ex tribus generalibus principiis. Vnum est, quod Prælati Ecclesie habeant potestatem regendi subditos, & quod subditi iure diuino teneantur eis obedire. Patet ex Scripturis, Luc. 10. 16. *Qui vos audit, me audit. Et qui vos spernit, me spernit. Et Matt. 18. 17. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et Act. 20. 28. Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Et Heb. 13. 17. Obedite Præpositis vestris,*

uestris, & subiaceat illis. Et ratio est, quia si subditi non tenerentur obedire, iam non essent subditi.

42. Alterum est, quod Prælati Ecclesiæ non tantum habeant potestatem regendi subditos, sed etiam coercendi & puniendi; si non obediunt, ut passim docet Apostolus 1. Cor. 4. 21. *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis?* Et 2. Cor. 13. 10. *Hac absens scribo, ut non presens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus mihi dedit.* Et hac potestate frequentur usus est. 1. Quando excommunicauit Corinthium incestuosum. 2. Quando reprehendit Corinthios, quod iudicio contenderent apud infideles. 3. Quando Hymenæum & Alexandrum, propter hæresin, tradidit Sathanæ. 4. Quando Thessalonicensibus scripsit: *Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, & non commisceamini illi.*

43. Tertium sumitur ex prædictis, quod Prælati Ecclesiæ habeant etiam potestatem condendi nouas leges, obligantes in conscientia. Ratio est, quia habent potestatem regendi & puniendi subditos, & subditi tenentur illis obedire. Ergo habent potestatem condendi leges, secundum quas possint regere & punire subditos, & in quibus subditi teneantur illis obedire. 44. Fortè dices cum Caluino, id non sequi. Nam satis esse, si possint eos regere & punire secundum leges diuinas. Nec requiri, ut regant & puniant eos secundum leges humanas. Respondeo. Potestas Prælatorum latius se extendit, quàm ad ea, quæ sunt iuris diuini. Primo, quia testimonia scripturæ, quæ allata sunt, non astringuntur ad solum ius diuinum. Secundo, quia Apostoli multa præceperunt subditis, quæ non erant iuris diuini. Nam in Concilio Hierosolymitano prohibuerunt sanguinem, suffocatum & immolata, quæ tunc temporis non erant prohibita iure diuino. Ius enim veteris Testamenti erat abrogatum. Nec vllum aliud extabat ius diuinum, quo illa prohiberentur. Similiter D. Paulus legem statuit de bigamis ad Episcopatum non admittendis. 1. Tim. 3. 2. Et alibi (præsertim 1. Cor. 7. 10.) distinguit sua præcepta à præceptis Christi. Denique legantur canones Apostolorum, Concilia generalia, Decreta Pontificum, in quibus sunt multæ leges Ecclesiasticæ de iis, quæ iure diuino in particulari determinata non sunt.

SEXTVM PRIVILEGIVM.

Pontifex potest excommunicare Episcopos, Reges & Principes grauius delinquentes, si contumaces sint.

45. **D**plex est excommunicatio maior & minor. Maior, de qua hic agimus, est celsura seu pœna Ecclesiastica, qua homo Christianus propter delictum & contumaciam eiicitur extra Ecclesiam, & priuatur communibus Ecclesiæ bonis. Nam sicut is, qui in Republica ciuili cõtumax & rebellis est suo Principi, vel magistratui, potest ei in exilium, & priuari priuilegiis & commodis illius Reipublicæ, ex qua eiicitur; sic etiam fit in Ecclesia. Sunt autem triplicia bona Ecclesiæ, quibus homo priuatur per excommunicationem. 1. Sacramenta. 2. publicæ preces & suffragia. 3. communis conuictus & conuersatio fidelium inter se. Igitur, qui excommunicatus est, non potest admitti ad Sacramenta; nec est particeps publicatum precum & suffragiorum, quæ fiunt in Ecclesia; nec potest cum aliis Christianis in communi conuictu seu societate conuersari, iuxta illud Apostoli 1. Corint. 5. *Scripsit vobis, cum eiusmodi nec cibum sumere.* Et v. 13. *Auferte malum ex vobis ipsis.*

Opusc. Bec. Tom. V.

46. Potestas infligendi hanc pœnam concessa est Apostolis & eorum successoribus, Matth. 18. 15. his verbis: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesie, Si autem Ecclesiam, id est, Prælatos Ecclesiæ, non audierit, sit tibi, sicut Ethnicus & publicanus, id est, priuatur omnibus Ecclesiæ bonis, quibus ethnici & publicani priuati sunt. Est autem concessa propter duos potissimum fines. Primo, in commodum & vtilitatem delinquentium, ut quando vident se excludi à consortio aliorum, confundantur & resipiscant, iuxta illud Apostoli 2. Thess. 3. 14. *Ne commisceamini cum illo, ut confundatur.* Secundo, in bonum & cautelam aliorum, ne inficiantur, iuxta illud, 1. Cor. 5. 6. *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Vide D. Augustinum lib. 3. contra Epistolam Parmeniani, ubi prolixè & eleganter de hac re disputat.*

47. Hic obiter notandum est, hæc ferè pro eodem usurpari in scripturis & Patribus: 1. Excommunicare aliquem. 2. eiicere de Ecclesia. 3. auferre de medio. 4. tradere Sathanæ. 5. habere pro ethnico & publicano. 6. nec cibum cum illo sumere. 7. nec cum eo commisceri. 8. arcere à communione fraternitatis. 9. Sacramento benedictionis exautorare. 10. communicatione interdicere. 11. à communione orationis & omnis sancti commercij relegare. Et speciatim aduertit Augustinus in quæstionibus super Deuteronom. quæst. 39. hanc formulam loquendi, *Auferte malum ex vobis*, aliter accipi in veteri testamento, aliter in nouo. In veteri idem esse, quod *interficite*: In nouo, idem, quod *excommunicare*. Vnde subiicit: *Hoc nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod tunc agebat interfectio.*

48. His positis, quæstio est, an Pontifex possit Regem Christianum, qui id meritis sit, excommunicare, seu communibus Ecclesiæ bonis priuare? Nihil cerius apud Catholicos. Imò tam certum apud omnes hoc est, quàm certo persuasum habent, Pontificem esse Christi Vicarium in Ecclesia, & omnes Christi oues illi commissas esse: ideoque, quod Petro dictum est, *Pasce oues meas*, etiam Pontifici, tanquam Petri Successori, dictum esse interpretantur. Sicut ergo Pastor potestatem habet, non solum pascendi & gubernandi oues, quæ ipsius curæ commissæ sunt; sed etiam morbidas & infectas, ab aliis separandi, seu ex ouili depellendi, ne noceant cæteris; sic etiam de Pontifice, respectu fidelium, sentiendum est. Cum ergo quilibet Rex Christianus, sit ouis Christi, sanè si contingat illum delinquere, & contagionem contrahere, poterit per Pastorem separari ab aliis, donec sanetur & resipiscat.

49. Huius rei varia extant exempla. Tamen enim, primis trecentis annis post tempora Apostolorum, non legamus vllum Regem aut Imperatorem fuisse excommunicatum, quia vix vlli erant tunc Reges aut Imperatores Christiani, qui excommunicari possent (gentiles enim non excommunicantur) tamen deinceps non pauci hac pœna castigati sunt. Primo, Theodosius Imperator ab Ambrosio Episcopo. Secundo, Arcadius Imp. & Eudoxia ab Innocentio I Tertio, Leo I sauricus Imperator à Gregorio II. Quarto, Desiderius Longobardorum Rex ab Adriano Papa. Quinto, Robertus Francorum Rex ab Episcopis Galliarum. Sexto, Henricus III. Imp. à Gregorio VII. in Synodo Romana. Septimo, Petrus Aragoniarum Rex à Martino Papa. Octauo, Phillippus Francorum Rex à Paschali Pontifice. Nono, Henricus IV. Imp. à Legatis eiusdem Pontificis. Decimo, Rogerius

Siciliae Rex ab Innocentio II. Vndecimo, Vvilielmus Siciliae Rex ab Adriano IV. Duodecimo, Fridericus Imperator ab Alexandro III. in Concilio Lateranensi. Decimo tertio, Henricus Angliae Rex ab eodem Pontifice. Decimo quarto, Vvilielmus Scotorum Rex à Legatis Pontificis. Hæc & similia exempla in historiis passim obuia sunt. Nec aduersarij negare id possunt.

CAPUT V.

Diluuntur obiectiones Marci Antonij contra Primatum Pontificis.

1. **M**ulta obiicis contra Primatum Romani Pontificis (lib. 4. cap. 7. & 8.) quæ omnia ferè ex Lutheranis & Caluinistis suffuratus es. Et quidem prima obiectione sumitur ex principiis hæctenus à te positis. 2. Ex doctrina Parisiensium Theologorum. 3. Ex eo, quod in Ecclesia nulla sit iurisdictio. 4. Ex dictis Pelagij & Gregorij Pontificum. 5. Ex Conciliis Oecumenicis. 6. Ex Episcopis Asiaticis. 7. Ex Cypriano. 8. Ex Firmiliano. 9. Ex Episcopis Orientalibus. 10. Ex Athanasio. 11. Ex Basilio. 12. Ex Nazianzeno. 13. Ex Hieronymo & Damaso. 14. Ex Socrate. Et sic deinceps.

I. OBIECTIO.

Ex principijs Marci Antonij.

2. **P**rinicipia, quæ ais à te prioribus libris probata esse, sunt hæc tria. 1. Quod Christus non instituerit Monarchiam Ecclesiasticam. 2. Quod omnes Episcopi, iure diuino, sunt inter se pares. 3. Quod solo iure Ecclesiastico introducta sit inter illos aliqua inæqualitas & Hierarchia. Ex quibus infero, Pontificem non habere Primatum Ecclesiæ: Vel non esse visibile Caput Ecclesiæ. Sed hæc principia iam refutata sunt. Quibus oppono alia tria. 1. Quod Christus fuerit visibile Caput Ecclesiæ. 2. Quod Petrus fuerit Vicarius Christi in visibili Ecclesiæ regimine. 3. Quod Pontifex sit Successor Petri cum pari potestate. Ex quibus infero, Pontificem habere Primatum Ecclesiæ, sicut Petrus habuit. Hæc hæctenus probata sunt.

II. OBIECTIO.

Ex Doctrina Parisiensium.

3. **P**rimò explicas doctrinam Parisiensium ex Gersonio, Petro Aliacensi, Iacobo Almayno, & Ioanne Maiore (c. 7. n. 4. & aliquot seqq.) deinde n. 9. ais, illorum doctrinam de Primatu Pontificis, si bene intelligatur, nihil à tua discrepare: nec item à veritate. Illos enim reipsa negare Primatum; & docere, regimen Ecclesiæ non esse Monarchicum, sed Aristocraticum, quod etiam tu doces.

4. Hic non opus est mea responsione. Ipsi Parisienses in sua censura respondent, quidquid hic dicis, meram imposturam esse. Itaque negant, tuam doctrinam ab ipsorum doctrina nihil discrepare. Tuam damnant: suam, contra tuam imposturam, à calumnia vindicant. Nihil addam. Hoc solum moneo, te similem esse Lutheranis, qui cum viderent se pridem à Catholicis turpiter defecisse, nec suæ defectionis præ-

A textum reperirent; sinxerunt se nihil discrepare à Patriarcha Constantinopolitano: ut hac ratione persuaderent mundo, doctrinam Lutheranorum eandem esse cum doctrina Ecclesiæ Orientalis. Sed repulsam passi sunt. Patriarcha non agnouit illos pro veris Christianis, sed tanquam impostores abiecit & repudiavit. Idem tibi accidit, Antoni. Defecisti nuper à Catholicis, propter priuatos affectus. Quærebis prætextum Apostasiæ. Nec alium inuenisti, quàm ut diceres, te sentire cum Academia Parisiensi. Reclamant Parisienses: impostorem te vocant. Quem deinceps Patronum quæsiturus es? Nemo, nisi nesciat impostorem te esse, tibi assistet.

III. OBIECTIO.

Ex eo, quod in Ecclesia nulla sit iurisdictio.

5. **H**anc obiectionem proponis c. 7. nu. 6. circa med. his verbis: *Sciant etiam de iure diuino, veram iurisditionem in Ecclesia nullam esse; sed totam charitate regi, regulis voluntariis ac documentis, suasionem, hortatu, increpationibus & obsecrationibus: pœnas vero alias non habere, nisi ad summum. Exclusionem hominis à reliqua fidelium societate; qua est pœna duntaxat priuatiua, non positiua. Quare propter iurisditiones falsas, & nullas Papatum ponere, est maxima leuitatis.*

6. Respondeo. Maxime leuitatis est, propter odium priuatum, à communi omnium sententia decedere: quod tu facis. Nullum hic patronum habes, nec Parisienses, nec alios Catholicos, nec Anglicanos, ad quos confugisti, nec te ipsum. Nam Parisienses in sua censura, de hac tua propositione, qua negas veram in Ecclesia iurisditionem, sic statuunt: *Hæc propositio est heretica, & ordinis Hierarchici subuersiua.* Reliqui etiam Catholicos agnoscant veram iurisditionem in Ecclesia, ut patet ex Scholasticis & aliis Theologis, qui de hac re copiose scripserunt. Eandem agnoscunt Anglicani Theologi, ac nominatim Thomas Lancelottus, & Guilielmus Tookerus in duello contra Becanum, pag. 305. & alibi. Et tu ipse agnoscis, lib. 1. cap. 3. num. 31. his verbis: *Christus immediatè concessit Apostolis potestatem ordinis & iurisditionem plenissimam.* Et lib. 2. cap. 3. num. 30. loquens de iisdem Apostolis & eorum subditis, sic scribis: *Vbi enim nullum crimen aderat in inferioribus, quod à superioribus corrigeretur, superiores suam iurisditionem, quam in actu primo habebant, in actu secundo non exercebant.* Igitur Prælati Ecclesiæ, ex hac tua concessione, habent iurisditionem in actu primo, & eam possunt exercere in actu secundo, si necessitas exigat.

7. Accedit duplex ratio, quam negare non potes. Vna est: Vbicunque est potestas condendi leges, quibus subditi obligantur, ibi est iurisdictio: At in Ecclesia est potestas condendi leges Ecclesiasticas, quibus Christiani obligantur: Ergo in Ecclesia est iurisdictio. Maior nota est, quia duplex solet distinguere potestas: Vna ordinis: altera iurisditionis. At potestas condendi leges, non est potestas ordinis sed iurisditionis. Minor probatur dupliciter. Primò, ex supradictis in quinto priuilegio, vbi ostendi Prælatos Ecclesiæ habere potestatem condendi leges Ecclesiasticas, sicut Princeps sæcularis habet potestatem condendi leges politicas. Deinde ex tua concessione. Nam l. 2. cap. 10. fateris caritatum Clericorum, iure Ecclesiastico, vel lege Ecclesiastica, vel decreto Ecclesiastico, introductum esse. His enim vocabulis ibi vteris.

8. Altera est: Vbicunque est potestas puniendi subditos

ditos delinquentes, ibi est iurisdictio: At in Ecclesia est potestas puniendi subditos delinquentes: Ergo in Ecclesia est iurisdictio. Maior nota est. Minor probatur dupliciter. Primo, ex Apostolo 1. Cor. 4. 21. *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis?* Et 2. Cor. 13. 10. *Hæc absens scribo, ut non præsens durissimè agam secundum potestatem, quam Dominus mihi dedit. Quæ est illa potestas? Non ordinis, sed iurisdictio. Deinde ex tua concessione, quia fateris in Ecclesia esse potestatem excommunicandi, seu, ut tuis verbis utar, potestatem excludendi homines à reliqua fidelium societate.*

9. Quod autem ais, excommunicationem esse pœnam tantum priuativam, non positivam; nihil obstat iurisdictio positivæ. Imò talis pœna, etiamsi priuatiua sit, non potest legitimè infligi, nisi ab eo, qui habet positivam potestatem puniendi: Quæ positiva potestas est vera iurisdictio. Disce hoc, exemplo Regis. Nam si Rex non haberet positivam iurisdictionem in subditos, non posset delinquentes eiicere in exilium, neque priuare communi civium societate, aut fama, aut capite, aut bonis temporalibus. Nec valet hæc consequentia: Priuare hominem civili societate est pœna priuatiua: Ergo non requirit positivam iurisdictionem.

10. Denique falsum est, quod addis, Ecclesiam non habere alias pœnas, quàm increpationem & excommunicationem. Habet ieiunia, orationes, elemosinas, castigationes corporales, quas per modum pœnæ aut satisfactionis, potest pœnitentibus imponere, ut semper usurpatum est. Habet interdictiones, irregularitates, & alias censuras Ecclesiasticas, quibus subditi coercentur. Et quid respondebis Petro & Paulo Apostolis, quorum alter Ananiam & Saphiram corporali morte puniuit: alter incestuosum Satanæ tradidit in interitum carnis? An illis obiecturus es in Ecclesia non esse alias pœnas, nisi increpationem & excommunicationem; ideoque malè eos fecisse, quod alias usurpauerint?

IV. OBJECTIO.

Ex dictis Pelagij & Gregorij Pontificum.

11. **A**Is (cap. 7 n. 10 & seqq.) hos duos Pontifices acerrimè oppugnasse Primatum in Ecclesia, eo quod oppugnauerint titulum *Oecumenici seu vniuersalis Patriarchæ*, quo utebatur Ioannes Constantinopolitanus Episcopus. Hæc enim duo, secundum te, idem valent. 1. esse vniuersalem seu Oecumenicum Patriarcham. 2. esse Caput Ecclesiæ vniuersalis. Ergo qui oppugnat prius, oppugnat etiam posterius.

12. Verba Pelagij sunt hæc: *Nullus Patriarcharum hoc tam prophano vocabulo vnquam utatur, quia si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur.* Quæ verba sumpta sunt ex epistola Pelagij Papæ ad illegitimam Synodum Constantinopolitanam (tom 2. Concilior in Decret. Pelagij) & referuntur apud Gratianum dist. 29. cap. Nullus.

13. Verba Gregorij lib. 4. epistol. 32. ad Mauritium sunt hæc: *Quis est iste, qui contra Statuta Evangelica, contra canonum Decreta, nouum sibi usurpare nomen presumpsit? Et infra: Sed absit à cordibus Christianorum nomen istud blasphemia, in quo omnium Sacerdotum honor adimitur, dum ab vno sibi dementer arrogatur.* Et lib. 6. epistol. 30. *Ego fidenter dico, quia quisquis se vniuersalem Sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se ceteris preponit.* Alibi habet similia.

14. Respondeo. Pugnas contra te ipsum. Nam lib. 3. ca. 8. num. 14. sic habes: *Docuimus, vnumquemque Episcopum iure diuino esse vniuersalem.* Vel certè, vel falso id docuisti. Si verè, necesse est Pelagium & Gregorium, quos pro te adducis, falsum docuisse. Nam illi docent, nullum debere vocari Episcopum aut Sacerdotem vniuersalem. Si falso, reuoca errorem. Deinde non intelligis citatos Patres. Reprehendunt illi Ioannem Constantinopolitanum Episcopum, quod titulum vniuersalis Patriarchæ vel Sacerdotis, fastuose sibi arrogauerit. Ut autem constet, quo sensu id fecerit, notandum est, hæc duo distingui, quæ tu confundis. 1. Dici vniuersalem Episcopum in Ecclesia. 2. Dici Episcopum vniuersalis Ecclesiæ. Prior titulus reprehenditur in Ioanne; posterior Romano Pontifici conceditur. Et citati Patres priorem asserunt esse prophanum, blasphemum, Antichristianum: posteriorem, non item.

15. Est autem hoc discrimen inter vtrumque titulum. Qui dicit se esse vniuersalem Episcopum vel sacerdotem, insinuat se solum esse Episcopum, & aliis omnibus derogat nomen & honorem Episcopalem. Et hoc fecisse Ioannem, testatur Gregorius, partim locis citatis, partim l. 4. epistol. 14. cū ait: *Triste valde est, ut patietur feratur, quatenus despectis omnibus, prædictum fratrem & Coepiscopum meum solum conetur appellari Episcopum.* Et Epistol. 36. ad Eulogium: *Si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharum nomē ceteris derogatur.* Et l. 7. epistol. 69. ad Eul. *Nā si vnus, ut putat vniuersalis est, restat ut vos Episcopi nō sitis.*

16. Qui autem dicit se esse Episcopum vel Pastorem vniuersalis Ecclesiæ, non significat se esse solum Episcopum vel Pastorem; sed se habere generalem curam, & gubernationem totius Ecclesiæ, licet alij Episcopi habeant specialem curam, & gubernationem Ecclesiarum particularium. Et hoc sensu Pontifex solet vocari Episcopus & Pastor vniuersalis Ecclesiæ. Quod etiam fateretur Gregorius. Nam lib. 6. Epistol. 32. ait: *Petro omnium Apostolorum Principi, totius Ecclesiæ cura commissa est.* Item, *Cura ei totius Ecclesiæ & Principatus committitur, & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur.* Idem sentiunt alij Pontifices, qui Gregorium præcesserunt, ut Sixtus I. epistol. 2. Victor I. epistol. 1. Pontianus epistol. 1. & alij qui se vocarunt Episcopos vniuersalis Ecclesiæ. Verba eorum sunt hæc: *Sixtus vniuersalis Apostolica Ecclesia Episcopus, omnibus Episcopis in Domino salutem.* Item, *Victor Romana & vniuersalis Ecclesiæ Archiepiscopus.* Item, *Pontianus sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ Episcopus.* Et sic alij deinceps.

17. Vides Marce Antoni, Pelagium & Gregorium frustra à te adductos esse contra nos. At meritò contra te adduci possunt. Nam Gregorius, ut iam dixi, agnoscit, Petro totius Ecclesiæ curam & Principatum commissum esse, quod tu negas. Similiter Pelagius loco citato sic habet: *Relatum est ad Apostolicam Sedem, Ioannem Constantinopolitanum Episcopum, vniuersalē se scribere, vosque ex hac sua presumptione ad Synodum conuocare generalem, cū generalem Synodum conuocandi auctoritas Apostolica Sedi beati Petri singulari privilegio sit tradita, & nulla vnquā Synodus rata legatur, quæ Apostolica auctoritate non fuerit fulta.* Et infra: *Sciat Ioannes, nisi errorem suum citò correxerit, à nobis excommunicandū fore.* Quibus verbis fatetur hæc tria. 1. Auctoritatem conuocandi generalem Synodum, singulari priuilegio, traditam esse Apostolicæ Sedi. 2. Nullam Synodum ratam esse, quæ Apostolica auctoritate non sit firmata. 3. Pontificem posse excommunicare Episcopos Orientales. Quæ omnia contra te sunt. Nec debes excipere, suspectos esse Pelagium & Gregorium in hac causa. 1. quia tu vteris ipsorum auctoritate. 2. quia vocas eos Pontifices sanctos: idque propterea, ut ipsorum testimonium plus ponderis habere videatur.

18. Ex dictis facile soluntur argumenta, quæ frustra ex Pelagio & Gregorio adducis contra Primatum Pontificis, lib. 4. c. 7. num. 21. Percurrat obiter. Primum est: Qui se dicit vniuersalem Episcopum, reliquis omnibus Episcopis aufert nomen, honorem, & dignitatem Episcopalem: At Pontifex hoc facit. Ergo &c. Resp. Maior vera est eo sensu, quo Ioannes vocabat se vniuersalem Episcopum. Minor falsa est, quia Pontifex vocat quidem se Episcopum vniuersalis Ecclesiæ; non tamen Episcopum vniuersalem, eo sensu, quo Ioannes. 19. Secundum: Luciferianum est, velle vnum Episcopum se offerre super alios Episcopos, qui sunt astra cæli. Resp. Lucifer voluit se offerre supra astra cæli, ex mera superbia, non autem ex Dei ordinatione. Luciferum imitatus est Ioannes Constantinopolitanus. At Pontifex Romanus, Petri Successor, id non facit. Imitatur Petrum, cui totius Ecclesiæ cura erat demandata; & ideo totius Ecclesiæ Pastorem & Episcopum merito se vocat: non ex superbia, sed ex Christi institutione. 20. Tertium: Schisma aperit & inducit, qui se vocat vniuersalem. Resp. Ioannes inducebat schisma, quia cum Pontifex Romanus esset Episcopus vniuersalis Ecclesiæ, cui omnes tenebantur obedire, ipse se subduxit ab obedientia, & vocauit se vniuersalem Patriarcham: & sic diuidebat vnitatem Capitis in Ecclesia. Hoc non facit Pontifex. Quærit conseruare vnitatem Capitis: non in varia schismata distrahere. 21. Quartum: Solus Christus est Ecclesiæ Caput vniuersale, & omnes Episcopi sunt Christi membra. Resp. Solus Christus est Caput Ecclesiæ, quoad internum influxum gratiæ. At non Solus est caput, quoad externam gubernationem. In priori officio Capitis non admittit Vicarium; in posteriori admittit. Hoc lib. 1. fuse explicatum est. 22. Quintum: Neque Petrus, neque vllus Apostolus, aut Sanctus Episcopus, vocauit se vnquam vniuersalem. Respondeo. Si de nomine disputas verum est: si de re ipsa, falsum. Nam Petrus re ipsa exercuit officium Pastoris, respectu totius Ecclesiæ: quod etiam fecerunt Successores Petri: Et tamen non vocauerunt se vniuersales, vocati sunt tamen Episcopi seu pastores vniuersalis Ecclesiæ, vt cap. 1. præcedenti in primo priuilegio ostensum est. 23. Sextum: Proprium est Præcursoris Antichristi, superbiendo se cæteris antepone. Resp. Verum est. At Pontifex hoc non facit. Non enim ex superbia, sed ex diuina institutione, cæteris se antepone: Sicut in veteri testamento faciebat Moyses, & reliqui summi Pontifices, Sicut etiam in regno Angliæ facit Rex, & in imperio Imperator. Vterque enim legitimo iure Electionis præfert se aliis. In quo dissimiles sunt Ioanni Constantinopolitano, qui ex superbia, non ex Dei ordinatione se cæteris anteponebat. 24. Septimum: Si in Ecclesia esset aliquis Episcopus vniuersalis, eo sanè in hæresin lapsus, tota caderet, aut macularetur Ecclesia. Resp. Hoc argumentum sumpsisti ex Gregorio l. 4. epist. 32. & l. 9. epist. 29. Qui longè aliter id proponit contra Ioannem Episcopum Constantinopolitanum. Et supponit hæc duo principia. 1. Quod multi Episcopi Constantinopolitani in hæresin lapsi sint, vt Nestorius, Macedonius, & plures alij. 2. Quod is, qui vocat se Episcopum & Sacerdotem vniuersalem, eo sensu, quo Ioannes vocabat se vniuersalem, significet se solum esse Episcopum & Sacerdotem; & reliquis omnibus derogat nomen, honorem, & auctoritatem Episcopalem ac Sacerdotalem. Ex vtroque sic argumentatur: Si Nestorius aut Macedonius fuisset Episcopus & Sacerdos vniuersalis, sequeretur totam Ecclesiam fuisse lapsam, quando ipse lapsus est. Quæ consequentia bona est, suppositis illis principiis,

A quæ iam posita sunt. Tunc enim censetur labi, vel periclitari Ecclesia, quando nullus in eo manet Sacerdos aut Episcopus. At labente Episcopo vniuersali, qui solus vult haberi Sacerdos & Episcopus, nullus amplius manet Episcopus aut Sacerdos. Ergo labente tali Episcopo, censetur labi tota Ecclesia.

25. In hoc argumento plus roboris est, quàm in isto: Si Rex laberetur in hæresin, totum regnum periclitaretur. Nam etiam si Rex laberetur, adhuc superessent Episcopi & Sacerdotes Catholici, qui populum in fide retinerent. At labente Episcopo vniuersali, nullus superest Episcopus aut Sacerdos Catholicus, qui possit populum instruere. Nec ad Romanum Pontificem potest hoc argumentum applicari. Primum, quia Gregorius supponit Romano Pontifici dictum esse, quod Petro dictum est: *Ego rogauis pro te, vt non deficiat fides tua* (l. 4. Epist. 32.) Secundò, quia Romanus Pontifex non dicit se vniuersalem Episcopum, id est, non dicit se solum esse Episcopum, derogando aliis nomen, honorem, & auctoritatem Episcopalem. Vnde etiam ex hac parte (posito, sed non concesso, quod possit fieri hæreticus) non sequeretur, labente Pontifice, totam Ecclesiam periclitari. Nam illo labente, adhuc superessent multi Episcopi & Sacerdotes, qui Ecclesiæ prospicerent, donec nouus eligeretur Pontifex.

V. OBIECTIO.

Ex Conciliis Oecumenicis.

26. **O**biectis duo cõcilia Oecumenica, secundum & quartum, id est, Constantinopolitanum & Chalcedonense, quæ declararunt Episcopum Constantinopolitanum Romano Pontifici in potestate & priuilegiis parem esse. Respondeo. Falsum est. Nam in Concilio Constantinopolitano c. 5. iuxta primam editionem sic legimus: *Constantinopolitana civitatis Episcopum habere oportet Primatus honorem post Romanum Episcopum, propterea quod sit nona Roma.* Vel, vt habet altera editio: *Constantinopolitanus Episcopus habeat priores honoris partes post Romanum Episcopum, eo quod sit ipsa nona Roma.* In quocanone solum decernitur, vt Episcopus Constantinopolitanus habeat præcipuam dignitatem post Episcopum Romanum, non autem, vt habeat parem dignitatem cum Episcopo Romano. Itaque hoc decretum factum est in fauorem Episcopi Constantinopolitani, non respectu Pontificis, sed respectu aliorum Episcoporum, præsertim Alexandrini & Antiocheni, qui cum illo certabant de honoris prærogatiua. Et definitum, vt post Pontificem, qui semper supremus in Ecclesia habitus est, proximū locum teneret Constantinopolitanus, non autem Alexandrinus aut Antiochenus. 27. Ex Concilio Chalcedonensi, act. 15. citas canonem 28. in quo statuitur, *Constantinopolin aequalibus cum Roma priuilegiis frui debere.* Sed frustra. Nam canon ille clandestinus & subreptitius est, quem Legati Pontifices nunquam approbarunt. De hoc vide Baroniū Tom. 6. Annaliū, An. Christi. 451 Bell. lib. 2. de Pontif. c. 18. Et Notationem quæ habetur to. concil. ad finem 15. actionis Chalcedonensis, quæ sic habet: *Meminerit eadem dilector canonem hunc 28. de Constantinopolitani Episcopii priuilegiis & eminentia prorsus reiectum esse a Leone sanctissimo Pontifice Romano, vt ex multis eius supra excusis literis perspicue videre licet. Et ceritè, conatum est etiam Anatolius ipse Constantinopolis Antistes, qui callide à Patribus Chalcedonensis Synodi, canonis huius promulgationem impetrauerat, reclamantibus Romani Pontificis Leonis Legatis & Vicariis, intra pristinos se limites tenere & ab insauis ambitionis consiliis animum renouare.*

VI. OBIECT.

VI. OBIECTIO.

Ex Episcopis Asianis.

28. **S**extò obiicis: Polycrates Episcopus Asianus, & Irenæus resisterunt Victori Papæ, Asiaticas Ecclesias excommunicanti. Resp. In facto Victoris duo spectanda sunt. 1. Potestas excommunicandi. 2. Causa excommunicationis. Igitur Polycrates & Irenæus non negarunt Victorem Papam habere potestatem excommunicandi Episcopos Asiæ (vt bene notat Baronius to. 2. Annalium Ann. Christi 198. & patet ex eo, quod supra ostensum est, Põtificem posse excommunicare Episcopos, Reges, & Imperatores, si fuerint cõrumaces) sed negarunt causam excommunicationis fuisse sufficientem, & ideo illi resisterunt. Causa excommunicationis erat hæc. Post longam controuersiam de celebratione Paschæ, an deberet celebrari, cum Iudæis 14. die primi Mensis, siue dies esset Dominicus, siue non; an verò die tantum Dominico; tandem definiuit Victor, celebrandum esse die tantum Dominico. Et voluit, vt in Asia seruaretur hoc ipsius decretum: Asiani non volebant seruare. Igitur à Pontifice excommunicati sunt. Pontifici resisterunt Polycrates & Irenæus, asserentes, nihil aliud hoc esse, quam turbare Ecclesiam. Necesse legitimam causam excommunicationis: In Asia semper celebratum fuisse Pascha die 14. primi Mensis: hanc consuetudinem mutari non debere.

29. An autem Victor habuerit sufficientem causam, nec ne, iam nõ disputo. Si habuit, immeritò reprehensus est à Polycrate & Irenæo. Si non habuit, reprehendi potuit cum debita modestia, sicut Petrus à Paulo reprehensus est. At hoc non derogat ipsius potestati aut iurisdictioni. Nam etiam Rex potest reprehendi à consiliario vel Principe, salua ipsius corona & auctoritate. Vide quæ dicta sunt lib. 2. c. 7. §. 38. & seqq.

VII. OBIECTIO.

Ex Cypriano.

30. **S**eptimò obiicis. Cyprianus l. 3. Epist. 3. ad Cornelium, nõ patitur se esse inferiorem Romano Pontifici, sed ei se penitus parem facit. Nam cum Cyprianus excommunicasset quosdam Clericos, qui postea Romam confugerunt ad Pontificem, & ab eo recepti sunt in communionem: ægrè id tulit Cyprianus, & scribit Pontificem id facere non potuisse: atque ex tali facto solere schismata in Ecclesia oriri, quando vnus Episcopus immiscet se negotio alterius.

31. Hoc probas ex verbis Cypriani, qui loco citato sic scribit: *Neque enim aliunde hæreses oborta sunt, aut nata schismata, quam inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur. Nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur, cui si secundum magistreria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersus Sacerdotum Collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum, iudicem se non iam Episcopi, sed Dei faceret. Nemo dissidio unitatis Christi Ecclesiam scinderet. Nemo sibi placens ac tumens, seorsim foris, nouam hæresin conderet. Vbi per Sacerdotem Dei, qui vnus in Ecclesia fungitur officio iudicis vice Christi, ais intelligi vnūquemque Episcopum in suo Episcopatu.*

32. Deinde in progressu sic pergit Cyprianus: *Nam eum statutum sit omnibus nobis, & equum sit pariter ac iustum, vt vnus cuiusque causa illic audiatur, vbi est crimen*

A *admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit ascripta, quã regat vnusquisque, & gubernet, ratione sui actus Domino redditurus, oportet vsque eos, quibus præsumus, non circũcircumfari, nec Episcoporum concordiam coherentem subdola & fallaciter meritate collidere, sed agere illic causã suã, vbi & accusatores habere, & testes sui criminis possint: nisi paucis desperatis & perditis minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa constitutorum, qui iam de illis iudicauerunt, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis vinculam, iudicij sui nuper grauitate damnarunt. Iam causa eorum cognita est: iam de eis dicta sententia est. Vnde concludis, non esse minorem auctoritatem Episcoporum Africæ, quàm Romani Pontificis, in iudicio Ecclesiastico: ac proinde, qui ab aliquo Episcopo Africæ excommunicati sunt, non debere à Romano Pontifice admitti in communionem.*

B 33. Resp. Prius testimonium Cypriani contra te est. Nam ibi expresse docet, ideo in Ecclesia nasci hæreses & schismata, quia non obtemperatur Sacerdoti, id est, Pontifici, qui vnus in tota Ecclesia constitutus est, vt loco Christi sit Iudex omnium controuersiarum fidei. Quod alijs quidem verbis, sed eodem sensu clarissimè docet in lib. de Simpl. Præl. seu de vnitae Ecclesiæ, vbi quærens, quare in Ecclesia nascantur hæreses & schismata, sic respondet: *Hoc eo fit, fratres dilectissimi, dum ad veritatis originem non reditur, nec Caput queritur & c.* quem locum fuse explicaui lib. 2. c. 7. obiect. 1.

34. Circa posterius testimonium, tria discutienda sunt. 1. Quod sit illud statutum, de quo loquitur Cyprianus. 2. Qui sint illi pauci desperati & perditii, quos ait ab Episcopis damnatos esse. 3. Quo sensu intelligendum sit, quod ait: *Nisi minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa.*

Est igitur prima quæstio, de quo statuto loquatur Cyprianus? Resp. Vel loquitur de statuto Fabiani Papæ, vel de aliquo simili, quod ex illo desumptum est. Statutum Fabiani habetur in Epistola ipsius tertia ad Hilariũ Episcopũ his verbis: *Peregrina vero iudicia salua in omnibus Apostolica auctoritate, generali sanctione prohibemus: quia indignũ est ab externis vt iudicetur, qui prouinciales, & à se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatũ. Vnde oportet, si aliquis Episcoporum super certis accusetur criminibus, vt ab omnibus audiatur, qui sunt in Prouincia Episcopis, quia non oportet, accusatũ alicubi, quàm in foro suo audiri. Et paulò post: Sæpe ibi causa agatur, vbi crimen admittitur. Et iterũ: Placuit etiã, vt si Episcopus appellauit ad Apostolicam Sedem, id statueretũ, quod eiusdem Sedis Pontifex statuerit. Habetur hæc epistola to. 1. Concil. in decretis Fabiani Papæ. Ex hoc statuto colliguntur hæc duo. 1. Causã vnus cuiusque debere illic audiri & iudicari, vbi admissum crimen est. 2. Licere tamen appellare ad Pontificem Romanũ tanquam ad supremum in Ecclesia iudicem. Quod tibi contrarium est.*

35. Altera quæstio est, Qui sint illi pauci desperati & perditii, quos ait Cyprianus ab Episcopis Africanis legitimè damnatos esse? Resp. Sunt quinque schismatici Pseudoepiscopi, Priuatus, Felix, Iouinus, Maximus, Repostus, qui propter adulteria, stupra, & nefanda sacrificia legitimè accusati, & ab Episcopis Catholicis in Africa dånati sunt. De quibus hæc scribit Cyprianus in epistola citata. 1. Quòd Fortunatũ creauerint Pseudoepiscopum, contra Cyprianum, qui erat legitimus Episcopus. 2. Quòd Felicissimum Romã miserint ad Cornelium Papam: non appellandi causa, sed fallendi & mentiendi. Dicebant enim Fortunatũ legitimè electũ esse Episcopum à viginti quinque Episcopis, quod erat falsũ, cum non fuerit electus, nisi à quinque Pseudoepiscopis. Dicebant Cyprianũ non esse legitimum Episcopũ. Hæc & similia dicebant, vt à Cornelio Papa reciperentur ad communionem Sedis Apostolicæ, & Cyprianum cum alijs Episcopis facerent suspectum

apud Pontificem. Sciebant enim, se pro hæreticis vel schismaticis habendos, si Apostolica Sedis communionem carerent. De hac ipsorum fraude conqueritur Cyprianus. Vnde colligo hæc tria. 1. Cyprianum non negare, quin liceat appellare ad Pontificem, si appellatio sit iusta & legitima. 2. Reprehendere tamen mendacem ac fraudulentam appellationem. 3. Non solum Cyprianum, sed etiam aduersarios ipsius agnoscere Pontificem esse supremum iudicem in Ecclesia, quia certò persuasum habent, se non habendos pro hæreticis, si cum illo ad communionem admittantur.

36. Tertia quæstio, quo sensu intelligendum sit, quod Cyprianus ait: *Nisi minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa constitutorum?* Respondeo. Non debet sic intelligi, quasi non sit minor auctoritas Episcoporum Africa, quàm Romani Pontificis, in iudicio Ecclesiastico, vt tu putas. Nam si ab Episcopis licet appellare ad Pontificem; necesse est, minorem esse Episcoporum, quàm Romani Pontificis, auctoritatem. Debet ergo sic intelligi, quod non sit minor auctoritas Episcoporum in Africa, quam in Gallia & alijs Prouincijs. Vt hic sit sensus: Fabianus Papa generationem statuit, vt si quis Episcopus accusetur super certis criminibus, audiatur ab omnibus Episcopis, qui sunt in Prouincia, vbi crimina commissa sunt. Hoc statutum tam debet intelligi de Episcopis Africa, quàm aliarum Prouinciarum. Si ergo, vigore huius statuti, permiffum est Episcopis aliarum Prouinciarum iudicare Episcopum de criminibus in propria Prouincia commissis; etiam Episcopis Africa id permiffum est. Nam horum auctoritas non est minor, quàm aliorum. Hanc explicationem confirmant illa verba Cypriani, *Nam cum statutum sit omnibus nobis*, id est, cum statutum Fabiani pettineat æquè ad omnes Episcopos, &c.

37. Iterum obiicit ex eodem: Cyprianus facit se patrem Stephano Pontifici in Ecclesia vniuersali gubernanda. Nam lib. 3. epist. 13. sic Stephanum alloquitur: *Cui rei nostrum est consulere & subuenire, frater charissime, qui diuinam clementiam cogitantes, & gubernanda Ecclesia libram tenentes, sic censuram vigoris peccatoribus exhibemus, vt tamen lapsis erigendis, & curandis vulneratis, bonitatis & misericordie diuina medicinam non denegemus. Quapropter facere te oportet plenissimas literas ad Coepiscopos nostros in Gallijs constitutos, &c.* Hic vim facis in eo, quod dicit Cyprianus, *Qui gubernanda Ecclesia libram tenentes*. Ex quo deducis, æquè Cyprianum ac Pontificem fuisse totius Ecclesie gubernatorem.

38. Respondeo. Cyprianus rogat Stephanum Papam, vt scribat literas ad Episcopos Gallie, & ipsis Pontificia auctoritate denunciaret, vt Marcianum Episcopum Arelatensem, propter hæresin Nouatianam, deponant ab Episcopatu, & alium in locum eius substituant. Et simul insinuat hæc duo. 1. Se id rogare ex pio affectu erga Ecclesiam, ne illa detrimentum patiatur. 2. Cum ipse per se, & sua auctoritate, non possit Episcopis Gallie id denunciare; rogare se, vt Pontifex id faciat, cui omnes Episcopi subiecti sunt. Alioqui, si ipse potuisset per se præstare, quid necesse erat confugere ad Pontificem?

39. Hunc sensum colligo ex ipsis Cypriani verbis. Sic enim incipit: *Faustinus collega noster Lugduni consistens, frater charissime, semel atque iterum mihi scripsit, significans ea, qua etiam vobis scio utique nuntiata, tam ab eo, quam à ceteris Coepiscopis nostris in Prouincia constitutis, quod Marcianus Arelate consistens, Nouatiano se coniunxerit, & à Catholica Ecclesia unitate disunxerit, &c. Cui rei nostrum est consulere, &c.* Ecce, iam omnes Episcopi Gallie scripserant Pontifici, vt succurreret. Et vnus ex illis, Faustinus nomine, scripserat etiam Cypriano, vt Pontificem sui officij moneret. Sed qua-

re omnes scripserant Pontifici? Quare ipsi per se non deponerent Marcianum ab Episcopatu, & alium substituerent? Quia sciebant se sua auctoritate id non posse, sed auctoritate Pontificis, cui omnes Episcopi subiecti sunt. Et ideo Faustinus etiam petebat à Cypriano, vt Pontificem instigaret. Quod & fecit Cyprianus his verbis: *Quapropter te facere oportet plenissimas literas, ad Coepiscopos nostros in Gallijs constitutos, ne ultra Marcianum peruicacem & superbum, & diuina pietatis ac fraternæ salutis inimicum, collegio nostro insultare patiantur. Et infra: Dirigantur in Prouinciam, & ad plebem Arelate consistentem à te litera, quibus obstat Marciano, alius in locum eius substituat. Quasi dicat: Neque ego, neque Episcopi Gallie possunt id præstare. Tui id officij est: ideo ad te confugimus. Vides, Marce Antoni, Cyprianum tibi iterum aduersari.*

VIII. OBIECTIO.

Ex Firmiliano Episcopo.

40. **O**ctauid obiicit: Firmilianus Episcopus Cæsareæ Cappadocie non agnouit Stephanum Pontificem pro Capite Ecclesie, sed illum contempsit. Nam in Epistola ad Cyprianum scripta grauius inuehitur in Pontificem: Et inter cætera sic illum alloquitur: *Volentibus viuere, causa mortis fuisti, & insuper indignaris. Vide qua imperitia reprehendere audeas eos qui contra mendacium pro veritate nituntur. Et infra: Nisi quod imperitos, etiam animosos atque iracundos esse manifestum est: dum per inopiam consilij & sermonis, ad iracundiam facile versuntur, vt de nullo alio magis, quàm de te dicat scriptura diuina, Prou. 19. Homo animosus parit lites, & vir iracundus exaggerat peccata. Lites enim & dissensiones quantas parasti per Ecclesiam totius mundi: peccatum verò quàm magnum tibi exaggerasti, quando te à tot gregibus scidisti?* Et multa alia in eundem sensum. Ex quibus colligis, Firmilianum non agnouisse Pontificem pro suo Primatu, seu Ecclesie gubernatore.

41. Respondeo. Firmilianus tunc fecit, quod tu nunc facis. Offensus erat Pontifici, sicut tu es. Et ex illa offensa, multis conuitijs proscindebat Stephanum, sicut tu proscindis Paulum. Itaque argumentum, quod sumis ex Firmiliano, tanti valet, quanti hoc, quod ex te sumo: Marcus Antonius, ex priuato odio, non agnoscit Pontificem pro Capite Ecclesie: Ergo Pontifex non est Caput Ecclesie. Facessant huiusmodi ineptie. Porro causa, cur Firmilianus tam acerbè scripserit in Pontificem, hæc est. Cyprianus cum multis Episcopis Africa contendebat Baptismum ab hæreticis collatum, non esse validum, ac proinde baptizatos ab hæreticis, quando redeunt ad Ecclesiam Catholicam, esse rebaptizandos. Hanc sententiam sequebatur Firmilianus cum alijs Episcopis Cappadocie, Sicilia & Galatie: qui omnes in Synodo Iconij habita, statuerunt, nihil eorum, quæ ab hæreticis sunt, ab Ecclesia Catholica recipiendum esse: Non Baptismum, non ordinationem, non manuum impositionem, non alia similia. Hoc patet ex Epistola Firmiliani iam citata, vbi sic scribit: *Planè, quoniã quidam de eorum baptismo dubitant, plurimi simul conuenientes in Iconio, diligentissimè tractauimus & confirmauimus, repudiandũ esse omnino baptismum, quod sit extra Ecclesiam constitutum.*

42. Stephanus Pontifex, nixus Apostolica traditione, contrarium decernebat, nempe Baptismũ ab hæreticis collatum, si aliunde non esset defectus, validũ esse: ac proinde baptizatos ab hæreticis non esse rebaptizandos. Quia verò Episcopi, qui fuerant in Synodo Iconiensi, pertinaciter persistebant in sua opinione, à Stephano

à Stephano excommunicati sunt, (apud Eusebium l. 7. c. 4.) Hoc ægrè ferens Firmilianus, strinxit calamū, & epistola ad Cyprianum missa, multis calumniis bonum Pontificem infectatus est: eoque liberius id fecit, quòd sciret Cyprianum esse in eadem secum opinione, & Pontifici in hoc puncto aduersari.

43. Hæc est historia rei gestæ. In qua tria certa sunt. 1. Cyprianum & Firmilianum cum aliis Episcopis, in illa controversia de Baptismo hæreticorum errasse, quòd etiam te fateri necesse est. 2. Eosdem peccasse, quòd non voluerint Stephano Pontifici obedire: vt de Cypriano scribit August. lib. 1. contra Donatist. c. 18. & alibi. 3. Non tamen peccasse contra fidem, sed contra obedientiam. Nam Stephanus Papa non definiuerat illam controversiam, tanquam de fide: Sed solùm præceperat, vt non rebaptizarentur hæretici, vt fatetur ipsemet Cyprianus in epistola ad Pompeium.

IX. OBIECTIO.

Ex Episcopis Orientalibus in Concilio Antiocheno.

44. **N**ond obiectis: Episcopi Orientales in Concilio Antiocheno, duplici de causa restiterunt Iulio Pontifici. 1. Quòd ipsos Romam citasset. 2. Quòd Athanasium ad se confugientem, qui in Synodo Orientali fuerat damnatus, absoluisset, & suæ Sedi restituisset. In vtroque dicebant illum vrsupasse plus autoritatis, quàm debebat. Vnde etiam can. 12. statuerunt, vt maior debeat esse Synodus, quæ absoluit, quàm fuerat illa qua damnauit. Insinuantes Athanasium, si legitimè vellent absolui, non debere quærere absolutionem ab vno Episcopo, qualis erat Iulius, sed ab aliqua Synodo maiori, quam fuerat illa in qua erat damnatus. Hæc omnia probas ex Epistola Iulij, quam scripsit ad Orientales.

45. Respondeo. Hæc obiectio magis te premit, quàm nos. Tu obijcis Episcopos Orientales, inter quos erant triginta sex Ariani. Ego vicissim obijcio Athanasium & Iulium, qui erant sincerissimè Catholici. Obiectio tua est hæc: Episcopi Orientales, qui magna ex parte erant Ariani, restiterunt Iulio: ergo non habebant illum pro Capite Ecclesiæ. Mea est hæc: Athanasius vir doctissimus & sanctissimus, ab Episcopis Orientalibus appellauit ad Pontificem, tanquam ad legitimum Iudicem: ergo agnouit illum pro legitimo Iudice. Item, Iulius absoluit Athanasium, & citauit Episcopos Orientales: Ergo agnouit se habere potestatem hoc faciendi. Videamus nunc, tua an mea obiectio plus momenti habeat. Tua fundatur in facto Ariatorum: mea in facto sanctissimorum Patrum. Tu Tredecim Episcopis hæreticis: Ego credo Episcopis Catholicis. Credo, inquam, Athanasio, de quo testatur D. Thom. (1. p. q. 67. art. 3.) quòd nunquam in doctrina fidei errauerit. Credo Iulio Pontifici, à quo ipsi Ariani veniam deprecati sunt, vt fatetur Athanasius Apolog. 2. contra Arianos, his verbis: *Ariani victi à veritate, veniam scriptis literis à Iuliano Romano Pontifice poposcerunt, & ad nos pro pace epistolas misere.*

X. OBIECTIO.

Ex Athanasio.

46. **T**ria obiectis ex Athanasio. Primò, quòd totam dignitatem Romanæ Ecclesiæ in eo posuerit, quòd esset Sedes Apostolica. Secundò, quòd

commemorans impudentiam cuiusdam Eunuchi, non veriti præsentiam Liberij Pontificis, dixerit, *Oblitus sui, quòd coram Episcopo staret.* Si putasset, inquit, Pontificem esse Vicarium Christi, dixisset, *oblitus sui, quòd coram Vicario Christi, coram Vice-Deo staret.* Tertio, quòd Orat. 1. contra Arianos, recensens præcipuos Scriptores sui temporis, non ponat primo loco Romanos Pontifices.

47. Respondeo. Prima obiectio contra te est. Nam ex eo, quòd Romana Ecclesia est Sedes Apostolica, habet Apostolicam dignitatem. Et sicut in illa Sede Apostolica primus omnium sedit Petrus, qui erat Vicarius Christi, sic post Petrum, in eadem sedit Pontifex, Successor Petri cum pari potestate. Itaque Athanasius non potuit maiorem laudem tribuere Romanæ Ecclesiæ, quàm dicendo, Sedem Apostolicam esse.

48. Altera obiectio puerilis est. Nam sicut rectè dicimus: Oblitus sui, quòd coram Deo, vel coram Rege staret: Ita rectè dicimus: Oblitus sui, quòd coram Episcopo staret. Neque necesse est, omnes titulos, qui alicui debentur, semper exprimere. Alioqui semper dicendum esset: Oblitus sui, quòd coram Deo Optimo Maximo, infinito, æterno, immenso, omnipotente staret: Vel, quòd coram Rege Serenissimo, potentissimo, inuictissimo, mansuetissimo staret. Quòd ridiculum est. Habent isti tituli suum locum; sed non semper vrsupandi sunt. Addo, Athanasium alibi non neglexisse titulos, qui Romano Episcopo debentur. Nam Apolog. 2. contra Arianos, vocat, *Romanum Pontificem.* In epist. ad Marcum, *Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis, atque vniuersalis Ecclesiæ Papam.* Et in epist. ad Felicem II. *Beatissimum Patrem.* Et alibi aliter.

49. Tertia obiectio est similis præcedenti. Nam qui recenset præcipuos scriptores sui temporis, non semper debet habere rationem dignitatis personarum, sed aliquando etiam doctrinæ, vel ætatis, vel famæ & existimationis, vel librorum qui ab vnoquoque editi sunt. Et tu, Antoni, si hoc tempore texeres Catalogum scriptorum huius seculi, quem primo loco ponendum statueres? An Regem Angliæ, quia Rex est? Liceret quidem. Sed cur non similiter liceat præponere vel Baroniū, propter cognitionem historiæ: vel Bellarminum, propter doctissimos controuersiarum tomos, qui toto orbe notissimi sunt: vel Christophorum Clauium, ob insignem peritiam rerum Mathematicarum: in quibus excelluit, vel aliquem alium in suo genere celeberrimum?

XI. OBIECTIO.

Ex Basilio.

50. **E**X Basilio epist. 77. ad Occidentales, producis hæc verba: *Sine Caput vos ipsos Ecclesiæ vniuersalis reputatis, non potest dicere pedibus caput, Non est mihi opus vobis, siue in reliquiū vos Ecclesiasticorum membrorum ordinem locatis, non potestis nobis dicere, qui in eodem vobiscum corpore constituti sumus, Non estis nobis necessarij. Nam & manus mutuam inter se operam necessariam habent, & pedes inuicem sese firmant, & oculi per concordiam habent, quòd obiecta clarè & dilucidè apprehendunt. Nos quidem vestram imbecillitatem agnoscimus, & vestram auidè concordiam requirimus.* Hæc verba interpretaris ironicè à Basilio dicta esse, contra factum Pontificis, hoc sensu. Siue, vt vos vanè prætenditis, estis Caput; siue, vt est veritas, membra cum aliis, debetis nobis ex charitate succurrere. Respondeo. Basilius non scribit ironicè, sed feridè. Scribit autem Damaso Pontifici Romano, & aliis Episcopis

Occidentalibus. Et quidem ad Damasum referri debent illa ipsius verba: *Sine Caput vos ipsos vniuersalis Ecclesie reputatis.* Ad reliquos vero Episcopos ista: *Sine in reliquum vos Ecclesiasticorum membrorum ordinem locatis.*

51. Sed iterum sic vrges: Basilius epist. 50 ad Athanasium data, laudat Meletium Antiochenum, & dicit dignum esse, qui præsint vniuerso Ecclesie corpori. Hoc non diceret, si putaret Romanum Pontificem præsint vniuerso Ecclesie corpori; alioqui iniuriam illi faceret, præsintendo illi Meletium Antiochenum. Et maxime vrges illam particulam, qua vtitur Basilius: *Vt vniuerso, vti ita dicam, Ecclesia corpori ipse præsint.* Quid sibi vult illud, *Vt ita dicam?* Hoc vult, inquis, in Ecclesia talem præsintem non dari.

52. Respondeo. Tria dicit Basilius. Primo, Ecclesiam Orientalem in varias partes dissectam esse. Quod verissimum est. Nam alia pars erat Arianorum: Apollinaristarum: alia Catholicorum, qui rursus inter se erant diuisi. Et alij quidem adhærebant Meletio (inter quos Basilius) alij Paulino. Secundo dicit, Meletium fore aptissimum, qui inter partes concordiam & pacem constituat, & omnes ad vnitatem redigat. Tertio, totum Orientem optare, vt Meletius præsint vniuerso corpori Ecclesie Orientalis. Itaque ista particula, *Vt ita dicam*, non significat, nullum dari, qui præsint vniuerso corpori Ecclesie, (quia constat Pontificem præsint) sed significat, se non loqui de vniuerso corpore Ecclesie absolute, sed de vniuerso corpore Ecclesie Orientalis.

XII. OBIECTIO.

Ex Nazianzeno.

53. **N**azianzenus, inquis, in orat. funebri in Basilium, commemorans turbas in Basilium excitatas, facit etiam Occidentales Episcopos earum auctores, vel saltem cooperatores. Verba Nazianzeni sunt hæc: *Aderant & ex Occidentalibus Episcopis quidam, qui Ecclesias, quotquot essent orthodoxe, ad se pertraherant.* Hinc ita concludis: Si Romana Ecclesia erat primum Caput Occidentalium, & Domina cæterarum omnium Ecclesiarum, cur arte & officiis, Orientales Ecclesias ad se trahit & allicit? Hoc erat Primum artificio sibi comparare, non exercere.

54. Respondeo. Non intelligis quæ dicis. Historia rei gestæ sic habet. Cæsarea in Cappadocia vacabat sedes Archiepiscopalis. Cæsarienses petebant Basilium. Basilius fugit. Interea per vim electus & creatus est Eusebius. Egredere hoc tulerant Monachi, quibus præerat Basilius, qui maluissent Basilium creari Episcopum, non Eusebium. Ob hanc causam Eusebius fuit offensus Basilio. Cum hoc aduerterent Monachi, moliti sunt facere defectionem ab Eusebio. Quod erat illis facile ob tres causas, quas Nazianzenus loco citato commemorat. 1. Quia Basilius, cuius causam agebant Monachi, erat magni nominis & estimationis apud populum. 2. Magna pars populi erat aliena ab Eusebio, tanquam non legitime electo. 3. Eodem tempore erant ibi Episcopi Occidentales, Eusebius Vercellensis, & Lucifer Calaritanus, qui propter fidem Catholicam à Constantio Imperatore Arianò fuerant in exilium missi, & post mortem Constantij, liberati ab exilio, venerant in Cappadociam, ibique auctoritate Liberij Papæ, reformabant Ecclesias Arianas, & Catholicas in fide conseruabant. Illi igitur adhærebant meliori parti factionis. Hæc omnia patent, partim ex Nazianzeno, loco citato, partim ex

A Baronio, to. 3. & 4. Annaliū, Anno Christi 360. & seqq. 55. Hinc sequitur. 1. falsum esse, quod tu asseris, Episcopos occidentales fuisse vel auctores, vel cooperatores turbatum, quæ in Basilium erant excitata: Non enim agebant contra Basilium, sed contra Eusebium. 2. Nullam esse hanc tuam consequentiam: Episcopi Occidentales, auctoritate Romani Pontificis, pertraherant ad se Ecclesias Orthodoxas, ne inficerentur: Ergo Romanus Pontifex non habebat Primum totius Ecclesie. Hæc melior est: Romanus Pontifex per suos Legatos fuit sollicitus de Ecclesiis Orientalibus, vel ad fidem reducendis, vel in fide confirmandis: Ergo putauit ad se pertinere curam illarum Ecclesiarum.

XIII. OBIECTIO.

Ex Hieronymo & Damaso.

56. **H**ic multa obiicis. Primo, quod Hieronymus præfatione in Euangelia, nullum alium titulum tribuerit Damaso Pontifici, quam *Summi Sacerdotis.* At omnes Episcopi vocantur summi Sacerdotes apud Hieron. lib. contra Luciferianos, & lib. de ordinibus Ecclesiasticis. Ergo nihil peculiare agnouit in Pontifice, præ aliis Episcopis. Resp. Mirus disputator es. Paulo antè sic concludebas: Athanasius Pontifex vocatur Episcopum: Ergo. Nunc sic Hieronymus Pontificem vocat summum Sacerdotem: Ergo. Sed quid ergo? Dicat: Ergo Marcus Antoni inepitè disputat. Quasi verò, qui Pontificem vocat Episcopum aut summum Sacerdotem, per hoc neget, esse Caput totius Ecclesie. Etiam Christus in Scriptura vocatur Episcopus & Sacerdos, (1. Pet. 2. 25. & Hebr. 7. v. 11.) An ideo concludes, non esse Caput Ecclesie? Nihil minus. Imò & Caput Ecclesie, & Episcopus, & Sacerdos est. Non enim pugnant hæc inter se. Nec vnum derogat authoritati alterius. Deinde falsum est Hieronymum omnes Episcopos vocare summos Sacerdotes. Certè in lib. contra Luciferianos, quem tu citas, id non inuenio. Alter liber de ordinibus Ecclesiasticis, quæ adducis, nõ est Hieronymi, sed alterius, vt bene obseruauit Erasmus in censura, & Cardinalis Bellarminus in lib. de Script. Ecclesiasticis. 57. Secundo obiicis: Hieron in Epist. 85. ad Euagriū sic scribit: *Nec altera Romane urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbare nationes, vnum Christum adorant, vnam obseruant Regulam veritatis. Si auctoritas queritur, orbis maior est urbe. Vbi cunque fuerit Episcopus, siue Roma, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegi, siue Alexandria, siue Thanis, eiusdem meriti, eiusdem est & Sacerdotij.* Hæc verba, inquis, plurimum pugnant cum Papatu Romano. Et qui hæc nunc diceret, statim Romæ hæreticus conclamaretur, & patibulis destinaretur.

58. Respondeo. Non pugnant cum Papatu. Nec Hieronymus ibi loquitur de Papa, sed de Diaconis Ecclesie Romanæ, qui quod pauciores & ditiores essent, quæ Sacerdotes & Episcopi, per quendam abusum, absente Pontifice volebant illis præferri. Cõtra hunc abusum disputat Hieronymus. Et sic argumentatur: Quod fit in omnibus Ecclesiis orbis Christiani, debet etiam Romæ fieri: At in omnibus Ecclesiis Presbyteri præferuntur Diaconis: Ergo etiam Romæ id debet fieri. Nec diuitiarum in hac re habenda est ratio. Hic sensus colligitur ex ipso Hieron. Sic enim scribit: *Audio quendam in cantu erupisse recordiam, vt Diaconos Presbyteris, id est, Episcopis, anteferet.* Deinde post verba, à te citata, sic pergit: *Potentia diuitiarum, & paupertatis humilitas, vel*

vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit. Et infra: Caterum; etiam in Ecclesia Roma, Presbyteri sedent, & stant Diaconi: licet paulatim incrementibus vicis, inter Presbyteros, absente Episcopo, sedere Diaconum viderim: & in domesticis conuiciis, benedictiones presbyteris dare, Disceant, qui hoc faciunt, non se recte facere, & audiant Apostolos: Non est dignum, ut relinquentes verbum Dei, ministremus mensis. Sciant, quare Diaconi constituti sint. Legant Acta Apostolorum: recordentur conditionis suae. Et caetera, quae sequuntur.

59. Igitur obiectio, quam facis ex hoc loco Hieronymi, talis est: Diaconi Romanae Ecclesiae, per abusum praeferebant se Presbyteris, quod non debebant facere, quia in aliis Ecclesiis Christiani orbis, Presbyteri praeferebantur Diaconis: Ergo Pontifex Romanus non habet Primatum Ecclesiae. Vel certe talis: Orbis Christianus maior est vrbe Roma: Ergo Romanus Pontifex non est Caput Ecclesiae: Vel talis: Ecclesia Romana non adorat alium Deum, nec obseruat aliam regulam veritatis, quam aliae Ecclesiae per orbem dispersae: Ergo Pontifex non est Caput Ecclesiae. Vel denique talis: Maior est autoritas totius Ecclesiae, quam solius Romanae particularis. Ergo. Omnes hae consequentiae ineptae & Apostolicae sunt.

60. Tertio obicit: Hieronymus ibidem, comparans Ecclesiam Romanam cum Ecclesia, quae erat in Bethlehemi, ait multo augustiorem locum esse, qui Saluatorem mundi, quam qui fratris genuit parricidam. At si Romana Ecclesia esset Sedes Monarchiae Ecclesiasticae, non deberet illi praeferi Bethlehem. Respondeo. Hieronymus non cofert inter se Ecclesias illas, quoad dignitatem & iurisdictionem, de qua nos hic disputamus: Sed quoad sanctitatem locorum, in quibus erectae & fundatae sunt. Et ait, augustiorem esse locum Bethlehemiticum, in quo Christus Sanctus Sanctorum, natus est: quam Romanum, in quo Romulus, parricida fratris, genitus est. Quis hoc negat?

61. Quarto obicit: Hieronymus in Apologia contra Iouinianum, de Damaso Pontifice, qui scripta ipsius contra Heluidium laudauerat, sic scribit: Num vir egregius & eruditus in scripturis, & virgo, Ecclesiae virginis Doctor, aliquid in illo sermone reprehendit? Hic, inquis, non erat locus tacendi de Papatu; sed omnino addidisset, Vicarius Christi, & totius Ecclesiae gubernator, si credidisset hos titulos Pontifici conuenire. Respondeo. Adhuc nescis, Antoni, vbi sit locus tacendi aut loquendi. Hieronymus volebat ostendere librum suum, quae scripserat contra Heluidium de perpetua Beatae Mariae virginitate, a Damaso, tanquam viro docto, lectum & approbatum esse. Nec quicquam in eo reperit, quod scripturis diuinis esset contrarium. Quid hic opus erat mentionem facere de iurisdictione?

62. Quinto obicit: Damaso Pontifex apud Ambrosium, Epistol. 79. fatetur se inferiorem esse Concilio Capuensi, dum non audeat iudicare causam Bonosi Episcopi, quae a dicto Concilio iudicanda ei fuerat commissa. Respondeo. Causa Bonosi non fuit Damaso iudicanda commissa, vt tu fingis; sed aliis iudicibus, vt patet ex epistola citata, quae sic incipit: Accepi literas vestras (scribit Theophylus & Anysius) quibus vel pro veritate, vel pro modestia, nostram sententiam sciscitari voluistis. Sed cum huiusmodi fuerit Concilii Capuensis iudicium, vt sinuisti Bonoso atque eius accusatoribus, iudices tribuerentur, & praecipue Macedones, qui cum Episcopo Thessalonicensi de eius factis cognoscerent, aduertimus, quod nobis indicandi forma competere non posset. Igitur Concilium Capuense non commiserat Damaso Pontifici, sed aliis iudicibus causam Bonosi cognoscendam & iudicandam, praesertim Macedonibus. Porro inter illos iudices, erant etiam Theophylus & Anysius, vt constat ex

verbis sequentibus: Vestrum est igitur qui hos recepistis iudicium, sententiam ferre de omnibus: Nec refugiendi vel elabendi, vel accusatoribus, vel accusato copiam dare. Vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit.

63. Hinc duo colligo, quae contra te sunt. Vnum est, quod Theophilus & Anysius, qui erant duo ex iudicibus a Concilio Capuensi constitutis, voluerint Damaso Pontifici deferre sententiam iudicandam: Quod non fecissent, nisi agnouissent illum pro supremo iudice, ad quem liceret confugere. Alterum est, quod Damasus non dixerit, se non posse iudicare ex defectu iurisdictionis, vt tu falso interpretaris; sed non conuenire seu congruere, vt ipse iudicet, cum iam alij competentes iudices a concilio designati sint. Quod perinde est, ac si dicat Imperator: Cum Respublica Coloniaensis designauerit certos iudices in causa. N. Baronius, ibi habitantis, non competit, vt ego iudicem. Sic enim seruetur ordo & pax in Imperio. Nam si illi recte iudicauerint, bene quidem: Sin male, ad me potest fieri appellatio. Quid hinc colligis, Antoni? Nihil certe contra nos. Nec plus contra Pontificem, quam contra Imperatorem.

XIV. OBIECTIO.

Ex Socrate.

64. EX Socrate lib. 4. c. 24. profert haec verba: Damaso Liberio in Episcopatus Romani administratione successit. Unde Ecclesia Romana status forte fortuna magnopere conturbatus fuit. Ex quibus colligis haec duo. 1. Quod dixerit illum successisse in administratione, non totius Ecclesiae, sed Romani Episcopatus. 2. Quod dixerit, statum Romanae, non autem vniuersalis Ecclesiae, turbatum esse. Resp. Miseret me tui, si putas huiusmodi nugis, te aliquid lectori persuadere posse. Iam supra dixi, non omnia vbique dicenda aut scribenda esse. Scripsit Socrates; quod re ipsa contigerat. Scripsit, inquam, Damasum successisse Liberio in Episcopatu Romano. Quod verissimum est. Scripsit ex ea successione ortam fuisse aliquam turbationem in vrbe Roma. Quod etiam verissimum est, quia Ursinus seu Ursicinus volebat succedere. Quid opus erat addere, successisse illum in gubernatione totius Ecclesiae? Aut ex ea successione ortam fuisse turbationem in tota Ecclesia? prius fuisset superfluum; posterius falsum. Cum enim constet, eum qui succedit in Episcopatu Romano, succedere etiam in Primatu Ecclesiae; superfluum est expresse hoc addere. Similiter, cum ex successione Damasi non fuerit turbatus totius Ecclesiae status, sed illa turbatio intra urbem Romam se continuerit: falso scripsisset Socrates, si illam turbationem toto orbi Christiano tribuisset.

XV. OBIECTIO.

Ex Ambrosio.

65. EX Ambrosio l. 3. de Sacrament. c. 1. adducis haec verba: Non ignoramus, quod Ecclesia Romana hanc consuetudinem (lauandi pedes post Baptismum) non habeat, cuius typum in omnibus sequimur, & formam. Hanc tamen consuetudinem non habeat, vt pedes lauet. Et paulo post: In omnibus cupio sequi Romanam Ecclesiam: sed tamen & nos homines sensum habemus. Ideo quod alibi rectius seruatur, & nos recte custodimus. Ipsum sequimur Apostolum Petrum, ipsius inhaeremus deuotioni. Ad hoc Ecclesia Romana quid responderet? utique ipse auctor est nobis huius assertionis Petrus Apostolus, qui Sacerdos fuit Ecclesiae Romanae. Haec verba, inquis, destruunt Papatum Romanum.

Respondeo. Vide, ne destruas tuum cerebrum; si ex quolibet velis quodlibet efficere. Certè si ad formam reuocet argumentum, quod hîc latet, erit eiusmodi: Romana Ecclesia non seruat cæremoniam Iorionis pedum, quam seruant aliæ Ecclesiæ: Ergo Pontifex non habet Primatum Ecclesiæ, Concesso antecedente, nego consequentiam. Quomodo probas? non video, nisi prius probes hæc duo. 1. Qualibet cæremonia Ecclesiastica, quæ seruatur in vna Ecclesia, debet etiam in aliis seruari. 2. Si Episcopus Romanus non seruat Romæ aliquam ex cæremoniis Ecclesiasticis, quæ alibi seruatur, non potest habere Primatum Ecclesiæ. Si hæc duo probaueris, circumspiciam de alia responsione.

XVI. OBIECTIO.

Ex Augustino.

66. **H**anc sic proponis: Augustinus lib. de vnico Baptismo contra Petilianum, c. 14. faciens comparationem inter Stephanum Romanum, & Cyprianum Carthaginensem Episcopum, nec non inter ipsas Ecclesias Romanam, & Carthaginensem; ac vllam quidem vmbra ponit Romani Papatus, sed summam æqualitatem. Sæpissimè verò (vt lib. 2. contra Cresconium Grammaticum cap. 37. & lib. de vnitat. Eccles. cap. 12.) vbi singulares Ecclesias commemorat, & ex quibus vniuersalis Ecclesia constatur, Romanam facit vnã ex illis, & singulares omnes Ecclesias membra tantum dicit esse vnus Ecclesiæ toto orbe diffusæ: nullam verò excipit è numero membrorum, vt eam faciat Caput. Hæc tu Antoni. Deinde sic concludis: Romana Ecclesia est membrum, non Caput, teste Augustino: Ergo Episcopus Romæ Ecclesiæ est etiam membrum, non Caput.

67. Respond. Multis modis hîc peccas. Primò, quia Augustinus propriè non instituit comparationem inter Stephanum & Cyprianum; sed solum dicit, illos duos inter se dissentire in controuersia de Baptismo hæreticorum. Verba Augustini sunt hæc: *Duo erant eminentissimarum Ecclesiarum, Romana scilicet & Carthaginensis Episcopi, Stephanus & Cyprianus, ambo in vnitatē Catholica constituti. Quorum Stephanus Baptismum Christi in nullo iterandum esse censebat, & hoc faciētibz grauiter succensebat. Cyprianus autem in heresi vel schismate baptizatos, tanquam non habentes Baptismum Christi, baptizandos in Ecclesia Catholica existimabat. Quid hinc colligis? Nihil ad nostrum propositum.*

68. Secundò, falsum est, Augustinum inter Stephanum & Cyprianum ponere summam æqualitatem. Nam expressè ait, Stephanum statuisse pœnam excommunicationis in omnes qui baptizatos ab hæreticis rebaptizarent. *Cum ergo Stephanus, inquit, non solum non rebaptizaret hæreticos, sed etiam hoc facientes, vel videret, decernentes, excommunicandos esse censeret, sicut aliorum Episcoporum, & ipsius Cypriani litteræ ostendunt, tamen cum eo Cyprianus in vnitatis pace permansit.* At hinc sequitur, Stephanum habuisse potestatem excommunicandi alios Episcopos, quam Cyprianus non habuit.

69. Tertio falsum est, Augustinum sæpissimè, & præsertim duobus locis à te citatis affirmare omnes Ecclesias particulares esse membra vnus Ecclesiæ toto orbe diffusæ. Vno tantum loco id affirmat, nempe lib. 3. de vnitat. Eccles. c. 12. At altero loco, nempe lib. 3. contra Cresconium c. 37. commemorat quidem multas Ecclesias particulares, sed nullam facit mentionem membrorum aut Capitis. Igitur & fraudulenter citas

illum locum, ad decipiendum lectorem; & temerè ponis illam particulam, *sæpissimè*. Sed esto: Sæpissimè id affirmat. An ideo valebit hæc consequentia: Omnes Ecclesiæ particulares sunt membra vnus Ecclesiæ toto orbe diffusæ: Ergo nulla illarum est Caput? Non magis quàm hæc: Ergo nulla illarum est pes aut manus. Nisi putes, caput non esse membrum corporis. Tam est membrum, quàm pes aut manus. Sed præcipuum inter membra.

70. Sed etiam hoc demus, Ecclesiam Romanam particularem non esse Caput. Insuper & hoc, Pontificem Romanum, quatenus præcisè est Episcopus Romæ Ecclesiæ particularis, non esse Caput totius Ecclesiæ. Non sequitur tamen, eundem Pontificem, quatenus illi totius Ecclesiæ cura commissæ est, non esse Caput totius Ecclesiæ. Accipe simile exemplum. Matthias Imperator non est Caput Imperij, quatenus præcisè est Archidux Austria; sed quatenus gubernatio Imperij ab Electoribus illi tradita est. Et Marcus Antonius non fuit Caput Ecclesiæ Spalatensis, quatenus erat Doctor Theologiæ; sed quatenus erat Archiepiscopus illius Ecclesiæ.

XVII. OBIECTIO.

Ex Concilio Africano.

71. **E**am sic proponis: Episcopi Africani, tempore Innocentij Papæ, in Concilio Africano c. 72. statuerunt hunc canonem: *Quicumque non communicant in Africa, si in transmarinis ad communicandum obrepserint, iacturam clericatus excipiant.* Vbi per transmarinos, ais potissimum intelligi Ecclesiam Romanam: Ex quo inferis, Episcopos Africanos prohibuisse, ne quisquam, qui in Africa sit excommunicatus, appellet ad Romanam Ecclesiam, vel Pontificem, vt ibi ad communionem recipiatur. Eos igitur non agnouisse Primatum Pontificis.

72. Respondeo Male interpretaris canonem. Non enim prohibet legitimam appellationem ad Pontificem; neque etiam negat Primatum Pontificis; sed tantum decernit pœnam in eos, qui cum in Africa sint repulsi à communionē, postea per fraudem & subreptionem communicant in Ecclesiis transmarinis, quasi excommunicati non essent. Vel certè, per occultam fallaciam obtinent absolutionem ab excommunicatione, quasi iniuste excommunicati essent. Quod constat ex epistola Africanorum Episcoporum ad Cælestinum Papam, vbi sic habent: *Prefato debite salutationis officio, impendio deprecamur, vt deinceps ad vestras aures hinc venientes, non facilius admittatis.* Vbi notandum est, quod cum debita obseruantia deprecantur Pontificem, non quidem, vt venientes ex Africa nullo modo admittat ad communionem; sed vt non faciliè admittat: nisi causa prius cognita & examinata. Aliunde autem constat, quod agnouerint ipsius Primatum in Ecclesia vniuersali.

73. Reliquæ obiectiones, quæ sequuntur, sunt triplices. Quædam non egent solutione. Aliæ solui possunt ex iis, quæ dicta sunt. Aliæ denique solutæ sunt à Cardinale Bellarmino. Neque necesse est, solutiones ex Bellarmino huc transcribere. Lege ibi si vis. Et si bonæ sunt, acquiesce: Sin malæ, tuo iudicio, ostende vitium, & succurremus.

LIBER QVARTVS.

DE RECTORIBVS ET MI-
nistris Ecclesie.

*H*c unum asseris, in quo tibi assentior, nempe Episcopos Presbyteris iure diuino superiores & eminentiores esse: quod tamen est contra tuum Regem in Anglia, qui non aliam distinctionem admittit inter Episcopos & Presbyteros, quam qua ordinis causa, humano iure introducta est. Cum illo transige. At multa alia asseris, in quibus non assentior. Præcipua ferè sunt hæc. 1. Singulos Episcopos cum plena potestate in solidum gubernare Ecclesiam. 2. Sacros Ministros ad cœlibatum iure non teneri. 3. Votum continentie non esse annexum sacro ordini. 4. Et si annexum esset, tali voto non dirimi matrimonium. 5. Sacrum Ordinem non esse Sacramentum. 6. Duo tantum esse Sacramenta ex sententia Augustini. 7. Monachos non fieri Apostatas, si post vota solennia deserant suum statum, & matrimonium inieant. Reliqua prætereo. Hæc, qua recensui, breuiter examinanda sunt.

CAPVT I.

An singuli Episcopi cum plena potestate in solidum regant Ecclesiam?

1. **T**V affirmas lib. 2. cap. 1. num. 9. his verbis: *Episcopi omnes, simul & in solidum, eandem regunt Ecclesiam, singuli cum plena potestate.* Et num. 13. *Episcopi dicuntur Apostolorum Successores, quia in eorum officio, quod erat Apostolorum omnium commune, succedunt omnes omnibus in solidum.* Et num. 15. *In potestate vniuersali, succedunt Episcopi, non modo vniuersi, sed etiam singuli.* Et lib. 3. cap. 8. num. 14. *Docuimus, vnumquemque Episcopum iure diuino esse vniuersalem: & teneri ex officio, & ex charitate, Ecclesia Christi, in quacunque parte illa illius opera indigent, subuenire.*

2. Theologi Parisienses censent has tuas propositiones esse hæreticas, schismaticas, & vnitatis Ecclesie subuersiuas. Et sic est. Primò, quia repugnant vnitati Capituli, quod Christus in Ecclesia instituit. Nam si singuli Episcopi cum plena potestate succedunt omnibus Apostolis in solidum; Ergo omnes æqualem habent potestatem cum Petro & Pontifice, quod est hæreticum & hæcenus refutatum.

3. Secundò, si singuli Episcopi, iure diuino, habent plenam potestatem regendi Ecclesiam in solidum, & non hanc aut illam tantum particularem, sed Ecclesiam toto orbe diffusam, vt tu intelligis; iam tibi, ex concessione iuris diuini, licitum est, cum plena potestate regere omnes Anglicanas Ecclesias in solidum; nec alij Episcopi Anglicani, iure diuino poterunt tibi obistere. Experire, an ita sit. Docebunt ipse te aliam, vt opinor, Theologiam, si hanc potestatem vsurpaueris. Nec est, quod obtendas, te loqui de plena potestate in habitu, non in actu. Alibi quidem sic distinguis: Sed hoc loco non item. Nam illa tua verba: *Singuli regunt Ecclesiam cum plena potestate,* non significant habitum, sed actum. Alioqui debuisses sic dicere, *Singuli habent plenam potestatem regendi.* Nunc dicis, *Singuli regunt.* At regere signi-

ficat actum, non habitum.

4. Tertiò, si singuli, vt tu loqueris, non solum ex charitate, sed etiam ex officio tenentur subuenire cui-cunque Ecclesie indigenti; plane sequitur te etiam ex officio ad hoc teneri. Cur ergo ex obligatione officij, quâ obstrictus es, ex tua sententia, non subuenis Ecclesiis Dalmatiæ & Croatiæ, quæ tuo iudicio indigent meliori instructione? Cur fugisti ex illis partibus, & Ecclesias indigentes reliquisti sine Pastore? Si esses bonus pastor, vsurpares illud Christi: *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Nunc, quia mercenarius es, vsurpas illud, quod sequitur: *Mercenarius autem, & qui non est pastor, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.* Videtur Christus de te locutus esse. Et tu teipsum damnas, si cum tenearis ex officio subuenire, non subuenis.

5. Quartò, si verum est, vnumquemque Episcopum iure diuino esse vniuersalem, vt hic disertè asseris; quare tam grauitè insectaris hunc titulum in Petro & Pontifice? Neutrum vis dici Episcopum vniuersalem. Sic enim scribis lib. 4. cap. 7. num. 22. *In Ecclesia nullus est Episcopus vniuersalis.* Et ibidem: *Qui se dicit Episcopum vniuersalem, reliquis omnibus Episcopis, & nomen & honorem aufert.* Et multa alia in eundem sensum. De quibus supra dictum est, lib. 3. c. vlt. obiect. 4.

CAPVT II.

An Ministri Ecclesie iure teneantur ad Cœlibatum?

1. **T**V negas cap. 10. in titulo Capituli, his verbis: *Sacros Ministros ad cœlibatum iure non teneri, Qui titulus, cum sit negatiuus, perinde valet ac si dicas, sacros ministros ad cœlibatum nullo iure, nec diuino, nec humano teneri. Quod an verum sit, discutendum est. Vt tamen certo ordine progrediamur, ostendam. 1. Sacerdotes veteris testamenti diuino iure obligatos fuisse ad continentiam, non quidem perpetuam, sed pro certo tempore. 2. Apostolos seruasse perpetuam continentiam, non quidem iure diuino, sed partim consilio Christi, partim sua sponte. 3. Eisdem Apostolos suasisse, & decreuisse, vt alij deinceps Ministri Ecclesie seruarent eandem continentiam. 4. Eam deinceps seruata esse. 5. Postea etiam lege Ecclesiastica præscriptam, non semel, sed sæpius. 6. Hanc legem Ecclesiasticam aliter seruari in Ecclesia Occidentali, aliter in Orientali. Denique ostendam in tuis verbis aliquot falsitates & contradictiones.*

2. Prima Conclusio. Sacerdotes veteris Testamenti, iure diuino tenebantur ad aliquam continentiam ab vsu matrimonij, præsertim pro iis diebus, quibus Deo in tabernaculo vel templo ministrabant. Hoc negas, capite 10. numer. 78. post medium. Sed scripturæ & Patres mecum sentiunt. Ex scripturis habemus aliquot testimonia. Primum Exod. 19. 22. *Sacerdotes quoque, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, id est, abstineant ab vxoribus.* In eo enim potissimum consistebat sanctificatio, vt patet ex eodem capite. Nam versic. 10. dicebat Deus, ad Moysen: *Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras, lauentque vestimenta sua.* Moyses autem intellexit illam sanctificationem de abstinentia ab vxoribus. Nam mox accedens ad populum, & explicans illi voluntatem Dei, dixit: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris.* Vbi notandum est, illam sanctificationem, seu abstinentiam ab vxoribus, de qua agitur citato capite, tam populo, quam

Sacerdotibus fuisse præceptam; quia tam populus, quã Sacerdotes debebant audire promulgationem legis Mosaicæ, & ad illam toto biduo se disponere per abstinentiam ab vxoribus, & per lotionem vestimentorum, & castrorum purgationem. Speciali tamen titulo præceptam fuisse Sacerdotibus, pro omni eo tempore, quo fungebantur officio sacerdotali; siue orando pro populo, siue hostias & sacrificia offerendo, siue aliquod aliud sacrum ministerium exhibendo. Hoc enim significatur illis verbis: *Sacerdotes quoque, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur.* Nam tunc dicebantur accedere ad Dominum, quando vel erant oraturi vel sacrificium oblaturi, vel aliquid simile facturi. Nosti hæc.

3. Secundum testimonium 1. Reg. 21. 1. *Venit autem Dauid in Nobæ ad Achimelech Sacerdotem.* Et infra: *Respondens Sacerdos ad Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum: Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus.* Et respondit Dauid Sacerdoti, & dixit ei: *Equidem si de mulieribus agitur, continui- mus nos ab heri & nudius tertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. Porro via hæc polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.* Hic vides, non licuisse comedere panem sanctificatum, nisi præmissa sanctificatione, quæ in duobus consistebat. Primo ac potissimum in abstinentia ab vxoribus, Secundo in purificatione corporis, si quid maculæ in via contraxisset. Et certe, si homines laici debebãt hoc modo sanctificari, multo magis sacerdotes; quippe qui ad maiorem puritatem, ratione status ac officij obligabantur.

4. Quod sic vterius declaro. Duo hinc præcepta distinguenda sunt. Vnũ quo laici prohibebantur comedere panes sanctificatos, vel vt alibi vocantur, panes propositionis. De quo Christus, Matt. 12. 3. *Non legistis, quid fecerit Dauid, quando esuriit, & qui cum eo erãt: Quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, nisi solis Sacerdotibus?* Alterũ, quo iubebantur abstinere ab vxoribus, qui mäducaturi erant huiusmodi panes. De hoc quaestio est, quomodo obligauerit? Tu dicis obligasse solos laicos Ego contra, obligasse, etiam Sacerdotes. Et quidem per se, & primario, Sacerdotes. Quod tripliciter probò. Primo, ex dictis, quia Sacerdotes tenebãtur ad maiorem puritatem, quam laici. Secundo, quia esus panum propositionis per se pertinebat ad solos Sacerdotes: Ergo etiam sanctificatio requisita ad esum istorum panum, per se pertinebat ad solos Sacerdotes. Vnde sicut laici non poterant comedere huiusmodi panes, nisi tantum per accidens, & in casu necessitatis; ita non tenebantur se sanctificare pro comestione, nisi tantũ per accidens, & in casu necessitatis. Tertio, quia si præceptũ de abstinentia ab vxoribus pertinisset ad solos laicos, vt tu vis, vel fuisset illis datum à Deo, antequam Achimelech loquebatur cum Dauide, vel ab ipso Achimelech, cum iam loqueretur cum ipso. Non prius, quia nusquam legimus in scriptura, quod Deus dederit tale præceptum pro solis Laicis, antequam Achimelech loquebatur cum Dauide. Nec posterius, quia Achimelech, cum dicebat Dauidi. *Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus;* non dabat nouũ præceptũ, sed supponebat, iam ante à Deo datum esse. At non erat aliud à Deo datum, nisi quo Sacerdotes obligabãtur abstinere ab vxoribus, quotiescunque fungerẽtur officio sacerdotali, seu, quotiescunq; aliquid sacri ministerij, siue orando, siue hostias offerendo, siue panes sanctos comedendo, peragerent. Itaque sensus Achimelech est hic: Vobis quidem non licet comedere panes sanctificatos, sed solis Sacerdotibus: Si tamẽ vultis propter presentem necessitatem comedere, cum alij panes haberi non possint, necesse est, vos ea puritate & sanctitate id præstare, qua Sacerdotes facere cõsue-

runt, qui abstinent ab vxoribus, quotiescunque huiusmodi panes comesturi sunt. Idem ergo à vobis exigo.

5. Tertium testimonium 1. Paralip. 24. 7. *Exiit autẽ fors prima Ioiarib, secunda Iedei, tertia Harim, &c. vbi recensentur viginti quatuor familiae Sacerdotum, qui per vices debebant ministrare in domo Domini, iuxta illud Luc. 1. 5. Fuit Sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia. Et paulo post: Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis sue ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exiit, vt incensum poneret.* Constat autem, Sacerdotes, quando ministrabant Domino secundum vicem suam, debuisse multos dies perseverare in ministerio. Nam ibidem v. 23. de Zacharia sic legimus. *Et factum est, vt impleti sunt dies officij eius, abiit in domum suam.* Plerique autores putant fuisse octo dies vniciueque destinatos, nempe à Sabbatho vsque ad Sabbathum, vt Iosephus, Ambrosius, Theophylactus, & alij apud Maldonatum in Commentario illius loci. Et colligitur ex illo 2. Paralip. 23. 8. *Fecerunt ergo Leuite, & vniuersus Iuda iuxta omnia, que praeceperat Ioiada Pontifex, & assumpserunt singuli viros, qui sub se erant, & veniebant per ordinem Sabbathi cum his, qui implerant Sabbathum, & egressuri erant.*

6. Igitur Sacerdotes per octo dies, relictis domibus & vxoribus suis, permanebant in templo, & ibi ministrabant. Et quidem tempore sacrificij, erant in ea parte templi, vbi sacrificia offerebantur. Reliquo tempore, habitabant in atrio templi, in domunculis, ad id destinatis: quos non licebat vxores introducere. Vnde cõsequens est, debuisse à cohabitatione vxorũ abstinere. De qua re sic scribit Siricius Papa in epistola ad Himerium Tharaconnensem Episcopum cap. 7. *Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinũ, praeceptorque vitiorũ, si astimat, quod in lege Moysis passim sacris Ordinibus à Domino laxata sint frenã luxuria, cur eos, quibus comittebantur sancta sanctorũ, praeconet dicens: Sancti estote, quia & ego Sanctus sum Dominus Deus vester? Cur etiã procul à suis domibus, anno vicis sue, in tẽplo habitare iussi sunt Sacerdotes? Hæc videlicet ratione, ne vel cum vxoribus possent carnale exercere commercium, vt cõscientia integritate fulgẽtes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiã, expleto deservitionis sua tempore, vxorius vsus, solius successions causa fuerat relaxatus, quia nõ ex alia, nisi ex tribu Leni, quisquã ad Dei ministeriũ fuerat praeceptus admitti.* tom. 1. concil.

7. Idem, quod ad rem attinet, sentiunt alij Patres. Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum, longe post medium: *Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purificabantur ad tempus, ab vxoribus separati, & vinum & siceram non bibeant, quæ solent libidinem pronocare.*

8. Et Innocentius I. epist. 2. ad Victricium Rotomagensem Episcopum, c. 9. *Præterea, quod dignum & pudicũ, & honestum est, tenere Ecclesia omni modo debet, vt Sacerdotes & Leuite cum vxoribus suis non coeant, quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptũ est enim: Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum, Dominus Deus vester. Nam si priscis temporibus, de templo Dei Sacerdotes anno vicis sue non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omnino tangebant, quibus vitique propter sobolis successionem vxorius vsus fuerat relaxatus: quanto magis hi Sacerdotes vel Leuite pudicitia ex die ordinationis sua seruare debent, quibus vel Sacerdotium, vel ministeriũ, sine successione est, nec præterit dies, quæ vel à sacrificijs diuinis, vel à Baptismatis officio vacent?* (tom. 1. concil.)

9. Et Beda ad e. 1. Luc. *Hoc est, quod dixi, quod vicis sue tempore Pontifices, templi tantum officiis mancipati, non solum à complexu vxorum, sed ab ipso quoque domorũ suarum abstinerent ingressu: vbi nostri tẽporis Sacerdotibus, quibus semper Altari seruire iubetur, perpetuũ seruandæ castitatis exemplũ datur. Quia n. tunc Sacerdotiũ ex stirpe Aarõ successio*

cessio quærebat, necessario tempus substituenda sobolis procurabatur. At quia nunc non carnalis Successio, sed perfectio spiritualis inquiritur, consequenter Sacerdotibus, ut semper Altari queant assistere, semper ab vxoribus abstinendum, semper castitas obseruanda præcipitur.

10. Secunda Conclusio. Apostoli seruauerunt perpetuam continentiam, non quidem ex præcepto diuino, sed partim ex consilio Christi, partim sua sponte ac proposito. Ac primò, quòd seruauerint perpetuam continentiam, constat ex illo Matt. 19. 27. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autè dixit illis: Amen dico vobis. Et infra: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, &c.* Ex quo loco constat, Apostolos reliquisse omnia, quæ habebant. Ac proinde, qui antea habebant vxores, reliquisse etiam vxores; & qui antè habebant filios aut filias, reliquisse etiam filios aut filias. Et sic deinceps. Et Paulus, qui post alios Apostolos separatim vocatus est à Christo, de se scribit. 1. Corinth. 7. 7. *Volo vos omnes esse, sicut meipsum*; id est, vellem seu optarem, si commodè fieri posset, vos omnes esse cælibes & continententes, sicut ego sum. Et ibidem: *Dico autè non nuptis & viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego.* Nempe, in statu continentie.

11. Quòd autem non seruauerint continentiam ex præcepto diuino, sed ex Christi consilio & propria voluntate, clarum est. Nullum enim extat præceptum diuinum noui testamèti, quo vel Apostoli, vel alij Ecclesiæ ministri obligentur ad cælibatum. Extat tamen consilium Christi, Matt. 19. 10. *Dicunt ei Discipuli eius: Si ista est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quis dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt. Et sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: Et sunt Eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum cælorum. Qui potest capere capiat.* Hic ponit triplex genus continentium & abstinentium ab vxoribus. Nam aliqui à natura; alij à necessitate; alij à propria voluntate habent, quòd abstineant. Ad hoc tertium genus hortatur Christus, cum ait: *Qui potest capere capiat.* Et hoc Christi consilium, tanquam sanum & meritorium, propria voluntate amplexi sunt Apostoli.

12. Tertia Conclusio. Apostoli & suaserunt, & statuerunt, ut alij deinceps ministri Ecclesiæ seruarent continentiam. Audi Paulum ad Tit. 1. 7. *Oportet Episcopum sine crimine esse; sicut Dei dispensatorem: hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem.* Vbi inter ceteras virtutes, præscribit etiam continentiam, distinctam à sobrietate, id est, continentiam ab vxoribus, ut D. Hieronymus rectè interpretatur.

13. Et 2. Timoth. 2. v. 3. *Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probauit.* Alludit ad milites, qui ut placeant suo Imperatori, toti intenti sunt in bellum, & abstinent se ab omnibus curis secularibus, etiam ab vxoribus Nam ut scribit Cornelius Tacitus lib. 14 & Dio lib. 60. Olim prohibitum fuit militibus coniugium, ut tanto facilius vacare possent militiae. Et similiter Tertullianus in exhortatione ad castitatem, docet suo tempore milites fuisse cælibes, sicut etiam multi hoc tempore sunt, præsertim milites ordinis Teutonici, & alij, qui regulam certam profitentur. Vult igitur Apostolus, multo magis milites Christi, debere intentos esse in ministerium diuinum, & abstinerere ab iis omnibus, quæ hoc ministerium quocunque modo impediunt. Maxime autem impedit vsus matrimonij. Nam ut alibi loquitur idem Apostolus: *Qui cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi; quomodo placeat vxori, & diuisus est.*

14. Et 1. Corinth. 7. v. 5. *Nolite fraudare inuicem, nisi Opusc. Bec. Tom. V.*

A forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi Ex quo lo-
co Diu. Hieronymus ad cap. 1. Epist. ad Tit. sic argu-
mentatur: *Si laicis imperatur, ut propter orationem absti-
neant se ab vxorum coitu, quid de Episcopo sentiendum est,
qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblatu-
rus est victimas?* Et lib. 1. contra Iouinianum, longe
post medium: *Si laicus, & quicumque fidelis orare non
potest, nisi careat officio coniugali: Sacerdoti, cui semper pro
populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si sem-
per orandum est, ergo semper catendum matrimonio.* Simi-
lia habent Origenes Hom. 23. in Num. Epiphanius
hæresi 49. Innocentius I. in Epistola ad Exuperium,
cap. 1. & alij.

B 15. Dices fortè, Apostolum quidem suasisse conti-
nentiam, sed non præcepisse. Respondeo. Certum est
quod in hoc genere plus exegerit à Sacerdotibus,
quàm à laicis. At à laicis dupliciter exigit continen-
tiam. Primo per modum consilij & desiderij. 1. Co-
rinth. 7. v. 7. *Volo vos omnes esse, sicut meipsum*: Secundò,
per modum præcepti, ibidem vers. 5. *Nolite fraudare
inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis oratio-
ni, ut interpretantur Patres iam citati.* Ergo per mo-
dum maioris cuiusdam obligationis debuit exigere
continentiam à Sacerdotibus. Quæ maior obligatio
exprimitur illis verbis: *Oportet Episcopum esse continen-
tem.* Item: *Labora sicut bonus miles Christi Iesu.* Item:
*Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo
placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ
sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Vnde sic
concludo: Tanta est obligatio Sacerdotum, ut absti-
neant ab vxoribus, quanta est ut seruiant Deo & non
mundo. At maiori obligatione tenentur ad seruien-
dum Deo, quam laici. Imo sicut ratione officij obli-
gati sunt, ut se totos tradant seruitio Dei, & non sint
diuisi: Ita ratione officij obligati sunt, ut abstineant ab
vxoribus, & caueant diuisionem.

C 16. Hæc ex Paulo. Accedit commune decretum
Apostolorum, quod habetur can. 27. inter canones
Apostolorum, his verbis: *In nuptis autem, qui ad clerum
prouecti sunt, præcipimus ut si voluerint, vxores accipiant:
sed lectores cantoresque tantummodo.* Vbi nomine lecto-
rum & cantorum, comprehenduntur etiam alij mi-
nores ordines, ut fateris c. 10. n. 6. *Est enim omnium par-
ratio.* Excipiuntur autem ij, qui sunt in maioribus or-
dinibus constituti, quibus non licet vxores accipere.
Quod similiter fateris n. 8.

E 17. Habemus ergo sanctionem Apostolicam de
cælibatu clericorum, quam negare non potes. De qua
loquuntur Patres Concilij Carthaginensis secundi,
can. 2. vbi statuentes, vel potius confirmantes legem
Cælibatus, addunt hanc rationem: *Vt, quod Apo-
stoli docuerunt, & ipsa seruaui Antiquitas, nos quoque
custodiamus.*

F 18. Quarta Conclusio. Continentia, quam Apostoli
Ministris Ecclesiæ præscripserunt, statim in Ecclesia,
tam Orientali, quam Occidentali, recepta & seruata
est. Hoc patet primò ex verbis Concilij iam citatis: *Vt
quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruaui Antiquitas.* Se-
cundò, ex tua concessione. Nam cap. 10. n. 3. sic scribis:
*Ecclesia semper vel ab ipsis ipsius incunabulis, ut mox ostē-
dam, in suis ministris plurimum amauit, commendauit, &
etiam interdum præcepit continentiam.* Et n. 9. ais, *fuisse
decretum commune totius Ecclesiæ.* Nec opus est pluribus
in re clara.

19. Quinta Conclusio. Subsecutæ sunt variz le-
ges Ecclesiasticæ, quibus eadem continentia Mini-
stris Ecclesiæ imperata est. Et quidem dupliciter. Pri-
mò, ut nō liceat illis vxores ducere, post susceptos or-
dines. Secundo, ut si ante susceptos ordines duxerint
vxores, & postea susceperint ordines, non liceat vt
Dd

- vxoribus, sed debeant perpetuam seruare continentiam. Huiusmodi leges late sunt hoc ferè ordine. Primò à Concilio Elibertino (Anno Christi 313. aut 315. can. 33. *Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis positus in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & non generare filios. Quod quicumque fecerit, ab honore clericatus exterminetur.* (tom. 1. Conciliorum.)
20. Secundo à Conc. Carthaginensi secundo circa an. Christi 396. can. 2. *Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitie custodes, etiam ab vxoribus se abstineant.* Et ratio additur: *Vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruaui Antiquitas, nos quoque custodiamus.* (tom. 1. Concil.)
21. Tertio, à Siricio Papa, (circa idem tempus) in Epistola ad Himerium Tharaconensem Episcopum cap. 7. *Plurimos Sacerdotes Christi atque Leuitas, post longa consecrationis sua tempora, tam de coniugibus propriis, quam etiam de turpi coitu, sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac prescriptione defendere, quia in veteri testamento Sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa.* Ecce, vocat crimen, quod Sacerdotes Christi vtantur propriis vxoribus. Et illorum defensionem mox refutat, asserens, Sacerdotes in veteri testamento habuisse etiam legem continentiae pro eo tempore, quo ministrabant in templo (verba illius §. 6. adducta sunt) ac deinde subiicit: *Quarum sanctionum Sacerdotes omnes atque Leuita insolubili lege constringimur, ut à die ordinationis nostrae, sobrietati ac pudicitiae, & corda nostra mancipemus & corpora.* Hic habes legem pudicitiae corporis, qua Sacerdotes constringuntur. Audietiam penam, si hanc legem non seruent. *Hi verò pergit Siricius) qui illiciti priuilegi excusatione nituntur, & sibi asserunt veteri hoc lege concessum, nouerint se ab omni Ecclesiastico honore, quo indignè vsi sunt, Apostolica Sedis auctoritate deiectos, nec unquam posse veneranda attirere mysteria.* (tom. 1. Concilior.)
22. Quarto, ab Innocentio I. (circa annum Christi 400) in epist. ad Exuperium, c. 1. ubi repetit & confirmat legem à Siricio latam, his verbis: *Proposui, quid de his obseruari debeat, quos in Diaconi ministerio, aut in officio Presbyterij positos, incontinentes esse aut fuisse, generari filij prodiderunt. De his, & diuinarum legum manifesta est disciplina, & beata recordationis viri Siricij Episcopi monita euidentia commearunt, ut incontinentes in officiis talibus positi, omni Ecclesiastico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacra legis auctoritas, iam inde ab initio custodita, quod in templo, anno vicis sua habitare precepti sunt Sacerdotes, ut seruientes sacris oblationibus puros & ab omni labe purgatos, sibi vendicent diuina ministeria, neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cū vxore carnale consortiū, &c.* (to. 1. Concil.)
23. Quinto, à Conc. Agathensi (An. Christi 506.) can. 9. *Placuit etiam, ut si Presbyteri vel Diaconi coniugati, ad thorum vxorum suarum redire voluerint, Papa Innocentij ordinatio, vel Siricij Episcopi auctoritas, quae est his canonibus inserta, seruetur.* (to. 2. Concil.)
24. Sexto, à Conc. Aurelianensi tertio (An. Christi 537.) can. 7. *Clerici vero, qui cum vxores non haberent, benedictione suscepta, coniugia crediderint eligenda, qui volentes absque vlla reclamatione in aetate fuerint legitima ordinati, cum ipsis mulieribus, quas acceperint, excommunicatione percellantur.* (tom. 2. Concil.)
25. Septimò, à Concilio Aurelianensi quarto (Anno Christi 547) can. 17. *Vt Sacerdotes sine Diaconi, cum coniugibus suis non habeant communem lectum & cellulam, ne propter suspensionem carnalis consortij, religio maculetur. Quod qui fecerint, iuxta priscos canones ab officio degradentur.* Omitto reliquos canones & decreta, quae
- A posterioribus seculis statuta sunt. Omitto testimonia sanctorum Patrum, quae habentur apud Bellarminum & Coccium.
26. Sexta Conclusio. Lex continentiae seu caelibatus, de qua haecenus dictum est, semper viguit in Ecclesia Occidentali [nisi quod in quibusdam forte locis particularibus aliquantulum fuerit neglecta, vt notat Gabriel Vazquez 3 part. disp. 248. cap. 2.] At in Orientali non item. Nam Graeci, tametsi post susceptos ordines non soliti sint vxores ducere; tamen si antea duxerint, possunt ordines suscipere, & simul vxores retinere. Nec tenentur ab earum consortio abstinere, nisi tempore vicis suae, sicut in veteri testamento factum est. Haec illorum consuetudo, in qua differunt ab Occidentalibus, caput à tempore sextae Synodi generalis (aut circiter) & huc vsque perseuerat. Vide Vasquez ibidem.
27. Venio nunc ad tuas falsitates & contradictiones. Primo asseris in titulo c. 10. *Sacros Ministros ad caelibatum iure non teneri.* Falsum est, quia tenentur iure Ecclesiastico, quod in supradictis canonibus sancitum est. Deinde tibi ipsi contradicis. Nam in eodem capite n. 3. expressè dicis, *Ecclesiam praecipisse continentiam.* Et hoc praecipuum Ecclesiae (n. 9.) vocas commune decretum totius Ecclesiae.
28. Secundo asseris (cap. 10. n. 16.) *Sextam Synodum, hoc est, Patres Trullanos permittere Presbyteris vxores.* Falsum est. Nam sexta Synodus nullos canones aut decreta promulgauit. Synodus autem Trullana, quam tu confundis cum sexta synodo; post sextam synodum celebrata est in palatio Imperatoris Iustiniani, quod Trullam dicebatur. Sed non fuit legitima.
29. Tertio asseris (c. 10. n. 19.) *Siricium Papam commendasse quidem clericis continentiam, non tamen praecipisse.* Falsum est. Nam & praecipit continentiam, & penam constituit iis qui praecipuum continentiae non seruant. Vtrumque colligitur ex verbis illius suprà citatis. Nam praecipuum continetur illis verbis: *Quarum Sanctionum Sacerdotes omnes atque Leuita insolubili lege constringuntur. Penam verò illis: Nouerint se ab omni Ecclesiastico honore deiectos.*
30. Quarto asseris (c. 10. n. 23.) *absolutam & perpetuam continentiam primum omnium indictam esse presbyteris & Diaconis coniugatis à Concilio Agathensi, can. 9.* Falsum est. Nam Concilium Agathense, canone citato, profiteretur se id statuere, quod iam antea à duobus Pontificibus, Siricio & Innocentio fuerat statutum. Sic enim loquitur: *Placuit etiam, ut si Presbyteri vel Diaconi coniugati ad thorum vxorum suarum redire voluerint, Papa Innocentij ordinatio, vel Siricij Episcopi auctoritas, quae est his canonibus inserta, seruetur.*
31. Quinto asseris (c. 10. n. 35.) *in Occidentali Ecclesia multas esse expressas leges, quae praecipunt plenam & absolutam continentiam.* Rectè quidem. Sed contrarium dicis num. 70. asserens, tam in Occidente, quam in Oriente, Presbyteris liberum mansisse, vt, qui possent capere, caperent.
32. Sexto asseris (ibidem) *in Orientali Ecclesia, nullam esse legem, aut decretum, aut constitutionem Ecclesiasticam, siue vniuersalem, siue prouincialē, quae praecipiat plenam & absolutam continentiam.* Contrarium dicis alibi. Nam sic habes: *Graeci Patres, initio satagerunt, vt Diaconi caelibes tantum, hoc est, non vxorati, & sub promissione castitatis ac caelibatus, ad Diaconatus gradū proneberentur. Sic enim statuit Ancyra synodus. Et num. 16. Concilium Neocaesariense statuit, ne Presbyter vxorem ducat. Et n. 29. citra cōtroversiam est, quod Ecclesia Graeca neq; dissuetur, neque seruare respuit, videlicet nemini in sacris ordinibus constituto, licere vxorem ducere. Et ibidem: Sed in eo conuenimus, quoad Episcopos, vt si coniugatus ad Episcopatum ascendat*

ascendat, omnino ab usu uxoris cesset, & se penitus continent. Et n. 73. Si leges Ecclesiasticas, totius Ecclesie vniuersalis antiquas, nec non antiquum usum earum, tam Occidentis quam Orientis spectes; nemini in sacris Ordinibus, à Subdiaconatu & supra constituto licere uxorem ducere, si sit in gradu Ecclesiastico retinendus. Id enim constanter seruauit & seruat Ecclesia vniuersalis, Græca pariter ac Latina.

33. Septimo asseris (cap. 10. n. 49. in fine) Ecclesiasticas leges, quæ præcipiunt cælibatum, ponere hominibus laqueum. Falsum est. Non ponunt laqueum, sed exigunt eam sanctitatem & castimoniam à sacerdotibus, quæ ipsorum officio consentanea est. Deinde iniuriam facis illis omnibus, qui huiusmodi leges statuerunt. Et quis es tu, qui tot pontificum & Conciliorum decreta audes accusare & traducere? Tu potius laqueum ponis, qui conaris sacerdotibus persuadere, non teneri ipsos ad continentiam, sed potius uxores ducere, & contra leges Ecclesiasticas in matrimonio viuere. Similis illi qui persuadebat primis parentibus, ut contra legem diuinam comederent de ligno scientiæ boni & mali, adijciens: Nequaquam moriemini.

34. Octauo asseris (n. 65.) Ecclesiam non posse statuere legem, qua certo hominum status generatim adimat libertatem contrahendi matrimonium. Verum quidem est, quod absolute loquendo non possit hoc facere: Sed falsum est, quod non possit hoc facere, eo modo, quo nunc facit, nempe sub hac conditione: Si quis velit esse Presbyter aut Episcopus, debet seruare continentiam. Nam per huiusmodi legem, non cogit hominem ad continentiam, sed relinquit unicuique liberum, ut possit amplecti statum Ecclesiasticum, vel non amplecti; & consequenter, ut possit uxorem ducere, vel non ducere, prout placuerit. Deinde, tibi ipsi contradicis. Nam n. 73. asseris, leges Ecclesiasticas totius Ecclesie vniuersalis, qua cælibatum præcipiunt, posse abrogari per contrariam consuetudinem. Ergo supponis huiusmodi leges, antequam abrogentur, receptas esse & obligare.

35. Nono asseris (n. 70.) Episcopos olim si coniugati essent in sui promotione, cessasse quidem in posterum ab opere nuptiarum, non tamen cessasse ex religione aut cautione, quasi putarent id eis minime iam licere; sed ex deuotione & amore perfectioris cuiusdam puritatis. Falsum est, ut patet ex Siricio Papa, qui, ut supra dixi, ait crimen esse, si Episcopi aut Presbyteri coniugati utantur propriis uxoribus. At non esse crimen, si liceret illis uti. Deinde tibi ipsi contradicis. Nam paulo ante dicebas: In eo conuenimus, quoad Episcopos, ut si coniugatus ad Episcopatum ascendat, omnino ab usu uxoris cesset, & se penitus contineat.

CAPVT III.

An votum continentie sit annexum sacro ordini?

1. **T**V negas lib. 2. cap. 11. n. 1. & trib. sequent. Ratio est, quia votum est promissio Deo facta: At promissio est actus perfecte liber & voluntarius in promittente. Huiusmodi autem actus non potest esse annexus sacro ordini, qui est externa tantum ceremonia. Non enim Ecclesia potest efficere, ut externa ceremonia necessario annexum habeat meum liberum & voluntarium actum, quo Deo promittam continentiam. Potest quidem exigere à me, ut huiusmodi actum eliciam; sed non potest efficere, ut huiusmodi meus actus per se sit annexus externæ ceremoniæ.

2. Frustra laboras, Antoni. Nos non dicimus, huiusmodi actuale & expressum votum annexum esse sa-

cris ordinibus. Solùm asserimus, Clericos ex præcepto Ecclesiastico obligatos esse ad continentiam. Hanc obligationem, quatenus per præceptum Ecclesie annexa est sacris ordinibus, vocamus votum continentie, non quidem explicitum & expressum, de quo tu loqueris, sed quasi implicitum ac virtuale. Nam is, qui scit huiusmodi obligationem requiri ab eo, qui vult sacros ordines suscipere; certè, si liberè suscipit sacros ordines, censetur etiam liberè consentire in obligationem continentie, quæ illis annexa est. Sicut is, qui liberè adit hæreditatem, cui scit annexum esse onus restitutionis, censetur etiam liberè suscipere huiusmodi onus.

3. Sed obiicis: Huiusmodi votum, quale iam descriptum est, non obligat coram Deo, si non adsit internus actus vouendi, quod sæpe fit; sed solum presumitur obligare. Ac proinde, qui susciperet sacros ordines sine interno actu vouendi continentiam, non esset obligatus ad continentiam, sed posset uxorem ducere. Respondeo. Verum est, votum non obligare, si non adsit internus actus vouendi. Qui autem susciperet sacros ordines sine interno vouendi actu, tamen non obligaretur ad continentiam vi voti, quod nullum esse supponitur; obligaretur tamen vi præcepti Ecclesiastici, quod præcipit continentiam, ac proinde non posset uxorem ducere.

4. Iterum obiicis: Multi olim inuiti ad Episcopatum vel Presbyterium pertracti sunt, ut Ambrosius, Augustinus, Paulinus, & alij. Ergo illi saltem non habuerunt internum actum liberum & voluntarium seruandi perpetuam continentiam. Respondeo. Non sequitur. Nam licet non libenter admiserint Episcopatum vel Presbyterium, id tamen non fecerunt, quod inuiti seruarent continentiam (quam post susceptos ordines seruauerunt libentissimè) sed quod inuiti susciperent eam dignitatem, qua putabant se indignos esse. Est igitur duplex voluntas hinc distinguenda. Vna suscipiendi dignitatem Ecclesiasticam: Altera seruandi continentiam, quæ cum illa dignitate connexa est. Hæc posterior potest esse prompta & expedita, tamen prior sit aliquo modo, ut sic dicam coacta vel extorta. Simile est de eo, qui inuitus suscipit officium Regis vel Imperatoris; quia putat se tanto oneri imparem esse; & tamen paratus est subire laborem, qui tali officio annexus est.

CAPVT IV.

An votum continentie, quod sacris ordinibus annexum est, dirimat matrimonium.

1. **H**Oc dupliciter potest intelligi. Primò de obligatione seruandi continentiam, quæ per legem Ecclesiasticam annexa est sacris ordinibus, de qua dictum est præcedenti capite. Secundò, de voto expresso, quo quis liberè & voluntariè promittit Deo perpetuam continentiam, quando suscipit sacros ordines. Est igitur questio, An vel hoc votum, vel ista obligatio sit impedimentum, quod dirimat subsequens matrimonium? Vtrumque negas, lib. 2. cap. 11. num. 8. & seqq. Et probas duplici potissimum argumento.

2. Primò, quia pœnæ Ecclesiasticæ, quæ olim statuta sunt in eos, qui post susceptos ordines contrahunt matrimonium, sunt tantum pœnæ depositionis à ministerio, vel excommunicationis. Nec in tota antiquitate reperire est vllum testimonium Patrū aut Conciliorū, quo huiusmodi matrimonia declarentur irrita & inualida. Quod confirmas variis exemplis.

3. Secundo: Votum simplex non dirimit matrimonium: Ergo nec votum solenne, quia solennitas seu publica professio nihil addit voto simplici. Hoc confirmas ex Apostolo 1. Timot. 5. 11. *Adolescentiores viduas deuota. Cum enim luxuriatae fuerint in Christo, volunt nubere: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Si, inquis, matrimonium, quod huiusmodi vidua, post solenne votum castitatis contrahebant, fuisse irritum, non dixisset Apostolus, *Volunt nubere, sed, Volunt scortari.* Hic addis auctoritatem Patrum & Conciliorum.

4. Respondeo. Quae adfers de voto solenni, quo quis liberè & voluntariè promittit Deo perpetuam continentiam, capite vltimo dicendi sunt, vbi de Monachis disputandum est. Ibi ostendam, votum solenne, non solum impedire, quod tu concedis; sed etiam dirimere matrimonium, quod tu negas. Reliqua, quae pertinent ad obligationem continentiae, quae per praecipuum Ecclesiasticum sacris ordinibus annexa est, hoc loco examinanda sunt. De quibus sic sentio.

5. Prima Conclusio. Matrimonium, quod olim contrahebant clerici in sacris ordinibus constituti, erat quidem validum, sed tamen illicitum. Hoc concedis. Et quidem, quod fuerit validum, ex eo patet, quia in antiquis conciliis & canonibus nulla lex lata est, quae declararet irritum & inualidum esse. Huc spectat primum Argumentum quod attulisti. Quod autem fuerit illicitum, ex eo constat, quia iure Ecclesiastico erat prohibitum. Quidquid autem lege Ecclesiastica prohibitum est, illicitè fit.

6. Secunda Conclusio. Matrimonium, quod nunc contrahunt clerici in sacris ordinibus constituti, non solum est illicitum, sed etiam irritum & inualidum. Hoc posteriùs tu negas. Ac ego probo, quia nunc lata est lex Ecclesiastica, quae huiusmodi matrimonium declarat esse irritum & inualidum, vt patet ex iure canonico, cap. *Vt lex.* 27. qu. 1. Et ca. vnico, de voto, in 6. & in Concilio Tridendo Sess. 24. can. 9. Et ratio est, quia sicut Princeps Secularis potest ferre legem, qua decernat personas esse inhabiles ad ciuili-ter contrahendum; ac proinde, si tales personae praesumant contrahere, contractum illorum esse irritum & inualidum: Sic etiam potest Ecclesia statuere legem Ecclesiasticam, qua decernat certos homines esse inhabiles ad contractum matrimonij, ideòque si praesumant contrahere, contractum esse nullum. Et re ipsa id facit. Decernit enim eos inhabiles esse, qui clandestinè contrahunt, sine parochò & testibus; qui in certo gradu cognationis aut affinitatis contrahunt; qui in sacris ordinibus constituti contrahunt: ac proinde si praesumant contrahere, matrimonium esse inualidum.

7. Obiicies fortè, quod solet obijci, *legem Ecclesiasticam non posse derogare iuri naturali.* At ius naturale concedit huiusmodi matrimonium, de quibus iam dictum est: Ergo lex Ecclesiastica non potest illa facere irrita & inualida. Respondeo. Ius naturale quaedam praecipit vel prohibet; quaedam libera permittit. Igitur lex Ecclesiastica non potest derogare iuri naturali, in iis, quae praecipita aut prohibita sunt. Potest tamen derogare, vel potius certi aliquid determinare in iis, quae libera aut permittuntur. Verbi gratia. Ius naturale praecipit charitatem, temperantiam, iustitiam: prohibet furtum, adulterium, homicidium. In his non potest lex humana derogare iuri naturali. Rursum: ius naturale permittit liberum vsum rerum externarum, vt agrorum, fluminum, montium, fructuum, auium, piscium, pecorum: Et hoc sensu dici solet, iure naturali, omnia esse communia. At lex humana tollit

hanc communitatem, & introducit diuisionem ac proprietatem rerum, vt liceat mihi dicere: Hic ager est meus, non tuus; & sic deinceps. Idem facit Ecclesia circa matrimonium. Ius naturale permittit liberum contractum matrimonij in multis casibus. At lex Ecclesiastica in quibusdam tollit hanc libertatem. Et determinat certos gradus, in quibus non liceat contrahere: Determinat certa impedimenta, quae dirimant matrimonium. Inter quae impedimenta, est sacer Ordo clericorum. Sed de hoc alibi latius.

C A P V T V.

An sacer Ordo sit Sacramentum?

1. **I**N sacro Ordine duo spectanda sunt. Primum, externa actio, qua ordinantur ministri Ecclesiae. Quae vocari solet sacro ordinario. Secundò, interna potestas, quae conferitur per externam actionem. Quae vocari solet potestas Ordinis. Alij vocant characterem Ordinis. Augustinus, vt infra videbimus, vocat ius dandi Baptismum. Hoc posito, quaestio est. *An sacer Ordo sit Sacramentum?* Quod etiam dupliciter potest intelligi. 1. An ordinatio sit actio Sacramentalis? 2. An potestas Ordinis sit proximus effectus Sacramentalis, proueniens ex actione Sacramentali? Tu negas lib. 2. c. 4. Catholici affirmant. Tibi patrocinantur Lutherani & nonnulli Calvinista: Nobis Scriptura, & consensus Ecclesiae. Vnde duplex sumi potest argumentum.

2. Primum est: Tria requiruntur & sufficiunt ad Sacramentum nouae legis, vt Catholici & aduersarij fatentur. 1. Externa ceremonia, vel ritus, vel signum, vel symbolum: quae omnia idem valent. 2. Institutio Christi. Nam externa ceremonia non est apta pro Sacramento, nisi à Christo sit instituta vel deputata. 3. Promissio gratiae; quae debet esse annexa externae caeremoniae à Christo institutae. Nam Christus in institutione Sacramenti, solet promittere gratiam illis omnibus, qui digne & legitime vsurpant externam caeremoniam, ab ipso institutam. At haec tria reperiuntur in sacra ordinatione, vt patet ex Scriptura, 1. Tim. 4. 14. *Noli negligere gratiam, qua data est tibi per Propheetiam cum impositione manuum Presbyterij.* Et 2. Tim. 1. 6. *Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.* Vbi aperte fit mentio gratiae, quae datur Ministris Ecclesiae per impositionem manuum, tanquam per externam caeremoniam à Christo institutam. Nam illa caeremonia non potest institui ab Apostolis, quia illi non habebant potestatem instituendi caeremoniam, per quam gratia infallibiliter conferretur legitime accidentibus.

3. Accedit consensus Ecclesiae. Qui colligi potest ex duplici capite. Primo ex Augustino lib. 2. contra Parmenianum, cap. 13. Vbi disputans contra Donatistas asserentes, Baptismum quidem non amitti per haeresin, sed tamen sacrum Ordinem amitti, sic scribit: *Nam illud, quod quidam eorum veritate conuicti dicere ceperant, Baptismum quidem non amittit, qui recedit ab Ecclesia, sed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet frustra & inani-ter dici. Primum, quia nulla ostenditur causa, cur ille, qui ipsum Baptismum amittere non potest, ius dandi amittere possit. Vtrumque enim Sacramentum est: & quaedam consecratione vtrumque homini datur, illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur: ideoque in Catholica Ecclesia vtrumque non licet iterari.* Hanc postremam partem probat ex praxi Catholicorum; quia sicut is, qui recedit ab Ecclesia Catholica, & postea ad eam redit,

non solet iterum baptizari; ita etiam non solet iterum ordinari. Et postea subiicit: *Sed si nos male facimus, ipsi explicent, quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti. & sacramentum ordinati possit amitti: quoniam dicunt Recedens ab Ecclesia, Baptismum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim virumque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri Sacramento iniuria facienda est.*

4. Hic tria asserit Augustinus. 1. Sacrum Ordinem esse Sacramentum. 2. Non minus esse Sacramentum, quam Baptismum. 3. Neminem dubitare de hac re. Vnde sequitur, quod mihi probandum est, omnes fideles, quotquot vixerunt tempore Augustini, certo credidisse, sacrum Ordinem esse verum Sacramentum, sicut Baptismus est. Cur igitur & tu non credis, Antoni? Cur à communi consensu Catholicæ Ecclesiæ temerè recedis? Nimirum, ostendiste Apostatam ac hæreticum esse. Et quidem deteriorem, quam erant Donatistæ, qui in isto articulo à Catholicis non dissentiebant. Tamen enim putarent, hoc discrimen esse inter Baptismum & Ordinem, quod Baptismus amitti non possit. Ordo autem amitti possit; fatebantur tamen utrumque esse verum Sacramentum.

5. Idem Ecclesiæ consensus colligitur ex Conciliis. Primo ex Concilio Chalcedonensi (quod fuit vnum ex quatuor primis generalibus & Oecumenicis,) act. 15. can. 2. Vbi statuitur pœnam in Episcopos, qui accipiunt pecuniam pro ordinatione Clericorum. Rationem addit; quia censentur vendere gratiam Dei, quæ vendi non potest. Supponit ergo gratiam Dei conferri per sacram Ordinationem, ac proinde sacram Ordinationem esse Sacramentum. Idem facit Concilium Braccarense 2. can. 3. his verbis: *Placuit de ordinatione Clericorum, Episcopi munera nulla accipiant, sed sicut scriptum est, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo precio gratia Dei, & impositio manuum venundetur.*

6. Deinde ex Concilio Florentino & Tridentino, ubi sacer Ordo expressè numeratur inter septem Sacramenta novæ legis. Nec obstat, quod tu impudenter obicis; *Hæc duo Concilia non fuisse legitime celebrata; non fuisse generalia; non fuisse à tota Ecclesia acceptata & approbata, fuisse in multis ex diametro antiquis Ecclesiæ Conciliis contraria.* Mera hæc calumnia est: eoque maior & intolerabilior, quod in tui creatione ad Archiepiscopatum Spalatensem, cum iuramento promiseris receptionem Concilij Tridentini, ut bene notant Theologi Colonienfes in sua censura.

7. Sed audiamus, quid à communi Ecclesiæ sententia pertraxerit te in errorem Lutheranorum. Præcipua argumenta, quæ adfers, sunt quatuor. Primum est: Si Ordo est Sacramentum imprimens characterem indelebilem, sicut Baptismus, debent illi convenire hæc tria. 1. ut semper fortiatur suum primum & proximum effectum in quocunque homine, quantumvis fictè & indignè accedente, id est, ut quicumque accedenti conferat potestatem Ordinis. 2. ut qui semel ordinatus est, & accepit potestatem Ordinis, nunquam possit illam amittere. 3. ut semper valide possit ea uti, etiam si indignè utatur. At hæc tria non conveniunt sacro Ordini. Ergo sacer Ordo non est Sacramentum. Minorem probas autoritate Cypriani, Dionysij Areopagitæ, Hieronymi, Gelasij, Augustini, Leonis, & aliorum Patrum, de quibus sigillatim dicendum est.

8. Ex Cypriano lib. 1. epistol. 4. citas hæc verba: *Solicite ac religiose considerantes in ordinationibus Sacerdotum, non nisi immaculatos & integros Antistites eligere debemus, qui dignè & sanctè Deo sacrificia offerentes, au-*

diri in precibus possint, quas faciunt pro plebis Dominica incolumitate, cum scriptum sit: Deus peccatorem non audit, sed si quis Deum coluerit, & voluntatem eius fecerit, illum audit. Propter quod plena diligentia, & exploratio sine syncera, oportet eos ad Sacerdotium deligi, quos à Domino constat audiri. Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis à contagione delicti esse possit, cum Sacerdote peccatore communicans, & ad iniustum & illicitum præpositi sui Episcopatum, consensum suum commodans: cum per Oseam Prophetam comminatur, & dicat censura divina: Sacrificia eorum, tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur. Docens scilicet & ostendens, omnes omnino ad peccatum constringi, qui fuerint prophani & iniusti Sacerdotis sacrificio contaminati. Quod idem in Numeris manifestari inuenimus, quando Chore, Dathan, & Abiron, contra Aaron Sacerdotem sacrificandi sibi licentiam vendicaverunt.

9. Ex hoc loco Cypriani sic argumentaris: Si Ordo esset Sacramentum tale in suo genere, qualis est Baptismus, iam Sacerdos etiam indignissimus, eo initiatus, sacrificium legitimum & sanctum conficeret, At non conficit ex sententia Cypriani. Primum, quia Cyprianus dicit, panem, ab eo consecratum, esse panem luctus. Secundò, dicit plebem ab huiusmodi sacrificiis debere abstinere: & nisi absteineat, contaminari. Tertio, confert Episcopum indignè ordinatum cum Chore, Dathan, & Abiron, qui non fuerunt Sacerdotes, sed meri usurpatores officij Sacerdotalis.

10. Respond. Malè interpretaris Cyprianum. Erat illi proposita quæstio, an liceret plebi communicare cum Martiale & Basilide Episcopis, qui peccato idolatriæ & aliis facinoribus erant contaminati? Aliqui affirmabant, alij negabant. Respondet Cyprianus, non licere. Et ex hac occasione simul explicat, quales debeant esse Episcopi ac Sacerdotes, ut à Deo exaudiantur. Hoc posito, facilè diluuntur quæ obicis. Ac primò, non dicit Cyprianus, panem ab Episcopo consecratum esse panem luctus, ut tu falsò illi affingis; sed citat testimonium Oseæ Prophetæ cap. 9. ver. 4. ubi de Israëlitis, qui falsos Deos adorabant, sic loquitur: *Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei. Sacrificia eorum, quasi panis luctus: Omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: qui a panis eorum, anima ipsorum, non intrabit in domum Domini.*

11. Sensus huius loci consistit in duabus propositionibus. Vna est: panis luctus, qui reperitur in domo alicuius mortui, secundum legem Mosaicam, immundus & contaminatus est, & qui comedunt talem panem, sunt etiam immundi & contaminati (Nu. 19. 14.) Altera: sicut panis luctus mortuum contaminatus est; sic etiam sacrificia & libamina populi Israëlitiçi cõtaminata sunt. Et sicut illi, qui comedunt de pane luctus mortuum, sunt immundi & contaminati; sic etiam, qui comedunt de sacrificiis, & bibunt de libaminibus populi Israëlitiçi, sunt immundi & contaminati. Scis causam Antoni. Nam populus Israël, tempore Oseæ Prophetæ, ex vna parte agnoscebat verum Deum, & ex altera colebat falsos Deos, iuxta illud 3. Reg. 18. 21. *Usquequo claudatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: Si autem Baal, sequimini illum.* Sacerdotes autem tamen offerrent sacrificia, sub prætextu colendi Deum, non tamen legitime offerebant, ex triplici defectu. Primum, quia claudicabant in duas partes, ut dixi. Secundò, non offerebant ad honorem Dei, sed ad propriam utilitatem: nimirum, ut ex vino, pane, & pecoribus, quæ populus in sacrificium illis dabat, possent bibere & epulari. Et hoc est, quod dicit Oseas loco citato: *panis eorum, anima ipsorum.* Tertio, nõ offerebant Hierosolymæ in tēplo, qui locus erat designatus pro sacrificiis, sed alibi, cõttra expressum Dei man-

datum. Et huc spectat illud Osee: *Non intrabit in domum Domini.* Igitur ex hoc triplici defectu, sacrificia eorum non placebant Deo, sed censabantur immunda & contaminata: & qui comedebant ex illis, fiebant etiam immundi & contaminati, quatenus erant participes peccati.

12. Ex hac duplici propositione, altera de pane lugentium, altera de sacrificiis Israëlitarum, deducit Cyprianus tertiam propositionem, quæ est huiusmodi: *Sacrificium, quod offerunt Martialis & Basilides Episcopi, non placet Deo, ex parte offerentium; quia ipsi sunt peccato idololatriæ, & aliis flagitiis contaminati: & populus, qui sponte communicat cum huiusmodi Episcopis, quos scit esse flagitiosos, sit particeps peccati illorum, præsertim cum possit habere bonos Episcopos, si vellet.* Et per hanc propositionem respondet ad quæstionem, quæ illi erat proposita. Dixi, *ex parte offerentium, quia ex parte rei oblatae est alia ratio.* Nam si Martialis & Basilides offerebant verum sacrificium Eucharistiæ secundum ritum Catholicorum, & institutionem Christi; non poterat esse defectus ex parte rei oblatae, sed tantum ex parte offerentium, qui erant indigni propter peccatum idololatriæ. Et similiter populus non poterat contaminari ex eo præcisè, quia erat particeps illius sacrificij oblatae, sed quia erat particeps peccati offerentium.

13. Quod addis, Cyprianum conferre Episcopos indignè ordinatos cum Chore, Dathan & Abiron, qui non erant Sacerdotes, sed usurpatores officij sacerdotalis, distinguendum est. Conferret illos quoad peccatum; non quoad potestatem. Nam sicut Chore, Dathan, & Abiron, in eo peccabant, quod indignè ambiunt Sacerdotium: sic mali Episcopi in eo peccant, quod indignè accipiunt Sacerdotium. At in eo differunt, quod illi, tamen si ambiunt Sacerdotium, non tamen adepti sunt; ac proinde non habebat potestatem sacrificandi. Hi vero non solum ambiunt, sed etiã impetrant sacerdotiũ; ideoque habent potestatem Ordinis, tamen si indignè accipiunt, & indignè utantur: Hæc sufficiant de primo Cypriani testimonio.

14. Secundo, ex eodem Cypriano l. 4. epist. 2. post medium, citas hæc verba: *Episcopatum tenere non posses, etiamsi Episcopus primus factus, à Coepiscoporum suorum corpore, & ab unitate Ecclesie descisceres, cum Apostolus admonet: ut inuicem nosmetipsos susceperimus, nec ab unitate, quam Deus constituit, recedamus, & dicat: Suscentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem Spiritus in coniunctione pacis. Qui ergo nec unitatem Spiritus, nec coniunctionem pacis obseruat, & se ab Ecclesia vinculo, atque à Sacerdotum collegio separat, Episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui Episcopatus nec unitatem voluit tenere, nec pacem.* Hinc infero, potestatem Ordinis separari posse ab Episcopo legitime ordinato, si fecerit schisma.

15. Respondeo. Non loquitur de potestate Ordinis, sed iurisdictionis. Nam potestas Ordinis amitti non potest, ut expressè docet Augustinus lib. 2. contra Parmenianum, c. 13. Ratio Augustini est, quam superius attigi, quia sicut Episcopus, qui recedit ab Ecclesia, & postea redit, non solet iterum ordinari: Ergo signum est, quod sicut Baptismum non amittit, ita nec sacrum Ordinem amiserit.

16. Quod si contendas Cyprianum putasse, potestatem Ordinis auferri posse ab Episcopo per hæresin: Iam contendis illum errasse cum Donatistis, quos loco citato refutat Augustinus. Dicebant Donatistæ, Baptismum à Sacerdote vel Episcopo hæretico collatum, non esse validum. Ut defenderent hunc errorem, assumebant alium, nempe Sacerdotem vel Episcopum, quando sit hæreticus, amittere potestatem

Ordinis, & ideo non posse validè baptizare: ac proinde, qui ab illo baptizati essent, ab alio Catholico rebaptizari oportere. Vide ne iniuriam facias & Cypriano, & tibi ipsi. Cypriano quidem, si dicas illum errasse cum Donatistis. Tibi, si asseras potestatem Ordinis à te ablatam esse, quando separasti te ab unitate Ecclesie; & Schisma, non dico Anglicanum, sed Antonianum amplexus est, quod ab Anglicano diuersum est.

17. Tertio ex Dionysio Areopagita in epist. ad Demophilum citas hæc verba: *Quod si Sacerdotum Ordo illustrandi vim habet, profecto penitus abhorret à Sacerdotum Ordine atque facultate, is, qui illustrandi vi non est præditus, ac multo magis etiam is, qui illustratus non est. At mihi quidem videtur audax & temerarius, si quis ea sibi sumat, quæ sunt propria Sacerdotum, neque metu & pudore à diuinorum tractatione præter captum ac meritum deterreatur; putatque Deum ignorare, quæ ipse sibi est conscius, & sperat se decepturum eum, qui à se falso nomine appellatur Pater, audetque scelestus suos, ut ita dicam, maledictiones, (neque enim preces dixerim) in diuinis mysteriis, Christi imitatione proferre. Non est iste Sacerdos, non est, sed inimicus fallax, irrisor sui, lupusque in gregem Domini ouina pelle armatus.* Vnde infero, hominem imperitum non esse capacem Sacerdotij ac proinde, etiamsi ordinetur, non tamen fieri verè Sacerdotem.

18. Respondeo. Peruertis sensum Dionysij. Non enim absolute asserit, homines imperitos, etiamsi ordinentur, nullo modo fieri Sacerdotes; sed non fieri tales, quales esse oporteret. Quod verissimum est. Sicut etiam Apostolus, (1. Tim. 3. 1.) non absolute asserit, nullum fieri Episcopum, nisi irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem: Sed ait huiusmodi qualitates seu virtutes requiri in Episcopo, si suo officio debeat satisfacere. Igitur duo spectanda sunt in Sacerdote. 1. Potestas Ordinis. 2. Sufficiens dispositio ad exercitium illius potestatis. Qui utrumque habet, perfectus Sacerdos est: qui prius tantum sine posteriori, Sacerdos quidem est, non tamen in suo genere perfectus. Et hoc sensu intelligendus est Dionysius.

19. Quarto adducis Hieronymum (in cap. 1. epist. ad Galat. asserentem, promotos ad Sacerdotiũ modis illegitimis, non esse verè ordinatos. Verba Hieronymi sunt hæc: *Tertium Apostolorum genus, quod ab homine, non à Deo, est, cum hominum favore & studio aliquis ordinatur: ut nunc videmus plurimos, non Dei iudicio, sed redempto*

fauore vulgi, in sacerdotiũ subrogari. Respondeo. Hieronymus nõ dicit, quod tu dicis. Non dicit eos, qui fauore hominum ordinantur sacerdotes non verè ordinari: Sed non vocari ad Sacerdotium à Deo, sed ad homine. Hoc nõ obstat, quo minus verè ordinentur. Nam hæc duo distinguenda sunt 1. Deus vocat, sui interior excitat hominem ad sacrum Ordinem suscipiendum. 2. Deus in susceptione sacri Ordinis operatur. Hoc posterius potest disiungi à priori. Sicut fit etiam in Baptismo. Nam Iudæus, qui propter solã spem lucri temporalis, indignè accedit ad Baptismũ; non censetur à Deo vocari ad suscipiendũ Baptismũ; & tamen Deus operatur in Baptismo, quem ille suscipit: Non quidem dando illi gratiã, qua indignus est, sed cõferendo characterem. Idem dico de sacro Ordine. Sicut ergo potest aliquis verè baptizari, etiã si à Deo non sit vocatus ad Baptismum; ita potest etiam verè ordinari. Et in tali casu, Deus non dicitur author Sacramenti, quoad accessum, sed quoad effectum seu characterem.

20. Quinto ex eodem Hieronymo (in cap. 4. epist. ad Ephes.) adducis hæc: *Vt qui Pastor est, esse debeat & Magister: nec in Ecclesiis, quamuis sanctus sit, Pastoris sibi nomen assumere, nisi possit docere, quos pascat.* Respondeo.

Respondeo. Aliud est, aliquem ordinari Sacerdotem, & accipere potestatem Ordinis: aliud fieri Pastorem & Doctorem populi. Hieronymus non dicit, Magisterium & doctrinam esse necessariam conditionem, sine qua nemo possit consecrari Sacerdos; sed sine qua nemo possit fieri pastor ouium, & per se instruere populum in fide ac pietate. Quod verissimum est.

21. Sexto eundem Hieronymum citas (in cap. 3. Sophonia, vbi sic ait: *Sacerdotes, qui Eucharistia seruiunt, & sanguinem Domini populis eius diuidunt, impie agunt in legē Christi, putantes Eucharistia imprecantis verba facere, nō vitam: & necessariā esse tantum solennem orationem, & non Sacerdotum merita.* Hinc infers malos Sacerdotes non verē consecrare Eucharistiam, ac proinde potestatem Ordinis auferri per peccatum Respondeo. Si ita pergis Antoni, turbabis totam Ecclesiam. Nam si mali Sacerdotes amittunt potestatem Ordinis per peccatum, necesse est, & te, & reliquos omnes Sacerdotes, per primum peccatum, quod post susceptos Ordines perpetrastis, amisisse potestatem Ordinis, & non amplius esse Sacerdotes. Vnde vterius sequitur, toties commississe vos Sacrilegium, quoties Eucharistia conati essetis consecrare; quoties absolutionis Sacramentum impendere; quoties sacros Ordines conferre. Et quis obsecro erit securus in cōscientia, si cogitet se nunquam verē accipere Eucharistiam, vel absolutionem, vel sacros Ordines, si accipiat à Sacerdote vel Episcopo in peccato mortali existente? Schismaticus es, Antoni.

22. Porro Hieronymus, quem adducis, longè abest à tuo errore. Cū enim ait: *Sacerdotes impie agere, qui putant Eucharistiam imprecantis verba facere non vitam: non loquitur præcise de consecratione panis & vini Eucharistici, quasi asserat, panem & vinum non consecrari per verba cōsecrationis, sed per bonam vitam Sacerdotis, quia constat hoc falsum esse: sed loquitur de Eucharistia, id est, de gratiarum actione, quæ exhibetur Deo à Sacerdote per oblationem sacrificij Eucharistici. Est ergo hic sensus: Sacerdotes impie agunt, qui putant se Deo gratiarum actionem exhibere per solam consecrationem, etiam si male viuunt. Quem sensum alii verbis explicat D. Thomas 3. p. qu. 82. art. 5. ad 1. cū ait: *Hieronymus improbat errorem Sacerdotum, qui credebant se digne posse Eucharistiam consecrare ex hoc solo, quod sunt Sacerdotes, etiam si sint peccatores.**

23. Septimo citas Gelasium (apud Gratianum cap. Sacrosancta. 1. quæst. 1.) vbi ait. *Sacrosancta religio, quæ Catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, ut ad eā quilibet, nisi pura cōscientia, non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem celestis Spiritus inuocatus adueniet, si Sacerdos, qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus reprobetur?* Hinc etiam infers, Eucharistiam à malo Sacerdote inualide consecrari. Addis D. Thomam 3. p. qu. 82. artic. 5. ad 2. distorquere Gelasij verba, quasi dicta sint contra eos Sacerdotes, qui se dignè putant consecrare Eucharistiam, ex eo, quod sint Sacerdotes, & tamen si peccatorum fordibus immundi sint. Respondeo. Falsum est, Antoni. Non dicit hoc D. Thomas de verbis Gelasij, sed Hieronymi, vt paulo antè ostendi. Gelasium aliter interpretatur. Nempe Spiritum sanctum non aduenire ex merito mali Sacerdotis, sed ex virtute Christi, cuius verba profert Sacerdos. Hanc interpretationem, quæ bona est, dissimulasti; & aliam, mala fide, in eius locum substituiti. Sed Apostata non aliter docentur à suo Magistro.

24. Octauo citas Augustinum (in Dial. 65. quæstionum, quæst. 64.) vbi ait: *Apostolorum sunt genera quatuor: à Deo, non per hominem: à Deo, sed per hominem: per hominem tantum: & ex se. A Deo eteum missus est Moyses. A Deo per hominem, Jesus Naue. Per hominem tantum,*

sicut nostris temporibus, multi fauore vulgi in sacerdotium subrogati sunt. Ex se autem, sicut sunt ipsi Pseudoprophetae. Ex quo concludis, Sacerdotes, qui fauore vulgi ordinati sunt, non esse vere ordinatos. Respondeo. Augustinus non est author illius Decalogi, vt nosti. Deinde iam antè ad similem Hieronymi sententiam responsum est. Nec opus est hīc repetere.

25. Nono citas Leonem Papam (epist. 95.) asserentem, promotos contra canones non suscipere Ordinem; ac proinde Ordinem non esse Sacramentum. Verba Leonis sunt hæc: *Nulla ratio finit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti.* Et ibid. *Quis ambigat non esse eis tribuendū, quod non docetur fuisse collatū?* Respondeo. Hæc verba nō habentur epist. 95. sed 90. ad Rusticum Narbonensem Episcopū. Nec integrè à te citata sunt. Integre sic habent; *Nulla ratio finit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à prouinci alibus Episcopis, cum Metropolitani iudicio consecrati.* Vnde cum saepe quæstio de male accepto honore nascatur, quis ambigat, nequaquam istis esse tribuendū, quod non docetur fuisse collatū? Hæc verba, Antoni, si quem tangunt, te tangunt. Nam si Angli hoc tempore quærent ex Leone Papa: An Marcus Antonius debeat inter Episcopos haberi, cum in Anglia nihil constet de ipsius ordinatione; responderet sine dubio: nulla ratio finit, vt inter Episcopos Angliæ habeatur, qui ab Episcopis Angliæ cum Metropolitanis iudicio consecratus non est: nisi doceat, alibi honorē Episcopalem sibi collatum esse. Hoc doce, & cessabit quæstio. Sed, si docere id non posses, an ideo valebit hæc consequentia: Antoni non est legitime ordinatus: Ergo ordinatio non est Sacramentum? Absit. Non pendet natura Sacramenti à defectu vnus hominis.

26. Secundum Argumentum: Simoniaci, quando ordinantur, nihil accipiunt; & hæretici, quando ordinantur, nihil conferunt: Ergo Ordo non est Sacramentum. Antecedens probas ex Patribus. Primo ex Gregorio lib. 7. epist. 110. vbi sic habet: *quicumque Sacerdotium studet pretij donatione mercari, non officium, sed nomen attendit: non esse sed dici tantum Sacerdos, concupiscit.* Respondeo. Gregorius non loquitur de effectu Ordinationis, sed de intentione illius, qui Simoniace ordinatur. Intentio illius duplex est. Vna, vt habeat titulum, honorem, & dignitatem sacerdotij; non autem, vt re ipsa præster officium, quod à vero Sacerdote exigitur. Altera, vt possit fieri Sacerdos sine præuio examine de doctrina & moribus. Vtramque intentionem explicat Gregorius. Priorem quidem, verbis iam citatis. Posteriorem verò his sequentibus: *Quid scilicet? quid per hoc aliud agitur, nisi vt nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio: sed ille solummodo dignus, qui dare pretium suffecerit, aestimatur?* Non negat tamen Gregorius, quin Ordinatio sit valida.

27. Secundo ex Ambrosio lib. de dignit. Sacerdotal. c. 5. vbi sic scribit: *Ergo gratiam, cum ordinareris, non suscepisti, quia gratuito eam non meruisti. Et ideo frater, si gratiam non accepisti, quomodo Episcopus effici potuisti? Aurum dans perdidisti, & gratiā sanctam non acquisisti.* Hic pet gratiam, vt tu interpretaris, intelligit potestatem Ordinis, quàm accipit Simoniace ordinatus. Respondeo. Vera interpretatio est hæc. Ambrosius instituit colloquium inter se & alium Episcopum Simoniace ordinatū, his verbis: *Interrogo tamē fratrem & Coepiscopū nostrū, quia & ego Episcopus sum, & cū Episcopo loquor. Dic ergo mihi paulisper frater Episcope, cū dares pecuniā, quid accepisti? Gratia Episcopale accepi. Ergo interrogo te: hæc gratia, cur tali vocabulo nūcupatur? Responder: cur, inquis, ut reor, pro eo, quod gratis datur, ideo gratia vocatur. Ergo si gratia gratis datur, & auro non aestimatur.*

à te cur gratia pecuniis comparatur? Respondet, Non inquit, mihi daretur, si pecunia non exeretur: Nec Episcopus suissem ordinatus, si pecunia non dedisset. Ergo ut appareat ex responsionibus tuis, gratiam cum ordinaretur, non suscepisti, quia gratuito eam non meruisti. Et ideo frater, si gratia non accepisti, quomodo Episcopus effici potuisti? Nam & ad Discipulos suos Dominus dicit: *Gratis accepistis, gratis date.* Cur ergo gratuitam existimasti te pretio possidere gratiam? nam ut video, aurum dans perdidisti, & gratia sancta non acquisisti: *Abhuc tamen semel adiciens, fratrem perquiri Episcopum, ne quid de approbantis veridicia non pretermisisset videamur. Quis dat, frater, Episcopale gratia, Deus, an homo? Respondes sine dubio: Deus. Sed tamen per hominem dat Deus. Homo imponit manus: Deus largitur gratia, Sacerdos imponit supplicem dextram: & Deus benedicit potenti dextra. Episcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem. O iustitia, o equitas! Si homini pecunia datur, qui nihil in Ordine amplius operatur, nisi solū seruitiū, quod ei creditur; cur Deo totum negatur, qui ipsum Ordinem tibi largitur?*

28. In hoc colloquio proponit Ambrosius tres potissimum questiones Episcopo Simoniacè ordinato, ut eum capiat. Prima est, *quid accepisti in Ordinatione? Accepi gratia Episcopalem.* Altera, *cur vocatur gratia? Quia gratis datur.* Tertia, *quis eam dat? Deus per ministeriū hominis.* Et ex responsione ipsius, dupliciter illum capit. Primò, si gratia Episcopalis datur gratis; ergo illam non accepisti, quia non accepisti gratis, sed pecunia numerasti. Secundò, si Deus illam dat, cur pro eo numeras homini pecuniam, & non Deo? Gratiòse autem ludit in vocabulo gratia. Nam tamen Episcopus Simoniacus, per gratiam intelligit dignitatem & potestatem Ecclesiasticam; Ambrosius tamen, ut reducat illum ad sanam mentem, intelligit etiam gratiam Sacramentalem, præsertim cum ait: *Homo imponit manus: Deus largitur gratiam.* Alludens ad illud Apostoli 2. Timot. 1. 6. *Admonco te, ut resuscites gratiam Dei, quæ in te est, per impositionem manuum mearum.* Item: cum ait, *Aurum dans perdidisti, & gratia sanctam non acquisisti.* Hinc tria colligo ex sententia Ambrosij. Primò, Simoniacè ordinatum non accipere gratia Sacramentale: *Gratiam sanctam non acquisisti.* Secundò, accipere tamen potestatem Ordinis: *Cur Deo totum negatur, qui ipsum Ordinem tibi largitur?* Tertio, Sacrum Ordinem esse Sacramentum: *Homo imponit manus: Deus largitur gratiam.*

29. Tertio obiicit authorem operis imperfecti, (Homil. 53. apud Chrysostr.) ubi asserit, *iustos ordinari à Deo; iniustos autem minime.* Et Clementem 1. 8. Constit. Apostol. c. 1. ubi similiter asserit, *Episcopos imperitos non esse Episcopos, nec à Deo constitutos, sed ab hominibus.* Respondet. Confundis omnia. Nam hic agitur de Simonia: & probandum tibi est, Simoniacè ordinatos, non esse verè ordinatos. At hi duo authores, quos citas, nihil dicunt de Simonia, sed de imperitia & malitia eorum, qui accedunt ad Ordines. De quibus iam supra dictum est in primi argumenti solutione. Eò te remitto.

30. Quarto obiicit Tharasium Patriarcham Constantinopolitanum in epist. ad Adrianum Papam (apud Gratianum cap. Eos qui. quæst. 1.) qui ait: *Quamquam (Simoniacè ordinatus) nomine sacerdotium sortitus est; sed in eum falso nomen istud conferri, re ipsa comprobatur.* Item: *Compertissimum quoque est, in ipsis sancti Spiritus gratiam non esse, aut sacerdotij sanctificationem, & quod non acceperunt, non habent.* Respondet. Verum est, quod dicitur in hoc posteriori testimonio, Simoniacos in Ordinatione, non accipere gratiam sanctificantem. Prius testimonium non habetur apud Gratianum loco à te citato. Nec etiam in Epistola Tharasij ad Adrianum, quæ extat tom. 3. Concil.

31. Quinto ex Gregorio VII. (Lib. 6. Registr. ad epist. 5. in Decret.) obiicit hæc verba: *Ordinationes, quæ interue-*

niente pretio, vel precibus, vel obsequio alicuius persone, impenso; vel quæ non communi consensu cleri & populi, secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab his, ad quos consecratio pertinet, non comprobantur, infirmas & irritas esse diiudicamus. Respondet. Hæc verba inuenio apud Gratianum, cap. Ordinationes. 1. quæst. 1. sub nomine Gregorij IV. sed non nihil mutata. Nam ubi tu dicis, *Infirmas & irritas esse diiudicamus;* ipse sic recitat, *Falsas esse diiudicamus.* Porro, tuâ citatione non potui reperire. Quod ad rem atinet, quid mirum est, irritas esse ordinationes, quæ non approbantur ab ijs, ad quos pertinet consecratio? 32. Hæc de priori parte secundi argumenti, in qua falso contendis, Simoniacos non ordinari validè, id est, nihil accipere in Ordinatione. Catholici docent cum D. Thoma in 2. 2. q. 100. art. 6. ad 1. Simoniacè ordinatos accipere quidem characterem, seu potestatem Ordinis, propter efficaciam Sacramenti; non tamen accipere gratiam sanctificantem, neque Ordinis executionem; sed ipso iure suspensos esse, ut non liceat ipsis exercere potestatem Ordinis, quam acceperunt. De qua re vide Extravag. *Cum detestabile.*

33. Sequitur altera pars eiusdem argumenti, in qua contendis, irritas esse Ordinationes, quæ fiunt ab Episcopis hereticis. Ac primo citas Innocentiū I. epist. 20. ubi sic scribit: *Arianos, ceterasque huiusmodi pestes, quia eorum laicos conuersos ad Dominum, sub imagine penitentiae, ac sancti Spiritus sanctificatione, per manus impositionem suscepimus, non videtur Clericos eorum cum Sacerdotij aut ministerij cuiuspiam suscipi debere dignitate. Quonia quibus solum Baptisma ratum esse permittimus, quod utiq; in Nomine Patris & Filij & Spiritus sancti perficitur, nec Spiritus sanctus eos habere ex illo Baptismate, illisque mysterijs arbitramur. Quonia etiam à Catholica fide eorum authores desisterent, perfectionem Spiritus, quam acceperunt, amiserunt, nec dare eius plenitudinē possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quæ per impietatis suæ perfidiam potius, quam per fidē dixerim, perdidit. Vbi inquis, agnoscit differentiam inter Baptismum & Ordinem, quod baptizati ab Arianis, habeantur pro baptizatis: Ordinati autem ab Arianis, non habeantur pro ordinatis.* Respondet. Illa verba non habentur epist. 20. quam tu citas, sed epist. 18. quæ est ad Alexandrum Episcopum, cap. 3. Neque nobis contraria sunt. Non enim asserunt ordinatos ab Arianis Episcopis, non esse validè ordinatos aut cum redeunt ad Ecclesiam, iterum ordinandos esse; sed non debere suscipi cum sacerdotij aut ministerij cuiuspiam dignitate, id est, non esse illis permittendum, ubi locum & gradum obtineant inter Sacerdotes, quando redeunt ad Ecclesiam. Vide Gabrielem Vafquez 3. part. disp. 143. cap. 1.

34. Secundò citas eundem Innocentium (epist. 27. ad Episcopos Macedoniæ) ubi sic scribit: *Ventum est ad tertiam questionem, quæ pro sui difficultate, longior em exigit disputationē. Cum nos dicamus ab hereticis ordinatos vulnerati per illam manus impositionem habere caput, ubi vulnus infixum est, medicina est adhibenda, qua possit recipere sanitatem, quæ sanitas post vulnus secuta, sine cicatrice esse non poterit. Atque ubi penitentia remediū necessarium est, illic Ordinationis honorē locū habere non posse decernimus. Nam si, ut legitur, quod tetigerit immunus, immunus erit, quomodo ei tribueretur, quod munditia ac puritas consuevit accipere? Sed è contrario asseritur, eum, qui honorē amisit, honorem dare non posse, nec illū aliquid accepisse: quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiscimus, & verum est. Certe quia quod non habuit, dare non potuit, damnationē utique quæ habuit, per prauam manus impositionem dedit: & qui particeps effectus est dānato, quomodo debeat honorē accipere, inuenire non possum.* Respondet. Hæc verba habentur epist. 22. c. 3. (to. 1. Concilior.) nec aliud ex his colligi potest, quam ordinatos ab hereticis, non habere hono-

rem & dignitatem in Ecclesia. Quod sic probat: Episcopi hæretici, qui alios ordinant, non habent honorem in Ecclesia, cum sint præcisi ab Ecclesia: Ergo non possunt aliis dare honorem in Ecclesia. Rectè. At non negat Innocentius, quin sicut ipsi habent Characterem Ordinis, sic aliis eum conferre possint.

35. Tertio citat Nicolaum I. (epist. 9. ad Michaelem Imperatorem) ubi de Gregorio Syracusano Episcopo schismatico, qui Photium ordinauerat, sic scribit: *Gregorius ergo, qui canonicè ac Synodicè depositus, & anathematizatus erat, quemadmodum posset quenuquam prouehere vel benedicere, ratio nulla docet. Igitur nihil Photius à Gregorio percepit, nisi quantum Gregorius habuit: Nihil autem habuit, nihil dedit.* Respondeo. Non inuenio Epistolam Nicolai ad Michaelem, to. 3. concil. ubi tamen habentur epistola Nicolai ad diuersos. Nihilominus verba, quæ citasti, eodem sensu explicanda sunt, quo verba Innocentij. Nimirum: *Nihil habuit, nihil dedit*, id est, non habuit honorem & dignitatem Episcopi in Ecclesia: Non ergo potuit dare. Quod verissimum est.

36. Post citata hæc Patrum testimonia (quæ ais videri asperiora, & ad terrendos malos Sacerdotes amplificata) perplexus es. Et duo asseris. Vnum est, Sacramentum Ordinationis sæpè ex aliquo defectu, vel personæ ordinantis vel ordinatæ, irritum & inanem esse: Et qui sic ordinati sunt, non esse verè ordinatos. Alterum, nihilominus eorum ministerium non esse penitus irritum. Vtrumque confirmas ex Chrysostomo hom. 2. in posterior. ad Timoth. ubi ais, illum docere, *etiam non ordinatos à Deo, & malos & indignos, valide Baptismum conferre, Eucharistiam consicere, ac alia ministeria peragere. Quod tamen spectat ad Ordinationem internam, eam à solo Deo peragi, & non omnes, qui à hominibus ordinantur externe, etiam à Deo ordinari interne.* Mox addis: *His ergo si quid efficiunt, non vi Ordinis interioris, sed ex speciali diuina prouidentia efficiunt, ne silus patiantur animarum.*

37. Audi, Antoni. Tu quidem meritò perplexus es, quia deserta via veritatis, in varias ambages incidisti: Nec facile, nisi ad viam releas, elabendi facultas est. Sed Chrysostomo iniuriam facis, Verba eius loco citato, sunt hæc: *An ignoras, quid sit Sacerdos? Angelus visus; Domini est. Non ex seipso loquitur. Si despicias, non illum despicias, sed Deum, qui illum ordinauit. Sed unde, inquires, constat Deum fuisse illius ordinationis authorem? Nempe, nisi tu habeas hanc opinionem, spectua inanis facta est. Nam si nihil per illum operatur Deus, neque luacrum habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus fruieris. Non ergo Christianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat, etiam indignos? Non omnes quidem ille ornat, per omnes tamen ipse operatur, salutem populi molien, non illorum intuens merita. Et inf. Quid enim non agit Deus salutis nostra causa? Quid non loquitur? Per quem non operatur? Si enim per Iudæ operatus est, & per Prophetas, quibus dicturus est, Non noui vos, per que illos, qui Demones in Nomine suo eiecerunt, non magis per Sacerdotes diuino ministerio famulantes operabitur?*

38. In hac tota sententia nihil est, quod difficultatem habeat, nisi illa verba: *Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen operatur*; quæ tu perperam intelligis. Non enim sensus illorum est, aliquos non esse verè ordinatos Sacerdotes, & tamen validè præstare ea, quæ sunt officij Sacerdotalis, nec præstare, v. Ordinis, sed ex speciali Dei prouidentia, (quod tuum commentum est.) Sed non omnes Sacerdotes, qui habent characterem, habere etiam gratiam Ordinationis: ac proinde, non omnes, quoad integrum effectum Ordinationis, à Deo ordinatos esse, Deum tamen penillos, ratione characteris, multa operari. Quod confirmat duplici exemplo. Vno Iudæ proditoris, qui cerè habuit characterem Ordinationis, iuxta illud, Act. 1. 24. *Episcopatum eius accipiat alter*: non tamen habuit gratiam Sacramentalem,

A quia fur erat & proditor. (Ioan. 12. 6. & cap. 13. 2.) Altero, quorundam aliorum, qui in nomine Dei prophetauerant & Dæmonia eiciebant; & tamen erant mali ac Deo ingrati. Et quidem, quatenus prophetauerant & miracula faciebant, Deus per illos operabatur; quatenus verò erant impij, non censebantur perfectè à Deo ad hoc officium vocati esse.

39. Tertium Argumentum, quo probas Ordinem non esse Sacramentum, multis verbis otiose inculcas. Summa est hæc: Ex scriptura aperte constat, Baptismum & Eucharistiam esse Sacramenta, à Christo instituta: At non constat aperte, Ordinem esse Sacramentum à Christo institutum: Ergo Respondeo. Primum falsum est, non constare id ex Scriptura. Iam supra ex scriptura ostensum est, Ordinem esse Sacramentum. Sed esto, non constet ex Scriptura: An ideo Sacramentum non est? Sufficit nobis, constare ex Traditione. Si respicis Traditionem, quomodo probabis Symbolum Apostolorum, quod in Ecclesia legitur, Apostolicum & canonicum esse? Beatam Mariam, semper virginem mansisse? Baptizatos ab hæreticis, rebaptizandos non esse? Et quæ similia sunt. Si autem admittis Traditionem, cur in hac quæstione, An Ordo sit Sacramentum, non admittis?

40. Sed vrget: Canonistæ docent, Summum Pontificem solo verbo posse facere Sacerdotem & Episcopum. Nec vllus Catholicorum audet contra illos mutire. At si sacer Ordo esset Sacramentum, non sufficeret solum verbum, sed opus esset externa ceremonia, sicut fit in aliis Sacramentis. Respondeo. Falsum est, quod de Catholicis assumis. Hi enim generatim docent cum D. Thoma 3. part. q. 60. art. 6. ad 2. Omnia Sacramenta nouæ legis constare rebus & verbis, tanquam materia & forma, quæ sunt partes essentielles. Et multi speciatim docent, impositionem manuum, quæ est externa ceremonia, esse materiam essentialem Sacramenti Ordinis, vt Bonauentura, Scotus & Paludanus in 4. dist. 24. Altiſiodorensis in Summa, par. 4. Petrus Soto, lect. 5. de Sacrament. Ord. Martinus Ledesmius in 4. quæstio. 36. artic. 4. ad 1. Bellarminus lib. de Sacrament. Ordinis, c. 9. Henriquez c. 6. & plures alij. Ergo hi saltem non concedunt Pontificem solo verbo posse facere Sacerdotem vel Episcopum. Nam si impositio manuum est de essentia Ordinis, non potest conferri Ordo sine manuum impositione. Respondeo secundò, Canonistæ non loquuntur de tota Ordinatione, sed de sola forma; & tantum volunt dicere, cum sic loquuntur, non esse necessarias absolute tot orationes, vñctiones, ac ceremonias; sed sufficere manuum impositionem, quam Apostoli nunquam omittebant, cum verbis, quibus significetur, tradi potestas sacerdotalis: Proinde ex sententia Canonistarum non sequitur, sufficere verbum sine aliqua ceremonia, sed requiritur saltem manuum impositio, quæ in scripturis passim exprimitur. Sicut & è contrario, cum dicitur in scripturis, & in ipso Concilio Tridentino Sess. 14. c. 3. de extrema vñctione, Sacerdotes ordinari per manuum impositionem; non intelligimus, ita solum sufficere manuum impositionem, vt non requiratur ali-quod verbum, declarans potestatem, quæ datur.

41. Iterum vrget: Petrus Diamiani Episcopus Ostiensis, in relatione suæ Legationis Mediolanensis (apud Baronium to. 11. Annal. Anno Christi 1059. num. 59.) idem sentit, quod Canonistæ, nempe Ordinationem solo verbo perfici posse. Sic enim scribit: *His itaque tali modo reconciliatis decretum est, vt non mox passim omnibus redderetur officium, sed iis dumtaxat, qui & literis eruditi, & casti, & morum grauitate viderentur honesti: Ceteris autem sufficeret, quod Sancta Ecclesie per diuinam gratiam essent rursum inserti, à qua carensus fuerant diuina sententia*

salce prescisi: Illi etiam ipsi, quibus ministrandi licentia redditur, non ex male merita veteri Ordinatione, admissum reparantur officium, sed ex illa potius beati Apostolorum Principis efficacissima auctoritate, qua in beatum Apollinarem repente usus est, dicens: Surge, accipe Spiritum Sanctum, simulque Pontificatum. Ex his verbis duo colligis: Primò, Petrum Damiani docere, Ordinationes Simoniacè factas, nullas esse. Secundò, eundem clericos Simoniacè promotos solo verbo, auctoritate Papali, ordinasse.

42. Respondeo. Neutrum ex illis verbis colligitur. Ego potius hæc colligo. 1. Mediolani multos Simoniacè fuisse ordinatos, antequam Petrus Damiani eò veniret, ad reformandum clerum Mediolanensem. 2. Aliquos ex illis fuisse doctos, castos, & honestis moribus præditos: alios non item. 3. Prioribus redditum esse officium, seu redditam licentiam ministrandi; non autem posterioribus. 4. Licentiam non esse redditam, vi Ordinationis, quæ fuerat Simoniacæ: sed auctoritate Petri Apostoli. Vbi per licentiam, quæ reddita est, non intelligit potestatem Ordinis, ut tu falso interpretaris, quia illa potestas non erat illis ablata: sed intelligit licentiã vtendi potestate Ordinis. Itaque sensus est: Ex illis omnibus qui Simoniacè erant ordinati, aliquos accepisse licentiam vtendi sacro Ordine; alios non item. Omnes tamen valide fuisse ordinatos. Iam quod ad factum S. Petri Apostoli attinet, quo S. Apollinarem vno verbo Episcopum fecisse dicitur, eodem modo intelligendũ id est, quo antea de Canonistis dicitur, non negari scilicet, quin & manus eidem B. Petrus imposuerit, & verbis, quæ recensentur, potestatem, quam signo conferebat, expresserit; Et si Petrus Damiani verborum tantum faciat mentionem.

43. Quartum Argumentum: Si dicamus Ordinem esse Sacramentum, & præterea Episcopatum esse distinctum Ordinem à presbyteratu; emergent inextricabiles & insolubiles difficultates. Vel enim dicendum erit, Episcopatum & presbyterium esse duo Sacramenta, vel vnum. Si duo sunt, multiplicatur numerus Sacramentorum. Si vnum, quomodo sunt distincti Ordines? Respondeo Nimis frigidè, Antoni. Multa sunt mysteria fidei Christianæ, præsertim mysteriũ Trinitatis, Incarnationis, prædestinationis, Eucharistiæ, ex quibus emergunt multò maiores difficultates, quàm ex Sacramento Ordinis: an ideo neganda sunt? Nullo modo. Intellectus in captiuitatẽ fidei redigendus est. Et quæ non possumus humano ingenio penetrare; diuina fide credenda sunt. Nam *fides*, teste Apostolo, est argumentum verum non apparentium. Esto igitur: emergant aliqua difficultates circa Sacramentum Ordinis; non ideo negandum est, Ordinem esse Sacramentum. Alioqui pari ratione neganda esset realis distinctio personarum in vna Deitate, Hypostatica vniõ duarum naturarum in Christo; æterna hominum prædestinatio ad gloriam; præsentia corporis Christi in Eucharistia. Quod absit.

44. Põtro difficultates, quas præterdis, non sunt tanti momẽti, vt explicari non possint. Nam si dixerò, Episcopatum & Presbyteratũ esse duos Ordines specie distinctos, & similitèr duo Sacramenta specie distincta, sub eodem genere Ordinis; quid difficultatis hinc emerget? Multi hoc dicunt, & probabiliter defendunt. Addo, ex tua sententia, plures oriri, non dico difficultates, sed absurditates. Recitabo aliquot, quas tu admittis. Sunt autem huiusmodi. 1. Ordo non est Sacramentum, sed mera ad ministerium deputatio, sine vilo caractere aut impressione. 2. Potest aliquis ex laico immediatè fieri Episcopus, & non necesse est vt prius fiat Sacerdos. 3. Melius est, si necesse sit, ex laico immediatè fieri Episcopum, quàm Lectorem, Ostiarium, Exorcistam.

45. Impositio manuum non est à Christo instituta, sed tamen ab Apostolis vsurpata. 5. Sacer Ordo amitti potest, & iterari. Vnde, qui nunc Sacerdos aut Episcopus est, potest cras non esse: Et postquam desit esse, potest iterum ordinari. 6. Nullus ritè ordinatur, in quo gratia præstò non sit. 7. Ordinatio si sit legitima, semper confert gratiam: non ex opere operato, sed ex sola deputatione, per legitimam auctoritatem facta. Hæc & similia, quæ antiqui Theologi censent absurda esse, tibi, homini nouatori, placent vel maximè. Sed duo ex te quæro. Primò, an Episcopus, qui committit peccatum mortale, retineat potestatem Ordinis, necne? Si retinet, potest validè cõferre Ordinem, quod supra negasti. Si non retinet, necesse est, vel te non amplius Episcopum esse, vel si adhuc es, nunquam peccasse mortalitèr ab eo tempore, quo Episcopatum suscepisti. Quid dicis de teipso? Secundo, an possis ostendere ex Scriptura, quòd Deus, extra Sacramentum, det alicui gratiam, ad scdam alterius hominis deputationem? Vel, quòd Christus instituerit, vt aliquis solo verbo deputantis, ordinetur in Sacerdotem, sine vlla externa cerimonia? Et, si hoc instituerit, quare Apostoli non seruarint hanc institutionem, sed manuum impositionem adhibuerint?

CAPVT VI.

An Augustinus duo tantum agnoscat Sacramenta?

1. **T**V affirmas lib. 2. c. 4. n. 33. his verbis: *Si de vero & maximè proprio sacramento sit sermo, Augustinus duo tantum agnoscit Sacramenta, quæ clarè & expresse patent à Christo esse instituta. Sic enim loquitur epist. 118. Vnde Sacramentis numero paucissimis; obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit: Sicut est Baptismus Trinitatis nomine consecratur; Communicatio corporis & sanguinis ipsius; & si quid aliud in Scripturis canonicis commendatur.*

2. Theologi Parisienses in sua censura dicunt, hanc tuam propositionem esse falsam, & in beatum Augustinum contumeliosam. Et sic est. Quod dupliciter ostendo. Primo generatim, ex verbis illius iam citatis. Nam si agnosceret duo tantum Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam; frustra, post illa duo enumerata, addidisset: *Et si quid aliud in Scripturis canonicis commendatur.* Debiisset ex tua sententia dicere: *Et præter hæc duo, nullum aliud in Scripturis canonicis commendatur.* Eodem modo loquitur Concion. 1. in Psalm. 103. *Munus, inquit, Sacramentorum in Baptismo & Eucharistia, & in ceteris sanctis Sacramentis, quale munus est?*

3. Secundò speciatim. Nam præter Baptismum & Eucharistiam, agnosci quinque alia, quæ etiam nos agnoscimus. Agnoscit Confirmationem. lib. 2. contra Iulianum Petilianum, cap. 104. cum ait: *Sacramentum christi in genere visibilem, Sacramentum est Sacrosanctum, sicut ipse Baptismus.*

Agnoscit Ordinem, lib. 2. contra Epist. Parmeniani, c. 13. vbi confert illum vno Baptismo, his verbis: *Utrumque Sacramentum sit, & quadam consecratione utriusque homini datur: illud, vno baptizatur, istud cum ordinatur, ideoque in Ecclesia Catholica utrumque non licet iterari.* Alibi similia habet, vt supra visum est.

Agnoscit Pœnitentiam, lib. 1. de adulterin. coniug. c. 26. & 28. *Eadem est, inquit, causa Baptismi & Reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt, se non debere exire de corpore.*

Agnoscit Matrimonium, lib. 1. de nupt. & concupiscentiis, c. 26.

pise. c. 10. Huius Sacramenti res est, ut mas & foemina con-
nubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent.

Agnoscit Extremam vnctionem, Serm. 215. de temp.
Quoties aliqua infirmitas superuenerit, Corpus & sangui-
nem Christi, ille qui egrotat, accipiat: & inde, corpusculum
suum unget, ut illud quod scriptum est, impleatur in eo: In-
firmatur atque, inducat presbyteros, & orent super eum,
ungente eum oleo, &c.

4. Vides, Antoni, Augustinum non duo tantum, ut
tu falso illi imponis, sed plura Sacramenta agnoscere.
Et quidem proprie. Nam expresse dicit, Confirmatio-
nem esse Sacramentum, sicut est Baptismus. At Baptismus
est proprie Sacramentum, quod nemo negat: Ergo &
Confirmatio. Similiter Penitentiam confert cum
Baptismo, asserens eandem esse Baptismi & Recon-
ciliationis causam. Idem affirmat de Ordine.

CAPVT VII.

De Monachis & Apostatis.

1. **M**ulta asseris de Monachis & Apostatis. 2. c.
12. quæ partim falsa partim inter se pugnan-
tia sunt. Ea breuiter percurram. Primum asseris, votum
simplex & solenne, esse vnum idemque votum essen-
tialiter, eiusdem valoris & obligationis, (n. 17. Itaque
coram Deo, votum simplex & vnum solenne, vnicum essen-
tialiter, & idem votum est, eiusdem prorsus valoris, eiusdem-
que obligationis. Et n. 41. Votum solennitate nihil acquirit,
quod essentialiter, dum simple esset, non haberet.) Hanc
assertionem reuocas alibi, paulo post patebit.

2. Secundum asseris, votum simplex & solenne, non
aliter differre, quam quod aeternum sit, (n. 31.
Si loquamur de quocunque vo in genere, simplex votum
est, quod priuatim Deo fit, intus inter hominem & Deum
solum: Solenne vero erit, si hoc ipsum internum, etiam publi-
ce fiat, & actu externo coram aliis declaratur. Et n. 32. Vo-
tum simplex voco id, quod est æternum: Solenne vero, quod
præterea externe fuerit manifestatum. Et n. 35. Differunt,
ut internum & externum, corruptum & prolatum; cogita-
tum & explicatum.) Hæc assertio est noua, & contra
communem Theologorum sententiam.

3. Tertium asseris, votum æternum, non esse votum,
sed propositum; nec obligat coram Deo, (n. 19. In pos-
teriori vero, (id est, in voto personali & permanente,
quale est votum Religiosorum) facile mihi persuado,
ex sola interna deliberatione, plenissima etiam electione,
votum quod de se iam plenum perfectum esse deberet, pro
pleno & perfecto à Deo nondum haberi, sed quamdiu inter-
num est, potius propositi, quam voti rationem habere. Et n. 31.
Vota monachandi, simplici aut, quamdiu in interno ho-
mine latent, inter ipsum & Deo solius: hæc, dum ita sim-
plicia sunt, adhuc hominem non obligant, etiam coram Deo.
Et ibidem in fine: tantum igitur abest, ut in voto simplici,
hoc est, pure interno religionis, necessaria sit Papalis dispen-
satio, ut ne dispensatione quidem debeat, qui vouit, sed sit
in libertate ipsius id exequi, & non exequi, Et num. 32. In
personali & permanente voto, aressio illa, & vita suscep-
tio, per quam ego solam id ex simplici solenne facio, est essen-
tialis huic voto, quia per illam hoc votum, votum est, & sine
ea coram Deo votum non est, sequequam merum propositum.)
Hæc assertio est etiam noua, & destruit duas præ-
cedentes. Nam in prima dixisti votum simplex & solenne
non differre essentialiter. Hic dicis, differre essentialiter:
Et solenne differre à simplici, per suspensionem
vitæ religiose, tanquam per differentiam essentialem.
Rursum in prima dixisti, votum simplex & solenne esse
eiusdem valoris & obligationis. Hic dicis, simplex non
obligare coram Deo, nec habere ratum voti, sed tantum

A propositi. Præterea in secunda dixisti, simplex solum dif-
ferre à solenni, sicut internum ab externo. Hic dicis, differ-
re, sicut propositum à voto; sicut non obligans ab obligante.
Scandalosa hæc sunt: & magnam fenestram aperiunt
ad perfidiam.

4. Quartum asseris, externam voti professionem plus
obesse Ecclesiæ, quam prodesse, (n. 29.) Si quis ex me
querat plus ne profuerit, an obfuerit veræ religioni, externa
hæc professionis additio; dicam ei: Apud me clarum esse,
longè maius esse detrimentum inde secutum, quam emolu-
mentum.) Hæc assertio est falsa, & in sacros Religioso-
rum Ordines contumeliosa. Lege Platam de bono
status Religiosi, & inuenies, quantum boni contulerint
in Ecclesiam Patres Dominicani, Franciscani, Be-
nedictini, & alij passim. Et qui hoc tempore fortius
defendant Ecclesiam, quam Religiosi? Qui neruosi-
us oppugnant hæreticos, Apostatas, scribendo, disputan-
do, concionando, quam Religiosi? Quod autem non-
nulli ex illis, ut Lutherus, Bucerus, Petrus Martyr, Pel-
licanus, Ochinus, Oecolampadius, & tu Marce Anto-
ni, hæretici & Apostata facti estis; magnum quidem
detrimentum est: sed vestra perfidia, non externæ vo-
torum professioni imputandum. De quo tamen ipso
detrimento, merito potest dubitari, an non plus pro-
fuerit Ecclesiæ, quam obfuerit. Vobis quidem, tanquam
priuatis hominibus, obest vel maximè, quia facit vos
reos æternæ damnationis, sed Ecclesiæ non parum
prodesse, certissimum est. Vestra enim paucorum de-
fectio & Apostasia, excitat multos alios, tum ad dili-
gentem cautelam in posterum; tum ad maiorem fidei
explicationem & propugnationem. De qua re vide
Augustinum, si vis, in lib. de vera Religione.

5. Quintum asseris duos esse effectus voti solennis, qui
turbant Ecclesiam, (nu. 37. Duo sunt precipui effectus
voti solennis, quos nostri Romana doctrina Theologi ponunt
& defendunt: & tamen, sicut noui sunt, & olim in Ecclesia
inauditi, ita multas inducunt in Ecclesiam turbationes, &
multa incommoda, atque animarum damna non contem-
nenda. Alter effectus est inhabilitatis ad matrimonium; al-
ter vero Apostasia, si Monasterium deseratur.) Hæc
assertio est falsa & contumeliosa. Falsa dupliciter. Pri-
mò, quia Apostasia non est effectus, sed transgressio
voti solennis. Nam solennitas voti non est causa Apo-
stasiæ; sed quasi destruitur & enervatur per Apostasi-
am. Secundò, quia inhabilitas ad matrimonium non turbat
Ecclesiam, sed malitia Apostatarum; qui cum vouerint
perpetuam castitatem, postea non seruant quod vo-
uerunt. Hinc scandala & alia incommoda oriuntur.

6. Sextum asseris, votum solenne non dirimere matri-
monium subsequens, ac proinde si Monachus con-
trahat matrimonium, validè contrahere. Num. 43.
Concludimus hæc voti solennitates Monachorum, impe-
dire quidem ac vetare, ne matrimonium contrahatur; con-
tractum tamen post illas, ex eis non dirimi, sed esse ratum,
firmum, & validum, tam in Monacho quam in Moniali,
sicut post votum simplex.) Hæc assertio est Lutherana, &
ab Ecclesia damnata in Concilio Tridentino, Sess. 24.
can. 9. Et merito. Nam antiqui Pontifices & Concilia
statuerunt, votum solenne Religiosorum non solum
impedire, sed etiam dirimere matrimonium, ut Con-
cilium Toletanum primum, c. 16. Turonense secun-
dum, can. 16. Gregorius I. lib. 1. epistol. 40. Alexander
III. cap. Meminimus, qui Clerici vel vouentes. Boni-
facius VIII. cap. vnic. de voto, in 6. Verba Bonifacij
sunt hæc: Presentis declarandum duximus oraculo san-
ctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad
post contractum matrimonium dirimendum, quod solenni-
tatem fuerit per suspensionem sacri Ordinis, aut per profes-
sionem expressam vel tacitam, factam alicui de Religiosi-
bus, per Sedem Apostolicam approbata.

7. Septimò asseris; Monachos, si post vota solennia contrahant matrimonium, non peccare contrahendo matrimonium, sed solum peccare recedendo à vita monastica, (n. 38. *At verò Monachus & voti reus est, & promissa fidei. Quòd si uxorem ducat, malum non facit, quòd uxorem ducat, sed quòd uxorem ducendo à vita monastica, quam professus est, recedat.*) Hæc assertio falsa est. Nam voluntas contrahendi & consummandi matrimonium, repugnat voto perpetuæ castitatis, ut per se constat: Ergo talis voluntas mala est. Quod tripliciter confirmo ex tuis verbis. Primo, quia *vita Monachorum*, ut tu ibidem loqueris, *essentialiter & substantialiter includit cælibatum & continentiam*: Ergo qui vouet vitam monasticam, eodem actu essentialiter & substantialiter vouet cælibatum & continentiam. Ergo voluntas recedendi à vita monastica, essentialiter & substantialiter includit voluntatem recedendi à cælibatu & continentia. At prior voluntas est mala, ut tu fateris: Ergo & posterior. Malum igitur est, velle recedere à cælibatu & continentia, quam vouisti: At hæc voluntas recedendi à cælibatu essentialiter includitur in voluntate contrahendi & consummandi matrimonium, post votum solenne. Secundò, quia, ut ibidem loqueris, *idem est Monacho uxorem ducere, quòd Monachatum deserere*. At Monachus peccat Monachatum deserendo: Ergo peccat uxorem ducendo. Tertio, *Monachus, qui ad nuptias appellat animum, is voti sui desertor, fidem suam irritam facit*, (verba tua sunt.) At Monachus sine dubio peccat deserendo suum votum, & irritam faciendo suam fidem: Ergo etiam peccat animum ad nuptias appellendo.

8. Octauo asseris, Monachum, si deserat suum statum, non magis peccare contrahendo matrimonium, quàm continentiam seruando, (num. 38. *Idem prorsus peccatum erit Monacho, si à monachatu recedat, etiam si abstineat à coniugio, & in cælibatu perfectissime cum plenissima continentia perseueret; ac si uxorem ducat.*) Rationem addis, quia votum monachale, non versatur immediate circa cælibatum & continentiam, sed circa regulam monasticam. Hæc assertio est falsa, sicut præcedens. Primò, quia si Monachus deserat suum Ordinem, & nihilominus velit seruare continentiam; nullo modo peccat in eo præcise, quòd velit seruare continentiam, quia ex hac parte vult seruare, quod per votum Deo promisit. At peccat volendo contrahere & consummare matrimonium, quia ex hac parte non vult seruare quod Deo promisit. Ergo non est par ratio. Secundò, quia seruando continentiam, non facit se inhabilem ad resumendam vitam monasticam. At contrahendo matrimonium, facit se inhabilem. Qui autem facit se inhabilem ad id seruandum, quod ex voto tenetur seruare, peccat. Ergo Monachus peccat matrimonium contrahendo, non autem continentiam seruando: Nec verum est, quod ais, *votum monachale non versari immediate circa cælibatum & continentiam*. Nam Monachus, dum vouet, vel expresse vouet vitam monachalem, vel expresse castitatem, paupertatem & obedientiam, quæ tria constituunt vitam monachalem. Si posterius, captus es. Si prius, æquè captus es. Nam vita monachalis, ut paulò antè dice-

bas, essentialiter & substantialiter includit cælibatum & continentiam.

9. Nondè asseris, vel videris asserere, Monachos non fieri Apostatas, si post vota solennia deserant suum statum in Summa capitis. *Solenne votum est solubile, nec eius desertio verè facit Apostasiam*) Hæc assertio similiter falsa est, & in totam Ecclesiam contumeliosa: Atque ad hoc solum à te posita, ut suscipias patrocinium Lutheri, & similibus Monachorum, qui statum Monachalem turpiter deseruerunt; (de te nihil dicam: relinquo te tuæ conscientia.) Certe ex communi totius Ecclesiæ consensu, & ex ipsa Etymologia vocabuli, Apostasia idem est, quod defectio: & Apostata idem, quod defector, desertor, transfuga. Consule Calepinum. At Monachus, qui post vota solennia recedit à suo statu, quid aliud est, quam defector, desertor, & transfuga à suo Ordine?

10. Decimò asseris, Ecclesiam nihil iuris habere in Monachum desertorem, (num. 45. *Quid si propria autoritate, sine causa legitima, quis à Monacho professus, fiat desertor? Hic sane peccat contra Deum & damnationem habet; sed Ecclesia nihil habet contra illum, in foro externo.*) Hæc assertio est contra scripturam. Nam Ecclesia potest quemlibet Christianum in externo foro reprehendere, punire, & etiam excommunicare, si delinquat & contumax sit. Matth. 18. 17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnius & Publicanus.* Et 1. Cor. 4. 21. *Quid vultis: in virga veiam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis?* Et 2. Cor. 13. 10. *Hæc absens scribo, ut non presens durius agam, secundum potestatem quam Dominus mihi dedit.* Et 2. Thess. 3. 14. *Qui non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, & non commisceamini illi.* Cur hic excipis Monachum, si status desertorem? Dicam, Antoni. Tuam causam vlque agis. Desertor es: Transfuga es: Peccatum non anoscis: puniri non vis. Sed contra Deum non valet tui generatio.

11. Undecimò asseris, Monachos non posse esse Clericos, seu sacris Ordinibus initiatos. (num. 51. *Ex hoc ipso euidenter colligitur Monachos, qui monachatum cum clericatu confuderunt, an neque esse veros Monachos, neque veros Clericos. Clericus enim cum monachatu pugnat, & sunt incompatibiles*) Hæc assertio est contra perpetuam Ecclesiæ praxim. Nam Benedictini, Franciscani, Dominicani, Canusiani, & alij Religiosi, sæper habuerunt, & adhuc habent Sacerdotes sui Ordinis, qui simul & Monachi, & Sacerdotes sunt. Et tu audes, Antoni, hanc praxim tot seculis seruata & confirmata, iam tandè carpere & accusare? Nimirum, hoc tantùm seari te video, ut sicut desertor es Ordinis, ita etiam desertor sis doctrinæ, quam Ecclesia Catholica probrur.

12. Omitto alias asseriones, æque absurdas, quæ propè infinitæ sunt. Et c. finio. Si, quod vehementer opto, redibis ad Ecclesiam, ex qua digressus es, erit mihi occasio gaudij consolationis. Sin animum obstinaueris, perperam illud Apostoli: *Tu autem fidei stas: noli altum sapere, sed time.* Item, *Vide bonitatem & seueritatem Dei: eos quidem, qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatem Dei, si permanferis in bonitate, alioqui & tu excide.*

